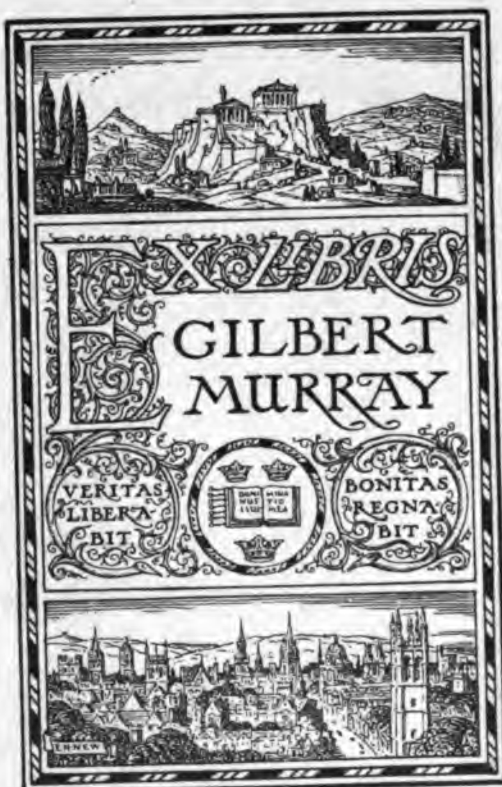

EX LIBRIS
GILBERT
MURRAY
VERITAS LIBERABIT
BONITAS REGNABIT

303318603R

Q. C. 1

Gilbert Murray

HERODOTI

HALICARNASSENSIS

MUSAE.

VOLUMEN SECUNDUM.

HERODOTI

HALICARNASSENSIS

MUSAE.

TEXTUM AD GAISFORDII EDITIONEM RECOGNOVIT, PERPETUA TUM

FR. CREUZERI

TUM SUA ANNOTATIONE INSTRUXIT, COMMENTATIONEM DE VITA ET SCRIPTIS HERODOTI, TABULAS GEOGRAPHICAS, IMAGINES LIGNO INCISAS INDICESQUE

ADIECIT

J. C. F. BAEHR.

EDITIO ALTERA EMENDATIOR ET AUCTIOR.

VOLUMEN SECUNDUM.

LIPSIAE

IN BIBLIOPOLIO HAHNIANO.

MDCCCLVII.

HERODOTI

HALICARNASSENSIS

MUSAE.

TEXTUM AD GAISFORDII EDITIONEM RECOGNOVIT,
PERPETUA TUM

FR. CREUZERI

TUM SUA ANNOTATIONE INSTRUXIT, COMMENTATIONEM DE VITA ET SCRIPTIS HERODOTI, TABULAS GEOGRAPHICAS, IMAGINES LIGNO INCISAS INDICESQUE

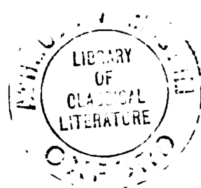
ADIECIT

J. C. F. BAEHR.

EDITIO ALTERA EMENDATIOR ET AUCTIOR.

VOLUMEN SECUNDUM.

LIPSIAE
IN BIBLIOPOLIO HAHNIANO.
MDCCCLVII.

Index Voluminis secundi.

Imagines huic Volumini adiectae.

Errata: p. 33 Adnott. col. 1 lin. 21 ab inf. pro *cum* leg. *cos* — p. 208 Adnott. col. 2 lin. 16 pro κερκημένας leg. κεκρημένας — p. 259 Adnott. col. 1 lin. 4 ab inf. pro *minus* leg. *unius* — p. 273 Adnott. col. 2 lin. 18 pro *Labyreti* leg. *Labyneti* — p. 598 Adnott. col. 2 lin. 2 ab inf. pro *quae* leg. *qui*.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

ΘΑΛΕΙΑ.

193 *ΕΠΙ τοῦτον δὴ τὸν Ἄμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο,* 1

CAP. I.

Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἄμασιν Καμβύσης — ἐστρατεύετο] Qui *Cambyses* [*Καμβύσης*] a Graecis scriptoribus dicitur Persarum rex, is in Bisutuna inscriptione (de qua vid. nott. ad III, 30) formae cuneatae vocatur *Kabujiya,* ut legit Rawlinson, de vocis etymo disputans plura in: Journal of the royal Asiatic Society XI, 1. pag. 97 seqq; De Saulcy (Journal Asiatique Ser. V. Vol. V. p. 142) legit *Kam B Djia-Kamboutchya;* Oppert (ibid. Ser. IV. Vol. XVII. p. 291) *Kambuziya:* quod nomen ipsi videtur eodem pertinere, quo regis nomen *Kei Kaous* in Neo-Persarum carminibus. In Agyptiorum monumentis Cambysis nomen quoque obvium, ubi sonat *Kembett* vel *Kambôthth,* Hebraice כמבות; vid. Rosellini Monumentt. storicc. II. p. 169. Hujus Cambysis expeditio in Aegyptum cadit in ann. 527 ante Chr. n., ut supra iam monui ad II, 1; eundem annum ex ipsis Aegyptiorum monumentis eruit De Rougé in Athenaeo Parisiensi 1855. nr. 50 pag. 1083. Causas expeditionis a Cambyse adversus Aegyptios susceptae nullas cum declarent Ctesias (Persicc. §. 9), Justinus (I, 9), alii, in eas inquirit Dahlmann. Herodot. p 148; quippe quas latius patere existimat et ex prioris temporis dissidiis atque inimicitiis repetendas, cum Cambysem satis stimulare posset et ambitio et vero etiam ira, eo quod Aegyptii olim cum Croeso foedus contra Persas iniissent, excitata. Accedebat, quod terras Aegypto adiacentes pater iam Persarum ditioni adiecerat, quam ulterius promovere ad gloriam regnique sui dignitatem pertinere existimabat filius. Itaque non peculiares quasdam, quales Herodotus hoc capite ac seqq. pro illius aetatis indole ac ratione enarrat, causas expeditioni in Aegyptum institutae fuisse censet Dahlmann., sed illas latius patentes, ad ipsum Persarum imperium regisque ambitionem maxime pertinentes. Nec aliam belli causam revera fuisse iudicat Heeren. Ideen. II, 2. p. 406, nisi divitias atque opes Aegypti, quibus Persae inhiarint. Quum Persae Cyro duce terras Aegypto adiacentes armorum vi subegissent, una supererat Aegyptus, imperio adiungenda, terra et ditissima et florentissima neque vero armis tam valida, ut Persarum copiis bello adsuetis diutius resistere posse videretur. Itaque Cambysem, Cyri filium et successorem, consentaneum erat expeditionem parare contra hanc terram satisque inde hicce rex causae habuit, ex qua bellum inferret Aegyptiis, vel si minus aemulum paternae glo-

ἄγων καὶ ἄλλους, τῶν ἦρχε, καὶ Ἑλλήνων Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιήνδε· πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αἴτεε Ἄμασιν θυγατέρα· αἴτεε δὲ ἐκ συμβουλίης ἀν-

riae minusque cupidum praedae cogendae illum fuisse existimemus: quas causas praecipuas belli Aegyptis inferendi habuisse putat Osiander (Observatt. ad Ctesiam in programmate Stuttgart. anni 1821. pag. 10.). Vid. Duncker Geschichte d. Alterth. II. p. 527 seq. et conf. etiam Mure: critical history of the lang. and literat. of anc. Greece IV. pag. 419 et Rosellini Monum. storic. II. p. 159—163, qui causas belli ab Herodoto allatas vix probabiles satisve idoneas videri posse censet: quas easdem probari quoque posse negat Wilkinson (Manners etc. I. p. 195 seq.), graviora utique in causa fuisse ratus, quae ex ambitione regum Persarum regnique recens conditi sint repetenda: eoque etiam referri vult crudelitatem, qua Cambyses posthac in Aegyptios saevierit. Quando igitur ipsa regni Persici conditio rerumque status Cambysem satis invitare adeoque sponte adducere debebat ad bellum Aegyptiis inferendum, accedere utique poterant aliae quoque causae, secundariae illae quidem minusque graves, quae quamquam primariam belli causam atque originem haud constituunt, praetendi tamen aut ansam quandam praebuisse credi poterant, curiose exquirendae iis, qui omnino causas belli indagarent. Atque huc mihi referenda videntur, quae Herodotus hoc capite et seqq. de causis huius expeditionis tradit, sedulo conquisita ab auctore in causas belli inquirente et quae ab utrisque, et Persis et Aegyptiis, tradita acceperat, diligenter referente. — Quibus *Cr.* haec addit: „Si tamen reputamus universam sibi Asiam Persas vindicasse (vid. supra I, 4 ibiq. annott. p. 13), Asiae autem antiquitus accensam fuisse Libyam (Plat. Gorg. p. 523 E. p. 265 seq. Heindf. cf. Schaefer. Melett. p. 36 seq.); si porro reputamus, Nabuchodonosorem Babylonium Aegyptum Libyamque adeo armis tentasse (Megasthen. ap. Strab. XV. §. 6. p. 687 sive pag. 8 ed. Tzschuck. cf. Io. Mueller. Allgem. Gesch. I. p. 86), Persarum autem reges semetipsos pro successoribus Babyloniorum habuisse; haud absurdum videatur credere, Cambysem sibi persuasisse, se antiquo hereditarioque iure suo dominationem Aegypti Libyaeque postulare posse." — Pro καὶ Ἑλλήνων Naber in Mnemosyn. IV. p. 15. legi vult καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων, ut II, 1 et IV, 118 in fin. Mihi vix opus videtur ita h. l. scribere: quare vulgatam lectionem reliqui intactam.

ἐκ συμβουλίης] Retinui cum recentt. edd. hoc, quod Wesseling. loco vulgatae ἐκ βουλῆς, quam revocarunt Schweigh. et Gaisf., posuerat, assentientibus Sancrofti libro et Vindobonens. Quod apud Theonem in Progymn. IV. §. 35. p. 56 Herodoti verba haec afferentem legitur ἐκ συμβουλῆς (Spengelio auctore mutandum in συμβουλίης), dubiae fidei id esse putat Wesselingius, quamquam apud Nostrum I, 157 reperitur vox συμβουλῆς sine ulla lectionis varietate, neque inde sollicitanda (cf. Bredov. Quaest. d. dial. Herodot. p. 69); frequentior utique Herodoto est συμβουλίης vox, quod monstrant hi fere loci: III, 125. IV, 97. VII, 15. 51. 135. VIII, 101. 103, atque alii aliorum scriptorum loci, quos attulit Bredov. l. l. Significat autem ἐκ συμβουλίης: *e consilio, suasu*, quemadmodum ἐκ ῥηστώνης III, 136, ubi vid. nott. — Verbum αἴτεε, in quo augmentum negligitur, retinui cum Bredov. p. 310. — In verbis sequentibus: ὃς μεμφόμενος Ἄμασιν ἔπρηξε ταῦτα (i. e. *qui Amasidem incusans, ei succensens instituit haec*) non offendor accusativo Ἄμασιν, quamquam is facile in dativum Ἀμάσι commutari poterat, quem Noster posuit infra cap. 4: μεμφόμενός κού τι Ἀμάσι (ubi Florentinus et Sancrofti liber Ἄμασιν praebent)

δρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἄμασιν ἔπρηξε ταῦτα, ὅτι μιν ἐξ ἁπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἰητρῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων ἔκδοτον ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κῦρος πέμψας παρὰ Ἄμασιν αἴτεε ἰητρὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἴη ἄριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. ταῦτα δὴ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος ἐνῆγε τῇ συμβουλίῃ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἄμασιν θυγατέρα, ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῷτο, ἢ μὴ δοὺς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. ὁ δὲ Ἄμασις, τῇ δυνάμει τῶν Περσέων ἀχθόμενος καὶ ἀῤῥωδέων, οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· εὖ γὰρ ἠπίστατο, ὅτι οὐκ ὡς
194 γυναῖκά μιν ἔμελλε Καμβύσης ἕξειν, ἀλλ' ὡς παλλακήν. ταῦτα δὴ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. ἦν Ἀπρίεω τοῦ προτέρου βασιλέος θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μούνη τοῦ οἴκου

et IV, 180. VI, 88. 92. Etenim accusativus verbo *μεμφόμενος* h. l. iungitur eodem modo ac sensu, quo Noster I, 77 dixit: *Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στράτευμα — τοῦτο μεμφθείς*, et infra III, 13: *τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθείς*, aliisque locis accusativum huic verbo adstruxit, quos ad I, 207 indicavimus. Neque aliter hoc ipso loco paulo post priora repetens Noster scripsit *ταῦτα δὴ ἐπιμεμφόμενος*. Add. Xenophont. Anab. II, 6, 30: *οὔτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο*. Verbum *ἔπρηξε* (*ταῦτα*) valet: *instituit, machinatus est haec:* quo sensu Thucydides compluribus locis, in Lexico Thucydideo II. p. 365 ed. Bétant. indicatis hoc verbum adhibuit. Herodotus ipse VI, 113: *ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἔπρηξε*. — Verba: *ἔκδοτον ἐποίησε ἐς Πέρσας* significant: *eum*, tanquam captivum aut facinorosum hominem, poena afficiendum *Persis* petentibus *tradidit;* quo sensu *ἔκδοσις* de *supplicum deditione* dicitur I, 159. et *ἔκδοτον ἄγεσθαι* IV, 85. Neque aliter Isocrates in Panegyr. cap. 34. §. 122 dixit: *ἔκδοτον ἐποίησεν*.

ἰητρὸν ὀφθαλμῶν] Cum Persae artem medicam minus callerent, non mirum est, Aegyptios advocatos fuisse medicos, ut qui artis huius ob peritiam tum temporis valde celebrati fuisse videantur, quosque etiam post Cambysem secum habuit Darius, ut intelligitur ex III, 129 (ubi vid. notatt.). Postea eorum in locum Graeci successerunt medici. Tu conf. ad Ctesiae fragmm. nott. pag. 16 seqq. et quae ad Herodotum II, 84 adscripsimus. Testatur quoque Xenophon in Cyropaed. VIII, 2, 24, Cyrum optimos quosque medicos ad se convocasse. — In proxime seqq. verbis *ἐνῆγε* valet: *continuo incitabat* s. *instigare haud desiit*, ut IV, 79. 145. V, 90. 104.

ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῷτο, ἢ μὴ δούς] Tum in his, tum in verbis seqq. *οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι* Herodoto fortasse obversatum fuisse Euripidem in Iphigen. Aul. 56, qui ipse Aeschylum imitatus sit Suppl. 385, notat Valcken. — In seqq. retinui *δυνάμει*, cuius loco recentt. edd. (vid. Bredov. p. 266) *δυνάμι*, vid. I, 192 ibique nott. Item *ἠπίστατο* retinui, ubi duo codd. male exhibent *ἐπίστατο*, vid. Bredov. p. 301.

ὡς παλλακήν] Pellices multas praeter uxores legitimas, quibus nati soli ius succedendi in regno habebant, alere solebant reges Persarum, filios inde susceptos plerumque ad munera ampliora et magistratus, v. c. satrapias, evehentes. Conf. ad Ctesiae fragmm. pag. 178. 230.

μεγάλη τε καὶ εὐειδής] Eodem modo loquitur cap. 3 de infantibus. De discrimine utriusque vocis habet quaedam Ammon. de differ. p. 61.

λελειμμένη· οὔνομα δέ οἱ ἦν Νίτητις. ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἄμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἑωυτοῦ θυγατέρα. μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἠσπάζετο, πατρόθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς· Ὦ βασιλεῦ, δια-

62; sed magis huc pertinere videtur, ad quod Hoffmeister (Sittlich-religiöse Lebensansicht des Herodotos. Essen 1832. p. 82 seq.) nos attendere iubet: apud Herodotum, qui multum omnino tribuat corporis virtutibus, in his indicandis iunctam adeo saepius reperiri et *magnitudinem* et *formositatem*, ut in Phya, muliere Attica I, 60, in Pigretis sorore V, 12, aliisque locis, ubi aeque de viris id dicitur (VII, 19. 187. IX, 96 coll. III, 20) atque mox cap. 3 de infantibus. De Apriae filia, quae una relicta dicitur e regis huius familia, morte opinor exstincta, difficultatem faciunt temporum rationes, quae virginem hanc formosam *quadragenariam* adeo fuisse ostendunt. Qui enim anno 570 ante Chr. n. regno excidit Aprias, mox interfectus ab Aegyptiis (II, 161 ibique nott. et II, 169), huius filiam, quo tempore Cambyses Aegyptum invadere in animo habuit (528–527 ant. Chr. n.), plus quadraginta annis numerasse necesse est. Neque haec difficultas, quae et Wesselingium advertit et Osiandrum in altero programmate de Ctesia (Stuttg. 1821) §. 15. pag. 9 seqq., eo satis levari poterit, ut cum Larchero Apriem, regno exutum, non statim interfectum, sed complures adeo annos regnante Amaside servatum in huius ipsius aedibus vixisse statuamus: quandoquidem Herodoti verba (II, 169: τέως μὲν ἐτρέφετο κ. τ. λ.) longius vitae spatium Apriae concessum fuisse credere nos haud sinunt. Neque sane credibile, per orientem praesertim, mulierem quadraginta ferme annos natam, ob corporis venustatem ad matrimonium quaeri. Haec si respiciuntur, maiorem utique fidem ea merebitur fama, quae Nitetin a Cyro petitam et in matrimonium ductam esse tradit, de qua vid. cap. 2 ibique nott. Herodotus vero cum hanc reiiceret, alteram a Persis allatam narrationem vix magis probasse videtur, consulto adiiciens: οὕτω μέν νυν λέγουσι Πέρσαι. A Persis autem sane ita narrari, Ctesiae narratio, quam retulit Athenaeus XIII. p. 560 D. in plerisque cum Herodotea prorsus consentientem, satis probare videtur. In ipsis monumentis Aegyptiacis nomen huius filiae Apriae, quae ab Herodoto scribitur Νίτητις, ab Athenaeo Νειτῆτις, nondum inventum esse, monet de Rougé l. l. pag. 1086, sed cum a dea *Neith* deductum sit, restitui posse nomen addit: *Net-iri-tis*. — Ad seqq. κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ (i. e. *veste aurata ornatam*) conf. supra I, 111. Plutarch. Artaxerx. 15 et Xenophont. Memorabb. III, 11. §. 4: καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχούσῃ κ. τ. λ. Haud aliter Cicero in Caton. mai. 17. §. 59 Cyri minoris dixit *purpuram ornatumque Persicum multo auro multisque gemmis*. Nec multum inde distat, quod paulo inferius apud Nostrum legitur: ὅς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας. Quem usum verbi ἀσκεῖν eodem fere sensu, quo κοσμεῖν, attigimus ad II, 130. Ad dativum κόσμῳ conf. II, 52. VII, 36. Mox scripsi ἀληθείῃ pro ἀληθηΐῃ, conf. nott. ad I, 34. 116. In antecedentibus ἠσπάζετο probat Bredov. p. 295, qui idem quoque reponi vult I, 122 (coll. II, 121), ubi nos vulgatam lectionem, quae augmentum omittit, reliquimus intactam. Valet autem: *comiter et cum affectu amoris salutabat*. Item retinui ὑπὸ Ἀμάσιος, cuius loco Bekker. edidit ὑπ' Ἀμάσιος; conf. Bredov. pag. 209 — μετὰ δὲ χρόνον intelligo: *aliquo tempore interiecto*; conf. χρόνῳ III, 13 ibique nott. et nott. ad III, 36.

διαβεβλημένος ὑπὸ Ἀμάσιος οὐ μανθάνεις] i. e. „*ab Amasi te de-*

βεβλημένος ὑπὸ Ἀμάσιος οὐ μανθάνεις, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἑωυτοῦ θυγατέρα διδοὺς, ἐοῦσαν τῇ ἀληθείῃ Ἀπρίεω, τὸν ἐκεῖνος, ἐόντα ἑωυτοῦ δεσπότεα, μετ' Αἰγυπτίων ἐπαναστὰς ἐφόνευσε. Τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτίη ἐγγενομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρου, μεγάλως θυμωθέντα, ἐπ' Αἴγυπτον. οὕτω μέν νυν λέγουσι Πέρσαι. Αἰγύπτιοι δὲ 2
οἰκηϊεῦνται Καμβύσεα, φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίεω θυγατρὸς γενέσθαι· Κῦρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρὰ Ἄμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα· λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτοὺς (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων νόμιμα ὀρθῶς ἐπιστέαται καὶ Αἰγύπτιοι), ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὔ σφι νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι,

ceptum esse nescis." Participii usum nunc satis notum multis illustravit Valcken. Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 657.—Herodoti verba citat Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 143. 144 *διαβεβλημένος* explicans *καταπαιχθεὶς καὶ καταγελασθείς*. Quo rectius opinor Negris interpretatur *ἀπατηθείς*, ut V, 50, ubi conf. nott. Add. VIII, 110. IX, 116. Ad verba seqq. *τὸν ἐκεῖνος — ἐφόνευσε* conf. II, 169.

Cap. II.

Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηϊεῦνται Καμβύσεα] *οἰκηϊεῦνται* Sancrofti liber exhibet, quod unum verum habet Bredov. p. 177, quodque etiam reposui I, 94. Supra I, 4. reliqui alteram formam *οἰκειεῦνται*, ubi vid. nott. In seqq *ἐπὶ τὴν θυγατέρα* valet: *ad filiam petendam;* vid. III, 14. V, 12.

φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίεω θυγατρὸς γενέσθαι· Κῦρον γὰρ εἶναι κ. τ. λ.] Quod ad argumentum huius loci attinet, quem respexit Theo Smyrnaeus Progymnasm. cap. VI. §. 1., ex eodem Athenaeo, qui Ctesiana retulit, discimus Dinonem in Persicis et Lynceam in tertio Aegyptiacorum libro tradidisse: *τὴν Νειτῆτιν Κύρῳ πεμφθῆναι ὑπὸ Ἀμάσιδος, ἐξ ἧς γεννηθῆναι τὸν Καμβύσην, ὃν ἐκδικοῦντα τῇ μητρὶ ἐπ' Αἴγυπτον ποιήσασθαι στρατείαν.* Quae eadem pluribus persequitur Polyaenus VIII, 29. Ac tota haec fama, quam Herodotus reiicit, conficta videtur ab Aegyptiis, qui ut dominationis peregrinae contumeliam a se averterent, Persarum regem, cuius iugum subire coacti erant, ad suorum regum stirpem referre eiusque imperium legitimum quasi reddere voluerint, haud aliter atque multo post Alexandrum Magnum Nectanebi, qui ultimus Aegyptiorum rex ferebatur, filium perhiberent ab Olympiade editum, quam Nectanebus, ad Philippi aulam profugus, magicis artibus compresserit: de qua fama vid. Pseudo-Callisthenem, Caroli Muelleri cura editum, I, 3, 4 et seqq. pag. XX et p. 4 seqq. coll. Notices et Extraits des Mss. de la bibliothèque du roi etc. XIII, 2. pag. 219 seqq. Add. Geier in: Wiener Jahrbb. CXXIII. p. 197. Boeckh in Schmidt. Zeitschr. f. Gesch. II. pag. 758. Letronne in: Revue d. deux mondes [1845] T. X. pag. 39.

οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτούς] De particulis *οὐ μὴν οὐδέ* conf. nott. ad II, 49 et ad verba seqq. *εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι* Blomfield. in Glossario ad Aeschyli Agamemn. 907. Formam *ἐπιστέαται* noli turbare; vid. Bredov. p. 329.

νόθον οὔ σφι νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι] De successione, quae in regno Persarum valuit, plura leguntur apud Brisson. De reg. Pers. princip. I, 6 seqq., quibuscum conf. Heeren. Ideen I. p. 468 seq. Vix enim

γνησίου παρεόντος· αὖτις δὲ, ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνα-
σπεω θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω, ἀλλ'
οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. ἀλλὰ παρατρέπουσι τὸν λόγον, προσ-
ποιεύμενοι τῇ Κύρου οἰκίῃ συγγενέες εἶναι. καὶ ταῦτα μὲν ὧδε
3 ἔχει. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανὸς, ὡς τῶν

videtur certus succedendi ordo inter regis filios obtinuisse, ut omnino fieri solet in orientalium regnis. Nam cum ii tantum e regis filiis rite succederent, qui legitimo matrimonio erant oriundi, haud raro tamen pellicum quoque filios invenimus omnia molientes, quo ad summum pervenirent imperium rerumque potirentur. Inde seditiones, tumultus, bella domestica.— Pro γνησίου παρεόντος Nabero in Mnemosyn. IV. pag. 21 arridet γνησίου περ ἐόντος.

τῆς Φαρνάσπεω] In psephismate, quod Olbiae detexit et descripsit P. de Koeppen (vid. Corpus Inscr. Graec. T. II. nr. 2058), invenitur regis nomen *Saitapharnes;* a quo non valde abhorrent, eodem viro docto monente, *Ariopharnes*, quod Thracum regis fuit nomen, *Artaphernes* (Her. V, 25), itemque *Pharnaspes*, qui h. l. nominatur (nomine fortasse deducto ab *asp*, i. e. *equo)*, *Pharnazathres* (VII, 65), *Pharandates* (IX, 76), *Pharnuches* (VII, 88), *Pharnaces*, quod nomen frequentius occurrit per Bosporum, et in ipso Herodoto VII, 66. IX, 41. Cf. P. de Koeppen: Nordgestade des Pontus (Vienn. 1823) pag. 94, et vid. Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. II. p. 83. 116; Φαρνάκης et Φαρνακίων in inscriptione Graeca nr. 2130 et 2131. Quod ad nominis originem et significatum attinet, Persica voce *far* s. *fara* splendorem vel potentiam declarari volunt: vid. Boeckh. l. l. Hamaker Miscell. Phoen. pag. 108 seqq. et conf. quoque Pott. Etymologische Forschung. I. pag. XLVI. Caeterum hanc *Cassandanen* (quod nomen, Graece utique sonans, ad Graeci sermonis rationem deflexum puto), quae Pharnaspis, Achaemenidae viri, filia fuit, legitimam Cyri uxorem fuisse dubitari nequit; Ctesiam si audimus (Persicc. Excerptt. §.2.), Cyrus *Amytin,* Astyagis filiam, in matrimonium duxit; Xenophontem si sequimur (Cyropaed. VIII, 5. §. 19.), Cyaxaris filiam in matrimonium accepit a Cyaxare: quae quidem vera si sunt, plures utique uxores Cyrum habuisse legitimas credas licet, id quod a Persarum more haud abhorruisse videtur; conf. Barn. Brisson. de regn. Persarr. I, 106. Consentientem mecum video Osiandrum in primo programmate de Ctesia (Stuttgart. 1818.) §. 15. p. 16. Sed idem vir doctus in altero programmate anni 1821. p. 6 in not. 21. addit, potiorem in his Ctesiae quam Herodoti sententiam sibi videri. A quo ita dissentio, ut neutrum scriptorem falsa retulisse credam: de pluribus opinor uxoribus pro orientalium hominum more cogitandum. — In fine capitis intactum reliqui παρατρέπουσι, ut omnes libri scripti afferunt, a recentt. edd. mutatum in παρατράπουσι ex eo praecepto, quod in simplici verbo τρέπειν semper ab Herodoto servatum esse credam; cf. III, 21. IV, 128 ibique nott. Quod idem num in compositis quoque valeat, est de quo dubites, libris praesertim scriptis adversantibus, quorum tamen auctoritatem in his rebus non admodum respiciendam esse sunt qui contendant. Equidem satius duxi et h. l. et III, 36. 65 vulgatam scripturam haud mutare. Ad significationem verbi παρατρέπουσι (τὸν λόγον), i. e. *invertunt narrationem*, facit locus Dionysii A. R. VI, 75: παρατρέψω τὸν λόγον ἔξω τοῦ ἀληθοῦς. Conf. etiam Dion. Cass. XLII, 28 et ipsum Herodotum VII, 16. προσποιεύμενοι est: *affectantes*, *simulantes;* cf. Herod. II, 121. §. 4. Plura vid. in Thes. Ling. Graec. VI. p. 1989 ed. Dindorf.

Cap. III.

ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός] Confert

Περσίδων γυναικῶν ἐσελθοῦσά τις παρὰ τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρεστεῶτα τέκνα εὐειδέα τε καὶ μεγάλα, πολλῷ ἐχρᾶτο τῷ ἐπαίνῳ ὑπερθωυμάζουσα, ἡ δὲ Κασσανδάνη, ἐοῦσα τοῦ Κύρου γυνὴ, εἶπε τάδε· Τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων μητέρα ἐοῦσαν Κῦρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἰγύπτου ἐπίκτητον ἐν τιμῇ τίθεται. Τὴν μὲν ἀχθομένην τῇ Νιτήτι εἰπεῖν ταῦτα, τῶν δέ οἱ παίδων τὸν πρεσβύτερον εἰπεῖν Καμβύσεα· Τοιγάρ τοι, ὦ μῆτερ, ἐπεὰν ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω κάτω θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω. Ταῦτα εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θωύματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα οὕτω δὴ, ἐπεί τε ἠνδρώθη καὶ ἔσχε τὴν βασιληΐην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατηΐην.

Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο τι τοιόνδε πρῆγμα γενέσθαι ἐς 4
τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. ἦν τῶν ἐπικούρων τῶν Ἀμάσιος

Wesseling. I, 52, ob particulam *μέν* opinor, quae hic ponitur, non sequente particula *δέ*. Vid. Kuehner Gr. Gr. II. §. 734, 2. Caeterum hoc quoque loco iuvat advertere lectores ad Herodoti studium veri exquirendi summamque eius in enarrandis rebus cautionem, ut eo maiorem reliquis ab ipso narratis fidem tribuant. — Ad verba seqq. *ἐν τιμῇ τίθεται* conf. quae similia sunt allata ad II, 141 init. 172.

τὰ μὲν ἄνω κάτω θήσω κ. τ. λ.] i. e. *plane confundam omnes res evertamque Aegyptum.* Est proverbialis locutio de rebus in perpetua fere inconstantia positis, fluctuantibus atque incertis. De qua vide Heindorf. ad Platon. Phaedon. pag. 172 seq. ad Gorgiam p. 115. 157. ad Theaetet. p. 320 et Voemel. ad Demosthen. Philipp. I. §. 41. pag. 211. Quod antecedit *τοιγάρ τοι* (*quo magis profecto*), explicuerunt Kuehner Gr. Gr. §. 758, 4 et Hartung Lehre d. Part. II. p. 354. — Ad verba *ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα* conf. Thomam Magist. s. v. *γέγονα* pag. 183, ubi accusativum in hac locutione praeferri docet. At male ille pro *δέκα κου* exhibet *δώδεκα*. Pro vulg. *ἀνδρώθη* auctore Bredovio p. 295 dedi *ἠνδρώθη*, quod etiam Dietschius exhibuit. Vid. IV, 155 coll. II, 63. *ποιεῖσθαι στρατηΐην* Herodoto esse *expeditionem suscipere, facere*, monuit Valcken. laudans III, 30. V, 77.

Cap. IV.

Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο κ. τ. λ.] De structura verbi *συνήνεικε* conf. supra laudd. ad I, 73. 13 et infra III, 14, ubi additur *ὥστε*, de quo cf. Kuehner Gr. Gr. §. 642. not. 1. — *ἐπιστράτευσιν* hic exhibent optimi libri et Lexicon Seguier. p. 91, 20. *στράτευσιν* ex Aldina fluxit. Infra IX, 3 in fin. est *ἐπιστρατηΐη*.

ἦν τῶν ἐπικούρων] Indicantur *milites mercenarii*, mercede e Graecis potissimum, Ionibus atque Caribus, conducti, quales iam ante Amasin Aprias conduxerat eumque secutus ipse Amasis, quem omnino *φιλέλληνα* praedicabant (II, 178). Tu conf. II, 163 ibiq. nott. Add. III, 11. 139 coll. 145. 146. VI, 39. *Ἁλικαρνησσεύς* intactum reliqui; recentt. edd. *Ἁλικαρνησεύς*; sed vid. nott. ad Prooemium Herodoti, nec magis recepi *ἦν* ante *Φάνης*, quam vocem e duobus codd. revocavit Dindorf, uncis inclusam exhibuit Dietsch. Namque vel vocula *δέ*, quae respondet antecedenti (*γένος*) *μὲν*, haec eodem modo antecedentibus addi de-

ἀνὴρ γένος μὲν Ἁλικαρνησσεύς, οὔνομα δέ οἱ Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος. οὗτος ὁ Φάνης, μεμφόμενός κού τι Ἀμάσι, ἐκδιδρήσκει πλοίῳ ἐξ Αἰγύπτου, βουλόμενος Καμβύσῃ ἐλθεῖν ἐς λόγους. οἷα δὲ ἐόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ σμικροῦ, ἐπιστάμενόν τε τὰ περὶ Αἴγυπτον ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει ὁ Ἄμασις, σπουδὴν ποιεύμενος ἑλεῖν, μεταδιώκει δὲ, τῶν εὐνούχων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτὸν, ὃς αἱρέει μιν ἐν Λυκίῃ, ἑλὼν δὲ οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον· σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης. καταμεθύσας γὰρ τοὺς φυλάκους ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. ὡρμημένῳ δὲ στρατεύεσθαι Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν, ὅκως τὴν ἄνυδρον διεκπερᾶ, ἐπελθὼν φράζει μὲν καὶ τἆλλα τὰ Ἀμάσιος πρήγματα, ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν

clarare poterat. Accedit, quod in hac formula omnino verbum omittitur; cf. III, 9. γνώμην ἱκανός, i. e. *consilio, prudentia praestans*, eodem sensu legitur in Plutarch. Lucull. 16. Inde γνώμης ἔργα idem dixit in Cat. mai. cap. 27.

καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος] τὰ πολέμια Aldina editio una cum tribus codd. Reliqui, inter quos Florentinus ac Mediceus, τὰ πολεμικά, quod ex coniectura sive emendatione viri cuiusdam docti ortum videtur, qui τὰ πολέμια haud raro *rem militarem, res bellicas* indicare ignorabat. De qua vocis significatione Wesselingius citat V, 78. 111. VII, 9. §. 3. 238. IX, 58, alia ad Diodor. Sicul. I, 54. Add. Herod. VII, 111. 234. IX, 122. Krueger. ad Xenophont. Anabas. I, 6. §. 1. et Kuehner Gr. Gr. §. 557, *b*, qui de accusativo addito monuit. Cobet. legi vult: τὰ πολέμια κάρτα δόκιμος, ut V, 111. Sed ἄλκιμος quoque haud infrequens Nostro; cf. III, 110. I, 201. I, 79. 103 aliisque locis. Ad verba: μεμφόμενός κου τι Ἀμάσι conf. nott. ad III, 1. — Locutionem ἐλθεῖν ἐς λόγους *(ad colloquium venire, colloqui)*, quae proxime invenitur, expressit Pausanias I, 22. §. 3 monente Siebel. ad h. l. Conf. Herodot. I, 86. IV, 126. VII, 9, 2. Ad οἷα δέ conf. nott. ad I, 66; ad λόγου οὐ σμικροῦ nott. ad I, 120.

ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτόν] i. e. *eunuchorum fidissimo cum triremi misso secundum eius vestigia*, ut Latinus interpres reddit, *quà iter ille direx rat.* In Florentino, Mediceo, binisque aliis: τριήρῃ. Equidem retinui τριήρεϊ, quod Wesselingius firmavit his locis: III, 44. VI, 39. V, 85. Ad verba κατ' αὐτόν conf. I, 84 ibique nott. et IX, 53. Nec aliter fere Lucianus in Cataplo, cap. 18. τί οὐ διανήχομαι κατ' αὐτούς, ubi utriusque loci Herodotei bene memor fuit Jacobitz.

σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης] i. e. *dolo, calliditate eum circumvenit Phanes.* σοφίην *calliditatem* indicare, ad Herodot. II, 172 monuerat Valcken. Tu conf. Herodot. I, 68. III, 127. V, 21 coll. III, 85. Ad verbum περιῆλθε conf. Pausan. VI, 18. §. 2: τέχνῃ περιῆλθε, ubi Herodotei loci non immemor fuit Siebelis. Idem verbum eodem sensu adhibuit Aristophan. Eqq. 1139. Plutarch. Nic. 10. Paulo post ex Florent. cum Schweigh. et Gaisf. posui στρατεύεσθαι Καμβύσῃ, quae vulgo leguntur ordine inverso. Ad verba ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν (i. e. *qui de itinere incertus erat, consilii expers)* conf. IV, 179. I, 75 coll. II, 121. §. 3. In proxime seqq. διεκπερᾶ pro futuro accipiendum. Tu conf. Fischer. ad Weller. II. p. 358. Bredov. pag. 390.

ἔλασιν, ὧδε παραινέων· πέμψαντα παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δέεσθαι, τὴν διέξοδόν οἱ ἀσφαλέα παρασχεῖν. Μούνῃ δὲ ταύτῃ εἰσὶ φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυπτον. ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὔρων τῶν Καδύτιος πόλιός ἐστι Σύρων τῶν Παλαιστινῶν κα-

In fin. capitis pro: *παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα* unus Parisinus liber exhibet *Ἀράβιον*, quod non male hic legi censet Schweigh. conf. III, 5. 7. Nec equidem repugnarem, si tantum legeretur *παρὰ τὸν Ἀράβιον* (ut I, 2 fin. *τὸν Κόλχον*), deleta voce *βασιλέα*, quam tamen omnes h. l. scripti libri agnoscunt. Suasit autem Phanes Cambysi, *ut nuntio ad Arabum regem misso peteret, ut hicce ipsi tutum transitum praeberet.* Pro *τὴν διέξοδον* Cobet. legi vult *τὴν δίοδον*, quae vox legitur VII, 201. IX, 99. 104. Sed vid. quoque Herod. III, 117. IV, 140. II, 24. 26. Itaque vulgatum retinui. — Caeterum dubitat de hac tota narratione Joann. Seemann (De rebus gestis Arabum ante Christ. natum. Berolin. 1835. pag. 13 seq.), quaerens, num „Persae geographiae tam ignari fuerint, ut Babylone expugnata vicini Arabum facti a Graeco demum quodam de populo, qui deserta ultra Euphratem sita incolebat, edocendi essent?" Itaque haec de Persarum inscitia tradita ex ore sacerdotum Aegyptiorum Cambysi Persisque iratorum fluxisse videntur viro docto, ut nimirum imperitia eorum perstringeretur. Mihi secus videtur. Etenim Persis itinere pedestri per deserta Aegyptum petentibus opus fuisse transigere cum gentibus illic habitantibus aut vagantibus eoque transitum sibi parare tutum, ita consentaneum esse videtur, ut, si neglexissent, mirandum utique id fuisset. Herodotus vero eo magis haec opinor retulit, quod ad Halicarnassensem virum, popularem suum, pertinebant, a cuius posteris sive cognatis ipse haec accepisse putandus erit.

CAP. V.

Μούνῃ δὲ ταύτῃ εἰσὶ φανεραὶ κ. τ. λ.] Conf. II, 141 ibique nott. *ἐσβολαί* eodem prorsus modo dicuntur a Polyaeno VII, 9. Quae hoc loco describitur via in Aegyptum una illa quidem, per quam terrestri itinere ex Palaestina in Aegyptum (i. e. per Idumaeam, quae vocatur, Pelusiacaque deserta) pervenire licet, eam omni tempore inde ab hac Cambysis expeditione usque ad recentissima tempora tritam fuisse omnibus aeque exercitibus atque mercatoribus vel peregrinatoribus satis constat, nuperque etiam commonstravit Stark (Gaza s. Forschungen z. Geschichte u. Alterthumskunde I. pag. 10, itemque Movers: Die Phoenicier etc. II. 2. pag. 184 coll. II, 3 (III, 1). pag. 279 seqq. et 332, qui singula accurate sunt persecuti. Hac vero via Herodotum ipsum in hanc terram pervenisse putat Wesselingius Praefat. p. V ed. Gaisf. At verisimilius videri monet Heyse Quaest. Herod. p. 97, navi eo profectum esse Herodotum, potissimum ob ea verba, quae initio leguntur capitis sexti, ubi Noster se iis adnumerare videatur, qui illam in terram navigarint. De tempore, quo Noster Aegyptum adierit, conf. nott. ad II, 1. De urbe *Cadyti* s. Hierosolymis diximus in Excurs. XV ad II, 159. p. 889. seqq. Nec aliter Heeren. Ideen I. 2. p. 114.

τῶν Καδύτιος πόλιός ἐστι Σύρων] Schweighaeus. edidit *ἥ ἐστι*, Gaisford.: *ἥ ἐστι Σύρων*, vulgoque exstare ait *ἥ ἐστι*, cuius loco Gronovius eumque secuti Reizius ac Schaeferus *γῆ ἐστι*. Nec aliter recentt. editt., quos deserui; neque enim placet *γῆ*, quod glossam redolet; nec magis retinendam duxi voculam *ἥ*, qua eiecta oratio aequalis fit sequentibus, in quibus etiam simplex adiicitur genitivus verbo *εἶναι*. Aliter Matthiae, cui videtur Herodotus, quum dicere vellet, *ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὔρων τῶν Καδύτιος πό-*

λεομένων· ἀπὸ δὲ Καδύτιος, ἐούσης πόλιος, ὡς ἐμοὶ δοκέει, Σαρδίων οὐ πολλῷ ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τοῦ Ἀραβίου· ἀπὸ δὲ Ἰη- 106

λιος ἡ χώρη ἐστὶ Σύρων, institutae orationis oblitus ultima ad Cadytin urbem retulisse, ἥ ἐστι Σύρων. Alia prorsus tentavit Hitzig (Urgeschichte u. Mythologie der Philistäer p. 108), qui hunc locum suae sententiae de Cadyti, quam ad Gazam referri vult, ut accommodaret, ita legendum proponit: μέχρι οὔρων τῶν Καδύτιος πόλιος ἥ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινῶν καλεομένων ἐμπόρια: octo enim esse addit emporia Philistaeorum ab urbe Ecdippa usque ad Gazam. Id vero vel magis a totius loci sententia abhorret, quae nulla alia esse potest, quam quae dudum a Wesselingio his verbis daclarata est: „a Phoenice ad fines urbis Cadytis, Palaestinorum (Syrorum) censebatur: hinc emporia ad mare Ienysum usque regis Arabis, inde vero Serbonidem lacum, omnia iterum Syrorum Palaestinorum." In qua sententia Cadytin utique cogites licet ad mare sitam, adeo ut pro Hierosolymis, quae a mari remotior mediterraneis montibus imposita fuit urbs, haberi nequeat. Offenderat hoc iam Wesselingium, alios, ac nostrae aetatis viros doctos potissimum commovit, ut *Gazam* h. l. intelligi mallent eoque Cadytin referrent; vid. inprimis Hitzig l. l., Stark l. l. pag. 220 et quos alios laudavi T. I. p. 890. Qui iidem cum bene intelligerent, hanc sententiam stare vix posse, si in Herodoti verbis proxime sequentibus ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης (i. e. in maris ora sita) μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τοῦ Ἀραβίου, *Ienysus*, ut vulgo fit, ad eum locum referatur, qui nunc vocatur *Khan Iûnas*, i. e. domicilium Ionae, quippe qui quatuor tantum aut quinque horarum itinere distet a Gaza, maluerunt, vel de ea urbe, cui nomen *Rhinocolura*, (i. e. *El Arisch*, cf. Ritter: Erdkunde XVI. p. 39. 329.) vel de alia quadam urbe, haud longe inde remota, cogitare; cf. Stark p. 223. 30; Hitzig l. l. p. 100 seq. Quae quam incerta sint, nemo non videt: nec magis utique certum videtur, *Gazam* omnino h. l. intelligi: quam si Noster indicare voluisset, hoc ipso eius nomine etiam appellasset idque eo magis, quo accuratius tractum maritimum cognovisse videtur. Cadytis autem vocem ipsam ut pro Gaza habeam, nemo quisquam mihi persuadebit. Malim itaque de Hierosolymis cogitare, ad quam urbem unice spectare credam verba ἐούσης πόλιος, ὡς ἐμοὶ δοκέει, Σαρδίων οὐ πολλῷ ἐλάσσονος; nam fando audierat Noster de Hierosolymorum magnitudine ac frequentia, cum in tractu illo maritimo urbibusque Phoenicum commoraretur, in interiores Iudaeae tractus ac loca mediterranea haud profectus, neque accurate inde de Hierosolymis ac Iudaeis edoctus: qui si verbis μέχρι οὔρων τῶν Καδύτιος πόλιος fines terrae Iudaicae, cuius caput sane erat Cadytis, intelligi voluit, ipsam hanc urbem, cuius situm ignorabat, minus respiciens quam eius ditionem ad mare usque pertinentem, haud scio an recte de his retulisse videri queat. Conf. Heidelberg. Jahrbb. d. Litt. 1853. pag. 374. Syros autem *Palaestinenses* nullos alios esse atque *Philistaeos*, vel ex iis, quae ad I, 105 coll. I, 72 monuimus, satis apparebit.

μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι] *Ienysus* a nullo alio, quantum scio, commemoratur scriptore, nisi a Stephano Byzantino, qui haec habet: Ἰνυσσός, πόλις Αἰγύπτου προσεχὴς τῷ Κασίῳ ὄρει· Ἡρόδοτος, nisi mendum in vocis scriptura inest. De situ urbis si quaeras, ex trium dierum eam inter et Casium montem intervallo videri prope *Raphiam* fuisse Ienysum statuit Wesselingius: Raphia autem eo loco sita fuisse perhibetur, qui nunc, antiquo nomine retento, vocatur *Rafa*, sex horarum itinere distans ab urbe Gaza et antiquae mo-

νύσου αὖτις Σύρων μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον οὖρος τείνει ἐς θάλασσαν· ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἴγυπτος. τὸ δὴ μεταξὺ Ἰηνύσου πόλιος καὶ Κασίου τε οὔρεος καὶ τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐὸν τοῦτο οὐκ ὀλίγον χωρίον ἀλλ' ὅσον

lis rudera adhuc praebens. Larcherus cum aliis Ienysum eo loco exstitisse vult, cui nomen *Khân lûnas* (Ionae domicilium), qui quatuor ferme horarum spatio remotus a Gaza, ex Aegypto et quidem ex loco Salahiah prope Pelusium per deserta XXVII mill. Germanicc. proficiscentibus primus se offert, arbores, aquam, herbas, alia commonstrans. Tu vid. Rennel. Geogr. Her. p. 496. I. W. Hartmann: Das Paschalik Aegypten p. 861—863. A qua sententia et Starkium et Hitziginm discedere, qui prope Rhinocolura Ienysum olim exstitisse putant, iam supra dixi. Et ad hanc sententiam inclinat quoque Ritter: Erdkunde XVI. p. 40 seq. — In proxime seqq. male pro *τοῦ Ἀραβίου* quidam libri *τῆς Ἀραβίου*. Intelligitur enim, usu satis noto, rex Arabum. Conf. I, 2. — mox scripsi *οὖρος* pro vulg. *ὄρος*, vid. nott. ad II, 6.

μέχρι Σερβωνίδος λίμνης] De hoc lacu diximus ad II, 6. De *Casio* monte vid. ibid. nott., ubi etiam attigimus fabulam de Typhone, in cuius speciem omnis fere rerum naturalium excessus intempestivus quasi coalescit (cf. Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 33. 45.), qui inde pro nimio quovis ardore, foetore adeoque peste habetur, ut mirum non sit loca sive deserta soleque nimio torrentia sive siticulosa paludibusque foeda Typhonis receptaculum, domicilium ac sedem fingi primariam. De qua cf. Creuzer. in Commentt. Herodott. p. 280 et Ritter. Erdkunde II. p. 400 coll. 303. — Pertinet huc potissimum locus Scholiastae ad Apollon. Rhod. II, 1211 scribentis de Typhone, qui a Iove percussus ad Syriam ac Pelusium pervenerit, *ὅπου βιασθεὶς κεῖται ἐν τῇ Σερβωνίδι λίμνῃ· διήκει δὲ αὕτη ἀπὸ Συρίας μέχρι Πηλουσίου· περὶ δὲ τοῦ τὸν Τυφῶνα ἐν αὐτῇ κεῖσθαι καὶ Ἡρόδωρος ἱστορεῖ*, in quibus pro *Ἡρόδωρος* reponendum esse *Ἡρόδοτος*, vix dubium esse poterit. Accedit alter Plutarchi locus in Vit. Anton. cap. 3. pag. 917, Romanos narrantis ipso bello magis timuisse viam, quae (e Syria) ad Pelusium duceret, *ἅτε δὲ διὰ ψάμμου βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἔκρηγμα καὶ τὰ τῆς Σερβωνίδος ἕλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ἃς Τυφῶνος μὲν ἐκπνοὰς Αἰγύπτιοι καλοῦσι κ. τ. λ*, quem locum tractans Creuzer. l. l. p. 288 addit, quam periculosa belligerantibus sint haec deserta, documento esse Gallorum exercitum a Britannorum duce Sidn. Smith in fugam coniectum. Cui licet adiungere recentioris memoriae exemplum de Ibrahimi, Aegyptiorum principis, exercitu, qui e Syria fugatus per haec deserta in Aegyptum redux ipso anno 1840 exeunte maxima damna est perpessus ac fere periit. Neque de his sane quisquam dubitabit, qui harum terrarum et expeditionum bellicarum per eas factarum conditionem satis cognoverit. Quod ad antiquitatem pertinet, Aegyptii Typhonem in hac terra occultum cum dicerent, consulto id mihi dixisse videntur, quo hostes hac via, qua sola pedestri peti poterat Aegyptus, accedentes arcerent, cum his timendum esset, ne in Typhonem occultum inciderent, mox exsurgentem omnesque Aegyptiorum hostes prosternentem. Qua fabula indicari pericula e mala aëris temperie, nimio solis calore et omnium rerum inopia (i. e. a Typhone) exorta iisque gravissima, qui hac via Aegyptum aggrederentur, facile credam: neque vero haec ad historiam ita retulerim, ut cum Rittero

6 *τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδὸν, ἄνυδρόν ἐστι δεινῶς. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων ἐννενώκασι, τοῦτο ἔρχομαι φράσων. ἐς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάσης καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκης κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου δὶς τοῦ ἔτεος ἑκάστου· καὶ ἓν κεράμιον οἰνηρὸν ἀριθμῷ κείμενον οὐκ ἔστι, ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἰδέσθαι. κοῦ δῆτα, εἴποι τις ἄν, ταῦτα ἀναισιμοῦται;*

(Erdkunde XVI. p. 184.) statuam, Typhonem, quem deum proprium sibi sumpserint peregrinae illae gentes, quae vulgo vocantur *Hyksos* (cf. nott. ad II, 128), eo loco occisum perhiberi, ad quem usque illae gentes ab indigenis Aegyptiis reiectae fuerint. — In singulis Herodotis verbis retinui *Τυφώ*, cum Dindorf. et Dietsch. edidissent *Τυφῶ*. Equidem, si quid mutandum, malim scribere *Τυφῶνα*, quod supra legitur II, 144, quodque etiam in Stephani Byzantini loco s. v. *Ἡρώ* pro vulg. *Τυφώ* restitutum video. Plura Bredov. p. 250 seq. Voculam *ἤδη* post verba *ἀπὸ ταύτης* cum Gaisf. ex aliquot libris recepi; cf. Hartung. Lehre d. gr. Partik. I. p. 238.

ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδόν] Cum a Casio monte usque ad Ienysum iter sit XV milliar. Germanicc., a Serbonide lacu adeo minus, Persarum exercitum quatuor quotidie confecisse milliaria statuit Rennel. l. l. p. 406. — Ad verba *ἄνυδρόν ἐστι δεινῶς* conf. II, 149. 7. III, 4. IV, 185. Arrian. Exped. Alex. III, 4, 1 ibiq. Ellendt.

Cap. VI.

ἐννενώκασι] Ad formam conf. quae diximus ad I, 10 et I, 68; ad argumentum conf. nott. ad III, 5.

κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου] *κέραμος* collective hic de *vasis figlinis*, de *cadorum* s. doliorum *numero* s. *multitudine* intelligendum. Affert h. v. inter alia exempla singularis numeri pro plurali positi Fischer. ad Weller. III, a. pag. 300. De ipsa voce eiusque significatione conf. Photii Lexic. p. 116. Hoc vero ex loco, optime monente Heeren. Ideen. I, 2. p. 121 et II, 2. p. 382, intelligitur, quaenam res a Phoenicibus in Aegyptum introductae fuerint, quantumque vini commercium floruerit hasce per regiones.

καὶ ἓν κεράμιον οἰνηρὸν ἀριθμῷ κ. τ. λ.] i. e. Quamquam tot dolia vino repleta quotannis in Aegyptum importantur, tamen ne unum quidem istorum doliorum figlinorum per Aegyptum videre licet. Quare iure quaesieris, quid istis doliis fiat, quamnam ad rem adhibeantur, ita ut ex hominum conspectu prorsus evanescant. Ad hanc quaestionem, in quam unumquemque sponte incidere consentaneum est, iam respondet Herodotus, usum doliorum ad aquas per deserta ferendas indicans; quorum doliorum figlinorum loco nunc nemo nescit adhiberi a proficiscentibus utres.

κεράμιον οἰνηρὸν ex hoc loco citant Pollux XII, 161. p. 802 seq. Hemsterh., ubi cf. interprr. et Bekker. Anecdd. I. pag. 110, 32. Athenaeus XI. p. 473 B. Clitarchum affert in Glossis, qui *τὸ κεράμιόν φησιν Ἴωνας κάδον καλεῖν*. Add. Bredov. pag. 182 seqq. — *ἓν ἀριθμῷ* (*„ne unum quidem numero"*) non quidem abundanter, sed gravitatis et sententiae augendae causa additum puto. Conf. Weiske: De pleonasm. L. Gr. p. 45. 46. Pro *ἰδέσθαι*, quod cum edd. recentt. reposui, olim *εἰδέσθαι*. Tu conf. I, 88 ibiq. nott. Infra III, 12 *ἴδοιτο*. Pro *κείμενον* (i. e. *repositum*) aliquot libri *κεινὸν* (i. e. *vacuum*, sc. *dolium*), quod perperam recepit Schaefer. Nam e scholio natum videtur, ut recte monuit Schweigh. Ad locutionem *ὡς λόγῳ εἰπεῖν* conf. II, 21. 53 ibique nott.

κοῦ δῆτα — ταῦτα ἀναισιμοῦται] E Florentino nuper receptum *ἀναισιμοῦνται*, addicente uno Parisino atque Aldina, pro vulg. *ἀναισιμοῦ-*

ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. δεῖ τὸν μὲν δήμαρχον ἕκαστον ἐκ τῆς ἑωυτοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἄγειν ἐς Μέμφιν, τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἄνυδρα τῆς Συρίης κομίζειν, πλήσαντας ὕδατος. οὕτω ὁ ἐπιφοιτέων κέραμος καὶ ἐξαιρεόμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην.
Οὕτω μέν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευά- 7
σαντες ἐπ' Αἴγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεί τε τάχιστα παρέλαβον Αἴγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἐόντος κω ὕδατος ἑτοίμου Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἁλικαρνησσέος ξεί-

ται, quam Mediceus aliique codd. exhibent, quamque recte Dindorfius, quem secutus sum, retinuit. Quamquam enim apud Herodotum subinde verbum plurale sequitur neutra pluralia (II, 128: alia aliis ex scriptoribus haud pauca attulit Fischer ad Weller. III, a. pag. 343), tamen haud paucis locis verbum plurale falso a librariis inductum esse satis probant ea, quae Bredov. p. 334 hanc in rem disputavit: quare haud dubitavi revocare *ἀναισιμοῦται*. Sensus loci est: *quonam*, i. e. *quemnam sane in usum haec dolia insumantur* s. *adhibeantur*. Non valde dispar, quod II, 150 et I, 179 legitur: *δεῖ με ἐπιφράσαι, ἵνα ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθη*. Conf. etiam II, 11. De verbo *ἀναισιμοῦν* monuimus ad I, 179.

δεῖ τὸν μὲν δήμαρχον ἕκαστον κ. τ. λ.]. *Νομάρχην*, qui scilicet administrando nomo praefectus erat, supra II, 177 Noster nominaverat, ubi vid. nott. Add. Diodor. Sicul. I, 54. 64. 73. coll. Franz in Corp. Inscriptt. Graec. III. p. 291 seqq. 294, Ptolemaeorum aetate hunc magistratum *στρατηγόν* appellatum esse addens. Noster eundem h. l. *δήμαρχον* appellat, quo nomine designari putem eos, qui singulis vicis ad unum eundemque nomum adscriptis (*τοπαρχίας* vocat Strabo XVII. p. 1136 A. s. p. 787) praepositi fuerint. Infra III, 27 memorantur *ἐπίτροποι*, *vicomagistri*, qui demarchis opinor fuerint subiecti. — *τὰ ἄνυδρα τῆς Συρίης* sunt ea ipsa deserta, quae supra indicaverat, ex Palaestina in Aegyptum proficiscentibus permeanda. Moneo propter Larcherum, qui h. l. sic vertens: *dans les lieux arides de la Syrie*, iustam vituperationis ansam dedit alteri Gallo interpreti.

οὕτω ὁ ἐπιφοιτέων κέραμος καὶ ἐξαιρεόμενος κ. τ. λ.] i. e. *Hoc modo dolia figlina ista in Aegyptum* (a Phoenicibus e Syria) *invecta ibique exposita* (e navibus sc.) ad *priora* (dolia) *in Syriam retro deferuntur*. Minus accurate Larcherus: „ainsi toutes les jarres que l'on porte en Egypte et que *l'on y met en reserve*, sont reportées etc.“ Quem verbo *ἐξαιρεόμενος* tribuimus sensum, eum confirmat alter locus IV, 196: *ἐπεὰν ἀπίκωνται καὶ ἐ ξ έ λ ω ν τ α ι τὰ φορτία*.

CAP. VII.

σάξαντες ὕδατι] sc. *ταύτην τὴν ἐσβολήν*, i. e. *hanc viam per deserta proficiscentibus aquâ necessariâ instruentes*. Est enim Herodoti sententia, Persas fuisse, qui simulatque Aegypto essent potiti, illud iter terrestre (per deserta a Palaestina usque ad Aegypti fines prope Pelusium) adparaverint, quique eo, quo indicarit modo, aquâ necessariâ illud instruxerint. *σάττειν* apud Herodotum omnino valet *instruere, ornare*, ut VI, 70. 73. VII, 86 et apud Aeschyl. Agamemn. 627. Apud Herodotum VII, 62 de armatura dicitur indeque idem fere valet, quod *ὁπλίζειν*, *armis instruere*. Tu conf. Valcken. ad h. l. et verbum *παρασάττειν* simili modo adhibitum VI, 125. Wesselingius ad nostrum locum alia attulit: Lucian. de Dea Syr. 48. Athen. VII. p. 322 etc.

νου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράβιον ἀγγέλους καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης ἔτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

8 Σέβονται δὲ Ἀράβιοι πίστις ἀνθρώπων ὁμοῖα τοῖσι μάλιστα, ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι ἄλλος ἀνὴρ, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἑστεὼς, λίθῳ ὀξέϊ τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιευμένων τὰς πίστις· καὶ ἔπειτα λαβὼν 197
ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκύδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένους λίθους ἑπτά· τοῦτο δὲ ποιέων ἐπικαλέει τόν τε Διό-

τοῦ Ἁλικαρνησσέος ξείνου] Ἁλικαρνησσέος ex Florentino binisque aliis recepi libris pro vulg. Ἁλικαρνησσῆος, vid. nott. ad Prooem. T. I. p. 1, quibus nunc addere licet Voemel Prolegg. ad Demosthen. I. p. 124 seq. et Keil in Philolog. IX. p. 456. — Ad formam accusativi πίστις in seqq. conf. Bredov. pag. 264. Ad locutionem πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος (*fide data* et *accepta*) conf. similem locutionem δίκας s. τὰ δίκαια διδόναι καὶ δέχεσθαι apud Thucydid. I, 37. 140. V, 59 ibique interprett. Homer. Hymn. in Mercur. 312, itemque τὰ πιστὰ s. πίστιν δοῦναι καὶ λαβεῖν, quod frequenter dixit Xenophon, vid. Cyropaed. III, 2, 23 aliosque locos complures allatos a Bornemanno in Annott. ad Xenophont. Conviv. II. §. 37. p. 135.

Cap. VIII.

ὁμοῖα τοῖσι μάλιστα] i. e. *ut qui maxime*; vid. Kuehner. Gr.Gr. §. 590. not. 3, qui et hunc locum et alios (III, 57. VII, 118) bene attulit. Herodoteis plane contraria leguntur in Babrii fabula nuper detecta LVII, 12 seqq.:

ἐντεῦθεν Ἄραβές εἰσιν, ὡς ἐπειράθην,
ψεῦσται δὲ καὶ γόητες, ὧν ἐπὶ γλώσσης
οὐδὲν κάθηται ῥῆμα τῆς ἀληθείας. —

Sequentia verba sic intellige: Si qui velint foedus inire secum, alius quidam vir inter utrumque (pacisceutem sc.) medius collocatus lapide acuto interiorem manum utriusque illius, qui foedus inire velit, iuxta pollicem incidit etc. Verba τῶν ποιευμένων τὰς πίστις, quibus antecedentia verba τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι ob multa alia, quae interposita sunt, quodammodo repetuntur, suspecta habet Cobet: mihi consulto addita videntur a scriptore perspicuitatis studiosissimo.

ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκύδα] Male duo libri κροκίδα, reliqui vulgatum tenent. Pollux VII, 63. p. 732 ita: λέγει οὖν Ἡρόδοτος· λαβὼν κρόκυν ἐκ τοῦ ἱματίου. Deinde ex Aristophane laudat κροκύδα, quam formam pleniorem Herodotum in talibus vocibus praetulisse ex iis satis patet, quae Bredov. p. 270 seq. attulit. Significatur *floccus*, plane ut in Theophrast. Charact. 2. Plutarch. Syll. 35 aliisque locis in Thes. Ling. Gr. IV. p. 1992 ed. Dind. indicatis. Pro ἑκατέρου iidem libri ἑκάστου. Perperam. Namque ἑκάτερος dicitur, cum uterque seiunctim suum quisque peragit; ἀμφότεροι, cum uterque idem eadem in re agit. Post Ammonium de differ. vocabb. pag. 14 monuit, hoc loco allato, Wyttenbach. ad Plutarch. Morall. I. 2. pag. 1060 seq. Tu conf. infra III, 12. 60.

ἀλείφει — λίθους ἑπτά] Numemerus *septenarius* apud Arabes quoque sacer fuisse videtur; quin ad *septem* oves iuramentum exigitur in Genes. XXI, 28 seqq., ubi cf. Boh-

νυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοισι παρεγγυᾷ τὸν ξεῖνον ἢ καὶ τὸν ἀστὸν, ἢν πρὸς ἀστὸν ποιέηται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιεῦσι σέβεσθαι. Διόνυσον δὲ θεὸν μοῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι· καὶ τῶν τριχῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαί φασι, κατά περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι· κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους. οὐνο-

len pag. 229. Et ipsum verbum שבע vel potius נִשְׁבַּע (quod solum in usu est) *iuravit*, deducitur a voce שֶׁבַע i. e. *septem*, eam ipsam ob causam, quod, cum numerus septenarius in omni oriente sanctus habeatur (cf. nott. ad I, 98), inde in confirmandis iuramentis adhibentur symbola septemplicia. Vid. Winer. Simon. Lex. manual. pag. 941. et conf. Bohlen.: Das alte Indien II. pag. 57. 246 de septem testibus, qui in judicio vulgo requiruntur, admonentem. Quod vero Hitzig (Urgeschichte u. Mytholog. d. Philist. p. 262) septem lapides *ἐν μέσῳ κειμένους*, erectos tamen fuisse contendit Phallique significationem continere vult ob ipsam vocis Ὀροτάλ (i. e. *erecti*) significationem, id longius utique videtur quaesitum et ab ipsis Herodoti verbis alienum. — Ad voc. *ἐπιτελέσαντες* conf. II, 63 ibique nott. IV, 186. — *παρεγγυᾷ* valet: *sub sponsionis fide commendat* s. *tradit*, ut in Alciphron. Epist. I, 29. Photius in Lexic. p. 287 praeter alia habet: *παρεγγυῶν· παραινῶν, διαβεβαιούμενος*. — Ad *ποιέηται* suppl. *τὰς πίστις*.

Διόνυσον δὲ θεὸν μοῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι] Spectat huc opinor Origenes contra Cels. V. §. 37: *οἱ Ἄραβες τὴν Οὐρανίαν καὶ τὸν Διόνυσον μόνους ἡγοῦνται θεοὺς, ἐν οἷς τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν δεδόξασται*. „Designantur", ut recte scribit Wesselingius „duo totius orientis praecipua numina, *Sol* et *Luna*". Atque hunc Dionysum Nabataeos dixisse *Δουσάρην*, testantur Suidas et Hesychius. Solem vero insigniter coluisse, vel e Theophrasti Hist. Plant. IX, 4. §. 5 patet, eodemque etiam spectat, quod refert Arrian. Exped. Alexandr. VII, 20. §. 1. *Ἄραβας δύο μόνον τιμᾶν θεοὺς, τὸν Οὐρανόν τε καὶ τὸν Διόνυσον*, in quibus eadem mihi agnoscere posse videor numina, quae in loco Herodoteo indicantur, licet quae adduntur explicandi causa (*τὸν μὲν Οὐρανὸν αὐτόν τε ὁρώμενον καὶ τὰ ἄστρα ἐν οἷ ἔχοντα τά τε ἄλλα καὶ τὸν ἥλιον, ἀφ' ὅτου ἡ μεγίστη καὶ φανοτάτη ὠφέλεια ἐς πάντα ἥκει τὰ ἀνθρώπεια· Διόνυσον δὲ κατὰ δόξαν τῆς ἐς Ἰνδοὺς στρατείας*) aliud quid prodere videantur. *Οὐρανίην* enim *Lunam* esse iam supra ad I, 105 monuimus. Conf. etiam Wihl: De gravissimis aliquot Phoenicc. inscriptt. p. 36. Hitzig l. l. pag. 233. 234. coll. p. 262 de hoc Arabum Dionyso s. Sole disserens eundem esse vult atque Indorum Sivam; longe probabiliora affert Movers: Die Phoenizier II, 3 (III, 1). pag. 286 sq.

κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους] Intactum reliqui *περιξυροῦντες*, ut II, 65, auctore Bredovio p. 372 mutandum in *περιξυρεῦντες*, quod dederunt Dindorf., Dietsch., alii. Valckenaer, cui displicuit *περιξυροῦντες*, quam Ionicam formam esse negat, suspicatus erat: *πέριξ ξυρεῦντες*, quo certe haud opus videtur, quamquam haud infrequens Nostro *πέριξ*, vel addito genitivo, vel omisso, ut V, 87. 115. Naber in Mnemosyn. IV. p. 18 verba *περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους* insiticia habet, quae mihi consulto ad explicanda antecedentia videntur addita. — Pro *περιτρόχαλα* male Florentinus cum aliis quibusdam *ὑποτρόχαλα*. Sed unum verum *περι-*

μάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτὰλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλι-

τρόχαλα, quod affert quoque Photius in Lexic. p. 311 hoc ipso ex loco. Est vero *περιτρόχαλα κείρεσθαι in orbem tonderi,* plane ut in Plutarch. Morall. (II.) pag. 261 F. (ubi vid. Wyttenbach. Tom. VII. Part. 1. p. 17.), in Prisci Excerptis Legatt. p. 45 sive pag. 190 ed. Bonn., ubi prodit quidam *ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περιτρόχαλα* (i. e. *capite in rotundum raso*) et apud Agath. I, 3, ubi Franci dicuntur *περίτροχα κειρόμενοι*; sed cum Dindorfio (Thes. Ling. Graec. VI. p. 963) scribendum *περιτρόχαλα*. Neque huc non pertinebit Plutarchus in Vit. Thesei cap. 5 de Abantibus scribens, quos *ὄπιθεν κομόωντας* dixit Homerus (Il. II. 542, ubi cf. Schol.), quod anteriorem capitis partem tondere solebant, *οὐχ ὑπ' Ἀράβων διδαχθέντες, ὡς ἔνιοι νομίζουσιν κ. τ. λ.*, si quidem Arabes olim cum Cadmo in Euboeam transgressi feruntur, teste Strabone X. p. 447. Atque Pollux II, 29 inter tonsurae genera memorat quoque *περιτρόχαλα*, quod genus Athenis dictum fuisse *σκαφίον*, ex Hesychio s. v. *σκαφίον* discimus. Unde Photius p. 382 *σκαφίον* explicat *κουρὰ περιτρόχαλος*, de quo nunc accurate disputavit Wieseler in: Jahrb. d. Philolog. u. Paedagog. LXXI. p. 365 seqq. coll. Das Satyrspiel p. 124. 207, qui inter alia attulit quoque plura exempla statuarum Graecarum, in quibus caput sic plane tonsum exhibetur, quemadmodum h. l. de Arabibus testatur Herodotus, cuius locum vir doctus recte explicuit de eo tonsurae genere, quo capilli circum circa caput ita abscissi sunt, ut in vertice tantum retineantur illi atque in nodi formam fere colligantur: quales in Libya proferuntur Macae, *οἳ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὔξεσθαι, τὸ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείροντες ἐν χροΐ*, ut Noster scribit IV, 175, qui hoc ipso loco, ne ullum relinqueretur dubium, quid esset *κείρονται περιτρόχαλα*, consulto, ut videtur, addidit verba *περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους*, i. e. *circum tempora capillos radentes, tondentes:* in quibus neutiquam ex interpretamento natum *περιξυροῦντες*, ut olim placuerat Valckenario. Ad hanc vero tonsuram Arabibus quoque hominibus usitatam Wesseling. refert Ieremiae verba IX, 26: קְצוּצֵי פֵאָה (i. e. *circumcisos, circumtonsos capitis angulo s. in rotundam capitis comam attonsos*). Et iure, si quidem plerique Ieremiae interpretes et veteres et recentiores sic ea verba accipienda esse docent. Conf. Rosenmueller. Schol. ad h. l. (P. VIII. Vol. I. p. 303), Iahn. Archaeolog. I. 2. p. 106 et Hitzig ad Ieremiae l. l. pag. 80 (Exeget. Handbuch z. A. T. T. III), qui idem etiam consulendus erit ad eiusdem prophetae locos huc spectantes XXV, 23. XLIX, 32. Arabes usque ad suum aevum eundem tonsurae modum servasse scribit Scholiasta Graecus in Levitic. XIX, 27.

Ὀροτάλ] Ita cum Schweigh. et Gaisf. edidimus, idemque dederunt Dindorf., Dietsch., alii. In Florentino prius exstitisse videtur *Ὀροτάλτ*, quod idem plures alii exhibent libri. Sancrofti liber *Ὀρατάλ*, edd. vett. *Οὐροτάλτ* [„et ita scribit Payne Knight on symbolic. lang. §. 30. pag. 22.“ *Cr.*], unde Wesseling. reposuerat *Οὐροτάλ*, monens hic designari duo totius orientis praecipua numina, *Solem* et *Lunam*, inque voce *Οὐροτάλ* manifesto inesse Hebraeorum et Arabum אור i. e. *solem, lumen*. Contra Hammer. in Annall. Viennenss. X. p. 222 *Οὐροτάλ* haud dubie corruptum esse censet pro *Οὐσατάλ*, quae vera sit Arabica vox. Pocockio Specim. Hist. Arab. p. 107 placuerat *Ὀλοτάλ*, quod interpretatur: *deum excelsum s. supremum*. Reiskius explicuerat אורוטל *Orvetal*, quo declararetur *lux* et *umbra*; atque sic alii aliter, de quibus conf. Wesseling. Nostra aetate, ut alia taceam in re valde ambigua atque incerta, Schelling

λάτ. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι παρὰ Καμβύσεω 9
ἀπιγμένοισι ἐποιήσατο ὁ Ἀράβιος, ἐμηχανᾶτο τοιάδε. ἀσκοὺς κα-

(Zweiter Jahresbericht d. Baiersch. Acad. d. Wissensch. 1831. p. 55 seq.) scribi mavult *Οὐροτάλτ* vel etiam *Οὐροταλάτ*: etenim *ταλατ* s. *ταλτ*, quod celerius pronuntiatum sonet *alt*, continere vult vocem *Allat* s. dei; *Urot* esse dicit progeniem, filium: unde *Urotalt* filium deae, i. e. *Dionysum*. E Sanscritana lingua vocem repetit Hitzig (Urgeschicht. u. Mytholog. d. Philist. p. 262), ut hic deus vocetur *ùrddhas*, i. e. ὀρθός, ubi de Phallo cogitandum censet. Sanius utique Movers (Die Phoenizier I. p. 337 coll. 414, quem sequitur Eckermann: Lehrb. d. Religionsgesch. I. p. 131) Arabicam vocem ad eandem stirpem revocat, ad quam *Ar-iel* pertinet, unde formâ tantum differre putat *Urot-al* sive *Orot-al* אורת אל, *ignem*que *dei* interpretatur. — Ἀλιλάτ eadem est dea, quae I, 131 vocatur Ἄλιττα, *Luna* s. coelestis Venus Arabum. Tu conf. Bochart. Phaleg. II, 19 a Wesseling. citatum. Cuius eiusdem deae in sacro Mohammedi codice fit mentio: اللات in Sur. 51, pag. 298 Marecc. Atque etiam العزى quod procul dubio, iudice Hitzigio l. l. pag. 106, idem atque κοζὲ apud Ioseph. Antiqq. XV, 7. §. 9, quod Edomitarum est numen. Edomitas autem Herodotus una cum Arabibus complecti videtur; de quo multis monuit Hottinger. Histor. orient. pag. 228 seqq. ed. sec. coll. Pocock. Spec. Histor. Arabb. p. 89 seqq. ed. White. Ab hac vero dea eiusque cultu Arabum *Alilaeorum* (Ἀλιλαῖοι) genti, cuius meminerunt Diodor. Sicul. III, 44 et Agatharchides cap. 49, nomen inditum esse, dudum monuit Bochart. Phaleg. II, 19 itemque nostra aetate F. H. Müller: De rebus Semitt. (Berolin. 1832) pag. 42. Nomen deae, quam pro Luna habuit, inde etiam explicare studuit Bochart cum Joh. Scaligero, ad vocem הלאל *(Hilal)* et ad pluralem אהליל *(Ahalil)* referens, nec aliter Selden. De diis Syrr. Syntagm. II. cap. 2. p. 253 coll. cap. 4. p. 288 *noctilucam* reddi voluit. Reiicit haec Schelling l. l., cum voce *Hilal* non *luna*, sed *novilunium* declaretur, neque omnino haec dea *Alilat*, quae supra I, 131 *Alitta* vocatur, ob hunc ipsum locum pro Luna accipi possit: ipsum nomen ex *Al*, Arabum articulo, et ex *Ilat*, forma foeminina vocis Ilah s. Elah, qua *deus* significetur, compositum explicat. De Veneris planeta cogitat Movers l. l. pag. 234—599; iam Paulus in Annall. Heidelbergg. 1836 p. 163 hanc deam de Veneris stella benigne lucente accipi voluerat. Nec magis placent, quae de nominis etymo excogitavit Hitzig l. l. pag. 233 *Salilat* explicans: quippe quae ex aqua proveniat. *Parentem* alii explicant, quos sequitur Eckermann l. l. p. 130. Tu vid. praeterea Lajard in Annales de l'Institut Archéolog. 1847. T. XIX. p. 77, qui de hac dea variis nominibus per orientem culta exponens Arabicae quoque huius deae meminit, quam in numis imperatorum Romanorum conspicuam Arabum quoque Muhamedanorum scriptores commemoraverint sub nomine *Allat*, *All-Uzza* sive *Al-Ozza*, haud diversam illam quidem ab Herodotea dea *Alilat* sive *Alitta*: quam equidem, ut supra iam dixi, a *Luna* haud diversam esse crediderim: itaque etiam deum *Orotal* pari iure ad *Solem* revocare posse mihi videor.

Cap. IX.

ἀσκοὺς καμήλων] Intelligit *utres e pelle camelorum factos* s. omnino pellem camelorum, qua scil. utris loco uterentur. Tu conf. VII, 26 ibiq. interprett. Inde hoc loco ἀσκοὶ *(pelles camelorum)* opponuntur ταῖς ζωαῖς καμήλοις (i. e. *vivis camelis*); quibus sc. hos utres aquâ repletos imposuit. Namque ἐπισάττειν significat *imponere*. Inde quoque fit nostrum *satteln*. Conf. Xenoph. Anab.

μήλων πλήσας ὕδατος ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμήλων πάσας, τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἄνυδρον καὶ ὑπέμεινε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσεω στρατόν. Οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἧσσον πιθανὸν, ἐπεί γε δὴ λέγεται, ῥηθῆναι. Ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ Ἀραβίῃ, τῷ οὔνομα Κόρυς, ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν. ἀπὸ τούτου δὴ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, ῥαψάμενον τῶν ὠμοβοέων καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μήκεϊ ἐξι-

III, 4, 35 et Bekker. Anecdd. I. p. 94: ἐπισάξαι ἀντὶ τοῦ ἐπιγεμίσαι. Pro ἐπέσαξε male unus liber ἐπέλαξε. Paulo post pro ὑπέμεινε Schw. et Gaisf. ex Florentino libro et Passion. cod. receperunt ὑπέμενε, quod idem praebent editt. Dindorfii et Dietschii. Nos censorem secuti in Ephemeridd. Ienenss. 1817. nr. 164. pag. 374 vulgatam lectionem retinendam duximus. Caeterum totum hunc locum nativae simplicitatis plenum collaudat Waardenburg. De nativa simplicit. Herodot. pag. 147.

Οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων] Monet Rennel. l. l. pag. 494, hoc itinere adhuc eos uti, qui Aegyptum terrestri via ex Asia petant; quod tamen vix licuisse tot copiis tantoque exercitui, cum omnis Arabia vix ac ne vix quidem tantam utrium copiam, quanta ad Cambysis exercitum sustentandum fuisset opus, afferre potuerit; ut hactenus minus probabilis fiat Herodoti narratio. In quo tamen nimis dubitanter cunctari et insistere videtur vir sagacissimus. Alteram Herodoti narrationem ob spatium longum, unde aqua fuerit deducta, miram utique videri idem iudicat, nisi forte propiores fuerint fontes puteique, e quibus aqua per fistulas in receptacula sit ducta. Ac simile quid, quod recentiori aetate accidit, idem affert Rennel. l. l. Attigit haec Wheeler Geography of Herodot p. 316, qui quae Herodoto minus credibilia videbantur, ea nostrae aetatis hominibus probabilia videri posse censet: quae vero alia affert ad rem explicandam, haudquaquam sufficiunt. — Pro ἧσσον scripsi ἕσσον, vid. nott. ad II, 6. Ad particulas ἐπεί γε δή *(quandoquidem sane* s. *profecto)* cf. Hartung. Lehre d. Partik. I. pag. 407.

τῷ οὔνομα Κόρυς] De hoc fluvio nihil quidquam aliunde constat. Adscripsit Wesselingius: „Amnis *Corys* Arabum geographo ואדי אל קרי, *torrens Core.*" Apud Abulfedam utique commemoratur in Arabiae descriptione locus *Wadi-El-Kura* (i. e. *vallis vicorum)* unius diei itinere distans ab *Hidjr* (qui est locus saxosus), quae statio est Syrorum in loca sacra migrantium, non admodum remota ab ora Syriae: vid. Reinaud: Geographie d'Abulfed. T. II. P. I. p. 118. Idem locus *Wadi-El-Kura* inde quoque reperitur in Lexico geographico, quod edidit Juynboll (Lugdun. Bat. 1854. fascic. VIII. p. 266) vallisque esse dicitur inter Medinam et Damascum vicis repleta. Quae num ad Herodoti fluvium *Coryn* pertineant, peritioribus decernendum relinquo. Ritter. Vorhalle p. 88 de voce *Koros* ac similibus per Asiam obviis, quas ad Solem eiusque cultum spectare omnes vult, disputans hunc quoque Arabiae fluvium attigit. *Rubrum* mare de Arabico sinu h. l. intelligendum; cf. nott. ad I, 1; de usu verbi ἐκδιδόναι vid. nott. ad I, 6.

ῥαψάμενον τῶν ὠμοβοέων κ. τ. λ.] i. e. „*ab eo inde fluvio dicitur rex Arabum consutis coriis et bovinis et aliis* (pellibus) *canalem ad deserta illa usque pertinentem parasse* perque eum aquas duxisse." ὠμοβοέη, ubi vulgo supplent δορά, *pellis* s. *corium bovinum*, invenitur quoque IV, 65 et VII, 91, ubi cf. interprr. Plura similia vid. in Lambert. Bos. El-

κνεύμενον ἐς τὴν ἄνυδρον, ἀγαγεῖν διὰ δὴ τούτου τὸ ὕδωρ, ἐν δὲ τῇ ἀνύδρῳ μεγάλας δεξαμενὰς ὀρύξασθαι, ἵνα δεκόμεναι τὸ ὕδωρ σώζωσι. ὁδὸς δ' ἔστι δυώδεκα ἡμερέων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἄνυδρον. ἄγειν δέ μιν διὰ ὀχετῶν τριῶν ἐς τριξὰ χωρία.

198 *Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλεομένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσεα. Ἄμασιν γὰρ οὐ κατέλαβε ζώοντα Καμβύσης, ἐλάσας ἐπ' Αἴγυπτον· ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἄμασις τέσσερα καὶ τεσσερά-*

lipss. Graecc. pag. 115 seq. Ad formam vocis Ionicam (*ὠμοβόεος*), a qua hic illic librarii discesserunt, conf. Bredov. p. 156. — Pro *ῥαψάμενον* plures libri *ἁψάμενον*, quod cave recipias. Mox pro *ἐπικνεύμενον* restitui *ἐξικνεύμενον*, quod praeter Parisinos libros exhibet in margine (nam in textu ipso haec verba plane desunt) Florentinus, iubente quoque Schweigh. in Lex. Herod. s. v. Cf. III, 108 et I, 171. II, 34. IV, 10. 16. 192. Pro vulg. *μήκει* scripsi *μήκεϊ*, ut I, 68, monente Bredov. pag. 257. *ὀχετός* est *canalis*, per quem aqua ducitur; inde *τὸ ὕδωρ ὀχετευόμενον* III, 60, coll. II, 99.

δεξαμεναὶ sunt *aquarum receptacula, cisternae*, ut VI, 119, ubi cf. nott. Plat. Crit. p. 117. A. Hesychius explicat *ὑδάτων δοχεῖα*. Nunc *Reservoirs* vulgo vocant. Quod sequitur *δεκόμεναι*, insiticium habet Mehler in Mnemosyn. V. p. 64, qui idem mox pro *ἄγειν* reponi vult *ἀγαγεῖν*, atque hanc totam sententiam *ἀγαγεῖν — χωρία* praeponi verbis *ὁδὸς δ' ἔστι — ἄνυδρον*. Sed verba haec: *ἄγειν δέ μιν — χωρία* ad antecedens *λέγεται* pertinent eoque consulto ut videtur distinguuntur a proxime praecedentibus, quae per parenthesin quasi ceteris interiecta ab ipso scriptore directo sermone proferuntur: *ὁδὸς δ' ἔστι κ. τ. λ.*, certa illa quidem e Nostri sententia, qui reliqua, fama tantum tradita indeque *ἴσσον πιθανά* ab his discernere voluit.

διὰ ὀχετῶν τριῶν ἐς τριξὰ χωρία] Vocula *τριῶν* a Mediceo, Florentino, aliis abest. Ac mihi quoque illa ex interpretamento sive additamento orta videtur.

CAP. X.

Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλεομένῳ στόματι κ. τ. λ.] Male in Florentino, Mediceo, aliis *ἐστρατεύετο* pro *ἐστρατοπεδεύετο*, quae eadem confusio exstat V, 14. Nam *ad* (*ἐν*) *Pelusium ostium* Nili castra et excubiae militum erant. Tu vid. II, 141. 154, et de ostio Nili Pelusiaco Excurs. VI ad II, 17. pag. 850. Ad vocem *κατέλαβε* conf. notatt. ad II, 66. Pro *Ψαμμήνιτος* Florentinus et unus Paris. *Ψαμμίνιτος* et hic et infra III, 14: quae scriptura aeque reiicienda vide ur atque scriptura *Ψαμμίτιχος* pro *Ψαμμήτιχος*, de qua cf. nott. ad II, 2. Mox pro vulg. *ζῶντα* edidi *ζώοντα*, ut I, 86, ubi vid. nott.

ἀλλὰ βασιλεύσας — ἀπέθανε] Quum post regnum XLIV annorum Amasis mortuus esse h. l. dicatur, qui anno 570 ante Chr. nat. (ut ad II, 161. p. 799 statuimus) vel anno 571, ut statuit De Rougé (vid. ad III, 1) ad regnum evectus est, sequitur eundem anno 526 ante Chr. n. esse mortuum, quem eundem annum ponit Diodorus I, 68, qui quinquaginta quinque regni annos eidem tribuit, minus recte id quidem; cf. Schultz Specim. Appar. ad annall. criticc. p. 27, Boeckh in: Schmidt. Zeitschrift f. Geschichtswissensch. II. pag. 716. Quadragesimum vero quartum regni annum additum Amasidis nomini invenit Rosellini in stela quadam (Monument. storic. II. p. 152. not.). Qui sequitur *Psam-*

κοντα ἔτεα ἀπέθανε, ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συνηνείχθη. ἀποθανὼν δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇσι ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμάσιος βασιλεύοντος Αἰγύπτου φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθησαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτιαι, οὔτε πρότερον οὐδαμὰ ὑσθεῖσαι οὔτε ὕστερον τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὡς λέγουσι αὐτοὶ Θηβαῖοι. οὐ γὰρ δὴ ὕεται τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου
11 *τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι ψεκάδι. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεί τε διεξελάσαντες τὴν ἄνυδρον ἵζοντο πέλας τῶν*

menitus, Amasidis filius, eius nullam mentionem fecit Diodorus l. l., sed in Manethonis Excerptis apud Iul. Africanum (vid. Syncell. p. 45) vocatur *Ψαμμεχερίτης*, ultimus dynastiae vicesimae sextae rex, qui sex tantum menses imperium tenuit, quos eosdem ei etiam Herodotus tribuit III, 14. In monumentis Aegyptiorum huius regis nomen se invenisse negat Rosellini l. l. p. 153, sed in statuae, quae in museo Vaticano asservatur, inscriptione hieroglyphica, hoc nomen se reperisse putat, quod et ipsum *Psametik* fuerit. Add. Bunsen: Egypts Place in Universal History I. p. 605, 631, ubi notae hieroglyphicae regis nomen declarantes exhibentur.

ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συνηνείχθη] Scripsi e Sancrofti libro *συνηνείχθη* pro vulg. *συνενείχθη* probante Bredov. p. 300. *οὐδὲν ἀνάρσιον πρῆγμα* hic valet: *nil mali, nil incommodi, nulla calamitas*. Inde graviori sensu *ἀνάρσια* sunt etiam *res indignae, haud ferendae*, ut I, 114. V, 89. 90. IX, 37. 110. Apud Homerum inveniuntur *ἀνάρσιοι ἄνδρες* Odyss. X, 459. XI, 401. Il. XXIV, 365, qui *πολέμιοι* explicantur ab Apollonio in Lexic. Homeric. p. 123 ed. Toll. — In seqq. *οἰκοδομήσατο* valet: *construi iusserat* s. *construenda* (sepulcra) *curaverat*.

ἐτάφη ἐν τῇσι ταφῇσι κ. τ. λ.] Tu vid. II, 169.

ὕσθησαν γὰρ Θῆβαι κ τ. λ.] Conf. Suidas s. v. *βουλήσεται* et *ὕσθησαν*. Tu vide quae diximus ad I, 193. II, 13. 14. Mox e Florentino edidimus *οὐδαμά*, ut I, 56. 58. III, 53. 65. 88. 101. VII, 50. Apud Suidam l. l. invenitur *οὐδαμῇ*. Schweigh. in textu item reliquit *οὐδαμᾶ*, sed in Lex. Herod. s. v. alteram commendat scripturam.

ὕσθησαν αἱ Θῆβαι ψεκάδι] *ψακάδι* offerunt Mediceus, Florentinus, alii; Sancrofti liber, bini Pariss. atque Eustath. ad Dionys. Perieg. 248, qui hunc locum affert: *ψεκάδι*. In Aldina aliisque libris aliquot exstat *ψεκάσι*. Equidem Bredov. p. 136 secutus cum recentt. edd. dedi *ψεκάδι*, si quidem forma haec, apud Aeschylum, Aristophanem, alios, obvia, utique magis antiqua videtur, ut monuerunt interpretes ad Moerid. p. 419 ed. Piers. Conf. etiam Blomfield. ad Aeschyl. Agamemn. 1512. p. 138. Intelliguntur autem *imbres tenues*, qui Aelian. N. A. VI, 41 dicuntur *ῥανίδες λεπταί*. Tu vid. Iacobs ad h. l. pag. 228 et Creuzer: Ein altathen. Gefäss. pag. 55. Add. Aristoph. Pac. 121 ibiq. Schol. Wessel. praeterea citat Plutarch. II. p. 596 C. Heraclid. Allegor. pag. 466 et Aristidis locum in Aegyptt. pag. 339 s. T. III. p. 567 [II. pag. 449 Dindorf.]: *ἔτι τοίνυν καὶ τὰ κάτω τῆς Αἰγύπτου λαμπρῶς πολλάκις ὕεται· ψακάδι μὲν γὰρ καὶ ἄνω πολλάκις ὡς ἐν χρόνοις, ἀλλὰ τάγε πρὸς θαλάττης καὶ κατὰ συνήθειαν πολλῷ* (sc. *ὑετῷ ὕεται*). Ad ipsum loci argumentum facit quoque Diodorus I, 10 Aegyptum ut plurimum pluviae expertem esse scribens: ubi conf. Wesselingii not. Neque nunc aliter hoc se habere, res est satis nota: adeo ut, quando accidat, ut

Αἰγυπτίων ὡς συμβαλέοντες, ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ἐόντες ἄνδρες Ἕλληνές τε καὶ Κᾶρες, μεμφόμενοι τῷ Φάνῃ, ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἴγυπτον ἀλλόθροον, μηχανῶνται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε. ἦσαν τῷ Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι, τοὺς ἀγαγόντες ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς ὄψιν τοῦ πατρὸς, κρητῆρα ἐν μέσῳ ἔστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων· μετὰ δὲ ἀγινέοντες κατὰ ἕνα ἕκαστον τῶν παίδων ἔσφα-

imbres decidant, id pro portento habeatur ab incolis, ut narrat Rosellini l. l. II. p. 160 seq. not., videri in superiore Aegypto antiquitus rarius decidisse imbres, quam nostris temporibus adiiciens: ipse cum supra Thebas inter urbes Edfu et Elithyiam in Nilo navigaret, die vicesimo septimo Februarii ann. 1829 pluvias copiosissimas pluries expertus est. Tu add. Allgemein. Zeitung 1836. 3. April. Ausserordentl. Beilage. Accuratius in hanc rem nuper inquisivit Russegger Reisen etc. I, 1. p. 204 seq. 224 seqq. II, 1. pag. 524. 530 seqq. causasque pluviarum rarius utique in his terris decidentium ex ipsa harum terrarum natura aërisque temperie ac praecipue ventis a septentrione magna vi flantibus repetendas docuit, quibus imbres tropici in interioribus Africae tractibus effusi prohibentur, quo minus septentrionem versus magis procedant, cum intra certos terminos, ad gradum duodevicesimum borealis latitudinis usque porrectos, retineantur.

CAP. XI.

οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου κ. τ. λ.] *mercenarios* milites regis Aegyptiorum intelligit. Vid. nott. ad III, 4.

ὅτι στρατὸν — ἀλλόθροον] ἀλλόθροος (i. e. *alia lingua utens*, inde *alienigena*, *peregrinus*) vox Homerica; conf. Odyss. I, 183 (ubi Apollonius p. 88 explicat βαρβάρους). III, 302. XIV, 43. XV, 452. In quo antiqui coloris quid inesse nemo non videt. Apte Italus Interpres admonuit Baruch. IV, 15 (ubi commemoratur ἔθνος ἀναιδὲς καὶ ἀλλόγλωσσον).

ἀγινέοντες κατὰ ἕνα ἕκαστον τῶν παίδων] κατὰ a binis Parisinis abest. Male. Vid. Matth. Gr. Gr. §. 427. not. 2. pag. 789. et conf. Herodot. I, 9. 196. II, 93. VIII, 113 ibique nott. Valet enim: *adducentes singulos deinceps pueros*, unum post alterum. Quae sequuntur verba ἔσφαζον ἐς τὸν κρητῆρα vulgo reddunt: *super cratere mactarunt:* quod sic intelligendum, ut pueros, unum post alterum, tamquam victimas sic caederent, ut sanguis in craterem suppositum deflueret: quae haud infrequens est dicendi ratio, quam ex h. l. notavit Kuehner Gramm. Graec. II. §. 622, b. Tu vid. Herodot. IV, 62. V, 5. VII, 113 ibique allata. Add. Xenophont. Anabas. II, 2, 9. Platon. De republ. III. p. 391 B. Polyaen. III, 9, 40. Plutarch. Aristid. 21. Apitz. ad Sophocl. Trachin. p. 128 Adversarr. et ad Euripid. Phoeniss. 1024. pag. 184. Ad verba: διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες τῶν παίδων Schweigh. in Lex. Herod. s. v. διεξέρχ. (I. p. 166) suppleri vult σφάζοντες καθ' ἕνα ἕκαστον, ut adeo loci sententia haec sit: „*cum per omnes pueros* (mactando s. unum post alterum mactantes) *transiissent* opusque absolvissent.“ Vid. Herodot. I, 196 ibique nott. — Ad verba: ἐμπιόντες δὲ τοῦ αἵματος, quibus Noster declarare vult, singulos quosque accedentes aliquot sanguinis guttas gustasse, cf. Monk. ad Euripid. Alcest. 316. — Ad argumentum citat Wesselingius similem fere barbariem Apollodori Cassandrensis tyranni in Diodor. Sic. II. p. 563 seq. (XXII, 10). Atque etiam alias apud gentes similia fere memorantur de sanguine humano, qui, vino mixtus inque pateris circumlatus, ab iis, qui foedera iungebant, gustabatur. De

ζον ἐς τὸν κρητῆρα. διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες τῶν παίδων οἶνόν τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτόν· ἐμπιόντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι, οὕτω δὴ συνέβαλον. μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς καὶ πεσόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθεϊ πολλῶν ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι.
12 Θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἐκέετο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ' ἀρχάς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαί εἰσι ἀσθενέες οὕτω, ὥστε, εἰ θέλεις ψήφῳ μούνῃ βα-

Scythis ipse Noster IV, 70 eique consentiens Lucianus in Toxari cap. 37, ubi vid. Iacob. De Romanis conf. Plutarch. in Publicol. cap. 4 init. pag. 98, coll. Sallust. Catil. 22. De Armeniis atque Iberis Tacitus testatur Annall. XII, 47, ubi vid. Lipsii nott. Quin etiam apud Ungaros, Camanos, Hibernos idem valuisse monet I. Grimm (Deutsche Rechtsalterth. pag. 193 seq.), hoc diserte adiiciens, nulla immanis moris vestigia apud Germanos reperiri. Hebridianis solis morem fuisse legimus, ut manus humano sanguine tinctas iungentes iurarint communi voce; plane ut Scythae gladios, sagittas et lanceas sanguini immergere dicuntur apud Herodot. l. l. Alia quaedam huc spectantia attigit Lasaulx: Studien des class. Alterthums pag. 276. Ipse Noster similem quendam ritum in foederibus iungendis profert I, 74 fin., ubi cf. nott.; hoc vero loco nemo non videt, sacram rem fieri, quam qui peragerent, eo firmiori iuramento obstrictos teneri voluerunt ad fortiter pugnandum: indeque etiam non mercenarios tantum milites, verum omnes etiam Aegyptios huius sacri participes fuisse vult Ghillany: die Menschenopfer der Hebraeer p. 622; sed hoc ab Herodoto alienum videtur, solos mercenarios (i. e. peregrinos, Graecos atque Cares) disertis verbis commemorante, cum Aegyptii ab humanis sacrificiis plane abhorruerint; vid. II, 45 ibiq. not.

πεσόντων ἐξ ἀμφοτέρων κ. τ. λ.] Vocula ἐξ a binis libris abest, plane ut I, 76, ubi tamen, mea quidem sententia, aegre caremus praepositione, quae quo minus inseratur, obstant libri scripti ad unum omnes. — De hac Cambysis pugna narrat quoque Polyaenus VII, 9 itemque Ctesias Persicc. §. 9, quinque Aegyptiorum myriades, duas Persarum in ea occubuisse scribens: quamquam in ceteris ab Herodoto plane differt. Etenim Cambysem tradit expeditionem in Aegyptum fecisse contra Amyrtaeum eius terrae regem eamque subegisse operâ Combaphis, qui cum apud Aegyptiorum regem multum valeret eunuchus, huius ipsius res prodiderit ea conditione, ut ipse Aegypti praefectus fieret. Amyrtaeum, vivum a Persis captum, nil mali passum esse addit Ctesias, nisi quod cum sex mille Aegyptiis delectis Susa translatus fuerit. De *Amyrtaeo* cf. nott. ad cap. 15.

Cap. XII.

αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαί εἰσι κ. τ. λ.] Plurima ex his leguntur in Excerptt. Cod. Palatini, quae contuli in Creuzeri Commentt. Herodott. pag. 429. Paulo ante scripsi εἶδον pro vulg. ἴδον, cf. II, 44 ibique nott., ad vocem ἑκατέρων conf. quae ad III, 8 monita sunt. In seqq. διατετρανέεις, quae est futuri forma, in mentem revocat συντετραίνειν verbum, quo Noster usus est II, 11, ubi vid. nott. Pro θέλεις Sancrofti liber θέλοις. Caeterum haec verba Synesium spectare in Encom. Calv. p. 77, monet Wesselingius.

λέειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραί, μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαράξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλε-γον καὶ ἐμέ γ' εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μέν, αὐτίκα
199 *ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι, ξυρεῦνται τὰς κεφαλάς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλα-κροῦσθαι αἴτιόν ἐστι· Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτό ἐστι αἴ-τιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθε-νέας φορέουσι τὰς κεφαλάς, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ*

οὕτω δή τι ἰσχυραί, μόγις ἂν — διαράξειας] i. e. „*Aegyptiorum vero crania ita sunt valida, ut lapide percutiens aegre diffringas.*" Particulam ὡς, quam ante *μόγις* exhibuerant vett. editiones, a Guil. Dindorf. mutatam in ἄς, equidem cum Schweigh. et Gaisf. et Dietsch. prorsus abieci, quoniam a libris omnibus scriptis abest et Noster utique ita sine coniunctione loqui solet; conf. III, 108. IV, 52, quae attulit Schweigh. Add. IV. 52. et conf. Jacobs. ad Aelian. Nat. Animal. III, 16: in hoc enim dicendi genere Aelianus Herodotum imitari videtur. Conf. etiam Hartung Lehre d. griech. Partik. I. p. 280. Assentitur Matth. in Gr. Gr. p. 1286, qui idem pag. 912 consulendus ob voces *δή τι*; add. III, 120. 108. 23. 145. IV, 28. II, 135. VII, 6. — Mox Mediceus, Florentinus, alii *διαρρήξεις*, quod cum Gronovio recepit Wesselingius; equidem cum Dietsch. et Dindorfio (quem vid. in Thesaur. Ling. Graec. II. p. 1294 coll. Bredov. p. 330) e codice Vindobon. dedi *διαράξειας*, si quidem verbum *διαράττω* (i. e. *pertundo, perfringo*, cf. Hesiod. Scut. 364) melius loci sententiae convenire videtur, quam *διαρρήγνυμι*. Schweighaeuser. et Gaisford. dederant *διαρρήξειας*, quod dudum, ut monuit *Cr.*, voluerat Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 249, approbante Dissen. in Disquiss. philoll. I. pag. 10, quodque Sancrofti liber cum tribus aliis suppeditat. Futurum *διαρρήξεις*, addita vocula *ἄν*, ut ab Herodoto omnino alienum est, ita huic loco minime conveniens, in quo optativum sibi flagitat ratio. — Quod ad loci argumentum attinet, spectat haec tota res de craniorum diversitate ad quaestionem de primitiva gentis Aegyptiacae origine, de qua vid. quae allata sunt ad II, 2. Atque observat Prichard (Researches etc. I. p. 283 coll. II. p. 234 ed. tert.), Negrorum crania maiorem utique densitatem ac duritiam prae aliis aliarum gentium craniis ostendere idemque observari in mumia Londini asservata. Conf. etiam Wilkinson. Manners etc. III. p. 360. Arabicae stirpis primos Aegypti incolas fuisse, rubrum mare transgressos, inde contendit Frank in Revue Contempor. T. XXIII. p. 6 (1855 Decemb.).

αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς] De infinitivo, qui sequitur vocem *αἴτιον*, cf. II, 20 ibique nott. De Aegyptiis caput tondentibus vid. II, 36.

σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς] i. e. *ab initio* (ab eo tempore, quo nati sunt) *pueros sub umbra educant*, parietibus inclusos; quod ipsum eo refero, quod ipso Herodoto auctore I, 136 filii recens nati apud Persas quinque per annos mulieribus solis committuntur nec ullum in patrum conspectum per hoc tempus veniunt. De quo more plura Brisson. De reg. Pers. princip. II, 82 seq., qui idem de principum filiis, qui eunuchis plerumque tradebantur instituendi, consulendus II, 166. „Quibus adde nunc Olympiodorum in Platonis Alcib. prior. p. 153 et quem ad eum locum laudavi I. de Hammer in Anall. Literr. Vindobonn. Vol. VIII. p. 381 et Vol. IX p. 63." *Cr.* — Pro

ἀρχῆς, πίλους τιάρας φορέοντες. ταῦτα μέν νυν τοιαῦτα ἐόντα εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοισι ἐν Παπρήμι, τῶν ἅμα Ἀχαιμένεϊ τῷ Δαρείου διαφθαρέντων ὑπὸ Ἰνάρω τοῦ Λίβυος.

13 Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης, ὡς ἐτράποντο, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν ἔπεμπε ἀνὰ πο-

σκιητροφεῖν, cuius loco σκιατραφεῖν Plato dixit Polit. VIII, 9 (de quo vid. Ast. ad Phaedr. p. 262 et Heindorf. ad Phaedr. p. 228), posteriore aetate σκιοτραφεῖν dicebatur. Conf. de hac scriptura Creuzer. ad Olympiod. Commentt. in Plat. Alcib. II. p. 42. not. 28. Ad vocis significationem conf. Herodot. VI, 12 ibique nott.

πίλους τιάρας φορέοντες] τιάρας intactum reliqui, ut I, 132, auctore Dindorfio (pag. XVIII) ét Bredovio p. 126 mutandum in τιήρας, quod recepit Dietsch. πῖλοι quaevis dicuntur *capitis tegumenta*. Unde fit, ut ipsa *tiara*, quae ad Persas proxime spectat iisque usitatum fuit capitis tegumentum, *pileo* (quippe latioris significationis vocabulo) subinde denotetur; nec mirum, apud Synesium loco supra laudato simpliciter inveniri πίλους sine τιάρας. Fuit autem *tiara* perquam similis iis pileis, quos adhuc per orientem gestare solent (*Turban* vocant), erecta illa quidem plerumque et eo, quod ab inferiore et superiore parte aeque lata erat, a cidari in apicem exeunte diversa atque pro ordinum gradibus distincta. Qua tiara eaque varii generis ornati adhuc conspiciuntur Persae in ruderibus Persepolitanis. Tu vid. Mongez Mém. de l'Instit. IV. p. 15 seqq. Ex Herodoto imprimis huc facit VII, 61; alia veterum testimonia attulit Brisson. l. l. II, 184. Ad Herodotum respexit auctore Valcken. Plato De Legg. XII. p. 492 D. — *Cr.* citat: „Platon. Scholiast. pag. 185 Ruhnk. Astii Comment. p. 545, Valckenarii Scholas in Act. Apostoll. III, 7. Tom. I. p. 545 et Iacobs ad Antholog. Gr. Vol. IX. p. 428.“ — De alia vocis huius significatione dicemus ad IV, 23. — Paulo post dedi εἶδον ut supra III, 12. De *Papremi* conf. II, 63 ibiq. nott.

τῶν ἅμα Ἀχαιμένεϊ τῷ Δαρείου κ. τ. λ.] Hanc in rem conferantur Herodot. VII, 7. Ctes. Excerptt. Perss. 32 (ubi conf. nott. pag. 170 sqq.), Thucydid. I, 104. 109. *Inarus*, e Libyae s. Africae regionibus Aegypto adiacentibus in hanc ipsam terram irruens, in Deltae paludibus stagnisque contra Persarum copias se tenuit, quorum dux Achaemenes, ab Artaxerxe rege ac fratre, primo regni anno 462 a. Chr. n. cum magnis copiis et terrestribus et navalibus missus, Inarum quidem vicit, sed ipse obiit; ita ut Inarus, ab Atheniensibus post adiutus, Persis resistere posset usque ad annum 456 a. Chr. n., vel potius 455, Olymp. 81, 2, si Clintonem sequamur (Fast. Hellen. ed. Krueger. p. 48), ubi a Megabyzo superatur. Ex hoc autem loco Dahlmannus (Herodot. p. 68—70) tempus colligi posse existimat, quo Herodotus Aegyptum viserit, nimirum post ann. 456 a. Chr. n., intra 454—444 a. Chr. n. s. vitae annum tricesimum et quadragesimum. Conf. nott. ad II, 1. Pro Ἰνάρω cave recipias, quod e duobus libris enotatur, Ἰνάρου. Conf. ad Ctes. fragmm. l. l. et Bredov. p. 169. *Libys* dicitur, i. e. *Libyum rex* s. *regulus*.

Cap. XIII.

κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν] i. e. *cum intra Memphin coacti, compulsi essent.* Eodem modo I, 80 fin. III, 140. coll. I, 24 ibiq. nott. VI, 133 ibiq. Wessel. V, 119. VIII, 27. Quod proxime antecedit οὐδενὶ κόσμῳ (*incondità fugà* s. *effusà*), explicui ad VIII, 60. §. 3. — ἀνὰ ποταμὸν, *adverso flumine*, ut monuit Valcken. citans I, 194. II, 96. IV, 18, ubi additur articulus τὸν, quem omissum videmus et h. l. et IV, 14. Paulo post scripsi cum recentt. edd. Μυτιλη-

ταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναίην, κήρυκα ἄγουσαν ἄνδρα Πέρσην, ἐς ὁμολογίην προκαλεόμενος Αἰγυπτίους. οἱ δὲ, ἐπεί τε τὴν νέα εἶδον ἐσελθοῦσαν ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἁλέες ἐκ τοῦ τείχεος, τήν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργηδὸν διασπάσαντες ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος· καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκεύμενοι χρόνῳ παρέστησαν. Οἱ δὲ

ναίην pro Μιτυλ. Vid. nott. ad I, 27; *ducentis* viris Mytilenaeam navem repletam fuisse consequens est: ducentos enim viros *triremibus* plerumque impositos fuisse satis constat: vid. Boeckh Staatshaushalt. d. Athen. I. p. 340. 360 seq. 371 et praecipue p. 384 seq. ed. secund., Urkund. v. Seewesen. p. 118 seq.; qui idem vir doctus recte monuit (Staatshaushalt. I. p. 358. Urkund. p. 73 seq.), νέας quas vocat Herodotus, eas de triremibus intelligendas esse. Deinde alterum id hoc ex Herodoti loco colligere licebit, Mytilenaeos s. Lesbios, qui una cum ceteris Ionibus in Cyri potestatem pervenerant (vid. Herodot. I. 169 ibique nott.), ad hanc expeditionem naves Persarum regi exhibuisse, qui non terrestri solum itinere, sed maritimo etiam, navibus, quas a Phoenicibus, Cypriis, Ionibus sibi comparaverat, ad Aegypti litora missis, Aegyptum petiisse videtur. Hinc infra III, 19 (coll. III, 25) dicitur ὁ ναυτικὸς στρατός. — εἶδον, a Gaisfordio mutatum in ἴδον, retinui, ut cap. 12 et II, 41. — ἐκχυθέντες (*effusi*), plane ut ἱπκόθεν ἐκχύμενοι in Odyss. VIII, 515 coll. Apollon. Rhod. I, 880 aliisque locis in Thesaur. L. Graec. III. p. 646 ed. Dindorf. indicatis. Quod sequitur additum cum vi quadam ἁλέες (*densi*, *conferti*, simul una effusi), et ipsum conferri potest cum Homerico ἀολλέες in Il. V, 498, ubi conf. Scholia et Doederlein in Glossar. Homeric. nr. 451. T. II. p. 32. Herodoti crebrius hac voce utentis locos iam indicavimus ad I, 133.

καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργηδὸν διασπάσαντες] i. e. *homines in frusta discerptos s. dilaniatos sursum tollunt intra moenia.* κρεουργηδὸν apud Eunap. in Aedes. p. 26 ed. Boiss. invenitur, ubi vid. not. Boissonadii pag. 223, qui, cum adiectiva in δὸν exeuntia *modum* et *rationem* significent, κρεουργηδὸν, quod a κρεουργὸς descendit, proprie sic vertendum esse monet: „ad modum carnium edulium, quae per frusta dissecantur." De his adverbiis, quae in δὸν finiuntur, plura Fischer ad Weller. I. pag. 297. 298. Verbum κατακρεουργεῖν Noster adhibuit VII, 181, ubi conf. nott. κρεουργεῖν eodem sensu dixit Lucian. de dea Syr. 55. Alia vid. in Thes. Ling. Graec. IV. p. 1945 ed. Dindorf. De ipso hoc poenae genere, quo vel corpus in partes discinditur vel extremae partes ac membra, ut nares, aures, alia, abscinduntur et loco edito publice exponuntur, frequentiore illo quidem per orientem, conf. quae attulit Lengerke ad Daniel. II, 6. pag. 55. In articulo τοὺς immerito haerere videtur Wesselingius, scribendum esse statuens: καὶ διακοσίους ἄνδρας κ. τ. λ., quum in ΤΟΥΣ lateat ΗΗΣ. At significantur quotquot in navi fuerant, ad unum fere omnes, ut recte monuit Schweigh. Et requiritur, puto, articulus vel ob verba praegressa et quodammodo opposita τήν τε νέα διέφθειραν. — τεῖχος hic de *castello* s. *arce* Memphidis intelligendum esse satis apparet ex III, 14. Larcherus citat III, 91. IV, 124.

χρόνῳ παρέστησαν] i. e. *tandem in deditionem venerunt.* χρόνῳ valet: *tempore aliquo praeterlapso, tandem, denique.* Conf. I, 68 ibiq. nott. I, 80. 175 ibique nott. V, 77. VII, 6. VIII, 53. 107. „Adde Fischer. ad Weller. III. p. 222 et Rückert ad Platonis Conviv. p. 215." *Cr.* παρέστησαν ex h. l. citat Thomas Magister pag. 692 s. v. Tu conf. III, 45. 155 et quae Wesselingius attulit: V, 65 VI, 99. 110. Imitatur Pausanias

προσεχέες Λίβυες, δείσαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα, παρέδοσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητί· καὶ φόρον τε ἐτάξαντο καὶ δῶρα ἔπεμπον. ὣς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δείσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο, τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκέει, ὅτι ἦν ὀλίγα· ἔπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκοσίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυ-

VIII, 27. §. 1, ubi Herodoti non oblitus est Siebelis.

καὶ φόρον τε ἐτάξαντο] i. e. *tributum sibi imponi passi sunt, tributum pendere spoponderunt.* Quibus addit Noster, imperfecto tempore usus: καὶ δῶρα ἔπεμπον, *a quo inde tempore dona* (tributi loco) *ferre* coeperunt; ut vix opus esse videatur monere de discrimine aoristi (ἐτάξαντο) et imperfecti (ἔπεμπον). Ad locutionem φόρον ἐτάξαντο, quae frequens etiam in titulis reperitur (vid. Sauppe. Inscriptt. Macedd. Vimar. 1847. p. 12), cf. III, 89. IV, 165, et de medii verbi in hisce vi ac potestate Kuster. de verbb. Graec. med. cap. 8. pag. m. 123. Similia verba media, in quibus similis obtinet vis ac potestas, recensuit multa, nec verbo τάξασθαι (nam aoristus in his potissimum spectandus) cum compositis omisso, E. Fr. Poppo in scriptione de Graec. verb. med. inserta libro, qui inscribitur: Neues Archiv f. Philol. u. Paedag. v. Seebode 1829. nr. 57. pag. 227. not. 9. In his enim verbis medium vim activi cum accusativo pronominis reflexivi coniuncti et verbi intransitivi habet. Infra VI, 42 Noster: φόρους ἔταξε ἑκάστοισι κ. τ. λ., de quo conf. Meier. De Andocid. V, 3. pag. 13. — Libyes hosce, qui Aegypto proximi tum Cambysi se dederint, Herodotum ipsum visisse existimat Dahlmann (Herodot. p. 71 seq.); eosdemque esse suspicatur, quibus Inarus ille olim imperitarat, et postea, ipsius Herodoti aetate, Thannyras, Inari filius, de quo vid. III, 15. — ὣς in seqq., quod satis notum, valet: *eodem modo, similiter etiam.* Cf. III, 152. VIII, 126. et Fischer. ad Weller. I. pag. 259 seq., ne plura. De *Cyrenaeis* conf. III, 91 et quae plura libro quarto enarrantur, cap. 150 seqq. De *Barcaeis* conf. III, 91 et IV, 201 seqq. Libyum et Cyrenaeorum, qui una cum Aegyptiis in bellum profecti erant, mox vero donis missis Cambysi se quidvis impositum praestituros esse promiserant, meminerat quoque Diodorus libro X, 34 in Ursini Excerptt. de Legatt. p. 314.

δείσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες] Libri plerique ὁμ. ἃ καί. Sancrofti liber ac Vindob. ὁμοίως ὡς καί. Schaeferus ediderat ὁμοίως καί. Atque sic scribendum esse iudicat Struve in Spec. I. Quaest. de Herod. dial. p. 24—26. (s. Opuscc. II. p. 287 seqq.) vel e binis illis libris recipiendum ὡς loco pronominis relativi, quod, ubicumque apud Herodotum post vocabula simile quid aut idem significantia reperiatur adiuncta particula καί, aspiratione careat, ut sane ἃ hoc loco stare nequeat. Mihi quidem istud ὡς, quod bini libri afferunt, ex antecedenti vocula ortum videtur; itaque voculam prorsus eieci, adstipulante Dindorfio. Uncis inclusam exhibet Dietsch voculam ἃ, quam equidem cum ceteris edd. sustuli. — Ante τοιαῦτα cum recentt. editoribus inserui ἕτερα, plane ut I, 120, ubi vid. nott. III, 79 coll. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I, 1. pag. 113 seq. — In seqq. ad structuram verbi μεμφθείς cf. nott. ad III, 1.

πεντηκοσίας μνέας ἀργυρίου] Atticae si intelligantur minae, quarum sexaginta conficiunt talentum, summa argenti erit octo talentorum et viginti minarum. Haec si ad nostros numos revocaris, existet summa 12064 imperiall. sive 21715 florenn. 14 crucigg. Cf. Wurm De pondd.

ρηναῖοι· ταύτας δρασσόμενος αὐτοχειρίῃ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.
Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ, ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι 14
Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλέα τῶν
Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἕξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι, διεπειρᾶτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, ποιέων τοιάδε. στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλίῃ ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήϊον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέος. ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήϊσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεβόων τε καὶ

etc. ratt. pag. 56 seq. et Tab. XIII. XIV. — αὐτοχειρίῃ (*sua ipsius manu*) invenitur quoque I, 140. III, 66. 74. Alia dabit Bredov. pag. 77.

ταύτας δρασσόμενος] i. e. *has prehensas sua ipsius manu distribuit exercitui.* Plura de hoc verbo vid. in Thes. Ling. Gr. III. p. 1671 ed. Dindorf. „Rarior constructio. Vid. Schleusneri nov. thes. vet. test. II. pag. 200 s. v. δράσσεσθαι. — καταδράττεσθαι etiam genitivum adiunctum habet apud Proclum in Alcib. I. cap. 54.“ *Cr.*

CAP. XIV.

κατίσας ἐς τὸ προάστειον] Conf. I, 14 ibiq. nott. Add. V, 12. 25. 26. III, 61. 64. — ἐπὶ λύμῃ invenitur supra II, 121. §. 4. Jacobs ad Aelian. N. A. I, 31. pag. 29 et quae similia affert G. V. Mueller in script. III. De variis rebus grammatt. (Torgav. 1825) p. 6.

διεπειρᾶτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς] Koen. ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 15. pag. 397 mavult διεπειρέετο, Sancrofti liber offert διεπειρέατο, utrumque reiiciendum, ut recte monet Bredov. p. 381. Sententiam loci sic redde: *animum eius tentabat s. tentare studuit.* Nam in imperfecto inest conatus ac studii significatio. De qua conf. I, 68 ibiq. nott., ne plura. ψυχήν Schweigh. recte interpretatur *animum*, citans VI, 128, ubi eodem sensu Nostrum dixisse putat: διεπειρᾶτο αὐτῶν — τῆς ὀργῆς. Conf. etiam VII, 153. Infra III, 119 legitur ἀπεπειρᾶτο γνώμης. Mox in verbis στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλίῃ ἐξέπεμπε κ. τ. λ. (i. e. *filiam eius servili veste indutam* s. *instructam* etc.) verbum στέλλειν pari modo videmus adhibitum VII, 62. 93. Plutarch. Aemil. Paul. 33, ubi conf. Held pag. 277. Pro δουλητῇ e Sancrofti cod. cum recentt. edd. scripsi δουλίῃ, cf. Bredov. p. 180. ἐπ' ὕδωρ (i. e. *aquatum, ad aquam hauriendam*) Noster eodem modo dixit V, 12. VI, 137. VII, 193 coll. VII, 32. I, 37. IX, 51 et ἐπὶ θήρην ἰέναι IV, 114. 116. Attigit quoque Kuehner Gr. Gr. §. 613 et Fischer. ad Weller. Gr. Gr. III, b. pag. 243. Ad ea verba, quae proxime antecedunt, *Cr.* conf. the Classical Journ. Vol. II. p. 582 seq. — ἀπολέξας et quae sequuntur, citat Thomas Magist. p. 54. Herodoti sententia est: *simul una* (cum regis filia) *alias etiam misit virgines e principum virorum filiabus selectas et eodem modo quo regis filia vestitas.*

ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήϊσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας] i. e. *quae cum clamantes et eiulantes praeterirent eum locum, quo patres* (ex adverso ipsis) *erant collocati* s. *considebant.* Wesselingius e binis libris exhibuerat παρήεσαν, Reiz. et Schaef. παρήϊσαν, quod Matthiae h. l. citans in Gramm. Gr. p. 1154 retinuit, in textu ipso exhibens παρῄσαν, a verbo παριέναι, *praetereundi* significatione; Schweighaeuser. et Gaisford. dederunt, quod in Florentino libro aliisque legitur: παρῆσαν, a verbo παρεῖναι ea significatione, de qua conf. nott. ad I, 21. Equi-

ἀνέκλαιον, ὁρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προϊδὼν καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων δεύτερά οἱ τὸν παῖδα ἔπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων δισχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἐχόντων, τούς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. ἤγοντο δὲ ποινὴν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηΐ· ταῦτα γὰρ ἐδίκασαν οἱ βασιλήϊοι δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἑκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπόλλυσθαι. ὁ δὲ ἰδὼν παρεξιόντας καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαι-

dem cum recentt. edd. probante Bredovio pag. 409 dedi παρήϊσαν, quod unum verum esse videtur ac loci sententiae conveniens; infra παριέναι eodem sensu Noster dixit. Retinui etiam κατὰ τοὺς πατέρας, licet plurimi codd. παρὰ τ. π. exhibeant, quod inde revocavit Dietsch. Nam κατὰ in talibus significat *ex adverso, contra*, optime monente Valcken., qui citat Herodot. II, 121. III, 86. VI, 101. Thucyd. VIII, 86 aliisque locis, quos excitat Boehme ad I, 33. Inde Matthiae l. l. vernacule sic reddit: *„da wo ihre Väter sassen.“* Minus accurate opinor Kuehner Gr. Gr. §. 607, 1: *zu den sitzenden Vätern*. Ad dativos βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ conf. Herod. III, 79. 127. IX, 59 et similes Homeri locutiones (Ili. III, 2 etc.), de quibus dixit Freytag. ad Homeri Ili. II, 149. pag. 280. In seqq. pro πατέρες male olim legebatur πάντες, vid. Wesseling. Dissert. Herodot. III. p. 17; ἀνέκλαιον cum recentt. edd. e Florentino atque ex Aldina revocavi pro vulg. ἀντέκλαιον. Idem cum recentt. edd. retinui προϊδὼν καὶ μαθών, cuius loco e duobus libris Schaefer. προσιδὼν κ. μ. Itidem mox dedi cum reliquis editt. παρεξελθουσέων, ad quod tuendum Wesseling. citat VI, 117 et Sophocl. Antigon. 933. Florentinus cum aliis: παρελθουσέων. Ad δεύτερα conf. I, 46 ibique nott.

τούς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους] Ita cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. dedi. Vulgo τοὺς δὲ αὐχ. Quod in aliis libris et scriptis et editis post δεδεμένους insertum legebatur ἦγον, id meliorum librorum auctoritate cum iisdem viris doctis abiecimus. Sunt autem participia δεδεμένους et ἐγκεχαλινωμένους per quandam sensus structuram iungenda cum verbis: τὸν παῖδα — μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων. Quod ad loci argumentum attinet, monuit Gronovius Observatt. II, 22 de frenis supplicii causa ori impositis; captivos fune circum cervicem vinctos ipsa monstrant Aegyptiorum monumenta: cf. Wilkinson Manners etc. I. ad p. 106 (nostrae edit. T. I. p. 871) et ad p. 384. — In seqq. ἤγοντο e Sancrofti libro revocavi cum recentt. edd iubente Bredov. p. 293 pro vulg. ἄγοντο, quam Florentinus liber praebet.

καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον] Plerique libri, Mediceus, Florentinus, Sancrofti liber, alii, exhibent ἡγεόμενον, quod dedit Wesselingius quodque etiam Matthiae tuetur, tum in nota ad h. l., ubi interpretatur: *„qui ceteros praegrediens, ante ceteros ad mortem ducebatur“*, cum ἡγεῖσθαί τινι pervulgatum sit, v. c. VII, 40; tum in Gr. Gr. pag. 430, ubi exponit: *der vorangieng*, alteram Aldinae lectionem ἀγεόμενον e scribendi errore fluxisse ratus. Et facit huc quodammodo III, 15 init., ubi legimus: ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα. Ex Aldina, binis libris addicentibus, Schweigh. et Gaisf. dederunt ἀγεόμενον, quam formam Ionicam esse volunt pro ἀγόμενον, probante quodammodo Schaefero ad Gregor. Corinth. p. 233 et Buttmanno Gr. Gr. mai. II. p. 31 not. coll. Werfer. in Actt. philoll.

όντων καὶ δεινὰ ποιεύντων, τὠυτὸ ἐποίησε τὸ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρί. παρελθόντων δὲ καὶ τούτων συνήνεικε, ὥς τε τῶν συμποτέων οἵ ἄνδρα ἀπηλικέστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόν-

Monacc. I. p. 269 seq. et p. 76, nisi ἀγεόμενον corruptum esse existimemus ex ἀγινεόμενον, quod Schaefero quoque in mentem venerat: utitur enim Noster hoc verbo VII, 33 aliisque locis, quos vid. apud Schweighaeuser. in Lexic. Herodot. I. p. 5. Dietschius et Bekkerus ad Wesselingii lectionem redierunt; equidem cum Dindorfio (Prolegg. p. XXIII) et Bredovio p. 366 dedi ἀγόμενον, si quidem, quod bene monet Bredovius, verbum ἄγεσθαι ab Aristotele quoque Rhett. III, 8 Herodotea referente adhibetur atque omnino in hac re proprium esse videtur, v. c. in Xenophont. Anabas. I, 6, 10. V, 7, 34. Memor. IV, 4, 3. Aelian. V. H. I, 30. Mox reliqui ἐπὶ θάνατον cum recentt. edd., quod Werfer. l. l. mutari vult in ἐπὶ θανάτῳ et hoc loco et paulo inferius, omnibus libris scriptis refragantibus, cum ἐπὶ θανάτῳ solemnem fere formulam esse putet, de qua etiam conferre licet, quae attulit Spohn. ad Isocrat. Panegyric. §. 154 (cap. 41). Wesselingius coniecerat: τὴν ἐπὶ θανάτῳ, plane ut Pausan. I, 20. §. 4 dixit; ad quem locum Herodotei loci non immemor fuit doctissimus interpres. Tu conf. supra I, 109 ibiq. nott. Equidem accusativum θάνατον, quem bene iam tuitus est Sintenis in Schulzeitung 1831. II. pag. 587, eo magis retinendum duxi, cum totius loci sententia aeque ac verbi ἄγεσθαι structura accusativum hic poscere videretur, quem a dativo (θανάτῳ) aliis locis adhibito bene discernendum esse vel Xenophontis locus in Anabas. I, 6, 10 coll. V, 7, 34 satis docere poterat.

τὠυτὸ ἐποίησε τὸ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρί] i. e. *idem fecit, quod in filia.* καὶ plures codd. omittunt, omisitque inde Dindorf., uncis inclusam exhibuit Dietsch. Neque tamen eieci particulam, quam in huiusmodi locutionibus Noster relativo pronomini addere solet. Plura Struve l. l. pag. 24 (Opuscc. II. p. 287 seq.). Ad verba ἐπὶ τῇ θυγατρί conf. Viger. pag. 624. In proxime antecedd. δεινὰ ποιεύντων adverte verbum activum, quo etiam Noster usus est II, 121. §. 5 et, si vera est Florentini libri lectio, IX, 33 coll. 52. 93, ubi cf. nott.; crebrius sane invenitur medium verbum hac in formula, quae miros ad motus affectusque, quos quis aliquam rem aegre ferens edit, significandos adhibetur. Conf. III, 155. IV, 33. V, 33 et 87. VII, 1 et quae alia attulit Iacob. ad Lucian. Toxar. cap. 33. pag. 111 et Naber in Mnemosyn. IV. p. 22. Ad verba seqq. συνήνεικε, ὥστε conf. supra III, 4 ibique nott.

ἄνδρα ἀπηλικέστερον] i. e. *virum aetate provectiorem.* Glossa Herod. reddit πρεσβύτερον. Plura de hac voce in comparativo plerumque adhibita dabit Lobeck. ad Phrynich. pag. 84. Quod sequitur ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων indicat hominem, *qui bonis exciderat:* qua in re ἐκπίπτειν vel a Iureconsultis adhiberi docent loci allati in Thesaur. Ling. Graec. III. p. 528 ed. Dindorf. τὰ ἐόντα de *bonis* s. *fortunis* dici, satis constat; cf. Xenoph. Cyrop. III, 1, 3. Anabas. VII, 8, 22. Ad verba εἰ μὴ ὅσα πτωχός ex antecedentibus repetendum ἔχει, hoc fere sensu: „*qui non solum nihil habebat, nisi quantum mendicus* (habere solet), *verum etiam stipem a militibus rogabat.* Ad sententiam ipsam conf. Aristophan. Plut. 551: πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστιν μηδὲν ἔχοντα. — Mox retinui εἶδε, ut III, 12. Male olim ἴδε. — Pro τὸ ποιεύμενον πᾶν Wass. ad Thucyd. I, 143 scribi voluit: τὸ π. ἅπαν, quod idem praebent Sancrofti liber ac Vindobonensis. Quo tamen vix opus. φύλακοι Noster scripsit, constanter forma φύλακος usus pro φύλαξ, observante iam Suida s. v., qui excitat Nostri locum I, 84. Add. III, 4. 48. 77 aliosque locos iam allatos a Bredov. p. 252. Atta-

των ἔχοντά τε οὐδὲν, εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιὴν, παριέναι Ψαμμήνιτόν τε τὸν Ἀμάσιος καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα καὶ καλέσας οὐνόματι τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν. Ἦσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἳ τὸ ποιεύμενον πᾶν ἐξ ἐκείνου ἐπ' ἑκάστῃ ἐξόδῳ Καμβύσῃ ἐσήμαινον. θωυμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιεύμενα, πέμψας ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν, λέγων τάδε· Δεσπότης σε Καμβύσης, Ψαμμήνιτε, εἰρωτᾷ, διότι δὴ, τὴν μὲν θυγατέρα ὁρέων κεκακωμένην καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείχοντα, οὔτε ἀνέβωσας οὔτε ἀνέκλαυσας, τὸν δὲ πτωχὸν, οὐδέν σοι προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας; Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· Ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήϊα ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος ἄξιον ἦν δακρύων, ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχηΐην ἀπῖ- 201
κται ἐπὶ γήραος οὐδῷ. Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου,

men idem dixit χρυσοφύλακας IV, 13. 27, quod mutari recte vetat Bredov. l. l. — ἐπ' ἑκάστῃ ἐξόδῳ recte Schweighaeuser. reddit: *quaque pompa praetereunte.* — In seqq. pro: εἰρωτᾷ, διότι δὴ Cobet legendum proponit: εἰρωτᾷ τάδε· τί δὴ κ. τ. λ., itemque πυνθάνομαι pro πυνθάνεται.

οὔτε ἀνέκλαυσας] Aldina et Mediceus liber: ἀνέκλαυσας, quod cum recentt. edd. recepi. Reliqui libri ἀπέκλαυσας, quod tuetur Wesseling. laudans II, 121. Aeschyl. Prometh. 638. Sophocl. Oed. Tyr. 1466. Philoctet. 709 et Procopium sollertem priscorum scriptorum aemulatorem, hoc verbo ἀποκλαύειν frequentissime utentem. Sed cf. Herodot. III, 66. Ad formam ἀνέβωσας cf. nott. ad I, 10.

ὡς ἄλλων πυνθάνεται] i. e. *ut ex aliis cognovit.* Aldina, Florentinus liber cum binis aliis: πυνθάνομαι, quod Schweighaeusero, qui in textu retinuit πυνθάνεται, vehementer placet, cum regis scilicet verbis homo loquatur et in seqq. quoque sic respondeat Psammenitus, ac si cum ipso rege praesenti colloqueretur. Mihi hoc speciosius quam verius videtur. Matth. exhibuit πυνθάνομαι. Reliqui editores vulgatam retinuerunt. Verba μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν (i. e. *graviora mala quam quae flere possem)* ob structuram plenam inde attulit Matthiae Gr. Gr. §. 448, b.: alia dabit Valckenaer. ad h. l., in quibus illud ὥστε vel additum infinitivo reperitur (ut in Xenophont. Memorabb. III, 5, 17), vel omissum. Tu conf. de infinitivi ratione Eichhoff: Versuch. z. wissenschaftl. Begründung d. griech. Syntax. (Crefeld. 1831) pag. 52.

ἐπὶ γήραος οὐδῷ] *in limine senectutis,* de iis dicitur, qui ad extremam pervenerunt senectutem aut proxime ad eam accedunt. Qua formula Homerica (conf. v. c. Il. XXII, 60. XXIV, 486. Od. XV, 346) adeoque proverbiali nec Plato nec alii abstinuerunt. Tu conf. Ast. ad Platon. Polit. I, 2. pag. 326. 327 et Bredov. p. 259 seq. Quocum eodem viro docto p. 21 in proxime antecedentibus revocavi πάθος, quod licet uno tantum libro scripto comprobetur, iam Valckenarius praetulerat; reliqui codd. fere omnes πένθος, quod plerique recentt. edd. retinuerunt, excepto Dindorfio, qui dedit πάθος. — πτωχηΐην, cuius loco Aldina πτωχίην, retinui; cf. Bredov. p. 184.

καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ

εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι. ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον, ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον, δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας, αὐτῷ

τούτου κ. τ. λ.] Sensus verborum expeditus, structura grammatica maxime impedita; quam ut expediret, Schweigh. ἀπενειχθέντα participium pro verbo finito, quod sequatur voculam ὡς, positum videri statuit; quamquam quos affert locos ad hanc structuram probandam VI, 31. 79, ii maxime videntur esse alieni. Ad eandem ferme rationem Steger. hunc locum explicat, ad ἀπενειχθέντα supplendo ἦν, quod idem valeat atque ἀπενείχθη. Sed in praefatione pag. XII seqq. hoc ei displicere dicit; rescribi mavult ὤν (pro ὡς), quae particula apud Herodotum ad orationem continuandam inserviat. Pro ὑπὸ τούτου, quod ad nuntium a Cambyse missum pertinet, idem legi vult τὰ ἀπὸ τούτου, i. e. *quae ab hoc* (sc. Psammenito) *proficiscebantur, quae ab hoc dicta erant*. A. Matthiae haec adscripserat: „Verba καὶ ταῦτα ὡς — εἰρῆσθαι in protasi esse videri possunt, quam sequi deberet apodosis δακρύειν μὲν Κροῖσον, sed turbatus esse ordo verborum insertis illis ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων. Sed ne sic quidem constructio recte procedit: nam δακρύειν μὲν Κροῖσον etc. opposita sunt verbis εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι et narrationi aliorum contraria Aegyptiorum. Itaque vereor, ne ὡς e seqq. huc retractum sit.“ Schaeferus edidit ὧς; equidem revocavi ὡς, quae vocula si recte posita est, temporali significatione (i. q. ἐπεί) accipi non poterit, sed eo sensu, quo etiam Schweighaeuser. in Lex. Herodot. II. p. 392 intelligi vult: *Atque haec, utpote renuntiata* (Cambysi) *ab hoc* (nuntio) *bene dicta esse ei videri* (dicunt): *ut vero ab Aegyptiis traditur, Croesus lacrimas fudit* etc. Ubi ad verba καὶ ταῦτα — εἰρῆσθαι e sequentibus verbis ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγ. iure mihi λέγεται ad antecedentia mente repetere posse videor; verba autem δακρύειν μὲν Κροῖσον κ. τ. λ. pendent a λέγεται ea structura, quam ad I, 58 attigimus, coll. Kuehner. Gr. Gr. §. 857, 2 et Matthiae: Vermischte Schrift. pag. 61. Herod. IV, 5. VII, 171. Structuram anacoluthicam huius loci attigit quoque Geisler De Graecc. nominatt. absolutt. pag. 55. Quae cum ita sint, nihil mutare in Herodoteis verbis volui, quae eodem modo exhibuerunt recc. edd., neque opus erit addere ἤκουσε post verba ὑπὸ τούτου, ut opinatur Abich in Philolog. X. p. 565 seq. Retinui quoque οἱ e Mediceo libro repositum pro σφιν, cuius nullum hic locum esse ostendit Bredov. p. 282.

δακρύειν μὲν Κροῖσον — δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας] In verbo δακρύειν repetito inest vis quaedam, quam cum Homericis comparant Odyss. IV, 104 seq.: κλαῖε μὲν Ἀργείη Ἑλένη — κλαῖε δὲ Τηλέμαχος κ. τ. λ. Eodemque refero, quod apud Nostrum legitur III, 36: καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὤλεσας — ἀπὸ δὲ ὤλεσας Κῦρον, ubi eam ipsam ob causam nolim tollere alterum ὤλεσας, prouti placet Cobeto. Neque huc non pertinet VIII, 89: — ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς — ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοί τε καὶ οὐνομαστοὶ Περσέων, quibus similia inveniuntur V, 81. IX, 5.

ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος] De re conf. I, 89 ibiq. nott. De forma et significatione ἐτετεύχεε conf. Lobeck. ad Phrynich. pag. 395. Namque Attici hac forma, hac verbi substantivi notione (valet enim h. l. *erat*), usi non sunt; apud posterioris aetatis scriptores haec forma tum in verbo simplici tum in compositis saepius reperitur. Pro ἐπισπόμενος male olim ἐπισπώμενος. Tu vid. nott. ad I, 91 et cf. III, 31. 132. *Cr.* conf. Thucydid. IV, 35 ibiq. Poppo. pag. 74 et annotat. suam ad Plotin. pag. 494. infr. Ad seqq. verba: αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν conf. I, 24 et ad verba: τόν τέ οἱ παῖδα nott. ad I, 34. — οἱ ἀπολλύμενοι ii sunt, *qui ad mortem destinati erant*.

τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἶκτόν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν, τόν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σώζειν, καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας ἄγειν παρ' ἑωυτόν. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον οἱ μεθιόντες οὐκέτι περιεόντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσεα, ἔνθα τοῦ λοιποῦ διαιτᾶτο, ἔχων οὐδὲν βίαιον. εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον, ὥστε ἐπι-

CAP. XV.

οὐκέτι περιεόντα] Ita de iis, qui non amplius inter vivos sint, frequenter apud Nostrum dici, probavit Naber in Mnemosyn. III. p. 486 his locis: V, 39. VI, 103. VII, 146. IX, 10. — Quod ad sequentia attinet, in quibus Psammenitus tum nil mali passus a Cambyse, sed postea sollicitans Aegyptios ad defectionem, mortem sumpto taurino sanguine subiisse dicitur: haec a Ctesianis plane differunt; Ctesia enim teste (Persicc. §. 9) Cambyses contra Amyrtaeum Aegyptiorum regem profectus, qui se suaque Cambysi tradidit, sperans se Aegypti satrapam creatum iri, Amyrtaeum hunc vivum captum nullo alio malo affecit, nisi quod eundem cum sex millibus Aegyptiorum Susa relegavit. Quae si vera sunt neque in Ctesiana Excerpta vitii quid irrepsit, hunc Amyrtaeum ab eo diversum esse, quem Noster infra hoc ipso capite nominat, statuas necesse est: hunc vero Ctesiae Amyrtaeum unum ex filiis aut cognatis Psammeniti fuisse suspicatur Osiander in Observatt. ad Graecc. de rebus Persicc. autores, inprimis Ctesiam (Stuttgart. 1821) p. 11, cui et ipsi Herodoti de his narratio longe videtur probabilior. Quocum plane consentio, confusionem quandam aut mendi quid in Ctesiana Excerpta irrepsisse ratus.

εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπρηγμονεῖν] ἦν, quod e Wesselingii editione in posteras edd. irrepsit, cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. mutavi in εἰ, non aliter atque III, 69, iubente quoque Werfero in Actt. phill. Monacc. I. pag. 100. — Pro ἠπιστήθη Schaefer. edidit ἐπιστήθη, quod idem offert Sancrofti liber; reliqui omnes ἠπιστήθη, quod Wesselingius cum Porto aliisque (v. c. Fischer. ad Weller. II. p. 297) a verbo ἐπίσταμαι derivans scribi mavult πολυπραγμονῶν, quod ipsum Sancrofti liber ac Vindobonensis exhibent; ut hic fere sit loci sensus ex Vallae interpretatione: „*qui si compertus etiam fuisset, non affectare res novas.*“ Quam interpretationem tam duram quam vitiosam iudicat Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 106, cum nusquam hic aoristus verbi ἐπίσταμαι passiva inveniatur notione. Quare Werferus activam verbi notionem tenens locum sic reddit: *si autem scivisset non moliri res novas*, conferens Herodotea VII, 29: ἐπίστασό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος Quae ratio expediendi hunc locum commodissima videbatur Schweighaeusero, nisi hoc verbum ἠπιστήθη, ut iam fecit Henr. Stephanus in Thes. L. Gr. III. p. 140, ad verbum ἀπιστέω referendum esset, quod sequatur negatio eodem modo, quo post vocem ἀπιστίης illa ponitur I, 66, coll. III, 66, ubi vid. Thucyd. I, 10. II, 101. Unde hunc loci sensum esse vult: „*si de illo creditum esset, non eum res novas moliri* [moliturum esse], aut, *nisi creditum esset novas eum res moliri.* Equidem unum verum habeo ἠπιστήθη a verbo ἐπίσταμαι derivandum (conf. Bredov. pag. 301) et eum in modum explicandum, quo fecit Wesselingius, a quo tamen discessi, vulgatam retinens πολυπρηγμονεῖν vel potius πολυπρηγμονέειν (ut scripsi cum Bredovio pag. 374 et cum Dindorfio), cum infinitivus etiam in altero Herodoti loco supra laudato hoc verbum sequatur. — In proxime

τροπεύειν αὐτῆς· ἐπεὶ τιμᾶν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας, τῶν, ἤν καί σφεων ἀποστέωσι, ὅμως τοῖσί γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδοῦσι τὴν ἀρχήν. πολλοῖσι μέν νυν καὶ ἄλλοισι ἔστι σταθμώσασθαι, ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίκασι ποιέειν, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε, τῷ Λίβυος Ἰνάρω παιδὶ Θαννύρᾳ, ὃς ἀπέλαβε τήν οἱ ὁ πατὴρ εἶχε ἀρχὴν, καὶ τῷ Ἀμυρταίου Παυσίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν. καίτοι Ἰνάρω τε

antecedentibus ad formam *διαιτᾶτο* conf. Bredov. p. 319.

ἤν καί σφεων ἀποστέωσι] Vulgo *εἴ καὶ*, cuius loco cum recentt. edd. e pluribus libris recepimus *ἤν καί σφ.*, prouti quoque voluit Werfer. l. l. pag. 235, particulam *εἰ* coniunctivo apud Herodotum iungi negans. De coniunctivi forma *ἀποστέωσι* conf. Bredov. p. 399. *τῶν*, quod ad antecedens *τῶν βασιλέων* referas, repetitur quodammodo pronomine *αὐτῶν* ex ea dicendi ratione, quam Nostro haud infrequentem esse merito dixit Kuehner. Gr. Gr. §. 632, ubi vid. plura.

ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε] *δὴ* a pluribus abest libris scriptis. Hoc loco nolim eiicere voculam, quam omisit Dindorf., retinuit Dietsch. Conf. II, 43 ibique nott. et similem Nostri locutionem III, 38, ubi cf. laudd. VII, 238. Unde etiam *ἐν δὲ δὴ καὶ* probavit Naber in Mnemosyn. IV. p. 14 plurimos Nostri locos afferens. — Paulo ante *νενομίκασι* valet: *in usu habent, solent*, ut I, 131. 133. II, 42 etc. Quod additum legitur *οὕτω*, eiici vult Cobet. — Iis vero, quae h. l. veteres Persae in rebelles victos, reges principesve agere dicuntur, contraria prorsus recentiores Persas agere, ex Agath. Hist. IV, 24 fin. apparet. Sed vel hodie Turcas aliasque orientis gentes non aliter sentire atque antiquos Persas monet Wilkinson. Manners etc. I. pag. 198. Etenim hic mos, quem Persis hoc loco Noster solis tribuit, orientis gentibus et antiquo et recentiore tempore omnino communis fuisse videtur recteque monet Hengstenberg De rebb. Tyriorr. p. 45 seq., Persas hunc morem a decessoribus suis in regno, quorum vestigiis plurimis in rebus insisterent, accepisse, eundemque etiam secutum esse Nebucadnezarem in regno Iudaico, ubi occiso Jojakimo primo Jechonjam, deinde Zedekiam, utrumque ex antiqua regum stirpe, regno admoverit. — In seqq. in plerisque libris desunt verba *τῷ Λίβυος*, meâ quidem sententiâ maxime retinenda, cum valeant: *Thannyrae, filio Inari, regis Libyum*. Conf. III, 12 ibiq. nott. Ad verba *τήν οἱ ὁ πατὴρ εἶχε ἀρχὴν* conf. I, 31 et supra III, 14. Quare nulla causa eiiciendi *οἱ*, ut suadet Mehler in Mnemosyn. V. p. 75, qui idem in proxime antecedentibus *οὕτω* quoque eiici vult.

καὶ τῷ Ἀμυρταίου Παυσίρι] De Amyrtaeo cf. II, 140. Hunc *Amyrtaeum* qui eundem esse volunt atque eum, qui apud Syncell. p. 76 coll. p. 276 profertur vicesimae octavae dynastiae rex Saita, qui regnum sex annos (usque ad ann. 408 a. Ch. n.) tenuerit, eum necesse est Herodoti vitam ad hunc certe annum usque in Darii Nothi tempora prorogare, ut Bouher. Diss. Herodot. cap. 1. Dahlmann. Herodot. p. 46 coll. Heyse Quaest. p. 76 ac nuper quoque Mure: history etc. IV. p. 536; qui quod ad eundem annum alterum quoque Herodoti locum I, 130 retulerunt, de hoc aliter statuendum esse iam supra in nott. monui. Neque magis nostrum locum afferri posse ad Herodoti vitam usque ad illum annum extendendam, dubium vix esse poterit, cum h. l. non de eo Amyrtaeo, qui apud Syncellum affertur ac pro Pausiridis filio, ut Boeckhius haud iniuria suspicatur, haberi poterit, sermo sit, sed de eo, qui teste Thucydide I, 110 coll. Diodor. XI, 74. 77 Inaro devicto (ann.

καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοί κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. νῦν 202 *δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμήνιτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἥλω. ἐπεί τε δὲ ἐπάϊστος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσεω, αἷμα ταύρου πιὼν ἀπέθανε παραχρῆμα. οὕτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε.*

456—455 ante Chr. n.) et in crucem acto *) in paludibus latitans vel amplius Persis restitit, quique, si penes Ctesiam (Persicc. 32) **) fides, omnino una cum Inaro seditionem contra Persas moverat, anno 460 s. 462 a. Chr. n. A quo inde tempore usque ad annum 408 hunc eundem Persis restitisse indeque non diversum esse ab eo Amyrtaeo, qui teste Syncello l. l. regnum, quod per sex annos obtinuit, deposuit anno 408, ut credam, a me impetrare nequeo. Verum iam viderat Wesselingius idemque docuerunt Krueger ad Clinton. Fast. Hellen. p. 48. 85. 328. Leben d. Thucydid. p. 25. Boeckh in: Schmidts Zeitschrift f. Geschichtswiss. II. p. 746 seq. Rubino de morte Herodot. (Marburg. 1848) p. 7 seq. Schoell in Philolog. IX. p. 193 seqq. coll. Grote history of Greece IV. p. 306 et Rosellini Mon. storic. II. p. 181 seqq. 197 seqq., qui non satis accurate inter utrumque Amyrtaeum distinguens ad eum, qui apud Syncellum commemoratur rex, refert inscriptiones Thebis ad hodiernum vicum Karnac repertas, quae nomen huius regis praebeant *Mihort* s. *Amihôrt*. Cf. etiam Bunsen Egypt's Place etc. II. p. 632. Inari, Thannyrae ac Pausiridis nullum in monumentis Aegyptiorum reperiri vestigium, idem testatur Rosellini l. l. p. 201.

νῦν δὲ μηχανώμενος] De usu particularum *νῦν δὲ* conf. nott. ad III, 25. *μηχανώμενος* Dindorf. sponte mutavit in *μηχανεώμενος*, quod legitur VII, 172, ubi tamen Sancrofti liber *μηχανώμενος* et ibid. *ἐμηχανέωντο*. Equidem cum Dietschio nihil mutandum censui, praesertim cum alteram formam vix probam videri monuerit Bredov. p. 387 seq. 389. In seqq. verba: *ἐπεί τε δὲ ἐπάϊστος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσεω* valent: *postquam a Cambyse fuit detectus* s. *ubi Cambyses eum defecisse cognovit*. Glossa Herodotea *ἐπάϊστος* exponit: *φανερός*. Tu conf. VI, 74. VII, 146. VIII, 128.

αἷμα ταύρου πιὼν] Simili modo Tanyoxarces interficitur sumpto sanguine taurino, quem letiferum esse constans fuit veterum opinio. Vid. Ctes. Excerptt. Perss. §. 10 et quae in nott. ad hunc locum p. 128 et ad Plutarch. Flaminin. 21. pag. 127 (ubi excitavi de his disserentem Heidekamp in Seebode Archiv. f. Philolog. u. Paedagog. 1824. II. p. 376 seqq.) attuli de aliis viris, quos eodem modo exstinctos esse antiqui tradiderunt; quibus add. Kruegelstein de his disputantem in Pierer: Allgem. medicin. Annall. (Leipzig. 1828) pag. 1449 seqq. Namque vel medici veteres sic docuerunt, inprimis Nicander Alexipharm. 312 ibiq. Scholl.: in quibus quae ratio redditur, cur mortem afferat sanguinis taurini potus, eam nullam esse, neque omnino letiferum esse talem potum, nunc satis docent artis chemicae ac medicae periti. Itaque si verum est, quod Herodotus h. l. et Ctesias l. l. tradunt (alios ut mittam), sanguinem taurinum, cuius potus et Psammenito et Tanyoxarcae mortem attulerit, venenatum fuisse credas licet: ut recte iam cogitavit An-

---

*) Hoc factum esse anno 453 a. Chr. n. ponit Kleinert in: Dörptsche Beiträge z. Theolog. II. p. 215 sqq.

**) In Ctesiae verbis: *Ἀφίσταται Αἴγυπτος, Ἰνάρου Λίβυος ἀνδρὸς καὶ ἑ τ έ ρ ο υ Αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετήσαντος*, pro *ἑ τ έ ρ ο υ* Krueger. l. l. reponi vult *Ἀ μ υ ρ τ α ί ο υ*, probante quoque Schoell l. l. p. 195.

Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπίκετο ἐς Σάϊν πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι, τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. ἐπεί τε γὰρ ἐσῆλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταφῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω. ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγοῦν ἐκέλευε καὶ τὰς τρίχας ἀποτίλλειν, καὶ κεντροῦν τε καὶ 16

dreas Schottus ad Ctesiae l. l. Sed de tota hac re propediem accuratius disseret peculiari scriptione Helferich, Professor Lycei Heidelbergensis.

Cap. XVI.

ποιῆσαι, τὰ δὴ καὶ ἐποίησε] Similem in modum Noster supra II, 49: *κοιεῦσι τὰ ποιεῦσι*, I, 39 aliisque locis, quos iam attulit omnes Bredov. p. 30. In qua eiusdem verbi repetitione insignem quandam vim inesse nemo non videt. Similia plurima, collecta e poëtis praesertim, Herodoto non omisso, dedit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 66. Attigit quoque hoc dicendi genus Nitzsch. ad Odyss. XI, 111. pag. 205 et Iacobs ad Aelian. N. A. I, 59.

ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία] *οἰκία* apud Herodotum in plurali de regum aedibus palatiisve dici in Lex. Herodot. annotat Schweigh. citans I, 35. 41. 44. 98. III, 53. 140. Ad ipsam rem conf. II, 169 et III, 10, unde forsitan quis h. l. intelligere mavult *τὰ οἰκία* de amplissima illa aede sacra, cui privatae aedes Amasidis adstructae fuerint ipsumque sepulcrum. „De regibus Aegypti non solum in hypogeis (sepulcris) regiis, sed etiam in locis sacris, templis sepeliri solitis, ut Osymandyas apud Diodor., cf. Descript. de l'Egypt. T. II. pag. 154." *Cr.* — In seqq. *ἐκφέρειν ἔξω* ad eandem orationis refero abundantiam quandam, qua infra III, 75 legitur: *ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω*, ubi antea eadem in re verbo uno semper Noster erat usus et VII, 225: *ἀνεχώρουν ὀπίσω*, I, 105. V, 27, ubi vid. nott. IV, 30: *ὀπίσω ἀπελαύνουσι*. IV, 33. 43. III, 135; IX, 10: *ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης*; itemque apud Thucydidem I, 23: *τὰς αἰτίας προέγραψα πρῶτον*, uti nunc recte legitur; I, 29: *προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα*. Add. VIII, 66. IX, 62 et cf. Herod. III, 49: *πρότεροι — ἦρξαν*, plane ut apud Thucydid. II, 36: *ἄρξομαι — πρῶτον*, ubi cf. Poppo. Apud Romanos quoque vocem *rursus* verbis cum *re* compositis similem in modum adiungi satis constat: cf. Herzog. ad Sallust. Catil. 18 pag. 88. — *τὸν Ἀμάσιος νέκυν* Noster dixit, qui supra I, 113. II, 89. 90 *νεκρὸν* dixerat, hoc loco ad poetarum opinor ac praesertim Homeri usum accedens, qui hac voce utitur Odyss. X, 521. XI, 491. XXII, 437. Euripidis locum ex Orest. 1623 cum aliis quibusdam attulit Valckenar. Add. Phoeniss. 789 (*Πολυνείκους νέκυν*), ubi apte Herodotei loci memor fuit Apetz. p. 159. Infra quoque III, 24 promiscue *ὁ νεκρὸς* et *ὁ νέκυς* dicitur.

ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο] i. e. *cum haec perfecisset.* Locutio satis frequens apud Herodotum; conf. I, 117. 124. III, 141. IV, 4. 5. V, 107. VII, 11. 30, quae citat Schweigh. in Lex. Herod. Voculam *οἱ* cum recentt. edd. retinui. — Mox cum Dindorf. et Dietsch. dedi *κεντροῦν*, ut Sancrofti liber et Dio Chrysostom. XXXVII. p. 467 exhibet, probante quoque Lobeck. in Ῥηματικ. p. 171. Vulgo *κεντοῦν* a verbo *κεντόω*, cuius nullum alibi vestigium occurrit. De Amasidis cadavere a Cambyse omnibus modis violato ac denique flammis tradito refert quoque Diodorus X, 32 (Excerptt. Valess. p. 249).

τὰς τρίχας ἀποτίλλειν] „Quod Noster capillum Amasidis evulsum memorat, facere quidem cum eo videri potest quodammodo Diodorus Siculus I, 91 itidem pilos in superciliis et palpebris cadaverum medicato-

τἄλλα πάντα λυμαίνεσθαι. ἐπεί τε δὲ καὶ ταῦτα ἔκαμον ποι-

rum servatos memorans: verumtamen quae ipse Noster altero loco II, 36 refert, ita moverunt Caylum, ut p. 127 Diodoro prorsus fidem derogandam hac in causa existimaret, ut incredibilia narranti. Heynio contra (in Spicil. Antiqq. numm. pag. 94 seqq.) verisimilia videntur, ut cui in mentem venisset nostri loci; Boettigerus (Ideen z. Archaeol. d. Mahler. p. 67) medium sequi maluit et addubitare. Nec minus de ea re disputavit Zoega De obeliscc. pag. 256 sqq., quae mihi nunc confecta videtur. Etenim capillum in medicatis corporibus residuum arguunt mumiarum vetustissimarum crania, e cryptis Thebaicis eruta. Lege mihi quae posuit Iomardus (Descr. de l'Egypt. Antiqq. II. p. 344 seqq.). Qui quidem in mumiis non solum capilli reliquias reperit, sed cincinnatum plane capillum ipsum apteque compositum. Ac suffragatur eius observationibus ipsius civis ac sodalis Rouyerius (ibid. Livr. X. p. 208). Ille vero eam rem dicit etiam confirmari aliquot Aegyptiorum figuris, quas anaglypha opera Thebaica picturaeque exhibeant." *Creuzer.* (Commentt. Herodd. p. 363). — Caeterum iure h. l. quaeras, quî factum sit, ut Cambyses plane contra Persarum morem et consuetudinem in Aegyptios tantopere saevierit. Cuius rei causam plerumque a sacris utrique populo maxime diversis cum repetant indeque exortâ inimicitiâ, quae eadem postea seditionum multarum apud Aegyptios quoque fuerit causa; Heerenius (Ideen II, 2. pag. 408) potius hoc inde explicari posse censet, ut, quae a Persis commissa fuerint, in sacerdotes potissimum acta fuisse cogitemus, quorum potentiam minui adeoque frangi Persarum victorum maxime interfuerit. Vix enim Persas latere potuisse, quantum in Aegyptiorum gente universa valerent sacerdotes quantamque vim illi in reliquos Aegyptios omnium ordinum exercerent; ut inde quoque fiat credibile, a sacerdotibus praecipue excitatas fuisse turbas istas ac seditiones, quas frequentes postmodo in Aegypto exortas esse accepimus. Post Heerenium, alios ut taceam, in eandem rem inquisivit Letronne (Mémoires de l'Acad. des Inscriptt. XVII. 1. pag. 39 seqq. coll. Revue d. deux mond. T. X. p. 37 seqq.). Qui utique in Cambyse animi indolem respici vult ad violentiam quamque proni *) atque epilepsiae morbo (III, 33) accedente vel magis exasperati, licet misericordiae illum non prorsus expertem fuisse vel ex ipsa Herodoti narratione (vid. cap. 14 fin. ibique potissimum verba: αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἶκτον τινα κ. τ. λ.) colligi posse videatur viro docto, adeo ut Cambyses in Aegyptios certe regni initio non severius quam Cyrus aliique Persarum reges in alias gentes regesve victos egisse putandus sit. Sed expeditione in Ammonios et Aethiopes (Herod. III, 25. 26) frustrata, quidquid sanae mentis Cambyses adhuc retinuerat, id omnino perdidisse videtur Letronnio, ut ab eo inde tempore mente plane captus in Aegyptios, quos iugi impatientes et ad defectionem paratos viderat, potissimum saevierit. Odio sacrorum Aegyptiorum singulari quodam vix ductum videri putat Cambysem, qui non magis Zoroastri disciplinam suspexerit neque omnino huius ita studiosus fuerit, ut eam in omnibus sequi eandemque propagare voluerit, quum suis tantum consiliis obsequens omnia iura humana atque divina neglexerit. Accedit, quod Zoroastri doctrina, si Roethium sequimur (Geschicht. d. abendländ. Philosoph. I. p. 388 seqq. coll. 428) postero demum tempore

*) Etenim Cambyses, teste Diodoro X, 31 (Excerptt. Valess. p. 249) ἦν μὲν φύσει μανικὸς καὶ παρακεκινηκὼς τοῖς λογισμοῖς, πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτὸν ὠμὸν καὶ ὑπερήφανον ἐποίει τὸ τῆς βασιλείας μέγεθος.

εὖντες (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς, ἅτε τεταριχευμένος, ἀντεῖχέ τε καὶ οὐδὲν διεχέετο), ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροισί ἐστι, Πέρσῃσι μὲν, δι' ὅπερ εἴρηται, θεῷ οὐ δίκαιον εἶναι

apud Persas florere coepit, studio Darii Hystaspis, qui eam omni modo propagare valde studuerit; unde haud scio an explicandum sit, quod Cambyses, qui Zoroastri decretis minus tenebatur neque strenuum huius doctrinae sectatorem se unquam exhibebat, Amasidis cadaver comburi iusserit, *ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια*, ut Herodotus scribit ad ea respiciens, quae Zoroastri doctrina, cui posteri reges admodum addicti erant, flagitabat. Neque hoc ad Cambysem excusandum afferri posse existimaverim, quod Amasidis cadaver iam in mumiae formam redactum, indeque siccum et durum minusque ut putant impurum cremari voluerit (cf. Rhode: Die heilige Sage etc. p. 513): quodvis enim cadaver impurum habebatur, idque flammis tradere summum nefas.

ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς — οὐδὲν διεχέετο] i. e. *corpus, quippe medicatum, resistebat ac nullo modo diffluebat.* Unde patet, generosissimis medicamentis primoque conditurae genere regis corpus fuisse conditum. Ac monuit ipse Noster de variis conditurae generibus II, 86 seq., ubi vid. nott. De voce *ταριχεύειν* monuimus ad II, 85. *διαχεῖσθαι* de *corpore* s. *cadavere dilabente, diffluente* occurrit quoque in loco Aeneae Gazaei in Theophrast. p. 68, quem excitavit Creuzer. in Commentt. Herodd. pag. 11. 12.

ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια] De ignis cultu apud Persas e Zoroastri doctrina omnia constant. Quae vero h. l. memorantur, cum iis comparentur, quae ad Ctesiae fragmm. Perss. pag. 103 annotavi, citata supra ad I, 86, ubi vid., itemque ad alterum Ctesiae locum Excerptt. Perss. §. 57 („*καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρὸς, παρὰ τὸν νόμον*") pag. 205. Ex quibus opinor satis patebit, cremare cadavera Persis summum vi sum fuisse nefas idque certe ab eo inde tempore, quo Zoroastri disciplinam plane assumpserant. Inde quoque vir doctus in libro, qui inscribitur Hermes, Tom. XXXI, 1. pag. 100, Persas putat prius quidem, cum scilicet Cyrus Croesum igne comburi vellet, alia sacra ac Medico-Zoroastrica, Cambysis aetate demum recepta, esse secutos. Tu vide, quae paulo ante diximus et quae de Cyro Croesum comburi iubente adnotavimus ad I, 86.

νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ] Abest articulus *τὸ* ex omnibus, quantum novimus, libris scriptis et hoc loco et paulo inferius in verbis: *νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι*; nos utroque loco cum recentt. edd. et Bredovio p. 84 inseruimus articulum, quem exhibet Stobaeus, Herodoti verba exhibens Tit. 123, 13. p. 583 s. T. III. pag. 491 ed. Gaisford., quemque necessarium esse plane existimo. Inde quoque Io. Chrysost. II. p. 54 B. scribit: *θεὸς παρὰ Πέρσαις νομίζεται τὸ πῦρ.* — Mox plerique libri et scripti et editi: *τὸ ὦν κατακαίειν τε τοὺς νεκροὺς κ. τ. λ.*, in quibus cum nullus esset locus particulae *τε*, Schweighaeuserus eam mutavit in *γε* eumque secutus est Gaisfordius. Equidem cum Dindorf. et Dietsch. voculam, quae in Sancrofti codice non legitur, prorsus abiicere malui.

δι' ὅπερ εἴρηται] i. e. eam ob caussam, quam modo attuli, sacrum a Persis haberi ignem dictitans deumve, cui tradere corpus humanum (depascendum sc. et consumendum) nefas esse arbitrentur. Ad verbum *νέμειν* conf. VI, 33. IX, 7, 1. Pro *λέγοντες* quod quidam exhibent *λέγουσι* (ut cum *Πέρσῃσι* scilicet conveniat), id noli recipere. Similis structurae exempla affert Wesseling.

λέγοντες νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου, Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τά περ ἂν λάβῃ, πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. οὔκων θηρίοισι νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστι τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ εὐλέων καταβρωθῇ. οὕτω δὴ οὐδετέροισι νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιέειν ὁ Καμβύσης. Ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ Ἄμασις ἦν ὁ ταῦτα παθών, ἀλλὰ ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι, ᾧ λυμαινόμενοι Πέρσαι ἐδό-

Herodot. VI, 13. VII, 144. Add. Duker. ad Thucydid. VII, 42. 70 et Geisler. De Graecc. nominatt., quos vocant, absolutt. p. 29, qui structuram hanc ad sensum magis conformatam inde ortam putat, quod Herodotus iis, quae antea scripserat ἐν νόμῳ οὐδετέροισί ἐστι mente quasi haec substituit: οὐδέτεροι νομίζουσι, ad quae referret λέγοντες. Cobet participium λέγοντες spurium habet indeque eiiciendum prorsus censet.

θηρίον εἶναι ἔμψυχον] Laudat Wesseling. de Aegyptiorum Vulcano, ignis ac plerarumque artium inventore, Diodor. Sicul. I, 12. 13, Nicandr. Alexipharm. 175 et Plutarch. Sympos. VII. p. 703, ubi Chaeronensis philosophus quaerens, cur sacer sit habitus ignis, haec disputat plane congrua cum Aegyptiorum doctrina: οὐδὲν γὰρ ἄλλο μᾶλλον ἐμψύχῳ προσέοικεν ἢ πῦρ κινούμενόν τε καὶ τρεφόμενον δι' αὑτοῦ καὶ τῇ λαμπρότητι δηλοῦν ὥσπερ ἡ ψυχὴ καὶ σαφηνίζον ἅπαντα. Nec aliter fere Stoici; namque „Zenoni animus ignis videtur" teste Cicerone Tuscc. Quaestt. I, 9. Plura hanc in rem Creuzer. ad Ciceron. De nat. deor. III, 14, qui idem nunc addit haec: „Plotino contra, et ipsi Aegyptio homini, sed philosopho, ἄψυχον τὸ πῦρ παρ' αὐτοῦ IV, 7, 2, quae componenda sunt cum I, 6, 3 et VI, 7, 2." Diodorus loco laudato (I, 12) haec de Aegyptiis scripsit: τὸ δὲ πῦρ μεθερμηνευόμενον Ἥφαιστον ὀνομάσαι, νομίσαντας μέγαν εἶναι θεὸν καὶ πολλὰ συμβάλλεσθαι πᾶσιν εἰς γένεσίν τε καὶ τελείαν αὔξησιν. Quae nemo non videt ad eum deum pertinere, qui nomine *Phthah* (vid. ad II, 3. 99 nott.) significatur atque primigenius habetur ignis, ex quo omnes res exortae sunt, omnium igitur rerum creator. Qui cum per *scarabaeum* declaretur, quem capitis loco adeo fert humana dei forma, inde haud scio an orta videri queant, quae Herodotus de igne scripsit, quem Aegyptii pro bestia habuerint, quae devoret quidquid nacta sit. Cf. Roeth. l. l. pag. 142. 193 et nott. p. 75.

καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσι] Conf. quae de conditura exposuimus in Excurs. VIII ad II, 85 pag. 861 seqq. — In seqq. εὐλέων Glossa Herodotea exponit σκωλήκων.

οὐκ Ἄμασις ἦν ὁ ταῦτα παθών] Valcken. conf. Dion. Chrysost. Orat. 37. p. 466 seqq. haec deridentem et Diodor. Sic. X, 32. de Virtt. et Vit. T. II. p. 556 ed. Wess. In verbis ἀλλὰ ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων vocem ἄλλος spuriam iudicant Cobet et Mehler in Mnemosyn. V. p. 66, indeque eiiciendam. Mihi haud placet. Verba seqq. ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι recte Schweigh. sic reddidit: *eiusdem cum Amasi staturae*. Nam ἡλικίην h. l. non tam *aetatem*, quam *staturam*, *formam corporis* significare, recte monuit Larcherus, citans IV, 111, ubi plura Coraës. Italus interpres, cum infra III, 50 Herodotus vocem ἡλικίης sensu *aetatis* adhibuerit cumque aetatis similitudo ad *formae* et *staturae* similitudinem valuerit, utrumque exprimere maluit, vertens: *età e statura*.

ᾧ λυμαινόμενοι — Ἀμάσι λυμαί-

κεον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. λέγουσι γάρ, ὡς πυθόμενος ἐκ μαντηΐου ὁ Ἄμασις, τὰ περὶ ἑωυτὸν μέλλοι ἀποθανόντα γίνεσθαι,
203 οὕτω δὴ ἀκεόμενος τὰ ἐπιφερόμενα, τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον, τὸν μαστιγωθέντα, ἀποθανόντα ἔθαψε ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδὶ ἐν μυχῷ τῆς θήκης ὡς μάλιστα θεῖναι. αἱ μέν νυν ἐκ τοῦ Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὗται, αἱ ἐς τὴν ταφήν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔχουσαι, οὔ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι, ἄλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο τριφασίας στρα- 17
τηΐας, ἐπί τε Καρχηδονίους καὶ ἐπὶ Ἀμμωνίους καὶ ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημένους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ

νεσθαι] ῷ in τῷ mutatum vult Struve Spec. I. Quaest. de Herod. dialect. p. 27 seq. (Opuscc. II. p. 292), cum Herodotus in hisce semper ea pronominis forma utatur, quae a consonante incipiat. Nos, libris omnibus adversantibus, nihil in his mutandum censuimus; cf. I, 91. III, 72. Recentt. edd. scripserunt τῷ. Mox vero pro Ἄμασιν, quod haud pauci tuentur libri scripti, cum recentt. edd. restitui Ἀμάσι, quod ipsum librorum quorundam auctoritate non destitutum est, probante Bernhardy. Griech. Syntax p. 91 et Bredov. p. 263. Tu conf. I, 214. Burges. in Prolegg. Thucydid. pag. 301 legi vult: Ἀμάσι καὶ λυμαίνεσθαι. — In seqq. pro μέλλοντα cum Schaef. et Gaisf. reposuimus μέλλοι, quod Vindobonensis liber praebet. In Sancrofti libro exstat μέλλει. — τὰ ἐπιφερόμενα sunt *eventura, imminentia*, ut I, 209. Ad ἀκεόμενος cf. III, 40 fin.

ἐντὸς τῆς ἑωυτοῦ θήκης] Male quidam libri ἐκτός. Vid. supra II, 169. 170. Ad vocem θήκης conf. II, 42 fin. Verba αἱ ἐς τὴν ταφήν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔχουσαι valent: *quae ad sepulturam spectant*, ut II, 53, ubi vid. nott. Add. III, 82, 126, alia, quae suppeditabit Schweigh. in Lex. Herodot. — In seqq. ἀρχήν valet *omnino*, ut I, 193. II, 95, III, 39. I, 9. 86 ibique nott.

ἄλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν] Ita scripsi cum edd. recentt. auctoritate Florentini libri et quattuor Parisinorum pro olim vulg. ἀλλ' ἄλλως vel, quod Wesselingius dederat: ἀλλ' ἄλλως δ', quem secutus est Matthiae, eiecta litera δ'. Noster infra III, 139 simili fere modo ἄλλως δέ scripsit antecedente negatione coll. I, 102. VI, 105. Et conferri quoque poterit V, 41, ubi Noster dixit κομπέειν ἄλλως, qui h. l. et I, 59 dixit σεμνοῦν.

Cap. XVII.

καὶ ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημένους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ] Extrema verba sic vertit Schweigh.: *ad australe Libyae mare habitantes*. At Letronne (Journ. d. Savans. 1817. pag. 97) Vallae praefert interpretationem: *qui Africam ad australe mare incolunt;* ita ut genitivus Λιβύης pendeat ab οἰκημένους, cui verbo adiiciatur genitivus vel addita vel omissa praepositione. Quod mihi quidem haud persuasit vir doctus, cum, quem attulit Procopii locum De bell. Goth. p. 308 C., eum huc pertinere non magis credam, quam locos a Bastio, quem ille citat, allatos in Epist. critic. pag. 74. De sensu participii οἰκημένος conf. nott. ad I, 27. Add. Siebelis ad Pausan. I, 33. §. 4. — ἡ νοτίη θάλασσα hic de australi oceano s. Indico intelligendum, ut II, 11. 158. IV, 42, ubi vid. nott. Conf. Schlichthorst Geogr. Afric. Herod. pag. 18. Rennel. l. l. pag. 462. 572 et Heeren. Ideen II, 1. pag. 337 not.,

θαλάσσῃ. βουλευομένῳ δέ οἱ ἔδοξε, ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τον

qui Herodoti verba sic exponit: „*jenseits dem Eingange des Arabischen Meerbusens, an dem Indischen Meere*"; ut igitur extra sinum Arabicum et fretum Babel Mandeb, quod vulgo dicitur, in Africae ora orientali, quam Indicus qui dicitur Oceanus alluit, sive ἡ νοτίη θάλασσα, ut Noster loquitur, sedes Macrobiorum quaerendae sint. Hoc vero mare Indicum qui h. l. intelligi posse negat (Bobrick Geograph. d. Herodot. p. 227), cum de illo mari cogitandum sit, quod Libyam, a mari totam circumdatam (Herodot. IV, 42), a meridie attingat, quid sibi velit, haud perspicio. Nec magis recte vidisse videtur Larcherus, qui in Tab. geograph. pag. 210 hîc de Arabico sinu cogitat. Quin exstitit Maltebrun (in Nouvell. Annall. d. Voyag. T. V. P. II. 1820. Paris. p. 361 sqq. notante *Cr.*), qui Herodoto accuratam sinus Arabici notitiam fuisse omnino negans, quippe quem haud raro maris australis significatione comprehenderit, Heerenium et Larcherum, quamvis diverse statuentes, falsos esse contendit, ita scilicet iudicans ob eam, quam ipse sibi formavit mente, opinionem de *Macrobiorum* sedibus. Ac de hac gente eiusque sedibus disputare longum, certique quid statuere perquam difficile. Quod enim olim Macrobios ad tribum quandam (nunc nominari dicunt Shangallas) auctore Bruce, celeberrimo peregrinatore, retulerunt, id quamvis nuper ab eodem Maltebrun. l. l. pag. 360 (ubi Macrobios ab Ichthyophagis longe remotos fuisse negat) denuo susceptum, falsum reperitur monentibus Larchero et Heerenio, cum ista gens infra regionem auriferam Gaba et Nuba ad utramque Nili ripam, septentrionem versus a Fazukla habitet, et quidem media in terra procul a mari, nec unquam in urbes coacta, nec ad vitam magis civilem, qualem Macrobios egisse satis ostendit ipsa Herodoti narratio, traducta. Herodoti Macrobii ad mare sedes habere dicuntur, in maxime remotis terrarum orbis partibus (III, 114), ad quos Cambyses iter faciens quintam modo viae partem explevit, cum re infecta (III, 25) redeundum esset. Quare vix dubium, magis meridiem versus sedes Macrobiorum esse quaerendas, ut recte statuit Heeren. l. l. pag. 337, qui Cosmae narrationem de terra Susa (quod nomen iam duobus post Herodotum saeculis frequens reperitur), auri illa quidem plena, ad hanc de Macrobiis narrationem referens Macrobios hac ipsa in terra ad oram maritimam extra fretum Babel Mandeb, prope promontorium Gardefan, in terra, quam nunc tenent *Samalis*, sedes habuisse ponit. Vid. Ideen I, 1. p. 337 seqq. p. 345, et qui Heerenio adstipulantur, Bothe in: Deutsche Monatsschrift 1799. II. p. 185 seq., Russell: Nubia et Abyssinia (Edinburgh Cabinet-Library XII) p. 117 seq. Ac monet Heerenius, ea, quae Herodotus enarret, nonnihil exaggerata videri et ad excitandam admirationem efficta, praesertim cum aeque ac reliqua, de Cambyse quae apud Herodotum legantur, ex Aegyptiorum sacerdotum ore fluxerint. Ac regionis Sebae incolas valde proceros, quos Iesaias XLV, 14 commemoret, non alios videri atque Macrobios idem addit pag. 350. Rennel. l. l. pag. 572 in terra, quae nunc dicitur Abyssinia, Macrobiorum sedes collocandas esse censet. Ab Heerenii sententia discedit Hoskins, qui haec tractavit, Travels in Ethiopia p. 307 seqq. Etenim procul a mari neque vero admodum remotas a Meroë (vid. Herod. II, 29 ibique nott.) occidentem et meridiem versus sedes Macrobiorum quaerendas esse putat, qui nomades fuerint potentissimi terramque auriferam obtinuerint, quae ipsa Cambysem ad expeditionem faciendam excitasse videri queat: itaque circa fluvium album (*Bahr el Abiad*) Macrobios habitasse existimat, quibus admixti fuerint *Automoli* illi, de quibus Noster supra dixit II, 30. Neque aliam fere sententiam profert Wheeler Geography of Herodot. p.

ναυτικὸν στρατὸν ἀποστέλλειν, ἐπὶ δὲ Ἀμμονίους τοῦ πεζοῦ ἀποκρίναντα, ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας κατόπτας πρῶτον, ὀψομένους τε τὴν ἐν τούτοισι τοῖσι Αἰθίοψι λεγομένην εἶναι ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθέως, καὶ πρὸς ταύτῃ τὰ ἄλλα κατοψομένους, δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βασιλέϊ αὐτῶν. Ἡ δὲ 18
τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιήδε τις λέγεται εἶναι· λειμών ἐστι ἐν τῷ

528 seq., ubi eadem sentientem laudat Cooley: Ptolemy and the Nile p. 20. Mihi magis placet Heerenii sententia, quae certe cum Herodoti verbis Macrobios hosce ad mare australe collocantis neque in interioris Africae tractibus reponentis melius convenire mihi videtur.

κατόπτας πρῶτον] κατόπτας *speculatores* dicit atque *exploratores,* quos eosdem alibi (III, 19. 25. 136. 138) vocat κατασκόπους. Idem vocabulum infra III, 21. Conf. Pollux II, 59. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Sept. c. Theb. 36. — In verbis: τὴν ἐν τούτοισι τοῖσι Αἰθίοψι λεγομένην spuria videntur esse τοῖσι Αἰθίοψι Cobeto; quae omnibus libris probata retinui.

εἰ ἔστι ἀληθέως] i. e. *an re vera ita se habeat;* ubi verbo εἶναι adiunctum est adverbium, de quo, alios ut taceam, monuit Stallbaum ad Plat. Euthyphr. pag. 10 seq. Ex Herodoto conf. III, 23. IV, 134. Ad τῷ λόγῳ cf. V, 20.

Cap. XVIII.

Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιήδε τις λέγεται εἶναι] De mensa solis haec Pompon. Mela III, 9 init. (coll. Solin. cap. 30): „Est locus apparatis epulis semper refertus: et quia, ut libet, vesci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant; et quae passim apposita sunt, affirmant innasci subinde divinitus". Ad fabulas, ut videtur, ista refert Pausan. VI, 26. §. 1 (coll. I, 33. §. 4), ubi conf. Kuehn. et quem Wesseling. laudat, Liban. Orat. Antioch. II. p. 385. Si vero quaeras. quid veri lateat sub hac narratione, paucis ita defungitur I. Voss. ad Mel. l. l.: „quia communis esset omnibus haec mensa, ideo solis appellabatur. Sol enim omnibus lucet." Altius hanc in rem inquirit Heeren (Ideen II, 1. pag. 345 seq.), qui Solis aram s. mensam forum esse vult, in quo commercium cum peregrinis fuerit factitatum; quod ipsum cum templorum sanctitati per Africae regiones commissum fuerit, haud mirum, hîc quoque religionem fuisse adiunctam. Inde quae Cosmas narrat de quodam commercii genere inter peregrinos et indigenas, ea ita ad Herodoti narrationem translata vult Heeren., ut hoc commercium publica auctoritate fuerit institutum indeque etiam intelligatur, cur magistratus noctu dicantur carnem adponere, qua diu vescantur qui velint, quamque indigenae terrâ edi existiment. Mihi in hisce potissimum sacrorum et religionis ratio habenda videtur, illamque narrationem ad Solis praesertim cultum adeoque lectisternia diis fieri solita festis praesertim diebus, ubi magnus et indigenarum et advenarum solet esse concursus, pertinere crediderim. Conf. C. Fr. Hermann: Gottesdienstl. Alterthüm. §. 15. not. 16 ibique laudd. Et crebro per orientem inveniri lectisternia monuit Gesen. ad Iesai. LXV, 11. pag. 287, qui tamen Solis mensam ab Herodoto commemoratam minus huc pertinere adiicit, eo potius superstitionem spectasse ratus, ut Solem illic coenasse et haecce frusta reliquisse vulgo arbitrarentur. De lectisterniis ut cogitem, facit quoque sacra coena, quam in Iovis Ammonii templo repraesentatam invenit V. Ill. de Minutoli; conf. eius itiner. pag. 119 et tab. VIII. et vid. Car. Baehr: Symbolik d. mosaisch. Cultus I. p. 438. Quin ad ipsos Graecos talia manasse, documento est Iuppiter ille, qui ad Aethiopes pios se confert coenatum. De quo Creuzer. in Symbol. IV. p. 352 ed. tert. De lectisterniis quo-

προαστείῳ ἐπίπλεος κρεῶν ἑφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων,
ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας ἐπιτηδεύοντας τιθέναι τὰ κρέα τοὺς ἐν
τέλεϊ ἑκάστους ἐόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι
προσιόντα τὸν βουλόμενον· φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα
τὴν γῆν αὐτὴν ἀναδιδόναι ἑκάστοτε. ἡ μὲν δὴ τράπεζα τοῦ
19 ἡλίου καλεομένη λέγεται εἶναι τοιήδε. Καμβύσῃ δὲ ὡς ἔδοξε
πέμπειν τοὺς κατασκόπους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἐλεφαντί-
νης πόλιος τῶν Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν

que hîc cogitari vult Wheeler l. supra l., cum de Aegyptiorum festo agatur, quod Herodoti aetate in desuetudinem iam pervenerit. Ad Heerenii sententiam magis accedit Russel. l. supra l. Maltebrun l. supra l. ex hisce narrationibus cognosci posse statuit sacerdotum imperium, qui quotidie Soli mane offerant sacrificia festisque diebus multitudinem congregatam hac ciborum sacrorum largitione recreare studeant, quo libentius illa ipsis alia praebeat opera ac vectigalia. Neque aliter fere Bothe (Deutsche Monatsschrift 1799. II. p. 193) *Solis mensam* apud gentes, quae Solem coluerint, proverbialiter quasi dici putat *Dei mensam*, qua appellatione eum locum illae significarint, in quem mercatores pecudes abegerint atque mactarint. Sed magis adeo eos a vero prorsus aberrare credam, qui narrationem de Solis mensa cum medii aevi fabulis de sanguine regali (*Graal* vulgo vocant) contendunt.

ἐπίπλεος κρεῶν ἑφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων] πάντων τῶν τετραπόδων *de omnis generis quadrupedibus* intelligendum. Conf. I, 50 ibiq. not. *Carnem elixam*, quam dicit Herodotus, de *carne siccata* probabiliter accipiendam esse statuit Heeren. l. l. pag. 346, cum istius modi caro in istis regionibus plerumque servetur atque etiamnum siccata caro in cibis delicatissimis habeatur. Sed si de sacrificio cogitemus, nihil credo obstabit, quo minus de *elixa carne* hîc Nostrum loqui dicamus. — In seqq. ad verba ἐς τὸν — τιθέναι κ. τ. λ. ex antecedentibus repetendum λέγεται. ἐπιτηδεύοντας valet: *ex instituto*, operam huic rei dantes pro muneris officio. τοὺς ἐν τέλεϊ Noster vocat *magistratus*; de qua locutione plura Valcken. et Wessel. ad IX, 106 laudantes Sophocl. Antig. 66. Philoctet. 384. 922. Thucydid. V, 27. VII, 73 etc. Quibus alia addit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 104. coll. Duker. ad Thucydid. I, 58. Timaei Glossam in Lexic. Platon. p. 103: ἐντελεῖς οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄρξαντες, cum ad Platonem nihil faciat, huc spectare putat Ruhnkenius. — Ad δαίνυσθαι cf. I, 211. II, 100. In seqq. pro τὴν γῆν αὐτὴν Naber in Mnemosyn. IV. p. 18, ad Cobeti Varr. Lectt. p. 163 amandans, verissimum esse iudicat, si scribatur τὴν γῆν αὐτομάτην. Cui assensus est Mehler. ibid. V. p. 74. Mihi mutandae vulgatae causa non esse videtur idonea.

Cap. XIX.

τῶν Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους κ. τ. λ.] De Ichthyophagis haec Pausan. I, 33. §. 4: Αἰθιόπων δὲ τῶν ὑπὲρ Συήνης ἐπὶ θάλασσαν ἔσχατοι τὴν ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν Ἰχθυοφάγοι καὶ ὁ κόλπος, ὃν περιοικοῦσιν, Ἰχθυοφάγων ὀνομάζεται. Quibus add. Strabon. XVI. p. 769 s. p. 1113 D. et Diodor. Sicul. III, 15 sqq., quibuscum conveniunt Agatharchidis Excerptt. (apud Photium Bibl. Cod. CCXIII) §. 30 seqq., ubi Mueller. (Geograph. Gr. minn. I.) p. 129 reliquos locos veterum, in quibus de Ichthyophagis (i. e. qui piscibus vescuntur) sermo est, attulit: tu vid. inprimis Arriani qui fertur Peripl. Mar. Erythr. §. 4. 20. p. 261. 273 ibid. et cf. quae de his Agatharchidis Ichthyophagis retulit H. J. Frieten: De Agatharchide Cnidio

Αἰθιοπίδα γλῶσσαν· ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήϊσαν, ἐν τούτῳ ἐκέλευε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλέειν τὸν ναυτικὸν στρατόν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσειν ταῦτα· ὁρκίοισί τε γὰρ μεγάλοισι ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιέειν ὅσια, ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατευόμενοι. Φοινίκων δὲ οὐ βουλομένων οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγίνοντο. Καρχηδόνιοι μέν νυν οὕτω δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων. Καμβύσης γὰρ βίην οὐκ ἐδικαίου προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν

(Bonn. 1848) p. 35 seqq. Unde manifestum est, in regionibus supra Aegyptum sinui Arabico proximis et extra eius fauces sitis sedes Ichthyophagorum, gentis barbarae fere et maxime rudis, esse quaerendas. Ob Herodoti verba Heeren. l. l. pag. 349 partem quandam gentis in superiore Aegypto sedes habuisse statuit indeque ulterius pertinuisse ad tribus palantes in desertis, per quae commercium inter Aegyptum et Aethiopiam (sive Macrobiorum regiones) factum fuerit; unde illos Ichthyophagos ob itinera per deserta mercandi causa crebrius instituta utriusque terrae et linguae cognitionem habuisse verisimile videtur viro docto quaerenti, an ad gentem, cui nunc nomen *Ababde*, in illis regionibus adhuc habitantem, et inde ab antiquissimo aevo mercibus per deserta transportandis deditam, Ichthyophagi referri queant. Conf. etiam nott. ad III, 17. De Ichthyophagis, qui per oram Arabiae, Carmaniae, Gedrosiae ad Indiam usque habitare dicuntur, retulit praeter Agatharchidem (de quo vid. Frieten l. l. p. 33) aliosque a Muellero l. l. allatos inprimis Arrian. Indicc. 26. 28 seq. 31 seq. — De *Elephantine* conf. nott. ad II, 17.

ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήϊσαν] Formam Ionicam *μετήϊσαν* restituit Valcken., quem recc. edd. secuti sunt. Vid. Bredov. p. 409 et Her. III, 14. 28. Ad significationem recte Valcken.: *„dum ad istos arcessendos proficiscebantur"*. Nam *μετιέναι* s. *μετέρχεσθαι* valet *arcessere, ire petitum*, ut supra III, 15. 28. IX, 33. Wesselingius excitavit Strabon. XIV. p. 950 A sive 641 B. et XV. p. 714.

καὶ οὐκ ἂν ποιέειν ὅσια κ. τ. λ.] Haec illi dicunt pro antiquo coloniarum iure, ex quo non licuit urbi capitali bellum inferre colonis suis, nec iis vicissim metropoli. Quae enim apud Graecos valuere, ea apud Poenos quoque olim valuisse credibile est. Vid. Heeren. Ideen. II, 1. p. 29 et inprimis locos Herodoti VII, 51. VIII, 22, Thucydidis I, 38. V, 106, Polyb. XII, 10, 3. Conf. C. Fr. Hermann. Lehrbuch d. griech. Staatsalterth. §. 73 et §. 74 ed. quart. Schoemann. Antiqq. Graecc. p. 418. Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 49 seqq. Laurent Histoire du droit des gens I. p. 494, qui alia quoque attulit, unde intelligimus, quam arcto vinculo Carthaginienses ac Tyrii iuncti fuerint usque ad Alexandri Magni aetatem, cui Tyrii eam ob causam tam obstinate restitisse videntur, quod a Carthaginiensibus, colonis suis et quasi filiis, auxilium exspectaverant. Et postea quoque hanc rationem valuisse, Hannibalis exemplum nos quodammodo docere potest, qui Carthagine fugiens Tyrum se legatum esse missum diceret, teste Livio XXXIII, 48.

ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν Πέρσῃσι] Colligit inde Fr. Chr. Schlosser. (Universalhist. Uebersicht etc. I, 1. p. 251.), Tyrum, quam Persas esse aggressos nusquam relatum invenimus, ultro in potestatem Persarum cessisse. Nec magis relatum invenimus, quo tempore Phoenices Persis se dederint. Quod cum vulgo ad Cyri tempora reiiciatur, magis probabile videtur Dahlmanno (Herodot. p. 151) ad Cambysis tempora referre, qui, antequam in Aegyptum expeditionem

Πέρσῃσι, καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἤρτετο ὁ ναυτικὸς στρατός. δόντες δὲ καὶ Κύπριοί σφεας αὐτοὺς Πέρσῃσι ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἴγυπτον. Ἐπεί τε δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἔπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἐντει- 204
λάμενος τά τε λέγειν χρή, καὶ δῶρα φέροντας, πορφύρεόν τε εἷμα καὶ χρύσεον στρεπτὸν περιαυχένιον καὶ ψέλια καὶ μύρου ἀλάβαστρον καὶ φοινικηΐου οἴνου κάδον. Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὐ-

fecerit, et Phoenicum et Cypriorum acceperit deditionem. At vero rectius statuerunt Ley (Fata et conditio Aegypt. sub imperio Persar. p. 44 seq.) et Hengstenberg (De Rebb. Tyriorr. p. 59 seqq. 63 seqq.), iam Cyro se dedisse Tyrios, eoque etiam referre mihi posse videor plusquamperfectum *ἐδεδώκεσαν* consulto ab Herodoto adhibitum, ut illud iam ante Cambysem factum esse significaret. Cyprii num eodem tempore, quo Tyrii, Cyro se dederint, id ex Herodoti certe verbis (*δόντες δὲ καὶ Κύπριοί σφεας αὐτοὺς Πέρσῃσι*) colligi vix poterit: immo post Tyrios in Persarum ditionem receptos Persis Cyprii cessisse videntur, quos Amasis primus subegerat teste Herodoto II, 182, ubi cf. nott. Qui quamdiu Cyprios in ditione tenuerit, haud constat; nec magis illud manifestum, num extremis Amasidis annis, an eo mortuo demum cum Psammenitus regnum paternum suscepisset, ab Aegyptiis deficientes Persis se tradiderint. Nam alterutrum certe statui necesse erit. Cyro se dedisse Cyprios refert Xenophon Cyropaed. I, 1, 4. VII, 4, 2. VIII, 6, 8, quem in talibus presse sequi vix licebit, si quidem praeter Cyprios etiam Aegyptiis imperitasse scribit Cyrum I, 1, 4 coll. VI, 2, 10. VIII, 6, 21. VIII, 8, 1. — *ὁ ναυτικὸς στρατὸς* de classe intelligendum, qua simul a mari Aegyptum petebat Cambyses; vid. supra ad III, 13 nott. Ad quam classem licet Graeci quoque Persis subditi naves praebuissent, praecipua tamen pars a Phoenicibus mari potentibus subministrata est, adeo ut ab his totius classis penderet salus. — Ad *ἤρτητο* conf. I, 125 et ad rem ipsam nott. ad III, 25.

Cap. XX.

ἐντειλάμενος τά τε λέγειν χρή] Retinui cum recentt. edd. *τά τε*, quod Wesselingius iam dederat, pro vulg. *τὰ*, sed pro *χρῆν* e Mediceo, Florentino binisque aliis codd. recepi *χρή*, probante Matthiae, qui *χρῆν* huic loco convenire iure nobis negare videtur, citans quae disputarit ad Euripid. Hec. 262. Hippol. 296. 344. Androm. 424. Gr. Graec. §. 505 not. Supra Noster I, 69: *ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρή*, ubi male libri nonnulli *χρῆν*. — Ad dona quod attinet, conf. Aelian. V. H. I, 22, ubi inter dona legatis a Persarum rege tribui solita memorantur quoque armillae, torques et stola Medica. Apud Xenophontem in Cyropaed. VIII, 5, 18 Cyaxares Cyro mittit obviam *τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδικὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην*. Unde Herodoti loco altero VIII, 113 invenimus Persas, *ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους*, ubi conf. nott. Caeterum Macrobiorum regio cum auro abundet, haec munera a Cambyse per ludibrium potius missa videri vult Heeren. Ideen l. l. pag. 346; ut indignabundus Macrobiorum rex alio quasi lusu responderit.

καὶ ψέλια καὶ μύρου ἀλάβαστρον] *ψέλια* (i. e. *armillae*) plerique libri iique optimi. Alii *ψέλλια*. Tu conferas III, 22. IV, 168. IX, 79 et quae plura attulit Bredov. pag. 99, qui satis docuit, apud Herodotum certe hoc vocabulum cum una litera *λ* esse exarandum. — *μύρου ἀλάβαστρον* est vasculum e lapide alabastrite confectum myrrhisque repletum; plane ut Plinius scribit, a Larchero

τοι, ἐς τοὺς ἀπέπεμπε ὁ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλλιστοι ἀνθρόπων πάντων. νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοισι χρᾶσθαι

laudatus, in Hist. Nat. XXXVI, 8 (T. II. p. 374): „Lapidem alabastriten ... cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur." In Evang. Matth. XXVI, 7 simili prorsus modo legitur αλάβαστρον μύρου. De quo plurima congessit Schleusner. in Lex. N. F. s. v. I. pag. 114. Tu vid. Plutarch. Timol. 15 ibique Hess. p. 71 et Held p. 405. Ussing. De nominibb. vass. Graecc. p. 70. Krause Angeiolog. pag. 9 seq. Creuzerus haec adscripserat: „Winckelmanni opera Vol. III. p. 126 sqq. et p. 354 sqq. ed. nov. Dresd. G. H. Martini ad I. A. Ernestii Archaeolog. p. 137 et praecipue I. G. Schneideri Annotatt. in Theophrastum de Odoribus §. 40. pag. 665 sq." Quod vero ex Eustath. ad Homer. p. 946, 53 s. 923, 10 et Suid. s. v. λήκυθος Wesseling. insertum vult articulum τὸν ante haec verba, eo non opus esse recte monet Schweigh., a grammaticis istis, qui prioris cuiusdam grammatici observationem descripserint, ipsum Herodotum inspectum esse negans. Quibus postea haec adscripsit *Creuzerus* (cf. Ein alt-athenisches Gefäss etc. p. 60. Zur Gemmenkunde p. 151): „Respiciunt haec Photius (s. v. λήκυθος p. 183 ed. Dobr.), Suidas (l. l.), quos laudant interpretes. Adde Scholiastam Platonis in Hipp. mai. p. 136 Ruhnk., ubi: ἀῤῥενικῶς δὲ τὸν ἀλάβαστρον εἶπεν Ἡρόδοτος, qui locus Schweighaeuserum fugit caeteroqui recte monentem, articulum τὸν ante μύρου non debere obtrudi Herodoteae orationi. Reliqua, quae ad hunc locum expediendum addidit vir doctissimus, non placent. Videtur antiquus criticus, ex cuius commentariis hortulos suos irrigarunt isti Lexicographi, cum Scholiasta in integriore suo exemplo legisse: καὶ χρύσεον μύρου ἀλάβαστρον eamque differentiam scripto consignasse, quo lectores intelligerent, ex Atticorum usu Herodoto scribendum fuisse καὶ χρυσέην μ. ἀλ. Habet haec repetitio adiectivi χρύσεον quandam significationem nativae narrationis Herodoteae et alterum *ΧΡΥΣΕΟΝ* facile excidere poterat ante *ΜΥΡΟΥ*." Mihi repetito adiectivo χρύσεον non opus esse videtur, quamquam haec vox repetitur in Xenophontis loco, utique diverso, Anab. I, 2, 27: στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν κ. τ. λ. Quae post στρεπτὸν legitur vox περιαυχένιον, eam et h. l. et III, 22 invito Herodoto in textum irrepsisse putat Naber in Mnemosyn. IV. p. 19. Sed libri omnes scripti retinent vocem, quae sane haud scio an consulto addita videatur. — De *palmarum vino* conf. I, 194. II, 86 ibiq. nott. Wesseling. consuli vult Athen. XI. p. 473 B. Polluc. X, 75.

λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλλιστοι ἀνθρώπων πάντων] Conf. Eustath. ad Dionys. 218. Eadem infra III, 114 coll. VII, 70, ubi de Aethiopibus: οὐλότατον τρίχωμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. Quae verba sane Afrorum sive Negrorum, ut nunc vocant, gentem indicare videntur: quamquam id minus convenit, quod homines huius gentis perhibentur μέγιστοι καὶ κάλλιστοι ἀνθρώπων πάντων: sed negat mirum videri posse Hoskins Travels in Ethiop. p. 310. Iesaias quoque incolas regionis Sabae corporis proceritate insignes ait XLV, 14, ubi praeter Solinum cap. 30, duodecim pedes Aethiopes longos esse narrantem, alios scripturae sacrae locos de magna Aethiopum statura affert Gesen. p. 95. Add. Bohlen. ad Genes. X, 7. pag. 123. Nec multum istos differre a Macrobiis probabiliter statuisse Heerenium l. l. p. 350 seqq. supra iam monuimus. Qui idem suspicatur, has laudes de Aethiopiae gentium statura celsa ac decora fluxisse ex mancipiorum negotiatoribus, qui istas gentes praecipue laudare consueverint. — „Comparat cum his Aethiopum laudibus fabulas Germanorum, Britannorum, in Edda obvias de *Aasgard*, editor novae editionis operis: The history of English

αὐτούς φασι κεχωρισμένοισι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιληΐην τοιῷδε· τὸν ἂν τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι, καὶ κατὰ τὸ μέγαθος ἔχειν τὴν ἰσχὺν, τοῦτον ἀξιοῦσι βασιλεύειν.

21 Ἐς τούτους δὴ ὦν τοὺς ἄνδρας ὡς ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλέϊ αὐτῶν, ἔλεγον τάδε· Βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλόμενος φίλος τοι καὶ ξεῖνος γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμψε, ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ, τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἥδεται χρεώμενος. Ὁ δὲ Αἰθίοψ μαθὼν, ὅτι κατόπται ἥκοιεν, λέγει πρὸς αὐτοὺς τοιάδε· Οὔτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας ἔπεμψε φέροντας, προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ξεῖνος γενέσθαι, οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθέα· ἥκετε γὰρ κατόπται τῆς ἐμῆς ἀρχῆς. οὔτε ἐκεῖνος ἀνήρ ἐστι δίκαιος· εἰ γὰρ ἦν δίκαιος, οὔτ' ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἄλλης ἢ τῆς ἑωυτοῦ, οὔτ' ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ἦγε, ὑπ' ὧν μηδὲν ἠδίκηται. νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόν-

poëtry by Thom. Warton. (Lond. 1824.) Praef. pag. 31.“ *Cr.*

κατὰ τὴν βασιληΐην τοιῷδε] Comparentur cum hisce: Diodor. Sicul. III, 8 fin. Aristotel. Polit. IV, 4 (IV, 3. §. 7. Schneid.). Athen. XIII, 2. pag. 566 Nicol. Damascen. Excerptt. Valess. p. 518. Quae attulit Wesseling.

καὶ κατὰ τὸ μέγαθος ἔχειν τὴν ἰσχὺν] i. e. *et cuius robur magnitudini corporis respondere iudicant.* De praepositione κατὰ conf. I, 84 ibiq. nott.

Cap. XXI.

προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ξεῖνος γενέσθαι] i. e. *quum magni faciat, ut mihi hospes fiat amicitiamque iungat.* Conf. supra II, 37, ubi προτιμῶντες, quod non magis mutandum censui in προτιμέοντες atque hoc loco προτιμῶν in προτιμέων, ut fecit Dindorf., qui etiam IV, 43 ἐπιτιμῶν mutavit in ἐπιτιμέων, licet Thomas Magist. p. 358 ed. Bernard. Herodotea afferens exhibeat ἐπιτιμῶν. Quo eodem consilio ductus in antecedentibus reliqui χρεώμενος, quod idem dedit Dindorfius, sed Dietschius mutavit in χρεόμενος, Bredovii praeceptum secutus p. 389. 390, qui ad unam formam solutam omnia haec exigenda esse censuit, quae contractam formam praebent. In quo me assentientem haud inveniet. — Ad κατόπται conf. III, 17 ibique nott.

νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόντες] Loquitur Bruce, celeberrimus peregrinator, de quodam arcuum genere apud gentem Aethiopicam, cui nunc nomen Shangalla, ad tendendum perquam difficili; indeque Herodoti Macrobios eos ipsos esse vult, quorum rex Cambysi talem miserit arcum. At recte nobis monere videtur Heeren. l. l. pag. 336, idem aeque ad vicinas quoque gentes pertinere potuisse. Doctum Anglum refellit quoque Larcherus, denuo sequitur Maltebrun. loco supra laud. p. 360. Propius ad Herodoti locum spectare videntur ea, quae de Aethiopibus scribit Diodor. Sicul. III, 8, qui utuntur ξυλίνοις τόξοις τετραπήχεσιν, οἷς τοξεύουσι μὲν τῷ ποδὶ προσβαίνοντες, ἀναλωθέντων δὲ τῶν οϊστῶν σκυτάλαις ξυλίναις διαγωνίζονται. Nec aliter de arcubus Aethiopum, qui elephantos et venantur et iis vescuntur, Strabo XVI. p. 772 retulit; ἡ δὲ τοξεία, addit, διὰ τριῶν ἀνδρῶν συντελεῖται κ. τ. λ. Ingentes

τες τάδε ἔπεα λέγετε· Βασιλεὺς ὁ Αἰθιόπων συμβουλεύει τῷ Περσέων βασιλέϊ, ἐπεὰν οὕτω εὐπετέως ἕλκωσι τὰ τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθεϊ τοσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθίοπας τοὺς Μακροβίους πλήθεϊ ὑπερβαλλόμενον στρατεύεσθαι· μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ νόον τράπουσι Αἰθιόπων παισὶ γῆν ἄλλην προσκτᾶσθαι τῇ ἑωυτῶν. Ταῦτα δὲ εἴπας 22
καὶ ἀνεὶς τὸ τόξον, παρέδωκε τοῖσι ἥκουσι. λαβὼν δὲ τὸ εἷμα τὸ πορφύρεον, εἰρώτα, ὅ τι εἴη καὶ ὅκως πεποιημένον. εἰπάντων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὴν ἀληθείην περὶ τῆς πορφύρης καὶ τῆς βαφῆς, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ

arcus Troglodytis, Aethiopiae conterminis, tribuit quoque Plinius Hist. Nat. VIII, 8. Quae omnia ex Agatharchide ducta esse contendit Frieten: De Agatharchide Cnidio p. 42. 43, Herodotei loci haud immemor, qui sane inde aliquam lucem accipere poterit, cum aliorum quoque antiquitatis scriptorum testimonio id comprobatum inveniamus, gentes quasdam Aethiopiae s. Africae interioris ingentibus uti arcubus iisque tractandis quodammodo excellere: hac vero arte et Scythas et Persas excelluisse, iam supra ad I, 73 coll. ad V, 49 monuimus: unde explicatur, quod etiam Darius et Scytharum rex sibi invicem arcus misisse dicuntur in Ctesiae Perss. Excerptt. §. 17, ubi in nott. p. 145 roboris ac virtutis bellicae signum haberi arcum notavimus: de qua arcus significatione conf. quoque Creuzer. Symbol. II. p. 596 seq. ed. tert. et Grotefend in Boettiger. Amalth. II. p. 81. — Ad locutionem νῦν δὲ conf. III, 25.

οἳ οὐκ ἐπὶ νόον τράπουσι κ. τ. λ.] Affert haec Gregor. Corinth. p. 480 Schaef. (de dial. Ion. §. 71) ob formam *νόον* pro *νοῦν*. Vid. Bredov. pag. 248, quo eodem auctore p. 146 dedi *τράπουσι* pro vulg. *τρέπουσι*. Neque vero Mehlerum secutus sum in Mnemosyn. V. pag. 75 pro *οἳ* scribentem *ὅτι*. Ad reliqua conf. I, 27 ibiq. nott.

Cap. XXII.

εἰπάντων] Male in binis libris *εἰπόντων*. Supra *εἴπας* et infra *εἶπαν*. Tu vid. nott. ad I, 49.

εἰρώτα, ὅ τι εἴη καὶ ὅκως πεποιημένον] Herodotus, qui alias in pluribus membris promiscue et interrogativis et relativis utitur vocibus (cf. I, 35 ibiq. not.), hic sola posuit relativa, ut II, 106. III, 111. IV, 45. Observavit Struve Spec. I. Quaest. de dial. Herod. pag. 49 not. (Opuscc. II. p. 323.).

δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους κ. τ. λ.] Tangit haec Plutarch. II. p. 863 D. p. 646 B., quocum conf. Clement. Alexandr. Stromat. I. pag. 344. „Expressit Plutarchus in Quaest. Romm. [p. 270 D.] §. XXVI, ad quem vid. Wyttenbach. Animadverss. T. III. pag. 31, ubi alios quosdam similes Plutarchi locos excitat, et conf. Iacobs ad Antholog. Gr. Vol. X. (ad Rufini Epigr. XIV) p. 163." *Cr.* Quod Reiskius pro *χρώματα* scribi vult *ἀλείμματα*, non magis necessarium quam quod Italus interpres substitui vult *χρίσματα*. — Ad structuram verbi *ἐρωτᾶν* in seqq. cf. supra I, 32. — *τρίτον δὲ* restituimus cum Gaisf. et Matth. Cf. I, 204. II, 22. 137. III, 31. Ac libri in vulgata omnes conspirant. — In seqq. ad *ἐπείρετο* conf. Gregor. Corinth. de Dial. Ion. §. 73 ibique Koen. pag. 483. In seqq. *προκέεσθαι* intactum reliqui, ut II, 2 *κέεσθαι*, ab omnibus libris scriptis allatum, sed Bredovio auctore p. 377 in *προκεῖσθαι* et *κεῖσθαι* mutandum, cum Herodotus in infinitivo contractam formam praetulerit, in reliquis formas non contractas secutus. Quod mihi nondum

αὐτῶν τὰ εἵματα. δεύτερα δὲ τὸν χρυσοῦν. εἰρώτα στρεπτὸν 205
τὸν περιαυχένιον καὶ τὰ ψέλια. ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτῶν γελάσας ὁ βασιλεὺς καὶ νομίσας εἶναί σφεα πέδας εἶπε, ὡς παρ' ἑωυτοῖσί εἰσι ῥωμαλεώτεραι τούτων πέδαι. τρίτον δὲ εἰρώτα τὸ μύρον. εἰπάντων δὲ τῆς ποιήσιος πέρι καὶ ἀλείψιος τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ τοῦ εἵματος εἶπε. ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπίκετο, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποίησιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι ἐπείρετο, ὅ τι τε σιτέεται ὁ βασιλεύς, καὶ χρόνον ὁκόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζώει. οἱ δὲ σιτέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν τὴν φύσιν, ὀγδώκοντα δ' ἔτεα ζόης πλήρωμα ἀνδρὶ μακρότατον προκέεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ ἔφη οὐδὲν θωυμάζειν, εἰ σιτεόμενοι κόπρον ἔτεα ὀλίγα ζώουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζώειν σφέας, εἰ μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοισι τὸν οἶνον· τοῦτο γὰρ ἑωυτοὺς
23 ὑπὸ Περσέων ἑσσοῦσθαι. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυοφάγων τῆς ζόης καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἴκοσι καὶ

persuasit vir doctus: utraque forma et contracta et soluta Herodotum et uti potuisse et usum esse crediderim. Conf. etiam IV, 22.

εἰ σιτεόμενοι κόπρον κ. τ. λ.] Monet Heeren. l. l. pag. 339, hunc panis contemptum referendum videri ad istud panis genus, quod in illis Africae regionibus ex Durra conficiatur quodque brevi corrumpatur, ut vesci nequeas. Iure autem idem Heeren. l. l. p. 335 hinc concludit, Macrobios agris colendis operatos non esse, nec omnino agriculturam novisse, quamvis vitam satis cultam degisse videantur.

εἰ μὴ — ἀνέφερον] Ita meliores libri, quos cum recentt. edd. probante Bredov. p. 370 secutus sum. Matth. retinuit *ἀνέφυρον*, ut olim legebatur. Est enim hic fere loci sensus: *Namque Persas ne tot quidem annos vivere posse dicebat nisi vini potu se recrearent, monstrans scilicet Ichthyophagis vinum.* De verbo *ἀναφέρειν*, de quo Wesseling. citat Dio. Cass. LVI. p. 680. Aelian. H. A. XIII, 12, *Cr.* confert quae plurima ex Plutarcho collegit Wyttenbach. in Animadverss. ad Plutarch. Moral. I. p. 502 seq. — *τῷδε*, quod post *πόματι* olim legebatur, abieci cum recentt. edd. — Mox retinui: *τοῦτο γὰρ ἑωυτοὺς κ. τ. λ.*, ubi Florentinus cum duobus aliis libris *τούτῳ*. Conf. III, 106 ibique nott. Cobeto et Mehlero in Mnemosyn. V. p. 65 displicet praepositio *ὑπό* genitivo *Περσέων* addita, quem ab *ἑσσοῦσθαι* pendere vult, quamquam eiusdem perissologiae quam dicit exempla exstant III, 106. IV, 197 (vel potius IV, 97). Mihi horum locorum alia videtur esse ratio, quae praepositionem utique admittit eamque adeo requirit: quod idem factum video III, 45, ubi Mehler. l. l. p. 66 itidem praepositionem eiici vult.

CAP. XXIII.

ἔτεα μὲν ἐς εἴκοσι] Pro *ἐείκοσι* scripsi *εἴκοσι*. Vid. nott. ad II, 121. Pro *ζόης* in antecedd. alii *ζωῆς*, alii *ζώης*, utrumque alienum ab Herodoto, conf. I, 32. 38 ibiq. nott. II, 77. 105 etc. — Ad rem ipsam laudat Wesseling. Valer. Maxim. VIII, 13. ext. 5. Numerum *centum viginti* annorum, tanquam maximum vitae hu-

ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν ἀπικνέεσθαι, ὑπερβάλλειν δέ τινας καὶ ταῦτα· σίτησιν δὲ εἶναι κρέα ἑφθὰ, καὶ πόμα γάλα. θῶυμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων περὶ τῶν ἐτέων ἐπὶ κρήνην σφι

manae finem, iam in Genes. VI, 3 constitui hominibus a Iehova videmus: indeque etiam Moses in Deuteronom. XXXIV, 7 natus esse dicitur *centum viginti* annos, cum moreretur: ut adeo vel in Herodoti loco idem numerus consulto positus videatur; conf. Bohlen. ad Genes. l. l. pag. 83. Maltebrun. l. supra l. p. 361 Macrobios arbitratur secundum annorum dimidia numerasse, quemadmodum aliae Africae gentes facere soleant, indeque factum, ut tantus annorum numerus exstiterit. Atque Heerenius quoque l. l. pag. 338 vix iis, quae de longa Macrobiorum aetate hic narrentur, fidem adhiberi posse ait, cum mirum profecto sit, in terris tam calidis atque insalubribus inveniri homines, qui ad tantam senectutem perveniant. Equidem haec eo pertinere credam, quo alia similia, quae ex primitivo gentium aevo, orientalium potissimum, de hominibus vulgo tradantur longaevis, ut v. c de Indis, de Iudaeis, aliis; qua de re ad Ctesiae Indd. §. 16. p. 310 seqq. plura notavi. Nec alio haec referri video a Bredovio (Untersuchung. über Gegenst. der alten Geschichte und Geograph. p. 73 seqq. 93) collata cum Graecorum traditionibus de prisci aevi heroibus, ut robustiore et celsiore corpore praeditis ita diutius viventibus, quam postera aetate mortales vivere vulgo solent. Adde quoque, quae de Arganthonio, Tartessiorum rege, memorantur supra I, 163, alia, quae Luciani libellus Macrobiorum (T. III. p. 318 seqq. ed. Iacobitz.) suppeditare potest.

ὑπερβάλλειν] Ita cum plerisque codd. et Eustathio haec afferente ad Dionys. Perieget. 218 exhibui pro ὑπερβαλλέειν, quod ferri non posse docuit Bredov. p. 364 seq.

σίτησιν δὲ εἶναι κρέα κ. τ. λ.] Voculam τε, quae vulgo post κρέα legebatur, e Sancrofti libro et Bodleiano ms. 2935 delevit Gaisford., quem ego cum recentt. edd. secutus sum. Quod vero Schweigh. suspicatur excidisse aliquid, ex cap. 97 fortasse supplendum, aut κρέα τε ὀπτὰ καὶ ἑφθὰ scribendum, id minime necessarium nobis esse videtur; nec magis placet Schaeferi emendatio κρέατα, quippe quam formam Herodoto abiudicandam censemus. Vid. modo Bredov. pag. 259, qui Herodoteas huius vocis formas collegit. Pro πόμα Cobet scribi vult πῶμα, qua forma usus est Aeschylus Suppl. 914. Theb. 284. Eumen. 252, itemque Euripides Bacch. 707 et Hecub. 396, ubi Porson. hanc formam revocavit pro πόμα, quam formam Atticis incognitam dicit. Conf. Monk ad Hippol. 209. Lobeck ad Phrynich. p. 456 et quae plura hanc in rem proposuit Guil. Dindorf. in Thes. Ling. Graec. VI. p. 2300 sub h. v., Hippocratem quoque et Aretaeum eadem forma usos esse monens, quam Herodoti libri afferunt, quamque inde reiicere nolui. — Ad argumentum quod attinet, observat Maltebrun l. l. lac et boum carnem siccatam, quibus fruantur Macrobii, adhuc commune esse alimentum incolarum regionis Sennaar. De carne siccata, quam etiam supra III, 18 probabiliter intelligi diximus, cogitat quoque Russel. (Barbary States in Edinbourg Cabinet Libr. XVII. pag. 117), cum illa in deliciis habeatur per has regiones.

ἐπὶ κρήνην σφι ἡγήσασθαι] De hoc fonte hunc in modum Mela III, 9. §. 2. „Est lacus, quo perfusa corpora quasi uncta pernitent. Bibitur idem; adeo est liquidus et ad sustinenda quae incidunt aut immittuntur infirmus, ut folia etiam proximis decisa frondibus non innatantia ferat, sed pessum et penitus accipiat.“ Miras huius fontis ad virtutes quod attinet, laudat Wesseling. iudicium Boerhavii, perdocti medici, in Elementt. Chem. I. p. 550, qui quo Herodoti narrationem veram esse probet, in illis telluris pla-

ἡγήσασθαι, ἀπ' ἧς λούμενοι λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατάπερ εἰ ἐλαίου εἴη· ὄζειν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡσεὶ ἴων. ἀσθενὲς δὲ τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δή τι ἔλεγον εἶναι οἱ κατάσκοποι, ὥστε μηδὲν οἷόν τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλέειν, μήτε ξύλον, μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα, ἀλλὰ πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἴ σφι ἐστι ἀληθέως, οἷόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἶεν, τοῦτο τὰ πάντα χρεώμενοι, μακρόβιοι. ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων ἀγαγεῖ σφέας ἐς

gis ligna haberi putat ponderosissima, quae aqua ferre nequeat. Quibuscum tamen non congruunt ipsa Herodoti verba: *μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα*, quippe quem ipsum de hac re dubitasse satis monstrant verba: *εἴ σφι ἔστι ἀληθέως, οἷόν τε λέγεται*. De Sila, Indico fluvio, simile quid ex Megasthene refert Arrian. Indd. VI, 4, notante Larchero. Ac plura retulerat Ctesias, cuius consulas fragmm. p. 369 seq. de fonte, cui nihil innatet, sed omnia submergantur, ob aquam omnium levissimam, ut putat Beckmann. ad Antigon. Caryst. p. 207, nisi, quod vix credam, fabulis haec omnino erunt adscribenda. Idem Ctesias Indd. §. 30 fontem perhibet in India esse, qui, quaecunque iniecta sint, eiiciat, excepto ferro, argento, auro, aere, quae omnia immergantur. Ubi Beckmann. cogitat de aqua salis divite, cuius inde gravitas specifica maior fuerit eâ, quam habeant corpora hominum caeterorumque animalium. Tu vid. nott. ad Ctesiae locum pag. 339 seq. — Formam *λούμενοι*, quam libri omnes praebent, bene tuetur Bredov. pag. 392. Dindorf. Prolegg. p. XXXIX praefert *λοῦμενοι*.

κατάπερ εἰ ἐλαίου εἴη] Plures apud veteres commemorantur olei fontes, de quibus dixi ad Ctesiae fragm. (Indd. §. 11. 32) pag. 346. 347. 289 seqq. Sunt opinor fontes bituminis s. picis pleni; unde quod provenit petroleum sive naphtha, eo veteres olei vice usos esse ad eundem Ctesiam p. 346 monui. Conf. etiam, quae admonuit Hoskins Travels in Ethiop. p. 310 narrans, oleo adhuc ungi corpora in his regionibus, et add. Russell. l. l. pag. 115, qui similia fere affert.

ὄζειν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡσεὶ ἴων] Matthiae in Gr. Gr. §. 376 hunc locum, quem ob genitivum (*ἴων*) verbo *ὄζειν* additum laudat, sic reddit: „*die Quelle rieche wie nach Veilchen*". Minus opinor accurate, cum ex proxime antecedentibus, cum quibus haec arcte coniungenda sunt, mente repetendum sit *τοὺς λουομένους* hoc fere sensu: *ex hoc* (fonte qui loti fuerint) *odorem quasi violarum spirare*. De genitivi structura monuit quoque Kuehner. Gr. Gr. §. 527. Tu vid. infra III, 113. Aeschyl. Agamemn. 1581. Blomf. Ad verba *οὕτω δή τι* conf. III, 12.

χωρέειν ἐς βυσσόν] Duo libri *βυθόν*. At *βυσσὸν* Ionum esse e Scholl. Aristoph. Ran. 183 monet Wesseling. Add. Iacobs ad Aelian. N. A. IX, 57 et conf. Bredov. p. 21. Ad verba *εἴ σφι ἔστι ἀληθέως* cf. III, 17.

διὰ τοῦτο ἂν εἶεν] Tota sententia inde a verbis *τὸ δὲ ὕδωρ — μακρόβιοι* ad ipsum pertinet scriptorem, qui, quae ipse de his sentiat, reliquae interserit narrationi, quae, quoniam ab aliis relata continet, per indirectam orationem affertur. Hanc ob causam mox redit in structuram accusativi et infinitivi (*ἀγαγεῖν κ. τ. λ.*). Caeterum Herodoti rationes allatas miras videri iudicat Heeren. l. l. pag. 338 not. At Hammero (Annall. Vienn. IX. p. 64) omnis haec narratio ad fabulas sacras referenda videtur indeque Macrobiorum fons similis illi fonti vitali, qui in libris Persarum sacris vocatur Ardnisur et commemoratur in carmine Schahnameh.

206 δεσμωτήριον ἀνδρῶν, ἔνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι. ἔστι δὲ ἐν τούτοισι τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. θεησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον ἐθεήσαντο καὶ τὴν τοῦ Ἡλίου λεγομένην τράπεζαν. Μετὰ 24
δὲ ταύτην τελευταίας ἐθεήσαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἳ λέγονται

ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι] De usu praepositionis *ἐν* diximus ad I, 66. Ad argumentum citant Dion. Chrysost. Or. 79. p. 446 B. et Heliodor. Aethiopp. IX. p. 40. Respicit Herodotea quoque Plutarchus Erotic. 7. p. 753 A. in his verbis: *χρυσαῖς ὥσπερ ἐν Αἰθιοπίᾳ πέδαις δεδέσθαι βέλτιον ἢ πλούτῳ γυναικὸς*, ubi Winckelmann. p. 127 non immemor fuit Herodotei loci. *Cr.* addit Lindenbrog. ad Ammian. Marcellin. XXVII, 12, 3. p. 207 ed. Wagn. et Erf. Heeren. l. l. p. 347 ea, quae de aureis compedibus narrantur, ad fabulas reiicienda esse censet; sed ferri et aeris raritatem in hisce regionibus satis ait esse notam confirmarique Cosmae narratione, qui ferrum in iis rebus recenseat, quas Aethiopes auri loco a peregrinis mercentur. Tu conf. quoque Movers: Die Phoenizier II, 3 (III, 1). pag. 67. De ferro et aere, quod prisco admodum aevo in maxime pretiosis habebatur metallis, nonnulla notavi ad I, 25. 68. — In forma *θεησάμενοι* et hoc loco et cap. 25 conveniunt omnes, quantum scimus, libri scripti, indeque etiam mox e Sancrofti libro alioque restitui *ἐθεήσαντο*, probante Bredov. p. 46. Dindorf. et Dietsch. exhibent *θηησάμενοι* et *ἐθηήσαντο*. Cf. etiam I, 8 ibique nott.

Cap. XXIV.

αἳ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὑέλου] *ὑέλου* cum Schweigh. et Gaisf. dedi pro vulg. *ὑάλου*, cui duo libri suffragantur. Quae grammatici Graeci de discrimine inter *ὕελος* et *ὕαλος* doceant, vid. apud Thom. Magistr. pag. 862 seq. Moer. pag. 373. Phrynich. pag. 309 seqq. ed. Lobeck. et quae alia affert Bredov. p. 136, qui formam *ὕελος* unam genuinam in Herodoto esse monuit. Conf. etiam Ideler. ad Aristotelis Meteorolog. IV, 11, 15 (Vol. II. p. 526). Matthiae et Dindorf. retinuerunt *ὑάλου*. — Ad argumentum loci potissimum conferatur Diodori vel potius Ctesiae, quem citat, locus II, 15., in fragm. Ctes. pag. 410 seq., ubi, quod ad dissensum Ctesiae atque Herodoti attinet, eum Diodoro potius pro more minus accurate Ctesianos libros exscribenti attribuendum videri monui. Quid vero voce *ὑέλου* Herodotus designarit, id certo definire difficillimum. De *vitro*, quod multo labore coquitur nec in terra ipsa nascitur, quo minus intelligamus, obstant ipsa Herodoti verba (*ἡ δέ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσεται*); quamquam ita placuit Pauwio (Recherch. philos. sur les Egypt. I. p. 191 coll. p. 283), Vincent. p. 794 seqq. ad calcem Rennel. de geogr. Herod. et viro nobilissimo de Minutoli: Nachträge z. Reise etc. pag. 224 seqq. *Crystallum* *) significari suspicatus est Heeren. Ideen. II, 1. p. 335; quod tamen ipsum in calidissimis regionibus illis nec oritur nec omnino facile est elaboratu. Palmerium (ad Diodor. l. l.) si audias, fuit metallica quaedam species, quam tamen ipse se ignorare fatetur, hoc adiiciens: „*stibium* certe, quod et antimonium dicitur, videtur esse quaedam vitri species.“ *Electrum* s. *succinum* fuisse, probare studuit Gataker. ad M. Anton. IV. p. 133, accedente M. Gesnero in Commentt. societ. Gotting. III. p. 92, obloquente Wesselingio (ad Herodoti locum), cui ipsi in mentem venerat *sal fossilis* (nos: *Steinsalz*), qui ingenti copia

*) Apud Achill. Tat. II, 3 *ὕαλον ὀρωρυγμένην* explicant *crystallum*.

σκευάζεσθαι ἐξ ὑέλου τρόπῳ τοιῷδε· ἐπεὰν τὸν νεκρὸν ἰσχνήνωσι, εἴτε δὴ κατάπερ Αἰγύπτιοι εἴτε ἄλλως κως, γυψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμέουσι, ἐξομοιεῦντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυνατὸν, ἔπειτα δέ οἱ περιϊστᾶσι στήλην ἐξ ὑέλου πεποιημένην κοίλην· ἡ δέ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσεται. ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνεὼν διαφαίνεται ὁ νέκυς, οὔτε ὀδμὴν οὐδεμίαν

in quibusdam Aethiopiae partibus proveniat et ex nativis secetur montibus, quodque in lucem quando prolatum sit, ita durescat, ut ab imperitis pro vitro haberi possit. Add. Brongniart: Traité elem. de Miner. T. I. p. 144. Et eo quodammodo inclinat Italus interpres, multum de h. l. disputans. Ad Wesselingii sententiam accesserunt plerique recentiores, de salis fossilis genere quodam hic cogitandum esse rati, Bohlen: Das alte Indien. II. p. 183, Iul. Magnus: Das Einbalsamiren d. Leichen pag. 65, Thierfelder in: Ien. Litt. Zeit. 1845. nr. 285. p. 1138. Atque mihi quoque haec sententia probabilior videtur iis, quae statuit Fritze: De conditura corpp. mortt. (Berolin. 1834). p. 36. h. l. de gummi acacia cogitans, quo soluto mortuorum corpora circumfundi potuerint. Atque iam Heynio (De fontibb. Diodor. p. LX. ed. Bip.) placuerat *bitumen s. gummi;* Werfero, quantum ex iis, quae in Actt. phill. Monacc. I. p. 107 scripsit, intelligere licet, *sal montanus;* Gallo interpreti, Miot, species *micae.* Nec magis placet qui olim in mentem venerat *alabastrites lapis*, ad quem spectant, quae in Creuzeri Commentt. Herodd. p. 54. not. 26 (ubi de h. l. consuli vult praeter viros doctos supra laudatos Heyn. in Notit. Mum. Gottingens. p. 8, Zoeg. de Obeliscc. p. 261. 266, Com. de Palin in Fragmens sur l'etude des hieroglyphes T. I. p. 4 seqq. p. 12, Boettiger: Ideen zur Archaeolog. d. Mal. p. 57, Blumenbach. in: Beiträg. zur Naturgesch. II. p. 122) leguntur: „Pellucidum penitus sarcophagum ex uno lapide alabastrite confectum ipsis Thebis Aegyptiacis e sepulcro nuper admodum eruit Belzoni, ut ipse quidem perscripsit in epistola ad Viscontium data (Journ. d. Deb. 30 Mart. 1818). Quae res numquid ad Herodoteum l. faciat, non decerno. Et lege, quae hanc in rem modeste dubitans monuit Iomard. in Journ d. Sav. 1818 m. Mai. pag. 310 seqq. Neque magis dicam de alabastrite. Tu vid. Plin. H. N. XXVI, 8, 12 et Hillii Obss. physs. et critt. ad Theophrast. De lapidd. pag. 45 seq." Et conf. ipsum Belzon. in itinerario eximias huius sarcophagi virtutes praedicantem (Voyage en Egypt. et en Nubie traduit par Depping. Paris 1821. T. I. p. 380 seqq.), ubi inter alia leguntur haec: „il est fait du *plus bel albâtre oriental:* n'ayant que deux pouces d'épaisseur, il devient *transparent,* quand on place une lumière derrière une des parois." — Quem sarcophagum nunc satis constat in museo asservari Britannico. Conf. Heeren. l. l. II, 2. pag. 267 not.

ἐπεὰν τὸν νεκρὸν ἰσχνήνωσι] i. e. *quando cadaver arefecerint.* Quod ad septuaginta illos dies opinor spectat, de quibus supra II, 86, ubi conf. nott. Ad formam *ἰσχνήνωσι* conf. Bredov. p. 357. Mox *γυψοῦν* est: *gypso obducere.* Tu vid. Boettiger. l. l.

γραφῇ κοσμέουσι] i. e. „(corpus gypso obductum) *picturâ ita exornant, ut speciem quam maxime similem vivo referat* s. *ad veri ac vivi corporis similitudinem quam proxime accedat, deinde cavam ei circumdant columnam ex vitro confectam.*" Tu conf. II, 86 et ad vocem *γραφῇ* II, 73. 78. In seqq. vox *εὐεργὸς* *(facilis tractatu)* eodem sensu apud Theophrastum invenitur Hist. Plant. III, 9. §. 2 et 6. V, 1. §. 1 et 6. §. 2. Aristotel. Partt. An. II, 16. — *ἀεικὲς* (i. e. *molestum, ingratum*) invenitur quoque III, 33 coll. VI, 98, ubi vid. nott.

ἄχαριν παρεχόμενος οὔτε ἄλλο ἀεικὲς οὐδέν· καὶ ἔχει πάντα φανερὰ ὁμοίως αὐτῷ τῷ νέκυϊ. ἐνιαυτὸν μὲν δὴ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν τοῖσι οἰκίοισι οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων τε ἀπαρχόμενοι καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες, μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες ἱστᾶσι περὶ τὴν πόλιν.

Θεησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατάσκοποι ἀπαλλάσσοντο 25
ὀπίσω. ἀπαγγειλάντων δὲ ταῦτα τούτων αὐτίκα ὁ Καμβύσης
ὀργὴν ποιησάμενος ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε πα-
ρασκευὴν σίτου οὐδεμίαν παραγγείλας οὔτε λόγον ἑωυτῷ δούς,
ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς ἔμελλε στρατεύεσθαι. οἷα δὲ ἐμμανής
τε ἐὼν καὶ οὐ φρενήρης, ὡς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐστρα-
τεύετο, Ἑλλήνων μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ ταύτῃ τάξας ὑπο-

καὶ ἔχει πάντα φανερά] i. e. „*columna omnia manifesta s. conspicua habet sicut ipsum cadaver,*" ut reddit Schweigh. hoc adiiciens, mumias Aegyptias non nisi anteriore parte conspici potuisse, quum dorsum arculâ esset tectum, hoc vero cadaver omni ex parte, et posteriori et anteriori, conspicuum fuisse ob columnam vitream, in qua inclusum erat, omni ex parte perspicuam. Itaque ad ἔχει ex antecedentibus mente repetendum ἡ στήλη, id quod etiam fecit Negris, hoc modo locum explicans: καὶ ἡ στήλη ἐκτίθησιν εἰς τὰς ὄψεις ὁμοίως ὅλα τὰ μέρη τοῦ νεκροῦ. Verba αὐτῷ τῷ νέκυϊ Remig. cod. ante προσήκοντες collocat, probante Wesselingio et Larchero, refragante Werfero in Actt. phill. Monacc. I. p. 106 seq, qui vulgatam sic tuetur: „cadavera gypsata et picturata cippis salis montani excavatis inserta perlucent sine ullo foedo odore et omnia *corporibus ipsis* (αὐτῷ τῷ νέκυϊ) similia (ὁμοίως) ostendunt (φανερά). Igitur αὐτὸς ὁ νέκυς non est idem, quod ὁ νέκυς, verum hic *cadaver gypsatum picturâque exornatum,* ille *corpus merum*, in cuius speciem gypsatum corpus formabatur."

οἱ μάλιστα προσήκοντες] i. e. *maxime necessarii, cognati,* ut II, 86. 90 vel II, 36 init. τοὺς μάλιστα ἱκνέεται. Quod sequitur: πάντων τε ἀπαρχόμενοι valet: *omnium rerum primitias offerentes,* ut IV, 61, ubi vid. nott., idque apte coniungitur cum sacris s. victimis mortuo corpori adductis (καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες). Conf. etiam supra nott. ad I, 92.

CAP. XXV.

Θεησάμενοι δὲ τὰ πάντα] Ad θεησάμενοι conf. III, 23 ibique nott. ὀργὴν ποιησάμενος idem valet atque ὀργισθεὶς (*iratus*), notante Valcken., qui laudat VII, 105. Thucyd. IV, 124. coll. 123, et similes locutiones, ut θῶυμα ποιεῖσθαι, alias, I, 127. VI, 28. VIII, 74. Tu vide nott. ad I, 68.

οὔτε λόγον ἑωυτῷ δούς] i. e. *nec secum reputans.* Vid. nott. ad I, 97. II, 162. V, 75. VI, 86.

οἷα δὲ ἐμμανής τε ἐὼν καὶ οὐ φρενήρης] i e. *utpote furiosus nec mentis compos.* Ac notat hoc παραλληλισμῶν genus, Sophocli (v c. Antigon. 498. Electr. 474), aliis quoque usitatum, Valckenarius, laudans III, 34. V, 42. IX, 54. Alia quoque affert Karsten. ad Aeschyl. Agamemn. 712 et 1077. φρενήρης, quod itidem exstat locis Herodoteis modo allatis III, 30. V, 42, Glossa Herodotea explicat σώφρων. Supra II, 120 invenitur φρενοβλαβής, *mente captus.*

Ἑλλήνων μὲν τοὺς παρεόντας] Add. quae infra leguntur: τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλέειν, quod ad Cares Ionesve aliosque Graecos erit referendum, qui ex quo tempore Persis se dederant, et tributum et copias ad classem, quae Phoenicum maxime navibus constitit (πᾶς ἐκ

μένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος. Ἐπεί τε δὲ στρα- 207 τευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας· καὶ τούτοισι μὲν ἐνετέλλετο, Ἀμμωνίους ἐξανδραποδισαμένους τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι, αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν ἤϊε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. Πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιήν, αὐτίκα πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπεε, μετὰ δὲ τὰ σιτία καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσθιόμενα· εἰ μέν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχεε καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν

Φοινίκων ἤρτητο ὁ ναυτικὸς στρατός III, 19 fin.), praebere coacti erant. Vid. nott. ad III, 13. — αὐτοῦ ταύτῃ valet *eo ipso loco*, quo scil. erant, cum expeditionem pararet Cambyses, in Aegypto. Vocula ταύτῃ, quam Sancrofti liber habet, caeteri fere omittunt indeque etiam eiecerunt Dindorf. et Dietsch. Sed vid I, 189 ibique nott. Ad verbum medium ἀγόμενος (*secum ducens*) consulto positum cf. Bornemann. ad Xenophont. Cyropaed. II, 1. §. 2. — In seqq. τούτοισι scripsit sensum magis respiciens quam genus grammaticum; spectat enim τούτοισι ad πέντε μυριάδας τοῦ στρατοῦ.

τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς] Articulum τὸ ante τοῦ omittit Sancrofti liber. Male; nam usus loquendi articulum repetitum satis sibi flagitare videtur. *Cr.* citat Schaefer. Melett. critt. p. 8. Quod ad argumentum attinet, eadem fere, quae Herodotus tradit, exstant in Diodori Excerptt. Valess. p. 249 (X, 33). Iustinus I, 9 haec tantum de tota Cambysis expeditione scribit: „Ad Hammonis quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum mittit, qui tempestatibus et arenarum molibus oppressus interiit.“ In Ctesianis Excerptis apud Photium nihil plane de his traditum reperimus. De Iovis oraculo atque Ammoniis vid. Herodot. II, 18. 32 ibique nott.

πάντα αὐτοὺς — ἐπελελοίπεε] i. e. *omne ciborum genus eos defecit*. Tu conf. II, 25 ibiq. nott. Pro ἐπελελοίπεε liber Sancrofti ἐπιλελοίπεε, omisso augmento, de quo vid. ad I, 94 nott. Ad verba: τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα conf. I, 120 ibiq. nott. et ad seqq. ἐπέλιπε κατεσθιόμενα eodem fere modo Noster dixit, quo III, 108 coll. VII, 21. 58. 127. Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 392, c, α.

ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχεε] i. e. *Si Cambyses obstinatione sua victa, consilio mutato, ad aliam, meliorem scil. sententiam, se convertisset.* Verbum γνωσιμαχεῖν, quod Ionicis adnumeratur vocibus a Gregor. Corinth. p. 539, invenitur VII, 130. VIII, 29, unde sumpsit Pausanias IX, 7. §. 4, ubi vid. Siebelis p. 27. Glossa Herodotea exponit τὸ γνῶναι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, τήν τε τῶν ἐναντίων ἰσχύν. Eadem habet Gregorius Corinth. l. l. — Quam longe autem meridiem versus Cambyses processerit, id ex Herodoto accuratius definiri posse negat Heeren. l. l. p. 337, ubi non fugit virum doctum, quod alii tradunt rerum scriptores, ad Meroëm usque venisse Cambysem. A quo ipso Meroëm conditam sororisque vel matris nomine appellatam fuisse auctor est Strabo XVII. p. 790 s. 1139 et Diodor. I, 33, ubi conf. Wessel. Conf. ibid. I, 34, ubi Cambysis imperium in quaedam Aethiopiae loca commemorat. Inde opinor Ampelius in libr memor. 13. §. 2: „Cambyses — cum septuaginta milia hominum subegisset in Aegypto et regem eius Amasin, Aethiopiam profectus, magna parte militum per famem amissa, irritus rediit; urbem tamen ibi condidit Meroën.“ — In seqq. ad vocem ἀρχῆθεν conf. I, 131. II, 138 et ad Ionicam vocem ἁμαρτὰς I, 91. 119. VIII, 140. De locutione λόγον ποιεῖσθαι conf. I, 4.

στρατὸν, ἐπὶ τῇ ἀρχῆθεν γενομένῃ ἁμαρτάδι ἣν ἂν σοφὸς ἀνὴρ, νῦν δὲ οὐδένα λόγον ποιεύμενος ἤϊε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. οἱ δὲ στρατιῶται, ἕως μέν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιηφαγέοντες διέζωον, ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτῶν τινες ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ ἕνα σφέων αὐτῶν ἀποκληρώσαντες κατέφαγον. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δείσας τὴν ἀλληλοφαγίην, ἀπεὶς τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον ὀπίσω ἐπορεύετο, καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας, πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρατοῦ. ἐκ Θηβέων δὲ καταβὰς ἐς Μέμφιν τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλέειν. ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω ἔπρηξε. Οἱ δ' αὐτῶν ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύε- 26
σθαι, ἐπεί τε ὁρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωγούς, ἀπικόμενοι μὲν φανεροί εἰσι ἐς Ὄασιν πόλιν, τὴν

13. 213 etc., ne plura. — νῦν δὲ eodem modo legitur III, 15. 21. 40. V, 65. 92. §. 1. Vid. C. Fr. Hermann. ad Lucian. de conscrib. hist. pag. 226 seq. et Apitz. Adverss. ad Sophocl. Trachin. pag. 95. — Pro σοφὸς ἀνὴρ, quod retinui, Dindorf. et Dietsch. e nonnullis libris ἀνὴρ σοφὸς, ordine inverso.

ἐκ δεκάδος γὰρ κ. τ. λ.] Similem fere in modum locutus est Pausan. I, 20. §. 4. Ad verba proxime antecedentia: ἕως μέν τι εἶχον κ. τ. λ. Wessel. conferri vult Liban. Decl. XIX. (I. p. 507) et Senec. de ira III, 20.

ἀπεὶς τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον] Citat haec Thomas Mag. p. 811 s. v. στόλος. — In seqq. ἐκ Θηβέων cum Schweigh. et Gaisf. retinui. Vid. Bredov. p. 217 seqq. Mediceus liber: Θηβῶν, alii plures Θηβαίων.

ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω ἔπρηξε] i. e. *adeo cessit infeliciter adversus Aethiopes suscepta expeditio.* Ita Valcken. notans, Graecos in designanda aliqua calamitate nonnunquam uti verbo πρᾶξαι simpliciter posito, mali ominis voce κακῶς omissa, ut apud Herod. IV, 77. Thucyd. VII, 24. Demosthen. pro Coron. p. 172 [cap. 57 s. §. 151. pag. 293]. Add. Herodot. V, 78. VI, 44 coll. 94. VII, 18. VIII, 129. Apitz l. l. pag. 111.

Cap. XXVI.

οἱ — ἐπ' Ἀμμωνίους] De *Ammoniis* diximus ad II, 32.

φανεροί εἰσι ἐς Ὄασιν πόλιν] De *Oasibus* hunc in modum Strabo XVII. pag. 791. s. 1140 A: Αὐάσεις δ' οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὰς οἰκουμένας χώρας, περιεχομένας κύκλῳ μεγάλαις ἐρημίαις, ὡς ἂν νήσους πελαγίας· πολὺ δὲ τοῦτ' ἐστὶ κατὰ τὴν Λιβύην· τρεῖς δ' εἰσὶν αἱ πρόσχωροι τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ὑπ' αὐτῇ τεταγμέναι. Add. ibid. II. p. 130 s. 192 infra et 193. Stephan. Byzant. s. v. Αὔασις. Atque de ipso nomine, ut inde ordiar, citant Bochart. Phaleg. IV, 29. p. 320 D. E., Iac. Ludolf. in Commentt. ad Histor. Aethiopp. pag. 50 seqq., Langlès in Append. II. ad Voyage de Hornemann. T. II. p. 343 seqq. Nam apud Coptas etiamnum antiqua vox, sive Ὄασις fuit sive Αὔασις, residet in formis *Ouahsi* et *Ouahe*, quorum hoc cum Arabum voce *Wah*, qua nunc vulgo Oases significantur, convenire volunt. In quibus *domicilii* s. *loci habitati* subest notio. Vid. Ritter: Erdkunde I. pag. 1004, Minutoli Reise z. d. Tempel des Iupp. Amm pag. 86 ibiq laudd. et inprimis Ideler in: Fundgruben des Orients IV. p. 397. Si sequamur Uhlemann. in Philolog. Aegypt. p. 12, haec vox locum significat, ubi bibi queat. — Quod vero *unam* modo Noster vocat

ἔχουσι μὲν Σάμιοι, τῆς Αἰσχριωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι· ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου· οὐ-

Oasin, Strabo l. l *tres*, Ptolemaeus (IV, 5. p. 260) *duas*, quas easdem nunc quoque constituunt, credibile fit, quae nunc magno intervallo separantur Oases binae, eas olim *unam* fuisse *eandemque* Oasin continuam. Quarum quae maior est, ad meridiem magis conversa (nunc vocant *El W'ah el Keblieh* sive etiam simpliciter *El W'ah*), sita intermedia a Thebis Ammonium proficiscentibus, eam ab Herodoto h. l. indicari, vix dubium; in qua qui nunc appellatur locus *El Karghé*, eum pro *Oasi urbe*, quam Noster dicit, habendum esse viri docti statuunt. Reperiuntur in ista terra duorum peregrinatorum, Caillaud et Edmonstone, studio perquisita et cognita monumentorum antiquorum rudera, templorum vestigia, aedes Graecis inscriptionibus ornata. Tu vid. Heeren. Ideen II, 1 p. 218 seqq., Ideler l l. IV. pag. 412. 417, Rennel. l. l. p. 630, Schlichthorst l. l. p. 98 seq., Ritter. l. l. I. pag. 965. 968 seqq. 1004 seqq., Hoskins Visit of the great Oasis etc. (London 1837) p. 252 seqq. 274 seqq. 283.

Σάμιοι τῆς Αἰσχριωνίης φυλῆς] Quum apud Etymolog. p. 160, 22 binae tantum Sami memorentur tribus *Σχησία* et *Ἀστυπαλαία*, Berkelius ad Stephan. Byzant. s. v. *Αὔασις* hic pro *Αἰσχριωνίης* reponi vult *Σχησίης*. Quo minime opus esse monuerunt dudum interpretes Herodotei. Et affert Wesseling. Nicandri Alexipharm 151 cum Scholiis et Herod. III, 39. Panofka de Samiorum tribubus (Res Samm. p. 81 seqq.) disputans tribus partibus, in quas Sami civitatem Polycrates diviserit (cf. Herod. III, 39), respondisse videri monuit has tribus tres, quarum binae memorantur ab Etymologo, tertia Herodoti sit *Αἰσχριωνία*, ab Aeschrione heroe, ad quem auctorem tribus referatur, sic appellata. Si vero cum viro docto (Ideler l. l. pag. 418) quaeras, quo pacto Samii isti in hanc Oasin devenerint, num a Persis illuc traducti illo ex more, quo gentes victae alias prorsus in regiones haud raro transferebantur, an potius ipsi illuc profecti mercandi causa sedesque illic figentes: malim hoc ipsum statuere, praesertim cum Samiorum res navalis et mercatura iam Olymp. XXXVII maxime floreret, ut vel Tartessum venirent. Quo eodem ferme tempore illos in Oasin maiorem venire potuisse, haud quidem ab omni probabilitate abhorret. Conf. Mueller. Aeginett. p. 67 et Letronne in: Revue d. d. mond. T. IX. p. 524 seq. et Mém. de l'Acad. des Inscriptt. XVII, 1 pag. 12 seq., qui merito ad ea, quae h. l. de Samiis, quos in mediis Africae desertis invenimus considentes, traduntur, attendi nos vult: etenim egregie inde Graecorum cognoscuntur studia, qui, ex quo Aegyptus peregrinis omnino patefacta est, non ipsam solum Aegyptum totam permearint commercium agentes, verum etiam longius processerint ultra huius terrae fines atque in Oasi consederint, quae intermedia sita inter Aegyptum atque interiores Africae tractus, Darfur et Khordofan nunc vocant, maxima ad commercium agendum praebuit commoda. Horum Samiorum quod nullum posthac reperitur vestigium, haud mirum videtur Letronnio, cum in eandem Oasin haud paucos quoque Aegyptios credibile sit se recepisse, quibuscum Samii deinde plane coaluerint. Idem Letronnius hosce Samios antea Abydum tenuisse suspicatur, quam urbem Milesios condidisse auctor est Stephanus Byzantinus s. v. *Ἄβυδος*.

ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν] Hoc optime congruere cum vero locorum intervallo monet Heeren Ideen II, 1. p. 219. Cum enim duplici via ad Oasin perveniri possit, illam, quae magis meridiem versus ducat et antiquis temporibus maxime fuerit frequentata, explere LII horas, quas dicunt, ut commode septem diebus confici possit. Qui autem Thebis Ammonium proficiscuntur, iis medio in itinere sita est haec

νομάζεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος κατὰ Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων νῆσος· ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν χῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν

Oasis, ubi adhuc mansio est et statio iter facientium. Conf Heeren. l l. p. 220, Ideler l. l. IV. pag. 408. 413 coll. Rennel. p. 630.

κατὰ Ἑλλήνων γλῶσσαν] Monet Valcken., in hac formula articulum τὴν post praepositionem vulgo addi, ut II, 30. IV, 52. Sed omittitur IV, 110. VI, 98. — Ad verba ὅτι μὴ conf. nott. ad I, 18. II, 50.

Μακάρων νῆσος] νῆσος cum Schweigh., Gaisf. et Matth. reponendum censui, libris plerisque probantibus atque Stephan. Byz. s. v. *Ἄυασις*. Et hanc lectionem, quam recentt. edd. etiam receperunt, merito sequitur Italus interpres. Wesselingius primus dederat νῆσοι, quod praeter duos libros scriptos praebent Valla, Olympiodor. apud Phot. p. 191 s. 111 et Eustath. ad Homer. Odyss. IV. p. 1509, 30 s. 186, 51. Quibus sane *Beatorum* quae feruntur *insulae* in Atlantico mari, poëtis maxime celebratae, obversatae esse videntur, cum singularem in pluralem commutarent. Hinc autem factum opinor, quod in epigrammate apud Tzetz. ad Lycophron. 1194 pag. 952 ed. Mueller. de una urbe Thebarum Boeotiae invenitur *αἵδ' εἰσὶ Μακάρων νῆσοι*. Singulari numero de eodem loquitur loco Photius Lex. Gr. p. 178, cui iunge Hesych. II, 52, Suid. p. 483 et Phavorin. p. 1206, qui eadem tradentes variant in *Μακάρων νῆσος* et *Μακάρων νῆσοι*. Monuit haec *Creuzer*. in Commentt. Herodd. p. 91. Ac nemo fere nescit, iam mature Beatorum insulas inveniri et laudari sedes piorum hominum vita defunctorum, post autem, Augusti potissimum aevo et sequenti haec maximopere exornata et amplificata fuisse a poëtis.

Ad Herodoti locum quod attinet, haud mirum esse scribit Ideler l. l. p. 397. 398, quod haec appellatio ad Oases Africae quoque fuerit traducta, quippe quae fontibus abundantes, herbarum arborumque flore insignes iis, qui e desertis adveniant, verae videantur esse beatorum sedes. Idem monet Minutoli l. l. p. 85. — „Ac pervenisse ad Graecos homines famam *Elysii* in *Aegyptiorum finibus* siti, loquuntur veterum scriptorum excerpta, quae leguntur ap. Etymol. magn. p. 428. p. 388 Lips., Suidam in *Ἠλύσιον*, Tzetz. ad Lycophr. v. 1194. 1204 et Eudociam p. 219. In loco Aegyptiaco accuratius designando variatum esse nemo mirabitur. Sic, ut hoc utar, Apion locum designaverat inter Canobum et Zephyrium, teste Eustathio ad Odyss. p. 1509 pag. 186 infr. Basil. Illud docte, si quid video, ex hoc ipso loco Homerico (Odyss. IV, 561 seqq.), ubi Aegyptius Proteus Menelao vaticinatur, efficere studuit Zoëga De obeliscc. p. 296: „„*universam fabulam de Elysio s. de beatorum insulis Aegyptiacae esse originis.*““ Quam rem odorari quodammodo tibi videare, ubi legeris, quomodo Herodorus et Olympiodorus ap. Phot. in Bibl. p. 191 (p. 111. Hoesch.) Homericas res, veluti Phaeaciam adeoque Homeri patriam ad illas Aegyptias et Thebaicas insulas Beatorum retulerint. Nam ut Thebarum mentionem persequar, alio loco e Pherecydis, Antiochi, aliorum scriptorum testimoniis didicimus, utrarumque Thebarum et Aegyptiarum et Boeotiarum primordia, miracula et eventa multis partibus ab antiquis hominibus coniuncta esse (v. Melett. I. p. 94). Hinc in hac urbe condenda Ogygus Aegyptiacarum Thebarum rex dicitur *πάντα ποιήσας εἰς ὄνομα τῶν Αἰγυπτίων Θηβῶν*. Eo referendum arbitror, quod Boeotiae Thebae suas habuere Beatorum insulas. Photius Lex. Gr. p. 178: *Μακάρων νῆσος, ἡ ἀκρόπολις τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Θηβῶν τὸ παλαιόν, ὡς Ἀρμένδας.* Eam vero famam si quaeris, ego ortam crediderim non solum ab agri Aegypti superioris fertilitate, verum inde quoque, quod in Thebarum Libyaeque confinio amplissima spelaea longe lateque patebant, ab antiquissimo inde tempore opulentorum Ae-

στρατόν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμώνιοι καὶ οἱ τού-
των ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἰπεῖν περὶ αὐ- 208
τῶν· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπίκοντο, οὔτε ὀπίσω ἐνό-
στησαν. λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ
τῆς Ὀάσιος ταύτης ἰέναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι
τε αὐτοὺς μεταξύ κου μάλιστα αὐτῶν τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἄρι-
στον αἱρεομένοισι αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξαί-
σιον, φορέοντα δὲ θῖνας τῆς ψάμμου καταχῶσαί σφεας, καὶ
τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμώνιοι μὲν οὕτω λέγουσι γε-
νέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης.

27 Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν ἐφάνη Αἰγυπτίοισι

gyptiorum sacerdotumque ac regum in cadaveribus recipiendis destinata. Malo enim hac in causa cum d'Anvillio facere (Mém. sur l'Egypt. p. 188), quam cum Larchero (Tabl. geogr. p. 376). Nam antiquis Graecis illa sepulcra Thebaica ignota fuisse nemo crediderit, qui loci Homerici de magnitudine Thebarum vim intelligere calleat. At vero sufficit nobis ad nostram causam illud tenere: sub rerum Aegyptiarum primordiis Thebas eo loco ac numero fuisse, ut et reipublicae et religionum caput ac fastigium censeretur." *Creuz.* in Commentt. Herodd. p. 90 seqq.

λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων] *καὶ* cum Schweigh. et Gaisf. reposui. Abiecerat Wesselingius, quem recentt. edd. secuti sunt. Hanc vero narrationem, de qua conferunt Iustin. I, 9 et Senec. Quaest. Natt. II, 32, si quis, quae vel recentioribus temporibus illic accidisse dicuntur, reputet multosque peregrinantes una cum camelis, aliis, arenâ ventis adflatâ obrutos esse norit, minime incredibilem videri vix est, quod moneam. Neque incredibilis illa videtur viro docto, Iul. Magnus: Das Einbalsamiren der Leichen p. 8, aliisque viri doctis. Quin quod his ipsis in regionibus, in quibus Cambysis exercitum periisse verisimile est, nuper admodum loca altiora, ex ossibus quae constant, terrâ sepulcrorum ad instar superimpositâ, inventa sunt, triginta numero, quae singula vel centum adeoque plura hominum cadavera continere potuerint. Ac plures istiusmodi colles fore ut inveniantur, adfirmant desertorum istorum incolae. Vid. Ritter: Erdkunde I. pag. 968 coll. Ideler. l. l. p. 417, cui, quae de numero exercitus Persarum hic narrantur, exaggerata videntur; Persas ille putat, a ductoribus Aegyptiis in mediis desertis derelictos et proditos, ita prae defatigatione omniumque rerum, aquae praesertim, inopiâ periisse. Attigit Herodoteam narrationem quoque Hoskins (Travels in Ethiop. p. 30. Visit. to the great Oasis etc. pag. 260 seqq.), qui in desertis prope Siwah colles inveniri scribit arenae, quae ventorum vi mota transire volentes impediat eosque regredi cogat: neque vero totum exercitum aliquot myriadum huiusmodi turbinibus pessumdari potuisse putat, sed Persas a viae ducibus falsos in perniciem esse adductos. — *αὐτοῖσι* pro vulg. *αὐτέοισι* e Sancrofti libro dedi cum recentt. edd. iubente Bredov. pag. 246. — *ἐξαίσιος* de vento admodum vehementi omnemque modum excedente dixerunt quoque Xenophon Hellen. V, 4, 17 et Plato Tim. pag. 22 E. Quae antecedunt, *μέγαν τε καὶ*, pro glossemate habet Mehler in Mnemosyn. V. p. 66, cui equidem minime assentior.

ὁ Ἆπις, τὸν Ἕλληνες Ἔπαφον καλέουσι. ἐπιφανέος δὲ τούτου

Cap. XXVII.

ὁ Ἆπις] Scripsi cum recentt. edd. Ἆπις pro vulg. Ἄπις auctore Iacobs. ad Aelian. N. A. X, 28. p. 356 et Siebel. ad Pausan. I, 18. p. 57 et II, 5. §. 5. p. 176, cum prior syllaba producatur. Conf. Saal. ad Rhiani fragmm. p. 48.

τὸν Ἕλληνες Ἔπαφον καλέουσι] Vid. nott. ad II, 153 fin., ubi eadem leguntur. Ipsum nomen, ut ad h. l. iam monuimus, apud Aegyptios notis hieroglyphicis exhibitum sonat *Hpi (Hapi, Hepi* s. *Api;* cf. Bunsen Egypt's Place etc. I. p. 431. 512 seq., Roeth. Geschicht. d. abendl. Philosoph. I. nott. pag. 113 seq., Lepsius: Ueber den Apiskreis in: Zeitschrift. d. deutsch. Morgenländ. Gesellschaft. VII. p. 428) ac declarat *iudicem* (mortuorum scil. in inferis) cognomenque inde est Osiridis, supremi mortuorum iudicis, cui quae consecrata erat bestia, huius quoque nomen assumebat. Hic igitur Apis, qui non ad eximium quoddam boum genus pertinebat (cf. Link: Die Urwelt pag. 180), sed ex vulgari boum genere erat quaerendus, nulla alia re insignis nisi iis, quae in eodem requisita fuisse Herodotus cap. 28 indicat, Memphi quando inventus erat, in Vulcani templo nutriebatur, ut Noster II, 153 tradit, vivusque omnino in hac urbe, consentientibus veterum testimoniis (vid. modo Diodor. Sicul. I, 84 coll. 21. Plutarch. De Is. et Osir. 20. p. 359. Strab. XVII. p. 803. 805. 807) colebatur atque mortuus sepeliebatur (Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 29. p. 362 B). Etenim ut Mnevis, alter taurus, Soli (Ἡλίῳ) erat consecratus indeque in Solis urbe (Heliopoli) colebatur, ita Apis ad *Lunam* aeque pertinuisse traditur a veteribus (Porphyr. apud Euseb. Praepar. Evangel. III, 13. Ammian. Marcellin. XXII, 14, 7. Plutarch. l. l. cap. 43. p. 368. Aelian. Nat. An. XI, 11. Suidas s. v. Ἆπις, quae afferunt Roeth. l. l. et Lepsius l. l. pag. 427) atque ad *Nilum* crescentem eoque salutem afferentem Aegyptiis: adeo ut non aliter atque Nilus omnis foecunditatis, quae hocce fluvio efficitur, symbolum quasi haberetur, indeque etiam ad Osiridem referretur, deum beneficum, per Nilum quasi operantem omniaque bona et commoda hominibus afferentem in hac terrestri vita aeque atque post mortem bene medicatorum curam gerentem; unde repetendum, quod Plutarchus Memphi et ali et repeliri scribit Apidem, εἴδωλον ὄντα τῆς ἐκείνου (Osiridis) ψυχῆς (De Isid. et Osirid. cap. 20. p. 359) s. εἰκόνα τῆς Ὀσίριδος ψυχῆς (ibid. 29. p. 362) s. εἰκόνα Ὀσίριδος ἔμψυχον (ibid. cap. 43. p. 368), ac Diodorus Sicul. I, 85 causam Apidis ab Aegyptiis culti eam affert, ὅτι τελευτήσαντος Ὀσίριδος εἰς τοῦτον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετέστη, unde Osiridi sacrum esse Apidem idem Diodorus scribit I, 21, idque ad agriculturam et commoda inde humano generi provenientia refert. Nec aliter Plutarchus (l. l. cap. 73. p. 380) et Strabo l. l. Apidem Osiridi consecratum esse testantur: quem taurum vivum quasi Osiridis, boni dei atque inferorum iudicis, symbolum habitum indeque potissimum cultum esse, haud dubitandum, monstrantibus ipsis Aegyptiorum monumentis atque inscriptionibus in Apidum sepulcro solemni nunc repertis: vid. Mariette l. mox l. pag. 97. 98. Neque mirum, sacram hanc bestiam mox ad astronomiam quoque et temporum rationes accurate constituendas traductam videri, adeo ut Apidis periodum definirent viginti quinque annorum, in qua cycli solares ac lunares convenirent omnisque inde tolleretur temporum inaequalitas: de qua Apidis periodo praeter alios nuper exposuerunt Lepsius Chronolog. d. Aegypt. I. p. 160 seq. et dissertatione supra laudata p. 429 seqq., Io. a Gumpach: Zeitrechnung d. Babyl. u. Assyr. p. 165 seqq. et: Zwei chronologische Abhandll. über den Apiskreis. Heidelberg. 1854, ne plura afferam in ea re, quae ad Herodotum minus pertinere videri

γενομένου αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἵματά τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα, καὶ ἦσαν ἐν θαλίῃσι. ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδόξας, ἑωυτοῦ κακῶς πρήξαντος, χαρμόσυνα ταῦτα ποιέειν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος· ἀπικομένους δὲ ἐς ὄψιν εἴρετο, ὅ τι

queat. Haec vero periodus num cum ipsa Apidis vita ad viginti quinque annos, ut volunt, determinata ullo modo cohaereat, disquisiverunt Lepsius l. l. et Mariette l. l., qui hoc certe fieri posse negat (p. 100), cum Apides in templis enutriti et culti non aliam naturae legem in moriendo secuti sint atque caetera animalia. Ut ad Apidem ipsum redeam, hicce taurus si repertus erat, solemni pompa a sacerdotibus arcessebatur et quattuor per menses in aedibus orientem versus patentibus alebatur festique dies inde ab interlunio agitabantur. Tum demum Heliopolin bestiam ducebant et quadraginta per dies nutriebant; quibus peractis Memphin Vulcani in templum Apis deducebatur omnique sacrificiorum honore, thure, aliis afficiebatur. De quibus conf. Diodor. I, 85. Strab. XVII. p. 807. Plin H. N. VIII, 72, 46, alii, quos supra iam excitavimus, quos Wilkinson etiam secutus est in iis, quae de hac re perscripsit: Manners etc. second. ser. I. p. 347 seqq. Conf. etiam Alberti ad Hesych. s. v., Zoega De obeliscc. p. 283. Vitae tempus quando expleverat Apis mortuusque erat, solemniter medicatus et conditus eum fere in modum, quo humana corpora et ipsa animalium cadavera (II, 67 ibique nott.), eoque consecratus Osiridi, in sepulcro reponebatur (cf. III, 29 fin.), quod prope Memphin fuisse in Serapeo, quod dicitur (vid. Strabo l. l.), ut testantur veteres, ita egregie nunc compertum habemus recentissimae aetatis studiis: hoc enim Serapeum, quod Apidis mausoleum vere dicere licet, nuper detexit et aperuit Mariette accurateque descripsit in Bulletin archéolog. de l'Athen. franc. 1855. nr 5 et seqq. l'Institut II. nr. 252. p. 153 seqq 156, plura adeo in posterum de his relaturus. Introitum habet hoc mausoleum in rupes incisum intusque continet cameram subterraneam Apidum mumiis reponendis factam: in qua praeter multas alias Aegyptiorum res maxime memorabiles invenit vir ille doctus sexaginta quattuor Apidum mumias hic repositas una fere continenti serie inde ab Amenophidis III tempore, quem regnasse volunt intra ann. 1550—1520 ante Chr. n., usque ad Psammitichum I. Quae res quantum valeat ad veterum Aegyptiorum instituta accuratius cognoscenda ipsaque tempora recte constituenda, nemo non intelligit.

πάγχυ σφέας καταδόξας] καταδόξας idem fere quod simplex δόξας, nisi quod malam quandam in partem adhiberi videtur verbum compositum. Conf. I, 22. 79. 111. III, 69. VI. 16. VIII, 69. In proxime antecedentibus ad formam θαλίῃσι, quae proba est, cf. Bredov. p. 189. Ad χαρμόσυνα in seqq. Schweigh. in Lex. Herod. suppleri vult ἱρὰ, ut *dies festi sacraque*, quae obeant Aegyptii, intelligantur. Utitur Plutarchus (De Isid. et Osir. cap. 29. p. 362) in explicando Sarapidis nomine hac voce: ὅτι τὴν ἑορτὴν Αἰγύπτιοι τὰ χαρμόσυνα καλοῦσιν, et τὸν χαρμόσυνον στέφανον dixit Planudes in Ovidii Metamorphos. XV, 615. pag. 688.

ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος] Equidem eiusmodi magistratus hic indicari censeam, qui ad Romanorum *vicomagistros* accedunt. Neque enim nomorum praefecti, de quibus II, 164, neque demorum, de quibus III, 6, hic intelligi posse videntur, sed praesides urbis, cum aliis locis vox ἐπίτροπος de praefectis sive de iis, qui summo loco urbem administrant, dicatur: vid. V, 30. VII, 176 coll. I, 108. — In seqq. pro εἴη φανεὶς Cobet in Mnemosyn.

πρότερον μὲν, ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι, ἐποίευν τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι, τότε δὲ, ἐπεὶ αὐτὸς παρείη τῆς στρατιῆς πλῆθός τι ἀποβαλών. οἱ δὲ ἔφραζον, ὥς σφι θεὸς εἴη φανεὶς, διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὡς, ἐπεὰν φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες ὁρτάζοιεν. ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἔφη ψεύδεσθαί σφεας, καὶ ὡς ψευδομένους θανάτῳ ἐζημίου. Ἀποκτείνας δὲ τούτους δεύτερα τοὺς ἱρέας 28
ἐκάλεε ἐς ὄψιν. λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν, εἰ θεός τις χειροήθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. τοσαῦτα δὲ εἴπας ἐπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἆπιν τοὺς ἱρέας· οἱ μὲν δὴ μετήϊσαν ἄξοντες. Ὁ δὲ Ἆπις οὗτος, ὁ Ἔπαφος, γίνεται μόσχος ἐκ βοὸς, ἥτις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βαλέσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν Ἆπιν. Ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος, ὁ Ἆπις καλεόμενος, ση-

VI, 1. p. 43 legi vult ἐπιφανείῃ, quo mihi haud opus esse videtur.

Cap. XXVIII.

οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν, εἰ θεός τις χειροήθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι] i. e. *non clam se ipso fore* (s. se bene intellecturum esse), *si manu tractabilis* (mansuetus) *deus ad Aegyptios pervenisset.* Haud male Langius vernacule sic reddidit: „*er wolle bald erfahren, ob ein zahmer Gott zu den Aegyptiern gekommen.*" Loquitur ita Cambyses tanquam Persa ac Zoroastris doctrinae deditus, ex qua Persae neque bestias divino cultu prosequerentur neque omnino bestias pro deorum symbolis haberent. Vox χειροήθης, qua Cambyses de eo utitur, de bestiis vulgo dicitur mansuefactis aut domitis; cf. Herod. II, 69. Diodor. Sic. I, 48 (ubi invenies χειροήθη λέοντα), Plutarch. De educ. liber. 4. p. 2 F. et Comparat. Vit. Anton. et Demetr. 6 coll. Sertor. 12 init. — In proxime seqq. pro olim vulg. μετῆσαν scripsi μετήϊσαν, vid. ad III, 19 nott.

ἥτις οὐκέτι οἵη τε — βαλέσθαι γόνον] i. e. quae non amplius ullum alium foetum (s. semen foecundans) in uterum suum concipere potest. Scripsi e duobus codd. cum edd. recentt. βαλέσθαι pro vulg. βάλλεσθαι. Schaefer. e Pauwii coniectura recepit λαβέσθαι, quo certe vix opus; nec magis opus cum Stegero Praefat. p. XIII scribere ὁσίη pro οἵη τε hoc sensu: *quam non amplius fas est alium partum concipere.* γόνος hoc sensu haud infrequens apud Hippocratem aliosque: cf. Thesaur. Ling. Graec. II. p. 718 Dindorf.

σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν] κατίσχειν hic valet *delabi, deferri.* Explicuit, observante Valck., Eustath. ad Iliad. α' pag. 100, 40 et Abresch. in Dilucidd. Thucydd. pag. 460. *Cr.* addit Schol. Leidenss. ad Iliad. I, 450 ed. Wassenb. Ad rem ipsam consul. Pompon. Mel. I, 9: „raro nascitur, nec coitu pecoris, ut aiunt, sed divinitus et coelesti igne conceptus;" atque inprimis Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 43. pag. 368 C., qui Apidem scribit γενέσθαι, ὅταν φῶς ἐρείσῃ γόνιμον ἀπὸ τῆς σελήνης καὶ καθάψηται βοὸς ὀργώσης, coll. Quaest. Sympos. VIII, 1: Αἰγύπτιον τὸν Ἆπιν λοχεύεσθαί φασιν ἐπαφῇ τῆς σελήνης.

Ἔχει δὲ — σημήϊα τοιάδε] καλεόμενος intactum reliqui, a Dindorfio mutatum in καλεύμενος. Qui idem

μήϊα τοιάδε· ἐὼν μέλας ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ
29 οὐρῇ τὰς τρίχας διπλᾶς, ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον. Ὡς δὲ 209

quod in seqq. verbum φορέει prorsus expunxit, quod antea iam fecerant Gronovius, Wesselingius et Matthiae, equidem id retinendum censui cum Schweigh. et Gaisf., cum huius vocis, quae Florentini ac trium Pariss. codd. auctoritate nititur, eiiciendae haud iusta videretur causa. Dietsch. uncis inclusit. Quod ad argumentum attinet, conf. Strabo XVI. p. 807, quo auctore Apis est „διάλευκος τὸ μέτωπον καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ τοῦ σώματος, τἄλλα δὲ μέλας". Nigrum colorem Apidi quoque tribuit Porphyrius l. supra l., mixtum colorem Plutarch. De Isid. et Osir. 43. p. 368, si quidem speciem profert Apidis περιμελαινομένου τὰ λαμπρὰ τοῖς σκιεροῖς. Tetragonon quid voluerit, declarant Plutarchi verba (ibid. cap. 56. p. 374): ποιεῖ δὲ τετράγωνον ἡ πεντὰς ἀφ' ἑαυτῆς, ὅσον τῶν γραμμάτων παρ' Αἰγυπτίοις τὸ πλῆθός ἐστι, καὶ ὅσον ἐνιαυτῶν ἔζη χρόνον ὁ Ἆπις. Quibus verbis respici ad viginti quinque annos, quibus et periodus illa et ipsa Apidis vita determinabatur (vid. nott. ad III, 27), satis intelligitur. Plura de his vid. in Creuzeri Excursu ad h. l., ubi etiam Apidis imagines quaedam laudantur. Add. Champollion. Panthéon Egypt. nr. 37. Apidis imaginem ligno incisam exhibuit Wilkinson. l. supra l. pag. 349, duas alias Mariette l. supra l. pag. 54, id monens, quae Graeci de Apidis forma tradant, ea in universum quidem probari ipsis Aegyptiorum monumentis Apidisque figuris adhuc servatis. In his vero tribus imaginibus non τετράγωνον sed τρίγωνον in fronte Apis praebet album, reliquo capite nigro; discum intra cornua habet; in dorso cernitur sacrae avis figura incisa alis expansis, una cum scarabaeo aliisque ornamentis sive insignibus; in cauda habet Apis duplices utique pilos, albos et nigros. Ad sacrae avis figuram haud scio an spectent Nostri verba: αἰετὸν εἰκασμένον, quae et ipsa declarant *figuram aquilae* s. *figuram adsimilatam aquilae,* ut reddi vult Schaefer. ad Plutarch. Marcell. 15 (T. V. p. 24.).

ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμένον] „Haec verba male habent Zoegam De obeliscc. p. 448. Vulturis (γυπὸς) signum in Apidis notis esse, non aquilae, si icones conferas. Tu vide v. c. Cayli Recueil Tom. I. Tab. 12. Ego in ea re ampliandum existimo. Nam primum nemo nescit diligentiam Herodoti in rebus naturalibus describendis, ut minime credibile sit, vulturem et aquilam ab eo esse confusos. Deinde *phoenicis* avis imago nonnunquam adiungi poterat Apidi. Est vero phoenix ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος, ipso Herodoto teste II, 73. Poterat autem phoenix bifariam iungi Apidi, primum respectu habito inundantis Nili, cuius nota in notis Apidis erat, si quidem in anaglyphis Thebaicis urceum et pateram gestat phoenix, igitur et ipse ad Nilum solstitio aestivo crescentem refertur (vid. Descript. de l'Egypt. Antiqq. Vol. I. cap. 5. §. 6. p. 29 seqq.); deinde quoniam Apidis periodus chronologica viginti quinque annorum inclusa erat in periodo phoenicis MD annorum. De his periodis vid. Marshami Canon. chron. pag. 9, Dornedden: Neue Theorie p. 85 et Iomard. in Descr. de l'Eg. Vol. I. Antiqq. cap. 5. §. 5. p. 28." *Creuzer.* De Apidis periodo dixi ad III, 27, de Phoenicis periodo ad II, 73.

ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον] Porphyr. apud Euseb. Pr. Evang. III, 13 habet ὑπὸ τῇ γλώττῃ κάνθαρος, nec aliter, quem cum illo citat Wessel., Plinius H. N. VIII, (71) 46: „Nodus *sub lingua,* quem cantharum adpellant." Unde cum Iablonskio in Herodoto scribi quis malit ὑπὸ δὲ τῇ γλ., quemadmodum interpretatus est Larcherus: *sous la langue.* Atque

ἤγαγον τὸν Ἆπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος, παίει τὸν μηρὸν, γελάσας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας· Ὦ κακαὶ κεφαλαὶ, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται, ἔναιμοί τε καὶ σαρκώδεες καὶ ἐπαΐοντες σιδηρίων; ἄξιος μὲν Αἰγυπτίων οὗτός γε ὁ θεός. ἀτάρ τοι ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμὲ θήσεσθε.

id ipsum recentt. edd. nunc recepisse video, retenta Latina Schweighaeuseri interpretatione: *in lingua*, si quidem Schweighaeuserus lectionem vulgatam ἐπὶ δὲ τῇ γλ. haud mutavit, omnibus libris scriptis quantum scio probatam. Valet autem illa: *iuxta* s. *prope linguam*, neque vernacule reddi poterit: *auf der Zunge*, ut a quibusdam reddita inveni haec verba. *Cantharum* autem sive *scarabaeum* Aegyptiorum in doctrina sacra solis ac lucis indeque omnis generationis vitaeque symbolum haberi nunc satis constat. Qui idem inde in hypogeis mumiisve invenitur frequens, animae in corporum s. materiae mutatione non exstinctae signum. Tu vid. Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 74. p. 381 B coll. 10. p. 355 et quae plura hanc in rem afferunt Creuzer. Symbol. II. p. 210 seqq. ed. tert., Wilkinson. Manners etc. second series II. pag. 255 seqq., F. W. Hope in Pettigrew History of Mummies (Lond. 1834) pag. 223. — Ad verba proxime antecedentia τὰς τρίχας διπλᾶς Larcherus laudat Scholiast. Ptolem. in Tetrabibl. p. 2, qui bovis caudam secundum lunam crescere et decrescere dicit.

Cap. XXIX.

οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος] i. e. *haud prorsus mentis compos*. Conf. III, 145. VI, 75. Descendit a μάργος *(vesanus, avidus)*, de quo Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Prometh. 909. Ad σπασάμενος conf. ob medii verbi usum Herodot. III, 118. 128. 77. 79. IX, 107 et quae notavimus ad Plutarch. Philopoem. pag. 26.

παίει τὸν μηρὸν] Congruit Plutarch. De Isid. et Osir. cap. 44. p. 368 F coll. Aelian. V. H. VI, 8; de Ocho simile quid perpetrante idem Plutarchus l. l. cap. 31. pag. 363 C. retulit, itemque Aelian. N. A. X, 28. Var. Hist. IV, 8. Maxim. Tyr. 35. §. 1. Quae iam attulit Valckenarius, addens Darium Hystaspis, insanum Cambysis facinus detestatum, atque utroque (Cambyse et Ocho) utique meliorem, plane aliter egisse omniaque fecisse, ut Aegyptiorum favorem sibi conciliaret, teste Diodoro Sic. I, 95 et Polyaen. VII, 10. §. 7. Quod sequitur: ὦ κακαὶ κεφαλαὶ, haud infrequens est allocutio, qua utitur Demosthen. de fals. legat. §. 313. p. 442, qui in Mid. §. 135. pag. 559 dixit ὦ μιαρὰ κεφαλή, plane ut Aristoph. Acharn. 285. Verba τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται redde: *Tales* (apud vos) *dii fiunt* s. *nascuntur, sanguine et carne instructi* etc. Ita nimirum Persa eloquitur, qui nullos novit deos ἀνθρωποφυέας, ut Noster dicit I, 131 (ubi vid. nott.), nec magis bestias divino honore cultas.

ἐπαΐοντες σιδηρίων] i. e. *sentientes ictum ferri*. ἐπαΐειν exponitur a schol. Apollon. Rhod. II, 195 αἰσθάνεσθαι. Frequens hoc verbum eodem fere sensu, adiuncto genitivo apud Aelianum, cuius locos notavit Iacobs ad Aelian. Nat. An. I, 5. pag. 9. In seqq. Werfer. (Actt. phil. Monacc. I. p. 98) praefert lectionem librorum nonnullorum: ἄξιος μέν γε Αἰγυπτίων οὗτός γε ὁ θεὸς, conferens I, 187. Nos vulgatam ἄξιος μὲν Αἰγ. retinuimus, libris scriptis probatam.

οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμὲ θήσεσθε] i. e. *non iuvabit vos me ludibrio habuisse* s. *poenam non effugietis, quod me ludibrio habuistis*. De locutione οὐ χαίροντες consul. G. Hermann. ad Viger. p. 767, Heindorf. ad Plat. Gorg. p. 220. Conf. Herod. VI, 50. 76. III, 63. 69. 36, ubi Valcken. praeter alia Hemsterhusium conferri

Ταῦτα εἴπας ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα πρήσσουσι, τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβωσι ὁρτάζοντα κτείνειν. ἡ ὁρτὴ μὲν δὴ διελέλυτο Αἰγυπτίοισι, οἱ δὲ ἱρέες ἐδικαιεῦντο. ὁ δὲ Ἆπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν ἔφθινε ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα ἐκ τοῦ τρώματος ἔθαψαν οἱ ἱρέες λάθρῃ Καμβύσεω.

30 Καμβύσης δέ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρενήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ἐξεργάσατο τὸν ἀδελφεὸν Σμέρδιν, ἐόντα πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς, τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ τόξον μοῦνος Περσέων ὅσον δὲ ἐπὶ δύο δακτύλους εἴρυσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἤνεικαν οἱ Ἰχθυοφάγοι, τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς οἷός τε ἐγένετο. Ἀποιχομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος ὄψιν εἶδε ὁ Καμβύσης ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε. ἔδοξέ οἱ ἄγγελον ἐλθόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν, ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιληΐῳ ἱζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐ-

vult in Miscell. Obss. VI. p. 343. Imitando expressit formulam Pausanias IV, 21. §. 7, ubi conf. Siebelis. — Ad verba γέλωτα — θήσεσθε conf. III, 38 et VII, 209, ubi Wessel. praeterea citat Iob. XVII, 6. Athen. VIII, pag. 335 C. Conf. etiam Kuehner. Gr. Gr. §. 560 et ea, quae attulit Hoeger. in Actt. phill. Monacc. III, 4. pag. 511. — Quod sequitur: ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα πρήσσουσι valet: *mandatum dedit, iniunxit iis, quorum hoc munus s. officium erat;* ut adeo οἱ ταῦτα πρήσσοντες iidem fere sint atque οἱ ἐπὶ τούτων ἐπεστεῶτες qui dicuntur IV, 84, ubi vid. nott.

ἐδικαιεῦντο] i. e. *puniebantur,* flagellis caesi, unus post alterum. Conf. I, 100. V, 92. §. 2, ubi Wessel. laudat Leopard. Emendatt. V, 9. — In proxime antecedentibus ante ὁρτὴ articulum ἡ, quo libri scripti carere dicuntur, inseruit Schaeferus, quem cum Dindorfio secutus sum, cum articulus hoc loco vix abesse possit, nulla praesertim alia voce antecedente; tu cf. supra III, 16.

ἔθαψαν οἱ ἱρέες] Ab Herodoto dissentit Plutarchus, qui bovem a Cambyse necatum, canibus dein proiectum ab iisque devoratum esse scribit, De Is. et Osirid. cap. 44. pag. 368 F. Apidis sepulcrum Memphi fuisse testatur idem Plutarch. l. l. cap. 20 et 29: quod nuper detectum fuisse supra ad III, 27 monui. In quo tamen huius Apidis mumiam haud quaquam invenit Mariette, quamquam, si vere scribit Noster, Apidis cadaver in mumiae formam redactum illic quoque repositum esse credibile est. Nam eo spectat verbum θάπτειν h. l. adhibitum, de quo conf. etiam nott. ad I, 117.

Cap. XXX.

φρενήρης] Conf. III, 25 ibique nott. Verbum ἐξεργάσατο *conficiendi* s. *interficiendi, perdendi* vim h. l. assumit, ut mox cap. 31, ubi vid. nott. In seqq. ad verba ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους conf. III, 5 fin. ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ad ipsam sententiam comparamus Iustinum I, 9 de Cambyse sic pronuntiantem: „erat enim difficile, ut parceret suis, qui cum contemptu religionis grassatus etiam adversus deos fuerat.“

τὸ — ἤνεικαν] Vid. cap. 21.

τῇ κεφαλῇ — ψαύσειε] Locutionem postea proverbii vim induisse notat Wesseling. citans Aristaenet. I, 11. Aelian. V. H. XII, 41. Eunap.

ϱανοῦ ψαύσειε. Πρὸς ὦν ταῦτα δείσας περὶ ἑωυτοῦ, μή μιν ἀποκτείνας ὁ ἀδελφεὸς ἄρχῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας, ὃς ἦν οἱ ἀνὴρ Περσέων πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν. ὁ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν, οἱ μὲν λέγουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν προσαγαγόντα

Vit. Aedes. p. 48 [p. 28 Boissonad., cuius vide annotat. pag. 226]. Liban. II. p. 115 B. Barth. ad Stat. Theb. III, 155.

οἱ μὲν λέγουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα κ. τ. λ.] ἐξαγαγόντα, uti mox προσαγαγόντα, ad Prexaspem pertinet, qui Smerdin eduxerit venatum. Ἐρυθρὴν θάλασσαν hic de *Persico sinu* intelligi monet Breiger. Commentat. de difficill. quibusd. Asiae Herodot. p. 11. Tu conf. nott. ad I, 1. — Ad argumentum loci inprimis facit Ctesias in Excerptt. Perss. §. 10 coll. §. 8, ubi, quem *Smerdin* Herodotus appellat, is vocatur *Tanyoxarces*, a Cyro moriente constitutus Bactriae aliarumque quarundam terrarum ac gentium satrapa. Idem a Xenophonte (Cyrop. VIII, 7, 11) vocatur *Tanyoxares*, cui Cyrus Medorum, Armeniorum et Cadusiorum satrapiam designarit. Quem eundem, ad Herodoteam appellationem magis accedens, Iustinus I, 9 vocat *Ergin* (sive *Merdin* sive *Mergin*; nam libri variant); quocum conf. Aeschyl. Pers. 774. Qui scriptores ut in singulis quibusdam discrepant, ita in fratris nece a Cambyse perpetrata conveniunt. Accedit aliud testimonium gravissimum ex tabula illa Bisutuna ipsius Darii iussu rupibus incisa et literis cuneatis exarata: in hac enim inscriptione vere Persica ante Darium commemoratur *Cambyses* (Kabujiya) Persarum rex Achaemenidarum e stirpe prognatus, Cyri filius, qui habuit fratrem, eodem patre eademque matre (plane ut Herodotus tradit) ortum, nomine *Bartija*: hunc a Cambyse, *antequam* in Aegyptum proficisceretur, occisum esse tradit inscriptio (Tab. I. §. 10): Aegyptiorum ex fama, quam Herodotus retulit, Cambyses *post* subactam Aegyptum cum ob prava facinora in furorem incidisset, fratrem interfecit: in quo perspicuum est, ab Aegyptiis consulto sic narrari, ut Cambysem furore correptum divinitus, adeo ut fratrem necaret, poenas luentem declararent eorum, quae in Aegyptiorum eorumque sacra commisisset. Conf. etiam, quae de hoc dissensu diximus in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Vol. L. pag. 400 seq. De reliquis vid. Herodot. III. 61 seqq. ibique nott. Inscriptionem illam Bisutunam, quae ad Herodotum illustrandum tam multa confert, primus detexit ac descripsit Rawlinson: The Persian cuneiform inscription at Behistun etc. London 1846 in Journal of the royal Asiatic society X, 1. XI, 1. XIV, 1. XVI, 1.; conf. Holtzmann in: Heidelbergg. Jahrbb. 1847. p. 83 seqq. et quae ipse commentatus sum in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Vol. L. pag. 390 seqq. Mox eandem inscriptionem una cum ceteris Persarum regum inscriptionibus adhuc repertis edidit Benfey: Die Persischen Keilinschriften mit Uebersetzung und Glossar. Leipzig 1847, itemque Grotefend in: Abhandll. d. Gesellschaft d. Wissensch. z. Göttingen VI. p. 53 seqq. et De Saulcy in: Journal Asiatique Ser. V. Tom. III. p. 95 seqq. Exhibuit verba inscriptionis nostris literis exarata et in singula accurate inquisivit Oppert in: Journal Asiatique Ser. IV. Tom. XVII. p. 255 seqq. 376 seqq. 534 seqq. T. XVIII. p. 56 seqq. 322 seqq.; reliquae Achaemenidarum regum inscriptiones exhibentur T. XIX. 140 seqq. Conf. etiam Filosteno Luzzato: Sulla inscrizione cuneiforme persiane di Behistun. Padua 1849. Quorum virorum doctorum observationibus usi sumus, ubi ex inscriptionis verbis lucis aliquid locis Herodoteis afferri potest. De ipsa regione, in qua haec

31 καταποντῶσαι. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύσῃ τῶν κακῶν ἄρξαι τοῦτο, δεύτερα δὲ ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν ἑπισπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε, καὶ ἦν οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεή. ἔγημε δὲ αὐτὴν ὧδε· οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῇσι ἀδελφεῇσι συνοικέειν Πέρσαι. ἠράσθη μιῆς τῶν ἀδελφεῶν Καμβύσης, καὶ ἔπειτα βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐωθότα ἐπενόεε ποιήσειν, εἴρετο καλέσας τοὺς βασιληΐους δικαστὰς, εἴ τίς ἐστι κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον ἀδελφεῇ συνοικέειν. Οἱ δὲ βασιλήϊοι δικασταὶ κεκριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὗ ἀποθάνωσι ἤ σφι παρευρεθῇ τι ἄδι-

inscriptio reperitur, in Media vetere intra loca Sahana et Kermanschah, ut nunc vocant, ubi rupes in altum exsurgunt, quibus literae cuneatae insculptae sunt, nomine *Bagistan*, *Behistun* s. *Bisutun*, vid. Ritter: Erdkund. IX. p. 350 seqq., Rawlinson. l. supra l. X. p. 187 seqq.; imaginem regionis lapidi incisam exhibet Flandin: Voyage en Perse T I. pl. 16 seqq.

Cap. XXXI.

ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεήν] ἐξεργάζεσθαι, quod *conficiendi, perpetrandi* significatione vulgo reperitur, hoc loco haud scio an *interficiendi* notionem assumat, ut paulo ante cap. 30 et mox cap. 52. IV, 134. V, 19, et sic, monente *Cr.*, explicat Schweigh. in Steph. Thes. L. Gr. p. 3796 ed. Londin. Haud aliter διεργάζεσθαι apud Herodotum I, 110 (ubi vid. nott.). I, 213. V, 20, ubi vid. nott. Ad ἐπισπομένην conf. nott. ad I, 91.

οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν] Vulgo perhibent Persarum fuisse morem cum matribus, sororibus, filiabus concumbendi, idque e Zoroastris lege ita constitutum fuisse. Quod quamquam pluribus comprobatur exemplis, vulgarem tamen communemque Persarum fuisse morem negat Anquetil in Append. ad Zendavest. I, 1. p. 71. Plura hanc in rem laudavi ad Ctesiae fragm. pag. 91 seqq. coll. 190, quibus nunc addo Schulting. Iurisprudent. Anteiust. ad Gaii Institt. I, 4. §. 35 et Iacobs. Lectt. Stobenss. p. 143 seqq. — Articulum οἱ ante Πέρσαι vulgo positum cum recentt. edd. abieci. Matthiae eum retinuit. Quod sequitur ἠράσθη, eo sensu accipiendum, quo I, 8, ubi vid. nott.

καλέσας τοὺς βασιληΐους δικαστὰς] In Sancrofti libro ac Vindobonensi, apud Vallam et Hesych. s. v. βασιλεῖς invenitur τοὺς βασιληΐους καλεομένους δικαστάς. Gaisf. confert III, 14. VII, 194. Add. V, 25. Alia veterum testimonia de hoc regiorum iudicum concilio suppeditabit Brisson. de reg. Perss. princip. I. §. 132. 133, quibus add. Esther. I, 13. Quod e Magis fuisse compositum probabiliter statuit Heeren. Ideen. I. p. 458 seq. Cum enim Magorum disciplina non minus ad cultum et sacra, quam ad omnem Persarum rem publicam spectaret, Magos et sacerdotes et iudices summosque regis consiliarios fuisse, maxime est consentaneum. *Septem* autem illos fuisse numero suspicor ex iis, quae apud Brisson. l. l. §. 133 allata invenio. Add. I. v. Hammer in: Wiener Jahrbüch. X. p. 241. In Erythraeorum inscriptione nuper inventa legitur huiusmodi iudicis regii nomen, si recte singula supplevit Lebas (Revue Archéolog. XIII. p. 7 seq.): ἐπὶ βα]σιλῆος Ξέρ[ξου] — Ῥε]ομίτ[ρης] δικαστὴς βα[σιλήϊος].

ἐς οὗ ἀποθάνωσι κ. τ. λ.] Ad ἐς οὗ conf. nott. ad I, 67 et de coniunctivis ἀποθάνωσι et παρευρεθῇ nott. ad I, 19 fin. IV, 119. 196. Voculam μή, quam Aldina inseruit ante παρευρεθῇ, probante Toupio in Emendd. Suid. III. pag. 325 ed. Lips., minime recepimus, cum ob-

κον, μέχρι τούτου. οὗτοι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι δίκας δικάζουσι, καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρίσκειν, ὃς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικέειν ἀδελφεόν· ἄλλον μέν τοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων ἐξεῖναι ποιέειν, τὸ ἂν βούληται. οὕτω οὔτε τὸν νόμον ἔλυσαν δείσαντες Καμβύσεα, ἵνα τε μὴ αὐτοὶ ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξεῦρον ἄλλον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς. Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἔγημε τὴν ἐρωμένην, μετὰ μέν τοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν.

stet optimorum librorum auctoritas. Fr. Hoeger. in Actt. philoll. Monacc. III, 4. pag. 490 Herodoti sermoni magis convenire putat, si scribatur: *ἥν σφι μὴ παρευρεθῇ τι ἄδικον μέχρι τούτου*. Negris, qui utique retinuit *ἤ σφι κ. τ. λ.*, tamen magis sibi placere addit, si legatur: *ἐς οὗ ἀποθάνωσι· ἢν σφι δὲ παρευρεθῇ κ. τ. λ.* Mihi neutro opus esse videtur. — Ad ipsam rem conferas, quae VII, 194. V, 25 enarrantur. Nec alio modo nunc atque antea ius exerceri apud Persas monstrant ea, quae narrat Morier. II, 103 teste Heeren. l. l. — In seqq. *ἐξηγηταί*, qui alias sunt religionum s. sacrorum interpretes, somniorum inde divinatores et explicatores (cf. I, 78), hoc loco *legum* potius atque *institutorum* sunt *interpretes,* qui leges et iura aeque ac sacra habent cognita indeque sciscitantibus aut consulentibus respondere possunt. Tu vid. Ruhnken. ad Timaei. Lex. Plat. pag. 111 seq.

καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται] i. e. *et ad eos omnia referuntur*. Conf. I, 97. Scripsi *ἀνακέεται*, quod Florentinus liber cum aliis suppeditat, pro vulg. *ἀνακέαται*, quae pluralis est forma huc non pertinens; vid. Bredov. p. 334.

φάμενοι] Idem responsum hoc ipso ex loco affert Schol. ad Lucian. de Sacrific. §. 5. Vol. IV. p. 84 seq. ed. Iac. Satis vero ex hocce responso liquet, regum Persarum potestatem, etsi institutis quibusdam sacris ipsoque hoc iudicum summorum concilio circumscripta videri queat, nullis tamen legibus coercitam esse omniaque, ut omnino per orientem fieri solet, in uno regis arbitrio fuisse posita. Monuit Heeren. Ideen. I. pag. 459. — In verbis seqq. *οὕτω οὔτε τὸν νόμον κ. τ. λ.* sibi respondent particulae *οὔτε* (ad quod pertinet *ἔλυσαν*) et *τε*, ad quod pertinet *παρεξεῦρον*, vid. nott. ad VI, 1.

τὸν νόμον περιστέλλοντες] i. e. *tuentes, observantes legem*. Conf. nott. ad II, 147 et I, 98.

τὴν ἐρωμένην] *Atossam* intelligit Dario post nuptam, ut patet ex III, 88 coll. III, 68 et ex Schol. Lucian. l. In proxime seqq. verbis *μετὰ μέν τοι οὐ κ. τ. λ.* illud *μέν τοι* respicit ad antecedens *μὲν δή*, de quo usu cf. nott. ad VI, 86. §. 1. Infra III, 36 fin. invenitur *μὲν — μέντοι*.

ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν] *ἔσχε*, monente Valcken. ad IX, 76, est: *uxoris loco habuit,* quem usum verbi *ἔχειν* satis notum probant exempla ab Lhardyio allata ex Herodoto, qui addidit *γυναῖκα* I, 60, 146. 173. 205, omisit III, 68. 88. V, 116. 118. VI, 57. VII, 73. 165. 207. VIII, 136. Nomen huius sororis natu minoris *Meroën* fuisse, ex Liban. Antioch. p. 343 coll. or. XXXII. p. 668 D. notat Wesseling. Atque tradit Strabo XVI. pag. 790, Cambysem ab Aegypto inde progressum esse usque ad Meroëm, cui sive insulae sive urbi nomen sororis imposuerit. — Pro *ἐπ'*

τουτέων δῆτα τὴν νεωτέρην ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον κτεί-
32 *νει. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διξὸς, ὥσπερ περὶ Σμέρδιος,*
λέγεται λόγος. Ἕλληνες μὲν λέγουσι, Καμβύσεα συμβαλέειν
σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνὸς, θεωρέειν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα
ταύτην. νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφεὸν αὐτοῦ ἄλλον
σκύλακα ἀπορρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ, δύο δὲ
γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου.
καὶ τὸν μὲν Καμβύσεα ἥδεσθαι θεώμενον, τὴν δὲ παρημένην
δακρύειν. Καμβύσεα δὲ μαθόντα τοῦτο ἐπείρεσθαι, διότι δα-
κρύοι, τὴν δὲ εἰπεῖν, ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τι-
μωρήσαντα δακρύσειε, μνησθεῖσά τε Σμέρδιος καὶ μαθοῦσα,
ὡς κείνῳ οὐκ εἴη ὁ τιμωρήσων. Ἕλληνες μὲν δὴ διὰ τοῦτο τὸ
ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσεω, Αἰγύπτιοι δὲ, ὡς 211
τραπέζῃ περικατημένων λαβοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περι-
τῖλαι καὶ ἐπανείρεσθαι τὸν ἄνδρα, κότερον περιτετιλμένη ἡ
θρῖδαξ ἢ δασεῖα ἐοῦσα εἴη καλλίων. καὶ τὸν φάναι δασεῖαν,

Αἴγυπτον Cobet legi vult *ἐς Αἴγ.*, ut initio capitis huius.

Cap. XXXII.

Ἕλληνες μὲν λέγουσι] Voculam *γὰρ*, quam post *μὲν* vulgo inserunt, cum Gaisf. omisi; abest enim illa a Mediceo, Florentino, aliis. Schwgh., Matth. et recentt. edd. retinuerunt. In proxime antecedentibus ad verba: *ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ* conf. nott. ad I, 140. Ad verba *σκύμνον λέοντος* et *σκύλακι κυνὸς* conf. Ammonium De differ. vocabb. p. 145 Valcken., qui eodem modo haec bestiarum nomina discerni vult: *σκύμνοι δὲ λεόντων, σκύλακες δὲ κυνῶν*, quod praeter Suidam et Photium eadem fere observantes vel Homeri usu probatur, qui *σκύλακας* dixit *catulos* Odyss. IX, 289. XII, 86. XX, 14. coll. Sophocl. Trach. 1088 et Xenophont. Cyropaed. I, 4, 15. *σκύμνος* de *leone* invenitur Ili. XVIII, 319. Sophocl. Aiac. 966 (al. 998). Aristophan. Ran. 1477. Eqq. 1039. Eurip. Suppl. 1223. Retinui *συμβαλέειν* neque mutavi in *συμβαλεῖν*, ut placet Bredovio; vid. nott. ad IV, 42. Valet autem *συμβαλέειν* hoc loco *committere ad pugnandum*, ut V, 1, idque ipsum mente addendum ad sequentia verba, ubi soror etiam dicitur *θεωρέειν*, i. e. spectasse leonem cum cane pugnantem. Ad *οὕτω δὴ* conf. I, 94. 196. II, 94 etc.

ὡς τραπέζῃ περικατημένων] Vocula *ὡς* pertinet ad *τὴν γυναῖκα περιτεῖλαι*, eo structurae genere, quo etiam supra I, 207 dixit *ὅτι — ἀποστρέψειν*, ubi vid. nott. Ad genitivum *περικατημένων* mente cogites Cambysem atque sororem matrimonio ipsi iunctam: *cum Cambyses et uxor mensae assiderent*. In proxime antecedentibus verbis vox *μαθοῦσα* ita displicet Cobeto, ut eam tollere malit. Libri scripti omnes retinent.

κότερον περιτετιλμένη ἡ θρῖδαξ κ. τ. λ.] i. e. *utrum ea lactuca, cui folia sint decerpta, an ea, quae integra sit, pulcrior sit?* Herodoti verba sic dedimus, qualia in Mediceo, Florentino, aliis comparent, adscito participio *ἐοῦσα*, quod in Sancrofti libro et Vindobonensi additum invenitur eum fere in modum, quo illud positum legimus I, 194. III, 49, ubi cf. nott. VII, 73. 129. Gaisfordius hoc omisit, in ceteris consentiens; recentt. edd. revocarunt lectionem olim vulgatam: *κότερον περιτετιλμένη ἢ δασεῖα ἡ θρῖδαξ ἐοῦσα*

τὴν δ' εἰπεῖν· Ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσαο, τὸν Κύρου οἶκον ἀποψιλώσας. Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καί μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν.

Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκηΐους ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὴ 33
διὰ τὸν Ἆπιν εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἐώθεε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν. καὶ γάρ τινα καὶ ἐκ γενεῆς νοῦσον με-

εἴη καλλίων, quae Valcken. olim sic constituenda censuit: κότερα περιτετιλμένη ἡ θρίδαξ ἢ δασεῖα ἐοῦσα εἴη ἀμείνων, adiiciens ἀμείνων reddi potuisse καλλίων, ut in Hesych., ubi: ἄμεινον· κάλλιον. Tu conf. quoque censorem in Ephemer. Ienenss. 1817. nr. 163. pag. 363. δασεῖα, ut mox δασεῖαν, reliqui intactum: Wesselingio in mentem venerat δασέῃ, recentt. edd. scripserunt δασέα et δασέαν ea ex regula, quam proposuit Bredov. p. 158, ubi vid. Libri scripti non addicunt. Conf. etiam IV, 21. 109. — Ad rem iam Valcken. attulit Epicharmi dictum apud Athen. II. p. 68 F., ex quo praeter alios, quos excitat Lobeck. loco mox laudando, etiam Phrynichus processisse videtur, scribens Herodotum Ionum ex dialecto dixisse θρίδακα, Atticos vero (ἡμεῖς δὲ, ait, ὡς Ἀττικοί) θριδακίνην, coll. Antiatticist. in Bekkeri Anecdd. pag. 99. Ad quem Phrynichi locum Lobeck. de voce θρῖδαξ s. *lactuca (Lattich)* plurima veterum collegit testimonia. Scripsi autem cum recentt. edd. θρῖδαξ pro olim vulg. θρίδαξ, vid. quae observat Goettling. Lehre vom Accent p. 255 et conf. nott. ad II, 73. — Paulo post in verbis: ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ κ. τ. λ. ταύτην unice ad δασεῖαν (θρίδακα) referri posse mihi videtur, adeo ut tota responsio sororis cum ironia quadam et cavillatione accipienda sit eum fere in modum: Atqui tu sane hanc (integram) *lactucam es imitatus, eo quod Cyri domum circumcidisti*, unum quasi folium post alterum decerpens, i. e. unum post alterum occidens e Cyri domo antea integra. In seqq. ἔχειν ἐν γαστρὶ valet: *gravidam esse*, plane ut IV, 30 et apud Pausan. I, 6, 2 et IV, 9, 5. Simplex ἔχειν sive ἴσχειν apud Herodotum invenitur V, 41. Vocem ἐκτρώσασαν *(abortu facto)*, cuius usum damnant et Thomas Magister (p. 319) et Phrynichus (p. 208), satis tuentur loci Hippocratis et aliorum antiquitatis scriptorum, quos attulerunt Trillerus ad Thomam et Lobeck. ad Phrynich. l. l. de hoc verbo plura disputantes.

Cap. XXXIII.

οἷα — καταλαμβάνειν] καταλαμβάνειν de casibus dici sive malis, quae nos subito corripiant et opprimant, quae inopinata repentino impetu superveniant, monuit Hemsterhus. ad Lucian. Somn. §. 12. Tom. I. p. 192, quo usi sunt Valcken. ad Herod. IV, 11 et Goeller. ad Thucydid. IV, 31, ubi plura. Tu vid. supra II, 66 ibiq. nott. — In antecedentibus ad verba: ταῦτα — ἐξεμάνη, quae redeunt capitis sequentis initio: τάδε — ἐξεμάνη, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 547. not. 3 de hoc accusativo addito monentem. Cf. etiam III, 37. Mox reliqui intactum ἐώθεε, cuius loco e duobus libris scriptis recentt. edd. exhibuerunt ἔωθε. Tu vid. I, 11 ibique nott. 184.

καὶ γάρ τινα καὶ ἐκ γενεῆς κ. τ. λ.] Alterum καὶ cum Schweigh. et Gaisf. recepi e duobus codd., cum vulgo omittatur; Dietsch. uncis inclusit vocem, quam prorsus omisit Dindorf. Ad verba seqq. οὔ νύν τοι ἀεικὲς οὐδὲν ἦν *(nihil mirum utique fuit)* cf. VI, 98, ubi eadem prorsus locutio: nec multum inde differt III, 24, ubi cf. nott. — Ad ipsam rem dudum ex Hesychio monuerat Larcher., de *epilepsia* hic cogitandum esse, quem morbum Iustinus XIII, 2, 11 vocat *valetudinem maiorem*. Plura nunc suppeditabit Fr. Dietz. ad Hippocratis (qui ipse contra appellatio-

γάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομάζουσί τινες.
οὔ νύν τοι ἀεικὲς οὐδὲν ἦν, τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νο-
34 *σέοντος, μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν. Τάδε δ' ἐς τοὺς ἄλλους*
Πέρσας ἐξεμάνη. λέγεται γὰρ εἰπεῖν αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καί οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος, τούτου τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ, τιμὴ δὲ καὶ αὕτη οὐ σμικρή· εἰπεῖν δὲ λέγεται τάδε· Πρήξασπες, κοῖόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται; Τὸν δὲ εἰπεῖν· Ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλως ἐπαινέεαι, τῇ δὲ φιλοινίῃ σέ φασι πλεόνως προσκέε-

nem *sacri morbi*, quam hominum introduxerit imperitia, disputat) librum *περὶ τῆς ἱρῆς νούσου* (Lips. 1827) p. 93 seqq., ubi quaerit, quî factum sit, ut iste morbus, cui alias apud Hippocratem *epilepsiae* nomen, *sacri morbi* appellatione designetur aut etiam *μεγάλη νοῦσος* adeoque *ἡρακλητῆ* dicatur. Quas omnes appellationes ad vehementiam morbi atque magnitudinem, quae vel maior, quam re vera est, veteribus visa fuerit, spectare, iam Graeci observarunt nonnulli, quorum testimonia attulit Dietz. l. l. pag. 98 seqq. Observat Italus Herodoti interpres, apud eos, qui nunc Etruriam incolunt, epilepsiam vocari *mal benedetto*. Hunc vero morbum ipsis veteribus Aegyptiis incognitum non fuisse, ostendunt quae in papyro de re medica agente et ad annum 1350 ante Chr. nat., ut volunt, recedente inveniuntur remedia ad sacrum morbum expellendum, teste H. Brugsch. in Allgem. Monatsschrift 1853. I. p. 53. — De Cambysis furore cf. ad III, 16 allata. Ad locutionem *τὰς φρένας ὑγιαίνειν* cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 557, a.

CAP. XXXIV.

καί οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος] De structura loci et pronominum usu satis monuerunt Matthiae: Vermischte Schrift. p. 13 et Kuehner. Gr. Gr. §. 799. Pro *ἐφόρεε* Naber in Mnemosyn. IV. p. 19 proponit *ἐσεφόρεε*, ut I, 114. III, 77. Quidni simplici verbo in hac re uti licuit Herodoto? De ipsa re monui ad I, 114. De *pincernis* regum Persarum quaedam leguntur apud Brisson. De reg. Perss. princip. I. §. 92 seq., quibus nunc addere licet, quae leguntur in Nicolai Damasceni Excerptis nuper Muelleri et Federi curâ publicatis de Cyro ipso, qui puer in aula regia enutritus et postmodo regi carus factus ad supremum pincernae munus, Artembara eunucho mortuo, promovetur: vid. Graecc. historr. fragm. ed. Mueller. III. p. 398 et Feder. p. 109.

περὶ ἐμέο ποιεῦνται] Duo libri *ἐμεῦ*. Sed probum *ἐμέο*, quod etiam legitur I, 126. VI, 86 aliisque locis: cf. Bredov. p. 281. — Mox eodem Bredovio p. 375 probante edidi cum recentt. edd. *ἐπαινέεαι* pro vulg. *ἐπαινέαι*, quod Schweighaeus. et Gaisford. dederunt; cf. I, 39 ibique nott. I, 206.

τῇ δὲ φιλοινίῃ — προσκέεσθαι] Tu conf. I, 133 ibiq. nott. pag. 278 et Brisson. l. l. I, 84. Ad argumentum loci Valcken. consuli vult Athen. X. p. 433 B. et Senecam De ira III, 14. *πλεόνως* intactum reliqui, Dindorfii monitu (Thes. Ling. Graec. VI. p. 1191) mutandum in *πλεύνως*, quod ita scriptum exstat V, 18, mea quidem sententia in *πλεόνως* refingendum. Neutro loco e libris scriptis quidquam affertur. Alia quaedam exempla huius formae adverbialis comparativorum in *ῶς* exeuntis vid. ad III, 129. — In seqq. pro *οἱ πρότεροι λόγοι* Cobet legi mavult *οἱ πρότερον λόγοι*.

σθαι. Τὸν μὲν δὴ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων, τὸν δὲ θυμωθέντα τοιάδε ἀμείβεσθαι· Νῦν ἄρα μέ φασι Πέρσαι οἴνῳ προσκείμενον παραφρονέειν καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα. οὐδ' ἄρα σφέων οἱ πρότεροι λόγοι ἦσαν ἀληθέες. Πρότερον γὰρ δὴ ἄρα,
212 Περσέων οἱ συνέδρων ἐόντων καὶ Κροίσου, εἴρετο Καμβύσης, κοῖός τις δοκέοι ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κῦρον· οἱ δὲ ἀμείβοντο, ὡς εἴη ἀμείνων τοῦ πατρός· τά τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν, καὶ προσεκτῆσθαι Αἴγυπτόν τε καὶ τὴν θάλασσαν. Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, Κροῖσος δὲ, παρεών τε καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσι, εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεα τάδε· Ἐμοὶ μέν νυν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκέεις ὅμοιος εἶναι τῷ πατέρι· οὐ γάρ κω τοί ἐστι υἱὸς, οἷόν σε ἐκεῖνος κατελίπετο. ἥσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαίνεε τὴν Κροίσου κρίσιν. Τούτων δὴ ὦν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν 35
Πρηξάσπεα· Σὺ νῦν μάθε αὐτὸς, εἰ λέγουσι Πέρσαι ἀληθέα,

ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κῦρον] Wesseling. cum aliis ante τελέσαι voculam ὥστε subaudiens haec ita reddit: „*ut ad patris exemplar perveniat* s. *eum aequipararet.*" Schweigh. interpretatur: „*qualis vir ipse esset cum patre Cyro collatus.*" Steger. in praefat. p. XIII dubitat, an simplex τελεῖν, quod cum praepositione εἰς coniunctum valeat *referri, censeri inter viros* (ut II, 51. VI, 108), significare possit: *pervenire ad aliquid, aequiparare*, cum διατελεῖν sc. τὴν ὁδὸν dici oportuisset, ut in Xenoph. Anab. I, 5, 7. Quare rescribi vult: πρὸς τὸ (i. e. πρὸς τοῦτο ὃ) ὁ πατήρ οἱ τελέσαι Κῦρος, *ad id, quod ipsius pater perfecerit Cyrus*, ubi τελέσαι pro optativo accipiendum. Contra quem monuit censor Lipsiensis 1829. nr. 136. pag. 1086, τελεῖν utique posse significare *pervenire ad aliquid*, ut in Thucyd. IV, 78. II, 97 aliisque locis excitatis a C. Fr. Hermann. ad Lucian. De conscrib. hist. p. 43 coll. 225. Naber in Mnemosyn. III. p. 479 verba τελέσαι Κῦρον insiticia habet. Negris uncis inclusit verbum τελέσαι, quod neque spurium neque supervacuum esse videtur, si quidem eum in his verbis inesse putamus sensum, quem Schweighaeuserus Latinis verbis reddidit, quemque eundem sic reddi voluit Bernhardy Griech. Syntax. p. 265: „*um gegen Kyros zu rangiren.*" De usu praepositionis πρὸς in comparationibus diximus ad II, 35 coll. III, 94.

καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσι] i. e. *et cui displicebat hoc Persarum iudicium.* De verbo ἀρέσκεσθαι cf. Herod. IV, 78. VII, 160 ibique nott.; de dativo addito monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 584. Scripsi autem cum edd. recentt. κρίσι, ut VIII, 69, probante Bredov. p. 267; vulgo κρίσει. In proxime antecedentibus scripsi cum recentt. edd. Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, omissa vocula δὴ, quam post μὲν ex uno Sancrofti libro inseruit Gaisford. reliquis libris non addicentibus. In fine capitis ad locutionem ἥσθη — ἀκούσας Valckenar. de usu participii, quod verbo ἥδεσθαι et similibus adiungi solet, plura attulit h. l. vix repetenda: tu vid. modo Kuehner. Gr. Gr. §. 659.

Cap. XXXV.

Σὺ νῦν μάθε αὐτὸς] Retinui vocem αὐτὸς a Schweigh. et Gaisford. e duobus codd. receptam, quam uncis inclusit Dietsch., prorsus eiecit

εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι. εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε, ἑστεῶτος ἐν τοῖσι προθύροισι, βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίης, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἢν δὲ ἁμάρτω, φάναι Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα καὶ ἐμὲ μὴ σωφρονέειν. Ταῦτα δὲ εἰπόντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα, πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλῆμα· ὡς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὑρεθῆναι ἐνεόντα τὸν οἰστὸν, εἰπεῖν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον· Πρήξασπες, ὡς μὲν ἔγωγε οὐ μαίνομαι, Πέρσαι τε παραφρονέουσι, δῆλά τοι γέγονε. νῦν δέ μοι εἰπὲ, τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτως ἐπίσκοπα τοξεύοντα; Πρηξάσπεα δὲ ὁρέοντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ

Dindorf.: etenim cum vi quadam hoc loco pronomen positum videtur. In verbis seqq. εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς κ. τ. λ. attendi volumus ad diversitatem particularum ac modorum has excipientium indeque profectam ipsius sententiae diversitatem, si quidem in priori orationis parte εἰ ponitur, sequente optativo (cuius loco III, 36 futurum indicativi reperimus positum), in altera parte ἢν sequente coniunctivo, cum in apodosi vel futurum vel imperativus ponatur: adeo ut εἰ — ἢν sibi quodammodo opposita videri queant, cf. I, 71 ibique nott. — De genitivo duplici (τοῦ παιδὸς et μέσης τῆς καρδίας) monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 542, 3. Ad verba ἐν τοῖσι προθύροισι cf. III, 140 et ad λέγοντες οὐδὲν (*nihil*, scil. *veri*, *dicentes*) conf. VII, 17. — Pro vulg. μὲ e Sancrofti libro cum Dietsch. edidi ἐμέ. φάναι pro imperativo positum illustrat *Cr.* e Sophocl. Electr. 9, ubi cf. nott. Tu vid., ne plura, Kuehner. Gr. Gr. §. 644. — Quod ad argumentum attinet, Senecae eadem fere enarrantis locum, De Ira III, 14, iam excitavit Valckenarius. Ac nostra aetate ad hanc narrationem de Cambyse Prexaspis filium feriente provocarunt ii, qui in Helvetorum famam de Tello pomum in filii capite feriente inquisiverunt atque huius famae apud Danos, alios, propagatae fundum ex Herodotea narratione repetere studuerunt; cf. Ideler: Die Sage vom Schuss des Tell pag. 59—61, Bibliothèque Universelle de Genève 1843. nr. 89. pag. 25.

σκέψασθαι τὸ βλῆμα] Ad vocabulum βλῆμα, quod apud classicum auctorem inveniri negaverat H. Stephanus (Thes. L. Gr. I. p. 606), Wesseling. citat Eurip. in Suppll. 330, Philon. De exsecr. pag. 932 E. Add. quae in Parisina edit. Thesauri T. II. p. 284 ed. Dindorf. afferuntur. — βαλέειν retinui, cf. nott. ad IV, 42.

οὕτως ἐπίσκοπα τοξεύοντα] ἐπίσκοπα (ubi adiectivum pro adverbio poni existimem) τοξεύειν de eo accipio, qui scopum feriat, qui sagittam ad scopum adigere sciat. Conf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Agamemn. 611 coll. Gloss. ad Choëphor. 682. E Theocrit. XXIV, 105 Larcher. affert ἐπίσκοπον ὀϊστόν. Magis huc faciunt, quae attulit Iacobs. ad Achill. Tat. II, 29 (ad p. 49, 9) p. 573. Add. Hesych. s. v. ἐπίσκοπα· τυγχάνοντα τοῦ σκοποῦ, ubi vid. Albert. T. I. p. 1385. Apud Eleos invenitur ἐπισκόπου Ἀρτέμιδος templum teste Plutarcho II. p. 302 C. Alia qui quaerat de hac voce, adeat Thes. Ling. Graec. T. III. p. 1780 ed. Dindorf. Hinc verbum posterioris aetatis ἐπισκοπεῖν, de quo Lobeck. ad Phrynich. pag. 591. De ipsa arcus ratione et significatione diximus ad III, 21. Quod vero Noster in sequentibus Prexaspem dicentem facit, ne deum quidem (τὸν

περὶ ἑωυτῷ δειμαίνοντα εἰπεῖν· Δέσποτα, οὐδ' ἂν αὐτὸν ἔγωγε δοκέω τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο· ἑτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοίους τοῖσι πρώτοισι δυώδεκα ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιόχρεῳ ἑλὼν ζώοντας ἐπὶ κεφαλὴν κατώρυξε.

θεὸν) tam dextre ferire posse, id opinor dixit Persam hominem Graecorum ad morem loquentem faciens (quod idem fecit Noster I, 95. 118. 120. 124, ubi vid. nott.), atque τὸν θεὸν, articulo praeposito significans *Apollinem*, qui primus artem tractandorum arcuum homines edocuisse ferebatur indeque et ipse arcum gerit. — Ad usum praepositionis περὶ in verbis περὶ ἑαυτῷ δειμαίνοντα conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 610, II.

ὁμοίους τοῖσι πρώτοισι] Ex Aldina editione fluxit ὁμοῖα τοῖσι πρώτοισι, quod revocavit Wesselingius eumque secutus Reizius; idemque retinuerunt posteri editores inde a Schweighaeusero, qui haec verba interpunctione a ceteris verbis seiunxit ac parum recte sic reddidit Latine: „*non dissimili ratione.*“ Quo longe rectius iam Valla, quem sequuntur Letronne (Journal d. Savans 1817. p. 97) et Dindorf., erat interpretatus: *primoribus pares*. Sancrofti liber cum quinque aliis praebet ὁμοίους, quod ipsum cum Eltzio (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. Vol. IX. p. 125) unum verum habeo indeque etiam, probantibus Negris et Lhardy, in textum revocavi, reiecta lectione codicis Florentini aliusque libri ὁμοίως, quod altero loco (II, 57) probum iudicavi, ab hoc vero loco alienum censeo. Qui enim vulgo afferuntur loci Herodoti (III, 8. 57. 68. VII, 118. 120. 141), Thucydidis (I, 25. VII, 29), Scriptoris Epistolarr. Phalarid. 108. p. 314, in iis omnibus ὁμοῖα vel adiectivo vel verbo iunctum vel certe ad alterutrum spectans sic invenitur, ut adverbii vices quasi gerere videatur: unde Pausanias, quando in hunc modum loquitur, scripsit ὁμοίως II, 37, 2 IV, 34, 1. VII, 25, 7. X, 12, 1. Nostri autem loci plane aliam esse rationem sponte intelligitur: in quo et voces δυώδεκα et ζώοντας aeque ac verba ἑλὼν et κατώρυξε requirunt nomen in accusativo positum, ad quod haec referri possint. Itaque revocandum erat ὁμοίους: hos vero ὁμοίους non alios fuisse existimo atque eos, qui apud Xenophontem (Cyropaed. I, 2, 15 coll. VII, 5. 85. add. I, 5, 5. II, 1, 2. 9. 16. II, 2, 21. II, 3, 5) vocantur ὁμότιμοι atque apud ipsum Herodotum VII, 114 ἐπιφανεῖς. — Ad vocem ἀξιόχρεῳ conf. I, 156.

ζώοντας ἐπὶ κεφαλὴν κατώρυξε] Schweigh. haec ita interpretatur: *vivos inverso capite terrâ iussit defodi.* Fischer. ad Weller. III, 6. p. 242 verba ἐπὶ τὴν κεφαλὴν explicat: *bis an den Kopf.* Equidem malim huc referre locutionem ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖν (i. e. *praecipitare,* vid. Thesaur. Ling. Graec. IV. p. 1498) et ἐπὶ κεφαλῆς πίπτειν, de qua Lobeck. ad Phrynich. pag. 440. Herodotus III, 75 fin. ἀπῆκε ἑωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κατω. VII, 136 ὠθεόμενοι πρὸς αὐτῶν ἐπὶ κεφαλήν. Plat. de Rep. VIII, 7. p. 553 B. ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖ ἐκ τοῦ θρόνου — φιλοτιμίαν. — Aliud eiusdem crudelissimi supplicii exemplum Noster ipse praebet VII, 114, his additis verbis: Περσικὸν δὲ τὸ ζώοντας κατορύσσειν. Add. Ctesiam in Persicc. Excerptt. §. 42 (ubi vid. nott. p. 182) et §. 55. Plutarch. De superstit. p. 171 D. sive p. 679 Wyttenbach. Pertinent huc quoque, quae Valerius Maximus IX, 2, 7 narrat de Ocho, „qui Ocham sororem capite defodit“; ubi Doederlein in Varr. Lectt. Ogd. (Erlang. 1835. p. 8) legi vult: „capite *tenus* defodit.“ Adnotat Italus interpres, apud Italos quoque olim hoc supplicii genus in usu fuisse, ubi vocatum est: *propaginare*, nomine ducto de plantis

36 *Ταῦτα δέ μιν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νουθετῆσαι τοισίδε τοῖσι ἔπεσι· Ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτρεπε, ἀλλ' ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν. ἀγαθόν* 213
τι πρόνοον εἶναι, σοφὸν δὲ ἡ προμηθείη. σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας, σεωυτοῦ πολιήτας, ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιόχρεῳ ἑλών, κτείνεις δὲ παῖδας. ἢν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιέῃς, ὅρα ὅκως μή σευ ἀποστήσονται Πέρσαι. ἐμοὶ δὲ πατὴρ σὸς Κῦρος ἐνετέλλετο πολλὰ κελεύων σὲ νουθετέειν καὶ ὑποτίθεσθαι, ὅ τι ἂν εὑρίσκω ἀγαθόν. Ὁ μὲν δὴ εὔνοιαν φαίνων συνεβεύλευέ οἱ ταῦτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· Σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλεύειν, ὃς χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, κελεύων αὐτὸν Ἀράξεα ποταμὸν διαβάντα ἰέναι ἐπὶ Μασσαγέτας, βουλομένων ἐκείνων διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέρην, καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὤλεσας, τῆς σεωυ-

ramisve in terram demissis. Nec alio fere supplicio Simoniacos homines apud inferos affici fingit Dantes Algierius Infern. XIX, 49. Purgat. XXVII, 15.

Cap. XXXVI.

μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτρεπε] i. e. *noli omnia iuvenili cuidam ardori et irae committere.* *ἡλικία* eodem significatu acrioris studii, iuvenilis fere ardoris atque cupiditatis invenitur VII. 18. *ἐπίτρεπε* intactum reliqui, a recentt. edd. libris invitis mutatum in *ἐπίτραπε*; cf. I, 98 et III, 2 ibique nott. In antecedentibus ad *ἐδικαίωσε* conf. I, 89 et VIII, 126. — *καταλαμβάνειν* in seqq. valet *coërcere, cohibere,* ut notavimus ad I, 46. Add. IX, 2 ibique Wesseling. *πρόνοος* (*providus*) vocabulum rarum esse monet Haupt Annotat. in Aeschyli Suppll. 809 pag. 194. Sophocles Aiac. 119 dixit *προνούστερος*, ubi cf. interprett. Alia vid. in Thes. L. Gr. VI. p. 1791 ed. Dindorf.

σοφὸν δὲ ἡ προμηθείη] Scripsi *προμηθείη*, quod Florentinus exhibet liber, pro olim vulg. *προμηθίη*, cf. I, 54. 88 ibiq. nott. Ad vocis significationem conf. Eurip. Hecub. 795. Sophocl. Philoctet. 558. Valcken. ad Phoeniss. p. 496.

ὅρα ὅκως — ἀποστήσονται] *ἀποστήσονται* pro *ἀποστήσωνται* recte dederat Wesseling. Probat nunc Florentinus unusque liber Parisinus. Conf. III, 154. 40. 140. 142. 135 coll. 104. I, 8. 9 ibique nott. VII, 18. Plura Iacob. ad Lucian. Toxar. p. 113 coll. p. 109. Ante voculam *σὸς* articulum *ὁ*, qui in libris scriptis non invenitur, inseruerunt recentt. edd. Pro *εὔνοιαν*, quod omnes tenent libri, Bredov. p. 127 scribi vult *εὐνοίην*, ut VI, 108. VII, 104; sed vid. nott. ad I, 46. — In seqq. ad *ὑποτίθεσθαι* (*consilium dare, monere*) conf. 1, 107 ibique nott. I, 90. 156. — Infra cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. revocavi *ὃς χρηστῶς μὲν κ. τ. λ.*, ubi vulgo *ὡς χρ.* contra librorum auctoritatem. — De *Araxe* diximus ad I, 202; ad formam accusativi (*Ἀράξεα*) cf. Bredov. p. 228.

καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὤλεσας] Vid. nott. ad III, 14 et de tmesi confer. Kuehner. Gr. Gr. §. 619, 2 et nott. ad I, 194. Ad verba *οὔ τι χαίρων* cf. nott. ad III, 29. Nam hanc formulam, ad quam facile mente addere licet *ταῦτα συνεβούλευσας* s. *ἐποίησας*, gravem quandam habet mali comminationem indeque apte h. l. adhibetur, ut in Euripid. Orest. 1593. Sophocl. Philoctet. 1293. Oedip. Tyr. 372: quos locos attulit

τοῦ πατρίδος κακῶς προστὰς, ἀπὸ δὲ ὤλεσας Κῦρον πειθόμενόν σοι· ἀλλ' οὔ τι χαίρων, ἐπεί τοι καὶ πάλαι ἐς σὲ προφάσιός τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. Ταῦτα δὲ εἴπας ἐλάμβανε τὸ τόξον, ὡς κατατοξεύσων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ, ἐπεί τε τοξεῦσαι οὐκ εἶχε, ἐνετείλατο τοῖσι θεράπουσι, λαβόντας μιν ἀποκτεῖναι. οἱ δὲ θεράποντες, ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ, κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ, ὥστε, εἰ μὲν μεταμελήσει τῷ Καμβύσῃ καὶ ἐπιζητήσει τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφήναντες αὐτὸν δῶρα λάμψονται ζωάγρια Κροίσου· ἢν δὲ μὴ μεταμέληται, μηδὲ ποθῇ μιν, τότε καταχρᾶσθαι. Ἐπόθησέ τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτα χρόνῳ ὕστερον· καὶ οἱ θεράποντες μαθόντες

Wesselingius. Recte nunc legitur οὔ τι, cuius loco male olim οὔτοι. Tu vid. Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I. p. 262. In seqq. ἐπιλαβέσθαι προφάσιος valet: *occasionem arripere, nancisci*, ut VI, 13. 49.

ὥστε, εἰ μὲν μεταμελήσει] ὥστε spectat ad antecedentia ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ (hoc consilio s. hac conditione proposita), ut in Thucydid. III, 114 (ἐπὶ τοῖσδε — ὥστε), cum alias sequatur ἐπ' ᾧτε, addito infinitivo, ut I, 22. VII, 154: plura Kuehner. Gr. Gr. §. 828. Tu vid. etiam VII, 158 et IX, 26, ubi eodem modo ponitur ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε et IX, 33 ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι, atque vel infra III, 48: πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον, ἐπ' οἷσι ἀγοίατο ἐς Σάρδις. In seqq. attende εἰ sequente futuri indicativo in priori membro, in altero ἢν sequente coniunctivo, de quo cf. nott. ad III, 35. Kuehner. Gr. Gr. §. 818. not. 5. Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I. p. 101 seq.: in protasi ponitur et futurum indicativi (ut III, 83. VI, 65. VII, 153) et infinitivus, quem in hac formula et ipsum sequi loci supra allati ostendunt. Idem Werfer. consulendus p. 95. 96 ad verba οἱ δὲ ἐκφήναντες, ubi δὲ priori in periodo succedit in locum repetitae particulae μὲν, ut IV, 126. IX, 48. Verbum ἐπιζητεῖν idem significare atque ποθεῖν monet, notante *Cr.*, Schaefer. ad Dionys. Halic. de comp. verbb. p. 113 coll. Melett. critt. pag. 106, quem secutus pro μεταμελῆται scripsi μεταμέληται. Vid. Bredov. p. 364. — δῶρα ζωάγρια Κροίσου sunt *munera ob servatam Croeso vitam*, ut reddit Leisner. ad Lambert. Bos. De Ellipss. Ling. Graec. pag. 126 ed. Schaef., vel, ut explicat Suidas, λύτρα δι' ὧν τὸ ζῆν περιγίνεται. Inde ζωάγρια ἀποθύειν dixit Aelian. N. A. XI, 31, quo eodem fere sensu θύειν σωτήρια Diodorus XVII, 100: cf. Lobeck. Aglaopham. I. pag. 383. Ad Herodotum haud scio an propius spectet Homer. Odyss. VIII, 426, quem respexit Aelianus N. A. V, 7 coll. Homer. Ili. XVIII, 407. — De ζωγρίῃ λαβεῖν cf. Herodot. VI, 28 ibique nott. VI, 37.

καταχρᾶσθαι] i. e. *interficere*. Vid. nott. ad I, 82. Scripsi καταχρᾶσθαι pro vulg. καταχρῆσθαι, vid. I, 47 ibique nott.; sed retinui ποθῇ, ex Bredovii praecepto p. 374 mutandum in ποθέῃ, ut fecit Dindorf.

οὐ πολλῷ μετέπειτα χρόνῳ ὕστερον] Noli haerere in hac orationis abundantia haud insolita, quam ignorans Weisk. De Pleonasm. p. 32 verba μετέπειτα χρόνῳ a glossatore profecta esse existimabat. Sed vid. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 268 alia in medium proferens sermonis abundantis exempla: III, 48. Thucyd. V, 61. Hymn. in Cerer. 205. Tu ex Herodoto potissimum conf. VII, 7 (χρόνῳ μετέ-

τοῦτο ἐπήγγελλον αὐτῷ, ὡς περιείη. Καμβύσης δὲ Κροίσῳ μὲν συνήδεσθαι ἔφη περιεόντι, ἐκείνους μέντοι τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐξεσθαι, ἀλλ' ἀποκτενέειν· καὶ ἐποίησε ταῦτα.

37 Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς συμμά-
χους ἐξεμαίνετο, μένων ἐν Μέμφι, καὶ θήκας τε παλαιὰς ἀνοί-
γων καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς. ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡφαί- 214
στου τὸ ἱρὸν ἦλθε, καὶ πολλὰ τῷ ἀγάλματι κατεγέλασε. ἔστι
γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τὤγαλμα τοῖσι Φοινικηΐοισι Παταίκοισι ἐμ-

πειτα). I, 171. III, 123. 126. 129 et allata ad III, 13. De accusativo, qui verbo ποθεῖν adiungitur, cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 532. not. 1. — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. dedi ἐπήγγελλον pro vulg. ἐπηγγέλλοντο, quod retinuit Matth.

ἐκείνους μέντοι τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐξεσθαι] i. e. *se non impune laturum eos, qui Croeso vitam servassent, sed eos interfecturum.* Verbum καταπροΐξεσθαι Gloss. Herodot. exponit: προῖκα ποιῆσαι, ἀτιμωρητί, οἷον καταφρονήσας. Valcken. ad verbi significationem illustrandam excitat Herodot. III, 156. V, 105. VII, 17, ubi participium adiungitur, Aristophan. Vesp. 1357. Thesmoph. 573. Eqq. 433. Nam hicce unus ex Atticis hoc verbo hac significatione utitur. Tu vid. Lobeck. ad Phrynich. pag. 169. Genitivus ubi additur, *irridendi, insultandi* significationem assumit, monente eodem Valcken. *Cr.* laudat ad h. l. Ernesti. ad Aristoph. Nubb. 1241. — Ad particulam μέντοι conf. III, 31.

Cap. XXXVII.

ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν] Sic scripsi cum recentt. edd. respiciens ad I, 185 ibique allat. Schweighaeuserus, quem sequitur Gaisfordius, Wesselingii lectionem duobus codd. probatam retinuerat: ἐς δὲ δὴ καὶ τοῦ Ἡφ., cum plerique alii libri ferrent ὡς δὲ δὴ καὶ ἐς τὸ (alii τοῦ) Ἡφαίστου. Pro ὡς, quod recte reiicit Bredov. p. 31, Schaeferus ediderat ὧς. De ipso Vulcani templo vid. II, 99 ibique nott. In antecedentibus ad verba: τοιαῦτα — ἐξεμαίνετο cf. ad III, 33 nott. συμμάχους pro vulg. ξυμμάχους scripsi, ut I, 69, ubi vid. nott. — In proxime seqq. ad structuram verbi καταγελᾶν cum dativo, quae reperitur quoque cap. 38, vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 518. Add. Herod. III, 155. I. 212. VII, 9.

τοῖσι Φοινικηΐοισι Παταίκοισι ἐμφερέστατον] De *Pataecis*, Phoenicum diis, Wessel. consuli vult Stanlei. ad Aeschyli S. c. Th. 214. Tu vid. Ruhnken. in Diss. de tutel. et insignn. navv. pag. 216 Opuscc. oratt. (T. I. p. 416 Opp. ed. Bergmann.) ibique Selden. De diis Syrr. II, 16. pag. 279, Movers: Die Phoenizier I. p. 652 seqq. Namque hoc nomen latius patuit omnibusque diis Phoeniciis ac fortasse quoque Syris fuit commune, ad significandos deos, quos cubitali figura aut pygmaei statura in navibus secum circumferebant, utpote navium tutores et deos averruncos. Eorum igitur ad formam Vulcanus s. Phthah (cf. Her. II, 3. 99.) sub figura nani barbati repraesentabatur; cuiusmodi pygmaei plures hodieque in Aegyptiorum anaglyphis inveniuntur. Vid. Hirt. in Denkschrift. d. Berl. Acad. 1822. pag. 128 seqq. 141, Champollion: Panthéon Egypt. pl. 8 (in altera tabula, quae tales Vulcani imagines exhibet valde deformes), Wilkinson: Manners etc. second. ser. I. p. 254. Suppl. Pl. 24 A. fig. 2. 5. Pl. 43. fig. 1. 2., Bunsen Egypte's Place etc. I. p. 383 seq., Raoul-Rochette Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XVII. p. 331 seq. 370 seq., Gesenius:

φερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριηρέων περιάγουσι. ὃς δὲ τούτους μὴ ὀπώπεε, ἐγὼ δέ οἱ σημανέω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι. Ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτόν ἐστι ἐσιέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱρέα·

Monumentt. Phoenic. Tab. 39 et Vol. I. p. 300 (de numis urbis Cossyrae, in quibus huiusmodi imagines conspiciuntur). Videntur autem Aegyptii Vulcanum tam deformem eam ob causam effinxisse, ut tali imagine rudiori declararent ipsius dei vim atque naturam: si quidem mundi nondum perfecti neque omnibus partibus absoluti creatorem hunc deum esse voluerunt: de qua re vid. Roeth: Geschichte der abendländ. Philosoph. I. not. 129. pag. 77 seqq. Unde vel Graecorum Vulcanus claudicans nonnihil lucis accipiet. Nomen vero *Παταίκων* et ipsum non prorsus alienum ab Aegyptii Vulcani nomine *Phthah* s. *Ptah*, quippe quod iisdem consonantibus continetur: conf. Bunsen l. l. et vide plura apud Roeth. l. l. pag. 78. Graecis dii *Πάταικοι* vix cogniti, nisi fragmentum inscriptionis a Boeckhio vulgatae huc referas, in qua tale quid legitur; vid. Boeckh: Urkund. z. Seewesen p. 105. 350. Ut ad Vulcani Aegyptii redeam imaginem deformem ac vilem, hanc qui adspexerit, ei vix mirum videbitur, huius adspectu Cambysis iram et indignationem excitatam esse Persasque, qui ab omni deorum forma humana abhorruerunt, tam rudi adeoque ridicula dei Memphitici imagine vel magis esse offensos. — *Cr.* haec adscripsit: „Eiusmodi figurae comparent in numis Cossyrae itemque consimile signum fictile exstat in British Museum (vid. Terra cotta 's of the British Museum ed. Combe nr. 42). Comparat has pygmaeorum deorum imagines cum septentrionalium, Germanorum, Britanorum fabulis editor operis The History of English Poetry by Thom. Warton. Ed. nov. (Lond. 1824) Pref. pag. 39. not. 50."

ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριηρέων] Glossa (unde Suidas et Hesychius sua opinor desumserunt) ad h. l. *θεοὶ οἱ Πάταικοι Φοινικικοὶ ἐν ταῖς πρύμναις ἱδρύμενοι*. Unde quaerit Wesseling., num in suo Herodoti codice glossator legerit *ἐν τῇσι πρύμνῃσι*. Sed, eodem Wesseling. monente, J. Swinton. in Diss. de num. Samar. et Phoen. pag. 60 [ibique Tab. II. fig. 5. Conf. Rasche in Lexic. univers. rei numar. vett. III, 2. pag. 614. *Cr.*] Sidoniorum numum exhibuit, in quo navis conspicitur, quae hosce deos tutelares in *prora* ostendit. Quare malim equidem cum Ruhnken. l. l. pag. 261 statuere, Grammaticos istos in suis Herodoti libris mendose scriptum invenisse *πρύμνῃσι* pro *πρῴρῃσι*, quam cum Selden. l. l. haec secum repugnantia ita conciliare, ut utraque navis pars extrema Pataeco fuerit ornata, qui in puppi tutor s. deus averruncus, in prora autem navis insigne fuerit. De huiusmodi insignibus navium conf. praeter Ruhnkenium l. l. Becker in Charicl. I. p. 213 ed. Herm. — De forma *ὀπώπεε* conf. nott. ad I, 68, ubi hoc reliquit Dietsch., qui nostro loco cum Dindorfio e Schaeferi coniectura edidit *ὄπωπε*, libris scriptis invitis.

ἐγὼ δέ οἱ σημανέω] Plures libri pro *οἱ* exhibent *ὧδε*. Particula *δὲ*, quae male abest a duobus libris, hic in apodosi iteratur, monente Werfer. in Actt. phill. Monn. I. pag. 97. Tu vid. locum prorsus geminum IV, 99 et cf. III, 68. 133. V, 40 ibique allata.

Ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱρὸν κ. τ. λ.] Respexit haec Strabo X. p. 473 s. 725 A. Hoc igitur alterum templum, quod praeter legem intravit Cambyses, diversum a Vulcani templo, cum eius tamen religione coniunctum utique videtur, si quidem Cabiri, quibus consecratum erat, ipsius Vulcani filii eadem inde forma pusilla ac deformi repraesentati ferebantur. Hi vero Cabiri haud alii esse poterunt, nisi summi illi Aegyptiorum dei octo,

ταῦτα δὲ τὰ ἀγάλματα καὶ ἐνέπρησε, πολλὰ κατασκώψας. ἔστι
δὲ καὶ ταῦτα ὁμοῖα τοῦ Ἡφαίστου· τούτου δέ σφεας παῖδας
38 λέγουσι εἶναι. Πανταχῇ ὦν μοι δῆλά ἐστι, ὅτι ἐμάνη μεγάλως
ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσί τε καὶ νομαίοισι ἐπεχείρησε
καταγελᾶν. εἰ γάρ τις προθείη πᾶσι ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι
κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, δια-
σκεψάμενοι ἂν ἑλοίατο ἕκαστοι τοὺς ἑωυτῶν· οὕτω νομίζουσι
πολύ τι καλλίστους τοὺς ἑωυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. οὔκων

qui ex eorum doctrina primum deorum ordinem constituunt (cf. nott. ad II, 43. 46), et ex illo ipso, qui reliquis praeesse putatur summus deus (i. e. ex Vulcano), editi perhibentur. Hinc quoque Hesychius: *Κάβειροι — λέγονται δὲ εἶναι Ἡφαίστου παῖδες*, neque aliter Photius: *Κάβειροι δαίμονες — εἰσὶ δὲ ἤτοι Ἡφαίστου* (ut recte emendavit Lobeck. in Aglaopham. p. 1249 pro *Ἥφαιστοι*) *ἢ Τιτᾶνες*. Qui dii quod summi in rerum natura perhibentur aeque atque in coelo summamque vim in omnes res exercent, inde vocantur *Κάβειροι*, i. e. *θεοὶ μεγάλοι, δυνατοὶ, κραταιοὶ*, ut veteres explicant, *Dii potes* (ut reddidit Varro De ling. Lat. IV, 10. p. 17. Macrob. Sat. III, 4. Cf. Lobeck. Aglaoph. p. 1227 seqq. 1244), stirpe deducta ex Hebraica voce כַּבִּיר ut adeo Aegyptios hos deos Noster eodem nomine significare potuerit insigniori utique ad summam deorum vim declarandam, quo supra iam Samothracum deos appellarat II, 51, ubi vid. nott. Tu vid. inprimis Roeth. l. l. not. 159. pag. 116 seqq. coll. Creuzer Symbol. III. p. 17 seqq. ed. tert., qui Cabiris planetas significari putat septem, addito Vulcano. — In proxime seqq. *θεμιτὸν* ex h. l. attulit Grammaticus in Bekkeri Anecdd. I. pag. 99. De ipsa vocis forma cf. Bredov. p. 269. — In fine cap. cum recentt. edd. exhibui *ὁμοῖα τοῦ Ἡφαίστου*, ubi vulgo insertum *τοῖσι*, quod meliores libri ignorant. Nec agnoscit Thomas Mag. pag. 649 h. l. citans ob structuram vocis *ὁμοῖος* cum genitivo, de qua conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 519, aa. Similia quaedam Herodoteis attulit Schaefer. ad Plutarch. Vit. T. V. p. 150.]

Cap. XXXVIII.

καταγελᾶν] De structura monuimus ad III, 37.

εἰ γάρ τις προθείη] Exscripsit haec Stobaeus Tit. 23, 11. pag. 191 s. 426 T. I. Gaisf. — Nos retinuimus *προθείη*, cuius loco quidam *προσθείη*. In proxime sequentibus cum vi quadam repetita est vox *νόμους* in verbis *ἐκ τῶν πάντων νόμων*, cf. Lobeck. ad Sophocl. Ai. 277. pag. 201. Respicit haec auctor in fragm. Pythagorr. p. 715, notante Valcken., qui haec adiicit: „Quibus adsuevimus usu diuturno, natale solum, patriae leges atque instituta maiorum, prae aliis pulcra videntur hominibus, ut naturae sic receptarum consuetudinum tenacissimis. Vel hoc solum, Herodoto iudice, Cambysen argueret dementiae, quod Aegyptiorum sacris violatis religiosos ritus habuerit ludibrio.“ — In seqq. cum Gaisf. et Matth. scripsi *πολύ τι*, addicente Florentino et Sancrofti libro. Reliqui *πουλύ τι*, quod recentt. edd. mutarunt in *πολλόν τι*, ut praecipit Gregor. Corinth. §. 12, Iones *τὸ πολλὸν* neque *τὸ πολὺ* dixisse affirmans; add. Bredov. pag. 36. Sed cf. Herod. I, 56. II, 106 ibique allata. Ad locutionem *γέλωτα — τίθεσθαι* conf. III, 29. — *πάντες οἱ ἄνθρωποι* retinui cum cett. edd. Unus Gaisfordius e Sancrofti libro ac Vindobonensi exhibet: *οἱ πάντες ἄνθρ.* In Florentino aliisque prorsus deest articulus.

οἰκός ἐστι ἄλλον γε δὴ ἢ μαινόμενον ἄνδρα γέλωτα τὰ τοιαῦτα τίθεσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νενομίκασι τὰ περὶ τοὺς νόμους πάντες οἱ ἄνθρωποι, πολλοῖσί τε καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Δαρεῖος ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρεόντας εἴρετο, ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοίατο τοὺς πατέρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεομένους Καλατίας, οἳ τοὺς

σταθμώσασθαι] Conf. II, 2 et ad seqq. ἐν δὲ δὴ καὶ III, 39. 125. 15 ibique laudd. II, 176 ibiq. nott. I, 185. Quod vero recentt. edd. in antecedentibus πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι scripserunt pro πολλοῖσί τε καὶ ἄλλοισι, malui in vulgata persistere, omnibus libris probata.

ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοίατο] Simillima ex Xenoph. Cyrop. III, 1. §. 43 laudat Steger. Tu conf. Plat. Apolog. p. 41 A., ne plura. — Mox dedi ἔρδειν, quod etiam exhibet ex hoc Herodoti loco Origenes contr. Celsum V. p. 254. Et conf. Herod. III, 80. IV, 60.

τοὺς καλεομένους Καλατίας] Reliqui καλεομένους, a Dindorf. mutatum in καλευμένους, et revocavi cum recentt. edd. Καλατίας, idemque rescripsi III, 97 probante Stiehle in Schneidewin. Philolog. X. p. 225, ubi vulgo Καλαντίαι. E Florentino aliisque h. l. Schweighaeuser., Gaisford. et Matth. dederant Καλλατίας. Rectum praebet Stephanus Byzant. Καλατίαι· γένος Ἰνδικόν· Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ. Hos *Calatias* Rennel. l. l. pag. 522 eosdem esse suspicatur atque *Padaeos*, de quibus III, 99. Sed Heeren. Ideen. I, 1. pag. 364 seq. monet huius gentis nomen latius patere et omnino ad Indiae meridionalis tractus pertinere, cum deductum videatur ab Indica voce *Caller* s. *Coulis*, *Coulenes*. In his vero regionibus carnem humanam edendi consuetudinem semper fere obtinuisse idem addit, cum vel recentioris aetatis peregrinatores istius modi carnem ad vendendum in foro publice expositam viderint, et, quae Herodotus de parentibus, quos comedant, scribat, eadem multo post a Marco Polo enarrentur. Apud gentem Africam, quam vulgo vocant Hottentotten, similia adhuc reperiri Larcherus ad III, 99 scribit. Ad religionem autem sive superstitionem quandam illum morem spectasse e verbis εὐφημέειν μιν ἐκέλευον colligit Maltebrun. Nouvell. Annal. d. voyag. II. p. 328. Infra IV, 25 similia fere de Issedonibus narrantur, quae eadem etiamnum in insula Sumatra apud gentem Battas inveniri scribunt. Conf. Heeren. l. l. I, 2. p. 285. Apud Brasiliae gentes quasdam simile quiddam obtinere testatur Martius (Von dem Rechtszustand der Ureinwohner Brasil. pag. 73), cum cognatos senio infirmos inutilesve caedant atque comedant. Quare non est sane quod in ridiculum talia inconsulto vertat A. G. Schlegel. (Berlin. Taschenbuch. 1829. pag. 16), praesertim cum infra III, 99 de Padaeis similia tradantur. Calatiarum sedes in Indiae septentrionalis montibus Persarum regno finitimis collocari posse putat Benfey (Encyclopaed. v. Ersch. u. Gruber Sect. II. P. XIII. p. 41) eosdemque vix differre ab iis, qui apud Ctesiam Indicc. §. 22 Καλύστριοι vocantur: quo utroque nomine *nigra veste indutos* homines declarari iudicat, cum *Kala* idem valeat atque *niger;* conf. etiam Bohlen: Indien I. p. 63 et Kruse: Indiens alt. Geschicht. p. 37. — Mox reliqui ἐπὶ τίνι χρήματι (i. e. *quo pretio*), cuius loco Dindorf. Comment. de Herodot. dialect. p. XX scribi iubet ἐπὶ τέῳ χρήματι. Verba εὐφημέειν μιν ἐκέλευον vulgo reddunt: „*meliora eum ominari iusserunt.*“ Malim: *silentium agere* (neque tam dira verba, de mortuorum scil. combustione, pro-

γονέας κατεσθίουσι, εἴρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' ἑρμηνέος μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τίνι χρήματι δεξαίατ' ἂν τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατακαίειν πυρί. οἱ δὲ ἀμβώσαντες μέγα εὐφημέειν μιν ἐκέλευον. Οὕτω μέν νυν ταῦτα νενόμισται· καὶ ὀρθῶς μοι δοκέει Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι.

ferre) *eum iusserunt.* Conf. modo allata a Blomfield. in Gloss. ad Aeschyli Agamemn. 1218. Langius vernacule reddidit: *„er solle nicht so gottlos reden."* — Ad formam ἀμβώσαντες conf. I, 10. III, 14.

Πίνδαρος ποιῆσαι] Ad verbum ποιεῖν conf. II, 53, 117. IV, 14. V, 95. A verbo ποιῆσαι sequentia sic pendere vult Mehler in Mnemosyn. V. p. 65, ut φήσας eiiciatur, quod a librario additum putat. Mihi vocula retinenda videbatur. Pindari dictum, quo utitur Herodotus, valde est celebratum multisque repetitum serioris potissimum aetatis scriptoribus, quorum locos referunt Schneider ad Pindari fragm. III, 1. pag. 76 seqq. et Bergk: Poett. Lyricc. Graecc. p. 277 (ad Pindari fragm. 146). Est potissimum Platonis locus in Gorgia pag. 484 B. pag. 126 Heind. (coll. Schol. ad Pind. Nemm. IX, 35 et Aristid. Oratt. Platt. II. p. 52), qui viros doctos advertit, quippe in quo philosophus poëtae dictum alio atque Herodotus sensu accepisse videtur, existimans Pindarum nos edocere voluisse *aeterna lege immortales mortalesque constringi.* Nec multo aliter ipsum Pindarum accepisse, cui νόμος sit *lex summa naturae a fato constituta, cui et dii et homines pareant,* statuit Boeckh., ipsos Pindari versus sic probabiliter restituens:

. . . . κατὰ φύσιν
νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς
θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων
ἄγει δικαιῶν τὸ βιαιότατον
ὑπερτάτᾳ χειρί. τεκμαίρομαι
ἔργοισιν Ἡρακλέος κ. τ. λ.

(Vid. Pindd. Opp. T. II. P. II. pag. 640 seqq.) Quem sequitur Dissen. (Commentt. in Pind. Carm. pag. 660) et Bergk l. l., nisi quod verba κατὰ φύσιν in Pindari carmine revera exstitisse negat. Herodotus autem, ut Wesselingii utar verbis, intellexit *mores longa adsuetudine valentes et dominantes quantumvis pravos et inhumanos.* His enim utique ὁ νόμος s. lex continetur, quam unam in civitate regnare vult Noster, vulgo receptam Graecorum sententiam secutus. Hoc enim satis constat, per Graeciae civitates liberas id unum maxime valuisse, ut lex s. νόμος pro domino uno haberetur, cui omnes liberi cives servirent. Egregie monstrant Herodoti verba VII, 104 et quae similia ex Platone, aliis excitavit C. Fr. Hermann. Lehrb. der Griech. Staatsalterth. §. 51. not. 5. et seqq. §. 53. not. 3 seqq. ed. quart. Consuli etiam poterunt de hac Herodoti sententia Hoffmeister: Sittlich-religiöse Weltansicht des Herodot. p. 71. 91 et Brandis: Geschicht. d. Griech. Röm. Philosoph. I. p. 521. Ac videtur mihi Noster hanc totam de νόμῳ disputationem s. digressionem consulto inseruisse non tam declaraturus, quid ipse de rebus publicis et de civitate regenda sentiret (cf. Commentat. §. 12 et locc. ibi allat.) aut quam exosum sibi esset tyranni imperium, qui lege prorsus solutus νόμαιά τε κινεῖ πάτρια κ. τ. λ., ut loquitur III, 80, quam potius respiciens ad ea, quae sua ipsius aetate in Sophistarum scholis ferebantur: horum enim artibus in utramque partem de quaque re disputantium quum omnia, quae inter cives firma ac certa esse debent, in dubium vocari incertaque reddi, ipsosque mores atque instituta, unde lex omnis, quae una in civitate libera regnare debet, proficiscitur, inde labefactari videret non sine summo totius rei publicae discrimine, hanc opinor suam sententiam Sophistis opposuit, qua legem (νό-

39 *Καμβύσεω δὲ ἐπ' Αἴγυπτον στρατευομένου ἐποιήσαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηΐην ἐπὶ Σάμον τε καὶ Πολυκράτεα τὸν Αἰάκεος, ὃς ἔσχε Σάμον ἐπαναστὰς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν πόλιν, τοῖσι ἀδελφεοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι ἔνειμε, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας ἔσχε πᾶσαν Σάμον, ἴσχων δὲ ξεινίην Ἀμάσι τῷ Αἰγύπτου βασιλέϊ συνεθήκατο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεκόμενος ἄλλα παρ' ἐκείνου. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτεος τὰ πρήγματα αὔξετο, καὶ ἦν βεβωμένα*

μον) omnium regem haberi legeque ipsa totius civitatis salutem contineri voluit.

CAP. XXXIX.

ὃς ἔσχε Σάμον ἐπαναστάς] i. e. *qui seditione mota Samum occupavit.* Rem enarrat Polyaen. Strategg. I, 23. §. 2. Hoc autem factum fuisse vulgo ponunt Olymp. LIX, 4. Larcherus posuerat Olymp. LXII, 2 (cf. Tab. chronol. pag. 628), Volneius LXI, 4; Panofka, qui pluribus disputat, quo tempore Sami tyrannidem susceperit Polycrates (Samiorr. res pag. 29 seqq.), in Beutleii sententiam discedit, qui Olymp. LIII, 3 (566 a. Chr. n.) hoc accidisse statuit. Quam sententiam refutans I. M. Schultz. in Apparat. critic. pag. 30 seq. vix certa ratione hodie effici posse monet, quando Polycratis dominatio in Samios inceperit, sed probabilem videri Eusebii rationem, qui ad Olymp. LXII, 1 s. 532—531 a. Chr. n. Polycratis et fratrum tyrannidem reiecerit. Atque hac in sententia omnium maxime probabili mihi quoque acquiescendum videtur: sequitur hanc Wachsmuth Hellen. Alterthumsk. I. p. 496. 859. ed. sec. itemque Clinton. Fast. Hellen. p. 10—12 ed. Krueger. coll. Fischer. Griechische Zeittafeln p. 132. Ad Bentleii sententiam redire mavult Plass: Die Tyrannis I. pag. 235 seq., ubi de Polycrate pluribus disputat, de quo etiam peculiari libello scripsit D. I. Veegens: De Polycrate Samio, Amstelodam. 1839. — Ad verba *τριχῇ δασάμενος τὴν πόλιν* conf. quae supra ad III, 26 occasione oblata adscripsimus. Adde Anacreontem, qui insulam hinc vocavit *tripartitam* (*τριμερίστην*): vid. Anacreontis Reliqq. ed. Bergk p. 164 seq. et potissimum p. 169. — In verbis *ἔσχε πᾶσαν Σάμον* omisi cum recentt. edd. voculam *τὴν* olim ante *Σάμον* positam, quam plerique libri scripti ignorant.

ξεινίην — συνεθήκατο] *ξεινίην* hic dedi e Sancrofti libro cum Bredovio (p. 180) et recentt. edd. pro vulg. *ξεινηΐην*. Tu vid. I, 27. 69. II, 182. III, 43, ubi in vera lectione *ξεινίην* Codd. conspirant. Quod in Stephani margine legitur *φιλίην*, id pro interpretamento habeo, quod etiam paulo post ante *συνεθήκατο* in quorundam librorum textum irrepsit. — De *Amasi*, Graecorum studiosissimo, conf. II, 178; de tempore, quo vixerit, cf. nott. ad I, 30. II, 162. III, 10.

καὶ ἦν βεβωμένα] i. e. *eius res s. imperium per Ioniam reliquamque Graeciam celebratum erat.* De locutione conf. VI, 131. VIII, 124; ad formam cf. nott. ad I, 10. Cum autem h. l. Ionia reliquae Graeciae quodammodo opponatur, satis opinor inde perspici poterit, quantum illo tempore iam floruerit Ionia et prae reliqua Graecia eminuerit. Quod ad Samios, vera Herodotum memoriae prodidisse monet Panofka l. l. pag. 32, quum etiam teste Thucydide (I, 13) ac Strabone (XIV. p. 637), alios ut taceam, sub Polycratis imperio Samiorum res maxime viguerint. Quin vel ante Polycratis aetatem circa Olymp. XXXVII et

ἀνά τε τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. ὅκου γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι, πάντα οἱ ἐχώρεε εὐτυχέως. ἔκτητο δὲ πεντηκοντέρους τε ἑκατὸν καὶ χιλίους τοξότας· ἔφερε δὲ καὶ ἦγε

XL Samum artibus et commercio floruisse, ad III, 139 monstrabimus.

ὅκου γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι] i. e. *quocunque enim cum exercitu proficisceretur* s. *expeditionem institueret*. Idem verbum ἰθύσειε I, 204. IV, 122. VIII, 8, 2. Conf. Blomfield Glossar. in Aeschyli Pers. 417. De Ionum more, quo ἰθὺς pro εὐθὺς etc. dixerunt, plura Bredov. p. 160 seq. — Apud Frontonem loco mox laudando Polycrates inde dicitur „omnium quaecunque intenderat sine offensione potitus. Nihil in aetate agunda duri aut acerbi expertus esse dicitur: quin sub manus cuncta."

ἔκτητο δὲ κ. τ. λ.] Plures libri ἐκέκτητο, quos neque hoc loco neque aliis, ubi eadem reperitur forma, secuti sumus. Conf. II, 108, Eustath. ad Homer. Ili. pag. 759, 41 s. 662, 39. Ac monuit de Ionum hac forma Fischer. ad Weller. II. pag. 288 et (nam ad Atticos quoque transiit scriptores) Heindorf. ad Platon. Protagor. pag. 572. Plura dabit Bredov. pag. 287. De pentecontoris conf. I, 163 ibique nott., Thucydid. I, 14 ibique interpretes, quibus adde disputata a Moversio in libro: Die Phoenizier II, 3 (III, 1). pag. 173 seq. 178 seq. Etenim id mirum videri queat, cur hoc loco in copiarum navalium recensu solae naves pentecontori, neque triremes commemorantur, quale navium ad belli usum aptorum genus longe antea (circa 704 a. Chr. n.) et inventum et vel apud Samios introductum erat; accedit, quod Cambysi ad Aegyptiacam expeditionem proficiscenti quadraginta triremes misisse dicitur Polycrates: vid. Herod. III, 43. Sed pentecontori, quibus illa aetate Phoenices rebus navalibus omnino excellentes utebantur, cum et magnitudine et ambitu ceteris navibus praestarent, inde opinor explicandum videtur, cur Polycrates, spretis triremibus, pentecontorûm classem habuerit aptam ad bellicos usus. Ac spectant haec ad illam Samiorum θαλασσοκρατίαν, de qua conf. III, 122 ibique nott.

χιλίους τοξότας] Qui numerus iusto minor videtur Larchero ob ea, quae III, 45 narrantur, cum decem milia stipendiariorum militum tyrannum habuisse multo sit probabilius. Equidem hic eosdem intelligi puto, qui III, 45 vocantur τοξόται οἰκήϊοι, i. e. *satellites regii*, quales aliorum tyrannorum δορυφόροι vulgo occurrunt (cf. I, 59), quos mille tantum fuisse numero eo magis mihi fit credibile, quod praeter hosce τοξότας οἰκητους illo loco commemorantur ἐπίκουροι μισθωτοί, *milites conductitii, stipendiarii* (cf. nott. ad III, 4), quos plures numero sibi comparasse videtur tyrannus. Ac recte sic quoque h. l. intellexit Plass l. l. I. p. 238.

ἔφερε δὲ καὶ ἦγε πάντας] Citat haec Eustath. ad Homer. Ili. pag. 573, 18 s. 435, 35. Ad locutionem conf. I, 88 ibique nott. In verbis proxime sequentibus: τῷ γὰρ φίλῳ ἔφη χαριεῖσθαι μᾶλλον ἀποδιδοὺς τὰ ἔλαβε ἢ ἀρχὴν μηδὲ λαβεῖν (i. e. *amico enim dicebat se gratificari malle reddendo potius quae eripuisset, quam si omnino nihil ei eripuisset*) Dindorf. scripsit χαριέεσθαι, secutus ea, quae etiam Bredovium praecipientem invenimus p. 340. 356. 375 seq. Equidem satius duxi cum Dietschio in talibus a vulgata codd. omnibus probata non recedere. Ad ἀρχὴν cf. supra III, 16 ibique nott. Idem Dindorf. pro αἱρήκεε, quod equidem cum Dietsch. retinui, scripsit ἀραιρήκεε: cf. Prolegg. p. XXXIII et Bredov. p. 314—316, qui hanc formam reduplicatam unam veram habet in Herodoto, quam invitis libris revocare pronum videtur. Ad argumentum conf. Thucydid. I, 13: καὶ Πολυκράτης Σάμου τυραννῶν ἐπὶ Καμβύσου ναυτικῷ ἰσχύων ἄλλας τε τῶν νήσων ὑπηκόους ἐποιήσατο καὶ Ῥή-

πάντας, διακρίνων οὐδένα. τῷ γὰρ φίλῳ ἔφη χαριεῖσθαι μᾶλλον ἀποδιδοὺς τὰ ἔλαβε ἢ ἀρχὴν μηδὲ λαβών. συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων αἱρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἠπείρου ἄστεα, ἐν δὲ δὴ καὶ Λεσβίους, πανστρατιῇ βοηθέοντας Μιλησίοισι, ναυμαχίῃ κρατήσας εἷλε, οἳ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι ὤρυξαν. Καί κως τὸν Ἄμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ 40
Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλά οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελές. πολλῷ δὲ ἔτι πλεῦνός οἱ εὐτυχίης γινομένης γράψας ἐς βιβλίον τάδε
216 ἐπέστειλε ἐς Σάμον· Ἄμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει· Ἡδὺ μὲν

νειαν ἑλὼν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ. — In seqq. ad verba ἐν δὲ δὴ καὶ cf. ad III, 38 nott. et Kuehner. Gr. Gr. §. 618, 2. Ad ipsum bellum, quod hoc loco commemoratur, cum Milesiis gestum spectare censet Panofka l. l. pag. 32 locum ap. Schol. Aristoph. Plut. 1003 s. 1075, ubi oraculum, quod Polycrati obtigerit, quoque ipso ille ad bellum Milesiis inferendum motus fuisse videri queat circa Olymp. LVI, ut Panofka existimat, memoriae proditur. Neque vero e Scholiastae verbis quidquam concludi posse, quod ad hoc bellum Polycratis cum Milesiis pertineat, recte mihi statuere videtur C. G. Schmidt: De rebus publicis Milesiorum (Gotting. 1855) p. 38 seq., cum Caribus potius hoc oraculum ab Apolline datum fuerit quaerentibus, num Milesios auxilio vocarent, cum a Dario bellum inferretur. De ipso bello inter Polycratem et Milesios exorto recte idem Schmidt sic iudicat: Polycratem hoc bello Miletum tanquam civitatem florentissimam reque navali atque commercio maxime florentem opprimere voluisse: quod vero ipsi haud successisse, ex ipso Herodoti silentio satis opinor concludere licebit.

CAP. XL.

εὐτυχέων — οὐκ ἐλάνθανε] i. e. *atque Amasin haud sane latebat, magna felicitate frui Polycratem* s. *res Polycratis admodum florere:* ad structuram cf. I, 44, ne plura. Ad verba: ἀλλά οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελὲς (i. e. *sed haec res eum advertit, ei curae fuit*) conf. I, 89. II, 150. V, 12. Ad ipsum argumentum Herodoteae narrationis de summa Polycratis felicitate eiusque commercio cum Amaside Aegyptiorum rege, a quo monitus annulum in mare deiecit, conf. Diodor. Sicul. I, 95. Strab. XIV. p. 638. Athen. XII. p. 522. 540. Plin. Hist. Nat. XXXVII, 1. 2. Valer. Maxim. VI, 9. ext. 5. Cicero de finibb. V, 30. Herodotea fere retulit Fronto de bello Parthico p. 323 seqq. T. II. ed. Francof.

Ἄμασις — ὧδε λέγει] Admonet Wesseling. de hac simplici in regum epistolis edictisve usitata formula, laudans Herod. IX, 140. III, 122. Thucydid. I, 129. II Regg. XVIII, 31. Tu conf. quoque Plutarch. II. pag. 151 B. (ibique Wyttenbach. Animadverss. pag. 942), ubi Amasidis refertur epistola ad Biantem scripta, et Diogen. Laert. VIII, 3, ubi Polycrates Amasidi Pythagoram literis scriptis commendasse fertur. In hac vero Herodotea epistola, ad quam respicit Maxim. Tyr. XXXV, 2, ait Valckenar., „sic parum considerate „fingitur loquens Amasis, ac si So„lonem audiisset in aula Croesi ver„ba facientem (supra I, 32). Qui So„lonis illud cum Croeso colloquium, „hanc quoque confinxit epistolam „Herodotus, ab illis hoc nomine non „facile reprehendendus, qui histo„riae cursum orationibus interiectis „sibi libenter patiantur ab histori„cis Graecis et Latinis interrumpi.“ Nec tamen ex unius alteriusque sententiae similitudine colligi posse, epistolam sive colloquium ab Herodoto prorsus fictum esse, censet in-

πυνθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξεῖνον εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, ἐπισταμένῳ τὸ θεῖον ὡς ἔστι φθονερόν. καί κως βούλομαι καὶ αὐτὸς, καὶ τῶν ἂν

terpres Italus. Mihi de hac epistola, quam nemo unquam sic Graece ab Amaside scriptam et ab Herodoto descriptam vel Graece redditam putabit (cf. Dilthey Griech. Fragmm. I. p. 56, Westermann De epistoll. scriptt. Graecc. P. I. p. 5. II. p. 11), idem fere statuendum videtur, quod de Solonis colloquio celeberrimo supra ad I, 30 statuimus. Quod ut prorsus fictum esse negamus, ita variis sententiis exornatum esse a Nostro eum in finem putamus, ut suam sententiam de rebus divinis ac divina omnium rerum providentia adeoque Nemesi declararet, quam in omnibus rebus humanis manifestam iis quoque, quae Polycrati, famosissimo Graecorum tyranno et potentissimo, acciderint, insigniter probari arbitratur. Huc enim spectare credam ut alia, quae de Polycrate in Herodoteis Musis enarrantur, ita hanc quoque epistolam, natam illam quidem ex eo commercio, quod utique Amasis, ut erat Graecorum studiosissimus (cf. Herodot. II, 178 seqq.), cum Polycrate habuisse videtur, teste Strabone, Diodoro, aliis supra laudatis, sed ita compositam ab Herodoto, ut regem Aegyptium, qui Graeco tyranno haud scio an prudentiam et moderationem commendaverit, id literis scriptis eo modo facientem produceret, qui Graecorum decretis adeoque suae ipsius sententiae de rebus divinis atque humanis congruens esset summamque inde vim haberet in Graecorum animos, quorum in gratiam suam historiam omnino perscripsit. Conf. Ditges de fati ap. Herodot. ratione p. 14. Amasidis vero has literas circa Olymp. LVI, quo tempore cum Milesiis tyrannus bellum gerebat, scriptas videri, auctor est Panofka l. l. pag. 33. Exscripsit illas Stobaeus Tit. CXII, 15. p. 583 s. T. III. p. 411 ed. Gaisf. Receperunt in Epistolarum collectiones Aldus (Venet. 1499) et Genevensis editor (1606. p. 455), ut monet Westermann. loco supra laudato p. 11, qui illud addit, mature iam hanc epistolam loco suo motam in libris manuscriptis tanquam singularem epistolam circumferri coeptam esse, indeque se ipsum in cod. Guelferbytano 104. fol. 25 invenisse eandem inter Synesii epistolas insertam.

ἐπισταμένῳ τὸ θεῖον ὡς ἔστι φθονερόν] Retinui vulgatam cum recentt. edd. praeeunte Matthiae nec improbante censore Ienensi 1817. nr. 263. p. 363: e Florentino Schweigh. et Gaisford. inverso ordine dederant τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ κ. τ. λ. Sed Noster supra I, 32 iam scripserat: — ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὸν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες. Nostro loco ἔστι omisit Dindorf: equidem cum Dietschio retinere malui, omnibus codd. adstipulantibus. De ipsa sententia vid. nott. ad I, 32 et conf. Ditges: De fati ap. Herodot. ratione pag. 14, Luebker: Sophokleische Theolog. u. Ethik I. pag. 57 seq.

καί κως βούλομαι] i. e. *ac fere malo et me ipsum et eos, qui mihi sunt curae, ex parte secundis, ex parte adversis uti rebus, eoque modo vitam transigere, ut fortunam in utramque partem per vices experiar, quam ut rebus omnino secundis fruar.* Ad βούλομαι cum Valckenario licet mente addere μᾶλλον, Homeri ad usum, qui saepius sic adhibet hoc verbum hoc sensu, sequente vocula ἤ, ut Ili. I, 117 coll. 112. II, 319. Od. III, 232. Tu conf. etiam Lambert. Bos. de Ellipss. l. Gr. p. 770 Schaef. Ast. ad Platon. Polit. p. 388. — Ad προσπταίειν conf. I, 65 ibique nott. — διαφέρειν τὸν αἰῶνα *(vitam transigere)* Noster dixit eodem modo, quo Euripides Hel. 10 βίον διαφέρειν, et quae alia huiusmodi ex Hippocrate, aliis afferuntur in Thesaur. L. Gr. II. p. 1374 Dindorf. Moneo propter Klausen, qui hunc locum laudans in notis ad Aeschyli Choëphor. 60. p. 91 interpretatur: *administrare vi-*

κήδωμαι, τὸ μέν τι εὐτυχέειν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταίειν, καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα ἐναλλὰξ πρήσσων, ἢ εὐτυχέειν τὰ πάντα. οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας, ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος, εὐτυχέων τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποίησον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας, τὸ ἂν εὕρῃς ἐόν τοι πλείστου ἄξιον, καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀπόβαλε οὕτω, ὅκως μηκέτι ἥξει ἐς ἀνθρώπους. ἤν τε μὴ ἐναλλὰξ ἤδη τὠπὸ τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι ταῖσι πάθαισι προσπίπτωσι, τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀκέο. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος ὁ Πολυκράτης, 41

tam. Ad ἐναλλὰξ cf. VI, 52. Plut. Arat. 30; ad τὰ πάντα εὐτυχέειν Herod. III, 43. 44. Ad ipsam sententiam iuvat addere, quae Fortunatus Iuvalta, Rhaetus, in commentariis vitae suae a Mohrio (Archiv. f. d. Geschicht. Graubündt. I. pag. 108) in vernaculum sermonem redditis scribit se ipsum pari modo consolans, quod nemo mortalium reperiatur, qui vel summa felicitate usus in mala non incidat, cum in humana vita res secundae atque adversae se invicem excipiant, nec unquam pari fortuna res profluant. Fronto loc. supra laud. ita sententiam expressit: „haudquaquam utile est homini nato res prosperas perpetuo evenire. Fortunae variae magis tutae.“

οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας] i. e. *neminem enim unquam fando cognovi.* Conf. II, 150: ἤδεα γὰρ λόγῳ. Verba subsequentia: ὅστις ἐς τέλος — πρόρριζος prorsus respondent iis, quae in Solonis colloquio leguntur I, 32 fin., ubi inter alia haec: πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψε, ubi conf. Herod. VI, 86 fin. ibique de voce πρόρριζος nott. — ἐς τέλος valet *postremo, versus vitae finem;* Diodori Siculi locos quosdam, ubi eadem reperitur dictio, excitavit Wesseling. ad Diodor. III, 39. — Ad locutionem τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, quae redit cap. 43, conf. quod cap. sequenti legitur eodem fere sensu: τὴν ψυχὴν ἀσηθείη. Totam sententiam sic redde: *re tecum deliberata quodcunque inveneris maximi tibi pretii esse ac tale, cuius iactura maxima aegritudine animum tuum adficiat, hoc ita abiice, ut non amplius ad homines* (s. in hominum conspectum) *perveniat.* — In verbis antecedentibus Cobet scribi vult: σύ νυν ἐμοὶ πειθόμενος pro σὺ ὦν νῦν κ. τ. λ. In sequentibus ad verba ὅκως — ἥξει, ubi male in quibusdam ἥξῃ, conf. nott. ad III, 36.

ἤν τε μὴ ἐναλλὰξ ἤδη κ. τ. λ.] „*ac tu quidem, si nec ab hoc inde tempore* (quo ego te haec admoneo) *res secundae per vices fere cum adversis tibi accident, fac ut iis eo quo dixi modo* s. *ea, quae a me proponitur, ratione medearis.*“ Scripsi in his τὠπὸ, ut Florentinus, Mediceus, alii praebent, pro τὸ ἀπὸ, quod Gaisfordius dederat; vid. Bredov. p. 197 et conf. Herod. I, 199. Deinde reliqui: τοι ταῖσι πάθαισι, quod etiam probat Schaefer. (ad Plutarch. Vitt. T. VI. p. 477), addens voculam αὖ ante ταῖσι πάθαισι, cuius loco Florentinus et, ut credibile est, alii quoque libri ταῖς πάθαις, quod cum genuinum esse negaret Bredov. p. 83 coll. 233, scribi iussit αὐτῇσι πάθῃσι, quod dedit Dietsch. τῇσι πάθῃσι exhibuit Dindorf. — Ad ἀκέο cf. III, 16.

Cap. XLI.

ἐπιλεξάμενος] i. e. *quae cum legisset.* Conf. I, 124. 125. II, 125. III, 43. 128 etc. Hesychius, notante Larchero, haec: ἐπελέξατο· τὰ γεγραμμένα ἀνέγνωσεν.

καὶ νόῳ λαβὼν, ὥς οἱ εὖ ὑπετίθετο Ἄμασις, ἐδίζητο, ἐπ' ᾧ ἂν 217
μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσηθείη ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων· διζήμενος δ' εὕρισκε τόδε. ἦν οἱ σφρηγὶς, τὴν ἐφόρεε χρυσόδετος,

καὶ νόῳ λαβὼν] i. e. *cumque haec animo recondidisset, intellexisset ac reputasset*. Exstat eadem locutio III, 51. 143. V, 91. VIII, 19. Schweigh. confert IX, 10, ubi est: φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον. Quo eodem fere pertinebant haec: ἐπὶ νόον τρέπειν III, 21, ubi vid.; ἐν νόῳ ἔχειν I, 10. 27. III, 143. ἐν νόῳ γίνεσθαι IX, 46. Add. Arrian. Exped. I, 23, 2 ibique Ellendt. — Mox retinui ὑπετίθετο, quod plerique libri afferunt; Dindorf. Aldinae lectionem ὑποτίθοιτο revocavit.

τὴν ψυχὴν ἀσηθείη] Observat Wessel. ἀσᾶν et ἀσᾶσθαι apud Hippocratem saepius dici de *fastidio* et *tristitia* itemque apud Theognid. 659, ubi additur φρένα, et 983, ubi additur θυμόν. Cf. nott. ad III, 40.

ἦν οἱ σφρηγὶς, τὴν ἐφόρεε χρυσόδετος] Hac de gemma veterum locos collegit Panofka De Samiorr. rebb. pag. 34. not. 1 et multo ante Kirchmann. De annull. pag. 170 seqq. Quibuscum *Cr.* conferri vult, quae apud Pausan. I, 17. §. 3 coll. Hygin. Poët. Astr. II, 5 narrantur de Minois gemma, quam in mare deiectam Theseus, quo Neptuni filium se esse probaret, retulisse fertur, et quae ibid. X, 30. §. 2 traduntur de Phoco, Aeaci filio, cui Iaseus gemmam dono dedit auro inclusam s., ut ipsa verba apponam, λίθου σφραγῖδα ἐνδεδεμένην χρυσῷ. Nostra aetate quis ignorat elegantissimum Schilleri carmen de Polycratis annulo? De quo ipso annulo ex Herodoti loco disputavit Facius in Miscell. z. Gesch. d. Cultur und Kunst pag. 66 seqq. notante *Cr.*, itemque Lessing in: Antiquar. Brief. (Opp. T. XI. pag. 153--161 et additament. Eschenburg. ibid. pag. 183 et XII. p. 253), ad quem eundem iure provocat Sillig. in Catalog. Artificc. pag. 442. Ac Lessingius quidem hunc Polycratis annulum gemmam caelatam, quae effigiem habuerit insculptam, fuisse negat, sed lapidem simplicem, integrum, auro inclusum. Neque enim Theodorum, qui tum in aere elaborasse, tum architectus insignis fuisse fertur, sculpendi peritum dici a veteribus; nec omnino, teste Plinio in Hist. Nat. XXXVII, 1, ante Polycratis tempora gemmas caelatas exstitisse, cum multo post demum, Ismeniae tempore, smaragdis signa insculpere coeperint. At illud argumentum, de Theodoro depromptum, nihil valere monet Eschenburg. l. l., quo magis non in una arte, sed in pluribus bene versatos esse constet. haud paucos Graecorum artifices, ipseque Herodotus, cum scriberet: ἦν δὲ ἔργον Θεοδώρου, profecto non simplicem lapidem auro inclusum, sed artis quoddam opus intellexerit. Quare malim cum Eschenburg. h. l. σφραγῖδα accipere de gemma caelata s. de annulo, cuius lapidi signum quoddam fuerit insculptum, probante Polluc. V, 100, Pausan. l. l. (ubi verba Θεοδώρου ἔργον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγὶς ex ipso Herodoto deducta videri recte statuit Siebelis) et Tzetz. (Chil. VII, 121, ubi legimus: ὃν τεχνικῶς ἐσφράγισεν ὁ δακτυλιογλύφος Θεόδωρος ὁ Σάμιος). Quibuscum conf. Clement. Alexandr. Paedag. III. p. 289 Tom. I. Pott., unde *lyram* annulo insculptam fuisse credas licet. Nec aliam Minois nec Phoci fuisse gemmam, iure quodam mihi sumere posse videor. Et multo ante Polycratis tempora Mnesarchus, Pythagorae pater, vocatur δακτυλιογλύφος apud Diogen. Laert. VIII, 1, notante *Cr.* Accedit, quod ipsa vox σφρηγὶς annulum significat, quo utimur signatorio, qui inde signum quoddam sive imaginem insculptam habet, quemadmodum de Babyloniis Noster scribit I, 195 ἕκαστος δὲ σφρηγῖδα ἔχει, neque huc non pertinet alter Nostri locus VII, 69, ubi commemoratur λίθος, ὀξὺς πεποιημένος, τῷ καὶ τὰς σφρηγῖ-

σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλε-

δας γλύφουσι, itemque Plutarchi locus in Vit. Marii cap. 10 scribentis: *αὐτός τε Σύλλας σφραγῖδα ποιησάμενος ἐφόρει γλυφὴν ἔχουσαν ἐγχειριζόμενον ὑπὸ τοῦ Βόκχου τὸν Ἰουγούρθαν ἑαυτῷ*. Inde ἡ δημοσία σφρηγὶς de publico Atticae civitatis sigillo in Graecis inscriptionibus apud Rangabé Antiquités Helleniq. II. nr. 838 b. c. et 847 p. 495 et p. 509. Quae cum ita sint, non erat, quod Becker. in Charicl. I. p. 345 sec. edit. dubium esse pronuntiaret, quid in hoc Herodoti loco statuendum esset; mirorque C. O. Mueller. (Handbuch d. Archaeolog. §. 97, 2. coll. §. 60 ed. tert.) ad Lessingii, ut videtur, sententiam accedentem Theodoro nihil tribuere nisi quod gemmam auro incluserit. De gemma caelata rectius h. l. cogitavit Creuzer. (Zur Gemmenkunde etc. p. 134), Gurlitt (Archaeolog. Schrift. p. 101) et praecipue Urlichs, qui totam hanc quaestionem denuo pertractavit in: Rheinisch. Mus. N. F. X. p. 24; neque aliter accepit Wilkinson (Manners etc. I. p. 186), qui de Arabum voce *Khâtom* admonuit, quae prorsus conveniat cum Graecorum voce σφραγὶς, si quidem annulus designatur, qui lapidem vel aurum inclusum habet, cui nomen vel aliud quid insculptum est. Apud Arabes enim addit similem quandam Graecae ferri famam, ita tamen ut annulus forte in mare ciciderit neque ulla Polycratis fiat mentio.

χρυσόδετος] indicatur *lapis* s. *gemma auro inclusa* s. *circumdata*, plane ut apud Pausan. X, 30. §. 2 legimus *σφραγῖδα ἐνδεδεμένην χρυσῷ*, ubi Siebelis, non immemor loci Herodotei, citat Diodor. Sicul. XIX, 94 memorantem *δακτυλίους ἐνδεδεμένους λίθους*.

σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα] „*Sardonychem* eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romae, si credimus, Concordiae delubro, cornu aureo Augusti dono inclusam et novissimum prope locum tot praelatis obtinentem.“ Ita scribit Plinius H. N. (XXXVII, 1, 2 coll. 4), quem sequitur Solinus cap. 33, ab Herodoto uterque dissentiens, nisi, quae Larcheri est suspicio, duo Polycratis fuerint annuli, quorum alter ab Herodoto, alter a Plinio commemoretur. Lessingius l. l. pag. 183 Herodoto unice in his fidem haberi vult; quod idem mihi quoque, quamvis aliis de causis, maximopere placet. Add. Urlichs l. l. recte negans eam sardonychem, quae utique Romae asservabatur et Polycratis fuisse perhibebatur, de eo Polycratis annulo accipi posse, de quo Herodotus tradit. Quid? quod nuperrime scribunt hunc ipsum Polycratis annulum, Romae asservatum, a vinitore quodam in Albani vineis repertum ac summo pretio venum datum esse! Conf. Athenaeum Franc. 1856. nr. 8. pag. 157 seq. De ipso *smaragdo*, lapide maxime duro indeque ad insculpendum ut aptiore ita difficiliore, vir doctus monuit, notante *Cr.*, in The classical Journal IV. p. 167 seq., ubi hic locus tangitur. Addit idem *Cr.* — „Ψευδὴς σμάραγδος Theophrasti De lapidib. §. 25 est malachites (*der Malachit*). Vid. Schneideri annott. in eum locum pag. 557 sq.“ C. O. Mueller l. l. §. 313, 2 veterum smaragdum plerumque ex eo genere esse scribit, quod nunc vocatur *Plasma di Smeraldo*.

ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου] δὲ ἦν cum recentt. edd. scripsimus, probante censore Ienensi 1817. nr. 163. pag. 363. Vulgo ἦν δέ. Cobet prorsus eiici vult ἦν. — De *Theodoro* diximus ad I, 51. Intelligitur h. l. *Theodorus minor natu*, qui cum Teleclis filius vocetur, distingui debet ab altero Theodoro, Rhoeci (de quo ad III, 60) filio alteriusque *Teleclis* fratre. Qui multo prior ad Olympiadum initia fere a viris doctis removetur artemque aeris fundendi reperisse fertur; a quo istum annulum factum multorum annorum decursu ad Polycratem pervenisse haud magis probabile est, quam calicem Croesi (cf. I, 51) ab eodem Theodoro, quinque saltem hominum aetatibus antiquiori, elaboratum esse

κλέος Σαμίου· ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίεε τοιάδε. πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτὴν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἑκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγῖδα, πάντων ὁρεόντων τῶν συμπλόων, ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος· τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε.
42 ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐχρᾶτο. Πέμπτῃ δὲ ἢ ἕκτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήνεικε γενέσθαι. ἀνὴρ ἁλιεὺς, λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν, ἠξίου μιν Πολυκράτεϊ δῶρον δοθῆναι· φέρων δὴ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτεϊ ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν. χωρήσαντος δέ οἱ τούτου, ἔλεγε διδοὺς τὸν

si dixeris. Apud Diodor. I, 98 et Athenagor. XIV. p. 61 *Telecles* ille maior natu, Theodori prioris frater, intelligi debet; apud Herodotum et Pausaniam (VIII, 14, 5. X, 38, 3) *Telecles minor natu*, Theodori minoris pater. De quibus artificibus consul. Thiersch. Epoch. d. bild. Kunst. pag. 181 seqq. ed. secund., quem iure sequitur Sillig. l. l. pag. 435 seq. 442; conf. etiam Panofka: Samiorr. res pag. 53 seq. Ac plures Theodoros Samios eosdemque artifices distinguendos esse dudum, notante *Cr.*, monuerat Boettiger. in: Andeutt. z. Archaeolog. pag. 52. Tu vide potissimum de hoc Theodoro accurate disputantem et singula huius artificis opera, quae constant, recensentem Urlichs l. supra l. pag. 23 seqq. — ἀποβαλέειν retinui, vid. nott. ad IV, 42; recentt. edd. ἀποβαλεῖν.

περιελόμενος τὴν σφρηγῖδα — ῥίπτει] i. e. *gemmam detractam* (de digito) *in mare coniicit.* Ad verbum περιαιρεῖσθαι *detrahendi* notione conf. III, 128 coll. 159. 96. II, 151. Plat. Sympos. p. 213 A. De republ. II. p. 359 E. Nec alia vis praepositionis περὶ in verbo περιτίθεσθαι (de quo vid. nott. ad Plutarch. Pyrrh. 11. pag. 170), περιτίλλειν (Herod. III, 32), in aliis. In proxime antecedentibus ad significationem verbi ἀναγαγεῖν (quod in ἀνάγειν mutari iubet Naber in Mnemosyn. IV. p. 19) conf. allata ad VIII, 60. §. 1. In verbis ἀπὸ τῆς νήσου ἑκὰς licet orationis abundantiam quandam animadvertere, haud dissimilem ab ea, quam ad III, 16 notavimus, ad maiorem sermonis perspicuitatem pertinentem. Tu conf. etiam nott. ad Plutarchi Flamin. pag. 126. Quare nolui abiicere praepositionem ἀπὸ et h. l. et loco simili IX, 93, ut placet Cobeto et Mehlero in Mnemosyn. V. p. 65. Mox retinui ἀπέπλεε a recentt. edd. mutatum libris invitis in ἀπέπλωε, sed ἐχρῆτο, quod Dindorfius retinuit, mutavi in ἐχρᾶτο, vid. nott. ad III, 36 et de locutione συμφορῇ χρῆσθαι nott. ad I, 35. Add. Herodot. III, 117 et Hemsterhus. ad Callimach. in Dian. 69. p. 104.

CAP. XLII.

ἀπὸ τούτων] Cave corrigas ἀπὸ τούτου. Haud aliter ἐκ τούτων in Plutarch. Flamin. 9 init., ubi vid. nott. pag. 100, coll. Herod. I, 4. Add. Aeschyl. Pers. 793. — In seqq. ἐπὶ τὰς θύρας de *regis palatio* s. de *aula regia*, ad quam accessit piscator, intelligendum. Tu conf. III, 35 coll. 140 et quae plurima de hac locutione, in qua articulus modo additus modo neglectus reperitur, excitavit e Xenophonte Bornemann. ad Xenophontis Cyropaed. I, 3, 2.

χωρήσαντος δέ οἱ τούτου] i. e. *hoc cum ei successisset* s. *cum adeundi copiam ei fecisset rex.* Verbum χωρεῖν s. προχωρεῖν haud infrequens de *feliciori successu.* Attulit Wesseling. V, 62. VIII, 102. VII, 10. §. 2, quibus add. V, 89. 49. VIII, 68, ne plura. — ἀποχειροβίωτος is est, qui suarum ipsius manuum opera vitam sustentat victumque sibi ipse quaerit: quo eodem significatu apud

ἰχθύν· Ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἑλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ γε ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλά μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς· σοὶ δή μιν φέρων δίδωμι. Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι ἀμείβεται τοισίδε· Κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις διπλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καί σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν. Ὁ μὲν δὴ ἁλιεὺς, μέγα ποιεύμενος ταῦτα, ἤϊε ἐς τὰ οἰκία· τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρηγῖδα· ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα, ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα, διδόντες δέ οἱ τὴν σφρηγῖδα ἔλεγον, ὅτεῳ τρόπῳ εὑρέθη. Τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα, τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελαβήκεε, γράψας
δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἄμασις τὸ βι- 43
218 βλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἧκον, ἔμαθε, ὅτι ἐκκομίσαι τε
ἀδύνατον εἴη ἀνθρώπῳ ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι

alios invenitur αὐτουργός. Invenitur ἀποχειροβίωτος apud Xenophont. Cyropaed. VIII, 3, 37, affertque etiam hanc vocem inter alias eiusdem notionis voces Pollux VII, 7. Add. Lucian. Somn. cap. 7. — Mox scripsi cum edd. recentt. τοισίδε pro τοῖσδε; in proxime sequentibus haud mutavi διπλέη, quod Bredovio suadente p. 249 in διπλόη corrigendum foret.

μέγα ποιεύμενος ταῦτα] μεγάλα exhibet Sancrofti et Vindobon. liber, qui iidem libri IX, 111 praebent μέγα, ubi Florentinus aliique μεγάλα, quod idem invenitur in his locis a Wessel. allatis: Herod. II, 121, 4. Polyaen. VII, 10, 8. Homer. Ili. XIII, 282. Euripid. Andromach. 188 coll. Dorvill. ad Charit. p. 564. μέγα praeter locum laudatum IX, 111 invenitur VIII, 3, μεγάλα I, 119, quod mihi documento est, utrumque dicendi genus aeque placuisse Herodoto. In proxime antecedentibus verbis Dindorf. scripsit καλεῦμεν, nos vulgatam καλέομεν omnibus libris probatam retinuimus. In seqq. κεχαρηκότες dedi, ut III, 27; aliquot codd. κεχαρηότες, quod merito reprobaverunt edd. recentt.

Τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον κ. τ. λ.] i. e. *cum vero ipsum subiret cogitatio, divinam esse rem* s. *divinitus hoc ipsi accidisse.* Verbo ἐσῆλθε et dativum et accusativum adstrui satis notum. Ex Herodoto conf. I, 24. 86. 116. III, 14. VI, 125. VIII, 137. VII, 46.

γράφει ἐς βιβλίον] βιβλίον de tabula s. charta, in qua quid scripto consignatur, intelligendum, ut I, 123. 124. 125. VII, 211.

τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελαβήκεε] i. e. *quae facienti qualia sibi accidissent,* s. *quae fecisset quaeque inde ipsi accidissent.* De structura loci conf. Matth. Gr. Gr. §. 488. not. 1. pag. 919 et §. 657. pag. 1118. Ad formam καταλελαβήκεε laudant Etymol. p. 386, 28. Herod. III, 65. VIII, 122. IX, 59. 60 etc. Tu add. III, 139. 143. 149 et conf. Bredov. p. 289. De significatione verbi vid. II, 66. III, 43. 75. 118. IV, 11. 33. IX, 93, alia.

γράψας δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε] i. e. *tradidit epistolam in Aegyptum perferendam,* s. *traditam misit in Aegyptum.* Ita Valck. laudans Harpocrat. pag. 43 et Thom. Magistr. pag. 333. Wesseling. attulit Thucyd. I, 129. Herodot. V, 95. Add. Lambert. Bos. De ellipss. L. Gr. p. 153.

CAP. XLIII.

ὅτι ἐκκομίσαι — πρήγματος] Spectant haec ad Herodoti aliorumque

πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσειν μέλλει Πολυκράτης, εὐτυχέων τὰ πάντα, ὃς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὑρίσκει. πέμψας δέ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. τοῦδε δὲ εἵνεκεν ταῦτα ἐποίεε, ἵνα μή, συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεα καταλαβούσης, αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὡς περὶ ξεινου ἀνδρός.

44 Ἐπὶ τοῦτον δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεα, εὐτυχέοντα τὰ πάντα, ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι, ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ Καμβύσεα τὸν Κύρου, συλλέγοντα στρατὸν ἐπ' Αἴγυπτον, ἐδεήθη, ὅκως ἂν καὶ παρ' ἑωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως

de fato sententiam, quod nemo, ne deus quidem, effugere, quod nemo avertere aliove flectere possit. Conf. IX, 16 fin. I, 91, alia, quae ad Plutarch. Pyrrh. 30. pag. 236 seq. excitavimus. — In seqq. *μέλλοι* e duobus libris revocarunt edd. recentt. probante Cobeto pro vulgata *μέλλει*, cuius mutandae causam idoneam non perspicio. Ad voces *εὐτυχέων τὰ πάντα* conf. III, 40.

διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην] Haec respicit Synesius Epist. XLVI. Societatis ruptae causam aliam prodit Diodor. I, 95, veriorem, prouti statuit Panofka: Samiorr. res pag. 34 et Plass: Die Tyrannis I. p. 240. Ad formam *ξεινίην* conf. nott. ad III, 39. — Mox cum recentt. edd. scripsi *τοῦδε δὲ*, ut VIII, 85, pro *τοῦ δὲ*, et *εἵνεκεν*, quod Florentinus et Sancrofti liber afferebat, pro *εἵνεκα*. Ad *καταλαβούσης* conf. III, 42 ibique laudd. Ad verba *ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν* cf. III, 40.

Cap. XLIV.

Ἐπὶ τοῦτον δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεα κ. τ. λ.] His verbis Noster redit ad ea, quae cap. 39 enarrare instituerat, interrupta narratione de commercio inter Amasidem et Polycratem atque de annulo in mare proiecto: eamque ob rem etiam addidit particulas *δὴ ὦν*. Verba seqq. *ἐπικαλεσαμένων τῶν — Σαμίων* indicant Lacedaemonios ad hoc bellum Polycrati inferendum commotos esse a Samiis, qui eorum auxilium imploraverant. Ipsa Lacedaemoniorum expeditio adversus Polycratem, observante Panofka l. l. pag. 36, suscepta fuit Olymp. LXII, 3 sive anno 530 ante Chr. n. Equidem malim sequi Larcherum (vid. nott. ad III, 48) et Wachsmuth. (Hellen. Alterthumsk. I. pag. 858), qui constituerunt Olymp. LXIII, 4 sive ann. 525 ante Chr. n. — De *Cydonia* conf. nott. ad III, 59.

ἐδεήθη, ὅκως ἂν — δέοιτο στρατοῦ] i. e. *rogavit eum, ut ad ipsum legatos Samum mitteret copiasque ab ipso peteret.* Sic vulgo reddunt: in quo vix ratio habetur voculae *ὅκως ἂν* sequente optativo. cuius structurae vim ita reddi vult Kuehner. Gr. Gr. §. 775 coll. §. 637. not. 4: „*ut, si opus esset,* exercitum *a se peteret.*“ Malim equidem sic exprimere: *rogavit eum, ut animo secum reputaret, num fieri posset, ut legatis missis copias ab ipso peteret.* Attigit quoque Matthiae Gr. Gr. §. 531. not. 2 et pluribus hanc structuram explicuit Baeumlein: Untersuchungen über die Griech. Modi p. 316 seq. Ex Herodoto cf. supra II, 126. — In proxime seqq. Dindorf. revocavit *ἔπεμπε*, quod unus Sancrofti liber praebet: reliqui libri *ἔπεμψε*, quod retinere malui aeque atque in seqq. *ἀπέπεμπε*, i. e. *mittere instituit.* Mox omnes libri *ὑπώπτευε* e Bredovii sententia pag. 317 mutavi in *ὑπό-*

ἔπεμψε ἐς Σάμον, δεόμενος Πολυκράτεος στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἑωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. ὁ δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπόπτευε μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσεράκοντα τριήρεσι, ἐντειλάμενος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ 45
Πολυκράτεος οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐπεί τε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλέοντες, δοῦναί σφι λόγον, καί σφι ἁδεῖν τὸ προσωτέρω μηκέτι πλέειν· οἱ δὲ λέγουσι, ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦτεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. Καταπλέουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντιάσας ἐς μάχην κατέστη· νικήσαντες δὲ οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον, πεζομαχήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἑσσώθησαν· καὶ οὕτω δὴ ἔπλεον ἐς Λακεδαίμονα. Εἰσὶ δὲ οἳ λέγουσι, τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικῆσαι Πολυκράτεα, λέγοντες ἐμοὶ δοκέειν οὐκ ὀρθῶς. οὐδὲν γὰρ ἔδεε σφέας Λακεδαιμονίους ἐπικαλέεσθαι, εἴπερ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἦσαν Πολυκράτεα παραστήσασθαι. πρὸς δὲ τούτοισι
219 οὐδὲ λόγος αἱρέει, τῷ ἐπίκουροί τε μισθωτοὶ καὶ τοξόται οἰ-

πτευε, augmento neglecto. Cf. III, 68. Ad verba τεσσεράκοντα τριήρεσι conf. quae ad III, 39 de copiis navalibus Polycratis adnotavimus. Ad ὀπίσω — ἀποπέμπειν conf. similes locutiones ad III, 16 allatas.

Cap. XLV.

ἐν Καρπάθῳ] i. e. *ad Carpathum insulam* s. *in Carpathio mari.* De usu praepositionis ἐν diximus ad II, 163. Wesseling. laudat Diogen. Laert. I, 81, ubi ἐν ταῖς Ἀθήναις, i. e. *in mari, quod Athenas alluit,* cum §. 31 dixisset περὶ τὴν Ἀθηναίων θάλασσαν. Ad locutionem ἐγένοντο — πλέοντες conf. IV, 179 ibique nott. — *Carpathus* insula, septentrionem versus a Creta sita, nunc appellatur *Scarpanto;* unde quod alluit insulam mare, meridiem versus ab Rhodo insula, *Carpathium* vocatur. Vid. Horat. Od. I, 35, 8; reliquos veterum locos de hac insula dabit Forbiger. Handbuch d. alten Geograph. III. p. 1138.

δοῦναί σφι λόγον κ. τ. λ.] i. e. *rem illos secum deliberasse* s. *re deliberata statuisse.* Conf. I, 97. III, 25 ibique nott. σφίσι e Sancrofti libro dederunt recentt. edd. Conf. nott. ad I, 57. Qui iidem edd. quod exhibuerunt πλώοντες, πλώειν, καταπλώουσι, ἔπλωον, malui equidem in vulgata acquiescere aeque proba; cf. Bredov. pag. 172 seq. In seqq. quod Herodotus dicit ἀποδρῆναι, inde apud Pausaniam II, 31. §. 1 ἀποδρᾶναι neque ἀποδράναι scribi vult Siebelis ad l. l.

καταπλέουσι δὲ — κατέστη] i. e. *quibus Samum retro navigantibus Polycrates cum classi obviam profectus proelium commisit.* Ubi observa vim praepositionis κατὰ in verbo καταπλέουσι, ut I, 165 et paulo infra in voce κατιόντων.

οὐδὲν γὰρ ἔδεε] ἔδεε cum rec. edd. dedi. Vulgatam ἔδει retinuit Matthiae. De vocula ἂν verbo ἔδεε non addita conf. nott. ad I, 39. In seqq. παραστήσασθαι valet *ad deditionem compellere, expellere, vincere.* Conf. III, 13 ibique nott. Wesseling. excitat Thucydid. I, 98. 124. Schol. in Sophocl. Oedip. Colon. 909, alia.

οὐδὲ λόγος αἱρέει] i. e. *minime probabile, consentaneum est.* Conf. I, 132 ibique nott. — Ad seqq. ἐπίκουροι —

κήϊοι ἦσαν πλήθεϊ πολλοί, τοῦτον ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων, ἐόντων ὀλίγων, ἑσσωθῆναι. τῶν δὲ ὑπ' ἑωυτῷ ἐόντων πολιητέων τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλήσας εἶχε ἑτοίμους, ἢν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς
46 τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι τοῖσι νεωσοίκοισι. Ἐπεί τε
δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος ἀπίκοντο ἐς τὴν

τοξόται conf. nott. ad III, 4. 39. Vocem μισθωτοὶ prave additam qui habet Mehler in Mnemosyn. V. pag. 66 indeque eiicit, ab eo ita dissentio, ut hanc vocem vel maxime necessariam esse censeam, cum μισθωτοὶ (ἐπίκουροι) et οἰκήϊοι (τοξόται) h. l. sibi opponantur.

τῶν δὲ ὑπ' ἑωυτῷ ἐόντων] Sancrofti liber ἑωυτόν. Sed solet Noster dativum in huiusmodi formulis ponere: cf. I, 94 ibique nott. V, 30. 96. 103. VI, 121. VII, 11. — Ad συνειλήσας cf. quae de hoc verborum genere attuli ad III, 13. In seqq. ἑτοίμους per synesin vulgo intelligunt, ad τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας referentes, ut haec sit loci sententia: *Civium sibi subiectorum feminas una cum natis navalibus inclusas, s. in navalia coactas, habuit paratas, quae, si illi* (sc. *cives*) *cum redeuntibus transigerent, una cum ipsis navalibus comburerentur.* Nec aliter Langius, qui vernaculo sermone reddidit Herodotum, h. l. accepit. Suidas Herodotea verba exscribens s. v. νεώσοικοι exhibet ἑτοίμως (pro ἑτοίμους), idemque in Herodoti verbis reponi vult Cobet Varr. Lectt. p. 157, cum εἶχε ἑτοίμως idem fere sit atque ἑτοῖμος ἦν. Equidem cum caeteris Herodoti edd. vulgatam retinere malui eo quo dixi sensu. — In verbis αὐτοῖσι τοῖσι νεωσοίκοισι (i. e. *una cum ipsis navalibus*) articulum τοῖσι, quem Wesselingius eumque secuti editores reliqui deleverunt, ut II, 47 (ubi cf. nott.), retinui, cum in omnibus, quantum novi, libris scriptis et hoc loco et altero, qui exstat VI, 32 (τὰς πόλεις ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι τοῖσι ἱροῖσι), articulus additus inveniatur, quem eundem duobus quoque aliis locis (II, 65. 111) adiectum reperio, quemque inde etiam revocavi III, 100, ubi cf. nott. Quamquam verum est, aliis locis articulum in hac formula omitti: III, 126. IV, 64. 69. VI, 93. VII, 39. VIII, 17 (v. Bredov. p. 83), ut adeo Noster hac formula usus esse videatur, vel addito vel neglecto articulo: conf. Nitzsch. ad Homeri Odyss. VIII, 186. p. 191. Qui de eadem formula disputarunt Matthiae Gr. Gr. §. 405. not. 3 et Kuehner. Gr. Gr. §. 568, b., in nostro loco adscribendo omiserunt articulum. — νεώσοικοι dicuntur *navalia*, in quibus naves ad terram protractae una cum armis, rudentibus, aliis huc pertinentibus rebus asservabantur; vid. Boeckh: Urkund. über d. Attisch. Seewesen. p. 64 seqq. 67. προδιδῶσι πρὸς τοὺς etc., monente Wesseling., idem est atque: *inita proditione transfugiant.* Conf. V, 113. VI, 100.

Cap. XLVI.

οἱ ἐξελαθέντες] Pro vulgata ἐξελασθέντες, quam sane plures codd. exhibent, revocavi ex Aldina ἐξελαθέντες, quam formam unam probam in Herodoto habet Bredov. p. 342. Conf. etiam III, 51. IV, 145. In seqq. ad verba: καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας conf. III, 156 ibique nott. Namque καταστὰς dicitur is, qui sive ad magistratum curiamve sive ad populi concionem deductus dicendi causa stat et quasi substitit. Pluribus, nec h. l. omisso, monuit Wyttenbach. ad Plutarchi Morall. I, 2. pag. 922. Hinc satis patet, quo sensu mox dicatur τῇ πρώτῃ καταστάσει, quod invitis libris in καταστάσι, ut recentt. edd exhibent, mutare nolui: cf. II, 173 ibique nott. De ipsa re consul. Plutarch. Apophthegmm. Laconn. p. 232 D. (coll. 216 A) et Arsen. in Violet. p. 442 ed. Walz. — οἱ ἄρχοντες, ad quos se

Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον πολλὰ, οἷα κάρτα δεόμενοι. οἱ δέ σφι τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο, τὰ μὲν πρῶτα λεχθέντα ἐπιλεληθέναι, τὰ δὲ ὕστερα οὐ συνιέναι. μετὰ δὲ ταῦτα, δεύτερα καταστάντες, ἄλλο μὲν εἶπον οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν, τὸν θύλακον ἀλφίτων δέεσθαι· οἱ δέ σφι ὑπεκρίναντο, τῷ θυλάκῳ περιεργάσθαι· βοηθέειν δ' ὦν ἔδοξε αὐτοῖσι. Καὶ ἔπειτα παρασκευασάμενοι 47
ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον, ὡς μὲν Σάμιοι λέγουσι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντες, ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβοήθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὡς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοισι ἐστρατεύοντο, ὡς τίσα-

recipiebant Samii, vix alii esse poterunt atque οἱ ἔφοροι, quos omnibus Herodoti locis, ubi Spartae commemorantur ἄρχοντες s. ἀρχὴ, intelligi vult Urlichs in Rheinisch. Mus. VI, 2. pag. 226. Conf. Herodot. VI, 67. 107 ibique nott. Ad Ephororum munera (de quibus conf. Hermann. Antiqq. Graecc. §. 44 ed. quart.) quum pertineret, legatos peregrinos recipere et cum iis agere, haud mirum videtur, quod ad hos potissimum accesserunt Samii profugi opem petentes.

τὸν θύλακον ἀλφίτων δέεσθαι] Abest ab Aldina vox θύλακον, probante Valcken., qui τὸν accipi vult pro τοῦτον vel, quod praefert, mutandum in τόνδε, hoc fere sensu: *huncce, quem digito monstrabant, saccum inanem farinâ indigere.* Et multa e comicis praesertim attulit Valcken., ubi τόνδε et τουτονὶ hoc pacto invenias positum δεικτικῶς. Nos reliquorum librorum auctoritatem omnium secuti sumus. Atque, quod monuit Schweigh., Lacedaemoniorum responsum indicare videtur, vocabulo θύλακον utique hic usos esse Samios. — θύλακον exponunt *saccum* s. vas ad ferendum panem ex corio confectum, panarium. Vid. Thomas Magist. p. 457 et cf. Frommel. in Creuzeri Melett. III. p. 150 not.

τῷ θυλάκῳ περιεργάσθαι] Vulgo περιειργάσθαι, cuius loco e Parisino uno ac Florentino recentt. ed. receperunt περιεργάσθαι, augmento neglecto, ut III, 155 ἔργασται et IV, 45 ἔργασμαι. Plura vid. apud Bredov. p. 302. Sensus est: *voce θυλάκου Samios supersedere potuisse,* s. supervacuum quid fecisse Samios, cum saccum afferentes haec verba (vacuum scil. esse saccum) addiderint, cum satis fuerit saccum solum ostendisse, nullo verbo adiecto. Conf. locos geminos a Wessel. et Larchero allatos Sext. Empir. adv. Mathematt. II. §. 23. pag. 293. Aelian. V. H. IV, 11. Demosthen. pro Coron. cap. 22. §. 54. pag. 248 Reisk. Et conf. quoque Herodot. II, 15.

CAP. XLVII.

ὅτι σφι πρότεροι — ἐπὶ Μεσσηνίους] Hoc fidem facere proelio adversus Megarenses, de quo Plutarch. II. p. 303, quodque idem sub tempus accidisse probabile sit, monet C. O. Mueller. Aeginett. pag. 67. Ac videtur hoc ad Olymp. XXVII s. XXVIII pertinere, quippe quo tempore bellum Messenium secundum est finitum Samiique classe iam opibusque floruerunt. Conf. Panofka: Samiorr. res pag. 26. — In verbis: ὡς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι Cobet verbum λέγουσι tolli vult, respiciens ad antecedens λέγουσι. Mihi retinendum videbatur verbum.

οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι κ. τ. λ.] De locutione οὐκ οὕτω — ὡς βουλόμενοι Valcken. laudat III, 120. VI, 61. 108; idem monet, τιμωρεῖν, ἀμύνειν, ἀρήγειν esse *auxilium alteri*

σθαι βουλόμενοι τοῦ κρητῆρος τῆς ἁρπαγῆς, τὸν ἤγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος, τὸν αὐτοῖσι Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἔπεμψε δῶρον. καὶ γὰρ θώρηκα ἐληΐσαντο τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ἢ τὸν κρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἐόντα μὲν λίνεον καὶ ζῴων ἐνυφασμένων συχνῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι ἀπὸ ξύλου.

ferre in iniuria propulsanda; τιμωρεῖσθαι, τίσασθαι, ἀμύνεσθαι, ἀλέξασθαι, *iniuriam sibi illatam vindicare.* Ad argumentum facit Plutarchi locus II. pag. 859 C., ubi haec Lacones respondisse legimus: ὡς οὐ βοηθοῦντες οὐδ' ἐλευθεροῦντες, ἀλλὰ τιμωρούμενοι Σαμίους στρατεύσαιντο. — De structura verbi τίσασθαι cum genitivo cf. infra III, 145; de ipso cratere vid. Herodot. I, 70.

καὶ ζῴων ἐνυφασμένων συχνῶν] ζῷα intelligo figuras quaslibet animalium, aliarum rerum. Vid. I, 70. II, 4 ibique nott. Inter Graecos Corinthii mature excelluisse dicuntur conficiendis vestibus, quae ut aliis rebus, ita ζῴοις ἐνυφασμένοις, i. e. figuris intextis insignes erant indeque ζῳωταὶ dicebantur; monuit Henr. Barth: Corinthiorum commercii et mercatur. histor. Particul. (Berolin. 1844.) p. 28.

κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι ἀπὸ ξύλου] i. e. *auro et liciis cotoneis ornatum, distinctum,* sive, ut Heeren. Ideen I, 2. pag. 119 interpretatur: *der mit baumwollenen Fäden gestickte leinene Harnisch.* Verbis εἰρίοισι ἀπὸ ξύλου *cotoneum* s. *gossypium* indicari, manifestum fit aliis ex locis: III, 106. VII, 65. Unde Pollux VII, 75, haec scribens: ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίγνεται· ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λίνου ἄν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχους. Hinc in Ctesiae Indicc. cap. 22 invenimus ξύλινα ἱμάτια de vestibus ex cotoneo confectis, ubi conf. nott. p. 326; Plinius Hist. Nat. XIX, 1, 3 ipso Graeco vocabulo retento dicit „lina inde facta *xylina*". Ex hoc vero Plinii loco aeque atque ex Herodoto satis patet, veteres Aegyptios iam cognitum habuisse cotoneum eoque esse usos: etsi quo tempore primum in usum venerit cotoneum, quaeque in ipso usu ratio intercesserit inter cotoneum et linum, vix accuratius constituere licet; vid. Ritter in: Denkschrift. d. Berlin. Akad. der Wissensch. anni 1851 (1852). pag. 327 seqq. et conf. quae supra ad II, 86 adnotavimus. Quantum vero texendi arte veteres Aegyptii longe ante Herodoti aetatem Amasidis temporibus excelluerint, vel hic Herodoti locus docere potest: quare vix erit Plinius Hist. Nat. VIII, 48, 74 audiendus, ubi artem plurimis liciis texendi Alexandrinis attribuit, nec magis Is. Voss., qui (ad Catull. pag. 196) hanc artem Alexandrinis Iudaeis adscribi vult, cum longe prius in Aegypto illa floruerit, qua in terra antiquissimo iam aevo texendi artem valde cultam magnique aestimatam esse, merito scribit Heeren. l. l. Add. Wilkinson Manners etc. III. p. 127 seqq. et cf. nott. ad Herodot. II, 35. — Quae his adduntur verba τῶν δὲ εἵνεκα θωυμάσαι ἄξιον κ. τ. λ., propter singulare genus adsimilationis affert Eltz. in Quaest. Herodd. p. 16 (Jahrbüch. für Philolog. u. Paedag. Suppl. IX. p. 125): „cum enim Herodotus proprie scribere deberet: τῶν δὲ εἵνεκα θωυμάσαι ἄξιός ἐστιν, ταῦτα ποιέει ἁρπεδόνη κ. τ. λ., pro eo utens genere dicendi, quod in lingua Graeca late patet, verba illa, quae in sententia relativa posita sunt, e verbo primario ποιέει fecit suspensa, itaque accusativum ἄξιον posuit." Equidem ἄξιον (sc. ἐστὶν) pro neutro habere malim: eodemque modo etiam Lhardy accepisse video, qui reddidit „*operae pretium est*" laudavitque locos Xenophonteos in Anabas. V, 8, 7. VI, 3, 13. Hellen. VI, 4, 22. Add. Wilkinson. Manners etc. III. p. 127 seq. 130 et cf. nott. ad Herod. II, 35. — In seqq. ἁρπεδόνη, qua voce alias *funis* indicatur, ut

τῶν δὲ εἵνεκα θωυμάσαι ἄξιον, ἁρπεδόνη ἑκάστη τοῦ θώρηκος ποιέει· ἐοῦσα γὰρ λεπτὴ ἔχει ἁρπεδόνας ἐν ἑωυτῇ τριηκοσίας καὶ ἑξήκοντα, πάσας φανεράς. τοιοῦτος ἕτερός ἐστι καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἄμασις.

Συνεπελάβοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον, 48
ὥστε γενέσθαι, καὶ Κορίνθιοι προθύμως. ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γενόμενον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος

apud Xenophont. Cyrop. I, 6, 19, de *filo* accipiendum. Inde Pollux VII, 31 interpretatur *τὰ νήματα*. Add. B. ten Brink in Schneidewini Philolog. VII. p. 357. Quod ad numerum attinet filorum *trecentorum sexaginta*, tesserariam quandam rationem subesse vult Bohlen Ind. II. p. 270 seqq. ad numerum dierum cuiusque anni opinor spectantem.

τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε] Praeter Aelian. N. A. IX, 17 et Plin. H. N. XIX, 1, quos Wesseling. laudat, vid. Herod. II, 182 ibique nott.

CAP. XLVIII.

Συνεπελάβοντο δὲ] Schaefer. ex uno libro dederat *συνεπιλάβοντο*, neglecto augmento, quod in his verbis nunquam omittere solet Herodotus: cf. Bredov. p. 288. Ad argumentum loci praeter Plutarchum, qui in libro de malignit. Herod. cap. 22. pag. 859 E. T. II. Herodotea afferens gravium criminationum inde ansam sumpsit, vid. Diogen. Laert. I, 95 et Plin. H. N. IX, 25, 41. Conf. etiam Panofka: Samiorr. res pag. 38. A *Cnidiis* neque a Samiis iuvenes servatos esse, tradunt Plutarchus ac Plinius, idque verius tradi censet Guil. Conr. Arm. Mueller: De Corcyraeorum republ. (Gotting. 1835) p. 16. Mihi Herodoti auctoritas in iis, quae ad Samum pertinent, potior videtur esse.

ἐς τούτους εἶχε] i. e. *ad hos quoque pertinuit iniuria*, sive, ut Schweigh. haec reddit: „*Etenim adversus hos quoque contumeliam admiserant Samii proxima ante hanc expeditionem aetate.*" Ita *ἔχειν εἴς τι* invenitur II, 53, ubi vid. nott. V, 81. VII, 143. IX, 43. Unde probe discernenda ea structura, qua Noster I, 69 dixit: *αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον*, ubi Steger. praepositionem *ἐς* ante *αὐτοὺς* inseri iubet: sed vid. nott. ad h. l.

γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος κ. τ. λ.] In his non prorsus sibi constat temporum ratio. Larcherus, quem sequitur Clinton in Fastis Hellenicis pag. 14 ed. Krueger., Corcyraeorum fugam ponit in Olymp. LIII, 4 sive ann. 565 a. Chr. n., raptumque craterem Olymp. LVI, 1 s. 555 a. Chr. n., Laconum expeditionem Olymp. LXIII, 4 s. 525 a. Chr. n. (Tab. chronol. T. VII. pag. 620. 622 seqq. 630 coll. 531 seq.). Qua ex ratione decem annorum erit intervallum inter iniuriam a Samiis illatam et craterem raptum; quod quidem longius est, quam quod verbis *κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν χρόνον* indicari potuisse credam. Inter expeditionem et iniuriam illam vel longius annorum spatium intercedet, quam quod unius *γενεῆς* spatio expleatur, quod teste Herodoto (II, 142, ubi conf. nott.) annis triginta tribus, additis aliquot mensibus, absolvitur. Etenim si pueri illi ad Alyattem a Periandro iam sene (ut ex iis, quae III, 53 narrantur, colligere licet) extremis certe vitae annis, quam usque ad ann. 585 ante Chr. n. protraxisse dicitur, missi sunt, i. e. ferme anno 591 sive 590, expeditio vero Lacedaemoniorum incidit in ann. 530—525 ante Chr. n., sexaginta ferme annorum spatium intererit, duas propemodum generationes absolvens. Itaque Panofka l. l. p. 31, cum apud Plutarchum l. l. loco *unius γενεῆς* ponantur *tres γενεαὶ*, in Herodoteo loco literam $\bar{\gamma}$ ante vocem

τῇ ἁρπαγῇ γεγονός. Κερκυραίων γὰρ παῖδας τριηκοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περίανδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδις ἀπέπεμψε παρὰ Ἀλυάττεα ἐπ' ἐκτομῇ. προσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον, ἐπ' οἷσι ἀγοίατο ἐς Σάρδις, πρῶτα μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἅψασθαι Ἀρτέμιδος, μετὰ δὲ οὐ περιορέοντες ἀπελ-

γενεῇ excidisse suspicatur, quo scilicet tres intelligantur γενεαί. Assensi sunt C. O. Mueller: Die Dorer I. p. 168 atque Plass: Die Tyrannis I. p. 153 (qui *Plehn* scripsit, cum *Panofka* scribendum esset). Ideler ad Aristotel. Meteorolog. II, 4. p. 549. T. I. legi vult προτέρᾳ pro πρότερον. Mihi aliquando in mentem venerat δευτέρῃ pro πρότερον, quamquam vel hoc modo vix satis consultum erit loco mea quidem sententia prorsus turbato, in quo vel maiorem difficultatem exhibent verba addita: κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος τῇ ἁρπαγῇ γεγονός, quae in omnibus libris scriptis exstant tempusque indicant anni 555 ante Chr. n., ut supra vidimus, longe diversum illud quidem ab eo tempore, quo iniuria illa a Samiis Periando illata est, circa 591 pueros Corcyraeorum ad Alyattem mittenti. Bene intellexit has difficultates Wiedmann (Ueber die Regierungszeit des Krösus in: Mus. d. Rhein. Westphäl. Schulmännervereins T. IV. p. 26), quas ne sic quidem tolli posse putat, si pro χρόνον legatur τρόπον et retineatur a Panofka insertum illud γ' ante γενεῇ. Ac sane in Herodoti verbis nos valde advertere debet γεγονὸς repetitum, cum antecedat γενόμενον. Quare Urlichs (Rhein. Mus. N. F. X. p. 18 not.) interpolatum esse Herodotum ratus haec verba posterius a lectore quodam Herodoteis inserta esse existimat: qualia alibi quoque ipsi observavimus ad VI, 126 et IX, 10. Equidem lubens accederem viro doctissimo, modo sana etiam essent, quae proxime antecedunt verba, in quibus tamen nihil mutare ausus sum, meliora exspectans; retinui quoque voculam δή, a recentt. edd. e Florentino et Sancrofti libro mutatam in δέ, cuius in tali glossa vix locus esse poterit.

Περίανδρος ὁ Κυψέλου κ. τ. λ.] De *Periandro* conf. I, 23. V, 92. §. 6 ibique nott., Fischer. Griech. Zeittafeln pag. 119 seq., Plass: Die Tyrannis I. p. 156 seqq. Trecentos procerum pueros ad Alyattem misit castrandos eam ob causam, quod Corcyraei patriam in libertatem vindicaturi Nicolaum Periandri filium atque regem a patre ipsis impositum necarunt: tum collecto exercitu Periander aggressus est urbem eaque capta viros quinquaginta caedis auctores interfecit, τοὺς δὲ τούτων υἱέας πλείστους ὄντας ἔπεμψε πρὸς Ἀλυάττην τὸν Λυδῶν βασιλέα ἐπ' ἐκτομῇ, ut tradunt Nicolai Damasceni Excerpta e codice Escorialensi nuper vulgata Muelleri (Fragmm. Historicc. Graecc. T. III. p. 393 seq.) et Federi (Excerpta e Polybio, Diodoro etc. P. II. pag. 99 seq.) curâ. Tu conf. Herod. III, 53. A Samiis re comperta pueros servatos esse eadem Excerpta confirmant. Per Lydiam autem non solum illo tempore, verum etiam postea, Persarum in ditionem cum Lydii venissent, negotium castrandorum puerorum maxime exercitatum, indeque etiam commercium eunuchorum factitatum fuisse videtur. Tu vid. inprimis Herod. VIII, 105. Heeren. Ideen I, 1. p. 154. — In seqq. retinui προσχόντων, quamvis in Florentino προσσχόντων, quod dederunt Dietsch. et Dindorf. Vid. nott. ad I, 2.

τὸν λόγον, ἐπ' οἷσι ἀγοίατο] Ad verba ἐπ' οἷσι conf. nott. ad III, 36, ad formam ἀγοίατο Bredov. p. 311.

ἱροῦ ἅψασθαι Ἀρτέμιδος] In Samo insula cum praeter Iunonem Apollinem quoque insigniter colerent, nil mirum, Dianam sororem in eiusdem honoris consortio fuisse, ipsamque

κειν τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ἱροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι ὁρτὴν, τῇ καὶ νῦν ἔτι χρέονται κατὰ ταὐτά. νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἱκέτευον οἱ παῖδες, ἵστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἠϊθέων· ἱστάντες δὲ τοὺς χοροὺς τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος ἐποιήσαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἁρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. ἐς τοῦτο δὲ τόδε ἐγίνετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι, τῶν παίδων οἱ φύλακοι, οἴχοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι.

49 Εἰ μέν νυν Περιάνδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοισι φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερ-

eximie cultam adeoque colonis e Samo deductis additam fuisse. Cuius rei plura testimonia affert Panofka l. supra l. pag. 63. Habuit haec dea suam sedem, Tauropolium, in quod tanquam asylum Corcyraeorum pueros confugere Samii iusserant, quodque ipsum hoc loco intelligendum esse, aliorum ex testimoniis efficitur. Vid. Panofka l. l. *Cr.* praeterea conferri iubet Broendsted. Reisen in Griechenland pag. 267, ubi plura de Diana Tauropolo. In Nicolai Damasceni Excerptis l. l. pueri ad *Iunonis* templum (de quo cf. Herodot. I, 70. III, 60 ibiq. nott.) confugisse dicuntur: οἱ δὲ προσχόντες Σάμῳ ἱκέται τῆς Ἥρας ἐγένοντο καὶ αὐτοὺς Σάμιοι αἰσθόμενοι τὸ σύμπαν ἐρρύσαντο. — Ad structuram verbi περιορέοντες cum infinitivo cf. I, 24. II, 64 ibique nott. Mox e duobus codd. revocavi χρέονται pro χρέωνται, ut I, 34, ubi cf. nott.

ἵστασαν χοροὺς] i. e. *choros instituebant, adornabant.* De qua locutione post Lennep. ad Phalarid. Ep. 96. pag. 269 monuit Welcker. in Iahn. Annall. Paedagg. et Philologg. IX, 2. p. 151. — παρθένων τε καὶ ἠϊθέων dixit Noster ex Homeri usu, apud quem hae voces sic coniunctae reperiuntur de virginibus (innuptis) atque iuvenibus, Ili. XVIII, 593. XXII, 127 coll. IV, 474. XI, 60. Od. XI, 38. — τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος sunt, opinor, placentae sesami ac mellis vel simile quid esculentum inde paratum. Ac Sami placentas multum fuisse celebratas Athenaeus refert XIV, 13. p. 641 C. notante Larchero. Add. Pollux VI, 78 et quae alia affert Bergk. ad Anacreont. reliqq. p. 104. In proxime seqq. verbis: ἵνα ἁρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφὴν, in quibus ad ἁρπάζοντες mente repetendum τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος, Ideler l. l. scribi vult: ἵνα ἁρπάζοντες τοὺς τῶν Κερκυραίων παῖδας οὗτοι ἔχοιεν τροφὴν, cum proprie scribendum fuerit: ἵνα ἁρπάζοιεν τοὺς παῖδας καὶ οὗτοι ἔχοιεν τροφήν. Quod mihi non persuasit, qui Herodoti verba sana esse arbitror. Qui idem haud magis mihi persuasit, quod in fine capitis pro οἱ Σάμιοι scribi vult οἱ Κνίδιοι, respiciens ad ea, quae initio huius capitis admonuimus.

ἐς τοῦτο δὲ τόδε ἐγίνετο, ἐς ὃ κ. τ. λ.] i. e. *hoc tamdiu faciebant, donec Corinthii, puerorum custodes, his relictis, abierunt.* Sic plane VII, 181. Cum recentt. edd. scripsi ἐγίνετο, cum vulgo legeretur ἐγένετο. Ad ἐς ὃ conf. Struve Specim. I. Quaest. de dialect. Herodot. p. 42. (Opuscc. II. p. 312). De verbo ἀπολιπεῖν, quod *digrediendi* notione vim verbi οἴχεσθαι auget, monuit h. l. laudato Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 87. 88.

CAP. XLIX.

Εἰ μέν νυν Περιάνδρου τελευτήσαντος κ. τ. λ.] i. e. „*Si Periandro mortuo Corinthii cum Corcyraeis reconciliati essent, illi sane Lacedaemonios non adiuvissent in expeditione contra Samum suscepta hanc ob cau-*

κυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάβοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης εἵνεκεν τῆς αἰτίης. νῦν δὲ αἰεὶ, ἐπεί τε ἔκτισαν τὴν νῆσον, εἰσὶ διάφοροι ἐόντες ἑωυτοῖσι. τούτων ὦν εἵνεκεν

sam; sed inde a quo tempore colonos in insulam deduxerunt, semper mutuae inter utrosque exsistunt dissensiones." De particulis μὲν et δὲ, quibus h. l. protasis et apodosis iungitur, consul. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 89 seqq. Add. Herodot. IV, 126. φίλα ἦν retinui, cum duo libri ferrent φιλία, quo non magis opus esse atque φίλια, ut Bekker. scribi mavult, recte monuit Bredov. p. 67. Cf. etiam supra II, 152. — In seqq. ad voculas νῦν δὲ cf. nott. ad III, 25.

ἐπεί τε ἔκτισαν τὴν νῆσον] De tempore, quo colonia in Corcyram fuerit deducta, veteres dissentiunt, quorum locos interpretes ad h. l. laudant. Namque Eusebius (Chronic. II. pag. 119) hoc refert ad Olymp. XVIII, 1 s 708 a. Chr. n., Strabo (VI. p. 269 s. 414) ad Olymp. XI, 2 s. 735 a. Chr. n.; e marmorr. Oxonienss. p. 25. Epoch. XXXII Olymp. VI, 1 s. 756 a. Chr. n. constitui posse censet Larcher. T. VII. pag. 594. Strabonem sequitur Raoul-Rochette Hist. de l'Etabliss. d. colon. Grecq. III. p. 183. 185, Eusebii testimonio reiecto, idemque fecit Fischer: Griech. Zeittafeln pag. 68, contraria his veterum testimonia probari haud posse commonstrans. Vide etiam Clinton. Fastos a Kruegero converss. in Appendic. pag. 418. Sexcentis post Troiam eversam annis Corcyram conditam esse auctor est Timaeus ap. Schol. Apollon. Rhod. IV, 1216. Quem, nisi in ipsis verbis mendum, egregie lapsum existimo, cum hoc ex calculo colonia Cypselo et Periandro foret posterior. Quod vero eodem Timaeo auctore Chersicrates, qui coloniae dux erat, patriâ ob infamiae notam (δι' ἀτιμίαν) cessisse fertur, ut sane, qui primi Corcyram condiderint, Corintho pulsi aut per vim cedere coacti esse videantur: inde inveteratum coloniae odium in metropolin haud scio an repeti queat, nisi, quae est Muelleri sententia De Corcyraeorr. republicc. p. 15 seq., in causa potius fuit „mutua in rebus, quae ad mercaturam spectant, aemulatio, deinde a Corcyraeorum parte vinculorum, quibus patriae maiori annectebantur, laxandorum studium, eo, quod viribus iam satis erant firmati, effectum, dum Corinthii ea adstringere conabantur." Inde quoque antiquissimum per Graeciam proelium navale inter Corcyraeos et Corinthios commissum teste Thucydide I, 13. Tu vid. Raoul-Rochette l. l. p. 184 et quae de Corcyra condita excitat C. Fr. Hermann Lehrb. d. Griech. Staatsalterthümer. §. 86. not. 8 ed. quart.

εἰσὶ διάφοροι ἐόντες ἑωυτοῖσι] Haec Noster scripsit, haud scio an respiciens ad bellum Peloponnesiacum (cf. VII, 137. IX, 73), hisce mutuis Corinthiorum et Corcyraeorum dissidiis provocatum et conflatum. Omisi voculam ἀλλήλοις, quam plerique codd. post εἰσὶ inserunt, quamque inde retinuerunt Matthiae, Dindorf. et Dietsch.; etenim nata illa videtur ex interpretatione vocis ἑωυτοῖσι, quamquam ne sic quidem locus perpurgatus videtur Gaisfordio, qui aeque ac Schweigh. omisit voculam ἀλλήλοις. Eltz. in Quaest. Herodd. fasc. II. (Jahrbb. d. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IX. p. 326) loco ita mederi vult, ut retenta voce ἀλλήλοις pro ἑωυτοῖσι scribatur ὡυτοί. Qui postea hunc locum tractavit G. Ad. Gebhardt (Emendatt. Herodott. Part. I. Curiae Regnitianae 1856. p. 5—7), is scribi vult: διατελεῦσι διάφοροι ἐόντες αὐτοῖσι, respiciens ad alios Nostri locos (VII, 111. VI, 42. IX, 73), in quibus pari orationis redundantia verbo διατελεῖν adiicitur vocabulum αἰεὶ, quod hoc quoque loco praecedit. Valckenarius, retenta voce ἀλλήλοισι et distinctione breviori post διάφοροι posita, post ἑωυτοῖσι addi volebat συγγενέες vel ὁμογενέες vel simile

221 ἀπεμνησικάκεον τοῖσι Σαμίοισι οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδις ἐπ' ἐκτομῇ Περίανδρος, τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας, τιμωρεύμενος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἦρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες. Ἐπεί τε γὰρ 50
τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα Μέλισσαν Περίανδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιήνδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγονυίῃ γενέσθαι. ἦσάν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο παῖδες, ἡλικίην ὁ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὁ δὲ

quid; eumque secutus Reiz. (Praef. p. XIX) utique inseruit συγγενέες. Quo quidem vocabulo facile mihi carere posse videtur Herodotea oratio, in qua sane plura sunt, quae animum advertere possint. Etenim ut taceam celerem subiecti quod dicunt transitum, neque vero prorsus insolitum apud Nostrum, si quidem id, quod ad ἔκτισαν mente addendum certe est οἱ Κορίνθιοι τοὺς Κερκυραίους, utrumque tanquam subiectum ad sequentia εἰσὶ διάφοροι referendum est, sc. οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Κερκυραῖοι: vel locutio εἰσὶ — ἐόντες offendit, ad quam explicandam quae attulit Valckenarius, IV, 46. 147. 175. VI, 52, ea minus huc pertinere credam; retulerim huc potius eos locos, quos de participio verbi εἶναι huic ipsi verbo adiecto attuli ad III, 32, quosque attulerunt Dorville ad Charit. p. 295 et Boissonad. ad Philostrat. Heroicc. pag. 520, ad Eunap. p. 357. 593. Itaque totius loci, quem sic exhibui, ut a librorum scriptorum lectione minus recederem, sententia haec erit: *nunc vero semper, ex quo* (Corinthii) *condiderunt* (Corcyraeos), *utrique* (Corinthii et Corcyraei) *sibi infensi sunt animis* s. *tales sunt, qui inter se dissideant.* — Ad verba πρότεροι — ἦρξαν conf. nott. ad III, 16 et ad ἐς αὐτὸν nott. ad I, 41.

CAP. L.

Ἐπεί τε γὰρ τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα Μέλισσαν] De Periandro Proclis, qui Epidauri tyrannus erat, filiam deperiente et in matrimonium ducente comparentur Athen. XIII, 6. p. 589 s. 132 ed. Schweigh. Diogen. Laert. I, 94 seq. Parthen. cap. 17. Plutarch. II. p. 146 D. 150 B. Herodot. V, 92. §. 7. Pausan. II, 28, 4, qui *Melissae* monumentum ad Epidaurum commemorat. Unus Diogenes Laërtius quod *Lysidem* vocat, quam reliqui *Melissam*, hoc cum C. O. Mueller. (Aeginett. pag. 65, quem sequitur C. Wagner. in scriptione de Periandro pag. 19 seq.) ita explicare malim, ut Periander, ex quo Proclis filiam in matrimonium duxerat, illam non *Lysidem*, ut ante vocabatur, sed *Melissam* vocari voluerit, nomine utique honorificentiore, ob primarium Corinthi sacerdotium administratum, instar reginae Athenarum. Namque *Melissas*, i. e. *apes*, passim sacerdotes, Cereris potissimum ac Dianae, vocatas esse satis constat. Vid. Creuzer. Symbol. IV. p. 311. 315 seq. 384 et 644 ed. tert. et C. Wagner. l. l.

ἀπέκτεινε] Ob calumnias pellicum, quas postea certiora edoctus igni cremandas dedit, ira abreptus gravidam mulierem calcis ictu interfecisse fertur Periander, auctore Diogene Laërt. l. l. Quo facto summum dolorem ac moerorem tyrannum concepisse monstrant, quae apud Herodot. V, 92. §. 7 memoriae produntur, coll. Diogen. Laërt. I. §. 100. Neronis scelus in Poppaeam, de quo Tacit. Annal. XVI, 6, et alia quaedam similia excitat Wagner. l. l. p. 20.

δύο παῖδες] *Cypselum* et *Lycophronem* vocat Diogen. Laërt. I, 94, illum maiorem natu stolidumque, hunc minorem prudentemque fuisse narrans. Excerpta Nicolai Damasceni, quae modo laudavi, quattuor filios commemorant, qui patre iam sene omnes obierint, *Euagoram*, qui Potidaeam coloniam deduxerat, *Ly-*

ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλέης, ἐὼν Ἐπιδαύρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ᾽ ἑωυτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὡς οἰκὸς ἦν, θυγατρὸς ἐόντας τῆς ἑωυτοῦ παῖδας. ἐπεί τε δέ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμπων αὐτούς· Ἆρα ἴστε, ὦ παῖδες, ὅς ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε; Τοῦτο τὸ ἔπος ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὔνομα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω, ὥστε ἀπικόμενος ἐς τὴν Κόρινθον ἅτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε, διαλεγομένῳ τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστορέοντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. τέλος δέ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμε-

cophronem, qui tyrannidem parabat apud perioecos, *Gorgum*, qui e curru decidens cervicem fregit, *Nicolaum*, omnium moderatissimum, a Corcyraeis necatum, qui Periandri consilium intellexerant, quo ipse in Corcyram abire et Nicolao Corinthum tradere constituerat.

Προκλέης] Scripsi *Προκλέης* pro vulg. *Προκλῆς*, monente Dindorf. Prolegg. p. XV et Bredov. p. 258. Unus liber *Πατροκλῆς*, quae lectio ex linea nominibus propriis superscribi solita orta videtur. Quare in Pausan. II, 28. §. 3 Siebelis nunc recte exhibuit *Προκλέους* loco vulgatae *Πατροκλέους*. De librariorum isto errore praeter Wesseling. plures monuerunt, quos laudat Marx. ad Ephori fragmm. pag. 110 not. De ipso Procle conf. Plutarch. II. p. 403 et C. O. Mueller. in Aeginett. p. 64 seq., cui tyranni dominatio, quae etiam Aeginetas Epidauri colonos male habuit, ad Ol. L ferme continuata esse videtur; vid. ibid. pag. 66. — In seqq. pro vulg. *εἰκὸς* scripsi *οἰκὸς*, ut III, 38. Plura Bredov. p. 195. — *ἀπεπέμπετο* in seqq. valet: „*cum — a se dimitteret,*" uti cap. 52, ubi additur *ἐξ ὀφθαλμῶν*, vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 396, γ. et nott. ad Herodot. I, 33.

ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο] i. e. *nullo loco habuit, non respexit.* Tu conf. de locutione I, 153. III, 120, ubi similia quaedam attigit Valcken. III, 125. VII, 222. 14. 57.

διαλεγομένῳ τε οὐ προσδιελέγετο] Ita edidi Schweighaeuserum secutus, qui lectionem ante Wesselingium vulgatam *οὐ* revocavit: eundemque etiam editt. recentt. recte secuti sunt, cum vocula *οὐ* ad ipsum verbum *προσδιελέγετο* pertineat, iunctum antecedentibus verbis *οὔτε προσεῖπε* per ipsam voculam *τε*: de qua structura particularum *οὔτε — τε* conf. Herod. III, 31. VI, 1 ibique nott. Wesselingius pro *οὐ* dederat *οὔτε*, quod sane Florentinus liber cum quibusdam aliis praebet, a nostro loco valde alienum: attamen recepit Gaisfordius; *οὔ τι* exhibuerunt Reiz. et Matthiae, quod in scriptis libris certe non reperitur. — Ad verba: *λόγον οὐδένα ἐδίδου* cf. III, 45.

περὶ θυμῷ ἐχόμενος] i. e. *valde iratus animo.* Scripsi ita cum recentt. edd. pro *πέρι θυμῷ ἐχ.*, quod Wesseling. mutaverat in *περιθύμως ἐχόμενος*, citans Aeschyl. Choëph. 38. Herod. II, 162 (*περιθύμως ἔχων*, quod tamen huc minus pertinere videtur, ut recte monet Schweigh.). I, 141 (ubi est *ὀργῇ ἐχόμενος*). Eltz. in Quaest. Herodott. p. 16 (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 126) de hoc loco disputans *περίθυμος ἐχόμενος* scribi mavult. Mihi magis huc facere videntur Homerica, quae Noster imitatus est: Ili. XXII, 70: *ἀλύσσοντες περὶ θυμῷ*. XXIV, 236: *περὶ δ᾽ ἤθελε θυμῷ*. Nec aliter *περὶ κῆρι* Od. VI, 158. Ili. XIII, 119. 206. 430, alia id genus, de quibus disputavit Nitzsch. ad Homeri Odyss. V, 36. pag. 8 seq. itemque Goettling. ad Hesiodi Scut. 12, qui quod in his formulis *πέρι* scribunt idque pro *περισσῶς* acci-

νος ὁ Περίανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων. Ἐξελάσας δὲ τοῦ- 51
τον ἱστόρεε τὸν πρεσβύτερον, τά σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. ὁ δέ οἱ ἀπηγέετο, ὥς σφεας φιλοφρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπεος, τό σφι ὁ Προκλέης ἀποστέλλων εἶπε, ἅτε οὐ νόῳ λαβὼν, οὐκ ἐμέμνητο. Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὔ σφι ἐκεῖνον ὑποθέσθαι τι, ἐλιπάρεέ τε ἱστορέων. ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. Περίανδρος δὲ νόῳ λαβὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλόμενος οὐδὲν, ᾗ ὁ ἐξελαθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαιταν ἐποιέετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον, ἀπηγόρευε μή μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. ὁ δὲ, ὅκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἐς ἄλλην οἰκίην, ἀπηλαύνετ' ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπειλέοντός τε τοῦ Περιάνδρου τοῖσι δεξαμένοισι καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἤϊε ἐπ' ἑτέρην τῶν ἑταίρων· οἱ δὲ ἅτε Περιάνδρου ἐόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες,
ὅμως ἐδέκοντο. Τέλος δὲ ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποιήσατο, 52
ὃς ἂν ἢ οἰκίοισι ὑποδέξηταί μιν ἢ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν, ὅσην δὴ εἴπας. πρὸς ὧν δὴ

piunt, equidem malui eos sequi viros doctos, qui in Homero nunc ediderunt περὶ, quam praepositionem in his dativo additam existimo non aliter atque in iis locutionibus, quas attulit Matthiae Gr. Gr. §. 397. not. 2.

CAP. LI.

οὐ νόῳ λαβὼν] Cf. nott. ad III, 41. Quae sequuntur verba: Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὔ σφι ἐκεῖνον ὑποθέσθαι τι valent: Periander vero *fieri prorsus non posse,* dixit, *quin ille* (avus) *ipsis aliquid suggesserit* s. *consilium quoddam dederit.* Ad locutionem οὐδεμίαν μηχανὴν κ. τ. λ. vid. II, 160 ibique allata; ad verbum ὑποθέσθαι conf. nott. ad I, 107.

μαλακὸν ἐνδιδόναι — οὐδὲν] i. e. *nihil* (de ira) *remittere.* Conf. III, 105, et quae citavimus plura ad Plutarch. Alcibiad. p. 171, ad Flamin. p. 100. Pro ᾗ, quod sequitur, ob constantem Herodoti usum Struve Spec. I. Quaest. de dial. Herod. p. 30 seq. (Opuscc. II. p. 296) scribendum censet τῇ, quod Dindorf. et Dietsch. dederunt. Equidem retinui ᾗ, ut II, 32, ubi cf. nott., sed pro ἐξελασθεὶς, quod plurimi libri afferunt, ut III, 46 dedi cum recentt. edd. ἐξελαθείς. ἐς τούτους spectat ad ᾗ, quod inde nihil aliud esse atque παρ' οἷς recte monet Struve l. l., similia quaedam huius generis afferens. ἀπηγόρευε μὴ κ. τ. λ. eodem modo Noster dixit, quo III, 128; ἀπηλαύνετ' ἂν e Florentino dedi pro ἀπελαύνετ' ἂν, ut VII, 210. Vid. Bredov. p. 299. — In fine cap. cum recentt. edd. restitui δ' ἂν ἤϊε pro ἀνήϊε, quod Reiz. ediderat. Cf. Hermann. ad Viger. p. 820 et nott. ad I, 42.

CAP. LII.

ὃς ἂν ἢ οἰκίοισι κ. τ. λ.] Comparat cum hisce Sophoclea in Oedip. Tyrann. 347 Wessel. Ad verba ὅσην δὴ εἴπας cf. I, 157.

ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν] „ut is mulctam penderet, quae ἱερὰ esset Ἀπόλλωνος, s. quae ei deo tanquam donarium consecraretur, sicut cygnus v. c. erat ἱερὸς Ἀπόλλωνος. Dicebant autem ἀναθήματα s. donaria vasaque sacra ἱερά. Vid. Diodor. Excerptt. XXVI, 5

τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι, οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐδικαίευ πειρᾶσθαι 222
ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακαρτερέων ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδέετο. τετάρτῃ δ' ἡμέρῃ ἰδών μιν ὁ Περίανδρος ἀλουσίῃσί τε καὶ ἀσιτίῃσι συμπεπτωκότα, οἴκτειρε· ὑπεὶς δὲ τῆς ὀργῆς ἤϊε ἆσσον καὶ ἔλεγε· Ὦ παῖ, κότερα τούτων αἱρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ, τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα ἐόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παραλαμβάνειν; ὃς ἐὼν ἐμός τε παῖς καὶ Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς, ἀλήτην

ibique Wessel. p. 512. Sic in Archontum iureiurando erat, si quis ipsorum contra leges fecisset, eum mulctae nomine statuam suam auream pensurum esse, χρυσοῦν ἀνδριάντα ἀποτίσαι Delphis Apollini consecrandam, ut est apud Polluc. VIII, 86. pag. 906 Hemsterh. Cf. Platon. Phaedr. pag. 235 E. ibique Schol. p. 56 Ruhnk. reliquosque interprr. Heraclid. Pontic. Polit. I, 10, in quo loco explicando turpiter lapsus est Koelerus p. 32." *Cr.* Huiusmodi mulctas diis solvendas, vel singulis hominibus vel ipsis civitatibus impositas, commemorant Rose Inscriptt. Graecc. p. 216, Paciaudi Monumm. Peloponn. I. pag. 177 seq., Curtius Anecdd. Delphicc. pag. 44. Apollinis, cui haec mulcta debetur, templum in inferiore Corinthi parte commemorat Leake Travels in Morea III. pag. 249, qui idem (Peloponnes. pag. 394) in huius templi fundamentis anno 1676 a Sponio et Whelero repertam esse addit inscriptionem Romanam, qua L. Hermidius Celsus aedem et statuam Apollinis dedicasse traditur. — In seqq. ad verba πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα cf. nott. ad I, 38, et ad πειρᾶσθαι III, 118. Deinde scripsi ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδέετο *(in porticibus volutabatur)* pro vulg. στοῇσι, quam recte repudiarunt recentt. edd.; cf. Bredov. p. 161. Ad verbum ἐκαλινδέετο conf. similes locos, quos attulerunt Iacobs. ad Aelian. N. A. II, 31, Sauppius ad Xenophont. De re equestr. V, 3. pag. 216 et inprimis Bredov. p. 371 pluribus de hoc verbo disputans.

ἀλουσίῃσί τε καὶ ἀσιτίῃσι συμπεπτωκότα] i. e. *qui ob infortunium nec lavacris nec cibis uteretur*, s. *illuvie et inedia male affectum*, ut interpretatur Schweigh. συμπίπτειν *incidere* quidem valet, sed non sine doloris et affectus cuiusdam significatione addita. Conf. Wyttenbach. ad Platon. Phaedon. pag. 206. Ad vocem ἀλουσίῃσι, qua et Hippocrates et alii utuntur, conf. locos allatos in Thesaur. L. Gr. I. p. 1527 ed. Dindorf. Ad verba ὑπεὶς δὲ τῆς ὀργῆς conf. I, 156 coll. IX, 4. VII, 162 et quae alia affert Wex ad Sophocl. Antigon. 714. p. 221.

ἐόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον] Ad filium pertinet, hoc fere sensu: *cum tu patri, s. patris animo, te accommodes.* Conf. III, 70. — Ad verba Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος confer Homerum, qui ἀφνειὸν dixit Corinthum Ili. II, 570, et Pindarus, qui ὀλβίαν praedicavit (Olympp. XIII, 4). Add. Thucydid. I, 13 et quae alia veterum testimonia collegit Wagner. in Specim. rerr. Corinth. pag. 1. Spectat autem vox εὐδαίμων ad *opes* s. ad *opulentiam* et *divitias* commercio potissimum a Corinthiis comparatas; vid. nott. ad V, 8. — βασιλεὺς hoc loco dicitur tyranni filius, hereditario et legitimo iure quasi constitutus rex: quod iis addi poterit, quae de significatione vocum τύραννος et βασιλεὺς disputarunt viri docti; cf. Plass: Die Tyrannis I. pag. 123 seqq. 134 seqq. Ad verba ὀργῇ χρεώμενος (recentt. edd. χρεόμενος) cf. I, 88. χρῆν cum recentt. edd. pro vulg. ἐχρῆν dedi, ut II, 173; cf. Bredov. p. 286.

βίον εἷλεν, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος, ἐς τόν σε ἥκιστα χρῆν. εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνεε, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοί τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχός εἰμι, ὅσῳ αὐτός σφεα ἐξεργασάμην. σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι, ἅμα τε ὁκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρέσσονας τεθυμῶσθαι, ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία. Περίανδρος μὲν τούτοισι αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, ἔφη δέ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλειν τῷ θεῷ, ἑωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. Μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος, ὡς ἄπορόν τι τὸ κακὸν εἴη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον, ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται, στείλας πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτεε γὰρ καὶ ταύτης. ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προκλέα, ὡς τῶν παρεόν-

ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνεε] ἐν αὐτοῖσι Schweigh. accipit pro ἐν ἑαυτοῖσι, de prima persona, reddiditque: *in domo nostra,* unde Eltz l. antea l. pag. 127 rescribi vult: ἐν ἑωυτοῖσι, quod de prima persona aeque accipiatur *(inter nos)*. Negris praeferret ἐν οἰκίοισι, modo hoc in libris scriptis inveniretur. Equidem cum recentt. edd. retinui ἐν αὐτοῖσι, *in ipsis his* sc. *rebus, malis,* malimque intelligere πρήγμασι s. συμπτώμασι cum Coraë, qui, si quid mutandum, legi mavult ἐν αὐτῇ σοι *(tibi ob eam* sc. *matrem)*, quod merito displicuit Larchero. Nec magis necessarium, eodem Coraë auctore, pro τὸ πλεῦν reponere τόσῳ πλεῦν. Ad structuram conf. Wex ad Sophocl. Antig. 782. pag. 236. Quae sequuntur verba ὅσῳ αὐτός σφεα ἐξεργασάμην, sic scripsi Bredovium secutus pag. 283, qui pro σφε, quod vulgo edunt, rescribendum esse docuit σφεα, quod ipsum ad ἐν αὐτοῖσι (scil. πρήγμασι) est referendum, ut haec sit loci sententia: *quo magis ipse ea perfeci.* Atque hanc sententiam Schweighaeuserus etiam in Latina interpretatione expressit *(„quum a me haec facta sint")*, mox vero in Lexic. Herodot. I. p. 226 maluit cum Coraë reddere: *quod ego ipse eam occidi* vel *perdidi,* eam verbi ἐξεργάζεσθαι secutus notionem, qua supra ad III, 31 positum illud invenimus; in qua sententia σφε pro αὐτὴν accipiendum et ad matrem referendum erit, cuius nulla in antecedentibus mentio; accedit etiam, quod ipsa forma σφε ab Herodoto aliena est, ut docuit Bredov. l. l. Itaque Herodoti verba eo sensu accipienda erunt, quem supra indicavi. Eltz. l. l. pag. 128 scriptum fuisse coniicit: ὅσῳ αὐτός γε ἐξεργασάμην.

σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κ. τ. λ.] Pindari est sententia in Pyth. I, 164 (85): κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος, ubi conf. Boeckh. et Iacobs. in Delectt. Epigr. p. 255. Exscripsit Herodoteam sententiam Stobaeus Tit. 3, 69. p. 42 s. p. 103. T. I. Gaisf. Pro τοκῆας cum Gaisf. et Matth. reposui τοκέας, de quo vid. potissimum Struve Specim. II. Quaest. de Herodot. dial. pag. 6. (Opuscc. II. p. 331). In seqq. αὐτὸν κατελάμβανε est: *eum inhibere conabatur.* De imperfecti usu dixi ad I, 68, de verbi significatione ad III, 36. Ad ἀποπέμπεται cf. nott. ad III, 50. πλοῖον e plerisque libris cum edd. recentt. dedi pro πλοίῳ, monente Schweighaeusero; valet enim: *instructa navi.* Alia enim est ratio eorum locorum, quos ad III, 4 attulimus.

ἐστρατεύετο — Προκλέα] De *Procle* vid. nott. ad III, 50. Exstat, monente Valcken. apud Diogen. Laërt. I, 100 epistola velut a Periandro scripta ad Proclem socerum. — In

των οἱ πρηγμάτων ἐόντα αἰτιώτατον· καὶ εἷλε μὲν τὴν Ἐπί-
53 δαυρον, εἷλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐζώγρησε. Ἐπεὶ δὲ τοῦ
χρόνου προβαίνοντος ὅ τε Περίανδρος παρηβήκεε καὶ συνε-
γινώσκετο ἑωυτῷ οὐκέτι εἶναι δυνατὸς τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε
καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεε τὸν Λυκόφρονα
ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ
ἐνώρα, ἀλλά οἱ κατεφαίνετο εἶναι νωθέστερος. ὁ δὲ Λυκόφρων
οὐδὲ ἀποκρίσιος ἠξίωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περίαν-
δρος δὲ, περιεχόμενος τοῦ νεηνίεω, δεύτερα ἀπέστειλε ἐπ' αὐ-

seqq. ζωγρεῖν est *capto vitam concedere*, ut supra ζωάγρια III, 36 praemia pro Croeso conservato. Alibi ζωγρεῖν valet *vivum capere*, ut I, 86. 211 etc. Hinc ζωγρίαν λαβεῖν τινα eodem fere sensu, de quo diximus ad Ctesiae Excerptt. Persicc. §. 9. Add. etiam Herodot. VI, 28. 37.

CAP. LIII.

καὶ συνεγινώσκετο ἑωυτῷ] De structura conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 638 et nott. ad IV, 43. Verba seqq. τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν valent: *res publicas* s. *imperium inspicere* et *administrare*. De ἐπορᾶν quaedam dixi ad Plutarch. Philopoem. pag. 64. 256. Ex Herodoto conferas I, 48. 110. 124, et de verbo διέπειν VI, 83. — παρηβήκεε redde: *consenuit, aetatis florem excessit*, eodemque fere modo sic legitur in Thucydid. II, 44 et in Aeschyli Agamemn. 957.

ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων κ. τ. λ.] Eum indicari, quem *Cypselum* vocat Diogenes (conf. nott. ad III, 50), suspicor. Sed Aristoteles Politt. V, 11 [V, 9. §. 22 ed. Schneid.] huic filio nomen fuisse scribit *Gordiae*, cuius ipsius filius Psammetichus Periandro successerit. A quo diversus opinor ille Gorgias, Periandri frater, cuius apud Plutarchum fit mentio II. p. 160 C., quique idem ab aliis scriptoribus, quorum locos attulit Wyttenbach. in Animadverss. ad Plutarchi l. l. pag. 979, modo *Gorgias* modo *Torgus* adeoque *Gargesus* nominatur, mirâ librariorum negligentiâ. „Sed quid si *Gorgias* vel *Gorgus* Plutarchi, qui cum posteris suis tyrannus Ambraciotarum erat, omnino diversus est a *Gordia* nostro, Psammetichi patre et fratre fortasse ipsius Cypseli?" C. O. Mueller in Aeginett. p. 66 not. coll. C. Wagner de Periandro pag. 24. Quattuor Periandri filios afferunt Nicolai Damasceni Excerpta; vid. nott. ad III, 50. — Verba ἐπὶ τὴν τυραννίδα recte sic vulgo vertunt: *ad regnum suscipiendum*.

οὐκ ἐνώρα] Pro vulg. ἐνεώρα cum Bredovio scripsi ἐνώρα, ut I, 123. Mox ἀποκρίσιος reliqui, ut I, 49. Recentt. edd. ὑποκρίσιος ediderunt, quod placuit Bredov. p. 37. Ad sententiam conf. Plutarch. II. p. 175 E., ubi Wyttenbach. in Animadverss. pag. 1051, Herodotei loci non immemor, extrema verba sic reddit: „*in maiore natu filiorum non videbat* τὴν τυραννίδα, *non agnoscebat idoneum tyrannidis successorem*." Schweigh. ad ἐνώρα subaudit τὸ εἶναι δυνατὸν τὰ πράγματα διέπειν. Tu conf. I, 89. 123. V, 36. VIII, 140, 2. — In seqq. νωθέστερος is dicitur, *qui ingenio tardiori, hebetiori est, stupidior homo*. — „Plotin. III, 8, 3: οἱ νωθέστεροι τῶν παίδων. cf. III, 6, 6. VI, 7, 22." *Cr.* Comparativi eadem fere vis atque supra III, 29 comparativi ὑπομαργότερος.

περιεχόμενος τοῦ νεηνίεω] i. e. *magnam iuvenis curam gerens, magnâ curâ* s. *studio iuvenem amplectens*. Conf. III, 72. V, 40. VII, 39. VIII, 60. In seqq. scripsi πεσεῖν pro vulg. πεσέειν, cf. ad III, 81.

τὸν τὴν ἀδελφεὴν, ἑωυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. ἀπικομένης δὲ ταύτης καὶ λεγούσης· Ὦ παῖ, βούλεαι τήν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσεῖν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφορηθέντα μᾶλλον, ἢ αὐτός σφεα ἀπελθὼν
223 ἔχειν; ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. φιλοτιμίη κτῆμα σκαιόν· μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθεῖσι, πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρώϊα διζήμενοι τὰ πατρώϊα ἀπέβαλον. τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν· πολλοὶ

καὶ τὸν οἶκον — διαφορηθέντα] τὸν οἶκον de paternis bonis s. de patrimonio intelligi notat Larcherus. διαφορηθέντα est: *direptum*, *dilapidatum*, ut I, 88. Hoc vero participium noli sic accipere, ut accipere voluisse videtur Matthiae in Gr. Gr. §. 631, 4, ut oratio ex infinitivo qui antecedit (πεσεῖν) subito in participium transiisse putetur, cum hoc participium arcte cohaereat cum τὸν οἶκον, et ad τὸν οἶκον — διαφορηθέντα e seqq. trahere liceat verbum ἔχειν, unde hic accusativus aeque pendeat atque in sequentibus accusativus σφέα ab eodem verbo ἔχειν. Scripsi autem σφέα, ut dudum coniecerat Valckenar. probante Bredov. p. 283. Vulgo σφε, quod ab hoc Herodoti loco aeque alienum est atque supra III, 52, ubi cf. nott. Spectat autem σφέα ad τήν τε τυραννίδα καὶ τὸν οἶκον. Itaque totius loci sententia haec est: *Visne regnum in aliorum manus incidere et domum patris diripi potius quam ut ipse* (a Corcyra) *discedas* (huc) *et haec* (regnum et domum) *teneas*.

φιλοτιμίη κτῆμα σκαιόν] φιλοτιμία monente Valck. vix alio sensu atque φιλονεικία (*pervicacitas* s. *obstinatio*). Nec aliter Italus interpres, qui ei significationem tribuit: *ambiziosa contenzione*, *caparbietà*, *puntiglio*. Ipsa sententia apud Stobaeum quoque XXIII, 12. p. 190 s. p. 426. Vol. I. Gaisf. reperitur et ad Sophoclem refertur auctorem. Ad usum vocis κτῆμα et vocis χρῆμα (in verbis: τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν) conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 421. not. 4. Infra Noster III, 80: κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατηρτημένον μουναρχίη.

μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ] Articulum τῷ tolli vult Cobet. Ad ipsam locutionem hancce, proverbialem fere, illustrandam Wesseling. laudavit Sophocl. in Aleadis apud Stobaeum Florileg. IV, 37 (Nauck Fragmm. Tragicc. p. 117): Ἐνταῦθα μέντοι πάντα τἀνθρώπων νοσεῖ, Κακοῖς ὅταν θέλωσιν ἰᾶσθαι κακά. Appian. De rebb. Italicc. 3 (pag. 35 Schweighaeus.): σὺ δὲ μὴ ἀνιάτῳ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. Apollon. Rhod. IV, 1081. Thucyd. V, 65 ibiq. Duker. Aelian. N. A. III, 47 ibique Iacobs. Plura dabit Krabinger. ad Synes. Orat. περὶ βασιλ. p. 144 seq., quo uti debebam ad Plutarchi Alcibiad. p. 207, ubi de verbo ἰᾶσθαι admonui, quod de quovis dicatur remedio, quo damni s. incommodi quid levetur aut in melius convertatur. Formam ἰῶ, quam libri scripti praebent, retinui nec mutavi in ἰέο, quod mihi quidem ab Herodoto alienum videtur; cf. III, 85. IX, 111 et Bredov. p. 386. Mox revocavi vulgatam προτιθεῖσι pro προτιθέασι, quod in recentt. edd. adhuc retineri video, merito damnatum a Bredov. p. 394; cum Bekkero et recentt. edd. scripsi μητρώϊα et πατρώϊα, eodem Bredov. p. 175 probante, pro μητρῷα et πατρῷα.

τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν] Ad sententiam Euripidea hic laudant ex Iphigen. in Aul. 21 et quae plura perquam similia leguntur ex Euripide, aliis excerpta apud Stobaeum Tit. 48 init. p. 343 seq. p. 341. T. II. Gaisf. — In seqq. τὰ ἐπαγωγότατα sunt *verba ad persuadendum aptissima*, *persuasoria*, *blanda*. Vid. ad Plutarchi Pyrrh. p. 197 et add. Siebel. ad Pausan. I, 34. §. 3.

δὲ αὐτῆς ἐρασταί εἰσι, ὁ δὲ γέρων τε ἤδη καὶ παρηβηκώς. μὴ δῷς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοισι. Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὁ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδαμὰ ἥξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ᾽ ἂν πυνθάνηται περιεόντα τὸν πατέρα. Ἀπαγγειλάσης δὲ ταύτης ταῦτα τὸ τρίτον Περίανδρος κήρυκα πέμπει, βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἥκειν· ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευε, ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον, διάδοχον γίνεσθαι τῆς τυραννίδος. Καταινέσαντος δ᾽ ἐπὶ τούτοισι τοῦ παιδὸς ὁ μὲν Περίανδρος ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον. μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μή σφι Περίανδρος ἐς τὴν χώρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. Ἀντὶ τούτων μὲν Περίανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

54 Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὡς ἀπίκοντο, ἐπολιόρκεον Σάμον. προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσῃ ἑστεῶτος πύργου κατὰ τὸ προάστειον τῆς πόλιος ἐπέβησαν, μετὰ δὲ, αὐτοῦ βοηθήσαντος Πολυκράτεος χειρὶ πολλῇ,

τὸ τρίτον Περίανδρος] articulum ὁ ante *Περίανδρος* olim insertum ignorant libri scripti, quos equidem cum Schweighaeusero aliisque edd. secutus sum: unus retinuit Dietsch. Eodem modo *Περίανδρος* in fine capitis, omisso articulo. — In seqq. *ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν* valet: *ad Corcyram ire constituebat* s. *parabat.* De usu imperfecti conf. nott. ad I, 68. Verbum *στέλλεσθαι* de *profectione, maritima* praesertim, haud infrequens. Vid. III, 124. V, 43. VII, 2. 239. Siebelis ad Pausan. I, 2. §. 3. Ad verba: *ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον*, ubi male abest vocula *οἱ* duobus a libris, conf. III, 14. 15. 55.

κτείνουσι τὸν νεηνίσκον] Hanc ob necem bellum conflatum scribit Schol. Thucydid. I, 13 pugnamque commissam navalem, quam omnium antiquissimam per Graeciam perhibet ipse Thucydides ducentis sexaginta annis ante bellum Peloponnesiacum finitum; unde consequens est, hoc accidisse anno 664 a. Chr. n., quo tempore Cypselus, Periandri pater, rerum nondum erat potitus, id quod ei obtigit anno 655 ante Chr. n., eundemque, triginta per annos cum regnasset, secutus est Periander filius anno 625 ante Chr. n., qui ipse quadraginta per annos regnum tenuit, i. e. usque ad annum 585 ante Chr. nat. Vid. Fischer: Griech. Zeittafeln p. 89. 92. 119 et conf. etiam Larcher. in not. ad h. l. et Tab. chronolog. T. VII. p. 603. 604. Haec igitur tam discrepantia ut secum concilientur, haud sufficit, quod Bouhier in Diss. Herod. cap. XV in Thucydide pro 260 annis reponi voluit 160, ita ut annus exsistat 564 a. Chr. n., quo utique Periander dudum erat mortuus! Nos cum Wesselingio Scholiastam lapsum esse statuere malumus. Caeterum auctor est Diogenes Laërt. I, 95, Periandrum, nuntio de Corcyraeorum iuvenibus Sami servatis accepto, moerore confectum vitâ cessisse, annos natum ferme octoginta. Quae in Nicolai Damasceni Excerptis, in quibus hic Periandri filius nomen gerit *Nicolai*, traduntur de his, iam supra ad III, 48. 50 attulimus.

Cap. LIV.

ἐπέβησαν] ἐπέβησαν, quod du-

ἀπηλάθησαν. κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον, τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὔρεος ἐπεόντα, ἐπεξῆλθον οἵ τε ἐπίκουροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συχνοί· δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφευγον ὀπίσω, οἱ δὲ ἐπισπόμενοι ἔκτεινον. Εἰ μὲν 55
νυν οἱ παρεόντες Λακεδαιμονίων ὅμοιοι ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίῃ τε καὶ Λυκώπῃ, αἱρέθη ἂν Σάμος. Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκώπης μοῦνοι συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοισι, καὶ ἀποκληϊσθέντες τῆς ὀπίσω ὁδοῦ ἀπέθανον ἐν τῇ
224 *πόλι τῇ Σαμίων. τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίεω τούτου γεγονότι ἄλλῳ Ἀρχίῃ, τῷ Σαμίου τοῦ Ἀρχίεω, αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενό-*

dum commendaverat Wesselingius in Sancrofti libro alioque repertum pro vulg. *ὑπερέβησαν*, exhibui cum recentt. edd. Tu cf. I, 84 ibique nott. Mox pro *ἀπηλάσθησαν*, quod plerique codd. afferunt, scripsi cum Bredov. p. 342 et recentt. edd. *ἀπηλάθησαν*, quod praebet Aldina. Moenium ac turrium veteris Sami reliquias quasdam se vidisse testatur Tournefort: Relation d'un voyage du Levant I. p. 160. Quas easdem persequens Ross (Reisen auf den griech. Inseln II. p. 147) rudera quaedam occidentem versus ab urbe vetere conspicua ad hanc turrim pertinere posse suspicatus est, sed Romanae structurae illa esse invenit Guérin: Description de l'île de Samos pag. 200 coll. p. 181, ubi de suburbio quaedam affert.

τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὔρεος ἐπεόντα] *ῥάχις* de animantium dorso (Ili. IX, 208) atque de ipsis plantarum foliis (Theophrast. Hist. plant. III, 7, 5. 17, 4. 18, 7 *ῥάχις τοῦ φύλλου*) dicitur; sed hoc loco et altero, qui exstat VII, 216, de *montis dorso* accipiendum, ut in Polyb. III, 101, 2. V, 69, 1. Dionys. Halicarn. Antiqq. V, 44 aliisque locis, quos vid. in Thesauro Ling. Graec. VI. p. 2351 ed. Dindorf. Cum igitur turris in montis dorso sive iugo exstructa esset, in Sami arce, qua septentrionem versus spectat, eam quaerendam esse suspicor, cum a septentrione tantum arx, quae montem, cui nunc nomen Castro, occupabat, munita esset, ut scribit Guérin l. l. p. 195 seq, qui post Tournefort. l. l. reliquias moenium urbis atque arcis accurate descripsit unamque invenit turrim adhuc servatam, summa arte e lapidibus marmoreis exstructam: quam ab Herodoto hoc loco designari quod putat, equidem assentiri nequeo, cum turris haec in ipso montis iugo esset exstructa, ea vero, quae adhuc superest, centum metris Gallicis infra montis iugum a viro docto dicatur sita. Panofka Samiorr. res p. 4 hunc Herodoti locum respiciens haec adscripsit e Tournefortii narratione desumpta: „Moenia albo marmore splendentia in Ampeli dorso quindecim pedes eminebant, decem pedes latitudine complexa: post decimum sextum quemque pedem turris conspiciebatur, nisi qua natura saxum praeceps in eius locum substituerat." — In seqq. ad *ἐπίκουροι* cf. nott. ad III, 4.

Cap. LV.

Εἰ μὲν νυν — ἐγένοντο] *ἐγίνοντο* Schweigh. et Gaisf. pro *ἐγένοντο*, quod retinui cum Matth. et recentt. edd. Pro *συνεσπεσόντες* libri duo *συμπεσόντες*, nec aliter Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 1. pag. 374.

αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμην] Gravi errore lapsus, opinor, vir doctus, Heyse in Quaest. Herodott. I. p. 89 hic de *Pitana*, Aeolica urbe, cogitat, cum omnis narratio eo nos ducat, ut Laconiae locum hic intelligi statuamus, hanc vero ipsam regionem Nostrum visisse plures loci, ubi Herodotus Lacedaemoniis utitur testibus, ab eodem Heyse collecti

μην (δήμου γὰρ τούτου ἦν), ὃς ξείνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καί οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τοὔνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε· τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔφη, διότι ταφῆναί οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σα-
56 μίων. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἐγεγόνεσαν ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. ὡς δὲ ὁ μα-

l. l. p. 119, satis ostendunt. Quo etiam facit locus, qui legitur III, 47. Intelligitur autem h. l. *Pitana* ad Eurotam, Spartae vicus unus ex antiquissimis, occidentem versus, multumque celebratus atque incolis frequens. De quo cf. Kortüm in: Schlosser. et Bercht Archiv. etc. IV. pag. 142. 152, C. O. Mueller: Die Dorer II. p. 50. 451. Leake Travels in Morea I. p. 176 et Mézières in: Archives des missions scientifiques etc. III. pag. 399, Curtius: Der Peloponnes. II. p. 234. Infra apud Herodot. IX, 53 ὁ Πιτανητέων λόχος, ubi vid. nott. Hoc loco nostro vicus *Pitanae* intelligitur, qui ab Herodoto h. l. δῆμος appellatur, a Thucydidis schol. I, 20 κώμη, ab aliis φυλή, quarum quattuor omnino Spartae fuisse volunt, ut adeo inter δῆμον et κώμην vix quidquam intersit, recte monente K. W. Krueger: Leben des Thucydid. pag. 93. Neque enim ad unam Atticam terram pertinet vox δῆμος, sed ad alias quoque regiones, indeque varie redditur, cum omnino pagum s. vicum, cui sui sunt agri, magistratus adeoque sacra, ab aliis separata, designet. Vid. Siebelis ad Pausan. I, 1. §. 2 et conf. Herodot. V, 92. §. 2. Satis vero notum est, Pitanam unum ex istiusmodi vicis fuisse, quibus Sparta urbs, auctore Thucydide, constabat. Nam ille Archias profecto non περίοικος fu't, sed Spartanus homo, ipsâ Spartâ oriundus, ut iure contendit C. O. Mueller. l. l. II. p. 50 seq.

δήμου γὰρ τούτου ἦν] Aliquot libri prave τούτου τοῦ ἦν, quos sequitur Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 7. p. 385 seq., corrupto usus Herodoti libro. Ad seqq. conf. Plutarch. II. p. 860 C. Pro ἐτιμᾶτο plures libri ἐτίμα τε. Ad verba καί οἱ τῷ πατρὶ conf. III, 53 fin. τοὔνομα intactum reliqui; Dindorf. τὸ οὔνομα, cf. Bredov. pag. 201.

διότι ταφῆναί οἱ — Σαμίων] Quod Wesseling. Eustathium citans pag. 579, 41 Herodotum scripsisse putat ταφθῆναι, equidem non assentior. Vid. nott. ad II, 81. Ad infinitivi structuram in oratione obliqua post particulas temporales, conditionales, causales haud infrequentem conf. modo I, 129. II, 121. §. 2. III, 26. 35. 105 ibique nott. Voculam εὖ post Σαμίων delevi cum recentt. edd., quippe quae a melioribus libris abest. Quam tuetur Schaefer. ad Dionys. Halicarn. de compos. verbb. pag. 113 (notante *Cr.*); quos tamen ille affert locos, ii a nostro loco nonnihil discrepare videntur. Nec magis voculam εὖ tueri poterunt, quae leguntur III, 82 fin.: μὴ λύειν ἔχοντας εὖ. III, 63: ἔλεγε ἄρα. III, 80: ἐλέχθησαν δ' ὦν, aliisque locis ad V, 27 allatis, quorum ratio dispar est. Videtur autem Valckenario Herodotus (ut saepe humana fuerit passus) propterea, quod Archia familiariter fuerit usus, hanc avi collaudandi captasse occasionem: ut qui in aliis idem subinde fecerit.

Cap. LVI.

ὥς σφι — πολιορκέουσι] Ad usum participii in dativo positi hac in structura vid. allata ad Herodot. II, 2, ubi pro IX, 38 scribere debebam IX, 41: ὡς δὲ ἑνδεκάτη ἐγεγόνεε ἡμέρη ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι. — Ad προεκόπτετο conf. I, 190.

ὡς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος ὥρμη-

ταιότερος λόγος ὥρμηται, λέγεται Πολυκράτεα ἐπιχώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολίβδου, καταχρυσώσαντα δοῦναί σφι, τοὺς δὲ δεξαμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατηΐην ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριέες ἐποιήσαντο.

ται, λέγεται] i. e. ad verbum: *ut vero falsus fertur rumor* s. *fama, dicunt,* sive, ut Schweigh. interpretatur: „*fertur autem fama, temere quidem sparsa, quae ait.*" Displicent verba Graeca Wesselingio, cui vel λέγεται γὰρ vel ὥρμηται λέγεσθαι scribendum videtur, ut IV, 16. VI, 86 coll. V, 50. Quo neutro opus esse censet Schweigh., cum plena hîc inveniatur locutio, in qua λόγος ὥρμηται sane idem valeat atque λέγεται, quod vocabulum si ab uno abesset codice, in reliquos codices temere irrepsisse arbitraretur Schweigh. e scholio, per quod quis olim locutionem λόγος ὥρμηται explicare voluerit. Idem comparat VII, 189, ubi est φάτις ὥρμηται, *fama exiit, emanavit, fertur.* Equidem hac orationis abundantia, quippe quae ab Herodoti indole non aliena est, non offendor. — De voce μάταιος conf. nott. ad II, 118.

νόμισμα κόψαντα] Hoc si verum est, omnium certe antiquissimum monetae corruptae exemplum habemus ex Olymp. LXI, 4 s. 533 a. Chr. n. vel LXIII, 4 s. 525 a. Chr. n. (vid. nott. ad III, 48). Ac Solonis quidem aetate monetae corruptionem satis cognitam legibusque severius interdictam fuisse e Demosthene fit manifestum advers. Timocrat. in fin. §. 212. pag. 765. 766 ed. Reisk., quo loco bene utitur, notante *Cr.*, Eckhel D. N. Prolegg. cap. XIX. pag. CXIII. Vol. I, ubi vide plura. Add. Becker in Taricl. II. p. 159 ed. Herm. et quae de plumbeis veterum numis disputat Angel. Mai. ad Fronton. II. p. 268 seq. 327. Iam Solonis legislatio, qua mortis poena in numorum corruptorum crimen constituta erat, incidit in annum 594 a. Chr. n. (conf. nott. ad I, 30.) Nec tamen eiusmodi poenas quamvis severas quidquam valuisse, idem admonet Eckhel. Quae Herodotus hoc loco tradit, si quid veri subesse existimes, satis esse possunt documento, quam auri egena aurique propemodum inscia tum temporis fuerit Graecia, si Polycrates hoc modo Spartanis imponere, aut si omnino istiusmodi fabula oriri ac spargi potuerit, praesertim cum dudum in Lydia aurei cuderentur numi (de quibus cf. nott. ad I, 94). Confer. Boeckh. in Oeconom. Atheniens. I. pag. 32 ed. sec., qui idem pag. 772 seq., ubi de rudi Spartanorum moneta ferrea disserit, antiquissimi interdicti meminit, quo nemini Spartano praeter ferream monetam auri s. argenti quid possidere licuit. Quod ipsum omni fere aetate neglectum fuisse iure monet Boeckh. Nam quî omnino (modo vera sint, quae Noster ex fama refert) Spartani auro se corrumpi passi essent, si auri nihil quidquam possidere potuissent? Pertinent quoque ad hunc Herodoti locum, quae idem Boeckh. l. l. Vol. II. p. 258 (coll. Corp. Inscr. Graecc. nr. 150. T. I. p. 237.) ex inscriptione affert verba: στατῆρες κίβδηλοι ......[κατακεχρυσω]μένοι οἱ παρὰ Λάκωνος, ubi sane Herodotea narratio sponte in mentem venit.

πολλὸν μολίβδου] μολίβδου scripsi, ut I, 186, ubi etiam Gaisfordius sic exhibuit, qui h. l. dedit μολύβδου, quod etiam Dindorf. et Dietsch. dederunt. Quod nos exhibuimus, probant Poppo ad Thucydid. I, 93 et dudum antea Sallier. ad Moer. p. 256. Tu vid. etiam Pierson. ad Moerid. l. l. Wesseling. ad Diodor. II, 10, Duker. et Goeller. ad Thucydid. l. l. Add. Interprett. ad Iliad. XI, 237 coll. Eustathio ad Iliad. XXIV. p. 1340 s. p. 1469: quae affert Bredov. p. 42.

Ταύτην πρώτην στρατηΐην] Pro πρώτην male plures libri τήν. Est enim sensus: *nam hanc primam expeditionem in Asiam suscepisse dicuntur,* cum iam antea rebus Asiaticis se immiscuissent, ut patet ex I, 152, nul-

57 Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεα στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλεον ἐς Σίφνον· χρημάτων γὰρ ἐδέοντο· τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτέων μάλιστα ἐπλούτεον, ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυ-

lam vero expeditionem hanc in terram fecissent. Imitatus est locutionem Pausan. IV, 5, monente Valcken. — Mox a Λακεδαιμόνιοι Δωριέες si abesset Λακεδαιμόνιοι, nemo requireret, notante Valcken., qui tamen bene addit, Δωριέας Heraclidas Spartanos lubenter se nuncupasse, quum honoris cuiusdam significationem vocula adiecta contineat, ut in Pausan. VII, 6. §. 3. Mihi consulto videtur Noster vocem Δωριέες adiecisse, quam et ipsam merito retinendam esse censet Valckenarius.

Cap. LVII.

τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤκμαζε κ. τ. λ.] De *Siphniorum* opibus atque metallis aureis testatur Pausanias X, 11. §. 2, cui addit Wesselingius et Bochartum De Phoenic. colon. I, 4 haec illustrantem. Sed postea Siphniorum res valde fuisse diminutas e Demosthenis loco De contribut. p. 176 ed. Reisk. colligimus. Commemorantur *Siphnii* apud Herod. VIII, 46, et inter Atheniensium socios recensentur in inscriptionibus nuper detectis, tributum solventes ter mille sexcentarum drachmarum (cf. Boeckh. l. l. II. p. 729. Franz. Element. Epigraph. Gr. nr. 52. Meier. Commentat. Epigraph. pag. 5). Romanorum aetate Siphnii opus figlinum, quo adhuc excellere dicuntur, praecipue exercuerunt, testibus Plinio H. N. XXXVI, 22, 44 et Stephano Byzantino, qui ποτήριον Σίφνιον inde commemorat. Nunc insulae, quae Cycladibus accensetur, nomen *Sifanto*. Metallorum, quae olim fuerunt, adhuc superesse vestigia, mihi olim confirmavit Provolegius, vir Siphnius, qui in Academia Heidelbergensi literis operam dabat, hoc addens, metalla exercere antea non licuisse per Turcas, quibus pulsis sperandum, illa aliquando instauratum iri. Ac plumbum frequens hodieque reperiri scribit Tournefort Voyage d. Levant. T. I. p. 174 seq. Qui nostra aetate accuratius perquisivit ac descripsit insulam, L. Ross (Reise nach d. Inseln etc. I. p. 138 seq. 141), is sane antiquorum metallorum vestigia prope aediculam Sti Sostis invenit, de quibus iisdem plura quoque retulit Fiedler: Reise nach Griechenland etc. II. p. 125 seqq. 136 seqq.

καὶ νησιωτέων — ἐπλούτεον] Citat haec Gregor. Corinth. de dialect. Ion. §. 14. p. 396. Ad αὐτόθεν haec adscripsit *Cr.*: „αὐτόθι exhibet Cod. Arch. [Sancrofti liber]. Atque sic h. l. laudat Grammat. mscr. Bibl. Sangerm. Ruhnkenius tamen ad Xenoph. Memorabb. Socr. III, 6, 12 αὐτόθεν et huic loco et Xenophonteo accommodatius iudicat." Pertinet huc glossa in Bachmanni Anecdd. I. p. 169: αὐτόθεν· Ἡρόδοτος ἐν τρίτῳ ἱστοριῶν ἀντὶ τοῦ αὐτός. Tu vid. nott. de hac voce ad Plutarchi Alcibiad. p. 135. — Ad θησαυρὸς conf. I, 14. 51 ibique nott., ad ὁμοῖα III, 8. — ἐποιεῦντο est: *exstruendam fecerunt s. curarunt aediculam*. Conf. II, 127. 129. 148. IV, 152. Plura Roulez. Specim. in Themistii Oratt. (Lovan. 1828) pag. 7. — Quae Herodotus h. l. de Siphniis tradit, qui decimam proventuum partem Apollini consecrarunt indeque θησαυρὸν Delphis construxerunt, eadem tradit Pausanias l. supra l., nec desunt alia exempla decimae e variarum rerum proventu vel ex praeda diis oblatae apud Herodot. V, 77. IV, 152. VII, 132. IX, 81, quibus alia adduntur a Boeckh. l. l. Tom. I. pag. 444. Atque iam antea de his monuerunt Paciaudi Monum. Peloponn. I. pag. 171 seq. et Rose Inscriptt. Graec.

ρέων μετάλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται ὅμοια τοῖσι πλουσιωτάτοισι· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῷ ἐνιαυτῷ ἑκάστῳ χρήματα διενέμοντο. Ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐχρέοντο τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αὐτοῖσι τὰ παρεόντα ἀγαθὰ οἷά τέ ἐστι πολὺν χρόνον παραμένειν. ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε·

Ἀλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανήϊα λευκὰ γένηται,
λεύκοφρύς τ' ἀγορὴ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς
φράσσασθαι ξύλινόν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι τότε ἦν ἡ ἀγορὴ καὶ τὸ πρυτανήϊον Παρίῳ λίθῳ ἠσκημένα. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἷοί τε ἦσαν γνῶ- 58

p. 215 coll. C. Fr. Hermann Gottesdienstl. Alterth. d. Griech. §. 20. not. 4.

ἐχρέοντο] Ex uno Parisino cum recentt. edd. recepi *ἐχρέοντο* pro vulg. *ἐχρέωντο*, cf. I, 39 ibique nott. Sed in antecedentibus reliqui *ἀπέπλεον*, cuius loco recentt. edd. *ἀπέπλωον*.

οἷά τέ ἐστι] Steger. Praefat. p. XIII mavult *ἔσται*, ut I, 55. — Pro *πολὺν*, quod omnes libri praebent cum Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 17. pag. 398. Koenius ibid. §. 12. pag. 395 reponi vult *πολλὸν*, quod recentt. edd. exhibuerunt; tu vid. ad III, 38 nott.

φράσσασθαι ξύλινόν τε λόχον] Tres libri *φράσασθαι*. Caeterum huius *ξυλίνου λόχου* notante Valcken. recordatus esse videtur Themistocles, cum Delphici oraculi *ξύλινον τεῖχος* civibus suis interpretaretur. Tu vid. Herodot. VII, 143. Plutarch. Themistocl. 10. Idem Valcken. observat, verbum *φράζεσθαι*, in veterum oraculis satis tritum, valere: *animo considerare*, saepius etiam *considerata cavere* s. *φυλάξασθαι* (quo ipso Noster mox utitur, oraculi sensum explicaturus), ut in Plutarch. Agesil. 3, 30, ubi utrumque verbum invenitur iunctum. Vid. Herod. I, 84 ibique nott. — *λόχον* haud alio sensu apud Euripid. Troadd. 534 et Tryphiodor. 2 inveniri monet Larcher. — Quo sensu autem Pythia *ξύλινον λόχον* et *κήρυκα ἐρυθρὸν* dixerit, naves Samiorum hostiles significans, mox ipse Noster declarat. Quae eadem quod praeter curiam albam Siphniorum etiam forum commemorat *album* s. *candida supercilia habens* (id enim proprie valet *λεύκοφρυς*, de qua voce conf. Dindorf. in Thes. Ling. Graec. V. pag. 226), cogitandum de foro, quod albi marmoris lapidibus stratum albam inde faciem praebebat aeque atque curia albo marmore exstructa. Fora autem veterum Graecorum lapidibus strata fuisse iam Homerus testatur in Odyss. VI, 266. IX, 184: quibus locis apte usus est Curtius (Zur Geschichte d. Wegbaues b. d. Griechen in: Abhandll. d. Akad. d. Wissensch. zu Berl. ann. 1854. pag. 239), alia quoque afferens inscriptionum testimonia, ex quibus intelligitur, fora, aulas, vias ad templa ducentes plerumque lapidibus fuisse strata. — Mox revocavi *τότε ἦν*, quod omnes praebent usque ad Schweighaeuserum, qui ex uno Florentino dedit *ἦν τότε*, probante quoque censore Ienensi 1817. nr. 163. p. 363.

Παρίῳ λίθῳ ἠσκημένα] Ad *ἠσκημένα* vid. nott. ad II, 130. Conferri hic quoque poterunt Homerica Ili. X, 438: *ἅρμα δέ οἱ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ εὖ ἤσκηται*, quae ob dativi usum apte attulit Kuehner. Gr. Gr. §. 586., f., quem eundem consulas §. 431, 2 ob neutrum (*ἠσκημένα*) excipiens nomina diversi generis. *Parium lapidem* (ex insula, quae olim *Paros*, nunc *Paro* vocatur, Cy-

ναι, οὔτε τότε ἰϑὺς οὔτε τῶν Σαμίων ἀπιγμένων. ἐπεί τε γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσέσχον οἱ Σάμιοι, ἔπεμπον τῶν νεῶν μίαν, πρέσβεας ἄγουσαν ἐς τὴν πόλιν. τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἦσαν μιλτηλιφέες· καὶ ἦν τοῦτο, τὸ ἡ Πυϑίη

cladum una, provenientem) quanti Graeci postmodo inprimis fecerint, nemo fere nescit; quippe quo praeter alia marmoris genera ad signa, simulacra, alia artis opera utebantur, quemque a puritate et soliditate reliquis marmoribus praeferebant. Tu vide, ne plura, Plin. H.N. XXXVI, 4. §. 2. 15. Strabon. X. p. 487 s. p. 746 A. et quae recentiori aetate monuerunt Winckelmann. Opp. Tom. V. p. 100. 396 seq., Hirt. in Boettigeri Amalth. I. p. 225, C. O. Mueller. Handb. d. Archaeol. §. 309. Apud Pausaniam *Parius lapis* invenitur I, 33. §. 2. IV, 31. §. 9. V, 11. §. 5. „Adde Dodwelli Itinerar. class. et topograph. Graec. I, 2. pag. 332 vers. Sickleri, ubi doctus Britannus probatum ivit Parium marmor adhuc ab omnibus cum Attico sive Pentelico marmore temere confusum esse. Quae sententia si pervincat, sexcenta per Archaeologorum libros nomina mutanda erunt." *Cr.* Celeberrimi marmoris lapicidinas in insula Paro nostra aetate plures inviserunt viri docti easdemque accurate descripserunt: Thiersch in Morgenblatt 1832. nr. 119. pag. 474 seq. coll. Abhandll. d. philol. Class. d. Bayer. Acad. I (1834). p. 585 seqq., ubi plura de Paro afferuntur, L. Ross in: Morgenblatt 1836. nr. 140. pag. 559 et Reisen nach d. Inseln I. p. 44 seq. 50 seq., Fiedler: Reise in Griechenland II. p. 183 seqq. coll. Clarke Travels II. p. 414 seqq. Caeterum hicce Herodoti locus merito advertit viros doctos in ea quaestione, quae de marmore in artis operibus adhibito et coloribus inducto nostris temporibus est instituta: cum enim hoc loco alba curia albumque forum e Pario marmore paratum opponatur navibus rubro colore tinctis, satis inde patet, curiae aedificium aeque ac forum marmore albo exstructum hunc nativum colorem marmoris retinuisse coloribus haud inducti, adeo ut extrinsecus candidam prorsus speciem ac faciem et curia et forum praeberet. Cf. Fr. Kugler: Ueber die Polychromie der griech. Architectur (Bremen 1835.) pag. 9 seqq., Chr. Walz in: Heidelberg. Jahrbb. 1837 pag. 215 seq., Raoul-Rochette: Journal des Savans 1837. pag. 103, Ulrichs Reisen in Griechenland I. p. 72 seq. ac praecipue Hettner in: Allgemeine Monatsschrift 1852, Octob. p. 934.

Cap. LVIII.

προσέσχον] Vulgatam *προσέσχον* cum recentt. edd. retinui, ut VI, 119; plerique codd. *προσίσχον*, quod receperunt Schweighaeuser. et Gaisford. Ad significationem conf. supra III, 48 et IV, 42 ibique nott. Kuehner Gr. Gr. §. 392, c, α. Ad *ἰϑὺς*, quod eodem significatu atque *ἰϑέως* ponitur, conf. Bredov. p. 113. — Mox pro vulg. *νῆες* dedi e Sancrofti libro alioque *νέες* cum recentt. edd. Vid. Bredov. p. 261.

μιλτηλιφέες] Vulgo *μιλτηλεφέες*; Wesselingius, quem sequitur Schw., probaverat *μιλτηλοιφέες* e Sancrofti, ut opinabatur, libro, in quo tamen *μιλτηλοιηφέες* exstat, monente Gaisf., qui ipse ex uno Parisino exhibuit *μιλτηλιφέες*, quod unum probandum esse statuit Lobeck. ad Phrynich. p. 572, cum, quae ab aoristo secundo s. praesenti thematico originem ducant, diphthongo reiecto brevi syllaba formentur, ut *ἀνηλιφής*, *πισσαλιφὴς* Eustathii ex praecepto ad Odyss. p. 1561, 8 s. 260, 45 coll. Etymol. pag. 61, 5. Ad significationem vocis faciunt Homerica vocabula *μιλτοπάρῃος* (Ili. II, 637, ubi conf. Freytag. p. 430 seq., Odyss. IX, 125), *φοινικοπάρῃοι* (Odyss. XI, 123. XXIII, 272) de navibus, quae minio s. colore rubro erant illitae.

προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι, φυλάξασθαι τὸν ξύλινον λόχον κελεύουσα καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. Ἀπικόμενοι δ' ὦν οἱ ἄγγελοι ἐδέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι· οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπόρθεον. πυθόμενοι δ' ἰθὺς ἧκον οἱ Σίφνιοι βοηθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι ἑσσώθησαν, καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκληΐσθησαν τοῦ ἄστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων. καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἔπρηξαν. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νῆσον ἀντὶ 59
χρημάτων παρέλαβον Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Τροιζηνίοισι παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ

Ἀπικόμενοι δ' ὦν] Voculam *δ'* cum recentt. edd. retinui, eiectam a Schweigh. et Gaisf., quod in nonnullis codd. illa deest. Ad *χρῆσαι* (*commodare*) conf. quae dixi ad Plutarchi Philopoem. pag. 49. 260. Ex Herodoto cf. VI, 89 et vid. etiam nott. ad VII, 38. — In fine cap. *ἔπρηξαν* est: *exegerunt*. Conf. I, 106. II, 126. V, 84, ubi medium invenitur. Add. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Pers. 482. Ad ipsum *ἔπρηξαν* mente addendum ex antecedentibus *οἱ Σάμιοι*.

Cap. LIX.

Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ] *Ὑδρέην* pro *Ὑδρέαν*, quod in binis libris compareret, cum edd. recentt. dedi. Alii libri mendose *Θυρέην* s. *Θυρέαν*. Vid. Wesseling. Dissertat. Herodot. IX. p. 102 et Bredov. p. 128. Insula, quam nemo nostra aetate ignorat, in sinu Saronico est sita e regione Hermiones s. Troezenis, in cuius ipsius potestatem post devenit insula; unde minus mirum, quî factum sit, ut Samii insulam Troezeniis certa lege traderent. Cf. de Hydrea insula Pausan. II, 34. §. 9. Stephan. Byz. s. v. Quae exigua ac tenuis antiquitus fuit insula, eam nostra aetate re navali ita excellere, ut vel trecentas naves mercatorias habuisse dicatur ab Holland. Travels II. p. 204 ed. sec., eandemque etiam de Graecorum libertate recuperanda optime meritam esse inter omnes constat. Vid. Ross. Wanderungen in Griechenland II. pag. 22 seqq. et scriptionem, quae Monachii prodiit 1834: *Ὑπόμνημα περὶ τῆς νήσου Ὕδρας ὑπὸ Ἀντων. Μιαούλη*. Vulgo nunc vocatur Idra.

Κυδωνίην] Conf. III, 44. Neque vero sic Herodoti verba sunt accipienda, ut Samii exsules Cydoniam primi condidisse existimentur, cum dudum ante annum 524 a. Chr. n. s. Ol. LXIV, 1, in quem incidit hoc, auctore Raoul-Rochette l. mox l., Cydonia urbs commemoretur, cuius origines ad Minoëm Arcadesve colonos prisco admodum aevo huc profectos referantur, ut reliquarum Cretae urbium mater fere sit habenda. Itaque de urbe vel amplificanda vel restauranda (cf. I, 167) Herodoti verba intelligenda esse monet Hoeck (Creta I. p. 23. II. p. 439 coll. III. pag. 413) et dudum andea Raoul-Rochette (Histoire de l'Etabliss. d. col. Gr. III. p. 427). Add. Pashley Travels in Creta I. p. 12 seq., qui etiam de situ urbis disputat, de qua plura Hoeck. l. l. I. p. 23 seq. p. 383. Haec enim urbs in occidentali Cretae parte sita quadraginta fere stadia aberat ab ea, quae nunc *Canea* vocatur, satis ampla ac frequens incolis portuque instructa et commercio florens; ut adeo haec ipsa res Samios commovisse videri queat, ut eum in locum se potissimum converterent, nisi diserta Herodoti obstarent verba, qui ut Zacynthios expellerent, illos hoc fecisse scribit, sive ob inimicitias quasdam sive ultionis cuiusdam repetendae causa. Inimicitiarum autem vix aliam fuisse originem putat C. O. Mueller.

ἔκτισαν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλέοντες, ἀλλὰ Ζακυνθίους ἐξελῶντες
ἐκ τῆς νήσου. ἔμειναν δ' ἐν ταύτῃ καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἔτεα
πέντε, ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίῃ ἐόντα νῦν οὗτοί εἰσι οἱ 226
ποιήσαντες καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. ἕκτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγινῆται

Aeginett. p. 112 seq. not., quam Ionum et Achaeorum inveteratum odium, cum Zacynthii Achaeorum fuerint stirpis Spartanisque inde inimici, Samii vero Spartanis eorumque colonis faverint. — In proxime antecedentibus intactum reliqui παρακατέθεντο (*in depositum dederunt*), cuius loco Dietsch. exhibuit παρέθεντο. Cf. V, 92. §. 7. VI, 73 ibique allata. Deinde pro ἐπὶ τούτῳ πλέοντες, ut Schweigh. et Gaisford. exhibuerunt, cum recentt. edd. revocavi ἐπὶ τοῦτο, cf. V, 45; neque vero πλώοντες scripsi contra omnium librorum auctoritatem. Mox Bredovium secutus pag. 368. 391 dedi ἐξελῶντες pro ἐξελοῦντες, ut dudum placuerat Piersono ad Moer. p. 146 et Wesseling. in nota ad h. l., ubi affert IV, 148. V, 63. IX, 89. — Ad verba ἐπ' ἔτεα πέντε cf. nott. ad I, 166.

τῆς Δικτύνης νηόν] Δικτύνης omnes Herodotei libri, cum alias duplici litera ν hoc nomen scriptum inveniatur, unde Dindorf. edidit Δικτύννης. Nam significatur dea Cretensium lunaris, *Britomartis* quae vocabatur, atque etiam *Dictynna*, quod nomen deae inditum a monte urbeque cognomine. Nam in his Cretae insulae regionibus dea venatrix commorari putabatur, cuius nomen a δίκτυς, quod *rete* significat, repetit Mythographus ed. Bode II, 26. III, 7. §. 4 init. De qua post Spanhem. ad Callimach. in Dian. 205 disputarunt Creuzer. in Symbol. II. p. 151 seqq., C. O. Mueller. Aeginett. p. 165, Hoeck. Creta I. pag. 24 seq. Huius autem deae sacra cum a Samiis Noster repetat (cuius hac in re testimonium — nam Samiorum res accurate noverat; conf. nott. ad III, 60 — omni fide dignum), haec est Muelleri l. l. sententia, Britomartis, quae proprie ac primitus Cretensium fuerit dea, et Dictynnae, quae Samia dea fuerit, sacra postmodo apud Cydoniatas in unum coaluisse, ita ut posteris temporibus Britomartis etiam Dictynnae nomine per Cretae urbes coleretur adeoque pro uno eodemque numine utraque dea haberetur.

ἕκτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγινῆται] Conf. Strabo VIII. p. 376 s. p. 577 A. Quae in Olymp. LXV, 2 sive 519 ante Chr. n. incidere statuit C. O. Mueller Aeginett. p. 113. Haec enim prima Aeginetarum fuit expeditio, cuius ad nos pervenit notitia, postquam illi civitatem ab Epidauriorum potestate solutam constituerant. Ac nemo nescit, quanta incrementa postmodo ceperit Aeginetarum res navalis ac mercatura, ut mox inter Graeciae populos θαλασσοκρατοῦντας referantur. Conf. infra III, 139 coll. V, 83. — Quod ad verba καπρίους ἐχουσέων attinet, vulgo hic intelligunt *apros, prorarum insignia*, quibus, quemadmodum aliae gentes arietibus, leonibus, aliis instiusmodi signis, ita Samii naves suas exornare soliti fuerint. Vid. Ruhnken. in Diss. de navv. parasemm. in Opusc. acadd. pag. 279 (p. 418. T. I. ed. Bergmann.), et add. G. Dindorf. in Thes. L. Graec. T. IV. pag. 952. Nec aliter in Lycia apud Phaselitas navium proras apris fuisse insignitas numi monstrant, docente Eckhel. D. N. I. Vol. III. p. 6, quem locum adscripserat *Cr.* At de instiusmodi ornamentis navium hic cogitari posse negat Naeke ad Choerili fragmm. p. 157, tum ob Choerili versum (apud Hesych. s. v. Σαμιακὸς τρόπος) ipsumque Herodotum, qui proras navium apro tanquam insigni ornatas nunquam καπρίους dicturus fuisset, tum ob ipsa Hesychii verba, ex quibus potius naves sint intelligendae, quae non apri insigne in prora, sed ipsius prorae extremitatem obtusam habuerint et reflexam, ut exhibuerit suis rostrum; unde factum, ut ipsa navis suis quandam simili-

αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἠνδραποδίσαντο μετὰ Κρητῶν· καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἐχουσέων τὰς πρώρας ἠκρωτηρίασαν καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. Ταῦτα δὲ

tudinem prae se ferre videretur. Adstipulantur his Becker et C. Fr. Hermann. in Charicl. I. pag. 214 ed. alt. neque ipse aliter hunc locum intelligi posse existimo. Etenim Hesychii, vel potius Didymi, quem Hesychius laudavit, verba sic se habent: *Δίδυμος δὲ τὰς Σαμαίνας ἰδιαιτέραν παρὰ τὰς ἄλλας ναῦς τὴν κατασκευὴν ἔχειν· εὐρύτεραι μὲν γάρ εἰσι τὰς γαστέρας, τοὺς δὲ ἐμβόλους σεσίμωνται, ὡς δοκεῖν ῥύγχεσιν ὑῶν ὁμοίως κατεσκευάσθαι, οἷον ὑοπρώρους εἶναι· διὸ καὶ ἐπὶ ταύτης λέγεται· ναῦς δέ τις ὠκυπόρος Σαμία, ὑὸς εἶδος ἔχουσα*, ad quem locum plura alia veterum testimonia attulit Mauric. Schmidt (Didymi fragmm. p. 36), in quibus etiam Phot. Lex. p. 498, ubi haec leguntur: *σάμαιναι πλοῖα Σάμια ὑσὶν ἐμφερεῖς τὰς πρώρας ἔχοντα.* Neque sane in Herodoti loco ipsa refragatur vox *καπρίους*, quominus intelligamus navium apri formam exhibentium sive in apri formam desinentium proras, quas resectas tanquam tropaea in Minervae templum dedicaverunt suspensa: etenim *κάπριος* ipse *aper* dicitur apud Homerum in Iliad. XI, 414. XII, 42 (coll. XI, 293. XVII, 282, ubi *σῦς κάπριος* invenitur) et Apollon. Rhod. II, 820. 830 coll. I, 126, ubi *ζῷον κάπριον*. Rem conficit numus Samius, de quo vid. Pinder. Numismm. ineditt. I. p. 29. Tab. II. nr. 5; navis proram is exhibet in apri formam effictam, ubi doctissimus editor cogitari voluit de eo navium genere, cui nomen *Samaenae*, similes quosdam numos reperiri scribens in Museo Hedervariano.

ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ] Haec intelligo de *Minerva Poliade*, ut aliis locis (conf. quae collegi in Diss. de Apolline Patricio pag. 6 et add. Boeckh. Explicc. ad Pindar. Ol. V, 9. p. 148. 149 coll. ad Ol. VII. p. 171 seq.), ita apud Aeginetas sanctissime culta. Tu vid. C. O. Mueller. Aeginett. pag. 69 seqq. 108 seqq. Nec opus peculiarem quandam deam rerum navalium sibi fingere praesidem; nam quod numen Aeginetis, genti in mercatura rebusque maritimis valde occupatae, maxime fuit tutelare, eius in fanum rostra spoliata fuisse dedicata, quid habet absonum? Summa enim fuit Aeginetis dea eademque tutelaris, ad quam omnem suam salutem referebat Aeginetarum gens rebus navalibus maxime dedita. „Ex hoc Minervae templo Aeginetico nôn, ut adhuc creditum est, ex Iovis Panhellenii fano, signa illa Aeginetica, quae nunc Monachii in Regis Bavariae glyptotheca asservantur, eruta esse commonstravit liber Baro a Stackelberg in praestanti opere, quod inscribitur: Der Apollotempel zu Bassae in Arcadien. Rom, 1826.“ *Cr.* Tu vid. ibid. pag. 106—109, ubi vir doctus sculpturis illis Aegineticis, quae Monachii in glyptotheca nunc cernuntur, ipsam hanc Aeginetarum cum Cydoniis pugnam repraesentari arbitratur. Add. quae idem disputavit in Annall. dell. Institut. di corresp. Archeolog. T. II. p. 314, ubi hanc suam sententiam de hoc Minervae templo Aeginetico signisque inde erutis tueri studet contra dubitationes prolatas a Scharnhorstio in iisdem Annalibus T. I. pag. 201 seqq. in scriptione de insula Aegina. Hanc vero sententiam, quam primus protulit Stackelberg, deinde peculiari scriptione amplius persecutus est Hug (Bemerkungen über die Aeginet. Bildwerke. Freiburg 1835), qui et ipse pugnam in his imaginibus repraesentatam ad ea, quae Herodotus h. l. tradit, referri vult p. 15 seqq. Neque nunc ullum dubium superesse potest de hoc Minervae templo, lapide non longe ab ipsius templi ruderibus reperto, in quo inscripta leguntur verba *ὅρος τεμένους Ἀθηναίας*, vid. L. Ross in Kunstblatt. 1837. nr. 78. p. 322 (Ar-

ἐποίησαν ἔγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινῆται. πρότεροι γὰρ Σάμιοι, ἐπ' Ἀμφικράτεος βασιλεύοντος ἐν Σάμῳ στρατευσάμενοι ἐπ' Αἴγιναν, μεγάλα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας, καὶ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνων. ἡ μὲν αἰτίη αὕτη.

60 *Ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέ-*

chaeolog. Aufsätze I. p. 241 seqq.), qui idem erit consulendus in Wanderungen in Griechenl. I. pag. 153. Rossio assensus est C. O. Mueller in Götting. gel. Anzeig. 1838. pag. 1337 seq. coll. Allgem. Lit. Zeit. 1835. nr. 99. pag. 168. Add. Guerin l'Institut II. (1854) nr. 217. pag. 4 seqq. et About: Archives des missions scientifiques III. p. 555 seqq., qui accurate disputat de hoc templo, cuius adhuc cernuntur rudera quaedam in colle, unde late patet prospectus: quod templum quale olim fuerit, indicavit quoque C. O. Mueller Handb. d. Archaeolog. §. 80, 12; delineationem eius exhibuit About l. l. ad pag. 556; ipsam templi (quod Iovi Panhellenio consecratum falso existimavit) ac regionis imaginem dedit Williams in: Selects Views of Greece. Vol. I. Quibus add., quae de hac regione ac templo ibi exstructo monuit Leake: Travels in Morea. II. p. 440 seq. 466 seq. III. pag. 273. Quod vero C. O. Mueller. l. supra l. hoc templum Olymp. LXXV (i. e. 480 ante Chr. n.) post victoriam de Persis reportatam probabiliter exstructum dicit, hic ipse Herodoti locus adversatur, nisi de antiquiore eiusdem deae templo cogitare velis. De statuis illis Aegineticis ex hoc templo erutis et Monachium nunc delatis vid. eundem C. O. Mueller. l. l. §. 90, 2.

ἔγκοτον ἔχοντες] H. Stephano praeferenti *ἐν κότον ἔχοντες* refragantur hi loci: VIII, 29. IX, 109, alia, quae attulit Wesseling. Add. VI, 73. 133 et conf. VIII, 27, ubi invenitur eodem sensu *ἐνέχειν χόλον*, et Homer. Ili. I, 82, ubi est *κότον ἔχειν*. Est vero substantivum *ἔγκοτος*, *ira, simultas, inimicitia*. Adiectivum *ἔγκοτος* (*iracundus*) exstat in Aeschyli Choëphor. 387. 1040. 911 coll. Sept. c. Th. 804.

πρότεροι γὰρ Σάμιοι κ. τ. λ.] Haec Polycratis aetatem longe antecedere nemo non intelligit; quare Amphicratem, modo recte *βασιλεὺς* dicatur ab Herodoto, antiquis Sami regibus, Procli Leogoraeque adnumerari vult C. O. Mueller. Aeginett. pag. 67, praesertim cum iam ante Olymp. XL Samus arte et mercatura valde floruerit. Add. Panofka Samiorr. res p. 26, qui vix ante Ol. XXV (i. e. 680 ante Chr. n.) Amphicratem Aeginetis bellum intulisse statuit.

Cap. LX.

Ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, ὅτι σφι τρία κ. τ. λ.] Aristoteles (Polit. V, 11, s. V, 9. §. 4) inter opera a tyrannis, quo plebem alerent eiusque animos a rebus publicis avocarent, confecta, Sami quoque memorat *ἔργα Πολυκράτεια*, quae ad tria ista opera h. l. ab Herodoto indicata vulgo referunt. Ac satis quidem notum, tyrannos ita plerumque egisse, ut plebem otiosam operibus magnis molibusque exstruendis detinerent eoque ipso a seditionibus motibusque avocatam iugum impositum patienter ferre docerent. Quod ut aliis locis aliis a tyrannis factum esse novimus (cf. allata a C. Fr. Hermanno: Lehrb. d. griech. Staatsalterth. §. 64. not. 4 ed. quart.), a Polycrate factum esse negant Panofka l. l. p. 35 et Veegens De Polycrate Samio pag. 64, quamquam contrarium indicare videtur Aristoteles loco laudato Polit. V, 9, 4 (al. VIII, 4.), ubi inter opera a tyrannis in hunc finem exstructa etiam commemorat *τῶν περὶ Σάμον ἔργα Πολυκράτεια*, quo loco apte utitur Plass: Die Tyrannis I. p. 243 seq., ubi recenset Polycratis opera, quibus ille victum praebuerit egenis pauperibusque ac simul quoque artificum studia excitarit. A

γιστα ἁπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα, οὔρεός τε ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυιὰς, τούτου ὄρυγμα, κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμφίστομον. τὸ μὲν μῆκος τοῦ ὀρύγματος ἑπτὰ στά-

quibus operibus Heraeum certe eximere licebit, quod, ut mox indicabimus, longe prius exstrui coeptum est et confectum. Vid. Thiersch. Epochen etc. p. 184. 185. — In universum autem h. l. teneri velim, Herodotum saepius suis in libris Samum respicere eiusque res memorabiles referre singulari quadam industria, unde verisimile fit, quod Suidas s. v. Ἡρόδ. tradit, Herodotum hac in insula aliquamdiu commoratum Ionicam didicisse dialectum historiamve conscripsisse vel, quod malumus, scribendae historiae initium fecisse. Conf. Herod. III, 139 init. et Heyse Quaest. Herod. I. p. 88. Quin ipsa longior narratio de Polycrate Samiisque h. l. inserta comprobare videtur scriptoris animum ad Samiorum res valde intentum, haud scio an eam ipsam ob causam, quod diutius hac in insula fuerat commoratus. De istiusmodi digressionibus in opere Herodoteo diximus ad I, 23; quas in nullo alio historiarum scriptore obvias ad indolem Herodoteae historiae pertinere, praesertim in fatis tyrannorum Graeciae enarrandis conspicuam, monet Creuzerus: Hist. Kunst d. Griech. pag. 212 ed. sec., cum haec earum sit vis, ut hostes Graecae libertatis puniri nec ullum scelus a vindicta divina impune ferri appareat. Conf. etiam nott. ad II, 32. 115. 120. III, 40.

οὔρεός τε ὑψηλοῦ κ. τ. λ.] i. e. „*Primum opus est montis* (s. in monte), *qui ad centum quinquaginta orgyias altus est; in hoc igitur monte fossa est deducta ab imo monte incipiens et duplici utrinque ore instructa; fossae longitudo est septem stadiorum, altitudo et latitudo octo pedum utrâque.*" Ubi vox τούτου refertur ad οὔρεος non alia fere ratione atque III, 14 init. Articulum τὸ ante ὄρυγμα vulgo positum e duobus codd. cum recentt. edd. delevi. ἀρξάμενον non aliter positum atque II, 17. 33. III, 91. ἀμφίστομον retinui, quod monente Bredov. pag. 69. solum a Graecis scriptoribus usurpatum esse videtur: unus Sancrofti liber ἀμφιστόμιον. Conferatur quoque Eustathius, qui hunc Herodoti locum tangit ad Dionys. Perieg. 533. Est igitur hoc loco fossa intelligenda, quae sic ducta erat, ut ab imo monte initio facto hunc ipsum montem perforaret et in oppositum montis latus exiret indeque duobus orificiis pateret (ἀμφίστομον): cuius modi canales transversos ab utroque montis latere actos nunc Anglica voce *Tunnel's* appellare solent, haud infrequentes illos quidem nostra aetate, in usum viarum ferratarum structos. Ipse vero mons, per quem fossa ducta est, nullus alius esse potest, monstrante Guerin l. mox l., nisi is, qui nunc vocatur *Castro* (in cuius cacumine Sami fuit arx) quique intermedius situs est inter veterem urbem Samum et fontem, qui nunc appellatur Sancti Ioannis, unde aqua ipsa in fossam subterraneam ducta erat. Hicce mons in altitudinem 248 metrorum Gallicorum adscendere dicitur: id quod 28 ferme metris discedit ab ea, quam Herodotus indicavit, altitudine. Ex iis enim, quae II, 149 leguntur, satis patet, centum quinquaginta orgyias aequare nongentos pedes Graecos sive unum stadium alteriusque dimidium; nam orgyia sex constat pedibus sive quattuor cubitis. Haec si ad recentiores mensuras revocantur, efficitur inde montis altitudo 653 pedum Parisinorum sive 277,4331 metrorum Gallicorum sive 883,9572 pedum Rhenan. Septem stadia aequabunt 3986 pedes Parisinos s. 0,1748 milliar. geogrr. Octo autem pedes Graeci quominus totidem Rhenanos conficiant, paululum modo deest. Tu vid. Wurm De pondd. ratt. pag. 110 seq. 213. Ac denique alterius fossae εἰκοσίπηχυ βάθος adscendet ad 29,47 pedes Rhenanos. Ad locutionem στάδιοί εἰσι cf. I, 93 ibique

διοί εἰσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὀκτὼ ἑκάτερον πόδες. διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὀχετευόμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν, ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. ἀρχι-

nott. et ad ἑκάτερον nott. ad III, 8. Ad formam ὀρώρυκται cf. I. 185 ibique nott.

διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ] Hoc, monente Wesseling., ita intelligendum, ut per eundem montem et iuxta priorem fossam excavata fuerit altera, quae *aquaeductus* vicem praeberet. Prior hominibus transitum dabat, ut, si quid aquaeductui labis fieret, sarciretur: unde et latior et celsior alterâ erat. Hinc ita de hoc opere pronunciat Thiersch. l. l. p. 184: „Der Durchstich (ὄρυγμα) eines 150 Klaftern hohen Berges, sieben Stadien lang und damit verbunden eine Wasserleitung, zwanzig Ellen tief und drei Schuhe breit." Adde Curtium bene haec explicantem in Archaeolog. Zeitung 1847. pag. 30: „Das Ausserordentliche war, dass Eupalinos erst einen sieben Stadien langen Durchstich mit genau berechnetem Gefäll machte, acht Fuss breit und acht Fuss hoch und dann in den Boden dieses Stollen einen drei Fuss breiten Canal eingrub von zwanzig Ellen Tiefe. Der erste Gang diente also nur dazu, um dem Wasserlaufe Luft zu schaffen und ihn an jeder Stelle beaufsichtigen zu können. Von seiner untern Mündung kam das Bergwasser auf einem gemauerten Aquäducte nach der Stadt Samos." Iam intelligimus, cur altera fossa, quae ad aquas abducendas facta erat, tres tantum pedes lata fuerit, nec mirabimur hanc fossae latitudinem, quae iusto minor videtur Bobrickio (Geograph. des Herodot. pag. 46) hunc locum Herodoteum prorsus non intelligenti miraque adeo haec verba adiicienti: „Das ἀμφίστομον könnte man sich vielleicht so erklären, dass sich der geraden Fortsetzung der Wasserleitung ein Hügel entgegenstellte und man, um der Mühe des abermaligen Durchstichs zu entgehen, sie in zwei Armen herum leitete." Quae quam aliena sint ab Herodoti verbis, nemo non videt. Recentiore aetate Eupalini opus celeberrimum denuo invenire studuit Tournefort (Relation d'un voyage du Levant etc. I. p. 161 et 166) idque adeo sibi reperisse visus est prope vicum Mytilini qui nunc vocatur, ubi fons large profluens cernitur, cuius aquas per montem (*Kataruga*, cuius cavernas quasdam vidit) fossa hac subterranea in Sami urbem deductas esse putavit: minus recte, ut nunc satis exploratum habemus. Etenim post Thierschium (Morgenblatt. 1832. nr. 115. p. 448 et: Etat actuel de la Grèce T. II. p. 19) et Lud. Rossium (Reisen auf den griech. Inseln II. p. 151), qui, quae de hoc opere ab incolis tradita accepit, in ea quo minus accuratius inquireret, se impeditum esse scribit, hunc laborem in se suscepit atque ipsa vestigia huius canalis, qui a fano Sancti Ioannis, ubi fons prosilit largam aquae copiam suppeditans, per montem Castro in ipsam veterem urbem Sami fuit ductus, invenit et, quousque hoc fieri potuit, persecutus est Guérin: Archives des missions scientifiques III. p. 475 seqq. et: Description de l'île de Patmos et de l'île de Samos (Paris 1856) pag. 210. 306 seqq., ubi accurate de his retulit addiditque totius regionis delineationem. Ipsum Eupalini opus iam Romanorum aetate non amplius in usu fuisse, sed terra obrutum esse putat, cum aquaeductus Romani, ab Eupalini opere bene discernendi, ruinae adhuc cernantur. Utroque autem hoc opere id omnino spectatum fuisse videtur, ut incolae urbis ad mare sitae in regionibus inferioribus aquam puriorem ac salubriorem acciperent, qua ad omnia commode uti possent.

ἀπὸ μεγάλης πηγῆς] fons dicebatur *Gigartho* s. *Leucothea*: quos duos fontes Sami commemorat Plinius H.

τέκτων δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλῖνος Ναυστρόφου. τοῦτο μὲν δὴ ἓν τῶν τριῶν ἐστί· δεύτερον δὲ περὶ λιμένα χῶμα ἐν θαλάσσῃ, βάθος κατὰ εἴκοσι ὀργυιέων, μῆκος δὲ τοῦ χώματος μέζον δύο σταδίων· τρίτον δέ σφι ἐξέρ-

N. V, 31, 37. Vid. Panofka Samiorr. res pag. 4, qui idem ex eo, quod aquaeductus hic commemoratur, Samum non semper εὔνδρον fuisse putat, quamquam quattuor fluvii insulam irrigantes a veteribus nominantur indeque Anacreon Samum appellarat ἱρὸν ἄστυ Νυμφέων, quod dixit, si Hesychium sequimur, ἐπεὶ ὕστερον εὔνδρος ἐγένετο, quamquam aliam causam affert Athenaeus XV. p 672 B. Tu vid. Bergk Anacreont. fragmm. pag. 164 seqq. 169. Poëtt. Lyricc. Graecc. ed. alt. p. 779. Ad verba διὰ σωλήνων *(per tubulos)* cf. similem locum, qui legitur in Dicaearchi libello (T. II. p. 127 Geogr. minn. ed. Gail. sive Mueller. Hist. Graecc. fragmm. II. p. 258): φέρεται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Καδμείας ὕδωρ ἀφανὲς διὰ σωλήνων ἀγόμενον κ. τ. λ. De ipsa voce eiusque significatione plura vid. in Thes. Ling. Graec. T. VII. p. 1707 ed. Dindorf.

δεύτερον δὲ περὶ λιμένα χῶμα ἐν θαλάσσῃ] Pro περὶ λιμένα Mehler in Mnemosyn. V. p. 67 scribi vult παρὰ λιμένα. — Herodoti verba recte sic intelligit Thiersch. Epochen. pag. 184: „ein Damm im Meere zum Schutze des Hafens, gegen zwanzig Klafter hoch und grösser denn zwei Stadien." Add. Panofka l. l. p. 4. Ad nostras mensuras si haec revocaris, viginti orgyiae aequant fere 112 pedes Parisinos sive 117 pedes Rhen. et quod excurrit; duo stadia efficiunt 1139 pedes Parisinos s. 0,0199 milliar. geogr. Tu vid. Wurm. l. l. Atque affirmat Guérin, qui vestigia huius aggeris accurate perscrutatus est, l. l. pag. 203 seqq., eam mensuram, quae ad longitudinem pertinet, admodum exactam ac veram esse: eam vero, quae ad altitudinem spectat, nimiam videri putat, cum ipsius maris profunditas vix decem attingat orgyias. Etenim adhuc aggeris e sinistra portus parte ducti cernuntur in mari, tranquillo praesertim nec fluctibus excitato, vestigia: quod dudum testatus est Tournefort l. l. pag. 160 seq. itemque Ross l. l. pag. 148 et nunc praecipue Guérin. l. l. Fuit autem hoc totum opus ex genere eorum, quibus nunc nomen *Molo*, exstructum illud quidem ad maiorem portus opportunitatem et securitatem indeque coniunctum cum re navali Samiorum et commercio admodum florente: quare opere diruto nunc minorem accessum et securitatem habere naves paucasque tantum atque exiguas in portum admitti posse tradunt. Ad ipsam portus oram vilis iacet vicus lapidibus antiquae structurae aedificatus: nomen ei *Tigani* (Τηγάνι s. Τηγάνιον). — Pro βάθος κατὰ εἴκοσι ὀργυιέων Eltz Quaest. Herodd. fasc. II. in: Jahrbb. f. Philol. und Paedag. Suppl. T. IX. p. 129 suspicatur scriptum fuisse ab Herodoto: βάθος καὶ εἴκοσι ὀργυιέων.

τρίτον δέ σφι ἐξέργασται] *Heraeum* s. amplissimum Iunonis templum intelligi, cuius una cum Dianae Ephesiae templo iam supra II, 148 Noster mentionem fecerat, neminem fugit. Add. III, 123 et I, 70, ubi reliquos Nostri locos attulimus. De quo templo quod Herodotus h. l. scribit: νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν (quam vocem deleri vult Mehler l. l.) τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, id eo magis respici vult Thiersch. Epochen etc. pag. 185, quoniam nec Aegyptiorum templa amplissima ac spatiosissima, quae ipse viderat Herodotus, eo eximantur. In Heraei magnitudine et splendore omnino consentiunt veteres scriptores (Strab. XIV. p. 637 s. 944. Pausan. VII, 5. §. 2. 6. Cicer. in Verr. I, 20. Appulei. Florid. II. nr. 15. T. II. p. 49. Oudend. T. II. pag. 53 ed. Hildebr.). Hodie vix quidquam superesse accepimus, unde templi et magnitudinem et amplitudinem vel coniecturâ assequi liceat, cum omnia ita eversa ac solo

γασται νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τοῦ ἀρχι-

fere aequata sint, ut nihil aliud emineat nisi una columna nec ea integra, et aliquot bases ac partes columnarum formae Ionicae, quarum effigiem exhibuerunt Tournefort l. l. pag. 162, auctores Antiquitt. Ionicc. I. chap. V. Pl. 2. et seqq. Choiseul-Gouffier Voyage etc. I. cap. 6. p. 99. Pl. 53 seq. Add. Ross l. l. pag. 143 seq., qui ex Heraei materia ablata dicit exstructa esse omnia circumcirca aedificia omnesque muros, et Guérin l. l. p. 215 seq., qui et ipse in Heraei vestigia accurate inquisivit. Situm illud fuit in eadem insulae ora meridionali, ad quam ipsa Samus urbs iacebat, unde occasum versus proficiscenti ac litus legenti unius horae itinere distabat Heraeum, loco inferiore ducentis ferme passibus a mari exstructum neque valde remotum ab Imbraso fluvio, cui nunc nomen Daphnia. Quod vero C. O. Mueller (Handb. d. Archaeolog. §. 80, 3 coll. §. 53, 2) hoc templum tantopere celebratum successisse vult Polycratis aetate in locum antiquioris templi Dorici, quod a Rhoeco et Theodoro circa Olympiad. XL (i. e. 620 ante Chr. n.) fuerit exstructum, id utique a vero abhorret neque cum ipsis Herodoti verbis unquam conciliari poterit. Herodoti enim verba: *τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φίλεω*, ea indicare videntur, quae ipsius Thierschii l. l. pag. 185 verbis referre malumus: „dass Rhoecus den Plan gemacht und den Bau begonnen, nach ihm aber Andere, oder wenigstens ein Anderer ihn fortgesetzt und vollendet.“ Iam vero *Rhoecum* illum ad Olympiadum initia, igitur multo ante Polycratis aetatem, pertinere maxime probabilis est sententia, obloquente quamvis Panofka: Samiorr. res pag. 51. 58. Conf. supra nott. ad III, 41. Itaque templum a Rhoeco exstrui coeptum, postea crescentibus Samiorum rebus sensim sensimque perfectum fuisse putem, ut Polycratis tempore, quo ipso Samiorum res maxime floruisse credibile est, absolutum videri potuerit. Nam post Polycratis aetatem templum perfectum fuisse ut credam, minime adduci possum, quippe Samiorum rebus tunc temporis iam fractis ac deminutis. Conf. Thiersch. l. l. Nec aliter medio aevo, quod dicunt templa illa, quae admiramur, amplissima ac splendidissima per Italiam Germaniamve multorum annorum adeoque seculorum per decursum exstructa et ne sic quidem perfecta fuisse, quis est qui nesciat? Hanc sententiam probarunt viri docti, qui nuper eandem quaestionem denuo pertractarunt atque satis demonstrarunt, de uno templo tantum esse cogitandum idque omnium templorum Ionicae structurae esse antiquissimum, a Rhoeco mature iam exstrui coeptum et postmodo ita perfectum, ut hanc Ionicae structurae formam retinuerit, cum nullum supersit vestigium, ex quo colligas, templum Dorico genere primitus exstructum postea eam mutationem subiisse, ut totius operis delineatione mutata Ionicam structuram assumpserit; neque etiam ipsis Persicis bellis templum vel si hic illic detrimenta quaedam passum esse perhibeatur, dirutum aut eversum esse constat. Vid. Stark: Archaeolog. Studien (Wetzlar 1852) pag. 13 seq., Urlichs in: Rhein. Mus. N. T. X. p. 3 seqq. Qui idem l. l. recenset singula dona, quae in hoc templo posita commemorantur ab Herodoto (I, 70. II, 182. III, 47. 123. IV, 88. 152), apteque etiam ex ipso perfecti (*ἐξέργασται*) usu colligi posse putat, ipsum Herodotum, quem Sami diutius commoratum esse supra monuimus, hoc templi opus, quale a Rhoeco exstructum fuit, suis vidisse oculis idque certe declarare voluisse, templum, quale primitus a Rhoeco exstructum est, tale sua ipsius aetate adhuc cerni neque ullam subiisse mutationem inde a prima aedificatione per Rhoecum instituta. — De donis illis, quae Heraeo continebantur, de magna auri argentique copia ad Appuleii usque

τέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φίλεω ἐπιχώριος. Τούτων εἵνεκεν μᾶλλόν τι περὶ Σαμίων ἐμήκυνα.

61 Καμβύσῃ δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἴγυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστέαται ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφεοί, τῶν

aetatem ibi congesta, plurima quoque monuit Panofka l. l. p. 60 seqq. coll. pag. 57 seqq., ubi de Iunone Samia eiusque cultu disputat, de qua eadem cf. Creuzer. Symbol. III. p. 215 seqq. ed. tert.

Ῥοῖκος Φίλεω] Cum Φίλεω descendat a Φίλης (cf. Bredov. pag. 228), cuius artificis nomen apud Suidam (III. p. 598 Kust.) sonet Φιλέας, in Herodoto Thiersch. l. l. p. 181. 182 scribi vult Φιλέω, indeque etiam veram scripturam Pausaniae in locis VIII, 14. §. 5. X, 38. §. 3 esse restituendam. Sed utroque hoc loco Siebelis, cuius nott. consul. ad priorem locum p. 245, edidit Φιλαίου, praeeunte Sylburgio atque Amasaeo, et sequente nuperrimo editore Schubart. *Rhoecus Samius* cum Theodoro aeris fundendi artem invenisse fertur (vid. Pausan. VIII, 14. §. 5. IX, 41. §. 1 coll. Plin. H. N. XXXV, 12. sect. 43) idemque insignis illa aetate architectus fuisse videtur, cum praeter Heraeum Samium Lemni quoque una cum Smilide et Theodoro labyrinthum exstruxisse dicatur. Noctis statuam a Rhoeco factam memorat Pausan. X, 38. §. 3. Haec Sillig. in Catalogo artificc. pag. 407 Thierschium l. l. secutus, coll. p. 439 seq. De Rhoeci tempore si quaeras, fallitur Brunn (Geschichte d. griech. Künstler I. p. 30 seqq.), qui Rhoecum ac Theodorum (cf. etiam nott. ad III, 41. I, 51) circa Olymp. L collocat: quo rectius iam C. O. Mueller (l. l. §. 16) et Fischer (Griech. Zeittafeln pag. 96) ad Olymp. XXXV regressi sunt, docetque Urlichs l. l., ad tempus ante Olymp. XL certe pertinere Rhoecum, qui iam circa Olymp. XXXVII, adeoque, ut videtur, Olymp. XXXIII exstruendo Heraeo operam dedit, i. e. circa ann. 648 ante Chr. n.

Cap. LXI.

ἐπανιστέαται] Ad formam conf. II, 80. 113. IV, 174. De augmento omisso in verbo καταλελοίπεε diximus ad I, 94 fin. — μελεδωνὸς qui h. l. dicitur, idem mox ἐπίτροπος vocatur III, 63. 65. Tu vid. notatt. ad II, 65 et add. Aelian. V. H. II, 14. XIV, 32. In seqq. de usu optativi (κρύπτοιτο — εἰδείησαν) atque indicativi (ἦσαν) monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 769, 3, γ, qui ad formam utique raram optativi εἰδείησαν nos attendi iubet Gr. Gr. §. 239. not. 4. ὡς ὀλίγοι ἦσαν cum recentt. edd. scripsi, ubi vulgo post ὀλίγοι inseritur τε. Ad argumentum quod attinet, differunt in singulis quibusdam Ctesias, qui de his retulit in Persicc. Excerptt. §. 10 seq., et Herodotus; utrius maior esset fides, ad Ctesiam disquisivi pag. 126 seq. In universum velim hoc teneri, ab orientalium regnorum conditione minime abhorrere ea, quae Ctesias, in quem iniuriâ quidam invecti sunt, memoriae prodidit, quaeque ille e regiis annalibus desumpsisse putandus est. Conf. Osiander. in programmat. scholast., quod prodiit Stuttgard. 1821. p. 12, alia ad Ctes. l. l. citata. Videtur autem, monente Heeren. Ideen I, 1. pag. 412, Magorum coniuratio id proxime spectasse, ut vetus Medorum imperium Magorumque potestas, a Persarum regibus si non fracta, at diminuta certe, restitueretur eo praesertim tempore, quo, Cambyse fatis abrepto, regia stirps iam exstincta videri posset. Inprimis huc faciunt extrema Cambysis verba ad Persarum principes III, 65 in fin., ubi conf. nott. Quae Herodotus tradit, ea Persarum e carminibus epicis, quibus res a Cyro atque Dario gestae ita fuerint celebratae, ut poëtae non prorsus rerum veritatem secuti illas res mutatas adeoque amplificatas exhibuerint, fluxisse vult Duncker Gesch. d. Alterth. II. p. 556: a quo ita dissentio, ut quae famâ tradita de his Herodotus in

τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν ὁ Καμβύσης. οὗτος δὴ ὦν οἱ ἐπανέστη, μαθὼν τε τὸν Σμέρδιος θάνατον, ὡς κρύπτοιτο γενόμενος, καὶ ὡς ὀλίγοι ἦσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιεόντα μιν ἐδείησαν. πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιληΐοισι. Ἦν οἱ ἀδελφεὸς, τὸν εἶπά οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκὼς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν ὁ Καμβύσης ἐόντα ἑωυτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε· ἦν τε δὴ ὁμοῖος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὔ-

itineribus sciscitando accepisset, ea ab historiae patre hic referri existimem diversamque omnino famam de his sparsam esse idem credam; monstrat id Ctesiae narratio, imperfecta illa quidem et in angustos compendii fines coacta a Photio: monstrat Iustini (I, 9) narratio, quae aliis e fontibus ducta videtur. Namque Ctesia auctore (Persicc. §. 10) *Sphendadates* magus *Tanyoxarcem*, Cambysis fratrem, apud ipsum Cambysem ita est criminatus, ut hicce fratrem ad se arcessitum interfici iuberet: quo facto magus, qui Tanyoxarci valde similis fuisse dicitur, regnum affectavit; Iustinus Cambysem tradit somno exterritum (vid. Herod. III, 30) parricidium fecisse atque ad hoc ministerium delegisse magum quendam ex amicis, nomine *Cometen:* hunc vero, prostrato Smerde, Cambysis fratre, suum ipsius fratrem, nomine *Oropasten,* qui Smerdi et oris et corporis lineamentis persimilis fuisset, subiecisse regemque constituisse. Hi igitur scriptores quamquam in singulis quibusdam rebus iisque secundariis discrepant, in summa tamen, quae ad fratris regii necem et ad magorum rebellionem redit, satis conveniunt atque egregie confirmantur testimonio inscriptionis Bisutunae (de qua vid. supra nott. ad III, 30) sic narrantis: cum Cambyses fratre interfecto in Aegyptum se contulisset, impietatem per omnes regni Persarum terras grassari coepisse, mendacia in dies increbuisse; tum magum quendam nomine *Gumdta* s. *Gaumata* exstitisse a monte Arakadis in terra Pishijanwata s. Pisiyauvadaya primo die mensis Viyak'hna, mentitum se esse *Bartija* (Smerdin), Cyri filium, Cambysis fratrem: ad hunc magum deinde omnes terras transiisse defectione parata: id vero aegre ferentem Cambysem esse mortuum. De magi nomine *Gaumata* disseruerunt Rawlinson: Journal of the Asiatic Society XI, 1. pag. 135 et Oppert: Journal Asiatique T. XVII. (IV. Ser.) pag. 379, qui interpretatur *abundantem pecudibus;* in nomine terrae *Pisiyauvadaya* cognosci posse *Pasargadarum* nomen *(Parça vâdâ)* idem existimat pag. 380.

πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε] πρὸς ταῦτα ad antecedentia (ut v. c. I, 206. 207) spectat, ad mortem scilicet Smerdis, paucis cognitam; τάδε ad sequentia, ad ea, quae magus excogitavit, ut rerum potiretur. Verba sequentia ἐπεχείρησε τοῖσι βασιληΐοισι vulgo reddunt: *regiam occupare instituit:* quo sensu utique τὰ βασιλήϊα de regio palatio dicuntur I, 30. 178. Equidem cum Schweighaeusero (Lexic. Herodot. I. p. 120) malim ad H. Stephani sententiam accedere sic reddentis: *invadendum regnum sibi putavit,* vel potius: *regnum affectavit,* cum ipse a Cambyse esset relictus τῶν οἰκίων μελεδωνός. Itaque ad τοῖσι βασιληΐοισι mente subaud. πρήγμασι. Infra III, 65 Cambyses loquitur: οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρατέουσι τῶν βασιληΐων κ. τ. λ.

οἰκὼς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι] Consentit cum hisce Ctesiae narratio Persicc. Excerptt. §. 10. In Bisutuna inscriptione nihil traditur de faciei similitudine neque de nomine utrique communi: immo diversum a Cambysis fratre nomen habet magus.

227 νομα τὠυτὸ εἶχε Σμέρδιν. τοῦτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζείθης, ὥς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἷσε ἄγων ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον. ποιήσας δὲ τοῦτο κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον προερέοντα τῷ στρατῷ, ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἴη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσεω. Οἵ τε δὴ ὦν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον ταῦτα, καὶ δὴ 62
καὶ ὁ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς (εὕρισκε γὰρ Καμβύσεα καὶ τὸν στρατὸν ἐόντα τῆς Συρίης ἐν Ἀγβατάνοισι) προηγόρευε στὰς

Πατιζείθης] „Schol. cod. Passion. Διονύσιος ὁ Μιλήσιος Πανζούθην ὀνομάζεσθαι τοῦτον λέγει. Ex h. l. Κατιζίθης Zonaras. Cf. Rutgersii Var. Lect. I, 8. III, 10.“ *Gaisf.* Nomen Πατιζείθης, cuneatis literis si scribatur, sonare *Patizaitâ*, suspicatur Oppert. l. l. pag. 402. Alia ferri huius magi nomina apud Ctesiam et Iustinum supra vidimus. ἀναγνώσας est: *cum persuasisset.* Vid. I, 68 ibique nott.

εἷσε ἄγων] Conf. I, 9 ibiq. citat. Creuzer. ad Plotin. de pulcrit. pag. 518. Qui idem haec nunc addi vult: „Hom. Od. I, 130 αὐτὴν δ' ἐς θρόνον εἷσεν ἄγων et sic saepius. Cf. etiam Odyss. IX, 98 ibiq. Cod. Harl. p. 54 ed. Lips. Contra Odyss. X, 233: εἷσεν δ' εἰσαγάγουσα.“ Caeterum plena hic utitur Herodotus locutione, qui III, 64. 65. 30 scripsit ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον. Vid. nott. ad III, 14.

τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε] Ita edidi Schweigh. et Gaisf. secutus. Vulgo διέπεμπε τῇ τε ἄλλῃ, idque retinuit Matthiae. — Conf. I, 1 ibique nott. et add. Herod. IV, 114. 192. Iacobs ad Aelian. de N. A. III, 42; plura quoque dabit Theodorus Malina de dictione Polyaenea (Berolin. 1854) pag. 83. — In seqq. προερέοντα ad unum illum caduceatorem referendum, qui in Aegyptum a mago fuit missus, ut monet Matth. Gr. Gr. §. 443, 1. p. 829, idem de usu verbalis vocis (ἀκουστέα) admonens, de quo eodem Valck. citat Thucyd. I, 86. Sophocl. Electr. 340. Vid. etiam Kuehner. Gr. Gr. §. 528. not. 4. Verba προερεῖν, προειπεῖν, προαγορεύειν de praecone potissimum frequentata significant, eodem Valckeno observante: *proclamando edicere*, vel *denuntiare*. Conf. Bornemann. ad Xenophont. Cyropaed. II, 4, 31 et Pausan. IV, 5, 3.

CAP. LXII.

ἐν Ἀγβατάνοισι] Ita cum recentt. edd. scripsi. Olim Ἐκβατάνοισι. Conf. III, 64 et supra I, 98. Memorat *Ecbatana* in Galilaeae tractu Ioseph. Vit. cap. 11., itemque Stephanus Byzantinus: Ἀγβάτανα, πολίχνιον Συρίας· Ἡρόδοτος τρίτῳ· οἱ δὲ νῦν Βατάνειαν αὐτὴν καλοῦσι. — Δημήτριος δέ φησιν Ἀγβάτανα διττά, τὰ μὲν τῆς Μηδίας, τὰ δὲ τῆς Συρίας κ. τ. λ., ac multis deinde additis de scriptura vocis sic concludit: δείξομεν δ' ἐν τῷ β', ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Βατάνεα καὶ Βατάνεια καλεῖται καὶ τὸ ἐθνικὸν Βατανεῶται, quibuscum iungantur, quae in eodem scriptore leguntur: Βατανέαι συνοικία Συρίας ἡ καὶ Βατανέα ἐνικῶς· τὸ ἐθνικὸν Βατανεώτης· ἔστι καὶ Βάτανα πρὸς τῷ Εὐφράτῃ. Magis huc pertinere videtur Plinii locus Hist. Nat. V, 19. §. 75, quem cum Billerbeck. (Asiae Herodott. difficill. p. 11) alliisque viris doctis huc referre malim: „Promontorium Carmelum et in monte oppidum eodem nomine, quondam *Acbatana* dictum.“ Ac dubitat Mannert. (Geograph. d. Gr. u. Roem. VI, 1. p. 353 seq.) de Cambysis ad Carmelum itinere, indeque Cambysem obiisse coniicit Bathurae in Batanea. At Mannerti dubitationes diluit Gallus Plinii interpres, Parisot, in ea Plinii editione, quae Parisiis apud Panckoucke prodiit anno 1829, Tom. IV. p. 266, ubi haec subiicit vir doctus:

ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθέα αὐτός τε προδεδόσθαι ἐκ Πρηξάσπεος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτενέοντα Σμέρδιν οὐ ποιῆσαι ταῦτα), βλέψας ἐς τὸν Πρηξάσπεα εἶπε· Πρήξασπες, οὕτω μοι διεπρήξαο, τό τοι προσέθηκα πρῆγμα; Ὁ δὲ εἶπε· Ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθέα, ὅκως κοτέ σοι Σμέρδις ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανέστηκε, οὐδὲ ὅκως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκός τοι ἔσται ἢ μέγα ἢ σμικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς ποιήσας, τὰ σύ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμεωυτοῦ. εἰ μέν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστέασι, προσδέκεό τοι

„il serait plus sage de douter de la vérité de l'historiette; — inspiré sans doute par l'identité de nom entre la capitale de la Medie et une petite ville de Syrie." Iosephus Antiqq. Iudd. XI, 2, 2 apud Damascum Cambysem interiisse tradit. Quem Schweigh. consuli vult Hyde Relig. vet. Pers. pag. 541, is in Appendice ad pag. 416 ita: „Magna Mediae urbs τὰ Ἐκβάτανα seu Ἀγβάτανα (apud Aeschylum in Persis *Agbatarum*) synonymam habet in Syria urbeculam Arabice dictam Battána, Stephano αἱ Βατανέαι, Iudithae I, 9 Βετάνη, cuius civis est *Al Battani*, unde celebris astronomus Al Bategnius. Et hinc constat quod Ἐκβάτανα seu Ἀκβάτανα sit corruptela pro Ἐλβάτανα seu Ἀλβάτανα. At prorsus diversum quid est eiusdem nominis urbs in Media, in cuius linguae genuinis vocibus dictus articulus *Al* nunquam usurpatur." Inter Bataneam, quam affert Stephanus Byzantinus, et inter Ecbatana valde discernendum esse mihi videtur, quia teste Eusebio (cuius locum affert Guérin: De ora Palaestinae. Paris. 1856. pag. 16) *Batanea* haud longe abfuit ab urbe Caesarea, *Ecbatana* autem, ut Plinius l. supra l. indicat, in Carmeli monte sita fuerunt. — In seqq. verbis ad locutionem (στὰς) ἐς μέσον conf. similia quae exstant III, 80. 83. 130. 140. 142. IV, 97 (ubi conf. nott.). VI, 129. Winckelmann. ad Platon. Euthydem. pag. 91. ἐλπίσας *(ratus)* eodem sensu legitur I, 27: Κροῖσον δὲ ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον ἀληθέα, I, 30. 75. 77. III, 144. 151, ne plura. Ad verba: πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν κ. τ. λ. conf. quae supra leguntur III, 30. In verbis: οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθέα, ὅκως κοτέ σοι κ. τ. λ. vocula ὅκως idem fere valet atque ὡς, de quo conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 769, 3, a.

ἢ μέγα ἢ σμικρὸν] i. e. *nihil prorsus*, ut V, 116 et crebro apud oratores Atticos, ut monuit Valcken. Add. Lennep. ad Phalarid. Epist. 98. pag. 268.

ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμεωυτοῦ] Dicentem haec Noster facit Prexaspem Graecorum ex more, apud quos θάπτειν (cf. nott. ad I, 117) ad omnem sepulturae curam pertinet, sive comburitur cadaver sive in terra reponitur sive alio quo modo absumitur: Persas enim cadavera mortuorum a bestiis discerpta et cero circumlita tum demum in terra condere tradit Herodotus I, 140, ubi vid. nott. Graecorum ex opinione, ex qua plura omnino in Herodoteam de Persis narrationem irrepsisse supra iam (ad I, 124) notavimus, sequentia quoque verba fluxisse credo: εἰ μέν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστέασι κ. τ. λ., ubi cogitandum opinor de mortuorum umbris sive Manibus ex Orco ad lucem revocandis. Retinui autem ἀνεστέασι, ut I, 196. 200, ubi conf. nott., cum omnes libri scripti, quantum novi, sic afferant; Bredov. p. 398 mavult scribi ἀνεστᾶσι, Eltzius (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. IX. p. 129 seq.) praefert ἀνιστέαται vel scribi iubet: ἢν μέν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀναστέωσι,

καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μή τί τοι ἔκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. νῦν ὦν μοι δοκέει, μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐξετάζειν εἰρω-
228 τεῦντας, παρ' ὅτευ ἥκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδιος βασιλέος ἀκούειν. Ταῦτα εἴπαντος Πρηξάσπεος (ἤρεσε γὰρ Καμβύσῃ) 63
αὐτίκα μεταδίωκτος γενόμενος ὁ κῆρυξ ἧκε. ἀπιγμένον δέ μιν εἴρετο ὁ Πρηξάσπης τάδε· Ὤνθρωπε, φῂς γὰρ ἥκειν παρὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν, εἴπας τὴν ἀληθείην, ἄπιθι χαίρων. κότερα αὐτός τοι Σμέρδις φαινόμενος ἐς ὄψιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετέων; Ὁ δὲ εἶπε· Ἐγὼ Σμέρδιν μὲν τὸν Κύρου, ἐξ ὅτευ βασιλεὺς Καμβύσης ἤλασε ἐς Αἴγυπτον, οὔ κω ὄπωπα· ὁ δέ μοι μάγος, τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετείλατο, φὰς Σμέρδιν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας. Ὁ μὲν δή σφι ἔλεγε, οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος. Καμβύσης δὲ εἶπε· Πρήξασπες, σὺ μὲν, οἷα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ποιήσας τὸ κελευόμενον αἰτίην ἐκπέφευγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη

quorum neutrum placet. De perfecti usu consuli poterit Fritsch. ibid. IV. pag. 99.

οὐ μή τί τοι — ἀναβλαστήσει] i. e. *nihil quidquam novi* (i. e. mali) *inde tibi nascetur* s. *efflorescet*. In Mediceo, Florentino, aliis post νεώτερον male κακὸν inseritur; quippe hoc ipsum tecte et per quendam euphemismum ipsa voce νεώτερον continetur. Itaque merito editores inde a Wesselingio eiecerunt vocem, uno excepto Dietschio, qui eam retinuit, sed uncis inclusit tanquam spuriam. Conf. Pausan. IV, 35, 2 et vid. Herodot. V, 19. 35. 93. 106. VIII, 142. Thucyd. I, 132. Eurip. Rhes. 590. Aristoph. Eccles. 310, alia, quae attulit Valcken. et quae ad Herodot. I, 27 allata sunt. Inde apud Herod. I, 210, eodem Valcken. monente, νεώτερα βουλεύειν insidiis alteri structis *res novas moliri*. *Cr.* confert. Heindorf. ad Platon. Protag. pag. 461. — ἀναβλαστάνειν proprie de plantis dicitur nascentibus et pullulantibus, dein ad alias quasvis transfertur res. Conf. VII, 156. V, 92. §. 4. et nott. ad I, 66. — In proxime seqq., ubi Sancrofti liber omittit δοκέει idemque exhibet μεταδιώξας, Wesselingius reponi vult: νῦν ὦν μοι μεταδιώξας τὸν κήρυκα ἐξετάζειν παρ' ὅτευ κ. τ. λ. ἐξετάζειν ex h. l. citat Lex. Seg. pag. 96, 28. De forma ὅτευ conf I, 7 ibiq. nott. Pro εἰρωτεῦντας Dietsch. dedit εἰρωτέοντας.

Cap. LXIII.

φῂς γὰρ ἥκειν] De usu particulae γὰρ diximus ad I, 8. 124. Add. III, 83. 120. IV, 79. 97. V, 19. VI, 11. Quod antecedit ὤνθρωπε, id simpliciter alloquentis, at irridentis esse monuit Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 1154. p. 451 sq. ed. alt. Cf. etiam Herodot. VIII, 125. Ad verba ἄπιθι χαίρων conf. III, 29. 36. — Infra pro ἐξ ὅτου, quod omnes libri exhibent, nisi quod Sancrofti liber praebet ἐξ ὅσου, Struve Spec. I. Quaest. pag. 48 (Opuscc. II. p. 322) ex constanti Herodoti usu rescribi vult ἐξ ὅτευ, quod cum recentt. edd. recepi. In fine capitis antecedentis exstat παρ' ὅτευ. Ad formam ὄπωπα conf. III, 37.

Περσέων ὁ ἐπανεστεώς, ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδιος οὐνόματος; Ὁ δὲ εἶπε· Ἐγώ μοι δοκέω συνιέναι τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὦ βασιλεῦ. οἱ μάγοι εἰσί τοι οἱ ἐπανεστεῶτες, τόν τε ἔλιπες μελεδωνὸν τῶν οἰκίων, Πατιζείθης, καὶ ὁ τούτου ἀδελφεὸς Σμέρδις.

64 Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεα τὸ Σμέρδιος οὔνομα ἔτυψε ἡ ἀληθείη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου, ὃς ἐδόκεε ἐν τῷ ὕπνῳ ἀπαγγεῖλαί τινά οἱ, ὡς Σμέρδις ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. μαθὼν δὲ, ὡς μάτην ἀπολωλεκὼς εἴη τὸν ἀδελφεὸν, ἀπέκλαιε Σμέρδιν. ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιημεκτήσας τῇ ἁπάσῃ συμφορῇ ἀναθρώσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. καί οἱ ἀναθρώσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει, γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παίει τὸν

ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδιος οὐνόματος] i. e. *Smerdis nomen usurpans, iniuriâ sibi assumens.* Citat haec Pollux II, 200. Ad locutionem attulit Wesselingius III, 67. IX, 94. Iamblich. ap. Phot. pag. 248. Procop. Goth. B. I, 1. Pers. I, 25. Vandal. I, 11. Add. Kuehner. Gr. Gr. §. 522, b.

Cap. LXIV.

ὃς ἐδόκεε] Vid. supra III, 30. Ad verba ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον cf. nott. ad I, 14. III, 14. III, 65 et Kuehner. Gr. Gr. §. 622, b. — Ad περιημεκτήσας conf. I, 44. ἀναθρώσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, i. e. *prosiliit, ut equum conscenderet.* Cf. infra VII, 18. Homer. Ili. XIII, 140. Apollon. Rhod. III, 957. IV, 42. Mox omnes libri recte praebent ἐν νόῳ, quod idem e melioribus libris revocavi IV, 125 pro ἐν νῷ, quod reiecit Bredov. p. 249. Add. I, 10.

τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει] Transscripsit haec, monente Valcken., Zonaras Annall. IV. p. 127 D. — κουλεὸς Ionicâ formâ exhibetur pro κολεὸς *(vagina)*, quam ipsam tres libri h. l. afferunt. Conf. Bredov. pag. 165. In voce μύκης explicanda iam veteres in diversas partes abiisse monstrant, quae leguntur apud Eustath. ad Iliad. II. p. 290, 2 s. 219, 27. Etymolog. p. 594. Schol. ad Nicandri Alexipharm. 103. Bekkeri Anecdd. p. 1399. coll. Berkel. ad Stephan. Byzant. s. v. Μυκῆναι. Neque enim, quod quibusdam placuit, ὁ μύκης h. l. significat *ansam gladii* s. *manubrium*, ὁ κατὰ τὴν λαβὴν κρατητὴς καλούμενος, ut ait Hesychius, quamquam, ut monuit Winckelmann. Opp. T. V. pag. 87, vaginae extrema et capuli summa pars in antiquis gladiis simili propemodum fuit forma. Est potius ὁ μύκης, ut Schol. ad Nicandr. l. l. exponit, τὸ κατακλεῖον τὴν θήκην, *lamina extremam ensis vaginam claudens*, s. *der Deckel am Ende der Degenscheide, das Ortband.* Nec aliter Italus et Germanus interpres. Nam fungo cadente Cambysis gladius vagina fuit nudatus illumque ferire potuit. Tu conf. praeter Wessel. et Valck. ad h. l. Creuzer. ad Hecataei fragmm. p. 77 seqq. ibique Schol. Venet. ad Iliad. XV, 302. Pausan. II, 16. §. 3. Idem Pausanias, observante Valcken., I, 28 ad Herodoti locum respexit, alioque loco VIII, 11. §. 6 Hannibali idem, quod Cambysi, evenisse tradit.

ξίφος] Quod Mongez (Mém. de l'Instit. IV. pag. 60. 62 seq.) distingui vult in Persarum armis *gladium*, proprio sensu appellatum τὸ ξίφος, et ensem minorem, sive pugionem, *acinacem*, ut Persae vocabant, equidem desidero testimonia. Nam hoc quoque loco intelligi putem ensem

μηρόν. τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο, τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἆπιν ἔπληξε, ὥς οἱ καιρίην ἔδοξε τετύ-
229 φθαι, εἴρετο ὁ Καμβύσης, ὅ τι τῇ πόλι οὔνομα εἴη. οἱ δὲ εἶπαν, ὅτι Ἀγβάτανα. τῷ δὲ ἔτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ἐν Ἀγβατάνοισι τελευτήσειν τὸν βίον. ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἀγβατάνοισι ἐδόκεε τελευτήσειν γηραιὸς, ἐν τοῖσί οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα, τὸ δὲ χρηστήριον τοῖσι ἐν Συρίῃ Ἀγβατάνοισι ἔλεγε ἄρα. καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὔνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένος καὶ τοῦ τρώματος ἐσωφρόνησε, συλλαβὼν δὲ τὸ θεοπρόπιον εἶπε· Ἐνθαῦτα Καμβύσεα τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν.

illum minorem, quem Persae teste Herodoto VII, 61 gestare solebant ad dextrum femur e cingulo suspensum sive *acinacem* (quod pugionis genus fuisse videtur), quo ipso ornati hodieque comparent Persae in ruderibus Persepolitanis. Tum quoque facilius intelligi poterit, quî pugionis s. acinacis lamina delapsa Cambysis femur feriri potuerit. Cambyses enim (sunt verba Ammian. Marcell. XXIII, 6) „*suomet* pugione, quem aptatum femori dextro gestabat, subita vi ruinae nudato, vulneratus paene lethaliter interiit.“ Veterum testimonia de *acinace* suppeditabit Brisson. de reg. Pers. princip. III, 7 seq. p. 632 seq. Add. allata ad III, 118 et IV, 62.

κατὰ τοῦτο, τῇ] Sic infra III, 86: *κατὰ τοῦτο, ἵνα.* III, 125 fin. *ἐς τοῦτο, τῇ.* Similia plurima ex Herodoto praebet Struve Specim. I. Quaest. etc. p. 31. (Opuscc. II. p. 297). — Pro Ἆπιν, ut vulgo scribitur, scripsi Ἄπιν. Vid. nott. ad III, 27, et de ipsa re conf. III, 29. In seqq. *ὥς οἱ καιρίην ἔδοξε τετύφθαι* (*cum lethale vulnus sibi accepisse videretur*) scripsi *καιρίην*, quod dudum proposuerat Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Agamemn. 1263, quodque unum probari posse multis exemplis ostendit Cobet Varr. Lectt. p. 339 seqq. Unum affero locum ex Ctesiae Excerptt. Perss. 38: *εἰς τὴν κεφαλὴν τοξεύεται οὐ καιρίαν.* Conf. etiam de hac locutione, in qua vulgo supplent *πληγὴν*, Lambert. Bos. de Ellipss. L. Gr. pag. 385 ed. Schaef. Vulgo *καιρίῃ*, quod omnes libri scripti et editi offerunt. In ipsa re ab Herodoto dissentit Ctesias Excerptt. Perss. §. 12 fin., ubi regem narrat Babylone parvum lignum quum poliret, tempus quo falleret, femoris musculum percussisse et undecimo post die mortuum esse. In Bisutuna inscriptione, ut ad III, 61 monuimus, nihil huiusmodi traditur, nisi Cambysem ob defectionem magi iratum mortuum esse.

ἐκέχρηστο] Retinui hoc, ut II, 147, ubi vid. nott. — De *Buto* urbe conf. II, 75.

ἐν τοῖσί οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα] Conf. I, 122. III, 157. Ad vocc. *ἔλεγε ἄρα* consul. Kuehner. Gr. Gr. §. 757, b. Sic cap. 65: *οὐκ ἦν ἄρα.* Alia vid. ad IV, 64 nott. Mox scripsi cum quattuor codd. *ἐπειρόμενος* pro vulg. *ἐπειρεόμενος*, quod iure damnarunt Dindorf Prolegg. pag. XXXVI et Bredov. p. 366 coll. 147.

Ἐνθαῦτα — ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν] Simile quid Roberto Guiscardo, Apuliae duci, accidisse scribit Italus interpres. Qui admonitus Hierosolymis sibi esse moriendum, cum ad sanctum Salvatoris sepulcrum proficisceretur, in Zacyntho aeger remansit loco quodam, cui nomen Hierosolyma; quod cum audiisset dux, loci nomen sciscitatus, morti se proximum habuit et paucis post diebus revera mortuus est. Ad-

65 *Τότε μὲν τοσαῦτα· ἡμέρῃσι δὲ ὕστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμψάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε· Ὦ Πέρσαι, καταλελάβηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἔκρυπτον πρηγμάτων, τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. ἐγὼ γὰρ, ἐὼν ἐν Αἰγύπτῳ, εἶδον ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμὰ ὄφελον ἰδεῖν. ἐδόκεον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν, ὡς Σμέρδις ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. δείσας δὲ, μὴ ἀπαιρεθέω τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπηΐῃ*

dere iuvat, quod Ezelino, Italiae principi notissimo, accidisse narrat Raumer in: Geschichte der Hohenstaufen VIII, 5. T. IV. p. 439. Qui quum ad locum, cui nomen *Cassano,* graviter vulneratus in hostium manus incidisset captusque in carcere retineretur, a custode quaerens, quo loco captus esset, ubi nomen *Cassano* audivit, exclamasse fertur: non multum discriminis esse inter *Cassano* et *Bassano*, quo loco mortem sibi praedictam esse addidit. — Quod ad ipsum Cambysem attinet, quem hic moriendum fata constituisse Noster scribit, recte mihi observare videtur Ditges: De fati apud Herodot. ratione p. 8. 9, hanc de Cambysis morte narrationem ex Herodoti mente non aliter esse diiudicandam atque ea, quae de Croeso (cf. I, 32. 34) ac de Cyro (cf. I, 204 ibique nott.) Noster tradidit: qui quum propter superbiam, qua supra res humanas se efferrent, iustos terminos, quibus res humanas contineri fas est, egressi ac nimia qua fruerentur felicitate haud contenti ulteriora semper peterent, divina sive invidia sive vindicta capti ac prostrati meritam insolentiae poenam luerunt. Quod idem in Cambyse pariter contra divinam legem peccante factum esse Herodoti est sententia. „Nihil enim (ita scribit Ditges l. l.) in hoc homine erat temperati, nihil modesti, nihil sancti. Quare si quis unquam, hic certe iustos humanarum rerum terminos est egressus. Nimiâ potentiâ insolenter se iactavit, exsultavit quasi insania quadam, nefariam in omnes edidit saevitiam. Idcirco non parvi est habendum, quod letale vulnus eadem corporis parte accepisse dicitur, qua ipse olim Apin, Aegyptiorum deum, vulneraverit. Etenim ita optime significatur, exitium eius insolentiae, qua Aegyptiorum sacra violaverit, iustam iudicandam esse poenam.“

CAP. LXV.

καταλελάβηκε] Cf. nott. ad III, 42; ad rem consul. III, 30. — In seqq. reliqui *ὄφελον,* ut I, 111, ubi cf. nott. Recentt. edd. *ὤφελον*. Ad verba *ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον* cf. nott. ad III, 64.

μὴ ἀπαιρεθέω] Sic III, 126: *ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν*. Ad formam coniunctivi solutam (*ἀπαιρεθέω*) omnia dabit Bredov. pag. 321; ad locutionem *ταχύτερα ἢ σοφώτερα*, quae redit VII, 194, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 750, f., Schaefer. ad Longi Pastoral. pag. 374. *Cr.* affert Hermann. ad Aristotel. Poët. p. 180. Mox scripsi cum recentt. edd. *φύσι* et infra *ὄψι* (pro *φύσει* et *ὄψει*), ut II, 141; reliqui *ἀποτρέπειν*, a recentt. edd. mutatum in *ἀποτράπειν*, cf. nott. ad III, 2. In seqq. pro *οὐκ ἐνῆν* Steger. Praefat. pag. XIV scribi mavult *οὐκ ἐνείη ἄν*. Ipsa sententia, quae iam cap. 64 in fine profertur, coll. III, 43, ita Graeca est, ut vix Persam hominem talia edidisse credibile sit. Tu conf. I, 91 ibique allata, et vid. nott. ad I, 124. III, 64. Sed faciunt talia ad Herodoti mentem cognoscendam simulque rationem historiae conscribendae perspiciendam.

φύσι οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτρέπειν· ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος Πρηξάσπεα ἀποπέμπω ἐς Σοῦσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου ἀδεῶς διαιτώμην, οὐδαμὰ ἐπιλεξάμενος, μή κοτέ τίς μοι, Σμέρδιος ὑπαραιρημένου, ἄλλος ἐπαναστταίη ἀνθρώπων. παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ἁμαρτὼν, ἀδελφεοκτόνος τε, οὐδὲν δέον, γέγονα, καὶ τῆς βασιληΐης οὐδὲν ἔσσον ἐστέρημαι. Σμέρδις γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος, τόν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαναστήσεσθαι. Τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξέργασταί μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἐόντα λογίζεσθε· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρατέουσι τῶν βασιληΐων, τόν τε ἔλιπον ἐπίτροπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεὸς Σμέρδις. τὸν μέν νυν μάλιστα χρῆν, ἐμεῦ αἰσχρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος, τιμωρέειν ἐμοὶ, οὗτος μὲν ἀνοσίῳ μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἑωυτοῦ οἰκηϊωτάτων. Τούτου δὲ μηκέτι ἐόντος, δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὦ Πέρσαι, γίνεταί μοι ἀναγκαιότατον ἐντέλλεσθαι, τὰ θέλω μοι γενέσθαι, τελευτῶν τὸν βίον. καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκήπτω, θεοὺς τοὺς βασι-

ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος] De voce *μάταιος* conf. II, 118. III, 56. — In seqq. de *ἐπιλεξάμενος* conf. I, 78. Admonent vero interpretes ad Herod. VII, 149, verbum *ἐπιλέγεσθαι*, quod proprie valet *secum reputare, perpendere*, haud raro *metus* quandam simul induere notionem idemque fere significare, quod *φοβεῖσθαι*, ut VII, 47. 49. 52. 236. *Cr.* addit Schaefer. Append. ad Bast. Epist. crit. pag. 29 coll. ad Sophocl. Trach. 631.

ὑπαραιρημένου] Confer. VII, 8. §. 3 *ὑπεξαραιρημένων*. Plura dabit Bredov. p. 315 seq. Vocem *ἀδελφεοκτόνος* ex h. l. citat Pollux III, 25. Ad usum locutionis *οὐδὲν δέον* vid. quae similia attulit Geisler: De Graecc. nominatt. absolutt. p. 38. Ad verba: *τόν μοι ὁ δαίμων προέφαινε* conf. I, 210 in simili re: *τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι κ. τ. λ.* Conf. etiam VII, 37. Unde *πρόφαντον* de oraculi effato s. responso V, 63. IX, 93.

χρῆν, ἐμεῦ — πεπονθότος, τιμωρέειν ἐμοὶ] Non sine quadam vi dictum pro *ἐμοὶ — πεπονθότι*. Vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 681, b. Mox cum recentt. edd. revocavi *οἰκηϊωτάτων*, quod Schweighaeuserus dederat, Gaisfordius mutaverat in *οἰκηϊοτάτων*. Idem obtinet V, 5. Tu vid. Bredov. pag. 177. In Sancrofti libro et apud Priscian. XVIII. pag. 1206 exstat *οἰκειοτάτων*. De particula *μὲν* iterata cf. III, 75 et de structura ea, qua cum verbo *τετελεύτηκε* iungitur praepositio *ὑπὸ*, Kuehner. Gr. Gr. §. 392, b.

δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν] Larcherus *τῶν λοιπῶν* h. l. idem valere censet atque *τοῦ λοιποῦ* (*tandem, enfin*), provocans ad Marcland. Animadverss. ad Maxim. Tyr. Diss. XVII. p. 682. Equidem cum Schweigh. in Lex. Herod. s. v. (II. p. 80) verba *τῶν λοιπῶν* referre malim ad superlativum *ἀναγκαιότατον*. Hic enim loci est sensus: *Tum* (mortuo sc. Smerdi) *reliquorum* (quae vobis sc. habeo mandanda) s. *inter ea, quae reliqua sunt, hoc maxime necessarium vobis mandandum habeo*. Itaque *τῶν λοιπῶν* minime de Persis intelligendum *reliquis*, excepto uno Smerde: id quod placuit Lhardyo.

καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκήπτω,

ληΐους ἐπικαλέων, καὶ πᾶσιν ὑμῖν καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεοῦσι, μὴ περιϊδεῖν τὴν ἡγεμονίην αὖτις ἐς Μήδους περιελθοῦσαν· ἀλλ', εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαιρεθῆναι ὑπὸ ὑμέων· εἴτε καὶ σθένεϊ τεῳ κατεργασάμενοι, σθένεϊ κατὰ τὸ καρτερὸν ἀνασώσασθαι. καὶ ταῦτα μὲν ποιεῦσι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέροι, καὶ γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι τί·

θεοὺς τοὺς βασιληΐους ἐπικαλέων] De significatione verbi ἐπισκήπτω cf. III, 73 ibique nott. Quos h. l. advocat Cambyses *deos* Persarum *regios*, quosque eosdem advocat Histiaeus V, 106, haud alios esse credam atque eos, quos Cyrus moribundus advocat θεοὺς πατρῴους apud Xenophont. Cyropaed. VIII, 7, 17 coll. §. 3. et I, 6, 1. VII, 1, 1, ubi Cyrus Iovem πατρῷον et Vestam πατρῴαν alloquitur: nec differunt opinor *dii patrii* in Curtii narratione IV, 10, 16 (coll. VI, 11, 7). IV, 14, 17. V, 12, 2. VII, 4, 1. In quibus nisi Graecum scriptorem de Persis tradentem Persas Graecorum more ac religione loquentes et iurantes facere statuas, nihil aliud supererit, nisi ut de geniis quibusdam s. angelis Persarum cogitemus, quos patronos sibi adscivisse indeque coluisse existimemus regiam Achaemenidarum gentem. In ipsis Persarum inscriptionibus tenuia atque incerta vestigia aliorum deorum praeter Ormuzdum s. Auramazdam inveniuntur: uno tantum loco in Bisutuna inscriptione praeter hunc deum alii quidam invocantur dii, modo locum recte intellexerint interpretes; idemque fieri dicunt in Persepolitana quadam inscriptione, de qua vide quae dixi in: Jahrbb. f. Philolog. et Paedag. Vol. L. pag. 410 coll. 413 seq. Apud Scythas iuramentum fieri ad βασιληΐας ἱστίας Noster tradit IV, 68. Inde quoque septem Persarum coniurati opus aggredientes preces fecisse dicuntur τοῖσι θεοῖσι III, 76.

μὴ περιϊδεῖν — περιελθοῦσαν] Ad structuram loci cf. III, 48 ibique nott.; ad usum verbi περιελθοῦσαν cf. I, 7. 120 ibique nott. III, 140. Haud aliter Pausan. III, 6. §. 1 et Lucianus in Toxari §. 51: καὶ μὴ περιϊδεῖν ὡς Εὐβίοτον περιελθοῦσαν τὴν ἀρχήν, ubi cf. nott. a Carolo Iacobitz. p. 95. Mox cum recentt. edd. reliqui ἀπαιρεθῆναι, ut I, 70. III, 126; vulgo ὑπαιρεθῆναι, tres libri scripti ἀφαιρεθῆναι. Ad locutionem κατὰ τὸ καρτερὸν cf. I, 76. 212. IV, 201 et Iacobs ad Aelian. N. A. II, 38. Nec dissimile κατὰ κράτος, de quo vid. ad Ctesiae Excerptt. Perss. §. 7. pag. 112, Iacobs. ad Aelian. N. A. VI, 50; κατὰ τὸ ἰσχυρὸν Herodot. IV, 201. V, 62, ubi cf. nott. Quod antecedit σθένεϊ eiici vult Mehler in Mnemosyn. V. p. 66. — In seqq. ποίμνια e Florentino aliisque libris dederunt Schweigh. et Gaisford.; cf. Herod. II, 2. Plat. de Republ. III. p. 416 A. Vulgatam ποῖμναι (cf. I, 126), quam Mediceus exhibet, retinuerunt Matthiae et recentt. edd. ipseque retinendam duxi ob VI, 139, ubi in simili imprecationis formula sic legitur. Ipsa vero sententia, quam Herodotus Cambysem facit dicentem, Persis imprecantem, prorsus Graeca est: apud Graecos talia in formulis imprecationum saepenumero inveniri recte statuerat Valckenarius, qui praeter alterum, de quo dixi, Herodoti locum et Philostrati locum in Vit. Apollon. III, 20 apte attulit Sophocl. in Oedip. Tyr. 277, quem Noster respexerit. De hoc Sophoclis loco cf. Luebker. Sophocl. Theolog. u. Ethik. pag. 60: ad Herodoti locum conf. potissimum Aeschin. in Ctesiphont. §. 110, quem una cum aliis huc spectantibus locis excitavit Lasaulx (Ueber d. Fluch d. Griech. u. Röm. p. 11 sive Studien des class. Alterthums p. 166 seqq. coll. p. 175. 176), qui de hoc toto imprecationum genere apud Graecos usitato

κτοιεν, ἐοῦσι ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέροισι· μὴ ἀνασωσαμένοισι δὲ τὴν ἀρχὴν, μηδ' ἐπιχειρήσασι ἀνασώζειν, τὰ ἐναντία τούτοισι ἀρέομαι ὑμῖν γενέσθαι· καὶ πρὸς ἔτι τούτοισι τὸ τέλος Περσέων ἑκάστῳ ἐπιγενέσθαι, οἷον ἐμοὶ ἐπιγέγονε. Ἅμα τε εἴπας ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πρῆξιν. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες 66 τά τε ἐσθῆτος ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατηρείκοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρέοντο. μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισέ τε τὸ ὀστέον

accurate egit omniaque et veterum scriptorum et inscriptionum testimonia attulit.

μηδ' ἐπιχειρήσασι ἀνασώζειν] Verbum ἀνασώζειν spurium habet Cobet indeque eiici vult: mihi cum vi quadam hic positum videtur indeque retinendum. Idem vir doctus in proxime sequentibus legi vult: προσέτι τοιοῦτο τέλος κ. τ. λ. Sed formulam πρὸς ἔτι τούτοισι satis opinor tuentur alii loci Herodotei: VII, 197 (ubi Wesselingius nostri loci bene memor fuit). IX, 110. Conf. etiam III, 74: πρὸς δ' ἔτι. Pro ἀρέομαι, quod omnes libri et scripti et editi tuentur, Lhardy dedit ἀρῶμαι, quod aeque displicet atque ἀρέωμαι, ab uno Florentino exhibitum.

Ἅμα τε εἴπας] De usu voculae ἅμα cf. I, 179. IV, 67 et nott. ad I, 112.

Cap. LXVI.

ταῦτα κατηρείκοντο] i. e. *suas ipsorum* (non aliorum) *vestes discindebant*, consuetudini obsecundantes, ut ait Valcken., in regis luctu: de quo more conf. modo Herod. VIII, 99 (ibique nott.). Xenoph. Cyropaed. III, 1, 13. III, 3, 67. V, 1, 6, ne plura. De medii verbi vi ac potestate dixit Valcken. Hesychius II. pag. 202: κατηρείκοντο· κατεσχίζοντο. Cf. Pollux VII, 50. Diodor. Sic. I. p. 83. II. p. 186, et quae alia attulit Valcken., inprimis Aeschyl. Pers. 537 (544), quem forsitan Noster respexerit. Verbum ἐρείκειν veteres explicant σχίζειν, ῥηγνύειν (*scindere*). Tu vid. praeter Valcken. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. l. l. Ad locutionem ἐσθῆτος ἐχόμενα vid. I, 120. III, 25 ibique nott. — Pro διεχρέωντο e Sancrofti libro ac Vindobonensi recepi διεχρέοντο. Tu conf. III, 57.

ἐσφακέλισέ τε τὸ ὀστέον] Similem in modum de Miltiade loquitur VI, 136 (coll. IV, 28, ubi ἀποσφακελίζειν). Addit Wessel. Conon. Narrat. XVIII. Galen. pag. 546, qui idem in Hippocrat. Aphorism. p. 323, ubi γάγγραιναν medicorum aliis Graecis σφάκελον dici notat, hunc in modum pergit: οὕτω γοῦν μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος τὸν μηρὸν εἰρηκέναι τὸν Καμβύσου σφακελίζεσθαι, memoriâ ille quidem lapsus, ut adiicit Wessel., qui de vocabuli significatione (*carie corrodi indeque tabescere*) laudat Foes. Oecon. Hipp. p. 603, ubi plura. Add. Thesaur. Ling. Graec. VII. p. 1579 seq. ed. Dindorf. Italus Herodoti interpres haec ita reddidit: „*cariatoglisi l' osso e marcita la coscia.*“ — In seqq. ad ἀπήνεικε Schweigh. suppleri vult ἡ νοῦσος s. τὸ κακόν. Plenius utique Noster VI, 27: τοὺς δὲ — λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπήνεικε (ubi plura similia attulimus), atque Pausanias Herodotea imitatus IX, 7, 3: — τὸν πρεσβύτατον — ἀπήγαγεν ὑπολαβοῦσα νόσος φθινώδης. Sed alius generis esse puto, quod legitur apud Herodot. VII, 4: συνήνεικε αὐτὸν Δαρεῖον — ἀποθανεῖν, quamquam id nostro loco admodum simile videtur Gust. Ad. Gebhardto in Emendatt. Herodott. P. I. pag. 7—10, qui alios Nostri locos conferens, in quibus συνήνεικε ἀποθανεῖν (VII, 17) aut κατέλαβε ἀποθανεῖν (III, 118. VI, 38. 103. VII. 155. IX, 75) dicitur, hoc quoque loco pro ἀπήνεικε haud dubitat quin legendum sit: ἀποθανεῖν συνήνεικε. Mihi

καὶ ὁ μηρὸς τάχιστα ἐσάπη, ἀπήνεικε Καμβύσεα τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, ἄπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἐόντα ἔρσενος καὶ θήλεος γόνου. Περσέων δὲ τοῖσι παρεοῦσι ἀπιστίη πολλὴ ὑπεκέχυτο, τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα· ἀλλ' ἠπιστέατο ἐπὶ διαβολῇ εἰπεῖν Καμβύσεα, τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. οὗτοι μέν νυν ἠπιστέατο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἀνεστεῶτα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πρηξάσπης ἔξαρνος ἦν, μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς, Καμβύσεω

non opus videtur a vulgata lectione libris scriptis omnibus probata discedere, quam satis opinor expedit ratio a Schweighaeusero proposita.

βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε] Ctesias Excerptt. Perss. §. 12 *duodeviginti* annos Cambysem regnasse tradit; nisi hos in numeros mendum irrepserit. Iosephus Antiquitt. XI, 2, 2 *sex* annos, Clemens Alexandrinus Stromat. I. p. 395 *decem* ponit annos; reliqui scriptores Herodotum sequuntur, minus illi quidem accurate *octo* annos Cambysi tribuentes. At meâ quidem sententiâ Herodotum hic sequi praestat. Conf. ad Ctesiam laudd. pag. 131 ibique Osiandr. in programmat. II. de Ctesia (Stuttg. 1821) §. 25. pag. 15 haec ita conciliare studentem, ut quindecim annis ante Cyri obitum regio quodam honore aut provinciae alicuius praefecturâ Cambysem ornatum fuisse sumat. De quo utut statuis, equidem mihi videor iure posse referre Cambysis obitum ad Olymp. LXIV, 4 s. 521 a. Chr. n. (vid. Clinton. Fast. a Kruegero converss. pag. 14.) vel ad annum 522 a. Chr. n. (quem posuit Larcher. T. VII. p. 630) ob ea, quae ad II, 1 dixi de Cyro mortuo et Cambyse in regnum evecto 529 ante Chr. n., assentiente de Rougé, qui ex Aegyptiorum monumentis ipsis hunc annum constituit; vid. Athenaeum Franc. 1855. nr. 50. pag. 1083—1088. Conf. etiam Lepsius in: Monatsberichte der Berlin. Akadem. 1854. pag. 497 seq. Sed hoc mirum est, apud scriptores orientales ipsosque Persas nihil relatum inveniri nec de Cambyse nec de Smerde mago. Quapropter Malcolm. (Hist. Pers. I. p. 46 version. vernacul.) imperium regis Lohrasp, quod per CXX annos extendunt, et Cambysis et Smerdis regnum simul comprehendisse existimat. — In seqq. ad verba: *ἀπιστίη πολλὴ ὑπεκέχυτο* cf. II, 152 ibique nott.; ad formam *ἠπιστέατο* cf. II, 173 ibique nott.; de significatione vid. nott. ad V, 74. Valet autem: sed *existimabant* (Persae), *Cambysem calumniae causa haec dixisse* etc.

ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν] i. e. *ut sic omne illi nomen Persicum redderetur hostile*. οἱ ad Smerdin spectat. De verbo *ἐκπολεμοῦν* Wesseling. confert V, 73. Ioseph. B. Iud. VII, 10. §. 2. Ammon. (cf. Animadverss. Valcken. cap. 18. pag. 72), Moerid. (pag. 309 ed. Piers.) et Thom. Magist. (p. 703). Add. Herod. IV, 120 et quae attulit Voemel ad Demosthen. Olynth. I. pag. 320.

ἀνεστεῶτα] Contra librorum vetustorum auctoritatem Valcken. hic scribi vult *ἐνεστεῶτα* et h. l., ut I, 120. et III, 67 (ubi vid. not.), ut intelligatur Smerdis in regnum ingressus sive rex constitutus. Receperunt inde hoc Dindorf. et Dietsch.: mihi emendatione vix opus videtur; intelligo Smerdin exstitisse regem regnumque occupasse, respiciens ad III, 62: *ὅκως κοτέ σοι Σμέρδις ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανέστηκε*, et paulo post: *εἰ μέν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστέασι*.

ἔξαρνος ἦν, μὴ μὲν ἀποκτεῖναι] *μὲν*, cuius loco duo libri *μιν*, Ionum ex usu ponitur pro *μὴν*, docente Gre-

τετελευτηκότος, φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλεκέναι αὐτοχειρίῃ.

231 Ὁ δὲ δὴ μάγος, τελευτήσαντος Καμβύσεω, ἀδεῶς ἐβασί- 67
λευσε, ἐπιβατεύων τοῦ ὁμωνύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου, μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους Καμβύσῃ ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτεα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπηκόους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀποθανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος, τῶν ἦρχε, προεῖπε ἀτελείην εἶναι στρατηΐης καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τρία. προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐτίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν

gor. Corinth. de dial. Ion. §. 62, ubi vid. Koen. p. 471.* Conf. Herod. II, 118 ibique nott. III, 74. 99. De particula μή conf. I, 68 et Kuehner. Gr. Gr. §. 717, 2.

Cap. LXVII.

ὁ δὲ δὴ μάγος] Revocavi cum edd. recentt. lectionem olim vulgatam ὁ δὲ δή, a Schweigh. et Gaisf. e duobus codd. mutatam in: ὁ μὲν δή, quod ferri non posse ostendunt antecedentia verba οὗτοι μέν νυν κ. τ. λ., quibus respondent ὁ δὲ δὴ μάγος. Ad vocem ἐπιβατεύων conf. III, 63 ac de ipsa coniuratione compar. Ctes. Excerptt. Perss. §. 14 et Iustin. I, 9.

μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους] In hoc tempore et Ctesias l. l. et alii, quos ad Ctesiam laudavi pag. 135, cum Herodoto consentientes repeririuntur. Neque Bisutuna inscriptio dissentit, quae Magum rebellem exstitisse tradit die decimo quarto aut, si Oppertum sequimur (l. l. XVIII. p. 378 seq.), vicesimo quarto mensis Viyakhna, regnum vero occupasse nono die mensis Garmapada: vid. Columu. I. §. 11; mox vero (§. 13) eundem inscriptio narrat interfectum esse decimo die mensis Bâgayâdis, qui ipse auctore Opperto (l. l. p. 383 seq. 400) cum *Martio* mense convenit; Garmapada cum Iulio-Augusto sive (ut Grotefend. p. 48 vult) cum Iunio-Iulio: ipsa enim voce calorem indicari, tempus igitur anni calidum significari, docent Oppert. l. l., Grotefend. et Rawlinson (Journal of the royal Asiatic society XI, 1. p. 130): a mense Garmapada vel Viyakhna octo ferme menses numerandi erunt usque ad mensem Bâgayâdis, quo fraus detecta magusque interfectus est, quod verno igitur tempore factum esse intelligimus.

ἀτελείην] De hac voce conf. I, 54 ibiq. nott. — Ad vocem φόρον conf. nott. ad III, 89. In proxime seqq. cum recentt. edd., iubente Valcken., edidi: ἐνιστάμενος (*ingressus imperium*) pro ἀνιστάμενος. Conf. I, 120. II, 147. VI, 59. Probavit quoque Bredov. p. 63. Qui hoc loco ab Herodoto valde humanus fuisse dicitur magus, omnes subiectos magnis beneficiis afficiens, is, Bisutunam inscriptionem (Columu. I. §. 13) si sequimur, admodum crudelis fuit indeque populo exosus, cum multos interfecerit. Sed Herodoto haud scio an plus fidei tribuamus quam iis, quae gloriabundus Darius in rupem incidi iussit, magorum odio et innatâ Persarum superbiâ ductus: cf. Oppert. Journal Asiatiq. IV. Ser. T. XVII. p. 392. Qui idem Darius quod paulo post (§. 14) magum crudelitate infamem se necasse gloriatur regnique ordinem restituisse ac palatio reddidisse, quae abstulisset magus, ad liberalitatem magi opes ac thesauros regni inter populares distribuentis eosque omni beneficiorum genere cumulantis utique spectasse videri potest. Vid. Haug in: H. Ewald: Jahrbb. f. bibl. Wissensch. T. V. (1853) p. 155.

68 ἀρχήν. Ὀγδόῳ δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὀτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένεϊ δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. οὗτος ὁ Ὀτάνης πρῶτος ὑπόπτευσε τὸν μάγον, ὡς οὐκ εἴη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος, ὅτι τε οὐκ ἐξεφοίτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος, καὶ ὅτι οὐκ

Cap. LXVIII.

ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων] Quae sic interpretatur Zonaras Annall. IV, 1. pag. 127 s. pag. 306 ed. Bonn.: Ὀτάνης ἦν γένει καὶ πλούτῳ Περσῶν τοῖς πρώτοις ἐνάμιλλος. De locutione conf. III, 8. 35. 57. VII, 141. Lennep. ad Phalarid. Epp. CVIII. pag. 314. Scripsi cum recentt. edd. ὁμοῖος pro vulg. ὁμοίως, quam tuetur Hemsterhus. ad Lucian. Somn. 2. (T. I. p. 172 Bip.) itemque vir doctus in Hall. Litt. Zeit. 1846. nr. 167. p. 181 (mens. Iul.). In seqq. reliqui ὑπόπτευσε, neglecto augmento, ut III, 44, ubi vide not. Florentinus cod. affert ὑπώπτευσε. Ad structuram accusativi τὸν μάγον, qui verbo antecedenti additur, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 857, c, qui apte alterum quoque Nostri locum attulit III, 80. De *Otane* vid. Excurs. ad III, 70, quem eundem esse atque eum, qui in Bisutuna inscriptione appellatur *Utana*, cuius pater *Frandçpa* (Pharnaspes), probavi. Apud Iustinum (I, 9. §. 14) vocatur *Ostanes*.

ἀλλ' ὅσπερ ἦν] „Sancrofti liber ὅπερ, quod non praeferendum esse quivis facile videt. Si quis vero hoc pro genuino habeat, tum non adversatur, quod ex nostra sententia ἀλλὰ τόπερ scribendum videri possit. — Hoc enim iam mihi constat, eas voces disyllabas, quae, ubi apostrophum recipiunt, accentum amittunt, semper apud Herodotum ultimam vocalem abiicere. Huc pertinet praeter praepositiones quasdam ἀλλά. Casu tantum factum est, ut nisi uno in loco ἀλλὰ in omnibus novem Herodoti libris ante relativum positum non reperiatur; est is III, 68. Si vero saepius ita particulam hanc posuisset Herodotus, tunc noli dubitare, quin relativum a spiritu semper incepisset.“ *Struve* Spec. I. Quaest. etc. pag. 7. 47. not. **. (Opuscc. II. pag. 264. 320). Ad verba ὡς οὐκ εἴη conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 769, 3.

τῇδε συμβαλλόμενος] Sic scripsi pro olim vulg. συμβαλλεόμενος, quod ferri nequit. Vid. nott. ad I, 68. Tacet de his Ctesias, apud quem §. 13 ita legimus, *Ixabaten*, qui Cambysis cadaver in Persidem deduxerat, inde reversum evulgasse rem praesente omni exercitu magumque, qui rerum potitus erat, probro affecisse; unde, cum in templum confugisset, comprehensum interfectumque esse. Quae similia sunt Herodoteis de *Prexaspe* III, 75. Neque ipsum nomen multum differt. In Bisutuna inscriptione nihil de his traditur.

ἐκ τῆς ἀκροπόλιος] Olim intellexeram de *regio palatio*, arcis ad instar munito, quemadmodum de Deiocis arce I, 98, ac de *Susorum* arce regia hic agi credideram, inductus potissimum iis, quae III, 71 fin. narrantur de Dario e Perside Susa veniente ibique cum coniuratis deliberante et mox ad facinus properante. Namque Susis reges Persarum per aliquot anni menses vernos commorari fuisse solitos, ut aliunde satis constat, ita vel ex Estherae narratione patet (cf. I, 2. II, 3), itemque ex Nehemiae, Danielis, aliorum libris. Hanc vero urbem, Medis victis a Cyro, τὸ τῆς ἡγεμονίας βασίλειον constitutam fuisse scribit Strabo XV. p. 725 seq. s. p. 1058 B. haec addens: ἡ δὲ ἀκρόπολις ἐκαλεῖτο Μεμνόνειον et quae sunt reliqua de moenibus, aedibus regiis, aliis; facit huc quoque Stephanus Byz. s. v. Σοῦσα p. 678 seq. Berkel. (cf. Luc. Holsten. in hunc locum p. 302 seq.): οἰκοδόμησαν ἐπὶ τῆς ἄκρας τὰ ἐν Σούσοις βασίλεια, τὰ διαμείναντα τὰ μέχρι τῆς Περσῶν ἡγεμονίας, κληθέντα δ' ἀπ' ἐκείνου

ἐκάλεε ἐς ὄψιν ἑωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. ὑποπτεύσας δέ μιν ἐποίεε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὔνομα ἦν Φαιδίμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτῃ τε συνοίκεε καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσεω γυναιξί. πέμπων δὴ ὦν ὁ Ὀτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο, παρ' ὅτεῳ ἀνθρώπων κοιμῷτο, εἴ τε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου, εἴ τε μετὰ ἄλλου τευ. ἡ δέ οἱ ἀντέπεμπε, φαμένη οὐ γινώσκειν· οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ἰδέσθαι οὐδαμά, οὔτε ὅστις εἴη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. ἔπεμπε δεύτερα ὁ Ὀτάνης λέγων· Εἰ μὴ αὐτὴ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθευ, ὅτεῳ τούτῳ

Μεμνόνεια. Quae eadem sunt τὰ βασιλήϊα τὰ Μεμνόνια καλεόμενα apud Herodotum V, 53. VII, 151. Infra III, 76 τὰ βασιλήϊα occurrunt in Persarum coniuratione et III, 79 eadem in re memoratur ἀκρόπολις. „De Susis consule Hoeck. in Vet. Mediae et Pers. Monumm. pag. 90, et quae plura leguntur in Symbol. et Mytholog. I. p. 450 seqq. p. 461 ed. alt.“ *Cr.* Nunc vero alia prorsus nos docet inscriptio Bisutuna, in qua (col. I. §. 13) Darius ipse locum indicat, quo fidelium Persarum opera adiutus magum interfecit: *Sikthauvatis* dicitur castellum in Mediae terra Nisaea. De Nisaea satis constat; vid. Herodot. VII, 40 ibique nott. Castellum s. arx Sikthauvatis, quam ἀκρόπολιν hoc loco dicit Herodotus, nobis aliunde haud cognita. In Mediam autem, quae magorum sedes erat patria, magum, qui regnum occupaverat, se contulisse utique consentaneum est. Susis, quam urbem a Cyro τὸ τῆς ἡγεμονίας βασίλειον constitutam esse modo vidimus quamque etiam a Media longissime abesse novimus, convenerunt Persarum principes ac Darius e Perside huc profectus (III, 70): qui coniuratione inita ac deliberatione habita inde iter instituerunt ad magum evertendum (cf. III, 76), quem in Mediae arce commorantem trucidarunt. Quod ad ipsa *Susa* attinet, vid. nott. ad III, 70 et conf. etiam Heumann. Dissert. de aula regia Susorum, causa interitus regni Persarum. Recklingshausen 1847. 4.

τῇ οὔνομα ἦν Φαιδίμη] Φαιδίμη cum Schweigh. et Gaisf. et h. l. et III, 69 scripsi. Recentt. edd. vulgatam Φαιδύμη revocarunt. Aliquot libri utroque loco Φαιδιμίη. Quod equidem dedi, probavit Letronne (Mem. de l'Acad. des Inscriptt. T. XIX. P. 1. p. 119 seqq. 121. coll. Revue Archéolog. IV. p. 467 seqq.), cum Φαιδίμη redeat ad stirpem φάος, unde φαίδιμος, *illustris*. Ac ne mireris Graecum fere nomen in Persarum rebus, plura huiuscemodi nomina Graece prorsus sonantia (ut Ἀβροκόμης, Ὑπεράνθης, Ζώπυρος) attulit Letronne, qui omnia haec nomina apud Persas aliam certe, at similem quodammodo formam habuisse putat, quam Graeci ad suam linguam ac pronunciationem utique delicatiorem deflexerint. Tu conf. etiam III, 88 ibique nott. Hammer contulit nomen *Fatime.* — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. reposui παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα. Vulgatam παρ' αὐτὴν τὴν θυγ. retinuit Matth.

σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθευ] De particula δὲ cf. nott. ad I, 112 et Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I. p. 89. De *Atossa* cf. III, 31. 88. Fuit enim Cambysis soror et uxor, mago deinde et tum ipsi Dario Hystaspis nupta, apud quem plurimum valuit, ut patet ex III, 133. 134. VII, 3. De ipsa voce haec adscripsit *Cr.*: *Atesh* Persice. *Atusia* quoque urbis

68 ἀρχήν. Ὀγδόῳ δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὀτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένεϊ δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. οὗτος ὁ Ὀτάνης πρῶτος ὑπόπτευσε τὸν μάγον, ὡς οὐκ εἴη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος, ὅτι τε οὐκ ἐξεφοίτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος, καὶ ὅτι οὐκ

Cap. LXVIII.

ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων] Quae sic interpretatur Zonaras Annall. IV, 1. pag. 127 s. pag. 306 ed. Bonn.: Ὀτάνης ἦν γένει καὶ πλούτῳ Περσῶν τοῖς πρώτοις ἐνάμιλλος. De locutione conf. III, 8. 35. 57. VII, 141. Lennep. ad Phalarid. Epp. CVIII. pag. 314. Scripsi cum recentt. edd. ὁμοῖος pro vulg. ὁμοίως, quam tuetur Hemsterhus. ad Lucian. Somn. 2. (T. I. p. 172 Bip.) itemque vir doctus in Hall. Litt. Zeit. 1846. nr. 167. p. 181 (mens. Iul.). In seqq. reliqui ὑπόπτευσε, neglecto augmento, ut III, 44, ubi vide not. Florentinus cod. affert ὑπώπτευσε. Ad structuram accusativi τὸν μάγον, qui verbo antecedenti additur, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 857, c, qui apte alterum quoque Nostri locum attulit III, 80. De *Otane* vid. Excurs. ad III, 70, quem eundem esse atque eum, qui in Bisutuna inscriptione appellatur *Utana*, cuius pater *Frandçpa* (Pharnaspes), probavi. Apud Iustinum (I, 9. §. 14) vocatur *Ostanes*.

ἀλλ' ὅσπερ ἦν] „Sancrofti liber ὅπερ, quod non praeferendum esse quivis facile videt. Si quis vero hoc pro genuino habeat, tum non adversatur, quod ex nostra sententia ἀλλὰ τόπερ scribendum videri possit. — Hoc enim iam mihi constat, eas voces disyllabas, quae, ubi apostrophum recipiunt, accentum amittunt, semper apud Herodotum ultimam vocalem abiicere. Huc pertinet praeter praepositiones quasdam ἀλλά. Casu tantum factum est, ut nisi uno in loco ἀλλὰ in omnibus novem Herodoti libris ante relativum positum non reperiatur; est is III, 68. Si vero saepius ita particulam hanc posuisset Herodotus, tunc noli dubitare, quin relativum a spiritu semper incepisset." Struve Spec. I. Quaest. etc. pag. 7. 47. not. **. (Opuscc. II. pag. 264. 320). Ad verba ὡς οὐκ εἴη conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 769, 3.

τῇδε συμβαλλόμενος] Sic scripsi pro olim vulg. συμβαλλεόμενος, quod ferri nequit. Vid. nott. ad I, 68. Tacet de his Ctesias, apud quem §. 13 ita legimus, *Ixabaten*, qui Cambysis cadaver in Persidem deduxerat, inde reversum evulgasse rem praesente omni exercitu magumque, qui rerum potitus erat, probro affecisse; unde, cum in templum confugisset, comprehensum interfectumque esse. Quae similia sunt Herodoteis de *Prexaspe* III, 75. Neque ipsum nomen multum differt. In Bisutuna inscriptione nihil de his traditur.

ἐκ τῆς ἀκροπόλιος] Olim intellexeram de *regio palatio*, arcis ad instar munito, quemadmodum de Deiocis arce I, 98, ac de *Susorum* arce regia hic agi credideram, inductus potissimum iis, quae III, 71 fin. narrantur de Dario e Perside Susa veniente ibique cum coniuratis deliberante et mox ad facinus properante. Namque Susis reges Persarum per aliquot anni menses vernos commorari fuisse solitos, ut aliunde satis constat, ita vel ex Estherae narratione patet (cf. I, 2. II, 3), itemque ex Nehemiae, Danielis, aliorum libris. Hanc vero urbem, Medis victis a Cyro, τὸ τῆς ἡγεμονίας βασίλειον constitutam fuisse scribit Strabo XV. p. 725 seq. s. p. 1058 B. haec addens: ἡ δὲ ἀκρόπολις ἐκαλεῖτο Μεμνόνειον et quae sunt reliqua de moenibus, aedibus regiis, aliis; facit huc quoque Stephanus Byz. s. v. Σοῦσα p. 678 seq. Berkel. (cf. Luc. Holsten. in hunc locum p. 302 seq.): οἰκοδόμησαν ἐπὶ τῆς ἄκρας τὰ ἐν Σούσοις βασίλεια, τὰ διαμείναντα τὰ μέχρι τῆς Περσῶν ἡγεμονίας, κληθέντα δ' ἀπ' ἐκείνου

ἐκάλεε ἐς ὄψιν ἑωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. ὑποπτεύσας δέ μιν ἐποίεε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὔνομα ἦν Φαιδίμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτῃ τε συνοίκεε καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσεω γυναιξί. πέμπων δὴ ὤν ὁ Ὀτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο, παρ᾽ ὅτεῳ ἀνθρώπων κοιμῷτο, εἴ τε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου, εἴ τε μετὰ ἄλλου τευ. ἡ δέ οἱ ἀντέπεμπε, φαμένη οὐ γινώσκειν· οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ἰδέσθαι οὐδαμά, οὔτε ὅστις εἴη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. ἔπεμπε δεύτερα ὁ Ὀτάνης λέγων· Εἰ μὴ αὐτὴ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθευ, ὅτεῳ τούτῳ

Μεμνόνεια. Quae eadem sunt τὰ βασιλήϊα τὰ Μεμνόνια καλεόμενα apud Herodotum V, 53. VII, 151. Infra III, 76 τὰ βασιλήϊα occurrunt in Persarum coniuratione et III, 79 eadem in re memoratur ἀκρόπολις. „De Susis consule Hoeck. in Vet. Mediae et Pers. Monumm. pag. 90, et quae plura leguntur in Symbol. et Mytholog. I. p. 450 seqq. p. 461 ed. alt.“ *Cr.* Nunc vero alia prorsus nos docet inscriptio Bisutuna, in qua (col. I. §. 13) Darius ipse locum indicat, quo fidelium Persarum opera adiutus magum interfecit: *Sikthauvatis* dicitur castellum in Mediae terra Nisaea. De Nisaea satis constat; vid. Herodot. VII, 40 ibique nott. Castellum s. arx Sikthauvatis, quam ἀκρόπολιν hoc loco dicit Herodotus, nobis aliunde haud cognita. In Mediam autem, quae magorum sedes erat patria, magum, qui regnum occupaverat, se contulisse utique consentaneum est. Susis, quam urbem a Cyro τὸ τῆς ἡγεμονίας βασίλειον constitutam esse modo vidimus quamque etiam a Media longissime abesse novimus, convenerunt Persarum principes ac Darius e Perside huc profectus (III, 70): qui coniuratione inita ac deliberatione habita inde iter instituerunt ad magum evertendum (cf. III, 76), quem in Mediae arce commorantem trucidarunt. Quod ad ipsa *Susa* attinet, vid. nott. ad III, 70 et conf. etiam Heumann. Dissert. de aula regia Susorum, causa interitus regni Persarum. Recklingshausen 1847. 4.

τῇ οὔνομα ἦν Φαιδίμη] Φαιδίμη cum Schweigh. et Gaisf. et h. l. et III, 69 scripsi. Recentt. edd. vulgatam Φαιδύμη revocarunt. Aliquot libri utroque loco Φαιδιμίη. Quod equidem dedi, probavit Letronne (Mem. de l'Acad. des Inscriptt. T. XIX. P. 1. p. 119 seqq. 121. coll. Revue Archéolog. IV. p. 467 seqq.), cum Φαιδίμη redeat ad stirpem φάος, unde φαίδιμος, *illustris*. Ac ne mireris Graecum fere nomen in Persarum rebus, plura huiuscemodi nomina Graece prorsus sonantia (ut Ἀβροκόμης, Ὑπεράνθης, Ζώπυρος) attulit Letronne, qui omnia haec nomina apud Persas aliam certe, at similem quodammodo formam habuisse putat, quam Graeci ad suam linguam ac pronunciationem utique delicatiorem deflexerint. Tu conf. etiam III, 88 ibique nott. Hammer contulit nomen *Fatime*. — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. reposui παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα. Vulgatam παρ᾽ αὐτὴν τὴν θυγ. retinuit Matth.

σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθευ] De particula δὲ cf. nott. ad I, 112 et Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I. p. 89. De *Atossa* cf. III, 31. 88. Fuit enim Cambysis soror et uxor, mago deinde et tum ipsi Dario Hystaspis nupta, apud quem plurimum valuit, ut patet ex III, 133. 134. VII, 3. De ipsa voce haec adscripsit *Cr.*: *Atesh* Persice. *Atusia* quoque urbis

συνοικέει αὐτή τε ἐκείνη καὶ σύ. πάντως γάρ δή κου τόν γε
ἑωυτῆς ἀδελφεὸν γινώσκει. Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγά-
τηρ· Οὔτε Ἀτόσσῃ δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν, οὔτε ἄλλην οὐ-
δεμίαν ἰδέσθαι τῶν συγκατημένων γυναικῶν· ἐπεί τε γὰρ
τάχιστα οὗτος ὤνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασι-
69 *ληΐην, διέσπειρε ἡμέας, ἄλλην ἄλλῃ τάξας. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα*
τῷ Ὀτάνῃ μᾶλλον κατεφαίνετο τὸ πρῆγμα. τρίτην δὲ ἀγγελίην
ἐσπέμπει παρ' αὐτήν, λέγουσαν ταῦτα· Ὦ θύγατερ, δεῖ σε,
γεγονυῖαν εὖ, κίνδυνον ἀναλαβέσθαι, τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύ-
νειν κελεύῃ. εἰ γὰρ δὴ μή ἐστι ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ τὸν 232

in Assyria ad Caprum fluvium. Eius urbis numus exhibet caput femineum turritum et inscriptionem *ΑΤΟΤΣΙΕΩΝ*. Explicatur numus in Archaeologia Britannica Tom. XVI. nr. 3. Cf. Goetting. Anzeig. 1811. nr. 78."

ἰδέσθαι τῶν συγκατημένων γυναικῶν] Bredovium p. 221 si sequamur, scribendum erit *συγκατημενέων*, sed cf. I, 123 et III, 106 ibique nott. Naber in Mnemosyn. IV. p. 19 scribi mavult *συγκατακοιμωμένων* aut *συγκοιμωμένων*, quo mihi quidem haud opus videtur. Nec magis opus cum Mehlero ibid. V. p. 68 rescribere *συνοικημένων* vel *συγκατοικημένων*. Quod ad argumentum ipsum attinet, regibus Persarum pro more principum orientalium plurimas fuisse pellices satis constat, nec repetam veterum scriptorum de Persis testimonia hanc in rem collecta a Barn. Brisson. De reg. Pers. princ. I. §. 110 seq., e quibus intelligi poterit, quantopere omnis gynaecei ratio apud veteres Persas cum iis conveniat, quae adhuc in orientalium regum gynaeceis (vulgo vocant *Harem*) reperiuntur, bene monente Heeren. Ideen. I, 1. pag. 466. Add. Duncker. Gesch. d. Alterthums II. p. 611. Verba *αἱ συγκατήμεναι γυναῖκες* (i. e. *feminae, quae unâ mecum hic* [nos: *im Harem*] *habitant)* omnino ad communem mulierum in gynaeceis istis rationem vivendi victusque et negotiorum consuetudinem spectant, de qua conf. Esther. II, 12. Itaque recte Dorvill. ad Charit. p. 498, ubi h. l. tangit, I. Gronovium dicit nimis argute hanc locutionem committere cum Latina: *stare in lupanari*. Namque non meretricibus peculiaris sedendi mos apud Persas, sed omnibus foeminis, praecipue lanam tractantibus, id quod vel Sardanapali exemplo probari idem monet Dorvill. laudans Diod. II, 23 et Athen. XII, 7. p. 529. [Tu vid. Ctes. fragmm. pag. 427. 431 seq.] ,,Et vero Graecarum etiam feminarum antiquitus hunc morem fuisse arguit locus Odysseae VII, 305 seqq." *Cr.* — In seqq. pro vulg. *ἄνθρωπος*, cuius loco Schweigh. et Gaisford. posuerunt *ὤνθρωπος*, equidem cum recentt. edd. rescripsi *ὤνθρωπος*, conf. Bredov. pag. 197.

Cap. LXIX.

κίνδυνον ἀναλαβέσθαι] Cobet proponit: *κίνδυνον ἀναβαλέσθαι*, quod mihi alienum videtur ab hoc loco, ubi de *subeundo, in se recipiendo* periculo sermo est, neque de periculo *in aliud tempus differendo*, quod foret *ἀναβαλέσθαι*, ut in Thucyd. V, 46 *τὸν πόλεμον ἀναβαλέσθαι*, add. IV, 63. V, 82 et in Herod. VI, 88. IX, 8. coll. V, 49. Alios aliorum auctorum locos suppeditabit Thesaur. Ling. Graec. I, 2. pag. 306 ed. Dindorf.

εἰ γὰρ δὴ μή ἐστι] Unus Sancrofti liber *εἰ*, reliqui *ἦν*, quod fieri studuit G. Hermann. Opuscc. IV. p. 46, cui merito obloquitur vir doctus in: Allgem. Schulzeit. 1831. II. nr. 123. pag. 984. Tu vid. nott. ad III, 15 et Werfer. in Actt. philoll. Monacc.

καταδοκέω ἐγὼ, οὔ τοί μιν, σοί τε συγκοιμώμενον καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα, δεῖ χαίροντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. νῦν ὦν ποίησον τάδε· ἐπεάν σοι συνεύδῃ, καὶ μάθῃς αὐτὸν κατυπνωμένον, ἄφασον αὐτοῦ τὰ ὦτα. καὶ ἢν μὲν φαίνηται ἔχων ὦτα, νόμιζε σεωυτὴν Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικέειν· ἢν δὲ μὴ ἔχων, σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι. Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδίμη, φαμένη κινδυνεύσειν μεγάλως, ἢν ποιῇ ταῦτα. εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγχάνει τὰ ὦτα ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται, εὖ εἰδέναι, ὡς ἀϊστώσει μιν. ὅμως μέντοι ποιήσειν ταῦτα. ἡ μὲν δὴ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ κατεργάσεσθαι. τοῦ δὲ μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κῦρος ὁ Καμβύσεω ἄρχων τὰ ὦτα ἀπέταμε ἐπ' αἰτίῃ δή τινι οὐ σμικρῇ. Ἡ ὦν δὴ Φαιδίμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ, πάντα ἐπιτελέουσα, τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεί τε αὐτῆς μέρος ἐγίνετο τῆς ἀπίξιος

I. pag. 262 not., qui idem *οὔτοι* h. l. mutatum vult in *οὔτι*, cum *οὔτοι* significet *neque tamen* indeque huic loco minus conveniat. Retinui equidem *οὔ τοι* i. e. *haud sane*. — In seqq. formulam *τὸ κράτος ἔχειν* (*summam rerum* s. *imperium tenere*) aliquot exemplis illustrat Siebelis ad Pausan. VIII, 3. §. 1. — Ad *χαίροντα* conf. III, 29.

ἄφασον] Ita omnes libri, a verbo *ἀφάσσω*. Vid. Bredov. p. 338. Minus recte Wesseling. eumque secutus Gaisf. exhibuit *ἄφασσον*. Suidas I. pag. 391 *ἀφάσσων· ψηλαφῶν*. Quae eadem leguntur in Bachmanni Anecdd. I. p. 169, 21. In seqq. verbis *ἢν δὲ μὴ ἔχων* vocem *ἔχων* male intrusam habet Mehler. in Mnemosyn. V. p. 66. Malui retinere. — Ad particulam *δὲ* repetitam in altero orationis membro (*σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι*) conf. Werfer. l. l. I. pag. 93. 273. In seqq. verbis: *ἢν ποιῇ ταῦτα* e Bredovii praecepto scribendum *ποιέῃ*; Dindorf. ex uno libro Parisino dedit *ποιήσῃ*.

εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγχάνει] Reposui cum recentt. edd. trium librorum ex auctoritate: *εἰ — τυγχάνει* pro vulg. *ἢν — τυγχάνῃ*, quod vel ob sequens *ἔσται* ferri non poterat. Stegero auctore in Praef. p. XIV verba Herodoti sic constituenda sunt: *ἢν γὰρ δὴ μὴ τυγχάνῃ τὰ ὦτα ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ* (sc. *γένηται*) *ἀφάσσουσα, ἔσεσθαι, εὖ εἰδέναι, ὡς ἀϊστώσει μιν*, *futurum esse, hoc se probe scire, ut* etc. Quod iure displicuit censori Lipsiensi 1829. nr. 136. pag. 1086.

ἐπίλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται] i. e. *si deprehensa foret illum tangens*. *ἐπίλαμπτος* Ionum ex more pro *ἐπίληπτος*, ut III, 127 *καταλαμπτέος* et IV, 13 *φοιβόλαμπτος*. Gloss. Herodot. exponit *καταφανής*. Nec aliter Hesych. s. v. *ἐπίληπτος*, ubi vid. Alberti T. I. pag. 1364. — *ἀϊστοῦν* eodem *necandi* sensu III, 127. Conf. etiam Homer. Odyss. X, 259. XX, 79.

τὰ ὦτα ἀπέταμε] Ut manuum ita aurium quoque invenitur amputatio in Persarum suppliciis. Vid. Brisson. De reg. Pers. princ. II. §. 123. pag. 587.

ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ] Haec verba minime ita abundare, ut eiicienda sint, monet Valcken., cum orationem paucis interruptam solemnibus voculis Noster denuo ordiri soleat, ut qui superflua quaedam (quale v. c. hoc loco illud est, quod addit, quo patre Phaedime sit orta) perspicuitatis causa adiicere malit, quam verborum parsimoniâ obscurus videri.

ἐπεί τε αὐτῆς μέρος ἐγίνετο τῆς ἀπίξιος] i. e. *quum ordo veniret puellae, ut ad regem accederet*. Sancrofti liber *αὐτῇ*, reliqui libri *αὐτῆς*, quod

παρὰ τὸν μάγον (ἐν περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτέουσι τοῖσι Πέρσῃσι) ἐλθοῦσα παρ' αὐτὸν εὗδε. ὑπνωμένου δὲ καρτερῶς τοῦ μάγου ἤφασε τὰ ὦτα. μαθοῦσα δὲ οὐ χαλεπῶς ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὦτα, ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ πατρὶ τὰ γενόμενα.

70 Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίνην καὶ Γωβρύην, Περσέων τε πρώτους ἐόντας καὶ ἑωυτῷ ἐπιτηδεωτάτους, ἐς πίστιν ἀπηγήσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπόπτευον οὕτω τοῦτο ἔχειν, ἀνενείκαντος δὲ τοῦ Ὀτάνεω τοὺς λόγους ἐδέξαντο· καὶ ἔδοξέ σφι, ἕκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρί-

retinendum duxi. Ad ipsam rem conf. inprimis Esther. II, 12, ubi praeter alia hoc: καὶ ὅταν ἤ καιρὸς κορασίου εἰσελθεῖν πρὸς βασιλέα. Tu add. Diodor. Sic. XVII, 77, ubi Wessel. laudat Curtium III, 3, 24. VI, 6, 8. — φοιτᾶν hic eo sensu, quo II, 111, ubi vid. nott. Ad locutionem ἐν περιτροπῇ cf. II, 168. In seqq. cum Dindorfio scripsi εὗδε pro ηὗδε, quod iure damnavit Bredov. p. 309, itemque e Florentino dedi cum recentt. ἤφασε, probante quoque censore Ienensi 1817 nr. 164. pag. 374. Vulgo ἤφασσε.

οὐ χαλεπῶς ἀλλ' εὐπετέως] Similis abundantiae exempla affert Valcken. Antiphont. p. 118, 24. (Tetralog. 3. §. 6) Lysiae pag. 319. Isaei pag. 67, 4. (Or. 7. §. 35) Tu vid. Herod. II, 43 ibiq. nott.

Cap. LXX.

παραλαβὼν — ἐς πίστιν] παραλαμβάνειν frequens de iis, qui socium aliquem sibi assumunt s. adsciscunt: VI, 80. VII, 106. 168. 169. Xenoph. Cyrop. I, 4, 15. Verbo προσλαμβάνεσθαι utitur Ctesias Excerptt. Perss. §. 14 pro eo, quod Herodotus posuit προσεταιρίζεσθαι et h. l. et V, 66. Add. Ctesiae Excc. Perss. §. 60. In Graecis autem civitatibus liberis nec minus Romae sodalitia, in quae, quotquot a republica exclusi aut remoti erant, haud raro coire solebant indeque coniuratione facta novas moliri res, dicuntur ἑταιρεία s. συνωμοσία. Conf. C. Fr. Hermann. Lehrb. d. Griech. Staatsalterth. §. 70. not. 3. et §. 155, not. 3. ed. quart., Frid. Creuzeri Roemm. Antiquitaeten §. 148. pag. 203 sq. ed. alter. Quae haud scio an quodammodo faciant ad usum verbi προσεταιρίζεσθαι, quo Noster mox utitur. Idem ἐπιτηδεωτάτους ἐς πίστιν dixit viros *maxime aptos* s. *idoneos*, *quibus fidem haberet*, ut supra I, 115 ἐπιτηδεώτατος ἐς τοῦτο. Neque aliter IV, 72 τῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους Noster dixit ministros s. famulos maxime *idoneos*, *aptos*. Plura vid. in Thes. L. Gr. III. p. 1839 ed. Dindorf — In proxime seqq. ad significationem verbi ἀνενείκαντος (i. e. *quum retulisset, renunciasset*) conf. Sophocl. Antig. 258, ubi Erfurdt. praeter Euripid. Phoeniss. 1721 excitavit Appian. De reb. Hisp. VI, 53 De reb. civ. II, 115, ubi idem verbum eodem significatu reperitur.

τοῦ Ὀτάνεω] Sic plerique libri. E Mediceo Gronov. Ὀτάνεος, ut olim quoque III, 71, ubi nos cum recentt. edd. reposuimus Ὀτάνεω, coll. III, 84, quo loco libri duo Ὀτάνεος, reliqui Ὀτάνεω, quod unum verum esse monuit Bredov. p. 229. Ipse Otanes iam supra III, 68 dicitur ὅμοιος τῷ πρώτῳ Περσέων neque inferiores genere ceteri fuerunt, qui cum Otane deinceps se coniunxerunt, ex Achaemenidarum gente (de qua cf. I, 125 ibique nott.), opinor, oriundi: de quibus singulis vid. quae in Excursu ad h. l. afferuntur. — Pro πιστεύει Mehler in Mnemosyn. V. p. 75 scribi vult πιστεύοι. Quod sane minus aptum vulgato videtur.

σασθαι τοῦτον, τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὀτάνης μέν νυν εἰσάγε-
233 ται Ἰνταφέρνεα, Γωβρύης δὲ Μεγάβυζον, Ἀσπαθίνης δὲ Ὑδάρ-
νεα. γεγονότων δὲ τούτων ἓξ παραγίνεται ἐς τὰ Σοῦσα Δα-
ρεῖος ὁ Ὑστάσπεος, ἐκ Περσέων ἥκων· τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ

εἰσάγεται] Valcken. substitui vult *ἐπάγεται* e Zonar. Ann. IV. p. 128 B. p. 307 ed. Bonn. — Paulo ante pro *τῷ* quidam libri *ὅτῳ*, quod per se quidem non damnandum, sed in *ὅτεῳ* convertendum censet Struve Spec. II. Quaest. de dial. Herod. p. 14. 48 (Opuscc. II. p. 322). Pro *Μεγάβυζον* unus liber *Μεγάβ α ζον*, quam eandem lectionis varietatem iam notavi in Ctesiae Excerptt. Perss. §. 22. 23, ubi cf. nott. p. 157. Sed falso scribi *Μεγάβαζον* in Excursu ad h. l. satis mihi docuisse videor.

ἐς τὰ Σοῦσα — ἐκ Περσέων ἥκων] Conf. quae de *Susis* diximus ad III, 68. Quae urbs a Cyro constituta regia sedes, a posteris regibus valde aucta atque amplificata est; in quibus ipsum Darium Hystaspis fuisse ex Aelian. N. A. I, 59 colligo; a quo rege quod Plinius H. N. VI, 27 (31) Susa condita esse scribit, hic ipse Herodoti locus satis contrarium arguit. Apud veteres aedium splendore ambitusque magnitudine multum celebrata haec urbs, quam haud immerito *liliorum*, quibus regio ista abundare dicitur, urbem dixeris, teste Stephano Byzantino, qui s. v. *Σοῦσα* haec affert: *Σοῦσα πόλις ἐπίσημος Περσικὴ, Μέμνονος κτίσμα· κέκληται δὲ ἀπὸ τῶν κρίνων, ἃ πολλὰ ἐν τῇ χώρᾳ πεφύκει ἐκείνῃ, Σο ῦ σ ά ν τε αὐτὸ καλοῦσιν οἱ βάρβαροι*; et convenit sane vox שׁוּשַׁן, de qua vid. nott. ad Ctesiae Excerptt. Perss. 9 pag. 124. Reliquos veterum locos de hac urbe praebet Forbiger (Handbuch d. alt. Geograph. II. p. 584 seq.), ubi Mannertum (V, 2 pag. 353), Hammerum (Wien. Jahrbb. VIII. p. 355 seqq. 365 seqq. coll. LXXXVIII. p. 134 seqq.), alios secutus veterem urbem eo loco exstitisse vult, quo nunc exstructa est urbs, cui nomen *Schuster*, quae nunc est terrae Chusistan metropolis et sedes praefecti (de qua cf. Ritter Erdkunde IX. p. 178 seqq.) ad Eulaeum fluvium s. Karun (Kuran), ut nunc vocant, sita. Quam sententiam postea retractavit Forbiger (Pauly Realencyclop. VI, 2. pag. 1521), cum bene perspexisset, si de veterum Susorum situ quaeratur, de nullo alio loco cogitari posse nisi de eo, qui vocatur *Sus* ab Arabibus, *Shush* a Persis, *Schuschan* ab Hebraeis (cf. Esther. I, 2. Daniel. VIII, 2.). Adhuc ruinae multae cernuntur per duodecim ferme milliar. Anglicc. spatium sparsae inde a fluvio Ditzful, quâ is maxime ad occasum vergit, in Eulaeum deinceps se infundens, usque ad orientalem ripam fluvii Kerah s. Kerkhah, qui est veterum Choaspes: per hanc planitiem, quae nunc deserta fere est ferarumque omnis generis sedes, omnia tu vides obtecta opere latericio, quale in Babylonis veteris solo adhuc reperitur: exsurgunt hic illic similes tumuli, inter quos unus potissimum eminet reliquos ambitu et altitudine superans, cui nomen *Kala i Shush*, i. e. arx Susorum. Hoc igitur loco vetera Susa esse quaerenda satis nunc compertum habemus studiis virorum doctorum, qui ipsi in haec loca profecti omnia accurate disquisiverunt, Macdonald Kinneir (Geographical memoir of the Persian empire pag. 97 seqq.), Rawlinson, alii, quos secutus de his Susorum ruinis bene retulit Ritter: Erdkunde IX. p. 294 seqq. coll. 191 seqq., cui adde virum doctum in Philological Mus. Cantabrig. II. pag. 185 seqq., Georg Long in: The classical Museum IV. p. 64 seqq., Rawlinson. in: The Journal of the royal geographical Society IX. p. 83 seqq. (ubi mappa geographica adiecta est, accurate singula indicans), Ainsworth Researches in Assyria pag. 205 seq., Bode Travels in Luristan and Arabistan II. p. 186 seq. Ac denuo nostra aetate in haec omnia summâ

πατὴρ ὕπαρχος. ἐπεὶ ὦν οὗτος ἀπίκετο, τοῖσι ἐκ τῶν Περσέων
71 ἔδοξε καὶ Δαρεῖον προσεταιρίσασθαι. Συνελθόντες δὲ οὗτοι, ἐόντες ἑπτὰ, ἐδίδοσάν σφισι πίστις καὶ λόγους. ἐπεί τε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπίκετο γνώμην ἀποφαίνεσθαι, ἔλεγέ σφι τάδε. Ἐγὼ ταῦτα ἐδόκεον μὲν αὐτὸς μοῦνος ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ μάγος εἴη ὁ βασιλεύων καὶ Σμέρδις ὁ Κύρου τετελεύτηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἵνεκεν ἥκω σπουδῇ, ὡς συστήσων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον. ἐπεί τε δὲ συνήνεικε, ὥστε καὶ ὑμέας εἰδέναι καὶ μὴ μοῦνον ἐμὲ, ποιέειν αὐτίκα μοι δοκέει καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἄμεινον. Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ὀτάνης· Ὦ παῖ Ὑστάσπεος.

curâ inquisivit Will. Kenn. Loftus: qui ipse totam regionem, in qua vetera Susa fuerunt sita, perlustravit indeque de ipsius veteris urbis situ, de tumulis singulis ruderibusque adhuc conspicuis accurate retulit in opere, quod Londini prodiit 1857: Travels and Researches in Chaldaea and Susiana; ubi vid. potissimum cap. XXV—XXXI pag. 314 seqq.; addita est p. 340 veteris urbis delineatio atque p. 436 totius regionis mappa geographica, quam eandem quoque invenimus exhibitam in: Journal of the geographical Society XXVI. p. 131. His vero ea, quae supra de urbis situ posuimus, egregie confirmantur atque in singulis illustrantur. — Περσέων refero ad terram Persarum patriam sive *Persidem*, quae proprie dicebatur *Fars*, s. *Pars*, s. *Farsistan* (quod ipsum significat *Persarum terram*), proxime adiacentem Cissiorum terrae, in qua Susa erant sita. Tu vid. Heeren. Ideen I, 1. p. 192 seqq. et conf. Herod. III, 91. 92. — ὕπαρχος in sqq. de *satrapa* intelligere malim: conf. III, 120 et IV, 166. Add. nott. ad Ctesiam Excc. Perss. §. 9. p. 121. 122. In Bisutunae inscriptionis initio Darius et Hystaspem patrem et maiores reliquos commemorat usque ad Achaemenem: a quo suam gentem appellari addit Achaemenidas a longo inde tempore potentes et regia dignitate ornatos, cum ante ipsum octo reges ex hac gente exstiterint, quibus ipse nonus accedat. Mox cum recentt. edd. reposui ἐπεὶ ὦν οὗτος ἀπίκετο, ubi vulgo αὐτός.

Cap. LXXI.

ἐδίδοσάν σφισι πίστις καὶ λόγους] i. e. *fide data invicem sermones contulerunt* s. *deliberarunt, quid faciundum esset.* Haud mutavi ordinem verborum, quem e Sancrofti libro rec. edd. sic exhibuerunt: ἐδ. σφ. λόγους καὶ πίστις, nam post fidem mutuo datam demum sermones contulisse putandi illi erunt. Ad vocem πίστις cf. III, 8 ibique nott.: ad locutionem λόγους διδόναι conf. nott. ad I, 97; ad γνώμην ἀποφαίνεσθαι vid. nott. ad VIII, 49. — Ad seqq. verba, ubi voci αὐτὸς cum vi quadam additur μοῦνος, vid. Heindorf. ad Platon. Charmid. pag. 64; de optativo (εἴη), quem excipit indicativus (τετελεύτηκε), conf. Kuehner Gr. Gr. §. 769, 3.

αὐτοῦ τούτου εἵνεκεν] i. e. *ob id ipsum* s. *solius huius rei causa.* Laudant de locutione Herod. II, 3. Thucydid. I, 139. VIII, 67. Pausan. I, 23. §. 6.

ὡς συστήσων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον] Conf. infra III, 84. Dicitur h. l. συνιστάναι de eo, qui alios socios excitat et secum coniungit, quo interitum mago parent. Cf. VI, 74. — Ad συνήνεικε ὥστε conf. I, 74 ibiq. nott., et de locutione οὐ γὰρ ἄμεινον (*nec enim utile erit* s. *proderit*) vid. nott. ad I, 187. coll. VII, 169. IX, 5. Simili modo legitur κέρδιον VI, 86. §. 3.

εἷς τε πατρὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνειν ἔοικας σεωυτὸν ἐόντα τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἔσσω. τὴν μέντοι ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ' ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε· δεῖ γὰρ πλεῦνας γενομένους οὕτω ἐπιχειρέειν. Λέγει πρὸς ταῦτα Δαρεῖος· Ἄνδρες οἱ παρεόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἐξ Ὀτάνεω εἰ χρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κάκιστα· ἐξοίσει γάρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιβαλλόμενος ἑωυτῷ κέρδεα. μάλιστα μέν νυν ὠφείλετε ἐπ' ὑμέων αὐτῶν βαλόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπεί τε δὲ ὑμῖν ἀναφέρειν ἐς πλεῦνας ἐδόκεε,

εἷς τε πατρὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνειν ἔοικας] Reliqui ἔοικας, quod omnes libri scripti tenent, ut I, 39; recentt. edd. dederunt οἶκας, quod reponi quoque iubet Bredov. p. 195. Ipsa sententia Graeca videtur, Persis h. l. a Graeco rerum scriptore tributa. Quo facit locutio αὐτοί τε ἀγαθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθῶν, de qua Heindorf. ad Plat. Phaedr. pag. 248, ad Gorg. pag. 227. Vocem ἀβούλως in seqq. excitat Hesychius, qui explicat ἀφρόνως, ἀμαθῶς. Legitur quoque in Eurip. Rhes. 261. In Herodot. VII, 9. §. 2 ἀβουλότατα, quod idem affertur ab Hesychio explicante ἀπροαίρετα.

ἀλλ' ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε] i. e. *consideratius, maiore consideratione adhibita rem capesse.* Ad locutionem ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 613, 2, *b*, qui vernacule reddi vult: *mehr der Ueberlegung gemäss.* In Thucyd. I, 31 simili modo sibi opponi σωφροσύνη et ἀβουλία observat Schweigh. Ad significationem verbi λαμβάνειν faciunt, quae ad Plutarch. Alcib. p. 168 collegimus. Mox edidi cum recentt. edd. Ὀτάνεω. Conf. nott. ad III, 70. Cum vocibus ἀπολέεσθε κάκιστα comparamus Aristophanis illud: ὦ κάκιστ' ἀπολούμενος, de quo C. Fr. Hermann. ad Lucian. De hist. conscrib. pag. 105. Add. Herodot. I, 112 et de futuri forma consul. Bredov. p. 340.

ἐξοίσει γάρ τις] ἐκφέρειν, ut apud Latinos *efferre*, dicitur de *arcanis vulgandis* s. *effutiendis*. Plura dixi in Creuzeri Melett. III p. 82. Add. Herod. VIII, 132. III, 74 et II, 170, ubi eodem sensu ἐξαγορεύειν.

ἰδίῃ περιβαλλόμενος ἑωυτῷ κέρδεα] περιβάλλεσθαι h. l. valet: *sibi comparare, acquirere.* Cf. Herodot. VI, 25. VII, 190. VIII, 8 et Pausan. VII, 8. §. 5: δύναμιν, ἣν ἐπὶ Φίλιππον περιεβάλοντο, ubi Siebelis nostri loci non fuit immemor. Alia dedi plura ad Plut. Philopoem. 17. pag. 62.

μάλιστα μέν νυν ὠφείλετε ἐπ' ὑμέων αὐτῶν βαλόμενοι ποιέειν ταῦτα] Dedi cum recentt. edd. ὠφείλετε (pro ὀφείλετε) probante Bredov. et βαλόμενοι, cuius loco duo libri βαλλόμενοι. Olim vulgo βουλόμενοι. Ipsam locutionem ἐφ' ἑαυτοῦ βάλλεσθαι, quam Gronovius h. l. interpretatur: *in se ipsum aliquid recipere,* rectius tu interpreteris cum Schweigh. aliisque: *secum deliberare*, aliis sc. non admissis, adscitis; ut hic loci sit sensus: *hoc facere debebatis re cum nemine alio communicata, proprio consilio, vobiscum solis deliberantes.* Conf. quae Schweigh. citat: III, 155. IV, 160. V, 73. De praepositione ἐπὶ conf. nott. ad I, 142; de verbo ὑπερτίθεσθαι I, 8. 107 et Valcken. ad Herod. VII, 8. Ad structuram verbb. seqq. ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι — ὡς κ. τ. λ. consul. Kuehner Gr. Gr. §. 771, 3 qui idem §. 664. not. 3 de usu participii φθὰς quoque monuit. — Ad κατερέω conf. II, 89. Quod verbum quoniam plerumque genitivum hac notione adiunctum habet, Matth. praefert σφέα, quod Sancrofti liber exhibet pro σφέας, ut vulgo legitur. Equidem cum recentt. edd. σφεα recepi, pro-

καὶ ἐμοὶ ὑπερέθεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι, ἢν ὑπερπέσῃ ἡ νῦν ἡμέρη, ὡς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος
72 ἔσται, ἀλλά σφεα αὐτὸς ἐγὼ κατερέω πρὸς τὸν μάγον. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὥρα σπερχόμενον Δαρεῖον· Ἐπεί τε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις, καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἐᾷς, ἴθι ἐξηγέο αὐτὸς, ὅτεῳ τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλήϊα, καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. φυλακὰς γὰρ δὴ διεστεώσας οἶδάς κου καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ἰδὼν ἀλλ' ἀκούσας, ἃς τέῳ τρόπῳ περήσομεν; Ἀμείβεται Δαρεῖος τοῖσδε· Ὀτάνη, ἦ πολλά ἐστι, τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἷά τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ' ἐστὶ, τὰ λόγῳ μὲν οἷά τε, ἔργον δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστεώσας ἐούσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. τοῦτο μὲν γὰρ, ἡμέων ἐόντων τοιῶνδε, οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μέν κου καταιδεόμενος ἡμέας, τὰ δέ κου καὶ δειμαίνων. 234
τοῦτο δὲ ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπρεπεστάτην, τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἥκειν ἐκ Περσέων καὶ βούλεσθαί τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημῆναι τῷ βασιλέϊ. ἔνθα γάρ τι δεῖ ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω· τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα οἵ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ

bante censore Ienensi (1828 Ergänz. Blätt. nr. 45. p. 349 et nr. 186. p. 45).

Cap. LXXII.

ἴθι ἐξηγέο] ἐξηγέο, ut αἰτέο I, 90, ubi vid. nott. Idem verbum III, 79 et IV, 9 Dindorf. edidit ἐξηγέεο.

οἶδάς κου καὶ αὐτὸς] In Florentino libro unoque Parisino οἶδά κου. In excerptt. cod. Palatini (v. Creuzeri Commentt. Herodott. pag. 429) invenitur οἶδά που. Ad significationem verbi οἶδας (*nosti*) conferri poterit Herodot. IV, 157 in oraculo Pythico, itemque Homeri locus in Odyss. I, 337, ubi praeter hunc Herodoti locum Ameis attulit similes locos ex Hymno in Mercur. 456. 467 et ex Theognid. 491. Quod ad formam attinet, vid. Bredov. p. 411. — In seqq. ad verba εἰ μὴ ἰδὼν ἀλλ' ἀκούσας conf. quae similia congessi in Creuzeri Melett. III. pag. 26. In his enim valet ἀλλὰ (praecedente εἰ μὴ) *at — certe, saltem*.

ἃς — περήσομεν] Pro ἃς Struve scribendum censet τὰς, quod recentt. edd. receperunt: tu vid. nott. ad III, 16. Libri omnes h. l. conspirant in lectione vulgata. Pro περήσομεν nonnulli exhibent πειρήσομεν, quod Schweighaeusero videtur ad Ionicum dicendi genus referri posse, ut πείρατα pro πέρατα. Sed vid. Bredov. pag. 151, qui merito hanc formam reiicit.

ἡμέων ἐόντων τοιῶνδε] i. e. *cum nos tales simus*, principes scil. Persarum, summa dignitate ornati, qua nobis liber patet ad regem aditus. Revocavi cum Matthiaeo et recentt. edd. τοιῶνδε, quod dudum placuerat Wesselingio (qui confert VIII, 62), pro τοίων, quod Schweighaeus. et Gaisf. e duobus codd. receperant.

ἔνθα γάρ τι δεῖ ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω] Haec exscripsit Stobaeus XII, 23. p. 141 s. p. 317. T. I ed. Gaisf., ubi invenitur καὶ insertum ante ψεῦδος. Sed Eustath. ad Homer. p. 188 s. 143, 1 et 628, 8 s. 482, 47 cum vulgata lectione convenit. Ipsa sententia vere Graeca, qualem vix probabile est Persam hominem esse elocutum, cum mendacio nihil turpius apud Persas habe-

ἀληθείῃ διαχρεώμενοι. οἱ μέν γε ψεύδονται τότε, ἐπεάν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι, οἱ δ' ἀληθίζονται, ἵνα τι τῇ ἀληθείῃ ἐπισπάσωνται κέρδος, καί τι μᾶλλόν σφισι ἐπιτράπηται. οὕτω οὐ ταὐτὰ ἀσκέοντες τὠυτοῦ περιεχόμεθα. εἰ δὲ μηδὲν κερδήσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὅ τε ἀληθιζόμενος ψευδὴς εἴη, καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. ὃς ἂν μέν νυν τῶν πυλουρῶν ἑκὼν παριῇ, αὐτῷ οἱ ἄμεινον ἐς χρόνον ἔσται· ὃς δ' ἂν ἀντιβαίνειν πειρᾶται, διαδεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος· καὶ ἔπειτα ὠσάμενοι ἔσω ἔργον ἐχώμεθα. Λέγει Γωβρύης μετὰ 73 *ταῦτα· Ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κότε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι*

retur, teste ipso Herodoto I, 138, ubi vid. nott. Graeca huc potius faciunt, quae exstant apud Sophocl. Philoctet. 107 coll. Heliodor. Aethiop. I, 26. p. 43 C. Nam hanc sententiam ex iis fuisse, quae per Graeciam rhetorum et sophistarum in circulis maxime agitarentur, satis monstrant Platonica in Polit. II, 21. III, 3, ubi plurima alia excitavit Ast. p. 442 seq. (a *Cr.* laudatus), Herodoteo hoc loco non praetermisso. Quae cum ita sint, ea quoque, quae continuo sequuntur ad sententiam illam sive explicandam sive probandam, Sophistarum Graecorum pro more dicta aut eorum ex disputationibus repetita videntur. — De structura verbi *γλίχεσθαι* diximus ad II, 102; de futuri forma in *κερδήσεσθαι* vid. Bredov. pag. 357. Ad *ἐπισπάσωνται* cf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Pers. 483. Cum Herodoteis comparavit Voemelius Demosthen. Olynth. I. §. 3 *ὡς ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μὴ ..... τρέψηται καὶ παρασπάσηταί τι τῶν ὅλων πραγμάτων.* Mox retinui *σφισι*, cf. nott. ad I, 57. Recentt. edd. e duobus codd. receperunt *σφι*. Ad verba *'ὠυτοῦ περιεχόμεθα* conf. III, 53.

ἑκὼν παριῇ] Mendosum *παρείη* abieci cum recentt. edd., probante Werfer. in Actt. phill. Monacc. I, 2. p. 245, sed pro *παρίῃ*, quod vulgo scribunt, cum Bredovio pag. 394 rescripsi *παριῇ*. Requiritur enim coniunctivus verbi *παριέναι*, quod valet: *transitum dare, aditum permittere*, ut VII, 175. III, 88. 77. VIII, 15. IX, 1. IV, 146. In proxime seqq. *αὐτῷ οἱ* cum quadam vi prolatum, ut in Pausan. I, 20. §. 1, ubi Herodoti meminit Siebelis. — Ad *ἄμεινον* cf. III, 71. — *ἐς χρόνον* hic significat: *in posterum*, ut VII, 29. IX, 89 coll. III, 65. — In fine cap. cum recentt. edd. recepi *διαδεικνύσθω*, ubi vulgo *δεικνύσθω*, quod retinuit Dindorf. De verbi structura cum participio nunc satis nota attulerat plura Valckenarius, e quibus unum Herodoti locum II, 119 (ubi cf. nott.) hic laudasse sufficiat. Sequentia verba: *καὶ ἔπειτα ὠσάμενοι ἔσω ἔργον ἐχώμεθα* valent: *atque tum, ubi nos summa vi praecipitavimus in interiores palatii partes, opus adgrediamur.* Vocula *ἔσω* eodem fere sensu I, 116 coll. III. V, 20. Ad locutionem *ἔργον ἐχώμεθα* conf. II, 121. §. 1.

Cap. LXXIII.

ἡμῖν κότε κάλλιον παρέξει] Retinui *ἡμῖν κότε* cum recentt. edd., a Schweighaeusero et Gaisford. mutatum in *ἥμιν κοτε*. Sensus loci est: *Quando unquam nobis pulcrius erit, imperium recuperare — quam mori?* Verbum *παρέχειν* impersonaliter frequentius apud Herodotum invenitur. Vid. III, 142. IV, 14. VIII, 8. V, 49 ibique nott. In seqq. revocavi cum Bredov. p. 326 olim vulgatam lectionem *ἀναλαβεῖν* et *ἀποθανεῖν*, cuius loco inde a Wesseling. recentiores editt. dederant *ἀναλαβέειν* et *ἀποθανέειν*, ut in Sancrofti libro legitur.

τὴν ἀρχὴν, ἢ, εἴ γε μὴ οἷοί τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβεῖν, ἀποθανεῖν; ὅτε γε ἀρχόμεθα μὲν, ἐόντες Πέρσαι, ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγου, καὶ τούτου ὦτα οὐκ ἔχοντος. ὅσοι τε ὑμέων Καμβύσῃ νοσέοντι παρεγένοντο, πάντως κου μέμνησθε, τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι, τελευτῶν τὸν βίον, μὴ πειρεωμένοισι ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνεδεκόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκέομεν εἰπεῖν Καμβύσεα. Νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον, πείθεσθαι Δαρείῳ, καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως. Ταῦτα εἶπε Γωβρύης, καὶ πάντες ταῦτα αἴνεον.

74 Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, ἐγίνετο κατὰ συντυχίην τάδε. Τοῖσι μάγοισι ἔδοξε βουλευομένοισι Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθεε πρὸς Καμβύσεω ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας ἀπολωλέκεε, καὶ διότι μοῦνος ἠπί-

ὅτε γε ἀρχόμεθα] ὅτε γε (pro ὅτε γὰρ) cum recentt. edd. exhibuimus, dudum iubente Valcken. ad Euripid. Phoeniss. p. 209. Quod sequitur μὲν, ei respondent sequentia ὅσοι τε κ. τ. λ., de qua structura vid. Kuehner Gr. Gr. §. 733, 6, a. Ad argumentum conf. III, 61. 65 ibiq. nott. Ex hisce enim Persarum deliberationibus ac sermonibus satis fit manifestum, Persas, mago ad regnum evecto, imperio privatos se putasse, regno devoluto ad eos, qui antequam Cyrus Persaeque rerum potiti essent, imperium obtinuissent. Hinc Persae semper de *recuperando* imperio loquuntur, idque ipsum inprimis agunt, Cambyse ipso morti proximo principibus Persarum adstantibus talia praecipiente. Inde quoque in Bisutuna inscriptione (Columu. I. §. 14) Darius interfecto mago regnum se *restituisse* gloriatur.

τὰ ἐπέσκηψε] Respicit supra dicta III, 65, ubi ἐπισκήπτειν valet *iniungere, mandare*, cum hoc loco *comminandi* simul et *imprecandi* notionem adsciscere videatur, monente Schweigh. in Lex. Herod. s. v. (II. p. 264), ubi Hesych. ἐπισκήπτω· ἐπαρῶμαι, nisi potius, eodem Schweigh. monente, *obiurgandi* s. *reprehendendi* significationem assumpserit, qua ab Hesychio et Suida exponitur ἐπιτιμᾶν, ἐπιμέμφεσθαι. Tu vid. Herodot. IV, 33. VII, 158 et conf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Pers. 107. Inde ἐπισκήπτειν *iniungendi* notione, addita quoque *comminandi* et *imprecandi* vi, hoc loco erit accipiendum.

Νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον] i. e. *statuo, censeo;* etenim hic quoque Persam Graecorum ad morem loquentem facit Noster, qui eadem hac solemni fere formula in sententiis ferendis usus est VI, 57. VIII, 123, de qua plura qui cupiat, is adeat Thesaur. Ling. Graec. VII. p. 2172 ed. Dindorf. Atque infra III, 80 Noster dixit τίθεμαι γνώμην, quod eodem ferme redit; ψῆφον προστίθεσθαι dixit Thucydid. I, 20. 40. — In proxime sequentibus verbis pro vulgata: ἄλλοθι ἰόντας ἢ ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως, in qua sane offendit vox ἄλλοθι, cuius loco aut ἄλλοσε aut ἄλλῃ iam Schweighaeuserus recte exspectaverat, cum edd. recentt. reposui ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως („*neque ex hoc conventu discedendum nisi rectâ adversus magum*"); solet enim sic poni ἀλλ' ἢ (*nisi, praeterquam*), antecedente negatione; conf. Hartung. Lehre v. d. Partik. d. griech. Sprache II. p. 44 seq. et vid. Herodot. IX, 123.

στατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρίῃ μιν ἀπολέσας, πρὸς δ' ἔτι ἐόντα ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. τούτων δή μιν εἵνεκεν καλέσαντες φίλον προσεκτέωντο, πίστι τε λαβόντες καὶ ὁρκίοισι, ἦ μὲν ἕξειν παρ' ἑωυτῷ, μηδ' ἐξοίσειν μηδενὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γεγονυῖαν, ὑπισχνεύμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. ὑποδεκομένου δὲ τοῦ Πρηξάσπεος ποιήσειν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν

Cap. LXXIV.

πρὸς δ' ἔτι, ἐόντα ἐν αἴνῃ μεγίστῃ] Celerem orationis transitum a verbo finito (ὅτι τε ἐπεπόνθεε — καὶ διότι — ἠπίστατο — πρὸς δ' ἔτι ἐόντα) in participium, quod spectat ad antecedentem accusativum *Πρηξάσπεα*, consulto, ut mihi videtur, h. l. ob plura verba interiecta repetitum neque inde in glossematis suspicionem vocandum, vix opus erit pluribus explicare, nec magis opus, cum Steger. Praefat. pag. XIV contra scriptorum librorum fidem edere πρὸς δὲ, ἅτε ἐόντα. Solet autem Noster voculae πρὸς haud raro sic addere particulam ἔτι. Vid., ne plura, III, 65 fin. ibiq. nott. Similis fere transitus ex verbo finito in infinitum III, 75: καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν, ὡς — ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν. Add. III, 87. — Locutionem ἐν αἴνῃ μεγίστῃ εἶναι (*omnium laudibus ferri, maximo in honore esse*) illustravit Wesseling. his locis: VIII, 112. Arrian. Indd. 27. Add. IX, 16. Caeterum quae h. l. de *Prexaspe* narrantur, eodem pertinere suspicor, quo Ctesiae narrata (Excerptt. Perss. §. 13) de *Ixabate*, qui e Perside veniens omni exercitui rem vulgasse et conviciis in magum coniectis in templum confugisse dicitur, unde protractus periit. — In antecedentibus quod legitur φίλον προσθέσθαι, idem invenitur I, 53. 69. V, 66.

πίστι τε λαβόντες καὶ ὁρκίοισι] i. e. *fide data et iuramentis eum obstringentes*, plane ut IX, 106 πίστι καταλαβόντες καὶ ὁρκίοισι et apud Procop. B. Goth. I, 11. Hist. Arc. 2. Zosim. IV, 26. Quae apte protulit Wesseling. contra Gronovium, cui placuerat πίστις, quemadmodum Mediceus liber exhibet, cui Florentinum quoque et duos alios accedere video. Nam ut cum Gronovio dativum ὁρκίοισι ad προσεκτέωντο referas, aut cum Abresch. Dilucidd. Thucydd. p. 425 participio ὑπισχνεύμενοι adstruas, eo vix quidquam durius. Schweigh. mallet καταλαβόντες, modo unus offerret liber. Caeterum conf. etiam, quod supra legitur III, 7 πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος et III, 8 πίστις — ποιεῦνται. — ἦ μὲν cum recentt. edd. scripsi pro vulg. ἦ μήν. Tu vid. III, 66. Ad verbum ἐξοίσειν conf. nott. ad III, 71. — τὰ πάντα (in verbb. ὑπισχνεύμενοι τὰ πάντα) valet: *omnino, in universum*. Monuit a *Cr.* laudatus Schaefer. ad Dionys. Halic. de compos. verbb. p. 335. Tu conf. Hermann. ad Viger. pag. 727. Mehler in Mnemosyn. V. p. 68. 69 deleri vult articulum τὰ ante πάντα, respiciens ad IV, 88 (πᾶσι δέκα, ubi vid. nott.) et IX, 81 (πάντα δέκα, ubi vid. nott.), ita ut magi omnium rerum, quae cogitari possint, sexcenas se daturos polliciti sint putandi. Equidem ob ipsum μυρία hunc locum sic explicari posse nego: itaque retinui articulum τά.

ὑποδεκομένου] Male in quibusdam libris ὑποσχομένου. Nam frequens apud Herodotum ὑποδέχεσθαι, *in se recipere, suscipere*, v. I, 24. II, 121. §. 6. III, 138 etc. — In seqq. pro ἀνέπεισαν Valcken. mallet ἀνέγνωσαν, modo libri ferrent. Conf. Wessel. Diss. Herod. p. 40 et Herod. I, 68. — Pro vulg. Πρηξάσπεω e Florentino aliisque reposui Πρηξάσπεος, ut III, 62. 63, idemque feci mox cap. 75 et 78 probante Bredov. pag. 230.

οἱ μάγοι, δεύτερα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλήϊον τεῖχος, ἐκεῖνον δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεῦσαι, ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἄρχονται καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο, ὡς πιστοτάτου δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεξαμένου γνώμην, ὡς περιείη ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρ-
75 *νησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ. Φαμένου δὲ καὶ ταῦτα ἑτοίμου εἶναι ποιέειν τοῦ Πρηξάσπεος συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ μάγοι ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκεῖνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἑκὼν ἐπελήθετο· ἀρξάμενος δὲ ἀπὸ Ἀχαιμένεος ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρου· μετὰ δὲ, ὡς ἐς τοῦτον κατέβη, τελευτῶν ἔλεγε, ὅσα ἀγαθὰ Κῦρος Πέρσας πεποιήκοι· διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀληθείην, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν· οὐ γάρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γενόμενα, ἐν δὲ τῷ παρεόντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν. καὶ δὴ ἔλεγε, τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύσεω ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν. Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος, εἰ μὴ ἀνακτησαίατο ὀπίσω τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς μάγους τισαίατο, ἀπῆκε ἑωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ*

δεύτερα προσέφερον] i. e. *alterum* (s. deinde) *hoc ei proposuerunt*. Cf. V, 40. VIII, 52. Eodem sensu Zonaras, observante Valcken., scripserat *προσεπῆγον*. — In seqq. pro *συγκαλέειν* e Sancrofti libro nunc repositum *συγκαλέσειν*. Vid. Bredov. pag. 339. Cobet in Mnemosyn. IV. p. 250 retineri vult *συγκαλέειν*, quod ipsum pro futuri infinitivo haberi vult. — In fine cap. ad vocem *δῆθεν* conf. I, 59. VI, 1. VII, 66 ibiq. Valcken. et ad verba *ἀποδεξαμένου γνώμην* I, 170.

Cap. LXXV.

τούτων μὲν ἑκὼν ἐπελήθετο] Plane sic loquitur Noster IV, 43: *τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα ἑκὼν ἐπιλήθομαι*. In proxime antecedentibus verbis: *τῶν μέν τοι ἐκεῖνοι προσεδέοντο αὐτοῦ* Bekker. quaerit an legendum sit *τῶν μὲν δὴ ἐκεῖνοι κ. τ. λ.* idque recepit Lhardy. Equidem cum ceteris Herodoti editoribus retinere malui *μέν τοι*, cuius mutandae idonea ratio haud apparet. Cobet pro *μέν τοι* reponi vult *μέν*, quod certe magis arridet. De particula *μὲν* priori in membro iterata conf. Werfer. Actt. phil. Monacc. I, 1. pag. 94 et Herod. III, 65. 108. Ad significationem verbi *κατέβη* faciunt, quae dixi ad I, 90. De perfecti usu in *πεποιήκοι* (pro quo quidam libri *πεποιήκει*) monuit Kuehner Gr. Gr. §. 439, b., qui idem §. 771, 5 consulendus ad verborum quae sequuntur structuram: *ὡς — ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν*. Haud aliter infra III, 87; conf. etiam supra nott. ad III, 74.

καταλαμβάνειν φαίνειν] Ad verbum *καταλαμβάνειν* conferantur, quae citavi ad III, 42; *φαίνειν* hic valet: *aperire verum, dicere quod res est*. Conf. II, 116. — In seqq. pro *ἀνακτησαίατο* et *τισαίατο* Cobet futura reponi iubet *ἀνακτησοίατο* et *τισοίατο*.

ἀπῆκε ἑωυτὸν — κάτω] *se demisit*

πύργου κάτω. Πρηξάσπης μέν νυν, ἐὼν τὸν πάντα χρόνον ἀνὴρ δόκιμος, οὕτω ἐτελεύτησε.

Οἱ δὲ δὴ ἑπτὰ τῶν Περσέων, ὡς ἐβουλεύσαντο αὐτίκα 76
ἐπιχειρέειν τοῖσι μάγοισι καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι, ἤϊσαν εὐξά-
236 μενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ Πρηξάσπεα πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. ἔν τε δὴ τῇ ὁδῷ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο, καὶ τὰ περὶ Πρηξάσπεα γεγονότα ἐπυνθάνοντο. ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ ἐδίδοσαν αὖτις σφίσι λόγους, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνην πάγχυ κελεύοντες ὑπερβάλλεσθαι, μηδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον αὐτίκα τε ἰέναι

ita, ut in caput delaberetur deorsum de turri, s. de turri se praecipitem dedit. Usum infinitivi (φέρεσθαι), qui solus nulla addita particula ponitur, ubi id, quod aliquam actionem sequitur sive inde efficitur, indicatur, aliquot exemplis illustravit Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 264. Noster VI, 81: — τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπιέναι κ. τ. λ., ubi conf. nott. Apud Pausan. I, 30. §. 1 legimus: καὶ δὴ καὶ φέρων ἑαυτὸν ἀφῆκε, ubi Siebelis de participii usu monens nostrum quoque locum excitavit.

CAP. LXXVI.

εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι] θεοὺς plurali numero Noster scripsit, eosdem opinor intelligens deos, quos *regios s. patrios* Persarum deos Graeci appellarunt: de quibus cf. nott. ad III, 65. In Bisutuna inscriptione unus Ormuzdus s. Auramazda est, cuius opem implorat Darius magum aggrediens, cuiusque ope se regem factum esse declarat; cf. Columun. I. §. 13 coll. §. 5.

ἔν τε δὴ τῇ ὁδῷ μέσῃ — καὶ κ. τ. λ.] In his particulae τε — καὶ ad temporales rationes exprimendas poni videntur. Cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 721, 2. Alia quaedam Steger. affert. Ad locutionem στείχοντες ἐγίνοντο conf. eundem Kuehner. Gr. Gr. §. 416, 4.

ἐδίδοσαν αὖτις σφίσι λόγους] i. e. *denuo, iterum secum deliberant.* Conf. VIII, 9. I, 97. αὖτις cum Schwgh. et Gaisf. pro vulg. αὐτοῖσι rescripsi. In seqq. οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνην (s. Δαρεῖον) non tam valet: *ipse Otanes* s. *Darius*, quam, quae Geelii est interpretatio, *Otanes* s. *Darius cum iis, qui ipsius sententiae accesserant.* Ita recte quoque interpretatus est Kuehner. Gr. Gr. §. 474, d.

πάγχυ κελεύοντες ὑπερβάλλεσθαι] ὑπερβαλέσθαι dederant Schweighaeuser. et Gaisford. auctoritate plurium librorum atque Eustathii haec citantis ad Odyss. p. 1441, 61 s. 90, 44. In Mediceo libro binisque aliis exstat ὑπερβαλέεσθαι, in Florentino ὑπερβαλλέεσθαι, in Parisinis duobus ὑπερβάλλεσθαι, quod cum Bekkero, Dindorfio (qui Prolegg. pag. XXIII probare videtur ὑπερβαλέσθαι) et Dietschio recepi; conf. etiam Bredov. p. 365. Eustathius interpretatur διατρίβειν, minus apte, ut monuit Valcken., qui explicat: *opportunitatem exspectare rei gerendae*, sive *differre*, ut VII, 206. IX, 45. 51. IV, 9 coll. VIII, 112. Coraës ad Plutarch. Vit. T. IV. p. 417 ed. Schaef., Held. ad Plutarch. Aemil. Paul. 22.

μηδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι] i. e. *neque, in hac rerum perturbatione, adgrediendum.* Dicitur οἰδέειν (de quo cf. Bredov. p. 381) *tumere* de rebus turbulentis, minime tranquillis certisve, ut III, 127, ubi Valcken. de verbo φλεγμαίνειν monet, quod simili fere modo usurpatur. De quo Ast. ad Platon. Polit. II, 13. p. 420. Transtulit etiam

καὶ τὰ δεδογμένα ποιέειν, μηδὲ ὑπερβάλλεσθαι. ὠθιζομένων δ' αὐτῶν ἐφάνη ἰρήκων ἑπτὰ ζεύγεα, δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντά τε καὶ τίλλοντα καὶ ἀμύσσοντα. ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἑπτὰ τήν τε Δαρείου πάντες αἴνεον γνώμην, καὶ ἔπειτα ἤϊσαν
77 ἐπὶ τὰ βασιλήϊα, τεθαρσηκότες τοῖσι ὄρνισι. Ἐπιστᾶσι δὲ ἐπὶ

Plotinus VI, 7. 36. p. 728 ἐξενεχθεὶς δὲ τῷ αὐτῷ, τοῦ νοῦ οἷον κύματι, καὶ ὑψοῦ ὑπ' αὐτοῦ οἷον οἰδήσαντος. De locutione φλεγμαίνειν ad Olympiodori in Platonis Alcib. pr. p. 136 verba: διότι φλεγμαινούσῃ πόλει δυνάμεις περιποιεῖτο plura attulerunt Moserus et *Cr*. Inter Latinos scriptores Tacitus Hist. II, 32: „quoniam Galliae *tumeant*," de seditione. Atque ipse Cicero ad Att. XIV, 4: „*tument* negotia," quae diversis modis a viris doctis explicantur, quos laudat Ernesti in Clav. Cic. s. v. — Ad verbum ἐπιτίθεσθαι (*aggredi res*) Valcken. excitat Isocrat. ad Philipp. pag. 90 A. (§. 39) Xenoph. Memor. III, 9, 7. Add. ibid. II, 8, 3.

ὠθιζομένων δ' αὐτῶν — ζεύγεα] i. e. *dum inter se altercantur, adparent septem accipitrum paria.* ὠθίζεσθαι eo hic usurpatur sensu, quo VIII, 78 et IX, 26 ὠθισμὸς λόγων. Alio sensu VII, 225 et IX, 62 ζεῦγος, quod proxime de *bigis* sive de *boum pari* dicitur, tum de *quovis pari* adhibetur, ut III, 130 et 109. VII, 35. ἰρήκων cum recentt. edd. scripsi pro ἱρήκων, vid. Bredov. p. 93. 94. — In seqq. αἰγυπιῶν Glossa Herod. explicat γυπῶν, et ἀμύσσειν per ταράσσειν (s. σπαράσσειν), ἕλκουν, ξέειν. Nec aliter Hesychius s. v. atque Eustathius ad Iliad. I, 243, quem una cum aliis locis ad huius verbi vim explicandam (*vellicare, lacerare*) attulit Blomfield in Glossar. ad Aeschyli Pers. 120, qui idem ad vers. 214 plura quoque affert de verbo τίλλειν, quod de iis dicitur, qui plumas vel capillos convellunt. Verbo ἀμύσσειν Herodotus utitur III, 108. De ipso augurio haec teneri velim: aquilam et accipitrem inter Oromasdis s. Ormuzdi animalia quam maxime censeri ipsumque numen bonum iis quodammodo repraesentari. Unde factum, ut aquila pro regia haberetur ave regiaeque dignitatis omnino esset signum ac symbolum. Et omnino apud orientales homines tali ave advolante regiam dignitatem vel simile quid portendi, exposuit I. de Hammer. Histor. Osman. I. pag. 50 seqq. Ad Persas veteres quod attinet, auctor est Olympiodorus Commentt. in Platon. Alcib. I ad p. 121 D. p. 153. 154, eunuchos regiis filiis, quos educarent, venustatis causa nasum ita formasse, ut aquilae nasum referrent; in quo ipso Cyrum se imitari dixisse. Tu conf. Plutarch. Mor. II. p. 821 E. et vid. Hydeum de vet. relig. Persarr. pag. 374 seq. a *Cr*. laudatum, ipsumque Creuzer. in Symbol. III. p. 649. 756 ed. tert. et ad Olymp. l. l. Simile quoddam augurium apud Persas traditur ab Aeschylo Pers. 210 seqq. Neque rara sunt aquilarum auguria, quae fausta plerumque habebantur, inter Graecos atque Romanos, a quibus Iovis ales habebatur aquila: vulturum auguria, quae Romulo ac Remo acciderunt, Livius enarrat I, 7. De aquilae augurio apud Graecos plura affert Spanhem. ad Callimach. hymn. in Iov. 69. Atque haec ipsa haud scio an respicienda quoque sint in hoc Persarum augurio, quale profert Herodotus: in hoc vero nemo non intelligit, septem coniuratos per septem ἰρήκων (accipitrum s. aquilarum) paria significari, a quibus duo αἰγυπιῶν (vulturum) paria cum vellicantur, magos duos, qui ad instar rapacium avium (quales sunt vultures) regnum Persarum legitimum ad se rapuerant, indicari patet. — In fine cap. cum recentt. edd. scripsi τεθαρσηκότες pro vulg. τεθαρρηκότες. Confer. Gregor. Cor. de dial. Attic. §. 82 ibiq. Koen. pag. 153 seq. ed. Schaef.

τὰς πύλας ἐγίνετο, οἷόν τι Δαρείῳ ἡ γνώμη ἔφερε· καταιδεόμενοι γὰρ οἱ φύλακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρώτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρίεσαν θείῃ πομπῇ χρεωμένους, οὐδ' ἐπειρώτα οὐδείς. ἐπεί τε δὲ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοισι, οἵ σφεας ἱστόρεον, ὅ τι θέλοντες ἥκοιεν· καὶ ἅμα ἱστορέοντες τούτους τοῖσι πυλουροῖσι ἠπείλεον, ὅτι σφέας παρῆκαν, ἴσχον τε βουλομένους τοὺς ἑπτὰ ἐς τὸ πρόσω παριέναι. οἱ δὲ διακελευσάμενοι καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια τούτους μὲν τοὺς ἴσχοντας αὐτοῦ ταύτῃ συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἤϊσαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα. Οἱ δὲ μάγοι ἔτυχον ἀμφότεροι 78
τηνικαῦτα ἐόντες τε ἔσω καὶ τὰ ἀπὸ Πρηξάσπεος γενόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφότεροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιεύμενον, πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο. ὁ μὲν δὴ αὐτῶν φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. τῷ μὲν δὴ τὰ τόξα ἀναλα-

Cap. LXXVII.

οἷόν τι Δαρείῳ ἡ γνώμη ἔφερε] i. e. *accidit tale quid, quale Darii sententia indicaverat.* Conf. de locutione V, 118. VI, 110. VIII, 100.

θείῃ πομπῇ χρεωμένους] i. e. *veluti divinitus missos, divino instinctu atque impulsu.* Wessel. confert Herod. I, 62. IV, 152. Aeschyl. Agamemn. 757 [725 Blomf.]. Add. Plutarch. Mor. II. pag. 323 F. Herodot. VII, 16. §. 2. VIII, 94.

ἐπεί τε δὲ παρῆλθον] Voculam καὶ post δὲ vulgo insertam cum Schweigh. et Gaisf. abieci auctoritate Florentini libri: recentt. edd. retinuerunt. — Ad verba τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι conf. I, 114 ibique nott. et ad locutionem αὐτοῦ ταύτῃ conf. I, 189. Ad argumentum compar. Ctesiae Excerptt. Perss. §. 14; quo auctore coniurati septem a Bagapata conscio, qui regiarum aedium claves tenuit, intromissi magum offendunt cum pellice concumbentem, qui illos conspicatus confestim se proripuit et (nam Bagapatae operâ omnia arma e conclavi antea sublata erant) sellae fractae pede arrepto se defendit, donec a coniuratis confossus tandem periit. In Bisutuna inscriptione nihil quidquam de his traditur. — In seqq. pro ἀπείλεον scripsi cum recentt. edd. ἠπείλεον iubente Bredov. p. 295. Ad σπασάμενοι conf. nott. ad III, 29. Inde quoque ceteri Persae III, 79 σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια dicuntur: de quo ensium genere cf. nott. ad III, 118 coll. VII, 62. — Ad vocem ἀνδρεῶνα observat Italus interpres, apud suam gentem adhuc in usu esse vocem *androne*, quamquam significatione latiore indeque nonnihil diversa.

Cap. LXXVIII.

πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο] i. e. *ad vim propulsandam se convertere*, ut ad IV, 125 interpretatur Wesseling. Tu vid. nott. ad II, 45. Ad verba ἀνά τε ἔδραμον conf. VII, 218 — οἱ δὲ μάγοι ἀμφότεροι sunt duo fratres, qui rebelles exstiterant, ut supra cap. 63 seq. legimus.

βόντι αὐτῶν, ἐόντων τε ἀγχοῦ τῶν πολεμίων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν. ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἠμύνετο, καὶ τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παίει ἐς τὸν μηρὸν, τοῦτο δὲ Ἰνταφέρνεα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἐστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανέ γε. τῶν μὲν δὴ μάγων οὕτερος τρωματίζει τούτους, ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεί τέ οἱ τὰ τόξα οὐδὲν χρηστὰ ἐγένετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα, ἐς τοῦτον καταφεύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι 237
τὰς θύρας. καί οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἑπτὰ δύο, Δαρεῖός τε καὶ Γωβρύης. συμπλακέντος δὲ Γωβρύεω τῷ μάγῳ ὁ Δαρεῖος ἐπεστεὼς ἠπόρει, οἷα ἐν σκότεϊ προμηθεόμενος, μὴ πλήξῃ τὸν Γωβρύην. ὁρέων δέ μιν ἀργὸν ἐπεστεῶτα ὁ Γωβρύης εἴρετο, ὅ τι οὐ χρᾶται τῇ χειρί· ὁ δὲ εἶπε· Προμηθεόμενος σέο, μὴ πλήξω. Γωβρύης δὲ ἀμείβετο· Ὦθει καὶ δι' ἀμφοτέρων τὸ ξίφος. Δαρεῖος δὲ πειθόμενος ὦσέ τε τὸ ἐγχειρίδιον καὶ ἔτυχέ κως τοῦ μάγου.

79 Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους καὶ ἀποταμόντες αὐτῶν τὰς κεφαλὰς τοὺς μὲν τρωματίας ἑωυτῶν αὐτοῦ λείπουσι, καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλιος· οἱ δὲ πέντε αὐτῶν ἔχοντες τῶν μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθεον ἔξω, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκαλέοντο, ἐξη-

θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας] *αὐτοῦ* ad *θάλαμον* spectat. — *προσθεῖναι τὰς θύρας* est *ianuas adducere s. opponere, claudere.* Laudat Valcken. Polluc. X, 25 et Suid. s. v. (ubi explicatur *ἀποκλεῖσαι*, non altiter atque in Bekkeri Anecdd. I. p. 111), Lys. De caede Eratosth. I. p. 8. Thucyd. IV, 67. Pausan. II, 35. §. 1 (ubi Siebelis Herodoti non est oblitus). Homerus Il. XIV, 169 *ἐπιθεῖναι τὰς θύρας* dixit et similiter Plato Sympos. p. 218 B. *adducere ostium* apud Petronium exstat Satyr. 94.

συνεσπίπτουσι] Hoc reliqui firmatum Zonarae auctoritate et Plutarchi, qui in eadem re enarranda utitur voce *συνεισπεσὼν* Opp. II. pag. 50 E. Alii *συνεπιπίπτουσι*, alii aliter. Ipsum Gobryae factum multi post Herodotum celebrarunt scriptores, a Wyttenbachio ex parte citati ad Plutarch l. l., Iustin. I, 9. Valer. Max. III, 2. ext. 2. Aristid. I. pag. 502. II. pag. 236. Apud Ctesiam Exc. Perss. §. 15 aliter tradi monuimus; qui magum cum septem Persis colluctantem confossum tandem esse scribit; uni Artaphrenae hoc tribuit Aechylus Perss. 776. — Ad *προμηθέομενος* conf. II, 172 ibique nott., ad *χρᾶται* (quod cum recentt. edd. dedi pro *χρῆται*), ob indicativi usum, cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 846, d. Pro vulg. *χερὶ* exhibui Bredovium secutus *χειρί*. Vid. IV, 64 ibique nott.

Cap. LXXIX.

τοὺς — τρωματίας] *vulneratos* intellexit. Dixi de hac voce ad Ctesiae fragm. pag. 123. Ad vocem *ἀκροπόλιος* conf. nott. ad III, 68.

βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι] Eadem leguntur VII, 211, ubi Persarum moris hoc esse scribit Wesse-

γεόμενοί τε τὸ πρῆγμα καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλάς· καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τό τε γεγονὸς ἐκ τῶν ἑπτὰ καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίευν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιέειν, σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον, ὅκου τινὰ μάγον εὕρισκον· εἰ δὲ μὴ νὺξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. Ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα τῶν ἡμερέων, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἣ κέκληται ὑπὸ Περσέων Μαγοφόνια, ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' οἴκους ἑωυτοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην.

Ἐπεί τε δὲ κατέστη ὁ θόρυβος, καὶ ἐκτὸς πέντε ἡμερέων 80
ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων· καὶ ἐλέχθησαν λόγοι ἄπιστοι μὲν ἐνίοισι

ling. admonens simul Homerici Ili. III init.: Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν. Conf. etiam Herod. III, 14 (βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ) ibique nott. Plutarch. Vit. Aristid. 17. — πάντα τινὰ τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον interpretor *unumquemque iis obviam factum*. Sic τὰ ἐν ποσὶν *obvia quaevis*, ut monuit Boissonad. ad Philostr. Heroic. pag. 280, ne plura. Ad locutionem ἕτερα τοιαῦτα conf. I, 120. Pro ἀνάγουσι in seqq. Aldina et duo codd. ἄγουσι, ut I, 147. VIII, 65. Sed conf. etiam V, 118 ibique nott. Ad verba σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια conf. III, 77 et in fine huius capitis ad verba κατ' οἴκους ἑαυτοὺς ἔχουσι *(domi manent, se retinent)* Valcken. ad Herodot. VI, 39.

ἣ κέκληται — Μαγοφόνια] Retinui plurimorum codd. auctoritate *Μαγοφόνια*, cuius loco quod Florentinus liber habet *Μαγοφονία*, id Ctesiae verbis Excerptt. Perss. §. 75 (ὁρτῆς τῆς μαγοφονίας) probari recte negat Bredov. p. 181, bene afferens haud pauca huiusmodi festorum nomina, similem in modum formata. — Ad rem maxime huc pertinet Agathiae locus Hist. II, 26. pag. 123 Nieb. Atque Kleuker. ad Zendavest. III. pag. 247 (coll. in Append. ad Zendav. II. P. II. pag. 192. nr. 370 et Foucher. ibid. I. P. II. p. 73 not.) hoc festum ad Persarum sacra pertinuisse negat, cum magorum, i. e. Zoroastris cultorum, in dedecus fuerit institutum neque etiam commemoratum inveniatur in sacris Persarum libris. Itaque civile potius festum fuisse arbitratur nequaquam omnibus commune et in occidentalibus tantum regni Persarum partibus celebratum. Sed apud orientales rerum scriptores hoc festum commemorari scribit I. de Hammer. (Annall. Vienn. X. pag. 249 seq.), cum festum h. l. indicetur exstirpatae omnis Ahrimaniae progeniei, cui nomen *Charfesters*, lustrale festum, quod agant extremo mense Februario, quem eundem a *februando*, i. e. lustrando s. purgando, nomen accepisse, nunc satis notum. Vid., ne plura, Hyde de relig. Persarr. p. 260 ac de Persarum festo consul. Kleuker. ad Zendav. III. p. 246.

Cap. LXXX.

καὶ ἐκτὸς πέντε ἡμερέων ἐγένετο] i. e. *quinque diebus praeterlapsis*. Conf. IV, 133. Florentinus liber cum duobus aliis pro ἐκτὸς affert ἐντὸς, quod receperunt Dindorf., Dietsch et Lhardy.

Ἑλλήνων, ἐλέχθησαν δ' ὦν. Ὀτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον

ἐλέχθησαν δ' ὦν] δ' ὦν idem fere est quod οὐδὲν ἧσσον, *nihilominus*, ut IV, 5. 82. Usurpatur formula in enarrandis iis, quae minus credibilia vel incerta videantur. Sic apud Pausan. I, 30; §. 4 λέγουσι δ' οὖν, ubi praecedebat μὲν, II, 19 fin. λέγουσι δὲ ὅμως. Conf. Hartung. Lehre d. Partik. d. Griech. Sprache II. p. 12. Ullrich. Beiträge zur Erklär. d. Thucydid. II. p. 19. — De ipsa deliberatione, quae inter septem Persas coniuratos hic instituitur de futura imperii forma, in Ctesianis Excerptis et in Bisutuna inscriptione nihil relatum invenimus; eamque ipsam qui negarent habitam esse, olim exstitisse Graecos homines ipsius Herodoti aetate, hic locus alterque VI, 43 satis monstrare videtur. Quare iam Valcken. ad h. l. pronuntiaverat, Herodotum de tribus rerum publicarum generibus, quae populi, quae paucorum, quae unius potestate regerentur, ea facere Otanem, Megabyzum, Darium dicentes, quae pro singulis dici posse viderentur aut quae ab aliis dicta meminisset. Neque aliter fere de his statuit Hoffmeister (Sittlich-religiöse Lebensansicht des Herodotus p. 85), qui Herodotum ea, quae ipse senserit, de his tribus rerum publicarum formis h. l. disserere et exponere putat; add. Grote History of Greece III. p. 307. Cum vero Noster diserte affirmet, hanc deliberationem vere habitam esse, ut pro fictis inde ista minime habere liceat, argumentorum summam certe haud confictam videri verique subesse quid hisce colloquiis existimat Heeren Ideen I, 1. pag. 413 seq., quamvis, qui orientalium hominum naturam indolemque norint, iis minime hoc dubium esse possit, hanc deliberationem *ita ut narratur* nequaquam esse habitam, sed Graecorum ad mores atque indolem in singulis a scriptore accommodatam effictamque; quorum ex more istiusmodi quaestiones tractandi omnem disputationis sententiarumque aeque ac verborum colorem ductum esse credas licet. Creuzerus (Die hist. Kunst der Griech. p. 108 seq. sive p. 86 ed. sec.) Herodotum, scriptorem caeteroqui accuratissimum verique indagandi et narrandi studiosissimum, hic praeter morem sequi statuit famam, quae ex Graecorum inscitia orientis fluxerit; quaeque fidem ut inveniat, minime efficere ea, quae VI, 43 proferantur. Herodotum autem eo magis ad talia perductum videri vult, quo magis haec aptam disputandi occasionem offerebant de iis, quae tunc temporis maxime per Graeciae civitates agitabantur. Equidem ut minime negem, deliberationem quandam de regni successore constituendo olim inter septem Persarum principes haberi potuisse adeoque habitam esse, quoniam a more gentium orientalium talia non prorsus abhorrent (vid. quae in Excurs. ad III, 70 circa fin. allata sunt) indeque veri quid subesse his haud invitus concedam (conf. A. de Iong in Excurs. ad h. l. in Symboll. litterar. [Amstelodam. 1840] IV. p. 117 seqq. 131 seqq. Spiegel in Münchn. Gel. Anz. 1852. II. pag. 296 seq.), ita hoc a me minime impetrare possum, ut eam deliberationem eo modo, iis verbis, quibus h. l. legimus, olim institutam esse credam, cum omnes istiusmodi quaestiones de regiminis forma ab orientalium hominum indole atque conditione prorsus alienae sint, nec unquam per orientem de alio imperii genere sit cogitatum, nisi de eo, ubi summa penes unum potestas, nullis legibus illa quidem circumscripta. Itaque ad ea, quae tunc temporis per Graeciae civitates maxime agitabantur et in rhetorum s. sophistarum scholis disceptabantur, potissimum spectare videtur Herodotea narratio, quin inde maximam partem fluxisse, id quod singulis locis nos probaturos speramus. — Atque, alia ut taceam, ipsum hoc triplex rerum publicarum genus, de quo h. l. disputatio inter Persarum principes instituitur, a Graecis et inventum et excultum, multumque disceptatum

Πέρσῃσι καταθεῖναι τὰ πρήγματα, λέγων τάδε· Ἐμοὶ δοκέει,
238 ἕνα μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ οὔτε
ἀγαθόν. εἴδετε μὲν γὰρ τὴν Καμβύσεω ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐπεξ-
ῆλθε, μετεσχήκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' ἂν εἴη
χρῆμα κατηρτημένον μουναρχίη, τῇ ἔξεστι ἀνευθύνῳ ποιέειν
τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἄριστον ἀνδρῶν πάντων, στάντα

esse nemo fero nescit: conf. quae excitantur ab C. Fr. Hermanno Griech. Staatsalterth. §. 54. not. i. ed. quart. Inde quoque repetenda erunt, quae acerbissime hîc in tyrannos dicta reperiuntur, multaque alia, quae eandem fere originem produnt, ad Graecorum animos capiendos, opinor, efficta ipsiusque scriptoris animum libertatis studiosissimum et ab unius dominatu alienissimum optime declarantia. — Herodotea quoque attigit Plutarchus II. p. 826 E., modo Plutarchi sit haec disputatiuncula. Herodotea etiam Dioni Cassio obversata esse in oratione, qua Agrippa Octaviano persuadere studet, ut rem publicam liberam reddat (LII, 2—13), statuit Frandsen: M. Vipsan. Agrippa pag. 13—27. Neque aliter ea, quae Philostratus Vit. Apollon. V, 32 de optima rei publicae forma disserentem facit Vespasianum, ad Herodoti exemplum efficta vult Kayser ad Philostrati Vit. Sophist. p. 173.

ἐς μέσον — καταθεῖναι τὰ πρήγματα] Ad locutionem (ἐς μέσον) spectant, quae ad III, 62 attulimus, quibus add. Platon. Cratyl. p. 284 C. εἰς τὸ κοινὸν δὲ καταθέντας χρὴ σκοπεῖν κ. τ. λ. In proxime seqq. vocem μοῦνον, quae in edd. vett. post μούναρχον legebatur, delevimus auctoritate omnium fere codd., quam frustra olim tueri studuit Valckenarius, cum ad Homeri exemplum Nostrum ita scripsisse putaret, afferens Eustath. ad Odyss. τ'. p. 1867 sive 699, qui multa Homerica huius generis collegerit. — Ad structuram verbb. εἴδετε — τὴν Κ. ὕβριν κ. τ. λ. conf. nott. ad III, 68.

Κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατηρτημένον μουναρχίη] i. e. *quo autem modo res bene composita esse potest unius imperium?* Stobaeus XLIX, 29. p. 346 s. T. II. p. 348 Gaisf. Herodotea exscripsit, in quibus pro κατηρτημένον Valcken. κατηρτυμένον vel κατηρτισμένον scribi posse monuit, plane ut olim quoque Stephanus erat suspicatus. Ac Noster hoc verbo usus est V, 28. 106. IX, 66, ubi conf. nott. Sed ab hoc loco, libris quoque scriptis in vulgata consentientibus, id alienum, cum κατηρτημένον ad verbum καταρτᾶν referendum sit, unde Bredov. p. 75 χρῆμα κατηρτημένον reddi vult: *res apta* vel *accommodata*. Ad usum vocis χρῆμα conf. nott. ad III, 53. Ad ipsam sententiam confer Euripid. Suppll. 428 (445), Stobaeum Tit. 48. §. 29. p. 343 seq. T. II. p. 341 seq. Gaisf. et quae alia his maxime congrua citat C. Fr. Hermann. Lehrb. d. Griech. Staatsalterth. §. 63 not. 8 ed. quart. Videntur enim Herodotea de *monarchia* s. *unius imperio* hisce non admodum esse dissimilia, quae a sophistis per Graeciae liberas civitates dictitata omnium inde ore ferebantur de *tyrannide*, quod omnium rerum publicarum genus deterrimum iudicabatur. Conf. etiam Grote: History of Greece III. p. 15.

τῇ ἔξεστι ἀνευθύνῳ ποιέειν τὰ βούλεται] „Vid. Hugo Grot. De iure b. et pac. lib. I. cap. III. §. 8. 9. 10, Haller: Restaurat. d. Staatswissensch. I. pag. 462.“ *Cr.* Sallust. Iug. 31 in fin.: „Nam impune quae lubet facere, id est regem esse.“ Sophocl. Antig. 502 seq. ἀλλ' ἡ τυραννὶς πολλά τ' ἄλλ' εὐδαιμονεῖ, κἄξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ' ἃ βούλεται. — ἀνεύθυνος de Romanorum dictatore apud Dionys. Halic. Antiqq. Romm. V, 70. VI, 38. VII, 56. Add. ibid. I, 50. XI, 41. In omnibus Graecorum rebus publicis liberis cum hoc inprimis requireretur, ut magistratus rationi reddendae es-

ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν, ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσειε; ἐγγίνεται μὲν γάρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ. καίτοι ἄνδρα γε τύραννον ἄφθονον ἔδεε εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθά· τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε. φθονέει γὰρ τοῖσι ἀρίστοισι περιεοῦσί τε καὶ ζώουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοισι τῶν ἀστῶν,

sent obnoxii (ὑπεύθυνοι, cf. C. Fr. Hermann Griech. Staatsalt. §. 154), factum est, ut ad *regni* naturam constituendam vel grammatici, ut Phavorin. s. v. βασιλεία pag. 354, 49 sq., docerent, reges debere esse ἀνευθύνους, i. e. *rationi reddendae haud obnoxios*. Conf. Aristot. Polit. IV, 8. §. 3 et Tittmann: Darstell. der Griech. Staatsverfass. pag. 540. Ex hisce igitur Graecorum sive sophistarum sive philosophorum disputationibus, illa aetate maxime celebratis ac vulgatis, hanc Nostri sententiam deductam esse admodum fit credibile. In Herodoti verbis quod pro ἀνευθύνῳ Cobet legi vult ἀνυπευθύνῳ (ut sane apud Aristotelem l. l. Aristoph. Vesp. 565. Plat. de Legg. IX. p. 875 aliisque locis exstat), nolui tamen recipere, cum alterum quoque bene dici posse monstret Thucydid. III, 43: ὑπεύθυνον τὴν παραίνεσιν ἔχοντας πρὸς ἀνεύθυνον τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν. Verba στάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν (i. e. *virum in hoc imperio collocatum*, s. *cui hoc imperium permittatur*) ad eandem rationem explicanda puto, ad quam ἵζεσθαι εἴς τι, alia id genus, de quibus vid. nott. ad I, 14. III, 14. 64.

ἐγγίνεται μὲν γάρ οἱ ὕβρις] Similia de *insolentia* tyrannorum apud Sophocl. Oedip. Tyr. 883, monente Wessel., qui ad seqq. verba: φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ haec adscripsit: „*invidia insita plerisque mortalium est.*"

δύο δ' ἔχων ταῦτα] sc. ὁ μούναρχος. Mox cum recentt. edd. scripsi ὕβρι e Florent. pro vulg. ὕβρει, quod tenuit Matthiae. Ad formam κεκορημένος (i. e. *repletus insolentia*), quae est Homeri atque epicorum, vid. Homer. Odyss. VIII, 98. Ili. XVIII, 287. Hesiod. Opp. et D. 591. Apollon. Rhod. I, 576. Dativum similiter adstruxit Homerus Ili. VIII, 379. XIII. 831. XVII, 241.

καίτοι ἄνδρα γε τύραννον ἄφθονον ἔδεε εἶναι] i. e. *quamquam virum regia certe in potestate constitutum oportebat invidiâ vacare.* Ad usum vocularum καίτοι — γε, quas sequitur alterum adeo γε (ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθά) conf. VII, 9, 2. I, 187 et quae alia dabit Hartung Lehre v. d. Partik. etc. I. p. 404. 411, Voemel. ad Demosthen. p. 526. — ἔδεε scripsi cum Bredov. pag. 373 pro vulg. ἔδει, quod retinuit Dietsch. Vid. supra III, 45. — ἄφθονος a Thom. Magist. p. 132, qui Herodoti verba affert, explicatur ὁ μὴ φθονῶν. Quae sequuntur verba: τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε valent: *sed contrarium fere huius* (quod regem omnibus bonis instructum facere oportet) *in cives fieri solet*, ubi vis verbi πέφυκε in passivam prorsus transit, ut in Euripideis illis, quae Lycurgus profert contr. Leocrat. §. 100 vers. 8. αὐτόχθονες δ' ἔφυμεν.

φθονέει γὰρ τοῖσι ἀρίστοισι, περιεοῦσί τε καὶ ζώουσι] i. e. *invidet enim optimis quibusque, quod superstites adhuc sunt ac vivunt:* in quibus Noster consulto et cum vi quadam dixisse videtur περιεοῦσι τε καὶ ζώουσι, quae duo verba ad unum idemque redeunt; cf. Buttmann. ad Demosthen. Mid. p. 119. ed. sec. Quare sane non erat, quod Mehler in Mnemosyn. V. p. 66 verba τε καὶ ζώουσι a librariis addita indeque eiicienda haberet, quae mihi quam

διαβολὰς δὲ ἄριστος ἐνδέκεσθαι, ἀναρμοστότατος δὲ πάντων· ἤν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωυμάζῃς, ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται· ἤν τε θεραπεύῃ τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπί. τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἔρχομαι ἐρέων· νόμαιά τε κινεῖ πάτρια, καὶ βιᾶται γυναῖκας, κτείνει τε ἀκρίτους. Πλῆθος δὲ ἄρχον πρῶτα

maxime videntur retinenda. — Ad ipsam sententiam confert *Cr.* Sallust. Cat. 7, 2 (ubi vid. Gerlach.): „nam regibus boni quam mali suspectiores sunt semperque his aliena virtus formidolosa est."

διαβολὰς δὲ ἄριστος ἐνδέκεσθαι] i. e. *calumnias vero facillime admittit.* Wyttenbach. Select. hist. pag. 350. 450 reponi vult ἀρεστὸς (pro ἄριστος) eo sensu: *qui lubens admittit calumnias.* Qua emendatione haud opus. Nec magis opus erit, cum Nabero (Mnemosyn. III. p. 487) legere ῥᾷστος pro ἄριστος. Mox cum Gaisford. et Schaef. e Sancrofti libro atque Aldina exhibui ἀναρμοστότατος, ut tyrannus indicetur minime congruus aptusve, qui cum reliquis vivat eodemque iure atque consortio gaudeat. Vulgatum ἀναρμοστότατον tuetur Schweigh. sic vertens: *quod vero maxime omnium incongruum est.* Quem sequuntur recentt. edd. haec verba ab antecedentibus, quibuscum nos coniunximus, maiore posita distinctione, seiungentes. Atque sic quoque haec verba attulit Sauppius ad Lycurg. contra Leocrat. pag. 95 ed. Baiter. Ad ipsam sententiam cf. Euripid. Med. 119 seqq.

ἄχθεται ἅτε θωπί] Ita cum recentt. exhibui e Sancrofti libro itemque Stobaeo haec verba l. supra l. sic referente*). Editiones veteres exhibent θωπείαν ἡγούμενος, libri scripti plerique θωπείαν, omisso verbo ἡγούμενος. Cf. Bredov. p. 28. Herodoti in usu esse ἄχθεσθαι τῇ ἀρχῇ et similia observat Wessel., ut II, 103. 175. θὼψ eodem interprete dicitur *assentator blandus,* ut in Philon. pag. 979 E. 1015 D. Procop. B. Pers. II, 30. Hinc in Bekker. Anecdd. pag. 190, 4. 265, 17: θωπεία ἡ περισσὴ πρὸς τινὰς κολακεία et quae plura habet Timaeus Lex. Plat., ubi vid. Ruhnken. pag. 146. Adde Scholia in Theaet. pag. 363 Bekk. et Winckelmann. in Praefat. ad Platon. de Legg. p. X. (ed. Turicens. anni 1841). Ad argumentum Wess. conferri vult Dion. Chrysost. Or. VI p. 97. — De locutione ἔρχομαι ἐρέων conf. nott. ad I, 5.

νόμαιά τε κινεῖ πάτρια] Haec citans Schweigh. in Lex. Her. s. v. κινεῖν addit: „vel potius κινέει." E libris scriptis nihil enotatur. κινέει Bredov. p. 371 scribi quoque vult, ut III, 78 ὤθεε (pro ὤθει) et ἠπόρεε (pro ἠπόρει), itemque III, 69 ποιέῃ (pro ποιῇ) et III, 36 ποθέῃ (pro ποθῇ): quae omnia sic dedit Dindorf., quo cautius opinor Dietsch. vulgatam retinuit, quam et ipse satius duxi retinere in re nondum prorsus certa et ad liquidum perducta. Ad locutionem, ne plura, conf. Xenoph. Agesil. I, 37 διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινηθῆναι. Add. Hellen. III, 4, 7 et Bergmann. ad Isocrat. Areopagit. 11, quo auctore κινεῖν hoc loco valet *immutare, abrogare.* — De locutione βιᾶσθαι s. βιάζεσθαι γυναῖκα (*mulieri vim inferre*) plura dabunt interprett. ad Thom. Mag. pag. 151 et Phrynich. pag. 70 seq. ed Lobeck. Ex Herodoto conf. IV, 43 ibique allata, et VI, 137. — Ad voces κτείνει τε ἀκρίτους (i. e. *interficit indictâ causâ*) conf. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 237. Thes. Ling. Graec. I. p. 1305 ed. Dindorf.

Πλῆθος δὲ ἄρχον] Haec ex Euri-

---

*) Gesnerus ex Aldina Herodoti editione apud Stobaeum male receperat θωπείαν ἡγούμενος, sed veram lectionem, quae in prima Stobaei editione legitur, recte nunc revocavit Meineke (Vol. II. p. 289).

μὲν οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην· δεύτερα δὲ τούτων τῶν ὁ μούναρχος ποιέει οὐδέν. πάλῳ μὲν ἀρχὰς ἄρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλεύματα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. Τίθεμαι ὦν γνώμην, μετέντας ἡμέας μουναρχίην

pidis Medea 119—130 fluxisse videri monet Wyttenb. Selectt. hist. pag. 357, quem eundem ad Cicer. De nat. deor. I, 44 conferri vult *Cr.* Ad verba πρῶτα μὲν — δεύτερα δὲ conf. Werfer. l. l. pag. 254. Herod. III, 48.

ἰσονομίην] Quod olim apud Stobaeum l. l. legebatur ἰσοτιμίην, id meliori ἰσονομίην nunc cessit, quod recte exhibuit Meineke. Tu conf. Herod. III, 83. 142. V, 37. Nam, ut recte monuit Wessel., *in populari statu laudatur iuris inter omnes aequabilitas.* Idem citat Euripid. Suppl. 433. Hyperid. apud Rutil. Lupum II. §. 2 (ubi Ruhnk. comparat Sallust. Catil. 9) Liv. II, 3 et Valcken. ad Euripid. Phoeniss. 541. Tu add. Aristotel. Polit. IV, 4. §. 2 ed. Schneid. et Cicer. De rep. I, 31. Quae iuris aequabilitas cum eo potissimum referatur, ut cuique civi, quando de rebus publicis agatur, in concione animi sensa libere proferre liceat, accedit inde illa quidem ad ἰσηγορίαν, utraque autem maxime pertinet ad popularem imperii statum sive democratiam. Vid. C. Fr. Hermann. Lehrbuch der Griech. Staatsalterth. §. 66, potissimum not. 1. et 5 et conf. etiam Grote: History of Greece IV p. 238. Inde Maeandrius, Samiorum tyrannus, depositurus tyrannidem suae fidei a Polycrate commissam Samiis proponit ἰσονομίην, teste Herodoto III, 142, ubi inter alia loquitur haec: ἐγὼ δὲ ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω, et deinde: — τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθημι, quod ad idem redit.

πάλῳ μὲν ἀρχὰς ἄρχει] i. e. *sorte gerit magistratus;* quatenus sc., qui magistratus gerunt, sorte eliguntur inter cives eos, qui examine ante instituto satis fuerint probati, id quod, teste Aristotele in Polit. IV, 7. §. 3 Schneid., pro maximo libertatis indicio per Graeciae civitates liberas habebatur. Ac satis notum est, Athenis potissimum omnes fere magistratus sic sorte fuisse delatos in eoque ipso valde sibi placuisse populum. Aliis locis idem obtinuisse patet ex Tittmann. Darstell. der Griechisch. Staatsverf. pag. 538 coll. pag. 308—314, ubi singulos magistratus, sorte Athenis electos, recenset. Tu vid. potissimum C. Fr. Hermann. l l. §. 67, 4. et §. 148 ed. quart. *Cr.* confert Harencarspel: De tribun. plebis institutione, Trai. ad Rhen. 1820 pag. 2. — Ad ipsam locutionem πάλῳ — ἄρχει conf. allata a Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Sept. c. Theb. 55.

ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει] Constituebant haec vel certe constituere putabantur naturam reipublicae liberae apud Graecos, ut magistratus singuli muneris rationem populo redderent. Quod Athenis imprimis valuisse nemo est, qui nesciat. — Plurima hanc in rem Tittmann. l. l. pag. 324 seqq. et C. Fr. Hermann. l. l. Hinc rex s. tyrannus ἀνεύθυνος, vide supra nott.

βουλεύματα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει] In Graeciae civitatibus liberis omnia ad populum eiusque conciones relata indeque unice suspensa fuisse, ita ut liber populus in concione de omnibus, quae ad civitatem, ad regiminis formam, ad iudicia, alia pertinerent, summo loco decerneret, neminem fugit. Vid. C. Fr. Hermann. l. l. et Tittmann. l. l. p. 144 seq. ibiq. Demosthen. in Neaer. p. 1375 ὁ γὰρ δῆμος ὁ Ἀθηναίων κυριώτατος ὢν τῶν ἐν τῇ πόλει ἁπάντων καὶ ἐξὸν αὐτῷ ποιεῖν ὅτι ἂν βούληται κ. τ. λ. Quare Cicer. De republ. I, 27: „Athenienses quibusdam temporibus sublato Areopago nihil nisi populi scitis agebant.“ Athenas autem atque Atheniensium rempublicam in Herodoteis potissimum respicienda esse, vix monitu opus.

τὸ πλῆθος ἀέξειν· ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα. Ὀτάνης μὲν
239 δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἐσέφερε. Μεγάβυζος δὲ ὀλιγαρχίῃ ἐκέ- 81
λευε ἐπιτράπειν, λέγων τάδε· Τὰ μὲν Ὀτάνης εἶπε, τυραννίδα
παύων, λελέχθω κἀμοὶ ταῦτα· τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέ-
ρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε. ὁμίλου γὰρ
ἀχρηΐου οὐδέν ἐστι ἀσυνετώτερον οὐδὲ ὑβριστότερον· καί τοι
τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἄνδρας ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν
πεσεῖν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γάρ, εἴ τι ποιέει,
γινώσκων ποιέει, τῷ δὲ οὐ γινώσκειν ἔνι. κῶς γὰρ ἂν γι-
νώσκοι, ὃς οὔτ' ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκήϊον,

τὸ πλῆθος ἀέξειν] i. e. *multitudinem* (s. multitudinis imperium) *augere, multitudini imperium* ac *potestatem omnem permittere* s. democratiam instituere. Ipsa vox ἀέξειν ex Homero, qui saepius ea utitur *nutriendi* et *alendi* indeque *augendi* significatione (Odyss. IX, 111. XIII, 360. XV, 372. Ili. VI, 261. XII, 214) desumpta videtur.

ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα] Haec ad Anaxagorae philosophi praeceptum (ἐν παντὶ παντὸς μοῖρα ἔνεστι πλὴν νόου) spectare arbitratur W. Schorn. in fragmm. Anaxag. (Bonn. 1829) pag. 24. Add. Schaubach ad Anaxag. pag. 74. 96. 99 seq.

Cap. LXXXI.

ὀλιγαρχίῃ — ἐπιτράπειν] sc. τὰ πρήγματα (*imperium, rerum summam permittere, tribuere*), quod ipsum additum invenio VI, 26. Conf. praeterea II, 120. I, 64. IV, 202. VII, 52. — In participio praesentis παύων (*aboliturus*) voluntatis et conatus notionem inesse recte monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 438, 2.

τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος κ. τ. λ.] i. e. *quod vero ad multitudinem summum imperium deferri iussit:* scripsit Noster τὰ δ' ad antecedentia τὰ μὲν respiciens, ad quam structuram pertinent ea, quae attulit Matthiae Gr. Gr. §. 478. Verba seqq. γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε illustravit aliquot locis similibus appositis Wyttenbach. ad Plut. Moral. I. pag. 99, a Cr. laudatus. Indicatur autem *aberratio a sententia proposita, de qua deliberetur, cui obtemperetur.* Mox scripsi cum recent. edd. ἀσυνετώτερον pro ἀξυνετώτερον, vid. Bredov. p. 124, qui conferri vult I, 185. II, 57; itemque dedi ὑβριστότερον e Mediceo aliisque libris pro ὑβριστικώτερον, quod retinuit Florentinus liber. Ad ipsam sententiam conf. VII, 156, ubi δῆμος συνοίκημα ἀχαριτώτατον.

ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν κ. τ. λ.] δῆμον de plebe s. populi multitudine Noster intellexit, ut antea τὸ πλῆθος. Tu hisce adhibe Platonica in Polit. VIII, 13 seqq. et Ciceroniana De rep. I, 43 seq. coll. Aristotel. Polit. IV, 4. §. 4 μόναρχος γὰρ ὁ δῆμος γίνεται σύνθετος εἷς ἐκ πολλῶν κ. τ. λ. — πεσεῖν pro πεσέειν scripsi iubente Bredov. p. 327. Conf. I, 32. II, 141. III, 53. 120.

τῷ δὲ οὐ γινώσκειν ἔνι] Similia quaedam de plebis inscitia rerum administrandarum citat Wesseling. ex Eurip. Suppl. 417. Aeschin. Dial. III, 17. Eodemque Pythagoricorum sententiam, φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος ὄχλος, spectare monet Krische De societatis a Pythagor. cond. scopo politico p. 81. Addere quoque licet Taciti illud (Annal. I, 29): „nihil in vulgo modicum.“

ὃς οὔτ' ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν, οὐδ' οἰκήϊον] i. e. *qui nec didicerit, nec noverit honestum quidquam, neque conveniens.* Valcken. interpretatur: *qui nihil pulcri honestique novit aut ab aliis edoctus, aut a*

ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου, χειμάῤῥῳ ποταμῷ ἴκελος; Δήμῳ μέν νυν, οἳ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι, οὗτοι χράσθων. ἡμεῖς δὲ, ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαντες ὁμιλίην, τούτοισι περιθέωμεν τὸ κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοισι καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα. ἀρίστων δὲ ἀνδρῶν οἰκὸς ἄριστα βουλεύματα γίνεσθαι.

se ipse, quod sit proprium, ita ut verba οἶδε οὐδὲν οἰκήϊον idem valeant atque οὐδὲν οἶδεν οἴκοθεν, id est ἐξ αὐτοῦ. Et plures attulit vir doctus locos, in quibus sibi opponantur verba εἰδέναι sive νοῆσαι et διδαχθῆναι. Equidem, qui in huius loci interpretatione Schweigh. secutus sum, malim cum Coraë οἰκήϊον h. l. eo sensu accipere, quo alias καθῆκον, πρέπον (*(honestum, conveniens)*, ita ut significatione non valde recedat ab antecedenti καλὸν, cuius ipsius ampliandae causa haud scio an additum omnino videatur. Praeter Isocratis locos a Coraë allatos vid. Schweigh. Lex. Polyb. p. 401. Dietsch. (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. XVIII. p. 409) mavult intelligere *id quod rei publicae conducat.* Neque igitur opus pro οἰκήϊον reponere ὀνήϊον, ut proponit Eldikius. Valckenario assensus est Hoffmeister: Sittlich-relig. Lebensansicht des Herodot. p. 87. — De negandi particulis in hac sententia consulto auctis apte monuit Nitzsch. ad Homer. Odyss. IX, 215. Respondet autem particulae οὔτε sequens τε eo modo, quo in aliis locis ad VI, 1. excitatis.

ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου] i. e. „*qui deproperet negotia cum impetu sine mente irruens*", de plebe, quae in res publicas tractandas si inciderit, omnia propere transigi temereque confici velit. Hic enim cogitandum de temeritate concionum Graecarum et oratorum impetu temerario, ut dudum monuit Valcken. Tu conf. etiam Grote: History of Greece IV. pag. 506.

χειμάῤῥῳ ἴκελος] Pro ἴκελος Florent. liber εἴκελος, quod reiiciendum esse docet Bredov. p. 169. Conf. II, 12, ubi equidem reliqui προσεικέλην ab omnibus libris allatum, haud scio an mutandum in προσικέλην, quam formam revocavi quoque III, 110. IV, 61. 177. Caeterum frequens haec imago apud veteres reperitur. Vid. Homer. Ili. II, 144. V, 88. Alia ad h. l. attulit Valcken. Sophocl. Antig. 727. Cicer. pro Planc. 4. 6; pro Muraen. 17; pro Milon. 2; de provinc. consull. 16. Demosthen. contr. Aesch. fals. leg. pag. 383 Reisk., quem locum, eodem monente Valcken., multi post imitando expresserunt. —„Proclum si audias, hîc vulgi magis imperium describi dicas quam populi. Ita enim ille in Platon. Alcib. pr. 18. p. 57: Ὁ μὲν γὰρ δῆμός ἐστι πρὸς ἑαυτὸ συνδεόμενον· ὁ δὲ ὄχλος διεσπασμένον πλῆθος· ὅθεν δὴ καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις διαφέρειν λέγουσι τὴν ὀχλοκρατίαν τῆς δημοκρατίας· ἔστι γὰρ ἡ μὲν ἄτακτος καὶ παράνομος καὶ πλημμελής, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένη. Ubi plura adposui in imo margine." *Cr.*

Δήμῳ μέν νυν, οἳ Πέρσῃσι κ. τ. λ.] Haud aliter fere Fabricius, Cineam de Epicuri doctrina disserentem audiens, „Utinam", inquit, „talia curent, qui hostes sint populi Romani, Pyrrhus ac Samnites." Vid. Plutarch. Pyrrh. 20. — Ad formam χράσθων conf. Bredov. p. 379 et 337 et ad περιθέωμεν eundem p. 394. Ipsius verbi significationem attigimus ad I, 129, quam ad vestes, arma, alia id genus proprie spectantem, deinde latius patentem et ad alias quasvis res traductam iam novit Homerus Odyss. III, 205: αἲ γὰρ ἐμοὶ τοσσήνδε θεοὶ δύναμιν περιθεῖεν, ubi conf. ab Ameisio nott. — In fine cap. cum recentt. edd. scripsi οἰκὸς pro εἰκός. ἀρίστους Noster dixit ad id simul respiciens, quod *principes* s. *primores* civitatis, nobili genere nati, optimates a Graecis sic nominari solent; cf. modo V, 29.

Μεγάβυξος μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώμην λέγων· Ἐμοὶ δὲ, τὰ μὲν εἶπε Μεγάβυξος ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα, δοκέει ὀρθῶς λέξαι, τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίην οὐκ ὀρθῶς. Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων, δήμου τε ἀρίστου καὶ ὀλιγαρχίης καὶ μουνάρχου, πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω. ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη· γνώμῃ γὰρ τοιαύτῃ χρεώμενος ἐπιτροπεύοι ἂν ἀμωμήτως τοῦ πλήθεος, σιγῷτό τε ἂν βουλεύματα ἐπὶ δυσμενέας ἄνδρας οὕτω μάλιστα. ἐν δὲ ὀλιγαρχίῃ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν ἔχθεα ἴδια ἰσχυρὰ φιλέει ἐγγίνεσθαι. αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμῃσί τε νικᾶν, ἐς ἔχθεα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσιες ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασίων φόνος, ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μουναρχίην· καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε, ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. Δήμου τε αὖ ἄρχοντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι. κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ ἔχθεα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλίαι 82

CAP. LXXXII.

Τρίτος δὲ Δαρεῖος κ. τ. λ.] Quae sequuntur, exscripsit Stobaeus Tit. XLVII, 24. p. 325 s. p. 300 T. II Gaisf. Ad locutionem ἀπεδείκνυτο γνώμην cf. nott. ad I, 170. Ad verba ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα conf. nott. ad III, 16 fin. et Kuehner. Gr. Gr. §. 392, α. — In seqq. verba καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων redde: *et si omnium eorum* (trium), *quae dixi, quodque* (in suo genere) *optimum sit* s. *habeatur;* de vi vocis πάντων cf. I, 50. III, 18 ibique nott.

πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω] τοῦτο i. e. τὸ μούναρχον εἶναι s. τὴν μουναρχίην, vid. Kuehner Gr. Gr. §. 421. not. 2. Haud aliter fere paulo inferius: καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε, ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. — ἑνὸς τοῦ cum recentt. edd. reposui pro mendoso ἑνός του. Mehlerum si sequamur in Mnemosyn. V. p. 71. 72, scribendum erit: ἄρχοντος γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου aut ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου ἄρχοντος. Mihi neutro opus esse videtur. Ad verba ἂν φανείη conf. Werfer. Actt. philoll. Monacc. I. p. 255. Verba seqq.: ἐν δὲ ὀλιγαρχίῃ πολλοῖσι ἀρετὴν κ. τ. λ. valent: *in paucorum potestate, ubi plures virtutem ad res publicas tractandas afferunt eandemque exercent, inter hos inimicitiae privatae eaeque validae exsistere solent.* Similem fere sententiam invenias expressam in Isocratis Panegyr. §. 79. — Ad locutionem αὐτὸς ἕκαστος (*unusquisque ipse* s. *solus*) Wessel. laudat Herod. VIII, 10. 123, Aeneam Tact. 4. Tu add. V, 78. VII, 19. Sequitur verbum in numero plurali (ἀπικνέονται), haud aliter atque III, 150. 158, ubi conf. nott.

ἀπέβη ἐς μουναρχίην] sc. τὰ πρήγματα s. τὸ κράτος, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 413, 3, qui idem §. 392, α. fin. consulendus ad διέδεξε; vid. etiam nott. ad V, 124. In utroque autem aoristo (ἀπέβη et διέδεξε) significationem eius, quod fieri plerumque soleat, inesse, monere vix opus. Conf. Herod. I, 194 ibique nott. Ad ipsam rem faciunt loci gemini, quos excitavit C. Fr. Hermann. Lehrb. d. Griechisch. Staatsalterth. §. 63. not. 3 seqq. ed quart. — In proxime seqq. ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι conf. ad voc. ἀδύνατα I, 91 et ob usum particularum μὴ οὐ Kuehner Gr. Gr. §. 718, 2, c.

δὲ ἰσχυραί· οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συγκύψαντες ποιεῦσι. τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται, ἐς ὃ ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιούτους παύσῃ. ἐκ δὲ αὐτῶν θωυμάζεται οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ δήμου, θωυμαζόμενος δὲ ἀν' ὧν ἐφάνη μούναρχος ἐών· καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος, ὡς ἡ μουναρχίη κράτιστον. Ἑνὶ δὲ ἔπεϊ πάντα συλλαβόντα εἰπεῖν, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερίη ἐγένετο, καὶ τεῦ δόντος; κότερα παρὰ δήμου ἢ ὀλιγαρχίης ἢ μουνάρχου; Ἔχω τοίνυν γνώμην, ἡμέας ἐλευθερωθέντας διὰ ἕνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν, χωρίς τε τούτου πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ· οὐ γὰρ ἄμεινον.

83 Γνῶμαι μὲν δὴ τρεῖς αὗται προεκέατο, οἱ δὲ τέσσερες τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν προσέθεντο ταύτῃ. Ὡς δὲ ἑσσώθη τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης, Πέρσῃσι ἰσονομίην σπεύδων ποιῆσαι, ἔλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε· Ἄνδρες στασιῶται, δῆλα γὰρ δή, ὅτι δεῖ ἕνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἤτοι κλήρῳ γε λαχόντα, ἢ ἐπι-

συγκύψαντες ποιεῦσι] i. e. *in idem incumbentes et consentientes faciunt.* Ita Wesseling., qui *συγκύψαντες* restituit pro mendoso *συγκρύψαντες*, laudans Herod. VII, 145. Aristoph. Eqq. 850. Quae probans Wyttenb. in Selectt. hist. p. 357. 451, addit: Synes. Epist. 136. p. 273 A. et Lucian. Bis accus. II. p. 796. Add. Dionys. Antiqq. Romm. VI, 58. Quae Bekkerus eumque secutus Dindorf. post haec verba addi volunt *τὰ ποιεῦσι* (cf. I, 39. II, 49. III, 16 etc.), a libris scriptis omnibus atque a Stobaeo absunt neque omnino necessaria videntur; itaque omisi cum Dietschio et Bredovio pag. 30. — In seqq. ad *ἐς ὃ ἂν — παύσῃ* conf. I, 93 ibique nott.

ἐκ δὲ αὐτῶν θωυμάζεται] In his constituendis Schweigh. et Gaisf. secutus sum. Neque aliter ediderunt Dindorf. et Dietsch. Valcken. pro *ἐκ δὲ αὐτῶν* maluit *ἐκ δὲ αὖ τῶνδε* (*postea*), quod receperunt Reiz. et Matth. — Ad verba seqq. *ἑνὶ δὲ ἔπεϊ — εἰπεῖν* conf. Herodot. VII, 16, 3 et quae plura similia affert Frotscher. ad Anonymi oration. funebr. pag. 50. — In seqq. *διὰ ἕνα ἄνδρα* redde: *unius viri operâ*, ut VI, 38. VII, 165.

τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν] *τὸ τοιοῦτο*, intelligit imperium s. dominatum unius viri s. regium, respiciens ad proxime antecedens *ἕνα ἄνδρα* indeque etiam articulum addens voci *τοιοῦτο*, de quo articulo addito conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 488, b. De verbi *περιστέλλειν* notione conf. I, 98. II, 147. III, 31. *χωρὶς τούτου* est: *praeterea.* Ad verba *οὐ γὰρ ἄμεινον* cf. I, 187. III, 71 ibique nott. De vocula *εὖ* (*ἔχοντας εὖ*) in fine posita plura dabimus ad V, 27.

Cap. LXXXIII.

Ἄνδρες στασιῶται] Minime *seditiosos* intellige viros, sed qui *eiusdem erant factionis* s. *τοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς στάσεως*. Monuit Larcher. De voce *ἄνδρες* in allocutione adiecta conf. Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 1154. p. 452 ed. alt. Ad *ἰσονομίην* conf. nott. ad III, 80. Ad *ἐς μέσον* conf. nott. ad III, 62 et quod mox in fine cap. legitur: *ἐκ τοῦ μέσου κατῆστο.* — In seqq. ad usum voculae *γὰρ* initio sermonis conf. allata ad III, 63.

κλήρῳ γε λαχόντα] i. e. *sorte lectum, adeptum.* Qui *λαχόντα* primus recepit pro *λαχόντων* Wesselingius haec excitavit similia: Aeschyl. S. c. Th. 55. [57, ubi cf. Blomfield in Glossario] 128. Eumen. 33. Herod. IV, 94. Phil. Const. Princip. p. 722.

τρεψάντων τῷ Περσέων πλήθεϊ τὸν ἂν ἐκεῖνο ἕληται, ἢ ἄλλῃ
τινὶ μηχανῇ· ἐγὼ μέν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεῦμαι· οὔτε γὰρ
ἄρχειν οὔτε ἄρχεσθαι ἐθέλω. ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρ-
χῆς, ἐπ' ᾧ τε ὑπ' οὐδενὸς ὑμέων ἄρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγώ,
οὔτε οἱ ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι. Τούτου εἴπαντος ταῦτα, ὡς
συνεχώρεον οἱ ἓξ ἐπὶ τούτοισι, οὗτος μὲν δή σφι οὐκ ἐνηγωνί-
241 ζετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ μέσου κατῆστο. Καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίη διατε-
λέει μούνη ἐλευθέρα ἐοῦσα Περσέων, καὶ ἄρχεται τοσαῦτα ὅσα
αὐτὴ θέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων. Οἱ δὲ 84
λοιποὶ τῶν ἑπτὰ ἐβουλεύοντο, ὡς βασιλέα δικαιότατα στήσον-
ται· καί σφι ἔδοξε, Ὀτάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπὸ Ὀτάνεω αἰεὶ γι-
νομένοισι, ἢν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἑπτὰ ἔλθῃ ἡ βασιληΐη, ἐξαί-
ρετα δίδοσθαι ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἑκάστου καὶ τὴν πᾶσαν

Tu vid. nott. ad III, 128. Inde πάλον ἔκυρσα de se dixit Darius ad regnum evectus apud Aeschyl. Pers. 781. — Ad ἐπιτρεψάντων mente repet. ἡμέων ex antecedentibus. — τὸν ἂν ἐκεῖνο ἕληται cum recentt. edd. revocavi e libris scriptis in hac lectione fere consentientibus; vulgo: τὸν ἂν ἐκεῖνοι ἕλωνται, quod librorum scriptorum auctoritate carere videtur. — Locutionem ἢ ἄλλῃ τινὶ μηχανῇ Wesseling. comparat cum ea dicendi formula, quae apud Lysiam occurrit: μήτε τέχνῃ μήτε μηχανῇ μηδεμιᾷ. Tu vid. Lysiae orat. in Agorat. §. 95. pag. 512 Reisk.

ἐπὶ τούτῳ δὲ — ἐπ' ᾧ] Cf. III, 48. — Mox reposui κατῆστο, ut I, 45, ubi cf. nott. Dictionem ipsam ἐκ τοῦ μέσου κατῆσθαι Wessel. interpretatur: *e medio secedere, neutrarum esse partium*. Conf. IV, 118. VIII, 22. 73. ἄρξομαι (ut *nullius vestrum imperio subiectus sim* s. *paream*), ut mox ἄρχομαι, eodem fere sensu passivo VII, 159 fin. 163. Conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 399 et quos locos affert Burges Prolegg. Thucydid. p. 139, in quibus ἄρχειν et ἄρχεσθαι similem in modum sibi opponuntur. Cf. etiam nott. ad III, 132. Ad structuram locutionis ἐπ' ᾧ τε sequente futuro indicativi consul. eundem Kuehner. §. 828, ubi apte laudat Herod. VI, 65. VII, 153. Conf. etiam supra I, 22 ibique nott.

Cap. LXXXIV.

ἐσθῆτά τε Μηδικήν] *Medicam vestem* Acanthiis honoris causa datam Noster scribit VII, 116. Nec aliam esse putem *Persicam vestem*, quam Cilicum regulo honoris causa tribuit Cyrus minor natu ap. Xenoph. Anab. I, 2. §. 27 coll. Aelian. V. H. I, 22 fin. Intelligitur enim *Medica stola*, quae dicitur, longa ad talos usque pertinens, vestis sinuosa et complicata, e serico confecta (ut scribit Procop. b. Pers. I, 20) et a Persis, postquam rerum potiti erant, recepta, ita ut et rex ipse et principes Persarum et quotquot alii viri illustres hoc munere honoris pleno ornarentur a rege, illâ solemniter uterentur. Pertinet huc, opinor, Herodot. I, 135, ubi Medicam vestem Persas assumpsisse scribit; id quod de Persarum primoribus potissimum, meo quidem iudicio, erit intelligendum. Nec alio spectat Cyri maioris edictum in Cyrop. VIII, 1, 40. 3, 1. Quod vero singulis viris tale vestimentum honoris causa a rege tribuitur, id plane congruit cum recentiorum Persarum more, apud quos singulis viris sive primoribus in honorem tale vestimentum, quod *Caftan* s. *Calat* vocant, a rege concedi solet. Neque huc non spectat, quod Mohammedes incolis urbis Ailat in Arabia vestem dedisse fer-

δωρεὴν, ἣ γίνεται ἐν Πέρσῃσι τιμιωτάτη. τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐβουλεύσαντό οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσέ τε πρῶτος τὸ πρῆγμα καὶ συνέστησε αὐτούς. ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνῃ ἐξαίρετα, τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβουλεύσαντο· παριέναι ἐς τὰ βασιλήϊα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἑπτὰ ἄνευ ἐσαγγελέος, ἢν μὴ τυγχάνῃ εὕδων μετὰ γυναικὸς βασιλεύς· γαμέειν δὲ μὴ ἐξεῖναι

tur, teste I. de Hammer in Wiener Jahrbb. LXVI. p. 24 seq. Pertinuerunt autem talia haud dubie ad munera illa maxime honorata, de quibus III, 160 et VII, 8 fin. Adhuc in monumentis Persepolitanis conspiciuntur in lapide incisi viri sive Medi sive Persae, hac stola induti ampla et maxime plicata, eaque ipsa discreti ab aliis inferioris conditionis hominibus, qui aliam vestem gestant. Vid. Heeren. Ideen I, 1. pag. 214 seq. et Mongez. Mém. de l'Instit. IV. p. 89 seqq. una cum tabula adiecta. — In antecedentibus verbis ad structuram ὡς — στήσονται conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 816, a. Ipsum verbum ἱστάναι in rege constituendo s. creando usitatum iam supra notavimus ad I, 97 coll. V, 42, notavitque Musgravius ad Sophocl. Antig. 662 coll. Oedip. R. 940. Eodem fere sensu καθιστάναι alii dixerunt scriptores: vid. Voemel. ad Demosthen. Olynth. III. p. 382.

ἐβουλεύσαντό οἱ δίδοσθαι ταῦτα] Revocavi cum recentt. edd. ἐβουλεύσαντο et hoc loco et paulo inferius (τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβουλεύσαντο et ἐβουλεύσαντο τοιόνδε) pro vulg. ἐβούλευσαν, cuius hic locus nullus esse videtur; sed consulto retinui ἐβούλευσε, de Otane quod recte dicitur; vid. nott. ad I, 73 et conf. Bredov. p. 24. Verum iam viderant Valckenar. (qui interpretatur: *re inter se deliberata constituerunt)*, Wesseling. et Matthiae. — Neque in iis, quae Otani, neque in iis, quae caeteris conceduntur privilegia, commemoratur id, quod Plutarch. II. p. 820 D. affert: septem Persarum principibus, qui magum interfecerant, concessum esse εἰς τοὔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς τὴν τιάραν φορεῖν· τοῦτο γὰρ ἐποιήσαντο σύμβολον χωροῦντες ἐπὶ τὴν πρᾶξιν. De tiara Persarum conf. nott. ad I, 132 et III, 12.

ἄνευ ἐσαγγελέος] Conf. I, 114 ibiq. nott. *Cr.* ad h. l. excitat: „Wesseling. ad Diodor. Sicul. XVI, 47. p. 118. Sainte-Croix Examen critiq. des histor. d'Alexandr. pag. 39 et Coraëm ad Heliodor. Aethiop. X in Animadverss. pag. 348." — Perquam similia his sunt, quae Lucian. De Syr. dea §. 25. Vol. III. p. 525 ed. Iacob. habet, ubi rex ad Combabum: ἀπίξεαι δὲ παρ' ἡμέας ἄνευ ἐσαγγελέος οὐδέ τις ἀπέρξει σε ἡμετέρης ὄψιος, οὐδ' ἢν γυναικὶ ἅμα εὐνάζωμαι.

γαμέειν δὲ μὴ ἐξεῖναι] Nam praeter pellices, quas multas habuere Persarum reges, suas quique habebant uxores legitimas, quibus nati soli ad successionem idonei essent. Vid. I, 135 ibiq. nott. Brisson. de reg. Perss. princip. I, 106 seq. — In universum quod attinet ad ea privilegia, quae h. l. septem coniurati sibi ac posteris suis in omne tempus constituisse dicuntur, antequam regem e suorum ipsorum numero eligerent, tenendum est, hos coniuratos, ut in Excurs. ad III, 70 exposuimus, ex Achaemenidarum tribu fuisse, ἔνθεν οἱ βασιλέες οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι, ut Noster scribit I, 125 (ubi vid. nott.), regia igitur stirpe et ipsos prognatos adeoque inter primores s. principes Persarum referri solitos et ad rerum publicarum curam regnique administrationem cum rege summo participandam vocatos: ac narrat Theophylactus Hist. III, 18, vel apud eos Persas, qui sexto post Chr. n. saeculo eum Byzantinis imperatoribus bella gesserunt, antiqua lege, quae ab ipso Dario Hystaspis f. condita fertur, rerum gravissimarum et illustrissimarum administrationem *septem tribubus* s. *familiis* sortito distributam

ἄλλοθεν τῷ βασιλέϊ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. περὶ δὲ τῆς βασιληΐης ἐβουλεύσαντο τοιόνδε· ὅτευ ἂν ὁ ἵππος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγξηται ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην.

Δαρείῳ δὲ ἦν ἱπποκόμος, ἀνὴρ σοφὸς, τῷ οὔνομα ἦν Οἰ- 85

esse. Quo eodem spectare arbitror, quod Mithridates Ponti rex genus suum ad unum ex his septem coniuratis retulisse dicitur apud Polyb. V, 43. §. 1, et quod Cappadociae reges se posteros ferebant Anaphae (i. e. Otanis), unius e septem illis coniuratis, cui inde Cappadociae regnum tributum fuerit, ὥστε μὴ τελεῖν φόρους Πέρσαις, ut tradit Diodor. Sic. XXXI, 28.

ὅτευ ἂν ὁ ἵππος] „Augurii ex equis capti apud Graecos exemplum vid. ap. Hom. Hymn. in Apoll. 231 seq. ibique Boettiger. in Matthiae Animadverss. in Hymn. Homer. p. 157 seq.“ *Cr.* Wesseling. observat, videri Persas matutinum legisse tempus, quod solem orientem venerarentur, coll. Procop. b. P. I, 3. Tu vid. Herodot. VII, 123 ibique nott. — Caeterum in his enarrandis consentit Ctesias cum Herodoto. Ita enim ille Perss. Excerptt. §. 15: *βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου μηχανῇ τινι καὶ τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμετίσαντος*. Ac postea haud pauci huius rei mentionem fecerunt usque ad Michaëlem Choniatam, qui in allocutione Isaaci Angeli §. 43 (Tubing. 1847. ed. Tafel) eiusdem meminit. In Bisutuna inscriptione nihil prorsus de hoc Persarum consilio augurioque ex equi hinnitu capto traditur: neque etiam in aliis inscriptionibus Persicis tale quid commemorari invenimus; quod enim in una Persepolitana inscriptione *equum*, cuius ope Darius ad regnum evectus sit, significari existimavit Lassen (Zeitschrift z. Kunde d. Morgenl. VI. p. 19 seqq. 23 seqq.), parum recte hoc fieri docuit Holtzmann. (Beiträge z. Erklärung der Persisch. Keilinschrift. pag. 31 seqq.). — „Respexerunt hunc et similes locos, qui de vocibus animalium praecepta consignarunt Grammatici, qui fere: *ἐφ' ἵππων χρεμετίζειν*. Vid. Ammon. III, 18. p. 228 Valcken., Tittmanni Praef. ad Zonarae Lex. p. XIII, et quos alios laudavi in Meletem. e discipl. antiq. I. p. 10 seqq. Olympiodorus in Platonis Alcib. pr. pag. 46: *αὐτὸς (Δαρεῖος) διὰ χρεμετισμοῦ τοῦ ἵππου ἐκτήσατο τὴν ἀρχὴν*, ubi Herodotum laudat.“ *Cr.* — De *equis soli sacris* conf. I, 189 ibiq. nott. Ac sponte in mentem venit Taciti in German. 10. §. 6, ubi de Germanis scribit, qui equorum candidorum „hinnitus ac fremitus observant: nec ulli auspicio maior fides non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes etc.“, ubi conf. interpretes atque Iacob. Grimm: Deutsche Mythologie p. 624 seqq. ed. sec., qui alia quoque attulit, unde intelligimus maioribus nostris equorum hinnitus admodum faustos visos esse pugnam ingressuris. *Cr.* addit Delium in: Nachträge zu Sulzers Theorie d. schön. Künste u. Wissenschaft. Vol. VI. p. 280.

φθέγξηται] „Vox propria de animalium voce naturali. Vid. Heyn. ad Iliad. XIX, 407. Observv. T. VII. pag. 609.“ *Cr.* Sic de canum latratu apud Apollon. Rhod. III, 1217. Apud Herodotum de hinnitu accipiendam esse vocem, vel ex cap. 87 patet.

Cap. LXXXV.

Δαρείῳ δὲ ἦν ἱπποκόμος] i. e. *equiso, equorum magister* s. *custos*, ut in Xenophont. Hellen. II, 4, 6 et Diogen. Laërt. VI, 83, ubi commemoratur Menandri fabula, quae inscribitur *Ἱπποκόμος*. „Differt ab *ἱπποφορβῷ*. Vid. Platon. Polit. pag. 261 pag. 255 Bekker., annotante etiam Scholiasta ad eum locum in cod.

11 *

βάρης. πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐπεί τε διελύθησαν, ἔλεξε Δαρεῖος τάδε· Οἴβαρες, ἡμῖν δέδοκται περὶ τῆς βασιληΐης ποιέειν κατὰ τάδε· ὅτευ ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθέγξηται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι, αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην. νῦν ὦν, εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶ, ὡς ἂν ἡμεῖς σχῶμεν τοῦτο τὸ γέρας, καὶ μὴ ἄλλος τις. Ἀμείβεται Οἰβάρης τοῖσδε· Εἰ μὲν δή, ὦ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοί ἐστι ἢ βασιλέα εἶναι ἢ μή, θάρσεε τούτου εἵνεκεν, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὡς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. Λέγει Δαρεῖος· Εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόφισμα, ὥρη μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὡς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν ἡμῖν ἐστι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰβάρης ποιέει τοιόνδε· ὡς ἐγίνετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίαν, τὴν ὁ Δαρείου ἵππος ἔστεργε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέδησε, καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρείου ἵππον· καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ

Clark. pag. 78 Gaisf." *Cr.* — Ad vocem σοφίην in seqq. conf. III, 4. Formam μηχανῶ nolui cum Bredovio mutare in μηχανέο, libris scriptis omnibus invitis; cf. III, 53 ibique nott. Ad structuram ὡς ἂν — σχῶμεν cf. I, 5. 11 ibique nott.

ἐν τούτῳ τοί ἐστι] i. e. *in eo situm est, inde pendet.* Cf. Herod. VI, 109, et quae Valcken. attulit: Euripid. Iphigen. Taur. 1057. Andocid. de Myster. §. 39. pag. 6, 18. Lys. De caed. Erat. §. 34. p. 20. In proxime seqq. ad verba τούτου εἵνεκεν *(quod ad hoc attinet)* cf. Kuehner. Gramm. Gr. §. 599 not. 2 et infra Herod. III, 122 ibique nott.

ὥρη μηχανᾶσθαι] Ex Bacchylideis (cf. Bacchyl. fragmm. ed. Neue nr. XXI. p. 33 seq.): οὐχ ἕδρας ἔργον οὐδ' ἀμβολᾶς Herodotea fluxisse vult Wessel., praeterea monens, verba seqq. ὡς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν ἡμῖν ἐστι dicta videri secundum proverbium: νῦν γάρ ἐστ' ἀγὼν (vid. Aristoph. Pac. 275) aut πλησίον ὁ ἀγών. Eiusmodi locutiones de iis, qui ad certamen aliquod se accingunt, attigit Casaubon. ad Sueton. Ner. 45. Pro ἡμῖν ἐστι Naber. in Mnemosyn. IV. p. 7 mavult scribi ἔσται. Quo mihi quidem non opus videtur. — Quae deinceps enarrantur de Oebaris fraude, inveniuntur quoque in brevius contracta apud Polyaen. Strateg. VII, 10.

ταύτην ἀγαγὼν] ταύτην repetitum post praegressum τήν, ut III, 63. 75. Plura Struve Spec. I. Quaest. de Herod. dial. pag. 29. (Opusec. II. p. 293 seq.). Sic quoque IV, 41 aliisque locis. — Monet Fischerus ad Weller. I. p. 371 et h. l. et cap. seq. perspicuitatis adiuvandae causa vocem θηλέων Nostrum addidisse.

τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ] περιῆγε cum Schweigh. et Gaisf. dedi pro περιήγαγε, quod e Wesselingii editione retinuerunt Matthiae et Dietsch. Quod nos reposuimus, placuit quoque Schaefero ad Dionys. Halic. de comp. verb. p. 208 (quem *Cr.* laudat), ubi τὰ μὲν cum sequenti πολλὰ iungi vetat, cum sibi cohaereant τὰ μὲν — τέλος δέ, plane ut alibi τὰ μὲν — τὰ δέ. Inde vertit: *et primum quidem saepius.* — Ad ἀγχοῦ conf. I, 190, et ad ἐγχρίμπτων (quod reposui pro ἐγχρίπτων) conf. II, 60 ibiq. nott. Suidas: ἐγχρίπτων· προσπελάζων. Mox θηλέῃ cum plerisque libris scriptis et Gregor. Corinth. de Ion. dial. §. 41. pag. 440 hunc locum excitante dedi, quia haec forma una est Herodotea, neque probum, quod in Al-

242 ἵππῳ, ἐγχρίμπτων τῇ θηλέῃ· τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον. Ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούσῃ οἱ ἕξ, κατὰ συνεθήκαντο, 86
παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων. διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὡς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγίνοντο, ἵνα τῆς παροιχομένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θήλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρείου ἵππος προσδραμὼν ἐχρεμέτισε· ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ ἐτελέωσέ μιν, ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ γενόμενα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύνεον τὸν Δαρεῖον ὡς

dina legitur θήλεϊ. Tu vid. Bredov. pag. 157.

ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον] Plerique libri *τὸν ἵππον*: equidem, quum hoc ipsum mente addendum sit ad *ἐπῆκε*, malui cum recentt. edd. retinere *τὴν ἵππον*, quod pertinet ad *ὀχεῦσαι*, ut in Platonis Euthyd. §. 63. pag. 298 E: *ἔγωγέ τοι εἶδον — αὐτὸν (τὸν κύνα) ὀχεύοντα τὴν κύνα.* Etenim loci sensus est: *admisit* (equum Darii), *ut iniret equam.* Noster infra IV, 30 *ἐπιεῖσι τοὺς ὄνους ταῖς ἵπποις.* Caeterum *ὀχεύειν*, *ὀχευτὴς* de *equo admissario* dici, pluribus monuit Frommel. in Creuzeri Melett. III. pag. 157.

CAP. LXXXVI.

Ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούσῃ] E Sancrofti et Vindobon. libro recepit Wesselingius *διαφαυσκούσῃ*. Sed Schweigh. et Gaisf. potissimum ob Florentini libri auctoritatem dederunt *διαφωσκούσῃ*, quod et h. l. et IX, 45 restitui quoque vult Bredov. p. 142, quodque etiam dedérunt Dindorf. et Dietsch. Apud Diodorum frequens *ὑποφώσκειν* et *ἐπιφώσκειν*, ut loci monstrant a Wessel. collecti ad XIII, 18 (ubi est: *τῆς ἡμέρας ὑποφωσκούσης*). Significat locutio, interprete Valcken., *postero die, ubi primum illuxit.* Alii scriptores, eodem monente Valcken., *ὡς ἡμέρα* s. *ὡς ἕως ὑπέφαινε*, i. e. *prima luce, cum primum dilucularet*, coll. Gell. N. Att. II, 29 ibiq. Gronov. et VII, 1. Ellendt ad Arrian. Exped. Alex. III, 21, 5. Infra VII, 217 Noster scripsit: *ἠώς τε διέφαινε*, quae una cum aliis afferuntur in Programmate Gottingensi (1836) de partibus noctis et diei ex divisionibus vett. P. I. pag. 10. — In seqq. *οἱ ἕξ* sunt *illi sex* coniurati, cum Otanes septimus imperio renunciasset. Sic III, 83 *οἱ ἕξ — ἐπὶ τῶν ἵππων* est: *equis insidentes*, s. *ἐπιβεβηκότες*, ut III, 84. 85 dixerat. Conf. etiam IX, 44 et IV, 141.

κατὰ συνεθήκαντο] Ad vocem *κατὰ (prout)* cf. I, 208 et Kuehner. Gr. Gr. §. 618. In seqq. verba: *διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον* reddunt: *dum urbe egressi vehuntur per suburbium*, ubi ad *διεξελαυνόντων* mente addas *τοὺς ἵππους* (cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 392, c, α.) et *κατὰ* eo sensu accipias, quo invenitur I, 30. 77, ubi vid. nott. Ad structuram *κατὰ τοῦτο — ἵνα* conf. III, 64 ibique nott. Ad usum praepositionis *κατὰ* cf. II, 121. §. 4 ibique nott. et III, 14.

ἐτελέωσέ μιν] *eum consummarunt*, i. e. *confirmarunt regem, inaugurarunt.* Confer. I, 120. 160. V, 111. Wesseling. citat Ep. ad Hebr. II, 10. Dixit autem Noster *τελεόω* (pro *τελειόω*), ut *τέλεος*, alia id genus, de quibus disputat Bredov. p. 155. — *ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ*, i. e. *quasi ex composito.* Citat Thomas Mag. p. 823, ubi haec: *σύνθετον οὐ μόνον τὸ συγκείμενον ἔκ τινων, ἀλλὰ καὶ ἡ συμφωνία.* Ad *προσεκύνεον* conf. nott. ad II, 80. Fulminis augurium faustum habebatur adeoque victoriae et regni omen, de quo cf. Iul. Caes. Bulenger: De terrae mot. et fulminibb. V, 9 et V, 17.

87 *βασιλέα. Οἱ μὲν δή φασι τὸν Οἰβάρεα ταῦτα μηχανήσασθαι, οἱ δὲ τοιάδε (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφότερα λέγεται ὑπὸ Περσέων), ὡς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἄρθρων ἐπιψαύσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίσι· ὡς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους, τὸν Οἰβάρεα τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρείου ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσενεῖκαι, τὸν δὲ αἰσθόμενον φριμάξασθαί τε καὶ χρεμετίσαι.*

88 *Δαρεῖός τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπεδέδεκτο· καί οἱ ἦσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι, πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου καὶ ὕστερον αὖτις Καμβύσεω. Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατήκουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγέ-*

Cap. LXXXVII.

ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίσι] i. e. *dicunt — eum manum tenuisse occultatam in braccis.* Cum recentt. edd. rescripsi *ἔχοι* pro *ἔχει*, libris sic iubentibus. De verbo *ἔχειν*, adiuncto participio, conf. I, 27. 28. De Persarum braccis s. *ἀναξυρίσι* conf. I, 71. Add. V, 49. VII, 67 et Mongez. Mém. de l'Instit. IV. pag. 32 seqq. 48 seq. — Caeterum nibil de his legitur apud Polyaenum Strateg. VII, 10 de Oebaris fraude narrantem: equum tradit Polyaenus cognito loco, in quo pridie cum equa rem habuisset, amatorio quodam affectu excitatum hinnitum edidisse primum.

ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους] *equos* hîc intelligit *sex* coniuratorum, qui de imperio decertaturi erant. *ἀπίεσθαι* proprie valet *emitti* (e carceribus) *indeque procedere;* ductum opinor de equestribus certaminibus, adeo ut loci sensus sit: *cum in eo esset, ut equi prodirent s. in certamen quasi descenderent.* Conf. Herod. VII, 122. — De structura mutata ex finita in infinitam orationem conf. III, 75 ibique nott.

φριμάξασθαί τε καὶ χρεμετίσαι] Glossa Herodotea: *φριμάξασθαι· φρυάξασθαι, φυσῆσαι.* Ac *φριμάττεσθαι* proprie de *hirco*, *φρυάττεσθαι* de *equo* dici monent veteres grammatici, Ammonius De diff. vocabb. p. 144 (ubi vid. Valcken. Animadverss. p. 226), Thomas Mag. p. 901. Sed Herodotum de equi hinnitu *φριμάξασθαι* dixisse expresse monuit Suidas s. v. coll. Schol. ad Theocr. Id. V, 141. Bachmann. ad Lycophron. Alex. 244. Schaefer. ad Dionys. Halic. De compos. verbb. p. 195, et quae alia citat Creuzer. in Melett. I. pag. 12. — *χρεμετίζειν* eadem in re narranda adhibuit Ctesias Excerptt. Perss. §. 15 et, monente *Cr.*, Olympiod. in Commentt. in Alcib. I. pag. 46. 155.

Cap. LXXXVIII.

Δαρεῖος — ἀπεδέδεκτο] Cum Darius, moriente Cyro (vid. I, 209), viginti ferme annos esset natus, Cambysis vero ac magi regnum octo expleret annos, Darium undetriginta annos natum s. anno 521 a. Chr. n. ad regnum accessisse concludit Larcher. in not. ad h. l. coll. Tab. chronol. VII. p. 630. Tu vide disputata ad III, 66 et 67. De ipso *Darii* nomine vid. Excurs. ad III, 70 et nott. ad VI, 98. In Aegyptiorum quoque monumentis inveniri nomen Darii notis hieroglyphicis declaratum ostendit Rosellini Mon. storic. II. p. 170 seq.

Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατήκουσαν κ. τ. λ.] *οὐδαμὰ* dedimus pro *οὐδαμᾶ*. Vid. nott. ad III, 10. Citat haec Eustath. ad Dionys. Perieg. 933. Arabes s. incolae eius terrae, quae nunc Yemen vocatur, quamquam vix hominum memoriâ tam liberi nominique subditi fuisse vi-

νοντο, παρέντες Καμβύσεα ἐπ' Αἴγυπτον· ἀεκόντων γὰρ Ἀρα-
243 βίων οὐκ ἂν ἐσβάλοιεν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. Γάμους τε τοὺς
πρώτους ἐγάμεε Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος, Κύρου μὲν δύο θυγατέ-

dentur, quemadmodum h. l. praedicat Herodotus, quem alii post (ut Diodor. II, 1) secuti sunt, tamen per breve tantum tempus exteris paruisse, cum terrae ipsius conditione satis tuti essent ab aliorum incursionibus dominatuque, bene monet Ritter: Erdkunde II. p. 191. Neque enim Darius, neque eius successores, nec ipse denique Alexander in Arabiam felicem usque progressi sunt et Augusti aetate, quae eo missa est Romanorum expeditio duce Acilio Gallo, re infecta rediit nec ad locorum quidem cognitionem multum profuit, teste Strabone XVI. pag. 782 s. pag. 1129 B. coll. pag. 780 s. p. 1126 B. seqq. De ea notione, quam de Arabia Noster habuit, conf. nott. ad Herodot. II, 8; de significatione verbi παρέντες vid. nott. ad III, 72. Ob dativum Πέρσῃσι, qui sequitur verbum κατήκουσαν, Herodotea affert Kuehner. Gr. Gr. §. 575.

ἀεκόντων γὰρ Ἀραβίων] Conf. supra III, 7. 8. Mox cum recentt. edd. e pluribus libris reposuimus ἐσβάλοιεν pro vulg. ἐσβάλλοιεν, cui patrocinatur censor Ienensis 1817. nr. 164. pag. 374.

Γάμους τε τοὺς πρώτους ἐγάμεε Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος] Dativum Πέρσῃσι Schweigh., qui olim addere voluit ἐν, post retulit ad πρώτους, ut intelligantur nuptiae, *quae Persis primae*, i. e. *nobilissimae* fuerint. Neque aliter fere Kuehner. Gr. Gr. §. 581, e. coll. 588, a. intelligi vult: *matrimonia ex Persarum iudicio nobilissima*. In Schweighaeuseri et Dindorfii versione Latina redditur „*inter Persas*“, quod haud scio an praeferendum sit respicienti quoque ad praegressa, quae de Arabibus Noster retulerat, qui iam ad Persas quasi regressurus et orationem quodammodo interruptam excepturus est. Neque abundare videtur haec vox hoc loco, ubi uxores iustis nuptiis ac legitimo matrimonio iunctae Dario recensentur; quippe quas e solis Persis et quidem ex una Cyri Achaemenisve stirpe regi sumere licuit; unam tantum novimus Estheram, modo huc illa pertineat, quae e simplici pellice in legitimae uxoris locum evecta esse videtur. Vid. Heeren: Ideen I, 1. pag. 468. Memorantur autem h. l. ab Herodoto eae solum uxores, quibuscum Darius ab eo inde tempore erat iunctus, quo regnum adeptus est. Quas *quattuor* fuisse, eo magis tenendum, cum e Mohamedi instituto *quattuor* uxores legitime ducere liceat, eiusdemque e decreto quattuor omnino omnium optimae habendae sint uxores. Quod e sanctitate numeri quaternarii apud orientales homines repetendum. Vid. I. de Hammer. Histor. Osman. I. p. 565. Filiae Gobryae, quam prius duxerat Darius, nulla h. l. mentio. Ac scribit Iustinus I, 10 de Dario: „Hic iam principio regni Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus, ut non tam in extraneum translatum quam in familiam Cyri reversum videretur.“ De simili Cyri consilio monuimus ad I, 95. Inter Darii uxores autem plurimum valuit *Atossa*, de qua Noster VII, 3: ἡ Ἄτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος, coll. III, 133. E Gobryae filia susceperat Darius filios tres, quorum unus Ἀρταβαζάνης (VII, 2), alter Ἀριαβίγνης (VII, 97), tertius, quae Valcken. est suspicio, Ἀρσαμένης vocabatur. Ex *Atossa* quattuor filios suscepit, teste Herodoto VII, 2, qui *Xerxem* maximum natu inter hos significat, et VII, 7 *Achaemenem* alterum Darii filium et Xerxis fratrem affert: quibus Valckenar. addi vult *Masisten* et *Hystaspem* (VII, 82. 97. 64); ex *Artystone Arsamen* et *Gobryam* (VII, 69. 72); e *Parmye* unum *Ariomardum* (VII, 78). Ex *Phratagyne*, filia fratris Artanis, nati *Abrocomes* et *Hyperanthes* (VII, 224), quod utrumque nomen aeque ac

ρας Ἄτοσσάν τε καὶ Ἀρτυστώνην, τὴν μὲν Ἄτοσσαν προσυνοικήσασαν Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὖτις τῷ μάγῳ, τὴν δὲ Ἀρτυστώνην παρθένον. ἑτέρην δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου θυγατέρα ἔγημε, τῇ οὔνομα ἦν Πάρμυς. ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὀτάνεω θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατάδηλον ἐποίησε. δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο. Πρῶτον μέν νυν τύπον ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῷον δέ οἱ ἐνῆν ἀνὴρ ἱππεύς· ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα τάδε· ΔΑΡΕΙΟΣ Ὁ ῾ΥΣΤΑΣΠΕΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ῾ΙΠΠΟΥ ΤΗι ἈΡΕΤΗι (τὸ οὔνομα λέγων) ΚΑΙ ΟΙΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ῾ΙΠΠΟΚΟΜΟΥ ΕΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ
89 ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ. Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι

Phaedimes (III, 68) nomen, quae Otanis fuit filia, quod Graece sonat, explicuimus ad III, 68.

δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο] i. e. *omnia ei potentiâ complebantur*, s. omne Persarum regnum ipsi redditum, ipsiusque potentia per omnes regni partes stabilita. Revocavi ἐπίμπλατο, quod idem legitur III, 108, cum Dindorfio (Praef. p. XLII) et Bredov. pag. 334. pro vulg. ἐπιπλέατο, quod ex Mediceo, Florentino, aliis fluxit, neque vero ferri h. l. potest. Verba seqq.: τύπον ποιησάμενος λίθινον Italus interpres reddit: *un monumento di pietra;* et in nota monet, τύπον minime hîc significare *statuam*, sed potius „*un basso rilievo*“. Recte: etenim τύπος h. l. imaginem s. figuram (equitis) significat, quam rex lapidi insculpi iussit: quales equitum s. bellatorum figurae saxis incisae adhuc inter veterum Persarum monumenta conspiciuntur; vid. II, 136. 138 ibique nott. Ad significationem verbi medii ποιεῖσθαι cf. I, 31 ibique nott. et Kuehner. Gr. Gr. §. 396, β.; ad vocem ζῷον cf. nott. ad II, 4. III, 47. Caeterum inter eas Darii inscriptiones, quae adhuc cognitae sunt, nullam esse, in qua equi, cuius ope ac virtute Darius ad regnum pervenerit, mentio fiat, iam supra ad III, 84 adscripsi: in ea, quae Darii sepulcro addita est, inscriptione aeque atque in Bisutuna unius Auramazdis s. Ormuzdi beneficio se regnum debere enuntiat Darius. Neque enim equum, cuius in hac Herodotea inscriptione mentio fit, de equo coelesti, qui est Sol (i. e. Ormuzd), intelligi posse, id quod nuper proposuit Donaldson (Journal of the Asiatic Society XVI, 1. p. 5 seq.), mihi quidem persuasum habeo.

τὸ οὔνομα λέγων] i. e. nomen equi hîc erat adscriptum s. indicatum.

Cap. LXXXIX.

Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι] Haec verba Latine sic reddidit Dindorf.: „*his peractis Persicum imperium in praefecturas distribuit*“ etc., ut sane verba ἐν Πέρσῃσι, quae ex mea sententia arcte cum verbis ποιήσας δὲ ταῦτα cohaerent, ad sequentia (ἀρχὰς κατεστήσατο) traxisse videatur. Rectius opinor Schweighaeuserus: *his domi peractis;* inde malim equidem ita locum intelligere: Darius, *haec cum peregisset in Perside* sive in ea terra, quae proprio sensu sic dicitur (Herodot. III, 97), Persepoli opinor, ubi hoc monumentum lapideum, cuius cap. 88 mentio fit, a rege constitutum esse credo, deinde ad totius regni administrationem propius accedens viginti eius provincias constituit singulisque tributa imposuit: id quod profecto fieri non potuit, nisi omni regno pacato omnibusque ad id pertinentibus terris ad regis obsequium redactis. Itaque hanc totius regni divisionem, de qua Herodotus refert, factam esse arbitror non sta-

ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλέουσι σατραπηΐας.

tim post magum interfectum et Darium ad regiam dignitatem evectum, sed aliquot certe annis praeterlapsis, cum oppressis iis seditionibus, quas in variis regni provinciis exortas, mox vero a Dario exstinctas esse tradit inscriptio Bisutuna, omnia essent pacata et regis imperio obedirent; id quod vix ante annum 516 ante Chr. n. fieri potuisse existimo, si quidem vel post Babyloniorum seditionem, quae urbe Babylone capta mense Augusto anni 518 (vid. nott. ad III, 150) finita est, alias denuo exortas esse seditiones e Bisutuna inscriptione a Dario ipso posita intelligimus: adeo ut demum circa annum 516 Darius ad hanc regni descriptionem, quae omnes terras complecteretur, accedere potuerit.

ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι] Agnoscimus in hisce rudimenta interioris quam dicunt administrationis regni Persarum per provincias nunc accuratius descripti vel potius describi coepti: id quod priores Persarum reges, et Cyrus et Cambyses, pari modo neglexisse videntur. Coniuncta enim est haec provinciarum descriptio, quam Darius instituisse s. ordinasse fertur, cum accuratiori tributorum, quae singulis gentibus provinciisque subditis sint praestanda, distributione, quin ex ea ipsa quodammodo nata videri queat, summam regni stabiliendi curam egregie illa quidem prodens. Neque enim fugit regem sapientem, regni administratione non bene ordinata tributisque singulorum populorum non satis accurate constitutis (quae prius, ut dona offerebantur, nec certa, nec ad ullum modum mensuramque adstricta; quo ipso vel magis premebant subditos praefectorumque regiorum arbitrio plane expositos), ipsum regnum vix diu stare posse integrum imperiumque, brevi acquisitum, mox iam eversum iri. Quae vero Noster de hac Persici regni descriptione retulit, ea ex optimis fontibus pleraque certe fluxisse quamquam non est, quod dubitemus, ad posteriora tamen regni tempora eam non prorsus convenire haud mirum. Cum enim prima talis divisionis rudimenta potius, quam ipsam perfectam omnique parte absolutam descriptionem Darius exhibuerit, postmodo nonnulla mutata aliterve constituta esse quis miretur? Neque unice ad tributa ac vectigalia, ut quibusdam (vid. Ritter: Erdkunde VIII. p. 85. 111 seq.) placuit, haec descriptio spectasse censenda est, ita ut alia quaedam praeterea exstiterit ipsius terrae s. provinciarum descriptio; nam tale quid nunquam in Persarum rebus locum habuisse invenimus, apud quos utrumque potius semper coniunctum fuisse consentaneum est. Neque accurate locorum ac terrarum rationem situmve secuta est haec descriptio, in qua maior ratio habita fuisse videtur terrarum sive gentium, prout illae quidem in Persarum venerint ditionem. Quarum nonnullae post a Persis quae defecerunt, nullum amplius tributum solvisse inveniuntur. Itaque nil mirum, si apud posterioris aetatis scriptores quaedam inveniuntur, cum Herodoteis quae minime congruant, immo ob temporum diversitatem maxime distingui debeant. Quo vel illud refero (alia ut taceam), quod ad numerum satrapiarum pertinet, in quo ab Herodoto valde discrepant aliorum scriptorum testimonia, quae dudum attulit Barn. Brissonius De reg. Perss. principat. I. §. 169 ac nuper disquisivit Hitzig (Das Buch Daniel s. Exegetisch. Handbuch z. A. T. Part. X. p. 90 seq.) ad Danielis locum VI, 2, ubi *centum viginti* satrapias Darius constituisse dicitur; qui numerus ad *centum viginti septem* satrapias adscendit in libro Esther. I, 1. VIII, 9: eundem numerum prodit Iosephus Antiqq. Iudd. XI, 3. §. 2. XI, 6. §. 1, qui alio loco (ibid. X, 11. §. 4) *trecentas sexaginta* satrapias (quae inde conveniant cum numero dierum anni) a Dario factas esse scribit: quos numeros omnes valde exaggeratos nimiosque videri

καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας ἐτάξατο φό-

vix est, quod moneam: neque enim licebit cum Wheeler. (Geography of Herodot. pag. 202) gentium potius numerum quam satrapiarum hîc respicere. Plato, qui regnum a Dario in *septem* partes divisum esse narrat (De legg. III, 12. p. 695 coll. Epist. VIII. p. 332 A), unde hauserit, equidem haud affirmem: in numero satrapiarum eo, quem declarat Herodotus, acquiescere malim: quippe ad quem proxime accedit is terrarum singularum Dario subiectarum numerus, qui a Dario ipso in Bisutuna inscriptione indicatur Tab. I. §. 6, ubi singulis terris nominatis sequitur in fine numerus *XXIII*, quem sine iusta causa in numerum *XXI* mutari voluit Rawlinson (vid. ad III, 30) pag. 198; sed vid. Oppert. l. l. XVII. pag. 274 et conf. quae dixi in: Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Vol. L. pag. 393.

καλέουσι σατραπηΐας] De *satrapae* et *satrapiae* nomine dixi ad Ctesiam pag. 122 et ad Herodot. I, 192. De singulis satrapiis, quas a Dario institutas deinceps recenset Herodotus, accurate iam exposuit Heeren. Ideen I, 1. p. 145 seqq. itemque Rennel. l. l. pag. 479 seqq., Wheeler Geography of Herod. pag. 204 seqq., addita delineatione singularum satrapiarum: quibuscum conf. Ritter: Erdkunde VIII. p. 85 seqq. Nunc vero nova lux accessit ex ipis Persarum inscriptionibus cuneatis, e quibus huc potissimum pertinet una Persepolitana *), meridionali palatii parieti insculpta, in qua Darius profert terras ipsius imperio subditas; altera Darii sepulcro adiecta **), quod eo loco, cui nunc nomen Nakschi Rustam, adhuc reperitur, et ipsa terras singulas indicans, quae regis imperio paruerint; tertia denique Bisutuna (de qua vid. nott. ad III, 30), in qua Darius ipse (Tab. I. §. 6) singulas recenset terras, quae ad ipsius regnum pertineant. Atque addi his poterunt ea terrarum nomina, quae primo capite libri Vendidad continentur et ad antiquissima Persarum tempora recedunt: de quibus post Kleuker. (Zendavest. II. pag. 299), alios ***), disseruerunt M. Haug in: Bunsen, Aegyptens Stelle in d. Weltgesch. Buch V. Abth. IV. V. pag. 104 seqq. et Kiepert in: Monatsbericht. d. Akad. d. Wissensch. z. Berlin. 1856. Decemb. p. 621 seqq. His igitur omnibus ita usi sumus, ut lucis nonnihil inde acciperent Herodoti verba, respectu simul habito eorum, quae infra VII, 61 seqq. traduntur de singulis gentibus, quae in Xerxis exercitu militarint, ex publico quodam documento opinor et ipsa deprompta. Atque dici vix potest, quantum haec omnia valeant ad Herodotum illustrandum quantumque fidei addant iis, quae historiae pater h. l. prodidit, publica opinor documenta secutus, in quae ipse inciderat, cum iter per Persarum regnum faceret, neque Hecataei scrinia compilans, quae est Klausenii sententia ad Hecataei fragmm. pag. 95. Id unum teneri volumus, idque in hac tota quaestione valde respiciendum nobis videtur: eam satrapiarum descriptionem et singularum terrarum gentiumque notationem, quam Herodotus exhibet, ad regni administra-

*) Exhibuit hanc primus Niebuhr. in Itiner. Tom. II. Tab. XXXI. J., repetiit deinde Ker Porter (Travels in Georgia, Persia etc. London. 1821. Vol. I. tab. 55.) atque explicare studuit A. Lassen: Die altpersisch. Keil-Inschrift. v. Persepolis etc. Bonn. 1836. pag. 19 seqq. 62 seqq. et Zeitschrift z. Kunde d. Morgenl. VI. p. 43 seqq., Benfey: Die Persische Keilinschrift (Leipzig 1847) p. 53, Oppert in: Journal Asiatique IV. Ser. T. XIX. p. 140 seqq. Conf. etiam Holtzmann: Beiträge z. Erklärung der Pers. Keilinschr. I. Carlsruhe 1845.

**) Vid. Lassen in: Zeitschrift etc. VI. p. 88 seqq., Holtzmann l. l. pag. 121 seqq., Benfey l. l. pag. 55, Hitzig: Die Grabschrift des Darius zu Nakschi-Rustam. Zürich. 1847. Oppert. in Zeitschrift etc. XI. (II, 1) pag. 133 seqq. coll. Journal Asiat. IV. Ser. T. XIX. p. 150 seqq. Imaginem splendidam exhibet Flandin: Voyage en Perse Pl. 172 et 173.

***) Vid. potissimum Burnouf Comment. sur le Yacna Notes et Eclairciss. p. LV seqq. et p. XCIII seqq.

ρους οἱ προσιέναι κατὰ ἔθνεά τε καὶ πρὸς τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσσων, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρω ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμων. Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσοδον τὴν ἐπέτειον κατὰ τάδε διεῖλε. τοῖσι μὲν αὐτῶν ἀργύριον ἀπαγινέουσι εἴρητο Βαβυλώνιον σταθμὸν τάλαντον ἀπ-

tionem et certam tributorum exigendorum rationem pertinere: illum vero recensum terrarum singularum ad Persici regni ambitum pertinentium, quem in inscriptionibus illis invenimus, fieri potius ad regis summi potentiam declarandam et celebrandam neque aliud quid spectare: unde recte Oppert. l. l. (XVII. p. 276): „les satrapies *(Khsatrapâvasiya, Khsathrapâthra)* indiquent une division administrative, tandisque les provinces *(dahyâva)* ont une signification purement ethnique." Haec qui respiciat, is quoque intelliget, cur satrapiae singulae vel gentes his comprehensae non prorsus conveniant cum iis ipsis terris, quas in inscriptionibus illis prolatas invenimus: quod ubi factum est, id accurate suo quidque loco indicavimus.

ἐτάξατο φόρους] i. e. *instituit, imperavit tributa a singulis populis sibi praestanda.* De locutione monuit Siebelis ad Pausan. VIII, 52. §. 2. Tu conf. III, 13 ibique nott. et infra III, 97.

ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας] i. e. *praetergrediens gentes finitimas* s. *vicinas;* ita ut non semper gentes vicinae s. contiguae ad unam eandemque provinciam adscriptae fuerint, sed etiam aliae remotiores, aliis gentibus interiectis separatae et disiunctae. Hoc enim sibi volunt verba seqq. (in quibus cum Dindorf. et Dietsch. vulgarem ordinem retinui, mutatum a Schweighaeus. et Gaisford. e libri Sancroft. auctoritate): τὰ ἑκαστέρω ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμων, i. e. *ditioni alii alias quoque gentes* (non adiacentes finitimasque, sed) *remotiores adscribens.* Sed hoc vix aliquoties factum esse monet Heeren. l. l. p. 146, Rennelii iudicium, quo localis, ut dicunt, tantum fuerit haec provinciarum descriptio, merito reiiciens, quippe ipsius Herodoti verbis refragantibus. Contra exstitit Maltebrun. (Nouvell. Annall. d. Voyag. II. pag. 335) provincias longiore intervallo separatas in hac satrapiarum descriptione iunctas fuisse prorsus negans, cum nullum istiusmodi separationis inveniatur exemplum, modo singula rite intelligantur et explicentur. Quae enim in unam satrapiam fuerint coniunctae terrae, eas omnes sibi conterminas aut certe propinquas fuisse vult, ita ut ibi tantum exsistant difficultates, ubi nomades commemorentur.

Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσοδον τὴν ἐπέτειον] Haec ipsa verba adiecta indicare quodammodo videntur, in hac regni divisione non una tributa valuisse, sed omnem reipublicae administrationem, quam dicunt, regem respexisse. Ne quis vero credat, ex hisce tributis singularum gentium, quae Persarum imperio paruerunt, aerarium exstitisse, unde in rempublicam impensae fuerint factae ac militibus, magistratibus salaria stipendiaque soluta; pro orientis more omnia istiusmodi tributa ad regem ipsum, qui pro arbitrio utatur, pertinent. Conf. Heeren. Ideen I, 1. p. 478. — Intactum reliqui ἐπέτειον, ut II, 25. 92 et III, 95. V, 49, e Bredovii praecepto mutandum in ἐπέτεον, quod h. l. dederunt Dindorf. et Dietsch., quodque etiam IV, 26 vulgo legitur. Conf. etiam Gregor. Corinth. pag. 440 ed. Schaef.

Βαβυλώνιον σταθμὸν τάλαντον ἀπαγινέειν] Vox τάλαντον ne mutetur in ταλάντου, monet Wessel., laudans I, 51. Aelian. V. H. X, 17 et I. Fr. Gronov. De pecun. vet. I, 6. Mox pro Εὐβοεικὸν dedi cum recentt. edd. e tribus codd. Εὐβοϊκόν, quae forma apud Polybium, Strabo-

*αγινέειν, τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι Εὐβοϊκόν. τὸ δὲ Βαβυ-
λώνιον τάλαντον δύναται Εὐβοΐδας ἑβδομήκοντα μνέας. Ἐπὶ
γὰρ Κύρου ἄρχοντος καὶ αὖτις Καμβύσεω ἦν κατεστηκὸς οὐδὲν* 244
*φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα ἀγίνεον. διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐπίταξιν
τοῦ φόρου καὶ παραπλήσια ταύτῃ ἄλλα λέγουσι Πέρσαι, ὡς
Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος, Καμβύσης δὲ δεσπότης, Κῦρος δὲ*

nem, Appianum reperitur. Sic quoque III, 95 aliisque locis, quos attulit Bredov. pag. 162. In ipsa re cum Herodoto prorsus consentit Pollux IX, 86, septuaginta Atticas ponens minas; septuaginta duas minas *Atticas* Aelianus V. H. I, 22 Babylonio talento attribuit, cui Noster septuaginta tantum minas *Euboicas* adscribit: unde sequitur, septuaginta duas minas Atticas aequasse septuaginta Euboicas, talentumque Euboicum Attico gravius fuisse ea fere ratione, quae obtinet inter numerum tricesimum quintum et tricesimum sextum. Itaque vix opus, ut cum Gallo docto (De la Barre in Mém. de l'Acad. d. Inscript. XII. p. 226 seqq.) in Herodoti textu refingatur: *ἑβδομήκοντα καὶ δύο μνέας*, praesertim cum, iudicante Boeckhio Metrolog. Untersuchungg. pag. 46, ne hac quidem ratione omnia ea, quae in numeris Herodoteis et hoc loco et potissimum infra cap. 95 (ubi vid. nott.) spectanda sunt, secum bene componi queant ipseque Herodotus, nisi in eius verba irrepsisse menda statuas, vix ullius culpae errorisve immunis sit iudicandus. Uberior ad h. l. exstat Bellangerii et Larcheri annotatio, illius emendationem hancce probantis, huius reiicientis Euboicumque talentum septuaginta minis constitisse indeque Babylonio par ferme fuisse iudicantis. Nec sane multum differre videtur Euboicum et Atticum talentum, quod ipsum sexaginta minas continuisse neminem fugit. Ad nostras mensuras si revocaris, auctore Wurmio De pondd. rationn. etc. pag. 47 pondus minae Atticae est 8214,28571 gran., talenti Attici 492857,1 gran. Paris., itaque mina aequat 0,891,3070 libr. Parisin. sive 0,932 7821 libr. Colon. (s. 29 Loth 3,3961 Quint. Colon.), talentum 53,47843 libr. Paris. sive 55,96694 libr. Colon. Aliam Galli docti, Letronnii, computationem exhibet Miot, Gallus Herodoti interpres; ex qua *mina Attica* valet 436,5 grammes recentioris mensurae; *Euboica mina* 448,971 grammes indeque *talentum Euboicum* 26938 grammes sive 26 Kilogrammes, 938 grammes s. 55 lib. 4 gr. antiqui ponderis. — Ad formam *μνέας* conf. I, 51. II, 180 et alia, quae excitavit Bredov. pag. 219; de accusativi usu monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 556. In seqq. retinui *κατεστηκὸς*, quod in *κατεστεὸς* mutari mavult Bredov. p. 399; cf. etiam nott. ad II, 126.

ἀλλὰ δῶρα ἀγίνεον] Haec verissime dici orientaliumque regnorum conditioni maxime convenienter quivis intelliget. Quippe in quibus hodieque subditi muneribus, quae regi s. principi offerre coacti sunt, magis adeo premuntur, quam tributis ordinariis vectigalibusque. Nec aliter Cyri maioris natu institutum fuisse, res ipsa docet. Confer Heeren. Ideen I, 1. pag. 404. Nec refragatur Herodoteae narrationi de hac tributorum annuorum descriptione a Dario instituta (conf. Polyaen. VII, 10, 3) illud, quod supra III, 67 Persis magus concessisse dicitur *ἀτελητην στρατηΐης καὶ φόρου*. Nam ibi non de ordinario ac stato tributo agitur, sed de eo ipso, quod singulis gentibus pro temporum locorumque ratione fuerit impositum, sive doni ad instar quotannis ut penderent imperatum. Strabo XV. p. 735 s. 1068 B. ad Darium Longimanum tributorum rationem institutam reiicit.

ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος] Ad significationem verbb. *κάπηλος* et *καπηλεύειν* faciunt, quae ad I, 94 coll. 155 notata sunt. — Sententia

πατήρ· ὁ μὲν, ὅτι ἐκαπήλευε πάντα τὰ πρήγματα, ὁ δὲ, ὅτι
χαλεπός τε ἦν καὶ ὀλίγωρος, ὁ δὲ, ὅτι ἤπιός τε καὶ ἀγαθά σφι
πάντα ἐμηχανήσατο. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνήτων τῶν 90
ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ Μιλυέων

ab orientalium indole loquendive more non aliena et in posteriorum scriptorum libris saepe obvia, ubi Darius ob avaritiam notatur. Plura, monente Wesseling., Spanhem. ad Iulian. Or. I. p. 9 et Davis. in Maximi Tyr. Diss. IV. pag. 508. Add. Krabinger. ad Synesii orat. de regn. cap. IV. p. 154. Darii divitias commemorat quoque Hieronymus Epist. LX ad Heliodor. §. 11 (T. I. p. 337 ed. Vallars.). Probant autem Darii avaritiam vel certe nimium argenti studium ea, quae memoriae produntur I, 187, sed mitem quoque eius animum in remittendis tributis declarant ea, quae narrantur a Plutarch. Mor. II. p. 172 F et Polyaen. VII, 11, 3. Honorificentius de Dario testimonium Plato quoque praebet Epist. VII. p. 332 B.

ὀλίγωρος] Sic dicitur, qui nullius rei curam rationemve habet, durus ac superbus est. Hinc VI, 137 iunguntur ὕβρις et ὀλιγωρίη. Ad vocem χαλεπὸς conf. I, 100.

ὁ δὲ, ὅτι ἤπιος κ. τ. λ.] Eadem de Cyro, qui *patris* appellatione a subditis afficiebatur, praedicant Proclus et Olympiod. in Commentt. ad Platon. Alcib. I. pag. 151 seq. II. pag. 45: coll. Michaël. Choniat. loco supra ad III, 84 laudato; ac longe ante hos Xenophon in Cyropaed. VIII, 2, 9 coll. VIII, 1, 44. VIII, 8, 1 et Aeschylus in Perss. 774 seq., ubi Darium ipsum facit loquentem de Cyro: Κῦρος, εὐδαίμων ἀνὴρ, ἄρξας ἔθηκε πᾶσιν εἰρήνην φίλοις. Add. Pausan. VIII, 43. §. 3 ibique Siebelis pag. 335. Diodor. IV, 30. Cicer. De republ. I, 27 ibiq. A. Mai. coll. II, 26. Herodotea attigit Eustath. ad Ili. II, 57. Multa de his Gataker. ad Antonin. I, 9. pag. 11. Satis autem notum, quo sensu sibi opponantur πατὴρ ac δεσπότης, quae quidem appellatio *domini* Graecis semper invidiosa videbatur. — In verbis καὶ ἀγαθά σφι πάντα ἐμηχανήσατο reliqui πάντα, cuius loco Mediceus, Florentinus, alii τὰ ponunt, unde τὰ πάντα exhibuit Dietsch.

Cap. XC.

Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ] *Magnetes*, qui in Asia minori ad Maeandrum et Magnesiam prope Sipylum habitabant, distinguuntur ab eiusdem nominis gente, quae in Thessalia sedes habuit. Vid. VII, 173. 183. De Ionibus cf. I, 142 seqq., de Aeolibus I, 141, de Caribus I, 171, de Lyciis I, 173 coll. VII, 92, de Pamphylis I, 28. VII, 91. — Ad Μιλυέων conf. I, 173 ibiq. nott. — Ad hanc praefecturam quae adscriptae erant gentes, eae omnes oram Asiae minoris maritimam occidentalem et meridionalem fere totam explent a Troade inde usque ad Ciliciam. Solos Milyenses non ad oram, sed intus habitasse, inde forsitan colligi poterit, quod VII, 77 inter copias Xerxis pedestres commemorantur. Dores quoque hac satrapia comprehensos fuisse non dubitamus. In inscriptionibus supra (ad III, 89) indicatis *Yuna* reperitur nomen terrae, quam ad *Ioniam* indeque ad hanc ipsam satrapiam spectare, dubio vix caret, cum *Yuna* eo sensu a Persis adhibita videatur vox, quae omnes Graecae stirpis gentes in Asia minori insulisque adiacentibus subditas Persis complectatur, ab *Ionibus* ipsis significatione ducta. Oppert. (l. l. XVII. p. 279) in Bisutuna inscriptione *Iones* maritimos (i. e Graecos in insulis habitantes) et *Iones* terrae continentis (Graecos in Asia minori habitantes) commemorari putat. — Rennelio l. l. pag. 481 eam ob causam videtur rex omnes gentes mari proximas in unam coniunxisse ditionem, quo navales copiae uni potissimum duci ac praefecto essent subditae.

καὶ Παμφύλων (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος φόρος οὗτος) προσήιε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου· ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτός οἱ νομὸς κατεστήκεε. ἀπὸ δὲ Μυσῶν καὶ Λυδῶν καὶ Λασονίων καὶ Καβαλίων καὶ Ὑγεννέων πεντακόσια τάλαντα· νομὸς δεύτερος οὗτος. ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιὰ ἐσπλέοντι, καὶ Φρυγῶν καὶ Θρηΐκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Παφλαγόνων

ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτός οἱ νομὸς κατεστήκεε] Hanc satrapiam omnium primam quod Noster protulit, cum in ipsis inscriptionibus cuneatis post multas alias demum nominata inveniatur haec terra, id profecto non fecit dignitatis causa, qua haec provincia primum inter caeteras occuparet locum, sed singularum satrapiarum recensum ita instituit, ut ab ea, quae maxime occasum versus sita Graecis esset proxima, initio facto deinde orientem versus procederet ad eas indicandas, quae in occidentali Persici regni parte essent sitae, a septima inde satrapia alium sequeretur ordinem in reliquis enarrandis; cf. nott. ad III, 91.

καὶ Λασονίων καὶ Καβαλίων καὶ Ὑγεννέων] In his nominibus libri scripti variant. Nos recentt. edd. secuti sumus. Pro Λασονίων in Florentino aliisque codd. invenitur Ἀλυσονίων. De quo conf. nott. ad IV, 17. Valcken. coniecerat: Λασονίων τῶν καὶ Καβηλέων καλευμένων, tum ob VII, 77 (ubi haec exstant: Καβήλεες δὲ οἱ Μῄονες, Λασόνιοι δὲ καλεύμενοι), tum ob Hygennenses, gentem prorsus incognitam. Videntur autem sedes harum gentium in Lydia eiusque ea parte, quae ad Lyciam vergit, esse quaerendae. Conf. Rennel. l. l. pag. 482. *Caballiam* regionem novit Plinius H. N. V, 28 (ubi vid. Parisot. pag. 341) coll. 32. Add. Stephan. Byz. s. v. Plura de his vid. apud Forbigerum: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 323 seqq. et adde ea, quae afferuntur in Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. LVIII. p. 213. *Hygennenses* quod attinet, Wesselingio in mentem venit regionis Obigenes, quae Lycaoniae fuit pars, teste Plinio l. c. De *Lydis* ac *Mysis* conf. I, 28 ibiq. nott. 93. 171 et VII, 74. Ex inscriptionibus cuneatis huc pertinet ea terra s. provincia, cui nomen *Sparda*, quod cum Lassenio (Zeitschrift f. Kunde d. Morgenl. VI. p. 50) et Hitzigio (l. l. pag. 79) ad Graecorum *Sardes* mihi recte retulisse videor (Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. L. p. 396), quodque de *Lydia* accipi vult Oppert. (l. l. XVII. p. 279).

πεντακόσια τάλαντα] Vocem ἀργυρίου, quae in edd. vetustis additur, scripti libri ignorant. Nec dubium, illam mente potius subaudiendam, quam textui inserendam esse. Fines huius satrapiae cum priore multo angustiores videantur, ne quis miretur ei maiorem argenti summam impositam, monet Rennel. l. l., per Lydiam, quae ad hanc satrapiam pertinuit, auri et argenti fuisse metalla fluviumque Pactolum e Tmolo aurum secum ferentem; quo factum, ut Lydiae regum divitiae in proverbium olim cesserint ipsique Lydii primi nummos cuderint, teste Herodoto I, 94, ubi vid. nott. Et magis huc pertinet Nostri locus V, 49, ubi Lydos dicit Aristagoras πολυαργυρωτάτους optimamque habitantes terram. Cf. Creuzer. ad Xanthi Λυδιακῶν reliquias in Historicorr. graecc. antiquiss. fragmm. pag. 203 seq.

ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιὰ ἐσπλέοντι] i. e. „ab Hellespontiis a dextra intro naviganti", si sc. a mari Aegaeo Hellespontum petis, ut ad Hellesponti oram Asiaticam intelligantur habitantes. De locutione ἐπὶ δεξιὰ conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 581; ad participii (ἐσπλέοντι) usum vid. nott. ad I, 51.

καὶ Φρυγῶν κ. τ. λ.] Conf. VII, 72. 73. De *Thracibus Asiaticis* vid. nott. ad I, 28, ubi etiam de *Mariandynis*. Per *Syrios* indicari *Cappadoces*, pa-

καὶ Μαριανδυνῶν καὶ Συρίων ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. ἀπὸ δὲ Κιλίκων ἵπποι τε λευκοὶ ἑξήκοντα καὶ τριηκόσιοι, ἑκάστης ἡμέρης εἷς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια· τούτων δὲ τεσσεράκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσαν ἵππον τὴν Κιλικίην χώρην ἀναισιμοῦτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἑξήκοντα Δαρείῳ ἐφοίτα· νομὸς τέταρτος οὗτος.
Ἀπὸ δὲ Ποσειδηΐου πόλιος, τὴν Ἀμφί- 91

tet ex I, 72, ubi vid. nott. coll. I, 6. V, 49 et Jacquet in Journal Asiatique (III. Ser.) VI. p. 387 seq. De *Paphlagonibus* cf. I, 28. 72 et VII, 72. *Troadem*, e prima satrapia exclusam, Rennel. statuit pag. 483 seq. 485 hac praefectura tertia comprehendi, quae si cum prima et secunda comparetur, multo maioris ambitus esse videatur, licet hae tres satrapiae coniunctae ne unam quidem earum aequent, quales in orientalibus regni partibus fuerint institutae. Complectebatur autem tertia praefectura omnem Asiam minorem orientem versus a Lydia, septentrionem versus a Tauro, ad Pontum usque et Thermodontem fluvium. Itaque huc pertinebit ea provincia, quae in tribus inscriptionibus cuneatis dicitur *Katapatuka* s. *Cappadocia* (cf. Rawlinson in: Journal of the roy. Society XI, 1. pag. 95), cuius etiam satrapa Dario regnante commemoratur in Ctesiae Excerptt. Perss. §. 16.

ἀπὸ δὲ Κιλίκων] Iure statuit Rennel. l. l, pag. 485 *Ciliciae* fines Herodoti aetate latiores fuisse, ut qui orientem versus Euphratem attigerint (V, 52) et occidentem aeque ac septentrionem versus fines terrae posterioris multo superaverint. Ciliciae terrae nulla fit mentio in inscriptionibus, nisi hanc terram Cappadociae satrapiâ, quae tertia est Herodoti, simul comprehendi existimes: neque enim huc referri posse existimo eam terram s. provinciam, quam in Bisutuna inscriptione decimo loco constitui vult Oppert. (l. l. p. 274. 279) *Ionum* in continenti habitantium: quae ipsa quorsum pertineat in Herodotea satrapiarum descriptione, haud facile dixeris.

τούτων δὲ τεσσεράκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν κ. τ. λ.] δὲ, quod e Sancrofti libro alteroque eiecerunt Schweigh. et Gaisf., retinendum duxi, itemque mox retinui μὲν, quod a Mediceo, Florentino, aliis abesse video. — In seqq. ἀναισιμοῦτο retinui pro ἀναισιμοῦντο, vid. Bredov. p. 334. Ad ipsam verbi significationem vid. nott. ad I, 179. — Attendi vult h. l. Rennel. l. l., ut in quo, quod nuspiam alibi invenimus, equitum manus regiis impensis sustentari dicatur. Fuerunt enim hac in provincia fauces, per quas aditus in Syriam, Aegyptum, reliquas interiores regni partes patuit, et ex iis ipsis rursus in Asiam minorem. In Xerxis copiis Cilices non memorantur; centum tantum naves exhibebant VII, 91. — φοιτᾶν de tributo dicitur, quod in regium redit aerarium. Conf. V, 17 coll. VII, 23.

Cap. XCI.

Ἀπὸ δὲ Ποσειδηΐου πόλιος] Haec urbs duodecim milliaria meridiem versus est sita ab extremo sinu Issico, ubi vulgo Ciliciae et Syriae fines ponuntur, quos ipsos Herodoti aetate magis quam postea meridiem versus porrectos fuisse credibile est. Cf. Steph. Byz. s. v. Scylax in Peripl. §. 102. Stadiasm. m. mar. §. 175. Septem stadia dicitur remota ab urbe Mandane eo fere in loco, ubi nunc promontorium *Kizliman*. — De *Amphilocho*, vate celeberrimo, vid. Pausan. II, 18. 20. V, 17. Qui idem in Cilicia *Mallum* urbem condidisse fertur, teste Strabon. XIV. p. 675 s. p. 993 A. Lucian. Alexandr. §. 19. T. II. pag. 181 ed. Iacobitz. Quin Pamphylii ab iis Graecis originem

λοχος ὁ Ἀμφιάρεω οἴκισε ἐπ' οὔροισι τοῖσι Κιλίκων τε καὶ Σύ-
ρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν μοίρης τῆς
Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα) πεντήκοντα καὶ τριηκόσια τά-
λαντα φόρος ἦν. ἔστι δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα 245
καὶ Συρίη ἡ Παλαιστίνη καλεομένη καὶ Κύπρος· νομὸς πέμ-
πτος οὗτος. ἀπ' Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰ-
γύπτῳ καὶ Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτιον νο-
μὸν αὗται ἐκεκοσμέατο) ἑπτακόσια προσήιε τάλαντα, πάρεξ
τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου, τὸ ἐγίνετο ἐκ
τῶν ἰχθύων. τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ ἐπιμε-

trahere dicebantur, qui hoc ipso Amphilocho et Calchante ducibus post Troiam captam dispersi alio fuerint appulsi. Conf. Herod. VII, 91. Strab. XIV. p. 642. s. 951 C. — „De Amphilocho, in cuius locum infausta manus Antilochum intulerat, vid. Iacob. ad Luciani Alex. l. l. p. 41 seq. et p. 126 seq.“ *Cr.*

ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης] i e. *quod attinet ad omnem istum tractum a Posidonio usque ad Aegypti fines porrectum.* Minus apte cum participii usu Larcherus comparat participia *δέον, ἐξὸν, παρόν.* De *Arabia* conf. III, 7. 8. 88. Intelligitur, credo, is terrae tractus, qui medius inter Aegyptum et Palaestinam est situs, Idumaea, quae vulgo vocatur, et desertum inter Gazam et Pelusium. Conf. Rennel. l. l. p. 490, et ad verba *ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα* conf. III, 97, ubi Arabes iis adduntur gentibus, quae a tributo exemptae dona regi ferre solebant. De *Syria Palaestina* vid. III, 5 et VII, 89 coll. F. H. Mueller. De rebb. Samitt. (Berolin. 1831.) pag. 27. De *Cypro* cf. III, 19. — Nec huius satrapiae ulla fit mentio in inscriptionibus, nisi nomen *Putija,* quod in sepulcrali Darii monumento circa finem inter reliqua terrarum et gentium Darii imperio subditarum nomina inveniri volunt, ad *Phoenices* indeque etiam ad hanc Herodoti satrapiam referre velis, quamquam tota res ambigua valdeque dubia videtur: cf. quae dixi in Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. L. p. 396. Oppertus (XIX. p. 159 seq.) nomen illud inscriptionis ad Africae terras spectare putat.

καὶ Κυρήνης τε καὶ Βάρκης] *καὶ* cum recentt. edd. addidi. Ad rem conf. III, 13. Barcaei et Cyrenaei, qui et ipsi Libyes erant, quod h. l. a Libyum gente distinguuntur, Schlichthorst. (De Her. geogr. Afric. p. 139) eos *Libyes* intelligi vult, qui Marmaricam tenuerint, aut qui Libycum nomum, quem dicunt, incoluerint, *Cyrenaeos* autem et *Barcaeos* dici cives tantum urbium Cyrenes et Barces. Intelligitur autem h. l. ea provincia, quae in tribus illis inscriptionibus *Aegypti* nomine declaratur: eo enim spectare vocem *Mudraya,* nunc satis constat; cf. quae dixi in: Jahrbüch. f. Philol. u. Paedag. L. p. 394 seqq. et Oppert. l. l. XVII. p. 279. — In seqq. *ἐκεκοσμέατο* retinui, ut I, 100, ubi vid. nott., IX, 30. VI, 41.

πάρεξ τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος κ. τ. λ.] Conf. II, 149 ibiq. nott. Causam, cur hîc proventus lacus Moeridis eximatur a tributo ordinario in regis aerarium redeunte, Diodorus affert I, 52, monente Valck.; cum, quae rex Aegypti fecisset, ea Aegyptiorum ad exemplum Persa quoque fecisse putandus sit.

τούτου τε δὴ χωρὶς κ. τ. λ.] i. e. *praeter hanc igitur argenti summam* (quae sc. e piscium proventu in lacu Moeridis redit) *et praeter frumentum, quod militibus demetiebantur, ex hac satrapia septingenta* (argenti) *talenta, ut dixi, redierunt. ἐπιμετρουμένου* cum Schweigh. et Gaisf. dedi pro

τρουμένου σίτου προσήϊε ἑπτακόσια τάλαντα· σίτου γὰρ δυώδεκα μυριάδας Περσέων τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχεϊ τῷ ἐν Μέμφι κατοικημένοισι καταμετρέουσι καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι· νομὸς ἕκτος οὗτος. Σατταγύδαι δὲ καὶ Γανδάριοι, καὶ

μετρουμένου. Conf. nott. ad Plutarch. Flamin. 5. pag. 89. Dindorf. et Dietsch. dederunt ἐπιμετρευμένου, cum contracta forma apud Herodotum ferri nequeat: de qua re cf. Bredov. p. 374.

σίτου γὰρ δυώδεκα κ. τ. λ.] Haec verba addita putem, ut proxime antecedentia καὶ τοῦ ἐπιμετρουμένου σίτου accuratius explicentur, ut haec sit loci sententia: Persis in Memphidis arce considentibus eorumque auxiliariis demetiuntur frumenti centum viginti mille portiones (s. centum viginti mille medimnos frumenti). Retinui in his cum edd. recentt. Aldinae lectionem, quam Sancrofti liber cum aliis quibusdam tuetur, indeque scripsi σίτου (auctore G. I. Eltzio in Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. T. IX. p. 327 mutandum in σῖτον), ubi Mediceus, Florentinus, alii πρὸς, cuius hic locus esse nequit; deinde μυριάσι, quod ab omnibus libris allatum est, mutavi cum recentt. edd. in μυριάδας, suadente iam Schweighaeusero et sensu ipso poscente, cum verbum καταμετρέουσι requirat accusativum: quod cum sentiret Schaeferus, in mendoso πρὸς latere putavit πυροὺς, vid. ad Lambert. Bos. de Ellipss. L. Gr. pag. 270. Pro δύο καὶ δέκα, quod ipsum coniunctim nonnulli scripserunt δυοκαίδεκα, scripsi, quod in quibusdam libris exstat: δυώδεκα, qua forma Herodotum plerumque uti monstrant, quae attulit Bredov. p. 279. Ad μυριάδας intellig. μεδίμνους, quae vox modo additur, modo omittitur (conf. Schaefer. l. l.). Nam in talibus indicandis Graecos mensuram et speciem, quippe vulgo notam, haud raro omittere recte observavit Gronovius.

τοῖσι — κατοικημένοισι] De hoc participio conf. nott. ad I, 27. Memoratur apud Thucydidem I, 104 tertia Memphidis pars, nomine Λευκὸν τεῖχος, quod scilicet, monente Scholiasta, reliquae duae urbis partes latere coctili exstructae erant, tertia pars lapidibus. Add. Diodor. Sic. IX, 74 et conf. Ungarelli in: Annali del Instit. de correspond. Arch. T. XIX (1847). pag. 22 seq. Persarum praesidia in hoc Memphidis vico relicta putat Ley (De fat. et condit. Aegypt. sub Perss. imperio pag. 18) ob Inari rebellionem (cf. Herod. III, 12. 15 ibique nott.) paulo ante sedatam, novas seditiones ut cohiberent coortasque reprimerent. In hymno, qui notis Aegyptiorum hieroglyphicis inscriptus stelae in museo Parisiensi legitur, salutatur Osiris „*Sanctus muri albi, le Saint du Mur-Blanc*“, ut reddit Chabat, qui hunc hymnum Gallice conversum exhibuit in: Revue Archéologique XIV ann. (1857) pag. 69 recteque verba *muri albi* ad unum e vicis Memphidis („un des quartiers de Memphis“) retulit; mihi haud dubium videtur significari τὸ λευκὸν τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι, quod Herodotus h. l. appellavit. Ad vocem ἐπικούρους conf. nott. ad III, 4. — Ipsa tributi summa, quae incluso frumento vix ad vicies centena millia imperialium nostrae monetae adscendit, haud ita magna videtur Rennelio l. l. p. 525, si quidem tricies centena millia hominum omnino in Aegypto fuisse (ut Diodor. refert I, 31) reputaveris, ita ut in singula capita vix sedecim grossi cadant.

νομὸς ἕκτος οὗτος] Monet Maltebrum l. l. pag. 337, sex praefecturas antea commemoratas a Persis nomine earum designatas fuisse, quae *trans aquam*, i. e. Euphratem (occidentem versus) sitae sint. Iam Herodotum idem docet subito ad provincias interiores transire, qui a Perside, quae ad nullam praefecturam pertinebat, profectus inde reliquas satrapias recenseat easque eo ordine, qui nobis quidem temere in-

Δαδίκαι τε καὶ Ἀπαρύται, ἐς τὠυτὸ τεταγμένοι, ἑβδομήκοντα

stitutus videri queat, ignorantibus scilicet rationes geographicas aliasve, quae Herodotum, ut hoc ipso, nec alio modo in enarrandis singulis provinciis procederet, commovere potuerint. Neque enim credere possum (quae Wheeleri est sententia II. pag. 205), Herodotum in singulis satrapiis recensendis haud presse secutum esse eum ordinem, quo haec omnia in documentis publicis, e quibus hausit, tradita invenerit, sed sponte mutasse illum atque nullo discrimine habito, prouti ipsi convenire videretur, has satrapias recensuisse. Cf. nott. ad III, 90.

Σατταγύδαι — Ἀπαρύται] *Gandarii* et *Dadicae* infra occurrunt VII, 66. *Sattagydae* et *Aparytae* aliunde non cogniti. Has vero gentes omnino ad orientales plagas ultra Sogdianam versus Indi fontes et superiorem huius amnis cursum spectare dixerat Billerbeck. Difficill. geogr. As. pag. 18, improbante Gatter., qui ad superiora loca Iaxartis et Oxi has gentes refert. Rennelio l. l. pag. 513 seq. haec satrapia ab ea, quae decima sexta est in hoc recensu, tribus partibus ita videtur cincta fuisse, ut occidentem versus sedes Parthorum primitivas, septentrionem versus deserta Chorasmiae, meridiem versus Ariam, orientem versus Bactriam tangeret; qui ipsi fines sunt *Margianae*, quam regionem, iam libro Vendidad tertio loco commemoratam (*Mouru*), Noster ignorat. Ad *Gandarios* pertinere vult urbem *Godar*, ad *Aparytas* urbem *Apabarticam*, utramque ab Isidoro memoratam et intra Nisaeam (quam Rennel. habet pro terra Naisabour) et Antiochiam Margianam (quam pro terra Meru habet) collocatam. Ac denique urbem Gandar eandem contendit esse, quae in Dschingischani historia nomine *Kaendar* crebro appelletur. De *Gandariis* obloquitur Larcher. tum in not. ad VII, 66, tum in tab. geograph. Strabonis potissimum ob auctoritatem XV. p. 699 s. p. 1024 A., qua Indicam potius censet gentem esse, cuius sedes ad Indum fluvium sint quaerendae. Et Wahl (Erdbeschreib. v. Ostind. p. 461 seq. 465) longa disputatione efficere studuit, *Gandariorum* gentem *Gandaricamque* regionem non aliam esse atque eam, quam nunc vocant *Kutwer* et *Belour*; cuius gentis tribus quasdam videri *Dadicas* et *Aparytas*, aut certe accolas ea in regione, quae a Bucharia parva usque ad Tibetum parvam pertineat; ipsum nomen cum Persicis convenire vocibus *Gandaker* s. *Gundaker*, *Gundware* s. *Gandware*: quibus omnibus *fortem* hominem significari ac *bellicosum*. *Dadicas* Larcherus ab oriente Bactrianae et ab occidente Gandariorum collocaverat, I. de Hammer. (Annall. Vienn. XLVI. p. 120 coll. LIII. p. 25) trans Oxum in regione Buchara, quae nunc vocatur, a gente Tadschik habitata ac primitiva Germanorum patria, collocat. [Idem vir doctus in iisdem Annalibus (Vol. LIII. pag. 25) hos *Δαδίκας* diserte Germanorum maiores dicit*). *Cr.*] Add. Histor. Osman. I. p. 616. Ac denique Maltebrun (Annall. Nouv. II. p. 337. 338), qui hac satrapia gentes nomades montosas a Persis orientem et occidentem versus contineri Gandariosque ad Pactyicam australem (conf. nott. ad III, 102) se extendisse vult, *Dadicas* atque *Daos* eandem esse arbitratur gentem, quae terras Bactriae vicinas tenuerit, antequam ad Caspium mare migraverit. *Aparytas* probabiliter esse putat Paryatas Ptolemaei; *Sattagydas* vero prorsus ignorari. *Sattagydae* in inscriptionibus illis tribus indicantur nomine *Thatagus*; in Persepolitana et sepulcrali praeterea *Gandara* invenitur:

*) Add. ibid. LIX. p. p. 149. LXX. p. 34. LXXIII. p. 22. LXXXIX. p. 7. Sed Hammero Germanos ab his Dadicis s. Tadschik (i. e. Persis) repetenti recte obloquitur Pott. Etymolog. Forschung. II. p. 518 seq. Et conf. quoque Journal d. Voyages 1848. Juill. p. 113.

καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς οὗτος ἕβδομος. ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρης τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίης 92
χίλιά οἱ προσήιε τάλαντα ἀργυρίου καὶ παῖδες ἐκτομίαι πεντακόσιοι· νομὸς εἴνατος οὗτος. ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς καὶ Παρικανίων καὶ Ὀρθοκορυβαντίων πεντήκοντά

hanc terram cum Sattagydarum regione ad unam satrapiam Herodotus refert, additis *Dadicis* et *Aparytis*: quas omnes gentes ad Paropamisi regiones olim pertinuisse dubium vix est. Sattagydas inde in occidentali parte terrae Kabulistan habitasse, in orientali Gandarios, haud scio an recte statuerit Lassen (Zeitschrift etc. VI. p. 60 seqq. De Pentapot. Indic. p. 15 seq. 105 seq.), quem sequitur Ritter: Erdkunde VIII. pag. 101 seq. coll. III. p. 1087. Gandariorum iam Hecataeus mentionem fecerat (teste Stephano Byzant. s. v.), qui Indicam gentem esse vult, neque eosdem ignorat Plinius Hist. Nat. VI, 16, 18. §. 48. Tu vid. praeterea Rawlinson (Journal of the Asiat. Soc.) XI, 1. p. 125 seq., qui de Sattagydarum nomine ibid. pag. 170 disputavit. Quo eodem pertinebunt *Aparytae*, si, ut contendit Lassen l. l., iidem habendi sunt atque *Παροῦται*, quam gentem ad Paropamisum habitasse ex Ptolem. VI, 17. 18. 20 patet: neque alio loco quaerendi erunt *Dadicae*, quos vicinos fuisse terrae Kaschmyr a septentrione, indeque frequentius incursiones in hanc ipsam terram fecisse vult Troyer: Histoire des rois du Kaschmyr II. p. 329. Wheeler Geography of Herodot. 297 eos esse vult, qui nunc vocantur *Tadjiks; Gandarios* refert ad terram *Kandahar*.

νομὸς οὗτος ἕβδομος] Post νομὸς cum recc. edd. abieci δὲ, quod vulgo adiectum est quodque retinuit Matth.

ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρης] Haec praefectura, ambitum si spectes, post Lydicam minima fuit, observante Rennel. l. l. p. 499. Complectebatur eam regionem, quae nunc vocatur *Chusistan*, Babyloniae, Mediae, Persidi et Persico sinui vicinam, una cum *Susis*, quae sedes fuit regia. Cf. VII, 62. 86 et Heeren. Ideen I, 1. pag. 299 seq. In tribus inscriptionibus haec provincia s. Cissia s. Susiana appellatur nomine *Uwaza*, de qua voce vid. Lassen: Zeitschrift etc. VI. p. 49 seq. et Oppert l. l. XVII. p. 276, Rawlinson. l. l. p. 87 seq., qui scribit *Uvaja*. Quae olim fuit terra fertilissima ac feracissima, ea nunc desertis repleta indeque fere incognita recentioribus.

Cap. XCII.

καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίης] *Babyloniam* atque *Assyriam* promiscue a Nostro dici supra ad I, 192 observavimus; hoc vero loco haud scio an utraque terra in unam satrapiam coniecta fuerit, cum in inscriptionibus tribus illis et Babylonia terra (*Babirus*) et *Assyria* (*Athura*: vid. Lassen l. l. pag. 48 et Rawlinson l. l. pag. 9) separatim nominetur, adeo ut tributorum tantum percipiendorum causa in unam provinciam coniunctae videantur.

παῖδες ἐκτομίαι πεντακόσιοι] Eunuchorum institutum a Babyloniis Persas accepisse Hellanicus auctor erat, teste Donato in Terent. Eunuch. I, 2, 87, unde iure colligas Babylonios crudelis moris vel auctores omnino fuisse vel certe multum in eo praestitisse aliis gentibus. Nec alienum hoc ab effrenata Babyloniorum libidine, de qua vid. quae attulit Muenter. De relig. Babylon. pag. 73.

ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς κ. τ. λ.] Hanc praefecturam, intra Caspium et Persicum mare sitam, et ambitu et coeli solique praestantiâ in optimis provinciis habendam esse monet Rennel. l. l. p. 500. *Mediam* idem vult Herodoto eam esse, quae posthac

τε καὶ τετρακόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. Κάσπιοι

Magnae Mediae acceperit appellationem, et quae nunc vocetur Irak Aiami; quae Media minor s. Atropatene postea vocata sit et nunc dicatur Aderbidian, eam Herodoto esse *Matienen*. In Bisutuna inscriptione deest huius terrae nomen: in duabus alteris inscriptionibus reperitur *Mad* s. *Mada*: vid. Lassen l. l. p. 48 et Ritter. l. l. pag. 88. De *Ecbatanis*, quae urbs in septentrionali provinciae parte erat sita, diximus ad I, 98, ubi etiam de scriptura vocis. *Paricanios* rectius dici *Paretacenos* (quae gens in confiniis huius praefecturae orientalibus a Perside inde usque ad Caspias fauces sedes habuit; conf. etiam Van der Chys Comment. geogr. ad Arrian. pag. 91 et quae supra posuimus ad I, 101 coll. VII, 86), Rennelii est sententia l. l. pag. 501 coll. Maltebrun l. l. pag. 338. Cui obloquitur Larcher. in Tab. geogr. s. v., cum Paretaceni fuerint Medorum una tribus, discernendi igitur a Paricaniis, qui intra Medos et Orthocorybantios sedes tenuisse videantur. Maltebrun l. l. gentem dicit per plures provincias sparsam. Qui III, 94 Aethiopibus iunguntur *Paricanii*, ad aliam huius gentis vagantis ac nomadum ad instar viventis tribum pertinuisse videntur; vid. Lassen: Beiträge etc. pag. 65 seq., qui etiam in nomen gentis ipsum inquisivit. Cf. etiam Jacquet in Journal Asiatique Ser. III. T. V. pag. 582 seq. *Orthocorybantios* in meridionali praefecturae tractu habitasse Rennel. contendit, ubi nunc terra Kurrimabad, quod probat Lassen l. l. pag. 65. Iacquet l. l. pag. 581 gentis nomen sic explicat, ut significet *excelsa (montium) obtinentes*. Gatter. (in not. ad Billerbeck. Diss. l.) et has gentes et eas, quae proximae provinciae fuerint adscriptae, ab oriente maris Caspii in terris borealibus quaerendas esse statuit; Paricaniorum sedes a meridie Iaxartis in medio fere cursu usque ad lacum Aral fuisse videri.

νομὸς δέκατος οὗτος] Monet Maltebrun. l. l., in hisce tribus satrapiis Herodotum ordinem sequi geographicum a meridie ad septentrionem; unde ulterius progredientem ad septentrionem memorare *Caspios* in undecima satrapia, in meridionali et australi Caspii maris tractu habitantes, et *Daritas*, tum temporis circa Caspias portas haud dubie habitantes.

Κάσπιοι δὲ καὶ Παυσίκαι κ. τ. λ.] Has gentes omnes sine dubio meridionalem Caspii maris tractum tenuisse inde a Cyri ostiis usque ad Oxum a meridie montibus altis clausum, coniicit Rennel. l. l. pag. 502. Nunc terrae vocantur Ghilan, Masanderan sive Taberistan, Korkan, Dahestan. Sed videntur istae gentes posthac suas sedes prorsus mutasse, cum nulla amplius earum inveniatur mentio. Conf. Heeren. Ideen I, 2. p. 290. Ad *Caspios* quod attinet, memorantur illi in Xerxis exercitu VII, 67. 86, ubi praeterea etiam indicantur *Κάσπειροι καὶ Παρικάνιοι*. Sedes, ut diximus, habuere a meridie Caspii maris, ab oriente et septentrione Mediae. Conf. Rennel. l. l., Billerbeck. l. l. pag. 19 ibique Ptolem. VII, 1, cui adde Pomp. Melam III, 5. §. 39: „intus sunt ad Caspium sinum *Caspii* et Amazones." Quare non placet, quod Gatter. Caspios habitasse vult inter mare Aral et litus Caspii maris euroaquilonium, in litore meridionali Iaxartis, unde post occidentem versus progressos esse Caspios ea in loca, quae Sarmatarum fuerint, antequam in Europam primo fere post Chr. n. saeculo migrarint. Accuratius de *Caspiorum* gente disputavit Ritter: Erdkunde II. pag. 899 seqq. Qui et ipse gentis olim maximae et mercaturâ florentissimae sedes in meridionali Caspii maris, quod inde nomen traxit, tractu usque ad portas Caspias fere fuisse probat, ita ut Persarum aetate terram Ghilan et Derbend tenuisse putandi sint. Posthac autem nomen gentis sensim sensimque evanescere idem subiicit. Nomen, eodem monente, derivatur a *Casp*, quod *mon-*

δὲ καὶ Πανσίκαι, Παντίμαθοί τε καὶ Δαρεῖται, ἐς τὠυτὸ συμφέροντες, διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑνδέκατος οὗτος. ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· νομὸς δυωδέκατος οὗτος.

tem significat. Neque Caspiorum neque reliquarum gentium s. terrarum, quae undecimam satrapiam constituisse h. l. dicuntur, alia fit mentio in inscriptionibus: quare ad *Sacorum* terram s. ad *Chorasmiam*, quae utraque in his commemoratur, has gentes pertinuisse olim suspicatus sum: vid. Jahrb. f. Philolog. u. Paedag. L. pag. 399.

Πανσίκαι] Ita libri scripti omnes praeter Sancrofti codicem, qui exhibet *Πανσοὶ καὶ*, quod receperunt Dindorf. et Dietsch (qui scripsit *Παῦσοι*), cum in ceteris quoque populorum nominibus iunctis particulam *καὶ* additam inveniamus. *Paesicae* apud Pompon. Melam l. l. dicuntur itemque apud Plin. Hist. Nat. VI, 19 (17), unde in Herodoto *Παισίκαι* legi vult I. Voss., quod ipsum continuo recepit Reiz., quem sequitur Matthiae. Inter Oxum et Iaxartem sedes gentis fuisse statuit I. Voss. Nec dubitat Rennel. l. l. p. 503, quin Herodoti *Pausicae* iidem sint ac Strabonis Pasicae (s. *Πασιανοὶ*, ut nunc editur in Strabon. XI. pag. 511) et Ptolemaei Aspasiacae, qui Chorasmiis vicini orientem versus a mari Caspio habitarint, in quo obloquitur Wheeler l. l. pag. 290, qui non tam longe septentrionem versus sedes huius gentis proferri posse putat. H. Apetz. (in not. ad Matth. edit.), qui *Paesicos* componit cum Ptolemaei Pascis (*Πάσκαι*), in Sogdianis esse putat, quos Plin. H. N. VI, 17 Scythiae populis adnumerat. Ipse Herodotum scripsisse suspicatur *Πάσκαι καὶ Παντίμαθοι κ. τ. λ.* Gatter. l. l. pag. 20 *Pausicas* et *Daritas* Caspiis a meridie finitimos fuisse statuit. *Daritas* Rennel. l. l. p. 476. 503 cum *Dais* (de quibus vid. nott. ad I, 125) centendit. Nec alia fere Larcheri sententia.

Παντίμαθοι] Huius gentis nulla alibi fit mentio. Maltebrun. l. l. eo inclinat, ut verum gentis nomen fuisse existimet *Parthi-Medae*, cum Parthi Medis admixti fuerint. — In proxime seqq. ad *συμφέροντες* supple *τὸν φόρον*.

ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν] Nemo nescit veterum *Bactra* recentiorum esse *Balkh*; quamquam provinciae ambitus num omni tempore idem fuerit, minime liquet, praesertim cum, notante Rennel. l. l. pag. 514, Bactriae nomen latius patuerit et omnino regiones orientem versus sitas indicet. De hac terra conf. Bayer. hist. regn. Bactr. §. 4—8. In copiis Xerxis memorantur Bactriani VII, 74. In tribus inscriptionibus cuneatis terra haec profertur nomine *Bâkhtris*, de quo vid. Lassen: Zeitschrift etc. VI. p. 57 seq. Oppert l. l. XVII. p. 282. In capite primo libri Vendidad vocatur *Bakhdhi*. De ipsa terra, qualis nunc est, vid. Ritter: Erdkunde VIII. p. 218 seqq. De *Aeglis* nihil quidquam compertum habemus. In extrema Bactria orientem versus, ubi nunc terra *Kil, Gil* s. *Kilan*, eos habitasse suspicatur Rennel. l. l. pag. 515. Quod apud Stephan. Byz. legitur: *Αἴγηλοι ἔθνος Μηδικὸν*, quidam huc referunt. Billerbeck. l. l. p. 15 *Αἰγλῶν* (cuius loco libri quidam *Αἰγδων* coll. VII, 72. 80) corruptum esse indicat pro *Ἀρείων*. Lassen (Beiträge etc. p. 106) corrigi vult *Σόγδων*: *Σόγδοι* in decima sexta satrapia numerantur cap. 93. Wheeler Geography of Herodot. p. 296 de ea gente s. tribu Afghanorum cogitari posse suspicatur, quae vocatur *Ghiljies*, olim celeberrima, nunc in vicinitate terrae Cabul habitans.

νομὸς δυωδέκατος οὗτος] Mirum esse h. l. confitetur Maltebrun. l. l. pag. 339, quod in satrapiarum recensu Herodotus ad septentrionales et australes partes subito conversus Bactrianam praefecturam commemoret; nisi Persarum in his narra-

93 Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου τετρακόσια τάλαντα· νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων καὶ Σαραγγέων

tionem aut publica documenta fuerit secutus.

Cap. XCIII.

Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων] Conf. III, 102 et Heeren. Ideen I, 2. p. 289. Herodotum in eo errare pronuntiat Rennel. l. l. pag. 504, quod huius praefecturae fines ad Pontum Euxinum usque extendat, cum Colchi ad nullam satrapiam, reliquae vero gentes ad satrapiam decimam nonam pertinuerint. Infra VII, 67 memorantur *Pactyes* vicini Sagartiis, qui ipsi cum Persis proximi fuisse videantur. Pactyum sedes in regione *Bactearis*, in montibus ad occidentem urbis Ispahan locandas esse suspicatur idem Rennel. improbante Lassen. (Beiträge etc. p. 83), qui de ea gente cogitare mavult, cui nunc nomen *Kurden* quamque ipse Noster VII, 63 *Chaldaeorum* appellatione significarit. Cui recte obloquitur Jacquet l. l. pag. 599 seqq., ubi hanc proponit coniecturam in ipsis Herodoti verbis: Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Πακτυϊκῆς ἑξήκοντα κ. τρ. τάλ. φόρος ἦν· νομὸς δὲ δυωδέκατος οὗτος. Ἀπὸ Αἰγλῶν δὲ καὶ Ἀρμενίων κ. τ. λ. Neque enim in Armeniae adeoque Caucasi montibus (cf. Maltebrun. l. l. p. 340) Pactyum sedes quaerendas ipsamque regionem Pactyicam collocandam esse, satis docent Herodoti loci III, 102. IV, 44, ex quibus circa Indum potius hanc terram quaeri debere patet; cf. Billerbeck l. l. p. 13, cui tamen mox p. 14 probabilius videtur ad Oxi superiora sedes gentis constituere. Mihi de una terra Kabul aut regionibus conterminis cogitari posse videtur: vid. Excurs. ad III, 102. In cuneatis inscriptionibus nulla Pactyum s. Pactyicae mentio: quae si h. l. cum Armenia coniungitur, id nonnisi ea ratione fieri potuit, qua subinde gentes diversas ac dissitas in unam satrapiam coniectas esse Noster III, 89 affirmaverat. *Armenia* in tribus inscriptionibus aeque significatur *Armina*, de qua terra praeter Ritterum Erdkunde VIII, pag. 91 vid. Herodot. I, 180 ibiq. nott. et V, 52. Strabon. XI. pag. 530 s. pag. 802 B. Larcher. affert, Armenios praeter tributi summam regi quotannis ad Mithrae festum obtulisse viginti mille equos pullos.

ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων] Huius satrapiae ambitu Persidem propriam includi, sitam inter Sarangaeos et Persicum sinum atque ordinario tributo exemptam teste Herodoto III, 97, haud iniuriâ observare videtur Rennel. l. l. pag. 508. — De *Sagartiis*, quos incolas regionis Zagatai esse suspicatur idem Rennel., diximus ad I, 125. In Media aquilonia habitasse non improbabile videtur Gatter. (ad Billerbeck. l. l. pag. 16). Gentem nomadum in Perside propria fuisse statuit Maltebrun. l. l. pag. 340. Pertinet huc ea terra, quae in Persepolitana inscriptione vocatur *Asagarta*, de qua conf. Lassen Zeitschrift etc. VI. pag. 54, Rawlinson l. l. pag. 62 et Ritter l. l. pag. 99. In Sesostridis inscriptione quod nomen gentis reperitur *Schakarscha*, id ad Sagartios relatum vult de Rougé in Athen. Franc. 1855. nr. 44. p. 958: de quo equidem dubito.

καὶ Σαραγγέων] *Sarangas* Rennel. l. l. recte collocat in terra *Zarang* s. *Sohistan*, ut nunc appellatur. Tu vid. VII, 67. III, 117 et potissimum Heeren. Ideen I, 1. pag. 334, Ritter: Erdkunde II. pag. 18 seqq. 21 seqq. Nam celebratur haec regio in antiquis Persarum traditionibus sacrisque libris sive carminibus, quippe quae heroum sedes et deorum quasi patria fuerit. In inscriptionibus tribus haec gens s. terra nominatur *Zaranka* s. *Zarak*; cf. Lassen. l. l. p. 55, Oppert l. l. p. 280. In libro Vendidad eadem terra lau-

καὶ Θαμαναίων καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοισι

datur: vid. Haug. l. l. pag. 112 et Kiepert. l. l. pag. 635. Quod vero Valcken. ad III, 117 *Σαράγγας* et *Δράγγας* pro una eademque gente habet, vix dubium videbitur pronuntiationem literae *Sain* spectanti. Inde recte Drangas in eadem regione Zarang collocat Van der Chys Commentar. geogr. ad Arrian. pag. 79. Add. Ellendt ad Arrian. Exped. Alex. III, 25, 13. Aliter de his statuit I. de Hammer in: Wien. Jahrbb. Vol. CXI. p. 38 coll. LXIII. p. 10.

καὶ Θαμαναίων] *Thamanaeorum*, qui infra quoque III, 117 commemorantur, sedes accuratius indicare non audet Rennel. l. l. Billerbeck. l. l. pag. 14 ad medium Oxum eos habitasse censet, quos Maltebrun. l. l. pro Carmaniae incolis habet; nec alio spectat Valckenarii hariolatio ad III, 117, ubi pro *Θαμαναίων* coniicit *Καρμανίων*. Halling. (Deutsch. Gesch. I. p. 145) hanc gentem refert ad terram *Taprestan* (Thabarestan) s. Masenderan.

καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων] *Utios* Rennel. l. l. haud dubie eosdem esse dicit atque *Uxios*, qui Bactearis terrae sint confines. Uxios, et montanos et campestres, gentem bellicosam a septentrione Persidis, ubi hodie *Ascion* s. *Asciat*, in montibus, qui Persidem a Media seiungunt, habitare notat Van der Chys Comment. geogr. ad Arrian. pag. 68. Accedit, quod in Bisutuna inscriptione (Col. III. §. 5) rebellio commemoratur, quae in Persidis provincia, cui nomen *Yutia*, exorta est, a Dario mox oppressa. Quod nomen ad gentem *Οὐτίων*, quae h. l. affertur, spectare vix dubitari poterit; vid. Oppert: Journal Asiatiq. LV Ser. Tom. XVIII. p. 64. Itaque in his subsistere malim, quamquam monet Billerbeck. l. l. p. 17, Utios diversos esse ab Uxiis, qui Susianis sint finitimi; ab oriente maris Caspii potius sedes suas habuisse et *Utios* et *Mycos*, qui iidem iunguntur VII, 68. Maltebrun. l. l. *Utios* pro tribu habet Uxiis subdita in montibus Persidem inter et Susianam; *Mycos* vero in terra, quae nunc Moghistan dicitur, habitasse existimat. Ac videtur sane et Mycorum et Utiorum gens Thamanaeis finitima sedes tenuisse; nec absonum est, quod Heerenius Ideen I, 2. pag. 289 protulit, Utios videri eos, qui Turcarum patres feruntur et per medium aevum vocantur Uzen. Quod idem statuisse vides I. de Hammer: Geschichte der Mongolen pag. 15. 54. *Hunnorum* quoque maiores esse vult Fejér: vid. Wiener Jahrbb. d. Litt. Vol. C. pag. 270. Ab Oxo nomen *Utiorum* et *Uxiorum*, qui in regione, cui nunc nomen Darnawend, habitaverint, repeti vult Halling. l. l. I. pag. 226 seqq. Quo autem iure statuat Mannert. in Geogr. Gr. et Romm. V, 1. pag. 11. 12, Sarangaeos, Thamanaeos, Utios, Mycos et insularum, quae mox apud Herodotum vocantur, incolas vixisse in iis Indiae partibus, quae Persarum sub ditione fuerint, ipse viderit. Equidem propter Sagartios et Saranges, quorum sedes satis certae sunt, et propter insularum in Persico sinu sitarum commemorationem Thamanaeos, Utios et Mycos circa easdem fere regiones meridionales aut habitasse aut vagatos esse crediderim, longe igitur abfuisse ab Oxo et regionibus ad septentrionem magis spectantibus. Quod ad *Mycos* attinet, eorum meminerat Hecataeus, teste Stephano Byzant. s. v.: unde supra Gedrosiae oram in ea terra, quae nunc ad provinciam *Makran* pertinet, huius gentis sedes fuisse monstravit Lassen: Zeitschrift etc VI. p. 64 coll. Oppert. p. 284, qui uterque huc referri voluit terram *Maka*, quae in Persepolitana et Bisutuna inscriptione vocatur. Idem Stephanus: *Μάκαι· ἔθνος μεταξὺ Καρμανίας καὶ Ἀραβίας*. De terra *Makran* s. *Mekran* cf. Kinneir geogr. Mem. etc. pag. 202 seqq.

τῶν ἐν τῇσι νήσοισι οἰκεόντων τῶν κ. τ. λ.] Pro *τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ κ. τ. λ.* Herold. Quaest. Herod.

οἰκεόντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἑξακόσια τάλαντα ἐγίνετο φόρος· νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πεντήκοντα καὶ διηκόσια ἀγίνεον

II. p. 16 scribi vult τῇσι: quo mea ex sententia haud opus. Ad significationem verbi οἰκεόντων cf. nott. ad I, 27. II, 166. Persici sinus intelligi insulas, plerasque parvas ambitu, de quibus etiam VII, 80, vix dubium. Quae insulae olim Phoenicum commercio insignes postera aetate Venetis quoque forum praebebant Indicarum praesertim mercium huc advectarum indeque ulterius transportatarum. Mannert. l. l. pag. 11 Persici sinus insulas hic intelligi negat, quippe longius remotas ab iis gentibus, de quibus h. l. sermo sit; quare insulas Indo fluvio propiores vel in ipso Indo sitas intelligendas esse contendit. — De *rubro mari* s. sinu Persico conf. nott. ad I, 1 et 180 Suspicatur autem Rennel., cum hae insulae minores sint, satrapiae notationem imperfectam esse, quippe ad quam etiam regiones Persico sinui adiacentes pertinuerint.

τοὺς ἀνασπάστους καλεομένους] ἀνάσπαστοι dicuntur, qui e patrio solo aliorsum abducuntur et relegantur pro eo more, qui per orientem obtinuit, vel singulos viros illustres, vel integras nationes devictas, sedibus patriis motas, alia in loca multo remotiora transferendi. Tu vid. Herod. IV, 204. VI, 12. 9. 32. VII, 80. Ctes. Persicc. Exc. §. 9. 40. Demosthen. Philipp. IV. §. 32. Dorvill. ad Charit. pag. 393. Gesen. ad Iesai. XXXVI, 16 — Ac mirari subit, haec ipsa loca, ad quae relegatos detrudebant Persae, saeculo decimo tertio post Chr. n. barbaris in terram continentem irrumpentibus, refugium praebuisse incolis terrae continentis, qui insulam, cui nomen Ormuz, occupaverunt.

Σάκαι] De *Sacis* vid. I, 153 ibique nott. VII, 64 96 coll. IV, 6. VI, 113. IX, 71. Ad Scytharum stirpem pertinent, quos ipsos Sacarum nomine apud Persas designari testis est Herodotus VII, 64. Namque hac appellatione communi quotquot gentes per deserta illa magna, quae a septentrione regni Persici extenduntur, vagantur more nomadum, comprehendi credibile est. Addam hîc, quae Ritter: Vorhalle etc. p. 264. 265 protulit, Sacarum nomen ab initio haud dubie non gentis fuisse, sed ad religionem spectasse cultumque, ita ut gentes hostiles, septentrionem et occidentem versus, quae sensim sensimque ad Tanain usque pertinuerint, communibus sacris utentes, communi *Sacarum* nomine vocati ac Gelonorum stirpem, Budinorum, Sauromatarum, aliorum complexi fuerint Contra Turcas *Sacarum* nomine *(Saksin)* significari putat I. de Hammer: Geschichte d. goldn. Horde p. 7. In tribus inscriptionibus invenitur terra *Saka*, quam a *Scythia* haud differre statuit Oppert. l. l. pag. 283, nomen ipsum adhuc servatum esse adiiciens in eius terrae nomine, quae nunc *Segestan* (*Sakastâna*) dicitur. Conf. etiam Rawlinson l l. pag. 170. Itaque hoc Herodoti loco tribum quandam *Sacarum* s. *Scytharum* Persis subditam (cum reliqua gens satis fuerit libera) intelligere malim, quam Rennel. l. l. p. 515 in Sogdiana orientali intra superiores Oxi et Iaxartis regiones, in terra Kotlan et Saganian circa Imai montes habitasse censet Bactrianis finitimam. Add. Wheeler l. l. p. 294.

Κάσπιοι] Sic omnes libri, plane ut VII, 86. Quo utroque loco cum, qui supra III, 92 et VII, 97 vocantur Caspii, intelligi nequeant, Reiz. (Praef. p. XVI seq.) correxit Κάσπειροι, Stephani Byz. auctoritate fretus, qui ex Herodoti libro tertio Κάσπειρον, Parthorum urbem, Indiae finitimam citat, nisi is de *Caspatyro* (cf. III, 102) potius quam

τάλαντα· νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἄριοι τριηκόσια τάλαντα· νομὸς ἕκτος

de *Caspiris* s. *Caspiis* cogitasse putandus sit. Inde Negris recepit *Κάσπειροι*. Rennelio l. l. pag. 516 et Larchero *Casios* intelligere placuit s. incolas eius regionis, quae *Κασία χώρα* vocatur apud Ptolem. VI, 15, Sacis et Sogdianis contermina, nunc cognita nomine Kashgur et ad Buchariam minorem pertinens. De incolis Caucasi Indici non longe remotis ab urbe Caspatyro (de qua vid. ad III, 102) cogitat Maltebrun. l.l. p. 341. Quod ab hoc loco utique alienum videtur, in quo, vulgata lectione retenta, cuius mutandae vix ulla iusta causa apparet, de *Caspiorum* gente cogitandum, cuius altera pars, quae a meridie Caspii maris sedes habuit, undecimae satrapiae addita erat (III, 92), altera autem, quae ab oriente eiusdem maris circa Oxum magis ad septentrionem habitabat vel in desertis, quae illic sunt et nunc ad regnum Chissa pertinent, vagabatur (cf. etiam Wheeler Geography of Herodot p. 294 seq.), inde Sacis, i. e. Scythis, addita ad decimam quintam satrapiam pertinebat.. — Pro *ἀγίνεον* Cobet legi vult *ἀπαγίνεον*, ut sane legitur III, 92 et 94. 89: quo tamen ipso loco aeque ac III, 97 legitur *δῶρα ἀγίνεον*, quare vulgatam mutare nolui.

νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος] A satrapia decima quinta inde notat Maltebr. l. l. p. 341 enumerationem sequi earum provinciarum, quae a Cyro in interiori Asia acquisitae, serius Persarum regno sint adiectae.

Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἄριοι] Quae hic memorantur gentes, coll. VII, 61. 64. 66, eae omnes iudice Rennel. p. 512 unius eiusdemque sunt stirpis a Media septentrionem et orientem versus propagatae, meridiem versus intra Caucasum et Taurum. Conf. etiam Wheeler. l. l. pag. 291. *Sogdi* intra Oxum et Iaxartem ea in terra, quae nunc vocatur Soghd s. Samarkand, habitabant; *Chorasmii* in ea, cui nunc nomen Chowaresm; *Arii* in terra Herat; *Parthi* tractus montosos intra Hyrcaniam, Margianam, Ariam et Chorasmiorum desertum Herodoti aetate tenuisse videntur. Conf. III, 117. Quos Parthos in universum pro Persis haberi vult vir doctus quidam in: Hermes XXXI, 1. pag. 101. In sacro Persarum libro Vendidad harum terrarum s. gentium nomina iam proferri dubio vix caret. Etenim inter terras ibi commemoratas secundo loco vocatur *Sogdiana*, sexto loco *Haraêva* (i. e. Aria, Herat) s. *Horoya;* octavo loco *Urva*, quae a Kieperto (p. 636) ad occidentales tractus Parthorum refertur, ab Haugio (p. 113) ad terram Kabul. In cuneatis inscriptionibus tribus hae gentes s. terrae, quae h. l. ad unam satrapiam referuntur, et ipsae proferuntur. Qui *Σόγδοι* apud Herodotum vocantur, et postea etiam *Σογδιανοί*, iis nomen profertur *Sugda* vel *Suguda*, cui Herodoteum *Σόγδοι* vel, quod apud Dionys. Perieg. 747.legitur, *Σουγδία* bene convenit: cf. Lassen. Zeitschrift etc. VI. p. 58, Oppert. l. l. XVII. p. 283, Ritter: Erdkunde VIII. p. 55. Chorasmiorum nomen in inscriptionibus fertur *Uvarazmija* s. *Uvarazmis*: vid. Oppert. p. 282 et Lassen. l. l. pag. 58. 59. Parthorum nomen profertur *Parthova*: cf. Oppert. pag. 279 et Ritter: Erdkunde VIII. pag. 99. *Ariorum* terra dicitur *Haraiva*: vid. Oppert. l. l. pag. 280, Lassen. l. l. pag. 56. 57, Rawlinson l. l. XI, 1. pag. 44. Scripsi autem in Herodoti loco cum recentt. edd. *Ἄριοι*, quod iam Schweighaeus. voluerat, quodque alter Herodoti locus VII, 66 itemque Stephan. Byzant. s. v. *Ἀρία* postulare videbatur; vulgo *Ἄρειοι*. De ipsa gente cf. etiam quae ad VII, 62 adnotavimus. „De *Ἀρείοις* conf. Symbol. et Mytholog. I. pag. 737 ed sec. (I. p. 298 ed. tert.), ubi Herodotum VII, 62 attigi. Add. I. de Hammer. in Annall. Vienn. Vol. IX. p. 33 seqq." *Cr.*

94 καὶ δέκατος οὗτος. Παρικάνιοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης 246
τετρακόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἕβδομος καὶ δέκατος οὗτος. Ματιηνοῖσι δὲ καὶ Σάσπειρσι καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπετέτακτο τάλαντα· νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. Μόσχοισι

Cap. XCIV.

Παρικάνιοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης] Quum *Aethiopes Asiatici* ob VII, 70 prope Indiam in terra Makran, Haur aliisque sint collocandi, *Paricanios* minime pro Barcaniis, qui in regione Balkan habitarint, habendos esse monet Rennel. l. l. pag. 517, sed videri potius et ipsos in Gedrosia sive terra Makran habitasse, ubi urbs Purah, quae Alexandri aetate memoretur, caput fortisan fuerit. Pro Colchis habuit Larcherus, quem refellit Schweigh., qui ob VII, 68, ubi cum Utiis et Mycis, Erythraei maris incolis, nominantur Paricanii, eos vicinos his ipsis gentibus fuisse statuit. Vid. III, 93 ibique nott. Ad Indum fluvium adeoque in Gedrosiae et Carmaniae regionibus sedes *Aethiopum Asiaticorum* quaerendas esse recte contendit Billerbeck. l. l. p. 15, praesertim cum in his terris etiamnum homines facie nigricanti inveniantur. Nec aliter fere Maltebrun. l l. p. 342 et Wheeler. l. l. pag. 298. 299. *Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας* h. l. iis opponuntur, qui infra III. 97 dicuntur *Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ*, de quibus Noster II, 29 seqq. III, 20 seqq. Qui utrique quod eodem Aethiopum nomine appellantur, id ob cutis colorem similem fere factum videri, adnotat Kruse: Indiens älteste Geschichte p. 31. Conf. etiam IV, 197 et VII, 69. 70, ubi plura afferemus. In inscriptionibus cuneatis nulla invenitur mentio gentium ad hanc satrapiam relatarum, nisi, quod valde dubium, *Maka*, de qua terra ad III, 93 diximus, huc referre velis: malim cogitare de ea terra, quae in illis inscriptionibus vocatur *Harauvatis* s. *Haruwatis* (cf. Oppert. l. l. pag. 284, Lassen l. l. pag. 62), i. e. *Arachosia*, cuius nulla apud Herodotum in hac satrapiarum recensu mentio fit. Eadem terra in libro Vendidad decimo loco vocatur *Haragaiti*.

Ματιηνοῖσι δὲ κ. τ. λ.] Voculam *δὲ* cum Schweighaeus. et Gaisf. e Florentino inserui, probante Dindorfio. Omisit voculam Dietsch. De *Matienis* diximus ad I, 72, de *Saspiribus* ad I, 104. Hoc addo, Maltebr. l. l. Matienos collocare in iis terris, ubi lacus Ourmiah, Saspires in Caucaso circa urbem Erivan, ut nunc appellatur. Conf. etiam Wheeler pag. 284. *Alarodii*, qui iidem VII, 79 vocantur, vicinas his gentibus sedes occupasse videntur. Qui utrum pro Alanorum maioribus sint habendi, quaerit Ritter: Erdkunde II. pag. 849. 922. *Alarodios* eâ Armeniae provinciâ contineri, cui nunc nomen *Avarad*, contendit Vivien de St. Martin (Journal d. Voyag. 1847 Iuill. p. 14), cui assentitur Quatremère (Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XIX, 1. p. 442). In cuneatis inscriptionibus nihil invenitur, quod ad hanc Herodoti satrapiam pertineat.

Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι κ. τ. λ.] Haec satrapia, observante Rennel. pag. 507, orientem versus usque ad Phasidis et Cyri fontes pertinebat, occidentem versus usque ad Thermodontem fluvium et Pontum Euxinum a meridie Armeniae montibus terminabatur. Add. Wheeler p. 280. Atque cum Xenophon Anabas. V, 3 seqq. has easdem fere gentes nominet ab oriente occidentem versus proficiscens per terras Macronum, Mosynoecorum, Chalybum et Tibarenorum, Herodotus VII, 78 Rennelio videtur gentium nomina confudisse. *Moschi* apud Xenophontem non occurrunt, sed apud Herodotum VII, 78. De montibus Moschorum conf. Strab. XI. p. 492 s. 754 A. et XII. p. 521. 548 s. 793 A. et 825 B. Alia dabit Tzschucke ad Pompon. Mel. III, 5. §. 4. pag. 139 seq. *Tibarenos* novit Xenophon. Anab. V, 5, 1, ubi con-

δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι καὶ Μάκρωσι καὶ Μοσσυνοίκοισι καὶ Μαρσὶ τριηκόσια τάλαντα προσείρητο· νομὸς εἴνατος καὶ δέκατος οὗτος. Ἰνδῶν δὲ πλῆθός τε πολλῷ πλεῖστόν ἐστι πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος· νομὸς

sul. Krueger. Aliorum scriptorum locos suppeditabit Forbiger: Handbuch. d. alt. Geograph. II. pag. 409; de gentis sedibus scripserunt Koch: Der Zug der Zehntausend nach Xenophon's Anabasis (Lips. 1850) pag 118 atque iam ante eum Ainsworth: Travels in the track of the 10000 Greeks (Lond. 1844) pag. 203—248. De *Macronibus* dixi ad II, 104. Id unum addere iuvat, nostra aetate exstitisse virum doctum, Georgium Fejér, qui a Macronibus hisce gentem *Magyarorum* s. *Hungarorum*, ut nunc vocantur, repeti vellet. Vid. Wiener Jahrbüch. d. Litt. Vol. C. pag. 273. Maltebr. l. l. has gentes, unam post alteram, habitasse statuit in montibus Caucasi ad Caspium mare usque pertinentibus. *Moschos* et *Tibarenos* vocat quoque Pompon. Mela I, 2. §. 54. In inscriptionibus cuneatis nec huius satrapiae ulla fit mentio nec quidquam reperitur, quod ad gentes ab Herodoto commemoratas bene referri queat.

Μοσσυνοίκοισι] Retinui et hoc loco et VII, 78 cum recentt. edd. hanc scripturam a Gaisford. et Schweighaeusero ex uno libro mutatam in Μοσσυνοίκοισι, ut in Stephan. Byzant. quoque legitur sub h. v. aliisque locis, quos dabit omnes Maur. Schmidt ad Didymi Chalcenteri fragmm. pag. 34. Eadem lectionis varietas reperitur in Xenophonteis locis Anab. VI, 4, 1 coll. V, 5, 1. VII, 8, 27, ubi conf. editores et interpretes. De sedibus gentis cf. Strabon. XI, 14. p. 528 sive p. 801 A. Forbiger l. l. II. p. 410. Ainsworth l. l. pag. 201. 247. Koch. l. l. pag. 116. Quos si sequimur, sedes gentis in montibus prope Pontum Euxinum erant, septentrionem versus a Chalybum regione et Tibarenis proximae.

καὶ Μαρσὶ] Edd. vetustae Μάρδοισι libri scripti ex parte Μαρσοῖσι sive Μάρσοισι, ut Florentinus. Quod nunc legitur, ex Is. Vossii coniectura fluxit ad Mel. I. 2. §. 54. Nam *Mares*, qui VII, 79 iidem memorantur, Mosynoecis contermina gens, teste Steph. Byz. s. v. Unam gentis tribum in montibus Caucasi occidentalibus, alteram in Armenia sedes habuisse vult Maltebrun. l. l.

Ἰνδῶν δὲ πλῆθος κ. τ. λ.] Conf. III, 98 et V, 3. Plane eundem in modum Ctesias Indd. Excerppt. §. 1 Indos dicit πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων, consentiente Strabone II. p. 130 s. p. 192 A et Arrian. Ind. VII, 1.

πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους] i. e. *prae reliquis omnibus*, ut II, 35, ubi vid. nott., Kuehner. Gr. Gr. §. 616. Cf. etiam III, 34. VIII, 44. Schweigh., qui prius interpretatus erat: *pro ratione aliorum omnium*, nunc substitui vult (in Lexic. Herod.): *contra quam* s. *supra quam reliqui omnes*. Herodoteo loco apte nuper usus est Westermann. (Commentatt. in scriptt. Graec. P. VI. p. 15) ad tuendum Demosthenis locum in Orat. XX advers. Leptinem §. 31, observans, praepositionem πρὸς in comparationibus unius cum multis eiusdem generis rebus sic solere usurpari, ut illius cum his congruentiam significet atque aequalitatem.

ἑξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος] *ramenta auri* intelligit s. pulverem aureum, qualem e montibus auriferis fluvii secum ferunt. Cf. I, 93. III, 95. 98. V, 101. VI, 125. Caeterum haec summa CCCLX talentorum auri nimia videtur Rennelio, cum e Babylonia et Assyria, quae omnium ditissima fuerit praefectura, mille tantum talenta redirent; sed respiciendum, opinor, quod Indis fluvii de montibus multum auri advehebant; neque

95 *εἰκοστὸς οὗτος. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ*

inconsulto Noster ipse addidit *πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους*, bene sentiens, mirum fortasse videri tantam auri copiam Indis impositam. De India auri ditissima testatur Ctesias Exc. Ind. §. 12, ubi vid. nott. pag. 300. — Indiae satrapia vicesima quae Herodoti est, in Bisutuna inscriptione non commemoratur: eam opinor ob causam, quod eo tempore, quo hanc inscriptionem incidi iussit Darius rex (i. e. statim postquam ad regnum ipse evectus erat rebellesque vicerat), nondum subacta erat India, quod postmodo factum esse ex Herodot. IV, 44 intelligimus. In Persepolitana inscriptione atque in sepulcrali Darii nominatur inter terras Dario subditas *India* s. *Hidhus*, quam antiquam Persicam vocis formam esse pro Sanscritana voce *Sindhus* monet Lassen: Zeitschrift etc. VI. pag. 62. Conf. etiam Ritter: Erdkunde VIII. pag. 103. Quae vero in tribus illis inscriptionibus cuneatis affertur *Arabia* terra (*Arabaja*; cf. Oppert. l. l. XVII. p. 278 et Lassen. l. l. pag. 48), huius nulla mentio in hoc Herodoti indice, qui supra III, 88 Arabes Persis nunquam subditos fuisse affirmat: ubi quinam Arabes intelligi posse videantur, diximus; et conf. quoque III, 107 seqq. Eos vero Arabes, qui in regionibus Babyloniae ac Syriae finitimis consederant aut per deserta illic sita vagabantur, Persis subditos fuisse quum credibile sit, ad hos ipsos eam, quae in inscriptionibus Dario subiecta dicitur, Arabiam referendam esse arbitror, ab Herodoto omissam, qui infra III, 97 Arabes inter eas gentes refert, quae non tributum, sed dona (ad instar tributi) regi obtulerint.

Cap. XCV.

Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον κ. τ. λ.] Ad *Εὐβοϊκὸν* cf. nott. ad III, 89. Ad formam *συμβαλλόμενον* cf. nott. ad I, 68. Mox pro *εἶναι* cum recentt. edd. dedi *γίνεται*, dudum sic iubente Reiz. in Praef. pag. XIX. Benedictus maluerat *εἴη ἄν*. Matth. retinuit *εἶναι*. — Babylonicum talentum, quod supra vidimus ad III, 89 LXX Atticas minas continere, ita conveniet cum Euboico, ut numerus 26938 cum numero 31428 sive numerus senarius cum septenario. Cum vero h. l. Herodotus 9540 talenta Euboica*) effici dicat 7740 talentis Babylonicis (qui numerus exsistit computatis singulis singularum satrapiarum tributis), sequitur, 43 talenta Babylonica convenire cum 53 Euboicis, ita ut quattuor Babylonica paria ferme sint quinque Euboicis. Haud fugit Rennelium l. l. p. 525. Equidem adnotasse satis habeo; nam quis talia nunc rite componere velit? Mox pro *τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα* in Sancrofti libro invenitur: *ὀγδώκοντα καὶ ὀκτακόσια*, ita ut oriatur numerus 9880, qui sanequam necessarius est ad conficiendam eam summam 14560 talentorum, quam Noster infra protulit, cum talenta argenti 9540 aurique 4680 efficiant tantum summam talentorum 14220. Larcherus Sancrofti libri lectionem, in qua recipienda dubitabat Reizius Praefat. p. XIX, arripuit, eandemque dedit Negris, nec Schweighaeusero displicet *ὀκτακόσια*, e cuius adnotatione haec transscribere liceat: „In unum collectis numeris omnibus, qui in recensu tributorum ex XIX praefecturis redeuntium diserte indicantur, prodit summa 7740 talentorum Babyloniorum; quae pro ratione 60 ad 70, quam cap. 89 docuit auctor, conficiunt Euboica talenta 9030: quibus si adieceris 4680 ex India redeuntia, habebis summam 13710. Denique his 13710 si adieceris 240 fere talenta, quae ex Moeride lacu

*) Dicendum potius erat 9030, si revera talentum Babylonium septuaginta minis Euboicis constat, ut supra III, 89 legimus. Monuit Boeckh: Metrolog. Untersuchungg. pag. 46. quem sequitur Wheeler Geography of Herodot. p. 302.

Εὐβοϊκὸν συμβαλλόμενον τάλαντον γίνεται τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα. τὸ δὲ χρυσίον τρισκαιδεκαστάσιον λογιζόμενον, τὸ ψῆγμα εὑρίσκεται ἐὸν Εὐβοϊκῶν ταλάντων ὀγδώκοντα καὶ ἑξακοσίων καὶ τετρακισχιλίων. τούτων ὦν πάντων συντιθεμένων τὸ πλῆθος Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτειον φόρον Δαρείῳ μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πεντακόσια καὶ ἑξήκοντα· τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον

(cap. 91 coll. cum II, 149 extr.) redibant, conficiuntur 13950 talenta. Itaque, nisi in numero 14560 (sub finem huius cap.) erratum fuerit, intelligi par est, aut in superiorum numerorum particularium · aliquo sive aliquibus peccatum fuisse, aut 610 illa talenta, quae complendae summae 14560 desunt, ad reliquam summam adiecta esse tanquam pretium frumenti, ab Aegyptiis eorumque finitimis ad alenda centum et viginti hominum milia conferendi, de quo cap. 91." — Gallus interpres Miot Herodoteos numeros sic explicare studet, ut hac summa non solum contineatur summa tributorum, quae singulis praefecturis imposita fuerit, sed alii quoque reditus, ut v. c. ex piscatu in Moeride lacu. Sed haud scio an verba adversentur Herodoti subsequentia: *τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον ἀπιεὶς οὐ λέγω*. Neque omnino his aut aliis eiusmodi coniecturis multum lucrabimur ad Herodoti numeros sive explicandos sive ad ordinem redigendos, in quibus multa turbata esse nemo non videt sive librariorum culpâ id factum sit sive ipsius Herodoti errore, quem in his numeris et declarandis et supputandis eo modo lapsum esse credamus, quo in simili computatione II, 142 (ubi vid. nott.) illum a vero aberrasse existimat Boeckh. Metrologg. Untersuch. p. 46. Neque aliter fere statuisse video Grote: History of Greece IV. p. 315, Wheeler: Geography of Herodot. p. 302.

τὸ δὲ χρυσίον τρισκαιδεκαστάσιον κ. τ. λ.] Computationem iustam esse nemo non videt; nam 360 talenta ramentorum auri pro ratione tredecupla conficiunt sane 4680 talenta argenti Euboica. Ac variam fuisse auri ad argentum rationem pro minori vel maiori eius abundantia monet Wesseling. Ita v. c. Platonis aetate duodecupla fuit (vid. Hipparch. p. 231 D.), Menandri comici aetate (vid. Pollux IX, 76) decupla, eamque vulgarem Graecorum rationem fuisse observat Boeckh. l. l. pag. 130, hoc quoque Herodoteo loco restituendam, si audiamus Lenormant: Revue numismatique 1845. pag. 18 seq.; Constantini aetate ad quindecuplam adscendit, sub Theodosio iuniore ad octodecuplam; apud Romanos inter Caesaris et Diocletiani tempora duodecupla s. undecupla fuit et paulo ante tredecupla. Qualis medio aevo fuerit ratio, nunc mittimus; in praesentia per Galliam quindecupla esse dicitur. Vid. quem Miot citat Letronne Considerat. génér. sur l'eval. d. monn. Gr. et Romm. (Paris 1817) p. 103 seq. — In seqq. pro *συντιθεμένων* Eltz Quaest. Herodd. Fasc. I. p. 130 seq. (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Supplem. T. IX) scribi vult *συντιθέμενον*, comparans locos Herodoteos VII, 184. IV, 50. Equidem vulgatam retinere malui, itemque reliqui *ἐπέτειον*, ut III, 89, ubi recentt. edd. *ἐπέτεον*.

τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον ἀπιεὶς οὐ λέγω] „*ut minorem numerum mittam, qui hanc summam excedit.*" Ita Schweigh., nec aliter uterque Gallus interpres. Et recte ad sensum, si quid video, cum Herodoti ea sit mens, ut, quae praeter haec tributa antea commemorata summae his ipsis tributis inferiores in regium aerarium deveniant, eas se hîc silentio praetermittere dicat. Huiusmodi minora quaedam vectigalia

96 *ἀπιεὶς οὐ λέγω. Οὗτος Δαρείῳ προσήιε φόρος ἀπό τε τῆς Ἀσίης καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν. προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ νήσων προσήιε ἄλλος φόρος καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίης οἰκημένων. Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει ὁ βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε. ἐς πίθους κεραμίνους τήξας καταχέει, πλή-*

praeter ordinaria tributa recenset v. c. Heeren. Ideen I, 1. pag. 482. Alii Herodoti verba sic intelligunt, ut Noster eos numeros, si qui summam antea dictam Euboicorum talentorum excedant, silentio transire perhibeatur („wobei ich, was noch von kleineren Zahlen dabei ist, hier weglasse,“ ut vernacule reddit Ad. Schoell.): quod tamen propter ipsos numeros, ex quibus summa producta erat, fieri non potuisse recte monet Boeckh l. supra l. Itaque rectius Lange: *„ohne geringere Einkünfte, die ich gar nicht rechnen will.“* — Iam vero si omnium horum redituum summam ducas talentisque 14560 addas, auctore Rennelio l. l. p. 524 seq., 700 talenta pro frumento Aegyptio, 1000 pro Arabum tributis, 2000 pro Persarum, Aethiopum, Colchorum donis, exsistit summa talentorum 18260, quae aequant ducenties centena millia imperialium. Quae omnium totius Persarum regni redituum summa nimis exigua videtur Rennelio itemque Robertsono (Ueber d. Kenntn. der Alten v. Indien. pag. 193 ed. vern. Forster.), qui inde concludit, auri argentique pretium illa aetate multo fuisse maius. Sed optime monet eius censor ibid. pag. 526, praeter haec tributa regi solvenda etiam singulis provinciis multa alia praestanda fuisse tum in praefectos satrapasve, tum in milites per provinciam distributos provinciaeque impensis sustentandos. Quae minime hoc regio tributo comprehendi censenda sunt; nec exigua ea ipsa fuisse, unus Nostri locus I, 192 satis monstrare potest de quotidiano Babylonici satrapae reditu. Cf. Heeren. Ideen I, 1. pag. 481, quo eodem iudice (p. 480) Herodoti talenta Euboica 14560 aequant ferme centies quinquaginta vel sexaginta centena millia imperialium. Ducenties centena millia imperialium ferme Darium percepisse statuit quoque Schoell. l. supra l. Grote l. l. e Babylonicis talentis 7740 prodiisse putat ad 2,964000 libr. Anglic., ex Euboicis talentis 4680 summam fere 1,290,000 eiusdem monetae.

Cap. XCVI.

τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν] i. e. *ex paucis quibusdam Libyae regionibus.* De voce *Libyae*, quae modo latiori sensu de omni, quam nos dicimus, Africa, modo angustiori de ora Africae boreali maritima ab Aegypto usque ad Syrtes apud Herodotum inveniatur, monuit Rennel. l. l. p. 567 coll. Schlichthorst. p. 14. 15 et nott. ad II, 17. Hoc loco de Libyae sensu arctori atque inprimis de Cyrene et Barce, quae III, 91 vocantur civitates Libycae Aegypto conterminae, cogitandum videtur. Latiore sensu *Libya* dicitur infra III, 115.

ἀπὸ νήσων] Insulas intelligo Aegaei maris Asiae proximas indeque regis ditioni adiectas. — In seqq. ad *οἰκημένων* conf. nott. ad I, 27.

ἐς πίθους] Ex hoc modo argenti aurique conservandi, praesertim si, quae IV, 166 (ubi vid. nott.) narrantur, respexeris, haud iniuriâ colligi quodammodo poterit, argentum aurumve signatum sive monetam Persis ante Darium sive incognitam sive nullo certe in usu fuisse videri, ut qui primus aureos numos, Daricorum nomine post insignes, procudi iusserit non quidem ad vitae commerciive usum aut regias impensas, sed potius eo consilio, ut memoriam suam hoc pacto ad posteritatem transmitteret virosque bene de se meritos aliquo insigni munere remuneraretur; quamquam

σας δὲ τὸ ἄγγος περιαιρέει τὸν κέραμον. ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσοῦτο, ὅσον ἂν ἑκάστοτε δέηται.

Αὗται μέν νυν ἀρχαί τε ἦσαν καὶ φόρων ἐπιτάξιες. ἡ 97
Περσὶς δὲ χώρη μούνη μοι οὐκ εἴρηται δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώρην. Οἵδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτά-

post Darium in communem quoque usum hos numos venisse satis superque constat. Nec alios numos, quam istiusmodi memoriales in Neopersarum regno sub Sophis procusos fuisse monet Heeren. Ideen I, 1. p. 481. Tu conf. etiam Rennel. l. l. pag. 526. — Ad formam adiectivi κεράμινος conf. IV, 70 et Bredov. pag. 183. Ad significationem verbi περιαιρέει (*detrahit, tollit*) conf. nott. ad III, 41.

CAP. XCVII.

Αὗται μέν νυν ἀρχαί τε ἦσαν κ. τ. λ.] Finitur hoc loco satrapiarum et tributorum singulis satrapiis impositorum descriptio inde a capite 89 instituta: iam adduntur eae gentes, quae, cum tributum nullum penderent, dona tamen regi ferebant (de quibus donis cf. nott. ad III, 89): *Aethiopes*, *Colchi*, *Arabes*. Harum igitur gentium enumeratione facta non statim Noster pergit in enarrandis iis, quae Dario ad regnum modo evecto deinceps acciderint neque narrationem satrapiarum indice exhibito interruptam continuat, sed mira illa, quae de Indorum gentibus aurique copia maxima (cf. III, 94) fando acceperat, hoc loco (cap. 98 seqq.) addere instituit, ipsa illa gentium descriptione ad haec adductus simulque bene sentiens, haec Graecis, in quorum gratiam scribebat, prorsus incognita esse eorumque animos valde advertere: qua eadem de causa etiam de Arabia quaedam adscripsit (cap. 107 seqq.) aeque mira Graecisque incognita: unde demum cap. 118 ad ipsam rerum Persicarum narrationem redit, exponens de Intapherne atque Oroeta (cap. 120 seqq.), cuius res eo minus silentio praetereundas esse putabat, quo magis ad Samum spectabant (vid. III, 60 ibique nott.) et ad Graecorum res, interiecta quoque (cap. 129 seqq.) narratione de Democedis, celeberrimi Graecorum medici rebus, quae cum domesticis Darii rebus erant coniunctae: a quibus omnibus demum cap. 150 redit ad Persarum res, de Babylone exponens, quae a Dario defecit et gravi ac longa obsidione recuperata est.

Sufficiant haec de oeconomia s. dispositione huius libri: etenim satis inde Herodoti cernitur consilium Graecorum in commoda potissimum scribentis et ea inprimis enarrantis, quae Graecis sive grata sive utilia esse eorumque animos oblectare et excitare potuerint: inde quoque explicari poterit, cur nulla fiat mentio seditionum atque motuum, quos statim post Darium ad regnum evectum in variis regni Persici regionibus exortos et Darii ac Persarum virtute compositos tradit Bisutuna inscriptio, in qua ipse Darius loquitur de belli tumultu in Susiana ac Babylonia, in Perside, Media, Sattagydia, Parthia, Margiana, Armenia, Scythia commoto, sed oppresso: vid. Col. I. §. 16 seq. Col. II. §. 2 seqq. Haec enim ad Persas ipsos cum spectarent, minus necessaria Noster habuit, quae copiosius enarraret: satis habuit, de una Babylone loqui, qua de re cf. ad. III, 150 nott.

ἡ Περσὶς δὲ χώρη] Intelligitur *Persis propria*, quae dicitur, s. terra *Fars* s. *Farsistan*, Susianae vicina, de qua plura Heeren. l. l. p. 192 seqq. et Ritter: Erdkunde VIII. p. 771 seqq. Vid. Kinneir Memoir of the Pers. emp. p. 54 seqq. Hanc vero tributorum immunitatem ad omnes decem Persarum tribus supra I, 125 commemoratas spectasse iure monet Rennel. l. l. pag. 508.

χθησαν φέρειν, δῶρα δὲ αἰγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰ-
γύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίο-
πας κατεστρέψατο, οἵ περί τε Νῦσαν τὴν ἱρὴν κατοίκηνται καὶ
τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ
πλησιόχωροι τούτοισι σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ 2-17
οἱ Καλατίαι Ἰνδοὶ, οἰκήματα δὲ ἔκτηνται κατάγαια. οὗτοι συν-
αμφότεροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι
ἐμεῦ δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηκοσίας φάλαγγας

δῶρα δὲ ἀγίνεον] Conf. nott. ad III, 89. De Aethiopibus et Cambysis expeditione contra eos vid. III, 17. Rennel. l. l. p. 572 hos Aethiopes a Cambyse subactos pro Nubiis habet.

Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ κ. τ. λ.] Citat haec Eustath. ad Odyss. p. 1386, 8 s. 13, 14. Verbis additis οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ distinguuntur hi Aethiopes ab *Aethiopibus Asiaticis*, de quibus vid. III, 94. De *Nysa* diximus ad II, 146. Retinui κατοίκηνται et ἔκτηνται a Dindorf. (Comment. de dial. Herod. p. XXVII) mutatum in κατοικέαται et ἐκτέαται. Cf. etiam I, 142. IV, 53 et alios locos Nostri a Bredovio iam allatos pag. 311.

σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατίαι] Alterum τῷ abiecit Gaisf. Sine causa idonea, libris invitis. Nam utrumque apud Herodotum obvium, qui, monstrante Struve Spec. I Quaest. de Herod. dial. I. pag. 25 (Opuscc. II. p. 188. 189), in hisce modo solam particulam καὶ posuit, modo relativum pronomen addita hac particula. Naber in Mnemosyn. IV. p. 20 verba: οὗτοι οἱ Αἰθίοπες usque ad ἔκτηνται κατάγαια eiici vult. — De *Calatiis* vid. nott. ad III, 38. De semine cum nihil quidquam alibi relatum inveniatur, haec vero gens Indica parentes suos devorare supra dicatur, Valcken. pro σπέρματι coniecit σήματι, i. e. τάφῳ. Wesselingius (Dissert. Herod. XI. p. 174) ad parentum comedendorum morem respiciens maluerat ἔργματι μὲν χρέωνται, i. e. *eodem facinore defunguntur, quo Indi Calatiae*; cf. V, 77. Quorum neutrum placuit Schweigh., qui apud Athen. III, 110 E. memorari dicit τὸ ἐν Αἰθιοπίᾳ γιγνόμενον σπέρμα, coll. Polluce VI, 73 et Hesychio s. v. Ὀρίνδην, ita ut h. l. *oryza* sive *milii* quoddam genus, infra quoque III, 100 (ubi vid. nott.) commemoratum, intelligatur. Idem consuli vult Denon. Voyag. en Egypt. pag. 75. Schweighaeuserum recte seqitur Italus interpres.

οἰκήματα δὲ ἔκτηνται κατάγαια] Conf. IV, 183 de Troglodytis Aethiopibus. — Ad formam κατάγαια cf. Bredov. p. 139; qui Herodoti attulit locos II, 150. IV, 95. 96. 175. 192. Male enim duo codd. hoc loco κατάγεα.

δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου] aurum purum intelligitur, quod coctum non est, quale ex fluviis auriferis provenit aut in desertis sabulosis reperitur. Conf. nott. ad I, 50. De auri pulvere cogitat Larcher. ob choenicis mensuram adhibitam. — In proxime antecedentibus διὰ τρίτου ἔτεος est: *tertio quoque anno* (nos: *alle drei Jahre*), ut II, 4. 37, ubi cf. nott.

διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου] i. e. *ducentos ebeni truncos*. Vid. III, 114, ubi et ebenum et elephantos in Aethiopiae bonis memorat. Nostrum locum attigit Plinius H. N. XII, 4, 8 coll. Eustath. ad Ili. p. 469, 2 s. 357, 30. Plura de ebeno ex India plerumque ad Persas ac Phoenices transvecto indeque ad ipsam Graeciam ex India vel Aethiopia invecto Kruse: Ind. alte Geschichte p. 371 seq. Apud Hesychium φάλαγγες sunt στρογγύλα ξύλα καὶ σύμμετρα et apud Schol. Apollon. Rhod. II, 845 φάλαγξ, τὸ ἐπίμηκες καὶ στρογγύλον ξύλον et quae sequuntur com-

ἐβένου καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. Κόλχοι δὲ ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὔρεος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται· τὰ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. οὗτοι ὦν δῶρα, τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας

paranda cum iis, quae apud Nonium pag. 163 leguntur: „*Phalangae* dicuntur fustes teretes etc.“ Sponte in mentem venit nostrum *Planken.* — Scripsi ἐβένου, cum falso exhibeant quidam libri ἐβέννου; vid. Bredov. p. 97. — παῖδας Αἰθίοπας haud scio an Noster intellexerit *castratos* s. *eunuchos.*

ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι] Plinius H. N. VIII, 3, 4: „Praedam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quae Iuba *cornua* appellat, Herodotus tanto antiquior et consuetudo melius *dentes.*“ Ad quem locum nunc monet doctissimus Cuvier. (pag. 407 seq. T. VI ed. Panckouck.), controversiam de natura dentium maiorum (Galli vocant *défenses*) elephanti nuper admodum fuisse agitatam, Iubaeque opinionem, quae eadem sit Pausaniae, invenisse patronos vel recentiori aetate, quamquam non dubium, quin potior sit Herodoti sententia, cum revera sint *dentes*, minime cornua. Ebur idem Cuvier. addit vix differre ab ea materia interiori, quae in dentibus insit, dentesque illos maiores insertos esse ori dentes incisivos gerenti. De magnitudine dentium idem attulit recentiorum duo testimonia, unde patet, dentes vel centum libr. ponderis superasse. Elephantos in Africa frequentes reperiri, unde ebur potissimum ad Europam fuerit allatum per Phoenices, pluribus exposuit A. G. de Schlegel. Ind. Bibl. I, 2. pag. 137 seqq. 141 seqq., qui idem l. l. pag. 145 observat, Herodotum primum esse inter Graecos scriptores, apud quem ἔλεφας de ipso elephanto positum inveniatur. Conf. etiam IV, 191.

ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν] „*Colchi ipsi* [se] *ad donationem ordinarunt.*“ Ita Wessel. subiiciens, ferre sic morem in ultronea tributi et donorum collatione, ut infra: οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο et supra 13 (ubi vid. nott.) IV, 35. 165. Tu conf. nott. ad III, 13.

Καυκάσιος οὔρεος] In duobus libris Καυκάσοιο (quod ferri posse negat Bredov. p. 233 seq.) a Καύκασος, quod invenitur I, 203. 204. IV, 12 et I, 104 τὸ Καυκάσιον ὄρος. Quod nostro loco legitur Καυκάσιος, satis tuetur inscriptio Graeca in Inscr. Gr. Thes. nr. 2104 vers. 4 et Stephanus Byzantinus, qui praeter Καύκασος et inde ductum Καυκάσιος formam Καύκασις (unde h. l. genitivus Καυκάσιος) quoque commemorat. — Mox scripsi βορέην pro vulg. βορῆν, ut I, 6, ubi vid. nott.

ἐς τοῦτο γὰρ τὸ ὄρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται] Hoc verissime dici monet Heeren. Ideen I, 1. pag. 148, cum septentrionem versus Persarum regnum Ponto Euxino, Caspioque mari et Caucasi montibus inter utrumque mare positis terminatum sit; qui fines a nemine ante Zingis-Chan. sunt superati.

ἑκατὸν παῖδας] Tributum servorum et servarum hic intelligo. E Caucasi regionibus antiquitus multos homines, et pueros et puellas, coëmptos et in alias terras tanquam mancipia venditos esse idque commercium per Phoenices potissimum factum esse haud pauca docent, quae attulit Movers: Die Phönizier II, 3. p. 82. Etiamnum e regionibus Caucasiis in Aegyptum mitti, quos Mammalucos vocant, milites eximios insignique et corporis robore et formositate, docet Rennel. l. l. pag. 525 not. Ac nemo fere nescit, quantum hodieque corporis formâ et robore excellant Colchicae terrae incolae: e quibus adhuc virgines

χθησαν φέρειν, δῶρα δὲ αἰγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίοπας κατεστρέψατο, οἳ περί τε Νῦσαν τὴν ἱρὴν κατοίκηνται καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοισι σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ 247 οἱ Καλατίαι Ἰνδοί, οἰκήματα δὲ ἔκτηνται κατάγαια. οὗτοι συναμφότεροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηκοσίας φάλαγγας

δῶρα δὲ ἀγίνεον] Conf. nott. ad III, 89. De Aethiopibus et Cambysis expeditione contra eos vid. III, 17. Rennel. l. l. p. 572 hos Aethiopes a Cambyse subactos pro Nubiis habet.

Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ κ. τ. λ.] Citat haec Eustath. ad Odyss. p. 1386, 8 s. 13, 14. Verbis additis *οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ* distinguuntur hi Aethiopes ab *Aethiopibus Asiaticis*, de quibus vid. III, 94. De *Nysa* diximus ad II, 146. Retinui *κατοίκηνται* et *ἔκτηνται* a Dindorf. (Comment. de dial. Herod. p. XXVII) mutatum in *κατοικέαται* et *ἐκτέαται*. Cf. etiam I, 142. IV, 53 et alios locos Nostri a Bredovio iam allatos pag. 311.

σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατίαι] Alterum *τῷ* abiecit Gaisf. Sine causa idonea, libris invitis. Nam utrumque apud Herodotum obvium, qui, monstrante Struve Spec. I Quaest. de Herod. dial. I. pag. 25 (Opuscc. II. p. 188. 189), in hisce modo solam particulam *καὶ* posuit, modo relativum pronomen addita hac particula. Naber in Mnemosyn. IV. p. 20 verba: *οὗτοι οἱ Αἰθίοπες* usque ad *ἔκτηνται κατάγαια* eiici vult. — De *Calatiis* vid. nott. ad III, 38. De semine cum nihil quidquam alibi relatum inveniatur, haec vero gens Indica parentes suos devorare supra dicatur, Valcken. pro *σπέρματι* coniecit *σήματι*, i. e. *τάφῳ*. Wesselingius (Dissert. Herod. XI. p. 174) ad parentum comedendorum morem respiciens maluerat *ἔργματι μὲν χρέωνται*, i. e. *eodem facinore defunguntur, quo Indi Calatiae*; cf. V, 77. Quorum neutrum placuit Schweigh., qui apud Athen. III, 110 E. memorari dicit *τὸ ἐν Αἰθιοπίᾳ γιγνόμενον σπέρμα*, coll. Polluce VI, 73 et Hesychio s. v. *Ὀρίνδην*, ita ut h. l. *oryza* sive *milii* quoddam genus, infra quoque III, 100 (ubi vid. nott.) commemoratum, intelligatur. Idem consuli vult Denon. Voyag. en Egypt. pag. 75. Schweighaeuserum recte seqitur Italus interpres.

οἰκήματα δὲ ἔκτηνται κατάγαια] Conf. IV, 183 de Troglodytis Aethiopibus. — Ad formam *κατάγαια* cf. Bredov. p. 139; qui Herodoti attulit locos II, 150. IV, 95. 96. 175. 192. Male enim duo codd. hoc loco *κατάγεα*.

δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου] aurum purum intelligitur, quod coctum non est, quale ex fluviis auriferis provenit aut in desertis sabulosis reperitur. Conf. nott. ad I, 50. De auri pulvere cogitat Larcher. ob choenicis mensuram adhibitam. — In proxime antecedentibus *διὰ τρίτου ἔτεος* est: *tertio quoque anno* (nos: *alle drei Jahre*), ut II, 4. 37, ubi cf. nott.

διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου] i. e. *ducentos ebeni truncos*. Vid. III, 114, ubi et ebenum et elephantos in Aethiopiae bonis memorat. Nostrum locum attigit Plinius H. N. XII, 4, 8 coll. Eustath. ad Ili. p. 469, 2 s. 357, 30. Plura de ebeno ex India plerumque ad Persas ac Phoenices transvecto indeque ad ipsam Graeciam ex India vel Aethiopia invecto Kruse: Ind. alte Geschichte p. 371 seq. Apud Hesychium *φάλαγγες* sunt *στρογγύλα ξύλα καὶ σύμμετρα* et apud Schol. Apollon. Rhod. II, 845 *φάλαγξ, τὸ ἐπίμηκες καὶ στρογγύλον ξύλον* et quae sequuntur com-

ἐβένου καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. Κόλχοι δὲ ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὔρεος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται· τὰ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. οὗτοι ὦν δῶρα, τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας

paranda cum iis, quae apud Nonium pag. 163 leguntur: „*Phalangae* dicuntur fustes teretes etc.“ Sponte in mentem venit nostrum *Planken.* — Scripsi ἐβένου, cum falso exhibeant quidam libri ἐβέννου; vid. Bredov. p. 97. — παῖδας Αἰθίοπας haud scio an Noster intellexerit *castratos* s. *eunuchos.*

ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι] Plinius H. N. VIII, 3, 4: „Praedam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quae Iuba *cornua* appellat, Herodotus tanto antiquior et consuetudo melius *dentes.*“ Ad quem locum nunc monet doctissimus Cuvier. (pag. 407 seq. T. VI ed. Panckouck.), controversiam de natura dentium maiorum (Galli vocant *défenses*) elephanti nuper admodum fuisse agitatam, Iubaeque opinionem, quae eadem sit Pausaniae, invenisse patronos vel recentiori aetate, quamquam non dubium, quin potior sit Herodoti sententia, cum revera sint *dentes*, minime cornua. Ebur idem Cuvier. addit vix differre ab ea materia interiori, quae in dentibus insit, dentesque illos maiores insertos esse ori dentes incisivos gerenti. De magnitudine dentium idem attulit recentiorum duo testimonia, unde patet, dentes vel centum libr. ponderis superasse. Elephantos in Africa frequentes reperiri, unde ebur potissimum ad Europam fuerit allatum per Phoenices, pluribus exposuit A. G. de Schlegel. Ind. Bibl. I, 2. pag. 137 seqq. 141 seqq., qui idem l. l. pag. 145 observat, Herodotum primum esse inter Graecos scriptores, apud quem ἔλεφας de ipso elephanto positum inveniatur. Conf. etiam IV, 191.

ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν] „*Colchi ipsi* [se] *ad donationem ordinarunt.*“ Ita Wessel. subiiciens, ferre sic morem in ultronea tributi et donorum collatione, ut infra: οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο et supra 13 (ubi vid. nott.) IV, 35. 165. Tu conf. nott. ad III, 13.

Καυκάσιος οὔρεος] In duobus libris Καυκάσοιο (quod ferri posse negat Bredov. p. 233 seq.) a Καύκασος, quod invenitur I, 203. 204. IV, 12 et I, 104 τὸ Καυκάσιον ὄρος. Quod nostro loco legitur Καυκάσιος, satis tuetur inscriptio Graeca in Inscr. Gr. Thes. nr. 2104 vers. 4 et Stephanus Byzantinus, qui praeter Καύκασος et inde ductum Καυκάσιος formam Καύκασις (unde h. l. genitivus Καυκάσιος) quoque commemorat. — Mox scripsi βορέην pro vulg. βορῆν, ut I, 6, ubi vid. nott.

ἐς τοῦτο γὰρ τὸ ὄρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται] Hoc verissime dici monet Heeren. Ideen I, 1. pag. 148, cum septentrionem versus Persarum regnum Ponto Euxino, Caspioque mari et Caucasi montibus inter utrumque mare positis terminatum sit; qui fines a nemine ante Zingis-Chan. sunt superati.

ἑκατὸν παῖδας] Tributum servorum et servarum hic intelligo. E Caucasi regionibus antiquitus multos homines, et pueros et puellas, coëmptos et in alias terras tanquam mancipia vendítos esse idque commercium per Phoenices potissimum factum esse haud pauca docent, quae attulit Movers: Die Phönizier II, 3. p. 82. Etiamnum e regionibus Caucasiis in Aegyptum mitti, quos Mammalucos vocant, milites eximios insignique et corporis robore et formositate, docet Rennel. l. l. pag. 525 not. Ac nemo fere nescit, quantum hodieque corporis formâ et robore excellant Colchicae terrae incolae: e quibus adhuc virgines

καὶ ἑκατὸν παρθένους· Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλέϊ ἐκόμιζον.

98 Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν πολλὸν οἱ Ἰνδοὶ, ἀπ' οὗ τὸ ψῆγμα τῷ βασιλέϊ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ τοιῷδε κτέωνται. Ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρης τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος· τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ πέρι ἀτρεκές τι λέγεται, πρῶτοι πρὸς ἠῶ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἰνδοί· Ἰνδῶν γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἐρημίη ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνεα Ἰνδῶν καὶ οὐκ ὁμό-

formae eximiae venduntur in Turcarum gynaecea, iuvenes vero ac viri prae omnibus pulcherrimi ac fortissimi habentur.

Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα] Exscripsit Eustath. ad Dionys. Perieget. 923 et Plinius H. N. XII, 17, 38. §. 80. De *Arabibus* cf. nott. ad III, 94. Mox cum recc. edd. dedi ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα, ubi vulg. ταῦτα μὲν ὦν δῶρα, quod retinuit Matthiae.

πάρεξ] Apud Homerum invenitur παρὲκ et παρὲξ promiscue; apud Herodotum unice πάρεξ idque paroxytonon. Plurima hanc in rem attulit Grashof. in: Schulzeit. II. 1831. p. 515 seqq. Add. nott. ad I, 93 et cf. III, 91. 117. IV, 46; Cramer. Anecdd. Oxoniens. I. p. 379. Nec aliter πέριξ III, 158. IV, 15, ubi cf. nott. — πάρεξ τ. φ. est: *praeter imperatum aliis tributum*, ut Wessel. explicat.

CAP. XCVIII.

τὸ εἰρημένον κομίζουσι] Cf. III, 94. De magna auri copia, qua antiquitus India fuit celebrata, praeter Ctesiae locum, quem supra iam attulimus (Indicc. §. 12 ibique allata), plurima testimonia inde a sacra scriptura ex Iobi libro atque Iesaiae vaticiniis itemque e sacris ipsorum Indorum carminibus usque ad recentiora tempora protulerunt Bohlen.: Das alte Indien II. p. 118 et Kruse: Indiens älteste Geschichte pag. 361 seq.: quae declarant, constantem hanc veterum fuisse opinionem, quam antiquissimi Graecorum testes, Herodotus et Ctesias, iam prodiderunt. Conf. etiam infra ad III, 106 allata. Inde τὸν Ἰνδικὸν χρυσὸν celebravit Sophocles Antigon. 956 ed. Both.

πρῶτοι πρὸς ἠῶ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς — Ἰνδοί] Ad locutionem πρὸς ἠῶ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς conf. nott. ad IV, 44 et ad locutionem πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Agamemn. 92. Quod ad rem attinet, Ctesias Ind. 1 ultra Indos habitare negans mortales cum Herodoto convenit, itemque Strabo II. p. 130. s. p. 192 atque inprimis initio libri XV. p. 685 (πρώτη γὰρ ἔκκειται πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς καὶ μεγίστη). Unde satis patet, nullam hos scriptores Sinensium terrae cognitionem habuisse. — De Herodoti atque Ctesiae India vid. Excurs. ad h. l.

Ἰνδῶν γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἐρημίη ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον] Ne quis hoc miretur, bene monet Heeren. Ideen I, 1. p. 367, Indiam, qualem certe Noster novit, et septentrionalem et meridionalem in deserta exiisse, illam in deserta *Cobi*, quae dicuntur, hanc in regionem sabulosam, quae inde a terra *Guzerat* usque ad *Multan* pertineat; unde factum, ut Herodotus omnem Indiam orientem versus desertis terminari crederet. Rennelio l. l. p. 519 hoc loco desertum *Iesselmere* s. *Registan* indicari videtur. Conf. etiam Maltebrun. Annall. nouvell. d. Voyag. II. p. 322 seq.

Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνεα Ἰνδῶν καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι] Heeren. l. l. I,

φωνα σφίσι· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν νομάδες εἰσὶ, οἱ δὲ οὔ, οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἕλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰχθῦς σιτέονται ὠμοὺς, τοὺς αἱρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων ὁρμεόμενοι. καλάμου δὲ ἓν γόνυ πλοῖον ἕκαστον ποιέεται. οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν

3. pag. 295 de Indorum ordinibus (*Casten* vocant) disserens easque ad diversas gentium stirpes revocans haec Herodoti verba eo magis respici vult, quo verius illa dicta videantur ei, qui quam diversae sint gentes communi Indorum nomine vulgo comprehensae, satis noverit. Ut enim in multis aliis rebus nec levibus maxime differunt hae gentes, ita hoc quoque ipsum, quod non unâ illae linguâ utantur eâdemque, luculento est documento, diversae stirpis Indorum esse gentes. Itaque ab Herodoto h. l. vera tradi affirmat Lassen: Indische Alterthumskunde I. p. 388 seq., qui et ipse inter Indiae incolas primitivos duas adeoque tres diversae stirpis gentes distingui vult, ad quas respicientem Herodotum recte ac vere illa tradere existimat. Add. ibid. II. p. 632.

οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἕλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ] *Indum* fluvium, in cuius paludibus hae gentes habitent, intelligi manifestum est. Quare cum Heeren. Id. I, 1. p. 361 huius gentis sedes circa ipsa Indi ostia posuerim iuxta Arabitas, ad quos forsitan pertinuit. Nec movet me Maltebrunii auctoritas, qui l. l. p. 325 hanc gentem quippe piscibus fruentem ratibusque exiguis utentem ad superioris Indi ripas habitasse contendit. Adhuc circa Indi ostia qui habitant, eos piscibus potissimum vitam sustentare testantur recentiores; cf. Lassen l. l. I. pag. 96; de piscium abundantia in Indo fluvio scribit Burnes: Travels in to Bokhara Vol. II. p. 252. — ἰχθῦς scripsi pro vulg. ἰχθύας, ut I, 202, ubi conf. nott. IV, 53.

ἐκ πλοίων καλαμίνων ὁρμεόμενοι] πλοῖα καλάμινα, ut infra V, 101 οἰκίαι καλάμιναι, intelliguntur *naves ex arundine confectae*, ubi cogitandum de eo arundinis genere, quod apud Indos crescit in summam altitudinem et ad varios vitae usus adhibetur (nostrum *Bambusrohr*). De hoc Indico calamo vid. mox plura. Quod Wesselingio in mentem venerat ὁρμευόμενοι (ab ὁρμεύω, *hamo pisces capto)*, quodque Pauwio ὁρμιώμενοι (ab ὁρμιὰ *linea, hamus*, unde ὁρμιάομαι, *hamo capio)*, hoc utroque non opus. Vulgatam Schweigh. Latine sic reddit: *navigiis ex arundine confectis insectantes*, et in nota ad h. l.: *navibus arundineis ad capiendos pisces exeuntes*, in quo Gaisfordio displicet vox *exeuntes*, cum ὁρμῶμαι significet *initium motus ortumque alicunde capio*, indeque Herodoti verba potius valeant: *e navigiis arundineis piscantur*, s. *utuntur navigiis arundineis ad captandos pisces*. Larcherus scribi voluit ὁρμεόμενοι, ut unus Parisinus liber affert, quodque cum recentt. edd. inde exhibui pro vulg ὁρμεώμενοι.

καλάμου δὲ ἓν γόνυ πλοῖον ἕκαστον ποιέεται] Affert Herodotea Eustathius ad Dionys. Perieg. 1107. Haec ipsa, opinor, Plinius respexit de Indica arundine praeter alia sic scribens Hist. Nat. XVI, 36: „Arundini quidem Indicae arborea amplitudo; — navigiorumque etiam vicem praestant, si credimus, singula internodia etc.“ et VII, 2. §. 21: „arundines tantae proceritatis, ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant. Multas ibi quina cubita constat longitudine excedere.“ Quae de arundinis genere, cui nomen *Bambus*, intelligenda esse, bene ad h. l. monuit Cuvier., addens hanc arundinem maximis arboribus non cedere altitudine, crassitie et soliditate, cuius una quaedam species, *Bambus arundinacea*, ad sexaginta pedes adeoque amplius in altitudinem porrigatur. Primarius de Indica arundine locus exstat apud Ctesiam Exc. Ind.. 6 (ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρε πε-

φορέουσι ἐσθῆτα φλοΐνην· ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμήσωνται καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον καταπλέξαν-
99 τες ὡς θώρηκα ἐνδύνουσι. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν πρὸς ἠῶ

ῥιωργυιωμένοι μόλις περιλάβοιεν, τὸ δὲ ὕψος ὅσον μυριοφόρου νεὼς ἱστὸς κ. τ. λ.), ubi antiquiorum scriptorum congessi testimonia (in quibus praecipue consul. praeter Plin. l. l. Diodor. II, 17 med. XVII, 90. Strab. XV. pag. 710 s. 1037 C. Theophrast. Hist. Plant. IV, 11. p. 159 Schneid.), et quae a recentioribus disputata sunt, indicavi. Tu vid. inprimis Salmas. Exercitt. Plinn. pag. 1019 seq. 1052 seq., Schneider. ad Theophrast. l. l. p. 371, Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. pag. 765 et Heeren. Ideen I, 1. pag. 360, quocum plane faciendum esse puto, ut arundo Indica, cuius apud Herodotum mentio fit, pro *Bambi* arundine habeatur, quae ipsa in iis Indiae regionibus, ad quas Herodoti narrata proxime spectant, maxime proveniat. *Bambusam* et *Calamum Rotang* Linnei a Sprengel. Hist. Bot. I. p. 171 intelligi, ex Schneideri adnotatione l. l. animadverti. Lassen (Indische Alterthumsk. II. p. 633 coll. I. p. 253) *Bambi* arundinem hic intelligi negat; de alio arundinis genere, quod Bambo par fere sit altitudine atque ad Indi ripas crescat, ad varios vitae usus ab incolis, qui illud vocitent *Kana*, adhibitum, Herodotum loqui arbitratur.

φορέουσι ἐσθῆτα φλοΐνην] τε, quod post ἐσθῆτα vulgo legebatur, cum recentt. edd. sustuli, itemque ἦν, quae vocula in tribus libris post φλοΐνην legitur, ab aliis vero quinque abest, quaeque, si retinetur, ad καταπλέξαντες referri debet, quamquam, ut bene monet Struve Spec. I. Quaest. de dial. Herod. pag. 22 (Opuscc. II. p. 284), Indi „non ipsam vestem in storeae modum plectunt, sed scirpo in hunc modum plexo ut veste utuntur". Itaque hunc virum doctum secutus cum recentt. edd. abieci ἦν, quippe qua voce importuna eiecta omnia optime procedant, cum Herodotus in talibus plerumque ἀσυνδέτως loqui soleat, ut pluribus docet Struve l. l. Herold. Emendd. Herodd. P. II. p. 11. 12, qui et ipse ἦν ferri posse negat, eius loco scriptum fuisse τοιήνδε putat.

ἐσθῆτα φλοΐνην] Docet Wessel., Atticis φλέως, Ionibus φλοῦς herbam esse palustrem, scirpi instar (nostrum *Bast*), auctore Polluce X, 178, ubi ἐσθὴς φλοΐνη (*vestis scirpea* s. *ex phleo*), coll. Pausan. VIII, 22 etc. Schweighaeuserus laudat Niebuhr. Itin. II. p. 70 ibique tab. aen. XII. fig. C. Attigit Heeren. l. l. I, 3. p. 328 seq. vestimenta apud Indos antiquissimo aevo ex arborum cortice parata atque Herodoto et Ctesiae Ind. 22 commemorata; qualia anachoretarum aut poenitentiam agentium supplicantiumve hominum fuisse e Sacontalae carmine Indico patet; quae eadem sub sole siccare solebant, humiditati ut resisterent. [„Conf. Philostrat. de Vita Apollonii III, 16, Liber legum auctore Menu s. Manu cap. VI. vs. 6, Carmen Indicum Ramayana lib. I. stroph. 30 et Kosegarteni Adnot. in version. german. fabulae scenicae Nalae (Nali) pag. 288 seq." *Cr.*] Sed apud Ctesiam l. l. ξύλινα ἱμάτια haud scio an eiusmodi intelligenda sint vestimenta, qualia supra III, 47 Herodotus indicaverat εἴρια ἀπὸ ξύλου, i. e. ex *coloneo* s. *gossypio* (*Baumwolle*) confecta. Vid. nott. ad Ctes. pag. 326 et ad Herod. III, 47. — E duobus libris cum recentt. edd. exhibui ἀμήσωνται pro vulg. ἀμήσωσι, itemque mox ἐνδύνουσι e Sancrofti libro pro vulg. ἐνδυνέουσι, quod ferri posse negat Bredov. p. 362. Aliter sentire videntur Meineke ad Theocrit. Id. II. pag. 200 et Kuehner. Gr. Gr. §. 182.

φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες] i. e. *corbis ad instar pertexentes*. Locutionem repetiit Pausan. VIII, 22. §. 4, ubi conf. Siebelis. Glossa Herodotea ad h. l. φορμός· πλέγμα ὡς κόφινος.

248 οἰκέοντες τούτων νομάδες εἰσὶ, κρεῶν ἐδεσταὶ ὠμῶν, καλέονται δὲ Παδαῖοι. νομαίοισι δὲ τοιοισίδε λέγονται χρᾶσθαι. ὃς ἂν κάμῃ τῶν ἀστῶν, ἤν τε γυνὴ ἤν τε ἀνὴρ, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστά οἱ ὁμιλέοντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νούσῳ τὰ κρέα σφίσι διαφθείρεσθαι. ὁ δὲ ἄπαρνός

Cap. XCIX.

καλέονται δὲ Παδαῖοι] De *Padaeis* interpretes laudant Tibull. IV, 1. 144 et Nicol. Damascen. ap. Stob. p. 105, 31. E reliquiis Histor. univers. pag. 144 ed. Orelli cf. eundem in Supplement. notarr. in Nicol. Damasc. pag. 70 seq. Larcherus cum Rennel. l. l. pag. 519 *Padaeos* et *Gangarios* pro una eademque gente habet, quae utraque a Gange fluvio, qui idem *Padus* s. *Padda* in Sanscritana lingua appelletur, nomen acceperit, ita ut Padaeorum gens ad Gangem eiusque ostia sit releganda. Contra in montibus septentrionalibus hanc gentem feram Tartaris conterminam quaerendam esse censet Vincent. apud Rennel. l. l. pag. 720. Heerenius Ideen I, 1. pag. 364 *Padaeos*, qui ab oriente Indorum ichthyophagorum s. ab oriente ostiorum Indi fluvii sedes habuerint, in terra statuit collocandos esse, quae nunc vocatur Guzerat, ubi fluvius *Paddar*, ad cuius ripas gens palans nomen invenerit. Nec longe hinc abesse notat deserta ampla et sabulosa, usque ad terram Multan porrecta, in quibus et antiquiore et recentiore aevo gentes maxime rudes ac ferae domicilium habuerint, quales Noster Calatiarum nomine supra III, 38 (ubi vid. nott.) indicarit. Cui obloquitur Maltebrun. Nouvell. Annall. II. p. 326. 329, cum Padaeorum sedes in montibus superioris terrae Panjab meridiem versus a terra Kaschmir quaerendae sint; utramque vero gentem Padaeorum et Calatiarum, quos ultimos ad orientem Herodotus norit, non tam Indicae videri vult stirpis, quam Scythicae. Equidem malim accedere ad Heerenii sententiam, quae mihi vel eo probari videtur, quod adhuc circa fluvium Paddar gentes habitare dicuntur ferissimae (vocantur *Pindarris* et Gonds in locis Adschmir, Malwa et Khandisch), quae adhuc homines sacrificant cognatosque aut morbo correptos fatali aut propter senectutem infirmos mactant eosdemque comedunt, ut monuit Kruse Indiens alte Geschichte p. 37. Bohlen (Indien I. p. 44. 63 seqq.) *Padaeos* ad infimum Indorum ordinem eumque maxime contemptum, cui nomen *Paria*, referri huiusque ordinis s. stirpis homines palantes intelligi vult: neque aliter fere Benfey (in Encyclopaed. Ersch. et Gruber. Sect. II. P. XIII. p. 41 seq.), qui vocem *Παδαῖοι* spectare putat ad Sanscritanam vocem *Pad*, qua *pes* significatur, cum ex pede Brahmae exortum sit quartum istud et infimum hominum genus, qui vocantur *Paria*.

νομαίοισι δὲ τοιοισίδε] Ita cum recentt. edd. exhibui pro vulg. *νόμοις δὲ τοιοῖσδε*. Matth. edidit: *νόμοισι τοιοισίδε δέ*. Cf. infra IV, 26. De ipsa re vide nott. ad III, 38.

ὁ δὲ ἄπαρνός ἐστι μὴ μὲν νοσέειν] Vulgo *ἀπαρνεόμενος*, quod retinuit Matth. tum in textu, tum in Gr. Gr. §. 559, ubi h. l. excitatur, coll. Kuehner. Gr. Gr. §. 416, 4. Tu conf. Pollucem V, 101 et Suidam s. v. et ad locutionem III, 66. II, 179. V, 106. — In proxime antecedentibus pro *διαφθείρεσθαι* Aldina et aliquot libri *διαφθείρειν*, quod amplectendum indicat censor Ienensis 1817. nr. 164. pag. 372. Reliqui libri, inter quos Mediceus ac Florentinus, retinent *διαφθείρεσθαι*, quod inde ego quoque cum recentt. edd. retinendum duxi, cum altera lectio ex emendatione s. correctione quadam grammatici docti orta esse videatur. Ipsa sententia haec fere est: *dicentes, illum tabescentem morbo suam ipsius carnem corrumpere indeque ipsis*

ἐστι μὴ μὲν νοσέειν, οἱ δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες
κατευωχέονται. ἢν δὲ γυνὴ κάμῃ, ὡσαύτως αἱ ἐπιχρεώμεναι
μάλιστα γυναῖκες ταὐτὰ τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι. τὸν γὰρ δὴ ἐς
γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευωχέονται. ἐς δὲ τούτου λό-
γον οὐ πολλοί τινες αὐτῶν ἀπικνέονται· πρὸ γὰρ τοῦ τὸν ἐς
100 *νοῦσον πίπτοντα πάντα κτείνουσι. Ἑτέρων δέ ἐστι Ἰνδῶν ὅδε*
ἄλλος τρόπος· οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἔμψυχον, οὔτε τι σπεί-

gustandi cupidis corruptam praebere. Itaque τὰ κρέα tanquam obiectum, quod vocant, ad διαφθείρεσθαι refero, vix ita explicandum, ut proposuit Wannowski: Syntax. anomal. Graecc. pars. pag. 175.

οἱ δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι] i. e. hi vero, non concedentes hoc, non agnoscentes, quod sc. morbo se laborare negat. Conf. V, 86. 94. IV, 126. VI, 61. 140. Ad verba ἀποκτείναντες κατευωχέονται conf. supra nott. et conferri quoque possunt, quae de gentibus quibusdam Brasiliae similia fere scribit Martius: Ueber d. Rechtszust. d. Ureinwohner Brasil. p. 73. In seqq. αἱ ἐπιχρεώμεναι μάλιστα γυναῖκες sunt *mulieres* aegrotanti mulieri *maxime necessariae, cum eadem maxime conversantes:* de quo familiari usu s. commercio idem verbum explicandum quoque opinor in Thucydid. I, 41.

ἐς δὲ τούτου λόγον — ἀπικνέονται] i. e. *in eius rationem, ad eam* sc. *senectutem pauci perveniunt*, interprete Gronovio, qui confert VII, 9. — πρὸ γὰρ τοῦ equidem retinui; e duobus codd. Dindorfius dedit πρὸ γὰρ τούτου. Sed vid. I, 122. III, 62. V, 55. 75. Mox cum Schweigh. et Gaisf., probante censore Ienensi 1817. nr. 163. pag. 363 seq., edidi πίπτοντα πάντα, ubi illud πάντα cum vi quadam additum esse neminem fugit. Vulgo: πάντα πίπτοντα, quod Matthiae retinuit.

Cap. C.

οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἔμψυχον] Satis constat, apud Indos nefas haberi, animalia occidere; cf. modo Kruse l. l. pag. 37. Ad hunc vero Herodoti locum haud scio an pertineant, quae similia apud Nicol. Damascen. (pag. 140 ed. Orell. ex Stob. 66, 38) de gente quadam Indica, cui nomen Ἀρίτονοι, praedicantur, ubi Orellius praeter alia Herodotum merito laudat pag. 66 in nott. supp. Herodoteam narrationem, in qua caeterum falsa veris admixta sint, ad eos spectare, quos vulgo vocamus *Hindus*, statuit Rennel. l. l. p. 519 et Vincent. ibid. p. 720. Aliud placet Heerenio Ideen I, 1. pag. 365, qui h. l. de ea gente, cui nunc nomen *Marattorum*, agi contendit; horum enim maiores has ipsas Indiae regiones septentrionales semper antiquitus tenuisse monet, eosque ipsos non aliter atque Indos s. Hindus carnem plerumque aversari, bellicosos caeteroqui et valde rudes vel nostra aetate. Quae cum Herodoti verbis conveniunt; nec refragantur, quae de nigro istorum Indorum colore idem perscripsit, cum in meridionalibus Indiae tractibus homines reperiantur vel prorsus nigri vel quorum color ad nigritiam proxime accedat. Benfey l. l. pag. 42 Herodoti verba de Indis, qui nihil quidquam animatum occidunt nec quidquam serunt nec denique domos possident, de anachoretis accipi vult; Brachmanarum solitariam vitam agentium vestigia in his cerni existimat Lassen: Indische Alterthumsk. II. pag. 635 seq. refragante Bohlen (Indien I. p. 319 seq.), qui mavult h. l. de Buddhae asseclis cogitare: quod mihi vix fieri posse videtur, cum Buddhae cultus ad longe posteriora tempora pertineat. Kruse l. l. p. 38 inde intelligi vult h. l. eos, qui Ὑλόβιοι apud Megasthenem vocantur et ab Indis ipsis *Wânaprasthas*, i. e. *solitarii (incolae) silvae.* —

ρουσι, οὔτε οἰκίας νομίζουσι ἐκτῆσθαι· ποιηφαγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσί ἐστι ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ τῇ κάλυκι ἕψουσί τε καὶ σιτέονται. ὃς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἔρημον κέεται, φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὔτ' ἀποθανόντος οὔτε κάμνοντος. Μῖξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων 101
ἐμφανής ἐστι, κατάπερ τῶν προβάτων· καὶ τὸ χρῶμα φορέουσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθίοψι. ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας, οὐ κατάπερ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκὴ, ἀλλὰ μέλαινα, κατάπερ τὸ χρῶμα· τοιαύτην δὲ

Ad significationem verbi νομίζουσι conf. nott. ad I, 131. Ad ποιηφαγέουσι (i. e. *herbis vescuntur*) conf. III, 25. Plura vid. apud Lobeck. ad Phrynich. pag. 643.

καὶ αὐτοῖσί ἐστι ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι] κέγχρος *milium* est, de quo cf. Creuzer. fragmm. historicc. pag. 62. Herodoti haec verba vulgo de *oryza* intelligunt, qua Indiae gentes vesci vitamque potissimum sustentare dicuntur. Conf. Heeren. Ideen I, 1. pag. 366 (coll. nott. ad Herod. III, 97) et Heyne Opuscc. Acadd. T. I. pag. 345 in nott. Cum vero h. l. semen compararetur cum milio parvo, unde oryzae semine minus fuisse colligi potest, eumque semen una cum calice fuerit coctum, id quod in oryzam minime cadere potest, Linkius (Die Urwelt p. 218) Herodotum hic loqui statuit de *hibisco* quodam, cuius plures species per Indiam edi soleant, ita ut fructus non maturi, semen, arca et calix simul una coquantur: semen maturum aequare magnum milium magnitudine, immaturum semen esse minus. De oryza dubitaverat quoque Miot, qui indicari iudicat *Dourah* s. *holcum sorghum* Linn., cum in India aeque atque in Aegypto (cf. II, 36 ibiq. nott.) holcus inveniatur, sigillatim in regionibus septentrionem versus a terra Paniab sitis, ut monet Maltebrun. l. l. pag. 323. — In seqq. revocavi vulgatam lectionem αὐτῇ τῇ κάλυκι, in qua ob antecedentia ἐν κάλυκι articulum τῇ, quem ex uno Sancrofti libro omiserunt recentt. edd., retinendum duxi: cf. etiam nott. ad III, 45.

Cap. CI.

καὶ τὸ χρῶμα φορέουσι — Αἰθίοψι] Haec verissime dici, ex Heerenio modo notavi. Cum Herodoto consentiunt Arrian. Exp. Alex. V, 4, 8 et Ctes. Ind. §. 9. coll. 20. 24. Quam vero sententiam de sole Indiam regionesque australes maxime urente Graeci tenebant (vid. infra III, 104), ex ea consequens erat, Indos, qui proximi solis radiis expositi essent, magis inde aduri et nigrum cutis recipere colorem. Conf. Bredov. Uranolog. p. VIII. — In antecedentibus vocem προβάτων latiore sensu accipere malim; cf. II, 41. I, 133 ibique nott.

ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν κ. τ. λ.] Haec falso tradi auctor est Aristoteles H. A. III, 22. Gener. Animall. II, 2. p. 207 coll. Strabon. XV. p. 695 s. 1019. Idem iudicium esse Soemmeringii, viri doctissimi, observat Heeren. Ideen I, 1. pag. 366. Verba τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας ab interpolatore insulse addita putat Naber in Mnemosyn. IV. p. 19. 20. — θορὴν Noster dixit aeque ac γονὴν de *semine genitali*, de quo supra II, 93 dixerat θορὸν, quam eandem formam exhibet pluribus locis Hippocrates (vid. Foesii Oecon. Hippocrat. p. 272. s. v.) itemque Aristoteles Hist. Anim. III, 16 et Plutarch. II. p. 637 F., qui idem θορὴν scripsit II. p. 907 A. Ad ipsam locutio-

καὶ Αἰθίοπες ἀπίενται θορήν. οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἑκαστέρω τῶν Περσέων οἰκέουσι καὶ πρὸς νότου ἀνέμου· καὶ Δαρείου βασιλέος οὐδαμὰ ὑπήκουσαν.

102 *Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσουροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέω ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἳ Βακτρίοισι παραπλησίην ἔχουσι* 249 *δίαιταν. οὗτοι καὶ μαχιμώτατοί εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσὶ οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστι ἐρημίη διὰ τὴν ψάμμον. ἐν δὴ ὦν τῇ ἐρημίῃ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες, μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν ἐλάσσονα,*

nem: *ἀπίενται θορὴν* cf. III, 109 ibique nott.

οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν κ. τ. λ.] Propter haec verba Heeren. Ideen I, 1. pag. 363 seq. hîc cogitari vult de iis regionibus, quae ab oriente tangunt Indi fluvii loca inferiora, quibus nomen *Sind*, s. omnino de ea regione, quae inter terras Multan et Guzerat sita est. — Ad structuram verbb. seqq. *Δαρείου βασιλέος — ὑπήκουσαν* conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 528. not. 4.

Cap. CII.

πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέω ἀνέμου] *πρὸς ἄρκτου* est *septentrionem versus*, ut III, 116, et paulo antea *πρὸς νότου ἀνέμου* (*meridiem versus*) et III, 107 *πρὸς μεσαμβρίης*: qua significatione alias accusativus praepositioni adiungitur, de qua re conf. nott. ad I, 84. II, 121. III, 97. 98. 99; et quod attinet ad vocem *ἀνέμου* in his plerumque additam, cf. nott. ad I, 6. — *βορέω*, quod libri afferunt omnes, et h. l. et IV, 37 retinui cum Bredov. p. 218; alii *βορέεω*. Ad *κατοικημένοι* cf. III, 91. I, 27 ibique nott. Ad rem conf. Ritter: Erdkunde II. pag. 622 et vid. Excurs. ad h. l. de *Caspatyro* urbe et *Pactyica* regione.

καὶ οἱ — στελλόμενοι εἰσὶ οὗτοι] Ipsam hanc gentem nomine suo non indicat Noster: Megasthene auctore (loco mox laudando) fuerunt *Δέρδαι*, Plinio auctore *Dardae*, alibi *Δεράδαι*, quod cum nomine *Darada*, quod in carmine Mahâbhârata invenitur, convenit. Conf. Lassen: Ind. Alterthumsk. I. pag 40. not. II. p. 631. Caeterum cum recc. edd. scripsimus *καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν*, ubi vulgo abest vocula *οἱ*.

κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστι ἐρημίη] Quod sequitur *διὰ τὴν ψάμμον*, simili modo legitur III, 98. — Cum Indi, quibus haec deserta sint vicina, prope Bactra et Pactyicam, sive prope terras Balk et Cabul, e septentrione reliquorum Indorum habitent, in montibus Tibeti parvae et Buchariae parvae, nulla alia deserta hic intelligi posse iure notat Heeren. Ideen I, 1. p. 340 coll. pag. 90, nisi deserta *Cobi*. Add. Maltebrun. Nouvell. annall. d. Voyag. II. pag. 323. Montes his desertis adiacentes auri venis abundare constat fluviosque inde occidentem versus per Buchariam magnam delabentes aurum secum ferre aeque atque eos, qui ad orientem aquas volventes vel in lacus se effundant vel arenis se immisceant. Ac vel praeterlapso saeculo auri ramenta sive pulverem aureum ex his regionibus in Sibiriam deduci solitum fuisse docet Heeren. l. l. De ipsis desertis consul. Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. p. 481 seqq. 744 seq.

γίνονται μύρμηκες] Ad sequens *μεγάθεα* conf. II, 10 ibique nott. — Ad rem optime monuit Heeren. Ideen I, 1. p. 312, sive veri quid inesse statuamus in hac de formicis narratione, cui bestiola, quae ad instar criceti in terram se abdat, occasionem dederit, sive omnia plane ficta

ἀλωπέκων δὲ μέζονα. εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλέϊ τῶν Περ-

indicemus, certi vix quidquam nobis terrae ipsius et animalium, quae alat, naturam ignorantibus statui posse, praesertim cum regiones, de quibus hic sermo, orientalium fabulis maxime celebratae sint (conf. Excurs. ad III, 98), quae inde per omnem orientem Graeciamque adeo propagatae fluxerint. Neque tamen omnem narrationem prorsus fictam crediderim, cum Herodotus in aula Persarum regum (Susis, credo, ubi Herodotum ipsum fuisse cum Dahlmanno in Herod pag. 77 statuere placet) huiusmodi formicas in India captas et inde advectas ali scribat. Cui aliud recentioris temporis testimonium addit Larcher. ex Thuan. hist. XXIII. p. 461 et Busbecq. Epp. Turc. 4, a Persarum sc. rege anno MDLIX oratorem ad Solimanum missum fuisse cum muneribus; inter quae ipsa fuisse formicam Indicam magnitudine canis mediocris, animal mordax ac saevum *). Coniuncta est haec tota narratio de Indorum formicis cum illa fama de magni auri copia, quae in India reperitur, de qua cf. nott. ad III, 94. 98: nec mirum in antiquissimo Indorum carmine, cui nomen Mahâbhârata, commemorari *formicarum aurum*, i. e. a formicis effossum et inde ab Indis septentrionalibus in meridionales regiones allatum; vid. Lassen: Indische Alterthumsk. I. pag. 40 not. Formicarum loco *gryphes* posuit auri custodes Ctesias, in caeteris quoque ab Herodoto dissentiens totamque rem vel magis amplificans atque exaggerans in Indicc. Excerptt. §. 12 (apud Aelian. N. A. IV, 27), ad quem locum conf. nott. nostra pag. 300 seq. et in Excurs. VI ad Herodot. III, 116. Propius ad Herodotum pertinent, quae plura de formicis his Nearchus, qui pelles earum se ipse vidisse affirmat, atque Megasthenes retulerunt, cum Herodoteis apprime congruentia: vid. Arrian. Ind. 15. Strabon. XV. p. 706 s. 1032. II. p. 70 s. 121. Aelian. H. A. III, 4. Pompon. Mel. III, 7. §. 2. Plin. H. N. XI, 31, 36. §. 111. XXXIII, 21. Schol. ad Sophocl. Antig. 1037. Themist. Or. XXVII. p. 337 C. D. Dio. Chrysost. XXXV. §. 23. p. 73 Reisk. Unde vel similia ad Athenienses ipsos translata esse videntur, ut monstrant ea, quae apud Harpocrat. s. v. *χρυσοχεῖον* (p. 185 ed. Lips.) leguntur, ex Eubulo deducta; cf. Meineke Fragm. comicc. Graecc. III. p. 215. Iam si quaeras, quid sibi velit haec tota narratio et quorsum spectet, Comes de Veltheim in commentat., quae inscribitur: „Von den goldgrabenden Ameisen und Greifen der Alten" (Vermischte Aufs. T. II. pag. 267 seqq.), Herodoti hancce narrationem relatam vult ad auri lotionem quandam in his desertis institutam, in qua pellibus vulpium (*Canis Corsak* Linn.) hac in regione frequentissimarum, quae in terram se abdere soleant, usi fuerint. De hac cane vel alia quadam vulpini generis bestiola Indica hîc cogitari posse censet Italus interpres. (Link. (Die Urwelt p. 258) narrationi huic, praeter fidem forsitan auctae, originem dedisse arbitratur animal quoddam, quod in terram cavernas fodiendo aurum quaerentes duxerit. Nec tamen de cane Corsak cogitandum, sed de alio animali fodiente, forsitan de marmotae specie quadam, qualem recentioris aetatis peregrinator in illis regionibus con-

---

*) In codice Misniensi, qui epistolam Ioannis presbyteri de miraculis Indiae continet, haec leguntur: „In quadam provincia nostra sunt formicae in magnitudine catulorum, habentes VII pedes et alas IV. — Istae formicae ab occasu solis ad ortum morantur sub terra et fodiunt purissimum aurum tota nocte — quaerunt victum suum tota die. — In nocte autem veniunt homines de cunctis civitatibus ad colligendum ipsum aurum et imponunt elephantibus. — Quando formicae sunt supra terram, nullus ibi audet accedere propter crudelitatem et ferocitatem ipsarum." Attulit haec Tzschuck. ad Pompon. Mel. III, 7. §. 2. pag. 215, ubi hoc quoque addit, Arabicos scriptores eadem, quae Herodotus prodit, iisdemque verbis referre. Conf. Notic. et extr. d. Manuscr. de la bibl. du Roi. II. p. 429.

σέων, ἐνθεῦτεν θηρευθέντες. οὗτοι ὦν οἱ μύρμηκες, ποιεύμενοι οἴκησιν ὑπὸ γῆν, ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον, κατάπερ οἱ ἐν τοῖσι Ἕλλησι μύρμηκες καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰσὶ δὲ καὶ

spexerit. Cum hac autem narratione alteram de gryphibus (de qua vid. ad III, 116) postmodo confusam esse, utramque in Indiam, i. e. terram omnium rerum mirandarum quasi parentem, relegatam, idem statuit p. 259. Accuratius utramque famam distinxit Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. pag. 483—488, hanc de formicis fabulam tractans optimeque monens, in tanta illarum regionum obscuritate hodieque illam bestiam in historia naturali quaeri vix posse. Indicam formicam suspicatur speciem quandam esse canis hyaenae („eine Varietät der gestreiften oder gefleckten Hyaene", vid. p. 812 seqq.) ipsumque nomen Graecum μύρμηξ vel a Persico derivandum etymo (ubi *mur* denotat formicam, *mûress* formicam magnam, immanem, *mirmisch* animal magnum formicae ad instar formatum) vel a voce *myr* s. *mur* in pluribus Asiae linguis obvia et significante *feram (Wild, Wildniss)*. At Maltebrun. (l. l. II. pag. 368 seq.) utrâque fabulâ de formicis ac de gryphibus nil aliud contineri putat, nisi hoc: Indis, regionum septentrionalium incolis, aurum tum e matallis fodinisque, tum e fluviis, tum ex arena pulvereque acquirere dum studeant, terras inhospitales permeandas gentesque feras debellandas esse. Fabulam de formicis inde ortam censet, quod Indi aurum e pulvere quaerentes vestigia formicarum albarum secuti pellibusque vulpium, hyaenarum, aliarum ferarum usi sint; quae formicae cum valde noceant omnemque saepe messem evertant, inde natum vult narrationem de bello, quod cum formicis gerant homines. Vid. pag. 380 seq. et conf. nott. ad III, 116. Nuper in hanc fabulam denuo inquisivit Lassen. l. l. I. p. 40 et potissimum pag. 848 seqq., inde profectus, quod formicarum et auri ab his allati unum nomen sit *pipilika*, de ipsis formicis cogitari posse negat: de alia bestia formicis simili, et quidem de marmotae quodam genere hîc cogitandum esse putat, quod in Tibeti campis planis atque arenosis inveniatur et in cavernis habitans similem in modum, quo formicae, vitam agat: adeo ut ad hanc bestiam formicae nomen transferri potuerit. Assentit plane O. F. Peschel in: Deutsche Vierteljahrsschrift 1854. II. pag. 265 seq.; dissentit Kruse Indiens alte Geschichte pag. 39, qui chacalum potius s. lupum flavum, qui diu quidem in cavernis agat, noctu saeviens omniaque dilacerans pervagetur h. l. intelligendum esse iudicat: in quo vix quemquam adsentientem habebit. Ad Lassenii sententiam accedit Gumprecht: Zeitschrift f. allgemeine Erdkunde VI, 6. pag. 592 seq.

ἀλωπέκων δὲ μέζονα] Scripsi ἀλωπέκων, ut II, 67. Vulgo ἀλωπέκεων, quod plures afferunt libri, quamquam id ferri nequit; cf. Bredov. p. 253. — Caeterum scribit quoque Megasthenes de his formicis: — εἶναι γὰρ ἀλωπέκων μέζονας πρὸς λόγον τοῦ μεγάθεος σφῶν καὶ τὴν γῆν ὀρύσσειν κ. τ. λ. (Arrian. Indd. 15); apud Strabonem l. l. ex eodem Megasthene dicuntur θηρία ἀλωπέκων οὐκ ἐλάττω, τάχος ὑπερφυὲς ἔχοντα καὶ ζῶντα ἀπὸ θήρας κ. τ. λ.

εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλέϊ τῶν Περσέων] In regum paradisis, credo, hae bestiae alebantur una cum aliis feris, quas rex venari pro more solebat. Conf. Brisson. De reg. Pers. princip. I, 79. Pro τῶν Bekkerus scripsit τῷ, quod idem dederunt Dindorf. et Dietsch. Libri scripti omnes retinent τῶν.

καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον] Pro καὶ Herold Emendatt. Herodd. P. II. pag. 6 scite emendat κατὰ, quemadmodum legitur quoque I, 182. II, 176 coll. II, 20.

εἰσὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ὁμοιότατοι] Ita Gaisf. secutus e pluribus libris

τὸ εἶδος ὁμοιότατοι. ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσῖτις. Ἐπὶ δὴ ταύτην τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς τὴν ἐρῆμον οἱ Ἰνδοί, ζευξάμενος ἕκαστος καμήλους τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἑκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτην δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπάσας ζεύξῃ· αἱ γάρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἕσσονες ἐς ταχυτῆτα εἰσί, χωρὶς δὲ ἄχθεα δυνατώτεραι πολλὸν φέρειν.
Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος, ἐπισταμένοισι τοῖσι 103
Ἕλλησι οὐ συγγράφω, τὸ δὲ μὴ ἐπιστέαται αὐτῆς, τοῦτο φράσω. κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλεσι ἔχει τέσσερας μη-

scriptis edidi, probante censore Ienensi 1817. nr. 163. pag. 364, qui locum sic interpretatur: bestias illas non modo terram fodere, sicuti formicas, sed *formâ quoque persimiles esse formicis (Graecis)*. Schweigh. exhibuit: εἰσὶ δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδος ὁμοιότατοι. Vulgo omittitur τὸ ante εἶδος et post ὁμοιότατοι inseritur αὐτοί, cuius loco etiam invenitur οὗτοι, parvo discrimine, cum omnino *similes* formicis ad formam designentur, interprete Wesseling., qui conferri iubet locos iam supra laudatos Arriani, Strabonis, Dionis, itemque Plinii. Vox χρυσῖτις de arena *auri ferace* adhibetur in eadem re ab Arriano Indd. 15 et ab auctore anonymo Oration. funebr. a Frotschero nuper editae cap. 6. p. 21, ubi editor Herodoti fuit bene memor, itemque Xenophontis, qui vocem ἀργυρῖτις adhibuit De vectigg. I, 5. IV, 2. 6. 11. 27.

σειρηφόρον μὲν ἑκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν] *funalem* intelligit camelum. σειρηφόρος de *equo funali* dicitur Aristoph. Nubb. 1302 (al. 1282) ibique Schol., Electr. 715, („Cf. Ez. Spanhem. ad Aristophan. Nubb. vs. 122. p. 87 seq. Beck. ab eoque laudd. Aeschyli Agamemn. vs. 851. 1649. Euripid. Iphigen. Aulid. vs. 220 seqq. alii." *Cr.*) Inde sensus loci hic est: „*tres quisque camelos ita iungunt, ut marem funalem utrinque collocent, qui a latere trahant, feminam vero mediam inter hos ponant; hanc vero ipse conscendit, quam ab recentissime natis suis avulsam ut iungat, operam dedit.*" — Ad θήλεαν conf. citatt. ad III, 85. Mox scripsi ἕσσονες, ut cap. 105, pro vulg. ἥσσονες, itemque ταχυτῆτα pro vulg. ταχύτητα, quod minus recte scriptum videtur ex ipsis veterum grammaticorum praeceptis, quae affert Goettling. Lehre v. Accent pag. 277. Pro ζεύξῃ recentt. edd. ζεύξει; equidem ob ea, quae II, 120 (ubi vid. nott.) leguntur, vulgatam mutare nolui. In fine cap. reliqui πολλόν, quod plurimi libri offerunt. Alii πολλῷ. Tu confer VII, 7.

Cap. CIII.

τὸ δὲ μὴ ἐπιστέαται] ἐπιστέαται dictum pro ἐπίστανται, scil. οἱ Ἕλληνες, ut II, 142 (δυνέαται) et III, 2, ubi cf. nott.

ἔχει τέσσερας μηρούς] Herodoti h. l. tangens Bochart. Hierozoic. I, 2. cap. 1 init. μηροὺς *femora* reddit his verbis: „articulos quattuor cum totidem ossibus interiectis: per eos articulos, quos in femore habet solus camelus, medium femur illi flectitur." Schweigh. in Lex. Herod. μηροὺς de qualibet intelligit parte cruris cameli inter duos articulos comprehensa. Nec dubium, μηροὺς de *ossibus* s. *articulis*, neque de carnibus dici. Vid. Bothe ad Sophocl. Antigon. vs. 929. Tangit Herodotea Aristoteles H. A. II, 1. pag. 779 D., itemque Aelianus ex Herodoto profecit N. A. X, 3, ubi Schneiderus haec adscripsit: „Narrationem Herodoti ita explicat Gesner. Hist. Quadruped. p. 165. Ego, inquit, per genua articulos intelligo, per femora

ῥοὺς καὶ γούνατα τέσσερα, τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων
104 σκελέων πρὸς τὴν οὐρὴν τετραμμένα. Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξει τοιαύτῃ χρεώμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν, λελογισμένως ὅκως καυμάτων τῶν θερμοτάτων ἐόντων

vero ossa, quae inter articulos recta habentur. Haec autem terna esse in prioribus cruribus, in posterioribus quaterna, ipse dum haec scriberem, in dromade observavi. Contra anatomici Parisienses in Mém. p. servir à l'hist. d. animaux I. pag. 74 genua interpretantur callos, quibus sternum et flexurae pedum in camelo obsitae sunt; sed quid tum femoribus fiet?" Callos quosdam in camelis recens natis iam conspicuos Herodoto erroris causam fuisse existimat Miot, Gallus interpres. Equidem et h. l. et VI, 75 μηροὺς cum G. Hermanno (ad Aeschyli Prometh. 498. T. II. p. 98) de utroque fémore toto, quod et os et carnem complectitur, intelligo locumque Herodoti sic accipio, ut hicce in quoque pede posteriore (ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλεσι) duo femora duoque genua numerasse putandus sit. „Coxendix enim (ita scribit G. Hermannus) cameli longior quam equi est, in quo ossa non pauciora nec femora quam in camelo sunt, sed non ut separatum femur coxendix."

τὰ δὲ αἰδοῖα κ. τ. λ.] Verum sane est, quod camelus veretrum retro versum habere dicitur indeque retro mingens est, quamquam coitum ut reliqua animalia exercet. Vid. Aristotel. H. A. V, 2 coll. II, 1, cui recentioris aetatis viri docti suffragantur. Spectat huc Arabum proverbium, cuius meminit Bochart. l. l. cap. 5: *magis praeposterus, quam urina cameli*, quia scil. retrorsum mingit animal genitaliaque retrorsum habet versa. — Quod Aelianus l. l., ubi Herodotea haec affert, pro αἰδοῖα dixit ἄρθρα, haud offendet eum, qui eodem sensu, quo αἰδοῖα, de animalibus dici ἄρθρα meminerit: de quo Valckenar. apte confert Aeliani locos N. A. I, 17. III, 47. VI, 27. IX, 48, quibus Herodoteos addere licet III, 87 et IV, 2, ubi ἄρθρα de animalium genitalibus dicuntur. Humana genitalia intelliguntur in illa formula legis a Solone latae (ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχειν) apud Lucian. in Eunuch. §. 10, cuius apte meminit idem Valckenar.

CAP. CIV.

λελογισμένως ὅκως — ἔσονται] i. e. *temporis ratione ita inita, ut, quando aestus maxime furit, aurum rapiant.* Unus liber Parisinus ἔσωνται. De structura loci (ὅκως — ἔσονται) conf. nott ad III, 36 coll. III, 102. Quod post ὅκως vulgo legebatur ἂν, duorum codd. auctoritate (in quibus legitur ὅκως αὐτῶν θερμοτάτων ἐόντων) ipsaque sententia postulante delevi, Dindorfium secutus; uncis voculam incluserant Matth. et Dietsch., quamquam hanc particulam, quam futuro in tali structura nunquam Noster addidit, tueri studuit G. Hermann. (Opuscc. IV. p. 31), sic explicans: „quasi dicas, *ut, quoties id faciunt, faciant maximi caloris tempore*", itemque vir doctus in: Allgem. Schulzeit. 1831. II. nr. 123. pag. 983, qui, ut negat ἂν cum indicativo futuri (quemadmodum voluit G. Hermannus) iungi posse, ita hanc voculam ad verba καυμάτων τῶν θερμοτάτων ἐόντων referri vult, ut haec inde exsistat fere loci sententia: ὅκως ἔσονται ἐν τῇ ἁρπαγῇ κατὰ ταύτην τὴν ὥρην, ἐν ᾗπερ τὰ καύματα θερμότατ' ἂν εἴη, quod vel magis displicet. Kuehner. (Gr. Gr. §. 776, 2), qui et ipse tuetur ὅκως ἂν — ἔσονται, ad verba καυμάτων τῶν θερμοτάτων ἐόντων particulam spectare putat illaque sic explicat: ὅταν καύματα θερμότατα ᾖ. Add. Hartung: Lehre d. Partik. d. griech. Sprache II. p. 283 seq., qui idem retinet particulam ἂν, quam eiiciendam posthac statuisse G. Hermannum colligo ex iis, quae scribit Eltz. Quaest. Herod. I. p. 17 (Jahrbb. f.

ἔσονται ἐν τῇ ἁρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. θερμότατος δέ ἐστι ὁ ἥλιος τούτοισι τοῖσι ἀνθρώποισι τὸ ἑωθινὸν, οὐ κατάπερ τοῖσι ἄλλοισι μεσαμβρίης, ἀλλ' ὑπερτείλας μέχρι οὗ ἀγορῆς διαλύσιος. τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῷ μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτως ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτούς ἐστι βρέχεσθαι τηνικαῦτα. μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη σχεδὸν παραπλησίως καίει τούς τε

Philol. u. Paedag. Supplem. IX. p. 131), ex corrupta codd. scriptura, quam supra retulimus, illum hanc lectionem restituisse: ὅκως αὐγέων θερμοτάτων ἰουσέων ἔσονται ἐν ἁρπαγῇ, in quibus verbis αὐγὰς intelligi vult solis radios. Eltzius ipse leniori medicina adhibita corrigit: ὅκως ἂν κ. τ. θ. ἑ. ἔχωνται ἐν τῇ ἁρπαγῇ h. e. *ut, cum aestus ferventissimi sint, in rapina detineantur.* Mihi neutrum placet.

θερμότατος δέ ἐστι κ. τ. λ.] i. e. *ardentissimus autem his hominibus sol est tempore matutino, non ut aliis hominibus, medio die, sed ab eo tempore, quo ad aliquam altitudinem in coelo pervenit, usque dum tempus est a foro discedendi,* s. *usque versus diem medium* (cum circa duodecimam ferme horam e nostra diei dimetiendi ratione a foro discederent). Ita recte h. l. intellexit Schweigh., ὑπερτείλας aeque atque ἀνατείλας (teste Hesychio) de *sole oriente* accipiens. Nec aliter Bredov. Geogr. et Uranolog. Herod. spec. p. VIII. h. l. interpretatur, in quo ὑπερτείλας reddidit: *eo usque capiti imminens sol.* De sole Indico eadem ferme Ctesias Exc. Indd. §. 8 fin. τὸ ἑωθινὸν de tempore *matutino* intelligendum, ut in Xenophont. Hellen. I, 1, 4: ἐναυμάχησαν — μέχρι δείλης ἐξ ἑωθινοῦ, modo sana sint verba ἐξ ἑωθινοῦ, quae a Xenophonte scripta esse negant et Brückner. et Breidenbach.; conf. Muetzell: Zeitschrift f. Gymnasialwes. XI. p. 132 seq.

μέχρις οὗ ἀγορῆς διαλύσιος] De locutione diximus ad II, 173 et I, 181. Ac monet Struve Spec. I. Quaest. de dial. Herod. I. pag. 44 (Opuscc. II. p. 316), Herodotum in his semper οὗ scribere, nec unquam eâ uti formâ relativi, quae a consonanti incipiat.

οὕτως ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτούς ἐστι βρέχεσθαι] Verbum βρέχεσθαι Valla reddidit: *in aqua se abluere,* Schweigh. *aquâ madere;* quod si, ut idem vir doctus coniicit, de *sudore vehementi* accipiatur, vereor, ut hoc Graecum sit. Larcherus libere sic expressit haec: „pendant ce temps — là ils se tiennent dans l'eau;" Miot, alter interpres: „que les Indiens sont, dit-on, obligés de *se jeter de l'eau pour se refraîchir.*" Italus interpres: — „costoro bagnansi nell' acqua." Lange denique ita locum vertit: „also dass die Leute, wie man sagt, alsdann sich im Wasser nass machen." Malim equidem sic reddere: *adeo ut in aqua* per hoc totum tempus matutinum *se tenere et aquâ se aspergere dicantur.* Barker in Classic. Journ. nr. XLIV. p. 376, qui haec verba et ipse ad nimium sudorem referri vult, solis radiis excitatum, scribi vult: ἄνευ ὕδατος βρέχεσθαι.

μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη κ. τ. λ.] δὲ pro δὴ cum recentt. edd. reposui. Est enim loci sensus, interprete Bredovio l. l. et Schweigh. „meridies vero (s. meridianus vero sol) Indos fere urit aeque atque caeteros homines: declinante meridie talis est illic sol, qualis alibi matutinus (s. matutino tempore, mane), et reliquum coeli spatium dein percurrens magis magisque friget, dum ad occasum perveniens maxime friget." Pro vulg. ἀποκλιναμένης e Sancrofti libro cum edd. recentt. exhibui ἀποκλινομένης, quod idem legitur III, 114. IV, 181; indicatur autem id diei tempus, quo sol a me-

ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδούς. ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίης γίνεταί σφι ὁ ἥλιος, κατάπερ τοῖσι ἄλλοισι ὁ ἑωθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἐπιὼν ἐπὶ μᾶλλον ψύχει, ἐς ὃ ἐπὶ
105 δυσμῇσι ἐὼν καὶ τὸ κάρτα ψύχει. Ἐπεὰν δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν
χῶρον οἱ Ἰνδοὶ ἔχοντες θυλάκια, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμ-

ridie vergit s. inclinat ad vesperam; vid. C. O. Mueller. in Disput. de partibus noct. et diei P. I. (Gotting. 1836) pag. 12, qui docet, diei tempus meridiem versus indicari locutione ἀγορῆς διαλύσιος; tum sequi ipsam meridiem s. medium diei tempus, μεσαμβρίην vocat Herodotus; quae dein inclinare (ἀποκλίνεσθαι) coepit ad solis usque occasum s. vesperam. Quae cum ita sint, haud offendor verbis: μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρα σχεδὸν παραπλησίως καίει κ. τ. λ., quibus quod addi voluit ὁ ἥλιος Wannowski (Syntax. anomal. Graec. pag. 57), verba μεσοῦσα — ἡ ἡμέρη pro nominativis absolutis accipiens, equidem non adsentior. — ἐπὶ μᾶλλον (i. e. *magis*) recepi cum recentt. edd. pro vulg. ἔτι μᾶλλον, quod in Matth. edit. adhuc invenitur. Tu vid. IV, 181. I, 94 ibique nott. et quae h. l. Wessel. attulit. Diogen. Laërt. I, 122. Dio Cass. LXVII. pag. 507. Quibus add. Roulez. Observatt. in Themist. pag. 35 seqq. Hess. ad Somn. Scipion. 17 (4) §. 17. p. 83. Engelhardt ad Platon. Euthyphron. cap. 13. ἐπὶ μάλιστα legitur apud Themistium p. 65, 14 ed. Dindorf. Apud Ctes. Ind. §. 9 exstat ἐπὶ ἔλαττον. — Pro ἐπιὼν Schaefero ad Lambert. Bos. Ell. Gr. p. 557 placuit ἀπιών. Ad locutionem ἐπὶ δυσμῇσι, qua voce occasus solis declaratur, conf. similia plura, quae excitavit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Pers. 237. — In clausula adscribamus, quae adnotavit Bredov. l. l. pag. VIII (coll. pag. XIV, et Ukert. Geogr. der Gr. u. R. I, 2. pag. 26. 100): „quum sol ex opinione Herodoti omnibus terris uno eodemque tempore oritur et occidit, quumque Indis in extremis orientis finibus matutinus capitibus imminens est, maxime vero longinquus die vesperascente, necesse est, Herodotus *terram planam* esse sibi finxerit, super qua solem transire; quumque extremos orientis fines matutinus sol multo magis urere dicitur, quam caeteras terras meridianus, necesse est, ut *coelum concavatum* esse creditum sit, *marginibus undique terrae inclinatis*." Quo prius monuerat Mannert. Geogr. d. Gr. u. R. V, 1. p. 13. 14, haec ex ea, quam Homerus sibi finxerit, terrae formâ explicanda esse, qua mane sol ipsis cervicibus Indorum impendeat indeque eos maxime urat; quo magis autem procedente die ad vesperam usque vergat Indosque quasi relinquat, minori calore premat, quin maxime cum remotus sit, refrigerationis aliquid praebeat. Rennelio l. l. pag. 383 in talibus omni superstitione non prorsus liber fuisse videtur Herodotus, in iis nimirum potissimum lapsus, quae ad terrae formam solisque cursum eiusdemque vim in terram ipsam pertineant.

Cap. CV.

ἔχοντες θυλάκια] θυλάκια teste Etymol. p. 457 est δερμάτινον σακκίον (*saccus*). Conf. III, 46. — In seqq. retinui, quod in plerisque codd. legitur, ὁμοῖον, ad quod commode ex antecedentibus suppleri poterit τὸν μύρμηκα s. τοῦτο τὸ θηρίον. — Ad verba εἰ μὴ προλαμβάνειν conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 849, c. et allata ad III, 55; ad particulas οὕτω ὥστε, quas sequitur sententia negativa per οὐ prolata, conf. quae attulit Hertlein in: Observatt. critt. (Wertheim 1836) pag. 39, qui quod in seqq. pro οὐδένα scribi mavult οὐδὲ ἕνα, eo haud opus utique videtur, libris praesertim invitis. Ipsa Herodoti sententia sic accipienda: — *ita ut nisi Indi viam praeciperent, dum formicae congregantur, nemo eo-*

μου τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω. αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὀδμῇ, ὡς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι· εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἑτέρῳ ὅμοιον, οὕτω ὥστε, εἰ μὴ προλαμβάνειν τῆς ὁδοῦ τοὺς Ἰνδοὺς, ἐν ᾧ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφεων ἀποσώζεσθαι. τοὺς μέν νυν ἔρσενας τῶν καμήλων (εἶναι γὰρ ἕσσονας θεῖν τῶν θηλέων) καὶ παραλύεσθαι, ἐπελκομένους οὐκ ὁμοῦ ἀμφοτέρους· τὰς δὲ θηλέας,

rum servaretur s. *salvus discederet.* — De formula ἐν ᾧ, quae temporis significationem habet (*während*), absolute posita Herodoteos locos suppeditat Struve Quaest. de dial. Herod. Spec. I. p. 39 (Opuscc. II. p. 309). — Ad formam θηλέων conf. quae ad III, 85 citavimus.

καὶ παραλύεσθαι, ἐπελκομένους οὐκ ὁμοῦ ἀμφοτέρους] Dicit Wessel., dubium esse, utrum παραλύεσθαι de *virium* an *vinculorum* resolutione accipi debeat; *funales* tamen cum fuerint equi mares, in pernici cursu feminis haud pares, de vinculis resolutis intelligere mavult. „*Attracti equi*, ait, *exsolvebantur*, sed οὐκ ὁμοῦ ἀμφότεροι, *non ambo pariter*, prior fortasse dexter, tum sinister, aut contra.“ Quae interpretatio placet Stegero itemque placuit Schweighaeusero, qui conf. V, 13. III, 113 et IV, 203, ubi iunguntur ἐπελκόμενοι et ὑπελκόμενοι de iis, qui in agmine pone maneant, qui segnius exercitum sequantur. Quam notionem huic quoque loco convenire ait (cf. Lex. Herod. s. v.), modo abesset particula οὐκ, in κου forsitan mutanda cum Pawio, ut haec fere exsistat sententia: *morantes*, s. *segnius sequentes subinde*, s. *passim simul ambo.* Libri scripti omnes, quantum scio, οὐκ retinent. Quare cum παραλύεσθαι, notante Coraë, non minus frequens sit: *deficere viribus*, *remittere* ab aliqua re, v. c. a velocitate (plura vid. Thesaur. L. Gr. p. 327 ed. Dindorf.), ac facile h. l. mente addi possit τῆς ὁρμῆς, ut proposuit Iacobs ad Aelian. N. A. IV, 48, qui idem ad I, 38 similes attulit locos complures ex Aeliano, in quibus τοῦ θυμοῦ, τῆς ὁρμῆς, alia sic adiecta inveniuntur verbo παραλύεσθαι, malim h. l. de virium remissione hoc verbum accipere indeque totum locum sic interpretari: *mares equos etiam remittere a cursu* (s. viribus deficere) *segnius sequentes* (fune attractos, ne sc. nimis pone feminam relinquantur), *nec tamen utrumque pari modo*, cum scilicet vix duo equi funales s. cameli tam pari gradu currere possint, ut ne alter subinde relinquatur, alter praecurrat. Coraës, quem sequitur Italus interpres, παραλύεσθαι idem h. l. esse contendit atque χωρίζεσθαι, ἀποσπᾶσθαι, ἀπολείπεσθαι (*se séparer, s'écarter, s'éloigner, rester en arrière*), ut I, 149. III, 136. V, 75, indeque hanc elicit sententiam: „les chameaux mâles se separeroient des femelles (resteroient en arrière), s'ils n'étoient point tirés ensemble et à côté d'elles.“ Liberius haec ita reddidit Miot: „il arrive souvent, qu'ils sont obligés de lâcher les deux chameaux, non pas à la fois, mais l'un après l'autre.“ Langius vernaculo sermone haec ita reddit: „Die Kameelhengste — werden müde, wenn sie so mitlaufen müssen, der eine früher, der andere später.“ Censori Ienensi 1817. nr. 164. pag. 372 verba καὶ παραλύεσθαι antecedentibus εἶναι γὰρ ἥσσονας θεῖν τῶν θηλέων annectere placet et participium ἐπελκομένους per anacoluthiam quandam orationis accipere pro infinitivo ἐπέλκεσθαι, ad οὐκ ὁμοῦ autem supplere τῇ θηλέῃ, ut hic evadat loci sensus: „mares camelos, cum omnino feminis sint impares currendo indeque deficiant lassive fiant, sequi non posse eundem ac feminam cursum, sed utrumque trahi.“ — Voculam καὶ, quae a San-

ἀναμιμνησκομένας τῶν ἔλιπον τέκνων, ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. Τὸν μὲν δὴ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτῶνται, ὡς Πέρσαι φασί· ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

106 Αἱ δ' ἐσχατιαί κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλιστα ἔλαχον, κατάπερ ἡ Ἑλλὰς τὰς ὥρας πολλόν τι κάλλιστα κεκραμένας ἔλαχε. τοῦτο μὲν γὰρ, πρὸς τὴν ἠῶ ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων ἡ Ἰνδική ἐστι, ὥσπερ ὀλίγον πρότερον εἴρηκα. ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν τὰ ἔμψυχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετεινὰ πολλῷ μέζω ἢ ἐν

crofti libro alteroque abest, reiecerunt recentt. edd. probante Wesselingio. Mihi retinenda videbatur ob intensivam vim, quam h. l. affert. In proxime antecedentibus retinui θεῖν, ut δεῖν I, 129. II, 133 seqq., librorum e consensu. Bredovio p. 373 placet θέειν, quod recentt. edd. receperunt.

ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν] i. e. *nihil de cursu remittere,* maribus quamvis segnius sequentibus. De locutione conf. Schol. Aristoph. Plut. 488 ibiq. Hemsterhus. et Herod. III, 51 ibique citata.

Cap. CVI.

Αἱ δ' ἐσχατιαί κως τῆς οἰκουμένης κ. τ. λ.] Conf. III, 116. Ex Herodoti mente Indi omnium extremi ad orientem, Arabes ad meridiem, terram habitatam terminant. Nam ultra Indos nil nisi deserta sabulosa, meridiem versus Arabibus contermini sunt Aethiopes ad occidentem usque porrecti; de finibus terrae ad occidentem ac vel magis ad septentrionem nihil certi exploratique Noster habuisse videtur. Unde hoc ille sibi colligere videtur, Graeciam patriam in media terra habitata sitam optima coeli frui temperie, licet, quae in extremis terrae confiniis regiones sint, optimos quosque edant fructus. (Conf. Dahlmann. in Herodot. pag. 90 seq. et A. v. Humboldt: Kritische Untersuchungg. etc. [von Ideler] I. pag. 314). Ut autem Noster ita crederet, ea, quae pulcherrima et rarissima Graecis esse viderentur, extremas terrae partes possidere (III, 116), adductus videtur eo potissimum, quod sane res pretiosissimae, veluti aurum, electrum, alia, e regionibus maxime remotis in Graeciam adductae dicebantur ab iis, qui cum has res afferrent, terras illas quam longissime remotas praedicarent, ad quas rari essent aditus multisque periculis obstructi: qua re alios ab his regionibus visitandis lucroque inde capiendo arcere voluisse videntur. — τὰς ὥρας eo sensu dixit, quo I, 142, 149. II, 77. κερκημένας scripsit Dietsch. libris invitis, idemque etiam placuit Bredovio p. 125.

τοῦτο μὲν γὰρ, πρὸς τὴν ἠῶ] His, monente Schweigh., respondent capitis 107 verba: πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίης κ. τ. λ. Scripsi ἠῶ cum recentt. edd. pro vulg. ἕω, quae Atticorum forma ab Herodoto aliena est, docente Bredov. p. 33, qui idem p. 221 τῶν οἰκεομένων retineri posse iudicat, si pro neutro habeatur: in quo recentt. edd. eum secuti sunt et h. l. et infra cap. 114, adeoque etiam mox cap. 107, ubi Bredovius scribi iubet τῶν οἰκεομενέων χωρέων pro vulg. οἰκεομένων, et supra III, 68. I, 123, ubi conf. nott. Initio cap. intactum reliqui οἰκουμένης, in quo omnes libri scripti consentiunt; recentt. edd. scripserunt οἰκευμένης. — In seqq. dedi e Florentino cum recentt. edd. πετεινὰ pro vulg. πετηνὰ, ut II. 123. Vid. Thes. ling. Graec. VI. p. 1013 ed Dindorf.

ὀλίγον πρότερον] Vid. cap. 98.

τοῖσι ἄλλοισι χωρίοισί ἐστι, πάρεξ τῶν ἵππων· τοῦτο δὲ ἑσσοῦνται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλευμένων ἵππων· τοῦτο δὲ χρυσὸς ἄπλετος αὐτόθι ἐστὶ, ὁ μὲν ὀρυσσόμενος, ὁ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὁ δὲ, ὥσπερ ἐσήμηνα, ἁρπαζό-

πάρεξ τῶν ἵππων] Haec ita in universum pronuntiata non prorsus vera videri nemo non videt. Nam de equis solis haud scio an vere dicta videri queant. Pertinet huc Ctesiae narratio in Indd. §. 11, apud Pygmaeorum gentem media in India oves, boves, asinos adeoque equos ac mulos omneque iumentorum genus magnitudine arietes vix aequare. Ad quem locum et Aelianum citavimus N. A. XVI, 37 de Psyllis, Indica quadam gente, eadem fere narrantem, et Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. p. 815. 824 optime monentem, in terris Adschmyr et Badricassram, in insula Ceylon s. Taprobane et potissimum in terra Shurate boves hodieque inveniri tam exiguas ac tenues, ut vix canibus Anglicis aut vitulis pares sint, itemque equos in Bengalia terra minimâ corporis staturâ.

τοῦτο δὲ ἑσσοῦνται] Retinui *τοῦτο*, cuius loco ex uno Florentino Gaisf. edidit *τούτῳ*; etenim *τοῦτο δὲ* bene firmatur altero Nostri loco, qui legitur III, 22. Alia est ratio locorum I, 67: *τῷ πολέμῳ ἑσσοῦντο*. VIII, 130: *ἑσσώμενοι ἦσαν τῷ θυμῷ*. — De Nisaeis equis dicemus ad VII, 40. Hoc loco id tantum moneamus, regionem, in qua pascebantur equi Nisaei, non ad veterum Rhagas intra Casbin et Teheran, in septentrionali igitur regni parte, quaerendam esse, sed in ea veteris Mediae parte, quae ad meridiem magis spectat, pascuaque ea intelligenda esse, quae longe lateque patent inde ab ea urbe, quae nunc vocatur Kermanschah: plurima dabit Ritter Erdkunde IX. p. 363 seqq. Ipsa haec regio haud scio an significetur in Bisutuna inscriptione (I. §. 13), in qua arx Sikthauvatis in *Nisaea (Niçâya)* terra Mediae commemoratur, ubi magus a Dario interfectus est; conf. Oppert. Journal Asiatiq. Ser. IV. T. XVII. pag. 403.

χρυσὸς ἄπλετος] De India auri feracissima conf. III, 94. 98. 105. Ctes. Ind. §. 12, alia, quae ibi adnotavimus. Add. Heeren. Ideen I, 3. pag. 319 seqq. et I, 1. pag. 90. Testantur auri per Indiam copiam antiquissima Indorum carmina, in quibus vasa, ornamenta, alia non nisi aurea plerumque commemorantur. De formicis et gryphibus quae traduntur eodem spectantia, attigimus in nott. ad III, 102 et in Excurs. ad III, 116. — *ἄπλετος* valet *ingens*; de qua voce consul. Doederlein. Comment. de alpha intensivo (Erlang. 1830) pag. 14. Haud aliter *ἄπλετος χρυσὸς* de ingenti auri vi I, 14. 50. 215. IX, 109. *ἅλες ἄπλετοι* IV, 53. *ὕδωρ ἄπλετον* VIII, 12. *οἰμωγὴ ἄπλετος* VI, 58. VIII, 99. IX, 24.

ὁ μὲν ὀρυσσόμενος] Intelligitur aurum e fodinis paratum *(Bergwerksgold, Golderz, gediegenes Berggold)*; quod provenit e montibus, qui inde ex monte Altai et Imao Emodoque deserta illa inter Tibetum parvam et ipsos montes Altai permeant. Vid. Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. pag. 483 et Maltebrun. Nouvell. Annall. d. Voyag. II. p. 368.

ὁ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν] Indicatur aurum, quod secum ferant fluvii per deserta Cobi orientem versus delabentes et vel in lacus vel in arenam exeuntes, *Flussgold, Goldkies* Ac vel recentiori aetate ex his regionibus aurum in Siberiam fuisse abductum monet Wahl l. l. p. 483.

ὁ δὲ, ὥσπερ ἐσήμηνα, ἁρπαζόμενος] *ἐσήμηνα* cum recentt. editt. scripsi pro *ἐσήμανα*. Vid. Bredov. p. 356. Intelligitur tertium auri genus, reliquis frequentius per has terras, *Goldsand, Goldletten.* Quod multum per terram sparsum, ut facile eruas, inveniri dicunt. Vid. Wahl. l. l. pag. 482. 483.

μενος. τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἴρια, καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν ὀΐων· καὶ
107 *ἐσθῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέονται. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίης ἐσχάτη Ἀραβίη τῶν οἰκεομένων χωρέων ἐστί· ἐν δὲ ταύτῃ λιβανωτός τέ ἐστι μούνῃ χωρέων πασέων φυόμενος καὶ σμύρνη καὶ κασίη καὶ κιννάμωμον καὶ λήδανον· ταῦτα πάντα, πλὴν τῆς σμύρνης, δυσπετέως κτέονται οἱ Ἀράβιοι.* 251
Τὸν μέν γε λιβανωτὸν συλλέγουσι, τὴν στύρακα θυμιῶντες, τὴν ἐς Ἕλληνας Φοίνικες ἐξάγουσι· ταύτην θυμιῶντες λαμβά-

τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια] Hanc lanam ex arboribus provenientem et ovinâ lanâ praestantiorem *gossypium* esse (nostrum *Baumwolle*), nemo non videt. Conf. III, 47 ibique nott. VII, 65. Nec alio pertinent *εἵματα ξύλινα* apud Ctes. Ind. §. 22, ubi Plinium citavi Hist. Nat. XIX, 1. Philostrat. V. Apoll. II, 20 coll. III, 15. Eodem respiciunt Pollux VII, 75. Arrian. Ind. 16. Pompon. Mel. III, 7. Servius ad Virg. Aen. I, 649. Nostrâ memoriâ copiosius de gossypio, ex quo vestes parantur, disseruit Wahl. l. l. pag. 762 seqq. coll. De Guignes in Mem. de l'Academ. des Inscript. T. XXXV. p. 556 (qui quae h. l. de gossypio traduntur, ad Sinam relata vult), Heeren: Ideen I, 1. pag. 106 et Kruse: Indiens alte Geschichte p. 330 seq. Nam gossypii usus ad vestimenta ex ipsa India, quae patria istiusmodi vestimentorum haberi poterit, mature per Persici regni provincias propagatus esse videtur, praesertim per insulas sinus Persici, ubi in officinis gossypio maxime usi sunt ad vestes parandas. Ex India quoque in Aegyptum prisco admodum aevo venisse, ubi in cadaveribus medicandis adhibebatur, sententia est A. G. Schlegelii (Indien, im Berliner Taschenbuch 1829 p. 7) ipsumque nomen sindonis a fluvio *Sindho*, qui est *Indus*, derivatum vult. Tu vid. quae de his ad II, 86 adnotavimus. — *χρέονται* ex uno Parisino cod. cum recentt. edd. dedi pro *χρέωνται* itemque cap. 107 *κτέονται* pro *κτέωνται*. — *προφέρειν* (*antecellere, praestare*) eodem modo legitur V, 28. VI, 127.

CAP. CVII.

Ἀραβίη — χωρέων ἐστί] *χωρέων* pro *χωρίων* cum recentt. edd. exhibui. Ad argumentum huius et seqq. capp. tenendum est, Herodotum ipsum minime Arabiam (cf. etiam nott. ad II, 8) visisse, ut, quae de hac terra cap. CVII — CXIII enarrentur, ex aliorum, haud scio an ipsorum Arabum narrationibus, quos sive in ipsa Aegypto, sive in regionibus Arabiae conterminis convenerit, fluxisse putanda sint. Ipse Noster hoc indicare videtur cap. 108 init., ubi scribit *λέγουσι — Ἀράβιοι*. coll. III et II, 75. Add. Dahlmann. in Herod. p. 71 et Heyse Quaest. Herodd. pag. 96. 97.

ἐν δὲ ταύτῃ λιβανωτός τέ ἐστι] *λιβανωτὸς* de *thure* dicitur, *λίβανον* de arbore ipsa, unde provenit thus. Monuit Phrynich. pag. 188, ubi vid. interprett. De *libanoto* et de *myrrha* cf. nott. ad II, 86. Add. Rosenmueller. Archaeolog. II, 1. pag. 159 seqq. et Kruse l. l. pag. 384 seqq. 393 seq. 435 seq. De *ladano* vid. nott. ad III, 112. De *casia* et *cinnamomo* praeter Eustath. ad Dionys. Perieget. 933 vid. nott. ad III, 110. 111 et II, 86.

τὴν στύρακα θυμιῶντες] *θυμιᾶν* est *incendere*, ut IV, 75. VI, 97. III, 112. VIII, 99 (*ἐθυμίων θυμιήματα*). Styracem esse nostrum *Storax*, nemo nescit. Ad argumentum conf. Plin. H. N. XII, 17, 38. §. 81.

τὴν ἐς Ἕλληνας Φοίνικες ἐξάγουσι] Ex hoc loco Dahlm. in Herod.

νουσι. τὰ γὰρ δένδρεα ταῦτα τὰ λιβανωτοφόρα ὄφιες ὑπόπτε-
ροι, σμικροὶ τὰ μεγάθεα, ποικίλοι τὰ εἴδεα, φυλάσσουσι πλή-
θεϊ πολλοὶ περὶ δένδρον ἕκαστον, οὗτοι οἵ περ ἐπ' Αἴγυπτον
ἐπιστρατεύονται. οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δεν-
δρέων ἢ τῆς στύρακος τῷ καπνῷ. Λέγουσι δὲ καὶ τόδε Ἀρά- 108
βιοι, ὡς πᾶσα ἂν γῆ ἐπίμπλατο τῶν ὀφίων τούτων, εἰ μὴ γίνε-
σθαι κατ' αὐτοὺς οἷόν τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἠπιστάμην γίνε-

p. 63 concludit, quam floruerit Phoenicum commercium cum Graecis, quibus praeter tot alias res vel storacem, rem vix ullius momenti, advexerint. Quam in rem plura nunc profert Movers: Die Phoenizier II, 3. pag. 101 de hoc Phoenicum commercio singulisque rebus huc pertinentibus copiose, ut solet, disputans inde a pag. 27 seqq. Et sane quae paulo antea memorantur, ea omnia per Phoenices, qui ex Arabia ista arcessierint, Graecis innotuisse advectaque fuisse dubitari nequit, commercio cum Arabia et per hanc terram cum India maxime florente. Ex qua India etiam cinnamomum (quod in Arabia minime provenire omnes sciunt) et casia adducta in Arabiam, unde asportarunt Phoenices ad Graecos et ad alias Europae occidentalis gentes. Plura Heeren Ideen I, 2. pag. 96 seqq. 250. II, 1. p. 455, qui idem monet, *thus* non tam ex ipsa Arabia, quam per Arabiam ex Africae oris, ubi potissimum proveniat, Phoenices accepisse indeque alias in terras transportasse. Vid. l. l. I, 2. p. 98. et conf. Movers l. l. pag. 99, qui ipsam Graecam vocem (λιβανωτὸν) ad Punicam stirpem vocis pluralis לְבוֹנוֹת (i. e. *thuris grana*, „Weihrauchkörner") refert indeque iure concludit, a Phoenicibus thus allatum esse Graecis. *Casiam* atque *cinnamomum* per Phoenices innotuisse Graecis, ipsae voces quoque declarant; conf. Movers l. l. pag. 102. Idem de *ebore* valet. De quo multa A. de Schlegel. Ind. Bibl. I, 2. p. 237 seqq. et Kruse l. l. pag. 267 seq.

ὄφιες ὑπόπτεροι] Conf. Diodor. Sicul. III, 47 et quae notavimus ad Herod. II, 75 et in Addend. T. I. pag. 932. Add. Tzschuck. ad Pompon. Mel. III, 8. §. 9. pag. 306, qui et veterum et recentiorum locos de his serpentibus volantibus excitavit. Heeren. l. l. I, 2. pag. 99 cogitat de iis bestiolis, quae dicuntur *Musquito's*. Miot, Gallus Herodoti interpres, alios hîc indicari statuit serpentes, quam quos supra Noster dixerit II, 75. Agi enim hîc putat de serpentum genere in Arabia quod inveniatur, quodque alis careat, sed motus celeritate ita excellat, ut serpentum volantium inde acceperit nomen. De quo conferri vult Niebuhr. Descr. Arab. l. pag. 246 seq. — In verbis τὰ γὰρ δένδρεα κ. τ. λ. vox ταῦτα abest a Sancrofti libro alteroque, unde omisit Dindorf., uncis inclusit Dietsch. Mox scripsi σμικρὸς, ut I, 5, ubi cf. nott., sed reliqui cum Dietschio δένδρον, ut I, 193, a Bredovio p. 252 mutatum in δένδρεον, quod ipsum exhibuit Dindorf. Ad μεγάθεα cf. II, 10 ibique nott.

Cap. CVIII.

ἐπίμπλατο] Reliqui hoc, quod meliores codd. offerebant. Vid. nott. ad III, 88. Ad verba εἰ μὴ γίνεσθαι conf. III, 105 ibique nott.

κατὰ ἐχίδνας] Sancrofti liber καὶ τὰς (pro κατὰ), unde Schweigh. sic olim scriptum fuisse coniicit: οἷόν τι καὶ κατὰ τὰς ἐχίδνας. Plane aliter hunc locum constitui vult Lennep. ad Phalarid. Epist. pag. 148 a Cr. laudatus: — εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς, οἷόν τι καὶ τῇσι ἐχίδνῃσι ἠπιστάμην γίνεσθαι κακῶς, τοῦ θείου προνοίῃ, ὥσπερ καὶ οἰκός ἐστι, ἐούσῃ σοφῇ κ. τ. λ. Quae cum nimis recedant a codi-

σθαι. Καί κως τοῦ θείου ἡ προνοίη, ὥσπερ καὶ οἰκός ἐστι, ἐοῦσα σοφὴ, ὅσα μὲν ψυχήν τε δειλὰ καὶ ἐδώδιμα, ταῦτα μὲν

cum vestigiis, praestat eam sequi lectionem, quam libri scripti plerique afferunt.

Καί κως τοῦ θείου ἡ προνοίη κ. τ. λ.] Coniunctum hoc est cum universa Nostri sententia de numine eiusque vi in omni rerum natura. Quae cum talis sit, ut in omnibus iustum modum valere velit, iam in rebus humanis mutuisque hominum rationibus aequabilitate quadam contineatur, qua sua cuique tribuantur neque cuiquam liceat modum illum aut fines positos transgredi, nisi numinis vindictam in se provocare velit. Nam deus ipse vindex quasi est huius rerum ordinis divinitus in natura constituti (*φθονερὸς ὁ θεός*, vid. nott. ad I, 32. III, 40), in quo omnia ab initio ita sunt ordinata, ut invicem sibi respondeant secumque conveniant ac iusto moderamine se mutuo conservent. Ita ex Herodoti de *divina natura* sententia sponte altera exoritur de *divina*, quae dicitur, *providentia*. Ut enim a principio omnia divinitus sic creata sunt ac disposita, ut iustus ille omnium rerum modus conservetur nec quidquam in rerum natura sic valeat, ut illum turbare possit, ita etiam divinum numen toti naturae semper prospicit atque consulit, deprimens, si quae illum modum excedant, erigens, quae inferius relinquantur. Tu conf. nott. ad I, 32, VII, 10. §. 5 et Iaeger. in Disputt. Herodott. p. 44 seq. Quae ipsa sententia de divino numine rebus naturae consulente ac providente quemadmodum philosophorum in scholis postmodo fuerit exculta, pluribus persequitur Lennep. l. l. pag. 149 seq., minime ille quidem negans — et quis quaeso negare poterit? — huius doctrinae initia ad multo antiquiora tempora pertinere, quam ad Platonem, qui primus inter philosophos *θεοῦ πρόνοιαν*, qua mundus conservetur, constituerit. Nam ante Anaxagoram (qui primus, Plutarchi sunt verba in vita Periclis c. 4, *νοῦν ἐπέστησε τοῖς ὅλοις*) sive *τύχην* sive *ἀνάγκην διακοσμήσεως ἀρχὴν* posuerant; post quem Plato *θεοῦ πρόνοιαν* in philosophiam transtulit, cuius sententiam dein Stoici ad doctrinae suae rationem conformarunt. Sed haec longius persequi, ab Herodoti interpretatione alienum videri queat, cuius sententiam de divina providentia, a Xenophonte quoque deinceps propagatam, quod ad naturae res apte et convenienter constituendas ac tuendas restringi vult Naegelsbach: Nachhomerische Theologie etc. pag. 26. 91 seq., equidem haud assentior. Quare hoc unum modo teneri velim, initia illius doctrinae de divina mente rebus humanis prospiciente, quam philosophi Graeci tantopere celebrarunt, ab Herodoto repeti posse, qui ab aliis prioris aetatis viris ipsoque Anaxagora (ad quem respexit supra III, 80 fin.) primus discedens ad ea, quae et veriora et humana mente digniora sunt, viam quasi aperuisse censendus est pro eo, qui in ipso inerat, vero religionis sensu et ingenio supra vulgus et omnino supra suam ipsius aetatem eminenti. Facit huc, quod Athenis cultam fuisse accepimus Minervam *Πρόνοιαν*, de qua conf. Lennep. l. l. et nott. ad Herod. I, 92.

ἐοῦσα σοφή] His cum verbis quod Schweigh. et Gaisf. coniunxerunt antecedens *ἐστι*, quod ad *οἰκὸς* pertinet, equidem disiunxi; neque enim huc pertinet id dicendi genus, de quo ad III, 49 diximus. In proxime seqq. ob particulam *μὲν* in priori orationis parte repetitam (*ὅσα μὲν — ταῦτα μὲν*) conf. Kuehner Gr. Gr. §. 733, b. Hartung Lehre d. griech. Part. I. p. 177. Voculam *γὰρ* post *ὅσα μὲν* invectam recentt. edd. iure deleverunt. Cf. Reiz. Praef. p. XIX et Bredov. pag. 29, cum quo eodem pag. 103 dedi *πεποίηκε*, quod inde a Bekkero recentiores edd. receperunt pro vulg. *πεποίηκεν*. Mox cum iisdem dedimus *ἐπιλίπη* pro vulg. *ἐπιλίπηται*, quod retinuit Matth. Vid. Werfer. in Actt. phill.

πάντα πολύγονα πεποίηκε, ἵνα μὴ ἐπιλίπῃ κατεσθιόμενα, ὅσα δὲ σχέτλια καὶ ἀνιηρὰ, ὀλιγόγονα. τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου καὶ ὄρνιθος καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δή τι πολύγονόν ἐστι, ἐπικυΐσκεται μοῦνον πάντων θηρίων· καὶ τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ ψιλὸν, τὸ δὲ ἄρτι ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ ἀναιρέεται. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι. ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον,

Monacc. I, 1. p. 86 et supra nott. ad III, 25.

καὶ ἀνιηρὰ] i. e. *molesta, nociva, infensa.* Quod cum in leaenas, viperas, de quibus mox Noster agit, minus cadat, Valck. legi mavult ἄμικτα, qua voce non ferae tantum, sed ferinis etiam moribus populi haud raro designentur, ut ap. Demosthen. pag. 489, 74. Sophocl. Trach. 1111. Libri scripti huic coniecturae non favent, quam haud necessariam equidem duco, quamquam in textum recepit Reiz. In seqq. verbis τοῦτο μὲν respondent verba: ἡ δὲ δὴ λέαινα κ. τ. λ.

ὅτι ὁ λαγὸς] Vulgo λαγωὸς, alii λαγὼς, minus Ionicum. Tu vid. Phrynich. pag. 186 ibique Lobeck. et Bredov. p. 169. Quod vero Herodotus h. l. perscribit de lepore, quem bestiae aeque atque aves omnes ipsique homines venantur, haud scio an obversata fuerint Aeliano N. A. XIII, 11 circ. fin., ubi de lepore scribit nunquam quietem capiente semperque sibi suisque natis timente ab aliis bestiis. Atque huc quoque referunt, quod in proverbio dicitur λαγὼ βίον ζῆν: vid. Lucian. Somn. §. 9, ubi plura Solanus, Herodoti haud immemor, et Hemsterhusius adnotarunt T. I. p. 187. 188 ed. Bipont. Ad seqq. οὕτω δή τι conf. nott. ad III, 12.

ἐπικυΐσκεται μοῦνον πάντων θηρίων] Ad rem cf. Polluc. V, 73 et vid. Athen. IX. pag. 400 et Eustath. ad Homer. Ili. XII. pag. 908, 2 s. 869, 17. Qui uterque exhibet ἐπικυΐσκει τε. Sed vulgata praestat hoc fere sensu: *superfetat, super priores fetus alio fetu gravida fit bestia, s. denuo concipit.* Vid. Bredov. p. 370. Laudat Valcken. Herod. II, 93. IV, 30 (ubi sic κυΐσκεσθαι) et Clement. Alexandr. Paedag. II. p. 223 T. I Pott. de leporis salacitate eodem verbo ἐπικυΐσκεσθαι utentem. [„Adde Georg. Io. Bekkeri Specimen Obss. in Philostrati Vit. Apollon. lib. I. pag. 21 sq., qui Herodoti huius loci non immemor fuit." *Cr.*] Nec dissimilia tradi idem notat ab Aristotel. De gen. an. IV, 5. Aelian. N. A. II, 12, ubi Iacobs. affert Aristotel. N. A. VI, 33 aliosque veterum locos. Causa, ut me admonuit doctissimus Leuckart, inde repetenda, quod lepus duplicem habet uterum, ita ut femina, si iam gravida sit, denuo semen concipere eoque modo a pluribus simul superfetare possit. Conf. Allgem. Hist. d. Natur P. III. T. II pag. 141 (Hamb. et Lips. 1757. 4). Itaque recte Linné in System. natur. I. pag. 161 ed. Gmelin. scribit: „immensus (sc. lepus) parturitione per totam aestatem, superfoetatione haud rara."

ἀναιρέεται] i. e. *concipit.* Cf. Cattier. Gazophyl. pag. 70 et Herodot. VI, 69. Athenaeus l. l. ἐπαναίρεται, Eusthathius l. l. ἐπαναιρέεται, quod sic explicat: ἐπιλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τελεωτέροις κυήμασι σπερματικῶς συλλαμβάνεται. Salmasius in Solin. pag. 283 Herodotea cum Plinianis comparans praeferre videtur ἐπαναίρεται. Sed iure vulgatum tuetur Valcken.

ἡ δὲ δὴ λέαινα — ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν] Ad structuram (λέαινα — ἐὸν κ. τ. λ.) conf. Kuehner Gr. Gr. §. 421. Quod ad argumentum attinet, eadem fere scribunt Antigon. Caryst. 25 et A. Gellius N. Att. XIII, 7, notante Valck., qui omnia hanc in rem a Bochart. Hierozoic. I. lib. III. cap. 2 congesta esse dicit. Add.

ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν· τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ
τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου τόδε ἐστί· ἐπεὰν ὁ σκύμνος
ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινεόμενος, ὁ δὲ, ἔχων ὄνυχας 252
θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας, αὐξα-
νόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐσικνέεται καταγράφων· πέλας
τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ
109 ἕν. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἔχιδναί τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίοισι ὑπόπτεροι
ὄφιες, εἰ ἐγίνοντο, ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρχει, οὐκ ἂν ἦν
βιώσιμα ἀνθρώποισι. νῦν δ', ἐπεὰν θορνύωνται κατὰ ζεύγεα,

Leemans ad Horapoll. Hieroglyph. pag. 369. Falsa autem esse, quae Herodotus scribit, dudum monuit Aristoteles H. A. VI, 31 itemque Aelianus N. A. IV, 34, monentque naturae curiosi nostra aetate. Ne vero quis Herodoto, qui Arabibus sua debeat, obtrectandum censeat, Arabes ipsos eam tenuisse opinionem, qua leaena semel tantum unum aut ad maximum duo natos parere existimaretur, ex una Locmanni fabula quadam optime intelligitur. Semel quotannis leaena verno tempore parit, ut recte tradit Aristoteles l. l., quocum conf. Allgem. Hist. d. Nat. P. V. T. 1. pag. 12. Et plerumque unum modo parit, quamquam Parisiis unam leaenam ter eodem anno peperisse ex Mus. d'Hist. nat. fasc. II adnotat ad h. l. Schweigh.

συνεκβάλλει — τὰς μήτρας] Haec quoque fabulis adnumeranda esse docet Aristotel. l. l. — Mox pro ἐν τῇ μήτρῃ Bekker., quem Dindorf. et Dietsch. secuti sunt, scripsit ἐν τῇ μητρὶ, probante Bredov. p. 132. Mihi nec hoc loco nec altero III, 10) persuasit.

ἐσικνέεται καταγράφων] i. e. *atque augescens iam multo magis penetrat lacerando*(uterum). Scripsi, quod omnes fere libri scripti habent, ἐσικνέεται pro vulg. ἐπικνέεται, quod Dindorf. et Dietsch. retinuerunt: quos ipsos secutus revocavi καταγράφων, unius Sancrofti libri auctoritate mutatum in καταγνάφων a Schweigh. et Gaisford., quamquam in eadem re enarranda Herodotum, ut videtur, secutus Aelianus Var. Hist. X, 3 scripsit: καταγράφουσι ταῖς ὄνυξι τὰς μήτρας, quod Perizonio interprete valet: *scalpunt, vellicant, fodicant*. Qui idem Aelianus N. A. IV, 34 scribit: ὁ λόγος δὲ, ὅστις λέγει διαξαίνειν αὐτοὺς τὰς μήτρας, μῦθός ἐστι, vocabulo διαξαίνειν (*dilacerare*) usus, cuius loco διασπαράττειν in hac eadem re dixit Basilius Opp. p. 85 A., ad quem locum alios eiusdem fabulae memores scriptores excitavit Alb. Jahn in Animadverss. in Basilii M. Opp. (Bern. 1842) pag. 91. Ad significationem verbi καταγράφειν pertinet Hesychii locus: κατέγραψαν· κατέξυσαν — In fine cap. ad οὐδὲ ἓν cf. I, 32 ibique nott.

Cap. CIX.

οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα] Eodem modo βιώσιμον Noster dixit I, 45. Alios veterum locos suppeditabit Thesaur. Ling. Graec. II. p. 263 Dindorf. — Herodotea haec tangit Aristides T. III. p. 521 (T. II. p. 410 Dindorf.) eoque etiam Diodor. I, 87 respicere videtur Valckenario, qui sequentia Herodoti verba citat Aeliani N. A. XV, 16 coll. I, 24. Adde quae Leemans affert ad Horapollin. Hieroglyph. pag. 351. 353.

νῦν δ', ἐπεὰν θορνύωνται] i. e. *quando ad coitum coëunt*, ut recte nunc interpretatur Schweigh. in Lex. Herod., qui prius sic reddiderat: *quando ad coitum libidine concitantur s. agitantur*. — θορνύεσθαι eodem sensu dixit Nicander Theriacc. 130 coll. Hesych. s. v. — κατὰ ζεύγεα valet: *per paria*. Mox reliqui ἐκποιή-

καὶ ἐν αὐτῇ ᾖ ὁ ἔρσην τῇ ἐκποιήσει, ἀπιεμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν, ἡ θήλεα ἅπτεται τῆς δειρῆς, καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει, πρὶν ἂν διαφάγῃ. ὁ μὲν δὴ ἔρσην ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἡ δὲ θήλεα τίσιν τοιήνδε ἀποτίνει τῷ ἔρσενι· τῷ γονέϊ τιμωρέοντα ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μήτραν. διαφαγόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἔκδυσιν ποιέεται. οἱ δὲ ἄλλοι ὄφιες, ἐόντες ἀνθρώπων οὐ δηλήμονες, τίκτουσί τε ᾠὰ καὶ ἐκλέπουσι πολλόν τι χρῆμα τῶν τέκνων. αἱ μὲν δή νυν ἔχιδναι κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν εἰσὶ, οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες

σει a recentt. edd. mutatum in ἐκποιήσι, cf. II, 82 ibique nott.; itemque revocavi ἀπιεμένου, quod unum verum quoque habet Dindorf. Comment. de dialectt. Herod. p. XXXVII, qui recte confert VII, 122; e Florentino receptum erat ἀπιευμένου, cuius nullus locus esse potest. Vid. Bredov. p. 396. Ipsum verbum medium hac *seminis emittendi* notione Noster iam adhibuit III, 101 itemque Aelian. N. A. IV, 19, ubi Iacobs. nostri loci non fuit immemor. Itaque totius loci haec est sententia: *quando in ipsa genitura versatur mas, dum semen a se emittit, femina eius collum apprehendit eique innixa non prius remittit quam perroserit* (collum). — In seqq. ad formam θήλεα cf. III, 85. Pro δειρῆς (ut I, 51) duo codd. habent δερῆς, quod ab Herodotea oratione alienum merito reiecit Bredov. p. 159 seq.

καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει] ἐμφῦσα intransitive accipiendum: *innixa, insistens, inhaerens, firmiter s. mordicus tenens*. Pertinent huc Homerica: ἐν δ' ἄρα οἱ φῦ χειρί (Ili. VI, 253. 406. Odyss. II, 302. X, 280. 397. XI, 246) et: ὀδὰξ ἐμφύντες χείλεσιν (Od. I, 381. XVIII, 409. XX, 268). Alia attigi ad Plutarch. Philopoem. pag. 15 seq. — Ad ἀνίει conf. nott. ad I, 6. et IV, 125. Bredov. p. 393. Ad πρὶν ἂν conf. nott. ad I, 19. — Paulo infra pro τῷ γονεῖ, quod mendosum videtur Struv. in Spec. II Quaest. de dialect. Herod. pag. 7 (Opuscc. II. p. 332), reposui eodem auctore τῷ γονέϊ.

διεσθίει τὴν μήτραν] Bekker. cum recentt. edd. e Sancrofti libro alteroque recepit τὴν μητέρα (pro τὴν μήτραν); cf. III, 108. Sensus loci est: *pulli patrem ulciscentes, dum in ventre adhuc sunt, uterum perrodunt*. Wesseling. confert Nicandr. Theriac. 130 seq. (ubi vid. Scholia p. 14 ed. Keil.) Galen. Theriac. ad Pison. p. 461. Philostrat. V. Apoll. II, 14. Plures alios aliorum scriptorum locos affert Alb. Jahn (Animadverss. in Basilii Magni Opp. p. 91) ad verba S. Basilii haec (p. 85 B.): ἔχιδναι τὰς μήτρας ἐκφαγοῦσαι προέρχονται. — Ad vocem οὐ δηλήμονες conf. II, 74.

πολλόν τι χρῆμα τῶν τέκνων] χρῆμα de *multitudine* intelligendum. Vid. I, 36 ibiq. nott. III, 130. IV, 81. VI, 43, alia ut taceam. — τῶν τέκνων e codd. iure nunc receptum (pro vulg. ὀφίων), dudum iubentibus Valcken. et Wesseling., cum avium pulli s. νεοσσοὶ a poëtis ad Homeri imitationem saepius τέκνα dicantur, ut contra liberi parentum νεοσσοί, de qua re nonnulla ad h. l. attulerunt Wesseling. et Valckenar. itemque Waltz ad Arsenii Violet. pag. 75. Tu vid. praeterea Ammon. de differ. vocc. pag. 146, quo utitur Ast. ad Plat. Polit. VIII, 3. pag. 548 A. Ac supra III, 106 τέκνον de brutis invenitur. Conf. Homer. Ili. II, 311. 315. 317. XI, 113. XIX, 400. Odyss. XVI, 217. Quare in Plutarch. Pericl. 1 init. retinendum κυνῶν τέκνα, quamvis Anonym. pro τέκνα afferat ἔκγονα. — Ad οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες mente repetendum ex antecedentibus οἱ ὄφιες. In fine capitis κατὰ τοῦτο valet: *ea de causa*

ἀθρόοι εἰσὶ ἐν τῇ Ἀραβίῃ καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι πολλοὶ εἶναι.

110 *Τὸν μὲν δὴ λιβανωτὸν τοῦτον οὕτω κτῶνται Ἀράβιοι, τὴν δὲ κασίην ὧδε. ἐπεὰν καταδήσωνται βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον, πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν κασίην. ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέῃ· περὶ δὲ αὐτὴν καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεταί κου θηρία πτερωτὰ, τῇσι νυκτερίσι προσίκελα μάλιστα, καὶ τέτριγε δεινὸν,*

s. *ratione* multi esse videntur. Conf. III, 137.

CAP. CX.

τὴν δὲ κασίην] „Herodotea casia est *κασία σύριγξ* s. *cassia fistula* (Canelle) et vero fortasse *Laurus cassia* Linn., consimilis cinnamomo.“ *Creuzer*. Commentt. Herodd. pag. 39, ubi praeter alia citat primarios de casia locos Dioscorid. I, 12 et Theophrast. IX, 45. Heeren: Ideen I, 2. pag. 99 not. ex viri docti cuiusdam auctoritate pronuntiat *κασίην* esse *Laurum cassiam* Linn. Tum igitur nostrum erit: *wilder Zimmt* s. *Mutterzimmt, Zimmtsorte*, quod generosiori canellae Zeilonicae s. cinnamomo cognatum fertur. Vid., ne plura. Rosenmueller. Bibl. Archaeolog. II, 1. pag. 270 seq. Winer. Bibl. Realwörterb. I. p. 769 ed sec. *Cinnamomum* (קִנָּמוֹן conf. nott. ad III, 107. 111), cuius species quaedam sive varietas casia esse videtur, est *Laurus cinnamomum* Linn., cuius cortex nostrum est *Zimmt* s. *Canelle;* quo crassiorem minusque subtilem corticem casia arbor s. Laurus cassia habet. Conf. Heeren. l. l. I, 2. pag. 249. Rosenmueller. l. l. et praecipue Kruse: Indiens alte Geschichte pag. 375, qui quae huc pertinent, e vetustis scriptoribus attulit omnia. Casiam et cinnamomum veterum eandem prorsus esse rem neque differre a *canella*, quam nos hodie vocamus, Beckmanni est sententia ad Antigon. Caryst. cap. 49, ubi vid. plura. Cautius in his agendum videtur Gallo interpreti Miot, vel potius ei, quem consuluit, Desfontaines; ita ut certo vix statui possit, in quo diversa fuerit casia a cinnamomo et quorsum utraque arbor referri debeat. Quid quod praeeunte Galeno (De antid. I. p. 70) vel recentiores botanici ab una eademque arbore provenire contendunt cassiam et cinnamomum, repugnante Linkio, qui ita distingui vult, ut alteram appellet Perseam cinnamomum, alteram Perseam cassiam, utramque Indicam. Tu vid. Kruse l. l. pag. 378 seqq. et Lassen: Ind. Alterthumsk. I. p. 279 seqq., qui de his plurima attulerunt. Equidem hoc unum addo, quod et supra ad III, 107 iam posui, Phoenices casiam et cinnamomum, cum in Arabia minime proveniat, sed in India tantum, ex Arabia tamen, quo Indi attulerint, accepisse et ex ea terra dein in alias orbis terrarum partes transduxisse. Unde credibile est, eam opinionem ortam esse, qua in ipsa Arabia et casiam et cinnamomum oriri putarent.

τῇσι νυκτερίσι προσίκελα] Vulgat. *προσείκελα* mutavi cum Bekkero et Dindorfio in *προσίκελα*: vid. nott. ad III, 81, ubi *ἴκελος*. — *ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα* Noster dixit bestias ad vim repellendam strenuas fortiterque resistentes. Valcken. maluerat: *τὰ τῇσι νυκτερίσι προσείκελα μάλιστα, καὶ τέτριγε δεινὸν, καί ἐστιν ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα*. Libri scripti non confirmant. *τρίζειν* vespertilionum esse, monstrant hi loci: Herod. IV, 183, ubi vid. nott.; Eustath. ad Odyss. XXIV, 5 et ad Ili. II. p. 173, 44; ad Dionys. Perieg. 180. Plura, observante Valcken., Wetsten. ad Marci Evang. IX, 18. Tu add. Gesen. ad Iesai. VIII, 19. p. 343 seq., qui etiam Latinorum *stridere* comparat, et, quem

253 καὶ ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα. τὰ δὴ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν
οὕτω δρέπειν τὴν κασίην. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἔτι τούτων 111
θωυμαστότερον συλλέγουσι. ὅκου μὲν γὰρ γίνεται, καὶ ἥτις μιν γῆ ἡ τρέφουσά ἐστι, οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν· πλὴν ὅτι, λόγῳ οἰκότι χρεώμενοι, ἐν τοισίδε χωρίοισί φασί τινες αὐτὸ φύεσθαι, ἐν τοῖσι ὁ Διόνυσος ἐτράφη. ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα, τὰ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόν-

Cr. laudat, Wyttenbach. ad Plutarch. De S. N. V. pag. 125. — Ad rem consul. Plin. H. N. XII, 19, 42. §. 85, qui Herodotea retulit fabulisque adscripsit, et Heeren. Ideen I, 2. pag. 99, qui h. l. indicari suspicatur lacertam volantem, quae in his regionibus reperiatur, sive *draconem volantem* Linn., qui sane in India orientali et Africa hodieque occurrit et intra pedes posteriores et anteriores duabus pennis est instructus. Plurima Gesen. ad Iesai. XIV, 29. pag. 496. 497.

τὰ δὴ ἀμυνομένους — οὕτω δρέπειν τὴν κασίην] Ad haec explicanda et ex iis, quae in antecedentibus enarrantur, et ex iis, quae in proxime sequentibus afferuntur, cum ex aliorum narratione omnia fluxerint, *λέγουσι* vel simile quid mente addi posse existimo. Quod cum absit, insolens haec structura visa est viris doctis, quippe in qua accusativus cum infinitivo nihil habeat, unde pendeat: itaque Bekkerus, quem Dindorf. et Dietsch. secuti sunt, voculam *δὴ* mutari voluit in *δεῖ*: quod merito reiecit Eltz (Quaest. Herodd. fascic. II. in: Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. Suppl. Vol. IX. p. 327), sublatâ insolentiâ structurae nasci insolitam sententiam affirmans, indeque ipse ob Florentini cod. auctoritatem, qui pro *δρέπειν* affert *δρέπει*, proponit: *τὰ δὴ ἀπαμυνόμενος — δρέπει*, transitum hunc e numero plurali ad singularem Nostro haud insolitum esse probans ex aliis locis: I, 195. II, 65. IV, 22. 172. VIII, 98. Qua tamen emendatione vix opus erit, si mente addideris *λέγουσι*.

CAP. CXI.

ἐν τοῖσι ὁ Διόνυσος ἐτράφη] *Aethiopiam*, credo, indicare voluit. Vid. III, 97. II, 146. De *India* cogitat Heeren. Ideen I, 2. p. 252, quoniam ex hac terra cinnamomum in Arabiam fuerit deductum et inde demum alias ad terras a Phoenicibus translatum. De qua re monent quoque F. H. Mueller. De rebb. Semitt. (Berolin. 1831) p. 57. 58 et Humboldt: Kritische Untersuchungg. etc. (von Ideler) I, 2. pag. 313. Herodoti locum respicit Schol. in Nicandri Theriacc. 947, ubi haec leguntur: *ἐν τῷ γ' φησιν Ἡρόδοτος ἐν Ἰνδικῇ ζῷον εἶναι, ὃ καλεῖται κινάμωμον* (sic), *ὅτι καλιὰν ποιεῖται ἐκ τῶν καρφῶν διὰ τὴν ὀδμήν, ὅθεν καὶ κιναμωμον καλεῖται· οἱ δὲ τὸ ξύλον τὸ κινάμωμον αὐτό φασιν εἰρηκέναι.* Paulo ante cum recentt. edd. scripsi *οἰκότι* pro vulg. *εἰκότι*. Ad verba: *ὅκου — γίνεται καὶ ἥτις* conf. III, 22.

ὄρνιθας δὲ λέγουσι] Citant haec Etymol. p. 514, 2 et Eustath. ad Dionys. Perieg. 939. Suid. s. v. *κιννάμ.* Et conf. quoque Plin. H. N. XII, 19, 42.

τὰ κάρφεα] i. e. *paleam, convolutam tenuem corticem*, s. *tenuia ligni frusta*. Nos: *dünne, dürre Reiser*, ut recte interpretatur Schneider. in Lex. s. v. *κιννάμ.* Plura vid. in Thes. Ling. Graec. T. IV. pag. 997 ed. Dindorf. — Caeterum hanc fabulam de avibus cinnamomum afferentibus per antiquitatem admodum vulgatam fuisse ostendunt, quae collegit Beckmann. ad Antigon. Caryst. de Mirabb. pag. 84. Atque etiamnum apud incolas Taprobanes hanc reperiri, testantur recentiores peregrinatores, monente Heeren. l. l. pag. 252. 101. Equidem fabulam ad ea pertinere credam, quae Phoeni-

τες κιννάμωμον καλέομεν· φορέειν δὲ τὰς ὄρνιθας ἐς νεοσσιὰς, προσπεπλασμένας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὔρεσι, ἔνθα πρόσβασιν ἀνθρώπῳ οὐδεμίαν εἶναι. πρὸς ὦν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε· βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινομένων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα, κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία· καί σφεα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσσιέων, ἀπαλλάσσεσθαι ἑκὰς αὐτέων· τὰς δὲ ὄρνιθας καταπταμένας τὰ τῶν ὑποζυγίων μέλεα ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσιὰς, τὰς δὲ οὐ δυναμένας ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν, τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν οὕτω τὸ κιννάμωμον, συλλε-
112 γόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ καλέουσι Ἀράβιοι λάδανον, ἔτι τούτου θωυμα-

ces excogitarint consultoque divulgarint de mercibus pretiosioribus, quas ipsi soli advehebant, ne scilicet huius fructuosioris mercaturae facultate privarentur.

κιννάμωμον] Vera Nostrum tradidisse, ipsa testatur vox Hebraica קִנָּמוֹן, nomine a fistulis huius plantae deducto. Vid. Exod. XXX, 23 et Proverb. Salom. VII, 17. Quam vocem sic explicat H. Apetz. in nota ad h. l., ut inde omnis fabulae rationem perspici posse opinetur. Nam priorem vocis partem *Keen* (קֵן) significare vult *nidum*, et verbum inde factum קִנֵּן *nidum facere*. Quae aliis diiudicanda relinquo. Attulit, quae de etymo huius vocis viri docti statuunt, Winer. in Simon. Lexic. manual. pag. 801. Radicem vocabuli esse קנם Hitzig. vult, ita ut de *substantia* sit cogitandum. Eiusdem originis videtur esse vox *κασία*; namque Laurus cassia dicitur קְצִיעָה in Psalm. XLV, 9, a radice קָצַע *decidere, amputare*. Neque eo non pertinet קִדָּה Exod. XXX, 24. Ezech. XXVII, 19.

πρὸς ὦν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε] i. e. *ad (adversus) haec igitur Arabes hoc excogitare artificium* s. *hoc callide excogitato uti artificio*. Plane sic Noster II, 66: *πρὸς ὦν ταῦτα σοφίζονται τάδε*. Add. I, 80. VIII, 27 ibique nott.

τῶν ἀπογινομένων] De *mortuis* ita dici satis notum. Conf. Herod. II, 85. 136. V, 4. — In seqq. Matth. et recentt. edd. *καταπετομένας*, cuius loco e Florentino Schweigh. et Gaisf. *καταπετεωμένας*, quam Ionicam formam verbi *καταπετάομαι* dicit Schweigh., de qua conf. Bredov. p. 355, qui ipse *καταπταμένας*, quod Sancrofti liber alterque habet, verum recipiendumque duxit. Verbo *πέτεσθαι* Noster quoque usus est II, 95. Ex eodem libro utroque mox recepi *τὰ τῶν ὑποζυγίων μέλεα* pro vulg. *αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων*, et paulo infra voculam *μὲν* post *οὕτω*, quam plures codd. ignorant, abieci. In fine cap. quod legitur: *συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας*, sic intellige, ut cinnamomum, quod ab hisce hominibus colligitur, inde *ex his locis* (*ἐκ τούτων*) *perveniat* (transportetur) *in alias regiones*.

Cap. CXII.

Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ καλέουσι Ἀράβιοι λάδανον] Vulgo: *Ἀράβιοι καλέουσι*. Quod nos dedimus, e Florentino fluxit. De *ledano* hinc Eustath. ad Homer. p. 1147, 3 s. 1199, 37. Add. Dioscorid. I, 128. Plin. H. N. XII, 17. *λῆδος* s. *λήδανον* (לֹט — لادن) resinae est genus bene olentis, quae in frondibus *cisti Cretici*, sive, ut aliis placet, *cisti Ladaniferi* (utrumque enim distinguen-

σιώτερον γίνεται· ἐν γὰρ δυσοδμοτάτῳ γινόμενον εὐωδέστατόν ἐστι· τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωσι εὑρίσκεται ἐγγινόμενον, οἷον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ, θυμιῶσί τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι.
Τοσαῦτα μὲν θυωμάτων πέρι εἰρήσθω· ἀπόζει δὲ τῆς χώρης 113
τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. Δύο δὲ γένεα οἴων σφί ἐστι θώυματος ἄξια, τὰ οὐδαμόθι ἑτέρωθι ἐστί. τὸ μὲν αὐτέων ἔτε-

dum esse monet Miot) invenitur, quaeque solis radiis ne consumatur cum verendum sit, mane eo ducunt capras hircosve, quorum barbae resina adhaerescat, hoc modo capienda. Et hanc colligendae resinae rationem antiquitus ita valuisse dicunt, ut verissime Noster retulisse videri debat. In oriente adhibetur ad unguentum, nec minor eius usus in re medica. Vid. Heeren. Ideen I, 2. pag. 99, Rosenmueller: Bibl. Archaeolog. II, 1. pag. 156 seqq., Movers: Die Phoenizier. II, 3 (III, 1) p. 224 seq. Recentioris aetatis peregrinatorum aliquot testimonia excitavit Larcher. Italis adhuc vocatur *laudano* sive *ladano*.

τῶν αἰγῶν τῶν τράγων] Maluit Wesseling. scribere *καὶ τῶν τράγων* s. *τῶν τε τράγων*, quo neutro opus, cum is verborum sit ordo: *ἐν τοῖσι πώγωσι τῶν τράγων τῶν αἰγῶν*. Conf. Schweigh. Daniel. VIII, 5. 8. 21, ubi exstat ὁ *τράγος αἰγῶν* s. *τῶν αἰγῶν*. Add. Lobeck. Patholog. Gr. prolegg. pag. 28. — *γλοιὸς* quamque sordem oleo aliisve rebus permixtam s. mucosam materiam designat; vid. Thesaur. Ling. Graec. II. pag. 649 ed. Dindorf. Additur h. l. *ἀπὸ τῆς ὕλης*, quo significetur viscum, quod ex silva s. ex arboribus colligitur. Ad verbum *θυμιῶσι* conf. nott. ad III, 107.

Cap. CXIII.

ἀπόζει δὲ τῆς χώρης — ὡς ἡδύ] De genitivo *τῆς χώρης* cf. nott. ad III, 23. Ad rem conf. Lucian. de dea Syr. 30. Ver. Histor. II. 5. Diodor. Sicul. III, 46 ibiq. Wessel.

Δύο δὲ γένεα οἴων σφί ἐστι κ. τ. λ.] Ad loci huius argumentum pertinet Aelian. N. A. X, 4, ubi conf. Iacobs pag. 340. Herodoti ipsius locus non fugit Heeren. Ideen I, 2. pag. 123 seq., ubi praeter alias Phoenicum merces lanam quoque indicat, quam ex Arabia, in cuius desertis multi ovium greges eximiae lanae hodieque pascuntur, illi abstulerint. Quam lanam omnium optimam ac subtilissimam esse tum ob coeli aërisve temperiem et ovium sub dio commorationem, tum ob eximiam, quam nomades impendant, curam, idem Heeren. commonstrat, hac una in re Herodotum lapsum esse ratus (nam reliqua cum recentiorum descriptionibus accurate conveniunt), quod bina ille ovium genera distinguens varietates quasdam pro ipsis generibus sumpserit. Ex iis, quae ad h. l. attulit Larcher., apparet, etiamnum in diversis Africae regionibus istiusmodi oves longis crassisque caudis instructas inveniri. De Indicis ovibus egimus ad Ctesiae Indic. §. 13. Itaque verba: *τὰ οὐδαμόθι ἑτέρωθι ἐστὶ* non tam stricto sensu erunt accipienda. Quem equidem de hac *ovi Arabica* consului, Leuckartum, is mihi rescripsit, hanc *ovem laticaudatam* esse varietatem ovis domesticae nostrae s. *ovis arietis* Linn. et multas per Asiae partes inveniri, v. c. per Arabiam, Persidem, Sinam, Syriam, Aegyptum; caudam esse prolongatam ac magis minusve divisam, multo illam quidem adipe refertam. A qua ove sunt qui distinguant ut varietatem peculiarem *ovem steatopygam* (Pall. Spic. Zoolog. fasc. XI. p. 63. Tab. IV. fig. 1), cuius pauciores sint in cauda vertebrae, sed magna quoque adipis copia. Vix

ρον ἔχει τὰς οὐρὰς μακρὰς, τριῶν πηχέων οὐκ ἐλάσσονας, τὰς εἴ τις ἐπείη σφι ἐπέλκειν, ἕλκεα ἂν ἔχοιεν, ἀνατριβομενέων 254
πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων. νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπίσταται ξυλουργέειν ἐς τοσοῦτο· ἁμαξίδας γὰρ ποιεῦντες ὑποδέουσι αὐτὰς τῇσι οὐρῇσι, ἑνὸς ἑκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπὶ ἁμαξίδα ἑκάστην καταδέοντες. τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἴων
114 τὰς οὐρὰς πλατέας φορέουσι καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτος. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίης παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπίη χώρη, ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολ-

tamen recte sic distingui iudicat Leuckart., praesertim cum iisdem fere in regionibus ac praeterea in promontorio Bonae Spei illa ovis inveniatur, cuius cauda subinde ad quinquaginta libr. pond. adscendat. Hisce addi nunc velim ea, quae de huius generis ove, per Asiam minorem quoque nunc admodum frequente nomenque gerente *Karamonli*, observavit Tchihatcheff: Asie mineure II. p. 734 seq. — In ipsis Herodoti verbis τὸ μὲν αὐτέων κ. τ. λ. reliqui αὐτέων, quod ad antecedens οἴων spectare credo, probante Bredov. p. 221, cum quo eodem p. 221 etiam dedi ἀνατριβομενέων e Sancrofti libro et Florentino, qui paulo ante exhibuit αὐτῶν. Dietsch. recepit αὐτῶν et ἀνατριβομένων. Verba τὰς εἴ τις ἐπείη σφι ἐπέλκειν significant: *quas* (caudas) *si quis permitteret ipsis post se trahendas* s. *quas si quis ipsas sineret post se trahere*. Haud aliter fere VII, 161: ἤν ὁ Λάκων ἐπιῇ τοι ἄρχειν. Et vid. quoque supra I, 90

ἐπίσταται ξυλουργέειν ἐς τοσοῦτο] i. e. pastorum quisque lignum fabricare in tantum callet, ut inde exiguum plaustrum conficere queat, quod caudae subligetur. De voce ἁμαξὶς, qua *plaustrum exiguum* s. *plostellum* significatur, vid. Janson in Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. Vol. XIX. p. 530. — In fine cap. verba καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτος valent: *vel usque ad cubiti latitudinem*.

Cap. CXIV.

Ἀποκλινομένης] Ita cum Schwgh. et Gaisf. et recc. edd. exhibui, probante censore Ienens. 1817. nr. 164. pag. 372 seq. Cf. IV, 22 init. Vulgo ἀποκλιναμένης, quod retinuit Matth. Schweigh. eam sibi fingit verborum structuram: μεσαμβρίης πρὸς δύν. ἥλ. ἀποκλινομένης. Equidem verba πρὸς δύνοντα ἥλιον malim referre ad παρήκει. Censori Ienensi l. l. haec verba ad ἀποκλινομένης aeque atque ad παρήκει referenda videntur.

ἡ Αἰθιοπίη χώρη] De Aethiopibus diximus ad III, 17. Quos volunt iis in locis habitasse, quae in sacris libris terrâ *Ophir* designantur*); quippe unde, quae hîc commemorantur Aethiopiae bona, advecta vult Heeren. Id. I, 2. p. 77. 249, ubi Ezech. XXVII, 15 laudat, ebenum et ebur inter merces Tyrum advectas recensentem. Conf. ibid. II, 2. p. 392 et II, 1. p. 461. Ex Aethiopia enim per Aegyptum magnam illam eboris vim, qua et Hebraei et Graeci ad artis opera usi sint, allatam fuisse censemus. Qua de re, monente *Cr.*, optime disputavit Quatre-

*) Quae terra num in Africae ea parte, quae meridiem versus ab Aegypto extenditur ac vulgo Aethiopiae nomine comprehenditur, quaerenda sit, nunc non disquiram: in Arabia septentrionali quaerunt Keil (Dörptsche Beiträge z. Theolog. II. p. 268 seq. 293 seq.), Winer (Bibl. Realwörterb. II. p. 215 seq.), alii; in India Gesenius (Ersch u. Gruber Encyclop. Sect. III. Vol. IV. p. 201 seqq.), Benfey (ibid. Sect II. Vol. XVII. p. 25 seqq.), ne plura proferam. Vid. Winer l. l. et Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 763 seqq.

λὸν καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια, καὶ ἔβενον, καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους.

Αὗται μέν νυν ἔν τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχατιαί εἰσι καὶ ἐν τῇ Λι- 115
βύῃ. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἑσπέρην ἐσχατιέων ἔχω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν· οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέκομαι Ἠρι-

mère de Quincy in opere, quod inscribitur: Le Jupiter Olympien. Tu conf. etiam Hoskins Travels in Ethiop. p. 325 seqq. De ebeno Aethiopico elephantisque conf. supra III, 97. Ad *οἰκεομένων* cf. III, 106.

ἀμφιλαφέας] Dicitur haec vox, quae eadem reperitur IV, 28. 172, de quavis re *ampla* et *magna*. Monuit Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. p. 27. Conf. Schol. ad Apollon. Rhod. IV, 1366 et quae plura alia dabunt Blomfield ad Aeschyli Agamemn. 985 et Tafel. Dilucidd. Pindarr. ad Olymp. IX, 122. pag. 362.

δένδρεα πάντα ἄγρια] Pro *πάντα* Sancrofti liber *ἅπαντα*, quod placet Schaefero ad Dionys. Halicarn. de composit. verbb. pag. 124. Haud male Mehler (Mnemosyn. V. p. 64) *παντοῖα* coniicit pro *πάντα*.

Cap. CXV.

ἐσχατιαί εἰσι] Tres libri, inter quos Florentinus et Mediceus, *ἐσχαταὶ*, sed vid. III, 105. 116 et quae plura affert Nitzsch ad Odyss. IX, 182 vocem *ἐσχατιῶν* de extremis maximeque remotis terrae finibus semper adhiberi scribens. *Libyam* h. l. latiori sensu de omni, quam novit, Africa dixit Herodotus. Conf. nott. ad III, 96.

ἔχω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν] Cernitur in his scriptoris et summa diligentia et maximum veri studium; ut qui de his regionibus, ad quas nec ipse nec ullus alius Graecus homo tunc temporis penetrasset, ea, quae Phoenices navibus eo profecti narrarint sive prorsus ficta, sive vera falsis admixta (quibus scilicet reliquos homines fallerent et ab illis arcerent regionibus), in medium proferre noluerit iisque ipsis, quae proferat, dubitationem suam interponat. Ac bene monet Rennel. pag. 397 Herodotea tangens, Phoenices studiose celasse videri, qui ipsis sint divitiarum fontes, quae commercii viae atque copiae.

οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέκομαι Ἠριδανόν τινα] Quo vel disertius Strabo V. p. 215 *Ἠριδανὸν* appellat *τὸν μηδαμοῦ γῆς ὄντα*. Ad *Eridanum* fluvium electrum sive succinum erui indeque a Phoenicibus ad Graeciam Asiamque afferri fando audierat Noster. Quibus tamen fidem se habere posse negat, cum vel amnis huius nomen Graeci quid sonet, Graeci autem minime ad eas usque terras pervenerint. Qui postea *Eridani* nomine insignitus est Italiae fluvius, Padus (conf. Plin. H. N. III, 16. XXXVII, 2. Virgil. Georg. I, 482 ibiq. I. H. Voss.), de eo Herodotum, qui Thuriis, i. e. in ipsa Italia, opus suum absolvit, nequaquam cogitasse, satis, puto, erit manifestum; eoque magis miramur Plinium de Herodoto, qui urbis Romae anno CCCX (i. e. 444 ante Chr. n.) historiam suam Thuriis in Italia condiderit, scribentem haec addere potuisse: „quo magis mirum est, quod eidem credimus, qui Padum amnem vidisset, neminem ad id tempus Asiae Graeciaeque aut sibi cognitum.“ (Hist. Nat. XII, 4, 8. §. 18). Plinio addimus eos, si qui nostra aetate contenderunt, Herodotum, qui bene certe cognitum habuerit Eridanum, id tamen profiteri noluisse mercaturae causis adductum iisdem fere, quibus etiam Phoenices commoti de terris remotioribus, quae commoda ipsis praeberent commercia, aut consulto tacuerint aut varia confabulati sint, ut nuper statuit Halling in Wiener Jahrbb. LXIII. p. 123, cui recte adversati sunt Wuttke ad Schaffa-

δανόν τινα καλέεσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς

rik: Slav. Alterth. I. p. 105, Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 258. Ac recte etiam monuit Grotefend. (Zur Geogr. u. Gesch. von Alt-Italien I. p. 7), Eridanum, cuius vel ante Herodotum iam Hesiodus faciat mentionem Theogon. 338, minime ad Padum referri posse, sed fictum esse fluvium in Europae tractibus borealibus: quem eundem quod in Herodoteo loco pro *Rheno* haberi vult idem vir doctus (l. l. pag. 15), vereor ut assentiri possim. Nec magis accedere possum Ukerto (l. l. II, 2. pag. 17), qui Herodotea haec de Eridano relata vult ad ea, quae de Galliae fluviis, de Garumna, Ligeri, aliis famâ Herodoto innotuerint, cui merito obloquitur Kruse: Urgeschichte d. Esthnisch. Volksstammes pag. 308. Ac dudum antea iam in ea, quae h. l. de Eridano atque electro Noster scripsit, inquisiverunt viri docti, inter quos sufficiat nominasse Gesner. in Commentatt. Soc. Reg. Gotting. T. III. p. 67 et inprimis p. 88 seqq. et Baier. in Commentatt. Academ. Petropolit. T. VII. p. 346 seqq., qui amnem *Düna* (p. 351) prope Rigam hodiernam, cui fluvio apud Marcian. Heracleot. Peripl. II. §. 39 nomen Ῥούδων, Herodoti Eridanum esse statuit assentientesque nactus est nostrae aetatis viros doctos, Schaffarik: Slavische Alterthümer v. Wuttke I. p. 103. 105, Kruse l. l. pag. 297. 316, alios: a quibus dissensit iam Wesselingius, qui ipse cum aliis Herodoti *Eridanum*, quae Graeca sit vox, relatum vult ad *Rhodaunen* fluvium, qui Vistulae haud longe a Gedano misceatur, ubi etiamnum succini magna copia, qua omnino Prussiae ora maritima abundet. Cuius fluvii nomen varie pronuntiatum peperisse statuit Graecum Ἠριδανόν. Wesselingium secuti sunt Larcherus in nott. ad h. l., Rennel. l. l. pag 397, Italus Herodoti interpres, alii. Quibuscum conf. I. H. Vossii disputata in: Weltkunde d. Alten (Ephemeridd. Ienenss. 1804) p. XXXI seqq., A. B. Wilhelm: Germania etc. p. 81, Dilthey in nott. ad Taciti Germ. 45. p. 291 seq. et in scriptione peculiari de electro et Eridano, quae prodiit Darmstad. 1824, Heeren Ideen. 1, 2. pag. 70. 71. II, 1. pag. 178. Ac Dilthey. l. l. pag. 17 Herodoti locum ad totam rem diiudicandam iure censet gravissimum, quippe ex quo pateat, Eridanum ex antiquiorum Graecorum sententia in extremis Europae finibus ad septentrionem versus fuisse, unde electrum adveheretur. Qui fluvius parum cognitus cum a serioribus perperam pro Pado haberetur, multisque fabulis haec res exornaretur, probabilius videtur Diltheyo, *Vistulam* Eridani nomine celebratam esse (pag. 22), ad cuius ostia nempe vera electri patria inveniatur, quae, missis aliorum fabulis, in mari Baltico eiusque oris sit quaerenda. Atque hoc ipsum mare Balticum (nos: *Ostsee*) *Eridano* fluvio indicari longa disputatione efficere studet J. G. Hasse in libro: Der aufgefundene Eridanus oder neue Aufschlüsse über Ursprung, Vaterland und Geschichte des Bernsteins (Riga 1796) pag. 59 seqq. 83 seqq. Ad cuius maris litora cum Phoenices pervenisse neget Redslob, extra hoc in Cimbrica peninsula, in ducatu Slesvico-Holsatico electri patriam collocari ibique etiam Eridanum quaeri vult idem vir doctus; vid. Thule, die phoenicischen Handelswege etc. (Lips. 1855) cap. II. p. 13 seq. et III. p. 23 seq. Equidem ut Eridanum fluvium fabulis poëtarum sollertiâ postmodo praecipue celebratis adscribendum esse persuasum habeo, ita qui verum eius situm indagare velit, eum vix quidquam profecturum esse putem. Namque electrum cum vix aliunde nisi ex oris Europae septentrionalis maritimis, ubi adhuc provenit, ad Graecos afferri potuerit, Phoenices, qui vel totam Africam circumnavigasse dicuntur, has quoque Prussiae regiones navibus adiisse indeque electrum secum abstulisse, a vero non prorsus abhorret. Conf. Dilthey. l. l. pag. 21. 22.

θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἄνεμον, ἀπ᾽ ὅτευ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λόγος ἐστὶ, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ. τοῦτο μὲν γὰρ ὁ Ἠριδανὸς αὐτὸ κατηγορέει τὸ οὔνομα, ὡς ἔστι Ἑλληνικὸν καὶ οὐ βάρβαρον, ὑπὸ ποιητέω δέ τινος ποιηθέν· τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενο-

Quos tamen eosdem ob magnum succini pretium de locis, unde advehereut, vel nihil quidquam vel incerta, mirabilia adeoque horrenda auditu Graecis narrasse credibile fit, indicantes scil. electri patriam Eridanum fluvium, fabulosum illum quidem nec cuiquam accuratius notum. Quae ipsa dein poëtae Graeci assumpsisse magisque adeo pro more exornasse censendi sunt. Ut enim terrestri itinere succinum a Baltici maris oris ad Padi ostia aut in Pannoniam regionesque a Graecis Romanisve habitatas allatum credam, a me impetrare non possum, quamquam Ritter. (Vorhalle p. 183) sic existimasse video, ut electri mercatores ad Eridanum, quos norit Herodotus (?), quorumque emporium, ubi Herodotus sua acceperit (?), Olbia fuerit, tali itinere usi sint. Qua in sententia praeiverat Baier. l. l. p. 353 succina statuens primum a populis ad Eridanum transmissa esse ad Scythas et secundo Borysthene ad catarractas, ibi excepta esse a Borysthenitis Graecis, qui se Olbitas dicere mallent. Accessit postea Voigt (Geschichte v. Preussen I. p. 19), qui et ipse triplici terrestri itinere electrum ad Graecos Romanosque perductum esse arbitratur. Sed Herodoti certe aetate tale commercium itinere terrestri nondum exstitisse recte mihi statuere videtur Kruse l. l. pag. 269. 296.' — De electro praeter eos viros, quos iam laudavimus, nostra aetate accuratius scripserunt, omnibus veterum locis allatis, Ideler. ad Aristotel. Meteorolog. IV, 10, 3. Vol. II. p. 521 seqq. et Ukert in: Zeitschrift für Alterthumswissensch. 1838. nr. 52. Conferri denique poterunt quoque ea, quae leguntur in Berghaus. Annall. Geograph. 1833. pag. 321 seqq.

ἐκδιδόντα] sc. τὸ ὕδωρ. Cf. I, 6 ibiq. nott. Ad ὅτευ vid. nott. ad I, 7. βορέην scripsi pro vulg. βορῆν, ut III, 97. I, 6, ubi cf. nott. Herodotea excerpsit Eustath. ad Dionys. Perieg. 561. De insulis *Cassiteridibus* disputavimus in Excursu ad h. l.

οὐ βάρβαρον] Sic scripsi cum recentt. edd. probante Bredov. p. 129, e Sancrofti et Vindobon. libro, Vall. et Eustath. ad Dionys. Perieg. 14. Conf. Herod. VIII, 19 et I, 60 ibiq. nott. Vulgo οὔ τι βαρβαρικόν. Ad significationem verbi κατηγορέει (i. e. *arguit, ostendit*) in antecedentibus faciunt ea, quae attulit Wyttenbach. ad Platon. Phaedon. p. 184. Eodem modo Noster IV, 189. In seqq. τοῦτο δὲ, οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου, οὐ δύναμαι ἀκούειν vocula οὐ abest a Sancrofti libro duobusque Parisinis: inde prorsus omisit eam Dindorfius, uncis inclusit tanquam spuriam Dietsch: atque abest illa sane in loco prorsus simili, qui legitur IV, 16: οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένου δύναμαι πυθέσθαι: quare etiam hoc loco abesse illam malui quam retinere; neque enim ea vis inest, quae in altero loco, qui legitur II, 29 (ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι), sed simplex negatio sufficit, quemadmodum eo loco, qui VII, 139 invenitur: τὴν γὰρ ὠφελίην — οὐ δύναμαι πυθέσθαι, ἥτις ἂν ἦν. Ad vocem αὐτόπτης praeter locum laudatum IV, 16 conf. etiam VIII, 79. 80, ubi idem vocabulum cum quadam vi ponitur. Itaque loci sententia erit haec: *tum vero a nemine, qui ipse suis oculis haec vidit, accipere* s. *audire* possum, *quamvis studiose inquirens, mare esse ultra Europam* septentrionem versus extensum."

μένου δύναμαι ἀκοῦσαι, τοῦτο μελετῶν, ὅκως θάλασσά ἐστι τὰ
ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. ἐξ ἐσχάτης δ' ὦν ὅ τε κασσίτερος ἡμῖν
116 φοιτᾷ καὶ τὸ ἤλεκτρον. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῷ
τι πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται ἐών· ὅκως μὲν γινόμενος, οὐκ 255
ἔχω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι· λέγεται δὲ ὑπὲκ τῶν γρυπῶν
ἁρπάζειν Ἀριμασποὺς, ἄνδρας μουνοφθάλμους. πείθομαι δὲ

τοῦτο μελετῶν] i. e. quamvis *studiose, enixe id agens*, ut sc. *verum de his certique quid comperirem*. Cf. VI, 105. Quare non erat, cur haec sollicitaret Valcken. — De etymo vocis ἤλεκτρον non est quod agam post ea, quae ex veterum et recentiorum disputationibus attulit Dilthey. l. l. pag. 6 seq., qui idem monet, pag. 7 seqq. hanc vocem de duabus rebus plane diversis usurpatam esse, cum modo metallum quoddam (de quo Plinius Hist. Nat. XXXIII, 4, 23), modo succinum, quod dicitur, significet. Herodotum de succino (quod forsan pro metallo habuit, modo norit accuratius, quod ipsum dubitem) cogitasse, vix est quod moneam. Conf. etiam Hasse l. l. p. 51. not., qui plane alia ratione huius vocis etymon explicare studet, de adverbio ἦρι (i. e. mane, ad orientem) et de radice δανος cogitans, qua in Celtica utique lingua rivum s. fluvium significari contendunt. ,,Conf. etiam Milin. in Minéralogie Homérique Class. V. p. 48 seqq. ed. secund., ubi p. 58 Herodoteus quoque locus attingitur.“ *Cr.*

ἐξ ἐσχάτης δ' ὦν ὅ τε κασσίτερος — τὸ ἤλεκτρον] His verbis concludit Noster suam narrationem, respiciens ad ea, quae supra cap. 106 enuntiaverat: αἱ δ' ἐσχατιαί κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλιστα ἔλαχον (ubi vid. nott.) et quae in fine cap. 116 iterum pronuntiat: αἱ δὴ ὦν ἐσχατιαὶ οἴκασι — τὰ κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν αὐτά.

Cap. CXVI.

Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης] Ex h. l. et IV, 42. 45 intelligi ait Schweigh., Europam ex Herodoti ratione secundum totam Asiam superne porrigi universamque Asiae, quam nos vocamus, partem septentrionalem comprehendere. Accuratius in haec inquisivit Heeren. Ideen I, 1. p. 93, commonstrans verba πρὸς ἄρκτου τῆς Εὐρώπης et seqq. non tam ad Europae nostrae partes septentrionales et occidentales spectare, quam ad Asiae regiones septentrionales (ad quas easdem fabulam de Arimaspis pertinere patet ex IV, 27) ac sigillatim ad eos montes, qui Siberiam a Tartaria magna seiungant, nunc cognitos nomine *Altai* et auro minime carentes, cum, quae illic habitasse dicantur gentes, omnes auro abundare perhibeantur, et metallorum reliquiae adhuc in iis ipsis regionibus inveniantur, quibus orbem terrarum omnino claudi et terminari putarint. Conf. etiam quae ad III, 102 adscripsimus.

πολλῷ τι πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται] τι cum recentt. edd. plurium codd. auctoritate recepi, cum vulgo abesset. — Locutionem ὑπὲκ τῶν γρυπῶν illustrant Homerica Ili. XVI, 353. Od. XI, 37. Ili. V, 854. VIII, 504. XV, 628. 720. XVII, 461. 581. Idem dicendi genus frequens apud Apollonium Rhodium, cuius locos collegit Wellauer. in Indice edit. suae s. v. Tu vide nunc de hac formula Homerica accurate disputantem Spitzner. in Excurs. XVIII ad Homeri Iliad. pag. 77; cuius disputationis summam retulit Dindorf. in Thesaur. Ling. Graec. T. VIII. pag. 124. — De *gryphum* fabula disputavimus in Excursu ad h. l. De *Arimaspis* videbimus ad IV, 27. 32.

ἄνδρας μουνοφθάλμους] Unus Sancrofti liber μονοφθάλμους, prave: vid. Bredov. pag. 164. — In fine cap. veteres edd. αἵ δὲ ὦν ἐσχατίαι, quod retinuit Dindorfius;

οὐδὲ τοῦτο, ὅκως μουνόφθαλμοι ἄνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίην τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι. Αἵ δὴ ὦν ἐσχατιαὶ οἴκασι, περικληΐουσαι τὴν ἄλλην χώρην καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι, τὰ κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν αὐτά.

Ἔστι δὲ πεδίον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκληϊμένον οὔρεϊ πάντο- 117
θεν, διασφάγες δὲ τοῦ οὔρεός εἰσι πέντε. τοῦτο τὸ πεδίον ἦν
μέν κοτε Χορασμίων, ἐν οὔροισι ἐὸν τῶν Χορασμίων τε αὐτῶν
καὶ Ὑρκανίων καὶ Πάρθων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων,
ἐπεί τε δὲ Πέρσαι ἔχουσι τὸ κράτος, ἔστι τοῦ βασιλέος.
256 ἐκ δὴ ὦν τοῦ περικληΐοντος οὔρεος τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας,

equidem cum Schweigh. et Gaisf. e duobus Parisinis codd. reposui *αἵ δὴ ὦν ἐσχατιαὶ*, quod huic loco melius convenire videbatur. Ad ipsam sententiam vid. nott. ad III, 106 init.

σπανιώτατα ἔχειν αὐτά] *αὐτὰ* e Sancrofti libro alteroque dedi cum Dindorf., Bekker. et Dietsch. probante iam Wesselingio, idque refero ad proxime antecedentia *τὰ κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα* cum vi quadam additum: „*ea, quae pulcherrima videntur nobis esse atque et ipsa rarissima.*" Vulgo *αὗται*, quod Schweighaeuser. et Schaeferus retinuerunt, quodque nunc etiam praefert Dietsch. (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Vol. LXVIII. p. 409), subiectum *αἵ ἐσχατιαὶ* repeti ratus voce *αὗται*, quod vel ob verbum *οἴκασι* nimis remotum credere nequeo.

CAP. CXVII.

διασφάγες] Gloss. Herodot. *αἱ διεστῶσαι πέτραι.* Eadem Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 146, ubi vid. nott pag. 538. Conf. nott. ad Herod. II, 158 et add. VII, 199. 216. De accentu grammatici et veteres et recentiores ambigunt, scribentes *διάσφαγες*, *διασφαγὲς* et *διασφάγες*. Bastius ad Greg. Cor. l. l. unice probat *διασφάγες*. Plurima dabit Thesaur. Ling. Graec. T. II. p. 1334 ed. Dindorf. Nos: *Schlucht, Felsschlucht*. Cum vero vix credibile sit, unum eundemque fluvium per quinque montium fauces in planitiem erumpere, de aggeribus potius hîc cogitari posse putat Guthe l. infra allato p. 796, quibus perfossis fluvii aquae in planos campos transmittantur.

ἦν μέν κοτε Χορασμίων] De hoc genitivo, qui additur verbo *εἶναι*, plurima attulit Valcken. ad h. l. Mox edidi *ἐν οὔροισι ἐὸν* (*cum in finibus esset sita planities*) pro olim vulg. *ἐν οὔρεσι ἐόντων*, quod teneri vult Mannert. Geogr. der Griech. u. Roem. V. pag. 8. Breigero (Asiae difficill. p. 67) verba *ἐν οὔροισι ἐόντων Χορασμίων* plane eiicienda videntur. — De gentibus, quae hîc nominantur, vid. nott. ad III, 93. Soli *Hyrcanii*, qui iidem etiam in Xerxis exercitu militasse dicuntur VII, 62 (ubi conf. nott.), hoc loco adduntur, quos cur in Satrapiarum indice Noster haud nominaverit, eo magis mirum, quod Hyrcania terra antiquissima Persarum videtur, cuius vel in primo capite libri Vendidad mentio fit, ubi nono loco quae commemoratur terra *Vehrkâna*, eam de Hyrcania vulgo intelligunt, quae ad oram meridionalem maris Caspii extenditur (vid. Kiepert Monatsbericht. d. Akad. zu Berlin. 1856. p. 631), obloquente M. Haug (Bunsen, Aegypt. Stelle etc. V. p. 114 seq.), qui aliter interpretans verba libri Vendidad de terra, quae nunc vocatur *Kandahar*, cogitari vult.

ἐκ δὴ ὦν τοῦ περικληΐοντος οὔ-

οὔνομα δέ οἵ ἐστι Ἄκης. οὗτος πρότερον μὲν ἄρδεσκε, διαλε-

ρεος τούτου κ. τ. λ.] Planitiem ab Herodoto commemoratam in montibus, qui a Caspio inde mari Indiam usque tangant et latiore Paropamisi appellatione comprehendantur, ubi gentes hîc indicatae consederint, regionem esse *Kaschmir,* statuit Mannert. l. l. fluviumque *Acen* eundem esse, quem veteres *Acesinem,* recentiores *Tschunab* vocarint, in Indum ab oriente influentem. De terra Kaschmir Herodoti verba intelligenda esse statuit quoque Halling. in Wien. Jahrbb. Vol. LXIII. pag. 183 seq. At de hac regione cogitari non posse, recte monuerunt Sancto-Crucius (Examen critiq. d. hist. d'Alexandr. pag. 714 coll. 829 seq.), Maltebrun (Nouvell. Annall. II. p. 350), A. G. de Schlegel Ind. Biblioth. II, 2. p. 301 seq., alii. Hinc planitiem ab oriente maris Caspii sitam longeque ab Indo remotam, fluviumque *Oxum* intelligere vult Gatterer, qui pro Ἄκης in Herodoto rescribi vult Ἄξης (Societ. reg. Gotting. T. XIV. p. 14 seq. Billerbeck. l. l. pag. 17), itemque Heeren: Ideen I, 2. p. 289. I, 1. p. 191. 482. De *Oxo* multa Kephalides Hist. maris Caspii pag. 291 seqq., qui ipse pag. 332 seqq. ea, quae de Ace Herodotus narrat, ad *Margum* fluvium, qui hodie vocatur Tedjend, et partem provinciae Chorasam, quae olim Margiana dicebatur, percurrit, relata vult, ipsamque planitiem montibus undique cinctam in *Margiana* montibus refertа facile inveniri posse putat. De Margiana terra, quam in Herodoti libris memoratam haud invenimus, accurate nuper retulit Guthe: Zur Geschichte u. Geographie der Landschaft Margiane, des heutigen Merw. Hannover 1856. Quae de Ace convallem istam permeante et incolentium agros irrigante scribit Herodotus, ea apprime convenire ait cum iis, quae de Margo Plinius H. N. VI, 16, 18. §. 47 tradat. Praeterea mediocris Margi amnis magnitudinem talem aquarum obstructionem, qualem a rege Persarum factam esse Herodotus narrat, quodammodo admittere videri, quod in Oxum minime cadere merito statuit. In hanc fere sententiam nuper quoque disputavit H. Guthe in: Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. LXXIII. p. 795 seqq., de fluvio *Tedjend* cogitans, quem pro Ace sive Ocho haberi vult, quemadmodum etiam Breiger. l. l. *Acen* pro *Ocho* habere mavult. Quo rectius, opinor, Rennell. l. l. pag. 461 de flumine *Hilmend,* qui in lacum *Zurrah* s. *Zareh* se effundat, agi putat, cum illius lacus sit longitudo XXV milliarr. Germann. et latitudo quinque milliarr. omnisque illa regio manifesta praebeat indicia, solum ipsum aquis limoque advectum olim fuisse. Itaque, si quid certi in huiusmodi rebus omnino constituere licet, in ea regione, quae nunc vocatur *Sehistan,* planitiem ab Herodoto indicatam quaerendam esse censeo. Ubi fluvium Hilmend, qui Aces est, nunc tangunt loca deserta incultave, olim bene culta erant et habitata, cum fluvii aquae canalibus arte deductis dispergerentur terraque redderetur maxime fertilis. Hos aquaeductus et omnem hanc molem, qua fluvii aquae per terras adiacentes distribuerentur, a Temure postea ita eversam esse accepimus, ut vix ullum superesset vestigium. Consul. Ritter. Erdkunde II. p. 18 seqq., 22 seqq., ac de fluvio Hilmend ibid. pag. 19 et VIII. p. 150 seqq. coll. 64 seq., ubi praeter alia hoc quoque monet, *Acen,* cum *Ochus* in lingua Pehlwi omnino flumen denotet, hac quoque appellatione significari potuisse. Quae in primo capite libri Vendidad undecimo loco commemoratur terra Haêtumat, eam de valle fluvii Hilmend intelligunt et Haug (p. 116) et Kiepert p. 631 loco supra ad III, 89 laudato; conf. etiam Burnouf Comment. sur le Yacna pag. XCIII seqq. Ac multum in sacris Persarum libris, carminibus vulgique ore hanc terram praedicari, quae multis operibus ad solum sterile ac siccum irrigandum arte factis, multis canalibus fuerit insignis, idem pluribus ostendit. Est enim in He-

λαμμένος πενταχοῦ, τῶν εἰρημένων τούτων τὰς χώρας, διὰ διασφάγος ἀγόμενος ἑκάστης ἑκάστοισι. ἐπεί τε δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσὶ, πεπόνθασι τοιόνδε. Τὰς διασφάγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς πύλας ἐπ' ἑκάστῃ διασφάγι ἔστησε· ἀποκεκληϊμένου δὲ τοῦ ὕδατος τῆς διεξόδου τὸ πεδίον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων πέλαγος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. οὗτοι ὦν, οἵ περ ἔμπροσθε ἐώθεσαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι, συμφορῇ μεγάλῃ διαχρέωνται. τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα ὕει σφι ὁ θεὸς, ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι· τοῦ δὲ θέρεος σπείροντες μελίνην καὶ σήσαμον χρηΐσκοντο τῷ ὕδατι. ἐπεὰν ὦν μηδέν σφι παραδίδωται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοί τε καὶ γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος, βοῶσι ὠρυόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοισι αὐτῶν μάλιστα ἐντέλλε-

rodotea narratione, quod vix quemquam latebit, de eiusmodi opere cogitandum, quod nos dicimus *Schleussenwerk*. Vid. Heeren. l. l. I, 1. pag. 482 seq. Ipse lacus, cui nunc nomen *Zurrah* s. *Zareh*, a veteribus vocabatur *Aria palus;* nomen recentius cum gentis Σαραγγῶν s. Δραγγῶν nomine (cf. III, 93) componunt ac pro eodem fere habent; vid. Ritter. l. l. VIII. p. 64. Quo magis miror Schlegelium, qui l. l. (quem *Cr.* indicavit) haec omnia de Ace fluvio ficta videri pronuntiat!

ἄρδεσκε, διαλελαμμένος] Ad formam imperfecti ἄρδεσκε conf. quae plurima affert Bredov. pag. 285 et seq. Ad significationem verbi διαλελαμμένος (i. e *divisus* in quinque amnes) vid. nott. ad I, 190. Verba τῶν εἰρημένων τούτων ad solos Chorasmios pertinere posse putat Guthe l. l., cum unus fluvius haud sufficere queat ad quinque gentium terras irrigandas. — Paulo infra pro ἐξόδου cum recc. edd. recepi διεξόδου. Conf. II, 24. — Ad ἐνδιδόντος (i. e. *influente* in planitiem *fluvio*) cf. nott. ad I, 6.

συμφορῇ — διαχρέωνται] Vid. III, 41 ibiq. nott. — Ad verba ὕει — ὁ θεὸς conf. nott. ad Herod. II, 13.

μελίνην καὶ σήσαμον] μελίνη *Panicum miliaceum* Linn. Nobis est: der gemeine *Hirse*. Conf. Harpocrat. s. v., qui hunc Herodoti locum aliosque Xenophontis locos excitavit: unde alii grammatici sua duxerunt, quos laudavit Voemel ad Demosthen. de Chersones. p. 586. De *sesamo* conf. nott. ad I, 193. Pro χρηΐσκοντο Schweigh. malebat χρηΐσκονται, ut Portus. Mox retinui παραδίδωται, quam formam coniunctivi passivi alii scripserunt παραδιδῶται, vid. Bredov. pag. 401. Ad verba στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος conf. nott. ad III, 120. Scripsit autem Noster στάντες et ὠρυόμενοι masculino genere, respiciens ad αὐτοί, quod primarium est additumque habet γυναῖκες.

βοῶσι ὠρυόμενοι] ὠρύεσθαι de lupis aliisque feris proprie dicitur, mox vero ad quosvis sonos indistinctos clamoresque inconditos transfertur. Cf Herod. IV, 75. Ammon. de differ. vocabb. et quae Creuzerus citat in Melett. I. pag. 11 not. Add. Boissonad. ad Eunap. pag. 225. 576. Pindar. Ol. IX, 163 ibiq. interprett. Apud Livium V, 39: „*ululatus* cantusque dissoni“ coll. XXI, 28. Idem XLIII, 10 „*ululantes* mulieres“ dixit. Schweigh. citaverat Caesar. B. G. V, 37: „tum suo more victoriam conclamant atque *ululatum* tollunt.“ — In seqq. ad verba τὰς ἐς τοῦτο φερούσας cf. similia I, 180 fin. I, 191. II, 122 138. IV, 200.

ται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φερούσας· ἐπεὰν δὲ διάκορος ἡ γῆ σφέων γένηται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὗται μὲν αἱ πύλαι ἀποκληΐονται, ἄλλας δ' ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοισι τοῖσι δεομένοισι μάλιστα τῶν λοιπῶν. ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας, χρήματα μεγάλα πρησσόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ φόρου. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχει οὕτω.

118 Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ ἀνδρῶν, ἕνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε, ὑβρίσαντα τάδε, ἀποθανεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. ἤθελε ἐς τὰ βασιλήϊα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ βασιλέϊ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε τοῖσι ἐπαναστᾶσι τῷ μάγῳ, ἔσοδον εἶναι παρὰ βασιλέα ἄνευ ἀγγέλου, ἢν μὴ γυναικὶ τυγχάνῃ μισγόμενος ὁ βασιλεύς. οὐκ ὦν δὴ Ἰνταφέρνης ἐδικαίευ οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἑπτὰ, ἐσιέναι ἤθελε. ὁ δὲ πυλουρὸς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώρεον, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναικὶ μίσγεσθαι. ὁ δὲ Ἰνταφέρνης, δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν, ποιέει τοιάδε· σπασάμενος τὸν ἀκινάκεα ἀποτάμνει αὐτῶν τά τε ὦτα καὶ τὰς ῥῖνας,

ἐπεὰν δὲ διάκορος — τὸ ὕδωρ] i. e. „*si satis aquarum imbiberit terra*, s. *satis irrigata, satiata fuerit.*" Vocem διάκορος ex h. l. citat Thomas Mag. s. v. p. 216. Ad locutionem πίνειν τὸ ὕδωρ conf. Anacreon XIX, 1 ibiq. Fischer. Herod. IV, 198. Ad significationem verbi πρησσόμενος (*exigens* multum pecuniae) cf. II, 126. V, 84.

πάρεξ τοῦ φόρου] Inter Persarum regum reditus praeter ordinaria tributa recenset haec Heeren. I, 1. pag. 482 bene adiiciens, antiqua aeque ac recentiori aetate reges Persarum iis, quae ad soli fertilitatem augendam instituta erant, usos esse ad vectigalia imponenda reditusque suos hinc augendos. Tu vid. etiam nott. ad III, 97.

Cap. CXVIII.

κατέλαβε] Conf. nott. ad III, 42. De *Intapherne* vid Excurs. ad III, 70. In seqq. verbum χρηματίζεσθαι, quo Herodotus utitur, valet *agere, transigere* de aliqua re. Citat Thomas Mag. p. 119, ubi vid. interprett. Tu vid. VII, 163 et quae attuli ad Ctesiae fragmm. pag. 173.

καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε κ. τ. λ.] Vid. supra III, 84. Ad usum verbi μίσγεσθαι cf. II, 46. 64. 89 et nott. ad I, 5. In seqq. ad vocem πυλουρὸς cf. III, 72. 77. 156 et ad ὁ ἀγγελιηφόρος nott. ad I, 114. περιώρεον haud mutavi, licet duo codd. περιώρων; cf. Bredov. p. 313.

σπασάμενος τὸν ἀκινάκεα] Sic vocabatur Persarum gladius, ipso monente Herodoto VII, 54. Conf. III, 29. 77. 79. 128. VIII, 120. IV, 62 ibique nott. Brevem fuisse ensem, tum veterum quaedam testimonia docent, tum Persepolitana monumenta, in quibus viri acinace armati ad femur repraesentantur. Pluribus monuit Mongez. Mémoir. de l'Instit. IV. pag. 60 seqq. — Ad usum verbi medii σπασάμενος conf. III, 29 ibique nott. De forma accusativi ἀκινάκεα (ab ἀκινάκης), quae redit IV, 70. IX, 107, licet VII, 54 omnes in forma ἀκινάκην conveniant, conf. Bredov. p. 224.

καὶ ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου περὶ τοὺς αὐχένας
σφέων ἔδησε, καὶ ἀπῆκε. Οἱ δὲ τῷ βασιλέϊ δεικνύουσι ἑωυ- 119
τοὺς, καὶ τὴν αἰτίην εἶπον, δι' ἣν πεπονθότες εἴησαν. Δα-
ρεῖος δὲ ἀῤῥωδήσας, μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἓξ πεποιηκότες ἔωσι
ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον ἀπεπειρᾶτο γνώμης, εἰ
συνέπαινοί εἰσι τῷ πεποιημένῳ. ἐπεί τε δὲ ἐξέμαθε, ὡς οὐ σὺν
ἐκείνοισι εἴη ταῦτα πεποιηκὼς, ἔλαβε αὐτόν τε τὸν Ἰνταφέρ-
νεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκηΐους πάντας, ἐλπίδας
257 *πολλὰς ἔχων, μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανά-*

ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν — ἔδησε] Schweigh. h. l. sic reddidit: „*aures et nares* (praecisas sc.) *circa frenum equi adnexas cervicibus eorum circumdedit atque ita homines dimisit.*“ Equidem sic intelligo, ut Intaphernes aures et nares (praecisas et) circa frenum equi (quo scil. vectus accesserat) adnexas deinde circa cervices ipsorum illorum alligaverit atque tum eosdem sic (i. e. auribus ac naribus cervici alligatis) dimiserit. Nec aliter Langius hunc locum accepisse laetor; quippe quem sic reddidit: „er zog seinen Säbel und hieb ihnen Nasen und Ohren ab und hängte sie an den Zügel seines Pferdes und band sie ihnen um den Hals und dann liess er sie laufen.“ Nam Intaphernes pro eo Persarum more patrio, de quo vid. Brisson. de reg. Perss. princip. III, 2. 3, insidens equo et gladio armatus ad regias aedes accessisse putandus est. Testantur monumenta, quae modo dixi, Persepolitana. — Ad *ἀνείρας* conf. III, 87: *ἐξείρας*, et Aristophan. Acharn. 944: *τοὺς στεφάνους ἀνείρετε.*

Cap. CXIX.

Οἱ δὲ τῷ βασιλέϊ δεικνύουσι] Ex Ald. atque Sancrofti libro reposui *δεικνύουσι* pro vulgato *δεικνύασι*, quod in Herodoto ferri nequit; cf. Bredov. p. 402 seq et nott. ad II, 86. Dindorf. edidit *δεικνῦσι*, Dietsch. vulgatam lectionem retinuit.

ἀπεπειρᾶτο γνώμης] i. e. *unius cuiusque sententiam explorabat, unumquemque tentabat.* Sic III, 52. 128. 134. 135. V, 85. VIII, 67. I, 47, ne plura. Nam verbum medium *πειρᾶσθαι* indeque composita deponentium vim adsciscunt significatu *tentandi*, *explorandi*, addito genitivo, de quo monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 530, b. Conferantur etiam Poppo: De verbb. Graecc. mediis (in Seebode Archiv für Philolog. 1829. nr. 59) pag. 236. not. 96 et Mehlhorn. in Seebode et Iahn. Annall. philoll. et paedagogg. I, 1. pag. 40. not. 32. Ad verba: *εἰ συνέπαινοί εἰσι τῷ πεποιημένῳ* (i. e. *num comprobassent* s. *consensissent in id*, *quod ab Intapherne factum erat)*, vid. V, 20 coll. VII, 15. Affert quoque Herodotea Voemel ad Demosthen. de Coron. §. 167 (*συγκαταίνους γενέσθαι*) in Programmate Francofurt. 1842. edito pag. 7.

ὡς οὐ σὺν ἐκείνοισι εἴη] In his praepositionem *σὺν consensum* s. *auxilium* denotare, monuit Fischer. ad Weller. III, b. pag. 147. Conf. Herod. III, 153.

ἐλπίδας πολλὰς ἔχων] i. e. *valde existimans* (s. timens). Ad quam notionem vocis *ἐλπὶς* atque *ἐλπίζειν* faciunt, quae tradit Thomas Magist. pag. 299 seqq. coll. Stallbaum ad Plat. Phileb. pag. 91. Interprett. ad Thucydid. I, 1. Atque sic plane loquitur sed mutato sensu *(magnam spem habens)* Herod. III, 122. Ad verbum *ἐπιβουλεύειν* cf I, 24. VIII, 132. Ad verba *ἔδησε τὴν ἐπὶ θανάτῳ* conf. nott. ad I, 109. Ad verba seqq. *φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος* cf. III, 120 ibique nott.

στασιν, συλλαβὼν δέ σφεας ἔδησε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος, φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος, κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδυρέσκετο· ποιεῦσα δὲ αἰεὶ τὠυτὸ τοῦτό τὸν Δαρεῖον ἔπεισε οἰκτεῖραί μιν. πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε· Ὦ γύναι, βασιλεύς τοι Δαρεῖος διδοῖ ἕνα τῶν δεδεμένων οἰκηΐων ῥύσασθαι, τὸν βούλεαι ἐκ πάντων. Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε· Εἰ μὲν δή μοι διδοῖ βασιλεὺς ἑνὸς τὴν ψυχήν, αἱρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. Πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα καὶ θωυμάσας τὸν λόγον, πέμψας ἠγόρευε· Ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεύς, τίνα ἔχουσα γνώμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἵλευ περιεῖναί τοι, ὃς καὶ ἀλλοτριώτατός τοι τῶν παίδων καὶ ἧσσον κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι. Ἡ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· Ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ

κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδυρέσκετο] *ἂν* cum Schweigh. et Gaisf. e Florentino binisque Parisinis adieci, cum vulgo abesset. Vid. III, 51 ibiq. nott. III, 148. I, 196 ibiq. nott. Bredov. pag. 286 et G. Hermann Opuscc. IV. pag. 23. Tuetur quoque voculam *ἂν* Matthiae in Miscell. philologg. Add. p. 84, a *Cr.* laudatus.

Ὦ γύναι] Conf. nott. ad I, 111 et add. Moebium ad Anacreont. pag. 27. 28, qui hanc compellationem honestam esse et virginis et uxoris admonet. In seqq. retinui *ἀλλοτριώτατος*, in quo superlativo omnes libri scripti consentiunt quemque bene etiam mihi tuitus esse videtur G. Hermann. Opuscc. III. p. 168 seq. (coll. ad Viger. p. 718), Graecos superlativum pro comparativo posuisse docens, ubi duo simul indicare voluissent, et maius quid esse alio et omnino maximum: ut igitur hoc loco a muliere frater dicatur omnium, qui ad ipsum s. ad ipsius domum pertineant, maxime alienus ac vel magis profecto alienus ipsis filiis a se natis. Quae ratio cum displiceat Bredovio pag. 66 hanc totam orationis formam Atticis aptiorem esse iudicanti quam Nostri sermoni, recipi inde vult cum Bekkero *ἀλλοτριώτερος*, quod exhibent quoque Dindorf. et Dietsch. Sanum videtur superlativum habuisse Wyttenbach. ad Plutarch. Mor. II. p. 689 seq. 945 a *Cr.* laudatus. — Mox pro *ἥσσον* scripsi *ἧσσον* cum Bredov. p. 144.

ἀνὴρ μέν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο] Cum Florent. exhibeat *μέν τοι* (pro *μέν μοι*), utrumque, auctore Schweigh., fortasse sic iungendum: *μέν τοι ἂν μοι*. Sed praestat vulgata, quam recentt. edd. quoque retinuerunt. Vox *δαίμων* significatione vix differt a voce *θεός*, quam utramque vocem promiscue Noster adhibuit I, 86. 87. II, 43. Plura Gerhard in: Denkschrift. d. Akad. d. Wissenschaft. zu Berlin. ann. 1852. pag. 251 seqq. itemque Ukert in: Abhandll. d. k. sächs. Gesellsch. d. Wissenschaft. 1850. II. p. 137 seqq. 140 seq. — Ipsa sententia cum Sophocl. Antigon. 909 seqq. sic convenit, ut alter alterius vestigia legisse alteriusque verba expressisse videri queat. Etenim Antigonam haec dicentem facit poëta vs. 905 seqq. (869 seqq. ed. Boeckh.):

πόσις μὲν ἄν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,
καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ' ἤμπλακον·
μητρὸς δ' ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν,
οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς οὐκ ἔτι μεν ζωόντων

Quae cum ex Herodoti imitatione fluxisse contenderent viri docti, aliter censuit Valckenar., quo auctore Sophoclea potius dedit Herodotus ad verbum propemodum expressa, affertque idem ex hoc fonte ductam similem Luciani sententiam in Toxar. cap. 61. Contra quem haud scio an recte iam Heyse Quaest. Herodd. pag. 67 not.: „At aegre Herodotum e Sophocle hausisse tibi persuaseris, quae tanquam historicae personae dictum ille refert; quanquam Clemens Alexandr. Stromat. VI init. p. 625 D. furti istius Herodotum arguit." In eandem sententiam disputat ad h. l. Italus interpres. Herodoteam sententiam collaudat Plutarch. De fratern. amor. pag. 481 E. Sophoclea affert et Clemens Alexandrinus l. l. et Aristoteles Rhett. III, 16, 9: ut mirum sane videri queat, cur Sophoclis versus, qui in omnibus codicibus inveniuntur, nostra aetate a viris doctis in fraudis suspicionem ita adducti fuerint, ut illos ipsos ad Herodoti verba confictos ac postmodo Sophocli intrusos crederemus; vid. C. Schoenborn: Ueber d. Aechtheit der VV. 895—906 in Sophocl. Antigon. Vratislav. 1827. Adde Schoell: Sophocles. Sein Leben und Wirken (Frankfurt 1842) p. 119 seqq. A. Iakob in introductione ed. Antigon., quae prodiit Berolin. 1849. Scherm: Ueber Sophocles Antigon. Vs. 904 ff. Bruchsal. 1851. Schneidewin in ed. quarta Antig. p. 113. A quibus viris doctis ita dissentio, ut hos versus ad ipsam sententiam necessarios planeque aptos ad totam fabulae conformationem ipsiusque Antigonae orationem indeque maxime integros iudicem; tu vid., alios ut taceam, Wex Prolegg. ad Sophocl. Antig. p. 71. Capellmann in: Rhein. Westph. Mus. (1843) II, 1. p. 66 seqq. Witzschel in Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. XLIX, 3. pag. 256 seqq. et in editione Antigonae Sophocl. pag. 25. Boeckh in edit. Antigon. Sophocl. p. 260 seqq. Bothe ad Sophocl. Antig. l. l. Bon. Lazarewicz De verss. spuriis ap. Sophocl. p. 34. Sani igitur si sunt hi versus et a Sophocle ipso profecti, quaeritur, num ex Herodoteae sententiae imitatione fluxerint, quae ipsa haud paucorum virorum doctorum est opinio (conf. F. Schultz. De vit. Sophocl. pag. 140. Wex l. l. pag. 73. H. B. von Hoff: De mytho Helen. Euripid. p. 38—49. Fr. Ritter in: Wien. Jahrbb. CVIII. pag. 207 et Didymi Opuscc. p. 61), an Herodotea e Sophoclis imitatione ducta sint: quorum alterutrum si ponas, necesse est statuas, vel Herodotum, qui aliquot annis ante Antigonam in scenam deductam Thurios cesserat, ibi Sophocleae fabulae cognitionem accepisse, vel Sophoclem Herodoteum opus aut certe partem eius cognovisse atque ante oculos habuisse, cum versus illos scriberet: quorum neutrum affirmaveris, quamquam et sententias et locutiones utrique scriptori similes reperiri iam ad I, 2 adnotavimus, quas ipsas ad eam familiaritatem, quam inter poëtam et historiae patrem intercessisse contendunt, quodammodo valere posse credas. Quae cum ita sint, neque Sophoclem Herodotea neque Herodotum Sophoclea imitando expressisse dixerim: ipsa sententia talis est, quae inter Graecos propagata adeoque valde communis et in Sophistarum scholis adeo tractata utrique, et poëtae et rerum scriptori, innotescere et ab utroque adhiberi potuerit; neque sane tum mirabimur, ab Herodoto huiusmodi sententiarum studioso insignem hanc sententiam Graecam Persidi mulieri tribui, ut qui aliis quoque locis (I, 118. 119. 124. III, 62. 65. 75. 80 etc.) Persas Graeca loquentes et agentes exhibuerit. Tu conf. quae dixi in: Heidelbergg. Jahrbb. anni 1851. pag. 950 seqq. et add. Hoffmeister: Sittlich-religiöse Lebensansicht d. Herodot. p. 80. C. Duden: De Sophoclis Antigon. (Marburg. 1854.) pag. 26—28. et quod ad Sophoclem attinet, vid. potissimum Luebker: Sophocl. Theolog. u.

ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα. Εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἰπεῖν ἡ γυνὴ, καί οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παραιτέετο καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. τῶν μὲν δὴ ἑπτὰ εἷς αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

120 *Κατὰ δέ κου μάλιστα τὴν Καμβύσεω νοῦσον ἐγένετο τάδε.
Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων ὕπαρχος Ὀροίτης, ἀνὴρ
Πέρσης. οὗτος ἐπεθύμησε πρήγματος οὐκ ὁσίου· οὔτε γάρ τι
παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σα-
μίου, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμεε λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι,
ὡς μὲν οἱ πλεῦνες λέγουσι, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. ἐπὶ τῶν* 258
βασιλέος θυρέων κατήμενον τόν τε Ὀροίτην καὶ ἄλλον Πέρσην,

Ethik. II. pag. 42 seq. Tractavit quoque hanc totam quaestionem, quae cum altera quaestione de ipsa Herodoti vita et de recitationibus, quae ab Herodoto habitae dicuntur, arcte coniuncta est, Car. Fr. Hermannus in Excursu ad h. l., ubi vid.

τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας] „De hoc duro more cf. Lindenbrog. et Vales. ad Ammian. Marcellin. XXIII, 6. 81. T. II. p. 61 seq. ed. Wagn. et Erf.“ *Cr.* In antecedentibus retinui ἔλεξα, auctoritate Medicei, Florentini, aliorum codd. Vulgo ἔλεξε, quod praefert H. B. von Hoff l. l. pag. 38.

Cap. CXX.

ἐγένετο] Aliquot libri ἐγίνετο. Equidem cum Schweighaeus. (qui reddit: *acciderat*) et recentt. edd. aoristum retinendum censui.

Σαρδίων ὕπαρχος] De *satrapa*, opinor, intelligendum. Conf. III, 126. 128. Heeren. Ideen I, 1. pag. 492 et nott. ad III, 70.

Ὀροίτης] Unus liber Ὀρίτης. Apud alios scriptores reperitur Ὀρόντης, de qua scriptura consulatur Hemsterhus. ad Lucian. Contempl. 14. T. III. pag. 306 Bip., qui scripturam diversam in diversis scriptoribus retinendam esse censet, praesertim cum Polycratis historia non prorsus simili modo ab omnibus videatur esse enarrata. Cf. etiam a Voemel. allata ad Demosth. p. 804. Vox Ὀροίτης in Plutarch. Artaxerx. 27 occurrit. Ad vocem ὅσιος in seqq. *Cr.* consuli vult Dorville ad Chariton. pag. 267 et Bekker. Anecdd. pag. 288.

οὔτε γάρ τι παθὼν — μάταιον ἔπος] i. e. *neque facto ullo neque verbo* (conviciis) *laesus a Polycrate.* Ad vocem μάταιος conf. VII, 15 coll. 13, ubi pro eo invenitur ἀεικής. Add. II, 118. III, 10. 56. 65. VII, 10. §. 7 ibique nott. Ad argumentum conf. Diodor. (XXI) T. II. p. 557 Wessel., unde Polycratem sane quid commisisse discimus. Nam Lydos, qui Orontis imperium satis grave quo effugerent, Samum se receperant, humaniter quidem recepisse, mox vero eos interfecisse eorumque opibus potitus esse dicitur.

ἐπὶ τῶν βασιλέος θυρέων κατήμενον] Haec pro more orientalium, qui hodieque apud Turcas obtinet, ubi regis aula dicitur *porta.* Cum enim reges ipsi in aedibus intimis habitarent, aulicorum multitudo ante ipsas aedium portas circa atria vestibulave commorabatur. Hinc supra III, 117 στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος et similia III, 119 et infra III, 140, alia ut taceam, quae collegit Bornemann. ad Xenoph. Cyropaed. I, 3, 2 et Wyttenbach. ad Plutarch. Morall. I. p. 1028. Conf. etiam Barn. Brisson. de reg. Persarr. princip. I. §. 211. Heeren. Ideen I, 1. p. 472. 473. *Cr.* confert Isocrat. Panegyr. c. 41 et Museum Atticum

τῷ οὔνομα εἶναι Μιτροβάτεα, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τούτους ἐκ λόγων ἐς νείκεα συμπεσεῖν. κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν τὸν Μιτροβάτεα τῷ Ὀροίτῃ προφέροντα· Σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ, ὃς βασιλέϊ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σῷ νομῷ προσκειμένην οὐ προσεκτήσαο, ὧδε δή τι ἐοῦσαν εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα ὁπλίτῃσι ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει; Οἱ μὲν δή μίν

T. I, 1. p. 107 et ad vocem *Μιτροβάτεα* Heliodor. Aethiopp. X. pag. 393. IV. p. 149 ed. Cor. Intactum reliqui *Μιτροβάτεα*, ut I, 121 *Ὀροίτεα* et *Πολυκράτεα*, neque mutavi *Ὀροίτην*, quod proxime antecedit, in *Ὀροίτεα*, quod recentt. edd. exhibuerunt, cum in his nominibus utramque accusativi formam promiscue a Nostro adhibitam esse existimem. Conf. quae exhibuit Bredov. p. 227—230. Sed pro vulg. *συμπεσέειν* in seqq. dedi *συμπεσεῖν*, ut III, 81, ubi vid. nott.

ἐν Δασκυλείῳ] Conf. III, 126 et VI, 33. *Dascylium* Bithyniae occidentalis, quae cum Mysia adiacente in unam satrapiam coniuncta erat, urbs fuit primaria ad Propontidem sita, regiique satrapae, quem h. l. *νομοῦ ἄρχοντα* dici putem, sedes. Inde *Δασκυλῖτις σατραπεία* vocatur apud Thucydid. I, 129 coll. Xenoph. Hellen. IV, 1, 15, ubi Pharnabazi satrapae sedes (*τὰ βασίλεια*) in hac eadem urbe fuisse dicitur, unde ipsa regio dicebatur *Δασκυλῖτις γῆ* (cf. Dionys. Halic. Antiqq. Romm. I, 47), atque lacus, ad quem urbs exstructa erat, *Δασκυλῖτις λίμνη* teste Strabon. XII. p. 575. 576. Quae omnia pertinent ad eam satrapiam, quam Noster supra III, 90 tertiam recensuit. De ipsa urbe, quae nunc vocatur *Diaskili*, veterum locos omnes attulit Forbiger Handb. d. alt. Geograph. II. p. 388. Add. Krueger: Histor. philolog. Stud. p. 95. not. et Boeckh: Staatshaushalt. d. Athen. II. pag. 679 ed. sec. Ac denique conferri quoque poterit Heeren. Ideen I, 1. pag. 161. Ad *τούτους* in proxime seqq. cf. III, 63. 85. *κρίνεσθαι* valet *disceptare inter se*, *verbis certare*.

Σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ] Ad voculam *γὰρ* conf. Hermann. ad Viger. pag. 829. 846. Libri omnes *ἀνδρῶν*, excepta una Aldina, quae offert *ἀνδρὸς*, probante Valcken., qui veretur, ut eo sensu, quo *viri praestantes* dicantur *ἐν λόγῳ εἶναι*, et qui *nullo sint numero*, *οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ*, dici possit plurali numero *εἶναι ἐν ἀνδρῶν λόγῳ*. Quare verba *σὺ γὰρ ἐν ἀνδρὸς λόγῳ* idem valere existimat atque *σὺ γὰρ ἀνήρ*; *tune vir fortis* vel *egregius censeris?* quemadmodum apud alios inveniatur *ἐν ἀνδρὸς μέρει* s. *μοίρᾳ εἶναι*. Equidem hoc minus a scriptorum librorum auctoritate discedere volui, quo magis apud serioris aetatis scriptores, qui Herodotum imitati esse videntur, pluralis numerus in similibus invenitur locutionibus. Wessel. citat Herod. VIII, 68. III, 125. Procop. B. Pers. I, 7. II, 5 coll. B. Vand. I, 7. — Apud Ctesiam Perss. Exc. §. 4 singulari numero prolatum invenio: *ἐν ὁμήρου λόγῳ*. [„Caeterum in oraculo illo Megarensibus dato item usurpatum est: *Ὑμεῖς — οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ*, quod in proverbium abierat tangitque Olympiodorus in Platon. Alcib. pr. 1. p. 8, ubi plura posui; tangere etiam Plato videtur in Philebo Baumgarten-Crusio VII. Vid. pag. 37 ed. Stallbaum." *Cr.*] — De structura loci, in quo post praegressum *ὧδε δή τι* sequitur relativum pronomen *τὴν* (ubi exspectaveras particulam *ὥστε* vel simile quid), monuit Schaefer. Appar. critic. in Demosthen. Vol. II. pag. 531. Conf. Herod. IV, 28. 52.

ἐπαναστὰς ἔσχε] Conf. supra III, 39. Ad seqq. *καὶ νῦν αὐτῆς* conf. ob pronominis usum III, 34 init. ibique adscripta. — Ad verba *οὐχ οὕτω — ὡς* (*non tam — quam*) conf. III,

φασι τοῦτο ἀκούσαντα καὶ ἀλγήσαντα τῷ ὀνείδεϊ ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἴπαντα ταῦτα τίσασθαι, ὡς Πολυκράτεα πάντως
121 *ἀπολέσαι, δι' ὅν τινα κακῶς ἤκουσε. Οἱ δὲ ἐλάσσονες λέγουσι, πέμψαι Ὀροίτεα ἐς Σάμον κήρυκα, ὅτευ δὴ χρήματος δεησόμενον· οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτό γε λέγεται· καὶ τὸν Πολυκράτεα τυχεῖν κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρεῖναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον· καί κως, εἴτ' ἐκ προνοίης αὐτὸν καταλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη ἐπεγένετο·*

47 et ad usum pronominis *ὅν τινα* in seqq. nott. ad IV, 8.

Cap. CXXI.

οὐ γὰρ ὦν δὴ] „Vid. I, 49 et Gregor. Corinth. pag. 390 ed. Schaef. ibique interprett. De *οὐ γάρ δή γε* add. Doederlein. Actt. phill. Monacc. I. pag. 31." *Cr.* De particulis *ὦν δὴ* vid. Ephemer. Ienenss. 1817. nr. 163. p. 351. Stegero hic locus explicandus videtur per sententiam suppressam, hunc fere in modum: *οὐδὲ ὦν ἐγὼ ἔχω λέγειν*, ut ipsa verba sic constitui debeant: *οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε λέγεται· οὐδὲ ὦν ἐγὼ ἔχω λέγειν.* Quibus certe vix opus. Satis enim expedita videtur sententia: *neque enim id utique* (quod petiturus praeco erat) *dicitur* (ab iis, qui haec narrant). Ad locutionem *ὅτευ δὴ* cf. I, 86 ibique nott. *οἱ δὲ ἐλάσσονες* spectat ad id, quod cap. 120 legitur: *ὡς μὲν οἱ πλεῦνες λέγουσι.* — Ad *ἀνδρεὼν* conf. nott. ad I, 34 et Creuzer. in Wien. Jahrbb. LVII. p. 33.

παρεῖναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον] Anacreontem apud Polycratem, qui plures omnino eius aetatis viros artibus ingeniique cultu insignes secum habuit, commoratum fuisse alia quoque evincunt testimonia, inprimis Strabon. XIV. pag. 438 s. 945 coll. Aelian. V. H. IX, 4. XII, 25. Pausan. I, 2. §. 3. Himer. Or. XXX. §. 4. 5. Add. Panofka: Samiorr. res pag. 36, et quod ad Anacreontem proxime attinet, Moebium in commentat. de Anacreontis vita et carminn., quae praefixa est editioni, quae Goth. et Erfordt prodiit anno 1826 (Vol. XIX. bibl. class. curâ Iacobs et Rost.) pag. VIII seqq., ubi aliorum quoque, de his qui disputarunt, laudantur scriptiones. Maximâ enim apud tyrannum gratiâ summaque adeo familiaritate floruit poëta, qui ingenium illius durum arte sua mitius reddidisse fertur. Quo mortuo Athenas Anacreontem arcessivit Hipparchus, Pisistrati filius, apud quem non minori floruit poëta auctoritate summisque honoribus fuit ornatus (cf. Plat. Hipparch. p. 228 C.). Sed haec uno verbo indicasse sufficiat ad hunc locum, quem tum ad Anacreontis aetatem constituendam, tum ad Polycratis tempora definienda nonnihil valere nemo non videt. In cuius rebus cum nihil fere ad certum annum revocari queat, ut monuit Schultz. in Appar. critic. pag. 30, praeter necem ann. 523 a. Chr. n. s. Olymp. LXIV, 1 et auxilium Cambysi Aegyptum invadenti missum anno 525 a. Chr. n., quae hic ab Herodoto referantur, ea in annum 524 a. Chr. n. incidere consequens est. Ad Olymp. LXIV, 3 s. 522 a. Chr. n. haec retulerat Clinton. in Fast., ubi vid. Larcherus Polycratis necem ponit in ann. 523 a. Chr. n. s. Ol. LXIV, 2 (Tab. chronolog. pag. 630); Panofka (Samiorr. res pag. 41) in Olymp. LXIV, 1. Floruit Anacreon circa Olymp. LXII, 2 s. 531 a. Chr. n.; circa Olymp. LXIII, 4. s. 525 a. Chr. n. Athenas venisse perhibetur; cf. Clinton. Fast. Hellen. p. 13 ed. Krueger.

καταλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα] Scripsi *καταλογέοντα* cum viro docto in Annall. Ienenss. 1828. nr. 185. pag. 45 et cum Bredov. p. 82, quem Dietsch. quoque sequitur,

τόν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεα (τυχεῖν γὰρ ἐπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι, οὔτε ὑποκρίνασθαι. Αἰτίαι μὲν δὴ 122 αὗται διφάσιαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτεος γενέσθαι· πάρεστι δὲ πείθεσθαι, ὁκοτέρῃ τις βούλεται αὐτέων. Ὁ δὴ ὦν Ὀροίτης, ἱζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκημένῃ ἔπεμπε Μύρσον τὸν Γύγεω, ἄνδρα Λυδὸν, ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτεος τὸν νόον. Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων,

pro vulg. κατηλογέοντα, quam retinuit Dindorf. Conf. Herodot. I, 84, ubi de accusativo addito quaedam monui, et vid. infra III, 125 ἀλογεῖν et VI, 75 ἐν ἀλογίῃ ἔχειν τινὰ coll. II, 141, ubi vid. nott. Caeterum structuram inde a verbis καί κως nonnihil turbatam videri nec prorsus legitimo modo procedere, monitu vix opus. Causa in eo est, quod post verba καί κως (quae eodem fere modo posita leguntur III, 123. IV, 149. III, 150) non sequuntur ea, quae exspectaveras, neque verba αὐτὸν (i. e. Polycratem) καταλογέοντα excipit infinitivus, quem structura requirit, cum subiiciatur causalis sententia, illata per voculam γὰρ, unde factum est, ut oratio inchoata iustam clausulam non inveniret. Quare Herodoti verba sic proprie constituenda esse notat Steger. ad h. l.: καί κως τὸν Πολυκράτεα, εἴτ' ἐκ προνοίας κατηλόγεε τὰ Ὀρ. πρήγματα — ἐπεγένετο· τὸν οὖν δὴ Πολυκράτεα, τοῦ κήρυκος τοῦ Ὀρ. παρελθόντος διαλέγεσθαι, οὔτε τι μεταστραφῆναι (τυχεῖν γὰρ — τὸν τοῖχον) οὔτε ὑποκρίνασθαι. Itaque totius loci hunc esse sensum patet: „*atque Polycratem, sive consulto Oroetae res aspernatus sit, sive casu quodam ita acciderit, cum Oroetae praeco accessisset verbaque fecisset, neque ullo modo se convertisse* (cum forte ad murum esset conversus) *neque quidquam respondisse.*" Ad verba ἐκ προνοίης conf. I, 159 ibique nott.

CAP. CXXII.

ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου] *Magnesia*, quae ad Maeandri fluvii ripam septentrionalem sita erat, quindecim milliaria ad meridiem et orientem ab Epheso, si penes Plinium (Hist. Nat. V, 29, 31) fides, distingui debet ab ea Magnesia, quae ad Sipylum montem sita, Smyrnam versus, et ipsa ad Lydiam pertinebat. Eam nunc *Magnisam*, alteram Maeandriam hodie *Inekbazar* dici affirmant. Conf. Strab. XIV, 1. p. 636 s. 943 C. aliorumque testimonia, quae citat Van der Chys Comment. geogr. ad Arrian. p. 20. Quibus adde, quae ex antiquis aeque ac recentioribus scriptoribus attulit Forbiger. Handb. d. alt. Geograph. II. p. 225 seq. Conf. etiam supra I, 161. De *Maeandro* diximus ad I, 18. Ad οἰκημένῃ conf. nott. ad I, 27. III, 17.

Μύρσον] Idem nomen infra V, 122. Ac videntur apud Lydos usitata fuisse nomina et *Myrsi* (s. Myrsili) et *Gygis*. Vid. Herod. I, 7. 8 ibiq. nott. Verba subsequentia Letronne in Journal d. Sav. 1817. pag. 98 reiecta et Larcheri et Schweighaeuseri interpretatione („*Myrsum — Samum misit, nuncium ferentem, quo animum Polycratis exploraret*") rectius, opinor, sic interpretanda esse censet: „*misit in Samum ad Polycratem, cuis cogitata noverat.*" Namque νόον idem valere quod διάνοιαν, *consilium, mentem* („les vues, les dessins, les projets"), recte monet Letronne, quemadmodum paulo post: μαθὼν ὦν ταῦτά μιν διανοεύμενον ὁ Ὀροίτης, quae Schweigh. recte sic vertit: „*hoc eum animo agitare intelligens Oroetes.*"

ὃς θαλασσοκρατέειν ἐπενοήθη, πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κνωσσίου, καὶ εἰ δή τις ἄλλος πρότερος τούτου ἦρξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπηΐης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος,

ὃς θαλασσοκρατέειν ἐπενοήθη] Cf. supra III, 39 ibique nott. et infra III, 139 De Polycrate, qui classe plurimum valuit insulasque plures Aegaei maris sibi subegit, testimonia exstant Thucydidis (I, 13) ac Strabonis (XIV. p. 945 B. s. 637 D.) dudum allata a Valcken. Quibus equidem hoc adiicio, iam mature, antequam aliarum Graeciae gentium floreret res navalis, Samios et navibus et mercaturâ maritimâ insignes laudari; quam in rem conferantur, quae attulerunt Panofka: Samiorr. res pag. 14 seq. et Klausen: Aeneas u. die Penaten I. pag. 240, qui hanc in rem vel Samiorum numos profert, in quibus praeter Iunonis caput conspicitur navis. Nam mature illi navibus fabricandis operam dedisse adeoque navium genus quoddam ipsi invenisse praedicantur. Ad θαλασσοκρατίαν quod attinet, monet Valcken., Graecos, qui maris tenuerint mediterranei partem, superbo θαλασσοκρατούντων titulo insignes exhiberi, cum in aliquot tantum insulas Aegaei maris imperium exercuerint. Agitur autem, monente Wesselingio, hîc non tam de populis gentibusve, quae opibus maritimis valuerint, quam de regibus tyrannisve. De iis, qui apud Graecos celebrantur θαλασσοκρατοῦντες, consulatur Heyne in Nov. Comm. Societ. Gott. T. I. p. 66—95. II. pag. 40—71, ubi ex Eusebio (ad ann. 530 a. Ch. n.) post Minoëm septendecim gentium recensentur θαλασσοκρατίαι, inter quas Samii decimum tertium locum occupant („XIII. *mare obtinuerunt Samii*"). Tu add. Guil. Watson Goodwin: De potentiae vett. gentt. maritimae epochis apud Eusebium (Gotting. 1855) pag. 60 seqq. coll. p. 4, ubi de ipsa voce θαλασσοκρατεῖν eiusque sensu exponit, et vid. Bunsen: Aegypt. Stelle etc. Buch V. p. 430 seq., qui hanc Samiorum θαλασσοκρατίαν annos per triginta unum durasse (550—520 ante Chr. n.) ostendit. — Pro ἐπενοήθη, in quo conspirant omnes libri, Dindorf. in Comment. p. VIII reponi vult ἐπενώθη, quod merito respuit Bredov. pag. 196. Cf. Herod. VI, 115.

πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κνωσσίου] Μίνω τε, quod non spernendum esse statuit Wessel, conferens Etymol. m. p. 588, 28, e duobus codd. recepi cum recentt. edd. probante Bredov. pag. 250, qui recte negare videtur, alteram genitivi formam *Μίνωος*, ut plerumque hîc exhibent, Herodoto in usu fuisse. Cf. Herod. I, 171. 173. *Κνωσσίου* cum duplici σ scribendum esse idem monuit Bredov. p. 96. *Cnossius* dicitur Minos, quum Cnossus urbs antiqua esset regia Minois sedes, opibus aediumque splendore insignis indeque maxime celebrata per antiquitatem. Alibi vox cum una σ scripta reperitur; de qua scriptura monuerunt Moser. et Creuz. ad Cicer. de Legg. I, 5. pag. 39 de re quoque monentes. Tu add. inprimis Hoeck: Creta I. pag. 10. 403. II, 182. De ipso *Minoë*, maris imperium qui primus inter Graecos tenuisse fertur, vid. Thucyd. I, 4. Diodor. Sic. IV. 60. V, 54, alia, quae interpretes Thucydidis pag. 64. ed. Gervini attulerunt. Add. Hoeck. l. l. II. pag. 201 seqq.

καὶ εἰ δή τις κ. τ. λ.] Ante Minoëm quidem nemo, quantum novimus, θαλασσοκρατῶν apud Graecos celebratur, sed inter Minoëm et Polycratem plures recensentur ab Africano et Eusebio in Chronicis. Quapropter *Cr.* conferri vult Syncellum pag. 172 C. et Euseb. Chron. ex cod. Armen. ed. I. cap. 36. pag. 168 Gr. ed. Mediolan. pag. 51. Armen. ed. Venet.

τῆς δὲ ἀνθρωπηΐης λεγομένης γενεῆς] ἀνθρωπηΐη γενεὴ (qua alias vitae humanae significatur spatium; conf. II, 142 ibiq. nott.) h. l. tempus designat *historicum*, quod dicitur,

259 ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἄρξειν. μαθὼν ὦν ταῦτά μιν διανοεύμενον ὁ Ὀροίτης πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε· ΟΡΟΙΤΗΣ ΠΟΛΥΚΡΑΤΕΙ ὯΔΕ ΛΕΓΕΙ. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοισι, καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. σὺ νῦν ὧδε ποιήσας ὀρθώσεις μὲν σεωυτόν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ. ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καί μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. σὺ νῦν ἐμὲ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμὲ ἔα ἔχειν. εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. εἰ δέ μοι ἀπιστέεις τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἐών, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω.
Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολυκράτης ἥσθη τε καὶ ἐβούλετο· καί κως, 123
ἱμείρετο γὰρ χρημάτων μεγάλως, ἀποπέμπει πρῶτα κατοψόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου, ἄνδρα τῶν ἀστῶν, ὅς οἱ ἦν

quodque opponitur τῇ μυθικῇ, quae heroica Graecorum ac mythica (fabulosa) est aetas, in qua non certa constat et rerum et temporum ratio. Monuit J. Scaliger. Can. Isag. III. pag. 278. Conf. etiam Grote: History of Greece I. p. 313 seq. Caeterum vel hicce locus ostendere potest, quantâ curâ Noster ea, quae fabulis adscribenda esse putat, ab iis discernat, quae facta revera cum sint, ad ipsam rerum historiam pertinere existimat: ut igitur critica ratione antiquitatem Graecam perscrutatus esse videri queat. — Ad verba: ἐλπίδας πολλὰς ἔχων conf. III, 119; voce νήσων parvas Aegaei maris insulas potissimum intelligendas esse, monuimus ad V, 30, ubi vid. nott.

ὧδε λέγει] Conf. III, 40. Ad locutionem οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα conf. II, 10 et I, 121. Dicere enim vult Noster: neque vero te opibus satis esse instructum, quae tuis consiliis sint accommodatae sive pares.

σὺ νῦν ἐμὲ ἐκκομίσας κ. τ. λ.] i. e. *Tu igitur, ut et me ipsum ex hac terra educas et pecunias meas exportes.* Ita recte Schweigh. in Lex. Herod. comparans III, 43. — Ad verba εἵνεκέν τε χρημάτων (*quod attinet ad pecunias*) *Cr.* consuli vult Wyttenbach. Animadverss. in Plutarch. Moral. II. pag. 671 sep. Cf. supra III, 85 ibique nott.

CAP. CXXIII.

ἥσθη τε καὶ ἐβούλετο] Verbum ἐβούλετο hic praegnanti sensu dictum videtur: *valdeque animo haec expetere s. concupiscere coepit.* Ubi ratio quoque erit habenda imperfecti, quod consulto adhibetur, licet praecedat ἥσθη. Schweigh. reddit: *conditionemque accepit.* Sic V, 59 θυμῷ βουλόμενοι, Valck. interprete, est: *cupide volentes, animose desiderantes, ἐπιθυμητικῶς πρὸς ταῦτα διακείμενοι.* — In verbis seqq. καί κως eodem modo ponitur, quo supra III, 121.

Μαιάνδριον Μαιανδρίου] Μαιάνδριον (pro Μαίανδρον) nunc recte repositum. Vid. Luciani l. mox l. Ipsum nomen a fluvio ductum esse, ut multa alia huiusmodi, monet Letronne Journal d. Sav. 1846. pag. 169. Monet autem h. l. Valcken., rarius sane apud Graecos patris nomen filio fuisse inditum, ut ex h. l. appareat. Persas hoc utique nonnumquam fecisse ait, et apud Demosthenem quoque quinque memorari filios patribus cognomines. De *Maeandrio* vid. Lucian. Necyomant. §. 16. Contempl. §. 14 et ad utrumque locum Hemsterh. pag. 358. 396

γραμματιστής· ὃς χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτεος, ἐόντα ἀξιοθέητον, ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. Ὁ δὲ Ὀροίτης, μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἐόντα προσδόκιμον, ἐποίεε τοιάδε· λάρνακας ὀκτὼ πληρώσας λίθων, πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χείλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἑτοίμας. ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος
124 ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτεϊ. Ὁ δὲ, πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων, ἐστέλλετο αὐτὸς ἀπιέναι, πρὸς δὲ καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὄψιν ἐνυπνίου τοιήνδε· ἐδόκεέ οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἠέρι μετέωρον ἐόντα λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ταύτην ἰδοῦσα τὴν
ὄψιν παντοίη ἐγίνετο, μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεα παρὰ 260

seq. T. III Bip. coll. Perizon. ad Aelian. V. H. XII, 53, et vid. ipsum Herodotum III, 142 seqq. Nam Maeandrius Polycrati interfecto successit in Sami imperio. Cuius res enarrantur a Panofka: Samiorr. res pag. 43 seq. Quod vero Lucian. in Contempl., §. 14 Polycratem scribit ab adstante familiari servo Maeandrio proditum esse, id unde habeat, equidem nescio. Apud Herodotum tale quid minime refertur. In Diodori Excerpt. Vales. p. 250 (Diodor. X, 38) traditur Polycrates Lydos quosdam, qui Oroetae imperium fugientes Samum appulerant cum multis pecuniis ibique supplices exstiterant, primum quidem humaniter excepisse, mox vero trucidasse eorumque opibus potitus esse.

ὃς χρόνῳ — ὕστερον τούτων] Ad locutionem conf. III, 36. — In proxime seqq. κόσμον de *supellectili pretiosa* in Polycratis conclavi intelligere malim. De *Heraeo* dixi ad III, 60. προσδόκιμον εἶναι valet *exspectari*, ut I, 78, ubi vid. nott.

καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας] i. e. *obligatas* (vinculis constrictas) *coopertasque arcas in parato habuit*. Sic II, 122 καταδέειν, *obligare, vinculis constringere*. Add. V, 72. Docent autem interpretes, priusquam claves essent inventae, arcas et fores, quas tuto clausas voluerint veteres, loris fuisse colligatas nodis constrictis, quos nemo quisquam facile posset solvere. Vid. Homer. Odyss. VIII, 447 ibique Eustath. pag. 319, 9. Plura dabit Boettiger in Amalthea I. p. 112. — Ad ipsam narrationem quod attinet, similem Hannibalis fraudem, notante Valcken., retulit Corn. Nep. Vit. Hann. cap. 9. §. 3 („amphoras complures complet plumbo, summas operit auro et argento"), ubi vid. interprett. T. II. p. 178. 179. ed. van Staver. et Bardil., itemque Egestanorum fraudem Thucydides VI, 46 coll. Diodor. XII. 83. Polyaen. VI, 21. De Pythio Syracusano tale quid refert Cicer. De offic. III, 14.

Cap. CXXIV.

ἐστέλλετο αὐτὸς ἀπιέναι] αὐτὸς cum Gaisf. et Matth. recepi pro vulg. αὐτόσε, probante quoque Schweigh., qui vocabulo αὐτόσε nunquam alias Herodotum esse usum affirmat, cum pro αὐτόσε ille potius h. l. posuisset ἐκεῖσε. ἀπαγορεύειν h. l. valet *dissuadere*, ut VII, 149. IX, 66. Ad verbum ἐστέλλετο conf. III, 53 et ad verba λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς caput sequens. Formam contractam huius verbi a Nostro plerumque adhiberi monuit Bredov. p. 392.

παντοίη ἐγίνετο] ἐγίνετο e Florentino recepimus pro ἐγένετο. Sensum locutionis ita indicavit Val-

τὸν Ὀροίτεα, καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον
ἐπεφημίζετο. ὁ δέ οἱ ἠπείλησε, ἢν σῶς ἀπονοστήσῃ, πολλόν
μιν χρόνον παρθενεύεσθαι. ἡ δὲ ἠρήσατο ἐπιτελέα ταῦτα γε-
νέσθαι· βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ
πατρὸς ἐστερῆσθαι. Πολυκράτης δὲ, πάσης συμβουλίης ἀλο- 125
γήσας, ἔπλεε παρὰ τὸν Ὀροίτεα, ἅμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολ-

cken.: *in omnes se formas vertebat, obsecrans Polycratem domo ne abiret,* δεομένη subaudiendum esse monens, additum illud quidem ab Aeliano N. A. XV, 21 Herodotum imitante VII, 10, ubi: παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι κ. τ. λ. Quocunque enim vehementiori mentis motu subito qui concitantur, terrore praesertim seu metu, eos dici παντοίους γενέσθαι idem observat. Cf. Herod. IX, 108, alia ut omittam, et Winckelmann. ad Platon. Euthydem. pag. 125. De infinitivi, qui sequitur, structura monuit Kuehner Gr. Gr. §. 661 not. 1. Unde differt Atticorum locutio ἐν παντὶ γενέσθαι (*maximo in timore esse*), quam illustravit Wyttenb. ad Plut. de S. N. V. p. 127. Add. Sturz. Lex. Xenoph. III. p. 467 Ast. ad Platon. Polit. pag. 600. — Ad verba ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον conf. I, 163 ibiq. nott.

ἐπεφημίζετο] i. e. *male ominabatur, verbis ominosis prosequebatur.* Mediceus liber, Florentinus, alii: ἐφημίζετο, quod probavit Gronovius. Aldina, Sancrofti liber, alii ἐπεφημίζετο, quod idem in suo codice legerat Eustathius sic scribens ad Ili. I. p. 28, 27 sive 21, 48: τὸ παρὰ Ἡροδότῳ ἐπιφημίζεσθαι οὐ ταὐτόν ἐστι τῷ ἐπευφημεῖν· ἀλλὰ μαντικὴ λέξις ἐστὶ, δηλοῦσα προφοράν τινα μαντείας δι᾽ ἀναμνήσεως ἐνυπνίου, i. e. *molientem aliquid ex somnio monere ominis, Cr.* interprete, qui Hesychium citat, apud quem ἐπιφημίσμασι explicatur οἰωνίσμασι, ubi Alberti T. I. pag. 1399 laudat Thucydid. VII, 75 et Ioseph. B. J. VII, 5. Schneiderus in Lex. s. v., ubi h. l. laudat, reddit: ominosa verba (sive in bonam partem, sive in malam) acclamare, bona malave proloqui vota indeque vel assensum, vel reprobationem declarare. Nec aliter fere Dissen. ad Pindar. Olymp. VI, 56. pag. 67: „boni aut mali ominis verba alicui dicere, tum bona aut mala imprecari." Tu vid. inprimis Lobeck. ad Phrynich. p. 596. In proxime seqq. ἠπείλησε — παρθενεύεσθαι Naber in Mnemosyn. IV. pag. 23 Herodotum παρθενεύσεσθαι scripsisse putat. Mihi id haud necessarium videtur, quamquam Nabero assensus est Mehler ibid. V. pag. 74, qui idem in verbis seqq. pro πλέω χρόνον legi vult πάντα χρόνον. Neque hoc mihi opus videtur. Ad ἐπιτελέα γενέσθαι conf. I, 116. III, 16.

βούλεσθαι — ἢ — ἐστερῆσθαι] Ad structuram verbi βούλεσθαι (ubi subaudiunt μᾶλλον) sequente ἢ conf. locum Xenophontis in Cyropaed. I, 4. §. 3 et quae alia affert Lambert. Bos. de ellipss. L. Gr. pag. 767. — Ad rem denique conferas Philonem, qui narrat (ap. Euseb. Praepar. Ev. VIII, 13 s. Philon. Opp. II. pag. 639 ed. Mang.), somnium, quod Polycratis filiae per quietem fuisset obiectum, id ipsum tyrannum vidisse et recitasse, cum in crucem tolleretur.

Cap. CXXV.

ἀλογήσας] Conf. nott. ad III, 121. De *Democede* vid. infra III, 129. De iunctura particularum in verbis ἄλλους τε — ἐν δὲ δὴ καὶ monuit Werfer. in Actt. phill. Monacc. I, 2. pag. 244. Tu conf. nott. ad III, 38. Ad verba Κροτωνιήτην, ἄνδρα ἰητρόν τε ἐόντα Wesseling. comparat Homer. Ili. XI, 514 et Herod. III, 122 Μύρσον — ἄνδρα Λυδόν. Equidem interpunctionem mutandam censui, ita ut comma poneretur post ἄνδρα, ut V, 43. 71. Mox ob plu-

λους τῶν ἑταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκήδεα τὸν Καλλιφῶντος, Κροτωνιήτην ἄνδρα, ἰητρόν τε ἐόντα καὶ τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἄριστα τῶν κατ' ἑωυτόν. Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίην ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς, οὔτε ἑωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἑωυτοῦ φρονημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενόμενοι τύραννοι, οὐδὲ εἷς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἄξιός ἐστι Πολυκράτεϊ μεγαλοπρεπείην συμβληθῆναι. ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε. τῶν δέ οἱ ἑπομέ-

rium librorum consensum retinui *ἀσκέοντα* (pro *ἐπασκέοντα*). Wessel. laudat IX, 32 (VI, 92 invenitur *ἐπασκεῖν*). Euripid. Suppl. 872. Aeschyl. Prometh. 1064. — Ad *ὅτι μὴ* vid. nott. ad I, 18.

οἱ Συρηκοσίων γενόμενοι τύραννοι] In scriptura vocis *Συρηκοσίων* libri differunt. Tu vid. Hess. ad Plutarch. Timoleont. pag. 1 seqq. Vocem *τύραννοι* plerique hic omittunt libri, forsitan ob statim subsequens *τυράννων*. Equidem non deleverim. Per Syracusanorum tyrannos, monente Valcken., Herodotus nullos alios designare potuit, nisi *Gelonem* et *Hieronem*, qui paulo ante obierit, quam Herodotus historiam suam conderet. Utrumque principem commemorat et cum Pisistrato contendit Plutarch. De S. N. V. pag. 551 F., ad quem locum de Gelonis et Hieronis in tyrannide modestia Wyttenbach. p. 37 citat Plutarch. Apophthegmm. p. 175 A. B. Aelian. V. H. VI, 11. De *Gelone* moderatissimo et clementissimo insigne Diodori exstat testimonium XI, 26, ubi *εὐεργέτης καὶ σωτὴρ καὶ βασιλεὺς* praedicatur. De *Hierone*, poëtarum cultore ac fautore, praeter Aelian. V. H. IV, 15 plura Pindarus, ad cuius Olymp. primam Boeckh. tum in introductione, tum ad vs. 13 pluribus disputavit. Floruit rex inde ab anno Olymp. LXXV, 33 s. 478 ante Chr. n. (quo ipso anno *Gelo* obiit) mortuusque est Olymp. LXXVIII, 2 sive 467 ante Chr. n. Atque Herodotus anno 444 a. Chr. n. Thurios in Italiam cessisse fertur, ubi usque ad annum 408 a. Chr. n. eum vixisse quod ponunt complures viri docti, probari id haudquaquam posse locis Herodoteis I, 130 et III, 15, in adnotatione ad hos ipsos locos ostendimus: quamquam longius certe spatium multorum annorum ibi vixisse certum est, sive cum Schoellio (in Schneidewini Philolog. IX. p. 199 seq.) ponas mortis tempus anno 425 a. Chr. n. sive aliquot certe annos vitae addas. De poëtis, qui tyrannorum Graecorum in aula floruerint, consul. Wachsmuth. De Pind. reip. const. praec. II. p. 17 et Hellen. Alterthumsk. II, 2. pag. 280.

μεγαλοπρεπείην] Sic omnes libri, quibus invitis nihil mutare audeam. Schweigh. in Lex. Herod. s. v. aut *μεγαλοπρέπειαν* aut *μεγαλοπρεπηΐην* scribi vult. Supra I, 139 *μεγαλοπρεπείῃ* sine ulla lectionis varietate. Tu vid. Bredov. pag. 127. 186. Ad significationem vocis faciunt Aristotelis verba Rhet. I, 8. p. 33 Sylb.: *μεγαλοπρέπεια δὲ ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική, μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια τἀναντία.* Quae una cum aliis attulit Creuzer. ad Plotin. de pulcrit. pag. 239. Ut igitur *μικροπρέπεια illiberalitas*, ita *μεγαλοπρέπεια liberalitas* ea est, quae in magnificis factis dictisve elucet magnisque in cogitationibus; quibus nemo Polycratem antecessit, teste Herodoto, cuius iudicium verissimum esse pronuntiat Panofka: Samiorr. res pag. 43, si scil. virtutes viri animusque et fortissimus et prudentissimus, aliquando quidem etiam minus iustus, sed constans in propositis consiliisve contendantur.

οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος] Locutionem imitatus est Pausan. III, 11. §. 1, ubi vid. Siebelis. Auctor est Strabo XIV, 1. pag. 638 s. 945 C.

νων ὅσοι μὲν ἦσαν Σάμιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἑωυτῷ χά-
ριν εἰδέναι, ἐόντας ἐλευθέρους· ὅσοι δὲ ἦσαν ξεῖνοί τε καὶ
δοῦλοι τῶν ἑπομένων, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ποιεύμενος εἶχε.
Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν ὄψιν τῆς
θυγατρός· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὅκως ὕοι, ἐχρίετο δὲ
261 ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνιεὶς αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἰκμάδα. Πολυ-
κράτεος μὲν δὴ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ
Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεα Πολυκράτεος 126
τίσιες μετῆλθον. μετὰ γὰρ τὸν Καμβύσεω θάνατον καὶ τῶν μάγων τὴν βασιληΐην μένων ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης ὠφέλει μὲν οὐδὲν Πέρσας, ὑπὸ Μήδων ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν·

Polycratem dolo captum a Persarum satrapa suspensum esse. At cruci affixum esse (ἀνασκολοπισθῆναι) Polycratem et Lucianus Contempl. §. 14. p. 295. T. I. ed. Iacobitz. et Dio Chrysostom. Or. XVII. p. 251 tradunt. Ipsum supplicium, quod Herodotus relatu dignum negat, insignis fuisse crudelitatis, vix dubio caret. Excoriationem fuisse suspicatur Wessel. cum Casaubono Exercitt. ad Annal. Baron. XVI. p. 615, qua quidem in Polycratem sint abusi, quippe cum Persae cruci suffigendis capita amputasse aut cutem detraxisse videantur. Quod in Bagapate factum esse Ctesias Exc. Perss. §. 59 enarrat. Alia dabit Brisson. de reg. Pers. princip. II, 215. 217. De tempore, quo Polycrates obiit, diximus ad III, 121.

ὅσοι μὲν ἦσαν Σάμιοι] ἦσαν (pro ἔσαν) et h. l. et paulo post rescripsi, codicibus sic iubentibus. Verba ἐόντας ἐλευθέρους redde: *quod sint liberi;* arcte enim cohaerent cum proxime antecedentibus χάριν εἰδέναι. Ad verba ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ vid. nott. ad III, 120.

ἐπετέλεε] „Conf. supra III, 124 ἐπιτελέα et I, 43: ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην. Cf. VI, 140 et adhibe Valcken. scholia in N. T. (A. A. cap. 1 vs. 15. pag. 321) ibique de ἐπιτελέεσθαι, τέλος s. πέρας ἔχειν, ἐξελθεῖν, ἐξήκειν, ἐκπεραίνεσθαι et πληρωθῆναι.“ *Creuzer.* Conf. Herodot. II, 63. III, 69. 138.

Ad verba ὅκως ὕοι conf. ob usum vocis ὅκως nott. ad I, 11.

τῇ — προεμαντεύσατο] Ad structuram ἐς τοῦτο — τῇ conf. III, 64 ibique nott. Ad argumentum, quod attigit Lehrs (Populäre Aufsätze aus d. Alterth. p. 45), conf. III, 40 seqq. et add. Diodori Excerptt. X, 36.

CAP. CXXVI.

τίσιες μετῆλθον] i. e. *Polycratem vindicta* (furiae ultrices) *assecuta est.* Redit locutio in clausula ipsa huius narrationis cap. 128 fin. eandemque imitatus videtur Aelianus Var. Hist. VI, 10. N. A. XV, 23, ubi Iacobs. huius loci haud fuit immemor. Inde apud Antiphontem Or. I. §. 10 (p. 609 ed. Reisk.) — μετέρχομαι τὸν φονέα τοῦ πατρός. Et conf. quoque oraculum in Herodot. VI, 86. §. 3 vers. 5.

ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν] Conf. III, 65 init. Respicitur enim tempus, quo Smerdis magus imperium tenuit. — Paulo ante pro καὶ τῶν μάγων τὴν βασιληΐην Valcken. suspicatus erat κατὰ τῶν μ. τὴν βασ., ut sensus loci is exsistat: *eo tempore, quo magi regnum occuparant.* Conf. III, 61. 67. De usu praepositionis κατὰ in designando tempore dixi ad I, 67. De confusione haud infrequenti vocularum καὶ et κατὰ cf. modo I, 87. Scitam Valckenarii emendationem nemo editorum recepit. — ὠφέλει, quod omnes exhi-

ὁ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ταραχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεα τὸν ἐκ Δασκυλείου ὕπαρχον, ὅς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεα ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεω τὸν παῖδα Κρανάσπην, ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους, ἄλλα τε ἐξύβρισε παντοῖα, καί τινα ἀγγαρήϊον Δαρείου ἐλθόντα παρ' αὐτὸν, ὡς οὐ πρὸς ἡδονήν οἱ ἦν

bent libri scripti, reliqui, a Bekkero et Dindorfio mutatum in ὠφέλεε (ut mox ἐπεθύμεε), probante Bredovio pag. 372. Cautius mihi egisse videtur Dietsch., vulgatam et ipse retinens, cum in talibus utique Herodotum non unâ tantum formâ solutâ usum esse credibile sit. — Ad tmesin Herodoto haud infrequentem in verbis κατὰ μὲν ἔκτεινε cf. I, 194. II, 39. 40 ibique nott.

ἐν ταύτῃ τῇ ταραχῇ] Conf. III, 150. Ex hoc loco Heeren. Ideen I, 1. pag. 412 concludi vult, quantus omnino iste fuerit motus a Smerdi magisque excitatus; quippe ad omnem Asiam late patentem regnique partes amplissimi maxime remotas ille valuisse videtur. Quo enim tempore Smerdis regnum occuparat septemque illi principes coniurabant, omnium fere rerum perturbatio per regnum illud exorta esse videtur, in qua, ut fieri solet, singuli provinciarum praefecti se constituerint reges et pro suo quique egerint arbitrio. Itaque etiam nil mirum, in singulis regni terris Dario ad imperium evecto exstitisse rebelles principes, quos singulos deinceps a Dario victos recenset Bisutuna illa inscriptio (de qua cf. ad III, 30. 61 nott.) ipsaque monstrat imago rupi insculpta, novem huiusmodi principes exhibens manibus colloque vinctos ad Darium regem accedentes.

τὸν ἐκ Δασκυλείου ὕπαρχον] Conf. III, 120 ibiq. nott. Ad verba *τὰ ἐς Πολυκράτεα ἔχοντα* conf. III, 16. In verbis subseqq. cum Gaisf. et recc. edd. Florentini libri potissimum auctoritate scripsimus: *κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεω τὸν παῖδα Κρανάσπην*, ubi vulgo *κατὰ δὲ τὸν Μ. παῖδα Κρανάσπην*, quam lectionem retinuit Matthiae, nisi quod *Κρανάστην* edidit.

καί τινα ἀγγαρήϊον] Tabellarium intelligit s. cursorem regium equitem; de quo tabellariorum instituto apud Persas primarius exstat Nostri locus VIII, 98 (ubi cf. nott.), quem una cum aliis hac de re excitavit Brisson. de reg. Pers. princ. I. §. 238. Quibus locis addere licet Lucilium, qui Satirarum sexto libro dixerat: „concursans veluti *angarius* clareque quiritans" teste Nonio s. v. quiritare pag. 21. Ut enim regis mandata quam citissime ad provinciarum praefectos pervenirent, cursores erant per stationes dispositi, qui illa ad satrapas, eorumque responsa ad regem perferrent. Quod institutum, cuius simile quid adhuc exstare scribit Morierus, quo minus cum nostris cursibus publicis (*Posten* vulgo vocant) comparetur, id obstat, quod tantum ad res regias publicasve istud pertinuit nec ullo modo privatorum hominum rebus usuique inserviit. In Mongolorum regnis a Dschingischani successoribus similia quaedam esse instituta, ex iis, quae de his retulit Marco Polo, satis fit manifestum. Monuit Heeren Ideen etc. I, 1. p. 497 seq. Italus interpres ab hac voce Persica descendere vult Italorum voces *angheria, angheriare, angariare, angariatore*. Parum recte; multo enim propiora sunt Latina: *angor, angere*. De ipsa voce Graeca plura posterae aetatis grammatici protulerunt, quorum loci exhibentur in Thesaur. L. Gr. I. pag. 229 edit. Paris. Radicem vocis investigavit P. Bötticher in Aricc. (Hal. 1851) pag. 10.

ὡς οὐ πρὸς ἡδονήν οἱ ἦν] *cum ei grata non essent, cum displicerent regis mandata.* Ad locutionem vid. quae similia attulit Dorville ad Chariton. p. 538, cui add. Stallbaum ad Platon. Sympos. pag. 28 ed. tert.

τὰ ἀγγελλόμενα, κτείνει μιν ὀπίσω κομιζόμενον, ἄνδρας οἱ ὑπείσας κατ' ὁδόν· ἀποκτείνας δέ μιν ἠφάνισε αὐτῷ ἵππῳ.
127 Δαρεῖος δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, ἐπεθύμεε τὸν Ὀροίτεα τίσασθαι, πάντων τε τῶν ἀδικημάτων εἵνεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτεω καὶ τοῦ παιδός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθείης στρατὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐδόκεε πέμπειν, ἅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν Ὀροίτεα μεγάλην τὴν ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν, τὸν χίλιοι μὲν Περσέων ἐδορυφόρεον, εἶχε δὲ νομὸν τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικόν. Πρὸς

ἄνδρας οἱ ὑπείσας] i. e. *viros subornans, in insidiis clam collocans*, ut VI, 103, quo utroque loco ὑπίσας scribi vult Cobet. Varr. Lectt. pag. 88, comparans κάτισε I, 88 sq. coll. III, 14, ubi cf. nott. Sed recte cum Bredov. p. 148 vulgatam retinuerunt editores recentt. Cf. etiam III, 61 (εἶσε). — Pro κατ' οὐδὸν scripsimus cum recentt. edd. et Bredov. pag. 166 seq. plerisque codd. sic iubentibus: κατ' ὁδόν. Ad locutionem αὐτῷ ἵππῳ conf. III, 45. 100.

Cap. CXXVII.

ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθείης] Cf. supra II, 161, ubi locutionem, quam nos sumus interpretati *e vestigio, continuo*, Schweigh. in Lex. Herod. mavult reddere *palam, ex aperto*, et hoc loco et IX, 37. Quam quidem significationem ex primitiva illa, qua est *e recta, e vestigio, continuo*, sponte fluere, equidem credam. Schaefer. ad Plutarch. Tom. IV. p. 361 (ed. Teubner. Lips. 1829) comparat ἀπ' εὐθείας *(geradezu)*, quod apud Plutarchum legitur. In ipsam locutionis rationem inquisivit Lobeck in Programm. Regiomont. 1835. De paragoge nominn. Jon. I. p. 113 seqq. Similia quaedam exhibuit Bothe ad Sophocl. Antigon. 912. Paulo ante εἵνεκεν e Florentino cum recentt. edd. recepimus pro εἵνεκε.

ἅτε οἱ οἰδεόντων] Cf. III, 76 ibique nott. Voculam οἱ translatam vult Valck. post. ἐδόκεε, quod meâ quidem sententiâ haud necessarium. De participiorum structura, quum genitivos absolutos excipit alterum participium in nominativo positum, cf. Herod. V, 34 et quae similia attuli ad Plutarchi Philopoem. pag. 40. Admonuit quoque huis structurae vir doctus in Ephemeridd. Halenss. 1828. nr. 64. pag. 516. — Quod ad ipsum argumentum attinet, verissime h. l. ea dici, quae de regni rebus maxime turbulentis proferuntur, quibus Darius ad regnum modo evectus impeditus est, quo minus continuo Oroetam puniret, patet ex iis, quae in Bisutuna inscriptione traduntur de variis seditionibus mox exortis, sed armorum vi oppressis a Dario; vid. nott. ad III, 97 et 150.

τὸν χίλιοι μὲν Περσέων ἐδορυφόρεον] Opportune monet Heeren. Ideen I, 1. p. 493, singulos regni satrapas pari modo, quo magnum Persarum regem, et ad eius ipsius exemplar, sibi aulae formam constituisse, indeque eos habuisse suos quemque comites et aulicos, feminarum gregem et eunuchos ad has custodiendas, palatium una cum paradiso, in quo feras venarentur, quin ipsos satellites, quibus cincti in publicum prodirent, alia id genus. Attigit haec Brisson. de reg. Pers. princip. I, 175.

εἶχε δὲ νομὸν τόν τε Φρύγιον κ. τ. λ.] Intelliguntur credo ipsae illae tres praefecturae, quas primo loco recensuit Noster supra III, 90. Ex eo ipso, quod plures praefecturae ad unum deferrentur satrapam, ut hoc ex loco subinde factum esse intelligimus (conf. etiam Brisson. de reg. Pers. princip. I, 170), horum praefectorum potentiam nimis au-

ταῦτα δὴ ὦν ὁ Δαρεῖος τάδε ἐμηχανήσατο. συγκαλέσας Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε· Ὦ Πέρσαι, τίς ἄν μοι τοῦτο ὑμέων ὑποστὰς ἐπιτελέσειε σοφίῃ καὶ μὴ βίῃ τε καὶ ὁμίλῳ; ἔνθα γὰρ σοφίης δέει, βίης ἔργον οὐδέν. ὑμέων δὴ ὦν τίς ἄν μοι Ὀροίτεα ἢ ζώοντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνειε; ὃς ὠφέλησε μέν κω Πέρσας οὐδὲν, κακὰ δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν δύο ἡμέων ἠΐστωσε, Μιτροβάτεά τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, τοῦτο δὲ 262
καὶ τοὺς ἀνακαλέοντας αὐτὸν καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ κτείνει, ὕβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. πρίν τι ὦν μέζον ἐξεργάσασθαί μιν Πέρσας κακὸν, καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανάτῳ.
128 Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιέειν ταῦτα. ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε, κελεύων πάλλεσθαι· παλλομένων δὲ

ctam ipsique Persarum regi perniciosam factam fuisse, bene colligit Heeren. I, 1. pag. 498 seq., quippe unde superborum praefectorum istorum, qui omnia pro suo quique arbitrio transigerent, plane ut reguli, haud raro tumultus exstiterint seditionesque, quibus summi Persarum regis potestati se penitus subtrahere studuerint. Cuius rei plura ex Persarum historia exempla attulit Heeren l. l.

τοὺς δοκιμωτάτους] Ita cum aliis Florentinus liber, ut paulo ante cap. 126 ἄνδρας — δοκίμους Noster dixerat; cf. etiam III, 135. 143. I, 152. 158 etc. Alii λογιμωτάτους, probante Schweigh. post Wesseling., qui confert III, 65. IX, 15. 24. IV, 138.

ὑποστὰς ἐπιτελέσειε σοφίῃ] Citat haec Eustath. ad Iliad. II. p. 222, 22 s. 168, 19, ubi τελέσειεν. Ad vocem σοφίῃ confer III, 4. 85; ad locutionem βίῃ τε καὶ ὁμίλῳ Herod. IX, 59 et III, 14 ibique allata. Verba seqq. ἔνθα γὰρ σοφίης δέει, βίης ἔργον οὐδὲν excitavit Stobaeus Tit. 48, 19 p. 326 s. 305 Vol. II ed. Gaisf. — In iis, quae mox sequuntur, ὑμέων δὴ ὦν τίς κ. τ. λ., particulam ἂν librariorum socordiâ excidisse vult Werferus in Actt. phill. Monacc. I, 2. p. 257, quamquam ipse nesciens, quo loco probabiliter particula sit inserenda. Qua ipsa h. l. opus non esse statuit G. Hermann. ad Viger. p. 944, quum ex antecedentibus verbis τίς ἄν μοι τοῦτο — ἐπιτελέσειε particula mente quidem repetenda sit et ad seqq. subaudienda. Hoc enim Graecis usitatum esse monet idem Hermannus, ut, ubi oratio ex duobus constet membris, quorum alterum cum altero vel alia ratione coniunctum sit vel eius repetitionem quandam contineat, in posteriore omittant ἄν. Nec aliter Matth. in Gr. Gr. p. 982. 983. Quae ratio cum ad nostrum locum vix valeat, qui valde differt ab aliis huc spectantibus (v. c. Xenophont. Memm. II, 1, 18), equidem cum recentt. edd. inserui voculam ἂν post τίς. — Ad formam ἔοργε in seq. cf. I, 127.

τοῦτο δὲ καὶ] καὶ e Florent. adscitum. Vulgo omittitur, neque voculam receperunt Matthiae et recentt. edd. Pro ἀνακαλέοντας Dindorf. exhibuit ἀνακαλεῦντας. Ad vocem καταλαμπτέος conf. supra III, 69 ἐπιλαμπτέος ibique nott.

CAP. CXXVIII.

κατελάμβανε] i. e. *cohibuit, inhibuit eorum contentionem*. Cf. de hac verbi significatione I, 46 et VII, 9. §. 2 ibique nott.

παλλομένων δὲ λαγχάνει ἐκ πάν-

λαγχάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιέει τοιάδε· βιβλία γραψάμενος πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων σφρηγῖδά σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρείου, μετὰ δὲ ἤιε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδις. ἀπικόμενος δὲ καὶ Ὀροίτεω ἐς ὄψιν ἐλθὼν, τῶν βιβλίων ἓν ἕκαστον περιαιρεόμενος, ἐδίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιληΐῳ ἐπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιληΐους οἱ πάντες ὕπαρχοι ἔχουσι. ἀποπειρεώμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐδίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος, εἰ ἐνδεξαίατο ἀπόστασιν ἀπὸ Ὀροίτεω. ὁρέων δέ σφεας τά τε βιβλία σεβομέ-

των] Citat hunc locum Suidas in voce πάλος, ut observat Toup. Emendd. in Suid. III. p. 4 s. Tom. II. p. 17. Quemadmodum Attici dicunt κληροῦν et κληροῦσθαι, ita Iones πάλλειν et πάλλεσθαι, ubi activum dicitur de eo, qui *praefectus* quasi *sortitioni sortes in aliorum gratiam coniicit in galeam, sitellam* s. *urnam* (qua de sortium concussione dicunt πάλλειν κλήρους); medium autem verbum eorum est, qui ipsi *sortiuntur* s. *rem inter se sorti committunt.* Quem ex his *tangebat sors*, s. cuius sorte nomen excidit, is λαχεῖν s. κλήρῳ, πάλῳ λαχεῖν dicebatur; conf. Herod. III. 83. IV, 94. 153 coll. Aeschyl. S. c. Th. 55. Sophocl. Electra 711, alia plurima, quae excitavit Valck., cui haec adnotatio omnino debetur. Tu adde de voce πάλος quae attulit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli S. c. Th. l. l. — De voce Persica Βαγαῖος vid. quae dicuntur in Excurs. ad III, 70.

καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πραγμάτων] Ad locutionem conferas II, 96 ἀγῶνα γυμνικὸν διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, ubi vide nott. coll. VII, 220. Hunc locum equidem sic reddiderim cum Schweigh. in Lex. Herod. „*libelli multi et in quibus de multis rebus agebatur.*"

περιαιρεόμενος] i. e. *detrahens sigillum, solvens singulas literas* s. *vinculum cuiusque epistolae.* Cf. III, 41 ibiq. nott.

ἐπιλέγεσθαι] Cf. nott. ad III, 41. Ad vocem ἀποπειρεώμενος cf. III, 119 ibiq. nott.

γραμματιστὰς δὲ βασιληΐους] Cf. Heeren. Ideen I, 1. p. 496 seq. Hoc ad regiam auctoritatem tuendam ita institutum fuit: quippe a nuntiis regiis mandata regis celeriter exsequenda his scribis tradebantur, qui ea cum satrapis communicarent citoque peragerent; cum, qui dicto non audirent, pro rebellibus haberentur indeque statim interficerentur indictâ causâ atque haud raro vel ob solam suspicionem. Quod in Turcarum regno cum hodieque sic valeat, id ipsum satis comprobare videtur, ea, quae ad Oroetam pessumdandum a Dario fierent, non abhorrere ab ea principum orientalium ratione, quae et olim valuit et immutata fere ad nostram usque aetatem sic remansit. Wesseling. monuerat, hisce Bagaei artibus ad Oroetam pessumdandum convenire Macronis technas in Ael. Seiano apud Dionem Cassium, et Olympii s. Honorii Imp. in Stilicone opprimendo apud Zosimum (hist. V. p. 344).

εἰ ἐνδεξαίατο ἀπόστασιν] Unus Sancrofti liber: εἴ οἱ ἐνδεξαίατο, non improbante Wesseling., qui ἐνδεξαίατο repetit a verbo ἐνδείκνυσθαι, conferens Diodor. XIII, 17 et Excerptt. T. II. p. 631. Epist. ad Timoth. IV, 14. Tum enim erit sensus: *an significaturi ei essent defectionem.* Malim equidem in lectione vulgata Mediceo, Florentino, aliis probata persistere et cum Porto ipsoque Schweigh. in Lex. Herod. s. v. repetere ἐνδεξαίατο a verbo ἐνδέχεσθαι, eo fere sensu: *exploraturus sententiam satellitum, an admissuri* s. *recepturi sint defectionem ab Oroeta* s. *defectionis sermonem ipsis obla-*

νους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἔτι μεζόνως, διδοῖ ἄλλο, ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τάδε· Ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορέειν Ὀροίτεα. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετῆκάν οἱ τὰς αἰχμάς. Ἰδὼν δὲ τοῦτό σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσήσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων διδοῖ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγέγραπτο· Βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσῃσι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὀροίτεα. Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας κτείνουσι παραυτίκα μιν. Οὕτω δὴ Ὀροίτεα τὸν Πέρσην Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου τίσιες μετῆλθον.

129 Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀνακομισθέντων τῶν Ὀροίτεω χρημάτων ἐς τὰ Σοῦσα συνήνεικε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον βασιλέα Δαρεῖον, ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρώσκοντα ἀπὸ ἵππου, στρα-

tum, ut sit ἐνδεξ. ἀπόστασιν idem, quod ἐνδ. τὸν περὶ ἀποστάσιος λόγον. Atque vel hac in interpretatione admitti poterit vocula οἱ, quae a Dindorf. et Dietsch. recepta est. Madvig in Schneidewin. Philolog. II. Beil. pag. 24 mavult ἐνδεξοίατο, ut sit optativus futuri. Supra III, 38 δεξαίατο. — δορυφόρους intelligit satellites, quos mille circum se habuisse Oroetam supra cap. 127 dixerat.

μὴ δορυφορέειν] Ad usum particulae μὴ conf. supra III, 51. Verba sequentia μετῆκάν οἱ τὰς αἰχμὰς equidem sic intelligo: *deposuerunt* s. *submiserunt hastas*, tradiderunt ei lanceas, ut obedientiae, quam summi regis mandatis praestarent, esset signum. Honoris causa hoc factum esse vult Steger., plane ut apud nos milites, rege aut viro insigni praetereunte, honoris causa signa militaria submittere soleant. Tu conf. III, 143: μετιέναι τὴν ἀρχήν, *deponere imperium*, et IV, 98: τὰ τόξα μετιέντες, *depositis*, *sepositis arcubus;* IV, 3 αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, ut alia nunc transeam. — In seqq. pro τούτῳ cum recentt. edd. et Florentino binisque Pariss. et Sancrofti libro recepi τοῦτο, quod pertinet ad πειθομένους.

τοὺς ἀκινάκας] Pro vulg. ἀκινάκεας, quam formam accusativi iure damnat Bredov. p. 224, e Florentino et Parisino uno dedi ἀκινάκας cum recentt. edd., quae eadem forma reponenda VII, 67. IX, 80. De ipso gladio cf. III, 64. 118 et de verbo σπασάμενοι nott. ad III, 29. — In seqq. ad verba τίσιες μετῆλθον conf. III, 126 ibique nott.

CAP. CXXIX.

ἐν ἄγρῃ θηρῶν] Satis constat multisque confirmatur testimoniis, tum reliquos Persas venando valde fuisse deditos, tum vero praecipue reges, qui et exercitationis et voluptatis causa, vel ex sacro Zoroastris praecepto in paradisis omni ferarum genere repletis venari solebant. De qua re plura dabit Barnab. Brisson. de reg. Pers. princ. I, 165. 33. 167. Adde Heeren. Ideen I, 1. p. 474 seq. („Xenoph. Cyropaed. I, 2. 10. Cf. Ios. v. Hammer in Wiener Jahrbb. der Liter. Vol. VIII. p. 378 seqq." *Cr.*) — Paulo ante ad verba χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον cf. III, 36. — ἰσχυροτέρως Noster dixit, qui aliquoties tali comparativorum forma adverbiali usus est, de qua conf. Matthiae Gr. Gr. I. §. 262. p. 688 seqq. ed. tert. Sic III, 143 εὐπετεστέρως; I, 122 θειοτέρως. Ac pertinet huc quoque πλεόνως III, 34, ubi cf. nott. Alia dabit Fritzsche ad Aristoph. Thesmophor. pag. 618.

φῆναι τὸν πόδα. καί κως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε ἐκ τῶν ἄρθρων. νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἑωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας εἶναι πρώτους
263 τὴν ἰητρικὴν τούτοισι ἐχρᾶτο. οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. ἐπ' ἑπτὰ μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ὑπὸ τοῦ παρεόντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίῃσι εἴχετο, τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρως παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκήδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἄγειν

ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε] Ex Herodoto haec refert, notante Wessel., Dio Chrysost. Or. XIV. p. 231 B. LXXVII. p. 652 E. Significatur autem *artuum luxatura*, quae alibi dicitur ἐκβολὴ τοῦ ἄρθρου, *ossis e loco suo motio*, ut v. c. apud Plut. de superstit. pag. 164 E., ubi Wyttenb. in Animadversionibus p. 999, Herodoti et Dionis non immemor, Foesium in Oecon. Hippocr. et Upton. in Indice Epictet. s. v. ἐκβάλλειν laudat.

Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας κ. τ. λ.] Persae cum nulla unquam artis medicae peritiâ valerent, ex quo tempore per Cambysem Aegyptus Persis cognita et regno addita fuit, hinc medicos suos petiisse videntur. Nam Aegyptus singulis singulos corporis partibus adhibebat medicos, medendi arte valde exculta: de qua re vid. nott. ad II, 84. Inde Aegyptii medici prae caeteris arte insignes famâque celebrati esse videntur, usque dum, Dario rege quippe male tractato, Graeci medici eorum in locum succederent. Id quod per Democedem ita potissimum fuisse effectum, valde fit probabile. Tu vid. Brisson. l. l. I. §. 232. 233 coll. Vales. et Lindenbrog. ad Ammian. Marcell. XXII, 16, Kurt Sprengel: Pragmatische Geschichte d. Arzn. etc. T. I. p. 79 et quae alia attuli ad Ctesiam pag. 16. Quibus addere licet Chosroëm, qui insigni modo medicum Graecum est remuneratus, teste Procop. in Goth. IV, 10. Vid. Gibbon: Geschichte etc. X. p. 45 ed. german. — ἐχρᾶτο e Sancrofti libro alteroque dedi cum recentt. edd. pro ἐχρῆτο, quod idem tolli iussit Bredov. p. 380.

στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα] i. e. *torquentes pedem vimque inferentes*, ut scilicet in rectum statum redigerent, ἕλκοντες καὶ βιαζόμενοι τὸ ἄρθρον, ut ait Dio Chrysostomus, qui haec, monente Valcken., l. l. attigit.

ἀγρυπνίῃσι εἴχετο] i. e. *insomniâ laborabat* s. *premebatur*. Tu conf. I, 190. III, 50, ne plura. Alia dabit Stallbaum. ad Platon. Phileb. §. 98. p. 137 a *Cr*. excitatus. — Ad verba ἔχοντί οἱ φλαύρως pertinet Δαρείῳ, in fine enuntiati consulto repetitum ob priora verba nimis remota a verbo ἀγγέλλει.

παρακούσας] παρακούειν, *obiter audire*, post Cattier. Gazophylac. pag. 93 illustravit Fritzsche Quaest. Luce. p. 15.

τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκήδεος] In Dionis loco l. utroque ille dicitur Δημόδοκος, quod nimirum, ut recte iudicat Wyttenbach. ad Plut. Mor. I. p. 550, e Socraticorum lectione *Demodoci* nomen Dioni notius fuerit quam *Democedis*, ut recte ille appellatur ab Herodoto, Timaeo ap. Athen. XII. p. 522 B. et Aelian. V. H. VIII, 17. Add. Kurt Sprengel: Pragmatische Geschichte etc. T. I. p. 349 et Krische: Forschungg. auf d. Gebiete d. alt. Philosoph. I. p. 72 seq. de Democede, qui Pythagorae disciplinae quoque fuit addictus, accurate disputantes. De medicinae schola ea, quae Crotoniensium in urbe iam mature sedem habuit, ex qua et Alcmaeon et *Democedes* prodierint, uterque medica arte libera-

μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑωυτὸν ἐκέλευσε. τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον
ἐν τοῖσι Ὀροίτεω ἀνδραπόδοισι ὅκου δὴ ἀπημελημένον, παρ-
130 ἦγον ἐς μέσον, πέδας τε ἕλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθημένον. Στα-
θέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος, τὴν τέχνην εἰ ἐπί-
σταιτο. ὁ δ' οὐκ ὑπεδέκετο, ἀρρωδέων, μὴ ἑωυτὸν ἐκφήνας
τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ᾖ ἀπεστερημένος. κατεφάνη δὲ τῷ
Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν
ἐκέλευσε μάστιγάς τε καὶ κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον.
Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν ἐκφαίνει, φὰς ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπί-
στασθαι, ὁμιλήσας δὲ ἰητρῷ φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην. μετὰ
δὲ, ὥς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος καὶ ἤπια
μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὕπνον τέ μιν λαγχάνειν ἐποίεε,

liorem in modum tractata et exculta praestans, vid. Unna in: Philologisch-histor. Studien d. Gymnas. zu Hamburg von Petersen (1832.) I. pag. 58 seqq. Caeterum Dahlmann. (Herodot. pag. 50 seq.) existimat, hanc omnem de Democede narrationem, praecipue ea, quae inde a cap. 131 memoriae produntur, Herodoto innotuisse in Magna Graecia commoranti, nisi, quod ab omni abhorret vero, eum iam antea Italiam visisse sumpseris. — Ad locutionem ὅκου δὴ cf. supra III, 121; ad ἐς μέσον III, 62.

Cap. CXXX.

κατεφάνη — τεχνάζειν ἐπιστάμενος] δὲ, quod Schweigh. e duobus Parisinis recepit, retinui cum Dindorfio. Dietschius ad lectionem olim vulgatam τε rediit. „*Dolos et strophas noverat Democedes, ut artis medicae peritiam dissimularet.* Id τεχνάζειν." Sic Wesseling. laudans VI, 1, ubi itidem τεχνάζειν valet *dissimulandi artibus uti.* Conf. etiam II, 121. §. 1. — ἐπιστάμενος, Larchero monente, idem est atque καίπερ ἐπιστάμενος, scilic. τὴν τέχνην, sensus enim est: Dario Democedes (cum negaret artis medicae peritum se esse) nectere dolos videbatur, ut qui satis calleret hanc artem. Paulo ante ὑπεδέκετο est: *ille hoc* (quod sc. artem medicam calleret) *in se non recepit* s. *interroganti negabat.* Haud aliter IV, 167. VI, 69. — „In τεχνάζειν repetitis vocibus τέχνη etc. interposito inest haud insuavis verborum lusus. ἰατρῶν τέχνας novit Plotinus IV, 4, 42." *Cr.* — In verbb. seqq. nota celerem subiectorum, ut dicunt, transitum, nullo pronomine addito; ad κατεφάνη enim mente repetendum ὁ Δημοκήδης, ad ἐκέλευσε autem ὁ Δαρεῖος. Eodem modo paulo post ad ἐπέτρεψε subaud. ὁ Δαρεῖος, ad χρεώμενος — ἐποίεε, ὁ Δημοκήδης.

φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην] Valcken. mavult legi φλ. ἔχειν τῆς τέχνης. Quo tamen non opus, libris praesertim invitis. Vulgata valet: *se non satis peritum esse, quod ad hanc artem attinet, se obiter tantum hanc artem callere.* Alio sensu φλαύρως ἔχειν III, 129 et VI, 135 et φλαύρως ἀκούειν VII, 10, 7 coll. VI, 94. — Ad sequens ἐπέτρεψε Schweigh. suppleri vult ἑαυτοῦ τὸ πρᾶγμα vel potius ἑαυτόν.

ἤπια μετὰ τὰ ἰσχ. κ. τ. λ.] ἤπια φάρμακα, *remedia lenia, lenientia,* iam novit Homerus Ili. IV, 218. XI, 515. 829. 845 sq. et Aeschyl. in Prometh. 481, ubi ἤπια ἀκέσματα. Unde proprium in remediis mitioribus, quae nec igne nec ferro fiunt. Plura Iacobs Lectt. Stobb. p. 32, ubi etiam de translata vocis significatione. — Democedes ita regem sanasse censendus est, ut post remedia violentiora ab Aegyptiis medicis, ut videtur, adhibita nunc Graecorum

*καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγιέα μιν ἐόντα ἀπέδεξε, οὐδαμὰ ἔτι ἐλπί-
ζοντα ἀρτίπουν ἔσεσθαι. Δωρέεται δή μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δα-
ρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι. ὁ δέ μιν ἐπείρετο, εἴ οἱ
διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγιέα ἐποίησε.
ἡσθεὶς δὲ τῷ ἔπεϊ ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἑωυτοῦ
γυναῖκας. παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖ-
κας, ὡς βασιλέϊ οὗτος εἴη ὃς τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. ὑποτύπτουσα*
264 *δὲ αὐτέων ἑκάστη φιάλῃ ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἐδωρέετο*

medicorum ex more et disciplina admoveret alia remedia prioribus opposita, sc. mitigantia, lenientia. Coraës (in nott. ap. Larcher.) utramque vocem, et ἰσχυρὰ et ἤπια, ad curam a Democede adhibitam spectare censet; ut qui post curationem, quam in Dario facere coactus erat (μετὰ τὰ ἰσχυρὰ), ad dolores mitigandos regi dederit narcotici quid (ἤπια), v. c. opium, quo consopiret aegrotum. Ita enim ait praecipi ab Hippocrate De sterilibb. §. 10, Tom. II. p. 623, eamque ipsam esse rationem, quam Herodotus verbis Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος indicet, quamque hodieque quivis boni adhibeant medici. Quam interpretationem, Italo interpreti probatam, num Herodoti verba admittant, ipse viderit vir doctissimus. Equidem adscribam Dionis Chrysost. locum ex orat. LXXVII. p. 653 A. Vol. II. pag. 417 Reisk., ex quo apparet, nec Dionem tale quid, quod Coraës vult, cogitasse. Ita enim ille: Δημόδοκος (cf. supra III, 129) ὁ Κροτωνιάτης (Δαρεῖον) — καταπλάττων καὶ καταιονῶν (i. e. *oblinendo* et *perfundendo;* quae leniora s. ἤπια, opinor, sunt remedia [„De verbo καταιονᾶν s. καταιονεῖν egit Wyttenbach. ad Plutarch. de discern. amico ab adul. p. 550, ubi et Herodoteum et Dioneum locum apposuit." *Cr.*]) καὶ τὰ ἄλλα ἐπιμεληθεὶς δι' ὀλίγων ἡμερῶν ὑγιῆ ἀπέδειξε.

οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα] De verbo ἐλπίζειν conf. nott. ad I, 28. In proxime seqq. cum recentt. edd. ob plurimorum codd. consensum δωρέεται δή μιν pro δέ μιν. — In seqq. ad ζεύγεσι cf. nott. ad III, 76 et ad ἐπιτηδὲς (i. e. *consulto*) cf. VII, 168. 44. VIII, 141 ibique nott.

τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε] Citat h. l. Thomas Mag. pag. 928, quo demonstrat, τὴν ψυχὴν subinde simpliciter valere τὴν ζωὴν (vitam), ubi plura interpretes. Tu conf. supra III, 119. III, 108. I, 24. II, 134. VII, 39.

ὑποτύπτουσα δὲ αὐτέων κ. τ. λ.] Fluctuant in his libri scripti et editi. Nos cum edd. recentt. Gaisfordium secuti sumus et Matth., qui tamen articulum τὸν ante Δημοκ., quem ignorant libri, retinet. Vulgo legitur: τοῦ χρυσοῦ σὺν θήκῃ, quod quomodo explicem, equidem non habeo. Melius Sancrofti liber τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην, cui Gaisfordius, accedente Matth., praeposuit ἐς ex coniectura Toupii in Emendd. Suid. II. pag. 391, qui olim ita locum correxerat: ὑποτύπτουσα — φιάλῃ ἐς τὴν χρυσοθήκην, i. e. *phialam in arcam nummariam submittens.* Qui idem sensus efficitur ea, quam dedimus, lectione, probata illa quidem et Schneidero in Lex. Gr., qui comparat IX, 83 θήκας χρυσοῦ, et multum antea Porsono ad Aristophanis Aves 1145, qui ex Plutarch. II. pag. 982 C. χρυσίου θήκην affert. ὑποτύπτειν quid sit, docent duo loci Herodotei II, 136, ubi vide et VI, 119 et Aristoph. Av. l. l. Nam *phialis tanquam palis usae Darii uxores,* s. *phialis* (ut palis) *in arcam auri plenam immissis, inde egerebant* s. *eiiciebant Democedi auri nummos tam large, ut humum cadentes minister subsequens tolleret sibique colligeret.* Larcherus Toupium secutus ita Gallice explicuit: „C'est mettre la soucoupe sous le tas de pièces d'or et

Δημοκήδεα οὕτω δή τι δαψιλέϊ δωρεῇ, ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατῆρας ἑπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὔνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καί οἱ χρῆμα πολλόν τι χρυσοῦ συνελέχθη.

131 Ὁ δὲ Δημοκήδης οὗτος, ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος, Πολυκράτεϊ ὡμίλησε. πατρὶ συνείχετο ἐν Κρότωνι ὀργὴν χαλεπῷ· τοῦτον ἐπεί τε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν οἴχετο ἐς Αἴγιναν. καταστὰς δὲ ἐς ταύτην τῷ πρώτῳ ἔτεϊ ὑπερεβάλετο τοὺς πρώτους ἰητροὺς, ἀσκευής περ ἐὼν καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν

la retirer aussi pleine qu'il soit possible." Italus interpres Schweighaeuserum se secutum esse ait, quamvis illius interpretatio non prorsus sibi satisfecerit. Ipse locum sic reddit: — „e ognuna di esse attignendo oro con un vassojo dagli scrigni, gliene regalava col vassojo stesso in si largo donamento, che il domestico, il quale lo seguiva etc. etc." Vernacule sic expressit Lange: „Und eine jede von ihnen schöpfte mit einer Schale aus dem Goldkasten und schenkte sie dem Democedes, dass der Diener — sich die Stateren, die von den Schalen herunterfielen, auflas und sich dadurch eine grosse Menge Gold zusammenlas." De phialis conf. quae Wyttenbach. in Select. historicc. pag. 374 seq. et Schneider ad Xenophont. Cyropaed. I, 3, 9. p. 38 ed. tert. monuerunt. Frequenter reperiri per antiquitatem inter dona solemnia admonuit Krause Angeiolog. pag. 60. 61. Et Valcken. quoque phialarum amplam fuisse notavit capacitatem, sed latam figuram palarum instar, quare in Numer. IV, 14: Hebraeorum vocem כַּפִּים, qua palae designantur, φιάλας reddunt interpretes Graeci: eodem monente Valcken., qui alia praeterea affert. Ad vocem χρῆμα conf. III, 109.

στατῆρας] Attici stateres aurei (quorum tamen nullus hodie superest) pondus habebant *duarum*, valorem autem *viginti* drachmarum (4 Thal. 20 gross. Saxonn., s. 8 floren. 41 cruciger.). Quibus aequales pondere et valore veteres faciunt aureos Persicos sive stateres s. daricos, quorum adhuc nonnulli supersunt auri probitate insignes. Ita Wurm. de pondd. etc. rat. pag. 57. 58. στατῆρας quos Noster vocat, nullos alios esse posse nisi daricos i. e. numos aureos a Dario cusos, sponte intelligitur. Quales cum adhuc asserventur in Vindobonensi Museo, Eckhel (Doctr. num. I, 3. p. 553) accuratius inquisivit in eorum valorem, quem eo ferme quo diximus modo constituit: quamquam hos daricos non genuinae notae Persicae esse, sed a Graecis in Asia sub Persarum imperio viventibus cusos alii contendunt. Cf. Hall. Litt. Zeit. 1825. nr. 64. pag. 522. — Ad verba χρῆμα πολλόν τι conf. nott. ad III, 109.

Cap. CXXXI.

Πολυκράτεϊ ὡμίλησε] De Polycrate poëtas, artifices, doctos viros, ut mos fuit Graecorum tyrannorum, colente et observante conf. nott. ad III, 121. De *Democede* cf. ad III, 129 nott.

πατρὶ συνείχετο — ὀργὴν χαλεπῷ] i. e. premebatur, male tractabatur a patre, qui dura erat indole s. iracunda. Conf. VI, 12. I, 214. Ad vocem ὀργὴν conferri possunt, quae ad I, 73 adscripsimus. Verba καταστὰς δὲ ἐς ταύτην valent: *cum in hanc insulam transgressus sedem ibi fixisset*. De dativis, qui sequuntur, tempus declarantibus (τῷ πρώτῳ ἔτει — δευτέρῳ — τρίτῳ — τετάρτῳ) satis monuit Kuehner Gr. Gr. § 569.

ἀσκευής περ ἐών] i. e. *cum eo*, quo opus est ad artem medicam exercendam, *apparatu* s. *supellectile careret* (tanquam profugus, qui sua secum ferre haud poterat): quod ipsum vel

ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλήϊα. καί μιν δευτέρῳ ἔτεϊ ταλάντου Αἰγινῆται δημοσίῃ μισθεῦνται, τρίτῳ δὲ ἔτεϊ Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ Πολυκράτης δυῶν ταλάντων. οὕτω μὲν ἀπίκετο ἐς τὴν Σάμον. Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ

disertius declarant verba sequentia: καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλήϊα, i. e. *cumque iis instrumentis, quae ad hanc artem pertinent, plane destitutus esset.* Etenim apud veteres Graecos medicosque Hippocraticos medicina et chirurgia ita coniuncta fuit, ut utramque unus idemque exerceret: inde medicus necesse erat haberet ἰατρεῖον, i. e. officinam quandam ad omne genus curationum instituendarum aptam et accommodatam, machinis et instrumentis necessariis instructam ipsisque medicamentis refertam: in quam ipsam aegri se reciperent et e qua peterent medicamenta, ab ipso medico parata. Tu vid. Becker. Caricl. III. p. 54 ed. Hermann. et Littré Oeuvres d'Hippocrate T. V. p. 25 seqq. His igitur omnibus adiumentis et tali officina ad artem exercendam apta caruisse Democedem, Herodoti verba declarant.

δημοσίῃ μισθεῦνται] i. e. *publice eum talento conducunt.* Ad formam μισθεῦνται conf. Bredov. pag. 391. Ad rem Wesseling. e Strabone IV. p. 273 s. 181 C. (ubi vide Casaubonum) notat, medicos olim publice fuisse conductos. Add. Diodor. Sicul. XII, 80. Atque huiusmodi medici, qui publice conducti pauperes curabant, dicuntur οἱ δημοσιεύοντες, vid. Aristophan. Acharn. 1029 ibique Schol. coll. Plut. 407 Plat. Politic. pag. 259 A. Tu conf. de his Welcker: Kleine Schrift. III. p. 230 seq., Becker. Charicl. III. p. 50 seq. ed. Hermann., Rangabé Antiquit. Helleniq. II. pag. 35. 99. Graecos nummos, si ad nostram monetam revocaris, unum talentum *Atticum* (quod hîc quidem intelligendum esse iure nobis sumere posse videmur) conficiet 1447 imperiales (Saxonn.) et 16 gross. Saxonn., s. 2605 floren. 50 crucigg.; centum minae aequabunt 2412 imperiales 19 gross. Saxonn. 4343 florenn. 3 crucigg., et duo talenta 2895 imperr. 9 gross. Saxonn., 5211 florr. 39 crucigg. Ita Wurmius de pond. rat. p. 55 sq. 208 sq. Add. Boeckh. Metrolog. Untersuch. p. 79 et Staatshaush. d. Athen. I. p. 169, qui idem Atticum talentum h. l. intelligi vult, quod ferme aequat mille quingentos imperiales. At exstitit Valcken., qui ut Polycratem non miratur de male quaesitis adeo munificum fuisse in medico remunerando, ita Aeginetarum atque istius temporis Atheniensium maxime miratur tantam munificentiam, indeque suspicatur, summam pecuniae hîc ab Herodoto nimis amplificatam fuisse, quoniam, dum opes Atheniensium maxime florerent, legatis in diem, teste Aristoph. Acharn. 66, *duae* datae fuerint drachmae (quod ne duodecim quidem grossos efficit s. 52 crucigeros), et medicis vix ulla tum publice data fuerit merces, coll. Aristoph. Plut. 408 Et quaerit idem Valcken., unde omnino illa aetate, scil. ante bella Persica, in Atheniensium aerarium tanta devenerit pecuniae vis, ut peregrino medico, quem ad rem fuisse valde attentum haud aegre concedo, tantum salarium annuum adsignare potuerint. Quae quam vere sint disputata, vix in dubium revocari poterit; ne vero ipsum incriminemur Herodotum talia enarrantem sive amplificantem, obstat, quod a Dahlmanno probabiliter disputari ad III, 121 diximus, Herodotum scil. in Magna Graecia ab ipsis, quod suspiceris licet, Crotoniatis talia accepisse, qui popularis sui nomen ut celebrarent eiusque laude nimis aucta, uti fieri solet, gloriarentur, talia sparsisse putandi sint.

δυῶν ταλάντων] Ad formam δυῶν (ita enim plurimi libri) cf. Bredov. p. 278 seq., qui hac genitivi forma Nostrum semper usum esse docet.

ἀνδρὸς οὐκ ἥκιστα Κροτωνιῆται ἰητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὦν τοῦτο, ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἰητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ Κυρηναῖοι. κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων
132 πρῶτοι. Τότε δὴ ὁ Δημοκήδης, ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξιησάμενος

Κροτωνιῆται — εὐδοκίμησαν] Florentinus liber: οὐχ ἥκ. Κρ. ἰητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑ. εἶναι, mediis intermissis. E Sancrofti libro enotatur: ἰητροὶ εὐδ. καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλ. εὐφημίζοντο, non male illud quidem, Wesseling. iudice, sed quod ex critici interpretamento natum videatur. Ad argumentum idem Wesselingius, Clericum Hist. med. II, 2. pag. 79 conferens, Democedem et Crotoniatas medicos dicit plura scholae Italicae videri debuisse: affert dein Pythagoram Crotone tunc temporis docentem, Milonem Democedis socerum (infra 137) et illustrem in Pythagorae rebus memoriam Democedis apud Iamblichum Vit. Pyth. cap. 35. §. 257. p. 207 Kust. [„ubi miror Kiesslingium p. 506 intactum reliquisse Δημοκλήδους, cum meliores libri mss. exhibeant Δημοκήδους, et ita haud dubie etiam cum Scaligero lectum voluit Wesseling." *Cr.*]. Tu conf., quae de his disseruit Unna eo loco, quem ad III, 129 laudavimus; quem ibidem quoque excitavimus Krische, is hanc Herodoti laudem de Crotoniatis et Cyrenaicis medicis ad Pythagoricos potissimum referri vult, qui cum philosophiae studio artem medicam coniunxerint famamque inde adepti sint.

καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον] Attigit Eustathius ad Dionys. Perieg. 419. Hanc vero Argivorum laudem ad tibicinum artem potissimum pertinuisse statuit C. O. Müller. Dor. II. pag. 332. 338. 544, cum vel tibiarum genus quoddam inde Argivum dicatur. Laudat idem artifices Argivos complures, *Sacadam*, qui carmina ad tibiam canenda fecerit ipseque cecinerit circa Olymp. XLVIII, *Hieracem*, harmoniae musicae, ad quam tibia accedente Argis cantabat in festo Stheniorum, auctorem, *Aristonem*, et ipsum tibicinem priscum, cuius mentio aliquoties fit. De Sacada vid. Plutarch. De music. cap. 8. 9 ibique Volckmann. pag. 86. 90. 129, ubi etiam de Hierace et Aristone nonnulla attulit ac tibicinum Argivorum gloriam vel postera aetate perdurasse monuit. Neque vero ad unam tibicinum artem laudem in re musica Argivis tributam pertinere credam, cum iidem mulctam imposuisse dicantur, si quis quid in musicam deliquisset, eumque punivisse narrentur, qui primus aggressus fuisset pluribus quam septem ab ipsis receptis fidibus uti et ad Mixolydium tonum alludere, teste Plutarch. De music. 38. p. 1145. Unde lyram quoque Argivos tractasse patet. Quod vero Herodotus hanc Argivorum laudem in re musica ad Polycratis aetatem refert, Clinton (Fast. Hellen. p. 19 ed. Krueger.) id tempus potissimum respici vult, quo Telesilla poëtria floruit, circa Olymp. LXVII, 3 sive 510 ante Chr. n. *Cr.* ad h. l. excitaverat Iablonski Vocc. Aegyptt. p. 36 seqq., qui ex Aegyptiaco sermone repetens vocem Ἄργος *musicum* significare coniecerat. De quo ipse viderit vir doctus. — Ad ipsam locutionem, qua Noster utitur: ἤκουον — εἶναι — πρῶτοι, i. e. *primi inter Graecos ferebantur arte musica*, conf. quae similia leguntur apud Nostrum VIII, 93: ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα Αἰγινῆται coll. VI, 86, 1, et II, 173: ἄμεινον ἤκουες coll. IX, 79; κακῶς ἤκουσε III, 120.

CAP. CXXXII.

Τότε δή] E Florent. Schweigh. et Gaisf. receperunt δὲ, quod etiam Dindorf. et Dietsch. dederunt. Equidem cum Matthiaeo vulgatam hîc retinere malui.

Δαρεῖον, οἶκόν τε μέγιστον εἶχε καὶ ὁμοτράπεζος βασιλέϊ ἐγεγόνεε, πλήν τε ἑνὸς τοῦ ἐς Ἕλληνας ἀπιέναι πάντα τὰ ἄλλα οἱ παρῆν. καὶ τοῦτο μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἰητροὺς, οἳ βασιλέα πρότερον ἰῶντο, μέλλοντας ἀνασκολοπιεῖσθαι, διότι ὑπὸ Ἕλληνος ἰητροῦ ἑσσώθησαν, τούτους βασιλέα παραιτησάμενος
205 *ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ μάντιν Ἠλεῖον Πολυκράτεϊ ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοισι ἐρρύσατο. ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκήδης παρὰ βασιλέϊ.*

ὁμοτράπεζος] Summum hoc apud Persas censebatur, si quem e maxime fidelibus rex honore ad mensam cum ipso accumbendi designaret. Vid. Herodot. V, 24. Testantur loci collecti a Kruegero (ad Xen. Anab. I, 5. 15) et a Sturzio in Lex. Xenoph. III. p. 285, ubi potissimum conf. Cyrop. VII, 1. 30 et Anab. I, 8, 18; 9, 17. Ctes. Perss. Excerptt. §. 41. Heeren. Ideen I, 1. p. 217. Inde suspicor et Ctesiam Cnidium, qui multo post Artaxerxi medebatur (Plut. Artax. 14 in 18. 21), simili honore a rege Persarum affectum fuisse; ipsumque Hippocratem talia nacturum fuisse, si ad regis aulam accedere conditionesque oblatas (nam *ἰσότιμον Περσέων τοῖς ἀρίστοις* eum reddere voluit rex, vid. Opp. Hippocr. II, 1272. ed. Genev. 1662) recipere voluisset. — In proxime seqq., ubi Sancrofti liber affert: *πλήν τε ἑνὸς τούτου τοὺς Ἕλληνας*, veram inde scripturam refici posse putat Eltz (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. T. IX. p. 131): *πλήν τε ἑνὸς τούτου τοῦ ἐς Ἑλλ. ἀπ.*, i. e. *praeter hoc unum*. Equidem hac mutatione opus non esse arbitror.

μέλλοντας ἀνασκολοπιεῖσθαι] In duobus libris *ἀνασκολοπίζεσθαι*. De futuri forma conf. III, 83 et quae plurima e Nostro affert Bredov. pag. 378. In Herodoti loco infinitivus futuri medii pro passivo accipi debet, de quo usu Duker. ad Thucyd. II, 87 et VII, 25. Quibus alia addit Poppo in ed. Thucyd. I, 1. p. 192. Conf. Thucyd. I, 68 et quae ad Herodot. III, 83. V, 35 afferuntur. Copiosius de hoc Graecorum usu disseruit Ianson in Jahrbb. f. Phil. u. Paedag. Supplem. XIX. p. 506 seqq. ac praecipue p. 510 seqq. — Ad argumentum loci pertinet Dio Chrysost. Orat. 77. p. 653. — *ἀνασκολοπίζειν, e palo suspendere*, idem quod *ἀνασταυροῦν*, ut apparet ex IX, 78. Add. III, 159. IV, 43. 202, quibuscum confer, quae de hoc supplicii genere diximus ad I, 128. Quod vero rex iratus tale de Aegyptiis medicis supplicium sumi voluerit, id a regum orientalium ratione haudquaquam abhorret. Sic, uti hoc utar, rege mortuo, medicos, quod scilicet regis mortem non impedierint, summo loco apud Persas deiici, non aliter atque astrologos, quod scil. regis obitum non praedixerint, docet Rosenmueller: Alt. u. Neu. Morgenl. T. IV. p. 352. nr. 1081 ad Daniel. V, 13.

βασιλέα παραιτησάμενος] i. e. *deprecatus apud regem pro illis*, ut scil. veniam iis daret rex, supplicium remitteret. Cf. I, 90. 24. VI, 86. §. 3. IV, 146. V, 33: *παραιτέετο τὸν Πέρσην*, *Persam exorare nitebatur poenam deprecando*, ut reddit Valckenarius citans Schol. in Aristoph. Vesp. 1249. Xenoph. Memorab. II, 2, 14 et Zonaram pag. 1520. Siebelis ad Pausan. I, 10. §. 5 ita vim verbi *παραιτεῖσθαι* explicuit: *ab aliquo precibus aliquid impetrare studere.* — Mox e Florent. cum recentt. edd. *ἐπισπόμενον* (qui secutus erat Polycratem sc. ad Oroetam) pro *ἐπισπώμενον* recepimus. Vid. nott. ad I, 91. III, 14.

ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα] Pro *τῷ βασιλέϊ* cum recentt. edd. restituimus *παρὰ βασιλέϊ*, hoc fere sensu: Erat vero Democedes *apud regem vir maximae auctoritatis, plurimum pollebat apud regem.* Conf. III, 137 in fin.: *οὔνομα πολλὸν παρὰ βασι-*

133 Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα τάδε ἄλλα συνήνεικε γενέσθαι. Ἀτόσσῃ τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ, ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφυ φῦμα· μετὰ δὲ ἐκραγὲν ἐνέμετο πρόσω. ὅσον μὲν δὴ χρόνον ἦν ἔλασσον, ἡ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἔφραζε οὐδενὶ, ἐπεί τε δὲ ἐν κακῷ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκήδεα καί οἱ ἐπέδεξε. ὁ δὲ φὰς ὑγιέα ποιήσειν ἐξορκοῖ μιν, ἦ μέν οἱ ἀντυπουργήσειν ἐκείνην τοῦτο, τὸ ἂν αὐτῆς δεηθῇ· δεήσεσθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ
134 φέροντα. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγιέα ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὴ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκήδεος ἡ Ἄτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε· Ὦ βασιλεῦ, ἔχων

λέϊ. Kuehner. Gr. Gr. §. 506, 2. Add. J. Fr. Gronov. Observatt. IV, 15. pag. 250, qui comparat Latina vocabula *negotium*, *res* eodem modo adhibita.

CAP. CXXXIII.

Ἀτόσσῃ] Conf. III, 88 ibique nott. φῦμα in seqq. notat *tuber*, *vomicam*. Conf. Aelian. V. H. XII, 1 circ. init. Hippocrat. De nat. puer. p. 390. T. I, et quae de ipsa vocis scriptura monuit Lobeck in Programm. de nominibb. in μα exeuntibus Diss. II. p. 4. 5. (Regimont. 1834.). Excitavit Wesseling. hanc in rem Plin. H. N. VII, 50 eadem spectantem, quae Plut. II. p. 89 C. (ubi cf. Wyttenbach. pag. 624 Animadvss.). Apud Athen. XII. pag. 522 B. simpliciter τὸν μαστὸν ἀλγήσασα dicitur. De voce μαστὸς conf. nott. ad IV, 202.

ἐνέμετο πρόσω] Quod aliis plerumque profuit ruptum tuber (cf. Wyttenbach. l. l.), id Atossae incommodum auxit. Dicitur verbum νέμεσθαι de ulceribus latius serpentibus corpusque sensim sensimque depascendo absumentibus. Cf. Wyttenbach. ad Plut. S. N. V. pag. 16. Plutarch. Pericl. 34 coll. Artax. 16. 23. Camill. 34.

ἡ δὲ κρύπτουσα] De usu particulae δὲ consul. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 96 coll. Herod. II, 39 ibique nott. III, 147.

ἐξορκοῖ μιν, ἦ μέν οἱ] Male in nonnullis libris ἐξορκεῖ. Valet autem ἐξορκοῖ μιν: *ad iusiurandum eum adigit*, *iureiurando eum adstringit*, ut IV, 154. VI, 74. Mox cum recentt. edd. scripsimus ἦ μὲν pro vulg. ἦ μὴν, cf. III, 66 ibique nott.

τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα] Plane sic Noster III, 131: ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλήϊα. Optimi quique libri, in quibus Mediceus, Florentinus, praepositionem ἐς addunt in Aldina aliisque omissam, ad quam tuendam Schweigh. confert I, 10. IV, 90 et Markland. ad Eurip. Suppl. 295. Ac monuit quoque Valcken., saepenumero verbis ἔχειν et φέρειν adiici a Nostro praepositionem in diversis loquendi formis, in quibus illa significet: *spectare* vel *pertinere*, ut II, 52. IX, 42. 32. V, 92. §. 3. VIII, 37 et apud Pausaniam, talia crebrius imitantem: de quo plura Siebelis ad Pausaniam I, 2. §. 4. Contra, quae *habent* vel *adferunt ignominiam*, ea sunt αἰσχύνην ἔχοντα vel φέροντα, in quibus valde dubitari poterit, auctore Valcken., an locum suum praepositio ἐς possit tueri. Idem laudat Thucyd. I, 5. Aelian. V. H. I, 21. Wesseling. citaverat Eurip. Hec. 1241 et Platon. Menex. pag. 247 A. — Inde Matth. praepositionem abiecit, nec aliter hunc l. laudavit, ubi de participii usu agit, in Gr. Gr. §. 559 init. p. 1104. Equidem cum omnibus recentt. edd. praepositionem ἐς retinendam duxi.

CAP. CXXXIV.

προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ] Ad vocem

δύναμιν τοσαύτην κάτησαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. οἰκὸς δέ ἐστι ἄνδρα καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων δεσπότην φαίνεσθαί τι ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι, ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἄρχονται. ἐπ' ἀμφότερα δέ τοι φέρει ταῦτα ποιέειν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστέωνται ἄνδρα εἶναι τὸν προεστεῶτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ, μηδὲ σχολὴν ἄγοντες ἐπιβουλεύωσί τοι. νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον,
206 ἕως νέος εἶς ἡλικίην· αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδαχῆς ἔλεγε. ὁ δ' ἀμείβεται τοισίδε· Ὦ γύναι, πάντα, ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοέω ποιήσειν, εἴρηκας. ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι ζεύξας γέφυραν ἐκ τῆσδε τῆς ἠπείρου ἐς τὴν ἑτέρην ἤπειρον ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι· καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελεύμενα. Λέγει Ἄτοσσα τάδε· Ὅρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτην

κοίτῃ cf. I, 9 ibique nott. In seqq. κάτησαι valet: *otiosus sedes*, *nihil agens* sive *moliens*, quam verbi καθῆσθαι significationem uno verbo attigisse satis erit. Cf. III, 151 et Sturzii Lex. Xenoph. T. II. p. 606. Mox pro εἰκὸς e Florent. nunc iure receptum οἰκός.

ἐπ' ἀμφότερα δέ τοι φέρει ταῦτα ποιεῖν] i. e. *ad utrumque tibi sane hoc prodest facere*. Conf. IV, 129. Inde in uno libro συμφέρει pro φέρει, quae lectio interpretamentum redolet. In seqq. omnes libri ἐπιστέωνται, quod mendosum habent Dindorf. (Commentat. pag. XXIV, quamquam ipse in textu exhibuit ἐπιστώνται pro ἐπίστωνται) et Bredov. p. 400 corrigentes ἐπίστωνται. Equidem in talibus cum Dietschio malui vulgatam lectionem retinere.

αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι κ. τ. λ.] Admonuit huius sententiae, quae sane Graeca magis videtur atque Herodotea, quam mulieris Persidis, Eustath. ad Od. II, 315. p. 1447, 28 s. p. 98, 32. Et conferas quoque Scholia Veneta Villois. ad h. l. Caeterum prorsus similis Democriti exstat sententia apud Stobaeum Tit. 116, 45. p. 592 s. p. 437. T. III ed. Gaisf. (cf. Fragmm. Democrit. p. 316 ibique Mullach, qui huius sententiae auctorem habet Herodotum) itemque Galeni De Hippocr. et Plat. dogm. I. p. 323; nec aliena sunt, quae interprr. laudant, Aristotelica in Polit. II, 7. Heraclid. Pont. Allegor. p. 485 et e Romanis potissimum Lucret. III, 447 coll. Liv. VI, 23. — Verbum ἀπαμβλύνειν (*hebetare*) hac significatione illustrat, aliis locis appositis, Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli S. c. Th. 712. Ad verba ὦ γύναι cf. III, 119. I, 111 ibique adscripta.

ζεύξας γέφυραν] Exstat eadem locutio, quae valet *iungere pontem* (ratibus scil. adductis), IV, 88. 97. 118. VII, 36. 34. Conf. etiam nott. ad IV, 83. De usu perfecti (βεβούλευμαι, i. e. *constitutum habeo*) monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 439. not. 2. Et conf. quoque Bredov. p. 25 bene monentem de significatione deliberandi secum et hac ex deliberatione aliquid constituendi, quae in medio hoc verbo inest; passivo sensu τὰ βεβουλευμένα Noster dixit IV, 120. 125. 128 aliisque locis ab eodem Bredovio allatis. — In seqq. ὀλίγου χρόνου est: *brevi tempore*, *intra breve temporis spatium*; conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 524. Herod. IV, 151. VI, 58.

ἐπὶ Σκύθας — ἔασον] Valcken.

ἰέναι ἔασον· οὗτοι γὰρ, ἐπεὰν σὺ βούλῃ, ἔσονταί τοι. σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι· ἐπιθυμέω γὰρ, λόγῳ πυνθανομένη, Λακαίνας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. ἔχεις δὲ ἄνδρα ἐπιτηδεώτατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα τῆς Ἑλλάδος καὶ κατηγήσασθαι τοῦτον, ὅς σευ τὸν πόδα ἐξιήσατο. Ἀμείβεται Δαρεῖος· Ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασκόπους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἄμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ, τῷ σὺ λέγεις, πέμψαι ἐς αὐτοὺς, οἳ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελέουσι ἡμῖν. καὶ ἔπειτα
135 ἐξεπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέψομαι. Ταῦτα εἶπε· καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίεε. ἐπεί τε γὰρ τάχιστα ἡμέρη ἐπέλαμψε, κα-

citans h. l. ad I, 53. ἔασον tantundem fere valere ait a'que ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιῆσαι: *Iam tu mitte, missam fac priorem expeditionem in Scythas.* Revocavi cum recentt. edd. ἐπὶ Σκύθας a Schweigh. mutatum ex aliquot libris in ἐς Σκύθας. Pro ἰέναι Bekkero praestare videtur εἶναι, respicienti opinor ad I, 153, ubi vid. nott. Libri scripti non accedunt, quorum ad auctoritatem recentt. edd. quoque retinuerunt omnes ἰέναι, quod haud scio an hoc loco aeque opus sit ad ἐπὶ Σκύθας atque antea στρατεύεσθαι ad ἐπὶ Σκύθας. Ad locutionem τὴν πρώτην confer Kuehner. Gr. Gr. §. 554. not. 2.

σὺ δέ μοι — στρατεύεσθαι] Simili modo Noster VII, 159, ubi vid. nott. I, 55. V, 105. IV, 163. IV, 126, ne plura. Mehler in Mnemosyn. V. p. 72 ante στρατεύεσθαι inseri vult πρῶτα. Ad argumentum conferri poterit Dinonis locus apud Athen. XIV. cap. 18. pag. 652 B. C., ubi alia etiam proferuntur, quibus regem induxerint ad bellum Graecis inferendum. Et monet quoque de ancillis *Atticis* et *Ionicis* ab Atossa sibi expetitis et de belli Persici origine Aelian. H. A. XI, 27, notante Wessel., qui Claudian. in Eutrop. II, 200 haec attigisse putat. — Ad κατηγήσασθαι conf. nott. ad II, 56; ad ἀποπειρᾶσθαι nott. ad III, 119; ad ἄμεινον εἶναι *(conducere, utile esse)* cf. I, 187 ibique nott. III, 148.

— In fine cap. uno verbo attigisse satis erit vim praepositionis ἐξ in verbis compositis ἐξαγγελέουσι et ἐξεπιστάμενος, ut infra III, 137 in ἐκμαθεῖν.

CAP. CXXXV.

καὶ ἅμα ἔπος κ. τ. λ.] In h. l. scriptura libri valde fluctuant, quorum nonnulli post ἔπος inserunt sive εἶπε sive ἔφα. Quo neutro opus, cum ex proxime antecedentibus facile repeti possit εἶπε atque omnino proverbialis sit locutio, plane ut Latinum: *dictum, factum.* Itaque hanc quam dedimus verborum lectionem unam veram esse pronuntiat quoque Bredov. p. 85. Nec opus rescribere cum Valcken., probante quamvis Schaefero ad Dionys. Halic. de compos. verbb. p. 33, ταῦτα εἶπε· ἅμα τε ἔπος ἔφατο καὶ ἔργον ἐποίεε: *ista dixit, et simul atque dixisset, rem aggrediebatur.* Idem Valcken. conferri vult ob locutionis similitudinem I, 112. IV, 150. VIII, 5, alia id genus. Formulae fontem Homericum esse quivis sentiet. Cf. Iliad. XIX, 242, ubi dudum animadvertit Eustath. p. 1182, 30 s. 1248 fin. Herodotea tangens. Add. Pind. Pyth. IV, 185 seq. (105) οὔτε ἔργον οὔτ' ἔπος εὐτράπελον κείνοισι εἰπών, ubi Boeckh. apte admonuit Herodotei loci, et ipsum Herodotum IV, 139: ἔδοξέ σφι — τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα προσθεῖναι.

ἐπέλαμψε] Idem verbum VIII, 14.

λέσας Περσέων ἄνδρας δοκίμους πεντεκαίδεκα, ἐνετέλλετό σφι, ἑπομένους Δημοκήδεϊ, διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, ὅκως τε μὴ διαδρήσεταί σφεας ὁ Δημοκήδης, ἀλλά μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσι. ἐντειλάμενος δὲ τούτοισι ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκήδεα, ἐδέετο αὐτοῦ, ὅκως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπιδέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἥξει. δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφεοῖσι ἐκέλευε
267 πάντα τὰ ἐκείνου ἔπιπλα λαβόντα ἄγειν, φὰς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα ὁλκάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι, πλήσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλεύσεσθαι. Δαρεῖος μὲν δή, δοκέειν ἐμοί, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπηγγέλλετό οἱ ταῦτα. Δημοκήδης δὲ δείσας, μή εὖ ἐκπειρῷτο Δαρεῖος, οὔ τι ἐπιδραμὼν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέκετο· ἀλλὰ τὰ

130. Conf. I, 190, ubi est *ὑπέλαμπε*, et VII, 13.

ὅκως τε μὴ] Scripsimus cum recentt. edd. e quorundam librorum auctoritate, probante Struvio Opuscc. II. p. 72, *διαδρήσεται* et *ἀπάξουσι* pro *διαδρήσηται* et *ἀπάξωσι*. Tu conf. III, 36 (ibique nott.). 140. Sic paulo post *ἐδέετο αὐτοῦ ὅκως — ἥξει*. Ad vocem *ἔπιπλα* in seqq. cf. I, 94 ibique nott. Ad verborum ordinem insignem *πᾶσαν — τὴν Ἑλλάδα* conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 865. Haud aliter fere infra III, 139: *λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος πυρρήν*.

φὰς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια] Vulgo *πολληπλήσια*, cuius loco ex uno Sancrofti libro Gaisf. recepit *παραπλήσια*, quod mihi e glossa natum videtur. Equidem ex Florentino aliisque exhibere malui *πολλαπλήσια*, quamquam Gaisf. Iones dixisse statuit *πολλαπλάσια*, non *πολλαπλήσια*, cum antepenultima huius vocis corripiatur. Quod falso statui docuit Bredov. p. 134, ubi vid. plura.

πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα] Verba *ἐς τὰ δῶρα* Schweigh., qui olim interpretatus erat: *ad transferenda dona*, posthac rectius verti monuit (in Lexico Herod. II, 293): *ad illa dona s. donis illis sese adiecturum onerariam navem*. Est enim haec Herodoti sententia: praeterea (i. e. praeter ea, quae rex ipsi promiserat) quod attinet ad illa dona (quae patri fratribusque destinata secum avecturus erat), rex onerariam navem una se illi attributurum esse dixit. — Quod olim vulgatum erat *συμβαλλέεσθαι* reieci, cum Larchero et recentt. edd. scribens *συμβαλέεσθαι*, quod duo offerebant Parisini; vid. etiam Bredov. p. 365. 375. Eustathius, qui h. l. citat ad Iliad. p. 741, 83 s. 638, 15, praebet *συμβαλεῖσθαι*, Florentinus *συμβαλέσθαι*. Ad significationem verbi conf. VII, 29 et IV, 50. — In seqq. *πλεύσεσθαι* retinui, ubi recentt. edd. *πλώσεσθαι*; Sancrofti liber habet *πλεύσασθαι*. Pro *ἐπαγγέλλετο* dedi *ἐπηγγέλλετο*, ut recentt. edd. quoque exhibent; vid. Bredov. pag. 296.

δείσας μή εὖ ἐκπειρῷτο] Pro *εὖ*, ut olim vulgatum, nunc rectius editum *εὖ*, quod pro *οὐ* positum hoc uno loco obvium notat Bredov. pag. 281. Ad *ἐκπειρῷτο* conf. III, 119.

οὔτι ἐπιδραμὼν] *ἐπιτρέχειν* est h. l. *cupide involare, arripere:* de qua notione Wess. laudat VIII, 32 et Aristid. T. II. p. 401 ed. Iebb. Schweigh. Appian. citat Punic. 94, Larcherus Facium ad Pausan. IX Tom. p. 65. not. 18. Ad *τὰ διδόμενα* (i. e. quae *offerebantur*) cf. III, 148 et IV, 162 ibique nott. *κατὰ χώρην καταλ.* valet *suo loco intacta relinquere*, ut I, 17. IV, 135 coll. VII 95. — Verba *ἐς τὴν δωρεὴν*

μὲν ἑωυτοῦ κατὰ χώρην ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι· τὴν μέν τοι ὁλκάδα, τήν οἱ Δαρεῖος ἐπηγγέλλετο ἐς τὴν δωρεὴν τοῖσι ἀδελφεοῖσι, δέκεσθαι ἔφη. ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν.

136 Καταβάντες δ' οὗτοι ἐς Φοινίκην καὶ Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν παντοίων ἀγαθῶν. παρεσκευασμένοι δὲ πάντα ἔπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα· προσίσχοντες δὲ αὐτῆς τὰ παραθαλάσσια ἐθηεῦντο καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς ὅ, τὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ οὐνομαστότατα θεησάμενοι, ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίης ἐς Τάραντα.

valent: *ad dona perferenda fratribus*. De usu praepositionis admonuit Kuehner. Gr. Gr. §. 560. not. 4.

Cap. CXXXVI.

Καταβάντες δ' οὗτοι ἐς Φ.] Revocavi cum recentt. edd. lectionem *δ' οὗτοι* pro *δὲ οὕτω*, quod nonnulli libri praebent.

γαυλὸν μέγαν] *γαυλὸν* (*πλοῦν φοινικικόν*, ut Gloss. Herodd. reddunt) plane ut *ὁλκάδα navem* dici *onerariam*, minorem triremi, scribit Wesseling., laudans Etymolog. magn. p. 222, 28 et Alberti ad Hesych. s. v. Adde Herod. III, 137. VIII, 97. VI, 17. Plutarch. II. p. 466 C. Vid. quoque Letronne: Recherches sur Dicuil pag. 126, qui de hac voce exposuit, qua navigii genus Phoenicibus usitatum ad merces transportandas designatur, Hesychio aliisque Graecis grammaticis testibus, qui de stirpe vocis quoque quaesiverunt, quam Graecam esse negat Letronne, qui cum Wesselingio ex Hebraica radice גל i. e. *Gol* s. *Gaul*, quae ad cavitatem s. rotunditatem pertinet, vocem repeti mavult, auctore Bocharto in Geograph. sacr. II. pag. 738, 73. Plura de hac voce nunc disputavit Movers: Die Phoenizier II, 3. pag. 158 seqq.; apud Phoenices scribi גַּוְּל i. e. *Gawwal*, quod ad *τὸ στρογγύλον* accedat, idem admonuit; add. eundem pag. 164 seq. „Contra *γαῦλος* dicitur *ποιμενικὸν ἀγγεῖον*, vid. Glossas et reliqq. in Stephani Thes. L. Gr. p. 2893 ed. Londin. Adde Scholiast. in Aristophan. Avv. et interprr. vs. 597 et Festum p. 159 Dacerii.“ *Cr.* Tu conf. Herodot. VI, 119 ibique nott.

προσίσχοντες] i. e. *navem appellentes, admoventes* (nam accusativus *τὰ παραθαλάσσια* pendet a sequenti verbo *ἐθηεῦντο*, ad quod cf. nott. ad I, 10). Ita Noster VI, 99. 119. IV, 76. 157.

καὶ ἀπεγράφοντο] i. e. *sibi descripserunt*, *quae viderant; in tabulas referri* (a scribis) *iusserunt*. Cf. II, 145. VII, 100 ibique nott. Mox Schaefero auctore recepi *οὐνομαστότατα*, quod etiam dedit Dietsch. addicente Sancrofti libro et Vindobonensi, qui uterque exhibet *ὀνομαστότατα*, quo eodem superlativo Noster usus est I, 178. II, 178. Olim legebatur *οὐνομαστά*, quod retinuit Dindorf. *θεησάμενοι* intactum reliqui cum Bredov. p. 46; Dindorf. et Dietsch. dederunt *θηησάμενοι*.

τῆς Ἰταλίης ἐς Τάραντα] Nomen *Italiae* pluribus locis apud Herodotum occurrit (ut infra IV, 15. V, 43. VI, 126. VIII, 62), eoque designatur non omnis, quae a nobis nuncupatur *Italia*, sed *Italia australis*, a Graecis colonis culta, unde etiam ipsius Graeciae nominetur pars. Conf. Bredov. Geograph. Herod. spec. pag. XXIII, ubi vide plura. Herod. I, 167 et 23. Soph. Antig. 1035. Ad has vero inferioris Italiae urbes regionesque, maritimas praesertim, Herodotum, qui vix interiora atti-

Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥηστώνης τῆς Δημοκήδεος Ἀριστοφιλίδης, τῶν
Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς, τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσε τῶν
Μηδικέων νεῶν, τοῦτο δὲ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε, ὡς κατα-
σκόπους δῆθεν ἐόντας. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἔπασχον, ὁ Δη-
μοκήδης ἐς τὴν Κρότωνα ἀπικνέεται. ἀπιγμένου δὲ ἤδη τούτου
ἐς τὴν ἑωυτοῦ ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσε τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ
παρέλαβε τῶν νεῶν, ἀπέδωκέ σφι. Πλέοντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ 137

gerit, pervenisse, Thuriis, ubi senex vixit, profectum, ex iis, quae collegit Heyse Quaest. Herodd. p. 138 seq. satis manifestum fit.

ἐκ ῥηστώνης τῆς Δημοκήδεος] Ita Codex Askev. Male Ald. Med. Florent. alii: ἐκ Κρεστώνης, duo alii ἐκ Κρότωνος, quod neutrum stare posse dudum viderunt Wesseling. Diss. Herod. p. 31 et Valcken., sic interpretantes vulgatam lectionem ἐκ ῥηστώνης: *ex indulgentia* s. *gratia in Democedem;* quamquam id ipsum quomodo probari posset, dubitasse videtur Valckenar. Hanc quoque interpretationem recepit Schweighaeuser. itemque Larcher., qui reddidit *par bonté pour Démocèdes*, non probans Coraïs interpretationem, qua verba ἐκ ῥηστώνης idem valeant, quod ἐκ ῥαδιουργίας, ἐκ τέχνης, ἐκ σοφίσματος, *e machinis, fraudibus Democedis*, s. *inductus a Democede.* Coraëm sequitur Negris. At vereor, ut quos Coraës protulit Pollucis locos IV, 3. §. 20. 22. VIII. §. 12. 13, alia, quae addit, hoc evincant. Schaeferus coniecerat ἐκ δρηστοσύνης. Italus interpres Wessel. et Larcher. sequitur. Herold. Emendatt. Herodott. P. II. p. 14 corruptum hunc locum esse ratus pro ἐκ ῥηστώνης scribi vult ἐκ χρησμοσύνης τ. Δ., quod idem esse contendit atque χρηΐζοντος Δημοκήδεος (i. e. *rogatu* Democedis) eoque etiam refert alterum Nostri locum IX, 33, ubi χρησμοσύνη legitur, de qua voce tu vid. ibi nott. Qua coniectura quid lucremur, haud intelligo; itaque malui in ea persistere lectione, quae minus certe libri auctoritate nititur melioremque adeo sensum exhibet. Atque iungitur ῥαστώνη et χάρις apud Polyb. XXXVIII, 3, 11.

Pro Ἀριστοφιλίδης unus Parisinus liber Ἀριστοφίλης (i. e. optimorum s. optimatium amicus), cuius loco reponere Ἀριστόφυλος (i. e. optimatium genere natus) in mentem venit viro docto, qui id nomen sic scriptum invenisset in antiquissimo Anactorii numo: vid. Millingen Sylloge of ancient coins pag. 56. Qui *Aristophilides* quod Tarentinorum *rex* h. l. vocatur, noli de magistratu intelligere (ut voluit Heyne Opuscc. II. p. 222) neque de sacerdote s. rege sacrificulo (ut statuit Plass: Die Tyrannis I. p. 91) nec denique de tyranno rege, quales postmodo in civitatibus liberis exortos videmus. Tarentini enim, qui Spartanorum coloni erant, regem aeque atque Spartani constitutum habebant, patria Dorum instituta secuti: quales reges aliis quoque in Spartanorum coloniis atque in Doricis civitatibus inveniuntur, teste ipso Herodoto IV, 150 et 154, ne alia afferam, quae hanc in rem protulit Schoemann. Antiqq. Graecc. p. 84. not. 7 et Lorentz. De vett. Tarentinn. civitate p. 32, cui plane assentior. Idem p. 50 not. ex hac Herodoti narratione colligi vult, Crotoni Tarentinam civitatem amicam esse factam ante bella Persica.

τὰ πηδάλια παρέλυσε] i. e. *demi, adimi iussit navium gubernacula*, quibus destitutae naves altum petere non possent. Eadem locutio apud Athen. VIII, 16. p. 361 B. Inde infra: τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν, quae (sc. gubernacula) de navibus eorum dempserat, ea reddidit. ἔρξε e Florentino alteroque Parisino nunc receptum pro vulg. εἶρξε, quod ab Herodoti usu recedit: vid. Bredov. p. 153. — Ad vocem δῆθεν cf. I, 59.

Πέρσαι καὶ διώκοντες Δημοκήδεα ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότωνα, εὑρόντες δέ μιν ἀγοράζοντα ἅπτοντο αὐτοῦ. τῶν δὲ Κροτωνιητέων οἱ μὲν καταρρωδέοντες τὰ Περσικὰ πρήγματα προϊέναι ἑτοῖμοι ἦσαν, οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε καὶ τοῖσι σκυτά- 268 *λοισι ἔπαιον τοὺς Πέρσας, προϊσχομένους ἔπεα τάδε· Ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποιέετε· ἄνδρα βασιλέος δρηπέτην γενόμενον ἐξαιρέεσθε. κῶς ταῦτα βασιλέϊ Δαρείῳ ἐκχρήσει περιυβρίσθαι; κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιεύμενα ἕξει καλῶς, ἢν ἀπέλησθε ἡμέας; ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρατευσόμεθα πόλιν; τίνα δὲ προτέρην ἀνδραποδίζεσθαι πειρησόμεθα; Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιήτας οὐκ ὦν ἔπειθον· ἀλλ' ἐξαιρεθέντες τε τὸν Δημοκήδεα καὶ τὸν γαυλὸν, τὸν ἅμα ἤγοντο, ἀπαιρεθέντες ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδ' ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν, ἐστερημένοι τοῦ ἡγεμόνος. Τοσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι Δημοκήδης ἀναγομένοισι, κελεύων εἰπεῖν Δαρείῳ σφέας, ὅτι ἅρμοσται τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκήδης γυναῖκα. τοῦ γὰρ δὴ παλαι-*

Cap. CXXXVII.

ἀγοράζοντα] i. e. *in foro versantem*, ut II, 35. III, 139. IV, 78. 164. Mox cum Gaisf. et Matth. reposui *ἦσαν* pro *ἔσαν*. Conf. III, 125.

καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἔπαιον] Plures *τῇσι σκυτάλῃσι*, quod mihi pertinere videtur ad id interpolationum genus, de quo plura disseruit Bredov. pag. 52 seqq. Et sane Suidas *σκυτάλαι* apud Herodotum esse ait idem quod *ῥάβδοι*. Nec aliter Gloss. Herodd. *σκυτάλοις· ῥάβδοις*. At idem Suidas mox *τὸ σκύταλον* in hoc Herodoti loco exponit *τὸ ῥόπαλον*. — Athenaei locum XII p. 522 C., ubi pauca quidem de Persis et Democede, quamquam alio ex fonte, attulit Wess. — Ad vocem *προϊσχομένους* conf. nott. ad I, 141. — In seqq. pro *γενόμενον* Schweighaeus. malebat *γινόμενον*. At mihi vulgata praestare videtur.

κῶς ταῦτα — ἐκχρήσει περιυβρίσθαι] *καὶ* e Sancrofti et Vindob. libro ante *κῶς* inseruit Gaisf., quem secutus est Matthiae. Mihi *καὶ* ab alia manu additum videtur, itaque cum recentt. edd. abieci. Sed mox cum Gaisf. scripsi *βασιλέϊ* (pro *βασιλῆϊ*), ut in fine cap. et paulo ante: *βασιλέος* pro *βασιλῆος*. Quod semel hîc indicasse sufficit. Sensus loci est: *Quî Dario regi sufficere potuit, s. quî poterit aequo ferre animo, tali contumelia affici?* Cf. VIII, 70. Mox cum recentt. edd. exhibui *ἀπέλησθε* pro eo, quod inde e Wessel. editione vulgatum erat *ἀπέλεσθε*. Schweigh. *αὐτὸν* s. *τοῦτον* (Democedem sc.) intelligi vult, ut haec inde evadat sententia: *si nobis illum ademeritis, si nos illo privaveritis.* — In seqq. ad structuram vocum *ἐξαιρεθέντες* et *ἀπαιρεθέντες* conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 561. not. 5. Ad *τὸν γαῦλον* cf. nott. ad III, 136. In seqq. ad *ἀναγομένοισι* *(in altum cum eveherentur s. discederent, abirent)* cf. VIII, 84. VI, 96.

ἅρμοσται τὴν Μίλωνος] *ἁρμόζειν τινά τινι* est *desponsare mulierem alicui*, ut IX, 108. Inde *ἁρμόζειν γάμον*, *nuptias contrahere*. At *ἁρμόζεσθαί τινα* est *sibi puellam desponsare s. uxorem ducere*, ut V, 32. 47. VI, 65. Plura dabit a *Cr.* ad h. l. excitatus Wyttenbach. ad Plut. Morall. II. p. 879. („Philostratus Vit.

στέω Μίλωνος ἦν οὔνομα πολλὸν παρὰ βασιλέϊ. κατὰ δὴ τοῦτό μοι δοκέει σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκήδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἐὼν καὶ ἐν τῇ ἑωυτοῦ δόκιμος. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπί- 138
πτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην· καί σφεας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γίλλος ἀνὴρ Ταραντῖνος φυγὰς ῥυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἑτοῖμος ἦν διδόναι τοῦτο ὅ τι βούλοιτο αὐτός. Γίλλος δὲ αἱρέεται κάτοδόν οἱ ἐς

Sophist. in Hermocrate IV. pag. 610 Olear.: — ἀσπαζομένου τε ἁρμόσαι οἱ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα. Pro eo posteriores usurpant ὁρμάζειν. Vid. Hesych. II. pag. 106 Alberti et conf. Casaub. et Salmas. ad Iul. Capitolin. T. II. p. 62 et Bielii Thes. V. T. II. p. 88.“ *Cr.*). Quae Democedi acciderint, cum in patriam reversus Milonis filiam in matrimonium duxisset, tacet Noster: e Iamblichi Vit. Pythag. cap. 35. §. 257 intelligimus, Democedem inter eos Pythagoreos fuisse, qui plebis propugnatoribus rempublicam turbantibus obsisterent: deinde vero, cum vitae periculum subiret, Plateas se recepisse, plebe ita irata, ut tyrannidis eundem argueret et tria talenta eiusdem interfectori per praeconem praemium proponeret: vid. ibid. §. 261 coll. Krische: De societatis a Pythagor. in urb. Crotoniatt. conditae scopo politico pag. 88 seq. 98 seq. Unde colligimus, Democedem maximum Pythagoricae philosophiae studium impendisse, adeo ut in hoc viro summa artis medicae peritia coniuncta fuerit cum philosophiae studio; conf. nott. ad III, 129. De *Milone*, athleta Crotoniata illustrissimo, qui sex victorias Olympicas septemque Pythicas reportasse fertur, primarii sunt loci A. Gellii N. Att. XV, 16 et Pausan. VI, 14. §. 2. 3, ubi reliqua indicat Siebelis, cui add. Krause Olymp. p. 327, Hellenic. II, 2. pag 157. Ad κατὰ — τοῦτο cf. III, 109. Verba τελέσας χρήματα μεγάλα vertunt: *magna pecuniae vi erogata*, i. e. maximo sumptu ad nuptias peragendas facto; id vero hoc consilio ductus fecisse videtur, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἐὼν etc., quo Darius perspiceret, se quoque in patria apud suos valde coli maximique aestimari. Nam πρὸς Δαρείου idem valet quod ὑπὸ Δαρείου, ut I, 120. λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων II, 139. 152, alibi. Neque aliter fere πρὸς IV, 144. VII, 5. 139.

CAP. CXXXVIII.

ἐκπίπτουσι — ἐς Ἰηπυγίην] ἐκπίπτειν de iis dicitur, qui inviti in aliquem locum delati ventorum vi ad terram eiiciuntur. Conf. Locell. ad Xenoph. Ephes. p. 239 et vide Plut. Pyrrh. 15, ubi etiam *Iapygium promontorium* commemoratur, ad quod ob vada ac loca importuosa caecaque difficilis et periculosus accessus. Romanis *Salentinum* vocatur promontorium, terraque adiacens *Salentina* s. *Messapia* sive etiam *Iapygia*. Nunc vocatur *Capo di Leuca* (Cap Finisterre) in regione d'Otranto, ditionis Neapolitanae. Vid. Cluver. in Sic. Antiq. IV, 13. pag. 1239 seq., Poppo: Prolegg. ad Thucyd. I, 2. p. 547 et, qui omnes veterum locos suppeditat, Forbiger. Handbuch d. alt. Geograph. III. p. 751 seq.

διδόναι τοῦτο] τοῦτο e Flor. ac duobus Pariss. Reliqui edd. cum Matth. τούτῳ. Memoratu dignum est, quod ex Appulei. Florid. II. p. 351 (T. II. p. 59 ed. Hildebr.) affert Wessel., Pythagoram, Cambysis olim captivum, a quodam *Gillo*, Crotoniensium principe, reciperatum esse. Quem eundem Gillum h. l. commemorari suspicio est Wesselingii. Haec amicitia, quae inter Cnidios et Tarentinos intercessit, explicatur et commercii rationibus, quibus utraque civitas floruit, et

Τάραντα γενέσθαι, προαπηγησάμενος τὴν συμφορήν. ἵνα δὲ μὴ συνταράξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἢν δι' αὐτὸν στόλος μέγας πλέῃ ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μούνους ἀποχρᾶν οἱ ἔφη τοὺς κατάγοντας γίνεσθαι, δοκέων ἀπὸ τούτων ἐόντων τοῖσι Ταραντίνοισι φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν οἱ ἔσεσθαι. Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεε· πέμψας γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατάγειν σφέας ἐκέλευε Γίλλον ἐς Τάραντα. πειθόμενοι δὲ Δαρείῳ Κνίδιοι Ταραντίνους οὐκ ὦν ἔπειθον, βίην δὲ ἀδύνατοι ἦσαν προσφέρειν. Ταῦτα μέν νυν οὕτω ἐπρήχθη, οὗτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὗτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατάσκοποι ἐγένοντο.

139 Μετὰ δὲ ταῦτα Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος αἱρέει, πολίων πασέων πρώτην Ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσεω τοῦ Κύρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον ἄλλοι τε συχνοὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μέν, ὡς οἰκὸς, κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἱ δέ τινες καὶ αὐτῆς τῆς χώρης θεηταί, τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰάκεος, Πο- 269
λυκράτεός τε ἐὼν ἀδελφεὸς καὶ φεύγων ἐκ Σάμου. Τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίη τις τοιήδε· λαβὼν χλανίδα καὶ

communi origine, si quidem Cnidii et ipsi Lacedaemoniorum coloni erant, teste ipso Herodoto I, 174, aeque atque Tarentini. Monuit Lorentz. De vett. Tarentinn. civitate pag. 16.

Cap. CXXXIX.

πολίων πασέων πρώτην κ. τ. λ.] De Sami opibus ac potentia conf. supra III, 59. 60 et alia testimonia a. C. O. Mueller. in Aeginett. pag. 67. not. p. excitata, Plutarchi in Pericl. pag. 167 E. (c. 28 fin.) Cicer. ad Qu. Fr. I, 1, 8. Alia, quae ad res navales marisque imperium pertinent, attulimus ad III, 122. — Paulo post pro *ὡς εἰκὸς* e Flor. cum recentt. edd. exhibui *ὡς οἰκός*.

οἱ δὲ στρατευόμενοι] qui scilicet mercede conducti tum apud Aegyptiorum reges posteriores, tum postea apud Persas stipendia faciebant, mercenarii milites, stipendiarii, qui supra vocantur *οἱ ἐπίκουροι*; cf. nott. ad III, 4. Ac videtur Valckenario vox *στρατευόμενοι* e superioribus male hîc repetita, qui idem verba *οἱ δὲ*, nunc in textum recepta, a correctore profecta existimat. Ipse vero locum sic constitui vult: *κατ' ἐμπορίην στρατευομένοις*, vel *κατ' ἐμπορίην στραγγευόμενοι*. Naber in Mnemosyn. III. p. 487 scribi vult *στρατευσόμενοι*.

Συλοσῶν ὁ Αἰάκεος] Conf. II, 182 et III, 39. Hinc etiam Sylosontis filius, qui patri post successit, *Aeaces* vocatur VI, 13. IV, 138. De quo plura Panofka: Samiorr. res p. 46 seq., ac de ipso Sylosonte p. 45 seq. Spectant huc quoque, quae leguntur in Diogen. Laërt. II, 5 et in Tzetzae Epist. pag. 63 ed. Pressel. Ad vocem *κατέλαβε* in seq. cf. III, 42 ibique nott. Atque in iis, quae sequuntur, praecipue in verbis *λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος*, orationis Herodoteae imaginem animo quasi proponentis *ἐνέργειαν* effert Waardenburg. De nativa simplicit. Herodot. pag. 132.

λαβὼν χλανίδα] *χλανὶς* dicebatur

περιβαλόμενος πυῤῥὴν ἠγόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν
Δαρεῖος, δορυφόρος τε ἐὼν Καμβύσεω καὶ λόγου οὐδενός κω
μεγάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος, καὶ αὐτὴν προσελθὼν
ὠνέετο. ὁ δὲ Συλοσῶν, ὁρέων τὸν Δαρεῖον μεγάλως ἐπιθυ-
μέοντα τῆς χλανίδος, θείῃ τύχῃ χρεώμενος λέγει· Ἐγὼ ταύ-
την πωλέω μὲν οὐδενὸς χρήματος, δίδωμι δὲ ἄλλως, εἴ περ
οὕτω δεῖ γενέσθαι πάντως τοι. Αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος πα-
ραλαμβάνει τὸ εἷμα. Ὁ μὲν δὴ Συλοσῶν ἠπίστατό οἱ τοῦτο 140
ἀπολωλέναι δι' εὐηθείην. ὡς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος
Καμβύσης τε ἀπέθανε καὶ τῷ μάγῳ ἐπανέστησαν οἱ ἑπτὰ, καὶ
ἐκ τῶν ἑπτὰ Δαρεῖος τὴν βασιληΐην ἔσχε, πυνθάνεται ὁ Συλο-
σῶν, ὡς ἡ βασιληΐη περιεληλύθοι ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα, τῷ κοτὲ

tenuis vestis, laena mollior ac tenuior subtilioris plerumque lanae, indeque etiam maioris pretii, qualem homines delicatiores plerumque gestare solebant. Plura disputavi ad Plut. Alcib. c. 23. pag. 193. Add. Becker. Charicl. III. p. 185 coll. 175 ed. alt. et C. Fr. Hermann. Privatalterth. d. Griech. §. 21. not. 10. Ac miratur Valck., cur hic dicatur χλανὶς, quae fuerit χλαμὺς (ut frequens omnino est harum vocum permutatio, de qua vid. nott. ad Alcib.), cum de iis, qui ob vestimentum se iactarent, proverbii instar dictum fuerit ἡ Συλοσῶντος χλαμὺς, Diogenian. Prov. Cent. V, 14 coll. Suid. s. v. χλαμύς. At cum exquisitius, opinor, vestimentum l. l. cogitari queat, acquiescere malui in omnium librr. scriptura. Apud Aelianum V. H. IV, 5 dicitur ἱμάτιον s. *pallium*. Contra χλαμύδα Darium Babylone a Sylosonte accepisse scribit Tzetzes Chil. III. p. 312 coll. Suida l. l. Strabo eandem rem tangens XV. p. 945 D. s. 638 C. simpliciter posuit ἐσθῆτα. Ad ἠγόραζε *(in foro versabatur)* cf. III, 137 et ad verba λόγου οὐδενός κω μεγάλου nott. ad I, 130 coll. infra III, 146.

ἐπεθύμησε] E prava Medicei codicis scriptura ἐπιθυμέον Valck. coniecit: ἐπεθύμεε in imperfecto, quemadmodum ὠνέετο *(emere cupiit)* I, 68, ubi vide plura. Mihi Noster consulto ἐπεθύμησε scripsisse videtur, quod omnes quoque editores retinuerunt.

θείῃ τύχῃ χρεώμενος] i. e. *divino quodam instinctu, divinitus, forte quadam,* ut ait Livius I, 4, ubi vide I. Fr. Gronov. Sic κατὰ δαίμονα I, 111; alia dabit Valcken. ad III, 153, quibus add. nott. ad Plut. Philopoem. 17. p. 63. — ἄλλως valet *gratis*. Cf. nott. ad III, 16 fin. Verba πάντως τοι alii cum seqq. iunxerunt.

Cap. CXL.

δι' εὐηθείην] εὐηθείην, ut scribi vult Matth. in nota ad II, 87, quam attigimus ad I, 54, nunc recepi e Florentino, probante Bredov. p. 187 pro vulg. εὐηθίην. Ad sensum recte interpretatur Wesselingius: *simplicitatem quandam et facilitatem in donando,* sive etiam *animi quandam bonitatem,* quam Galli dicunt *bonhomie*. Quare Graeci iungunt, eodem monente Wessel., φιλανθρωπίαν s. πρᾳότητα καὶ εὐήθειαν, ut ap. Thomam Magistr. s. v. pag. 382. Plura interprr. ad Thucyd. III, 83. *Cr.* adscripsit Platonis locum in Charmide pag. 175 C., ubi Heindorf. p. 115 Herodoti loci est recordatus. Nunc idem addit Plat. Rempubl. I. p. 348 et quae posuit ad Plotin. I, 6. 1 et ad Procl. in Platon. Alcib. pr. pag. 323. ἠπίστατο est: *existimabat;* cf. V, 74 ibique nott.

περιεληλύθοι] Conf. III; 65 ibique nott. Ad optativum περιελη-

αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ δεηθέντι τὸ εἷμα. ἀναβὰς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ἵζετο ἐς τὰ πρόθυρα τῶν βασιλέος οἰκίων, καὶ ἔφη Δαρείου εὐεργέτης εἶναι. ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πυλουρὸς τῷ βασιλέϊ. ὁ δὲ θωυμάσας λέγει πρὸς αὐτόν· Καὶ τίς ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδεῦμαι, νεωστὶ μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων; ἀναβέβηκε δ᾽ ἤ τις ἢ οὐδείς κω παρ᾽ ἡμέας αὐτῶν. ἔχω δὲ χρέος εἰπεῖν οὐδὲν ἀνδρὸς Ἕλληνος. ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδέω, τί θέλων λέγει ταῦτα. Παρῆγε ὁ πυλουρὸς τὸν Συλοσῶντα· στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτευν οἱ ἑρμηνέες, τίς τε εἴη, καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασιλέος. εἶπε ὦν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλανίδα γενόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἴη ἐκεῖνος ὁ δούς. ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος·

λύθοι conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 769, 3, β. Pro ἐς τοῦτον τ. ά. plures libri iique non spernendi ὡς τοῦτον, quod retineri vult Iacobitz. ad Lucian. Toxar. pag. 95. Neque vero περιελθεῖν ὡς vel πρός τινα dici posse statuit Valcken. recteque omnino negare videtur Bredov. p. 34, apud Herodotum ὡς poni eo sensu, quo εἰς s. πρὸς apud Atticos scriptores. Mox ad structuram verbb. ἵζετο ἐς τὰ πρόθυρα cf. nott. ad I, 14. Ad τὰ πρόθυρα cf. nott. ad III, 120.

Δαρείου εὐεργέτης εἶναι] Haec e more Persarum explicanda sunt, quo nomina eorum, qui munus quoddam praebuissent regi, in tabulas referebantur, ipsique, ut regis εὐεργέται, s. Persico nomine *Orosangae*, muneribus splendidis vicissim ornabantur. Auctor est ipse Herodotus VIII, 85, ubi vid. nott. Alia dabit Briss. De reg. Pers. princ. I, 138; Graecarum civitatum instituta similia attigit Hemsterhusius ad Luciani Dial. Mort X, 6. T. II. p. 448 ed. Bipont. Quae si reputemus, iam nil mirum, cur Syloson muneris regi olim oblati bene memor ad regis aulam accesserit.

λέγει πρὸς αὐτὸν] Ita e melioribus nunc editum pro vulg. πρὸς ἑωυτὸν, quod ex Ald. in ed. Wess. irrepsit, quodque e scholio natum videtur Schweighaeusero conferenti II, 162. III, 52. Ad vocem προαιδεῦμαι conf. nott. ad I, 61 et de dativo addito Kuehner Gr. Gr. §. 579. not. 3. Scripsi autem τῷ (pro ᾧ), ut paulo antea: τῷ — ἔδωκε, monente Struve Quaest. I. p. 23 s. Opuscc. II. pag. 285.

νεωστὶ μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων] Inde Wess. colligit, colloquium hoc congruere cum principio Olymp. LXV. A Panofka (Samiorum res p. 44) video referri ad Ol. LXIV, 3 s. a. 521 a. Chr., quo ipso anno Darium ad regnum evectum esse supra ad III, 88 vidimus.

ἤ τις ἢ οὐδείς κω] i. e. *nullus* s. *nemo fere*. Inde reddidit: *kaum irgend wer* Kuehner Gr. Gr. §. 633, 5. not. 2 alios similes locos afferens. Valcken. praeter Xenoph. (Cyrop. VII, 5. 45) et Aristidis locum T. I. p. 285 (T. I. p. 269 Dind.) Aelianum hac locutione usum esse monet De N. A. III, 43. V, 50. VI, 58. VII, 8. XIV, 26. Conferri quoque poterit Persii illud (Sat. I, 3) *vel duo vel nemo* (i. e. *paucissimi*), ad quem locum plura e Latinis aeque ac Graecis similia attulerunt Casaubonus et Passovius. Ac similem quandam Nostri formulam ad paucitatem indicandam attigimus supra ad II, 121. §. 1. Ad vocem χρέος conf. Lobeck. ad Phrynich. p. 361 sq. In seqq. Dietsch. dedit εἰρώτεον pro εἰρώτευν, cf. Bredov. p. 382. Ad ἐς μέσον conf. III, 62 ibique nott.

Ὦ γενναιότατε ἀνδρῶν, σὺ κεῖνος εἶ, ὃς ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔχοντί κω δύναμιν ἔδωκας, εἰ καὶ σμικρά· ἀλλ' ὧν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως, ὡς εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάβοιμι. ἀντ' ὧν τοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι, ὡς μή κοτέ τοι μεταμελήσει Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος εὖ ποιήσαντι. Λέγει πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν· Ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ, μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι δὸς τὴν πατρίδα Σάμον, τὴν νῦν, ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος ἀποθανόντος ὑπὸ Ὀροίτεω, ἔχει δοῦλος ἡμέτερος· ταύτην μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίσιος.

Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστελλε στρατιήν τε καὶ στρατηγὸν 141 Ὀτάνεα, ἀνδρῶν τῶν ἑπτὰ γενόμενον, ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτά οἱ ποιέειν ἐπιτελέα. καταβὰς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτάνης ἔστελλε τὴν στρατιήν.

Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, 142 ἐπιτροπαίην παρὰ Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξηγγέλθη ὁ Πολυκράτεος θάνατος, ἐποίεε τοιάδε. πρῶτα μὲν Διὸς Ἐλευθερίου βωμὸν ἱδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν

μεταμελήσει] Ita e Florent. pro vulg. *μεταμελήσῃ*, quod cum Matth. retinuerunt Dindorf. et Dietsch. Cf. III, 36 ibique nott. Ad participii structuram cf. Herod. VII, 54. — Paulo ante rescripsi *οὐδεμίαν* pro *οὐδεμίην*, et *ἀντ' ὧν* pro *ἀνθ' ὧν*, monente Struv. Spec. I Quaest. Herod. pag. 32 (Opuscc. II. p. 299). — In seqq. *δὸς* a pluribus abest codd., ac sane ex Wessel. et Schweigh. iudicio bene abesse potest vocula, quam Cobet quoque eiici vult.

CAP. CXLI.

ἀπέστελλε] Ita e pluribus libris cum Gaisf. pro vulg. *ἀπέστειλε*, quod retinuit Matth. De *Otane* conf. III, 68. 80. Ad locutionem *ποιέειν ἐπιτελέα* conf. III, 16. — In seq. *στέλλειν* omnino valet *instruere*, conf., ne plura, Blomf. Gloss. ad Aesch. Pers. 615. Sic *στέλλειν στρατὸν* apud Euripid. Iphigen. in Aul. 661; ac supra apud Herod. III, 52 (*στείλας πλοῖον*), ubi cf. nott. V, 64 (*στόλον στείλαντες*).

CAP. CXLII.

Μαιάνδριος] Conf. supra III, 123. *ἀρχὴν ἐπιτροπαίην imperium* dicit *sibi s. ipsius fidei commissum*, conf. IV, 147.

οὐκ ἐξεγένετο] i. e. *cui, quod voluit quodque propositum habuit, non successit; qui propositum exsequi s. perficere non potuit.* Conf. I, 78. VII, 4. 8. V, 51. 105. IX, 23. *ἐξηγγέλθη* et mox *ἐπηγγέλλετο* dedi cum recentt. edd. pro *ἐξαγγέλθη* et *ἐπαγγέλλετο*; vid. Bredov. p. 296. Idem feci III, 153.

τέμενος] Conf. II, 112 ibique nott. *βωμὸν* et *τέμενος* Homeri exemplo Ili. VIII, 48 Nostrum iunxisse monet Wessel., citans Pausaniam VI, 6, alia. Plura dabit C. Fr. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. p. 17. not. 13. Hinc paulo infra ita loquitur Maeandrius: *τῷ αὐτός τε ἱρὸν ἱδρυσάμην*. Videtur haec ara Iovis Liberatoris in eo suburbio fuisse, quod proxime urbem ipsam occidentem versus extendebatur, auctore Guérin Descript. de Samos. p. 181 seq. 213 seq., qui alterum quoque suburbium

οὔρισε τοῦτο, τὸ νῦν ἐν τῷ προαστείῳ ἐστὶ, μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπεποίητο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστῶν ἔλεξε τάδε· Ἐμοὶ, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα 271
ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καί μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἄρχειν· ἐγὼ δὲ, τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω. οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσπόζων ἀνδρῶν ὁμοίων ἑωυτῷ, οὔτε ἄλλος, ὅστις τοιαῦτα ποιέει. Πολυκράτης μέν νυν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ, ἐγὼ δὲ ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω. Τοσάδε μέντοι δικαιῶ

fuisse sumit ulterius remotum ab urbe Heraeum versus, in quo Veneris fuit templum; cf. Herodot. IX, 66. et vid. etiam Ross: Griech. Inseln II. p. 146. — *οὔρισε* pro *οὔρισε* dedi cum recentt. edd. secutus Bredov. pag. 94, itemque scripsi *προαστείῳ* pro *προαστηΐῳ* ex Florentini et Sancroft. libri auctoritate; cf. Bredov. p. 183. — Ad vocem *παρέχει* conf. III, 73 ibique nott.

τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσσω] i. e. *quae alii exprobro*, s. *quae in alio reprehendo*, plane ut VII, 136. *ὁ πέλας* h. l. est *quivis alius*. Nec est, quod in singulari numero offendamur nostrumque locum, quae Elmsleii est sententia ad Eurip. Med. 85, corruptum censeamus. Merito oblocutus est Goeller. ad Thucyd. I, 32. Add. G. Hermann. Opuscc. III. p. 169. — *κατὰ δύναμιν* valet: *pro viribus* s. *quoad potero*, ut II, 109: *κατὰ λόγον*, *pro ratione*, ubi cf. nott. Hesiodus Opp. et D. 334 eodem modo dixit *κὰδ δύναμιν*, ac pluribus locis Plato *κατὰ δύναμιν*, Phaedr. p. 249 C. De Legg. IX. p. 865 E. Polit. p. 279 C. Theaetet. p. 168 C.

οὔτε ἄλλος, ὅστις τοιαῦτα ποιέει] Sponte in mentem venit Homericum illud: *ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὅ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι* Odyss. I, 47 coll. Plut. Tib. Gracch. cap. 21. — In seq. cum Gaisf. et Matth. pro *μοίρην* e S. exhibui *μοῖραν*. Cum verbis continuo subsequentibus conf. supra III, 80. *γέρεα* sunt *munera* s. *honores ipsi tributi*, *concessi*. Cf. VI, 57. VII, 104. IV, 162 et conf. nott. ad I, 59. Nec admodum dispar II, 168. Mox dedimus *ἱρωσύνην* cum Florentino; Bekkerus cum Bredovio p. 194 reposuit invitis libris *ἱροσύνην*, eodemque modo scripsit IV, 161. VI. 56. — Ad *περιτίθημι* cf. I, 129. III, 81 ibique nott.

ἐγὼ δὲ ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω] Ad *ἐς μέσον* conf. nott. ad III, 62; ad *ἰσονομίην* nott. ad III, 80: unde patebit, eodem redire, quod paulo post enuntiat Maeandrius: *τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθημι*. Itaque Maeandrius liberam rem publicam, quali utebantur Iones, Samiis redditurus imperiumque a Polycrate ipsius fidei traditum depositurus eos tantum honores sibi retinere voluisse videtur, qui antiquis Graeciae regibus concessi vel postera aetate, qua regia potestas vel prorsus sublata vel in populi liberi gratiam diminuta est, hic illic remanserant, inprimis munera sacerdotalia: cuius rei complura exempla affert C. Fr. Hermann. in Antiqq. Graecc. §. 56. not. 15. ed. quart. Quod praeterea e Polycratis opibus sex talenta sibi *ἐξαίρετα* (cf. II, 168) dari vult, id quoque cum iis convenit, quae Cyrenaeis petentibus ab oraculo Delphico missus Demonax ad rempublicam constituendam impertivit, qui Doricae civitatis forma revocata *τῷ βασιλέϊ Βάττῳ τεμένεα ἐξελὼν καὶ ἱρωσύνας τὰ ἄλλα πάντα, τὰ πρότερον εἶχον οἱ βασιλέες, ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε* (Herod. IV, 161). Itaque Batti, Cyrenaeorum regis, conditio non alia atque ea, quam Maeandrius sibi ipse expetit, qui non agros exemptos, e quorum proventu vitam sustineret, sibi

γέρεα ἐμεωυτῷ γενέσθαι· ἐκ μέν γε τῶν Πολυκράτεος χρημάτων ἐξαίρετα ἓξ τάλαντά μοι γενέσθαι· ἱρωσύνην δὲ πρὸς τούτοισι αἱρεῦμαι αὐτῷ τ' ἐμοὶ καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινομένοισι τοῦ Διὸς τοῦ Ἐλευθερίου, τῷ αὐτός τε ἱρὸν ἱδρυσάμην, καὶ τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθημι. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα τοῖσι Σαμίοισι ἐπηγγέλλετο· τῶν δέ τις ἐξαναστὰς εἶπε· Ἀλλ' οὐδ' ἄξιος εἶ σύ γε ἡμέων ἄρχειν, γεγονώς τε κακὸς καὶ ἐὼν ὄλεθρος, ἀλλὰ μᾶλλον ὅκως λόγον δώσεις τῶν μετεχείρισας χρημάτων. Ταῦτα εἶπε ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὔνομα 143
ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόῳ λαβών, ὡς, εἰ μετήσει τὴν ἀρχήν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐ δή τι ἐν νόῳ εἶχε μετιέναι αὐτήν· ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον, ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσων, συνέλαβέ σφεας καὶ κατέδησε. οἱ μὲν δὴ ἐδεδέατο, Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νοῦσος. ἐλπίζων δέ μιν ἀποθανέεσθαι ὁ ἀδελφεὸς, τῷ οὔνομα ἔην Λυκάρητος, ἵνα εὐπετεστέρως κατάσχῃ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας. οὐ γὰρ δὴ, ὡς οἴκασι, ἐβουλέατο εἶναι ἐλεύθεροι.

tribui vult (cum huiusmodi agri nulli in Samo fuisse videantur), sed partem opum a Polycrate collectarum. Tu vid. quae ad Herod. IV, 161 adscripsimus.

ἐὼν ὄλεθρος] Ita apud Graecos haud raro vocatur *homo nequam, nullius frugis*, plane ut apud Latinos *pestis, pernicies*, alia id genus satis nota. Conf. Valcken. Observv. ad Ammon. I, 10. p. 43. Reisk. Ind. Graec. Demosth. pag. 533 et quae alia citavi ad Plut. Artax. 14 in Creuzeri Meletemm. III. pag. 64. Add. Goettling. ad Hesiod. Ἐργ. 191. In verbis, quae proxime antecedunt: *γεγονώς τε κακὸς* Florentinus liber *κακῶς*, quod recentt. edd. amplexi sunt, probante Cobet. Var. Lectt. pag. 157. Ad *ὅκως — δώσεις* cf. III, 36 ibique nott. Caeterum haec verba citat Eustath. ad Od. I. p. 1429, 26 s. p. 72, 31.

Cap. CXLIII.

νόῳ λαβών] Cf. III, 41 ibiq. nott. — Pro *οὐ δή τι ἐν νόῳ εἶχε* Schweigh. et Gaisf., quos recentt. edd. secuti sunt, e Sancrofti libro *οὐτ' ἔτι*. Equidem cum Matth. retinui vulgatam. Ad *ἐδεδέατο* cf. I, 66. — Ad *κατέλαβε* cf. III, 42. 149. Insulae posthac Lycaretum Persae praefecerunt, teste Herodoto V, 27. Ad formam *κατάσχῃ* in seqq. cf. I, 89. VIII, 22 et Bredov. p. 324. Ad significationem conf. IV, 43 ibique nott.

ἐβουλέατο] Hanc formam, a recentt. ed. mutatam in *ἐβούλοντο*, retinui, ut I, 4, ubi vide nott. „Non detrectabant Samii libertatem, sed talem, quae pactio esset servitutis (qualem scilicet iis offerret s. proponeret Lycaretus)". *Wess.* Pauw maluit *ἀνελεύθεροι*, unde Larcherus sic vertit: „il parait bien que les Samiens regardoient comme une chose indigne d'un homme libre. d'obéir à un tyran." Equidem malim cum Waardenburg. De nativ. simplic. Herodot. p. 185 haec verba sic intelligere, ut Herodotus Samiorum stultitiam quodammodo arguat, qui libertatem ultro sibi a Maeandrio

144 Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσῶντα, οὔτε τίς σφι χεῖρας ἀνταείρεται, ὑπόσπονδοί τε ἔφασαν εἶναι ἑτοῖμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται καὶ αὐτὸς Μαιάνδριος, ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. καταινέσαντος δ' ἐπὶ τούτοισι Ὀτάνεω καὶ σπεισαμένου τῶν Περσέων οἱ πλείστου ἄξιοι θρόνους θέμενοι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλιος κατέατο.
145 Μαιανδρίῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἦν ἀδελφεὸς ὑπομαργότερος, τῷ οὔνομα ἦν Χαρίλεως· οὗτος ὅ τι δὴ ἐξαμαρτὼν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πρησσόμενα, καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ ἔφη λέγων, Μαιανδρίῳ θέλειν ἐλθεῖν ἐς λόγους. ἐπακούσας δὲ ὁ Μαιάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἑωυτόν. ὡς δὲ ἤχθη τάχιστα, λοιδορέων τε καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιάδε· Ἐμὲ μέν, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ἐόντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ, δήσας γοργύρης ἠξίωσας, ὁρέων 272
δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τέ σε καὶ ἄνοικον ποιεῦντας, οὐ τολμᾷς τίσασθαι, οὕτω δή τι ἐόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; Ἀλλ', εἴ τι σύ σφεας καταρρώδηκας, ἐμοὶ δὸς τοὺς ἐπικούρους, καί σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίξιος· αὐτὸν δέ σε
146 ἐκπέμψαι ἐκ τῆς νήσου ἑτοῖμός εἰμι. Ταῦτα ἔλεξε ὁ Χαρίλεως.

oblatam respuissent, eoque se ipsos perdidissent, cum a Lycareto mox occiderentur. Itaque haud immerito e Nostri sententia id perpessi videntur, cum libertatem, quod summum bonum mortalium iudicat Herodotus, respuissent.

Cap. CXLIV.

οἱ τοῦ Μ. στασιῶται] Plures libri *στρατιῶται*, quod tamen parum differre recte statuit Wess., cum omnes eiusdem fuerint factionis, Maeandrii *ἐπίκουροι* III, 145. 146 et nott. ad III, 4. Ad structuram particularum *οὔτε — τε* conf. nott. ad VI, 1. Ad seqq. *θρόνους θέμενοι* (*sellis positis*) cf. I, 9 ibique nott. de voce *θρόνος*; de arce Samiorum diximus ad III, 54. Pro vulg. *ἐκατέατο* cum Bredov. p. 317 reposui *κατέατο*, ut IX, 90; tu conf. etiam nott. ad II, 86.

Cap. CXLV.

ὑπομαργότερος] i. e. „*petulantior et propemodum vecors.*" Ita Wess., laudans VI, 75. III, 29 (ubi v. nott.), Appian. B. civ. V, 48, Suidam s. v. Ad locutionem *ὅ τι δὴ ἐξαμαρτὼν* conf. quae similia affert Lobeck. ad Sophoclis Aiac. 885. pag. 394 ed. alt. *γοργύρη subterraneum* indicat *carcerem*, *δεσμωτήριον ὑπόγαιον*, ut Glossae Herodd. ad h. l. et Suidas s. v. Tu vid. Thesaur. Ling. Gr. II. p. 734, ubi omnia de h. v. allata reperies. In seqq. pro vulg. *ἄχθη* et hoc loco et V, 13 scripsi cum recentt. edd. *ἤχθη*, quod reponi quoque iussit Bredov. pag. 293. Ad *οὕτω δή τι* cf. III, 12 ibique nott. et in fine cap. ad verba: *καί σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς — ἀφίξιος* III, 47 et de structura Kuehner. Gr. Gr. §. 536.

Cap. CXLVI.

Ταῦτα ἔλεξε] Quam vulgo in-

Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο ἀφροσύνης ἀπικόμενος, ὡς δόξαι τὴν ἑωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλέος, ἀλλὰ φθονήσας μᾶλλον Συλοσῶντι, εἰ ἀπονητὶ ἔμελλε ἀπολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ἤθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα καὶ οὕτω παραδιδόναι, εὖ ἐξεπιστάμενος, ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς προσεμπικρανέεσθαι ἔμελλον τοῖσι Σαμίοισι, εἰδώς τε ἑωυτῷ ἀσφαλέα ἔκδυσιν ἐοῦσαν ἐκ τῆς νήσου τότε, ἐπεὰν αὐτὸς βούληται· ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτὴ διῶρυξ, ἐκ τῆς ἀκροπόλιος φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. Αὐτὸς μὲν δὴ ὁ Μαιάνδριος ἐκπλέει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὁπλίσας ὁ Χαρίλεως καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας, οὔτε προσδεκομένους τοιοῦτο οὐδὲν, δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι. ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπίκουροι τῶν Περσέων τοὺς διφροφορευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἐόντας

serunt particulam δὲ, eam cum Schweigh. et Gaisf. abieci. Sequentia verba citat Thomas Mag. p. 875, ὑπολαμβάνω idem esse probans, quod ὑποδέχομαι. — Ad formam ἀπολάμψεσθαι cf. I, 199. III, 36. IX, 38. — ἀκέραιον de urbibus et regionibus adhiberi integris s. nondum hostili ferro violatis Valcken. monuit ad IV, 152. Pro ἔθελε nunc e Florentino ac Sancrofti libro revocavi ἤθελε; vid. Bredov. p. 117. Pro ἀπονητὶ, quod in Luciani Gymnas. 10 quoque invenitur, Cobet legi vult ἀκονιτὶ, quo quidem opus haud videtur. De huiusmodi adverbiis in τι exeuntibus plura vid. apud Fischer. ad Weller. I. p. 299.

οἱ Πέρσαι κακῶς] Voculam κακῶς, quae a Florentino, Mediceo, aliis abest, merito revocavit Schweighaeuserus, quem recentt. edd., uno excepto Matthiaeo, secuti sunt, cum hac vocula, quam Sancrofti liber cum aliis praebet, addita verbum παθόντες carere nequeat; probavit quoque Doederlein. Lat. Synonym. IV. p. 263 seq. Ad verbum προσεμπικρανέεσθαι (i. e. *vel magis eos exasperatum iri in Samios*) conf. Herodot. V, 62, ubi invenitur ἐμπικραίνεσθαι. — In seqq. quae narrat Maeandrius de occulto cuniculo (διῶρυξ κρυπτή), quem effodiendum curaverat ex arce ad mare ducentem; ea fidem quodammodo accipiunt ex iis, quae Ross. (Reisen auf d. Griech. Inseln II. p. 152) scribit, huiusmodi cuniculos subterraneos adhuc per Samum inveniri affirmans.

ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας] Recte iam Valcken. (ad VII, 210) interpretatur: „*emisit in Persas*, portis patefactis.“ Pertinet enim huc accusativus ἐπικούρους, quos armis instructos, portis apertis, adversus Persas eduxit. Infra III, 158 Noster: ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος, i. e. *immisit Persas intra moenia*. Verba seqq. δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι valent: *sed existimantes, omnia utique convenisse* (inter Samios ac Persas). Ad infinitivi formam συμβεβάναι (ut τεθνάναι I, 31. ἑστάναι etc.) conf. Bredov. p. 399; ad significationem verbi conf. C. F. Mueller: De ritibb. et caerimoniis etc. (Regimont. 1854) pag. 9, qui docuit, hoc verbum plerumque adhiberi, ubi agitur de pace s. foedere ineundo, de induciis faciendis, quando utrique conveniunt. Tu conf. etiam Herodot. I, 13. 72. 82. — Ad structuram οὔτε προσδεκομένους — δοκέοντάς τε conf. nott. ad VI, 1.

τοὺς διφροφορευμένους] i. e. τοὺς

ἔκτεινον. καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίευν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἡ
Περσικὴ ἐπεβοήθεε· πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπίκουροι ὀπίσω κατει-
147 *λήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν. Ὀτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς, ἰδὼν πά-*
θος μέγα Πέρσας πεπονθότας ἐντολάς τε, τὰς Δαρεῖός οἱ ἀπο-
στέλλων ἐνετέλλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων, μήτε ἀν-
δραποδίζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆσον Συλο-
σῶντι, τουτέων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος ἐπελανθάνετο·
ὁ δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ, πάντα τὸν ἂν λάβωσι, καὶ ἄνδρα
καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν
ἀκρόπολιν ἐπολιόρκεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα τὸν ἐμποδὼν
148 *γινόμενον ὁμοίως ἔν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱροῦ. Μαιάνδριος δ' ἀπο-*

φορείοις φορουμένους, ut Glossae exponunt Herodd., accedentibus Hesychio, Suida et Etymolog. p. 279. Cum vero Persae consedissent, quod satis monstrant verba cap. 144 fin. (*θρόνους θέμενοι*) et 145 (*εἰρηναίως κατημένους*), verbo *διφροφορευμένους* nihil aliud nisi Persas *sellis insidentes* declarari crediderim. Nec aliter Kuhn. ad Aelian. V. H. IV, 22, ubi narratur, veteres Athenienses, quocunque irent, secum habuisse pueros pedissequos sellas plicatiles gestantes, ne temere quovis in loco sedere cogerentur. Quod idem testatur Heraclides Ponticus apud Athen. XII. p. 512 (T. IV. p. 402 Schweigh.), ubi plura attulit Roulez (de Heraclid. Pontic. p. 62 seq.), id quoque monens, has sellas Atheniensium humiles ac plicatiles fuisse pro tempore modo tensas modo relaxatas. Add. Creuzer: Ein alt-attisches Gefäss etc. pag. 37. 73. Ac de huiusmodi sellis, quas Persae in illum locum afferri iusserant (cap. 144), haud scio an hoc quoque loco cogitandum sit. Adde Larcherum, cui displicet haec Coraïs interpretatio: „ceux d'entre les Perses, qui étoient les plus considérés, et qui se faisoient suivre par des esclaves porteurs de chaises.“ Nam *διφροφορέομαι* ille interpretatur: *je me fais porter une chaise*, vel potius: *je me fais suivre par un esclave qui pôrt une chaise, pour m'en servir dans le besoin.* Italus interpres h. l. sic vertit: *„che erano d'alto con-to e portati nei seggi.“* Passivam enim verbi notionem ille retineri vult idemque de Persis nobilioribus atque insignioribus hîc unice agi addit. Ad verba *λόγου πλείστου ἐόντας* conf. I, 120; ad *κατειλήθησαν* cf. III, 13; ad *οἱ ἐπίκουροι* cf. III, 4 ibique nott. I, 120. Pro *πιεζεύμενοι* e Florentino revocavi *πιεζόμενοι*, de quo vid. nott. ad I, 142.

CAP. CXLVII.

ἐντολάς τε, τὰς] Ad haec respiciunt, quae infra leguntur: *τουτέων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος*, relicta prorsus structura incepta, quae ad *ἐντολάς τε* (quae ipse antecedentibus *ἰδὼν* — *Πέρσας πεπονθότας* arcte addita voluit Noster) verbum aptum requirebat: quo omisso propter plura alia interiecta Noster priora denuo repetens scripsit *τουτέων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος ἐπελανθάνετο*, in aliam transgrediens structuram, in qua *μὲν* posuit respiciens ad sequentia: *ὁ δὲ κ. τ. λ.*, de quo usu cf. nott. ad I, 133. Maluit Herold (Emendatt. Herodott. P. II. p. 9 seqq.) scribi *τῶν μὲν ἐντολέων*, quo sane omnis structurae difficultas tollitur, quamquam illud ipsum *τῶν ἐντολέων* repetitum difficultatem exhibet. Itaque satius duxi vulgatam retinere. E libris scriptis nihil notatum reperio.

δρὰς ἐκ τῆς Σάμου ἐκπλέει ἐς Λακεδαίμονα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτὴν καὶ ἀνενεικάμενος, τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίεε τοιάδε. ὅκως ποτήρια ἀργύρεά τε καὶ χρύσεα προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτά, ὁ δὲ ἂν τὸν χρόνον τοῦτον τῷ Κλεομένεϊ τῷ Ἀναξανδρίδεω ἐν λόγοισι ἐών, βασιλεύοντι Σπάρτης, προῆγέ μιν ἐς τὰ οἰκία. ὅκως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης
273 *τὰ ποτήρια, ἀπεθωύμαζέ τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφέρεσθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιτο. τοῦτο καὶ δὶς καὶ τρὶς εἴπαντος Μαιανδρίου ὁ Κλεομένης δικαιότατος ἀνδρῶν γίνεται, ὃς λαβεῖν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίευ· μαθὼν δέ, ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὑρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφό-*

Cap. CXLVIII.

ἐκπλέει ἐς Λακεδαίμονα] Ex iis, quae supra III, 54. 56. 47 sunt enarrata, satis colligi posse videtur, inter Samios et Lacedaemonios olim necessitudinem quandam et amicitiam, bello dein ruptam intercessisse; ex quo ipso haud scio an causa sit repetenda, cur eo potissimum nec aliam in terram se receperit Maeandrius; ut enim olim Spartam venerant Samii exsules auxilia petitum (III, 46), sic et Maeandrius illic nova se moliri Spartanorumque ope Samum se recuperaturum speraverat. Aelian. V. Hist. XII, 53 ex huius Maeandrii Samii cum Atheniensibus dissidio ortum Persicum esse bellum quosdam tradere scribit, Aristagoram, opinor, confundens cum Maeandrio, quamquam aliter visum Perizonio, qui Maeandrium, cum Lacedaemonii non auscultarent, putat ad Athenienses se convertisse, a quibus ipsis cum nihil impetrasset, ad Darium accessisse eumque ad bellum Graecis inferendum instigasse! — *ἀνενεικάμενος* vulgo reddunt: *postquam res, quas secum advexerat, in hospitium transferendas curavit.* Malim: *postquam res suas* — (e navi in terram) *contulit ibique in tuto collocavit;* cf. Herod. IV, 36. VIII, 32.

ὅκως — προθεῖτο] Forma optativi *προθεῖτο* merito suspecta est Bredovio p. 395, qui scribi mavult *προθέοιτο*, ut I, 53 *προσθέοιτο* et VII, 237 *ὑποθέοιτο*. De structura conf. nott. ad I, 11. Sic mox *ὅκως — ἴδοιτο* ex Lexico Segnier. p. 100, 8. — *ἐξέσμων* valet: *smegmate abstergebant, purgabant, abluebant,* sive *ἔσμηχον*, ut interpretatur Hesych., praeter quem Valcken. excitat Herod. II, 37 et Clement. Alex. Paedag. III, 4. pag. 268 T. I ed. Pott. (ubi est *σμήχειν*) Athen. IX. pag. 409 C. Add. Herod. IV, 73 et IX, 110 ibique nott. Plurima de hoc vocabulorum genere Lobeck. ad Phryn. p. 253 sq. In seqq. Gaisford. scripsit *ἀπεθώμαζε* pro vulg. *ἀπεθωύμαζε*, quod punctis diaereseos sublatis retinuit Matth. Et recte. Probavit enim hanc scripturam ut unice veram Struve in Spec. III Quaest. de dial. Herod. p. 2 sq. 6 sq. 10 sq. (Opuscc. II. p. 347. 353. 359). In iis, quae sequuntur, constituendis Gaisfordium secutus sum. Vulgo: *ὁ δὲ αὖ ἐκέλευε αὐτέων ἀποφέρεσθαι αὐτόν κ. τ. λ.* — In seqq. ad *διδόμενα* cf. III, 135 ibique nott. Ad formam *ἐδικαίευ* conf. Bredov. p. 391.

εὑρήσεται τιμωρίην] i. e. *postquam animadvertit,* Maeandrium *aliis civium illa largiendo,* s. *aliis civibus si illa offerret, ab his auxilium inventurum esse.* Nam *τιμωρίη* idem hic valet, quod *βοήθεια*, monente Valcken., qui confert Thucyd. I, 58, ubi eodem fere sensu *ἑτοιμάζεσθαι τιμωρίαν*, i. e. *τιμωρούς, βοηθούς*, et Plutarchi locum in Apophthegmm.

ρους, ἄμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ, τὸν ξεῖνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπείσῃ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτιητέων κακὸν γενέσθαι. οἱ δ' ὑπακού-
149 *σαντες ἐξεκήρυξαν Μαιάνδριον. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδοσαν Συλοσῶντι, ἔρημον ἐοῦσαν ἀνδρῶν. ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὀτά-* 274
νης ἔκ τε ὄψιος ὀνείρου καὶ νούσου, ἥ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα.

150 *Ἐπὶ δὲ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰχομένου Βαβυλώνιοι ἀπέστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι. ἐν ὅσῳ γὰρ ὅ*

Laconn. pag. 224 A., ubi eadem de re haec leguntur, *εὐλαβούμενος δὲ, μὴ ἑτέροις τισὶ τῶν ἀστῶν διαδῷ.* — Quod ad Ephoros accedit Cleomenes, inde explicandum, quia penes Ephoros fuit omnis morum cura atque ea potestas, quae ad securitatem et salutem publicam conservandam spectat *(Polizeigewalt)*; conf. Lachmann: Die spartan. Staatsverfassung pag. 217, C. Fr. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 24 not. 14, qui idem etiam conferri poterit §. 27, not. 14 ed. quart. de eo Spartanorum instituto, quo quidquid peregrinum esset, a se arcere ipsosque peregrinos expellere vel certe non diu ferre in sua terra studerent: ad id enim hoc quoque Herodoti loco erit respiciendum.

ἐξεκήρυξαν] i. e. *edicto publico eiecerunt*, plane ut apud Plut. l. l. Lys. c. Eratosth. 23. Diog. Laërt. II, 43, alibi.

CAP. CXLIX.

Σάμον σαγηνεύσαντες] *σαγηνεύειν*, *everriculo capere*, de piscibus proprie dicitur, qui retibus irretiti et in unum sensim sensimque coacti capiuntur. Inde transfertur ad urbes gentesque, quae piscium ad instar capiuntur, nullo sc. sexus aut aetatis facto discrimine. Est primarius Nostri locus VI, 31. Alia ibi attulit Valck.. Strab. X. pag. 687 B. s. 448 A. Plat. Legg. III. pag. 698 D. Diog. Laërt. III, 33. Philostr. V. Apollon. I, 23. Aristid. I. pag. 213. 385. (T. I. pag. 200. 357 Dind.) Maxim. Tyr. XXXIX, 16. Boettiger: Amalth. II. pag. 307. Quibus add. Themist. p. 348 et 351 ed. Dindorf. et Yates: Textrin. Antiq. I. pag. 437. Italus interpres admonet similis metaphorae, qua utitur Iesus Christus in Evang. Matth. XIII, 47: *πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ.*

ἔρημον ἐοῦσαν ἀνδρῶν] Strabonem si audis XIV. p. 945 s. 638 C., Syloson acerbum in subditos exercuit imperium, ut inde viris vacua redderetur urbs (*ὥστε καὶ ἐλειπάνδρησεν ἡ πόλις*), unde proverbium ortum: *ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη*. De quo Zenob. III, 90. Ad Olymp. LXV refert hoc imperium, quod Persarum ope de Samo obtinuit Syloson, Panofka: Samiorr. res. pag. 45. Sed satius videtur, cum Dunckero (Geschicht. d. Alterth. II. p. 570) expugnationem Sami referre ad Olymp. LXVI, 1. sive ad ann. 516 ante Chr. n. Ad *συγκατοίκισε* (i. e. *una* sc. cum Sylosonte *colonos deduxit* in urbem vacuam) conf. II, 154 *κατοίκισε* ibique nott. Ad *κατέλαβε* cf. III, 42.

CAP. CL.

Βαβυλώνιοι ἀπέστησαν] Meminit huius defectionis et Iustinus I, 10 et Plut. II. p. 175 A. p. 687 Wyttenb., coll. Polyaen. VII, 12; meminit item Ctesias Persicc. Exc. §.

τε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἑπτὰ ἐπανέστησαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ

22 in eo dissentiens ab Herodoto, quod ad Xerxis regnum hanc seditionem refert, in quo eodem sequacem habuit Plutarchum II. pag. 173 C. s. p. 688 Wyttenb. Minus recte, ut mihi quidem videtur, cum in temporum rationibus constituendis nemo certe quisquam Ctesiae maiorem quam Herodoto fidem tribuendam esse censeat, nec ullum aliud, quantum scio, testimonium de Babyloniorum defectione, quae regnante Xerxe acciderit, supersit. Nec magis probo, quod duas defectiones, alteram Dario regnante, alteram Xerxe imperante, quae Ieremiae 4, 21 praedicta fuerit, sumpsit Venema, Ieremiae interpres, probante, ut videtur, Valckenario. Quae quomodo probari possint, equidem haud intelligo. Caeterum pertinent huc, quae in Diodori Excerptt. §. 42 (X, 44) in A. Maii Nov. script. coll. II. p. 34 leguntur. „Pro Dario Cyrum in hac historia falso memorat Gregor. Naz. in Stelit. et Basilius in scholiis in eum. Vid. Boissonade in Notices et Extraits. Tom. XI. pag. 107.“ *Cr.* Tempus defectionis si quaeris, discernendum erit auctore ipso Herodoto inter id tempus, quo tacite defectionem animo agitarint bellumque praepararint, per statum turbulentum, quo extremis annis regni Cambysis, qui 521 a. Chr. haud dubie obiit (vid. nott. ad III, 66), omnis Asia Persis subdita agitabatur, et inter illud, quo rebus satis praeparatis palam defecerint, i. e. eo fere tempore, quo Samum versus vela dedit classis Sylosontis in gratiam, qui regem recens ad imperium evectum (— νεωστὶ τὴν ἀρχὴν ἔχων III, 140) adierat; unde non multo post ann. 521 s. 520 Babylonios palam defecisse fit probabile. Quae accuratius sic definita vult Oppert (Journal Asiatique IV Ser. Vol. XVII. pag. 555), ut anni 520 mense Decembri Babylonii intra urbem se recipere coacti fuerint a Dario, qui mense Ianuario anni 519 urbem oppugnare coeperit ac viginti post mensibus (εἰκοστῷ μηνί, Herod. III. 153), Augusto igitur mense anni 518, ceperit. Plura de hac Babyloniorum defectione referuntur in Bisutuna illa inscriptione, cuius auxilio iam supra (ad III, 30. 84 seqq. 89 seqq.) usi sumus ad Herodoti narrationem illustrandam, Col. I. §. 16 seqq. Etenim statim post Darium regno potitum seditio commemoratur Susiorum mox oppressa, itemque Babyloniorum longo demum tempore et multâ operâ sedata a Dario, qui ipse eloquitur Babylonium hominem exstitisse rebellem, nomine Naditabira, qui se dixerit Nabuchodonosorum, filium Nabonidi (i. e. Labyreti; cf. nott. ad I, 188), idque populo persuaserit indeque regno Babylonio potitus sit. Unde Chaldaeos fuisse, qui hanc defectionem excitaverint, colligere posse mihi videor. Sed Darius exercitu moto rebelles pugnâ ad Tigrim alterâque ad Euphratem commissâ vicit, ipsam urbem cepit principemque Naditabira interfecit. De Zopyro, cuius fraude urbem captam esse tradit Herodotus, nihil traditum in hac inscriptione reperitur; nec tale quid in publico documento in ipsius Darii honorem facto commemorari omnino oportuit: ab Herodoto autem id eo magis arreptum ac relatum existimes, quo aptius atque accommodatius Graecis, quibus scribebat, id omnino videri poterat; cf. quae dixi in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Vol. L. pag. 405. Quo eodem opinor consilio ductus Noster haud commemorat reliquas defectiones sive rebelliones, quas in diversis regni partibus exortas post Babyloniorum rebellionem ac similem in modum compressas ipse rex recenset in illa inscriptione; pertinet huc rebellio in Susiana (Col. II. §. 3), in Media (§. 5. 12), in Armenia (§. 7), in Sagartia (§. 14), in Parthia atque Hyrcania (§. 16), in Margiana (Col. III. §. 3), in Persidis provincia, quae Utiorum (vid. supra III, 93) fuisse videtur (§. 5), in Arachosia (§. 9) et in ipsa Babylo-

χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάδατο· καί
κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον. Ἐπεί τε δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος
ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες γυναῖκα
ἕκαστος μίαν προσεξαιρέετο, τὴν ἐβούλετο, ἐκ τῶν ἑωυτοῦ οἰ-
κίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἁπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν· τὴν δὲ
μίαν ἕκαστος σιτοποιὸν ἐξαιρέετο. ἀπέπνιξαν δὲ αὐτὰς, ἵνα μή
151 σφεων τὸν σῖτον ἀναισιμώσωσι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δα-
ρεῖος καὶ συλλέξας ἅπασαν τὴν ἑωυτοῦ δύναμιν ἐστρατεύετο
ἐπ' αὐτοὺς, ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρκεε φρον-
τίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης. ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς
προμαχεῶνας τοῦ τείχεος οἱ Βαβυλώνιοι κατωρχέοντο καὶ κατέ-

nia iterum (§. 13): de quibus rebellionibus plura enarrat rex, qui decem et novem pugnis commissis victorem se exstitisse novemque reges s. principes, qui rebellionis auctores fuerint, vivos cepisse gloriatur (Col. IV. §. 2). De quibus omnibus nihil ab Herodoto traditum reperiri noli mirari: neque enim Noster Persarum res tam accurate persequi instituit, ut nihil quidquam deesset, potiora tantum inde allaturus, quae cum Graecorum rebus, quas scribendas sibi sumpserat, aliqua ratione coniuncta essent aut certe Graecorum animos maxime adverterent.

καὶ τῇ ταραχῇ] Eodem modo Noster loquitur III, 126. Mox cum recentt. edd. pro παρεσκευάσαντο e Florent. unoque Paris. exhibui παρεσκευάδατο, probante Schweigh. et conferente V, 34. VII, 218. Reliquos locos dabit Bredov. p. 328. Ad locutionem: ἐκ τοῦ ἐμφανέος *(palam)* conf. VII, 205. I, 111 ibique nott. et Pausaniam hoc loquendi genus imitantem IX, 1. §. 3, ubi vid. Siebelis. Atque inde etiam Procopio hanc locutionem valde placuisse (v. c. B. Goth. I. 11. 12.) monet Wess. Quae sequitur narratio de Babyloniis mulieres omnes (exceptis matribus et una cuiusque domus muliere) interficientibus, vel exaggerata si videatur, tamen satis ostendit ferociam illam animi, innatam fere Semiticae stirpis gentibus et multis exemplis Iudaicae historiae probatam. Monuit Grote: History of Greece IV. p. 309.

τὰς μητέρας ἐξελόντες γυναῖκα ἕκαστος μίαν κ. τ. λ.] i. e. *matribus exemptis singuli quique uxorem unam praeterea* (i. e. praeter matres, quas retinebant) *sibi eximebant, quam quisque volebat, ex aedibus suis*, reliquas omnes mulieres (sive uxores, sive servas) congregatas suffocarunt. In quibus verbis retinui τὴν ἐβούλετο, quod librorum scriptorum offert consensus pro olim vulg. τὴν ἂν ἐβούλετο, quam tueri velle videtur God. Hermann. De partic. ἂν p. 26 seqq. (Opuscc. Vol. IV), cum significet: *quam forte volebat* s. *quamcunque volebat;* τὴν ἐβούλετο idem reddit: *eam quam volebat*. Sequitur Hermannum Fritsch in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IV. p. 73. Mihi vero hac in structura imperfecti ἂν haud quaquam ferri posse videtur. — οἰκίων ex iisdem libris scriptis dedi pro olim vulg. οἰκηΐων. Ad structuram vocis ἕκαστος conf. III, 158.

σιτοποιὸν] Hoc omnino mulierum olim fuisse officium, ut panem pararent, monet Wess. ex VII, 187 et Eurip. Hecub. 363. — In seqq. ἀναισιμώσωσι retinui; ἀναισιμῶσι exhibent Suidas et Eustath. ad Od. θ' pag. 1595. 10 s. 306 extr.

CAP. CLI.

ἐπὶ τοὺς προμαχεῶνας] Cf. I, 164 ibique nott.

κατωρχέοντο] i. e. *insultabant, ir-*

σκωπτον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ. καί τις αὐτῶν εἶπε τοῦτο τὸ ἔπος· Τί κάτησθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἱρήσετε ἡμέας, ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσι. Τοῦτο εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκεῖν.
152 Ἑπτὰ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότος ἤδη ὁ Δαρεῖός τε ἤσχαλλε καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα, οὐ δυνατὴ ἐοῦσα ἑλεῖν τοὺς Βαβυλωνίους· καί τοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκεε ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐδύνατο ἑλεῖν σφέας, ἄλλοισί τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἷλέ σφεας, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἦσαν ἐν φυλακῇσι οἱ Βαβυλώνιοι, οὐδέ σφεας οἷός τε ἦν ἑλεῖν.

153 Ἐνθαῦτα εἰκοστῷ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβύξου τούτου,

ridebant, quod idem exprimit sequens κατέσκωπτον. Nec aliter fere ἐξορχεῖσθαι invenitur significatione *illudendi, insultandi;* vid. quae dixi in Creuz. Meletem. III. p. 75. 73, quibus nunc addo Iacobs. Animadvss. in Achill. Tat. IV, 8. pag. 710 coll. Creuzer. Symbol. IV. p. 504. not. 343. Et facit quoque huc Nostri locus VI, 130, ubi ἀπορχεῖσθαι τὸν γάμον, *saltando perdere, amittere nuptias*. Vid. ibi nott.

Τί κάτησθε] Cf. III, 134. — Ad ἐλπίζων conf. I, 27 coll. I, 75. 77. IV, 135. III, 130.

Cap. CLII.

ὁ Δαρεῖος ἤσχαλλε] i. e. *aegre ferebat*, ut IX, 117. Florentinus h. l. exhibet ἤσχαλε, sed praestat imperfectum a Sancrofti libro aliisque allatum. De augmento conf. Bredov. p. 297. Ipsa vox Homerica (vid. Odyss. II, 193) et Hesiodea (in fragm. XCIII e Schol. Pindar. ad Nem. III, 21); frequentius utique Homerus dixit ἀσχαλάω (Ili. II, 293. XXIV, 403. Odyss. XIX, 159 etc.) itemque Apollonius Rhodius, cuius unum sufficiat afferre locum II, 243, ubi scholium explicat δυσφορεῖν.

ἐπεποιήκεε ἐς αὐτοὺς] De structura verbi ποιεῖν cum praepositione ἐς conf. I, 41. III, 49. Quare nolui sequi Cobetum scribentem ἐπ' αὐτοῖς. — Ad οὐδ' ὡς in seqq. conf. III, 13. 109 et ad vocem σοφίσμασι III, 85, ubi eodem fere sensu σόφισμα.

δεινῶς ἦσαν ἐν φυλακῇσι] ἦσαν e pluribus libris revocavi cum Gaisf. et Matth. pro vulg. ἔσαν. Sensus est: *studiose custodias agebant.* Haud infrequens apud Nostrum ἐν φυλακῇ ἔχειν s. φυλακὴν ἔχειν, vid. I, 160. V, 77. VII, 207. VIII, 23. 40.

Cap. CLIII.

Ζωπύρῳ] Pertinet huc disputatio, quam conscripsit I. Chr. Wichmanshausen: De Zopyro Babylonios fallente, ex Herodot. III et Iustin. I, 10. Lips. 1685. Nomen Zopyri in Persarum rebus decantatum dicit Dorvill. ad Charit. p. 472, ubi de nominis Graeci ratione quaerit. Nec meliora attulit Bochart., quem laudat in Hierozoic. III, 11. p. 414. — *Megabyzi* nomen legitur quoque III, 160 et apud Ctesiam Perss. Excerptt. §. 22. 33. Alibi scribitur Μεγάβαζος, de qua scripturae diversitate conferas Duker. ad Thucyd. I, 109 et potissimum Hemsterhus. ad Lucian. Tim. I. p. 383 Bip., Dorvill. ad Charit. l. l., Perizonium ad Aelian. V. H. II, 2. Frequens enim hoc nomen in Persarum reperitur historia, pluresque duces ita vocantur, ex stirpe nobilissimi illius Megabyzi, qui septem inter coniuratos fuit, opinor, oriundi. Tu vid. quae de hoc nomine afferuntur in Excurs. ad

ὃς τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβύζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τόδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμιόνων μία ἔτεκε. ὡς δέ οἱ ἐξηγγέλθη, καὶ ὑπὸ ἀπιστίης αὐτὸς ὁ Ζώπυρος εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοισι μηδενὶ φράζειν τὸ γεγονὸς ἐβουλεύετο. καί οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, ὃς κατ' ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεάν περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἁλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρῳ ἐδόκεε ἁλώσιμος εἶναι ἤδη ἡ Βαβυλών· σὺν γὰρ θεῷ
154 ἐκεῖνόν τε εἰπεῖν καὶ ἑωυτῷ τεκεῖν τὴν ἡμίονον. Ὡς δέ οἱ

III, 70. Quibus add. Letronne in Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XIX, 1. pag. 12. 120, qui vocem Ζώπυρος Graece sonantem et ad vocem Persicam similis fere soni effictam rerepetit a ζάω et πῦρ, ut significetur is, qui ignem vivificat, ignis igitur adorator. In Bisutuna inscriptione quod invenitur nomen *Dadd' hupiya*, id a Graeco nomine Ζώπυρος valde distare, monitu vix opus. Conf. Oppert. in: Journal Asiatique IV. Ser. T. XVIII. p. 357 seq.

ὃς τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν κ. τ. λ.] Conf. III, 70. Mox vulgo: *τούτῳ Μεγαβύζου παιδὶ*, cuius loco Sancrofti liber *τούτου τοῦ Μ. π.*, quod cum probasset Herold., merito reiecit Dietsch. in Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. Vol. LXI. p. 432. Ipse cum Bekk. et Dindorf. exhibui *τούτῳ τῷ*. — In seqq. pro *ἐξαγγέλθη* dedi *ἐξηγγέλθη*, ut supra cap. 142. Per hunc Megabyzum ea peracta esse, quae Zopyro tribuit Herodotus, auctor est Ctesias Excerptt. Perss. §. 22, quem forsitan secutus Diodorus in Excerptis ab Ang. Maio publicatis (Scriptt. vett. nov. coll. II. p. 34) X, 44. 45 omnia ea, quae Zopyrum fecisse tradit Herodotus, ad Megabyzum refert.

ἡμιόνων μία ἔτεκε] Eadem Ctesias l. l. §. 22. Alium mulae partum Noster commemorat VII, 57, ubi cf. nott. Ac negat Aristoteles H. A. VI, 22. pag. 882 Bip., mulam unquam peperisse, unde non mirum, apud veteres hoc si acciderit, prodigii loco fuisse habitum. Vid. Plin. H. N. VIII, 44. (69) §. 173. Sueton. Galb. cap. 4. Inde vel in proverbium abiit apud veteres: „nec mula parit"; cf. Gargil. Martial. Curae boum §. 19. pag. 32 ed. Lunaburg. Praeter Bochart. Hieroz. II, 20 omnia et veterum et recentiorum testimonia hac de re collegit Beckmann. ad Aristot. Auscultt. mirabb. p. 70. p. 142 et 427 comprobans recentioris aevi documentis ea, quae de mulis rarissime parientibus tradidit antiquitas. De mula, quae partum edidit Neapoli, plura narrantur in Götting. Gel. Anzz. 1848. Nachricht. nr. 13. pag. 172 seq. Et commemorat Schneider. ad Aristotelis l. l. (Hist. An. VI, 28 s. 33. T. III. p. 520) ex Actis Academ. Parisin. 1768. p. 50 et 1753 p. 131 equam, quae primo partu pullum, altero mulum edidit.

τὸ βρέφος] βρέφος de beluis (ἐπὶ ἀλόγου ζῴου) dici, monet Grammaticus in Lex. Seguier. p. 84, 22 ad Herodoti et Homeri testimonium provocans. Tu conf. Ili. XXIII, 266. Oppian. Halieut. V, 464. Aelian. H. N. XI, 25, quae attulit Wess. — Ad *ἀπείπας* et eius structuram cf. I, 155 ibique nott. IV, 125. — Verba *πρὸς τὰ — ῥήματα* (ubi πρὸς valet *secundum, ad;* vid. nott. ad I, 38) repetuntur ob plura interiecta verbis *πρὸς ταύτην τὴν φήμην*, ubi Sancrofti liber exhibet *φῆμιν*; tu conf. I, 43 ibique nott.

σὺν γὰρ θεῷ — εἰπεῖν] Videbatur Zopyro hoc dictum *non sine numine prolatum, divinitus Babylonio quasi immissum et iniectum.* Vid. I, 86 ibique Valcken., cf. IX, 91: *κατὰ συντυχίην, θεοῦ ποιεῦντος, forte fortuna, deo rem dirigente*, et I, 111:

ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βαβυλῶνι ἁλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρείῳ ἀπεπυνθάνετο, εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιέεται τὴν Βαβυλῶνα ἑλεῖν. πυθόμενος δὲ, ὡς πολλοῦ τιμῷτο, ἄλλο ἐβουλεύετο, ὅκως αὐτός τε ἔσται ὁ ἑλὼν αὐτὴν καὶ ἑωυτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάθεος τιμῶνται. Ἄλλῳ μέν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναί μιν ὑποχειρίην ποιῆσαι, εἰ δ' ἑωυτὸν λωβησάμενος αὐτομολήσειε ἐς αὐτούς. Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἑωυτὸν λωβᾶται λώβην ἀνήκεστον· ἀποταμὼν γὰρ ἑωυτοῦ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας καὶ μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρεῖον. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως 155
ἤνεικε, ἰδὼν ἄνδρα δοκιμώτατον λελωβημένον, ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπηδήσας ἀνέβωσέ τε καὶ εἴρετό μιν, ὅστις εἴη ὁ

κατὰ δαίμονα, alia, quae attigi ad I, 126. III, 77. 130.

Cap. CLIV.

αἱ ἀγαθοεργίαι] Eadem vox III, 160; cf. etiam I, 67 ibique nott. Formam contractam τιμῶνται mutare nolui in tanta eorum locorum multitudine, qui solutas, quas unas in Herodoto ferendas esse volunt, formas non exhibent, sed contractas, quibus Herodotum et ipsum usum esse malim credere. Conf. Bredov. p. 389.

ἐφράζετο] φράζεσθαι, monente Valcken., valet *considerare*, *animadvertere*, σκοπεῖν, βουλευτικῶς σκέπτεσθαι, ut veteres notant Grammatici. Vid. supra III, 57 et V, 92. §. 2 ibique nott. Quod poëtis usitatum, ad Ionicos dein transiit scriptores, non item ad reliquos solutae orationis scriptores. In proxime seqq. pro ὑποχειρίην, quod cum omnibus recentt. edd. retinui, Florentinus αὐτοχειρίῃ, quod Aldina quoque exhibet, Mediceus αὐτοχειρίην, neutrum recte, ut dudum ostendit Wesseling. Dissert. Herodot. IX. p. 103. Ad verba εἰ δ' — αὐτομολήσειε ob usum voculae δὲ cf. Hartung: Lehre d. Partik. II. pag. 405. Locutio ἐν ἐλαφρῷ ποιεῖσθαι, quam supra I, 118 invenimus, monente Valcken., notat *moleste ferre*, χαλεπῶς φέρειν (quod sc. Babylonem adhuc capere non potuissent). Similia quaedam ad h. l. idem excitavit.

ἑωυτὸν λωβᾶται] Herodoti verba excitat Nonnus in Gregor. Stelit. II. p. 161. Ad vocem ἀνήκεστον (*insanabilis*) poëtis perquam usitatam plurima collegit nec hoc loco omisso Blomf. ad Aesch. Choëph. Gloss. vs. 509. Vid. etiam Herodot. VI, 12. Ac plura comprobant testimonia, a Brisson. De reg. Pers. princ. II, 223 collecta, aurium, narium, manuum, pedum amputationes apud Persas haud inusitatas fuisse. Ad hanc corporis mutilationem, quae in dedecore est, accedunt comae male tonsae (τὴν κόμην κακῶς περικείρας), quod et ipsum dedecoris indicium est. Caeterum in Abulfedae Excerptis (Specim. histor. Arabb. ed. Pocock. p. 509) similis quaedam historia narratur de servo, cuius nasum Amru ex pacto abscidit, ut hoc modo adversarium falleret.

Cap. CLV.

ἀνέβωσε] Ob formam conf. I, 8 ibiq. nott. Mox pro ἀναπηδήσας duo libri cum Eustath. ad Homer. p. 288, 15 s. 218, 11 πηδήσας, cuius loco Cobet legi vult ἀποπηδήσας, quod mihi ab hoc loco alienum videtur, cui melius convenit ἀνα-

λωβησάμενος καὶ ὅ τι ποιήσαντα. ὁ δὲ εἶπε· Οὐκ ἔστι οὗτος
ὡνὴρ ὅτι μὴ σὺ, τῷ ἐστὶ δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ ὧδε διαθεῖ-
ναι· οὔτε τις ἀλλοτρίων, ὦ βασιλεῦ, τάδε ἔργασται, ἀλλ' αὐ-
τὸς ἐγὼ ἐμεωυτὸν, δεινόν τι ποιεύμενος Ἀσσυρίους Πέρσησι 276
καταγελᾶν. Ὁ δ' ἀμείβετο· Ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ
αἰσχίστῳ οὔνομα τὸ κάλλιστον ἔθευ, φὰς διὰ τοὺς πολιορκευ-
μένους σεωυτὸν ἀνηκέστως διαθεῖναι· τί δ', ὦ μάταιε, λελω-
βημένου σεῦ, θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἐξέ-
πλωσας τῶν φρενῶν, σεωυτὸν διαφθείρας; Ὁ δὲ εἶπε· Εἰ μέν
τοι ὑπερετίθεα, τὰ ἔμελλον ποιήσειν, οὐκ ἄν με περιεῖδες·

κηδήσας, ut in Ili. XI, 379. Aristoph. Av. 490. Ad structuram verbb. ὅ τι ποιήσαντα conf. supra III, 42 ibique nott. Sensus est: *quisnam ipsum sic mutilaverit, et qua de causa*, s. quid ipse fecerit, cur ita alius ipsum mutilaverit. Ad ὅτι μὴ cf. III, 160. I, 18. Retinui ὡνὴρ cum Gaisf., ut I, 162. Vid. Bredov. p. 197. Duo libri ἀνὴρ cum Eustathio ad Od. ζ' p. 1559, 35 s. 258, 28. διαθεῖναι, quod mox redit, valet *afficere, tractare*. In seqq. pro οὔτε τις ἀλλοτρίων Franke De particc. negatt. Comm. II. (Rinteln 1853) p. 25 ex uno Parisino scribi vult οὐδέ τ. ἀλλ. Mihi satius videbatur, in vulgata acquiescere, quam etiam tuentur a God. Hermanno disputata Opuscc. III. p. 158.

δεινόν τι ποιεύμενος] Immerito, ut videtur, particulam τι, quam omnes tenent libri, suspectam habuit Valck. recte caeteroqui monens, Graecos dixisse δεινὸν s. δεινὰ ποιήσασθαι (*graviter, moleste ferre aliquid*), sequente vel infinitivo vel particula εἰ cum verbo finito. Cf. nott. ad III, 14. *Assyrii* dicuntur hic Babylonii, permutatione haud infrequenti, de qua conf. nott. ad I, 192. Ad structuram verbi καταγελᾶν conf. supra III, 37 ibique nott. Simili modo loquentem inducit Mardonium Noster VII, 9: καὶ Ἴωνας — οὐκ ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν. Cobet pro καταγελᾶν legi vult ἐγχανέειν, quo mihi non opus esse videtur.

τί δ', ὦ μάταιε] δ' cum recentt. edd. inserui. Ad παραστήσονται cf. III, 13 ibique nott.

κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν] „*Sanumne te credis esse, qui facie foede deformata sic te ipse laceraveris.*“ Sunt verba Valck., iure improbantis, quod e binis libris affertur: ἐξάμβλωσας pro ἐξέπλωσας, quod ipsum satis firmatum est Nostri loco VI, 12, ubi Iones παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου. Ac Suidas s. v. ἐκπλεύσαντες· ἔξω γενόμενοι. Ipsam locutionem, qua dicitur: *enavigare e mente*, pro: *discedere de mente s. de se* (vid. Cic. De divin. II, 55. coll. Tuscull. III, 5. IV, 36.), *insanum, dementem fieri*, e re nautica petitam in maritimis civitatibus, qualis fuit Ionia, minus absonam videri, iudicavit Wessel. Prope accedit, quod Valck. attulit, Theocriteum: *avolare ex mente* II, 19. XI, 72 (πᾷ τὰς φρένας ἐκπεπότασαι;). Eurip. Electr. 175. Ac denique huc referri poterit Pausaniae istud III, 4. §. 1: ἐξώρμει ἐκ τοῦ νοῦ, ubi cf. Siebelis.

Εἰ μέν τοι ὑπερετίθεα κ. τ. λ.] De imperfecti forma (pro ὑπερετίθην) conf. Bredov. p. 396. Quod ad significationem attinet, Noster h. l. alteroque, qui exstat V, 32, activo usus est verbo, aliis locis (cf. I, 107. III, 71 ibique nott.) medio verbo, sed diversa significatione; itaque malim h. l. reddere: *Equidem sane ad te si retulissem ea, quae facturus eram, haud me sivisses facere.* μέν τοι cum Matth. et recentt. edd. reposui pro μὲν τοί, quod dederunt

νῦν δ' ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλόμενος ἔπρηξα. ἤδη ὦν, ἢν μὴ τῶν σῶν δεήσῃ, αἱρέομεν Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γάρ, ὡς ἔχω, αὐτομολήσω ἐς τὸ τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτούς, ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε πέπονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω, τεύξεσθαι στρατιῆς. σὺ δέ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ ἐσέλθω ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμία ἔσται ὤρη ἀπολλυμένης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλεομένας πύλας· μετὰ δὲ αὖτις ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἑβδόμην ἄλλους μοι τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων καλεομένας πύλας· ἀπὸ δε τῆς ἑβδόμης διαλιπὼν εἴκοσι ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἄλλους κάτισον ἀγαγὼν κατὰ τὰς Χαλδαίων

Schweigh. et Gaisford.; conf. Bredov. p. 281. — βαλόμενος e Florentino pro βαλλόμενος iam revocavit Schweighaeus., quem reliqui edd. merito secuti sunt; ad locutionem ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλόμενος (i. e. *meo, proprio consilio*, re mecum deliberata neque cum alio quopiam communicata) vid. nott. ad III, 71. Verba ἢν μὴ τῶν σῶν δεήσῃ Schaefer. (ad Lambert. Bos. de Ellips. L. Gr. pag. 228) reddi vult: *nisi tu desis*, cum vulgo perperam vertantur: *nisi tu tuis deeris*. Accuratius opinor Dindorf.: *nisi tu iis, quae tua muneris sunt, defueris*. Tu cf. similem locum VII, 18. — In seqq. ad verba ὡς ἔχω conf. I, 24 ibique nott. πέπονθα cum Schweighaeusero aliisque recepi pro ἔπαθον, quod huic loco minus aptum esse neminem fugit.

τῆς οὐδεμία ἔσται ωρη ἀπολλυμένης] Tu vid. I, 4 ibique nott. Nec differt significatione locutio οὐδεμίαν ὤρην ἔχειν s. ποιεῖσθαι, *rem parvi* s. *nihili pendere*, ut IX, 8. Apud Lucianum invenitur ὤρην ἔχειν, monente Valcken., qui Soph. Oed. Col. 377. 299 alia citat additque locutionem ὀλιγώρως ἔχειν, quae contrariam in partem accipi debet. Tu conf. etiam Elmsley ad Sophoclis l. l. (vers. 277. p. 131 ed. Lips.) et Kuehner. Gr. Gr. §. 533. not. 4. — In proxime seqq. κατὰ valet *prope, ad*, ut II, 121, 4, ubi vid., I, 76, ubi vid., IV, 139. — De ipso situ portarum cf. nott. ad III, 158.

διαλιπὼν] Retinui hoc cum recentt. edd., quod pari modo positum III, 157 invenitur. Schweighaeus. eumque secutus Gaisford. e tribus codd. posuerunt διαλείπειν (in quo infinitivum pro imperativo positum existimes, ut paulo infra ἐᾶν, κελεύειν et supra III, 134 aliisque locis), quod mihi librarii culpâ ortum videtur. Ad imperativi formam ἐχόντων cf. I, 89 ibique nott. In proxime seqq. omnes libri μηδὲν τῶν ἀμυνοντων, quod cum ferri non posse intellexisset Dindorf., scripsit ἀμυνεόντων, de futuro cogitans, quo usus est Noster (ἀμυνέειν) VII, 168. IX, 60. Mihi satius videbatur reponere ἀμυνόντων, quod idem scriptum reperio a Schweighaeus. hunc locum afferente in Lex. Herodot. s. v. (T. I. p. 29). Sensus enim est: *nihil eorum* (armorum), *quibus hostes propulsamus nosque tuemur*. Seqq. τοῦτο δὲ ἐᾶν ἔχειν valent: *id vero* (i. e. gladios breves) *illos habere* s. his solis illos armatos esse *sinito*. Ad vocem ἐγχειριδίων cf. nott. ad III, 118. 77. Quod in H. Stephani ed. pro ἐᾶν invenitur ἂν, id quamvis nullo libro scripto probatum ita defendi posse putat G. Hermann. Opuscc. IV. p. 178, ut infinitivus ἔχειν additâ particulâ ἂν pro imperativo accipiatur. Quod mihi haud persuasit, neque persuasit Burgesio in Prolegg. Thucydid. pag. 301. — In seqq. e Sancrofti libro alteroque reposui ἐπιτρέψονται pro vulgata ἐπιτράψονται, quam ferri posse negat Bredov. p. 146.

καλεομένας πύλας τετρακισχιλίους. ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότε- 277
ροι μηδὲν τῶν ἀμυνόντων, μήτε οὗτοι, πλὴν ἐγχειριδίων· τοῦτο δὲ ἐᾶν ἔχειν. μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν κελεύειν πέριξ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δέ μοι τάξον κατά τε τὰς Βηλίδας καλεομένας πύλας καὶ Κισσίας. ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδεξαμένου, τά τε ἄλλα ἐπιτρέψονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι καὶ δὴ καὶ τῶν πυλέων τὰς βαλανάγρας. τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοί τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει, τὰ δεῖ ποιέειν.

156 *Ταῦτα ἐντειλάμενος ἤιε ἐπὶ τὰς πύλας, ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ ἀληθέως αὐτόμολος. ὁρέοντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρεχον κάτω· καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἑτέρην πύλην εἰρώτεον, τίς τε εἴη, καὶ ὅτευ δεόμενος ἥκοι. ὁ δέ σφι ἠγόρευε, ὡς εἴη τε Ζώπυρος καὶ αὐτο-*

τῶν πυλέων τὰς βαλανάγρας] Ad vocem *βαλανάγρα*, quae etiam omnino indicat *clavem, claustra*, tenendum est, *βάλανον* dici cavam intus cochleatim striatam, quae in foramen serae (*τὴν βαλανοδόκην*) descendebat, et tota intra id immersa latebat. Hoc modo clausae fores si aperiendae erant, adhibebatur *βαλανάγρα*, quae in idem foramen demittebatur et conveniebat in cavum *βαλάνου* eamque attrahebat. Ita Salmasius Exercitt. Plin. pag. 650. (T. II. p. 916.) Add. Themist. p. 315 D. s. 381 ed. Dind. et quae alia proferuntur in Thes. L. Gr. II. p. 66 ed. Dindorf. Add. Aeneam Tactic. 18 ibiq. interpretes. p. 178 Orell. et imaginem *βαλανάγρας* illic exhibitam. — In fine recepi *τὰ δεῖ* pro vulg. *τάδε*, quod omnes recentt. edd. reiecerunt, unus tuetur Eltz. (Quaest. Herodd. fasc. II. in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IX. p. 343), cum *τάδε*, ut putat, h. l. spectet ad id, quod caput est: „*τάδε* intelligit Zopyrus id, de quo cum Dario egit, i. e. proditionem, quam adversus Babylonios paraturus erat.“ Quam rationem vix cuiquam placere posse existimo.

CAP. CLVI.

ἐπιστρεφόμενος] Reddunt vulgo: *subinde se convertens et retro spectans, ac si revera esset transfuga, s. transfugam simulans.* Et in eum sensum Gallice quoque reddidit Larcherus: — „il s'enfuit vers les portes de la ville se retournant de temps en temps, comme s'il eût été un veritable transfuge.“ Conferunt Homer. Hymn. in Mercur. 210: *ἐπιστροφάδην δ' ἐβάδιζεν*, quod Matth. explicuit: *et huc illuc in gradiendo circumferebat oculos*, comparans Ili. IV, 497. At Fr. Franke ob vers. 75. 76 reddit: „*huc illuc — ultro citroque ibat, vagabatur.*“ — Valckenar. ad verba *ὡς δὴ ἀληθέως αὐτόμολος*, in quibus *δὴ* notare vult *scilicet*, confert Polyaen. VII, 12, ubi de Zopyro: *ἧκεν αὐτόμολος, ὡς ταῦτα δὴ ὑπὸ Δαρείου παθών.* Noster simili modo *ὡς δὴ* adhibuit I, 66. VII, 211 coll. V, 20, ubi vid. nott.

ὀλίγον τι παρακλίναντες] i. e. *portae valvarum alteram aliquantum aperientes*, ut ait Wess., comparans Aristoph. Pac. 981. — Verbum *ἀνακλίνειν* in *foribus patefaciendis* itidem usitatum Homero Ili. V, 752 et auctori Vit. Hom. 33. — Ad verba *εἰρώτεον τίς τε εἴη καὶ ὅτευ δεόμενος ἥκοι* conf. I, 35 ibiq. nott. Mox cum Schweigh. et Gaisf. scripsi *πυλουροὶ* pro vulg. *πυλωροί*, quod retinuit Matth. Conf. III, 77. 118.

μολέοι ἐς ἐκείνους. ἦγον δή μιν οἱ πυλουροὶ, ταῦτα ὡς ἤκου-
σαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων. καταστὰς δὲ ἐπ' αὐτὰ
κατοικτίζετο, φὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονθέναι, τὰ ἐπεπόνθεε ὑπ'
ἑωυτοῦ· παθεῖν δὲ ταῦτα, διότι συμβουλεῦσαι οἱ ἀπανιστάναι
τὴν στρατιὴν, ἐπεί τε οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἁλώσιος. Νῦν
τε, ἔφη λέγων, ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἥκω μέγιστον ἀγα-
θὸν, Δαρείῳ δὲ καὶ τῇ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν.
οὐ γὰρ δὴ, ἐμέ γε ὧδε λωβησάμενος, καταπροΐξεται· ἐπίστα-
μαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. Τοιαῦτα 157
ἔλεγε. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ὁρέοντες ἄνδρα τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκι-
μώτατον ῥινός τε καὶ ὤτων ἐστερημένον, μάστιξί τε καὶ αἵματι
ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθέα, καί
σφι ἥκειν σύμμαχον, ἐπιτράπεσθαι ἑτοῖμοι ἦσαν, τῶν ἐδέετο
σφέων. ἐδέετο δὲ στρατιῆς. Ὁ δὲ, ἐπεί τε αὐτῶν τοῦτο παρέ-

καταστὰς δὲ ἐπ' αὐτὰ] Valck. scribi maluit καταστὰς δὲ ἐς αὐτὰ, i. e. ἐς μέσον αὐτῶν, *stans in concilio* vel *curia Babyloniorum*, ut qui deduxisse dicantur Zopyrum ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Β., quod ipsum indicat *commune s. concilium Babyl.* Tu conf. nott. ad Plut. Philopoem. p. 32. 59. Neque vero opus esse hac emendatione, monstrat alter locus VIII, 79: στὰς ἐπὶ τὸ συνέδριον, ubi recte monuit Schweigh., participium στὰς s. καταστὰς valere *constitutus, productus*. Atque supra III, 46: καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον. — ἐπεπόνθεε plerique libri. Olim πεπόνθεε, sine augmenti reduplicatione, ut aliis quoque locis, quos collegit Bredov. p. 289, idem factum videmus, unde haec lectio non tam spernenda videtur Werfero in Actt. phill. Monacc. I, 2. p. 240. Cum vero Noster in his variare soleat, modo reduplicationem addens, modo negligens, equidem praeferendum duxi, quod librorum scriptorum consensus h. l. praebuit. — Mox vulgatam revocavi παθεῖν, ex uno Sancrofti libro mutatam in παθέειν, quod ipsum exhibuerunt Dindorf. et Dietsch. Tu vid. Bredov. pag. 326. ἀπανιστάναι valet *abducere*, ut VI, 133 coll. IX, 86. 87.

ἐπεί τε οὐδείς] Particulam δὲ post τε male intrusam cum recentt. edd. abieci. Schweighaeusero placet δὴ pro δέ.

ἔφη λέγων] Vid. I, 118 ibique nott. Ad seqq. ἥκω μέγιστον ἀγαθὸν cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 506. not. 2. et Krueger. ad Dionys. Halic. pag. 97. Ante στρατιῇ cum Schweigh. et Gaisf. e pluribus libris recepi τῇ. Omisit Dietsch. articulum, quem retinuit Dindorf. — Ad vocem καταπροΐξεται vide nott. ad III, 36. Exstat ad h. v. glossa Herodotea, qua tamen parum proficimus. διέξοδος, quod propria notione invenitur II, 24. 26. III, 4. III, 117, hîc et VII, 234 translato sensu de diversis consiliorum viis et rationibus accipiendum. „Et tralate vario modo usurpant philosophi; de quibus dictum ad Plotin. II, 8. 1. III, 8. 8. V, 8. 6. Cf. Procl. in Alcib. pr. p. 12 et p. 249.“ *Cr.*

Cap. CLVII.

ἦσαν, τῶν ἐδέετο σφέων] ἦσαν rescripsi e binis libris cum Gaisf. et Matth. pro ἔσαν. Verbo δεῖσθαι duplex hic adstruitur genitivus et rei et personae. Conf. Herod. I, 8. — In seqq. ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων est: *cum e Babyloniis optimos quosque selegisset*, hos eduxit etc. Conf. supra. III, 44 ἐπιλέξας eodem fere sensu.

λαβε, ἐποίεε, τά περ τῷ Δαρείῳ συνεθήκατο. ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιὴν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους, τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρείῳ τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. μαθόντες δέ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον ὁμοῖα, πάγχυ περιχαρέες ἐόντες, πᾶν δὴ ἑτοῖμοι ἦσαν ὑπηρετέειν. ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκειμένας, αὖτις ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτέων τοὺς δισχιλίους. ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶ-
χον ἐν στόμασι αἰνέοντες. ὁ δὲ αὖτις διαλιπὼν τὰς συγκειμένας 278
ἡμέρας ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης
158 *τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο. Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκείμενα ποιευμένου πέριξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέφαινε. οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἠμύνοντο τὴν Δαρείου στρατιὴν προσβάλλουσαν, ὁ δὲ Ζώπυρος τάς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας κα-*

εἶχον ἐν στόμασι αἰνέοντες] *ore ferebant eum laudantes.* Confert Wess. VI, 36, ne quis *αἰνέοντες* redundare arbitretur.

πάντα δὴ ἦν κ. τ. λ.] i. e. *omnium primo loco apud Babylonios censebatur et dicebatur Zopyrus.* In qua locutione, quod *ἐν* ante *τοῖσι* melius omitti censet Valck. (ad VII, 156), satis iustam equidem non perspicio causam. At vero omisit praepositionem Matthiae, eandemque etiam eiici vult Cobet; sed reliqui editores merito retinuerunt. Tu cf. praeter VII, 156 etiam supra I, 122 ibique laudd. Alios, qui de hac formula egerunt, viros doctos excitavit ad h. l. Wesseling.

στρατάρχης] Ita cum Schweigh. et Gaisf. exhibui, cum plures libri *στρατιάρχης*. Laudant interpretes Herodd. VIII, 44. Athen. I. p. 11. Philo Iud. c. Flacc. p. 981. Pindar. Isthm. V, 30.

CAP. CLVIII.

κατὰ τὰ συγκείμενα] i. e. *secundum ea, quae cum Zopyro convenerant.* Conf. V, 50. 62. Expressit locutionem Pausan. VIII, 10. §. 4, ubi vid. Siebel. De voce *πέριξ* vid. nott. ad IV, 15. — In seqq. scripsi cum Schweigh. et Gaisf. *ὁ μὲν γὰρ Βαβ.*, delens, quam vulgo inserunt, particulam *δὴ* post *γάρ*. Ad *ἕσηκε* conf. III, 146 ibique nott.— De Iovis Beli templo vid. nott. ad I, 181. — Ad vocem *ἕκαστος* cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 509 et supra III, 150. 82. Ctesiae si confidimus, res confecta est non Zopyri, sed Megabyzi operâ. Conf. Perss. Excerptt. §. 22.

τάς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλεομένας πύλας] Utramque portam in orientali urbis parte fuisse inde colligit Rennel. p. 543, quod *Cissia porta* procul dubio Susa orientem versus duxerit; *Beli portam*, e qua Babylonii in Beli templum. quod scilicet proximum fuisse probabile est, confugerint, in eadem parte fuisse idem censet, indeque etiam argumentum petit, quo ipsum Beli templum in orientali urbis parte situm fuisse commonstret. Nobis ad I, 181 probabilior visa est ea sententia, qua in occidentali Babylonis

λεομένας πύλας ἀναπετάσας ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἳ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἔφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱρόν· οἳ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἑωυτοῦ τάξι ἕκαστος, ἐς ὃ δὴ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδεδομένοι.

Βαβυλὼν μέν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἱρέθη. Δαρεῖος δὲ 159
ἐπεί τε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μέν σφεων τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε· τὸ γὰρ πρότερον ἑλὼν Κῦρος τὴν Βαβυλῶνα ἐποίησε τούτων οὐδέτερον· τοῦτο δὲ ὁ Δαρεῖος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκολόπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκέειν. ὡς δ' ἕξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γένεα ὑπογίνηται, τάδε Δαρεῖος προϊδὼν ἐποίησε· τὰς

parte hoc templum collocari debeat. — *Nini portam*, Herodoto commemoratam, cum Niniven duxerit, ad septentrionem spectasse Rennel. statuit, *Chaldaicam portam* meridiem versus, *Semiramidis portam* septentrionem et orientem versus. Atque omnino a parte occidentali nulla Babylonis videri fuisse moenia idem contendit. Nos *Chaldaeorum portam* collocamus in orientali urbis parte, quippe in qua potissimum huius gentis erat sedes, regum Chaldaicorum palatio ornata. Cf. Heeren. Ideen I, 2. p. 181.

Cap. CLIX.

τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε] i. e. *moenia sustulit* s. *diruit portasque avulsit.* Eodem modo τὸ τεῖχος περιαιρέειν Noster dixit VI, 46. Ad ἀπέσπασε cf. I, 17. Quod vero Cyrus hic moenia intacta reliquisse dicitur, obstat disertum Berosi testimonium ap. Ioseph. c. Apion. I, 20, si quidem τείχη illic *moenia urbem cingentia* neque arces extra urbem munitiores significant. At mihi quae Herodotus scribit, verisimiliora videntur, praesertim si Cyri illam ubivis in victos monstratam clementiam respicimus, cf. Gesen. ad Iesai. XIII. p. 468. In Bisutuna inscriptione, in qua, ut ad III, 150 indicavimus, plura de hac Babyloniorum rebellione exponuntur, nihil traditur de moenibus dirutis neque de Babyloniis ter mille cruci affixis; quod sane in tali monumento in Darii honorem et gloriam posito vix exspectari poterat: unum rebellionis ducem interfectum esse enuntiat Darius, qui alium quoque rebellem una cum sociis cruci s. palo affigi iussit (Col. III. §. 8), duos autem alios, abscisis naribus, auribus, linguâ, crucis supplicio traditos commemorat (Col. II. §. 13. 14). Caeterum gravius supplicium, quod de Babyloniis sumptum esse Noster scribit, e quibus ter mille viros summae dignitatis (τοὺς κορυφαίους, i. e. principes fere, Chaldaeos opinor; cf. nott. ad III, 150) palo affigi iussit Darius, haud mirum videbitur ei, qui talem saevitiam et crudelitatem ab orientalium hominum animis regumque moribus haud abhorrere satis noverit, ipsa teste historia regnorum orientalium atque motuum, qui in his acciderint: neque adeo recentiorem aetatem talibus carere, quae consimilia fere iis, quae ab Herodoto h. l. narrantur, vel ad probandam huius fidem afferri possint, apte monuit Grote: History of Greece IV. p. 311, in memoriam revocans illud supplicium, quod Petrus Magnus Russorum princeps de militibus rebellibus, Strelitzae vulgo vocantur, Moscuae sumpsit anno 1698 post Chr. n.; quibus alia addi poterunt in Mongolorum, Hunnorum, Turcarum historia obvia.

ἵνα σφι γένεα ὑπογίνηται] i. e. *ut*

γὰρ ἑωυτῶν, ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δεδήλωται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλώνιοι, τοῦ σίτου προορέωντες· ἐπέταξε τοῖσι περιοίκοισι ἔθνεσι γυναῖκας ἐς Βαβυλῶνα κατιστάναι, ὅσας δὴ ἑκάστοισι ἐπιτάσσων, ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυναικῶν συνῆλθε· ἐκ τουτέων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυλώνιοι

160 γεγόνασι. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον γενομένων οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κῦρος μοῦνος· τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἠξίωσέ κω ἑωυτὸν συμβαλέειν. Πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γνώμην τήνδε ἀποδέξασθαι, ὡς βούλοιτο ἂν Ζώπυρον 279
εἶναι ἀπαθέα τῆς ἀεικείης μᾶλλον, ἢ Βαβυλῶνάς οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ ἐούσῃ προσγενέσθαι. ἐτίμησε δέ μιν μεγάλως· καὶ γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα, τὰ Πέρσῃσί ἐστι τιμιώ-

soboles ipsis fiat, subveniat. Quaerit Bekker., pro γένεα an legendum sit γενεὴ, quam vocem eo sensu, qui hîc requiritur, inveniri volunt in Iliad. XXI, 187. 191; sed eodem sensu Homerum quoque dixisse γένος monstrant alii loci: Ili. XIX, 122. VI, 140. IX, 538. Ita qui γένος scripsit Ili. XIV, 113, is eodem sensu γενεὴν adhibuit Odyss. XV, 225. Quare in Herodoto nihil mutare volui. Ad vocem ἀνεσκολόπισε cf. nott. ad I, 128 et III, 132, et ad verba τὰς γὰρ ἑωυτῶν κ. τ. λ. ob usum particulae γὰρ supra nott. ad I, 8. 24.

ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δεδήλωται] Cf. III, 150. κατ' ἀρχὰς valet: *initio* huius narrationis, ut V, 62. 92. §. 6. VII, 88, ubi conf. nott. Ad structuram τοῦ σίτου προορέωντες conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 533, b. — Ad verba ὅσας δὴ ἑκάστ. ἐπιτ. conf. I, 157. 160 ibique nott.

ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα] τὸ κεφαλαίωμα indicat *summam*, quam vulgo dicimus. Quod in Sancrofti libro legitur μυριάδες, non prorsus displicet Wesselingio comparanti Lysiam in Or. Parent. 7. Ioseph. B. Iud. IV, 11. 3, alia.

Cap. CLX.

παρὰ Δαρείῳ κριτῇ] i. e. *Dario iudice;* vid. I, 32 ibique nott. IV, 65. — Mox haud mutavi συμβαλέειν, vid. nott. ad IV, 42. Zopyri factum Dariique de eo iudicium plures celebrant, quos ad III, 150 init. citavimus, atque videtur illud adeo in proverbium cessisse, de quo Zenobius IV, 9. Tu adde his Anonymi Byzantini rhetoric. militar. a Koechlyo nuper editam cap. 47 (Part. poster. Turici 1856. pag. 12.). Ipsum Cyrum quanti fecerint Persae, satis ex iis patet, quae supra III, 34. 89 allata sunt.

γνώμην τήνδε ἀποδέξασθαι] Simile de Megabyzo dictum exstat IV, 143. Qui pro Zopyro Megabyzum in his nominat Diodorus (vid. supra ad III, 153), is hoc quoque Darii dictum ad Megabyzum refert. In seqq. cum Schweigh. et Matth. retinui ἀεικείης, cuius loco Gaisf. reposuerat ἀεικίης. Tu vid. nott. ad I, 115 et 73.

ταῦτα, τὰ Πέρσῃσί ἐστι τιμιώτατα] Ctesiae si fides est Excerptt. Perss. §. 22, Megabyzum, cuius operâ potissimum res confecta et urbs tandem expugnata est, Xerxes honoravit cum aliis multis donis, tum molâ aureâ, sex talentorum ponderis, quod munus inter regia dona apud Persas sit honorificentissimum. Tu conf. nott. ad h. l. p. 157. 158. Maluit Herodotus in universum loqui, cum singula forsitan minus bene cognita haberet.

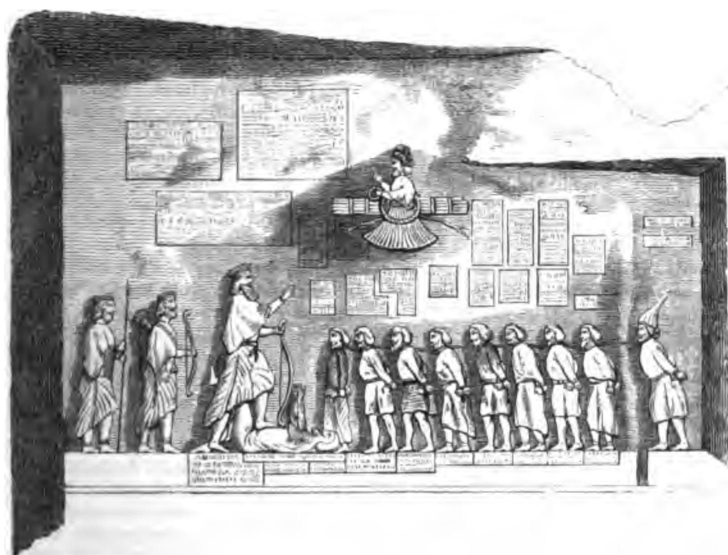
τατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνά οἱ ἔδωκε ἀτελέα νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζόης, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέδωκε. Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγάβυζος, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ ἀντία Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρατήγησε· Μεγαβύζου δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς Ἀθήνας αὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

ἀτελέα νέμεσθαι] Quae ita intelligo, ut rex illi urbem ita commiserit, ut reditus ipse perciperet neque quidquam in regium aerarium immitteret, ut alii satrapae ex ea distributione, quam Darius (supra III, 89 seq.) constituerat, facere solebant; cf. Herod. VIII, 136. Ad ipsam locutionem vid. III, 97: *ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώρην* et conf. III, 91. I, 192.

ὃς ἐν Αἰγύπτῳ ἀντία Ἀθηναίων κ. τ. λ.] De hac re conf. Ctes. Excerptt. Perss. §. 32. 33. Diodor. Sicul. XI, 74. 76. Thuc. I, 109. Incidit hoc in ann. ante Chr. n. 458. — Cf. Larcher. T. VII. p. 653.

Ζώπυρος] Ad rem cf. IV, 43 et Ctes. Excerptt. Perss. §. 43, unde colligi poterit, cur ille Athenas potissimum fugerit, et quae illi ratio cum Atheniensibus intercesserit. — In seqq. *αὐτομόλησε* dedi e duobus codd. cum Schweigh. et Gaisf. pro vulg. *ηὐτομόλησε*, quod male retinuit Matth. Vid. Bredov. p. 318.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Γ'.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.

1 ΜΕΤΑ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας 280
αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. Ἀνθεύσης γὰρ τῆς Ἀσίης ἀνδράσι καὶ
χρημάτων μεγάλων συνιόντων ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι
Σκύθας, ὅτι ἐκεῖνοι πρότεροι, ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ
νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιουμένους, ὑπῆρξαν ἀδικίης. Τῆς

Cap. I.

Αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις] Schweighaeuser., quem sequuntur Gaisf. et Matthiae, pro *αὐτοῦ* de suo scripsit *αὖ τοῦ*, codicibus refragantibus. Equidem ad vulgatam lectionem redire malui, cum *ipse* Darius expeditionem suscepisse cur dici nequeat, haud intelligam, praesertim si reputemus alias expeditiones, alia bella per Darii duces gesta, quae haud pauca commemorat Bisutuna inscriptio; cf. ad III, 150 allata. Inde recentt. edd. recte retinuerunt *αὐτοῦ*. Et patrocinatur lectioni *αὐτοῦ* Letronne in Journ. d. Savans 1817. pag. 92, ubi haec addidit vir doctissimus: „On auroit à s'exercer sur plusieurs centaines de passages, s' il fallait corriger le texte de cet historien toutes les fois, qu' il emploie *αὐτὸς* de la même manière, par une sorte de surabondance, soit pour rappeler l'attention sur une personnage, dont il vient de parler, soit pour ajouter une nuance de plus, comme dans la phrase qui nous occupe."

Ἀνθεύσης γὰρ τῆς Ἀσίης κ. τ. λ.] i. e. *cum viris floreret* (virorum fortium praeberet copiam) *Asia multaeque pecuniae* in regis aerarium *confluerent* s. *redirent*, ex tributo scilicet singulis gentibus imposito, ut III, 89 seqq. legimus. Itaque status imperii florentis, i. e. et virorum proventu et opum praesidio abundantis, ad bellum suscipiendum invitabat. Ad usum verbi *ἀνθεῖν* vid. Herod. VI, 127. Thucyd. I, 19 fin. Ad usum verbi *συνιόντων* conf. Herod. I, 64. De reliquis, quae ad hunc locum pertinent, de vera belli causa ac de tempore, quo susceptum est, vid. plura in Excurs. ad h. l.

ὑπῆρξαν ἀδικίης] i. e. *initium fecere iniuriarum, primi iniurias intulerunt.* Citat locum Suidas s. v. III. p. 550. De locutione conf. Valcken. ad Euripid. Phoeniss. p. 533 et infra Herod. IV, 119 ibique nott., VI, 119. Ipsum verbum *ὑπῆρξαν* Suidas exponit *προκατήρξαντο*. Ad id, quod antecedit *τοὺς ἀντιουμένους* (i. e. *obviam euntes, occurrentes,* sensu hostili) conf. Herodot. I, 76. 207. IV, 3. VII, 9, 1. 102. 139. IX, 7, 2.

γὰρ ἄνω Ἀσίης ἦρξαν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύθαι ἔτεα δυῶν δέοντα τριήκοντα. Κιμμερίους γὰρ ἐπιδιώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς ἀρχῆς Μήδους· οὗτοι γὰρ, πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι, ἦρχον τῆς Ἀσίης. Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαντας ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα καὶ διὰ χρόνου τοσούτου κατιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος τοῦ Μηδικοῦ· εὗρον γὰρ ἀντιουμένην σφι στρατιὴν οὐκ ὀλίγην. αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὥς σφι οἱ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλὸν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. Τοὺς 2
281 δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ γάλακτος εἵνεκεν,

ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται] Vide supra I, 103. 105 ibique nott. Mox scripsi δυῶν pro δυῷν; de quo vid. nott. ad I, 14. Cf. IV, 89. 90. Ad verba seqq. *Κιμμερίους γὰρ ἐπιδιώκοντες κ. τ. λ.* conferunt Schol. Homer. ad Odyss. XI, 14. Tu vide notata ad Herodot. I, 6. 15. IV, 11. Ad κατιόντας *(redeuntes)* conf. III, 45. IV, 3, ne plura.

ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους] *„Quippe coniuges eorum longa exspectatione virorum fessae — servis ad custodiam pecorum relictis nubunt.“* Ita Iustinus II, 5, quem citat Valckenar., de usu verbi φοιτᾶν monens, de quo diximus ad II, 111 coll. II, 115.

CAP. II.

Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι] De his conferunt Nonnum in Gregor. Nazianz. pag. 152. Attigit Herodotea Plutarchus T. II. p. 440 A. Opp. itemque Schol. Aristophan. Eqq. 959, ubi μολγοὺς interpretantur τυφλούς, Scythicam ex Herodoti verbis prave fingentes nationem. Utitur autem nostro loco Heeren. Id. I, 2. pag. 296, quo, ut reliquis nomadum gentibus, ita Scythis quoque servos fuisse probaret; idemque monet, Scytharum e terris magnam servorum copiam in Asiam reliquasque inde orbis terrarum partes traductam fuisse: unde factum, ut posthac Scytharum nomine promiscue significarentur quilibet servi.

τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε] His verbis, quibuscum iungenda sunt, quae in fine huius capitis leguntur: *τούτων μὲν εἵνεκα ἅπαντα, τὸν ἂν λάβωσι, οἱ Σκύθαι ἐκτυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες*, merito offensus est Hansen: Osteuropa etc. pag. 68. 77 seq., intelligi posse negans, quid commune habeat servorum excaecandorum mos cum equarum lacte et butyro inde parando: in Herodoti narratione turbata esse quaedam inde existimat aut errorem quendam subesse, natum illum quidem ex interpretatione quadam Herodoto exhibita, sed falso intellecta, praesertim cum infra cap. 20 hi ipsi servi vocentur οἱ τυφλοί; quam in rem affert, quod apud Osmanos servus vocatur *kiole*, caecu*[illegible]*; aut si hoc minus placeat, cogitari quoque posse existimat de antiqua fama, quam ad suam aetatem Noster temere transtulerit, aut de caecis, quos inter Scythas variis de causis solito plures fuisse credamus licet, ad inferiora domus negotia eam ipsam ob causam adhibitis omnino sermonem fieri. Ac similem fere in modum Kruse (Urgeschichte des Esthnisch. Volksstammes pag. 290) suspicatur, agi forsitan hoc loco de caecis, qui plurimi adhuc reperiantur in terris Russiae meridionalibus, tum ob pulverem subtilem, tum ob fumum in casis semper excitatum oculisque humanis nocivum, quique inde ad negotia inferiora domestica adhibeantur. Quae certe probabiliora videntur iis, quae commentus est Neumann: Die Hellenen im Skythenlande pag. 279—282. Attuli haec,

τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε· ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν· τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεωμένας τῆς ἵππου καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα καὶ περιστίξαντες κατὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλούς,

quae num sufficiant ad hunc locum explicandum, aliis diiudicandum relinquere praestat. Equidem, quae toto hoc capite traduntur, reliquae de Scythis et Darii expeditione narrationi interiecta esse crediderim a Nostro, qui hac oblata occasione servos a Scythis privari oculorum sensu et ad butyrum parandum (s. omnino ad domestica negotia) adhiberi relaturus utrumque hoc iam ita confusum exhibet, ut facile suspicari liceat, Herodoti verba minime proferri integra, sed omissa esse quaedam, ad servorum excaecandorum morem pertinentia causamque nefandi istius moris declarantia: quae si adessent verba, sponte opinor intelligeremus, quî factum sit, ut h. l. servi excaecati cum butyro a servis parando coniungi potuerint. De lacunis Herodoteis conf. Bredov. p. 13 seqq.

ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι] Cum recentt. editt. scripsi φυσητῆρας, φυσῶσι, φυσεόντων, φυσεωμένας, quae voces duplicata litera σ vulgo exhibebantur. Mox ὀστεΐνους Noster dixit forma ὀστέϊνος usus, cum alii ὄστινος praeferrent. Conf. Lobeck. ad Phrynich. pag. 262. Ad vocem ἄρθρα *(genitalia)* cf. nott. ad III, 103.

τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεωμένας τῆς ἵππου καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι] Valckenar. scribi mavult φυσεωμένης τῆς ἵππου ex Athenaeo, qui ob vocem οὖθαρ haec citat IX, 60. pag. 399 C. Libri Herodotei non addicunt. Est vero οὖθαρ, quod de bubus aliisque animalibus rarius adhibetur, *uber, mamma, sumen*, quod si demittatur (κατίεσθαι), lac facilius emulgeri posse apparet. Simile quid in Arabia se vidisse narrat Niebuhr (Descript. de l'Arab. pag. 146, teste Larchero), ubi mulgente altero alter manum brachiumque in vaccae vulvam inserit, quod illam hac titillatione excitatam plus lactis edituram putant. Quibus subiicit Schweighaeuserus, quae similia in australi Africae promontorio vaccis fiant, quae, postquam ademptus sit vitulus, lac dare recusent, auctore Kolbio in Capite Bonae Spei hodierno (Norimberg. 1719) pag. 460. Tu vide librum, qui inscribitur: Der orientalisch-indian. Kunst- u. Lustgärtner (Dresd. 1692) pag. 252, ubi in tabula adiecta imago cernitur vaccae, quae mulgetur, cuiusque vulvam servus inflat. Ac similem quendam morem a Calmuccis adhibitum in vaccis, qui lac recusant, affert Pallas (Reise in die südlichen Provinzen v. Russland II. p. 119), quo ad Herodoti verba explicanda utuntur Hansen l. l. pag. 69 et Kruse l. l. p 291. Ac pertinent huc Scythae, qui dicuntur Ἱππημολγοί, Γαλακτοφάγοι, de quibus conf. Strabo VII. p. 300 s. p. 460 B. Scymni Chii fragmm. vs. 116. Nicol. Damasc. fragmm. p. 140 Orell., ne plura. Cf. IV, 46. Quin hodieque apud Tartaros equarum lac praeferri vaccarum lacti testantur. Conf. Coraës loco mox laudando pag. 280. 281 seq.

καὶ περιστίξαντες] Ita Mediceus aliusque codex. In Aldina, Florentino, aliis: περιστήξαντες, in aliis περιστήσαντες, quod ab Henr. Stephano invectum sic interpretantur: *ad mulctralia caecos collocantes*. At nobis hoc vocabulum ab eo intrusum videtur, qui vocem περιστίξαντες explicare aut huius ipsius loco aliud idque sibi notius vocabulum substituere voluerit, ignorans scili-

δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγεῦνται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δ' ὑπιστάμενον ἕσσον τοῦ ἑτέρου. τούτων μὲν εἵνεκα ἅπαντα, τὸν ἂν λάβωσι, οἱ Σκύθαι ἐκτυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες.
3 Ἐκ τούτων δὴ ὦν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης,

cet illius vim ac notionem. Itaque cum recc. edd. retinui περιστίξαντες, idque eodem sensu, quo περικυκλώσαντες (*circumdantes* et *collocantes*), accipiendum et a verbo περιστίχειν (i. e. *continua serie circum collocare*) repetendum duco, praeeunte Wesselingio et probante Guil. Dindorfio in Thesaur. L. Gr. T. VI. p. 941. Schweighaeuser. in Lexico Herodot. (II. p. 206) de verbo περιστίζειν minus recte cogitans eodem modo explicat: *continua serie circum collocare*, accedente Schneidero in Lexic. Gr. Idem verbum infra IV, 202. — δονέουσι τὸ γάλα valet: *agitant lac;* vid. Homer. Ili. XII, 157. XVII, 55 et conf. nott. ad Herodot. VII, 1.

καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον] ἐπιστάμενον hîc vocatur illud, quod in lacte superne stat sive supernatat, quod Galli vocant *la crème*, unde Latinam vocem *cremae* formasse fertur Fortunatus, sexti saeculi post Chr. n. poëta. Italus interpres Hippocratis affert locum De aër. aq. et locc. §. 94 [ubi plura nunc attulit Coraës T. II. pag. 281 seq.] sive cap. 18 fin. de Scythis: καὶ πίνουσι γάλα ἵππων καὶ ἱππάκην τρώγουσι· τοῦτο δ' ἐστὶ τύρος ἵππων, quibus verbis addere iuvat alterum eiusdem Hippocratis locum (De morbis IV. pag. 508 ed. Foes. sive Tom. II. pag. 357 seq. ed. Kuehn.): ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιέουσι ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος· ἐγχέαντες γὰρ ἐς ξύλα κοῖλα σείουσι· τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφρίει καὶ διακρίνεται· καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσι, ἐπιπολῆς διΐσταται ἐλαφρὸν ἐὸν, τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι· ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην μιν καλέουσιν, ὁ δὲ ὀρρὸς τοῦ γάλακτος ἐν μέσῳ ἐστί. Quare ii, qui equarum lac praebere butyrum negant indeque Herodoti verba alio modo explicare student (cf. Hansen l. l. p. 69), Herodoti haec verba vix recte mihi intellexisse videntur, quae ad butyri confectionem pertinere ipsa Hippocratis verba allata satis docere poterunt: neque aliter inde intellexit Fr. Kruse l. l. pag. 291 (coll. Th. Kruse: Indiens älteste Geschichte p. 405) de butyro conficiendo apud Herodotum agi recte pronuntians, itemque Ritter (Vorhalle p. 357), qui Herodoti verba et ipse ad butyri refert parationem, quae Graecis antea incognita Scythis Ponti accolis prius innotuisse videatur, quaeque apud Graecos Aristeae adscribatur. De Aristea conf. IV, 13 seq.

οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες] „Nempe non nisi nomades (i. e. pastores) Scythae excaecant servos; agro colendo *caeci* parum habiles erant futuri.“ *Schweighaeuser.*

Cap. III.

Ἐκ τούτων — ἐπετράφη νεότης] τούτων pro τουτέων scripsi cum Gaisf. et Matthiaeo, itemque ἐπετράφη cum Schweigh. et Gaisf. pro vulgato ἐτράφη, quod servavit Matth. non respiciens opinor eam vim, quae h. l. in praepositione ἐπὶ inesse videtur. Conf. II, 121, 1 et quae alia habet Bredov. pag. 350. Quod sequitur οἳ, ad νεότης referendum, structurâ ad sensum, quae dicitur, haud infrequenti. Sic Noster VIII, 128: περιέδραμε ὅμιλος, οἳ — ἔφερον. — Servos autem hosce non alios esse atque *Sindos ignobiles*, quos commemorat Ammianus Marcellinus XXII, 8, statuit P. de Koeppen. in libro, qui inscribitur: Altherthümer am Nordgestade des Pontus (Wien. 1823) pag. 63, huc quoque trahens eam regionem, quae apud Plinium

οἳ ἐπεί τε ἔμαθον τὴν σφετέρην γένεσιν, ἠντιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώρην ἀπετάμοντο, τάφρον ὀρυξάμενοι εὐρέαν, κατατείνουσαν ἐκ τῶν Ταυ-

(Hist. Nat. IV, 12, 26. §. 84) appellatur *Scythia Sindice*.

τὴν χώρην ἀπετάμοντο] i. e. *terram, quam tenebant, absciserunt* (a reliqua scil. terra), *fossâ ductâ*. De voce *ἀποτέμνεσθαι* quaedam notavimus ad Plutarchi Philopoem. p. 60. Conf. etiam Herodot. I, 82. — Ipsam autem fossam infra quoque IV, 20 coll. 28 Noster commemorat, itemque Tauricos montes ex hoc ipso loco citat Eustathius ad Dionys. Perieg. 163, in Chersoneso Taurica sive Crimaea et quidem meridionali parte quaerendos. Ab his igitur montibus quae fossa ad lacum Maeoticum usque deducta dicitur, minime talis esse potuit, mea quidem ex sententia, quae Isthmum, angustissimum illum quidem, quo Chersonesus cum continenti coniungitur, interciperet aditumque in ipsam Tauricam intercluderet. Quamquam olim illic exstitisse dicuntur munimenta ad Romanorum aetatem pertinentia, unde ipsi loco nomen *Taphroe (Taphros)* teste Plinio H. N. IV, 26 (12) coll. Strab. VII. p. 308 s. p. 473 B., quo loco quod dederat Casaubonus *Τάφριοι* (pro *Τάφιοι*), id Groskurd, vernaculus interpres, nunc mutatum vult in *Ταῦροι*. Add. Mel. II, 1, 39: „Quod inter paludem et sinum est, *Taphrae* nominatur.“ Ac sua adhuc aetate hanc fossam terrâ oppletam fuisse scribit Constantin. Porphyr. de administr. imper. cap. 42; quin medio aevo munimenta valde ampla illic exstructa fuisse asserunt, ubi nunc *Perekop* s. *Or Kapi*, quod idem valere dicunt. Vid. Rennel. in Geogr. Herod. pag. 418. 419, Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegg. p. 22, et qui de hac ipsa fossa apud Herodotum cogitandum esse statuit, Danville in Mém. de l'Acad. d. Inscrippt. T. XXXV. pag. 581, improbante Mannerto, qui in Geogr. Graecc. et Romann IV. p. 294 ab hac fossa a Scythis ducta, quae orientalem paeninsulam minorem Kertsch a maiori secreverit, bene distinguendam esse monet eam, quae per Isthmum multo postea fuerit deducta, itemque Niebuhrio (Vermischte Schriften I. pag. 157), quo auctore fossa haec in Crimaea utique quaerenda, neque tamen apud locum Perekop, sed ab occidente Bospori, quem prius Cimmerii, a Scythis eiecti, traiecerint. Atque in hac sententia mihi eo magis acquiescendum esse videtur, quod Taurici montes, a quibus inde fossa ducta fuit in mare Asovicum s. Maeoticum, nulli alii esse possunt, nisi ii, qui per meridionalem maxime tractum terrae Crimaeae extenduntur ferme usque ad Theodosiam, ubi desinunt: ab hoc igitur loco vel certe e regione vicina haec fossa, qua suas terras securas reddere studerent, fuit ducta ad Maeotidem sive ad Chersonesum Zenonis, qua eadem posthac etiam Bosporanum regnum a Tauris erat divisum, indeque longitudinem ferme quattuor mill. Germanicc. habebat, auctore Boeckh. in Inscriptt. Graecc. Corp. I. p. 82. 96 coll. Muraview-Apostol: Reise d. Taurien p. 204 coll. 167, qui vestigia quaedam huius fossae adhuc superesse affirmat. Quam ob rem accedere nequeo Lindnero (Skythien u. die Skythen des Herodot. p. 57), qui fossam hanc intelligit de angusto illo maris tractu, quo apud locum, cui nunc nomen Genitzi, putidum quod vocant mare cum Maeotide s. Asovico mari cohaeret, nec magis accedere possum Kolstero (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. XII. p. 622 seq.), qui hac fossa a loco Perekop usque ad Genitzi ducta ipsum hoc putidum, quod vocatur, mare eiusque originem indicari h. l. putat, atque, cum bene intelligeret, nullos ibi esse montes, a quibus inde fossa duci potuerit, pro *οὐρέων* scribi vult *οὔρων*, ut *fines* Taurici, non *montes* intelligantur. Hansen

ρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην, ἥ περ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ πειρεωμένοισι ἐσβάλλειν τοῖσι Σκύθῃσι ἀντικατιζόμενοι ἐμάχοντο. γινομένης δὲ μάχης πολλάκις καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλέον ἔχειν τῶν Σκυθέων τῇ μάχῃ εἷς αὐτῶν ἔλεξε τάδε· Οἷα ποιεῦμεν, ἄνδρες Σκύθαι; δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι αὐτοί τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα καὶ ἐκείνους

l. l. pag. 48, quamquam totam Herodoti narrationem a fabula non prorsus abhorrere existimat, id tamen certum esse statuit, fossam apud Isthmum Perecopium cogitari h. l. non posse, cum fossa a meridie septentrionem versus, i. e. a montibus tractus meridionalis usque ad mare Asovicum ducta intelligi debeat. Reichard (vid. Hertha 1828. I. pag. 11 et: Sammlung kleiner Schriften aus d. Gebiet d. Geographie pag. 256 seqq.) Herodotum de fossae, cuius nulla plane adhuc supersunt vestigia, directione prave edoctum fuisse statuit. Sed ex ea paludis Maeoticae, quam Noster sibi finxerit (vid. nott. ad IV, 100), forma directionem fossae facilius constitui posse existimat Voelcker (Mythische Geogr. pag. 177): quae a Tauricis montibus usque ad Emporium Cremnos perducta paeninsulam Tauricam in orientem prominentem a continenti seiunxerit, ut servos praestaret tutos a dominis suis a septentrione circa Tanain Maeotidemque accedentibus. Addam his denique Klausen. (ad Hecataei fragmm. pag. 86), qui cum nullam Herodotus Chersonesi formam noverit, inde explicanda censet, tum quae alibi de his regionibus Noster enarrarit, tum quae de Cimmeriorum itinere IV, 11 tradantur et de fossa, qua Scytharum servi se tutati fuerint, quamque non in Isthmo, sed a Tauricae montibus usque ad Maeotidem ductam esse putarit.

ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην] Apud Herodotum saepissime invenitur *Μαιῆτις*, I, 104. IV, 86 (ubi Ponti mater vocatur). 20. 21. 57. 100. 101. 110. 116. 120 coll. IV, 45. 123; indeque etiam hoc loco, ubi omnes libri et scripti et editi offerunt *Μαιῶτιν*, reposui *Μαιῆτιν*, iubente Bredov. pag. 168 et probante Hansen l. l. pag. 15. Neque aliter dederunt Dindorf. et Dietsch. Vulgo *Μαιῶτις* appellatur, quod iam obvium in Hippocrat. De aër. et locc. I. p. 555 Kuehn. (I. p. 291 Foes.), in Aeschyl. Prometh. 426 Blomf. et in Aristophan. Nub. 274, postera aetate potissimum invaluisse videtur; quod nomen auctore Rittero (Vorhalle pag. 151 seq. 161 seqq.) referendum ad nomen *Matris Magnae Deûm* (*Μήτηρ*, *Μῆτις*), quae omnium in natura rerum parens ac nutrix celebretur. Et conferas quoque Eustathii disputata ad Dionys. Perieg. 163. *Cr.* conferri vult Schoenemann. Geogr. Argonaut. p. 36. Veterum testimonia de *Maeotide* eiusque variis appellationibus exhibent Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 19. pag. 634 seqq. Vol. III. P. I. nott. exegett., Ukert: Geographie d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 167. not. 91, Forbiger: Handbuch d. alt. Geograph. II. pag. 28. Nunc satis constat vocari mare *Asovicum*, quod si apud veteres *lacus* vel *paludis* denominationem habet, recte sic dici testantur recentiores, cum ita stagnosum ac paludosum sit, ut exiguis tantum navibus accessum praebeat atque inde stagni potius quam maris speciem prae se ferat.

ἀντικατιζόμενοι] Valde hîc fluctuant libri scripti, inter quos Mediceus, Florentinus, alii *ἀντικατιεύμενοι*, Aldina *ἀντικατιζεύμενοι*, quod dedit Schaeferus, merito reiectum a Bredovio pag. 368. Equidem ex uno libro cum recentt. edd. exhibui *ἀντικατιζόμενοι*, quod idem legitur V, 1. Ad locutionem Wesseling. citat VI, 77. IX, 26: *ἀντίοι ἵζοντο τοῖσι κατιοῦσι* et sim.

αὐτοί τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα] Verba *αὐτοί τε*, quae vulgo deerant, cum recentt. editt.

κτείνοντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρξομεν. νῦν ὦν μοι δοκέει
αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ ἕκαστον τοῦ ἵππου
τὴν μάστιγα ἰέναι ἆσσον αὐτῶν. μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας
ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνόμιζον ὁμοῖοί τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶ-
ναι· ἐπεὰν δὲ ἴδωνται μάστιγας ἀντὶ ὅπλων ἔχοντας, μαθόν-
τες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δοῦλοι, καὶ συγγνόντες τοῦτο, οὐκ ὑπομε- 282
4 νέουσι. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι ἐποίευν ἐπιτελέα. οἱ
δ' ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ τῆς μάχης τε ἐπελάθοντο καὶ
ἔφευγον. Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἦρξαν, καὶ ἐξελαθέν-
τες αὖτις ὑπὸ Μήδων κατῆλθον τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέ-
ρην. τῶν δὲ εἵνεκα ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε
ἐπ' αὐτοὺς στράτευμα.

5 Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἁπάντων ἐθνέων εἶναι

inserui, libris scriptis fluctuantibus. Ad *μετεῖναι* cf. nott. ad III, 128.

λαβόντα δὲ ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα κ. τ. λ.] Respicit haec Eustath. ad Dionys. Perieg. 364. Ac praeterea hîc conferri volunt Iustin. II, 5. Claudian. in Eutrop. I, 608 coll. Menandr. Eclog. Legat. p. 137 ed. Hoesch., ubi similes Turxanthi in rebelles minae. Flagella adhuc inter gentes nomades deserta illa habitantes maxima esse auctoritate ipsisque armis paria iudicari Hansen. l. l. pag. 71 ostendere studet ex iis, quae habet Kohl: Südrussland II. p. 233. — In seqq. cum Florentino dedi *ὥρεον*, vid. nott. ad III, 118. Mox restitui *οἱ δὲ*, a Gaisfordio mutatum in *οἵδε* et antecedentibus verbis adiunctum: a quibus equidem separavi, cum ad *ἐνόμιζον* pertineat, plane ut in simili loco II, 39, ubi vid. notata. — Verba *καὶ συγγνόντες τοῦτο* cum vi quadam antecedentibus (*μαθόντες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δοῦλοι*) subiiciuntur: atque *id ipsum* (scilicet *se servos esse*) *secum si reputaverint sibique prorsus persuaserint*. Tu cf. nott. ad IV, 43.

Cap. IV.

ἐποίευν ἐπιτελέα] De locutione conf. nott. ad III, 16. In proxime seqq. cum Florentino, Mediceo aliisque vulgo exhibent: *ἐξελασθέντες* pro *ἐξελαθέντες*, quod equidem cum Bekkero, Dindorfio et Bredovio revocandum censui; cf. III, 46. 51. IV, 145 ibique nott. Dietsch. retinuit *ἐξελασθέντες*. Mox scripsi cum recentt. edd. *τῶν δὲ εἵν.*, ubi vulgo *τῶνδε*. Quod ad ipsum capitis argumentum attinet, similia quaedam in annalibus Novgorodensibus tradi monet Italus interpres ex Ramus: Dell. navig. e de' viaggi I. pag. 166. Cives Novgorodenses cum Graecam quandam obsidentes urbem per septem annos continuos abessent, uxores maritorum absentiam aegre ferentes deque reditu desperantes servis nupserunt suis. Cum vero expugnata urbe mariti domum redirent, servi initio quidem fortiter resistentes, mox tamen, ubi illi depositis armis cum baculis sive flagellis fecerunt impetum, perterriti in fugam se dederunt eumque in locum, cui etiamnunc nomen *Chloppigrod*, i. e. *servorum castellum*, se receperunt. Quo tamen ipso in loco hi servi postea capti variisque suppliciis affecti sunt.

Cap. V.

Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι] Ad loci structuram vid. nott. ad I, 58. III, 14 et conf. IV, 76. Attigit quoque Siebelis ad Pausan. VIII, 12. §. 2. Quare non opus legere: *οἱ δὲ Σκύ-*

τὸ σφέτερον, τοῦτο δὲ γενέσθαι ὧδε. ἄνδρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἐούσῃ ἐρήμῳ, τῷ οὔνομα εἶναι Ταργίταον·

θαι, quod proponit Cobet. Ex hoc autem loco, quo Scythas ipsos Noster adhibet auctores narrationis, aliisque simillimis, ut IV, 7. 8. I, 105. II, 103, Herodotum ipsum visisse Scythiam, colligi vult Heyse Quaestt. Herodd. pag. 131, eamque αὐτοψίαν confirmari accurata Scythicae gentis ac regionis descriptione, quae inde a cap. 46 instituitur: ad quem ipsum locum consulas quae adnotavimus. Ad oeconomiam Herodotei operis tenendum erit, ab hoc inde loco Nostrum de Scythis ipsis enarrare incipientem ad Darii expeditionem, quam tractandam sibi sumpserat, redire demum capite 83, quod antecedunt scriptoris verba: ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἤϊα λέξων λόγον, necessaria illa quidem post tantam digressionem.

νεώτατον ἁπάντων ἐθνέων εἶναι τὸ σφέτερον κ. τ. λ.] Facit huc Iustini narratio II, 1, Scytharum gentem semper habitam esse antiquissimam, etsi inter Scythas Aegyptiosque diu de generis vetustate ac principatu fuerit disceptatum. At Herodoti narrationem praeferendam esse merito statuit Italus ad h. l. interpres.

τῷ οὔνομα εἶναι Ταργίταον] *Targitai* nomen multo post quoque inveniri apud Polyaenum auctor est Italus interpres, intelligens, opinor, locum in Strateg. VIII, 55, ubi Τιργαταὼ Maeotis commemoratur, quae Hecataeo Sindorum regi nupserit; quod nomen, si Boeckhio credimus (Corp. Graecc. Inscriptt. II. p. 113) ad Sauromatas pertinet. Adde nomen Ταργίτιος apud Theophylact. I, 6. Ac varia de hoc ipso nomine commenti sunt viri docti, inter quos Dankowszky (Fragmente z. Gesch. d. Völker ungarischer u. slavischer Zunge. Presburg 1825) Slavice exponi vult Ταργίταον *Starytata* s. *Stary-ta*, i. e. *abavum:* quo quid lucremur, haud exputem. Magis huc facit Rennelii (Geogr. Herod. pag. 410) adnotatio, Tartarorum in his famam agnosci posse statuentis, si quidem *Turk*, Iapheti filius Turcarumque abavus, non diversus sit a *Targitao* Herodoti. Nec aliter statuisse video Ios de Hammer. (Gesch. d. Osmann. I. pag. 1), quo auctore *Turk,* unde originem ducunt *Turcae,* idem prorsus atque *Targitaus*, qui in Genes. X, 3 vocetur *Togharma.* Addit Reichard. l. l. pag. 12, adhuc *Targitai* nominis superesse videri quaedam vestigia in locorum quorundam appellationibus, v. c. *Targowitza* et *Taraschtscha* in gubernio Kiew, *Tarchan* in Chersoneso Taurica, *Tarczyn* in Volhynia ac Polonia. De quo nolim ego ferre iudicium. Barth (Die Kabiren in Deutschland pag. 168. 399) *Targitaum* ad Graecorum refert *Herculem,* utrumque ad deum *Thor,* quem Germaniae nationes coluerunt. Alia de huius nominis significatione attulit Neumann (Hellenen im Scythenlande I. p. 184). Qui Scythica haec cum Esthonum rebus nuper composuit, Fr. Kruse (Urgeschichte des Esthnisch. Volksstammes p. 284), is in Targitai nomine ipsum Esthnicum *tark, targa (sapiens)* sibi invenisse videtur: in qua voce simul inesse addit magi cuiusdam s. fascinatoris significationem, quam eandem etiam a caeteris nominibus hoc loco allatis non alienam esse putat. Sed haec omnia in coniectura posita esse, dubitari vix poterit: quid veri inde erui possit, haud facile dixeris. Etenim famam quandam Scytharum indigenam de sua origine proferri ad Graecorum modum effictam et compositam indeque Nostro ipsi minime probatam, nemo non videt: quae fama cum gentis Scythicae abavum Iove et filiâ Borysthenis fluvii natum traderet, ipsam gentem indigenam, ex ipsa terra, in qua viveret, quasi editam declarare voluisse videtur: neque alio spectare credam eam Scytharum famam, quam refert Diodor. II, 43, Iovem cum virgine ex terra apud se nata congressum Scythen genuisse, qui, cum omnium maxime clarus exsti-

τοῦ δὲ Ταργιτάου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὦν, Δία τε καὶ Βορυσθένεος τοῦ ποταμοῦ θυγατέρα. γένεος μὲν τοιούτου δή τινος γενέσθαι τὸν Ταργίταον· τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λειπόξαϊν καὶ Ἀρπόξαϊν καὶ νεώτατον Κολάξαϊν. Ἐπὶ τούτων ἀρχόντων

tisset, genti nomen dederit. In his, quae satis certo mihi poni posse videntur, subsisto: reliqua omnia incerta ac dubia, in quibus etiam hoc, quod Targitaum hunc Brandstaeter (Scythicc. p. 68 seq.) ad Cimmerios referri vult agricolas, qui primitus terram illam coluerint; in hos impetum fecisse vult tres nomadum catervas, harum ultimam (duce Colaxaï) terram occupavisse caeterasque secum duxisse et auream catervam esse factam. Itaque migrationem quandam gentium nomadum e superiori Asia factam hac tota fama indicari putat Hansen l. l. pag. 108 seq., ob vasa aurea, quae coelitus delapsa ferebantur, de Asiae regione auro referta ac praecipue de monte Altai cogitandum esse ratus, si de primitivis horum Scytharum sedibus quaeratur. Cum Esthonum fama haec omnia ita componi a Friderico Krusio iam supra diximus, ut sane Esthonum gens ex hac Scythica derivata videri queat.

λέγουσι δ' ὦν] Ad locutionem conf. III, 80 ibique nott. Ex hoc autem loco Ritter. (Vorhalle etc. p. 173) colligi posse censet, populi hanc certe fuisse famam inter Borysthenis accolas divulgatam. Qui idem l. l. pag. 172 coll. 174. 177 *Iovem*, qui hîc memoratur, s. *Δία* pro Indorum *Deva* habet, Borysthenisque (qui sacer sit fluvius) filiam, e qua Iupiter Scytharum parentem genuerit, eandem esse vult atque *Apiam* s. *Gaeam* (IV, 59), *Maeetin* (IV, 3), Magnam deûm Matrem, e fluvio sacro, ut ferebant, ortam, cum aqua scil. omnium rerum haberetur principium. Koeppen (Nordgestade d. Pont. pag. 13. 14) Borysthenem explicat fluvium septentrionalem, qui septentrionalis sit Avater, Diodorumque citat loco supra laudato, qui Scytham, gentis auctorem, a Iove atque Echidna virgine tradit progenitum. Qua de fama quid statuendum sit, paulo ante monuimus: Iovem igitur de *Sole* atque filiam Borysthenis fluvii (qui inter deos fluviales habetur eo modo, quo haud pauci alii fluvii Graecorum: cf. O. Mueller. Handb. d. Archaeolog. §. 403, Gerhard: Griech. Mytholog. §. 542 seqq.) de *aqua* si quis intelligere indeque Targitaum ex his natum pro *terra* ipsa, Scytharum quasi parente, habere velit, haud refragabor. Scytharum famam cum iis congruere, quae Sinensium scriptores referant, monet Goerres: Mythengesch. I. p. 199.

τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λειπόξαϊν καὶ Ἀρπόξαϊν καὶ νεώτατον Κολάξαϊν] Tres Targitai filii quod commemorantur totius Scytharum gentis abavi, id quidem satis congruit cum iis, quae apud alias quoque antiquitatis gentes ferri videmus, si quidem *tres* gentis auctores s. abavos uno eodemque patre genitos plerumque proferri invenimus. Ut praeteream, quae de *tribus* Noachi filiis in sacra scriptura traduntur (Genes. V, 32 et X, 1 seqq.), pertinet huc Babyloniorum fama de tribus Xisuthri filiis (vid. Berosi fragmm. ed. Richter p. 60), Persarum fama de Feriduno, qui interfecto angue terrae imperium nactus inter filios tres distribuit; atque ipsae tres Persarum gentes praecipuae, a Nostro I, 125 allatae, huc referri poterunt. Eodem quoque spectabit Germanorum fama de tribus Manni filiis (apud Tacit. Germ. 2), ipsaque Graecorum fama de tribus Hellenis filiis, Doro, Xutho, Aeolo, ne plura proferam, quae nuper attulit E. ab Lasaulx: Philosoph. d. Geschicht. p. 40 seqq., quibus communem videri hanc famam de tribus cuiusque gentis auctoribus ad unum

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεα ποιήματα, ἄροτρόν τε καὶ

patrem relatis probaret. Ad Scythas ut redeam, satis clarum est, *tribus* his Targitai filiis indicari Scytharum nationem in tres gentes sive tribus distinctam eum in modum, quo apud alias quoque gentes nomades triplices huiusmodi divisiones reperiri monuit Hansen l. l. pag. 108 coll. Kruse l. l., qui tres Esthonum, Livonum, Curonum gentes hîc quoque afferendas esse putavit. Ipsa vero haec nomina filiorum Targitai, qui trium Scythicae nationis gentium auctores exstiterint iisdemque etiam nomina indiderint, quid valeant quidve significent, si quaeras, difficilius utique erit certi quid statuere: itaque satis habeo afferre varias virorum doctorum sententias. Pelloutier, quem affert Larcher. in Hist. d. Celt. I. p. 136, terminatione *xain*, quae tribus hisce nominibus communis sit, *filium* indicari statuit, plane ut in nostris: *Andersohn, Iohnsohn*, aliis. Ad Germanorum deos antiquissimos, quos *Asen* vulgo vocant, referre placet Rittero Vorhalle p. 173. 346; quo auctore dicas *Lip-Asais, Kol-Asais*, i. e. sacrum solis heroëm. Ex indigena Turcarum fama, qua gentis initia repetantur ab *Oghus-Chan*, qui Abrahami aequalis regnum condiderit, vocem *oxain* tribus hisce filiorum Targitai nominibus communem neque diversam ab hac ipsa voce *Oghus* s. *Ghus-Chan* explicare studet Ios. de Hammer. l. l. pag. 4. Ac denique Reichard. l. l. horum quoque nominum vestigia in locorum quorundam urbiumve appellationibus indaganda censet, quo appareat, has ipsas urbes ad Targitai filiorumque eius pertinere aetatem, ita ut omnis Russia Europaea, additâ Poloniâ, prisco admodum aevo uni domino paruerit Targitao. Hinc ad *Λειπόξαϊν* refert oppida *Lipowetz* in gubernio Kiew, *Lipowo* et *Lipochonsk* in gubernio Orel, *Lipowskoe* in gubernio Smolensk, *Lipniaka* in gubernio Cherson, alia. Ad *Ἀρπόξαϊν* spectare opinatur *Aparka* in gubernio Tula, ad *Κολάξαϊν* oppida *Kolomna* in gubernio Moscua, *Kolno* in gubernio Minsk, *Kologriw* in gubernio Kostroma, alia in septentrionalibus Russiae regionibus sita. Quae aliis diiudicanda relinquo. Nec magis placent, quae de his nominibus eorumque significatione protulit Neumann loco supra laudato. Fr. Kruse l. l. ut ipsius Targitai, ita filiorum nomina ex Esthnica lingua repeti vult indeque explicat *Leipoxais:* leppitaja, „der Versöhner" (ut ipsius verba referam), *Arpoxais:* arpo-töja, „Zauberer mit Sieben" et arwotellaja, „der Zeichendeuter"; *Kolakais:* kollad, „der bei den Esthen so gewöhnliche Drudenfuss, der alle übrigen Zauberkünste überwindet." H. Ebel (vid. Kuhn: Zeitschrift f. vergleich. Sprachforsch. VI, 5. pag. 404) et Targitai patris et filiorum tria nomina ad Indogermanicam stirpem referri vult: quorum nominum cum communis sit terminatio in —ξαϊς, quam Grimmius ad Sanscritanam radicem *axi* (i. e. oculus) retulit, ipse mavult cogitare de Sanscritana voce *xaja* (i. e. dominans), cuius nomen *xajas* respondeat Graeco ξαϊς, adeo ut *Κολάξαϊς* sit *Kulaxajas* (i. e. *rex generis:* Herrscher des Geschlechts), *Λειπόξαϊς*, *Lêpaxajas*, qua voce *rex unctus* significetur, *Ἀρπόξαϊς rex parvus* a Sanscritana voce *alpa* (*arbha*), qua *parvus* denotetur. Vocis Targitai priorem partem *ταργι* ad verbum *τρέχω* referri posse idem putat, alteram partem —*ταος* bene convenire cum Sanscritana voce *taras* i. e. *robustus*, *robur*. Alia, quae vel magis mira videri queant, nunc mitto; unum adiiciam Valerii Flacci locum VI, 48, ubi eiusdem *Colaxis* mentionem iniici iam Wesselingius monuerat. Apud Pomponium Melam I, 19 inter Ponti accolas commemorantur *Coraxici* et introrsum magis habitantes *Coraxi*, de quibus vid. Tzschuck. in nott. exegg. (Vol. III. P. I.) pag. 621. 625.

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεα ποιήματα — πεσεῖν] *πεσεῖν* scripsi pro vulg. *πεσέειν*, ut II, 141, ubi vid. nott. *ποιήματα* dicuntur, quaecun-

ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσεῖν ἐς τὴν Σκυθικήν. καὶ

que manibus humanis elaborata sunt: instrumenta, vasa, artis opera, alia id genus, ut II, 135 et potissimum VII, 84 (*ποιήματα χάλκεα καὶ σιδήρεα*), *ποιήματα ἀργύρεα* apud Lucian. De dea Syr. §. 49. Conf. etiam Platon. Meno p. 97 E. Ipsa quattuor haec munera, quae de coelo decidisse dicuntur, Esthonum esse communia utensilia ac supellectilem, aratro et iugo utentium ad agros colendos, phialâ ad potus parandos, securi ad varios usus domesticos, monet Kruse l. l., qui Scytharum Herodoti et Esthonum res omnino pares esse contendit additque, adhuc apud Esthones eas res, quae divinam voluntatem significent, de coelo delapsas dici. Mihi propius ad h. l. accedere videntur ea, quae Scythas Asiaticos apud Alexandrum Macedonum regem loquentes facit Curtius, qui vera se proferre asserit, VII, 8. §. 8 (17): „Dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, *iugum boum, aratrum, hasta, sagitta* et *patera*. His utimur et cum amicis et adversus inimicos. Fruges amicis damus boum labore quaesitas: paterâ cum his vinum diis libamus; inimicos sagittâ eminus, hastâ cominus petimus.“ Quae eadem munera sive symbola aliter explicare studuit Hansen l. l. pag. 85, cum in Herodoteo loco aratrum ad agros colendos, iugum ad plaustra, in quibus nomades vivunt, securim ad regios Scythas et ad bella, phialam ad bibendum referri vellet. Haec igitur quattuor munera s. instrumenta quod coelitus delapsa dicuntur et diligentissime servari adeoque tanquam res sacrae coli mox traduntur cap. 7, divinam quandam vim habere atque in rebus divinis ipsis numerari nemo non sentit, qui antiquitus apud alias quoque gentes huiusmodi res de coelo delapsas sacras haberi noverit, ut v. c. Romanorum ancile, et Graecorum s. Troianorum Palladium, alia id genus, quibus divinum quiddam portendi hominibus ac declarari putabant. Ac sponte hîc in mentem veniunt lapides, qui coelo decidunt, aërolithi vulgo vocantur, et quidem ignei, quos nemo tangere possit, donec tempore aliquo praeterlapso refrixerint: quale in iis, quae Herodotus retulit, Targitai filiis accidit, quorum primus et alter aurum de coelo delapsum igneum tangere initio haud potuit, sed superveniens tertius aurum refrigeratum sustulit*). Itaque de aërolithis h. l. cogitavit Al. de Humboldt: Asie centrale I. p. 408 seqq. Allgem. Zeitung 1838. p. 2203. Cosmos I. p. 395, itemque Reichardus loco mox laudando, et Ios. de Hammer.: Geschichte d. goldnen Horde p. 15, ubi antiquam commemorat famam, in qua loco auri coelitus delapsi lapis aërolithus proferatur.

ἄροτρόν τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην] Exstat auctore Ios. de Hammer l. l. pag. 5 Turcarum fama, *Oghus*, gentis auctorem atque conditorem, sex filios suos emisisse ad periclitandam fortunam; qui cum arcum tresque sagittas ex peregrinatione ipsi retulissent, patrem arcum tribus maioribus natu filiis dedisse, sagittas tribus minoribus. Iam arcus sagittarumque loco apud Herodotum commemorari ait Hammer. l. l. pag. 564 munera coelitus delapsa aratri, iugi, securis ac phialae; idque ipsum idem comparat cum alia Turcarum fama, quae tamen ab Herodoteis longius distare videatur. Reichard. l. l. pap. 12 not. quaerit, num de aërolithis hic cogitandum sit an potius de auriferis Russiae orientalis regionibus, opes necessarias, quibus ille fratres superare potuerit, suppeditantibus. Namque in regni divisione inter fratres instituta Colaxi, minimo natu, eam sa-

---

*) Quare accedere non possum viro docto (Classical Museum XXII. p. 383), qui in his vestigia quaedam ordalium agnosci posse arbitratur.

τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν πρεσβύτατον ἆσσον ἰέναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν, τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι· ἀπαλλαχθέντος δὲ τούτου προσιέναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὖτις ταὐτὰ ποιέειν. τοὺς μὲν δὴ καιόμενον τὸν χρυσὸν ἀπώσασθαι, τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπελθόντι κατασβῆναι, καί μιν ἐκεῖνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ· καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγνόντας τὴν βασιληΐην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ.
6 Ἀπὸ μὲν δὴ Λειποξάϊος γεγονέναι τούτους τῶν Σκυθέων, οἳ Αὐχάται γένος καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου Ἀρποξάϊος,

ne obtigisse partem, in qua reperiantur auri fodinae.

ἄροτρον] In symbolis veterum Germanorum aratrum quoque memoratur, quo terram recens acquisitam adeant. Conf. Grimm: Deutsche Rechtsalterth. I. pag. 186, ubi aureum Henrici ducis aratrum componit cum hoc Scytharum aratro aureo coelitus delapso. Brandstaeter l. l. pag. 66. 69 aratro offenditur in his Scytharum, qui nomades vivant, muneribus; itaque aratrum ad agricolas, qui antea hanc terram habitaverint, i. e. ad Cimmerios pertinere putat. Sed cum non omnes Scythae sint nomades, sed agris quoque colendis operam dent, aratrum quoque hîc locum habere posse existimo.

ἀπώσασθαι] In Sancrofti libro ac Vul. exstat ἀπαλλάσσεσθαι; unde Valcken. olim scriptum fuisse coniicit: καιομένου τοῦ χρυσοῦ ἀπαλλάσσεσθαι. Mihi hoc ipsum ἀπαλλάσσεσθαι e scholio ortum videtur. Etenim τὸν χρυσὸν pro accusativo subiecti accipiendum est, adeo ut aurum ipsum ardens eos, qui ipsum ablaturi essent, repulisse dicatur; neque aliter in proxime antecedentibus verbis καὶ τὸν αὖτις ταὐτὰ ποιέειν illud τὸν scil. χρυσὸν pro accusativo subiecti acciepiendum est, aurum ut dicatur idem fecisse, quod prius fecerit, cum primus accederet. Pro κατασβῆναι Mediceus, Florentinus, alii καταστῆναι. Quod nos dedimus, tuetur Eustath. ad Homer. pag. 513, 11 s. 388, 24. De ipsa forma *Cr.* conferri vult Fischer. ad Weller. III, a. p. 170 seq.: qui idem de usu articuli (τὸν) pro pronomine demonstrativo citat Reiz. De prosod. pag. 8. Sic infra IV, 9. 15 καὶ τὸν, ne plura. Ad συγγνόντας cf. IV, 3 et 43 ibique nott.

Cap. VI.

οἳ Αὐχάται γένος καλέονται] γένος hoc loco opinor de tribu intelligendum eum in modum, quo supra I, 101 Medici populi et I, 125 Persarum γένη dicuntur (ad quem locum conf. nott.) et II, 164 Aegyptiorum γένη, ipsiusque Graeci populi Doricum et Ionicum γένος I, 56. Latiori sensu γένος de Croeso Lydo I, 6. — Plinio auctore H. N. IV (26), 12. §. 88: „a Taphris per continentem introrsus tenent *Auchetae*, apud quos Hypanis oritur;" id quod ad locum *Lipowetz* refert Reichard. l. l. pag. 13. *Auchetas*, Scytharum gentem, memorat quoque Valer. Flacc. VI, 132. *Euchatae* inter Scytharum gentes recensentur ab eodem Plinio (Hist. Nat. VI, 17 s. 19. §. 50) itemque *Cotieri*, quos cum iis, qui ab Herodoto vocantur Κατίαροι, contendit Neumann l. l. pag. 183 e Mongolorum lingua nominis ipsius vim et significationem eruere conatus: quod idem tentavit in nominibus *Auchatarum* et *Scolotorum* ad Mongolicam stirpem revocatis. Quae cum valde incerta ac dubia sint (vid. modo Schiefner in: Bulletin de la classe des sciences historiques etc. de l'Academie de St. Petersbourg. T. XIII. nr. 13 sive nr. 301. pag. 197 seqq.), uno verbo indicasse satis erit. Nec magis certa videntur, quae de

οἳ Κατίαροί τε καὶ Τράσπιες καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν τοὺς βασιλέας, οἳ καλέονται Παραλάται· σύμπασι δὲ εἶναι οὔνομα Σκολότους, τοῦ βασιλέος ἐπωνυμίην· Σκύθας δὲ 283
7 Ἕλληνες οὐνόμασαν. Γεγονέναι μέν νυν σφεας ὧδε λέγουσι οἱ Σκύθαι· ἔτεα δέ σφι, ἐπεί τε γεγόνασι, τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέος Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διά-

Catiarorum et Traspium nominibus protulit Reichardus mox indicanda.

οἳ Κατίαροί τε καὶ Τράσπιες καλέονται] *Cr.* confert Schoenemann De geograph. Argonaut. pag. 35. *Catiarorum* vestigia adhuc cerni statuit Reichard. l. l. in locis *Kadom* in gubernio Tambow, *Kady* in gubernio Kostroma, *Kadnikow* in gubernio Wologda. *Traspies* idem reperit in vico *Trasna* gubernii Kaluga. — In seqq. pro αὐτέων cum Gaisf. et Matthiaeo scripsi αὐτῶν, itemque τοὺς βασιλέας, monente Struve Spec. Quaest. de dialect. Herod. II. pag. 16. (Opuscc. II. p. 344). Vulgo τοὺς βασιλῆας, cuius loco alii receperunt Fabri emendationem τοῦ βασιλῆος, quae etiam arridet Neumanno l. l. p. 177. Wesselingius ac Schweigh. maluerunt τοὺς βασιληΐους, quod idem placuit Mehlero in Mnemosyn. V. p. 76. Quorum neutrum videtur necessarium, ut recte observat Italus interpres. Namque οἱ βασιλέες sequenti quoque cap. iidem dicuntur Scythae, qui infra (IV, 20. 56. 59. 121) βασιλήϊοι, s. *regii Scythae*. Sic quoque apud Indos gens, quae vocatur *Rasputen*, *principum* (Râjâputra's) nomen gerit.

Παραλάται] Neumann l. l. pag. 183 hoc nomen, quod Graece detortum habet, explicare se posse negat, nisi quis cogitare velit de voce *Berlat*, qua apud Mongolos et tribus et vero etiam singuli homines appellentur. Nec meliora, opinor, Reichard, qui l. l. pag. 14 huc refert oppidum Pereaslawl in gubernio Pultawae situm! Ad nomen Σκολότους idem referri vult urbes *Sklow* in gubernio Mohilew, *Sokolow* et *Sokolowka*. Neumann, ut paulo ante monuimus, Mongolorum tribum *Scholot* huc trahi posse existimat. Nomen tribus ad omnem Scytharum populum male transferri a Nostro opinatus erat Halling (Wiener Jahrbb. d. Literat. Vol. LIX. p. 266. 268 et: Deutsche Geschichte I. p. 62 seq.), atque sic alii alia protulerunt, quibus fidem habere minime liceat. Ipsum *Scytharum* nomen ab insigni, qua gens valuit, arcus tractandi facultate repetunt, cum in Lithuania adhuc *szauti* significet *iaculari*, et in Livonia, Curonia, Finnia, Laponia *skytta*, *kytta* s. *kyt* denotet *sagittarium*. Laudat Wesseling. (ad Diodor. Sic. II, 43) Bayer. in Diss. de orig. Scythar. in Commentt. Acad. Petropol. I. p. 391. Nos de *Scytharum* s. *Sacarum* appellatione plura attulimus ad Ctesiae fragmm. p. 96. 97. Quem ibi citavimus J. de Hammer. in Annall. Viennenss. IX. pag. 43, is Herodoti Σκολότους refert ad Persicam vocem *Ssakalib* (in plurali numero a *Ssaklab* sive *Ssoklob*), qua in carmine Schahnameh Slavorum gens designatur inter gentes Turanias. Quam eandem esse atque *Sacarum* gentem, ipso nomine indicari idem contendit. — Schaffarik (Slavisch. Alterth., herausgegeb. v. Wuttke I. p. 286 seqq.) eam gentem, quam Graeci Scytharum nomine indicaverint, nomen habuisse putat *Tschud* sive *Čud*, *Scud*, unde ductum Σκύθης; neque aliter fere statuit Eichwald: Alte Geograph. etc. pag. 248. Sed hoc ipsum nomen *Tschud* s. *Čud* Fennorum genti deberi neque ad Scythas nomades transferri posse recte monere videtur Zeuss: Die Deutsch. u. die Nachbarst. p. 284. Ad aliam stirpem Slavicam, quae est *Skit* et *Skitatjsja* (i. e. vagari, palari) vocem Σκύθης (i. e. *qui circumvagatur*) revocat Ermann: Reise um d. Erde etc. I. p. 218. Equidem haec attulisse satis habeo, ne interpretis munus defugisse videar: pe-

βασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τοσαῦτα. Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλέες ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίῃσι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος.

ritiores, quid verum sit, decernant. Quos Graeci, ut diserte h. l. Noster enuntiat, *Σκύθας* vocabant, eos Persae eodem Herodoto teste (VII, 64 coll. ad III, 93) appellabant *Σάκας*, eademque vox in cuneatis inscriptionibus obvia: in sepulcrali Darii inscriptione, si Oppertum sequimur (Zeitschr. d. d. morgenl. Gesellsch. XI. p. 134 seq.), inter gentes Dario subditas commemorantur *Çakâ humargâ*, i. e. Scythae pastores et *Çakâ tigrakhauda*, i. e. Scythae sagittarum periti. — Mox rescripsi cum recentt. edd. *βασιλέος* et cap. seq. *βασιλέος* ac *βασιλέες*, eodem Struvio monente l. l. pag. 10. 16. (Opuscc. II. p. 336. 344).

Cap. VII.

χιλίων οὐ πλέω] Larcherus, qui Wesselingium secutus Darii expeditionem, quam nos anno 516—515 ante Chr. n. assignavimus (vid. Excurs. ad IV, 1), anno 508 ante Chr. n. collocaverat, inde in eam quoque opinionem adductus erat, ut Scytharum primordia congruere putaret cum Israëlitarum discessu ex Aegypto: itaque Scytharum origines ponit in ann. 1508 a. Chr. n., Israëlitarum discessum in ann. 1531 a. Chr. n. Cf. Tom. VII. pag. 570. 571. 635. Tabl. chronol. Sed vid. nott. ad II, 117.

καὶ θυσίῃσι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος] Quae verba sic accipi vult Wesseling., ut reges [vel potius *regii Scythae, οἱ βασιλέες*, vid. not. ad IV, 6] illud aurum quotannis arcessierint in suum quisque regnum; ut sanequam, quae eiusdem est Wesselingii sententia, satis fuisset *θυσίῃσι μεγάλῃσι μετέρχονται*, ut VI, 69. At iure haec interpretatio, Larchero vernaculoque interpreti probata, displicuit Schweighaeusero, veterem Latinam versionem retinenti: *placantque magnis sacrificiis et adeunt quotannis*, sive, ut Valla expresserat: *placaturque* (id aurum) *maioribus hostiis et aditur quotannis solenniter*. Quem sequitur Italus interpres. Quibus haec addit *Schweigh.*: „Quid sit vero, quod his subiicit Herodotus de eo, qui aurum illud habens obdormiverit sub dio, mihi haud satis liquet. Istud *δίδοσθαι δέ οἱ διὰ τοῦτο* non *eam ob caussam* intelligebat Larcher., quod *annum hunc ille non esset transacturus*; sed *propter hoc ipsum periculum* dari praemium illud ei, qui aurum hoc recte custodivisset sibique cavisset, ne sub dio obdormisceret.“ Ac negari nequit, obscurum quid in his, quae haud scio an iusto brevius a Nostro relata negotium inde facessant, manere, cum vix intelligi queat, quomodo quis aurum tam diligenter servatum ad se trahere et cum eo sub dio dormire potuerit: nisi haec ad festorum solemnia pertinuisse existimes atque ad eos honores, quibus aurum de coelo delapsum tanquam rem sacram ac divinam prosecuti sint. Ita malim statuere, quam Brandstaetero l. l. p. 52 haec ab Herodoto aliquando dormitante esse scripta opinanti fidem habere. Etenim quod h. l. tantum agri dari dicitur, quantum quis uno die equo vectus circumire potuerit, id sane comprobationem accipit quandam ab iis, quae similia apud antiquos reperiuntur; „dona amplissima, ait Plinius Hist. Nat. XVIII, 3, imperatorum ac fortium civium, *quantum quis uno die plurimum circumaravisset*“; accedunt alia testimonia, a Larchero iam allata, Senecae De beneficc. VII, 7 et Ovidii in Metamorphos. XV, 616. Ac de Germanis et Romanis similia quaedam observantibus monuit quoque Grimm: Deutsche Rechtsalterth. I. pag. 89, nostro loco non praetermisso, cui subiicit Livii locum II, 5 de Horatio Coclite, cui tantum agri dari legimus, quantum uno die circumararit. Quin Mahomedum ferunt Tur-

ὃς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυσὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατα κοιμηθῇ, οὗτος λέγεται ὑπὸ Σκυθέων οὐ διενιαυτίζειν· δίδοσθαι δέ οἱ διὰ τοῦτο, ὅσα ἂν ἵππῳ ἐν ἡμέρῃ μιῇ περιελάσῃ αὐτός. Τῆς δὲ χώρης ἐούσης μεγάλης, τριφασίας τὰς βασιληΐας τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαϊν, καὶ τουτέων μίαν μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυλάσσεσθαι. Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην λέγουσι ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρης οὐκ οἷά τε εἶναι ἔτι προσωτέρω οὔτε ὁρᾶν οὔτε διεξιέναι ὑπὸ πτερῶν κεχυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἠέρα εἶναι πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκληΐοντα τὴν ὄψιν.

8 Σκύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφέων τε αὐτῶν καὶ τῆς χώρης τῆς κατύπερθε λέγουσι, Ἑλλήνων δὲ οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες ὧδε.

cae cuidam poëtae tantum agri Macedonici largitum fuisse, quantum uno die posset equo circumvehi. Notavit Niebuhr. Roem. Gesch. I. p. 566 ed. sec. Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. Vol. XIII. p. 57) verba *ἔχων τὸν χρυσὸν* non de rege accipi vult, sed de auri custode, qui in his nocturnis festis si forte obdormiverit, morti traditus fuerit indeque tantum agri traditum habuerit, quare etiam *δεδόσθαι* scribi iubet. Quae quam aliena sint ab ipsis Herodoti verbis, in quibus verba *ὃς δ' ἂν ἔχων κ. τ. λ.* non nisi ad antecedens *οἱ βασιλέες* (qui sunt *regii Scythae*; vid. nott. ad IV, 6) referri possunt neque omnino de nocturno festo agitur, pluribus exponere non opus. Neque meliora sunt ea, quae Neumann. protulit. l. l. pag. 269.

καὶ τουτέων μίαν μεγίστην ποιῆσαι] *μίαν* cum Gaisf. et Matth. recepi e Florentino libro, qui etiam *μεγίστην* collocat post *ποιῆσαι*. Retinui *τουτέων*, quod ad antecedens *τὰς βασιληΐας (regna)* spectat, a recentt. edd. mutatum in *τούτων*. Sed vid. Bredov. pag. 222.

Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην κ. τ. λ.] „Nectenda sunt *πρὸς βορῆν ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων*, quemadmodum *τὰ πρὸς βορῆν τῆς ἠπείρου* aliaque III, 102." *Wesseling.* Equidem h. l. sic intelligo: Quae vero loca superius sita sunt, septentrionem versus ab iis, qui superiores Scythiae tractus incolunt, ea ulterius nec spectari nec peragrari posse dicunt prae plumis effusis. De voce *ἄνεμον* abundanter fere addita cf. I, 6 ibiq. nott. Et sic saepe infra IV, 17. 18. 20. 23. 99. V, 33 etc. *βορέην* edidi pro *βορῆν*, ut IV, 21 aliisque locis.

ὑπὸ πτερῶν κεχυμένων] i. e. *prae plumis diffusis*, quibus *nivem* intelligi satis patet ex IV, 31. Attigit quoque Wahl. Erdbeschreib. v. Ostind. p. 495 not. Quae Herodotus h. l. scripsit de nive omnem visum intercludente, verissime scribi concedet is, qui noverit aut ipse expertus sit, quanta vi tempestates in his regionibus exortae etiamnunc saeviant, magna nivis copia ita in aërem sublata, ut omnia prorsus compleantur eumque in modum obscurentur, ut nihil quidquam oculis cerni possit summumque periculum ex his tenebris densissimis super omnia effusis exsistat sive hominibus sive pecudibus haud raro pereuntibus. Quam in rem conferri possunt, quae attulit Neumann l. l. pag. 28 seqq.

Cap. VIII.

οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες] *Pontum Euxinum* hic intelligi, monitu vix opus. Paulo ante *αὐτῶν* scripsi pro *αὐτέων*, Gaisfordium ac Matthiaeum

Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνεω βοῦς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύ-

secutus. Vid. Bredov. p. 242. Quae sequitur Graecorum Pontum accolentium narratio de Hercule, eam ex Herodoto tradidit atque ad universorum creationem mirum in modum transtulit Iustinus in libro qui inscribitur Baruch: unde haec referuntur in libro Origenis s. Hippolyti: Refutatt. omn. haeres. p. 149 seq. sive V, 24. p. 217 seq. ed. Duncker.

Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνεω βοῦς] Apud Dionys. Perieget. 561 forma exstat genitivi Γηρυόνος, ubi alii Γηρύονος (quod probat Elmsleius ad Aristoph. Acharn. 1082), alii Γηρυόνου: quam formationem Atticis cum labenti Graecitate communem fuisse opinatur Bernhardy ad Dionysii l. l. pag. 679. In Herodoteo loco libri scripti non fluctuant, nisi quod Sancrofti liber cum Vind. habet Γηρυόναο et mox Γηρυόνην pro vulg. Γηρυόνεα; cf. Bredov. p. 228. Ac triplex nominis invenitur forma: Γηρυὼν, Γηρυόνης et Γηρυονεὺς, monente Tzschuckio ad Mel. III, 6 nott. exegg. pag. 182. Conf. etiam Muetzell. De emend. Hesiod. Theog. pag. 449. — Observat Larcherus, τὰς βοῦς non *vaccas* dici, sed *boves* sive *boum gregem*, coll. Etymol. magn. pag. 473 lin. 34. Nec aliter eadem in re loquitur Philostrat. in Heroicc. pag. 108 Boisson. Tu vid. Fischer. ad Weller. I. pag. 369. 370. Infra eundem in modum Noster τὰς ἵππους. In Iustini narratione *unus* modo equus, quo insidens Hercules longam viam peregerit, commemoratur. Mox pro ἐς γῆν ταύτην Bernhardy (Griech. Synt. p. 319) proponit: τὴν γῆν ταύτην. In seqq. verbis ἥν τινα νῦν Σκύθαι νέμονται, pronomen ὅστις pro simplici ὅς poni, ut IV, 41. 45. III, 120, alibi, monet Struve Spec. Quaest. de dial. Herod. I. p. 6. (Opusc. II. p. 263). De ipsa fabula pluribus exponere alienum a nostro instituto. Fecit hoc, monente *Cr.*, Heyne ad Apollodor. II, 5, 10. pag. 159, cui adiic. Tzschucke l. l., Sturz. ad Hellanicc. fragmm. p. 20 sq. ed. sec, Graslin De l'Iberie ou Essais etc. p. 321 seqq., Iacobs: Vermischte Schrift. VI. p. 146 seqq. (qui fabulam de Geryone eodem spectare putat, quo ea, quae de Orco s. inferorum deo vulgo traduntur), Creuzer. et Hermann: Briefe über Homer. u. Hesiod. p. 176 seq., Creuzer. Symbol. II. p. 82. 649 seq. III. p. 60 ed. tert., qui Geryone, ut iam veteres statuerunt, hibernum tempus declarari existimat, superatum quasi a Sole (Hercule). Sed haec et alia, quae huius sunt generis, nunc mitto: satis habeo primarium laudare Hesiodi locum de Geryone qui legitur in Theogon. 289 seq., ad quem vid. a Lennepio notata p. 244 et C. O. Mueller: Die Dorer I. p. 422 seq. Apud Herodotum quae narrantur de Geryonis sedibus, iis contraria olim tradiderat Hecataeus, teste Arriano in Expedit. Alexandr. II. 16 (cf. Creuzeri Historicc. antiquiss. fragmm. p. 50 seq.), Geryonem regnasse scribens circa Ambraciam et Amphilochiam, unde armenta Mycenas duxerit Hercules. Quam opinionem de Geryonis armentis ex Acarnania abactis stabilire studet Aristotel. De mirabb. auscultatt. cap. 145. p. 295 ed. Beckmann., ubi diversae recentiorum ea de re opiniones enumerantur. Add. Scylac. §. 26 ibiq. Is. Voss. (Vol. I. pag. 367 ed. Gail.). Sed Hecataei adversarium Nostrum exstitisse, qui eius decreta haud raro tacita reprehensione perstrinxerit, supra iam monuimus atque hic ipse locus indicat, in quo suam eamque vulgatam apud Graecos sententiam de Geryonis domicilio Noster consulto, ut videtur, exponit, alteram Hecataei opinionem silentio prorsus premens; quamquam veteres iam de Geryone insulaque Erythia dissensisse, e Plinii loco Hist. Nat. IV, 36 fin. manifestum est, quocum conf. Strabon. l. mox laudandum ac Pompon. Mel. III, 6, 15: quo auctore Erythia, quae a Geryone habitata traditur, sita fuit in Lusitania, summaque fuit regionis fertilitas, Straboni quo-

την ἐοῦσαν ἐρήμην, ἥν τινα νῦν Σκύθαι νέμονται. Γηρυόνεα δὲ οἰκέειν ἔξω τοῦ Πόντου, κατοικημένον τὴν οἱ Ἕλληνες λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδείροισι τοῖσι ἔξω Ἡρακλέων στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνῦσι. ἐνθεῦτεν τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθίην χώρην καλεομένην. καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν

que celebrata loco classico III, 5. §. 4. pag. 169 s. 257 C. Namque Erythia insula, minime illa quidem fabulosa, ut quibusdam placuit (quamquam poëtarum ingeniis talia aucta et amplificata esse non est quod negemus), media inter Gades ipsas et terram continentem sita dicitur: id quod convenit in locum, cui nunc nomen *Trocadero*, si quidem ipsae Gades olim insulam, quae nunc vocatur *St. Leon*, occupabant. Vid. Mannert: Geogr. d. Gr. u. Roem. I. p. 287 sq. 292 ed. tert., Gosselin ad Plin. l. l. pag. 369 seq., Wheeler: Geography of Herodot. p. 174 et, qui accurate de his disputat, Forbiger: Handbuch d. alt. Geograph. III. p. 46 seq. De Erythia fabulosa, quae ex solis occidentis radiis nomen invenerit, dixit I. H. Voss: Weltkunde der Alten p. XXI. Add. Bernhardy ad Dionys. Perieg. 558. pag. 678 et Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. II, 1. pag. 240.

κατοικημένον] activa accipiendum notione, neque mutandum in *κατοικημένην*, ut ad *νῆσον* referatur. Vid. nott. ad I, 27. Add. Letronne: Journ. d. Savans 1817. p. 46, cuius verba potiora huc transscribam: „Il me paroît certain, que *κατοικημένον* est ici une tautologie, au moyen de la quelle Hérodote reprend le sens du précédent *οἰκέειν*, et cette locution n' a rien de plus singulier que *ἐχρέοντο* — *χρεόμενοι* II, 108 et *αἱρεόμενον* — *ἑλέσθαι* VII, 10.“ Add. I, 67, ubi *ἐγεγόνεσαν* — *γενόμενοι*.

τοῖσι ἔξω Ἡρακλέων στηλέων] Cave scribas *ἔσω* pro *ἔξω*. Vid. nott. ad II, 33. Namque Gades extra columnas Herculeas fuisse sitas nemo nescit, extra orbem terrarum, ut Livii utar verbis XXVIII, 32, circumfusam Oceano insulam. — Pro vulg. *Ἡρακληΐων* cum Bredov. p. 157 exhibui *Ἡρακλέων*, quod idem dederunt Dindorf. et Dietsch., eandemque scripturam reposui IV, 42. 43. 181. 185. 196 atque nunc reponi volo II, 33.

τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι κ. τ. λ.] De his vid. nott. ad II, 21. 23. Ukert: Geogr. d. Gr. I, 2. pag. 10. 26 et Ideler ad Aristot. Meteorol. II, 1. Vol. I. p. 496. Hecataeum Milesium hic respici iure quoque statuit Klausen. ad Hecat. fragmm. pag. 40. Tu conf. nott. ad IV, 36. Ac tangit Herodotea Eustath. ad Dionys. Perieg. 41, ubi haec leguntur: — *καθὰ καὶ Ἡρόδοτος, ὃς οὐκ ἀποδέχεται τοὺς γράφοντας, τὸν ὠκεανὸν ῥέειν πέριξ τῆς γῆς.* Unde Herodoto probabiliter restitui posse *γῆν πέριξ* (pro *γῆν περὶ*) putabat Bernhardy ad Eustath. l. l. pag. 855, cui obloquitur Bredov. p. 115. Eustathii verba minime ad hunc locum, sed ad eum, qui legitur IV, 36, respicere ratus.

καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν] Herold. Emendd. Herodd. P. II. 7 haud dubie hunc in modum ab Herodoto scriptum fuisse existimat: *καὶ καταλαβεῖν γὰρ* (ut I, 24 *καὶ γὰρ*, ubi vid. nott.) *αὐτὸν χειμῶνά τε καὶ κρυμὸν, ἐπειρυσάμενον τὴν λεοντῆν κατυπνῶσαι*, qua verborum mutatione libris scriptis invitis facta haud opus videtur ad Herodoti verba recte intelligenda, quae sana videntur. — *λεοντέην* edidi cum Bredov. p. 220 pro vulg. *λεοντῆν*. De voce *καταλαβεῖν* conf. notata ad III, 42, de locutione *θείῃ τύχῃ* nott. ad III, 153 et I, 126, et ad usum pronominis *οἱ* in verbis *τὰς δέ οἱ ἵππους* nott. ad Herod. I, 34. III, 14. 15

284 χειμῶνά τε καὶ κρυμόν· ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντέην κατ-
υπνῶσαι, τὰς δέ οἱ ἵππους τὰς ἀπὸ τοῦ ἅρματος νεμομένας ἐν
τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ. Ὡς δ' ἐγερθῆναι 9
τὸν Ἡρακλέα, δίζησθαι· πάντα δὲ τὰ τῆς χώρης ἐπεξελθόντα
τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ὑλαίην καλεομένην γῆν. ἐνθαῦτα δὲ

etc. τὰς ἀπὸ τοῦ ἅρματος νεμομένας equos dicit, qui plaustro iuncti, iam, cum Hercules in somnum incidisset, soluti a plaustro pascebant arva atque ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ (i. e. dum pascebant ipseque Hercules somno premebatur) divina quadam fortuna evanuerunt. Minus accurate in ea narratione, quam ex Herodoto ductam exhibet Iustinus l. l., loco plaustri, quod in his regionibus peregrinantibus usitatum est, equus affertur, quo vectus (ἐφ' οὗ καθεζόμενος) terram peragraverit Hercules. In iis, quae proxime antecedunt, τὸν Ἡρακλέα ἀφικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθίην χώρην καλεομένην, cautius Nostrum locutum esse monet Stanlei. ad Aechyli Prometh. 2, cum, quae nunc vocetur Scythia, Herodoti sc. aetate, nondum sic appellata esset, quo tempore Herculem adisse fingebant. Neque talem cautionem adhibuit Aechylus l. l. Scythiam appellans tempore Promethei, quem aetate multo Herculem antecessisse fama tulerat.

Cap. IX.

δίζησθαι] Ita iure melioribus e libris nunc repositum pro δίζεσθαι. Vid. nott. ad I, 65. 94 coll. IV, 139 fin.

ἐς τὴν Ὑλαίην καλεομένην] Terrae *Hylaeae* Noster meminit IV, 18. 19. 55. 76 itemque Plinius H. N. IV (26), 12: „inde silvestris regio *Hylaeum* mare, quo alluitur, cognominavit.“ Nec alia, opinor, regio indicatur Pomponio Melae II, 1, 4 his verbis: „— Hypacaris per Nomadas evolvitur. Silvae deinde sunt, quas maximas hae terrae ferunt.“ Scymn. Chius Orb. descript. 845 indeque Anon. Peripl. §. 3 (T. III. p. 209 Gail.) orientem versus Borysthenem transgresso obvios esse Scythas, qui Hylaeam vocatam inhabitent, testantur. Intelligitur autem is terrae tractus, qui haud procul a Taurica Chersoneso cingitur Borysthene, Ponto Euxino, Carcinite sinu et Hypacyri fluvio, silvisque (quibus reliqua Scythia, arborum maxime inops, caret; cf. IV, 19 et 61) repleta dicitur: ex quo ipso nomen ductum nemo non videt. Nunc haec quoque regio arboribus nudata; quamquam vestigia dicuntur superesse, quibus olim eam fuisse tectam appareat. Omnis enim illa regio, quae ab ora Ponti Euxini septentrinali introrsum extenditur longe lateque patens, silvis adeoque ipsis arboribus nunc prorsus caret lignique materiâ inde omnino indiget: qua de re multum nostra aetate quaesitum esse video: conf. Baer in Baer et Helmersen: Beiträge z. Kenntniss des Russisch. Reichs etc. IV. p. 166 seqq. (qui ipse p. 181 Hylaeam veterem paeninsulam illam esse dicit, quae intra Borysthenis ostium et Pontum Euxinum prominet) et alia, quae attulit Hansen: Osteuropa etc. p. 39 seq. coll. Kolster in Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. Suppl. XII. p. 611—615, ubi Lindneri opinionem (Skythien u. d. Skythen des Herodot. p. 40 seq.) impugnat Hylaeam a septentrione et occidente Borysthenis inferioris falso quaerentis; tu vid. etiam Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III. 2. p. 452 seq., Muraview-Apostol. Reise durch Taurien pag. 39. Tchihatcheff: Asie mineure II. pag. 554. Nunc regioni, quae ad deserta Nogaica, a Nogaicis Tartaris habitata, pertinet, nomen *Iambogluk*. Cf. Rennel. l. l. p. 406, Reichard. l. l., Mannert: Geogr. IV. p. 80 seq., Koehler: Mémoir. sur le cours d'Achill. pag. 129. 130, Heeren: Ideen I, 2. pag. 272, quo auctore incertum, utrum

αὐτὸν εὑρεῖν ἐν ἄντρῳ μιξοπάρθενόν τινα Ἔχιδναν διφυέα,

huis regionis silvosae adhuc supersint indicia: etsi apud populum fama silvae, quam nullam recentioris aetatis ostendant mappae geographicae, quamque nunc evanuisse credibile, cum olim silvae nigrae nomine latius illa extensa fuisse videatur. Quae nunc a Tanai prope locum Tzerkask incipiant silvae, eas idem Heeren. scribit finiri ad Borysthenem prope Czernigow: ex quo inde deserta porrigi usque ad Pontum Euxinum multis tumulis insignita.

μιξοπάρθενόν τινα Ἔχιδναν διφυέα] Ἔχιδναν scripsi cum Schweighaeus. et Gaisf. pro Ἐχιδνὰν, quod in ἐχίδνην aut Ἐχιδνὴν mutare voluit Valcken., neutrum, opinor, recte, ut ex iis patet, quae attulit Bredov. p. 133 similia; nec magis scribere volui cum recentt. edd. ἔχιδναν, ut ipsum *viperae* animal (cf. Aeschyl. Choëph. 243. 981) intelligeretur, cuius partibus tantum instructam mulierem s. virginem declarare Noster voluit, hanc ipsam ideo μιξοπάρθενόν τινα et διφυέα praedicans, quae adiectiva sunt mulieris nomini Ἔχιδνα addita: quam eandem virginem fabulosam et portentosam, terrâ editam descripsit Hesiodus in Theogon. 292 (295) seqq. quamque Tartaro et Terrâ natam dicit Apollodor. Biblioth. II, 1, 2, qui III, 5, 8 ab hac Echidna et Typhone natam fert Sphingem, assentiente Euripide Phoeniss. 1030, ad quem locum quod olim Valckenar. in Herodoteis verbis proscribi voluerat vocem διφυέα, postea retinendam duxit, bene memor Cecropem ad eandem rationem dictum fuisse διφυῆ itemque Centauros apud Sophocl. Trachin. 1110 (ubi: διφυῆ τ' ἄμικτον ἱπποβάμονα στρατόν). Nec aliter Libanius (in Basilic. II. p. 108) de Chirone: καὶ κενταύρου σῶμα διφυὲς καὶ τροφέα μιξάνθρωπον καὶ τροφὴν ἐξηγριωμένην*). μιξοπάρθενον Sphingem Echidnâ editam dixit Euripides l.l. 1037, Erinnyn vocavit Lycophron Alex. 669. Diodorus Siculus II, 43 ipsum Echidnae nomen haud proferens γηγενῆ fuisse παρθένον scribit, quae superiores corporis partes cingulo tenus habuerit muliebres, inferiores viperinas (τὰ δὲ κατώτερα ἐχίδνης): ut quae Herodoto dicuntur τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτῶν (sic dedi pro vulg. γλουτέων, vid. Bredov. p. 235), Diodoro sint τὰ μὲν ἄνω μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς ζώνης. Neque aliter Pseudo-Origenes s. Hippolytus l. supra l.: ἦν δέ, φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, τὰ μὲν αὐτῆς (in proxime praecedentibus κόρη μιξοπάρθενος vocatur) μέχρι βουβῶνος παρθένου, πᾶν δὲ τὸ κάτω σῶμα μετὰ βουβῶνα φρικτόν τι θέαμα ἐχίδνης. Est autem sensus loci Herodotei: *ibique in antro semivirginem quandam Echidnam* (i. e. viperam) *invenisse mixtae naturae, s. corporis, cuius superiora inde a natibus feminae, inferiora serpentis fuerint* s. *formam repraesentarint.* Tangit Herodotea Eustath. ad Dionys. Perieget. vs. 310, quibuscum comparentur Diodori verba laudata, Melae II, 1, 105 („Basilidis ab Hercule et Echidna generis principia sunt, mores regii, arma tantum sagittae") et inscriptio apud Don. Class. I. p. 34, quam attulit ad h. l. Wesseling. In hac inscriptione, quae pluribus exponit Herculis migrationes et res gestas, inter alia leguntur haec: τούτῳ δὲ ἐπὶ Σκυθίαν διαβὰς Ἀγάθυρσον μάχᾳ ἐνίκασε, τᾷ δὲ θυγατρὶ αὐτοῦ συγγενόμενος Ἐχίδνᾳ υἱοὺς Ἀγάθυρσον ἔθετο καὶ Σκύθαν (Reinesii Inscriptt. Cl. IV, 12. Corp. Inscr. Graecc. Vol. III. p. 805. nr. 5984). Primarium de Echidna locum Hesiodi iam supra attuli; tu cf. ad eum notata a Lennepio p. 246 et Muetzell: De emendat. Hesiod. Theo-

*) „Similiter Callistratus de Centauro XII. p. 905 s. p. 160 ed. Iacobs: καὶ ἠγριωμένον τὸ σῶμα κ. τ. λ. Idem Chiron ἱπποκένταυρος dicitur. Vid. Nonn. in Gregor. Nazianz. in Melett. I. p. 71." *Cr.*

τῆς τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτῶν εἶναι γυναικὸς, τὰ δὲ ἔνερθε ὄφιος. ἰδόντα δὲ καὶ θωυμάσαντα ἐπείρεσθαί μιν, εἴ κου ἴδοι ἵππους πλανωμένας· τὴν δὲ φάναι, ἑωυτὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκείνῳ πρὶν ἤ οἱ μιχθῆναι· τὸν δὲ Ἡρακλέα μιχθῆ-

gon. p. 452. — Ipsam fabulam de tribus Herculis atque Echidnae filiis tractat Koeppen (Nordgest. d. Pontus pag. 13), qua nihil aliud significari arbitratur, nisi quod Agathyrsi (IV, 48) ab oriente in eas terras, in quibus versari post dicuntur, pervenerint regionemque vel ante Gelonos occuparint: filiorum enim nominibus sive conditores gentis ducesque, sive ipsas gentes, quae antiquissimo aevo hoc solum occuparint, indicari. Ac *Gelonos* quidem ille habet pro antiquissimis Graecis oram Ponti Euxini olim tenentibus, sed postea barbarorum incursu ad interiora loca reiectis; ut minime inde pro posteris colonorum Graecorum, Milesiorum inprimis, qui multo post demum in hac ora consederint, habendi sint. Ad fabulam de *Echidna*, quae non nisi similibus fabulis illustrari queat, idem affert narrationem de serpentibus, quibus Neuri (IV, 105, ubi vid. nott.) fugati fuerint, itemque admonet Indici numinis Vischnu, qui deus in prima mutatione sive incarnatione conspiciatur semideus, eâ figurâ, quae ex hominis ac piscis partibus mixta sit, ad instar deae Syriacae. Quo eodem hanc famam relatam vult Ritter. Vorhalle pag. 64, cum serpens hac in re non differat a pisce indeque nos ducat ad primam Indici numinis incarnationem rerumque ex aqua procreationem. At vero Echidnam, quae ab inferiore corporis parte serpentis speciem prae se fert, ad *terram* spectare eiusque videri symbolum negari vix poterit, recteque etiam sic statuisse video Halling. (Wien. Jahrbb. LIX. p. 253. LXIII. p. 139. Deutsche Gesch. I. p. 85 seq.) itemque Heinicke (Homer. u. Lycurg. p. 127), qui hanc de Echidna et Hercule fabulam ad eas fabulas retulit, in quibus coelum ac terra sub viri et navis imagine repraesententur: quae si recte statuuntur, fabula hac Graeca de Echidna *(terra)*, quae cum Hercule *(Sole)* congreditur, nihil aliud fere declarari existimem, quam quod Scytharum famâ significari supra (ad IV, 5) vidimus: quae a Jove *(Sole)* et filia Borysthenis fluvii *(aqua)* natum facit Targitaum, Scytharum abavum, eiusque filios tres, qui sunt trium gentium s. tribuum Scythicarum et ipsi abavi: ut adeo utraque fama originem gentis e terra ipsa editae maximeque indigenae et statim ab initio in tres tribus distinctae significare voluisse videatur. In his subsisto: neque enim placet cum Em. Braun (Griech. Götterlehre §. 110) fabulam de Echidna ita ad res naturales in universum transferre, ut hac virgine mixtae et portentosae formae declarari putem notionem vaporis pestiferi e terra editi omniaque consumentis: cum Echidna virgo, quae cum Hercule congredi cupit eundemque apud se retinere studet, terram potius declarare videatur duram, frigidam, incultam, quae Solis radiis incalescere ac fecundari cupit indeque Solem (Herculem) quam diutissime apud se retinere vult. Sed longius abesse puto, quae Iustinus (in Pseudo-Origenis s. Hippolyti philosoph. l. l.) commentus est, cum hanc fabulam ad universi creationem referret tresque filios ab Echidna natos constitueret tria principia universis ingenerata rebus, duo mascula, unum foemininum. Nec denique probari posse credo, quod Gibbon (Geschicht. d. Verf. u. Unterg. d. Roem. Reichs Vol. VI. cap. XXVI. p. m. 326) ex hac Graecorum fama de Scytharum origine repeti vult ea, quae de Hunnorum origine turpi leguntur apud Iornand. de rebb. Gett. cap. 24.

πρὶν ἤ οἱ μιχθῆναι] In duobus libris scriptis invenitur μιχθῇ, in aliis compluribus deest vocula ἤ. Nos pleniorem locutionem retinuimus,

ναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. ἐκείνην τε δὴ ὑπερβάλλεσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων, βουλομένην ὡς πλεῖστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλέϊ· καὶ τὸν κομισάμενον ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι. τέλος δὲ ἀποδιδοῦσαν αὐτὴν εἰπεῖν· Ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε ἔσωσά τοι ἐγώ, σῶστρά τε σὺ παρέσχες· ἔχω γὰρ ἐκ σεῦ τρεῖς παῖδας. τούτους, ἐπεὰν γένωνται τρόφιες, ὅ τι χρὴ ποιέειν, ἐξηγέο σύ, εἴτε αὐτοῦ κατοικίζω (χώρης

qua etiam alibi Noster utitur, v. c. II, 2. IV, 147. 167. V, 65. IX, 13. 93 fin. (coll. IX, 117 et I, 140), ubi simili modo inter coniunctivum et infinitivum δῶσι et δώσειν libri fluctuant. De quo a me consultus C. Fr. Hermann. ita scribit: „πρὶν ἤ Atticis poëtis abiudicat Elmsleius ad Euripid. Med. p. 112. Debebat, ut opinor, omnino alienum dicere ab veterum Atticorum consuetudine.“ Ita Dindorf. Ind. ad Aristoph. T. VI. p. 602. Nimirum Reisig. Apparat. critic. ad Sophocl. Oed. Col. p. 180: „videtur media demum dialecti Atticae aetate increbruisse et a veteribus illis Atticis, Thucydide, Aristophane, prorsus esse alienum.“ Neque vero huc, quem affert Schaefer. ad Demosthen. IV. p. 564 locum Platonis De rep. VI. p. 501 referri posse monstravit Stallbaum, mutata loci interpunctione. Add. G. Hermann. Opusc. III. pag. 230: „Etiam in prosa oratione rarum est πρὶν ἤ, si ad exempla nudi πρὶν compares. Cur vero? Nempe quia plerumque πρὶν dici res postulat, rarius πρὶν ἤ. Differunt enim. Similiter non idem est, utrum *priusquam* dicas an *prius quam*.“ Tu vid. Baeumlein: Untersuchung über die Griech. Mod. pag. 346. In proxime seqq. e Florentino libro aliisque revocavi cum recentt. edd. ὑπερβάλλεσθαι pro olim vulg. ὑπερβαλέσθαι, quod vel ob sequens ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι minus videtur aptum. Ad verbi significationem *(differre, moras nectere)* conf. III, 76 ibique nott. Post ὑπερβάλλεσθαι Mehler in Mnemosyn. V. p. 72 inseri vult ἀεί. Ad verba καὶ τὸν κομισάμενον κ. τ. λ. conf. IV, 5. 15. Sensus est: *hunc vero receptis equis* (quum equos recuperasset, tum demum) *discedere voluisse.*

σῶστρά τε σὺ παρέσχες] i. e. *tu exhibuisti, solvisti pretium servatarum equarum.* De voce σῶστρα conf. I, 118 ibique nott. Hesychius σωτήρια interpretatur σῶστρα, quo utroque nomine donaria et sacrificia dici monet Lobeck. in Aglaoph. p. 383, alia quaedam etiam afferens. — In seqq. cum recentt. edd. pro vulg. ἐγὼ γὰρ ἐκ σεῦ τρεῖς παῖδας ἔχω dedi e Sancrofti libro alteroque: ἔχω γὰρ ἐκ σεῦ τρεῖς παῖδας, quod iam Schweighaeusero aptius visum erat.

ἐπεὰν γένωνται τρόφιες] τρόφιες idem valet atque ἀνατεθραμμένοι, ἀνδρωθέντες, *educati, adulti.* Monuit Valcken., qui similes quasdam locutiones idem significantes ad h. l. attulit apteque etiam admonuit Homeri, qui uno tantum loco hac voce usus (Ili. XI, 307) dixit τρόφι κῦμα, quod Suidas explicavit τεθραμμένον, συνιστάμενον, alii Graeci interpretes εὐτραφὲς, εὐπαγές; alio Odysseae loco (III, 290) dixit κύματα τροφόεντα eodem fere sensu, ad quem locum Eustathius Herodotea haec ipsa attulit p. 1468 s. pag. 128, 17. Ac denique conferri quoque poterit, quod supra legitur apud Herodot. II, 93: οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται· — Mox retinui ἐξηγέο *(doce, monstra)*, ut III, 72, ubi cf. nott. Recentiores edd. ἐξηγέεο. Verba: εἴτε αὐτοῦ κατοικίζω valent: *num hac ipsa in terra* (cuius ego sola teneo imperium) *sedes iis adsignem s. tribuam.* Idem verbum I. 154. In seqq. verbis τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἰπεῖν Naber in Mnemosyn. IV. p. 12 eiici vult λέγουσι, sine causa idonea, ut mihi quidem videtur.

γάρ τῆσδε ἔχω τὸ κράτος αὐτὴ), εἴτε ἀποπέμπω παρὰ σέ. Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν· τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἰπεῖν· Ἐπεὰν ἀνδρωθέντας ἴδηαι τοὺς παῖδας, τάδε ποιεῦσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς αὐτῶν τόδε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον, καὶ τῷ ζωστῆρι τῷδε κατὰ τάδε ζωννύμενον, τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χώρης οἰκήτορα ποιεῦ· ὃς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λίπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρης. καὶ ταῦτα ποιεῦσα αὐτή τε εὐφρανέεαι, καὶ τὰ ἐντεταλμένα ποιήσεις. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (δύο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἡρακλέα), καὶ τὸν ζωστῆρα προδέξαντα παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστῆρα, ἔχοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβο-
285 λῆς φιάλην χρυσέην· διδόντα δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. τὴν δ', ἐπεί

κατὰ τάδε ζωννύμενον] κατὰ τάδε non alio fere sensu atque antea ὧδε (*sic*). Et facit huc quoque τόδε τὸ τόξον et τῷ ζωστῆρι τῷδε, quae omnia hic δεικτικῶς ab Hercule dici monet Wesseling. Declarare enim vult Hercules eum, „qui *hoc modo*, quo ego ut vides facio, arcum tendit *cinguloque hoc* eo modo, quo tu me hic vides facientem, se cingit.“ In seqq. ad verba ὃς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων — λίπηται (*qui vero his rebus*, quas iniungo, *imparem se praestiterit* s. *qui haec opera, quae iniungo, praestare haud potuerit*) conf. similem structuram VII, 8. §. 1. VII, 48. 86. De ratione particulae μὲν in priori periodi parte repetitae (τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς — τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χ. οἰκ. π.) conf. Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I. pap. 90. Sed in altera parte semel tantum invenitur δὲ, de quo ipso vid. ibid. pag. 95. — In fine cap. cum recentt. edd. revocavi e pluribus codd. εὐφρανέεαι pro vulg. εὐφρανέαι. Vid. Bredov. p. 375. Cf. IV, 163.

CAP. X.

Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον] εἰρύειν hic valet *adducere*; conf. ἐπειρύεσθαι IV, 8. In seqq. Matthiae retinuit προσδέξαντα, cuius loco nos cum Schweigh. et Gaisf. reposuimus (τὸν ζωστῆρα) προδέξαντα (ut sit: *aptandi cinguli rationem praemonstrasse*), quemadmodum dudum voluerat Wesseling. conferens I, 60. Pro τὸν ζωστῆρα Sancrofti liber offert τῷ ζωστῆρι, quod Porson. Advers. pag. 164 cum Sophocl. Oed. T. 456 (ubi: σκήπτρῳ προδεικνὺς) comparat. At huius loci alia, opinor, ratio. Ad ipsius loci argumentum hoc opinor tenendum. Arcus cum ad praecipua Scytharum arma pertineat (cf. nott. ad I, 73. III, 21. V, 49) atque a tota vitae ratione, qua gentes illae nomades utuntur, disiungi nequeat, par erat eos, qui ad Herculem Scythicae gentis origines referrent, huic quoque arcum tribuere arcusque tractandi rationem et ipsam inventionem ad hunc quoque referre; alia enim Graecorum ipsorum fama Herculem ferebat arcus tractandi rationem edoctum fuisse a Teutaro (Targitao?) Scytha, teste Scholiasta Theocrit. XIII, 56, qui ad Herodotum ipsum provocat (nisi pro Ἡρόδοτος legendum Ἡρόδωρος, vid. Toup. et Hemsterhus. ad h. l. Tom. IV. p. 170 seq. Poëtt. minn. Graecc. ed. Gaisford.) et Scholiast. Lycophron. Alex. 56. Conf. etiam Neumann: Die Hellenen im Scythenlande pag. 110.

ἔχοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσέην] Vulgo sic interpretantur: „*quod* (cingulum) *in extrema commissura auream habuit phialam*, quae sibi haud liquere ait Schweigh. in Lex. Herod. Valla ζωστῆρα intellexit *balteum*; quem secu-

οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μέν σφι οὐνόματα θέσθαι, τῷ μὲν Ἀγάθυρσον αὐτῶν, τῷ δ' ἑπομένῳ Γελωνὸν, Σκύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ· τοῦτο δὲ τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. καὶ δὴ δύο μέν οἱ τῶν παίδων, τόν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γελωνὸν, οὐκ οἵους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προκείμενον ἄεθλον, οἴχεσθαι ἐκ τῆς χώρης ἐκβληθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης· τὸν δὲ νεώτατον αὐτῶν Σκύθην ἐπιτελέσαντα καταμεῖναι ἐν τῇ χώρῃ. καὶ ἀπὸ μὲν Σκύθεω τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλέας γινομένους Σκυθέων, ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἔτι καὶ ἐς τόδε φιάλας ἐκ

tus Larcherus Gallice haec ita expressit: „à l'endroit, où le baudrier s'attachoit, pendoit une coupe d'or.“ Equidem malim συμβολὴν accipere de *cinguli claustris* (nos: *Schloss, Gürtelschloss*), quibus suspensa sive annexa fuerit phiala, eum fere in modum, quo reddidit Miot, alter Gallus interpres: „*la ceinture portait à l' endroit, où elle s' agrafait un flacon d' or*,“ atque Italus interpres: „*il quale* (cingulo) *all' estremità del formaglio aveva una fiala d' oro*.“ Et hanc interpretationem, vernaculo quoque interpreti probatam, confirmare videntur, quae infra leguntur de Scythis etiamnum phialas e cingulo suspensas gestantibus. De fibula phialam aliquo modo repraesentante cogitaverat Braun, qui h. l. affert in libro De vestit. sacerdott. Hebr. II, 3. §. 362. pag. 390. — *Agathyrsi* nomen ad gentem Agathyrsorum, de quibus plura infra IV, 100 seqq., *Geloni* nomen ad Gelonorum gentem, de qua vid. IV, 108 seq. spectare, neminem fugit.

τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην] ἐπιστολὴ dicitur *mandatum*, s. *quidquid iniungitur*. Conf. VI, 50 et Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Prometh. 3. Moneo, ne quis lectionem nunc iure proscriptam ἐπιτολῆς tueri velit.

οὐκ οἵους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προκείμενον ἄεθλον] i. e. *cum proposito certamini essent impares*. In seqq. ad ἐπιτελέσαντα ex antecedentibus mente repetendum: τὸν προκείμενον ἄεθλον, ut Noster dixit infra IV, 43 et I, 126.

ἔτι καὶ ἐς τόδε φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας] i. e. *usque ad hoc tempus phialas gestare Scythas e cingulo suspensas*. Attulit h. l. Struve (Opuscc. II. p. 120), in quo ἐκ ponitur (in verbis ἐκ τῶν ζωστήρων), ubi ἀπὸ exspectari poterat, quod monente eodem viro docto remotiorem nexum declarat, cum ἐκ ad propiorem nexum indicandum adhibeatur, quod utrumque facile confundi posse nemo non videt: accedit, quod ob antecedentia ἀπὸ τῆς φιάλης (i. e. *propter* illam phialam) Noster praepositionem ἀπὸ iterum ponere atque diverso sensu noluit. — Referunt huc exiguam statuam ex electro elaboratam, quae in tumulo quodam prope Panticapaeum s. Kertsch nuper est reperta virum repraesentans altera manu tenentem pharetram sagitis plenam, arcu nonnihil prominente, altera manu cornu s. rhytonem (i. e. vas potorium sive poculum cornu formam exhibens), eumque baculo s. clavâ nixum et Scythica anaxyride indutum: quam sive privati hominis Scythae imaginem existimes (qualem vestitus Scythicus indicare videtur itemque vas potorium, si quidem pro tali auream phialam Herodoto commemoratam habere velis) sive, quod mihi quidem videtur verisimilius, Herculis simulacrum; quippe cuius cultum in his regionibus frequentem testantur numi Olbiopolitarum aliquot inventi (conf. Choix de Medaill. antiq. d'Olbiopolis, faisant partie du cabinet du conseill. d'état De Blaremberg. Paris 1822 p. 53. 64 coll. Notice sur

τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας· τὸ δὴ μοῦνον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθῃ. ταῦτα δὲ Ἑλλήνων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα λεγο- 11
μένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι. Σκύθας τοὺς νομάδας οἰκέοντας ἐν τῇ
Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων, οἴχεσθαι δια-
βάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην· τὴν γὰρ νῦν

quelq. objets d'antiquité, decouverts etc. par M. de Blaramberg [sic] Paris 1822 p. 14. 18), quemque regiae stirpis ferunt auctorem. Itaque de Graecis advenis erit cogitandum, qui indigenis mixti vestitum peregrinum adsciverint diisque ipsis pro more attribuerint. Tu conf. de hac statua Notice sur quelq. objets etc. pag. 12 seqq. 28. Herculem Phanagoriae cultum esse docet inscriptio Graeca (v. Corp. Inscr. Graecc. nr. 2120 b.) et anaglyphum ibi repertum, quod Herculem cum clava repraesentat: vid. Corp. Inscr. Graecc. Vol. II. p. 159.

τὸ δὴ μοῦνον — Σκύθῃ] i. e. *hoc igitur unum matrem parasse Scythae s. in Scythae commodum instituisse.* Ubi pro τὸ Aldina exhibet τόν, quod revocatum voluit Gronovius. In Mediceo, Florentino, aliis exstat quoque μηχανᾶσθαι et Σκύθην, quod utrumque alienum ab hoc loco. — In seqq. Pontum qui incolunt Graeci, sunt *Graeci Ponti Euxini accolae, in ora Ponti Euxini habitantes.* Cf. IV, 8.

Cap. XI.

τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι] Ad verbum πρόσκειμαι *(sequor s. assentior)* vid. I, 133 ibique nott.: quocum verbo commode iungere licet μάλιστα.

πιεσθέντας] „Vid. Valcken. Schol. in N. T. I. pag. 376—378.“ *Cr.* Ad locutionem conf. Herodot. IV, 13. 105. VI, 39. IX, 21. 60. 61. 111, 146. Polyb. V, 29, 1 et XI, 33, 3. Xenophon. Hellen. VII, 1, 43. Indicat Noster Scythas *bello pressos* a Massagetis.

οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην] *Araxem* pro *Volga* plurimi hîc accipiunt. Cf. nott. ad I, 202. Tzschuck. ad Mel. III, 5, 5. nott. exegg. p. 148 Vol. III. P. III. Heeren: Ideen etc. I, 2. p. 269 coll. Köppen: Nordgest. d. Pont. pag. 73. Halling: Deutsche Geschichte I. p. 69. At Breiger (De As. Herod. pag. 60 sq. 66) ad *Oxum*, qui nunc *Gihon* vocetur, veterum locos de Araxe relatos vult. — De *Cimmeriis* vid. nott. ad I, 6. 15 et Ukert Geogr. d. Gr. u. Roem. I, 1. p. 26. Pro *Mongolis* habet Niebuhr: Vermischte Schrift. I. pag. 361. 364 Herodotumque egregie lapsum esse pronuntiat, Cimmerios scribentem, Caspii maris litora legentes, a Bosporo aufugisse atque per Colchidem terram Halyn transgressos Asiam invasisse, cum hac via ingredientibus opus fuisset navibus itemque Caucasi montes superandi fuissent aditu difficiliores; neque omnino gentes nomadas, quotquot Scythiam occuparint et aliis deinceps a gentibus loco pulsae fuerint, orientem versus discessisse videri, sed occidentem versus ad Danubii regiones, idem Niebuhrius monet. Namque Cimmeriorum vestigiis in Bosporo conspicuis ab ipsis Cimmeriis denominato (quibus ipsis Herodotum in errorem putat esse ductum) nihil aliud effici posse, nisi ut partem quandam gentis hac in terra relictam fuisse credas liceat, quo tempore Graeci coloni advenerint. *Cr.* de *Cimmeriis* hîc conferri vult Schoenemann: Geogr. Argonautt. pag. 29 seqq., Sprengel. Apolog. d. Hippocrat. II p. 619. Quae Mannertus disputavit de hac gente fabulosa, leguntur in Geogr. Gr. et Romm. IV. p. 10. 34 seq. 58 seq., cui add. Ukert: Geogr.

νέμονται Σκύθαι, αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων. τοὺς δὲ Κιμμερίους, ἐπιόντων Σκυθέων, βουλεύεσθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου· καὶ δὴ τὰς γνώμας σφέων κεχωρισμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνω δὲ τὴν τῶν βασιλέων· τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην, ὡς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη, μηδὲ πρὸς πολλοὺς [δεόμενον] κινδυνεύειν·

Gr. et Romm. I, 1. pag. 26. Quae Herodotus hoc loco de Cimmeriis tradit, ad fabulas relegata vult Schayes (in Dissertat. de Cimmeriis et Cimbris, quae legitur in l'Institut II. Sect. 1855. nr. 240. p. 160. 162), e cuius viri docti sententia Cimmeriorum gens nunquam revera exstitisse putanda est. — Ad verba βουλεύεσθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου conf. IV, 102 ibique nott.

ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας] i. e. *utramque* (sententiam) *intentam*, i. e. *acriter*, *fortiter defensam*. Sic infra IV, 14: ἐντεταμένως ἀμφισβητέειν. Sic ἐντόνως in Platon. Rep. VII, 10. p. 528. Xenoph. Hell. II, 4, 23 Anab. VII, 5, 7. Apud Plutarch. Publ. 1. ἐντονώτατος ἐχθρός; add. Tib. Gracch. 2. Artaxerx. 2. — Orationis structurâ, quae ab verbis καὶ δὴ τὰς γνώμας σφέων κεχωρισμένας incipit nec infinitivum habet, qui sequi debebat, vix ita offendemur, ut cum Heroldo (Emendatt. Herodd. P. I. p. 6) scribamus κεχωρίσθαι: neque enim id opus videbitur ei, qui orationis inceptae, nec ita, ut par erat, continuatae ob alia vel addita vel interiecta verba plura, exempla apud Nostrum inveniri haud pauca meminerit, recteque monuit Dietsch (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. LXIX. p. 329) vix quemquam fore, qui offendatur, si scriptum exstet: τὰς γνώμας — κεχωρισμένας, τὴν μὲν φέρειν — τὴν δὲ κ. τ. λ. Sic quoque Noster II, 55 scripsit: δύο πελειάδας μελαίνας — ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων — τὴν δὲ — ἀπικέσθαι. Tu conf. alia, quae Matthiae Gr. Gr. §. 310 attulit similia.

ὡς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη] De locutione conf. nott. ad I, 79. Quae sequuntur verba, e quattuor codd. vulgo sic exhibita μηδὲ πρὸς πολλοὺς δεόμενον κινδυνεύειν, negotium facessunt interpretibus. Ut enim de prava Gronovii taceam lectione, quam Mediceus, Florentinus, alii tuentur: μηδὲ πρὸ πολλοῦ δεόμενα (cuius loco aliis placuisse video δεομένου sive δεομένων), vocem δεόμενον sine ullo sensus detrimento abesse posse iudicat Wesseling., eamque prorsus supervacuam esse statuit Larcherus. Nec tamen sollicitanda vocula videtur Schweighaeusero, cum ellipticam illa compleat dictionem sic expediendam, ut intelligatur πρῆγμά ἐστι, i. e. *res indiget*, *res postulat*, *ut hoc fiat*. Valcken. coniecerat: μηδὲ πρὸς πολλοὺς οὐδὲν δέον μένοντας κινδυνεύειν hoc sensu: *„ita rem esse comparatam, ut optimum videretur excedere regione, neque manendo atque adversus exercitum numerosum pugnando frustra se obiicere periculo.“* Buttmann. pro δεόμενον proposuit δέοι μένοντας, idque receperunt Dindorf., Lhardy et Dietsch. Quum vero δέον s. δέοι in hoc orationis nexu ab Herodoti usu abhorreat, qui sane ἀπαλλάσσεσθαι et μένειν saepe sic sibi respondentia ponat, Bredov. p. 29 genuinam hanc censet esse scripturam: μηδὲ πρὸς πολλοὺς μένοντας κινδυνεύειν, idque probavit Herold l. l. Cum vero vocis μένοντας nullum prorsus in libris scriptis inveniatur vestigium, malui uncis includere δεόμενον, quod ex glossemate verbis πρῆγμα εἴη adscripto irrepsisse in textum arbitror. Abicht (Philolog. X. p. 709—712) legi vult: μηδὲ πρὸς πολλοὺς δέοι ἀνακινδυνεύειν. — In seqq. βασιλῆας, quod Gaisf. reliquerat, cum Matthiaeo mutavi in βασιλέας, itemque βασιλέων pro βασιλήων. Cf. IV, 6. Interpunctionem post ἀμαχητὶ (i. e. *sine pugna*, *sine proelio*, ut I, 174. II, 102. III, 13. IV. 93 etc.) vul-

τὴν δὲ τῶν βασιλέων διαμάχεσθαι περὶ τῆς χώρης τοῖσι ἐπι-
οῦσι. οὔκων δὴ ἐθέλειν πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν
δῆμον, οὔτε τῷ δήμῳ τοὺς βασιλέας. τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσε-
σθαι βουλεύεσθαι ἀμαχητὶ, τὴν χώρην παραδόντας τοῖσι ἐπι-
οῦσι· τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δόξαι ἐν τῇ ἑωυτῶν κέεσθαι ἀπο-
θανόντας, μηδὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ, λογισαμένους, ὅσα τε
ἀγαθὰ πεπόνθασι καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ
286 ἐπίδοξα καταλαμβάνει. ὡς δὲ δόξαι σφι ταῦτα, διαστάντας καὶ
ἀριθμὸν ἴσους γενομένους, μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους· καὶ τοὺς
μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἑωυτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν
Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην· καί σφεων ἔτι δῆλός ἐστι ὁ
τάφος. θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς χώρης ποιέεσθαι,
Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώρην. Καὶ νῦν 12
ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τείχεα, ἔστι δὲ Πορθμήϊα

go positam delevi, auctore Schweighaeuser. in Lex. Herod. s. v. Caeterum in hac tota de Scythis narratione idem teneri volumus, quod in iis, quae de Persis Noster retulit libro primo, haud semel ab eo factum esse vidimus: de Scythis enim Graeco prorsus more loquitur et Graeca instituta ad eos referens indeque inter reges (βασιλέας) et populum (δῆμον) sic distinguit, quemadmodum in Homeri carminibus vetusto Graecorum aevo inter reges et populum distingui et utriusque iura accurate discerni videmus (vid. modo C. Fr. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 8. 56 ed. quart). Ac reges (βασιλέας) non tantum ipsos dici reges, verum quicunque regiam fere dignitatem habent aut regiae sunt stirpis indeque supra caeteros (δῆμον) eminent, principes civitatis, ex eodem Homero satis constat: vid. Odyss. VIII, 390 cum interprett. et vetustis et recentioribus, VI, 54, ne plura, et conf. Schoemann: Griechisch. Alterth. p. 22. Quare hoc quoque loco τοὺς βασιλέας aeque ac τὸν δῆμον intelligendum censeo de optimatibus sive principibus civitatis, qui regiae feruntur stirpis esse, atque de ipsa plebe.

καὶ ὅσα — κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνει] i. e. *quot calamitates ex patria profugis sine dubio supervenirent.* De voce ἐπίδοξος plures Lysiae, Aeschinis, aliorum locos attulit Valcken., quem iam laudavimus ad I, 89, ubi vid. nott. De verbo καταλαμβάνειν vid. nott. ad III, 42. — διαστῆναι valet *se dirimere, in diversas abire partes;* praepositionis διὰ vim exposuit Fischer. ad Weller. III, b. p. 172. Tu cf. etiam nott. ad IX, 2.

καί σφεων ἔτι δῆλός ἐστι ὁ τάφος] Suspicatur Valckenarius, olim scriptum fuisse τῇ καί σφεων, s. etiam ἵνα καί σφεων κ. τ. λ.: *qua parte regionis eorum etiam adhuc exstat sepulcrum.* De sepulcris conf. nott. ad IV, 71. Neque enim alius generis hoc sepulcrum fuisse coniicit Zoega De obeliscc. pag. 338. De *Tyrâ* fluvio conf. IV, 51. Perperam Herodoti locum intellexit Reichard. l. l. pag. 55.

Cap. XII.

Καὶ νῦν ἔστι — Κιμμερια τειχεα, ἔστι δὲ Πορθμήϊα Κιμμέρια] Herodotus *Cimmeria* moenia atque Porthmia commemorans, hisque addens terram *Cimmeriam* atque Bosporum *Cimmerium*, hac quattuor nominum Cimmeriorum, quae sua ipsius aetate adhuc in usu fuerint, commemoratione mihi probare velle vide-

Κιμμέρια, ἔστι δὲ καὶ χώρη οὔνομα Κιμμερίη, ἔστι δὲ Βόσπο-

tur eam sententiam, quam sibi ipsi maxime placere supra (cap. 11) erat professus: eam scil. terram, quam Scythae obtinuerint, primitus Cimmeriorum gentem tenuisse, pulsam illam quidem a Scythis, qui in illius sedes ingressi sint. Hoc igitur ut probaret, primo loco affert *Κιμμέρια τείχεα*, quae Larcherus, cum *τεῖχος* non castellum tantum arcemve, sed oppidum quoque ipsum (cf. IV, 46) significet, referri vult ad eam urbem, de qua Strabo XI. p. 494 s. 756 haec tradit: *τὸ δὲ Κιμμερικὸν πόλις ἦν πρότερον ἐπὶ χερρονήσου ἱδρυμένη, τὸν ἰσθμὸν τάφρῳ καὶ χώματι κλείουσα*; hanc vero urbem eo loco quaeri volunt, qui nunc vocatur *Eski Krim*, i. e. vetus Crimaea, quae primaria totius fere regionis urbs olim fuisse dicitur sita nonnihil septentrionem versus a Theodosia, indeque satis remota ab ipso mari: conf. Reichard l. l. pag. 12. Mannert. Geograph. d. Griech. u. Roem. IV. p. 304 seq., cui obloquitur Koehler in Mém. de l'Acad. de St. Petersbourg. IX. p. 666. Hoc igitur Cimmerium si a mari remotum fuerit, aliud profecto fuerit necesse est atque illud *Cimmerium*, quod in ipso Bospori ore situm scribit Mela I, 19. §. 120 (ubi vid. Tzschucke nott. exegett. Vol. III. P. I. p. 634) quodque commemorat Plinius Hist. Nat. VI, 6(6): „ultimo in ostio *Cimmerium*, quod antea *Cerberion* vocabatur"; neque aliud videtur fuisse illud *Cimmerium* (*Κιμμερικὸν*), ubi navium stationem esse, quam ventis ab occidente flantibus petant, tradit Anonymus Peripl. Pont. Euxin. §. 6, idemque adeo intelligendum esse puto apud eundem Strabonem l. l. narrantem *τὴν κώμην τὴν Κιμμερικήν, ἥτις ἐστὶν ἀφετήριον τοῖς τὴν λίμνην πλέουσιν*: quae omnia ad unum idemque oppidum mihi pertinere videntur, ad ipsum mare exstructum eo ferme loco, quo nunc *Elkenkaja*, prope montem *Opuk*, teste Ukerto: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 476, quocum conf. Dubois de Montpéreux: Voyage autour du Caucase V. p. 257.; atque vel promontorium *Κιμμέριον*, quod vocat Ptolemaeus Geogr. V, 8, haud scio an huc pertineat. Ad Herodoti locum ut redeam, ad *Κιμμέρια τείχεα* neque Cimmerium illud, sive remotum a mari sive ad ipsum mare situm existimes, neque *τὴν κώμην τὴν Κιμμερικήν*, neque etiam *Κιμμερίδα πόλιν*, quam Hecataeus dixit teste Strabon. VII. p. 299 coll. Scymn. 896 et Anonym. Peripl. l. l. §. 6 in Asia sitam, commode referri posse putem, malimque credere *Κιμμέρια τείχεα* hîc in universum dici moenia s. castella compluribus Chersonesi locis a Cimmeriorum gente olim exstructa, post deserta, cum Scythae accederent, indeque in ruinas delapsa: quae cum gentis nomen retinuerint vel postera aetate, vestigium huius ipsius utique praebere potuerint. Quae sequuntur *Πορθμήϊα Κιμμέρια*, infra quoque IV, 45 commemorata, ea utique certum quendam locum declarare videntur. Namque Stephan. Byzant. p. 645 Berk. s. p. 236 Westerm. *Πορθμία καὶ Πορθμίον, κώμη ἐπὶ τῷ στόματι τῆς Μαιώτιδος λίμνης*; nec aliter apud Anonym. Peripl. Pont. Euxin. §. 5: *Πορθμίον χωρίον ἤτοι τοῦ στομίου τῆς Μαιώτιδος λίμνης*. Qui idem §. 9 mentionem facit *κώμης τῆς Πορθμίτιδος τῆς ἐν τῷ τέλει τῆς Εὐρώπης, τῆς ἐν τῷ στομίῳ τῆς Μαιώτιδος λίμνης ἤτοι τοῦ Τανάεως*. Quare haud scio an Plinius l. l. ultimo in ostio (Bospori scil.) *Cimmerium*, quod antea *Cerberion* fuerit vocatum, ubi dixit, haec ipsa Porthmia intellexerit, quae cum *Cimmerio* oppido ulterius sito, ut vidimus, confuderit. Ut dicam, quid sentiam: indicari mihi videtur is locus, cui nunc nomen *Jenikale*, non admodum distans a *Panticapaeo* s. *Kertsch*, ut nunc vocant. Conf. Ukert l. l. p. 480 coll. 477 seq. — *χώρη Κιμμερίη* nisi de omni illa terra, quam Cimmeriorum gens olim obtinuisse perhibetur, intelligatur, vix accuratius constitui poterit.

ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος κα-

ρος Κιμμέριος καλεόμενος. φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίην τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόννησον κτίσαντες, ἐν τῇ νῦν Σινώπη πόλις Ἑλλὰς οἴκισται. φανεροὶ δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς καὶ ἐσβαλόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικὴν, ἁμαρτόντες τῆς ὁδοῦ. οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἔφευγον, οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον, ἐς ὃ ἐσέβαλον ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν, ἐς μεσόγαιαν

λεόμενος] Plinius H. N. IV, 12 (24): „medio flexu iungitur (Pontus Euxinus) ostio Maeotii lacus. *Cimmerius Bosporus* id os vocatur MMD pass. latitudine." Add. VI, 6. Mel. I, 1, 42. Strab. VII, 4. pag. 310 s. 477 C. et p. 494. Scymni Chii Descript. 874. 772. Anonym. Peripl. l. l. §. 5. Alios locos dabunt Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegett. Vol. III. P. I. pag. 631 et praecipue Ukert l. l. pag. 165. His adde quod nuper inventum est Romae in chronicis Graecis: Δαρεῖος ἐπὶ Σκύθας διέβη ζεύξας τὸν Κιμμέριον Βόσπορον; vid. Annali del. Instit. archeol. 1853. p. 88. Nunc huic freto, quo Maeotis s. mare Asovicum iungitur Ponto, nomen fretum *Caphae,* sive Italorum idiomate *Bocca di S. Giovanni* sive *Stretto di Caffa,* ab ea urbe, quae olim admodum floruit nomine Theodosiae (cf. Ukert l. l. p. 474), postea autem *Caffae* nomen accepit: recentiore aetate ab urbe *Kertsch,* quae propior freto est, ipsum fretum nominare coeperunt. — In seqq. pro τὴν χερσόννησον κτίσαντες si quis refingere velit τὴν χερσόννησον οἰκίσαντες vel οἰκήσαντες, obstat sane, ut alia taceam, I, 149: χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες. Add. IV, 156. 157. Quod ad argumentum loci attinet, de Cimmeriis pulsis a Scythis tradit quoque Strabo XI. p. 494 coll. Scymni Chii Descript. 770 seq.

ἐν τῇ νῦν Σινώπη πόλις Ἑλλὰς οἴκισται] Duo libri οἴκηται. Tu conf. haec respicientem Eustath. ad Dionys. Perieg. 772, ac de ipsa urbe Herodot. I, 76 ibique nott., quibus addere nunc placet: Streuber: Sinope, ein hist. antiquar. Umriss. Basel 1855. 8. Imaginem exhibuit Tchihatcheff: Asie mineure I Atlas. Pl. 22. Haec urbs ad Ponti Euxini oram in Paphlagonia a Milesiis, teste Arriano in Peripl. Pont. Eux. §. 14 s. §. 21 ed. Mueller., condita circa Olymp. XXXII, 2 postea maxime eminuit, cum Ponti regia sedes esset facta. De qua post Strabon. XII. p. 545 s. 821 sq. et Polyb. IV, 56 consul. Mannert: Geogr. d. Gr. u. R. VI, 3. pag. 11 sqq., Raoul-Rochette Hist. de l'etabliss. d. col. Gr. III. p. 171 sqq., et quae citat Gail. ad Scymni Chii fragmm. vs. 204. p. 407. T. II, Tzschucke ad Mel. I, 19. p. 597 seq. (Vol. III. P. I) nott. exegg. Nunc appellatur *Sinob.* Atque Rittero (Erdkunde II. p. 792) auctore iam antea Cimmeriorum urbs fuit Sinope; quo in nomine syllabâ *Sin,* plurium gentium in nominibus obviâ, indicari vult homines prisco aevo metallorum tractandorum peritos, quales Sinopes urbis regionisque adiacentis incolas fuisse accepimus.

ἐς ὃ ἐσέβαλον] ἐς ὃ *(donec)* exhibui cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. Duo libri exhibent ἔς τ', quod idem occurrit IV, 201. VII, 141 aliisque locis a Struvio Spec. Quaest. de Herod. dial. I. pag. 42 (Opuscc. II. p. 313) allatis; unde Koenio (ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 63. p. 472 Schaef.) et Wesselingio in mentem venit ἔς τὸ, quod magis sit Ionicum, nescientibus sane, Herodotum hac in formula nunquam eâ uti pronominis formâ, quae e consonante incipiat. Monuit Struve l. l. Quare nec hoc loco, nec II, 157. IV, 122 quidquam mutandum.

ἐς μεσόγαιαν τῆς ὁδοῦ τραφθέντες] i. e. *itinere in mediterranea loca converso.* Libri aliquot στραφέντες, ut etiam IX, 56; Valckenario magis

τῆς ὁδοῦ τραφθέντες. οὗτος δὲ ἄλλος ξυνὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται.

13 Ἔφη τε Ἀριστέης ὁ Καϋστροβίου, ἀνὴρ Προκοννήσιος,

arridet ἐκτραφθέντες, cum ἐκτρέπεσθαι sit *deflectere de recta via*, ut II, 80. VI, 34. Pausan. I, 44, 2. 6. IX, 2, 1. De ipsa forma τραφθέντες vid. Bredov. p. 350 coll. 145 seq.

λεγόμενος λόγος] Pari modo loquitur I, 214. II, 47. 48. VII, 214. VIII, 118. 119. Add. Pausan. I, 19, 2. I, 43, 1 coll. II, 13, 8. Verba οὗτος δὲ ἄλλος — εἴρηται ne quis ad sequens trahat caput, monet Reiz. Praefat. pag. XXII, cui add. Schaefer. ad Plutarch. Themistocl. 11. T. IV. p. 334.

Cap. XIII.

Ἀριστέης] Veterum testimonia de Aristea, quem auctore Suida circa Olymp. L floruisse volunt, collegit omnia Schultz. in Specim. Appar. ad Annall. pag. 4 not. 9 coll. Fabric. Bibl. Graec. I. pag. 10, Bode: Geschichte d. episch. Dichtkunst I. p. 472 seqq. De tempore Aristeae cf. nott. ad cap. 15. Herodotea expresserunt Pausan. I, 24, 6. V, 7, 4. Tzetz. Chil. II, 724—734, qui nonnulla minus bene intellexit, alii. Idem Tzetzes in Allegor. Homeric. a Matranga (Anecdd. I. p. 227) nuper editis ad Odyss. IX, 122 sex profert Aristeae versus de Issedonibus, quos praeter alia unum tantum oculum in fronte habere dicit poëta. Alio tamen ex fonte sua hausisse videtur Plutarchus Vit. Romul. 28 (al. 27) p. 35 C., quocum conf. Athen. XIII. p. 605 C. et Plin. H. N. VII, 2. VII, 52 (53). Add. Suidas s. v. T. I. pag. 323. Ipsam narrationem de Aristea exstitit inter recentiores Ritter (Vorhalle pag. 271) qui ex antiquissima Budhae doctrina de animarum immortalitate ac migratione deductam et ad Graecorum indolem effictam diceret, cum de Aristea similia praedicarentur atque de Buddha apud Indos (p. 357), ipsumque nomen Aristeae (quod haud scio an duxeris a voce ἄριστος, conf. ibid. pag. 281) aliquid reconditius atque secretius prodere videretur (pag. 275). Nec aliam esse rationem fabularum de Zalmoxi (de quo vid. nott. ad IV, 95 sq.), de Epimenide, de Pythagora atque Abaride Hyperboreo. De quibus ipse videat vir doctus, qui assentientem fere nactus est Brandstaeterum Scythicc. pag. 7 seq. — Quod Aristeas filius *Caystrobii* vocatur, convenit cum Suida l. l., ubi Ἀριστέας Δημοχάριδος ἢ Καϋστροβίου, quod ipsum nomen a *Caystro* fluvio ductum (cf. Letronne Journal des Savans 1846. p. 169) ad priores sedes familiae nobilissimae (vid. cap. 14) in campis Lydicis sive Ionicis admonere nos potest. Δημηχάριδος nomen, quod *populo gratum* declarat, non minus insigne videtur. Programma, quod Ambergae 1838 prodiisse legi: τὰ περὶ Ἀριστέα τοῦ Προκοννησίου μυθολογούμενα. Conscr. I. G. Hubmann, inspicere haud licuit.

ἀνὴρ Προκοννήσιος] Idem affirmat Strabo XIII. p. 589 A. s. 581 A., ubi insulae *Proconnesi* mentionem facit, quae in Propontide sita et a Milesiis condita insignis ferebatur egregii marmoris proventu lapidisque alabastritae vinique optimi feracissima. Nunc vocatur *Marmora*, ipsique mari, quo circumdata est, nomen dedit. Collegit quae huc faciunt omnia Tzschuck. ad Mel. II, 7 nott. exegg. pag. 577—580 Vol. III P. II coll. Raoul-Rochette l. l. III. p. 253 seqq., Forbiger. Handbuch d. alt. Geograph. II. p. 161. Quod ab aliis scribitur Προκόνησος, magis, ut videtur, ex veterum Atticorum dicendi ratione, de eo post Tzschuck. l. l. pag. 577 et nott. criticc. pag. 480 Vol. II P. II monuit Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. I. pag. 18 a., cui add. Franz. Element. Epigraphicc. pag. 78 et, qui de hoc nominum genere pluribus exposuit, Voemel. ad Demosthen. Philipp. II. pag. 39 seqq. In Herodoti

ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας, φοιβόλαμπτος γενόμενος, Ἰσσηδόνων δὲ ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς ἄνδρας μουνοφθάλμους, ὑπὲρ δὲ τούτων τοὺς χρυσοφύλακας Γρῦπας, τούτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροισι ἐπιτίθεσθαι· καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξω-
287 θέεσθαι ἐκ τῆς χώρης Ἰσσηδόνας, ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας,
Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ, ὑπὸ Σκυθέων

hoc loco libri scripti omnes, quantum scio, Προκοννήσιος, quibus obsequendum quoque censet Bredov. pag. 97: haec enim scriptura magis in usu fuisse videtur.

ποιέων ἔπεα] i. e. ἐποποιὸς, qua voce utitur Suidas l. l., *carminis epici auctor*. Nam *Arimaspea* intelliguntur, de quibus mox cap. 14. Sic infra IV, 14 coll. 16 ποιεῖν ἔπεα. Tu vid. supra II, 53 ibique nott. in Excursu pag. 856 T. I. De *Issedonibus* vid. nott. ad I, 201. IV, 27; de *Arimaspis* conf. nott. ad IV, 27. 32; de *Gryphis* disputavimus in Excursu ad III, 116; de *Hyperboreis*, vid. Excurs. et nott. ad IV, 32. Hoc loco unum Ritterum (Vorhalle pag. 277) excitasse sufficiat, quaerentem, num, quae urbium ad Ponti oram Apollini consecratarum ferantur nomina, v. c. *Assos*, *Assopolis*, quodammodo conveniant cum *Issedonum* nomine. Qui idem pag. 281 *Issedones* laudans *iustos piosque*, bellum istud inter Gryphos et Arimaspos gestum, de quo cecinerit Aristeas, non aliud fuisse bellum, nisi religiosum antiquissimo tempore inter Turan et Iran commissum; quo ipso factum, ut piorum iustorumque cultus e terra Iran pulsus devenerit in deserta Scythica. — Ac de fonte si quaeramus, unde Aristeas carminis argumentum petierit, a Milesiorum colonis ad Ponti oram haec accepisse poëtam statuit Voelcker Myth. Geogr. pag. 183, itemque prius C. O. Mueller Dor. I. p. 275 non aliâ viâ atque eâ, qua sua acceperit Herodotus, Aristeam sua accepisse ratus, a Graecis Ponti atque Borysthenis accolis, Milesiis potissimum; unde devenire potuisse ad Proconnesios et ad ipsos Milesios.

φοιβόλαμπτος γενόμενος] i. e. *Phoebi numine afflatus*, *divino instinctu motus*. Vox φοιβόλαμπτος invenitur apud Lycophron. vs. 1460 itemque communi forma φοιβόληπτος in Plutarch. Vit. Pompei. 48. pag. 644 et in Longini qui dicitur libro περὶ ὕψ. §. 16. Ad sententiam facit, quod infra IV, 79 de Bacchicis orgiis legitur: ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε, ad quem locum vid. notatt. Ad formam χρυσοφύλακας et h. l. et IV, 27 obviam conf. nott. ad III, 14.

οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ] *Australe* mare, quod *septentrionali* (sive mediterraneo) opponitur, *rubrum* dici *mare* sive *Oceanum australem*, monuimus ad II, 158. Ad quod mare nemo quisquam sane quaeret Cimmerios. *Caspium mare* aut *Pontus Euxinus* quo minus intelligatur, habita sc. ratione Oceani septentrionalis, id usu linguae impediri existimat Wesselingius. At, nisi inepte fabulatum esse dicas Aristeam, vix aliud mare poëta, e cuius carmine Herodotea fluxerunt, intelligere potuit atque *Pontum Euxinum*, quem νοτίην θάλασσαν dixit respectu habito maris borealis sive Oceani glacialis, eoque maiori iure dicere potuit, si, quod Breiger. Difficill. As. pag. 10 contendit, haec maris australis appellatio non uni illi mari, quod Indicum sive Oceanum australem vulgo vocant, fuerit propria, sed apta cuique mari, cuius situm meridionalem alii eique septentrionali contrarium indicare voluerit auctor. Itaque recte de *Ponto*

πιεζομένους, ἐκλείπειν τὴν χώρην. Οὕτω δὴ οὐδὲ οὗτος συμ-
14 *φέρεται περὶ τῆς χώρης ταύτης Σκύθῃσι. Καὶ ὅθεν μὲν ἔην Ἀριστέης ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον λόγον ἐν Προκοννήσῳ καὶ Κυζίκῳ, λέξω. Ἀριστέην γὰρ λέγουσι, ἐόντα τῶν ἀστῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήϊον ἐν Προκοννήσῳ ἀποθανεῖν· καὶ τὸν κναφέα κατακληΐσαντα τὸ ἐργαστήριον οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. ἐσκεδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ*

Euxino hic cogitandum esse statuunt Schweigh., Larcher. et Reichard. l. l. pag. 15. — Quod ad ipsam narrationem attinet, observat Rennel. l. l. pag. 411, conspici hîc easdem rerum commutationes, quae omnino frequentes in Asiaticarum gentium historia reperiantur ab antiquissimo inde aevo usque ad tempora recentissima; eoque refert Gallos migrantes Brenno duce, Hunnos post Christum natum palantes, Mongolos sub Dschingischane ac Tamerlane, quin anno 1770 et seqq. Calmuccos, quorum sexaginta mille familiae a Volga ad lacum Balchatz commigrarint. Itaque verisimile ei videtur, Scytharum maiores primitùs circa Caspium mare habitasse in Kirgisorum desertis, eodem fortasse loco, quo Scythae regii ab Herodoto collocentur, ut qui in hasce sedes primitivas regressi esse viderentur. Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 269 ad ea, quae ab Aristea tradebantur, referri quoque posse putat ea, quae Herodotus IV, 127 coll. 71. 56 Idanthyrsum regem dicentem facit de regum Scytharum sepulcris in regione septentrionali sitis longeque remotis ab ostio Borysthenis; idemque admonet tumulorum, qui multi in hisce regionibus septentrionalibus adhuc reperiuntur.

Οὕτω δὴ οὐδὲ οὗτος συμφέρεται] i. e. „*hoc igitur modo ne huic quidem de hac regione convenit cum Scythis*, i. e. *cum iis, quae Scythae ipsi tradunt.*“ Voculam *δή*, quam eiecerunt Schweigh. et Gaisf., equidem cum Matth. et Dietsch. retinui; sustulerunt Dindorf. et Bekker. In Florentino libro exstat: *οὕτω δὲ οὗτος συμφέρεται*. Ad significationem verbi *συμφέρεσθαι* conferantur hi loci: I, 173. 196. II, 44. 79. 80. IV, 154. 114.

Cap. XIV.

ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται] *ποιήσας* auctoritate codicis Florentini, aliorum, restitui cum recentt. edd. pro vulg. *εἴπας*. Namque *ποιεῖν* in his valet *versibus exponere, describere*, quam significationem attigimus ad II, 53. p. 856 T. I. Pro *εἴρηται* quod plures libri afferunt *εἴρηκα*, id merito respuit Schweigh., cum hâc formâ in talibus Noster uti non soleat. Ad argumentum loci citant Tzetz. l. l. Origen. contr. Celsum III. p. 463, alios, quos ad IV, 13 indicavimus.

οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον] i. e. „*nulli civium nobilitate generis secundum.*“ Similis locutio exstat I, 23, ubi vid. nott. *κναφήϊον fullonis* denotat *officinam;* cf. I, 92. Tzetzes l. l. substituit *χαλκεῖον*, qua voce Noster utitur I, 68, qui mox adhibuit vocem *ἐργαστηριον*, i. e. *officinam*, quae eadem reperitur in Aristoph. Equitt. 744. Xenoph. Hellen. III, 4, 17.

τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ] *Cognatos, affines mortui* intelligit, *τοὺς μάλιστα ἱκνέεται*, ut loquitur II, 36. Et conf. praeterea II, 85. 86. VI, 128. — Paulo post cum recc. edd. reposui *τεθνεὼς* (ut mox *τεθνεῶτα*), quod codd. aliquot afferebant. Wesselingius tenuit *τεθνηὼς*, quod in Mediceo, aliis invenitur. Nec magis convenit, quod e Florentino, aliis Schweigh. edidit *τεθνηκώς*. Utrumque enim ab Herodoto alienum esse docuit Bredov. pag. 399.

τὴν πόλιν, ὡς τεθνεὼς εἴη ὁ Ἀριστέης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικνέεσθαι ἄνδρα Κυζικηνὸν, ἥκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος, φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου, καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένως ἀμφισβατέειν· τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήϊον παρεῖναι, ἔχοντας τὰ πρόσφορα, ὡς ἀναιρησομένους. ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος οὔτε τεθνεῶτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστέην. μετὰ δὲ ἑβδόμῳ ἔτεϊ φανέντα αὐτὸν ἐς Προκόννησον ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα, τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλέεται, ποιή-

ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικνέεσθαι] i. e. *controversiam movisse* (oblocutum esse) *iis, qui haec dicerent, civem Cyzicenum*. Ad vocem *ἀμφισβασία* conf. VIII, 81, ubi pro *ἀμφισβησίη* Gaisf. nunc reposuit *ἀμφισβασίη*. Sic in seqq. pro *ἀμφισβητέειν*, quod codd. omnes tenent, unus Origenes l. l. exhibet *ἀμφισβατέειν*, quod cum etiam infra IX, 74 meliores libri praebeant, hoc quoque loco reponendum existimavi, probante quoque Bredov. p. 135.

ἥκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος] E Florentino cum recc. edd. reposui *Ἀρτάκης* pro vulg. *Ἀρτακίης*, quod fontis est nomen prope *Artacen* urbem, teste Schol. Apollon. Rhod. I, 957. *Ἀρτακίης* exhibet Eustath. ad Homer. Odyss. X. p. 1650, 54 s. 386, 26. At Stephan. Byz. pag. 174 Berk. p. 57 Westerm. *Ἀρτάκη πόλις Φρυγίας, ἄποικος Μιλησίων κ. τ. λ.* Apud Matth. operarum, ut videtur, socordiâ exstat *Ἀρτιακίης*. Infra VI, 33 recte invenitur *Ἀρτάκη*, quae urbs portusque haud longe abfuit a Cyzico, quocum in unam adeo urbem posthac videtur coaluisse. Tu conf. Strabon. XIII. p. 582 s. 873 B. XIV. p. 635 s. 941 D. Plin. H. N. V, 40 (32). Quin ipsis in Argonautarum rebus memoratur urbs; vid. Orphic. Argon. 496. Nunc vocatur *Artaki* sedesque est archiepiscopi Cyziceni, ipso scil. Cyzico everso. Cf. Mannert. VI, 3. p. 531 et vid. potissimum Forbiger: Handbuch d. alt. Geogr. II. pag. 129. not. 99.

ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου] i. e. *Cyzicum versus*, satis noto loquendi usu. Ac Plutarchus in Romul. l. l. *Crotonem* ponit pro *Cyzico*, de qua urbe nunc deleta paucisque ruderibus veterem splendorem testante praecipuus auctor Strabo XII. pag. 575 s. 861 C. coll. XIV. pag. 635 s. 941 D., quocum conf. Diodor. Sic. XVIII, 51. Plin. l. l., alii. Sita enim erat in Propontidis insula, continenti mox iuncta, a Milesiis, ut quidam volunt, condita; quae postera aetate potissimum eminuit atque innotuit, Mithridatis praesertim temporibus, ac deinde vel Romanorum imperatorum temporibus valde floruit. Exigua urbis veteris splendidissimae hodie superesse dicuntur rudera ab urbe Artaki remota spatio unius ferme horae, teste Prokesch. Erinnerung. aus Aegypt. u. Kleinasien III. p. 258 seqq. Plura dabit Tzschuck. ad Mel. I, 19 nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 555 seq., Forbiger l. l. pag. 127 seq. et Marquardt: Cyzicus u. sein Gebiet. Berlin 1836.

ἐντεταμένως ἀμφισβατέειν] Cf. nott. ad IV, 11 et in proxime seqq. ad structuram verbi *παρεῖναι* conf. nott. ad I, 21. *τὰ πρόσφορα* dicit, quaecunque necessaria (instrumenta sc.) sive apta sunt ad cadaver tollendum. Cf. VII, 20.

φανέντα αὐτὸν ἐς Προκόννησον] Eodem modo Noster V, 30: *ὅταν ἐπιφανέωσι ἐς τὴν Νάξον*, quae accedunt ad eam structuram verbi *παρεῖναι*, de qua modo diximus; ad verba seqq. *ποιῆσαι τὰ ἔπεα* conf. nott. ad IV, 13.

Ἀριμάσπεα καλέεται] Tzetzes loco supra laudato habet *Ἀριμάσπια*, Origenes et Suidas *Ἀριμάσπεια*, quae,

σαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. ταῦτα μὲν αἱ πόλιες αὗται λέγουσι. Τάδε δὲ οἶδα Μεταποντίνοισι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγκυρήσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέρην Ἀριστέω ἔτεσι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίοισι, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος ἐν Προ-

si Suidam sequimur, tribus libris historiam Hyperboreorum Arimasporum (τῶν Ὑπερβορέων Ἀριμασπῶν) persequebantur. Praeter Arimaspea Suidas commemorat Aristeae Theogoniam aliudque carmen de Herculis rebus (s. v. Πείσανδρος); Arimaspeorum meminit quoque Strabo I. pag. 21 s. 40 A. XIII. p. 589 s. 881 A., itemque Pausan. I, 24, 6, ubi quaedam traduntur de argumento carminum, quibus omnino veterum narrationes antiquissimas de regionibus orientalibus ac septentrionalibus contentas fuisse coniicias, itemque bella antiquitus gesta his ipsis in regionibus, ut e Ritteri sententia monuimus ad IV, 13. Exstant quidem apud Longin. De sublim. sect. X, 4 nonnulli versus ex Arimaspeis ducti, itemque apud Tzetz. Chil. VII, 687 seqq., quos tamen a posterioris aetatis homine fictos atque suppositicios esse vel ex iis, quae leguntur apud Dionys. Halicarn. in iudic. de Thucydid. 23. p. 146 seq. Sylburg., haud immerito colligunt viri docti; vid. G. J. Voss. De hist. Graecc. IV, 2 (p. 10 seq. ed. Westermann.) et potissimum Schultze in Apparat. etc. pag. 5. Argumentum carminum, quae Gellii aetate adhuc exstitisse colligas e Noctt. Att. IX, 4 coll. Plin. Hist. Nat. VII, 2, eruere studuit Bode loco supra laudato pag. 475 seqq. Ritter: Vorhalle p. 278 haec Arimaspea carmina Herodoto quidem antiquiora esse quamvis concedens, a poëta quodam conscripta putat iuniore Apollinisque sacerdote, minime vero ab antiquissimo illo Aristea (s. Buddha), cuius ipsius doctrina ne illibata quidem in haec Arimaspea transierit. Quae ipsa, quamvis vix apta ad intelligendum, maxime aestimata fuisse a posterioris aetatis scriptoribus, nec sane Graecorum, Milesiorum inprimis colonorum sive mercatorum ex ore fluxisse videri. Utut statuis, hinc quoque satis intelligitur, quantopere antiquitus floruerit commercium inter Graecos Ponti accolas Asiamque orientalem et interiorem. Monuit Heeren. Ideen etc. I, 2. pag. 286.

αἱ πόλεις αὗται] i. e. Proconnesus et Cyzicum.

Cap. XV.

Μεταποντίνοισι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ] Cum Metapontum (quam Magnae Graeciae urbem amplissimam nemo ignorat) vix unius diei itinere distet a Thuriis, ubi Herodotum senem vixisse operique suo ultimam manum imposuisse scimus, scriptorem ipsum illuc profectum suis oculis inspexisse auribusque percepisse, iure statuas licet. Cf. Dahlmann. Herodot p. 50, Heyse Quaest. Herodd. p. 138 seqq. Hinc infra scripsit: *καὶ νῦν ἕστηκε ἀνδριὰς κ. τ. λ.* Ac talia haud scio an serius addita habeam a sene Thuriis opus suum retractante. Quo autem iure hinc colligi velit Rennel. p. 400 not., Herodoto Italiam latiori sensu, quo nos vulgo accipimus, fuisse cognitam, equidem non exputem, cum hîc quoque ut alibi constanter apud Nostrum *Italiae* nomen de *Italia inferiori* sive *Magna Graecia*, quae vocatur, accipi debeat, ut bene vidit Bredov. in Specim. Geogr. et Uranolog. Her. pag. XXIII seq. Haec autem ipsa Italiae inferioris regio, in qua iacet Metapontum, cum olim *Bottiaea* fuerit dicta, id ipsum ad Buddhae cultum Indicamque fabulae de Aristea originem referri vult Ritter. Vorhalle pag. 280.

ἔτεσι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίοισι] Aristeam ad Olymp. L posuimus in adnotat. ad IV, 13; qui multo ante primam Olympiadem ponendus erit, si, quae hoc loco Noster computando se reperisse ait, pro veris habeamus. Atque cum his coniunctum esse putamus, quod Ari-

κοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὕρισκον. Μεταποντῖνοί φασι, αὐτὸν Ἀριστέην, φανέντα σφι ἐς τὴν χώρην, κελεῦσαι βωμὸν Ἀπόλλωνι ἱδρύσασθαι, καὶ Ἀριστέω τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν ἱστάναι. φάναι γάρ σφι τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτέων μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώρην,

steam Homeri praeceptorem fuisse inferebant teste Strabone XIV. p. 639 A. s. p. 946 B, quodque aetate superiorem Homero eundem appellat Tatianus Orat. ad Graec. cap. 14. Quae fabulae ad carminum Homericorum propagationem spectantes (vid. Bode l. l. p. 276) „alia ratione explicari nequeunt, nisi ea, ut Aristeam scholam Homericam Proconnesi aperuisse statuamus. Qua in schola cum primus Proconnesi carmina docuisset Homerica, evenit, ut posteri ab illo Homerum ipsum edoctum esse fabularentur." Ita Sengebusch in Homeric. Dissertat. poster. p. 56 seq , qui idem (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Vol. LXVII. p. 407 seq.) Aristeam iis temporibus vixisse statuit, quibus Proconnesum Milesii condiderint, quod ipsum Gygis aetate, qui anno 716 a. Chr. n. ad regnum evectus est (vid. nott. ad I, 12), accidit: adeo ut ad Gygis ferme aetatem Aristeas quoque referri debeat. Alio modo difficultates tollere studuit vir doctus in opere splendidissimo (Metapont par le duc de Luynes et F. J. Debacy. Paris. 1833. pag. 14. 15), hanc de Aristea Proconnesio narrationem referens ad Aristeam, Damophontis filium, Cretensem, Pythagorae successorem, qui circa ann. 500 a. Chr. n. cum Apollinis sacra Metaponti introducere vellet, hoc eo melius ut efficeret, Aristeae illius Proconnesii maxime insignis et celebrati nomen assumpserit: de quo ut decernere nolim, ita fabulam de Aristea Metaponti pervulgatam cum Apollinis sacris, quae in hac urbe maxime floruerunt (cf. G. Hollander: De rebus Metapontinorum. Gotting. 1851. p. 42 seq.), coniunctam esse credam adeoque ad illud tempus spectare, quo haec ipsa sacra Metapontum traducta fuerint. — Locutio ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος — εὕρισκον denuo invenitur VII, 24. 184. VIII, 30. Conf. etiam II, 31 et, quod ad formam συμβαλλόμενος attinet, Bredov. p. 365. Ante seqq. verba articulum τὰ inseri vult Mehler in Mnemosyn. V. p. 76.

Ἰταλιωτέων] Graecis magistris monentibus *Itali* sunt *indigenae*, prisci Italiae incolae; *Italiotae* peregrini, Graeci inprimis, qui hac in terra considerunt. Vid. Thom. Magistr. p. 793 ibiq. nott. Ammon. pag. 77 ibique Valcken. In proxime antecedentibus retinui, quod omnes praebent scripti libri, Ἀριστέω, probante quoque Bredov. pag. 218. Ἀριστέεω exhibuit Dindorf. (vid. Commentat. de dialect. Herodot. pag. XI) itemque Dietsch. — In verbis sequentibus: καὶ αὐτός οἱ ἕπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστέης· τότε δὲ — εἶναι κόραξ noli offendi nominativis infinitivo additis, qui sane eo magis miri h. l. videntur, cum continuo sequatur accusativus: καὶ τὸν εἴπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι, quique sane referendi sunt ad antecedentia φάναι γάρ, ad quae ipsa ex antecedentibus mente repetenda sunt Ἀριστέην Μεταποντῖνοί φασι. Etenim alii quoque apud Herodotum inveniuntur loci, in quibus alterius sententiae obliquae ab altera eaque primaria pendentis infinitivi sibi nominativos adiunctos sumunt, loco accusativorum, quos in primaria sententia positos in hac quoque altera exspectabas: vid. II, 118 ibique nott. et conf. Schoene: De attractionis quam dicunt singularibus quibusdam exemplis apud Herodotum repert. (Bielefeld. 1840) pag. 3, qui causas huius usus eruere studuit. Ipsa Herodoti verba, haud obscura illa quidem, sic accipienda sunt: (Metapontini ferebant, Aristeam) dixisse — se ipsum, qui nunc

καὶ αὐτός οἱ ἕπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστέης· τότε δὲ, ὅτε εἵπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ. καὶ τὸν εἴπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι. σφέας δὲ Μεταποντῖνοι λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας τὸν 288
θεὸν ἐπειρωτᾶν, ὅ τι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη. τὴν δὲ Πυθίην σφέας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι· πειθομένοισι δὲ ἄμεινον συνοίσεσθαι. καί σφεας δεξαμένους ταῦτα ποιῆσαι ἐπιτελέα. Καὶ νῦν ἕστηκε ἀνδριὰς ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστέω παρ᾽ αὐτῷ τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος, πέριξ δὲ αὐτὸν δάφναι ἑστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἵδρυται. Ἀριστέω μέν νυν πέρι τοσαῦτα εἰρήσθω.

16 *Τῆς δὲ γῆς, τῆς πέρι ὅδε ὁ λόγος ὥρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκὲς, ὅ τι τὸ κατύπερθέ ἐστι. οὐδενὸς γὰρ δὴ*

revera sit Aristeas (i. e. homo e corvo in vitam humanam speciemque revocatus), illi (Apollini) esse secutum; tum vero, cum deum sequeretur, corvum fuisse; atque eundem (Aristeam) his verbis prolatis evanuisse.

εἶναι κόραξ] Paulo aliter Plinius H. N. VII, (53) 52 (quo loco plures omnino refert mortuos, qui revixisse antiquitus dicebantur): „*Aristeae* etiam visam (animam scil.) evolantem ex ore in Proconneso, corvi effigie, magna, quae sequitur, fabulositate.“ De *Zalmoxi* similia referuntur IV, 95, ubi vid. nott. *Corvum* magorum in doctrina significare *sacerdotem Solis,* teste Porphyrio de abstin. IV. p. 399 (ed. Lugd. Bat. 1620) monuit Ritter: Vorhalle p. 278, quo ipso cum ad Asiam Medicam relegemur, Aristeam ille vult haberi pro vate ac ministro *Solis*, antiquissimi numinis, quod Indorum sit *Koros* s. *Buddha.* Quae aliis diiudicanda relinquo, id unum adiiciens, corvum omnino sacram ferri avem Apollinisque comitem ac ministrum in auspiciis frequentem. Plura, nec hoc loco praetermisso, I. Fr. Gronovius in Observatt. III, 19 fin. Satis igitur vel inde apparebit, quod paulo antea posuimus, cum Apollinis sacris Metapontum introductis fabulam hanc de Aristea coniunctam videri. — Ad verba proxime sequentia *καὶ τὸν* conf. IV, 9. Paulo post cum recentt. edd. scripsimus *τὴν δὲ Πυθίην*, ubi vulgo *τήν τε Πυθίην*. Ad verba *ποιεῖν ἐπιτελέα* conf. III, 16. IV, 3.

πέριξ δὲ αὐτὸν] Ita cum recentt. edd. reposui, cum apud Herodotum vocula *πέριξ* (de cuius accentu diximus ad III, 117) crebrius inveniatur quarto casui iuncta, ut docent interpretes; cf. I, 196. II, 29. III, 158. IV, 36. 52. 79. 180. V, 115 coll. IV, 152, ubi libri fluctuant inter accusativum et genitivum, qui et ipse invenitur I, 179. II, 91. Adverbium ponitur *πέριξ* III, 155. V, 87. VII, 41, de cuius accentu in penultima posito veterum Grammaticorum locos attulit Bredov. pag. 115. Tu conf. etiam nott. ad III, 97. Nostro loco pro *πέριξ* sunt qui praebeant *περὶ* et pro *αὐτὸν* e Sancrofti libro notatur *αὐτῶν*, quod Wesseling. tenuit. — Ad argumentum loci facit Athen. XIII. pag. 605 C, ex quo intelligimus, lauros, aram et imagiginem ex aere fuisse.

CAP. XVI.

οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι κ. τ. λ.] Eadem locutio III, 115 coll. II, 29. VII, 139. In his autem enarrandis de Aristea deque gentibus in illius carmine commemoratis quam prudenter egerit Herodotus, bene observat Dahlmann. l. l. p. 104. Hinc satis patet, quid de laudibus cogitandum sit, quas Aristeae, narratori summa fide digno prudentique

αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένου δύναμαι πυθέσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστέης, τοῦπερ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεύμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσσηδόνων, ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεσι ποιέων, ἔφησε ἀπικέσθαι, ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἷοί τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου, τοῦτο 17
γὰρ τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθικῆς, ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται, ἐόντες Ἕλληνες Σκύ-

rerum indagatori, tribuerit Reichard. l. l. pag. 15.— Ad verba proxime antecedentia conf. nott. ad III, 56.

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστέης] Quae mox excipiuntur et repetuntur verbis ο ὐ δ ὲ ο ὗ τ ο ς, in quibus nulla sane offensio. De particulis *οὐδὲ γὰρ οὐδὲ* sic iunctis conf. Hemsterhus. ad Lucian. Nigrin. 6. T. I. p. 235. 236 ed. Bip. et quae alia his addidit C. Fr. Hermann. ad Lucian. De conscrib. histor. pag. 309. Vid. praeterea Xenoph. Cyrop. VII, 2, 20 ibique Bornemann., Demosthen. Symm. §. 6 ibique Voemel p. 781. Ex Herodoto conf. quoque V, 98 ibique nott.

τοῦπερ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεύμην] Vid supra IV, 13. Pro *τοῦπερ* duo libri *τοῦ πέρι* et pro *ὀλίγῳ* unus Sancrofti liber *ὀλίγον*, quod idem III, 106 meliores libri afferunt. — Ad *ποιέων* conf. nott. ad IV, 13 et ad *ἀκοῇ (vom Hörensagen)* Herod. I, 171. II, 29.

ἐπὶ μακρότατον — ἐξικέσθαι] Conf. II, 29 ibique nott. — *εἰρήσεται* plane sic invenitur IV, 82. De his futuris passivo sensu adhibitis vid. plura ad III, 132.

CAP. XVII.

Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου — ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται] *Βορυσθενεϊτέων* exhibui, divisis vocalibus; vid. Bredov. p. 190 et Herod. IV, 18, 53. 78. 79. Tum scripsi *Σκυθικῆς*, quod duo codd. afferunt, ut supra cap. 12, iubente Iacobitz ad Lucian. Toxar. pag. 19; nec aliter Dindorf. et Dietsch. exhibuerunt. Vulgo *Σκυθίης*. Loci sententia haec: *a Borysthenitarum emporio* (quod in medio fere universae orae maritimae Scythiae situm est), *ab hoc igitur emporio* (si ad interiora tendas) *primi habitant Callipidae s. primos offendes Callipidas.* Moneo ob Reichardum, qui l. l. pag. 24 praepositionis *ἀπὸ* vim plane ignorans locum sic reddidit: *Vor der Handelsstadt der Borystheniten — wohnen die Callipiden.* — Borysthenitarum emporium haud procul ab ipsa Olbia, quae Borysthenitarum fuit urbs, situm eo loco crediderim, quo Hypanis atque Borysthenes coniuncti Ponto miscentur, illiusque urbis mercaturâ florentis portum fuisse. Tu conf. IV, 24 et Excurs. ad IV; 18. Ab hoc loco cur Noster profectus sit in singulis Scytharum gentibus recensendis si quis quaerat, ipse Noster causam addidit eam, quod in medio maxime situm putabat omnium totius Scythicae terrae gentium s. civitatum mare attingentium, unde ad interiora commode progredi liceret: accedit, quod ibi maxima Graecorum colonia erat condita, quae omnium maximum commercium cum Scythicis gentibus instituerat indeque Nostro navi huc profecto optimam praebebat facultatem singula quaeque exquirendi. Qua de re nihil erat, quod offenderet Lindnerum (Skythien u. die Skythen des Herodot. p. 43. 47.), adeo ut lacunam statui vellet intra cap. 16 et 17, in qua Noster de regionibus occidentalibus exposuerit.

Καλλιπίδαι — ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι] *Cr.* conferri vult Sprengel.

θαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος, οἳ Ἀλαζῶνες καλέονται. οὐ-

Apolog. d. Hippocr. II. pag. 602—609. — Reichard. ex prava, quam instituit, huius loci interpretatione Callipidas habitasse vult ea in regione, quae nunc vocetur Bessarabia intra fluvios Kagalnik et Pruth. Atque etiam Niebuhr. Verm. hist. Schrift. I. pag. 359, Callipidas, qui ab Alazonibus sint plane diversi genere iidemque, quos Ephorus vocet *Καρπίδας*, intra Isthmum et Olbiam habitasse censet. Ephorus enim iuxta Istrum (*παρὰ τὸν Ἴστρον*) esse *Καρπίδας* tradiderat, teste Scymno Chio Orb. descript. 841 (ubi *Καλπίδας* scripsit Letronne, ut gentis nomen magis accederet ad Herodoti *Καλλιπίδας*) et Anonym. Peripl. Pont. Eux. §. 3. p. 3 ed. Huds. Inde Gailius (Geogr. Gr. min. II. p. 398 coll. III. p. 208) *Carpidas* retulit ad *Carpidem* amnem, qui teste Herodoto IV, 49 e superiore Umbricorum terra in Istrum influit neque sane ad eam gentem referri poterit, quam ad inferiorem Istrum in regionibus mari proximis collocaverat Ephorus, meâ quidem sententiâ a Callipidis prorsus seiungendam, licet Neumann (Die Hellenen im Scythenlande I. p. 218) Carpidas et Callipidas pro una eademque gente Slavica haberi velit atque Carpidas rectius dici quam Callipidas, quae magis Graeca sit forma, existimet. Praeter Herodotum *Callipidarum* meminit Strabo inter alias Scytharum gentes XII. p. 550 s. p. 827 A, itemque Mela his verbis II, 1, 65: „*Callipidas* Hypanis includit.“ Unde satis mihi patere videtur, in Herodoto nihil mutandum esse alienosque ab Herodotea *Callipidarum* gente Carpidas haberi. In antiquo Olbiae psephismate perquam memorabili, quod primus protulit P. de Koeppen, praeter alias gentes commemorantur *μιξέλληνες*, ad montes Olbiae vicinos considentes et ad tuendam urbem cum Olbiopolitis iuncti, qui cum Herodoti *Callipidis* ab eodem viro docto haud male, ut videtur, comparantur. Vid. Nordgest. des Pont. pag. 92—95. Choix d. medaill. d. cabinet de Blaremberg. pag. 26. 27. Tu vid. nunc Corp. Inscriptt. Graecc. nr. 2058 B. 17. pag. 122. Vol. II ipsumque Boeckh. pag. 81 existimantem, *μιξέλληνας*, qui in hac inscriptione vocantur, non alios esse atque eos, qui *Ἕλληνες Σκύθαι* apud Herodotum appellantur, qui e Graecis atque Scythis in illa regione habitantibus coaluerint. Ac Graecae stirpis ex parte certe haberi *Callipidas*, ipsum nomen declarare videtur, praesertim si cum Eichwald. (Alte Geographie d. caspischen Meeres p. 299) scribamus *Καλλιππίδας* idque nomen repetamus a *pulchris equis*, quos multos in his regionibus planis non longe ab ora maris remotis alat haec gens. Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XIII. p. 27) comparat eos, qui in Sicilia habitantes vocantur *Καλλικολῖται* VII, 154, ipsosque Callipidas non mixtos e Graecis et Scythis (*μιξέλληνας*) habet, sed Graecos, qui in Scythia sedes ceperint, eoque modo accipi vult *Ἕλληνες Σκύθαι*, ut paulo post *Σκύθαι ἀροτῆρες*, *Σκύθαι γεωργοί*, quod vero num ad *Ἕλληνες Σκύθαι* referri possit, equidem dubitaverim: nec magis credam, Graecos, qui in Scytharum terra consederint, sic dici posse *Ἕλληνας Σκύθας*. Nec denique accedere possum viro docto Callipidas urbis cuiusdam incolas esse putanti, cum ipso teste Herodoto in plerisque Scytharum more illi vixerint terramque adeo coluerint: quare malim eos collocari in campis planis, qui inde ab ostio Borysthenis septentrionem versus intra Hypanim et Borysthenem extenduntur, „im Norden vom Dnjeprliman“, ut ait Eichwald. l. l., id quoque afferens, adhuc ibi fluvium, qui in Borysthenem se effundat, dici *fluvium equestrem (Pferdefluss* s. *Konskaja rjeka* in lingua Russorum). Occidentem versus a Borysthene Callipidarum sedes posuerat Rennel. l. l. pag. 410.

ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος, οἳ Ἀλαζῶνες καλέονται] *super hos*, i. e. *loca interiora, Alazones qui vocan-*

τοι δὲ καὶ οἱ Καλλιπίδαι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταὐτὰ Σκύθῃσι ἐπασκέουσι, σῖτον δὲ καὶ σπείρουσι καὶ σιτέονται, καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα καὶ φακοὺς καὶ κέγχρους. Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἳ οὐκ ἐπὶ σιτήσει σπείρουσι τὸν

tur, *habitant*. Scripsi Ἀλαζῶνες, ut dudum voluerat Reiz., et h. l. et IV, 52, secutus auctoritatem Stephani Byzantini s. v. p. 30 Westerm., ubi haec leguntur: Ἀλαζὼν, ἔθνος ὅμορον τοῖς Σκύθαις· ὀξύνεται διὰ τὸ ἐπιθετικὸν καὶ φυλάττει τὸ ω πρὸς ἀντιδιαστολὴν, in quibus verbis quod παροξύνεται scribi vult Schweighaeuserus, qui inde in Herodoti loco dedit Ἀλάζωνες adstipulante Gaisfordio, haud assentior, cum apud Strabonem quoque l. l. inveniatur Ἀλαζῶνες. Alii libri scripti et editi in Herodoti loco praebent Ἀλαζόνες, haud recte, ut mihi quidem videtur. Quod ad ipsam gentem attinet, componi vult hos *Alazones* cum *Alysoniis* apud Herod. III, 90 Koeppen: Nordgest. d. Pont. p. 55, prava ille quidem lectione deceptus, itemque cum *Amazonibus*, probaturus sacra Chaldaica ad septentrionales Ponti oras esse traducta. In *Podolia* ac regione *Braclaw* s. *Bratzlaw* hanc gentem habitasse Rennelii est sententia p. 410, a quo nec Reichard. l. l. pag. 25, nec Mannert. IV. p. 94 valde discedunt. Add. Heeren. Ideen I, 2. p. 272, quo auctore gentis sedes ibi quaerendae, ubi Borysthenes (Dnjepr) et Hypanis (Bug) sibi appropinquant; et haec sententia ad verum maxime accedere videtur: vid. Eichwald. pag. 297. 298, qui Alazones pro certa quadam gente haberi negat, sed nomen id esse contendit Scytharum nomadum, qui agricolis Scythis opponantur, ipsa Ἀλαζώνων voce a verbo ἀλάω, ἀλάζω (i. e. *vagari*) deducta. In quo equidem viro docto assentiri nequeo, cum Herodotus ac Strabo certam gentem hoc nomine proferant Ἀλαζώνων, quod Ἀλιζώνων rectius scribi putat Neumann l. l. pag. 219 gentem Slavicam aeque atque Callipidas esse ratus. De quo utroque equidem valde dubitaverim. Nec magis placet hanc vocem ad Fennorum linguam revocare, indeque extorquere significationem gentis inferiora loca habitantis, quod fecit Hansen: Osteuropa pag. 170; quo cautius indicavit de his Kolster. l. l. pag. 28.

κρόμμυα καὶ σκόροδα] Cf. II, 125. Utrumque sic iunctum reperitur Numer. XI, 5 monente Wesseling., qui Geoponn. XII, 30, alia citavit. De scriptura vocis κρόμμυα cum duplici μ admonuit Bredov. p. 99.

Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες] *Scythas aroteres*, qui supra Alazones locantur et una cum iis nominantur IV, 52, bene ab iis distingui vult Voelcker. (Myth. Geogr. p. 179), qui Σκύθαι γεωργοὶ vocentur (IV, 18. 53. 54) Scythaeque sint Hellenici, orientem versus a Borysthene habitantes, cum Scythae *aroteres* occidentem versus a Borysthene circa Hypanim sedes tenuisse putandi sint, praesertim cum inde a Danubio atque Polonia, quae nunc vocatur, usque ad mare Asovicum solum sit fertile plantisque gignendis valde aptum. Cf. Heeren. l. l. p. 272. Itaque in ea regione, cui nunc nomen *Ukraine*, quaeque frumento hodieque abundet, *Scythas aroteres* habitasse ponit pag. 295; quorum sedes ad superiorem Tyram (Dnjestr) collocat Blaremberg Choix des medailles etc. pag. 13; ad Borysthenem (Dnjepr) atque in Podolia Niebuhr. (Hist. Schrift. I. p. 360); in australi parte Galitiae ac Bukowina tractuque septentrionali Moldaviae, Podoliae ac Volhyniae Mannert. l. l. IV. pag. 95. Ac denique commemoranda est Ritteri opinio, qua *Scythae aroteres* posteri sint antiquorum Cimmeriorum, qui servi Scytharum atque Alazonum olim fuerint facti. Vid. Vorhalle etc. p. 344. 458.

οἳ οὐκ ἐπὶ σιτήσει — ἀλλ' ἐπὶ πρήσει] Retinui σιτήσει et πρήσει,

σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσει. τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί.

a recentt. edd. mutatum in σιτήσι et πρήσι; vid. I, 153 ibique nott., qui idem locus satis ostendere potest ἐπὶ πρήσι esse: *ad vendendum*, neque, quae Kolsteri l. l. pag. 28 seq. est sententia, *ad comburendum* („zum Verbrennen"), ut nimirum haberent cremandi materiam in regionibus omni ligno prorsus destitutis. Quam quidem significationem verbis ἐπὶ πρήσει tribui posse nego, cum Herodoti haec potius sit sententia: Scythas Aroteres frumentum serere non tantum ad edendum (i. e. ut inde victum sibi parent, cum reliqui Scythae nomades aliis potissimum rebus vescantur), verum etiam ad vendendum, i. e. ut illud frumentum, quo ipsis opus non est, vendant aliis, Graecis potissimum in Olbia habitantibus indeque illud exportantibus in ipsam Graeciam. Tu conf. Hansen. l. l. p. 37, qui de magno frumenti proventu in his regionibus admonet: ac bene quoque observaverat Heeren: Ideen I, 2. pag. 297, uti nunc ex hisce Russiae meridionalis regionibus, iis praecipue, quae ad utramque Borysthenis ripam sitae ad Kiew usque pertinent (*Ukraine* vulgo nuncupant), magna frumenti copia exportatur per Ponti Euxini emporia, ita antiquitus iam ex iisdem terris frumento abundantibus mercaturae causa magnam frumenti vim fuisse Olbiam advectam, unde Iones, Athenienses, alii Graeci in alias orbis terrarum partes navibus illud ultra transvexerint.

τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί] τούτων cum recc. edd. dedi pro τουτέων. *Neuros*, de quibus infra IV, 51. 100. 105, ad fontes Hypanis (Bug) et Tyrae (Dnjestr) in Galitiae regioneque vicina Lutzk habitasse statuit Rennel. l. l. pag. 415, quos eosdem in regionibus prope Lemberg Vistulam versus sedes suas habuisse docet Mannert. IV. p. 103. Et sane eo ducere videtur Herodotus ipse IV, 100. Heeren. Ideen I, 2. pag. 276, cui adstipulatur Wheeler: Geography of Herodot. p. 180, in Polonia interiori ac Lithuania a Carpatibus montibus lacuque, unde Tyras proveniat, septentrionem versus usque ad Borysthenem commoratos esse Neuros scribit; quos in Volhynia Kolster. (l. l. pag. 29), in Poloniae ac Lithuaniae confiniis sedisse vult Reichard. l. l. p. 57: ubi et fluvius *Narew* urbsque eiusdem nominis ad eius fontes condita lacusque *Narosz* in gubernio Minsk *Neurorum* vestigia prodere videantur. Inter veteres praeter Herodotum *Neurorum* gentis meminerunt Plinius H. N. IV (26), 12. Mel. II, 1, 75. 130, Ammian. Marcell. XXII, 8, Scymn. Chius 843, Anon. Peripl. §. 3 (T. III. p. 209 Gail.), qui uterque primos ad Istrum habitare Carpidas ex Ephoro tradit, dein Aroteres ulterius Neurosque usque ad regionem iterum desertam ob glaciem. Iidem, opinor, sunt *Navari* apud Ptolemaeum, in gubernio Minsk collocandi, nisi fallor. *Navaros*, quos pro iisdem habet atque *Neuros*, ad Tyrae fluvii ripam occidentalem inde a Galitia usque ad tractus Poloniae interiores habitasse putant Schaffarik: Slavische Alterthüm. I. p. 194 seqq., Eichwald. l. l. pag. 271 seq., Hansen. pag. 171. *Cr.* de *Neuris* conferri vult Goetting. gelehrt. Anz. 1815. nr. 126. pag. 1244 seqq., ibique Orchowsky: Discours sur l'origine de la Pologne sur la langue et la literature de cette nation. Qui non aliter fere atque Heeren. l. l. Neurorum sedes ponit in interiori Polonia septentrionem versus multum extensas et maximam Lithuaniae partem complectentes; idemque Neurorum vestigia sibi reperisse videtur in fluvio *Vilia* (ad quem urbs Vilna), cui apud indigenas nomen *Neris*, et in montibus Ponari, quibus apud Lithuaniae incolas nomen *Pa-Neris* (i. e. usque ad Nerin) quibusque separentur, qui Poloniae et qui Lithuaniae linguâ utantur. Et hanc terram ob multos fluvios, lacus camposque planos genti pastoritiae multum convenire addit.

Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων, ὅσον
289 *ἡμεῖς ἴδμεν. ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὕπανιν ποταμόν ἐστι ἔθνεα*
πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθέ- 18
νεα ἀπὸ θαλάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη· ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνω
ἰόντι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰκέοντες ἐπὶ

Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον] Revocavi *βορέην* et h. l. et seq. capite ex vett. edd. cum Bredovio p. 220 pro vulg. *βορῆν*; cf. I, 6 ibique nott. Ad structuram verborum, in quibus *Νευρῶν* genitivus pendet a *τὸ πρὸς β. ἄν.*, Wesseling. confert similes locos IV, 20. 19. 185. 191. Mox cum Schweigh. ac Gaisf. et hoc loco et seqq. e Florentino aliisque dedi *ἐρῆμος* pro vulg. *ἔρημος*, quod retinuisse video Matthiae. At alterum Ionibus magis convenire testatur Buttmann. Gramm. mai. I. p. 55, idque unice apud Herodotum ferri posse monet Bredov. p. 273. De *Hypani* vid. nott. ad IV, 52; de *Borysthene* nott. ad IV, 53.

CAP. XVIII.

Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα κ. τ. λ.] Ex Ephoro refert Scymnus Chius Descript. orb. 844: *πρὸς ἀνατολὰς δ' ἐκβάντι* (Meineke *διαβάντι*) *τὸν Βορυσθένην τὴν λεγομένην Ὕλαιαν οἰκοῦντας Σκύθας εἶναι, Γεωργοὺς δ' ἐχομένους τούτων ἄνω, ἔπειτα πάλιν ἔρημον ἐπὶ πολὺν τόπον, ὑπὲρ δὲ ταύτην Ἀνδροφάγων Σκυθῶν ἔθνος, ἐπέκεινα δ' εἶναι πάλιν ἔρημον ἐχομένην*, itemque Anonym. Peripl. §. 3. (T. III. p. 209 ed. Gail.): quae sane talia sunt, ut ex Herodoto potius ducta videantur. — Quae in ipsis Herodoti verbis tentat Lindner. l. l. p. 45, talia sunt, quae probari nequeant. De *Hylaea* diximus ad IV, 9.

ἄνω ἰόντι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί] Palmariam Valckenarii emendationem *ἄνω* pro *ἄνθρωποι* (quod omnes libri scripti h. l. praebent quodque per compendium vulgo scribi [*ἄνοι*] nemo nescit) iure receperunt in textum posteri editores probavitque Bast. in Gail. Geogr. minn. T. III. pag. 245 ipseque Gail. T. II. p. 399. Quin ipsius Scymni Chii Herodotum haud dubie exscribentis auctoritate hoc probari videtur; vid. l. l. Quo magis mirum, recentioris aetatis editores rediisse ad veterem scripturam *ἄνθρωποι*, quae vox merito offensioni fuit Heroldo (Emendatt. Herodott. P. II. p. 12 seq.) feliciter restituenti: *ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνω ἰόντι οἰκέουσι Σκ. γ.*, qua eadem dicendi formula Noster utitur II, 7. 8. 29, aliis locis similium verborum participia in dativo ponens, usu satis noto. Quare hanc emendationem, quae verissima nobis visa est, recepimus. Hinc loci haec exsistit sententia: *ex hac* (Hylaea) *si ad altiora (septentrionem versus a mari remotiora loca) accedas, Scythae Georgi* (agricolae) *habitant.* Etenim alibi quoque *ἄνω οἰκεῖν* s. *οἱ ἄνω* dicuntur, qui a mari sunt remotiores; *οἱ κάτω*, qui ad ipsum mare habitant. Cf. Herod. II, 7. 155. Thucyd. II, 83. 98 coll. I, 7. Pausan. V fin., alia, quae larga manu dedit Valckenarius. Ipsos *Scythas Georgos*, quos a *Scythis Aroteribus* bene distinguendos esse ad IV, 17 diximus, ad laevam (i. e. orientalem) ripam Borysthenis in regione late patenti atque extensa habitasse ait vir doctus in Choix des medaill. d. cabinet d. Blaremberg etc. p. 12. Add. Kolster. l. l. pag. 31 coll. Hansen. pag. 43. Ac sane agitur hic de gente, quae regiones inter Borysthenem et Tanain sitas tenuerit, ut bene vidit Heeren. Ideen I, 1. p. 275. Ad meridiem Borysthenis ab oppido Kinburn usque ad fluvium Konskoje, qui Herodoti sit Panticapes, *Georgorum Scytharum* sedes fuisse ponit Reichard. l. l. p. 26. 48. Attigit gentem Strabo VII. pag. 311 s. 478 C., itemque Mela II, 1, ubi aliorum commenta de hac gente re-

τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλέουσι Βορυσθενεῗτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠῶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν, τῷ οὔνομα κεῖται Παντικάπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλόον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἕνδεκα. ἡ δὲ κατύπερθε τούτων ἐρῆμός ἐστι ἐπὶ πολλόν. μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὸν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. τὸ δὲ τούτων

tulit Tzschucke (nott. exegg. p. 55. Vol. III. P. II).

οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ] Duo codd. *ὑπὸ τῷ Ὑπάνι*. Male, ut e Dion. Chrysost. Borysth. p. 437 B., itemque e Scymn. Chii fragmm. vs. 804 et, qui hunc secutus est, Anon. Peripl. §. 12 (T. III. p. 218 ed. Gail.) satis intelligitur. Inde quoque IV, 53 nunc iure repositum *ἐπὶ τῷ Ὑπάνι*, cum, qui flumen accolant, dicantur habitare *ἐπὶ τῷ ποταμῷ*, minime *ὑπὸ τῷ ποταμῷ*, ut II, 108, alibi. Vid. nott. ad II, 176. Et, monente *Cr.*, probant Bast. Lettre critiq. pag. 15. 19 seqq. et Schaefer. Melett. criticc. p. 104. Pro vulg. *ἔω* et h. l. e duobus codd. recepi *ἠῶ*, idemque feci cap. 19 et 40; vid. nott. ad III, 106. Verba *ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ* sic intelligo, ut Scythae agricolae terram ab oriente Borysthenis in trium dierum iter extensam tenuisse perhibeantur: quod, si sequimur Hansen: Osteuropa etc. pag. 46, explicatur ex minori fertilitate ipsius terrae, quae quo longius recedit a fluvio, eo minus apta fit ad agriculturam et in deserta prorsus abit. *κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν* valet: *pertinentes* s. *pertingentes ad fluvium usque*, quo ipsorum terra terminatur, quemadmodum IV, 20. 37. 171. 178. V, 49. De *Panticape* vid. nott. ad IV, 54. Quae ad Borysthenitas s. Olbiopolitas spectant, in Excursu ad h. l. tractavimus.

τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον] Cf. nott. ad IV, 7. Mox quod *undecim* ponit dierum navigationem, infra IV, 53 *decem* statuit. Sed tu vid. ibi notatt. In proxime seqq. pro *ἤδη δὲ*, quod retinuerunt Matthiae et Dindorf., equidem Schweigh. et Gaisf. secutus e tribus codd. dedi *ἡ δέ*. *ἐπὶ πολλὸν* in seqq. plane eodem modo positum invenitur II, 32; de tempore II, 119, ubi vid. nott. — Referenda est ad hunc locum adnotatio P. de Koeppen (Nordgest. d. Pont. p. 13 not.), Herodoteam Scythiam ulterius septentrionem versus porrectam fuisse negantis, quam quo usque tumuli pertineant meridionales in gubernio Kursk, ubi novum quoque hominum genus incipere videatur, a meridionalis Russiae incolis prorsus diversum. Neque hoc obiici posse, quod deserta dicantur interposita inter Scythas et caeteras gentes magis septentrionem versus habitantes; cum ipsa Scytharum terra minime fuerit culta ipsaque illa deserta illinc initium duxerint, quo undecim dierum navigatione, adverso Borysthene, perveniri potuerit.

μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι] De *Androphagis* conf. IV, 100. 106 ibiq. nott. Qui quo loco consederint, accuratius indicare vix inde licebit, ut recte mihi monere videtur Ukert Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 425, qui veterum testimonia de hac gente retulit, atque Aristotelis quoque locum (de mor. VII, 6 coll. Tertull. adv. Marc. 1) addidit de Ponti gentibus rudibus ac feris humana carne vescentibus, itemque Gellii (N. A. IX, 4), qui Anthropophagos, quos aeque atque Ephorus apud Anon. II. Peripl. Pont. Euxin. p. 3 pro Scythis habet, ad ultimas terras septentrionem versus transfert. Itaque satius habui recentiorum virorum sententias de huius gentis sedibus h. l. proferre. Inter quos Eichwald. (Anall. Dorpatt. III, 1. p. 14) eo inclinat, ut Fennicam quandam intelligi posse

κατύπερθε ἐρῆμος ἤδη ἀληθέως, καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδὲν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ γεωργῶν τούτων Σκυ- 19
θέων διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδὲν οὔτε ἀροῦντες· ψιλὴ δὲ δενδρέων πᾶσα αὕτη γῆ πλὴν τῆς Ὑλαίης. οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἠῶ, ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν, νέ-

putet gentem, quam Russi vocent *Ssamojeden*, i. e. *qui se ipsos edunt.* Quo longe rectius, opinor, in gubernio Smolensk gentem habitasse ponit Heeren. I, 2. pag. 277, nec valde discedunt, quae de sedibus huius gentis statuit Reichard. l. l. pag. 58. Rennel. l. l. pag. 414 ad ripam fluvii Prypetz in Russorum Polonia Androphagos collocat, adeoque in gubernio Minsk. Et sane ad hanc sententiam ducere videtur alter locus IV, 100. Si vero deserta illa in gubernio Minsk et Smolensk quaerenda sint, Androphagorum sedes in gubernio Wjasma, Kaluga, Moskwa ponendas esse iudicat Hansen l. l. pag. 45; in desertis supra Krilow et Kiew extensis mavult quaerere gentis huius sedes Kolster. l. l. pag. 32. In gubernio Jekaterinoslaw ab occidente Borysthenis deserta haec quaerenda esse, indeque Androphagorum sedes ad Samaram fluvium collocandas putat Lindner. p. 44.

Cap. XIX.

νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται κ. τ. λ.] Reichardo auctore pag. 28 regionem desertam, quae nunc *Nogaica* dicitur, hi Nomades tenuerunt. Idem statuit Voelcker. Myth. Geogr. p. 180. Paulo accuratius Scytharum horum nomadum terram olim comprehendisse putat Hansen. p. 47 partes orientales gubernii Jekaterinoslaw, gubernium Charkow, occidentales regiones gubernii Woronesh ac ditionis Cosaccorum Donicorum, ut nunc vocantur. Qui *Panticapen* (de quo fluvio cf. nott. ad IV, 54) pro Konskaja habet Gerrhumque pro Samara, inde inter utrumque fluvium sedes gentis huius ponendas esse colligit Kolster. l. l. pag. 32.

οὔτε τι σπείροντες οὐδὲν οὔτε ἀροῦντες] Recentt. edd. *οὔτ' ἔτι σπείροντες*; equidem vulgatam retinui in libris scriptis exhibitam et probatam Mehlero in Mnemosyn. V. p. 76. In Herodoti verbis *ὕστερον πρότερον* tale ferme cerni potest, quale in Homeri verbis Odyss. IX, 109: *ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται*, ubi conf. Nitzsch pag. 25 seq., ruditatem et feritatem gentium nomadum tali modo declarari adiiciens. Atque praeter alios Aeschylus quoque in Prometh. 686: *στεῖχ' ἀνηρότους γύας· Σκύθας δ' ἀφίξει νομάδας.* — De *Hylaea* vid. nott. ad IV, 9.

ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν] Rennel. l. l. pag. 407, quocum facit Miot, alter Gallus Herodoti interpres, hunc diurnorum itinerum numerum esse probum negat, cum Scythae regii, accolae nomadum, a quibus non nisi Gerrho separati sint, meridiem versus usque ad Tauricam Chersonesum (IV, 20) pertinere dicantur, ita ut a Borysthene, a cuius ostio fere incipit Chersonesus, septendecim dierum itinere remoti esse nequeant. Quare *quattuordecim* dierum iter in *quattuor* dierum iter forsan commutandum esse suspicatur p. 409. In quam eandem sententiam observat quoque Reichard. l. l. pag. 27, mensuram dierum quattuordecim ab occidente ad orientem esse maiorem, quam quae e mappis geographicis sumi queat; itemque Voelcker. l. l. pag. 180 spatium quattuordecim dierum convenire negat; ita ut vel errorem in his subesse statuamus necesse sit, vel aliâ certe minusque solitâ mensurâ Nostrum usum esse ponamus. In Rennelii sententiam discedit quoque Bobrik in Geograph. Herod. p. 54, vel *quattuor* dierum iter ponendum ratus vel *ἐπὶ ποτ. Γέρρ.* mutandum in *ἀνὰ ποτ.*

μονται χώρην κατατείνουσαν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον. Πέρην δὲ

Γέρρον. Ob librorum scriptorum consensum in his Herodoti verbis ne recentt. quidem edd. quidquam mutandum esse censuerunt recteque Rennelio adversatus est Brandstaeter (Scythicc. p. 73) de incertis orientis et septentrionis definitione hîc cogitandum esse ratus. Quod vero verba τὸ πρὸς τὴν ἠῶ explicari vult: *magis ad orientem* et ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον *praeter Gerrhum*, assentiri nequeo: κατατείνουσαν enim ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον Noster dixit eodem modo ac sensu, quo cap. 18 κατήκοντες dixit, ubi cf. nott., adeo ut terram designet, quae *ad fluvium Gerrhum usque pertingat*. Nec magis τὸ πρὸς τὴν ἠῶ esse poterit: *magis ad orientem*, sed nihil aliud significat nisi *orientem versus:* unde patet reiicienda esse omnia ea, quae ad hanc locutionem in verbis proxime antecedentibus (τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ γεωργῶν τούτων Σκυθέων, i. e. *ab oriente Scytharum horum agricolarum)* aliter explicandam excogitavit Lindner. p. 46. Quae cum ita sint, huius loci difficultatem, quae in *quattuordecim* dierum itinere potissimum sita videtur, diminui adeoque tolli putat Ukert Geogr. d. Gr. u. Roem. III, 2. p. 335 seq., si verba τὸ πρὸς τὴν ἠῶ, quae valent utique: *orientem versus,* includere simul etiam existimentur *septentrionem* atque intelligantur de utraque directione *(Nordosten)*: in hanc directionem si Scytharum nomadum regio porrecta putetur per quattuordecim dierum itinera, intelligi posse Herodotea existimat vir doctus. At quis quaeso in talibus, quae ipse Noster non persecutus est, sed fando ab aliis accepta retulit, omnia tam accurate convenire posse existimabit?

ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον] De *Gerrho* conf. IV, 20. 56. Plin. H. N. IV, 12 (26): „Gerrhus Basilidas et Nomadas separat." Quem Larcherus (in Tab. geogr.) pro brachio Borysthenis habet, Danvillius (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 581) pro eo fluvio, cui nunc nomen *Molosznija-wodi*. " In quem ipsum qui influit *Tokmak*, eum pro Gerrho haberi vult Gatterer (Abhandl. von Thracien etc., übersetzt v. Schlichthorst. Gotting. 1800. 8. p. 19). Pluribus de hoc fluvio, quocum qui conveniat, nullus fere hodieque reperiatur, disputat Rennel. l. l. pag. 407, cuius argumenta repetiit Miot ad h. l. Gerrhum enim et ipse olim Borysthenis brachium fuisse suspicatur in Maeotin se exonerans: quod tamen, Borysthene ad occidentem magis magisque converso, paulatim aquâ detractâ ita exsiccatum fuerit, ut ad mare usque pervenire amplius non posset, sed in paludes, quales etiamnum ibi reperiantur, demergeretur. Quin hodieque eo fere loco, quo Gerrhum mari se miscuisse credibile sit, plures inveniri rivulos, in lacum angustum Molocznoe confluentes, quem olim cum maris non valde remoti sinu quodam coniunctum fuisse probabile sit. Mannert. IV. p. 96 fluvium *Calmium* esse *Gerrhum* statuit; pro fluvio *Molotschnyia* habet Reichard. l. l. pag. 51, pro fluvio, qui nunc vocetur *Moloczna* (qui idem atque Molotschnyia), quique tam prope accedens ad Borysthenem, ut pro uno eius brachio haberi possit, in Maeotin influat, habet Voelcker. l. l. pag. 176 seq. Quibus ut ullam fidem tribuam, adduci sane nequeo: neque probabiliora inveni ea, quae ab aliis viris doctis nuper prolata sunt ad Herodoti Gerrhum illustrandum: quo uno duos rivulos *Wys* et *Tiasmin* contineri opinatur Lindner l. l. pag. 53; *Tanais* fluvii cursum superiorem Gerrho designari putat Hansen l. l. pag. 47; de fluvio *Ingul*, qui in Hypanin influit, cogitat Eichwald: Alte Geograph. d. Casp. Meeres I. pag. 306. Pro *Samara* fluvio, qui ex adverso urbis Jekaterinoslaw Borystheni iungitur, Gerrhum haberi vult Kolster l. l. pag. 23. 32. Quae omnia talia sunt, ut cum Herodoti verbis conciliari nequeant: qui cum navigationem quadraginta dierum in Borysthene faciendam esse scribat (IV, 53) usque ad Gerrhum,

τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα Βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι οἵ ἄριστοί τε καὶ πλεῖστοι, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην ἐς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἠῶ ἐπί τε τάφρον, τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον, τὸ καλέεται Κρημνοί· τὰ δὲ αὐ-

hunc ipsum ad superiorem Borysthenis cursum quaerendum esse satis nos docere poterit, recteque inde etiam Heeren (Ideen I, 2. pag. 275) Gerrhi regionem, quae IV, 53 commemoratur, ad superiorem Borysthenem quaeri vult. Tu vid. nott. ad IV, 53.

Cap. XX.

ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα Βασιλήϊά ἐστι] Intelligitur ea regio, quam *regii*, qui vocantur, *Scythae* obtinent, de quibus conf. IV, 6. Add. Tzschuck. ad Mel. II, 1 nott. exegg. pag. 53 seq. Vol. III. P. II. Ac Niebuhr. Vermischte hist. Schrift. I. pag. 360 hic cogitandum putat de regione orientali desertorum, quae sunt circa fluvium Donetz ad Maeotidem usque porrecta itemque in ipsa Taurica. Illum enim fluvium, ab oriente Borysthenis delabentem, cum Olbiopolitae pro Borysthenis habuerint brachio, facile oriri potuisse errorem, ita ut fluvium, qui revera in Tanain se infundat, in Maeotin exire putarint. Cum regiorum Scytharum terra, quam septentrionem versus excipiunt Melanchlaeni, trans Gerrhum (i. e. ab oriente Gerrhi) extendere ac meridiem versus. usque ad Tauricam Tanainque fluvium orientem versus pertinere dicatur, de regionibus magis septentrionem versus sitis cogitandum videtur, ad quas ipsas et Gerrhi regionem et Gerrhum fluvium pertinere monuimus ad IV, 19 et 53, reiectis eorum sententiis, qui Gerrhum in regionibus meridionalibus versus maris oram extensis quaeri volunt indeque etiam de regiorum Scytharum sedibus aliter sentiunt, ut Kolster. l. supra l. pag. 32 atque Hansen p. 47, qui regios Scythas habitasse putat inde a Crimaea nostra ad Tanais ripam, dein intra Tanain et Wolgam usque ad urbem Saratow: quas easdem terras longe post auream tribum, quae vocatur, obtinuisse addit. — In ipsis Herodoti verbis quod post *καὶ Σκύθαι* Mehler in Mnemosyn. V. p. 76 inseri vult *οἱ βασιλήϊοι*, id quidem haud videtur necessarium; nec libri scripti addicunt.

τὸ δὲ πρὸς ἠῶ] Cf. IV, 18 ibique nott. De *fossa*, quam commemorat Noster, diximus ad IV, 3. — In proxime seqq. pro *Μαιήτιδος* Mediceus, alii exhibent *Μαιώτιδος*. Tu vid. nott. ad IV, 3.

Κρημνοί] Cf. IV, 110, ubi ad ditionem *Scytharum liberorum* hoc emporium pertinuisse dicitur. De ipsa voce conf. Hesych. s. v. II. p. 345 ed. Albert. Unde differt, opinor, *Cremniscos*, cuius Plinius meminit H. N. IV, 12 (26). Ac videtur Mannerto IV. p. 84 seq. ita omnino locus fuisse appellatus saxosus, qui ubi revera fuerit, vix accuratius definiendum, nisi quod prope Calmium fluvium fuisse videri statuas. Ritter. (Vorhalle pag. 156) in universum reddit: *die Klippen.* Omnem enim oram septentrionalem maris Asovici valde praecipitem esse, adeo ut *Κρημνῶν* nomen ad quamvis eius partem commode referri pluribusque locis tribui possit, pluribus quoque exposuit Kolster. (l. l. T. XII. p. 623 seq.), qui ipse hoc emporium ad promontorium *Wissarionowa* situm fuisse contendit; Lindner. l. l. p. 57 de promontorio, cui nomen *Fedotawa*, cogitat, quod cum in insula inveniatur, huc referri posse negat Kolster, qui hoc emporium ulterius versus Tanais ostia collocandum esse putaverat, haud aliter atque Mannert. (l. l. p. 14), qui prope ur-

τῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν βασιληΐων Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικόν. Μελαγχλαίνων δὲ τὸ κατ-

bem Taganrog, quae nunc vocatur, id probabiliter posuerat. Hansen (Osteuropa p. 50) non longe ab eo loco, cui nomen Carcinitis IV, 55, hoc emporium abfuisse ratus accuratius ipsum situm definiri posse negat, nisi quis huc trahere velit *Πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια* IV, 12 (ubi vid. nott.). 45, quae ex mea quidem sententia longissime absunt ab eo loco, cui nomen *Κρημνοί*. Neumann (Die Hellenen im Skythenl. p. 541) non longe ab urbe *Nogaisk,* quae nunc vocatur, *Κρημνοὺς* fuisse ponit. Ac denique, ut nihil praetermisisse videar in hac re valde dubia atque ambigua, Reichard. l. l. pag. 27 locum quaeri posse censet in vico *Stari-Krim* ad fluvium Calmium, non procul ab urbe *Mariupol.* — In proxime sequentibus quod Reiskio in mentem venerat scribere τοὶ δὲ αὐτῶν pro τὰ δὲ αὐτῶν, quod omnes tenent scripti libri, merito obloquitur Struve Spec. Quaest. I. p. 12 (Opuscc. II. pag. 271). Ipsa sententia minime dubia. Nam Scythas hosce vult partim etiam ulterius usque ad Tanain pertinere.

Μελάγχλαινοι] De hac gente conf. IV, 100. 102. 107, ubi ipsius nominis redditur ratio. Ac praeterea eam commemorant Stephanus Byz. s. v. (ex Hecataeo Milesio, cuius vid. fragmm. pag. 87 ed. Klausen.), Scylax in Peripl. §. 79 (p. 286 seq. Tom. I ed. Gail. p. 61 Muell.), Plinius H. N. VI, 5, Mel. II, 1, 13, Schol. Dionys. Perieget. 309, Ptolem. V, 8, qui diversis modis de hac gente eiusque sedibus tradunt, Dio Chrysost. 36. p. 77 ed. Reisk. Sedes in Russiae guberniis Nowgorod, Orel, Mohilew, Kursk, aliis proximis fuisse vult Rennel. pag. 413, quem sequitur Larcher. in Tab. geogr. At Heeren. Ideen I, 2. pag. 277, quocum facit Mannert. IV. p. 104, prope Moscuam habitasse statuit Melanchlaenos; qui cum Scythicae stirpis non fuerint, Scythicis quamvis utentes institutis (Herod. IV, 107), idem Heeren. cum Gatterero eos ad Germanorum genus relatos vult non aliter atque Androphagos. Reichardum si audias l. l. pag. 58, *Melanchlaeni* a fluvio Wolchow usque ad Volgae primordia extendebantur, Herodotumque probabile est *Mologenos,* quos memorat Ptolem. VI, 14, atque hodiernum *Mologa,* quod et fluvii in Volgam se exonerantis et urbis ibi sitae nomen est, in unam Melanchlaenorum appellationem confudisse. De quibus ipse viderit vir doctus. Hansen l. l. pag. 50 coll. 176 in regione Rjäsan et Wladimir habitasse vult Melanchlaenos, neque in Esthonia: ad Lithuaniae gentes pertinere eosdem postea suspicatus est: quod certe probabilius videtur quam in Galitia circa superiorem Tyrae cursum sedes huius gentis quaerere, ut fecit Kolster l. l. XIII. p. 34. 41, Herodotum in huius gentis sedibus assignandis lapsum esse existimans. De gente Fennica s. Tschudica, qualis Esthonum natio est, cogitaverat Eichwald: Alte Geograph. d. Caspisch. Meeres etc. pag. 307 ob vestes nigras, quibus Melanchlaeni utuntur aeque ac nostra aetate Esthones ac Fenni, cf. IV, 107 ibique nott. Atque hanc sententiam pluribus persecutus est Fr. Kruse: Urgeschichte d. Esthnisch. Volksstammes p. 258—276, sedes huic genti assignans in Curonia, Livonia atque Esthonia, indeque meridiem versus usque ad superiorem Tyram, orientem versus ad Moscuae regiones usque extensas. De sedibus gentis certum quid statuere vix licet: ipsam gentem Fennicam s. Tschudicam fuisse, ad quam Esthones quoque pertinent, haud dubitari posse videtur: unde Melanchlaenos pro Esthonibus haberi quoque vult Possart: Russ. Ostseeprovinz. II. (Das Gouvernement Esthland) p. 160.

τὸ κατύπερθε λίμναι] Lacum *La-*

ὑπερθε λίμναι, καὶ ἐρῆμός ἐστι ἀνθρώπων, κατόσον ἡμεῖς ἴδμεν.

Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ' ἡ μὲν 21
πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστὶ, οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξά-

doga et *Onega* hîc intelligi volunt Mannert. IV. p. 104 atque Reichard. l. l. pag. 28: quod ipsum temerarium videtur Koeppenio (Nordgest. d. Pont. pag. 17); sed magis adeo temerarium hoc, quod ad hos ipsos lacus Melanchlaenorum sedes a Rudbeckio constituantur. Kruse l. l. pag. 267 hîc indicari putat ipsam terram Fennicam s. Finniam ac praecipue orientalem eius partem una cum regionibus adiacentibus gubernii Olonetz et Wologda.

CAP. XXI.

Τάναϊν δὲ διαβάντι] Eadem formula dicendi Noster utitur supra cap. 17. 18 (ubi vid. nott.) et 19. Ipsa Herodoti verba sic intelligenda erunt, ut, si quis a dextra (i. e. occidentali et septentrionali) ripa Tanais in alteram (orientalem ac meridionalem) transgressus fuerit, is primum inveniat Sauromatas a meridie Tanais habitantes. Namque Herodotus, ut ad cap. 17 monuimus, in singulis gentibus ac terris indicandis e media fere Ponti ora circa Olbiae regiones progressus ad interiora deinde septentrionem et orientem versus accedit.

ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων] Glossa Herodotea *λάξιν* exponit *μερισμὸν*, *κλῆρον*, i. e. *sortem*, *portionem terrae;* nec aliter fere Hesych. (T. II. p. 424 coll. 467 Alb.) ac Suidas s. v. T. II. pag. 415. Neque vero scribendum *λᾶξις*, sed *λάξις*, monente Schweighaeus. et Bredov. pag. 135. Et conf. Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 139 ibique Koen. p. 531. Quare non intelligo, cur Gatterer. (Societ. Gotting. Commentt. XIV. p. 31) *λάξιν* hic *portionem* significare neget, ipse interpretans *primam regionum*. — *Cr.* ad h. l. conferri vult Schoenemann. Geogr. Argon. p. 36.

Σαυροματέων ἐστὶ] *Sauromatae* commemorantur IV, 57. 102. 110. 116 coll. Pompon. Mel. II, 1. 15. I, 19, 140, ubi vid. Tzschucke nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 642 seq. coll. ad III, 4. Vol. III. P. III. p. 106 seqq. Add. Ukert: Geogr. der Griech. u. Roem. III, 2. pag. 277 seqq. Unde colligit Rennel. pag. 415, quocum conf. Mannert. IV. pag. 107, habitasse gentem intra Tanain s. Don atque Volgam, qua parte uterque fluvius maxime sibi appropinquet, unde formetur Isthmus Zaritzyn, et probabiliter ad utramque ripam fluvii Hygrin, qui nunc vocetur Donetz. A meridie porriguntur deserta Astracana itemque regio Tanaiticorum (s. Donicorum) Cosaccorum, qui nunc appellantur; a septentrione atque oriente Budini loca proxima Sauromatis tenent. Quae probans Larcher. in Tab. geogr. s. v. sedes gentis incepisse statuit, quâ Palus Maeotica fiat latior, indeque orientem et septentrionem versus quindecim dierum itinere patuisse. Ad Rennelii sententiam accedit quoque Heeren. Ideen I, 2. pag. 278, recte monens *Sauromatas* hîc eosdem esse atque *Sarmatas* *); quae gens tenuerit deserta a Cosaccis Tanaiticis nunc occupata adeoque fortasse partem desertorum Astracanorum septentrionem versus, ad eum usque locum, quo sibi maxime appropinquent Tanais ac Volga. Easdem Cosaccorum regiones meridionalesque gubernii Saratow tractus Sauromatas sive Sarmatas occupasse statuit Reichard. p. 29, ac multo antea Gatterer ap. Billerbeck.

*) Sic, uti hoc utar, Mela I, 19 *Sarmatis* ea tribuit, quae *Sauromatis* Herodotus. Tu conf. Tzschucke ad Mel. III nott. exegg. pag. 106, Gail. ad Geogr. minn. II. pag. 402 et potissimum Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 277. not. et p. 280 not. 16.

μενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμονται τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον, ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων

Difficill. As. etc. p. 23. Nostra aetate qui de gentis sedibus quaesiverunt, Sauromatas easdem fere regiones circa Tanain indeque usque ad Wolgam (Araxem) extensas obtinuisse, quae nunc a Cosaccis Donicis habitantur, plerique affirmant; cf. Hansen l. l. pag. 51, Kolster l. l. XIII. pag. 35, Lindner. pag. 69, Wheeler: Geography of Herodot. p. 181 seqq., Schaffarik: Slawische Alterthümer I. p. 361. 368. *Cr.* his haec addidit: „De Sarmatarum originibus conf. Stanislai Siestrêncewicz de Bohuscz: Recherches historiques sur l'origine des Sarmates, des Esclavons et des Slaves. Petropoli 1812. 1813. Is circa annum 1455 a. Chr. n. per Scythas ex Assyria Mediaque delatos putat Sarmatas indeque ad Tanain fluvium; profectos autem in Europam Sarmatas esse iam ante Herodoti aetatem, transiisse Tanain plurimos anno 380 a. Chr. n. adortosque esse incolas Scythiae Europaeae." Qui pluribus Sauromatarum s. Sarmatarum origines persecutus est Schaffarik l. l. pag. 334 seqq. 361 seqq., is e Media olim profectos Sarmatas in eam, quam illos tenuisse diximus, terram ab oriente Tanais sitam et ulterius extensam se recepisse probare studuit, ex Arica stirpe eosdem ortos esse ratus neque ullo modo cum Slavis inde confundendos; cf. pag. 368—373. Aricae stirpi quoque adscribi vult Sarmatas Neumann l. l. pag. 327: e Media profectos ad Tanain pervenisse statuit etiam Clarke Travels I. pag. 288. Ad Scytharum stirpem eos referri vult Ukert l. l. III, 2. pag. 271. 280 seqq. 315 seqq., quos Hippocrates De aër., aq. et loc. §. 89 ed. Cor. gentem Scythicam esse et ipse testatur, quosque Scytharum linguâ uti affirmat Herodotus IV, 117: ut adeo haec Scytharum gens post caeteras in hanc regionem ingressa perhibeatur; ad quam sententiam vel illud accedit, quod praecipue postera aetate Scytharum et Sarmatarum nomina promiscue adhibita neque omnino accuratius distincta reperimus: cf. Ukert. p. 322 seqq., ad cuius sententiam de Scythica Sauromatarum s. Sarmatarum origine accedere quoque videtur Zeuss: Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme pag. 277—282. A Scythis tamen differre Sarmatas, qui Slavorum parentes sint habendi, alii contendunt, inter quos Halling. (Wien. Jahrbb. LXIII. p. 125. 132. Deutsche Gesch. I. p. 66) et Boeckh. in Corp. Inscr. Graecc. Vol. II. p. 83. 109, qui cum Scythas ad Mongolicam stirpem referat, ab iis discerni vult Sauromatas, quos Slavorum parentes dicit, permixtos illos quidem cum Scythis: unde explicandum putat, quod Scythicâ linguâ eosdem uti Noster scribat, qui non tam suum ipsius quam Olbiopolitarum iudicium in his fuerit secutus.

οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμονται τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον] Gatterer haec ita intelligit (Comm. Soc. Gotting. XIV. p. 31), ut ab ostio fluminis Tanais (coll. Herod. IV, 100) Sauromatae incolant tractum, boream versus procurrentem, iuxta orientalem Tanais ripam. De voce *μυχὸς* cf. II, 11. Polyb. II, 14.

ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδόν] Sauromatarum terram boream versus per quindecim dierum itinera sive, quod idem est, per LXXV milliaria Germann. extendi negat Gatterer l. l. p. 32, cum Herodotus, ita fortassis edoctus a Scythicis sive Graecis mercatoribus has regiones visentibus, Volgam, quam nimirum prorsus ignorarit, pro superiori Tanai habuerit ea potissimum parte, qua Tanais, cursu maxime flexo et curvato, Volgae proxime accedere videatur. Contrarium statuit Halling. (Wiener Jahrbb. LXIII. p. 130 seq. 176) Sauromatarum sedibus convenire spatium quinque dierum itineris sive LXXV mill. Germann., si quis ab angulo Maeotidis proficiscatur per deserta usque ad eum terrae tractum, quo fluvii Tanais s.

καὶ ἡμερέων δενδρέων. ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέην ὕλῃ παντοίῃ.

Don atque Araxes s. Wolga maxime sint propinqui: ut eo usque terra Sauromatarum porrigatur, supra quam inde a quinquagesimo gradu borealis latitudinis sedes Budinorum extendantur. Et quis quaeso in huiusmodi descriptionibus, quales sunt hi quindecim itineris dies, omnia tam accurate cum iis, quae nunc valent, convenire posse existimabit?

δευτέρην λάξιν ἔχοντες] Pro *λάξιν* duo codd. *τάξιν*, quod ex interpretamento in textum fluxisse nemo non videt. Paulo ante cum Gaisf. rescripsi *τούτων* pro *τουτέων*, ut IV, 13. 37, alibi.

Βουδῖνοι] Apud Stephanum Byzant. s. v. *Βουδινοί, ἔθνος Σκυθικόν· παρὰ τὸ δινεύειν ἐπάνω ἁμαξῶν ὑπὸ βοῶν ἑλκομένων· ἁμαξόβιοι γὰρ οἱ Σκύθαι:* quae vocis derivatio num vera sit, nunc non quaero, sed rectius nomen gentis scribi *Βουδῖνοι*, monuit quoque Goettling. Lehre v. Accent. pag. 203. Itaque sic retinui in hoc Herodoti loco atque in reliquis Nostri de hac gente locis, qui sunt: IV, 22. 105. 108. 123. Add. Mela I, 19 fin.: „Foecundos pabulo, et alia steriles nudosque campos tenent *Budini.*" [ubi conf. Tzschucke nott. critt. Vol. II. P. I. pag. 647 et nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 645 seq.] Ob quae loca Mannert. (Geogr. d. Gr. u. Roem. III. pag. 9 seqq. 15 seqq. coll. 493. IV. pag. 103. 108) sedes gentis collocat in regionibus a septentrione et oriente Galitiae ac Lodomiriae ad Vistulam usque versus mare Balticum; eodemque refert Butones apud Strab. VII. p. 290 s. 445 A., qui Plinio H. N. IV, 14 sunt *Gutones* et Ptolemaeo *Batini.* Quin ulterius progressus *Budinos* sive *Gelonos* pro *Germanis antiquissimis* haberi vult sive *Gothis*, quorum dux Odin sive Wodan: quale idem fere enuntiavit Rommel in Ersch. et Gruber: Encyclopaed. Sect. I. Vol. XIII. p. 341, qui Budinos pro Gothorum gente venatui dedita haberi vult, quae duce Odinio per terrae Ukrainae planitiem ad Scandinaviam usque progressa sit. Quae nunc non magis disquirere vacat, quam Ritteri opinionem (Vorhalle p. 25 seq. 30. 153 seqq.), qua *Budini* Buddhae, Indici dei, habeantur cultores ex Asia media adeoque India huc delati. Bayer. in Opuscc. p. 88 ed. Klotz. Budinos et Gelonos ibi fere habitasse putat, ubi Palatinatus est Chelmensis et Brzestiensis in Polonia. Magis septentrionem versus prope urbem *Novgorod* Budinos relegat Brehmer. Entdeckungg. im Alterthum I. p. 484 seqq., qui Indicos coluerint deos. Contra in Volhynia et Russia alba, quae vocatur, in meridionalibus imperii Russici tractibus sedes Budinorum fuisse contendit Schaffarik, qui longus est de hac gente, Slawisch. Alterthüm. I. p. 184 seqq., praecipue p. 187. In Podolia circa superiorem Tyrae (Dnjestr) cursum inde ab urbe Kamenetz usque ad paludosas regiones circa urbem Pinsk septentrionem versus indeque orientem versus usque ad Tanain (Don) extendi sedes Budinorum putavit Eichwald: Alt. Geograph. d. Casp. Meeres pag. 274. Quorum virorum doctorum sententiae ita accedit Grote (History of Greece III. p. 325), ut Budinos in Poloniae et Russiae meridionalis partibus quaerere malit quam in orientalibus regionibus circa montem Ural. Vel magis ab hisce recedit Kolster l. l. pag. 37 seqq., qui Illyricam gentem *Bulinorum* (*Βουλινοί*) in Scylacis Caryand. Peripl. §. 22 commemoratam cum Herodoti *Budinis* comparat ac pro una eademque gente haberi vult circa Savum fluvium habitantem usque ad Adriatici maris oram: quae quam aliena sint ab hoc Herodoti loco, pluribus exponere haud attinet: de ipsis Budinis vid. nunc allata a Car. Muellero in Geogr. Gr. minn. I. pag. 28. 29. Longe rectius a septentrione Sauromatarum, ultra Tanain habitantium, Budinorum sedes quaerendas esse monet Koeppen: Nordgest.

22 Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἔστι πρώτη μὲν ἐρῆμος

d. Pont. pag. 17. 68, ea fere in regione gubernii Woronjesh, ubi nunc oppidum *Bobrow* sive *urbs castorea*. Nec alia est sententia Rennelii pag. 416 et Ritteri (Erdkunde II. p. 765. 766). In gubernii Astracani parte, quae ad fluvium Iaik vergit, Budinos collocat Billerbeck. Diffic. As. pag. 23; Heeren. (Ideen I, 2. pag. 278 et Goett. Gel. Anzz. 1834. nr. 90 p. 901) in gubernio Saratow, et, gentem magnam et frequentem ulterius septentrionem orientemve versus productam existimare si liceat, in guberniis Pensa, Simbirsk, Kasan usque ad Perm et usque ad vicinitatem Norossi montis (s. Ural meridionalis). Adhuc enim iis in terris silvas plurimas esse narrant, navibus fabricandis materiam suppeditantes. Non aliter Reichard. pag. 33. 59 Budinorum sedes, quo tempore Scythiam invaserit Darius, intra Tanain et Volgam fuisse statuit, in occidentali parte gubernii Simbirsk, in septentrionali parte gubernii Saratow regionibusque Pensa et Tambow. Quin nomina quaedam subiicit, in quibus antiquum gentis nomen adhuc cognosci queat. Coraës (ad Hippocrat. De aër. aq. et locc. T. II. p. 313) secutus Bueschingium *Tartaros Budziacos*, qui nunc vocantur, Budinorum vult posteros esse. Quibuscum conferenda, quae prius de his statuerat Gatterer. in Comm. Societ. Gott. XIV. pag. 33, et Danvillius (Mém. de l'Acad. des Inscrippt. XXXV. pag. 550 coll. 580), qui quae de Budinis ab Herodoto et hoc loco et potissimum infra IV, 108 referuntur, egregie convenire existimat cum iis, quae recentiores peregrinatores de Circassiorum regionibus et terra Kuban memoriae prodiderint. Ad Caucasi regiones tum erunt relegandi Budini: quemadmodum olim quoque Bayerus voluerat: quod ab Herodoti verbis longissime abesse nemo non videt, ad quae propius accedens Hansen l. l. pag. 52 coll. 174 Budinorum, quos pro Turcis s. Tartaris habet, sedes inde a gubernio Saratow usque ad fertiles regiones gubernii Simbirsk extendi vult, Lindner (l. l. pag. 71) ad meridionales tractus gubernii Charkow transfert. Attuli has virorum doctorum sententias valde controversas: vix enim ulla gens est, de qua pluribus nostra aetate sit disceptatum, recte monente Ukerto Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 537—541, qui ubi veterum scriptorum locos et recentiorum disputationes attulit fere omnes, ipse cautius in his agendum existimat, adeo ut certo sedes gentis eiusdemque originem constitui posse neget. Equidem, si Herodotum testem primarium ac locupletem sequi placet, non video, quo iure in Polonia s. Lithuania aut Volhynia et Podolia, quae nunc vocatur, Budinorum sedes quaeri possint, nisi Herodotum prorsus lapsum falso tradere statuas: itaque malim ad sententiam eorum accedere, qui in gubernio Saratow regionibusque adiacentibus vel septentrionem vel occidentem versus Budinos habitasse statuunt: quos ipsos *Germanorum* maiores esse parentesque, ut olim Mannertus l. l. aliique, ita nuper potissimum Car. Halling (Wien. Jahrbb. LXIII. p. 125 et in Dissert. de flava gente Budinorum. Berolin. 1834. p. 1—40 accedente Kruse in Bueshing. Wöchentl. Nachricht. IV, 4. p. 258 seq. 355 seq., qui et ipse Budinorum sedes in Germania et finitimis Poloniae regionibus quaeri vult) probare student; alii pro *Slavis* habent, inter quos inprimis Schaffarik l. l. p. 189 seqq., Eichwald l. l. p. 273 seq., Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. p. 256 seq., Grote l. l. Tu cf. etiam quae ad IV, 107 afferuntur: hoc loco id unum addo, quod Zeuss (Die Deutsch. u. ihre Nachbarst. p. 703) suspicatus est, Budinos non alios esse videri atque eos, qui postmodo Alani vocantur, indeque ad eas Scythiae gentes pertinere, quae a stirpe Persica s. Medica sint repetendae. Satis habui haec indicare: de quibus liberum cuique sit iudicium. *Cr.* conferri vult Goet-

ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν, μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολ-

ting. Anz. 1823. nr. 75. pag. 747. Ubi ex historia Poloniae, quae auctore Bandtke prodiit Cracoviae 1822, inter alia hoc quoque refertur, Budinos primitus habitasse in Russiae meridionalis tractibus finitimos Sarmatiae Asiaticae, quae intra Volgam ac Tanain sita fertur, temporum decursu, aliis gentibus ex Asia interiori advenientibus, occidentem versus magis magisque processisse; esse vero Budinos eosdem atque *Wudinos* ac *Wenedos* (nos *Wenden* vocamus), nomine deducto a *Wenda* s. *Wanda*, quod *aquam* (*unda, woda*) denotet, cum gentis sedes primitivae aquis, stagnis ac paludibus plenae fuerint. Quin *Gelonos* illic legimus eosdem esse atque Hyperboreos, quorum dona quotannis Delum missa fuerint. [Quo eodem pertinet, quod contendit J. J. Hanusch (Die Wissenschaft des slavischen Mythus. Wien. 1842. p. 248): Gelonos atque Budinorum urbem esse coloniam Graecam in medias Slavorum terras deductam, cum inter Slavos et Graecos magnum commercium intercesserit]. Idem *Cr.* conferri vult interprett. ad Ammian. Marcell. XXXI, 2. 13. T. III. p. 358 Wagn. — πᾶσαν δασέην ὕλῃ παντοίῃ. Pro ὕλῃ Koen. ad Gregor. Corinth. pag. 474 suspicatur ἴδῃ. Tu vide IV, 109 ibique nott. — Pro δασέην, quod omnes libri scripti praebent, recentt. edd. δασέαν. Cf. III. 32 ibique nott.

CAP. XXII.

ἔστι πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδόν] Eadem referuntur infra IV, 123. Observat autem De Guignes (Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XXXV. pag. 546), intra Tanain et Volgam et quidem orientali in parte, ab urbe Astracan si rectâ occidentem versus tendas, adhuc plura esse deserta; quarum unum hoc loco ab Herodoto probabiliter intelligatur. Quod desertum, auctore Gatterero l. l. pag. 33, hodie vocatur *Iaikanum* s. *Uralium* desertum, a Calmuccis *Naryn*, a Russis *Ryn-peski*. Mannert. IV. pag. 109 de regione sabulosa trans Volgam circa lacum salsum, Elton, hic cogitandum esse suspicatur. Utut est, ad orientalem Volgae ripam haec deserta quaerenda esse, hic illic nunc ad agriculturam adhiberi coepta, pronuntiat Reichard l. l. pag. 33. — Mox cum recentt. edd. exhibui ἀποκλίνοντι pro ἀποκλίναντι. Cf. III, 114. Verba πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον (in quibus ἄνεμον simili abundantia adiectum putamus, qua in locutione illa πρὸς βορέην ἄνεμον IV, 7. 21. I, 6 (ubi cf. nott.) aliisque locis compluribus, valent: *Eurum, Subsolanum versus*, ut IV, 99. 152. VII, 188. Nam ὁ ἀπηλιώτης *subsolanus* est ventus, qui ab ortu aequinoctiali procedit. Nos: *Ostwind*. Cf. Salmas. Exercitt. Plinn. pag. 879 F., quo recte utitur Leopold. ad Plut. Sertor. 8. Cf. Coraës ad Hippocrat. De aër. aq. et locc. T. I. p. LXIX. LXXXIII. Kruse Hellas I. p. 275.

Θυσσαγέται] Vid. infra IV, 123 et Steph. Byz. s. v. p. 405 ed. Bekk. p. 141 Westerm. (ἔθνος περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην, ὡς Ἡρόδοτος). Apud Plinium H. N. IV, 12 (26). VI, 7 vocantur *Thussagetae*. Add. Pompon. Mel. I, 19, 141: „Iuxta Thyssagetae Turcaeque vastas silvas occupant aluntur que venando;" ubi conf. de vocis scriptura Tzschucke in nott. critt. Vol. II. P. I. p. 648. coll. Eichwald loco mox l. Post De Guignes, qui l. l. pag. 546. 550 *Thyssagetas* ad utramque Volgae ripam in regionibus planis terrae Captchac usque ad fluvium Ibi habitasse posuerat, exstitit Gatterer., qui loco supra laudato p. 34 Thyssagetas et Zyrcas terram Kirgisorum minoris Hordae, Herodoti certe aetate, tenuisse contendit. Qui idem apud Billerbeck. Difficill. As. pag. 25 de hoc Herodoti loco hunc in modum disputavit: „Supra Budinos inde a Samara fluvio usque ad fluvium Iaik et inde usque ad desertum VII dierum iter fuisse; ad cuius

λὸν καὶ ἴδιον· ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρης. Συνεχέες δὲ τούτοισι

fines ab oriente ultra fluvium Iaik Thyssagetas incoluisse usque ad Iyrkas, qui vix usque ad Irgis fl. habitare potuere, verum ad Ilek fl. vel ad Uil campestribus insedisse videantur. Etsi in populis nomadibus non adeo mirum foret, si usque ad fl. Irgis cognominem fere habitasse putentur." Atque altero loco, in Commentt. Societ. Gotting. XIV. p. 36 pluribus utriusque gentis persequitur secessiones atque migrationes, quae posthac acciderint. Rennelio p. 416 seq. et Mannert. IV. p. 109 Thyssagetae intra Tanain superiorem ac Volgam in gubernio Saratow sedes suas habuisse videntur; quae auctore Heeren. Ideen I, 2. pag. 281 in gubernio Perm prope montem Ural ad fines Siberiae quaerendae sunt adeoque ulterius forsitan septentrionem versus, si quidem magna et frequens fuisse putanda est gens. Quo in eodem gubernio magna urbium rudera adhuc inveniri scribit Reichard. l. l. pag. 34, locum *Tyssowsk* fluviumque *Tschussowaja* ad *Thyssagetarum* nomen referens, quorum sedes ad fluvium Kama usque (cuius brachium fertur esse *Tschussowaja*) porrectae fuerint adeoque convenire videantur cum antiquo regno Biarmiae, de quo multa ferantur in Russorum historia. Neque aliter fere Schaffarik: Slavisch. Alterthüm. I. p. 296 intra fluvios Wolgam et Kama ab oriente Wolgae sedes Thyssagetarum quaeri vult, reiecta sententia et Mannerti, qui in gubernio Saratow, et Potockii, qui in regione circa urbes Wladimir, Nishegorod et Simbirsk illas quaesierat, cum magis ad orientem et septentrionem reponendas esse sedes gentis ex Herodoti loco satis perspicuum esse putet. Inde quoque Bessel. De rebus Geticis pag. 63 seq., qui accurate de Thyssagetarum gente disputat omnesque veterum scriptorum posterae aetatis locos attulit, in regionibus Uralicis sedes collocat iis fere in locis, quae permeat fluvius Tschussowaja, cuius nomen aeque ac Reichard. l. l. ad Thyssagetas referri posse putat, cum prior utriusque nominis pars ad eandem stirpem pertinere videatur. Intra fluvios Samara et Bjelaja ab oriente Wolgae, ubi hoc flumen ab occidente veniens subito meridiem versus delabitur, Thyssagetas habitasse vult Hansen l. l. pag. 52: quos eosdem minus recte in gubernio Charkow collocat Lindner l. l. pag. 72. Sed a vero prorsus abhorret Kolsteri sententia l. l. pag. 39. 40, coniuncta cum ea, quam de Budinis ad cap. 21 attulimus, ex qua Thyssagetae non diversi habeantur ab Agathyrsis in Transsylvania habitantibus (vid. IV, 49. 100. 104 ibique nott.) ipso utriusque gentis nomine prorsus simili, ut putat, et ad eandem radicem revocando: nec magis probatur Eichwaldi sententia (Alt. Geograph. d. Casp. Meeres p. 283—290), qui codicum vitio *Thyssagetas* dici opinatur, qui potius *Tyragetae* sint, i. e. *Getae* s. Slavi ad fluvium *Tyram* (Dnjestr) habitantes: de qua confusione Thyssagetarum et Tyragetarum dixit quoque Bessel l. l. Longe cautius Ukertus (Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 541 seq.) in his, quae quam dubia et lubrica sint, nemo non intelligit, id unum pro certo affirmari posse statuit, a septentrione Wolgae sedes Thyssagetarum quaerendas esse. Inde si de gentis sedibus paulo accuratius constituendis quaeratur, ad verum maxime accedere videtur Heerenii sententia itemque Reichardi et si quae aliae his maxime similes reperiuntur. De origine ac stirpe Thyssagetarum si quaeras, nolim certi quid pronuntiare: ad Slavos referri eos ab Eichwaldo l. l. diximus: maiori cum veri specie ad Fennorum stirpem s. Tschudicam gentem magnam revocantur a Zeuss. (Die Deutsch. u. ihre Nachbarst. p. 273 seq.) et a Schaffarik. l. l.; ad Getarum stirpem indeque ad magnam Gothorum i. e. Germanorum familiam Thyssagetas aeque atque Massagetas et Tyragetas referri vult J. Grimm (Abhandll. d.

ἐν τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ, τοῖσι οὔνομα κεῖται Ἴυρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζώοντες τρόπῳ τοιῷδε.

Berlin. Akad. anni 1846. pag. 26): quod ut credam, a me impetrare nequeo. Quod ad nomen gentis pertinet, Koeppen. Nordgest. des Pont. p. 18 eo revocat nomina *Thisse, Theisse*, sive, ut hodie Ungari atqui Slavi pronuntiant, *Tissa*, indeque etiam gentes non procul habitantes Gothorum. Quo eodem idem (pag. 95 l. l.) refert *Thisamatas*, quorum mentio fit in antiquo Olbiae psephismate nuper reperto (vid. nott. ad IV, 18), quorumque nomen, extremam vocis partem si spectes, comparari possit cum *Sauromatarum* atque *Iazamatarum* appellationibus. Tu conf. Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. II. p. 85.

ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρης] De usu praepositionis ἀπὸ conf. II, 92 ibiq. nott. IV, 23. 46. 103. V, 6. VII, 28. VIII, 104 et quae plura dabit Fischer. ad Weller. III, b. pag. 106.

Ἴυρκαι] Τύρκαι scribi vult Naber in Mnemosyn. IV. p. 20, quia *Turcae* sunt Plinio ac Melae l. l.; quos iisdem ferme locis atque Thyssagetas habitasse vult Mannert. IV. pag. 109 ad occidentem montis Ural. Quo prior De Guignes l. l. gentem Thyssagetis vicinam prope lacum Saissan collocat, in orientali parte regionis Captchac; *Iyrcas* vocari putabat Gatterer, cuius sententiam paulo ante commemoravimus, a fluvio *Irgis*, qui gentis regionem tangat. Rennel. p. 437 si audias, intra fl. Iaik et Volgam circa Saratow consederunt Iyrcae sive Turcae sive Torgautae: quo nomine etiamnum Calmuccorum tribum in his regionibus palantem designari addit: etsi plures illic nationes nomadas fuisse, quarum nulla ad Herodotum pervenerit notitia, perquam sit probabile. Heeren. (Ideen I, 2. pag. 281. 307) potissimum ob verba cap. 24 Iyrcarum sedes ad occidentalem montis Ural partem quaerendas ratus in huius ipsius radices ad fines Siberiae in gubernio Permensi Iyrcas consedisse arbitratur iisdem forsitan in regionibus, quas postea occuparint *Iugrii* (hodie vocantur *W'ogulen, Ostiaken*), nisi potius pro una eademque habendi sint gente, quae mercatura insigni vel decimo quinto post Chr. n. saeculo floruit et multo antea iam floruisse putanda est. Reichard. l. l. pag. 35 Iyrcas in iisdem ferme sedibus collocat, quas nunc tenent Iurgusen-Iwanowsk, ad fluvium Iurgusen in gubernio Permensi ad orientem regionis Tyssowosk, ubi idem sedes Thyssagetarum posuerat. Quibus *Cr.* haec adscripsit. „Pro Ἴυρκαι coniicit Τύρκαι Ioannes Potóki comes in libro, qui inscribitur: Essai d'histoire universelle et recherches sur la Sarmatie, aliisque libris, quos super historia Poloniae Russiaeque edidit. Vid. Goetting. gelehrt. Anz. 1817. nr. 93. pag. 921—923 seqq." *Tyrcas* h. l. et legi et intelligi quoque voluerunt Eichwald l. l. pag. 284, Schaffarik l. l. pag. 297., Hansen l. l. pag. 174 seq. coll. F. Mueller: der Ugrische Volksstamm I, 2. pag. 91. Nec pauci fuere, qui inde *Turcarum* posteriorum originem repeti vellent; parum recte, ut satis ostendit copiosa de his Tzschuckii disputatio ad Melae l. l. in nott. critt. pag. 650. Vol. II. P. I., idemque monent Lassen (Zeitschrift f. Kunde des Morgenland. I. p. 246), de Gabelentz. (ibid. II. p. 70), qui Turcas plane diversae stirpis esse recte contendunt, ac vir doctus in Annall. Monacc. 1840. nr. 237. p. 851, qui ad Fennicam s. Tschudicam stirpem referri vult Iyrcas ab occidente Uralis montis sedentes, recteque inde etiam Humboldt (Asie centrale I. p. 393 e versione Mahlmanni p. 245) Iyrcas ad Turcas referri posse negat, aliter quamvis statuente I. de Hammer. (Wien. Jahrbb. LXXXVII. p. 52. Geschichte d. gold. Horde. p. 7), qui nisi *Iyrcas* in *Turcas* velis commutare, ipsum nomen Iyrcarum ad Turcicam vocem *Iuruk*, qua *palantes, migrantes* designari vult, revocat. Utut statuis de his, id quidem satis certum videtur, in regionibus

λοχᾷ ἐπὶ δένδρεον ἀναβὰς (τὰ δέ ἐστι πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην), ἵππος δὲ ἑκάστῳ, δεδιδαγμένος ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι ταπεινότητος εἵνεκα, ἑτοῖμός ἐστι καὶ κύων· ἐπεὰν δὲ ἀπίδῃ τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ δενδρέου, τοξεύσας καὶ ἐπιβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον διώκει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. Ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληΐων Σκυθέων
23 ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς τοῦτον τὸν χῶρον. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος, τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ'

planis ad occidentalem montis Ural partem extensis, quas Heeren. et Reichard. indicarunt, Iyrcarum sedes collocandas esse; quas qui ad Bukowinam transferri vult Kolster l. l. pag. 40, is a vera Herodoti sententia valde aberrasse putandus est.

λοχᾷ] scil. ὁ θηρῶν, ut recte monuit Schweigh. Tu vid. I, 132 ibiq. nott. II, 47. Ac pellium causa, quas ad Olbiam aliasque Graecorum colonias ad Ponti oram conditas adveherent, unde in alias illae terras transportarentur, hanc venationem institutam fuisse, recte adnotare videtur Heeren. Ideen I, 2. pag. 304. In seqq. verba: ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι ταπεινότητος εἵνεκα valent: (edoctus) *in ventrem procumbere humilitatis causa*, i. e. *ut quam minime e terra promineat*. Pro κεῖσθαι Dindorf. edidit κέεσθαι, reiiciendum e Bredovii canone, de quo dixi ad III, 32. Ad vocem ταπεινότητος conf. Diodor. Sic. I, 31: ἔνιοι δὲ διὰ τὴν ταπεινότητα τῆς χώρας οὐ δυνάμενοι προϊδέσθαι τὴν γῆν λανθάνουσιν ἑαυτοὺς κ. τ. λ.

ἑτοῖμός ἐστι καὶ κύων] Canem Iyrcas statuit Koeppen. Nordgestade etc. pag. 85 eodem habuisse loco, quo nunc vulgo per Europam vitae socium quasi assumant canem, animal domesticum. In seqq. verba καὶ ὁ κύων ἔχεται valent: *canis inhaeret vestigiis s. proxime sequitur*. Vid. I, 134 ibique nott. Pro τετραμμένοι cum recentt. edd. dedi ἀποκλίνοντι.

οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι] Rennel. p. 437 hos Scythas in desertis, quae nunc pertinent ad hordam, quam dicunt, mediam et minorem Kirgisorum, collocat; gubernii Orenburgici partem eos habitasse vult Billerbeck l. l. p. 25 itemque Halling. Wien. Jahrbb. LXIII. p. 177 et Hansen l. l. p. 175, qui de *Baschkiris* in guberniis Orenburg et Perm adhuc habitantibus cogitari posse suspicatur. Et voluntariam hanc eorum migrationem fuisse e voce ἀποστάντες quodammodo colligi posse putat Heeren. Ideen I, 2. pag. 302; qua certe vix aliud illi spectarint, nisi ut coloniam s. sedem novam ea mercaturae in via conderent, quae ab ora Ponti coloniisque ibi conditis ad interiores Asiae plagas montesque Ural et regiones ulterius sitas duceret.

Cap. XXIII.

πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος] Vocem πεδιὰς et hoc loco et infra IV, 47 obviam adiectivum esse monet Gail. (Geogr. minn. III. p. 243), alia quoque haud pauca afferens adiectiva in eandem syllabam terminantia. Quae sequitur vox, βαθύγεος e Florentino et Sancrofti libro exhibuit Gaisford. probante Schweighaeusero, qui tamen vulgatam retinuit βαθύγεως; equidem cum recentt. edd. Bekkerum secutus scripsi βαθύγαιος, quam eandem formam in eiusdem conformationis vocibus ab Herodoto semper teneri monstravit Bredov. pag. 140 coll. 77. Quod ad significationem vocis attinet, parum recte vulgo vertunt: *humilis*, cum ad agri *fecunditatem* et *ubertatem* illa pertineat, ut pluri-

ἐστὶ καὶ τρηχέη. διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέης χῶρον πολλὸν

bus commonstravit Ezech. Spanhem. ad Callimach. hymn. in Apollin. 67. Conf. etiam Diodor. Sic. XX, 109. Atque hoc vel opposita in seqq. verba λιθώδης τε καὶ τρηχέη docere poterant. Plura si quis desideret, adeat Thes. Ling. Graec. II. p. 27 seq. ed. Dindorf. Quod ad loci argumentum attinet, recte tradi haec notat Gatterer Comm. Societ. Gotting. XIV. pag. 5, cum via a Volga inde ducat per valles, nunc quoque aeque amoenas atque frugiferas.

λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρηχέη] Hoc ad montanas regiones, quae ab oriente gubernii Saratow incipiant, referri vult Maltebrun. Annall. d. Voyag. II. p. 372. At De Guignes (Mém. de l'Acad. d. Inscr. T. XXXV. p. 551) hîc cogitarat de desertis *Chamo* longe lateque extensis, quae Sinam euntibus perlustranda sint. De quo mox videbimus. Nunc afferamus duos locos huc cum maxime facientes, alterum Melae I, 19 fin. [ubi nunc conf. Tzschucke nott. exegg. Vol. III P. I. p. 646 coll. nott. p. 651 Vol. II, P. I.]: qui postquam Thyssagetas Turcasque memoravit, eum in modum pergit: „Tum continuis rupibus late aspera et deserta regio ad *Arimphaeos* usque permittitur. His iustissimi mores; pro domibus nemora, alimenta baccae, et maribus et foeminis nuda sunt capita. Sacri itaque habentur: adeoque ipsos nemo de tam feris gentibus violat, ut aliis quoque ad eos confugisse pro asylo sit." Alter Plinii est locus H. N. VI, 14 (13): „—Ibique *Arimphaeos* quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccae, capillus iuxta foeminis virisque in probro existimatur: ritus clementes. Itaque sacros haberi narrant inviolatosque esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modo, sed illos quoque, qui ad eos profugerint." Quae ipsa magnam partem ex Herodoto videntur esse hausta. Quinam vero hi ipsi sint montes, ad quorum radices habitare dicatur gens, *Argippaeorum* sive *Arimphaeorum* nomine insignita, si quaeramus, De Guignes l. l. hîc agi putat de montibus altioribus, qui Sinam a septentrione atque oriente cingant quorumque ad radices Argippaeorum fuerint sedes, ultra deserta Chamo. Et convenire cum populo Sinae ea subiicit, quae Herodotus de huius gentis moribus victuque memoriae prodiderit. Neque vero de Sinae populo hîc cogitari posse, recte statuere videtur Danvill. l. l. p. 588 sq., qui Argippaeos societatem quandam Brachmanum s. Lamas, ut vocantur, fuisse suspicatur. Quo eodem fere modo nostra aetate Ritter. Erdkunde II. p. 691 coll. 765. 892 Argippaeos pro Serica quadam natione habet, quae mercaturae fuerit dedita, vel pro tribu quadam sacerdotali omnium iustissima maximeque pia. Quo rectius, opinor, alii de *Calmuccis* s. *Mongolis* hîc cogitandum esse statuunt. Inter quos Gatterer. (ap. Billerbeck. Diffic. As. pag. 26. Commentt. Societ. Gotting. XIV pag. 6. 42) Argippaeos, quos pro Calmuccis habet maioribusque Hunnorum, ad montis *Imai* radices septentrionem versus in terra *Soongaria* (quam hodie occupent Soongari, Calmuccorum gens) insedisse statuit. Rennel. pag. 437 seq. sedes genti assignat in terra magna Kirgisorum, ubi montium tractus, nomine *Arga,* in gubernio Orenburg. Nec aliter fere Heeren. Ideen I, 2. pag. 282 coll. 299. 300, consentiente Halling. in Wien. Jahrbb. LXIII. p. 177 seq., montes ab Herodoto commemoratos ad montem Ural spectare ratus *Argippaeos* pro *Calmuccis* habet, qui ad Mongolos pertineant et sine dubio in occidentali Mongoliae parte, in ea, quae nunc Kirgisorum est, regione habitarint. Nam in eos unos convenire addit, quae hoc loco de Argippaeorum moribus ac vivendi genere tradantur. Quae cum ita sint, Bohlen. (Indien. I. pag. 100) h. l. in universum Mongolos indicari haud iniuriâ statuere videtur. Ac denique Reichard. l. l. pag. 35 Ar-

οἰκέουσι ὑπώρεαν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεαι ὁμοίως, καὶ σιμοί, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην

gippaeorum vestigia arbitratur cognosci in fluvio *Archipowka,* quod brachium esse fertur fluvii Tschussowajae in gubernio Perm. Prope urbem Iekaterinenburg, quae magis septentrionem versus sita est, ad radices montis Ural Argippaeos habitasse statuit Kolster l. l. pag. 44. Equidem radices altorum montium (ὑπώρεαν οὐρέων ὑψηλῶν) de alio monte atque de monte Ural intelligi non posse credo gentemque ibi habitantem non aliam atque Calmuccorum gentem esse puto, qui nunc magis meridiem versus in regionibus planis ac desertis prope Astracanam urbem mareque Caspium degunt, olim vero ad montem Ural circa urbem Orenburg in iis desertis habitasse putandi sunt, in quibus nunc Kirgisorum tribus vel etiam Baschkiri (de quibus adeo hoc Herodoti loco agi putant Erman: Reise um die Welt I. p. 428 seq. et F. Mueller: Der Ugrische Volksstamm I. p. 142) sedes suas habere dicuntur. De Calmuccis solis hîc cogitari posse, alios ut taceam, statuerunt quoque Eichwald: Alte Geograph. etc. p. 259 seq. et Klemm: Culturgeschichte VIII. p. 8. Unus contra monuit A. de Humboldt: Asie centrale I. p. 396, illa aetate, qua scripsit Herodotus, neque Calmuccos neque Baschkiros in his regionibus circa montem Ural habitasse, ad quas medio tantum aevo, compluribus post Herodotum saeculis, ex interioribus Asiae tractibus Sinae adiacentibus profecti fuerint. De quo equidem haud decernam. — Vocem ὑπώρεαν haud mutavi, licet II, 158 (ubi vid. nott.) et VII, 199 altera forma ὑπωρέην ab omnibus afferatur libris; neque Dindorf. neque Dietsch. vulgatam mutaverunt; cf. Bredov. p. 156 et nott. Herod. I, 110.

φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι] De voce φαλακροί, qua *calvi* significari solent homines, vid. Thesaur. Ling. Graec. VIII. p. 605 ed. Dindorf. Quod ad ipsam calvitiem attinet, eadem de Arimphaeis tradunt Mela ac Plinius l. l. ἐκ γενεῆς eodem modo supra III, 33; ut minime opus e Florentino codice reponere ἐκ γενετῆς. Calvitii causam, quam Zenobius V, 25 ad aquam, qua fruantur reiicit, Ritter: Erdkunde II. p. 892 seq. et Vorhalle pag. 292 ex eo more repetit, quo per omnem orientem sacerdotes antiquissimi Buddhae caput tondere soliti fuerint. Nam Argippaeos pro sacerdotali tribu ab eo haberi modo vidimus. Sed quomodo haec cum Herodoti verbis ἐκ γενεῆς γινόμενοι (quibus significantur: *qui inde a nativitate calvi sunt* s. *qui calvi nati omnino sunt*) conciliari queant, equidem non exputem. Ad *Sinae* incolas retulerat De Guignes l. l. pag. 553. Nos cum aliis de *Calmuccis* cogitare malumus, qui aeque atque aliae gentes stirpis Mongolicae et Turcicae adhuc capitis verticem tonsum gestare solent: unde facile inter Graecos eam opinionem oriri potuisse putant Erman l. l. p. 429 et Eichwald l. l. p. 260, quae illos nasci ferebat calvos. Cum his convenit quoque sententia Maltebrunii (Annall. d. Voyag. I. pag. 372) observantis, monachos Calmuccorum (ghélongs vocantur) integrum sibi caput radere ipsosque infantes sacerdotio destinatos radi, simulatque provenerint capilli.

καὶ σιμοί, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα] i. e. *simo sunt naso mentoque oblongo* sive *praelongo*. Nos: „*Sie haben Stumpfnasen und ein langes Kinn,*" sive, ut Heerenii utar verbis l. l., „*Sie haben eingedrückte Nasen und grosse Kinnbacken.*" Quae de Calmuccis aptissime dici nemo non videt. Quare haud accedere possum ad Schweighaeuseri opinionem, qui, postquam prius τὰ γένεια de *mento* interpretatus est, postea in Lex. Herod. s. v. videndum esse scribit, ne *barbas prolixas* hîc dixerit auctor, quo magis mira foret res, quod

291 ἱέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. ποντικὸν μὲν οὔνομα τῷ δενδρέῳ, ἀπ' οὗ ζῶσι,

capita quidem *calva,* sed *prolixas* illi habuerint *barbas.* Atque sic μέγαν πώγωνα de *prolixa barba* inveniri I, 175. VIII, 104, idem monet. Sed hoc loco γένεια de *barba* num intelligi possit, quamquam sic positum videtur VI, 117, equidem vehementer dubito, nec ullam video causam, cur a vulgata, quam secutus sum, interpretatione discedam. Mannertum IV. p. 110 *ingentia membra virilia* hîc intelligi existimantem minime morabimur.

φωνὴν δὲ ἰδίην ἱέντες] i. e. *propria, peculiari utuntur lingua* eaque igitur diversa a reliquorum Scytharum lingua, quibus, ut in aliis rebus, ita in vestitu sunt similes. Ad Sinenses, quorum lingua quantum a reliquis et Asiae et Europae linguis abhorreat nemo nescit, haec refert De Guignes l. l. Nos ad Calmuccos, ut reliqua, quae hîc enarrantur, referimus; qui sane Mongolicae stirpis si sunt, aliam habent linguam atque ceterae gentes Scytharum nomine comprehensae, quae Slavicam vel Fennicam vel aliam quandam linguam loquuntur. Erman l. l. pag. 430 de Turcomannica lingua, qua hodie utuntur Baschkiri (quos h. l. intelligi vult), agi existimat ipsamque Herodoti locutionem φωνὴν ἱέναι ad proprium loquendi modum, quem huic genti tribuunt, referri vult („eine Sprache gleichsam hervorstossend von sich geben"): quod mihi quidem non persuasit, quia φωνὴν ἱέναι apud Herodotum nihil aliud declarat, nisi *vocem edere, loqui,* cf. nott. ad II, 2. Aliud sane erit ῥῆξαι φωνήν, de quo vid. II, 2. I, 85. V, 93.

ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων] Refero huc *„alimenta baccae"* apud Melam ac Plinium l. l. Ac vegetabilibus, quae dicuntur, unis Calmuccorum monachos vesci testatur Maltebrun. l. supra laud.

ποντικὸν μὲν οὔνομα τῷ δενδρέῳ] „Si *corylum* [*Haselstaude*] intelligit, cuius fructus *avellana silvestris* [*Haselnuss*] veteribus vulgo *nux Pontica* dicebatur, mireris, quid sit, quod succum e fructu expressum *nigrum* dicat. Quid sit vero, quod Mannert. IV. pag. 110 quaerat: *arborne Pontica* intelligi *cedrus Siberica* debeat, ipse viderit." *Schweigh.* Nucum cultura cum per mediam Asiam valde esset propagata pluresque earum ferrentur species, Ritter: Erdkunde II. pag. 831 de *nucis* quadam specie hîc cogitandum esse statuit. At vero, optime monente Heeren. Ideen I, 2. p. 283, hîc intelligitur *Prunus Padus* Linn. (*Vogelkirsche*), cuius baccas atras in lacte coquunt Calmucci coctaque cribro cernunt; unde quae profluxere, ea denuo coquunt, ut solida inde exsistat massa, quam vocant *Moisun Chat;* cuius vel exiguam partem aquâ si solveris, ius inde fit maxime nutriens. Affirmantur haec iis, quae retulit Erman: Reise um die Erde I. p. 307 coll. 427, qui circa urbem Iekatarinburg in monte Ural sitam eandem invenit arborem in hac regione aliisque Russiae tractibus fere indigenam, e cuius fructibus Baschkiri, qui a meridie illius urbis habitant, adhuc liquorem sibi parant eo quo dixit Herodotus modo. Quod idem a Calmuccis, Cosaccis fieri addit Eichwald: Alte Geograph. d. Casp. Meeres pag. 261. *Ponticam* h. l. hanc arborem dici notat Erman. l. l. pag. 432, quod Graeci quaecunque e Ponti Euxini regionibus ad ipsos allata sint aut ullo modo ipsis cognita fuerint, *Pontica* appellare consueverint. Quae cum ita sint, neque de *iuglande* (*Wallnussbaum*) cogitandum, quae, ipso teste Reichardo l. l. pag. 28, in his ipsis Calmuccorum regionibus haudquaquam invenitur, neque de Sinensi quadam arbore ficis simili, cui nomen *li-tchi,* in provinciis Fo-kien, Kuang-tung et Kuang-si, prouti statuit De Guignes l. l. pag. 554.

ἀπ' οὗ ζῶσι] E Florentino libro unoque Parisino dedi ἀπ' οὗ pro ἀπὸ τοῦ, probante Struvio l. l. I. p. 2. 32 seq. 35 (Opuscc. II. p. 257. 299. 302), cum apud Herodotum

μέγαθος δὲ κατὰ συκέην μάλιστά κῃ· καρπὸν δὲ φορέει κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. τοῦτο ἐπεὰν γένηται πέπον, σακεύουσι ἱματίοισι· ἀπορρέει δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν, οὔνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντί ἐστι ἄσχυ. τοῦτο καὶ λείχουσι, καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουσι· καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντιθεῖσι, καὶ ταύτας σιτέονται. πρόβατα γάρ σφι οὐ

praepositio, quae apostrophum pati potest, ultimam vocalem amittat et relativi formam a consonante incipientem aspernetur. Qui idem Struve l. l. pag. 22 (Opuscc. II. p. 285) de asyndeto in his verbis consulendus. De usu praepositionis ἀπὸ cf. nott. ad IV, 22. Respexit Herodotea verba Athen. II. pag. 57 C.

μέγαθος δὲ κατὰ συκέην μάλιστά κῃ] i. e. *magnitudo huius arboris eadem ferme est quae fici.* De usu praepositionis κατὰ conf. I, 121 et 84. IV, 192. In sqq. πυρῆνα intellexit *nucleum*, *granum*. Plura de hac voce vid. in Thes. Ling. Graec. VI. pag. 2261 ed. Dindorf.

τοῦτο ἐπεὰν γένηται πέπον, σακεύουσι ἱματίοισι] i. e. *qui fructus quando maturuit, pannis eum percolant.* τοῦτο ad καρπὸν referendum, haud insolita sensus, quae vocatur, structura. Pro ἱματίοισι scribere ἠθανίοισι (i. e. *cribris*), ut quidam voluit, minime opus. — σακκέουσι omnes praebent codd.; σακεύουσι Photius et Suidas ad Herodotum provocantes, itemque ex Herodoto σακεύειν τὸ ὑλίζειν (i. e. *percolare, saccare)* citat Eustathius ad Homer. Ili. XIII. p. 940, 17 c. 914, 10. Cf. Bekker. Anecdd. I. p. 113, 32. Itaque reposui σακεύουσι, Dindorfium secutus in Thes. Ling. Graec. VII. p. 27, cum verbi σακκέω nullum alibi reperiatur vestigium. Valckenario auctore veteres dixerunt σακέειν et σακίζειν, recentiores σακκεῖν et σακκίζειν; qui idem conferri iubet Salmas. ad Solin. p. 148 A. et Casaubon. ad Athen. II, 16. [49 s. T. I. p. 386 Schweigh.] Schaeferus in Herodoti textu exhibuit σακέουσι. Ipsius verbi sensum vix recte assecutum esse puto Heeren. l. l. sic interpretantem: „*sie schütten sie in Säcke.*“ Langius reddidit: „*sie pressen sie aus in einem Sack von Zeug.*“ Ad. Schoell: „*sie schlagen sie* (die Frucht) *durch Tücher.*“ Nimirum fructum pannis premunt liquoremque inde emanantem excolant his pannis. Erman l. l. reddit: „sobald die Frucht reif geworden ist, presst man in Lederschläuchen (?) ihren dickflüssigen und schwarzen Saft heraus.“ Pro ἀπορρέει Mehler in Mnemosyn. V. p. 74 ἀπορρέον legi vult.

ἄσχυ] Vocem *aski* apud Tartaros ac Mongolos acerbum quid *(aigre)* significare auctor est Maltebrun. Annall. d. Voyag. II. p. 373; quod ipsum eos, a quibus haec Aristeas atque Herodotus acceperint, pro fructus cuiusdam liquore cepisse vult. Adhuc a Baschkiris hunc liquorem ea voce designari, quam Russi scribant *Atschui*, affirmat Erman l. l. pag. 427, negat Eichwald pag. 261, qui apud Tartaros in regione Kasan acidum vocari *Atsche* scribit, quod idem *Azui* dici notat Erman: de quo equidem haud decernam.

παλάθας συντιθεῖσι] Glossa Herodotea: παλάθας· λέγεται καὶ ἐκ τρυγὸς πλάσματα· κυρίως δὲ ἡ τῶν σύκων ἐπάλληλος θέσις, ubi vid. Wesseling. Intellexit Noster, si quid video, *massam solidam*, in offae vel libi speciem conformatam e crassitudine faecis illius (αὐτοῦ, quod ad ἄσχυ pertinet). Unde Erman l. l. p. 307 sic reddi vult: „von den zurückbleibenden Trebern aber (dem Fleische und Kern, τρὺξ) kneten sie Kuchen zwischen den platten Händen“: etenim voce παλάθης simul respici putat ad παλάμην, de quo equidem dubito. Veteres autem, ut recte monuit Wesseling. ad Diodor. XVII, 67, ficos, pruna, alia id genus, quae siccaverant, in massam solidam densare variasque hinc for-

πολλά ἐστι· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτόθι εἰσί. Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοίκηται, τὸν μὲν χειμῶνα, ἐπεὰν τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πίλῳ στεγνῷ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἄνευ πίλου. Τούτους οὐδεὶς ἀδικέει ἀνθρώπων· ἱροὶ γὰρ λέγονται εἶναι· οὐδέ τι ἀρήϊον ὅπλον ἐκτέαται. καὶ τοῦτο μὲν τοῖσι περιοικέουσι οὗτοί εἰσι οἵ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες· τοῦτο δέ,

mas effingere solebant, quas παλάθας vocabant. Add. Schaefer. ad Longi Pastorall. pag. 381. Sic παλάθη ἰσχάδων in Luciani Piscat. 41. παλάθη καρυκῶν in Vit. Auct. 19. — συντιθεῖσι e Sancrofti libro revocavi cum Bredov. p. 394 pro vulg. συντιθέασι; cf. III, 53. Ad vocem πρόβατα cf. nott. ad I, 133. σπουδαῖαι νομαὶ sunt *pascua proba, praestantia;* cf. IV, 198 et alia in Thes. Ling. Gr. VII. p. 624.

πίλῳ στεγνῷ λευκῷ] Quae vulgo vertunt: *mit einem dichten weissen Filz.* Nam πῖλος hoc loco non *pileum* designat, sed *tegmen coactile e lana,* ut notat Wesseling. Hippocratem citans De aër., aq. et loc. §. 93. p. 291 (ubi nunc vid. Coraës de ipsa re pluribus disputans pag. 273 seqq.). Et conf. ipsum Herodotum IV, 73. 75. στεγνὸς, quod ipsum in Hippocratis l. l. ex egregia Hemsterhusii emendatione nunc legitur, est *firmus, densus, solidus.* Invenitur apud Diodor. XVIII, 25, ubi Wesseling. laudat Diodor. XX fin. et Euripid. Cyclop. 323. Plura vid. in Thes. L. Gr. VII. p. 686 seq.—Ad loci argumentum observat Heeren. Ideen I, 2. pag. 283, videri Herodotum palos, super quos sternuntur tentoria, pro arboribus, quibus sane illi similes sunt, habuisse, cum regio ista arboribus revera prorsus careat. Neque omnino eam gentis partem, quam Herodotus norit, ditiorem atque ampliorem videri fuisse, ut quae sane tum iisdem locis, in quibus nunc versetur, cum armentis suis palata fuerit. Sive arbores sive palos intelligas, de tentoriorum genere quodam hîc cogitandum esse nemo non videt: id quod quam maxime convenit Tartarorum aliarumque gentium nomadum moribus, quae sub tentoriis admodum simplici ratione factis vitam degere solent. Conf. Yates Textrin. Antiq. I. pag. 389. Arbores tegmine obduci cum scribit Herodotus, palos tentorii potius intelligi statuit quoque Erman l. l. pag. 433, haec omnia ad Baschkiros in huiusmodi tentoriis sub arboribus degentes bene convenire ratus.

ἱροὶ γὰρ λέγονται εἶναι] Propter haec verba potissimum Argippaeos pro tribu sacerdotali Indica haberi vult Ritter. l. l. Et sane hoc ex loco quodammodo colligi posse videtur Heerenio l. l. p. 312, valuisse olim gentis quandam per classes sive tribus (Casten vulgo appellant) descriptionem, Argippaeosque inter Calmuccos sive Mongolos pro istiusmodi tribu sacerdotali, prae caeteris insigni indeque etiam ad lites dirimendas adhibita, habendos esse. Ad Sinenses hoc quoque, ut reliqua fere omnia, falso refert De Guignes l. l. pag. 554 seq. Superiorem quandam gentis tribum, quae sacris praeest ac simul iurisdictionem habet indeque etiam asyli ius, hoc loco intelligi mihi vix dubium: modo credas, quae ad unam gentis tribum pertinent, ea ab Herodoto ad totam illam gentem transferri. — ἀρήϊον ὅπλον dixit Noster ad Homeri imitationem, qui ἀρήϊα τεύχεα habet Ili. VI. 340 et πολεμήϊα τεύχεα Ili. VII, 193, nec aliter ἀρήϊα τεύχεα apud Apollon. Rhod. I, 266. IV, 206 et ἀρήϊα δούρατα IV, 1156. Apud Herodotum ipsum IX, 33 ἀρήϊοι ἀγῶνες opponuntur τοῖς γυμνικοῖς. Ad formam ἐκτέαται cf. Herod. IV, 174 et quos alios locos excitavit Bredov. pag. 329.

οἵ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες] i. e. *ii sunt, qui finitimorum lites dirimunt tanquam arbitri.* Sic διαιρεῖν, notante Valcken., in Polluc. VIII, 8, Aristoph. Ran. 1132 (ubi vid. interpre-

ὃς ἂν φεύγων καταφύγῃ ἐς τούτους, ὑπ' οὐδενὸς ἀδικέεται. οὔνομα δέ σφί ἐστι Ἀργιππαῖοι.

24 *Μέχρι μέν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρης ἐστὶ καὶ τῶν ἔμπροσθε ἐθνέων. καὶ γὰρ Σκυθέων τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτούς, τῶν οὐ χαλεπόν ἐστι πυθέσθαι,*

tes plura afferentes), alibi. Tales autem hîc lites intelligendas esse docet Heeren. l. l. p. 312, quales in mercibus permutandis inter gentes mercaturae causa confluentes (conf. nott. ad IV, 24) oriri soleant. Vocem *διαφορὰν* hinc laudat, monente *Cr.*, Coraës ad Aelian. Var. Hist. II, 21. pag. 293.

ὃς ἂν φεύγων καταφύγῃ] i. e. *quicunque* (si quis) *domo profugus* (exsul) *ad hos confugerit, a nemine laeditur.* Ita opinor scripsit Noster, bene memor eorum, quae apud Graecos hospitii iure, quod ad *τοὺς ἱκέτας* pertinebat (cf. nott. ad I, 44. V, 51), vel etiam asyli iure erant constituta, ac pari modo in hac quoque tribu sacerdotali obtinuerunt, quae *asylum* fere praebuisse videtur, quod omnibus exsulibus aut maleficis aliarum gentium tutum exhiberet refugium. De Graecorum asylis ac iure asylorum vid. laudata a C. Fr. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 10. not. 15 ed. sec. Pro *καταφεύγων* cum recentt. edd. dedi *φεύγων*, quod Sancrofti liber unus suggerebat, dudum iubentibus Valcken. et Porsono ad Euripid. Phoeniss. 1231, ubi vir doctus alios attulit locos similes, in quibus verbo simplici, quo conatus indicatur, adiectum reperitur compositum, effectum commonstrans. Infra V, 95: *αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει.* Cf. VI, 30 ibique nott.

οὔνομα δέ σφί ἐστι Ἀργιππαῖοι] Duo codd. *Ὀργιεμπαῖοι*, Zenobius Prov. V, 25 *Ὀργιέμπεοι*, quod genuinum nomen esse negans Gatterer. (Comm. societ. Gott. XIV. p. 13) cum populi tamen more sub arboribus vivendi convenire ait, cum arbor apud Calmuccos vocetur *Urga;* ut sane *Orgiempaei* s. *Urgiempaei*, i. e. sub arboribus degentes, haud male dici queant Calmucci, quorum tuguria, artificiosius quamvis exstructa, minime tamen ab Orgiempaeorum ratione habitandi differant. Apud Melam et Plinium l. l. dicuntur *Arimphaei.* Equidem retinere malui *Ἀργιππαῖοι*, nomine ducto ab *equis albis:* equos autem albos, ut de Persis taceam (cf. I, 189 ibique nott., VII, 55), inter gentes nomades Asiae mediae adhuc valde celebrari ceterisque praeferri, pluribus docent Erman l. l. pag. 434 F. Mueller: Der Ugrische Volksst. I. p. 155 et Eichwald. l. l. pag. 260: unde nomen translatum ad tribum quandam celebriorem reliquisque praestantem haud iniuriâ credas, ab Herodoto Graece redditum; itaque Argippaeos cum Arimaspis componi vult Hansen l. l. pag. 166, cum huius nominis, in quo *asp* Persarum linguâ significet *equum*, similis fere sit significatio; ad Persicam stirpem adeo revocari posse gentem existimat Zeuss: Die Deutsch. u. ihre Nachbarstämme pag. 299.

Cap. XXIV.

πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρης ἐστὶ] i. e. *multa terrae cognitio est*, s. *satis cognita haec est regio.* Citat Wessel. Isaeum De Apollod. hered. p. 66, 17 [p. 178 Reisk.]; quo ex eodem scriptore Larcher. affert De Ciron. hered. p. 71, 8 [p. 209, 6 Reisk.] itemque ex Demosthen. I contr. Stephan. p. 622, 2 [p. 1102, 2 Reisk.].

καὶ γὰρ Σκυθέων τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτούς] Herodoti verba sic intelligenda sunt, ut *et* Scytharum *et* Graecorum (in ora Ponti Euxini habitantium) nonnulli ad has gentes usque pervenerint, neque tantum Scythae. Monui ob ea, quae affert Hansen l. l. pag. 2 not. Caeterum his Herodoti verbis et sequentibus contineri observat Heeren. Ideen I, 2. p. 299. 303 (quocum conf. Maltebrunn. Annall. d. Voyag. II. pag.

καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένεός τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθέων δὲ οἳ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι' ἑπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται. Μέχρι 25

374, Hansen l. l. pag. 165 seq. et Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 30 seq. 260.) descriptionem mercaturae, quae inde a Graecis Ponti accolis trans montem Ural regionesque a Caspii maris septentrione sitas in interiorem usque Mongoliam instituta fuerit (nos vocamus *Caravanenhandel*) simulque viae notationem, quam mercatores a Graecis inde Ponti coloniis ad has interioris Asiae plagas facere consueverint; cui mercaturae faciundae Scythas, quippe nomadas necessarioque instructos pecore ad merces per deserta transportandas, aptissimos fuisse idem subiicit. A Borysthenis ostio urbeque Olbia profecti trans montem Ural ad Calmuccos usque penetrarunt, itinere ita instituto, ut primum Hylaeam regionem transgressi Asovici maris s. Maeotidis oram legerent usque ad Tanain, dein Astracana deserta intrarent, unde septentrionem versus per Sarmatarum terram ad Budinos Gelonosque pervenirent, mox vero ad orientem magis conversi per septem dierum deserta ad Thyssagetarum et Iyrcarum regiones, ubi Siberiae sunt fines, accederent; e quibus Nerossum montem eo fere loco, quo nunc iacet Orenburg, transgressi in Kirgisorum et Calmuccorum deserta, qui itinerum finis fuisse videtur, pervenere. Nam ultra Argippaeos (quos *Calmuccos* esse supra diximus) iter minime continuasse videntur illi mercatores, unde sua accepit Herodotus: quamquam ipsius mercaturae fines minime illic ponendos esse bene concedimus Heerenio l. l. p. 309, quippè cum illic tantum convenisse videantur undique profecti mercatores, merces suas quique permutaturi. Neque vero pelles tantum advectas esse, quamquam in iis praecipua mercaturae pars, quo magis Ponti accolae ob acrius frigus coelique intemperiem (cf. IV, 28 ibiq. nott.) pellibus indiguerint; quin ipsum aurum e mediae Asiae desertis Indiaeque montibus auriferis allatum videri monet idem Heeren. l. l. Ac memoratu dignum, hodieque eâdem fere viâ pellium mercaturam institui, qua antiquitus hoc factum fuisse ex Herodoto colligimus; quin Christi doctrinam ad gentes illas olim eâdem viâ allatam fuisse observat Ritter: Erdkunde II. p. 623.

ἐκ Βορυσθένεός τε ἐμπορίου] Conf. nott. ad IV, 17.

δι' ἑπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται] Quod Heeren. Ideen I, 2. p. 302 coll. I, 1. p. 123 ita intelligit, ut per septem gentes aliâ linguâ utentes mercatores Scythici Graecive iter fecerint totidemque inde etiam interpretibus indiguerint. Quas septem gentes non alias videri vult atque Taurios, Sarmatas, Budinos, Gelonos, Thyssagetas, Iyrcas et Argippaeos. In quibus falso poni Tauricos statuit Brandstaeter Scythicc. pag. 74, qui ipse Melanchlaenos, Sauromatas, Budinos, Thyssagetas, Iyrcas, Argippaeos affert, septimam vero gentem desiderat, cum Gelonos a Budinis segregare non aptum videatur: Herodoti inde errorem notari posse putat. De quo equidem aliter statuo, quamquam de his gentibus earumque linguis certi quid statuere vix licebit: ipse septenarius et interpretum et linguarum numerus, per orientem tam frequens tamque insignis (cf. nott. ad I, 98), advertere nos potest apteque Hansen p. 156 ex J. de Hammer. (Goldne Horde etc. p. 145) affert Mongolorum principum morem, qui *septem* primariis regni linguis decreta sua edi voluerunt. Id unum ex Herodoti verbis certo colligi posse quivis concedet, valde diversae originis ac stirpis eas fuisse gentes, quae communi Scytharum appellatione in hac singularum gentium enarratione comprehenduntur, sive

μὲν δὴ τούτων γινώσκεται. τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε
οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὔρεά τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει
ἄβατα, καὶ οὐδείς σφεα ὑπερβαίνει. οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέ- 292
γουσι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκέειν τὰ οὔρεα αἰγίποδας
ἄνδρας, ὑπερβάντι δὲ τούτους, ἄλλους ἀνθρώπους, οἳ τὴν ἑξά-

ad Aricam sive Mongolicam Turcicamque sive Fennicam sive Slavicam sive ad aliam quampiam illas retuleris: quarum nationum linguas admodum diversas esse nemo nescit.

Cap. XXV.

οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι] Plane eodem modo loquitur IV, 16. V, 9, ubi vid. nott. coll. I, 57. Pro *τουτέων* et hoc capite et cap. 24 init. 25 fin. 27 init. 31 cum Gaisf. et Matth. dedi *τούτων*. Ad *γινώσκεται* ex antecedentibus suppl. *ἡ χώρη*.

οὔρεά τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει] Particulam *τε*, quae vulgo abest, e duobus libris cum Gaisf. et recentt. edd. inserui. Ad *ἀποτάμνει* suppleri potest *αὐτοὺς* s. *τὴν χώραν*, ita ut montes illi *dissecare* s. *disterminare* terram viamque praecludere dicantur. Cf. I, 72. Indicari autem h. l. montes *Altai*, ut nunc vocantur, Siberiam a meridie terminantes, optime monuit Heeren. Ideen I, 2. pag. 284, itemque Gatterer. in Commentt. societ. Gotting. XIV. p. 7. Nec aliter Voelcker: Myth. Geogr. p. 191, Humboldt: Asie centrale p. 399.

οἰκέειν τὰ οὔρεα αἰγίποδας ἄνδρας] Similia portenta, notante Wesseling., refert Strabo I. p. 43 s. 73. Quae Herodotus pro fictitiis nec ulla fide dignis habere videtur, in iis veri quid latere cum putarent viri docti nostrae aetatis, hoc ipsum quale esset, studiosius investigarunt. Atque iam De Guignes (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 557 seq.) hîc agi statuit de gente, quae a pernicitate, qua insignis fuerit, hoc nomen *Aegipodum* tulerit et in montibus a Sinae ac Tartariae septentrione sedes suas habuerit. Quocum convenit quodammodo Larcheri opinio, *capripedes homines* figurate hîc eos dici statuentis, qui caprarum ad instar montes praeruptos saxaque conscendant. Gatterer l. l. p. 8 *capripedes* fuisse contendit grallatorum genus quoddam, qui quo securius per ardua et abrupta montium ambulare possent, ferramentis vel lignis etiam hirsutas pelles adaptaverint; ut adeo parum absimiles fuerint Caucasi accolis, de quibus vid. Strabo XI. p. 506 s. p. 772 B. Quin *ovium genus*, quod *Argali* vocant („Steinschafe"), num hîc intelligi possit, quaerit Mannert. IV. p. 113. Kolsterum (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. XIII. p. 44) si sequimur, homines significari putabimus braccis e caprarum pelle confectis indutos iisque valde strictis et singulos pedum artus exprimentibus. Mihi satius videtur cum Heerenio Ideen etc. I, 2. pag. 284 talia referre ad fabulas, quae de ultimis Asiae mediae et septentrionalis ac sigillatim Siberiae regionibus incolisve ferebantur ac per Graeciam spargebantur. Ad Siberiam haec quoque referenda censent Maltebrun. Annall. d. Voyag. II. pag. 373 et Wheeler: Geography of Herodot. p. 197. Confer etiam programma Berolini editum anno 1834 a viro docto A. Erman: Fragmens sur l'Hérodote et la Sibérie.

ὑπερβάντι δὲ τούτους] De participii structura conf. I, 51 ibique nott.

ἄλλους ἀνθρώπους, οἳ τὴν ἑξάμηνον καθεύδουσι] i. e. *qui sex per menses dormiunt*. Ubi vulgo supplent *περίοδον* [vel potius *ὥραν*]. Conf. Lamb. Bos. De ellipss. Gr. p. 382 coll. pag. 545. Intactum reliqui *καθεύδουσι* cum Dindorfio; Bredov. pag. 93 et hoc loco et II, 95 *κατεύδουσι* scribi iubet eumque secutus est Dietsch. Spectat huc Eustath. ad Dionys. Perieget. 581. Ad argumentum loci recte ita scribit Gatterer l. l.: „hoc nemini hodie incredi-

μηνον καθεύδουσι. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέκομαι ἀρχήν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον· τὸ μέν τοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ

bile poterit esse, qui, qualis sit Lapponum nostorum vitae ratio, haud ignoraverit.“ Ac veri quid hac in fabula vere Siberica subesse bene vidit Heeren. l. l. pag. 284. 307 coll. Mannert. IV. p. 118, Bredov. Specim. Uranolog. pag. XVI et Rennel. p. 443, Hansen l. l. pag. 53, Kolster. l. l. p. 44, Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. pag. 70. Ubi enim tempore hiberno omnis quasi natura dormire videtur, quid mirum, ipsos homines sex mensium spatio parietibus inclusos et continua fere noctis caligine, non nisi lunae sive aurorae borealis luce subinde collustratae, pressos dormientes dici sex per menses? Quae cum ita sint, de Siberiae incolis haec intelligenda esse, recte statuit Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 191. — In seqq. ἀρχὴν valet *omnino*, *prorsus*, ut I, 86, ubi vid. nott., III, 16. Articulum τὴν vulgo praemissum abieci cum Dindorfio, duorum codd. auctoritate et reliquorum fere omnium Herodoti locorum consensu commotus: vid. potissimum IV, 28. 29 et V, 106. Additur articulus V, 57: sed huius loci ratio alia mihi esse videtur.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ — Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον] i. e. „*sed eam regionem, quae ab oriente calvorum hominum sita est, satis certo accepimus ab Issedonibus incoli.*“ ἀτρεκέως cum Schweigh. et Gaisf. inserui, cum a pluribus libris abesset. Neque recepit Matthiae, cum sane facile oriatur suspicio, ex iis verbis, quae capitis initio leguntur (οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι), vocem huc intrusam esse. In seqq. αὐτῶν τούτων cum Gaisf. et Matth. scripsi pro αὐτέων τουτέων. *Issedones* commemorantur I, 201 (ubi vid. nott.). IV, 13. 26 itemque apud Ptolem. VI, 15, 16, qui tres huius nominis gentes distinguit, et apud Pompon. Mel. II, 1, 15. 85, ubi *Essedones* vocantur. Ex Hecataeo Milesio *Issedones*, Scythiae gentem, affert Stephan. Byzant. s. v. (p. 92 fragmm. Hecat. ed. Klausen.), Alcmanem laudans, qui Ἀσσεδόνας dixerit, aliamque vocis scripturam, quae inveniatur, per ε commemorans. Idem Stephanus s. v. Ὑπερβόρεοι Damasten excitat rerum scriptorem, qui ἄνω Σκυθῶν Ἰσσηδόνας οἰκεῖν, τούτων δ' ἀνωτέρω Ἀριμάσπους κ. τ. λ. retulit. Reliquos veterum locos de Issedonibus attulit Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 569 seq. *Calmuccis* hanc gentem accenseri a Rennelio, supra ad I, 201 diximus. Quae eadem etiam Gattereri videtur sententia, pluribus exposita in Comment. Soc. Gott. XIV. p. 11 sq., coll. apud Billerbeck. Difficill. Asiae pag. 28, ubi Issedonum sedes in terra a *Karakalpakis* habitata collocat. In interioribus Mongoliae magnae tractibus, ubi nunc terra *Soongarey*, Issedones ponit Heeren. Ideen I, 2. pag. 286, ad Sericam veterem usque porrectos, cuius incolae et ipsi ad Issedonum stirpem pertinuerint. Ac dudum antea De Guignes l. l. pag. 559—561 loca ab occidente Sinae, quae nunc ad Buchariam parvam referantur, intra Massagetas et Sericam terram sive Sinam Issedones tenuisse statuerat. Mannert. IV. pag. 112 prope amnem magnum Syr, qui in lacum Aral se effundit, Issedones habitasse vult, quos ab oriente maris Caspii lacusque Aral quaerendos esse auctor quoque est Voelcker. Myth. Geograph. I. pag. 192. Ab oriente fluvii Ilchim in desertis, in quibus nunc Kirgisi mediae tribus vagantur, Issedones habitasse suspicatur A. de Humboldt: Asie centrale I. p. 402 seq. 404. Reichardt. l. l. pag. 16 Issedonum sedes fuisse arbitratur ad fluvium *Iset*, qui gubernii Permensis partem perfluens fluvio Tobol iungitur, cuius ad ripas oppidum *Isetskoi Ostrog*, pagusque *Iseticus*, quae nomina ad Issedonum appellationem

γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ
26 ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων. Νόμοισι δὲ Ἰεσσηδόνες τοιοισίδε
λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὰν ἀνδρὶ ἀποθάνῃ πατήρ, οἱ προσή-
κοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα· καὶ ἔπειτα ταῦτα θύ-
σαντες καὶ καταταμόντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν
τοῦ δεκομένου τεθνεῶτα γονέα· ἀναμίξαντες δὲ πάντα τὰ
κρέα δαῖτα προτιθέαται. τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλώσαν-

spectare opinatur. Neque aliter Eichwald Alte Geogr. d. Casp. Meeres. pag. 264 Issedones ad fluvium Iset (de quo fluvio fertiles campos et gratos permeante cf. F. Mueller: Der Ugrische Volksstamm I. p. 83 seq.) habitasse indeque nomen quoque accepisse putat, quaerendos illos quidem in ea gente, cui nunc nomen Wogulen, quae gens una cum Baschkiris in his tractibus hodieque sedes suas habere dicitur; vid. F. Mueller l. l. pag. 140 seq. et 162 seqq. 181. Quod certe longe probabilius videtur, quam sedes huius gentis magis meridiem versus constituere prope lacum Aral, ut fecit Halling (Wien. Jahrb. LXIII. p. 179 coll. Deutsche Geschichte I. p. 67), qui etiam alia vel magis absona de hac gente eiusque nomine attulit (Wien. Jahrb. LIX. p. 257); quibus add. Wahl., qui appellationem *Issedonum* sive *Essedonum* (cf. Lucan. III, 280) ab *esseda* s. *essedo*, quod plaustrorum est genus, derivat (Erdbeschr. von Ostind. pag. 490), cum tentoria sua haec gens secum in plaustris vexerit, ea loca occupans, quae a Serica antiqua infra meridionalis montis Altai tractus ad lacum Maeoticum usque porrigantur. — Ad verba εἰ μὴ ὅσα ex antecedentibus suppl. γινώσκεται: *nisi quae cognoscuntur ipsis his* (Issedonibus) *narrantibus* s. *auctoribus*. Paulo ante βορέην scripsi pro βορῆν; vid. II, 148.

Cap. XXVI.

τοιοισίδε λέγονται] Ita dedi cum Gaisf. Cf. II, 37. III, 99, ubi vid. nott. Mox cum recentt. edd. recepimus ἀποθάνῃ pro ἀποθάνοι, quod hîc ferri posse negamus. ἀνδρὶ idem fere valet atque τινί; cf. nott. ad VIII, 74. ὁ δεκόμενος est is ipse, cuius pater mortuus est, quique cognatos ad epulas recipit. Sic δέκεσθαι de hospite alios excipiente I, 126, ubi vid. nott.

δαῖτα προτιθέαται] Vulgo προτίθενται; Florentinus suggessit προτιθέαται, quod recentt. edd. iure receperunt. Vid. I, 133 ibique nott. Ad ipsam rem quod attinet, similia quaedam de Padaeis, gente Indica, referuntur III, 99 et de Massagetis I, 216, ubi vid. nott. Ac saeculo decimo atque tertio barbara consuetudo propinquorum corpora devorandi apud Tibetanos viguisse fertur; vid. Meiners. in Comm. Societ. Gott. XIII. p. 72. not. c. Quin etiamnum ab insulae Sumatrae incolis, quos vocant *Battas*, idem fieri testatur Heeren. Ideen I, 2. p. 285. Ad fabulas haec relegare qui contendit Rennel. p. 440, ipse admonuit, eum morem, quo affines senescentes interficiant, in Bengalia aliisque Asiae partibus adhuc obtinere.

τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ — καταχρυσοῦσι] i. e. *caput vero depilatum expurgatumque inaurant, eoque utuntur tanquam sacro* (s. donario diis consecrato), *quando annua sacrificia peragunt*. Pro καταχρυσοῦσι alii ἀποχρυσοῦσι, quod idem apud Artemidor. Oneir. I, 52 invenitur, teste Wesselingio, qui praeterea laudat Herod. II, 130 coll. IV, 65, ubi pro περιχρυσώσας alii libri καταχρυσώσας. Ad ipsum loci argumentum facit Pompon. Mela II, 1, 87: „Esseddones funera parentum laeti et victimis ac festo coitu familiarium celebrant. Corpora ipsa laniata et caesis pecorum visceribus immista

τες καὶ ἐκκαθήραντες καταχρυσοῦσι, καὶ ἔπειτα ἅτε ἀγάλματι χρέωνται, θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέοντες. παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιέει, κατάπερ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια.

epulando consumunt. Capita ubi fabri expolivere, auro vincta pro poculis gerunt. Haec sunt apud ipsos pietatis ultima officia." Et cf. ibid. II, 1, 128. Atque ipse Herodotus IV, 65 enarrat, Scythas hostium interfectorum aut inimicorum craniis uti tanquam poculis. Quem Scytharum morem attigit Plato in Euthyd. p. 299 E. s p. 395 ed. Heind. Alios aliarum gentium ritus consimiles indicavit Tzschucke ad Mel. nott. exegg. pag. 57 Vol. III. P. II. Strabo VII. p. 238 s. 458 A. pag. 306 B. s. 460 B. Addit Valcken. Livii locum XXIII, 24 de Gallis Boiis ea narrantis, quae cum Issedonum more, quem Herodotus memoriae prodidit, conveniunt. Tu conf. Sil. Ital. XIII, 482 seqq. Quin teste Paulo Diacono II, 14 Alboinus, Longobardorum rex, e capite Kunimundi, regis Gepidarum ab ipso caesi, poculum parari iussit, e quo Rosamunda, uxor sua eademque Kunimundi filia, biberet. Vid. Gibbon: Geschichte d. Verf. u. Untergangs d. roem. Reichs Vol. X. cap. 45. pag. 357 vers. germanic. Crudelissimi moris alia aliunde exempla proferre dicitur Mascow II. p. 176.

ἅτε ἀγάλματι χρέωνται] ἅτε a duobus libris abest, sine ullo sensus detrimento. Eadem varietas IV, 28. χρέωνται aeque atque ἔπειτα haud mutavi ob librorum consensum; recentt. edd. χρέονται et ἔπειτεν. — ἄγαλμα Schweigh. in Latina interpretatione reddiderat: *vas sacrum;* in Lex. Herod. s. v. reponi vult: *ornamentum, quo gloriantur.* Nec aliter Tzschuck. ad Mel. II, 1 nott. exegg. pag. 48 seq. 57 ἄγαλμα omnino id esse putat, quo quis delectatur, indeque hoc loco de *poculo* accipiendum. At optime monuit Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. pag. 6 seq., crebro dici hoc vocabulum de *donariis numini alicui consecratis* indeque de *simulacris deorum.* Unde quid hoc loco sibi velit vocula, vix cuiquam obscurum esse poterit, recteque observat Is. Voss. (cui adstipulatur Italus Herodoti interpres) ad Melae l. l., Herodoti verba ita accipienda esse, ut Essedones capita parentum suorum deaurata in sacello aut larario collocarint iisque tanquam simulacris honores annuos exhibuerint: quod idem in Panebis, Libyae populo, enarrat Damascenus, teste eodem Vossio. Atque Rennel. l. l. pag. 440 se vidisse scribit crania ad poculorum formam efficta, e templis sacrisque locis in Butan subducta. — In seqq. ἐπετείους e Sancrofti libro atque Aldina retinui pro ἐπετέους. Cf. III, 89.

τὰ γενέσια] scilic. ἐπιτελέουσι. In Bekker. Anecdd. I. pag. 86, 18 invenio: γενέθλιον ἡμέραν ἀξιοῦσιν ἀεὶ λέγειν, οὐ γενέθλια, οὐδὲ γενέσια. Εὐριπίδης Ἴωνι, Ἡρόδοτος τετάρτῳ. Celebrantur τὰ γενέσια teste Ammon. pag. 35 ἐπὶ τῶν τεθνηκότων, ἐν ᾗ ἕκαστος ἡμέρᾳ τετελεύτηκε, ubi conf. Valcken. nott. Neque aliter praecipiunt Hesychius s. v. I. p. 815. Pollux Onom. III, 102. Bekker. Anecdd. pag. 231. Quos si sequimur, intelligenda erunt sacra in defunctorum honorem memoriamque quotannis instituta ipso mortis die redeunte: neque tum τὰ γενέσια admodum differunt ab iis sacris, quae dicuntur νεκύσια. Aliter tamen Suidas: γενέσια. ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεχθέντος μνήμη, et Grammaticus apud Lobeck. ad Phrynich. p. 104: γενέθλια ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεχθέντος ἑορτή, γενέσια ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεχθέντος μνήμη; ubi quod vir doctus in Pauly Realencyclop. III. p. 542 legi vult τεκόντος pro τεχθέντος, de eo valde dubito. Utut igitur statuis, τὰ γενέσια, quae hoc Herodoti loco commemorantur, indicant *festa natalitia,* quae mortuorum memoriae dicata in ipsis eorum diebus aguntur nata-

ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι· ἰσοκρατέες δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

27 Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατύπερθε, Ἰσσηδόνες εἰσὶ οἱ λέγοντες τοὺς μουνοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρῦπας εἶναι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι, παρὰ δὲ Σκυθέων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς·

libus: cum quibus natales martyrum apud veteres Christianos comparat Kuhn. ad Polluc. l. l. Vid. Becker. in Charicl. III. p. 120 ed. sec. C. Fr. Hermann. Gottesdienstl. Alterthüm. §. 48. not. 11. Privatalterth. §. 31. not. 24. Idem in Praefat. ad Platon. T. V. p. XIII: „γενέσια memoriam potius nativitatis spectant, sive ea vivo, ut Alcib. p. 121 C, sive mortuo homine colatur.“ Tu vid. Eichstadt. Opuscc. oratt. pag. 297 seq. F. G. Schoene: De veterum nataliciis solemnibus. Halberstadt. 1832, et quae alia excitavit C. Fr. Hermann l. l. *Cr.* conferri vult Adnot. in Porphyr. de Vita Plotini II et in Plotin. ipsum III, 5. 2 et VI, 9. 9.

ἄλλως δὲ δίκαιοι] Heeren. Ideen I, 2. pag. 313 hoc ita intelligit, ut gens fuerit culta minimeque rudis ac peregrinis hominibus mercaturae causa illuc delatis infesta. Ad mercaturam, cui faveant, refert Voelcker: Mythische Geogr. I. pag. 191.

Cap. XXVII.

τοὺς μουνοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρῦπας εἶναι] Articulum τοὺς cum Schweigh. et Gaisf. e duobus codd. inserui, quos eosdem etiam sequitur Dindorf. Ad vulgatam lectionem, a qua abest articulus, rediit Dietsch. De voce μουνόφθαλμος plura attulit Spanhem. ad Callimach. H. in Dian. 53. Quod sequitur νενομίκαμεν, vulgo reddunt: *accepimus*. Malim equidem verba Graeca (παρὰ δὲ Σκυθέων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν) sic interpretari: *a Scythis vero accepta* (de hominibus unoculis et de gryphibus auri custodibus) *nos, caeteri homines*, (sic se habere) *vulgo existimamus*. Conf. IV, 59. 94. III, 38. De *Gryphis* diximus in Excursu ad III, 116.

Ἀριμασπούς] Gryphos una cum Arimaspis praeter Herodotum (et h. l. et III, 116) memorat Aeschylus Prometh. 809 seqq.

ὀξυστόμους γὰρ Ζηνὸς ἀκραγεῖς κύνας
Γρῦπας φύλαξαι, τόν τε μουνῶπα στρατὸν
Ἀριμασπὸν ἱπποβάμον', οἳ χρυσόρρυτον
οἰκοῦσιν ἀμφὶ νᾶμα, Πλούτωνος πόρον.

Quae ipsa ex Aristeae carmine (de quo vid. nott. ad IV, 13) fluxisse contendit Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 184. Confert autem Stanleius ad Aeschyli locum et Tzetz. Chil. VII. hist. 144 et Gellium N. A. IX, 4, quibus addit Valcken. Philostrat. De vitt. Sophist. II, 9. §. 3. pag. 584 ed. Olear. Attigit quoque Mela II, 1, 15; qui postquam de Gryphis aurum custodientibus locutus est, hunc in modum pergit: „Hominum primi sunt Scythae, Scytharumque, queis singuli oculi esse dicuntur, *Arimaspi*.“ Add. Plin. IV (12), 26. Utrumque, et Aeschylum et Herodotum, respexit Eustath. ad Dionys. Perieget. 31 plura disputans, in quibus etiam haec: — Ἀριμασποί, καθὰ καὶ Ἡροδότῳ δοκεῖ, ἐκ τοῦ τοιούτου πάθους καλοῦνται, ὡς οἷον εἰπεῖν μονόφθαλμοι· ἀρὶ μὲν γὰρ τὸ ἓν Σκυθιστί, μασπὸς δὲ ὁ ὀφθαλμός· ἱστορεῖ δὲ Ἡρόδοτος καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρῦπας ἀνωτέρω τῶν Ἀριμασπῶν οἰκεῖν κ. τ. λ.; e quibus ipsa Herodoti verba mutanda esse voluerat Hartung.

ἄριμα γὰρ ἓν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

Thes. Critt. II. pag. 636. Cui nemo editorum obsecutus est. Nam in Scytharum dialectis *spu* significare *oculum*, et *arim unus* monemur. Vid. Wachter. in Praefat. Glossar. Germ. §. XIII. Nec magis mihi innotescunt interpolationis vestigia, quae in his ipsis verbis ab Hartungio tentatis: ἄριμα γὰρ ἓν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμὸν aperta esse ait Gatterer. in Comment. societ. Gott. XIV. pag. 9. Ipsa Herodoti interpretatio num iusta ac proba sit, vix dixeris: reiecit eam prorsus Zeuss (Die Deutschen u. ihre Nachbarst. pag. 299) Arimaspos ad Persarum linguam potius revocans, in qua haud raro *Ari* et *Asp* in gentium aut virorum singulorum nominibus occurrunt: de quo etiam cogitavit Halling. (Wien. Jahrbb. LXIII. pag. 189 seq. coll. 165 seq. 171 seq. Deutsche Gesch. I. p. 128, qui alia mira de Arimaspis comminiscitur) itemque Oppert. (Archiv. des Miss. scientifiq. V, 5. pag. 190), qui ad alterum genus cuneatae scripturae hanc vocem refert: *gharimmus*, cum *ghar* valeat *unum*. Nolo plura proferre in tali re, quae ad liquidum perduci vix poterit, proboque Hansen. l. l. pag. 92 seq. 162. cautius de his statuentem.

Ipsam Arimasporum gentem haud pauci veterum scriptorum commemorant, quorum locos suppeditabit Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. III, 2. p. 406 seqq., eos quoque adiiciens scriptores, qui recentiore aetate de hac gente disputaverunt, ac singula, quae a veteribus traduntur, accurate exhibens: omnem vero hanc famam de Arimaspis per Aristeam potissimum excultam et propagatam videri idem admonuit vir doctus. Qui post Herodotum Arimasporum aliquo modo mentionem faciunt, plerique habent gentem Scythicam in septentrionalibus Asiae regionibus habitantem, eosque etiam haud raro cum Hyperboreis coniungunt: unde Stephanus Byzant. Ἀριμασποί· ἔθνος Ὑπερβορέων. Ipsas sedes gentis accuratius non indicant: quas, modo vera sit gens verique quid in hac tota fabula subsit, ad radices boreales montis Altai, ubi magna provenit auri aliorumque metallorum copia, quaerendas esse, recte statuere mihi videntur A. de Humboldt: Asie centrale I. p. 402 seq. et Ritter: Erdkunde III. p. 336 seq.: quamquam in iis, quae de Arimaspis traduntur, id quoque respiciendum videtur, quod in fabula de Gryphis tenendum esse in Excursu ad III, 116 monuimus, quandoquidem Gryphi et Arimaspi coniuncti in his commemorantur. Itaque ad auri copiam in his regionibus Asiae borealibus circa montem Altai provenientem, sed summis laboribus ac difficultatibus adeoque ipsis periculis tollendam ea quoque spectare credam, quae de Arimaspis traduntur mira ad caeteros homines ab his regionibus et ab auri thesauris tollendis arcendos efficta: sive veram gentem habeas Arimaspos, quod ipse credere malim, sive prorsus fictam. Conf. Humboldt. l. l. et Boettiger: De Arimaspis, quos etiam cum Graecorum Cyclopibus unoculis comparat, in: Kleine Schriften I. pag. 171 seq. His addere licet alia quaedam virorum doctorum, qui in sedibus gentis investigandis desudarunt, commenta. Inter quos De Guignes (Mem. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. pag. 562), ut inde ordiar, *Arimaspos* Sinensibus vult cognitos fuisse sub nomine *Hiong-nou*, qui a septentrione Sinae orientalis habitarint inde a fluvio Irtisch Calmuccorum in terra usque ad fines Tartariae orientales, unde secundo ante Chr. n. saeculo in terras proximas incursiones fecerint ipsamque Sinam terrore impleverint. Quo vel magis a vero aberrasse putandus est Reichard. l. l. p. 17, qui *Arimasporum* nomen adhuc servari contendit in oppido *Aramaschews kaia* gubernii Permensis. Rennel. pag. 437 circa Indi fontes ad montem Altai, qui ipse ab auri copia traxerit nomen, cum *Alta* apud Calmuccos Mongolosque denotet *aurum*, gentes habitasse su-

28 Δυσχείμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρη οὕτω δή

spicatur, quarum nomen cum indicarit *unoculos*, Arimaspos inde Gryphosque confictos esse arbitratur. Ad quam sententiam accedunt, quae de Arimaspis disseruit Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 193 seq. Aliam appellationis causam comminiscitur Wahl. (Ostind. pag. 490), qui Arimaspos supra Essedones collocat iisque proximos tenuisse statuit meridionales montis Altai tractus. Nam gentem nomadicam inde *unoculam* dici arbitratur, quod contra frigus capitis tegmine usa sit tali, quod uno tantum foramine videndi causa fuerit instructum, vel quod arcuum tractandorum peritissima gens in iaculando, ut fit, unum oculum occludere solita sit. Ac denique Ritterus (Vorhalle pag. 282 seq. 305) Arimaspos, Issedones, Massagetas ad meridionalem Oxi ripam in antiqua Bactria habitasse ponens ipsos *Arimaspos* pro una tribu Medorum Cadusiorumve nobili habet, eaque bellica, cum Issedones atque Hyperborei plane diversi pacisque et artium pacis amantissimi fuerint; indeque etiam eos componit cum *Maspiis*, de quibus Noster I, 125. In regionibus propius ad montem Ural sitis Arimaspos quaesiverunt Erman et Eichwald, quorum locos in Excursu ad III, 116 attuli: *unoculos* Arimaspos dici putat Eichwald maiores Wogulorum s. Calmuccorum, qui parvis et acutis oculis ita utuntur, ut unum tantum oculum habere videri queant: quae non magis probem quam si quis cum Boettigero l. l. ex more gentium talium, quae frontem et vultum variis figuris s. coloribus inducere solent, haec explicare velit. Propius haud scio an conveniat, quod Ritter. l. l. II. p. 507 affert de Mongolorum principe, qui nomen accepit ab uno oculo, quem in medio fronte habebat quoque in longum latumque prospiciens optime utebatur. Ac denique in Arimasporum fabula, quae Graeca ex parte certe est, de Cyclopibus quoque Graecorum cogitari posse nemo non videt. Quantum vero fabula haec de Arimaspis ad mediam usque aetatem fuerit propagata, vel inde colligas, quod nec Germanis eorumque poëtis medio aevo incogniti fuerunt *Arimaspi*; vid. Massmann: Kaiserchronik III. p. 317.

Cap. XXVIII.

Δυσχείμερος δὲ αὕτη κ. τ. λ.] Vocem δυσχείμερος de *rigida hieme* iam Homerus adhibuit (Ili. II, 750. XVI, 234) de Dodona. De Thracia adhibuit Apollon. Rhod. I, 213. Totum hunc Nostri locum affert Waardenburg De nativ. simplicit. Herodot. p. 149 seq.: quippe quo insigniter probetur illa Herodoteae orationis simplicitas, quae naturae valde conveniat. Quae Herodotus de nimio frigore hisce in regionibus perscribit, ea modum nimis excedere vult Rennel. pag. 443, parum ille memor eorum, quae Herodoteis consimilia tradunt Strabo VII, 3. p. 307 s. 472 A. atque Ovidius, in Ponti Euxini ora diutius commoratus, Ex Pont. I, 3, 37. III, 1, 15. IV, 9, 84 seq. Cfr. Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 96, ubi adeo haec leguntur de Scythia: „— ὥστε τὸν μὲν χειμῶνα αἰεὶ εἶναι, τὸ δὲ θέρος ὀλίγας ἡμέρας καὶ ταύτας μὴ λίην." Ac recte monere videtur Heeren. I, 2. p. 297, antiquitus maius videri fuisse in his regionibus per hiemem frigus, quam adhuc esse dicitur; ut pellibus sane maxime indiguerint incolae, eâ, quam supra diximus, viâ (ad IV, 24) acquirendis. Mannert. IV. p. 71 quae hic de nimio frigore produntur, inde repetit, quod Herodotus regios Scythas multo magis septentrionem versus sibi cogitaverit. Ad Heerenii sententiam de aëris temperie nunc nonnihil mutata accedunt ea quoque, quae de his disputavit Eichwald l. l. pag. 371 coll. Brandstaeter. l. l. pag. 43, licet vel nostra aetate subinde maximum fiat frigus in his regionibus: quod, alia ut taceam, testatur Clarke: Travels I. p. 643. summamque aëris et

τί ἐστι, ἔνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἀφόρητος οἷος γίνεται κρυμός, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις, πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν. ἡ δὲ θάλασσα πήγνυται,
293 καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος· καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἁμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδούς. οὕτω μὲν δὴ

coeli intemperiem expertos esse eos, qui nostrâ memoriâ in iisdem regionibus militarunt, nemo nescit. Quae aëris intemperies num nostra aetate mutata sit an eadem manserit atque antiquis temporibus, id quidem nunc non disceptabo: quamquam nullam mutationem factam esse contendit Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 12. pag. 443. Herodoto autem, qui e mitiori Ionum coelo profectus in has regiones pervenerat, longe frigidiorem videri potuisse hanc ipsam terram, in qua adhuc per magnam anni partem pellibus induti vitam degunt, recte admonuit Hansen. l. l. pag. 57. Alia, quae per aestatem nunc maximum calorem in his regionibus obtinere testantur, attulit Kolster. l. l. XII. p. 592 seq. 629 seq. Conferas etiam Neumann. l. l. p. 48 seq. — Ad οὕτω δή τι conf. nott. ad III, 120 et III, 12.

ἔνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ κ. τ. λ.] Respicit haec Eustath. ad Dionys. Perieg. 669. Ad verba *ἀφόρητος οἷος* Matth. Gr. Gr. (§. 445, 6, b.) apte attulit Platonis locum in Charmid. p. 155 C. *ἀνέβλεψέ μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμήχανόν τι οἷον.* Indicatur enim gelu *intolerabile*, quale vix cogitari aut tolerari potest: adeo ut hoc gelu saeviente aquâ effusâ lutum efficere nequeas (cum aqua statim in glaciem constringatur), sed ignem accendas necesse sit (ne scil. aqua congelet). Simili modo *ὅσος* adhibetur IV, 194, ubi vid. nott.

ἡ δὲ θάλασσα πήγνυται] Consimilia, quae interpretes attulerunt, leguntur apud Virgil. Georg. III, 360. Ovid. Ex Pont. IV, 9, 84. [III, 1, 15.] Pompon. Mel. I, 19, 140. Senec. Herc. Fur. 530. Strab. l. l. coll. Diodor. Sic. III, 33 et V, 25. Quamquam veteribus iam mirum esse visum, quod h. l. tradit Noster, testantur Tauri philosophi verba apud Gellium N. Att. XVII, 8: „tametsi Herodotus", inquit, „historiae scriptor, contra omnium ferme, qui haec quaesiverunt, opinionem scribit, mare Bosporicum, quod Cimmerium appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi et consistere." Quae eadem ferme repetiit Macrob. Sat. VII, 12, 31. In hisce antiquitatis testimoniis, quae ad Herodoti verba de mari hoc congelato et de Bosporo Cimmerio toto gelu constricto comprobanda satis valent, nunc subsisto: alia posterorum temporum testimonia per singulos annos, quibus talia vel in Ponto Euxino eiusque partibus vel in fluviis in Pontum irruentibus acciderint, usque ad nostram aetatem accurate persecutus est omnemque hanc quaestionem pertractavit Tchihatcheff: Asie mineure II. pag. 66—107, in causas simul inquirens, unde hoc effectum sit. Quae omnia Herodotum vera retulisse egregie comprobant.

οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι] Cf. nott. ad IV, 3. Duo libri *τάφρης*. De quo vid. nott. ad IV, 201. — Pro *στρατεύονται* Valckenario in mentem venit *ἁμαξεύονται* vel *ἱππεύονται*, Toupio Emendd. in Suid. III. pag. 443 Lips. *στραγγεύονται* (i. e. *super glaciem otiantur)*, quod ipsum arrisit Larchero. Nec tamen ulla opus emendatione, cum de hostili hîc agi excursione verba seqq. *τὰς ἁμάξας ἐπελαύνουσι* satis doceant.

ἐς τοὺς Σινδούς] Pro *Ἰνδοὺς*, quod omnes libri scripti praebent, reposui cum edd. *Σινδοὺς* ex Holstenii emendatione ad Steph. Byzant. (qui pag. 670 Berk. *Σινδοί, ἀπὸ μεσημβρίας τῆς Μαιώτιδος λίμνης· ἔνιοι δὲ καὶ τὸ Σινδικὸν γένος φασὶν εἶναι τῶν Μαιωτῶν ἀπό-*

τοὺς ὀκτὼ μῆνας διατελέει χειμὼν ἐών, τοὺς δ' ἐπιλοίπους τέσσερας ψύχεα αὐτόθι ἐστί. Κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλοισι χωρίοισι γινομέ-

σπασμα) coll. Is. Voss. ad Scylac. Peripl. §. 72. p. 450. T. I ed. Gail. probantibus Wesselingio in Dissertat. Herodot. XI. p. 179 et Ukerto Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 494 seqq., qui omnia fere huc spectantia attulit ipsumque numum et inscriptionem, qua satis superque probatur haec emendatio, quae aeque etiam spectat ad IV, 86, ubi pro Ἰνδικῆς, quod omnes libri scripti afferunt, rescripsi Σινδικῆς. Recte enim Plinius H. N. IV, (12) 26: „regio Scythica *Sendica* nominatur." Mela I, 19, 112: „*Sindos* in *Sindonum* ab ipsis terrarum cultoribus condita est." Unde „*Sindi* ignobiles" apud Ammian. Marcell. XXII, 8. Quos eosdem *Sindos Sindicamque* regionem norunt Strabo XI, 2. p. 492 s. 753 C. p. 495 s. 757 C. 758 A. p. 496 s. 759 C., ubi *Sindiacus* portus s. *Sindicus*, quem etiam commemorant auctor Peripli alterius Ponti Euxini §. 2. pag. 2 Huds. pag. 207. T. III Gail., Scylax Peripl. §. 72. p. 32 Huds. pag. 285 Gail. T. I, Scymn. Chii Descript. orb. 888, Dionys. Perieg. 681 ibique Eustathius, Geograph. Ravenn. V, 10. p. 266, Nicol. Damasc. p. 160 ed. Orelli, cuius conf. nott. in Supplemm. p. 84, alii. Quae cum ita sint, lectionis iure dudum proscriptae patrocinium post Kannegiesser. in Alterthumswissensch. p. 147. 202 minime debebat suscipere Ritter. Vorhalle p. 157 seqq. Erdkunde II. p. 618 seqq., qui Ἰνδοὺς in Herodoto omnino mutandum negat, cum de *Indica* gente hîc agatur; quae ad colonias ex interiori India ad Caucasum Pontique Euxini oras usque prisco admodum aevo deductas pertinuisse putanda sit. Add. Eichwald: Alte Geographie d. Casp. Meeres pag. 353 seq. Quae mihi longius repetita videntur, cum dubium vix esse possit, *Sindorum* gentem ex iis, quae modo attulimus, testimoniis habitasse ea fere in regione, quae nunc a fluvio cognomine vocatur *Kuban*, ubi urbs *Anapa* ac regio *Sudschuk* (quo ipso in nomine *Sindicae* vestigia superesse vult Reichard. p. 36 l. l.). Cf., ne plura, Mannert. IV. pag. 106 seq. 329. Tzschucke ad Mel. l. l. Vol. III. P. I. p. 627 seqq. 630 nott. exegg. Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. II. pag. 99 et pag. 1000, ubi quod praefert Σίνδοι accentu retracto pro Σινδοί, equidem haud assentior. Atque eam gentem postea ulterius ad Europam progressam esse statuit Koeppen. (Nordgest. d. Pont. p. 62. 63), ut eo sane referantur, quos in Thracia novit Homerus Ili. I, 549, *Sintii* [de quibus tamen conferas Welckeri disput. in Aeschyl. Trilog. pag. 215 seqq.] itemque regio *Sintice* in Macedonia urbsque Σινδὸς ab Herodoto VII, 123 commemorata, ac denique Asiae minoris urbs *Sinda*. Postremo adiiciam ex A. G. Schlegel. Bibl. Indic. II, 3. pag. 304, ipsum fluvium *Indum* ab indigenis dici *Sindhum*, recteque Plinium H. N. VI, (23) 20 scribere: „Indus incolis *Sindus* appellatus."

Κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν κ. τ. λ.] Hiems, haec enim auctoris est mens, omnino diversa est ab ea hieme, qualis in aliis orbis terrarum partibus fieri solet. Ad vocem τοὺς τρόπους conf. I, 189. II, 108. Pro ἄλλοισι χωρίοισι ex uno Sancrofti libro recentt. edd. exhibuerunt ἄλλῃσι χώρῃσι, ut scilicet evitentur, quae auribus minus grata videri queant, sex vocabula in eandem syllabam desinentia: quamquam nec hoc loco, nec altero, qui legitur I, 60, tali κακοφωνίᾳ Graecos offensos esse existimat Lobeck. in Indic. praelectt. hiemm. 1831. Regimont. Maiorem difficultatem praebet structura insolens verbi κεχώρισται, quod cum genitivum plerumque habeat additum (v. c. I, 172. 140. II, 91), hoc loco cum dativo πᾶσι τοῖσι — χειμῶσι coniungitur: quare ab Herodoto scriptum fuisse

νοισι χειμῶσι· ἐν τῷ τὴν μὲν ὡραίην οὐκ ὕει λόγου ἄξιον οὐδὲν, τὸ δὲ θέρος ὕων οὐκ ἀνίει. βρονταί τε ἦμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρεος δὲ ἀμφιλαφέες· ἢν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὡς τέρας νενόμισται θωυμάζεσθαι. ὣς δὲ καὶ ἢν σεισμὸς γένηται, ἤν τε θέρεος ἤν τε χειμῶνος, ἐν τῇ Σκυθικῇ τέρας νενόμισται. ἵπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τοῦτον, ἡμίονοι δὲ καὶ ὄνοι οὐκ

πᾶσι τῶν ἐν ἀλλ. χ. γινομένων χειμώνων putat Herold Emendatt. Herodott. P. II. p. 15, dativum πᾶσι eo modo explicans, quo ἅπασι I, 1, ubi conf. nott. Qua quidem emendatione omnis utique structurae tollitur difficultas, nisi dativum quoque in tali structurae genere ab Herodoto adhiberi potuisse credas, in quo alii genitivum huic verbo adiungere solent. Verbis ἐν ἄλλοισι χωρίοισι Nostrum respicere ad Graeciam potissimum adeoque etiam ad Italiam inferiorem, in qua diutius ipse est commoratus, monere vix opus videtur.

ἐν τῷ τὴν μὲν ὡραίην οὐκ ὕει λόγου ἄξιον οὐδέν] Schweigh. τὴν ὡραίην de *solito* ac *statuto* pluviarum *tempore* intelligit, s. de ea anni tempestate, qua alibi vulgo imbres cadere solent. Itaque de *hiemali* potius *tempore* intelligendum, ut recte vidit Herold l. l. pag. 16. Alii, minus opinor recte, malunt haec de *verno tempore* accipere, quo alibi solent cadere imbres, quibus nives liquefiunt, Zephyris accedentibus. Ad ipsam locutionem τὴν ὡραίην, quae etiam invenitur in Demosthen. orat. III in Philipp. §. 48. p. 123 et in orat. contr. Dionysodor. §. 30. pag. 1292, quod vulgo supplent ὥρην, iure hoc displicet Schaefero ad Lambert. Bos. de Ellipss. L. Gr. pag. 577, cum certe nemo quisquam dixerit τὴν ὡραίην ὥρην, ideoque ὡραία in talibus παραγώγως dici existimat pro ὥρα.

ὕων οὐκ ἀνίει] De structura conf. II, 113. III, 117 ibique nott. De forma ἀνίει consul. I, 6. III, 109. IV, 125. — De voce ἀμφιλαφὴς diximus ad III, 114. Ad τῇ ἄλλῃ conf. II, 36 et nott. ad I, 1. Particula ἦμος (*quando*) uno tantum hoc loco utitur Herodotus itemque Hippocrates: Homerica enim est vox (vid. Iliad. I, 475 aliisque locis; cf. Nitzsch. ad Odyss. I. p. 272), quam inde tragici quoque assumpserunt. Plurima dabit Thesaur. Ling. Graec. IV. p. 177 ed. Dindorf.

ὡς τέρας νενόμισται θωυμάζεσθαι] In hisce equidem veterem lectionem, quam scripti libri afferebant, cum Schweigh. et Gaisf. restitui pro θωμάζεσθαι, quod Gaisf. induxerat, reponens θωυμάζεσθαι, monente Struvio in Spec. III. p. 7 seq., quo iam usi sumus in not. ad III, 148. Nec sane constans in his reperitur Gaisford., ut qui diphthongum reliquerit IV, 30. 53. 82. 85, sed immutaverit IV, 42. 111. 129, 199 et constanter in reliquis. Tu vid. nunc Bredov. pag. 142. Vulgata lectio ὡς τέρας θωυμάζεται, a Matthiaeo et Dindorf. servata, e Wesselingii fluxit editione. Quam nos restituimus librorum veterum lectionem, ea vix mendi suspicione caret; cum vox θωυμάζεσθαι male textui intrusa videatur. Post verba ὣς δὲ inserui cum recentt. edd. voculam καὶ vulgo omissam. In loci interpunctione variant, cum alii comma ante verba ἐν τῇ Σκυθικῇ, alii post haec verba ponant. — Terrae motus in Russia rarius accidere, in meridionalibus tamen regionibus subinde observari scribit Hansen. l. l. pag. 59. Apud Mongolos tonitrua, quae insolito tempore accidunt, pro malo haberi omine scribit Neumann: Die Hellen. im Skythenl. I. pag. 268.

ἀνέχονται ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἵπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἑστεῶτες
29 ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἡμίονοι ἀνέχονται. Δοκέει δέ
μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύειν κέρεα
αὐτόθι. μαρτυρέει δέ μοι τῇ γνώμῃ Ὁμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσείῃ,
ἔχον ὧδε·

Καὶ Λιβύην, ὅθι τ' ἄρνες ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι.

ὀρθῶς εἰρημένον, ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέ-
ρεα. ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχεσι ἢ οὐ φύει κέρεα τὰ κτήνεα
ἀρχὴν, ἢ φύοντα φύει μόγις. ἐνθαῦτα μέν νυν διὰ τὰ ψύχεα
30 γίνεται ταῦτα. Θωυμάζω δὲ (προσθήκας γάρ δή μοι ὁ λόγος ἐξ
ἀρχῆς ἐδίζητο), ὅτι ἐν τῇ Ἠλείῃ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνέαται γίνε- 291

ἀνέχονται ἀρχήν] Articulum *τὴν*, quem vulgo ponunt ante *ἀρχὴν*, cum Gaisf. meliorum librorum iussu delevi. Cf. IV, 29. III, 16. *Cr.* hîc citat Fischer. Ind. in Aeschin. Dialogg. s. v. *ἀνέχεσθαι* et Eustath. ad Odyss. XIX, 27. pag. 680, 12 Bas. Ad argumentum loci facit Plinius Hist. Nat. VIII, (68) 43 de asinis: „Ipsum animal frigoris maxime impatiens; ideo non generatur in Ponto, nec aequinoctio verno, ut caetera pecua, admittitur, sed solstitio.“ — Ad verbum *ἀποσφακελίζουσι* (*tabefiunt*) conf. nott. ad III, 66. Add. Coraës ad Hippocrat. De aër., aq. et locc. T. II. p. 185 seq.

CAP. XXIX.

τὸ κόλον] „Eustathius ait *κόλον* Ionum esse et *κυριολεκτεῖσθαι* de arietibus et bubus, cornibus defectis, ad Iliad. *π'* p. 1049, 17 s. 1062, 30. Opportune Hippocrates de Scytharum curribus: *τὰς δὲ ἁμάξας ἕλκουσι ζεύγεα — βοῶν κέρως ἄτερ· οὐ γὰρ ἔχουσι κέρατα ὑπὸ ψύχεος*, De aër., aq. et locc. pag. 291 [§. 93 Cor.]“ *Wesseling.* Respicit Herodotea idem Eustath. ad Odyss. pag. 1485, 10 s. 152, 35. Quae Strabo profert VII. p. 307 s. 471 C., ex Herodoteis fluxisse recte monet Valcken. Italus Herodoti interpres itemque Coraës ad Hippocr. l. recentioris peregrinatoris, Pallas, affert testimonium, hodieque per Tartariae regiones inveniri alias quoque bestias, cornubus carentes, v. c. capros, arietes.

μαρτυρέει δέ μοι τῇ γνώμῃ Ὁμήρου ἔπος] Retinui vulgatam, Medicei, Florentini, aliorum auctoritate firmatam. Nam pro *δέ μοι* reposuerant *δέ μου* et ante *Ὁμήρου* inseruerant *καὶ*, utrumque ex Aldina et Sancrofti libro. — Homeri versus, qui citatur, exstat in Odyss. IV, 85. Tu conf. nott. ad Herodot. II, 116.

ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι] Scholiastae Homerici interpretationem: *ταχέως κερατοφυοῦσι διὰ τὴν θερμότητα* cum Herodoto convenire monet Nitzsch. in nott. ad Homeri l. l. p. 241. Pertinet huc quoque Aristotelis locus, ab interpretibus Homeri dudum allatus, Hist. Animall. VIII, 28: *καὶ ἐν μὲν Λιβύῃ εὐθὺς γίνεται κέρατα ἔχοντα τὰ κερατώδη τῶν κριῶν.* Reliqua dabit Nitzsch. l. l. Ad vocem *ἄφαρ* (*cito, celeriter*) conf. Homer. Ili. I, 349. XVII, 417. XIX, 405. Odyss. II, 169, ne plura.

CAP. XXX.

προσθήκας — ἐδίζητο] *ἐδίζητο* pro *ἐδίζετο* exhibui cum recentt. edd. Cf. I, 65. In quibusdam libris exstat *ἐζήτησε*, quae vulgatae lectionis est glossa. *προσθήκας*, *additiones*, accipio *digressiones*, quibus Nostrum valde delectari nemo nescit. Conf. nott. ad I, 23 coll. III, 60. IV, 167.

σθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος, οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἠλεῖοι ἐκ κατάρης τευ οὐ γίνεσθαί σφι ἡμιόνους. ἀλλ' ἐπεὰν προσίῃ ἡ ὥρη κυΐσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιοχώρους αὐτάς· καὶ ἔπειτά σφι ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπιεῖσι τοὺς ὄνους, ἐς οὗ ἂν σχῶσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρί· ἔπειτα δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι. Περὶ δὲ 31
τῶν πτερῶν, τῶν Σκύθαι λέγουσι ἀνάπλεόν εἶναι τὸν ἠέρα, καὶ τούτων εἵνεκα οὐκ οἷά τε εἶναι οὔτε ἰδεῖν τὸ πρόσω τῆς ἠπείρου οὔτε διεξιέναι, τήνδε ἔχω περὶ αὐτῶν τὴν γνώμην. τὰ κατύπερθε ταύτης τῆς χώρης αἰεὶ νίφεται, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέ-

ἐκ κατάρης τευ] τευ, in quibusdam libris male omissum, cum aliis retinet Eustath. ad Dionys. Perieg. vs. 409. De ipsa re laudant Pausan. V, 5, 2. V, 9, 2. Plutarch. II. pag. 303 B. (ubi Wyttenbach. in Animadverss. pag. 74 Herodotei loci haud immemor fuit) Antigon. Caryst. Histor. mir. 13. Atque ob hasce aras cursus mulorum certaminaque, in ludis Olympiacis Ol. LXX introducta, mox abrogata esse videntur Larchero. Quae causa num vera fuerit, haud dixerim: id vero certum est, mulorum cursus in ludos Olympiacos Olympiad. LXX receptos iam Olympiad. LXXXIV desiisse: qua de re conf. citt. ab C. Fr. Hermanno: Gottesdienstl. Alterthüm. §. 50. not. 7. Krause: Gymnastik u. Agonistik d. Hellenen. I. pag. 569. — In proxime seqq. intactum reliqui: ἐπεὰν προσίῃ ἡ ὥρη, quocum conf. II, 41 et quae alia attulit Bredov. p. 408. Male alii προσῇ. Ad formam κυΐσκεσθαι conf. Fischer. ad Weller. III, a. p. 121 et ad locutionem σχῶσι — ἐν γαστρὶ III, 32. De forma ἐπιεῖσι (*immittunt*) cf. Bredov. p. 394. Ad significationem conf. III, 85 ibique nott. Ad verba ὀπίσω ἀπελαύνουσι vid. nott. ad III, 16.

Cap. XXXI.

Περὶ δὲ τῶν πτερῶν] Tangit Herodotea Eustathius in Epistoll. a Tafelio nuper editis pag. 310, 10. Quo sensu *plumas* dixerint Scythae, iam supra ad IV, 7 indicavimus; hoc loco e Wesselingii observatione notamus simili imagine utentem Psalmistam CXLVII, 16 et Arnobium II. p. 105 [cap. 58. p. 91 Orell.]. Unde Plinius H. N. IV, (12) 26: „Mox Riphaei montes et assiduo nivis casu pinnarum similitudine, *Pterophoros* appellata regio.“ Apud Leon. African. in Afric. descriptt. II. fol. 56, monente Larchero, commemoratur locus nomine *Burris* (i. e. plumis tecti), „eo quod frequentes illic admodum cadant nives, quas plumas quis potius quam nivem iudicaret.“ — Pro vulg. ἀνάπλεων e duobus codd. cum Bekkero et Bredov. pag. 154 reposui ἀνάπλεον.

τῶν Σκύθαι λέγουσι] Articulum οἱ ante Σκύθαι requirit Schweigh. Libri non addicunt scripti. Cf. IV, 32. — In seqq. pro οὐκ οἷά τε εἶναι in Florentino cod. invenitur οὐκ οἷοί τε εἶναι. Tu conf. IV, 7. 53. Ad ἐλάσσονι suppl. χιόνι, nisi malis νιφετῷ (ob antecedens νίφεται), quo ipso Noster utitur IV, 50 et VIII, 98. Ad χιόνα ἁδρὴν cf. nott. ad I, 16. Mox edidi cum recentt. edd. οἰκὸς pro εἰκὸς itemque in fine capitis ἀοίκητα retinui ob similes locos II, 34. V, 10, in quibus omnes libri consentiunt, qui hoc loco differunt, in quo Mediceus, Florentinus, alii ἀνοίκητα afferunt, quod recentt. edd. praetulerunt, qui duobus aliis locis codd. scripturam secuti sunt. Tu conf. Lobeck. ad Phrynich. Parerg. p. 731, cui ἀνοίκητα magis placere videtur. — ἔοικε intactum reliqui, ut I, 39. III, 71.

ρεος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἰκός. ἤδη ὦν ὅστις ἀγχόθεν χιόνα ἁδρὴν πίπτουσαν εἶδε, οἶδε τὸ λέγω. ἔοικε γὰρ ἡ χιὼν πτεροῖσι· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον, ἐόντα τοιοῦτον, ἀοίκητα τὰ πρὸς βορέην ἐστὶ τῆς ἠπείρου ταύτης. τὰ ὦν πτερὰ εἰκάζοντας τὴν χιόνα τοὺς Σκύθας τε καὶ τοὺς περιοίκους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μέν νυν, τὰ λέγεται μακρότατα, εἴρηται.

32 Ὑπερβορέων δὲ πέρι ἀνθρώπων οὔτι τι Σκύθαι λέγουσι οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτῃ οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνες. ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὗτοι λέγουσι οὐδέν· ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὡς περὶ τῶν μουνοφθάλμων λέγουσι. Ἀλλ' Ἡσιόδῳ μέν ἐστι περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἔστι δὲ καὶ Ὁμήρῳ ἐν Ἐπιγόνοισι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὅμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε.

τὰ ὦν πτερὰ εἰκάζοντας τὴν χιόνα — δοκέω λέγειν] Recte Schweighaeuser. in Lexic. Herodot. I. p. 186 haec ita reddit: „*Puto Scythas, quas plumas dicunt, eas nivem intelligere,* scilicet *nivem cum plumis conferentes;*" ut adeo τὰ πτερὰ pertineat ad λέγειν et ad εἰκάζοντας τὴν χιόνα mente addatur τοῖς πτεροῖς. Verba in fine capitis posita: ταῦτα μέν νυν, τὰ λέγεται μακρότατα, εἴρηται valent: *Haec igitur, quae narrantur de terris longissime remotis,* (a me) *prolata sunt.* Simili modo τὰ μακρότατα dixit II, 32, eodemque etiam spectat formula ἐπὶ μακρότατον, de qua vid. II, 29 ibique nott.

Cap. XXXII.

Ὑπερβορέων δὲ πέρι ἀνθρώπων κ. τ. λ.] De *Hyperboreis* in universum quae tenenda sunt, ea in Excursu ad h. l. attulimus. — Ad οἰκημένων conf. nott. ad I, 27. De *Issedonibus* vid. nott. ad IV, 25; de *unoculis* nott. ad IV, 27.

ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι — λέγουσι] Scripsit Noster haec respiciens ad ea, quae cap. 27 scripserat de Issedonibus: a quibus quae de hominibus unoculis tradita essent, ea inde accepisse et propagasse Scythas dixerat. Simili modo Noster hoc loco argumentatur, quo probet Issedones revera nihil de Hyperboreis tradere: nam si quid revera tradidissent, id inde acceptum pari modo Scythae etiam dixissent, quo ea, quae de unoculis acceperunt, tradunt.

Ἀλλ' Ἡσιόδῳ μέν ἐστι — τὰ ἔπεα ἐποίησε] Haec verba, quae nobis sanissima videntur, pro grammatici cuiusdam veteris adnotatione habuit F. A. Wolf. Prolegg. ad Homer. pag. CLVII. Neque vero persuasit Schweighaeusero neque Schubarto in Dissert. de Hyperbor. pag. 30.; neque ullam equidem invenio caussam, cur haec verba suppositicia habeam, quae ex deperdito quodam Hesiodi carmine, ex Eoeis probabiliter ducta esse putem. Quod vero Noster ad Hesiodi testimonium primo loco provocat, altero demum ad Homerum: causa inde mihi repetenda videtur, quod Hesiodi carmen aetate certe longe antecedebat Epigonos: quod carmen, Homero adscriptum a posteris, post illud Hesiodi carmen confictum esse putamus. — In seqq. ad εἰ δὴ — γε conf. I, 112. 129 ibique nott. Nostro loco reddi vult Hartung (Lehre d. Griech. Part. I. p. 306): *das heisst, wenn anders.*

ἔστι δὲ καὶ Ὁμήρῳ ἐν Ἐπιγόνοισι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὅμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε] Ἐπίγονοι commemorantur etiam in Certamine Homeri et Hesiodi p. 43 (ed. Westerm.) s. pag. 325 (ed. Goettling.), ἔπη ζ', primusque inde versus profertur, additis verbis: φασὶ γάρ τινες καὶ ταῦτα Ὁμήρου εἶναι: qui

Πολλῷ δέ τι πλεῖστα περὶ αὐτῶν Δήλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ 33
ἐνδεδεμένα ἐν καλάμῃ πυρῶν, ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα, ἀπι-

idem versus etiam inter alia ex Iliade et Odyssea allata legitur in Aristoph. Pac. 1270 ed. Brunck., ubi Scholia Antimachum carminis auctorem falso declarant, qui, ut dudum recte monuit Brunck., antiquior certe fuerit poëta necesse est adeoque ipse, ut ferebant, Homerus: quem ab Aristophane quidem pro Epigonorum auctore habitum esse inde colligi posse putat Sengebusch in Homerica Dissert. prior. pag. 180. Accuratius in hoc carmen inquisivit eiusque argumentum, quoad fieri potuit, eruere conatus est Welcker (Der Epische Cyclus etc. II. p. 380 seqq.). Quo carmine cum res ab Epigonis (i. e. filiis eorum principum, qui contra Thebas profecti erant) gestae celebrarentur, adeo ut hoc carmen proxime exciperet *Thebaidem*, in qua res ipsorum illorum principum Thebas invadentium canebantur, exstiterunt haud pauci, qui τοὺς Ἐπιγόνους vix peculiare carmen fuisse putarent, sed partem Thebaidis; conf. E. L. de Leutsch: Thebaid. cyclic. reliqq. Gotting. 1830, cap. II aliosque a Welckero laudatos in not. 51. pag. 404. At vero diversum fuisse Epigonorum carmen a Thebaide, a qua illud iam distinxit auctor Certaminis Homeri et Hesiodi l. supra l., satis probavit Welckeri disputatio, ad quam accessit quoque Nitzsch. Histor. Homer. II. pag. 67, discessit vero in eo, quod Welckerus *Epigonos* atque *Alcmaeonidem* pro uno eodemque carmine haberi vult assentientemque nactus est Eckermannum (Melampus u. sein Geschlecht p. 73. 74). De hoc utut statuis, Epigonos ab Homero ipso profectos non esse recteque inde Nostrum dubitasse, haud dubium mihi videtur: carminis auctorem unum ex antiquioribus Homeridis fuisse credere malim respiciens ad ea, quae Welcker. l. l. Nitzsch. l. l. pag. 12, alii de his disputarunt; ad Aeolicum sive Ionicum poëtam referri carmen voluit quoque Bode: Gesch. d. Hellen. Poës. I. p. 287. Plura de Epigonis proferre nolim: sed Herodoti lectores admonitos velim, ut ex hoc quoque loco summum cognoscant veri studium, quo Noster in singulis rebus exquirendis ducebatur, qui de ipso Homero tanquam Iliadis et Odysseae auctore ut nullam dubitationem movit, ita eo studiosius a veris poëtae operibus ea omnia seiungere voluit, quae in Homeridarum scholis post Homerum composita ipsius Homeri nomen falso referrent; vid. supra II, 117 ibique nott.

CAP. XXXIII.

Πολλῷ δέ τι πλεῖστα] Ita cum Schweigh., Gaisf. et recc. edd. dedimus. Vulgo πολλῷ δὴ πλεῖστα, cuius loco Matthiae alios secutus libros exhibuit πολλῷ δ' ἔτι πλεῖστα.

ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλάμῃ πυρῶν] Male olim ἐνδεδυμένα. Nam sensus est: *sacra stramini triticeo illigata*, ut Schweigh. reddit, sive, ut Spanhemius l. mox l. expressit: *sacra adligata in triticea stipula*. Larcherus interpretatus est: „*que les offrandes des Hyperboréens leur venoient enveloppées dans de la paille de froment,*" et Langius, vernaculus interpres: „*ihre Opfergaben würden in Weizenstroh gethan.*" — Ad ipsam rem conf. Salmas. ad Solin. p. 147 et Spanhem. ad Callimach. H. in Del. 283, ubi Herodoteis similia invenies haec: καλάμην τε καὶ ἱερὰ δράγματα. *Frugum primitias* intellexit Plinius H. N. IV, (12) 26; *sacrorum primitias* Mela III, 5 init., nec aliter Pausanias I, 31. §. 2 ab Hyperboreis scribit in Delum mitti primitias, quae in triticea stipula (ἐν καλάμῃ πυρῶν) fuerint absconditae nec a quopiam agnoscerentur. Add. Serv. ad Virgil. Aen. XI, 322, alia, quae attulit Spanhem. l. l. longiore disputatione hoc docens, hîc intelligi posse sacra *incruenta*, quae e tritico, hordeo, placentis, aliis eiusmodi rebus, sine ullo ignis usu nec combustis victimis fiant; in quibus illas

κνέεσθαι ἐς Σκύθας, ἀπὸ δὲ Σκυθέων ἤδη δεκομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἑκάστους κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἑσπέρης ἑκαστάτω ἐπὶ τὸν Ἀδρίην, ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προ- 295

oblationes s. primitias frugum in triticea stipula illigatas primum quodammodo locum occupasse credibile fit. Ea autem sacra, quae frugum primitiis constant, omnium antiquissima haud iniuriâ habentur. Nec aliter haec accepisse video Creuzer. Symbol. II. pag. 537 ed. tert., frugum nimirum primitias hîc intelligi ratus ac fortasse quoque placentas, alia eiusmodi munera incruenta. Post quem C. O. Mueller. Dor. I. p. 272 et ipse *frugum primitias* intelligendas esse censuit. Haec ipsa autem *ἱερὰ μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων καὶ κιθάρας εἰς τὴν Δῆλόν φασι τὸ παλαιὸν στέλλεσθαι*, scribit Plutarchus De music. cap. 14.

κομίζειν αὐτὰ — ἐπὶ τὸν Ἀδρίην] Quae de Hyperboreorum legationibus traduntur, disquisivit Schubart altera disquisitionis parte pag. 40 seqq., qui quod populus populo eique proximo donaria Delum portanda transmisisse fertur, id difficile explicatu esse negat, modo coloniarum seriem fuisse statuas: de quo viri docti commento in Excursu ad h. l. monuimus. In ipso itinere indicando cum Herodoto haud convenit Pausan. I, 31. §. 2, quo auctore ad Apollinis templum apud Prasienses Hyperboreorum donaria deferuntur, quae ab ipsis Hyperboreis tradita Arimaspis, dein ad Issedones et ab Issedonibus perveniunt ad Scythas, qui ea Sinopen adferunt; unde a Graecis Prusias (qui Atticae orientalis est pagus e regione Euboeae) delata ab Atheniensibus Delum transportantur. Quae ipsa Athenienses commentos esse si statuas, ne honoris illius essent expertes, iusto audacius hoc pronuntiatum videtur Schubarto l. l. pag. 46. 47, qui ipse Pausaniae locum corruptum iudicat. Neque vero hoc ipso multum lucramur, neque eo, quod Schweigh. statuit, haec pertinere ad id, quod insequenti tempore fieri solitum Noster postea tradit: *ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας κ. τ. λ.* Quae cum ita sint, haud scio an Deliorum famae plus tribuendum sit, quamquam, quantopere in talibus variari soleat, haud sum inscius. Neque omnino viae ab Herodoto indicatae, qua Hyperboreorum sint allata dona, multum tribuendum censuit C. O. Mueller. l. l, qui nil aliud inde colligi posse putat, nisi quod arcte olim hunc Apollinis per Graeciam cultum cum huius religionis sedibus primitivis, a Graecia septentrionem versus sitis, coniunctum fuisse existimemus eumque ipsum connexum per temporum decursum studiosius servatum et vel sacris missis confirmatum fuisse. Muellero adstipulatur Voelcker. Myth. Geogr. pag. 168 seq. Ritterus statuit (Vorhalle pag. 321 coll. 351) ex hisce intelligi, loca, quae in hac via indicantur, ad quae munera Hyperboreorum devenerint, maturius cum Pontico-Asiatico cultu quodammodo fuisse connexa. Qui ad fabulas ea, quae de Hyperboreis traduntur, omnino relegare velle videtur Fr. Guil. Schwartz: De antiquiss. Apollinis natura (Berolin. 1843) pag. 53 seqq., ea sacra, quae Hyperborei afferre dicuntur, bene convenire ait cum ipsa Apollinis natura, qui, aestatis deus, cum matura spica advenire putabatur: adeo ut in his fabulis omnibus aestivi dei una cum anni primitiis adventus apparuerit. Quod num sufficiat ad omnem hanc de Hyperboreis famam explicandam, valde dubitaverim: quae ut ad Apollinis sacra revera spectat, ita plura quoque continet vestigia eius communionis, quae inter gentes boreales et meridionales Graeciae olim obtinuit Apollinisque sacra e regionibus septentrionalibus in Graeciam deducta commonstrat. Vid. modo Gerhard: Griech. Mytholog. §. 320. pag. 327 seq.

ἐπὶ τὸν Ἀδρίην] *τὸν Ἀδρίην* iam supra Noster dixit I, 163, ubi cf.

πεμπόμενα πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὔβοιαν, πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν, μέχρι Καρύστου, τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἐκλιπεῖν Ἄνδρον· Καρυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον, Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. ἀπικνέεσθαι μέν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον. πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς οὐνομά-

nott. Quo tempore boreales Europae partes Graecis nondum satis fuerint cognitae, regiones quoque supra Adriaticum mare sitas Hyperboreis vulgo adtribui monet Danvill. a Schweigh. excitatus in Mém. de l'Aacad. d. Inscr. XXXV. p. 589. Hyperborei si Italiae adscribantur, explicari posse ait Niebuhr. Hist. Rom. I. pag. 85 ed. sec., quomodo Hyperboreorum dona Delum per mare Adriaticum pervenire potuerint. At de his vir doctus ipse viderit. Conf. in Excursu de Hyperboreis allata. Alia de his Hyperboreorum itineribus Gesner. in Praelect. II De navigatt. extra columm. Herc. sect. II. §. 8. p. 662 (Orphicc. Herm).

πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι] Consentit Callimach. H. in Del. 284, qui omnino in his presse legit Herodoti vestigia. Add Etymol. magn. s. v. Δωδωναῖος ὁ Ζεύς, ubi Hyperboreorum locus appellatur Dodona, Aelian. V. H. III, 1. Primos autem Dodonaeos commemorari inter Graecos, qui dona sacra a Scythis allata acceperint, nemo mirabitur, qui et situm Dodonae et loci sanctitatem vetustatemque respexerit; de quo vid. Herod. II, 52. 56 ibique nott. A Dodona Apollinis religiones Delum Delphosque esse propagatas, Creuzero (Symbol. IV. p. 160 seq. ed. sec.) quodammodo hinc colligi posse videtur. Quo minus faciam cum Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 169, Dodona quod hic memoretur, commentum esse statuenti sacerdotum ad coniunctionem sacrorum, quae Dodonae, Delphis et Deli fuerint, pertinens.

καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον] Eadem Callimach. H. in Del. 287 seq. *Meliacum* sinum intelligit e regione Euboeae septentrionalis, quem nunc vocant *Zeitun*. De quo praeter Strabon. IX. p. 426 s. 651 C. et Plin. H. N. IV, 12 (12) conf. Aeschyli Pers. 486 (459 Bothe.), Sophoclis Trach. 646 s. 638 coll. 195 et Philoct. 741. *Lamiacum* sinum vocat Pausan. I, 4. §. 3. Apud Aelian. V. H. III, 1 *Melienses* recensentur inter eas gentes, per quas iter faciebant Delphorum pueri ad sacra Apollinis prope Thessalica Tempe obeunda. — Mox cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. exhibui πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν, ubi vulgo δέ, quod retinuit Matthiae.

ἐκλιπεῖν Ἄνδρον] Quae Reiskius sic intelligi vult, ut *Andrum* sacra non sint delata, sed hac insula (quam, e Cycladibus unam, Euboeam inter et Naxum sitam nunc vocant *Andro*) praeterita recto itinere a *Carysto* (quod est Euboeae oppidum, eodem adhuc nomine cognitum) ad *Tenum* (quae ad Cycladas pertinens nunc appellatur *Tino*) advecta, quamvis Andrus his urbibus esset media interiecta. Inde Langius reddidit: *„von hier aus würde nun Andros übergeschlagen."* De *Carysto* conf. nott. ad VIII, 112; historiam eius persequitur Girard: Archives des miss. scientifiq. II. pag. 706 seqq. De *Andro* conf. Herod. V, 31. VIII, 111 seq. De *Teno* vid. Strabon. X. p. 485 aliosque vett. locos apud Forbiger. Handb. d. alt. Geograph. III. p. 1024, cui add. Ant. Moschatos: De insula Teno eiusque historia comment. Gotting. 1855. pag. 6 et Ross: Reisen auf d. Griech. Inseln pag. 11 seq.

οὐνομάζουσι — εἶναι] De infinitivo εἶναι vid. Hermann. ad Viger.

ζουσι Δήλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίκην· ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἄνδρας πέντε πομποὺς τούτους, οἳ νῦν Περφερέες καλέονται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δήλῳ ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας ὀπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεινὰ ποιευμέ-

pag. 750, quo supra iam usus sum ad II, 41. Add. Kuehner Gr. Gr. §. 506. not. 3. — Pro κόρας Ionum ex usu κούρας et h. l. et cap. 34 scribendum esse censuit Bredov. p. 166, cui Dietsch. obsecutus est. Vulgatam retinuit Dindorf.

Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίκην] Virginum nomina haud novit Mela III, 5, 15, nec Plinius H. N. IV, 12 (26), sed habet Arnobius advers. gent. VI, 5: „*Hyperocha Laodiceque*, quas advectas illuc esse finibus ex Hyperboreis indicatur.“ Quae Clemens Alexandr. habet in Protrept. T. I. p. 39 Pott., ea ex ipso Herodoto ducta esse haud iniuriâ statuere videtur Spanhem. ad Callimach. H. in Del. 292. Altero loco, ubi Noster has virgines commemorat IV, 35, pro Λαοδίκης Mediceus liber duoque alii Λαοδόκης. Ad quam lectionem plura attulit Schubart. l. l. pag. 53 seq. apud Pausaniam, utroque loco I, 4, 4 (ubi Ἀμαδόκος) et X, 23, 2, ubi Λαοδόκος, Λαοδίκος scribendum ratus vel apud Herodotum legendum Λαοδόκη, quamquam illud praeferendum arbitratur. Add. C. O. Mueller. Dor. I. pag. 268, ob ipsius Herodoti Λαοδίκην corrigendum ratus in Pausania Λαόδικος. Neque vero obsecutus est Siebelis, afferens Λαοδόκος ex Orph. Arg. 149, cuius loco Λεωδόκος, Biantis filius, ex Argonautis unus, apud Apollon. Rhod. I, 119, ut apud Valerium Flaccum; Λαόδικος in uno Schol. ad Apollon. Rhod. I, 45. Mihi talis probatur cautio, nec in Herodoto, ut quid mutem, causa apparet, licet ipsa nominis forma Λαοδίκη (i. e. *populi ius*) abhorreat ab ea, quae Herodoto in usu est, λεὼς pro λαὸς etiam in nominibus propriis inde compositis semper scribenti, ut monstrant allata a Bredov. p. 138 seq., qui idem p. 151 recte observat, Ὑπερόχην (i. e. *praestantem*, *eminentem*) recte et Herodoteo usui convenienter scribi. De aliis Hyperboreorum virginibus conf. IV, 35 ibique nott. Mox pro ἀσφαλίης revocavi ἀσφαλείης, ut III, 7. II, 121 §. 1, ubi vid. nott.

οἳ νῦν Περφερέες καλέονται] Pro καλέονται, quod omnes tenent libri scripti et editi, unus Dindorf. exhibuit καλεῦνται. Περφερέες meliores praebent libri, quos cum recentt. edd. secutus sum. Alii Περιφερέες (*circumferentes*). Quos eosdem, observante Larchero, Porphyrius De abstin. II, 19 vocat ἀμαλλοφόρους (i. e. *manipulos gestantes*, ut in Ili. XVIII, 553 et 554 ἀμαλλοδετῆρες, i. e *manipulos colligantes*), Servius ad Virg. Aen. XI, 858 οὐλοφόρους, i. e. *hordei primitias gestantes*, ubi sponte in mentem veniunt αἱ οὐλόχυται, de quibus vid modo Freytag. ad Homer. Ili. I, 449. p. 174 seq. Apud Hesych. II. p. 945: Περφερέες· θεωροί. Niebuhr. Hist. Rom. I. pag. 85 ed. sec. hoc ipsum nomen (Περφερέες — *perferre*) ad Italicas, quas opinatur, Hyperboreorum sedes relatum vult.

ὀπίσω οὐκ ἀπονοστέειν] Cf. nott. ad III, 16. De locutione δεινὰ ποιεῖσθαι diximus ad III, 14. Ad καταλάμψεται conf. nott. ad III, 42. Sententia Herodoti haec est: graviter ferre Hyperboreos, *sibi semper accidere*, *ut*, *si quos dimitterent*, *eos non reciperent* s. *recuperarent domum*. — In seqq. Schweighaeuserus, quem sequuntur rec. edd., e Schaeferi editione receperat τοῖς πλησιοχώροις, quod ab omnibus recedit libris scriptis, e quibus vulgo editum τοὺς πλησιοχώρους, quod cum Matthiaeo equidem retinui quodque ipse Schweigh. postea revocatum voluit in Lex. Herodot. s. v. ἐπισκήπτω T. I. pag. 264, cum accusativus τοὺς πλησιοχώρους pendeat a verbo

νους, εἰ σφέας αἰεὶ καταλάμψεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέκεσθαι, οὕτω δὴ φέροντας ἐς τοὺς οὔρους τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλάμῃ, τοὺς πλησιοχώρους ἐπισκήπτειν κελεύοντας προπέμπειν σφέα ἀπὸ ἑωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέεσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον. Οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοισι ἱροῖσι τόδε ποιεύμενον προσφερές· τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὰν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Βασιληΐῃ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλάμης θυούσας τὰ ἱρά. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιεύσας. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι 34

κελεύοντας, quod iunctum cum verbo ἐπισκήπτειν hic significet: *instare iubendo* s. *instanter, operose iubere mandareque.* Tu conf. etiam nott. ad III, 73. Ad pronomen σφέα, quod ad τὰ ἱρὰ spectat, conf. Bredov. p. 283. — In seqq. ad vocem προσφερὲς conf. II, 105, ubi eadem vox pari significatione.

τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας] Θρηϊκίας praebebat Florentinus liber cum duobus aliis. Vulgo Θρήσσας sive Θρῄσσας. Vid. Bredov. pag. 175. — *Paeones* infra IV, 49 Noster vocat in regione, quae hodiernae Serviae s. Moesiae superiori videtur accensenda. Colligit vero Creuzer. Symbol. II. p. 530 seq. ed. tert. ex Herodoti narratione, per Thraciam quoque olim viguisse antiquum illum Solis Lunaeque cultum eumque puriorem, cui mox rudior successerit agrestiorque. Quin alia, quae idem attulit, indicare videntur, Thraciam prisco admodum aevo Apollinis sacra recepisse ulteriusque propagasse. Hinc *Dianam*, quam vocat *Regiam*, haud aliam esse credam, quam quae *Bendis* a Thracibus suâ linguâ vocata cultaque fuerit, teste Timaeo in Lex. Platon. p. 62, ubi vid. Ruhnken. *Cr.* confert Pindar. Schol. ad Olymp. III, 146.

θυούσας τὰ ἱρὰ] Pro θυούσας, quod e Sancrofti libro aliisque cum Schaefero, Gaisfordio, Dietschio, aliis reposui; Mediceus, Florentinus, alii ἐχούσας, quod ex ἐρδούσας detortum videbatur Eldikio Susp. Spec. p. 16 et Larchero, unde Bekker. et Dindorf. in Herodoti verba receperunt ἐρδούσας (Herod. I, 131. IV, 60), probante Abicht in Philolog. X. p. 710. Contra θυούσας e scholio male invectum videtur Schweighaeusero, qui ipse retinuit ἐχούσας, eodem fere sensu, quo φερούσας: *sacra manu tenentes et in pompa gestantes.* Retineri id quoque voluit Eltz. Quaest. Herodott. p. 14 (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Supplem. Vol. IX. p. 120) sic explicans: „mulieres Thraciae et Paeoniae — non sine stipula triticea *sacra habent (deae)*, hoc est, *adhibent deae sacra.* At supra I, 59 init. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ, quod ipsum nihil aliud est, nisi *sacra facere, sacrificare.*

Cap. XXXIV.

Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι] i. e. *in honorem earum virginum, quae ex Hyperboreorum terra advectae Deli obiisse dicuntur, sibi caput tondent puellae aeque ac pueri Deliorum.* Haud aliter Pausan. I, 43, 4: καθὰ καὶ τῇ Ἑκαέργῃ καὶ Ὤπιδι αἱ θυγατέρες ποτὲ ἀπεκείροντο αἱ Δηλίων, quo in loco similem dativi usum notavit atque cum hoc Herodoti loco composuit Valcken. ad Herod. II, 61, alia quoque afferens, in quibus sic dativus adhibetur ad indicandos eos, in quorum honorem s. gratiam aliquid fieri dicatur, praecipue sacris in rebus. Add. Aristoph. Lysist. 1277 ibique Brunck (ὀρχησάμενοι θεοῖσι). Ran. 445 (παννυχίζειν τῇ θεᾷ). Quo eodem etiam pertinet, quod apud Herodotum IV, 79 legitur Διονύσῳ Βακχείῳ τελεσθῆναι, ubi conf. nott. In ipsa narratione

τῇσι ἐξ Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δήλῳ κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι καὶ περὶ ἄτρακτον εἱλίξασαι ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον ἐσιόντι ἀριστερῆς 296
χειρός, ἐπιπέφυκε δέ οἱ ἐλαίη)· οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ χλόην τινὰ εἱλίξαντες τῶν τριχῶν τιθεῖσι καὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. αὗται μὲν δὴ ταύτην τὴν τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δήλου
35 *οἰκητόρων. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἄργην τε καὶ τὴν Ὦπιν*

Herodoto convenit cum Callimacho H. in Del. 202, nisi quod hicce omnia ista ad honorem Opis, Hecaërgae et Loxus refert, non aliter atque Pausanias I, 43, 4. Cincinnum hunc fuse circumvolutum, quem virgines Deliacae ante nuptias in sepulcro deponant, ad *Ilithyiam* spectasse censet Creuzer. Symbol. II. p. 520 ed. tert.; quae dea cum *εὔλινος* dicatur ac texturae praesit, et ipsa fati domina ac princeps significatur tesseraria quadam ratione, de qua plura Creuzer. l. l. Larcher. ritum caput tondendi ad luctum refert, mortuarum virginum in honorem institutum et perpetuâ deinceps memoriâ consecrandum. Quin apud Troezenios simile quid obtinuisse addit, Euripid. Hippol. 1436 testem citans ac Lucian. De dea Syr. in fin. §. 60 coll. Plin. H. N. XVI, 44. Plura similia de Graecis et puellis et pueris caput tondentibus vel cincinnos praecidentibus eosque in sacrum usum deponentibus atque dedicantibus attulit Eckermann: Melampus u. sein Geschlecht. pag. 163 seq. itemque C. Bötticher (Baumkultus d. Hellen. u. Roem. p. 96), qui huiusmodi consecrationem cum arborum cultu coniunctam fuisse ostendit; cf. ibid. p. 290.

αἱ μὲν πρὸ γάμου — τιθεῖσι] i. e. illae (virgines) *quando s. quoties ante nuptias cincinnum praecidunt, tum* (hunc cincinnum) *fuso circumvolutum in sepulcro deponunt.* Monui ob rationem participiorum *ἀποταμνόμεναι* (in praesenti) et *εἱλίξασαι* (in aoristo), de quibus exposuit Nitzsch. ad Odyss. IX, 387 pag. 64. — In seqq. Noster dixit *ἀριστερῆς χειρὸς* *(ad sinistram)*, omissa praepositione *ἐκ* s. *ἐξ*, quam aliis locis plerumque huic genitivo addere solet: I, 75. II, 30. VII, 109. 112.

τιθεῖσι καὶ οὗτοι] Retinui *τιθεῖσι* cum edd. recentt. E Sancrofti libro alteroque Schweigh. et Gaisford. dederant *προτιθεῖσι*, quod cur reciperem, nullam praecipuam vidi causam. Ad verba *ἐπὶ τὸ σῆμα* conf. IV, 22. *χλόην* herbam indicat viridem cuiusvis generis („*einen grünen Grashalm*" reddit Stark.) s. frondem, quam capillis circumvolutam Deliorum pueri in monumento utriusque virginis sepulcrali (id enim esse *τὸ σῆμα* docent nott. ad I, 93 coll. IV, 72. 172) deponunt. Cui sepulcro quod prope adstitisse dicitur oliva (*ἐπιπέφυκε δέ οἱ ἐλαίη*), tenendum est, hanc arborem cum Apollinis et Dianae sacris ita coniunctam fuisse, ut etiam prope Ephesum, ubi Leto peperisse ferebatur, sacra haec arbor haud deesset; testatur Strabo XIV, 1. §. 20. p. 639, cuius praecipua, quae huc spectant, verba adscribam: *καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὸν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων.* Nec alia desunt testimonia huius arboris in Delo consecratae et ad Latonium partum relatae: de qua re accurate disquisivit Bern. Stark: Mythologische Parallelen pag. 82 seqq. 118 (Bericht. d. k. sächs. Gesellschaft d. Wissenschaft. philolog. hist. Class. 1856. I.).

Cap. XXXV.

καὶ τὴν Ἄργην τε καὶ τὴν Ὦπιν] Pro *Ἄργην* in Aldina legitur *Ἄργιν*, in Stephan. margine *Ἑκαέργην*, quod

ἐούσας παρθένους ἐξ Ὑπερβορέων κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους

idem nomen (loco Ἄργης) suggerunt Callimach. H. in Del. 292 eiusque scholiast. Pausan. I, 43, 4. V, 7. §. 4. Etymolog. m. s. v. Servius ad Virgil. Aen. XI, 322. Claudian. in II Cons. Stilic. 253. Aeschin. Axioch. §. 12. pag. 371 A. s. 121 Boeckh. (ubi est Ἑκάεργος). Unde in Herodoto Ἑκαέργην restituendum auctore P. Leopard. Emendd. X, 19 et Spanhem. ad Callimachi l. l. Equidem cum Schubart l. l. p. 48 in talibus contra probatorum librorum auctoritatem nihil quidquam immutare audeam.

Ὦπιν sunt qui Οὖπιν appellent, formâ scil. Ionicâ, cum Ὦπις videatur Dorica forma, in utroque Pausaniae loco aliisque supra laudatis obvia, uno Callimacho excepto, apud quem Οὖπις: quam eandem formam inde retinuit, qui Callimachum secutus est, Nonnus in Dionys. l. mox l. Cf. Schubart. l. l. p. 48. His iam tertiam addunt puellam *Loxo* Callimachus l. l. et Nonnus Dionys. V, 489 seq. Quod implendi versus causa factum esse vult Valcken., ad grammaticorum studia mythologica hoc potius refert Schubart. l. l. pag. 49, cui accedo. Haec autem virginum nomina ipsis quoque diis, quibus operantur, communia fuisse censenda sunt, cum omnino haud raro sacerdotum nomen idem sit atque numinis, quod venerantur. Itaque nomen *Opis* s. *Upis* (de quo plurima exhibentur congesta in Thes. Stephan. ed. Angl. I, 4. p. 551) ad ipsam quoque deam, quam *Ilithyiam* dico, spectat, quae eadem cum Italorum Ope comparatur. Vid. Spanhem. ad Callimach. H. in Dian. 203 et Creuzer. Symbol. II. p. 523 coll. 519 ed. tert. Quin, iisdem viris monentibus, ipsa Diana hoc nomine subinde designatur, quatenus Ilithyiae s. Lucinae munus in ipsam translatum est. Add. Creuzer. ad Cicer. De nat. deor. III, 23. pag. 617. De vocis significatione si quaeras, Creuzer. l. l. illam refert ad notionem auxilii atque opis, quam, quae omnium in natura rerum parens atque origo habetur adeoque nox primitiva ac primigenia, Ilithyia praestat, ut ad lucem omnia proferantur. At C. O. Muellero (Dor. I. p. 369) indicari videtur continua numinis cura rerumque humanarum custodia, quam revereri oporteat mortales; quod ipsum num conveniat cum huius fabulae ac religionis indole, equidem sane dubitem. Plane aliter Kruse (v. Büsching. Wöchentlich. Nachricht. IV, 4. p. 357 seq.), cui *Opis* eadem esse videtur atque *Terra*. Alteram virginem Ἄργην idem vocat *Celerem*. Malim equidem vocare *Candentem*, *Splendentem:* quod ad deam lunarem lunaresque religiones sane magis accommodatum videtur. Quam eandem qui Ἑκαέργην appellant, et ipsi deam lunarem pharetrâ sagittisque instructam arcusque tractandi peritissimam, Dianam vulgo vocant, in mente habuisse videntur. Ac denique, praeter Ὦπιν et Ἑκαέργην, Ἀχαΐαν quoque ex Hyperboreis Delum venisse cecinerat Olen, teste Pausan. V, 7. §. 4. Ubi *Cererem Achaeam* intelligi posse negat C. O. Mueller. Dor. I. pag. 369, rescribi iubens Ἀφαίαν, quo nomine apud Aeginetas culta fuerit Diana. Sed nemo editt. secutus est, idque recte opinor.

κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας] Sensus est, has virgines per eosdem homines sive populos iter fecisse, eâdemque igitur advenisse viâ, qua scil. venisse Hyperochen et Laodicen supra IV, 33 enarraverat. Quam interpretationem, unice illam quidem veram, iure probat Schubart. l. l. pag. 42, quo eodem p. 50 monente verba ἐξ Ὑπερβορέων cum seqq. ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον iungi nequeunt, sed annectenda erunt praecedentibus verbis ἐούσας παρθένους, ut virgines intelligantur Hyperboreae sive ex Hyperboreis profectae, ut supra IV, 34: τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι ἐξ Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δήλῳ. Equidem verba ἐξ Ὑπερβορέων retulerim ad πορευομένας; ad

ἀνθρώπους πορευομένας ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίκης. ταύτας μέν νυν τῇ Εἰλειθυίῃ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ ὠκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι· τὴν δὲ Ἄργην τε καὶ τὴν Ὦπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι λέγουσι, καί σφι τιμὰς ἄλλας δεδόσθαι πρὸς σφέων· καὶ γὰρ ἀγείρειν σφι τὰς γυναῖκας, ἐπουνομαζούσας τὰ οὐνό-

κατὰ τοὺς — ἀνθρώπους conf. nott. ad I, 77.

ἔτι πρότερον] De his vocibus sic iunctis conf. Boeckh. Praef. ad Simon. Socrat. pag. XVI. Eandem locutionem adhibet Pausanias, mutato ordine scribens πρότερον ἔτι. Cf. Schubart. l. l. pag. 51 seq. — Pro Λαοδίκης tres codd. Λαοδοκης, de qua lectione diximus ad IV, 33.

ταύτας μέν νυν — ἀπικέσθαι] i. e. *has quidem venisse tributi ferendi causa, quod Lucinae pro maturato partu pactae fuissent.* Ita Schweigh. Est vero, opinor, hîc cogitandum de ea Ilithyia, quae, ut paulo antea diximus, omnium primitiva est mater, e qua, ut e nocte principe, in lucem prodiere quaecunque in terris omnique in rerum natura conspiciuntur. Et eo spectare credam verba ἀντὶ τοῦ ὠκυτόκου, i. e. *pro partus celeritate* sive *partu maturato* (Apollinis scilicet et Dianae), ad cosmogonicam doctrinam, cuius incunabula in hac ipsa Ilithyiae fabula lateant, referenda. Tu conf. de Ilithyia Creuzer. Symbol. II. pag. 519 seqq. ed. tert. Itaque parum accurate hunc locum a Larchero expressum esse patet hunc in modum: „Le tribut qu'elles étoient chargées d'offrir pour le promt et heureux accouchement des femmes de leur pays.“ — Locutionem φόρον τάσσεσθαι attigimus ad III, 97.

ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι] Apollinem et Dianam intelligit Schubart l. l. pag. 48. De Lucina deabusque parientium praesidibus alius quis cogitaverat. Mihi alterum praestare videtur: nec aliter locum intellexisse video Stark (Mythologisch. Parallell. p. 118). In proxime seqq. verbis: καί σφι τιμὰς ἄλλας δεδόσθαι πρὸς σφέων prius σφι spectat ad Opin et Argen, quibus alios quoque honores tributos esse dicunt Delii πρὸς σφέων, i. e. *a se ipsis*, Deliis nimirum, qui iidem quoque in seqq. παρὰ δὲ σφέων intelligendi sunt; ad Opin et Argen vero spectare credam alterum quoque σφι in verbis: ἀγείρειν σφι (*in earum honorem* quasi) τὰς γυναῖκας, quae sunt Deliae mulieres, iterumque etiam tertium σφι in verbis τόν σφιν (i. e. *in earum honorem* s. *laudem*) Ὠλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε.

ἀγείρειν] Sic paulo post: οὐνομάζοντες καὶ ἀγείροντες, cuius loco Th. Galeus coniecerat ἐγείροντες. Sed ἀγείρειν eorum est, qui stipem efflagitant in speciem quidem diis eorumque quasi in honorem; quod mox in deterius versum ab iis sacrificulis, qui, quo plebeculae stolidae pecunias ad se derivarent, dei deaeve alicuius effigie assumpta per oppida vicosque vagabundi specie quidem ac verbo illi deo, cuius prae se ferebant imaginem, revera autem sibi stipem quaerebant. Monuit Ruhnken. ad Tim. Lex. Platon. pag. 10. Hoc autem loco non de contemnenda ista ac detestabili sacrificulorum istorum ratione, sed de honestiore stipem colligendi genere cogitandum, non aliter atque apud Iamblich. De vit. Pyth. 19 (91). pag. 76, ubi Abaris ἀγείρειν dicitur Apollini Hyperboreorum. Quare nolim cum Lobeck. (Aglaoph. p. 314) hoc ita interpretari, ut Abaris eius artis, quam S. Franciscus alumnos suos perdocuit, specimen ediderit, stipis sacrae colligendae causa terra marique circumvectus. De ipsa voce ἀγείρειν nunc quoque conferatur H. Stephani Thes. L. Gr. (ed. Hase. Paris 1831) I. pag. 261. *Cr.* conferri quoque vult Porsoni Adverss. pag. 109 ed. Lips. — τὰ οὐνόματα

ματα ἐν τῷ ὕμνῳ, τόν σφι Ὠλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε· παρὰ δὲ σφέων μαθόντας νησιώτας τε καὶ Ἴωνας ὑμνέειν Ὦπίν τε καὶ Ἄργην, οὐνομάζοντάς τε καὶ ἀγείροντας (οὗτος δὲ ὁ Ὠλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιοὺς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἐλθὼν τοὺς ἀειδομένους ἐν Δήλῳ)· καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ βωμῷ τὴν σποδὸν ταύτην ἐπὶ τὴν θήκην τῆς

intelligit Noster nomina Arges et Opis.

τόν σφι Ὠλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε] Simili modo loquitur Pausan. IX, 27, 2, loco supra ad II, 53 (ubi vid. Excurs. T. I. p. 856) laudato. Add. Pausan. VII, 23. §. 2 de Pampho, ὃς Ἀθηναίοις τοὺς ἀρχαιοτάτους ὕμνων ἐποίησεν.

Ad argumentum loci quod attinet, cum Herodoteis conf. Callimach. H. in Del. 304 atque Pausan. X, 5. §. 4. I, 18. §. 5. Quae Schubartum l. l. pag. 59 moverunt, ut etiam Homerici hymni versus 146—164 ad Olenis sive alius cuiusdam poëtae antiquissimi carmen de Hyperboreis referre vellet. De ipso *Olene* praeter locos l. conf. Pausan. V, 7. §. 4. II, 13. §. 3 coll. VIII, 21. §. 2 et quae alia recentiorum scripta de Olene excitat Schubart. p. 59 in not. Unde colligitur, Olenem in Ilithyiae honorem, quae Latonam, dum Apollinem Dianamque parturiret, adiuverit, carmen pepigisse iureque ferri omnium antiquissimum Graeciae poëtam, qui cum Phoebi dicatur princeps propheta (Pausan. X, 5. §. 4. et IX, 27, 2), primus omnino fuisse videatur, qui prisco admodum aevo Apollinis s. Solis sacra e regionibus orientalibus sive borealibus in Graeciam intulerit ac propagarit. Qui idem quod *Lycius* vocatur ab Herodoto, Callimacho, Pausania, probante quoque Suida s. v., qui alia simul affert eius cognomina Δυμαῖος (cuius loco Κυμαῖος reponi vult Klausen in Encyclopaedia Erschii et Gruberi Sect. III. Vol. III. p. 48) ἢ Ὑπερβόρειος, minus utique proba, id documento esse videtur, e Lycia haec sacra in Graeciam introducta esse; quippe qua in terra antiquitus floruisse volunt puriorem quendam Apollinis et Dianae sive luminum coelestium, Solis et Lunae, cultum, quem ex iisdem superioris Asiae terris religionibusque, ad quas Hyperborei eorumque sacra vulgo relegantur, illuc pervenisse suspiceris, ita ut Olenis *Lycii* commemoratio in Hyperboreorum sacris minus certe offendat. Exposuit Creuzer. Symbol. II. pag. 521 seqq. 530 seq. 540 ed. tert. coll. Bode: Gesch. d. Hellen. Dichtkunst I. pag. 477. II, 1. pag. 30 seqq. Cautius de his iudicavit Bernhardy Grundriss. d. griech. Lit. I. p. 248.

οὗτος δὲ ὁ Ὠλὴν] δὲ cum Schweighaeus. et Gaisf. scripsi pro δή, quod Matth. retinuit. Qui hoc loco antiquos hymnos (τοὺς παλαιοὺς ὕμνους), qui in Delo canebantur, composuisse dicitur, is apud Pausaniam IX, 27, 2 antiquissimos hymnos (τοὺς ὕμνους τοὺς ἀρχαιοτάτους) Graecis composuisse fertur. Cuius hymni, ad Ilithyiam, Latonam eiusque natos spectantes, commemorantur a Pausania locis laudatis: uno loco (II, 13, 3) hymnus in Iunonem quoque indicatur. Apud Suidam vocatur ἐποποιός, quamquam epica quae dicuntur carmina eius haud constant: unde ad hymnos Lexicographum spectasse credas. — In proxime antecedentibus νησιώτας intelligit, opinor, incolas insularum maris Aegaei, Cycladum, Sporadum, a Delo non admodum remotos et propter commercii rationes ac navigationem cum Ionibus prope habitantibus in terra continenti valde coniunctos.

καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ βωμῷ] Intelligimus haec de *femoribus in ara crematis*, quorum cineres sepulcro Arges et Opis iniecerint. Ac nemo nescit, quantopere inter viros doctos disceptatum fuerit de significatione vocis μηρίων,

Ὦπιός τε καὶ Ἄργης ἀναισιμοῦσθαι ἐπιβαλλομένην. ἡ δὲ θήκη αὐτέων ἐστὶ ὄπισθε τοῦ Ἀρτεμισίου πρὸς ἠῶ τετραμμένη, ἀγ-
36 χοτάτω τοῦ Κηΐων ἱστιητορίου. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων

utrum scil. ossa tantum femoralia an carnem quoque ossibus adhaerentem Homerus indicaverit. In qua disceptatione mihi placet Nitzschii sententia (Adnott. ad Odyss. III, 456 pag. 223. 224), indeque μηρία hoc quoque loco intelligere malim partes e femore exsectas, una cum ossibus scil., adipe quoque, si velis, circumvolutas diisque consecratas. Plura dabunt C. Fr. Hermann Gottesdienstl. Alterth. §. 28. not. 21. God. Hermann. in nott. ad Aesch. Prometh. v. 498 coll. Ameis ad Odysseae l. l. p. 88. De verbo καταγίζειν, quod de victimis arae impositis, quae igne consumuntur, dici solet, cf. Wesseling. ad Diodor. IV, 23. Karsten. ad Aeschyli Agamemn. 581. p. 200 et vid. Herodot. I, 86 ibique nott. VII, 167. θήκη, quod arctiori sensu de *loculo* s. *arca* dicitur, hîc latiori sensu de *ipso sepulcro* accipiendum, ut II, 42, ubi vid. nott. Quo vero iure ex hoc loco C. O. Mueller. loco mox laudando effinxerit *altum sepulcrum e cinere sacro constructum* (ein hohes Grab aus Opferasche), ipse videat. Quod Bekkerus dedit: ἐπὶ τὴν θήκην τὴν Ὤπιος κ. τ. λ., probante Bredov. p. 80, id a Dietschio receptum recipere nolui, libris omnibus adversantibus neque ulla cogente necessitate. — ἀναισιμοῦσθαι eodem modo I, 179, ubi vid. nott.

πρὸς ἠῶ τετραμμένη] Eo, quod orientem versus spectabat sepulcrum, indicari existimat C. O. Mueller. Dor. I. pag. 271, pertinere hoc ad Cretensium tempora, cum Dores orientem versus, Iones occidentem versus mortuos humarint.

ἀγχοτάτω τοῦ Κηΐων ἱστιητορίου] Retinui ἀγχοτάτω, ubi duo libri ἀγχοτάτῃ. Sed vid. locos a Bredovio allatos p. 27. Cum quo eodem viro in proxime antecedentibus retinui ὄπισθε, cum alii ὄπισθεν legant, quod ab Herodoti usu alienum esse Bredov. p. 106 monstravit. — De *Ceis* vid. VIII, 1 ibique nott. ἱστιητόριον *coenaculum* intelligit Schweigh. Larcher. de festis solemnibus cogitandum putat, quae deorum in honorem in Deli insula celebrare consueverint incolae insularum proximarum, quarum suas quique Delphis habuerint aedes legatis excipiendis et epulis solemnibus accommodatas. Ac tales Ceorum aedes hîc intelligi contendit. Broendsted. Reisen in Griechenl. I. p. 49 hoc coenaculum vocat: Bewirthungshaus für ihre zu den Panegyrien angekommenen Bürger und Gäste. Etenim τὰ ἱστιητόρια sive, ut vulgo loquuntur, ἑστιατόρια (conf. Bredov. p. 146) aedificia fuerunt constituta ad excipiendos hospitio convivioque eos, qui ad deorum festa concelebranda foris advenerant sacrisque solemnibus interesse voluerant: itaque consentaneum, in Deli insula, in quam undique tota e Graecia tot homines ad sacra celebranda confluxerunt, singulas Graeciae civitates sua habuisse coenacula (ἱστιητόρια), in quibus sui cives reciperentur: idemque aliis locis pari modo institutum fuisse, testatur Strabonis locus X, 5. §. 11. p. 487 de Teno ita scribentis: Τῆνος δὲ πόλιν μὲν οὐ μεγάλην ἔχει, τὸ δ' ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος μέγα ἐν ἄλσει τῆς πόλεως ἔξω θέας ἄξιον, ἐν ᾧ καὶ ἑστιατόρια πεποίηται μεγάλα, σημεῖον τοῦ συνέρχεσθαι πλῆθος ἱκανὸν τῶν συνθυόντων αὐτοῖς ἀστυγειτόνων τὰ Ποσειδώνια: unde intelligimus haec coenacula vel cum ipsis templis coniuncta vel proxime exstructa fuisse. Inde Plutarchus (p. 146 C.) convivium septem sapientum apparantem facit Periandrum non in ipsa Corintho urbe, sed ἐν τῷ περὶ τὸ Λέχαιον ἑστιατορίῳ παρὰ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν, ᾗς ἦν καὶ θυσία. Eleorum ἑστιατόριον, in quo epulum iis praebebatur, qui Olympia vicerant, commemorat Pausanias V, 15 in fin. Conf. Krause: Olympia p.

297 πέρι εἰρήσθω. τὸν γὰρ περὶ Ἀβάριος λόγον τοῦ λεγομένου εἶ-

22. 180. Qui curam huiusmodi epularum atque coenaculi habebant, ἑστιάτορες vocabantur: de qua voce plura Wyttenbach. ad Plutarch. Moral. p. 40 B. sive p. 331 seq.; sacerdotes fuisse colligas e Pausania VIII, 13, 1 commemorante τοὺς τῇ Ἀρτέμιδι ἱστιάτορας τῇ Ἐφεσίᾳ γινομένους, καλουμένους δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν Ἐσσῆνας. A quibus diversi ii ἑστιάτορες, qui Athenis gentilium epulas apparabant: vid. Boeckh. Staatshaushalt. d. Athen. I. p. 616. 651 ed. sec. Ac vel Romae commemorat Dionys. Halicarnass. Antiqq. Romm. II, 23 ἑστιατόριον — κατεσκευασμένον ἑκάστῃ φρατρίᾳ, atque his ἑστιατορίοις nomen idem addit fuisse *curiarum*, quod fuerit phratriis.

Cap. XXXVI.

τὸν γὰρ περὶ Ἀβάριος λόγον κ. τ. λ.] Quod Schweigh. pro λέγων requirebat λέγοντα, eo meâ quidem sententiâ vix opus. Laudat Wesseling. similia IV, 43. V, 36. VI, 137, quibus alia, si attineret, plura adiici possent. Inde apud Aelian. N. A. VI, 50 recte e libris scriptis revocavit Iacobs: Ἡσίοδος λέγει λέγων, ubi illud λέγει vulgo omissum erat. Quae sequuntur verba inde a Valckenario et Wesselingio (Dissert. Herodot. IV. p. 34) sic constituta: ὡς τὸν ὀϊστὸς περιέφερε κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, οὐδὲν σιτεόμενον, vulgo sic vertunt: *quo pacto eum sagitta per omnem terram circumvexerit nihil cibi capientem* s. *quo modo per omnem terram ille sagittâ vectus fuerit nihil comedens;* ubi voculam τὸν pro τοῦτον accipiunt, de quo, monente *Cr.*, Reiz. De Prosod. Graec. acc. incl. pag. 8. Quod cum ferri posse neget Struve Spec. Quaest. de dial. Herod. I. pag. 11 not. (Opuscc. II. p. 269 seq.), eodem auctore vetus librorum scriptorum restituenda lectio: ὡς τὸν ὀϊστὸν περιέφερε — σιτεόμενος, i. e. *quo modo ille* (Abaris) *sagittam circumvexerit per omnem terram, nihil cibi capiens,* ubi articulo τὸν ante ὀϊστὸν posito indicatur, notam quandam hic respici fabulam. Nec aliter olim legisse videtur Eustath. ad Dionys. Perieg. 31, cuius haec sunt verba: καὶ ὅτι ὁ Ἄβαρις ὁ ὑμνούμενος Ὑπερβόρειος ἦν, ὃς οὐδέν γε σιτεῖσθαι λέγεται καὶ τὸν ὀϊστὸν περιφέρειν κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Itaque restituimus: ὡς τὸν ὀϊστὸν κ. τ. λ., e qua lectione id sane elici nequit, quod vulgo putant, Abarin sagittâ per aërem vectum orbem terrarum perlustrasse. Nam de Abaride quamquam haud pauca exstant veterum testimonia (apud Suidam s. v., Zonaram, Strabon. VII. p. 301 s. 461 C. Gell. N. Att. IX, 22. Plat. Charmid. p. 158 C. Apollon. Dyscol. Hist. mirab. c. 4. Iamblich. De vit. Pythag. §. 90. 91. 135. 156. 140. 141. 147. 216. Himer. in Photii Bibl. 243 p. 1131 s. 374 Bekk. coll. Wernsdorf. ad Himer. Eclog. 19. p. 264. Oratt. 25, 2, 4. Cels. ap. Origen. III, 31. T. I. p. 467 B. Schol. Aristoph. Eq. 725) eiusque nomine etiam librum quendam inscripsit Heraclides quidam teste Plutarcho II. p. 14 E., ante Iamblichum neminem sagittae, qua per aërem vectus sit Abaris, mentionem qui fecerit reperiri contendit Struve l. l., sagittam ipsam addi ratus non nisi amuleti loco ad mala quaevis arcenda, sive, ut Lobeck. (Aglaoph. p. 315) contendit, pro signo ut esset divinae legationis. Qui idem ambigit, vulgaris haec fabula de itinere aërio utrum ab Hecataeo Abderita in libro de Hyperboreis Diod. I, 47. an ab Heraclide Pontico ἐν τοῖς ἀναφερομένοις εἰς Ἄβαριν Anecdd. Bekk. p. 145 et 178 proposita sit, primamque volaticorum hominum memoriam fortasse ab Onomacrito repetendam esse opinatur. Ad Abaridem ut redeam, gravissimus in hoc omni argumento locus exstat apud Eudociam et in Schol. ad Gregor. Naz. in catal. bibl. Bodl. pag. 51, qui copiosior nunc legitur in Nonni narratione septima a Creuzer. vulgata in Melett. I. p. 76. 77, unde insigniora tantum transscribam: ὁ

ναι Ὑπερβορέω οὐ λέγω, λέγων, ὡς τὸν ὀϊστὸν περιέφερε κατὰ

Ἄβαρις ἐξ Ὑπερβορέων ἦν ἄνθρωπός τις· — οὗτος ὁ Ἄβαρις λέγεται ἔνθους γενόμενος περιϊέναι τὴν Ἑλλάδα κύκλῳ μετὰ τοῦ βέλους καὶ χρησμούς τινας καὶ μαντείας λέγειν ὡς ἔνθους· Λυκοῦργος δὲ ὁ ῥήτωρ μέμνηται τοῦ Ἀβάριδος — λέγων ὅτι λιμοῦ διενομένου (alii γενομένου) ἐν τοῖς Ὑπερβορέοις ἦλθεν ὁ Ἄβαρις ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐμισθώτευσεν τῷ Ἀπόλλωνι· καὶ ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὸ χρησμολογεῖν· καὶ οὕτω κρατῶν τὸ βέλος ὡς σύμβολον τοῦ Ἀπόλλωνος (τοξότης γὰρ οὗτος θεὸς) περιῄει χρησμολογῶν πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Quos ipsos Abaridis χρησμοὺς ab Aristophanis Schol. l. l. commemoratos Herodotus ob oculos habuisse videtur Lobeckio; e fabula nota vulgique rumore, quae hîc narrantur, fluxisse statuit Struve l. l., cui in hisce assentitur Krische in Disput. De societat. a Pythagor. in Croton. cond. scopo politic. (Gotting. 1831) p. 38. Stegeri emendationem (in Praefat. p. XIV) pro τὸν rescribentis τόνδ' (i. e. τοῦτον, quod ipsum olim in mentem venerat Pauwio) memorasse sufficiat.

De *Abaridis* aetate vix certi quid constituere licet. Quem Croesi aequalem facit Pindarus; Hieronymo auctore (Chron. Euseb. lib. post. p. 126), quem sequitur Schultze in Apparat. crit. pag. 38 (ubi reliqua veterum afferuntur testimonia de Abaride), ille e Scythia in Graeciam venisse putandus est Olymp. LIV¾ s. 562 a Chr. n. Conf. Fabric. Bibl. Gr. I. pag. 11 seq. Ipsum Abaridem prophetam sive vatem dicunt, qui divino spiritu correptus incantationes, hymnos fecerit ad initia celebranda expiationesque peragendas, qui pestem, famem, alias calamitates depulerit Graecosve vaticinationibus aliisque commodis adiuverit. De quo quae enarrantur, disquisivit Creuzer. Symbol. II. p. 543—546. 660—670 ed. tert. Sagittam, quae Abaridi tribuitur, mira quadam vi eaque magica praeditam cum Runis, quae vocantur, ille contendit: quippe quibus et ipsis omnem medendi, vaticinandi, incantandi artem contineri volunt; ut sane, his qui instructus sit, is omnium fere rerum et cognitionem et facultatem habere putandus sit. Itaque Abaridis sub persona exhiberi quodammodo omnem doctrinam sapientiamque, ad sacra maxime pertinentem, quae a regionibus septentrionalibus sive orientalibus in Graeciam illata ibique propagata fuerit, ita ut ipsa de Abaride fabula eodem spectare videatur, quo fabula de Hyperboreis Apollinisque cultu per hosce in Graeciam delato, sive ad introductum in Graeciam Apollinis cultum e borealibus regionibus. Quibus *Cr.* haec adscripsit: „Comparat haec de Abaride tradita cum similibus fabulis Britannorum veterum aliorumque populorum septentrionalium editor Wartoniani operis: The history of the English poetry. Lond. 1824. Preface pag. 62.“ Similia ex E. Barkeri libro attulit Creuzer. l. l. pag. 663. Quae longius persequi haud vacat: si quidem neque Runicas literas neque Druidicam, quam putant, sapientiam ullo modo ad Abaridem spectare credo, id unum satis certo poni posse ratus, omnem hanc de Abaride famam ad Apollinis sacra pertinere propagata per Graeciam aliasque orbis terrarum partes et communi quodam vinculo coniuncta., Tu vid. cautius de his iudicantes viros doctos: Bergk. Commentatt. de Attic. comoed. reliqq. pag. 42, C. O. Mueller: Die Dorer I. p. 69. 364. coll. II. p. 395, Guigniaut: Relig. de l'Antiquité II, 3. p. 1067 seq. Abaridem in Attico Berenicidensium pago cultum nuper efficere studuit Goettling ex inscriptione mutila (in Indic. lectt. aestiv. Ienens. anni 1854), quam affert: Ἀβερις θεων βερνι. Sed monstravit L. Rossius (Archaeolog. Anzeig. XII. nr. 62. 63. p. 438 seq.), in illa stele scriptum reperiri: Λαβερις Θεων Βερνι[κίδης], quod civis Attici nomen esse intelligitur. De ipso Abaridis nomine eiusque etymo nuper quaesivit G. Muys (Griechenland u. d. Orient.

πᾶσαν τὴν γῆν οὐδὲν σιτεόμενος. Εἰ δέ εἰσί τινες Ὑπερβόρεοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. γελῶ δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη καὶ οὐδένα νόον ἔχοντας [ἐξηγη-

Köln. 1856) nr. 1. vatis s. fascinatoris significationem inesse docens.

Εἰ δέ εἰσί τινες Ὑπερβόρεοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι] Qui hoc ex loco colligi volunt, Herodotum omnino dubitasse, num ulla unquam exstiterit Hyperboreorum natio, iis equidem accedere non possum (conf. etiam Perizon. ad Aelian. V. H. II, 26 et Schubart. l. l. pag. 28), cum Herodotus tales modo neget esse Hyperboreos, quales poëtae aut fabularum enarratores memorasse videntur, ultra Boream ventum scil. sitos; id quod a rerum natura patri historiae aeque abhorrere visum est ac si quis homines ultra ventum meridionalem (Hypernotios) fingere vellet, cum *Hyperborei* potius perhibeantur *maxime boreales* homines, i. e. septentrionem versus maxime habitantes, *Hypernotii* autem ii, qui extremas terrae meridionalis oras incolant. Multa hanc in rem disputans Strabo I, 3. p. 61. 62 s. 106 C. seq. Eratosthenem, Herodoti dicta cavillantem, et ipsum perstringit. Attigit quoque Herodotea Schol. Apoll. Rhod. II, 675, itemque nostrâ memoriâ Wyttenbach. praefat. ad Phaedon. pag. XXXVII, ut monuit Gaisf.

γελῶ δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας κ. τ. λ.] Herodoti vituperationem ad Hecataeum Milesium praecipue spectare ut credam, commovent me ea, quae scripta exstant II, 21, ubi vid. nott. Neque aliter placuisse video Bredovio (Geogr. et Uranolog. Herod. specim. pag. XVI not.) atque nupero fragmentorum Hecataei editori, Klausen, bene monenti (pag. 39 seq.), Hecataeum, quem opus in duos libros divisum, Asiam nimirum et Europam (cf. ibid. pag. 13), condidisse Oceanumque pro flumine omnem terram cingente habuisse novimus, saepius tacita reprehensione ab Herodoto perstringi. Add. Reinganum: Geschichte d. Erd- und Länderabbildungen der Alten I. p. 116, Grote: History of Greece I. p. 492. 525. Herodoti autem aetate Graecos de iis, quae ad terrae formam et ambitum pertinent, melius edoctos ipsiusque orbis terrarum accuratiorem cognitionem adeptos esse, ipsa haec prodit acerba Herodoti vituperatio. Qui historiae pater, Mannertum si audias (I. p. 12), hoc loco decreta eorum, qui e Thaletis disciplina profecti globi statuerent rotunditatem (cum scil. ipse rerum mathematicarum omnino fuisset expers), confudit cum eorum doctrina, qui ad Homeri sententiam nonnihil amplificatam terram, qualem norant, haberent rotundam Oceanoque circumfluam. Neque vero veram sententiam de terrae rotunditate Herodotum habuisse nec eos, quos derideat, idem Mannert. iudicat, quamvis Herodotus, quae ipsius fuerit terrarum multarum ac diversarum cognitio, bene intellexerit, Hecataei, aliorum quam falsa sit opinio. Hoc enim potissimum illum sibi sumpsisse vult probandum, ut terrae latitudinem longitudine superari appareret minimeque hinc effici terrae rotunditatem quandam, cum Europa sola reliquis orbis terrarum partibus vel coniunctis maior sit ambitu. Namque e mente Herodoti terra fuit plana, coelo concavato in modum hemisphaerii obtecta, non accuratam circuli formam exhibens, sed oblongam potius, hic illic inflexam; unde factum, ut Europam reliquis duabus orbis terrarum partibus ille sibi cogitaret maiorem eosque deridendos esse putaret, qui plane rotundam cum existimarent terram, parem quoque Asiam et Europam constituerent, omni terrarum orbe in duas easque pares et aequales partes diviso: quam Hecataei Milesii quoque fuisse opinionem monuimus. Tu conf. Rennel. pag. 383, Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. I, 2. pag. 26, Bredov. l. l. pag. VII (ibique Herodot. III, 98.

σάμενον], οἳ Ὠκεανόν τε ῥέοντα γράφουσι πέριξ τὴν γῆν, ἐοῦ-

104. [ubi vid. nott. pag. 206] 105. IV, 44.) XVI, Herodotum merito laudans, quod primus in priorum scriptorum commenta inquisiverit eaque, quae non satis firmo inniti viderentur fundamento, convellere studuerit. De quo scriptoris nostri studio, ad veritatem omnibus in rebus indagandam spectante pluribus locis iam monuimus. — Pro γράψαντας πολλοὺς in edit. Gaisf. exstat γράψαντα, operarum, ut videtur, vitio. Verbum γράφειν non tam de *scribendo* quam de *pingendo* accipi voluit Gronovius, quem sequor una cum Bredovio l. l. pag. XVI. Schweighaeuserus utramque simul hîc valere notionem existimat, quae *describendi* verbo comprehendatur. Idem tamen in Lexic. Herodot. I. p. 204 (ubi hunc Herodoti locum sic affert scriptum: γελῶ ὁρέων Γῆς περιόδους γράψαντας κ. τ. λ.) eum Hecataei librum hîc intelligi putat, qui Γῆς περίοδος inscriptus fuit. De quo Hecataei libro quamquam satis constat (cf. Klausen ad Hecataei Miles. Fragmm. p. 12 seqq. 24. Mueller Fragmm. historicc. Graecc. I. p. XI seq.), tamen hunc librum hoc loco sic designari atque citari minime credam: etenim γράφειν περιόδους minime de eo dici putem, qui librum de terrae ambitu perscribit, sed eius potius esse, qui terrae circuitum s. ambitum in tabula quadam delineet describatque eoque modo totius terrae imaginem exprimat. Nostrates verbo *zeichnen* utuntur; conferas Herod. II, 41 ibique nott., Reinganum l. supra l. Ac vel magis huc pertinet Nostri locus V, 49, ubi Aristagoras Milesius commemoratur, qui ad Lacedaemonios accessit ἔχων χάλκεον πίνακα, ἐν τῷ γῆς ἁπάσης περίοδος ἐνετέτμητο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. Huiusmodi autem tabulam s. mappam geographicam operi suo addidisse Hecataeum credam cum Muellero l. l. p. XII, addubitante Klausen. l. l. pag. 25. — Quae sequuntur apud Herodotum verba, καὶ οὐδένα νόον ἔχοντας ἐξηγησάμενον, si sana sunt, sic intelligo: „*cum multos video — nullam* (in hac sc. terrarum orbis descriptione) *rationem adhibentes*, *quae ipsos ducat* s. *quam sequantur ducem*“, temere igitur nec ulla adhibita ratione agentes. Neque aliter fere haec verba accepisse video Eltzium (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IX. p. 133), qui sic reddit sententiam: „rideo videns, multos terrae ambitum descripsisse neque habere sensum, qui rem enucleet“, eoque modo vulgatam lectionem, quae in omnibus invenitur libris manu scriptis, tueri studet contra Dobraeum, qui (ad Aristophan. Pac. 732) pro ἔχοντας scribi vult ἐχόντως, ut haec prodeat loci sententia: „neque quemquam *sapienter* s. *prudenter ac sana mente* rem explicasse.“ Dobraeum secuti sunt recentiores editores, Dindorf., Bekker., Dietsch, Lhardy probante Spengel. (Rheinisch. Mus. N. F. VI, 1. pag. 155). Invenitur sane νοῦν ἐχόντως (quod seiunctim scribendum esse docet Dindorf. in Thes. Ling. Gr. T. V. p. 1587) apud Platonem De legg. III. p. 686 coll. Phileb. pag. 64 (ubi vid. Stallbaum. pag. 219) itemque frequentius apud Isocratem (v. c. Philipp. §. 7. p. 83. Panathen. §. 218. p. 278. Areopagit. §. 53. pag. 150), ut iam veteres Grammatici adnotarunt, allati a Dindorfio l. l. Num vero haec locutio ad Herodotum quidquam valeat, valde dubitaverim, praesertim cum sequatur οἳ — γράφουσι, quod ad πολλοὺς utique pertinet neque ad proxime antecedens οὐδένα (*neminem*) referri potest. Nec tamen magis placet vulgata, in qua, alia ut taceam, vel maxime offendor participio ἐξηγησάμενον, quod si prorsus abesset, nemo aegre ferret: hac enim voce, quae e glossemate orta haberi potest, eiecta optime procedet oratio Herodotea.

οἳ Ὠκεανόν τε ῥέοντα γράφουσι κ. τ. λ.] In loci interpunctione Gaisfordium secuti sumus, ita ut verba τὴν γῆν (inter quae vulgo male in-

σαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιεύντων ἴσην. ἐν ὀλίγοισι γὰρ ἐγὼ δηλώσω μέγαθός τε ἑκάστης αὐτέων, καὶ οἵη τίς ἐστι ἐς γραφὴν ἑκάστη.

37 Πέρσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν νοτίην θάλασσαν τὴν

seritur τε) cum vocula πέριξ sint iungenda. Cf. IV, 15 ibiq. nott.

ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου] i. e. *orbiculatam velut ex torno*, cum vox κυκλοτερέα non ad *globi* spectet rotunditatem, sed *orbis rotunditatem* indicet; quam qui terrae tribuerent indeque terram in tabulis ut *discum detornatum* exhiberent pictam, Asiamque hinc (i. e. dimidium terrae australe) Europae (i. e. dimidio boreali) parem facerent, eos tantum hîc derideri a patre historiae statuimus cum Bredov. l. l. p. XX. III coll. Rennel. p. 383. — Respexit Herodotea Eustath. ad Dionys. Perieg. 1 itemque Strab. I. pag. 48 s. 83 C. Talia autem ad medii aevi scriptores usque et mapparum geographicarum auctores pertinuisse, qui ista propagarint, ostendit Santarem: Essai sur la cosmographie etc. I. p. 168 seq. 199 seqq. 214 seq. II. pag. XXXVII seqq. XLIV. LI.

καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιεύντων ἴσην] Haec antecedentibus simplici commate, non puncto, ut fecit Gaisf., annectenda. ποιεύντων Gronovius pro imperativo accipi voluit, ut idem sit atque ποιείτωσαν, quemadmodum λεγόντων pro λεγέτωσαν, alia id genus; quod probans Wesseling. locum sic interpretatur: „*Asiam quoque faciant Europae parem.*" Equidem cum Schweigh. ποιεύντων accipio pro genitivo participii absolute positi et ad superius γελῶ spectante, eum fere in modum: „*rideo, cum isti Asiam aequalem Europae faciant.*" Qui enim ob praegressa (οἳ-τε-γράφουσι) scribere debebat καὶ — ποιεῦσι, is priorum oblitus subito in aliam transit participii structuram ex illa sermonis negligentia, cuius exempla quaedam attulit Eltz. l. supra l., ubi hunc locum pari modo explicandum docet. Quod Steger. Praefat. pag. XIV suspicatur ποιεῦντας ὤν, merito reiecit censor Lipsiensis 1829 nr. 136 p. 1087. — In fine cap. cum Schweigh. et Gaisf. dedi οἵη pro vulg. ὅση, quod retinuit Matth. Tu cf. IV, 40. ἐς γραφὴν valet: „*ad delineationem* s. *descriptionem*" s. si quis eam delineare atque imagine explicare velit; quo eodem sensu paulo ante verbum γράφειν adhibuerat.

Cap. XXXVII.

Πέρσαι οἰκέουσι] Schweigh., collatis his locis IV, 38. 40. 41, Herodotum scripsisse putat: Ἀσίην Πέρσαι οἰκέουσι. Codices non addicunt; nec sane opus est illa voce addita, quam si quis velit, commode hoc loco mente supplere poterit. Idem statuisse video Italum Herodoti interpretem et Letronnium Journ. d. Sav. 1817. Janv. p. 45, qui bene monet, verbum οἰκεῖν apud Herodotum crebrius adhiberi, non addito obiecti accusativo, sed participio verbi alicuius vel postposito vel anteposito. Itaque hoc quoque loco nihil adiiciendum esse censet, cum sensus idem fere sit ac si Herodotus dixisset: Πέρσαι οἰκέουσι ταύτης τῆς ἠπείρου τὸ τεταμένον ἐς τὴν νοτίην θάλασσαν. Nec aliter mox idem verbum *habitandi* significatione, nullo addito accusativo: ταῦτα τέσσερα ἔθνεα οἰκέει, et in fine capitis: οἰκέει δ' — ἔθνεα. Vid. supra I, 56. II, 166 ibique nott.

ἐπὶ τὴν νοτίην θάλασσαν, τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην] De *Persico sinu* cogitat Breiger. l. l. pag. 72. Quem sinum Noster, cum vix noverit, latiori meridionalis maris appellatione complectitur, ad quod ipsum hic sinus pertinet. Vid. Breiger. l. l. pag. 11, Rennel. pag. 455. 463, Tzschucke ad Mel. III, 8 init. pag. 278 seqq. nott. exegg. Vol. III. P. III. Tu vid. nott. ad I, 1. I, 180. III, 30.

Ἐρυθρὴν καλεομένην. τούτων δ' ὑπεροικέουσι πρὸς βορέω ἀνέμου Μῆδοι, Μήδων δὲ Σάσπειρες, Σασπείρων δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βορηΐην θάλασσαν, ἐς τὴν Φᾶσις ποταμὸς ἐκδιδοῖ. ταῦτα τέσσερα ἔθνεα οἰκέει ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν.

38 Ἐνθεῦτεν δὲ τὸ πρὸς ἑσπέρης ἀκταὶ διφάσιαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ ἀπηγήσομαι. ἔνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ ἑτέρη, τὰ πρὸς βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη, παρατέταται ἐς θάλασσαν παρά τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μέχρι Σι-

τούτων δ' ὑπεροικέουσι πρὸς βορέω ἀνέμου Μῆδοι] τούτων cum Gaisf. et Matth. dedi pro τουτέων. — Mox aliquot libri πρὸς βορέην ἄνεμον, quod nec ipsum ab usu scriptoris abhorret. Cf. Herod. II, 121 ibique nott. IV, 38 itemque IV, 7. 22. 122. Ipse intactum reliqui βορέω a nonnullis mutatum in βορέεω, de quo vid. nott. ad III, 102. De *Saspiribus* diximus ad I, 104. III, 94. Cuius gentis nomen idem esse contendit Ritter (Vorhalle pag. 129—131. 140) atque lapidis lazuli s. sapphiri, quippe qui in huius gentis sedibus patriis unice reperiatur, in India superiori, Serinda, Buddhae cultu insigni, unde profecti coloni ad fluvium Koros prope Colchos consederint.

ἐπὶ τὴν βορηΐην θάλασσαν] Ad formam vocis βορηΐην Ionicam conf. allata a Bredov. p. 179; ad verbum ἐκδιδόναι eiusque significationem conf. I, 6 ibique nott. III, 9. IV, 48. 53. *Boreale* mare, cui opponitur ἡ νοτίη θάλασσα in antecedentibus, de *mari mediterraneo*, quod etiam Pontum Euxinum, in quem Phasis influit, e veterum sententia complectitur, intelligendum; vid. nott. ad II, 11. 158 et conf. infra IV, 42. De *Phasi*, Asiae termino, cf. IV, 45.

CAP. XXXVIII.

τὸ πρὸς ἑσπέρης] Ita meliores libri, quos secutus sum. Olim τὸ πρὸς ἑσπέρην. Cf. IV, 37. Quae sequuntur verba, ἀπ' αὐτῆς, pro iis Wesseling. cum Pauwio malebat ἀπ' αὐτέων scil. θαλασσέων sive ἐθνέων, de quibus scil. antea Herodotus locutus erat. Reiz. (Praefat. pag. XVII) rescripsit ἀπ' ἀντίης, cum de Asiae inter duo maria, Ponticum et internum, procurrentis littoribus *diversis* sermo sit. Equidem in vulgata lectione acquiesco, quam sic exposuit Schweigh.: „Ἐνθεῦτεν δὲ, *Inde vero*, ait Herodotus, id est *ab illo inde terrarum tractu, qui per mediam Asiam a meridie ad septentrionem porrigitur*, quae est continens Asiae terra ac veluti meditullium: *inde*, inquam, *versus occidentem, excurrunt* ἀπ' αὐτῆς, *ab hac* continente *Asia*, ἀκταὶ διφάσιαι, *duae orae in mare porrectae*, duae regiones ita in mare porrectae, ut earum maior pars mari adluatur, adeoque duae veluti paeninsulae. Harum una est Asia minor, in boreali parte a Phasi [ἡ ἀκτὴ ἡ ἑτέρη. τὰ πρὸς βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη], in australi [τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ αὐτὴ αὕτη ἀκτὴ κ. τ. λ.] a Phoenicia in mare mediterraneum excurrens. Altera ora ac veluti paeninsula incipit a Perside maiorque eius pars in australe s. Erythraeum mare excurrit eoque circumluitur, minor quaedam pars mediterraneum mare attingit." Nec aliter fere Dahlmann. in Herod. pag. 84 itemque Italus Herodoti interpres, cui et ipsi in Herodoti verbis nihil mutandum videtur. Add. Niebuhr. Vermischt. hist. Schrift. I. p. 152. — βορέην revocavi pro βορῆν; cf. I, 6 ibique nott. III, 97. IV, 7. 21.

παρατέταται ἐς θάλασσαν παρά τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μέχρι Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ] i. e. *excurrit in mare* s. *porrigitur secundum* s. *iuxta Pontum Hellespontumque usque ad Sigeum Troicum. Hellespontum* hîc latiori sensu dici

γείου τοῦ Τρωϊκοῦ, τὰ δὲ πρὸς νότον ἡ αὐτὴ αὕτη ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου, τοῦ πρὸς Φοινίκῃ κειμένου, τείνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης. οἰκέει δ' ἐν τῇ ἀκτῇ ταύτῃ ἔθνεα ἀνθρώπων τριήκοντα. αὕτη μέν νυν ἡ ἑτέρη τῶν ἀκτέων. Ἡ δὲ δὴ ἑτέρη ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη παρατέταται ἐς 39

putem. Conf. nott. ad IV, 85. De *Sigeo* promontorio conf. Strab. XIII. p. 595 s. 890 B., alios, quos cum Herodoto Sigeum promontorium in Hellesponti marisque Aegaei finibus collocante consentire monet Breiger. l. l. pag. 21. Nunc vocari tradunt *Ienicher* s. *Ienischehr,* vid. Tzschucke ad Mel. I, 18 nott. exegg. pag. 534 Vol. III. P. I et Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 114. Promontorii imaginem in tabula repraesentatam dedit Clarke Travels II, 1. pag. 171, qui idem de Sigeo oppido disputavit pag. 160, de quo plura vid. ad V, 65 nott.

ἡ αὐτὴ αὕτη ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου] Unam eandemque intelligi ἀκτὴν, universam quippe Asiam minorem, bene monet Schweigh., et sane invenitur crebrius ἀκτὴ *paeninsula,* monstrante Gail. ad Scylac. in Geogr. min. I. pag. 528 seq., cum quivis longior tractus litoralis, in mare porrectus, sic dici possit. Tu vid. plura in Dindorf. Thesaur. Ling. Graec. Stephan. I. pag. 1365 et conf. Forbiger. l. l. I. pag. 80. not. 25. Quod vero Niebuhr. (Vermischt. Schrift. I. p. 222) inter ἀκτὴ et χερσόνησος statuit discrimen, haud usque quaque valere illud observat Dahlmann. Herod. pag. 84. *Cr.* ad vocem ἀκτὴ adscripsit: The classical Journal Vol. IX. p. 327 seq. — Μυριανδρικοῦ reposui cum edd. recentt. Libri admodum variant, quorum alii Μαριανδικοῦ exhibent (quod ipsum tenuere Reiz. et Matthiae), alii Μαριανδύνων s. Μαριανδυνῶν, alii Μαριανδηνῶν. At *Mariandynus* sinus huc non pertinet, qui in Bithyniae ora, ubi gens *Mariandynorum* est (de qua conf. I, 28. III, 90 ibiq. nott.) fluviusque Sangarius mari miscetur, quaerendus. *Myriandricus* sinus in Phoeniciae ac Syriae confiniis quaerendus videtur, item forsitan qui *Issicus* quoque vocatur. Nam *Myriandrus,* Syriae urbs, Phoenicum, ut videtur, emporium, in illo fere tractu memoratur. Vid. Stephan. Byz. s. v. (Μυρίανδρος, πόλις Συρίας πρὸς τῇ Φοινίκῃ· Ξενοφῶν ἐν πρώτῳ ἀναβάσεως· τὸ κτητικὸν Μυριανδρικὸς κόλπος), Xenoph. Anab. I, 4. 6, ubi aliorum testimonia (Strabonis XIV. p. 676, Arriani Exped. Alex. II, 6, 3, Melae I, 12, Plinii Hist. Nat. V, 18 s. 22. §. 80: „in ora oppidum *Myriandros*") attulit Krueger., qui tamen quod Μυρίανδον rectius forsan scribi censet, quam Μυρίανδρον, in eo vereor, ut assentiri possim, quamquam et Hertlein et Dindorf. in nuperrima editione exhibuerunt Μυρίανδον, reliquis scriptoribus, qui urbem nominant, omnibus refragantibus. Memoratur quoque Μυρίανδρος urbs Phoenicum apud Scylac. Peripl. §. 102 (p. 40 Huds. p. 301 Gail.), ubi alios testes interpretes laudarunt. Nunc, Larchero observante, *Myriandricus* sinus vocatur *Aiasse.* Ipsa urbs, quattuor milliarr. Germanicis distans a portis Syriae et Ciliciae, nunc prorsus deleta est: nec ullae superesse ruinae dicuntur, conf. Ainsworth: Travels in the Tract of the Ten Thousand etc. pag. 60, Forbiger. l. l. II. pag. 644. De *Triopio* promontorio vid. nott. ad I, 144. 174. πρὸς Φοινίκῃ cum recentt. edd. dedimus, cum etiam apud Xenophontem l. l. exstet: ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ, i. e. *prope, iuxta mare.*

ἔθνεα ἀνθρώπων τριήκοντα] Supra I, 28 plures harum gentium nominari notat Schweigh.

Cap. XXXIX.

Ἡ δὲ ἑτέρη κ. τ. λ.] Vid. nott. ad IV, 38. — Ἐρυθρὴν θάλασσαν eo-

τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἥ τε Περσικὴ καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεκομένη Ἀσσυρίη καὶ ἀπὸ Ἀσσυρίης ἡ Ἀραβίη. λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρεῖος ἐκ τοῦ Νείλου διώρυχα ἐσήγαγε. Μέχρι μέν νυν Φοινίκης ἀπὸ Περσέων χῶρος πλατὺς καὶ πολλός ἐστι· τὸ δὲ ἀπὸ

dem sensu appellari, quo IV, 37 dicitur de Persico vel potius Indico mari, quo simul comprehenditur sinus Persicus qui dicitur, vix est, quod moneamus; conf. etiam Rennel. p. 454, Heyse l. l. pag. 103.

ἥ τε Περσικὴ καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης κ. τ. λ.] Sententia scriptoris haec est: hac altera Asiae paeninsula contineri primum Persidem, deinde, quae eam continuo excipiat, Assyriam, et quae inde incipiat, Arabiam, ita ut terminetur sinu Arabico. *Assyriae* autem nomen latius patere omnemque Babyloniam, Mesopotamiam ac Syriam complecti et supra iam monuimus (I, 102. 177 seq.), et hoc loco cum Rennel. p. 458 iterum monemus. Quo eodem monente *Arabiae* nomen olim et ipsum latius patuit ad Tigrin usque septentrionem versus extensae; quam cum angustiorem habuerit Herodotus sinumque Persicum atque Arabicum nimis sibi propinquos cogitaverit, ab erroris suspicione ille non absolvendus erit, ut statuit Rennel., subiiciens hunc errorem vel Plinii (cf. Hist. Nat. VI, 28 s. 32. §. 143) aetate adhuc exstitisse. Ad usum et significationem verbi *ἐκδεκομένη* conf. IV, 41 ibique nott.

λήγει δὲ αὕτη] *αὕτη* cum recentt. edd. recepi pro *αὐτή*. Quae sequuntur verba: *οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ*, a nonnullis male intellecta, cum Schweigh. sic interpretari malim: *non vere quidem* (ait) *oram desinere* eo loco, ubi sinus Arabicus interiecto isthmo a mari mediterraneo separatur, sed *ex usu recepto* tantum *loquendive more* (*νόμῳ*) illic desinere putari, cum revera illic non desinat, sed ulterius progressa per omnem continuetur Africam; ita ut etiam Africa, quae Arabico sinu ab Asia terminari vulgo dicatur, verum si quaeras, pro huius alterius orae sive paeninsulae parte quadam quodammodo haberi debeat. Usu tantum hoc receptum esse ac loquendi consuetudine, ut illa ora Arabico sinu iam terminata existimetur, cum revera, longius progressa, omnem Africam, quam ab Asia vulgo separatam tertiam orbis terrarum constituant partem, comprehendat. Quem loci sensum Dahlmanno quoque probatum (Herod. pag. 84) bene expressit Langius, itemque Miot, alter Gallus interpres („*non pas réellement, mais par une sorte de convention adopté*“) et Italus interpres: („*ma solamente secondo la consueta opinione*“), Schweighaeuserum et ipse secutus. — Valet igitur *νόμῳ* idem fere quod *τῷ νενομισμένῳ*, ut II, 17. IV, 45. Thucydid. VI, 16: *νόμῳ μὲν γὰρ τιμὴ τὰ τοιαῦτα*. Nec aliter *νόμος* de communi hominum opinione in Platon. Phaedr. p. 231 D., ubi vid. Heindorf. p. 203 et Ast. p. 238.

ἐς τὸν Δαρεῖος — ἐσήγαγε] Haec verba ideo addi putat Dahlmann. Herod. pag. 85, quod hoc canali, quo rubrum mare cum mediterraneo mari coniungitur, integra efficitur paeninsula. De ipso Darii canali diximus ad II, 158. In proxime antecedd. verbis *sinum Arabicum* expresse commemoravit, quem alias latiori *maris rubri* appellatione comprehendit. Cf. Schlichthorst. p. 18, Breiger. l. l. pag. 13 seq. et vid. nott. ad II, 8. Quae continuo sequuntur verba: *μέχρι μέν νυν Φοινίκης* usque ad *ἐς τὴν τελευτᾷ*, ad finem cap. antecedentis transponi et ante verba *οἰκέει δ' ἐν τῇ ἀκτῇ ταύτῃ ἔθνεα ἀνθρώπων τριήκοντα* collocari vult Spengel in: Rheinisch. Mus. N. F. VI. pag. 156 seq.

χῶρος πλατὺς καὶ πολλός] Est regio plana itemque longe lateque patens. Sic IV, 109: *λίμνη μεγάλη τε*

Φοινίκης παρήκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη παρά τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευτᾷ· ἐν τῇ ἔθνεά ἐστι τρία μοῦνα. Ταῦτα μὲν ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἑσπέρης τῆς Ἀσίης ἔχοντά ἐστι. Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων 40
298 *καὶ Μήδων καὶ Σασπείρων καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἠῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα, ἔνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα, πρὸς βορέω δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα καὶ ὁ Ἀράξης ποταμὸς, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκέεται Ἀσίη·*

καὶ πολλή, et VI, 125 *κόλπος πολὺς* (*πολλὸς*), nisi legendum *βαθύς*. Alia attulimus in nott. ad Herod. IV, 109. *διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης*, i. e. *secundum*. Conf. Thucyd. I, 63 et Abresch. Dilucidd. Thucyd. pag. 60. Sic Latini nonnunquam *per* usurpant. Itinerar. Alexandri ed. Mai 1817 Mediol. §. 17: „*per*que Euxinum militans.“ Cf. Letronne in Journ. d. Sav. 1818. p. 409 ibiq Zosim. I, 34, 3. Procop. B. Goth. IV, 2. p. 567. IV, 34. p. 662 B.“ *Creuz.* Haec verba, quae sic accipienda sunt: „*inde a Phoenice porrigitur per hocce mare ora haec secundum Syriam Palaestinensem et Aegyptum, in quam desinit*“, ad *mediterraneum mare* spectare, recte monuit Niebuhr l. l. pag. 152. Tu conf. nott. ad I, 185. Nimirum e mente Herodoti haec altera paeninsula talis est, quae a Perside inde usque ad Phoeniciam magnam exhibeat planitiem, sed inde a Phoenicia aliam sequatur directionem, mediterraneum per mare secundum Syriacam oram porrecta ad Aegyptum usque, ubi desinat. De Syria Palaestinensi cf. I, 105 ibique nott. II, 104 ibique nott. — In seqq. *ἔχειν* non aliter fere positum atque I, 180. 191. II, 53. III, 82 aliisque Nostri locis; ipsa Herodoti sententia haec est: *hae igitur sunt* s. *ita se habent terrae inde a Persis occidentem versus Asiae porrectae.*

CAP. XL.

Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων] Regiones intelligit ultra Persidem, Mediam, Saspires Colchosque orientem versus sitas, quas mari eoque australi sive rubro e meridie illuc porrecto circumflui Herodoti est opinio, ita ut *ἡ ἐρυθρὴ θάλασσα* latiori sensu in universum dicatur quidquid maris a meridie indeque etiam ab oriente est Asiae, Asiam ab utraque parte et meridionali et australi circumfluens. Cf. Breiger. l. l. pag. 12 et, monente *Cr.*, Mannert. IV. pag. 61 seqq. Verba *τὰ πρὸς ἠῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα* Schweigh. in Adnot. ad I, 202 interpretatur *regiones ad orientem (in partibus orientalibus) sitas.* Malim equidem: *regiones orientem versus porrectas.* Vid. nott. ad IV, 44. Quam e Sancrofti libro alteroque Schweighaeus. et Gaisford. receperant formam epicam *ἠέλιον* et h. l. et IV, 42 fin. 44 fin., eam probantibus Dindorf. p. XXXVII et Bredov. pag. 45 sustuli, vulgarem formam, quae sola est Herodotea, revocans *ἥλιον*. Vid. supra I, 204. — *ἔνθεν*, cum opponatur verbis *πρὸς βορέω δὲ*, valet: inde ab *hac* i. e. *meridionali parte.*

καὶ ὁ Ἀράξης ποταμὸς, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα] Haec verba, sana modo sint, *Araxem* orientem versus fluere indicare videntur, ita ut in mare australe, quod Asiam ab oriente terminet, exeat, neque in Caspium mare, ut Noster retulit I, 202. Itaque Schweigh. (vid. not. ad I, 202) haec verba sic intelligi vult, ut Araxes fluere dicatur *ad orientem* s *ab oriente* Caspii scil. maris, cum verbum *ῥέειν*, adiuncta praepositione, non tam de fluvii cursu ac directione dicatur, quam potius omnino, qua parte, qua regione ille fluat, indicet. Tum igitur Herodotus, quae Schweigh. est sententia, indicare voluit *Araxem, qui in orientalibus*

τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐρῆμος ἤδη τὸ πρὸς τὴν ἠῶ, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι, οἷον δή τί ἐστι. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

41 Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἑτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου

Asiae partibus, ab oriente Caspii maris („ostwärts vom Capischen Meere") delabatur, sive, ut reddit Langius: *„der da fliesset gegen Sonnenaufgang"*; neque sane intelligo, quonam alio modo haec verba accipi possint, quibus Noster in universum declarare voluit orientalem fluvii cursum et indicare fluvium, qui in orientalibus Asiae regionibus delabatur easdemque permeet. Quare vix licebit cum Latinis interpretibus haec verba reddere: „qui contra solem orientem fluit", si quidemNoster tale quid dicere nec voluit nec potuit. Sed inde opinor factum, quod e contextu Herodoteo haec verba: ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα eiecit Borheck., quaeque et ipsa eiicienda censet Breiger. l. l. pag. 75 coll. 66, quippe ex interpolatoris manu invecta textui, aut ita mutanda, ut loci tollatur difficultas: ῥέων ἀφ' (certe ἀπ') ἡλίου ἀνίσχοντος. Gravius illud utique est, num *Araxes* fluvius et hoc loco et I, 202 pro *Oxo* (Amu-Darja) sit habendus, ut praeter alios existimat Eichwald (Geograph. d. Ostküste d. Caspisch. Meeres etc. pag. 22), an pro *Iaxarte* (Sir-Darja), quae est Schweighaeuseri, Humboldtii (Asie centrale I. pag. 54), aliorum sententia, de qua nolo repetere, quae ad I, 202 pag. 405 seq. Vol. I. exposui; unum addam virum doctum, A. Butakoff, qui de lacu Aral ac de utriusque fluvii, Oxi et Iaxartis, in hunc lacum nunc influentis cursu accurate exposuit mappamque addidit in: Journal of the royal geographic. society Vol. XXIII. pag. 92 seqq. Conferri etiam poterit Voelcker: Myth. Geogr. I. p. 215. De Armeniae *Araxe* cogitari non posse contra Tzschuckii (Nott. exegg. in Mel. III, 5. 5. pag. 149) aliorumque sententiam monuit Breiger. l. l., nec magis de *Volga*, cuius nulla omnino apud Nostrum fieri videtur mentio. Conf. Voelcker. l. l. p. 192. 193. Equidem in talibus decernere vix audeam, quae, nisi error aut confusio subesse putetur (cf. nott. ad. I, 202), ex manca potius et imperfecta istarum regionum cognitione fluxisse putem.

ἐρῆμος ἤδη τὸ πρὸς τὴν ἠῶ] i. e. *„quae inde orientem versus spectant, ea omnia deserta sunt."* Desertum *Cobi* intelligi, auctor est Breiger. l. l. pag. 78; quo ipso Herodoteam Asiam terminari idem statuit. Cf. III. 92. 101 ibique nott. Pro ἕω, quod ab Herodoto alienum est, revocavi ἠῶ; cf. II, 8. III, 106. IV, 18 et vid. Dindorf. p. XXXVII. Bredov. p. 33.

CAP. XLI.

Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἑτέρῃ ἐστί] E mente Horodoti Libya s. Africa ad eam pertinet paeninsulam, quae inde a Perside ad mare mediterraneum porrigitur. Tu vid. nott. ad IV, 39. In editione Reiz. male abest articulus τῇ ante ἑτέρῃ, quod iure notat Schaefer (Geogr. Gr. minn. T. III. pag. 238 ed. Gail.), cum articulus ante vocem adiectam repetendus sit ex optimorum scriptorum constanti fere usu.

ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἤδη ἐκδέκεται] i. e. *Aegyptum enim,* ubi desinit Asia, *continuo iam excipit Libya*, illi contigua. Ad verbum ἐκδέκεται conf. IV, 39. 99 coll. I, 185. Eodem sensu simplex δέχεσθαι VII, 176. Quod vero hinc patere arbitratur Breiger. l. l. p. 80, Herodotum Libyae adiudicasse Aegyptum, cum, aliter si sensisset, vix locum haberet ἀπὸ, sed μετὰ, aut simpliciter scribendum fuisset Αἴγυπτον ἐκδέκεται Λιβύη, mihi secus videtur: cum neutrum valere hîc posse, vix quemquam fugiat. Aegyptum ab Herodoto Libyae accenseri, supra ad II, 16 monuimus et hoc loco iterum monemus ob verba nostri scriptoris IV, 42, ubi cf. nott., et 39, ubi Asiae alteram paeninsulam ad Aegyptum usque, in quam desinat, porrigi di-

Λιβύη ἤδη ἐκδέκεται. κατὰ μέν νυν Αἴγυπτον ἡ ἀκτὴ αὕτη στεινή ἐστι· ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰσὶ ὀργυιέων· αὗται δ' ἂν εἶεν χίλιοι στάδιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στεινοῦ τούτου κάρτα πλατέα τυγχάνει ἐοῦσα ἡ ἀκτὴ, ἥτις Λιβύη κέκληται. Θωυμάζω ὦν τῶν διουρι- 42
σάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτέων ἐστί. μήκεϊ μὲν γὰρ παρ'

cit, ita ut Aegyptus Asiae adscribi nequeat. Dicitur autem Libya latiori sensu de omni, quam nos quoque dicimus, Africa, inclusa Aegypto, aut angustiori sensu de reliqua Africa, excepta Aegypto. Vid. Rennel. p. 567. Schlichthorst. l. l. p. 15. Gallum interpretem Miot si sequamur, Herodotus hîc in medio relinquit, cuinam terrarum parti Aegyptus adscribi debeat. Tu conf. etiam de hac distributione orbis terrarum apud veteres interprett. ad Sil. Ital. I, 195 et Lucan. IX, 411.

κατὰ μέν νυν Αἴγυπτον — στεινή ἐστι] Monet Breiger. l. l. p. 80, angustam hanc oram esse Isthmum, qui inter mediterraneum mare ac sinum Arabicum interiacet. — In loci lectione recentt. edd. secutus sum.

ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης κ. τ. λ.] *Hocce* mare dici *mediterraneum* satis constat; *rubro mari* sinus indicatur Arabicus, qui ad hoc ipsum mare pertinet et latiori hac rubri maris appellatione comprehendi solet. Cf. Breiger. l. l. pag. 11. 14. De reliquis conf. II, 158 ibiq. nott., de stadiorum et orgyiarum rationibus vid. nott. ad II, 149.

τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στεινοῦ τούτου κ. τ. λ.] i. e. *quod attinet ad loca ulteriora ab his angustiis,* sive ultra hunc isthmum sita, *valde ampla ac spatiosa exsistit ora haecce,* quae Libya vocatur. Ante *ἀκτὴ* cum Schweigh., Gaisf. et Dindorf. e Florentino libro inserui articulum *ἡ*, qui vulgo abest, quique etiam omittitur in Dietschii editione. Ipsa sententia iam supra II, 158 prolata consulto, ut videtur, h. l. iterum profertur.

CAP. XLII.

Θωυμάζω ὦν κ. τ. λ.] Gaisf. derat *θωμάζω*. Sed vid. nott. ad IV, 28. 111. De argumento loci conf. II, 17 ibiq. nott. Ac miratur hoc loco Herodotus eos, qui omnem terrarum orbem in tres partes sibi aequales, Libyam s. Africam, Asiam, Europam, dividant, cum minime sibi invicem pares sint hae partes, sed magnitudine ambituque admodum differant. Tripartitam orbis terrarum divisionem agnoscit quoque Pindar. Pyth. IX, 8, eandemque etiam posteri plerumque retinuerunt, paucis quibusdam dissidentibus, qui totam terram in duas partes, alteram septentrionalem (i. e. Europam), alteram meridionalem (i. e. Asiam, additâ plerumque Libyâ s. Africâ), dividerent: de qua re vid. Cless ad Sallust. Igurth. 17.

μήκεϊ μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη] Verba *παρ' ἀμφοτέρας* minus accurate reddidit Breiger. l. l. p. 76: *super omnem Libyam ac Asiam.* Est enim, si quid video, haec loci sententia: *nam longitudine quidem praeter* s. *secundum utramque* (Asiam et Africam) *extenditur Europa,* ut adeo reliquis duabus partibus longior sit s. longitudine sua utriusque partis longitudinem aequet adeoque superet: unde Langius reddidit: „denn Europa erstrecket sich in der Länge über die beiden anderen hinaus". Conf. IV, 45. Quod ita efficitur, quia, quidquid terrarum ultra Caspium mare et Araxem est fluvium, omnis igitur ille tractus, quem septentrionalis Asiae appellatione comprehendere solemus, ex Herodoti opinione ad Europam pertinet, quae a Gaditano freto columnisque Herculeis ad orientales usque Herodoto incognitas regiones, ad lacum Maeoticum

ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη, εὖρεος δὲ πέρι οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεταί μοι εἶναι. Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἑωυτὴν ἐοῦσα περίρρυτος, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεκὼ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέος πρώτου, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, καταδέξαντος, ὃς ἐπεί τε τὴν διώρυχα ἐπαύσατο ὀρύσσων τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἄν-

porrigitur. Cf. Heyse l. l. pag. 103. Bredov. Geogr. et Uranolog. Herodot. spec. pag. XXI. Hinc factum, ut Noster eos tantopere miretur, qui triplicem terrae divisionem aequalem statuerint.

εὖρεος δὲ πέρι οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεταί μοι εἶναι] i. e. *quod ad latitudinem Europae attinet, hanc terrae partem ne dignam quidem iudico, quae cum reliquis terrae partibus* (Asia sc. et Africa) *conferatur, quippe multo minoribus*. Cf. Bredov. l. l. Rennel. p. 366 not. Pro *συμβαλέειν* Schweigh. suspicatur *συμβαλλέειν* (praesenti tempore), quod in Herodoto ferendum haud esse docuit Bredov. p. 364; vid. nott. ad I, 68. Nec magis placet refingere *συμβαλεῖν*, ut iubet idem Bredov. p. 327, refragantibus omnibus codd. et hoc loco et aliis (II, 10. III, 12. 32. 35. 41. 160. IV, 99 coll. 53), in quibus cum Dindorfio et Dietschio satius duxi retinere librorum scriptorum lectionem.

Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἑωυτὴν ἐοῦσα περίρρυτος] Quam Valcken. eiicj vult vocem *ἑωυτὴν*, plures de structura verbi *δηλοῦν* excitans locos similes, eam retinendam esse merito statuit Schweigh. Namque Africa, haec est Herodoti sententia, se ipsam indicat aquâ circumfluam esse, excepta ea parte, qua Asiae illa est contermina et contigua. Unde patet, Aegyptum ab Herodoto Libyae accenseri terminumque Asiae et Africae constitui isthmum Aegyptiacum sinumque Arabicum. Cf. Schlichthorst. l. l. pag. 16. 17, Bobrik: Geograph. d. Herod. pag. 202 et vid. nott. ad IV, 41. — De argumento *Cr.* quoque consuli vult Gesner. De navigatt. extr. col. Herc. P. I. §. 6. p. 629 (Orphicc. Herm.) coll. p. 607.

Νεκὼ — καταδέξαντος] *Νεκὼ* retinui, ut II, 158, ubi vid. Alii *Νεκῶ*. *βασιλέος* cum Gaisf. edidi pro *βασιλῆος*. Ad *καταδέξαντος* conf. I, 163 ibique nott. De ipsa navigatione, quam regis iussu circa Africam instituisse narrantur, plura diximus in Excursu ad h. l. — De canali, cuius mox mentio fit, vid. nott. ad II, 158.

ὃς ἐπεί τε τὴν διώρυχα ἐπαύσατο ὀρύσσων] i. e. *qui postquam fodere s. fossam ducere desiit*, ab opere incepto necdum absoluto desistens. Moneo propter Dureau de la Malle (Géogr. physiq. de la mer noire p. 68. 69), qui duplici modo haec verba accipi posse contendit, eo nimirum modo, quo ipsi nos reddidimus, altero autem modo, ut valeant: *postquam destitit a fodiendo, perfectâ* scil. *fossâ;* in quo illum lapsum esse apparet. Qui idem vir doctus canalem huncce iam a Sesostri factum esse ponit, ita ut, quidquid de Necone, Dario, Ptolemaeo narretur, ad reparandum canalem dudum perfectum eundemque purgandum pertinuerit, quamvis honoris quasi causa ipsum canalis opus illis tribuatur. Mihi secus videtur. Cf. nott. ad II, 158 et Tzschuck. ad Pompon. Mel. nott. exegg. (ad III, 8. §. 7) p. 358. Vol. III. P. III, qui etiam de voce *διῶρυξ* monuit, qua de hoc amni naturâ facto et Mela utitur et Diodorus, quaque et alii scriptores utuntur de aliis canalibus et alveis derivatis. — Mox cum Schweigh. et Gaisf. et recentt. edd. recepi *διέχουσαν* pro *ἔχουσαν*, quod plures libri itemque Matth. retinent. Cf. VII, 122. Nec ipsum *ἔχειν* alienum esse ab Herodoto commonstrant I, 180. 191 ibiq. nott.

δρας πλοίοισι, ἐντειλάμενος ἐς τὸ ὀπίσω δι' Ἡρακλέων στηλέων διεκπλέειν ἕως ἐς τὴν βορηΐην θάλασσαν, καὶ οὕτω ἐς Αἴγυπτον ἀπικνέεσθαι. Ὁρμηθέντες ὦν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς

ἐντειλάμενος ἐς τὸ ὀπίσω — διεκπλέειν] Ἡρακλέων e Florentino duobusque aliis libris recepi pro Ἡρακληΐων, quod exhibuit Gaisford., recentiores deseruerunt. Vid. nott. ad IV, 7. Inde in seqq. quoque revocavi Ἡρακλέας pro Ἡρακληΐας. — διεκπλέειν pro ἐκπλέειν cum edd. recentt. dedi. Cf. IV, 43. VII, 122. 147, et Piersoni Verisimil. p. 335 s. p. 142 Lips. Dindorf. et Dietsch. dederunt διεκπλώειν et mox ἔπλωον et πλώοντες. Equidem, ut saepius iam monui, formam vulgarem, quam libri offerunt, retinendam duxi, indeque IV, 43 περιπλώειν cum optimis quibusque codd. exhibui, intactum relinquens, quod continuo sequitur, περιπλέων, quod omnes codd. praebere videntur, cum nulla enotata inveniatur scripturae differentia: ut adeo, cum minime nobis liceat omnia ad unam eandemque normam et formam revocare, Nostrum utrâque formâ usum esse statuendum sit. Conf. Bredov. p. 172. Ad argumentum observant, scite hoc fecisse videri regem, quod a sinu Arabico inde illos ad Libyam circumnavigandam proficisci iusserit, cum navigatio hac ex parte instituta totidem fere praebeat commoda, quot incommoda exsistunt, contraria a parte si navigationem instituere velis. Qui ab Arabico sinu proficiscuntur, iis venti secundi, itemque maris fluenta, cursum navis adiuvantia; quae omnia contraria ab alia inde parte progressis. Namque Indicum per mare etesiae e septentrione spirant per totum tempus aestatis hemisphaerii australis; tum secundum occidentale Africae litus constans est auster fluentumque maximam partem boream versus delabitur. Itaque haec res ad totius narrationis fidem quantum faciat, neminem fugit. Conf. Rennel. pag. 693 seqq., Koes. in scriptione peculiari, quam in Excursu ad h. l. citavimus, pag. 16 seqq. coll. pag. 8 seq., Iunker in disputatione, quae inscribitur: „Die Umschiffung Libyens durch die Phoeniker" et inserta est Annall. philologg. et paedagogg. Lipsiensibus Suppl. Vol. VII. p. 357 seqq.

ἕως ἐς τὴν βορηΐην θάλασσαν] *Mediterraneum* intelligi *mare*, iam supra (ad IV, 37) monuimus.

Ὁρμηθέντες ὦν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἔπλεον τὴν νοτίην θάλασσαν] τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν de *sinu Arabico* intelligendum, vix monere opus. Τὴν νοτίην θάλασσαν id mare vocat Herodotus, quod a meridie Africam circumfluere incipit ab eo inde loco, ubi rubrum mare, ab India extensum, Africae oram orientalem alluit. Cf. Rennel. pag. 462. Neque propriam mari cuidam hanc videri appellationem supra iam monuimus ad IV, 13, sed cognomen potius videtur a situ australi petitum; ita ut hoc quoque loco australem maris rubri partem vocari statuamus *mare australe*, non aliter fere ac si Herodotus dixisset ἔπλεον πρὸς νότον. Vid. Breiger. l. l. pag. 10. Quo minus audiamus Gosselinium, Oceanum eum hîc indicari arbitrantem, qui oram Africae orientalem ac meridionalem alluat; unde Herodoto innotuisse mare Atlanticum atque rubrum ipsi iunctum Africamque his maribus cinctam. Cf. Dureau de la Malle l. l. pag. 69. Iunker. l. l. p. 365, qui Erythraeum mare, quod ad sinum Arabicum modo retulimus, ab hoc discerni falso putat, Phoenices iter suum instituisse opinatur ex aliquo portu sinus Adensis, in quo omnia ad expeditionem spectantia apparaverint, indeque eosdem circumvectos esse promontorium Guardafui. De quo mihi aliter videtur, qui Phoenices ex Arabici sinus portu profectos esse credere malim. Tempus profectionis idem Iunker. p. 367 seq. ad mensem Iunium exeuntem

θαλάσσης ἔπλεον τὴν νοτίην θάλασσαν. ὅκως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπείρεσκον τὴν γῆν, ἵνα ἑκάστοτε τῆς Λιβύης πλέοντες γινοίατο, καὶ μένεσκον τὸν ἄμητον· θερίσαντες δ' ἂν τὸν σῖτον ἔπλεον, ὥστε δύο ἐτέων διεξελθόντων, τρίτῳ ἔτεϊ κάμψαντες Ἡρακλέας στήλας, ἀπίκοντο ἐς Αἴγυπτον.

vel Iulium ineuntem refert, causis idoneis permotus.

ὅκως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον] Insistit in *autumni* notione Gosselinius, quippe unde omnem narrationem de Phoenicibus Africam circumvectis falsam esse commonstrari queat, cum *Septembris mensis* indicetur tempus. Contra quem recte monent, autumni vocabulum non ad certum debere adstringi mensem tempusque fixum, sed ad illud omnino tempus, quo sua quisque in terra maturos percipiat fructus. Quod aliud Graecis Phoenicibusque, aliud Aegyptiis, aliud orae Africanae incolis esse, sponte intelligitur. Plura Koes. l. l. pag. 19. 20.

προσίσχοντες ἂν σπείρεσκον] Herodoti haec est sententia: *Phoenices in hoc itinere, quoties adventaret autumni tempus, tum navibus ad terram appellentes in ea Libyae regione, quamcunque in navigando attigerant, sementem facere messisque tempus exspectare solitos esse.* Cum Schweigh. et Gaisf. dedi προσίσχοντες pro προσχόντες, itemque mox γινοίατο pro γενοίατο. In vulgata lectione acquievit Matthiae. Valet προσίσχειν *appellere*, ut IV, 76. 157. VI, 99. 119. III, 58. IV, 147. Ad verba ἂν σπείρεσκον conf. III, 119 ibique nott. IV, 78. Unde ad sequens μένεσκον mente quoque repetendum ἂν, quemadmodum in iis, quae continuo adiiciuntur: θερίσαντες δ' ἂν τὸν σῖτον ἔπλεον, vocula ἂν ad ἔπλεον pertinet. Mox scripsi ἄμητον (pro ἀμητόν); vid. nott. ad II, 14 et conf. etiam Spitzner. Excurs. XXX ad Iliad. XIX, 223. Quod ad argumentum attinet, falso haec tradi contendit Gosselin. l. l. p. 349 seq., cum a Phoenicibus locorum illorum ipsiusque soli ignaris minime talis seges messisque institui potuerit. Nec tamen ita regionum harum ignaros fuisse Phoenices, in Excursu ad h. l. monuimus. Accedit, quod illis in regionibus calidissimis messis brevi spatio trium vix mensium interiecto segetem excipiat, idque ipsum tempus haud scio an necessarium fuerit Phoenicibus ad naves reficiendas, nautas recreandos, aegrotantes curandos commorantibus in terra. Cum enim longius esset iter, minime omni apparatu necessario victuque instructi esse potuerunt: ut adeo ad segetem messemque faciendam sponte cogerentur, nisi fame interire vellent. Sic, monente Rennelio (pag. 688), Tamerlanus ille, contra Sinam anno 1405 profectus, secum duxit plaustra seminibus onusta, quibus in itinere campos sererent. Quae si reputemus, profecto non erit, quod hac segetis messisque narratione offendamur eamque pro fictitia habeamus. Plura Koes. l. l. p. 18 seqq., Rennel. l. l., Iunker. p. 365. 366, Wheeler loco mox laud. pag. 342 seq.

τρίτῳ ἔτεϊ κάμψαντες κ. τ. λ.] Haec ipsa ob verba Rennel. l. l. pag. 701. 702, ubi tempus in omnem expeditionem insumptum probabiliter constituere studet, Phoenices arbitratur aliquamdiu in ora Senegal commoratos ibique messem praestolatos esse; quae cum in Septembrem incidat mensem (nam Iunio s. Iulio mense serunt), post Septembrem eosdem profectos inde proximo Martio mense eoque ineunte ad Nilum pervenisse vult, duobus annis duabusque tertii anni partibus in omnem navigationem consumptis. In quam eandem sententiam plura disputantem vid. Koes. l. l. p. 21 seqq. contra Gosselinium ac Mannertum, quorum alteri illud tempus iusto longius, alteri iusto brevius videtur. Add. Iunker. l. l. pag. 364 seq., qui bene admonet, singula ac-

καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τεῳ, ὡς περιπλώοντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιά· οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον. Μετὰ δὲ Καρχηδόνιοί εἰσι οἱ λέγοντες· 43

curate persequens, hoc triennii spatium in hanc navigationem insumptum, quod Mannerto brevius, Gosselinio longius videtur, quam ut credi possit, satis rectum ac iustum videri posse ei, qui ipsam navigationem per maria prorsus incognita tardius institutam ipsasque commorationes crebrius in terra continenti factas animo satis reputaverit. Profectos esse Phoenices vel Iunio mense exeunte vel Iulio ineunte idem vir doctus ponit pag. 367 seq.; mense Augusto hoc factum esse vult Wheeler: Geography of Herodotus p. 339, et quidem anni 613 a. Chr. n., si quidem Neco, qui anno 612 a. Chr. n. (vel potius 616: vid. nott. ad II, 158) regnum suscepit ac primis certe regni annis et canali exstruendo aliisque rebus occupatus fuit, hoc demum canali perfecto de tali expeditione ad Africam explorandam et circumnavigandam cogitare potuisse putandus sit: Phoenices igitur mense Augusto anni 613 e portu prope Suez egressos et freto Babelmandeb superato ingressos mare Indicum mense Octobri, deinde oram legentes ad promontorium bonae spei pervenisse exeunte Ianuario anni 612 ponit Wheeler l. l.; unde continuato itinere ineunte Martio anni 611 ad fluvium, cui nunc nomen Senegal, accessisse et anno 610 superatis columnis Herculeis in Aegyptum rediisse idem existimat, segete et messe duplici facta in occidentali Africae ora, in terra Angola et prope fluvium Senegal. — Ad verba *καὶ ἔλεγον, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τεῳ* cf. V, 86.

τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιά] Pro *ἠέλιον* revocavi *ἥλιον*, ut IV, 40. *ἐς τὰ δεξιὰ* (*ad dextram partem*), ut alibi fere *ἐπὶ τὰ δεξιὰ* ac similia, de quibus cf. I, 51. VI, 33 ibique Wesseling. *Ad dextram* (id est *a septentrione*) solem habuisse putandi sunt Aegyptii, cum circulum aequinoctialem, qui dicitur, transgrederentur: quod ipsum quantum ad narrationis veritatem faciat, non fugit viros doctos, quamquam Herodoto ob eam, quam animo sibi informarat, terrae formam mirum hoc visum fuisse nos minime miramur. Cf. Rennel. l. l. pag. 383, Heeren. Ideen I, 2. p. 81, Dureau de la Malle l. l. pag. 70, Koes. l. l. pag. 26., Iunker. l. l. pag. 367 seq. 372, Grote: History of Greece III. p. 379.

οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον] Ad quae mente suppleri vult Larcher.: *περίῤῥυτος ἐοῦσα, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει*, cum ea Herodoti sit sententia, ut tum primum cognitum fuerit, hanc orbis terrarum partem s. Libyam mari esse cinctam, nisi qua cum Asia cohaereat.

Cap. XLIII.

Μετὰ δὲ Καρχηδόνιοι κ. τ. λ.] „*Postea* (post illam Phoenicum navigationem) *Carthaginienses dicunt,* scilicet *cognovisse se circumfluam esse Africam: nam* (hoc suo nomine, non Carthaginiensium verbis, adiicit Herodotus) *Sataspes quidem non circumnavigavit Africam, ad hoc licet missus.*“ *Schweigh.* Quem iure sequitur Miot itemque Italus interpres. Itaque Carthaginienses quoque testes h. l. proferuntur eorum, quae de Phoenicum navigatione circa Libyam, quam mari circumfluam esse inde cognitum est, narrata sunt; vid. Grote: History of Greece III. p. 378. Carthaginienses cum aliquoties (cf. IV, 196. VII, 167) citentur narrationis auctores, quaeri sanequam poterit, num ipsam Noster adierit Carthaginem, praesertim cum aliquam certe Libycae orae partem viserit. At vix eum ad Carthaginem usque pervenisse credibile est, ita ut, quae Carthaginiensibus narrantur auctoribus, a nautis mercatoribusque Carthaginiensibus, quos sive in Aegypto sive in Libyae

ἐπεὶ Σατάσπης γε ὁ Τεάσπιος, ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης, οὐ περιέ-
πλωσε Λιβύην, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθείς, ἀλλὰ δείσας τό τε 299
μῆκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ' ἐπετέ-
λεσε, τὸν ἐπέταξέ οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. Θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαβύζου ἐβιήσατο παρθένον· ἔπειτα μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιεῖσθαι ὑπὸ Ξέρξεω βασιλέος ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπεος, ἐοῦσα Δαρείου ἀδελφεὴ, παραιτήσατο, φᾶσά οἱ αὐτὴ μέζω ζημίην ἐπιθήσειν ἤπερ ἐκεῖνον· Λιβύην γάρ οἱ ἀνάγκην ἔσεσθαι περιπλώειν, ἐς ὃ ἂν ἀπίκηται περιπλέων αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξεω ἐπὶ τούτοισι ὁ Σατάσπης, ἀπικόμενος ἐς Αἴγυπτον καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τούτων, ἔπλεε παρὰ Ἡρακλέας στήλας. διεκπλώσας δὲ καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης, τῷ οὔνομα Σολόεις ἐστὶ, ἔπλεε πρὸς μεσαμβρίην· περήσας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μησὶ, ἐπεί τε τοῦ πλεῦνος αἰεὶ

ora, sive alio quo loco offenderit, Noster accepisse putandus sit. Cf. Dahlmann. Herodot. pag. 71 seq., Heyse l. l. pag. 117 coll. 115, Heeren. Ideen I, 2. pag. 2 seq. 195, qui quaecunque de Africa Herodotus retulerit, ea in Aegypto illum sibi collegisse contendit. Carthaginienses igitur sive nautas sive mercatores si Noster consuluit sive in Aegypto sive alio quo loco, tamen quae de Sataspe eiusque expeditione h. l. narrantur, non a Carthaginiensibus, sed Sami potius Nostrum accepisse ut credam, faciunt quae in fine capitis leguntur de Samio viro, qui eunuchi res intervertit. Samo enim in insula Nostrum longius commoratum esse satis novimus; cf. modo III, 39 seqq. 59.

ἀπῆλθε ὀπίσω] Conf. III, 16 ibiq. nott. *Teaspes* commemoratur infra quoque VII, 79. IX, 76, pater Pharandatis, ab hoc igitur Teaspe, qui *Sataspis* pater dicitur, diversus: ut nomen videatur inter Persarum primores haud infrequens, in quo aeque atque in voce Sataspis *equi (asp* s. *esp)* significationem inesse volunt viri docti harum literarum periti. De *Zopyro*, Megabyzi filio, conf. III, 160. Mox scripsi *ἐβιήσατο παρθένον* pro *παρθένον ἐβιήσατο*, probante quoque censore Ienensi 1817. nr. 163. pag. 364. Reliqui edd. retinuerunt vulgatam lectionem. Ad significationem verbi *ἐβιήσατο* vid. nott. ad III, 80 et conf. Moeris p. 103. 389 et Aelian. Hist. An. VII, 19. — Ad *ἀνασκολοπιεῖσθαι* conf. nott. ad III, 132. — *βασιλέος* cum Gaisf. dedi pro *βασιλῆος*, itemque retinui *παραιτήσατο*, ubi olim *παρῃτήσατο*. Vid. Bredov. pag. 310, qui augmentum in hoc verbo a Nostro neglectum esse recte monet, et conf. Koen. ad Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 23. p. 407 et nott. ad Herod. III, 132. — In seqq. ad locutionem *ζημίην ἐπιθήσειν* conf. nott. ad II, 136.

ναύτας παρὰ τούτων] *Aegyptii*, opinor, intelliguntur nautae, a quibus et navem et nautas acceperit. Spectat enim *τούτων* ad antecedens *Αἴγυπτον*, structura haud insolita. In seqq. pro *μήνεσι*, quod ex uno Sancrofti libro receperant Schweighaeus. et Gaisford., restitui cum edd. recentt. *μησί*, quod unum et hoc loco et altero, qui legitur VIII, 51, ferri posse docuit Bredov. pag. 254. — De *Soloënte* promontorio vid. nott. ad II, 32.

ἐπεί τε τοῦ πλεῦνος αἰεὶ ἔδεε] i. e. *cum semper maior pars* (itineris) *adhuc deesset*, s. cum maior semper iti-

ἔδεε, ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλεε ἐς Αἴγυπτον. Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα ἔλεγε φὰς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλέειν ἐσθῆτι φοινικηΐῃ διαχρεωμένους, οἳ, ὅκως σφεῖς καταγοίατο τῇ νηΐ, φεύγεσκον πρὸς τὰ οὔρεα λείποντες τὰς πόλις· αὐτοὶ δὲ ἀδικέειν οὐδὲν ἐσιόντες, πρόβατα δὲ μοῦνα ἐξ αὐτέων λαμβάνειν. τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελῶς αἴτιον τόδε ἔλεγε, τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ

neris pars superesset conficienda. — Ad ἀποστρέψας ὀπίσω cf. III, 16 ibiq. nott. — βασιλέα cum Gaisf. reposui pro βασιλῆα. — Ad locutionem ἔλεγε φὰς conf. I, 118 ibique nott. III, 156. V, 36. 49. Weiske de pleonasm. ling. Gr. p. 112. Schweighaeuserus inesse ait eam vim, qua valeat *perrexit dicere.*

ἐσθῆτι φοινικηΐῃ διαχρεωμένους] Larcherus intelligi vult non *purpureas vestes*, ut reliqui, sed *vestes e palmae cortice vel foliis confectas*, quales olim anachoretarum fuerint. Approbavit Schweighaeuser. in Lexico Herodot. II. p. 359 laudans alios Nostri locos (I, 194. II, 86. III, 20), in quibus palmeum vinum, οἶνος φοινικήϊος, commemoratur. Purpuream enim vestem si Noster indicare voluisset, adiectivum φοινίκεος adhibuisset, quo sane utitur I, 98. II, 132. VII, 76. IX, 22: quos locos iam attulit Bredov. p. 179, quem conf. — καταγέσθαι νηΐ est *navi ad terram, ad litus appellere*, ut VIII, 4. Plutarch. Lucull. 2. 12. Plura vid. in Thesaur. ling. Graec. IV. p. 1050 ed. Dindorf. Pro vulgato πόλιας exhibui eam, qua Noster utitur, formam πόλις, conf. Bredov. pag. 264. Quod sequitur αὐτοὶ in nominativo positum, cum ad ἔλεγε φὰς referendum sit atque Sataspem una cum ipsius sociis comprehendat, insignem eius structurae praebet exemplum, quam ad I, 56 attigimus, coll. IV, 15. II, 115 et IX, 90. Explicuit hanc nominativi structuram Schoene in Diss. de attractionis quam dicunt singg. quibusdam exemplis ap. Herodotum pag. 3. In seqq. cum omnibus edd. recentt. exhibui ἐσιόντες, cum sit: *intrantes, intro ad urbes aedesve accedentes.* — πρόβατα quid sint, attigi ad I, 133. II, 41. ἐξ αὐτέων, quod omnes codd., quantum scio, afferunt, retinui, cum ad πόλις spectet: neque alia videtur esse sententia Bredovii p. 222 ἐξ αὐτέων tanquam recte scriptum exhibentis. Dindorf. edidit ἐξ αὐτῶν.

τὸ πλοῖον τὸ πρόσω — ἐνίσχεσθαι] Ante προβαίνειν quod in Aldina et libris quibusdam inseritur εἶναι, cum Schweighaeusero et Gaisfordio omisi auctoritate optimorum codd., in quibus Florentinus et Mediceus; retinuit tamen Dindorf. uncisque inclusit tanquam spurium Dietsch. — Ad argumentum quod attinet, similem in modum scribit Scylax in Peripl. §. 112. p. 53 Huds. ultra Cernen (cf. nott. ad IV, 195) τὰ ἐπέκεινα οὐκέτι ἐστὶ πλωτὰ διὰ βραχύτητα θαλάσσης καὶ πηλὸν καὶ φῦκος, ubi Vossius adscripsit similes locos Plutarchi Vit. Thes. 1 et Tatiani adv. Gr. p. 159. Sed h. l. observat Wesseling., reditus causam Sataspi fuisse ventos, ex oriente ad constitutum flantes navisque cursum praepedientes. Vix enim dubium, quin ad eam Africae partem, quae circa lineam est aequinoctialem, Sataspes pervenerit ibique ventis, quos aestivo tempore constanter a meridionali plaga flare novimus, impeditus iter continuare haud potuerit. Cf. Schlichthorst. l. l. p. 184. Atque Guineae occidentalis oram (nunc vocant Sierram Leonam) fuisse, ad quam usque Persam venisse probabile sit, iam ventis contrariis oppositisque fluctibus ab itinere continuando impeditum, ponit Rennel. l. l. pag. 704. Utut statuis, sive ad aequatorem, sive ad promontorium bonae spei (quod vix credam) Sataspem navigando perve-

δυνατὸν ἔτι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχεσθαι. Ξέρξης δὲ οὔ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθέα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἄεθλον, ἀνεσκολόπισε, τὴν ἀρχαίην δίκην ἐπιτιμῶν. τούτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεί τε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότεα τετελευτηκότα, ἔχων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα ἑκὼν ἐπιλήθομαι.

nisse ratus, id dubitari vix poterit, Persam ventis ex adverso flantibus redire coactum esse, cum Phoenices, qui Neconis iussu ex Arabico sinu profecti iter instituissent, ventis fluctibusque secundis adiuti Libyae oras commodius circumnavigare et, promontorium illud transgressi, occidentalem Libyae oram circumire ac per columnas Herculis facilius redire possent. Atque haud scio an illud quoque afferri possit ad excusandum Sataspem promissis haud stantem, quod non Phoenicios secum habuerit nautas, navigandi peritissimos illos quidem vel per maria minus cognita, sed, ut Noster diserte tradit, Aegyptios, minus certe adsuetos huiusmodi itineribus maritimis minusque peritos ventorum certo tempore flantium ac maris fluctuum obsistentium. Conf. Groote: History of Greece III. p. 384, Wheeler: Geography of Herodot. pag. 344, Iunker. l. l. pag. 366. Sed id ipsum, quod ad totius narrationis fidem nonnihil facere possit, quod de Sataspe, cui diffidit excusanti, supplicium sumi iussit rex, indicio esse videtur, illum cursum circa Africae oras iam ab aliis peractum fuisse, regemque, inde a Sataspe hoc fieri potuisse arbitratum, eo magis illi iratum fuisse, quod non assecutus sit, quod aliis forsan antea cessisse Xerxes audierat. Cf. Rennel. l. l., Koes. l. l. pag. 28. 29.

Ξέρξης δὲ οὔ οἱ — ἀληθέα] i. e. *Xerxes intelligens s. sibi persuasum habens, eum* (Sataspem) *nec vera dixisse, nec propositum perfecisse.* In hunc quoque sensum haec verba accipi voluit a *Cr.* citatus Gesner. in Diss. de navigatt. extr. col. Herc. P. I. §. 6. pag. 632 Orphicc. ed. Herm. Ad verbi συγγινώσκειν usum et structuram, de qua Valckenarius quaedam ad h. l. admonuit, conf. Herodot. V, 91. III, 53, ubi dativum pari fere modo additum invenimus, quem in simili verbi σύνοιδα (quod significatione haud multum discrepat) structura adhibitum explicare studuit C. Straube in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. V. p. 479, Herodoti haud immemor. Tu conf. etiam Wex. ad Sophocl. Antigon. 914. pag. 255 et Herodoteos locos I, 89. 91. IV, 3 coll. 5. IX, 122. Ad verba ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἄεθλον conf. similia, quae ad IV, 10 attulimus; voculam τε noli tollere, quam Noster posuit minus respiciens ad grammaticam structuram, quam ad ipsam sententiam, quae duo continet a rege exprobrata Sataspi: primum, quod vera haud dixerit, alterum, quod propositum laborem haud exsecutus sit. In proxime seqq. retinui ἐπιτιμῶν, a Dindorfio mutatum in ἐπιτιμέων; sed vid. nott. ad III, 21. Ad significationem verbi conf. Thomas Magister pag. 318 ed. Bernard., qui hunc ipsum Herodoti locum affert, explicans: ἐπιτιμῶ· τιμωρίαν ἐπιτίθημι, ubi plura attulerunt interpretes; valet igitur *poenam irrogare, imponere.* Inde τὰ ἐπιτίμια, *poenae, supplicia,* in Plutarch. Coriolan. 13. Mar. 29 fin. coll. Blomfield. Glossar. ad Aeschyli S. c. Th. 1023.

ἑκὼν ἐπιλήθομαι] Similes Nostri locutiones I, 51. II, 123. III, 75. 147. Conf. quoque Aeschyl. Agamemn. 38: ὡς ἑκὼν ἐγὼ μαθοῦσιν αὐδῶ, κοὐ μαθοῦσι λήθομαι, ubi vid. Blomfield. in Glossar. — κατέσχε valet: *potitus est, intervertit,* ut III, 143. VII, 164.

Τῆς δὲ Ἀσίης τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη, ὃς βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, ὃς κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἰδέναι, τῇ ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε, τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀληθείην ἐρέειν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἄνδρα Καρυανδέα. οἱ δὲ ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς ἔπλεον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς 44

Cap. XLIV.

ὃς κροκοδείλους δεύτερος οὗτος κ. τ. λ.] Ad locutionem δεύτερος οὗτος conf. I, 25 itemque IV, 23 (οὐδενὸς δεύτερον) et Wunder. ad Sophoclis Philoctet. 315. De crocodilo conf. II, 67 seqq. ibique adnotata. Convenit cum Herodoto Arrianus Exped. Alex. VI, 1 de Alexandro scribens, qui πρότερον μέν γε ἐν τῷ Ἰνδῷ ποταμῷ κροκοδείλους conspexit μόνῳ τῶν ἄλλων ποταμῶν πλὴν Νείλου κ. τ. λ. Idem in Indicc. 6: οἱ ποταμοὶ οἱ Ἰνδοὶ ὁμοίως τῷ Νείλῳ τῷ Αἰθιοπείῳ τε καὶ Αἰγυπτίῳ κροκοδείλους τε φέρουσιν κ. τ. λ. Add. Agatharchid. de mari Erythr. I. §. 9. (Geogr. Gr. min. ed. Mueller I. p. 117). Ac testatur quoque Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. pag. 838, in Indo, Gange aliisque amnibus regionis Hindostan ac Decan multos hodieque reperiri crocodilos Aegyptiacis vel maiores. Add. Ritter: Erdkunde V. p. 466. VII. p. 49. Crocodilos ab Herodoto hic confundi cum alligatoribus contendit Lassen: Indische Alterthumsk. II. pag. 633. — Ad voculae τῇ usum conf., quae simillima ex Herodoto congessit Struve Spec. etc. I. pag. 31 seqq. (Opuscc. II. p. 297); et paulo antea ad verba τοῦτον τὸν ποταμὸν cf. III, 85 ibique nott. — Attigit Herodotea, monente *Cr.*, A. G. Schlegel. Ind. Bibl. II, 3. p. 298 et 304, ubi de nomine fluvii Indi, qui proprie sit *Sindhus*. Tu vid. plura apud Lassen l. l. II. pag. 2 seq. 34, Ritter: Erdkunde VII. pag. 5 seqq.

Σκύλακα ἄνδρα Καρυανδέα] De *Scylace* in Excursu ad h. l. egimus. *Caryandâ*, quae est Cariae urbs in ipso continentis terrae litore posita (de qua vid. Tzschuck. ad Pompon. Mel. I, 16 nott. exegg. pag. 471 Vol. III. P. I, Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 217 seq.) oriundus ille perhibetur.

ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς] i. e. *profecti e Caspatyro urbe regioneque Pactyica*, ubi Maltebrun. Annall. d. Voyag. II. p. 330 seq. verbum ὁρμᾶσθαι latiori sensu accipi vult, ut sit *partir d' un point de terre ferme pour aller vers un autre.* Quo sensu si hic accipiatur ὁρμηθέντες, nihil inesse putat in Herodoti verbis, quod Caspatyri urbem ad Indum sitam esse nos statuere cogat. Quod ipsum coniunctum est cum huius viri docti sententia de Caspatyro urbe ac regione Pactyica, quam in Excursu ad III, 102 protulimus. Scylacem enim arbitratur navigasse non per Indum, sed per alium quendam fluvium, qui ab occidente orientem atque meridiem versus delabens Indo se admisceat, ex quo ipso demum ad verum Indum pervenerit Scylax. De quo ipso mox videbimus.

ἔπλεον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν] i. e. *navigarunt secundo fluvio orientem versus in mare.* Cum Indus fluvius, ut nemo nescit, minime orientem versus cursum suum dirigat, sed a montibus, unde provenit, rectâ fere meridiem versus delabatur, Larcherus haec Scylaci, quippe intelligenti peregrinatori, tribui posse negat, sed Herodoto, qui, prava saeculi sui de mari orientali opinione deceptus, ita retulerit, cum illum secundo flumine usque ad mare navigasse audiisset. Quin A. G. de Schlegel ob haec ipsa, quae aperte falsa sint, omnem narrationem su-

θάλασσαν· διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἑσπέρην πλέοντες τριηκοστῷ μηνὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον, ὅθεν ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἶπα, ἀπέστειλε περιπλώειν Λιβύην. μετὰ δὲ τούτους περιπλώσαντας Ἰνδούς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος καὶ τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο. οὕτω καὶ

spectam fieri contendit. Cf. Berlin. Taschenbuch. 1829. pag. 18. Mihi secus videtur; qui ob levem hunc Herodoti errorem de scriptoris fide ipsiusque navigationis a Scylace susceptae veritate dubitare nolim. Add. Koes. l. l. pag. 20 not. Atque Herodotum ab erroris crimine liberari posse censet Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. p. 475, cum de primitivo Indi cursu tantum loquatur ille Scylacisque navigationem a potiori directione describat. *Gangem*, non *Indum* fuisse fluvium, qui ad orientem decurrit, suspicatus erat Dodwell. Dissert. de Scylac. §. 1. Heerenio Ideen etc. I, 1. pag. 355 Herodotus videtur posuisse fluvium *Indum* pro fluvio *Gureo* s. *Kameh*, quem scil. cum Indo confuderit. Docto Gallo Dureau de la Malle l. l. pag. 67 not. verba πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς indicare videntur *orientem et meridiem versus;* quae si *orientem versus* accipiantur, scribendum: πρὸς Κοῇ (sic) τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς (ad *Choëm* fluvium, qui in Indum influat), ut evitetur tautologia. Quem fugit sane, omnem hanc locutionem πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, quae etiam reperitur I, 201. 204. III, 98 coll. IV, 40, effictam videri secundum Homericam πρὸς ἠῶ τε ἠέλιόν τε Ili. XII, 239. Od. XIII, 240. Hymn. in Apoll. 258. 436; qua ipsa comprehendi et *meridiem* et *orientem versus* (ut πρὸς ζόφον, *septentrionem* et *occidentem versus)*, plures olim statuerunt, inter quos inprimis Maltebrun. l. l. II. p. 332 coll. Brzoska Spec. I. de geograph. mythic. (Lips. 1831) pag. 9 et Bernhardy ad Dionys. Perieg. vs. 243. pag. 578. vs. 437. p. 635. At ex accurata locorum Homericorum interpretatione satis perspicitur. hac formula nihil aliud significari nisi *orientem versus.* Quae Grotefendi, Ukerti, Zeunii, Spohnii, Nitzschii (ad Odyss. I. p. 9), aliorum sententia egregie nunc probata est Voelckeri disputatione in Homer. Geogr. §. 27. pag. 43 seq., cui add. Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. I. pag. 6 seq. — Pari modo Noster dixit II, 31: ἀπὸ ἑσπέρης τε καὶ ἡλίου δυσμέων.

τοὺς πρότερον εἶπα] Cf. IV, 42. Verba μετὰ δὲ τούτους περιπλώσαντας valent: *confecta hac navigatione* s. *post hanc navigationem.* Ad proxime sequentia conf. III, 94 fin. 98. 102 ibiq. nott.

καὶ τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο] Intelligitur mare, quod Indiae alluit oras; quod ipsum Herodoto incognitum vel hac appellatione indefinita designari vel latiori illo rubri maris nomine observat Breiger. l. l. pag. 12 not.

οὕτω καὶ τῆς Ἀσίης — τῇ Λιβύῃ] Cum Schweigh. et Gaisf. edidi παρεχομένη, quod e tribus libris allatum praestare videbatur lectioni olim vulgatae παρεχομένην, quam Reiz. ac Borheck. mutarant in παρεχομένῃ. Ac structuram loci si spectes, παρεχομένη non nisi per sensus quandam structuram cum antecedentibus convenit, ut verba οὕτω καὶ τῆς Ἀσίης πλὴν τὰ κ. τ. λ. posita existimentur pro: οὕτω καὶ ἡ Ἀσίη πλὴν τὰ κ. τ. λ. Omnia rite procederent, si legeretur παρεχόμενα, quod tamen libris invitis minime ausim recipere. Inde haec fere loci enascitur sententia: *ita etiam reliquas Asiae partes — similia exhibere compertum est atque Libyam.* Schweighaeusero probabile videtur sic scriptum fuisse: οὕτω καὶ τῆς Ἀσίης — τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοίά περ ἐχομένη τῇ Λιβύῃ, i. e. *ita Asiae — reliqua explorata sunt, pariter certe atque contigua Libya.* „Nam (Schweighaeuseri sunt verba) quod iam antea monuerat (cap. 39 et 42)

τῆς Ἀσίης, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται
ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ. Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη πρὸς οὐδαμῶν 45
φανερή ἐστι γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα οὔτε
τὰ πρὸς βορέην, εἰ περίρρυτός ἐστι· μήκεϊ δὲ γινώσκεται παρ'
ἀμφοτέρας παρήκουσα. Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι, ἐπ' ὅτευ μιῇ
ἐούσῃ γῇ οὐνόματα τριφάσια κέεται, ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναι-
κῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη

contiguam esse Asiae Libyam, id statim c. 45 iterum urget, *unam esse continuam terram;* itaque nil causae fuisse, cur tres veluti distinctae et a se invicem seiunctae terrae statuerentur.“ Nec tamen hac emendatione opus videbitur reputanti, locum ex ea, quae Herodoti fuerit, opinione de similitudine formae Asiae atque Africae explicari debere; qua scil. utraque terra mari circumflua et paeninsulae ad instar porrecta perhiberetur, mareque Indicum ac boreale magis sibi vicinum. Recte verborum Herodoteorum sensum cepit Langius, sic vertens: „*Also hat man entdeckt, dass auch Asien ebenso beschaffen ist, wie Libyen;*“ nec aliter fere Miot, itemque Italus interpres. — Verbum παρέχεσθαι *(praebere, exhibere)* frequens Nostro scriptori, ut II, 174. IV, 46. 53. 75. 82. 86. 91. VII, 6. 161.

πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα] i. e. *praeter eas partes, quae ab India orientem versus extenduntur*, regiones scil. Herodoto prorsus incognitas, qui ultra Indos deserta esse nemini cognita supra IV, 40 posuerat. — ἥλιον revocavi pro ἠέλιον, vid. nott. ad. IV, 40.

Cap. XLV.

Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη πρὸς οὐδαμῶν φανερή ἐστι γινωσκομένη κ. τ. λ.] Repetuntur haec infra eodem capite: ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη οὔτε εἰ περίρρυτός ἐστι γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων. Verbum γινώσκεσθαι eodem modo IV, 42 fin.

μήκεϊ δὲ γινώσκεται παρ' ἀμφοτέρας παρήκουσα] i. e. *hoc vero compertum est, longitudine illam* (Europam) secundum utramque (i. e. Asiam atque Africam) *porrigi*, sive *longitudine utrasque superare.* De qua Herodoti sententia diximus ad IV, 42 init.

Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι] i. e. *neque vero coniecturâ assequi possum.* De verbi συμβαλέσθαι significatione conf. I, 68. III, 68. V, 1. De usu praepositionis ἐπὶ in locutione ἐπ' ὅτευ vid. I, 7 ibique nott. et conf. not. in fine huius cap. Verba proxima μιῇ ἐούσῃ γῇ Dionysium imitari Periegetem vs. 7, monet eius interpres Eustathius. ἐπωνυμία h. l. idem fere quod ὄνομα. Cf. I, 14. II, 4. V, 66 etc.

καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη] Haec verba extremis verbis capitis antecedentis: ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ olim annecti voluit Bouher. in Diss. Herod. 18. pag. 119. Contra quem recte Schweigh. haec observat: „αὐτῇ non *ad Asiam* refertur, sed *ad universam terram*, quae cum *una atque continua* sit (γῇ μία ἐοῦσα), mirum sibi videri ait Herodotus, *cur tribus nominibus* illa *distinguatur*, quasi *tres* essent *terrae*, *Nilo* et *Phasi* aut *Tanai fluviis disterminatae;* videturque hoc significare: cum tres, quae vulgo nominantur terrae partes, non sint interiecto mari usquequaque a se invicem seiunctae, debebat una continens universa terra censeri; sin maiorum quorumdam fluminum cursus satis causae est, cur terra in partes divisa statuatur, multo plures quam tres partes fuisse numerandas.“ Divisionem terrae in tres partes ex Herodoto quoque affert Theo in Progymnasmatt. II, 7. pag. 19 Finckh. p. 67 Spengel. (Rhett. Graecc. Vol. II). Tu conf. etiam supra ad IV, 36 al-

καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαιήτην καὶ Πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια λέγουσι)· οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ

lata et add. Peschel in: Deutsche Vierteljahrschrift 1854. Nr. 66. pag. 276.

καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος] Videtur omnino illa aetate haec valuisse sententia, ut Phasis septentrionem versus Asiam terminaret et quidquid ultra Phasin esset septentrionem versus, Europae adscriberetur. Ita certe Aeschylus in Prometh. soluto *Phasin* dixerat Εὐρώπης καὶ Ἀσίας τέρμονα s. ὅρον, teste Arriano in Peripl. Pont. Euxin. cap. 19 itemque Anonym. Peripl. Ponti Euxini et Maeotid. p. 1 et Procopio Hist. Goth. IV, 6. Vol. II. p. 484, 16. Alia veterum testimonia attulit Forbiger: Handbuch d. alt. Geogr. II. pag. 39. 97, ubi de hoc fluvio disputat, cui nunc nomen *Rion* s. *Rioni:* vid. Herodot. I, 2. 104. II, 103. IV, 37. 38. 86. VI, 84 et conf. quae de hoc fluvio ac regionibus adiacentibus nuper disputavit C. Koch in: Petermann's Mittheilungen etc. 1856. fascic. IX. Quod vero Phasin, quem Aeschylus profert, pro *Hypani,* cui nunc nomen *Kuban,* accipi vult Forbiger (l. l. et I. p. 28), vereor ut assentiri possim. Ad Herodoti Phasin pertinent quoque, quae disputarunt Breiger. l. l. pag. 72 seqq., Heyse l. l. pag. 104, Ritter: Erdkunde II. pag. 914. Qui igitur in constituendo termino Asiae atque Europae aliam atque nos sequitur rationem, eum tamen Asiae atque Africae eundem, quem nos, constituisse terminum probabiliter coniicit Heyse l. l. pag. 86, quamvis hoc ipso in loco vulgarem suae aetatis sententiam, ex qua Nilus utramque dirimere putabatur orbis terrarum partem, sequi videatur. Hinc frequenter componi monet Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 152. 153 Aegyptum atque Pontum terrasque Ponto adiacentes tanquam terminos terrae ultimos meridiem ac septentrionem versus. Ac denique Phasin Herodotum ipsum visisse statuimus ob II, 104 (ubi vid. nott.) coll. II, 105. IV, 86. Quem tamen ulterius progressum esse negamus. De ipso fluvio omnia fere collegit Tzschucke ad Mel. I, 19. pag. 614 seqq. nott. exegg. (Vol. III. P. 1), de eo quoque disputans, quod terminum Asiae et Europae olim veteres statuerint Phasin eam fortasse ob causam, quod navigationis terminum olim eundem illi posuerint amnem. De quo nunc pluribus disquirere non vacat.

οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν] Cum huius sententiae obiter tantum Noster faciat mentionem, nec multos, sed aliquos tantum (οἱ δὲ) eam sequi scribat, haud immerito inde colligas, quod aliorum quoque scriptorum testimonia docent, alteram sententiam, qua Phasin pro Asiae termino haberent, Herodoti aetate praevaluisse. Cf. Breiger. l. l. pag. 72, Heyse l. l. p. 104 ibique Agathemer. I, 1 testantem, veteres Asiae atque Europae terminum posuisse Φᾶσιν ποταμὸν καὶ τὸν ἕως Κασπίας ἰσθμὸν, recentiores Maeotin paludem et Tanain fluvium. Ac *Tanain* Curtius VII, 7, 1 et Scylax quoque Asiae atque Europae terminum constituit §. 68. 70. p. 58. 59 Mueller (Geograph. Gr. min. I). p. 284 Gail. Nec aliam Polybii, Scymni Chii, iuniorum deinceps fuisse sententiam monuit Dodwell. Dissert. de Scylac. §. 18. Et conf. denique Ritter: Vorhalle pag. 319 seqq., Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 136 nott. exegg. p. 51. — De Tanai fluvio cf. IV, 57 ibique nott.

τὸν Μαιήτην] καὶ Μαιῶτιν exhibet Procopius B. G. IV, 6 Herodotea exscribens et *Maeoticam* paludem intelligens non aliter ac Valla atque Agathemer. l. l. — „At, quum in τὸν Μαιήτην consentiant libri, nihil profecto impedit, quo minus intelligamus *Maeoticum fluvium* hic dici *Tanaim* (i. e. qui per Maeotarum fines decurrit), quemadmodum Νεῖλος ὁ Αἰγύπτιος nominatur et Φᾶσις ὁ Κόλχος.“ *Schweigh.* Cf. supra nott. ad IV, 3.

καὶ Πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια] Conf. nott. ad IV, 12, ubi de loco s. op-

οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἔθεντο τὰς ἐπωνυμίας. ἡ δὴ γὰρ Λιβύη μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὔνομα, γυναικὸς αὐτόχθονος, ἡ δὲ Ἀσίη ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοί, φάμενοι ἐπὶ Ἀσίεω, τοῦ Κότυος,
301 *τοῦ Μάνεω, κεκλῆσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμη-*

pido ad fretum sito dicitur, cum hoc loco potius de ipso freto intelligendum videatur. — Ad verbum πυθέσθαι ex antecedentibus repetas ἔχω. Mox cum Gaisf. recepi, quod Schweigh. reposuerat, ἡ δὴ γὰρ Λιβύη pro ἤδη γὰρ Λιβύη μέν. In Matthiae editione exstat ἤδη γάρ, quod recentt. edd. retinuerunt. Ad verbi ἐπὶ (ubi quidam codd. ἀπὸ minus recte) Λιβύης conf. nott. ad I, 14. 94, Struve Specim. Quaest. etc. I. pag. 5 (Opuscc. II. pag. 262). Ad *Libyae* nomen conf. etiam quae Servius profert ad Virgil. Aen. I, 21. Plura vid. apud Forbiger. Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 764.

ἡ δὲ Ἀσίη ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικός] Stephan. Byz. s. v. Ἀσία inter alia etiam id profert, Asiam vocatam esse ab Asia, Promethei uxore; alii Asiam Promethei *matrem* appellant, ut Eustath. ad Dionys. Perieg. 270 coll. ad 620, qui Herodotea citans exhibet μητρὸς (pro γυναικὸς), Apollodor. I, 2. 3 (ubi conf. Heyn. Observv. p. 10 et add. Voelcker. Mytholog. d. Iapet. p. 375 seqq.), Lycophron. 1283, Schol. ad Apollon. Rhod. I, 444, a quibus et Hesiodus dissentit, qui Clymenem Promethei matrem facit Theogon. 508 seq., et Aeschyl. in Prometh. 217. 899, ubi Promethei matrem reddit *Themin;* de qua fabulae diversitate utut iudicas, id semper tenendum, cum Prometheo, qui omnium hominum parens habetur et declaratur, ita coniungi Asiam, ut hanc terram primitivam humani generis sedem inde significari haud immerito colligat Lasaulx: Die Prometheussage p. 8 (Akademische Abhandll. pag. 321). *Asiam* heroëm Homerus agnoscere videtur Ili. II, 461, ubi conf. allata a Freytag. pag. 358. Sed Dubois de Montpéreux (Voyag. autour d. Caucase IV. p. 380 seq.) ex hoc Herodoti loco colligi vult, *Asiam* primitivam non in ea Asia, quam *minorem* vulgo vocamus quamque in mente habuerint Lydi, sed circa Caucasi radices esse quaerendam. De *Asiae* voce a regione Lydiae prope Caystrum ad universam orbis terrarum partem traducta vid. Heyne Observv. ad Homer. Iliad. IV. pag. 278. Alia de Asiae nomine ad Lydiae certam quandam particulam proprie pertinente et paulatim deinde ad tractum orbis terrarum universum traducto dabunt Bernhardy ad Dionys. Perieg. 836. p. 754 ac Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 2 init. nott. exegg. Vol. III. P. 1. pag. 52 de hoc nomine eiusque varia significatione copiosissime disputans. Add. Forbiger. Handb. d. alt. Geograph. II. p. 38 seq. Ritter: Vorhalle p. 300. 457. 467 *Asiae* nomen significare contendit *sacram terram,* Odinique a sociis, qui *Asen* vulgo vocantur, repetit. Quod monuisse satis erit.

φάμενοι ἐπὶ Ἀσίεω, τοῦ Κότυος, τοῦ Μάνεω] Cf. Eustath. ad Dionys. 620. Ac supra I, 7 Lydi a *Lydo, Atyis* filio, orti dicuntur, qui idem Atys I, 94 *Manis* perhibetur filius, qui h. l. vocatur Cotys. De quo dissensu iam ad I, 94. pag. 210 et ad I, 7. p. 18 monuimus Herodoti verba mutanda esse negantes. Namque ut codices taceam refragantes, alii quoque exstant testes, Cotyem Manis filium qui perhibent, ut sane proclive sit quidquam mutare. Alia nunc mittamus; unum audiamus Ritter. Vorhalle p. 365 nomina *Manes, Cotys, Botys* ad Graecam indolem efficta statuentem, cum vere sint Asiatica e prisco Buddhae tem-

θέος Ἀσίης, ἀπ' ὅτευ καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκλῆσθαι Ἀσιάδα. Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη οὔτε εἰ περίρρυτός ἐστι γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε ὁκόθεν τὸ οὔνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίης φήσομεν Εὐρώπης λαβεῖν τὸ οὔνομα τὴν χώρην· πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος, ὥσπερ αἱ ἕτεραι. ἀλλ' αὕτη γε ἐκ τῆς Ἀσίης τε φαίνεται ἐοῦσα καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην, ἣ τις νῦν ὑπὸ Ἑλλήνων Εὐρώπη καλέεται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίην. Ταῦτα μέν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρησόμεθα.

46 Ὁ δὲ Πόντος ὁ Εὔξεινος, ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος,

pore, ubi *Menes* idem quod *homo* (unde *mens, Minos)* et *Khodo* ac *Boda* Persarum sint.

ἀπ' ὅτευ] Male vulgo ἀπό τευ. Cf. I, 7 ibique citatum Struve Spec. etc. I, qui ibidem pag. 5 (Opuscc. II. p. 262) nostrum attigit locum, in quo cum Sancrofti liber exhibeat ἐπ' ὅτευ (quod ipsum recepit Schaefer.), utrum ἀπ' ὅτευ an ἐπ' ὅτευ Herodotus scripserit, definire non audet, cum utramque praepositionem Nostro in usu fuisse plures ostendant loci. Sic hoc ipso in capite pluries invenitur ἐπί, aliis locis, ut I, 7. (ubi vid. nott.) 145, ἀπό. Quin plerumque libri scripti fluctuant inter ἐπί et ἀπό. Sic, uti hoc utar, pro ἐπὶ Λιβύης tres codd. ἀπὸ Λιβύης, quae eadem varietas in verbis ἐπὶ Ἀσίεω et τῆς Προμηθέος exstat. Add. IV, 107. 148. 149 coll. 184. VII, 40.

κεκλῆσθαι Ἀσιάδα] Inde Heerenio Ideen. I, 1. pag. 154 *Asia* urbs, quae apud Stephanum Byz. commemoratur, non alia atque Sardes esse videtur: de quo tamen admodum dubito respiciens ad Stephani Byzantini verba: Ἀσία· πόλις Λυδίας παρὰ Τμώλῳ, ἐν ᾗ τρίχορδος εὑρέθη κιθάρα.

οὔτε ὁκόθεν — ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ — φαίνεται] Sola in his noster adhibuit relativa pronomina, qui alias, monente Struvio I. p. 49. (Opuscc. II. p. 323), promiscue et interrogativis et relativis utitur in interrogationibus obliquis. — In seqq. pro λαβεῖν, quod recte omnes, quantum scio, libri tenent, Dindorf. exhibuit λαβέειν, quod cum Bredov. p. 325—327 reiecerim. Pro καὶ οὐκ ἀπικομένη Steger. Praef. pag. XIV rescribere vult οὐδ' pro οὐκ. Ad verba ἀλλ' ὅσον (i. e. *tantum*) ἐκ Φοινίκης conf. Homer. Ili. IX, 354: ἀλλ' ὅσον ἐς Σκαιάς πύλας ἵκανεν et similia, quae exstant apud Apollon. Rhod. I, 183. II, 112. Ipse Noster II, 73 εἰ μὴ ὅσον γραφῇ. Imitatus est Pausan. VIII, 2. §. 4. De ipso argumento et fabula Europae vid. Movers: Die Phoenizier II, 2. pag. 77.

Ταῦτα μέν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω] i. e. *Haec hactenus dicta sunto*, de terrae scil. divisione in tres partes et de earum uniuscuiusque terminis. Sic plane Noster ἐπὶ τοσοῦτον IV, 199 et VII, 12 ἐπὶ τοσοῦτο, quod etiam hoc loco dedit Dietsch, e canone Bredovii p. 105. Retinuit vulgatam τοσοῦτον in re satis incerta Dindorfius, quem sequi malui. Ad ipsam locutionem conf. etiam Aristot. De rep. II, 9. Plut. Marcell. 8 fin. Imitatur Pausanias VI, 4. §. 4, ubi vid. Siebelis.

Cap. XLVI.

ὁ δὲ Πόντος ὁ Εὔξεινος] Hoc capite redit Noster ad narrationem inde ab initio huius libri institutam de Scythis aliisque gentibus circa Pontum Euxinum habitantibus, interruptam illam quidem inde a cap. 32 narratione de Hyperboreis, quae aliarum

χωρέων πασέων παρέχεται, ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ, ἔθνεα ἀμαθέστατα. οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης πέρι, οὔτε ἄνδρα λόγιον οἴδαμεν γενόμενον, πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος καὶ Ἀναχάρσιος. Τῷ δὲ Σκυ-
302 θικῷ γένεϊ ἓν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπηΐων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρηται, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγαμαι. τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρηται, ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδένα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας, μὴ βουλομένους τε ἐξευ-

quoque rerum ad geographiam s. terrae descriptionem spectantium occasionem ipsi praebuerat. — Caeterum hoc ex loco et seqq. satis manifestum fieri scribit Heyse l. l. pag. 131, ea, quae inde de Scytharum terra gentibusque singulis enarrantur, ex autopsia quadam fluxisse. Vid. etiam infra cap. 86. Nec dubium in istas regiones pervenisse Herodotum, quem quaecunque referat vel ipsum vidisse vel ab indigenis Graecisve Ponti accolis accepisse recte statuere videtur Niebuhr. (Verm. Schrift. I. p. 355); quocum Herodotum ponimus vix ultra Olbiam progressum esse, nec in Tauricam paeninsulam Bosporumque venisse. Et laudibus inde dignum indicarunt patrem historiae Mannert. IV. p. 63. 67 (coll. Rennel. p. 403) atque Dahlmann. Herod. pag. 159 ob accuratam rerum Scythicarum expositionem. Nec tamen Mannerto (IV. p. 65 seq.) credam Herodotum mercaturae causa has Ponti oras visisse existimanti, quamquam navi mercatoria Nostrum vectum esse ad has regiones admodum est credibile. Ad παρέχεται cf. IV, 44 fin. Quae sequuntur verba ἔθνεα ἀμαθέστατα κ. τ. λ., attigit Eustath. ad Dionys. vs. 669.

τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου] i. e. *earum gentium, quae cis Pontum habitant.* Cf. VIII, 47. Thucyd. II, 96: καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ κ. τ. λ. Haec vero ipsa ab Herodoto in Italia, Thuriis, scripta esse vult Larcher., cum in Asia minori Samove in insula si haec scripsisset, dicere non potuisset *cis Pontum.* — προβαλέσθαι hic est: *in medium proferre, commemorare,* ut I, 98. σοφίην *prudentem sollertiam* interpretatur Wesselingius, *sapientiam* Schweigh. Sic sane Noster I, 60 de Atheniensibus scribit: τοῖσι πρώτοισι λεγομένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφίην. Add. I, 30. Paulo aliter III, 4. 127, ubi vid. nott.

ἄνδρα λόγιον] i. e. *virum peritum, eruditum atque cultum.* Cf. I, 1 ibique nott. II, 77.

πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος καὶ Ἀναχάρσιος] Affert h. l. propter voculam πάρεξ eiusque accentum grammaticus Graecus in Crameri Anecdd. Oxonienss. I. p. 379. 380. Tu vid. nott. ad I, 93. III, 97. — Herodotus ut supra duo posuerat diversa, nec gentem nec virum eruditum se proferre posse asserens, ita duo iam subiicit diversa hinc excipienda, Scytharum scil. gentem et Anacharsin. De quo ipso cf. IV, 76. 77.

τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγαμαι] i. e. *reliqua certe instituta sive inventa Scytharum equidem non valde probo s. laudo.* Ad verbum ἄγαμαι conf. IV, 75. 157. VIII, 144 coll. VI, 76. IX, 79 et de structura Ruhnken. ad Tim. p. 8, Boissonad. ad Philostrat. Heroicc. pag. 380.

ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδένα κ. τ. λ.] Bina sunt, quae insignia commemorat coniuncta particulis τε — τε, primum illud, *ut nemo, qui bello (ipsos) aggressus fuerit, (ipsos) effugere possit;* alterum hoc, *ut ipsi, si nolint reperiri, a nemine deprehendi possint.* ἀποφυγεῖν scripsi pro vulgata ἀποφυγέειν, quam I, 91 intactam reliqui, quamque nunc mutandam censeo, commotus iis, quae exposuit Bredov. pag. 327. ἐπέρχε-

ρεθῆναι, καταλαβεῖν μὴ οἷόν τε εἶναι. τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἔωσι ἱπποτοξόται, ζώοντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τέ σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴησαν οὗτοι ἄμαχοί τε
47 καὶ ἄποροι προσμίσγειν; Ἐξεύρηται δέ σφι ταῦτα, τῆς τε γῆς ἐούσης ἐπιτηδέης καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων. ἥ τε

σθαι eodem fere sensu VI, 108. De verbo καταλαβεῖν vid. III, 42. IV, 8.

τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα κ. τ. λ.] Quod Schaefer., quem conf. ad Gregor. Corinth. pag. 80, post γὰρ inseruit ἂν, quae vocula sane ex vulgari praecepto abesse non potest, nos librorum auctoritatem sequi maluimus, quam eandem etiam tuetur G. Hermann. de particul. ἂν II, 10. p. 116 seq. Tu vid. supra nott. ad II, 85 et conf. IV, 66. 172. τείχεα *arces* esse, *castella*, monuit Larcher. Cf. III, 91. IV, 12. 124. V, 125. Plura dabit Tzschucke ad Pomp. Mel. II, 2. §. 6. Vol. III. P. II. p. 107 nott. exegg. Ad ipsam sententiam conf. Herodot. IV, 127.

φερέοικοι ἐόντες, πάντες] i. e. *omnes portatili domo utentes*, in plaustris scil. domus s. sedes habentes, ut ipse Noster mox subiicit: οἰκήματά τε σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων. Unde *Hamaxobii* dicti apud Mel. II, 1. §. 19 coll. Plin. H. N. VI, 12 (25). Ac pertinet huc quoque Aeschyli locus in Prometh. 708 atque Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 93 itemque Horatii Od. III, 24. 10 coll. I, 35. 9. IV, 14. 42 (ubi Scythae profugi) Valer. Max. V, 4 ext. 5 Iustin. II, 2. Strab. VII. p. 302 s. 463 C. Hinc οἰκόφορα Scytharum ἔθνη in Scymni Chii fragm. 115 et in Anon. Pont. Euxin. Peripl. §. 4 (T. II. p. 399. III p. 246 ed. Gail.). Unde recte colligit Heeren. Ideen etc. 1, 2. pag. 299 ad *Tartaricam* stirpem hos Scythas pertinuisse. *Nogaici Tartari* (cf. nott. ad IV, 19) adhuc in plaustris vitam degentes inveniri dicuntur: cf. Berghaus. Annal. 1833 pag. 400; huiusmodi plaustra, quae *khabitka* s. tentoria appellant, imagine repraesentat Clarke Travels I. cap. 14. init., qui idem p. 302 et 310 Herodotei loci haud fuit immemor. Add. Neumann: Die Hellenen im Skythenl. I. pag. 272 et conf. nott. ad Herodot. IV, 75.

ἱπποτοξόται] Idem constat ex Thucydid. II, 96 (ubi Duker. citat Ovid. Trist. III, 10. 54. V, 7. 14) aliisque testimoniis modo allatis.

ζώοντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων] Quibuscum conveniunt, quae Strabo l. l. in medium profert, Homerum citans atque Hesiodum, qui Scythas lacte nutriri scribunt. Hinc σιτούμενα γάλακτι dicuntur Scytharum ἔθνη apud Scymnum Chium et in Anonym. Peripl. l. l. Tu conf. not. ab IV, 2. — Ad vim praepositionis ἀπὸ in verbis μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων conf. allata ad IV, 22.

κῶς οὐκ ἂν εἴησαν — προσμίσγειν] De Scytharum fortitudine citant Thucydid. II, 97. Iustin. II, 3. Strabonem (vel potius Ephorum) l. l. Quibus add. Horat. Od. II, 11. 1 ibiq. Mitscherlich. coll. nott. ad II, 9. 23. — ἄποροι προσμίσγειν vulgo vertunt: *aditu difficiles*, minus recte, ut iam monuit Schweighaeuser. in Lexic. Herodot. II. p. 250, quocum malim reddere: *quibuscum difficulter ad manus venias*. Vid. Herodot. IX, 49: ἱπποτοξόται προσφέρεσθαι ἄποροι, et conf. Herod. V, 64. VI, 112 et nott. ad Plutarch. Philop. pag. 24. Elmsley. ad Euripid. Bacch. 800.

Cap. XLVII.

καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων] i. e. *cumque fluvii ipsis sint adiumento*. Ad significationem vocis σύμμαχος in talibus vid. nott. ad V, 65. Neque aliter ipso verbo συμμαχεῖν Noster utitur I, 98: τὸ μέν κού τε καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει.

γὰρ γῆ ἐοῦσα πεδιὰς αὕτη, ποιώδης τε καὶ εὔυδρός ἐστι, ποταμοί τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῷ τεῳ ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. ὅσοι δὲ οὐνομαστοί τέ εἰσι αὐτῶν καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἴστρος μὲν πεντάστομος, μετὰ δὲ Τύρης τε καὶ Ὕπανις, καὶ Βορυσθένης, καὶ Παντικάπης, καὶ Ὑπάκυρις, καὶ Γέρρος, καὶ Τάναϊς. ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

ἐοῦσα πεδιὰς — καὶ εὔυδρος] Pro εὔυδρος (terra *aquis bene irrigua*) duo libri ἔνυδρος. Male; cf. IX, 25 coll. II, 7. Ad argumentum loci praeter Hippocrat. l. l. conf. Mel. II, 1 fin.: „Terrae late patent et ob excedentia ripas suas plerumque flumina nusquam non ad pabula fertiles." Add. Ovid. Ex Pont. III, 1, 20. Verba οὐ πολλῷ τεῳ inveniuntur quoque I, 181 init. Verbum οὐνομανέω, quo Noster hîc utitur, ex Homero ductum Ili. IX, 121. Odyss. XXIV, 341 et Hymn. in Vener. 291.

Ἴστρος μὲν πεντάστομος] πεντάστομον dixerant Istrum Ephorus (ap. Strabon. VII. p. 305 s. 469 B. Ephori fragmm. pag. 190), Dionys. Perieg. 301. Scymn. Chius vs. 775 et fortasse quoque Scylax (cf. §. 20. p. 7 Hudson. ibiq. Voss. T. I. p. 352 ed. Gail.), Arrian. Exp. Alex. V, 3, itemque Mela II, 1, 80 totidem, quot Nilus (quem πεντάστομον Noster dixit II, 10), ostiis Istrum in mare affluere scribens. *Septem* ostia commemorat Strabo l. l. pag. 469 A, alii, quos laudant interpretes ad Ammian. Marcell. XXII, 8. T. II. pag. 470 Wagner. Hinc Ovidio (Trist. II, 189) *septemplex* est Ister, quem *sex* fluminibus in Pontum evolvi scribit Plinius H. N. IV (12) 24 24 (coll. Tacit. German. 1), qui accurate recenset haec ostia sex eorumque nomina indicavit. Praeter Plinii h. l. est praecipue Ptolemaei locus in Geogr. III, 10, 2 seqq. de Istri ostiis tenendus, de quibus omnino vid. allata a Tzschuck. ad Mel. Vol. III. P. II. p. 46 seq. Reichard. l. l. pag. 38 ac Mannerto IV. p. 219 seqq., Wilhelm. in Ersch et Gruber Encyclopaed. Sect. I. Vol. XXIII. p. 87 seq., Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 327. Tractaverunt haec quoque Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 1. pag. 160 seqq. et Kruse in peculiari scriptione de Istri ostiis, Vratislav. 1820, in qua pag. 100 seqq. de numero ostiorum Istri omnibus veterum testimoniis collectis concludit, *quinarium* ostiorum numerum antiquissimis temporibus obtinuisse, cum *sextum* ostium, idque maxime boreale, serius efformatum sit, *septimum* vero a poëtis potius excogitatum videatur. Quod quantum ad Herodoti auctoritatem firmandam valeat, nemo non videt. Atque iidem, quos modo laudavi, viri docti ex parte in eo elaborarunt, ut, quae a veteribus commemorantur ostia, cum iis, quae nunc exstant, contenderent et singulorum directionem cursumque accurate indicarent. De quo in tanta scriptorum dissensione ipsaque regionis ostiorumque per temporum decursum mutatione certi quid statuere anceps ac lubricum. Namque hodieque *tribus* Danubium ostiis, minime iisdem illis, quibus olim, mari iungi constat: quorum unum nomen habet *Kilia*, alterum *Sulina*, quae sunt oppidorum adiacentium nomina, tertium *Sancti Georgii* prae se fert nomen; vid. modo, ne plura, mappas nostrae aetatis geographicas, v. c. in: Nouvelles Annales des Voyages 1856 (T. II. p. 230). Accurate de tribus illis brachiis retulit vir doctus in: Das Ausland 1836. nr. 85. p. 340. nr. 86. pag. 343 seq., cui add. Gust. Wex in Allgem. Bauzeitung XXII. Heft 4. pag. 93 seqq. 97 et tabb. 96. 97. De *Tyra* fluvio ac de reliquis, qui hîc nominantur, vid. infra IV, 51—57 ibiq. nott. — In fine cap. abieci lectionem vulga-

48 Ἴστρος μὲν, ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἑωυτῷ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος, πρῶτος δὲ τὸ ἀπ' ἑσπέρης τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων, κατὰ τοιόνδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδι-

tam ῥέουσι γὰρ οἵδε, cuius loco cum Schweigh. et Gaisf. substitui: ῥέουσι δὲ οὗτοι.

Cap. XLVIII.

Ἴστρος] Cf. II, 33. Mela II, 1, 75: „At ille, qui Scythiae populos a sequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio quam desinit nomine exoritur. Nam per immania magnarum gentium diu *Danubius* est: deinde aliter eum appellantibus accolis fit *Ister*, acceptisque aliquot amnibus ingens iam et eorum, qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor, totidem quot ille ostiis, sed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit." Ac teste Strabone VII. p. 305. p. 467. 468 superiorem fluminis partem *Danubium* dixere, inferiorem ad Pontum usque *Istrum*. Hanc vero unam appellationem norunt Herodotus atque omnino Graeci antiquiores, cum serius demum *Danubii* nomen omnino audiatur neque ad totum fluvium declarandum adhibeatur; de quo conf. Kruse l. l. pag. 21 seq., Forbiger l. mox l. pag. 324. Ipsum *Danubii* nomen repetunt a voce *Tan*, *Dan* s. *Don*, quae *aquam* s. *fluvium* indicet multisque fluviorum in nominibus (Danaster, Danaper, Danais s. Tanais, Boryst-denes) adhuc compareat. Tu conf. Bayer. Commentt. Acad. Petropol. IX. p. 375, De Brosses (Acad. d. Inscript. T. XXXV. p. 518. 533), Ritter: Vorhalle p. 304 coll. Wilhelm. German. p. 54. 58. Plura dabunt Tzschucke ad Pompon. Mel. II, 1. §. 8. pag. 41. 45, Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 1. p. 143—167 (qui omnia veterum testimonia de hoc fluvio exhibuit) et Forbiger l. l. p. 324—328. — Quod vero Ister Herodoto auctore ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἑωυτῷ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος, id falso dici observat Kruse p. 28 seq., cum aquarum huius fluvii copia modo sit maior, modo minor. Quod ut libenter concedimus, ita quam maxime teneri volumus, Herodotum haec scripsisse respicientem ad Nilum, quocum Istrum iam supra II, 33 contenderat. Nilo igitur quotannis crescenti et ripas inundanti, indeque impari aquarum copia fluenti opponit Istrum, in quo nihil tale observari, ea certe parte, cuius omnino notitia ad patrem historiae pervenit, acceperat: ut adeo pari aquarum copia Istrum semper fluere haud iniuriâ sibi dicere posse videretur Herodotus. θέρεος καὶ χειμῶνος eodem modo legitur IV, 50, ubi etiam invenimus ἐν θέρεϊ κ. χειμῶνι, eodem fere sensu; conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 569. not. 2.

ποταμῶν καὶ ἄλλων κ. τ. λ.] Schweigh. ante haec verba maiorem poni vult distinctionem, minorem post ἐκδιδόντων (sive, quod duo libri suppeditant, ἐσδιδόντων), et maiorem rursus post ποιεῦντες, ut haec sit loci sententia: „*Ob hoc Danubius maximus est:* (scilicet) *et alii in eum influunt amnes et qui eum* (prae ceteris) *augent, hi sunt:* sive, *et hi, qui eum* (prae caeteris) *augent:* quos nempe continuo deinde recenset." Quod quamvis probatum Eltzio in Quaest. Herodott. fascic. altero p. 328 (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. Vol. IX), non magis placet, quam Stegeri (Praefat. p. XIV) emendatio a censore Lipsiensi merito reiecta (Ephemeridd. litt. Lips. 1829 nr. 136. pag. 1087): ποταμῶν δὴ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων, *fluviis scilicet aliis in eum influentibus*. Est enim hic loci sensus: Primus Ister ab occidente delabens inter Scythiae amnes hoc fere modo maximus fit, aliis quoque in ipsum irruentibus fluviis. Sunt vero hi, qui ipsum augent, primum quinque, qui terram Scythicam perfluunt, ex ipsa hac terra scil. provenientes. Sive, ut Lipsiensis ille censor recte ad

δόντων. εἰσὶ δὲ οἵδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες· διὰ μέν γε τῆς
Σκυθικῆς χώρης πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τόν τε Σκύθαι Πόρατα
303 *καλέουσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετὸν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς, καὶ Ἀραρός τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν*

verbum interpretatus est: „*Die Donau wird auf folgende Weise gross, indem zwar auch andere Flüsse in dieselbe fallen, die aber, welche sie gross machen, sind folgende*“, i.e. „*Die Donau wird, obleich auch andere Flüsse in dieselbe fallen, zunächst durch folgende gross.*“ — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. scripsi, libros secutus: *πέντε μὲν οἱ ῥέοντες*, ubi pro *μὲν οἱ* Koen. ad Gregor. Cor. §. 53 de dial. Ion. pag. 468 rescribi iussit *μεγάλοι*, quod Larchero, Porsono, aliis placuit (coll. IV, 49) quodque recepit Matthiae, quod vero recentt. editt. merito respuerunt, itemque reiecit Eltzius l. l. Valckenarius coniecerat *μόνοι*, quod receperunt. Reiz. et Borheck.

εἰσὶ δὲ οἵδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες, διὰ μέν γε τῆς Σκυθικῆς χώρης κ. τ. λ.] Cum Danubius, iam antequam in Hungariam ac Bulgariam intret, sat magnus inveniatur ac latitudinem fere trium quadrantium horae quibusdam certe locis praebeat, quo sensu nunc demum quinque fluviis e Scythia delabentibus magnum illum fieri dici queat, se intelligere negat Bessel De rebus Geticis p. 3 seq., quare haec Herodoti verba non tam de Istro, quam de eo fluvio, cui nunc nomen *Sereth*, accipi vult, adeo ut hic fluvius (quem Moldaviam permeare novimus) antea non valde magnus subito, ubi in Danubium effundatur aliosque illos quinque fluvios excipiat, maximus fiat omnium fluviorum Europae. Quod sane speciosius quam verius dictum putem, qui in hac tota sententia Herodotum de uno Istro ac fluviis in eum delabentibus cogitasse existimo.

Πόρατα] Prave in Sancrofti libro exstat *Τώρατα*, quemadmodum apud Melam I, 19. 87 *Maeotici Toreatae.* Nunc satis convenit dici *Pruth.* Vid. Rennel. p. 405, Reichard. p. 41, Mannert. IV. p. 73 etc. Pro *Πόρατα* mavult, notante *Cr.*, *Πούρατα* Demetrius Philippides in libro: *Ἱστορία τῆς Ῥουμουνίας* Lips. 1816. Reliqui fluvii maiorem difficultatem exhibuerunt viris doctis in diversas partes abeuntibus. Sic *Tiarantus* pluribus viris doctis videtur esse *Aluta.* Et vid. quoque Niebuhr. Vermischt. Schrift. I. pag. 356. Reichardus de fluvio *Theisse* intelligit; Mannert l. l. de fluvio *Syl* in Valachia occidentali, idemque sentit Doenniges in Commentat. de geographia Herodoti (Berolin. 1835) p. 22. De rivulo, cui nomen *Tscherna* (vid. Clarke Travels II, 3. p. 616), cogitat Hansen: Osteuropa p. 18 seq., de fluvio *Sereth* Kolster (Jahrbb. f. Philolog. Suppl. XII. p. 13), quod vel magis alienum a vero videtur. Itaque malim redire ad eam sententiam, quae Tiarantum in *Aluta* quaerit, ut nuperrime fecit Schuller in Archiv f. Kunde Oestreich. Geschichtsquellen XIV. p. 101, qui idem recte tres fluvios intra Porata et Tiarantum in Istrum influentes eumque magnum reddentes refert ad fluvios, qui nunc vocantur *Sereth, Jalowitza, Ardjis* s. *Ardschich:* neque aliter fere statuerunt Ukert (Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 184) et Hansen l. l. pag. 19 atque ex parte quoque Kolster l. l. pag. 14 itemque Halling. (Wien. Jahrbb. LIX. p. 264. Deutsch. Gesch. I. p. 67), qui *Ordessum* et ipse pro fluvio *Ardschich* habet. A qua sententia, quae mihi ad verum maxime accedere videtur, alii viri docti valde discedunt, quorum sententias paucis commemorasse satis erit. *Ararus* Rennelio aliisque est amnis *Sireth* s. *Seret,* Mannerto ac Reichardo fluvius *Aluta;* qui iidem *Naparin* pro fluvio *Ardschisch* et *Ordessum* pro fluvio *Sereth* habent. Contra Rennelius aliique plurimi *Naparin* putant esse *Proava* s. *Jalomnitza, Ordessum* fluvium *Argis.*

ποταμῶν μέγας καὶ πρὸς ἠῶ ῥέων, ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἑσπέρης τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων. ὁ δὲ δὴ Ἀραρός τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσὸς, διὰ μέσου τούτων ἰόντες, ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύουσι αὐτόν.
49 Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ

καὶ πρὸς ἠῶ ῥέων] Schweighaeusero interprete (ad I, 201) „Πυρετὸς fluvius — dicitur πρὸς ἠῶ ῥέων, non quod versus orientem dirigatur eius cursus, sed quod ille magis quam caeteri *ad orientem, ab oriente* sit et in ea parte Istri, quae quam maxime orientem spectat, in hunc fluvium incidat, contra Tiarantus memoratur magis *ad occidentem* vel *ab occidente esse* πρὸς ἑσπέρης μᾶλλον: nam πρὸς praepositio ista notione promiscue cum genit. et cum accusat. casu construitur, ut IV, 17, 122 etc.“ Idem observat: „quum ῥέειν dicatur fluvius, non continuo de *cursu* fluminis et de directione cogitandum esse, qua fluvius decurrat, sed *in hac aut illa regione fluere illum dici.*“ Conf. IV, 40 ibique nott. Haec igitur si recte disputata sunt, Pyretus in regione, quae ab oriente extenditur, Tiarantus in ea, quae ab occidente magis porrigitur, fluere dicendus erit. Quod tamen Herodotum dicere voluisse ut credam, vix mihi persuadere possum: si quidem Noster pro ea, quam de Istro borealem Europam ab occidente orientem versus permeante sibi formaverat (cf. II, 33), opinione Pyretum quoque ab occidente *orientem versus* fluere indeque cum Istro permisceri credidit: a quo fluvio qui nonnihil distat *occidentem versus*, et ipse in Istrum se effundens Tiarantus, is πρὸς ἑσπέρης fluere dicitur et, cum minorem quam Pyretus habeat aquarum copiam, ἐλάσσων dicitur, ut supra I, 202: ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἴστρου; nam ad verba πρὸς ἑσπέρης τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων ex antecedentibus mente repetendum erit: ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ. Qui praeter hos duos fluvios in Istrum influunt tres alii fluvii, medium inter hos cursum tenentes, dicuntur διὰ μέσου τούτων ἰόντες, ubi Kolster. l. l. pag. 14 rescribi voluit ἐόντες, quod Hansen l. l. pag. 18 quoque exhibet, quod mihi vero neque necessarium neque probum omnino videtur. Verbum ἀνακοινοῦσθαι de fluvio, qui aquas suas cum alio fluvio communicat s. miscet, accusativum h. l. habet additum, quod *Cr.* adscribente ex h. l. iam notavit Fischer. ad Weller. Gr. Gr. III, a. pag. 412. Tu conf. quae plura de hoc verbo, cuius medio optimi quique utuntur auctores, attulerunt interpretes ad Moerid. pag. 20 Piers. — Ad αὐτιγενέες conf. II, 149 ibique nott. et II, 17 (ubi ἰθαγενής). Caeterum iis, quae hoc capite per particulam μὲν proferuntur (διὰ μέν γε τῆς Σκυθικῆς χώρης πέντε μὲν οἱ ῥέοντες — οὗτοι μὲν αὐτιγενέες κ. τ. λ.), opponuntur ea, quae cap. sequenti per particulam δὲ proferuntur: ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων κ. τ. λ.

Cap. XLIX.

Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς] De Agathyrsis conf. IV, 104 ibiq. nott. *Maris* fluvius nunc vocatur *Marosch* s. *Maros;* in montibus Transylvaniae oritur et in Thissiam (Theisse) influit. Cf. Rennel. p. 414, Heeren: Ideen. I, 2. p. 275, Mannert. IV. pag. 73. 102, Koeppen: Nordgest. d. Pont. p. 13, Forbiger: l. l. Vol. III. pag. 1103, C. Schuller l. l. pag. 100, Clarke Travels II, 3. p. 616. De ipso fluvii nomine conf. Humboldt: Examen critique de l'histoire de la géographie du nouveau continent. p. 64.

ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ] Quod verbo συμμίσγεται h. l., ut infra IV,

Ἴστρῳ. ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι, ῥέοντες πρὸς βορέην ἄνεμον, ἐσβάλλουσι ἐς αὐτὸν, Ἄτλας καὶ

53, indicari putat Kolster l. l. pag. 14. 15 vim quandam et magnitudinem („die Mächtigkeit) rivi, qui Thissiam inferiorem quoque comprehendat Istro se admiscens, eam equidem invenire hoc verbo expressam non possum, si quidem Noster συμμίσγεται eodem fere sensu dixit, quo paulo ante ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ. Marin autem ab Herodoto sic dici, ut Thissiam, in quam Maris influit, simul comprehendat, praeter alios quoque statuit Lauriani in: Sitzungsbericht der k. k. Akad. d. Wissensch. zu Wien. 1850. II. pag. 551. Thissiam vero ignorat Noster, Marin fluvium commemorans, quem in Istrum influere falso scribit, cum Thissiam dicere deberet, haud accuratius edoctus ille quidem de iis regionibus, quae Graecis illa certe aetate plane incognitae fuerunt, indeque etiam satis opinor excusandus.

ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων] *Haemus* mons apud Thucydidem commemoratur II, 96. Qui e veterum sententia, qua Thracia ad Isthmum usque Scythis contigua extenditur (IV, 99), mediam permeat Thraciam, in Pontum procurrens; e postera harum terrarum descriptione Thraciam separat a Moesia inferiori, sive terram Rumili, ut nunc vocant, a Bulgaria. Nunc monti nomen *Balkan.* — Veterum de hoc monte testimonia attulerunt Tzschucke ad Mel. II, 2. p. 71 nott. exegett. Vol. III. P. II et Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1073.

τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι κ. τ. λ.] Tres hosce fluvios etiamnum in orientali Istri parte inveniri monet Mannert. VII. pag. 8; nunc vocari *Dristra, Turtukai* et *Kara Low;* qui tamen cum minime fuerint *magni* fluvii, ante μεγάλοι inseri vult voculam οὐ, quam scripti libri omnes ignorant. Borheck. verba ἐκ τῶν Αἵμου — καὶ Τίβισις prorsus delcta vult praeeunte Gatterero (Commentatt. societ. reg. Gotting. 1781. pag. 104 et: Thracien nach Herodot. u. Thucydid. v. Schlichthorst. Goetting. 1800. p. 31), qui haec a sciolo quodam male intrusa esse arbitratur. Cui iure obloquitur Larcher. (Tab. geogr. p. 573 seq.), qui *Tibisin* pro fluvio *Caralom* habet; reliquos duos, *Atlam* et *Auram*, se ignorare profitetur. Reichardo iudice p. 42 seq. intelliguntur tres fluvii *Ariklar*, *Tabandere* et *Lom;* neque vero ab erroris crimine tum absolvendus erit Herodotus. A quo crimine ut Nostrum absolveret, Schaffarik (Slavische Alterthümer I. p. 473. 506) τὸν Αἷμον montem de Sarmaticis montibus hoc loco intelligi vult; qui montes cum a septentrione Istri sint, verba πρὸς βορέην male posita librariis statuit pro πρὸς νότον. Quod quam temerarium sit, monitu vix opus; recteque id quoque reiecit Bessell De rebb. Geticc. pag. 5, qui Herodoteos fluvios tres in iis fluviis agnosci posse putat, quibus nunc nomina indita sunt: *Jantra, Vid, Osma:* de quo equidem non magis decernere velim, quam quod proponit Doenniges l. l. pag. 21, ponere fluvios *Dristra, Turkutai* et *Theiss*. Tibisin pro fluvio *Theiss* haberi quoque vult Hansen l. l. pag. 34, cui Atlas et Auras hodie dici videntur *Samös* et *Körös;* idem autem vir doctus Herodoti verba: ἐσβάλλουσι ἐς αὐτὸν Ἄτλας καὶ Αὔρας καὶ Τίβισις transferri ita vult, ut post συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ continuo legantur, insertâ voculâ δὲ post ἐςβάλλουσι et locutione ἐς αὐτὸν ad Marin relata: quem adeo sequitur Kolster l. l. pag. 12, 15, ut tantum pro δὲ reponat τ'; ipsos vero fluvios plane aliter explicat, cum Atlas sit *Aluta*, Auras conveniat cum fluvio *Skyll*, Tibisis cum fluvio *Temesch*. Quae quam incerta et ambigua sint omnia, nemo non intelligit: itaque satius certe erit vulgatam relinquere intactam, quam novis coniecturis turbare haud magis certis probatisve.

Αὖρας καὶ Τίβισις· διὰ δὲ Θρηΐκης καὶ Θρηΐκων τῶν Κροβύζων ῥέοντες Ἄθρυς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιόνων καὶ οὔρεος Ῥοδόπης Σκίος ποταμὸς,

διὰ δὲ Θρηΐκης καὶ Θρηΐκων τῶν Κροβύζων] *Thraces Crobyzi* (de quibus conf. Mannert. IV. p. 223. VII. p. 29) habitasse videntur ad meridionales Istri ripas ab oriente Triballorum, quorum sedes in hodierna Servia, et ab occidente Getarum, qui ad inferiorem Istrum habitabant; in quorum loca postea Crobyzi successisse videntur, si quidem Strabo VII. p. 318. p. 490 B. *Crobyzos* prope Colatin, Tomos Istrumque collocat; quas ipsas regiones Darii tempore tenebant Getae, ut sane Crobyzorum natio temporum decursu magis magisque orientem versus ad Pontum usque sedes suas promovisse perhibeatur: nec dubitat Bessell. l. l. pag. 56, quin Crobyzi aliquo modo cum Getis coniuncti fuerint. In Scythia gentem commemorat Plinius IV, (12) 26; quam Scythis finitimam perhibet Scymnus Chius in fragmm. vs. 3. 10. A meridie Istri Crobyzos collocat Stephan. Byz. Hecataeum citans, cuius cf. fragmm. pag. 85 ed. Klausen. Apud Thucydidem nulla gentis mentio, quae quas sedes occupasse videtur, in iis ipsis aut certe proxime collocat ille Treres et Tilataeos, Herodoto non cognitos. Vid. Gatterer: Thracien etc. pag. 35 seq.

Ἄθρυς] Ita librariorum socordiâ scriptum esse vult Gatterer. l. l. (p. 101 Thrac. p. 30) pro *Ἴαθρυς*, quemadmodum apud Iornand. Rerr. Gett. cap. 18 *Iatrus*, qui idem apud Plin. III, 26 *Ieterus* et nunc *Iantra*. Assentiuntur Mannert. VII. p. 9, Larcher. T. VIII. p. 567 et Reichard. pag. 42. Conf. etiam Kolster l. l. pag. 16, qui tribus his fluviis indicari putat eos fluvios, qui nunc vocantur *Vid, Iantra, Ak-Lom.* Sed haec in coniectura tantum posita esse, monere vix opus.

Νόης] Duo libri *Νοίας*, accedente Valla nec improbante Gatterero, qui *Noïes* rectius scribi pronuntiat l. l. p. 29 seq. (sive *Νούης*, ut vult pag. 32) eoque ex fluvio repetitum vult nomen urbis, quae *Ad Novas* appellatur et in Ptolemaeo III, 10 itemque in Tabula Peutingeri occurrit: quippe quae eo loco haud dubie sita fuerit, ubi fluvius Istro se immisceat. Mannerto VII. pag. 9 videtur esse fluvius *Ischa* s. *Ostru*, prope Nicopolin in Istrum influens; Reichardo (p. 42) is, qui a Plinio vocatur *Escamus* et in Tabula Peutingeri *Anasamus*, nunc *Osme*. Viri docti opinionem, qua *Noës* proprium sit *Danubii* nomen, praefixa syllaba *Da*, retulit Larcherus, ipse Gattereri amplexus sententiam. Quae mihi quoque probabilior esse videtur. Inter veteres scriptores unus Valerius Flaccus Argon. VI, 100 fluvii huius, ad quem Alazones memorat, fecit mentionem.

Ἀρτάνης] In Itinerariis vocatur *Utus*, a nostrae aetatis hominibus *Vid.* Docuit Gatterer. l. l. p. 29, quem sequuntur Mannert. l. l. et Reichard. pag. 43. E veteribus unus eum commemorat Plinius l. l. III, 26.

ἐκ δὲ Παιόνων καὶ οὔρεος Ῥοδόπης] De *Paeonibus* conf. V, 13 seqq. *Rhodope* mons a Scomio orientem versus porrigitur per Thraciam; nunc illi nomen *Despolo* s. *Despoti Dag.* Plura Mannert. VII. pag. 6. 7, Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. pag. 1052, ac de variis huius montis appellationibus apud veteres Tzschucke ad Pompon. Mel. II, 2. pag. 72 nott. exegett. Vol. III. P. II.

Σκίος] Ita recentt. edd. secutus scripsi, cum in Wesselingiana editione aliisque esset *Κῖος*, cuius loco Florentinus liber offert *Κίος*. Doenniges l. l. pag. 21 scribit *Σκῖος*, quod haud displicet. Apud Strabon. XIII. p. 590 s. 883 C. Thraciae fluvius *Σκαιὸς* commemoratur, qui idem Thucydidi II, 96 est *Ὄσκιος* ac Plinio H. N. III, (26) 29 *Oescus*. Unde Gatterer. (Thracien nach Herod. u. Thucydid. pag. 28. 29) verum fluvii nomen fuisse coniicit *Ἥσκιος* s.

μέσον σχίζων τὸν Αἶμον, ἐσδιδοῖ ἐς αὐτόν. ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορέην ἄνεμον Ἄγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, ὁ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἴστρον. οὕτω ἀμφοτέρους ἐόντας μεγάλους ὁ Ἴστρος δέκεται. ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρης Ὀμβρίκων Κάρπις ποταμὸς καὶ ἄλ-

Ἔσκιος, quod ipsum in recentiori fluminis appellatione *Ischa, Ischar, Isker* compareat. Adstipulatur Mannert. VII. p. 10 coll. Reichard. p. 42, Kolster. l. l. pag. 16, Forbiger. l. l. pag. 1000, qui omnes *Scium* Herodoti cum fluvio *Isker* convenire existimant. — Mox μέσον retinui ob II, 17. 33 coll. IV, 55. Alii libri μέσος.

Ἄγγρος ποταμὸς] *Angrus* est *Morava Serviae, Brongus* autem *Morava Bulgariae*. Vid. Gatterer. l. l. pag. 33, quem sequuntur Larcher. in Tab. geogr. p. 567, Mannert. VII. pag. 11, Kolster l. l. pag. 16 coll. Zeuss: Die Deutsch. u. ihre Nachbarstämme pag. 173, Reichard. pag. 43, qui quaecunque mox de *Carpi* atque *Alpi* Noster afferat, ea explicari posse negat, ut sane falsa esse perhibeantur. Nec magis falsos esse eos crediderim, qui *Alpis* nomine *Rhenum* indicari putent. Quod idem iudicat F. H. Kämpf in Umbricc. Specim. I (Berolin. 1834) pag. 11, qui in re admodum dubia, si quid suspicari liceat, *Aenum* (Inn) potius et *Dravum* (Drau) intelligendos videri censet. Zeuss l. l. pag. 12 hoc utroque fluvii nomine indicari putat montes, e quibus fluvii in Istrum influentes decurrant; *Alpes* scil. et *Carpates*. Kolster l. l. Alpin ad *Aenum*, Carpin ad *Arrabonem* (Raab) refert. Ac fluvium Alpin non longe a margine occidua terrae Herodotum sibi finxisse e verbis seqq. de Istri cursu colligit Bredov. Spec. Geogr. et Uranolog. Herod. p. XXIV not. Niebuhr (Hist. Rom. I. p. 149 ed. sec.) sive *Carpin* sive *Alpin* pro nostro fluvio *Inn* haberi vult. Qui idem Vermischt. Schrift. I. p. 374 et Hist. Rom. II. p. 578 ed. sec. vix audiendus, quod *Angrum* esse contendit fluvium *Drin* et *Brongum* nunc vocari *Savum* (Sau); quam eandem olim Peuceri fuisse sententiam, e Larcheri nota intelligo.

ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν] *Triballi* ipsi apud Herodotum nusquam commemorantur, qui hoc uno loco *Triballorum planitiem* nominat. Apud Thucydidem aliosque frequens huius gentis mentio, quae olim libera nec Odrysis subiecta Thraciae accensetur gentibus et quae temporum decursu sedibus mutatis ad Pontum Euxinum Istrique inferiorem cursum magis magisque processise videtur. Cf. Gatterer. l. l. pag. 37 seqq. *Triballorum* planities ad Moesiam inferiorem sive ad Serviam, quae nunc vocatur, pertinebit: die *Morawaebene*, ut ait Zeuss l. l. pag. 258. Mannert. VII. p. 11 de ea Serviae planitie cogitat, quae nunc nominatur: *Amselfeld*, prope Kossova, insignis illa quidem duabus pugnis anno 1389 et 1448 commissis. At Niebuhrio l. l. latius patuisse videtur haec planities omnemque Hungariam inferiorem comprehendisse; ita ut Triballorum planities Slavoniae atque Hungariae inferioris campos planos, quos Herodoti aetate Triballi tenuerunt, post alias in terras cedere coacti, comprehenderit. Vid. Hist. Rom. II. p. 578 seq. ed. sec.

ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρης Ὀμβρίκων] Superiorem Umbrorum terram hoc loco dicit eam, quae supra Padum septentrionem versus ad Alpes usque extenditur atque ab Herodoto in Italia inferiori scribenti sane ἡ κατύπερθε χώρα (conf. II, 5. 32) dici poterat. Haud alios hîc intelligi *Umbros* atque supra I, 94, compertum habeo, gentem scil. maxime florentem et ante Etruscorum imperium valde extensam. Neque aliam ultra Umbros Italiae gentem Noster novisse videtur, quos ipsos forsitan magis septentrionem versus habi-

λος Ἄλπις ποταμὸς, πρὸς βορέην ῥέοντες ἄνεμον, καὶ οὗτοι ἐκδιδοῦσι ἐς αὐτόν. ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἴστρος, ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν, οἳ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων

tantes sibi animo cogitaverat. Quo tamen iure Umbros ab Herodoto ad Adriam poni asserat Bredov. Specim. Geogr. et Uranolog. Herod. pag. XXIV, equidem non intelligo. Rectius, opinor, Niebuhr. Roem. Gesch. I. pag. 98 [pag. 149 ed. sec.], quem *Cr.* citavit, monet, Umbriae nomen apud Graecos latius patere inde a sinu maris Hadriatici septentrionem et occidentem versus usque ad Alpium radices, finibus minime definitis, quippe in terra Graecis prorsus incognita, Herodoti tempora si spectes. Neque aliter fere statuit Micali: Storia degli antichi popoli d'Ital. I. pag. 71, quocum conferenda quoque sunt, quae de his exposuerunt Mannert. Geogr. IX, 1. p. 302 seq. 435 seq. et C. O. Mueller. Etruscc. I. p. 102 seqq. Illa igitur aetate, qua Herodotus haec scripsit, Umbrorum imperium trans Padum extensum fuisse si statuamus, quod sane hic ipse Herodoti locus satis docere videtur, obstat, iudice Kaempfio l. l. p. 11 seqq. 17. 19—26. Livii testimonium (V, 33. 34), omnia, quae trans Padum sita sunt, usque ad Alpes Etruscos tenuisse perscribentis, qui ipsi satis longo tempore antequam Herodotus Thurios pervenerit historiamque suam conscripserit, a Gallis inde pulsi esse feruntur: unde transpadanae terrae Herodotum prorsus ignarum fuisse, cum ad Umbros eam referret, confitendum videtur Kaempfio, Herodotum excusare studenti, qui h. l. ea secutus sit, quae ad statum longe priorem pertineant, in quo sane Umbri trans Padum imperium suum protulisse putandi sint. Equidem Niebuhrium sequi malim, cum minime mihi negari posse videatur, Umbrorum potentiam prisco aevo vel supra Padum, qui vulgo Umbrorum terminus habetur, esse promotam ad eos usque montes, e quibus et Carpis (qui tum sane ad Carpates montes referri non poterit) et Alpis profluxerint. — Pro Ἄλπις haud scio an scribendum sit Ἀλπις. — Ad verbum ἐκδιδοῦσι conf. nott. ad IV, 50.

ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν] Conf. II, 33 ibique nott., ubi de Celtis quae dicta sunt, iis nunc adde Ephori fragmm. ed. Marx pag. 145 seq., notante *Cr.*, coll. Niebuhr. Roem. Gesch. II. pag. 575 ed sec. In seqq., quae ex Hecataei Milesii Periplo deperdito repetita vult Klausen. ad Hecat. fragmm. pag. 41 seq., verba *μετὰ Κύνητας* valent: *praeter Cynetes, exceptis Cynetibus*, quos ultimos occidentem versus in Europa habitare supra II, 33 dixerat, ubi qui h. l. *Κύνητες*, ii sunt *Κυνήσιοι* *). Sic IV, 53 (coll. 59) *μετὰ Ἴστρον*, et quae alia affert Fischer. ad Weller. III, b. pag. 200. Ipsum nomen ab agro Cuneo (quod corruptum ex Graeco nomine *Κύνης*) ac promontorio (quod nunc Sanctae Mariae perhiberi testantur) ductum censet Is. Voss. ad Pompon. Mel. III, 1, 56, ad quem locum etiam conferatur Tzschucke in nott. exegett. Vol. III. P. III. pag. 19 seqq. Sedes gentis intra Sacrum Promontorium (Cap. Vincent) et Anam fluvium (Guadiana) adeoque etiam ultra hunc amnem in *Algarbia*, quae nunc vocatur, collocat Schichthorst. in diss. peculiari: Ueber d. Wohnsitz der Cynesier oder Cyneter. Gotting. 1793. 8. pag. 7 seqq. coll. Heeren. Ideen II, 1. pag. 201. Neque enim, alios ut taceam, quorum commenta refert Schlichthorst. l. l., Niebuh-

*) Pertinet huc Stephanus Byzantinus s. v. *Κυνητικόν· Ἰβηρίας τόπῳ πλησίον Ὠκεανοῦ. Ἡρόδωρος δεκάτῳ τῶν καθ' Ἡρακλέα· οἱ οἰκοῦντες Κύνητες καὶ Κυνήσιοι.* Idem s. v. *Γλῆτες· ἔθνος Ἰβηρικὸν μετὰ τοὺς Κύνητας Ἡρόδωρος δεκάτῳ.*

μετὰ Κύνητας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ῥέων δὲ διὰ πάσης
τῆς Εὐρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθίης ἐσβάλλει. Τούτων ὦν 50
τῶν καταλεχθέντων καὶ ἄλλων πολλῶν συμβαλλομένων τὸ σφέ-
τερον ὕδωρ γίνεται ὁ Ἴστρος ποταμῶν μέγιστος. ἐπεὶ ὕδωρ γε
ἓν πρὸς ἓν συμβάλλειν, ὁ Νεῖλος πλήθεϊ ἀποκρατέει· ἐς γὰρ δὴ

rio accedere possum (Vermischte Schrift. I. pag. 141 seq.), qui Cynetes minime in extremo occidente, sed potius in septentrione remotissimo quaerendos esse statuit. Cf. etiam Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 154 et vid. nott. ad II, 33. Etenim hoc Noster pronuntiat, Celtas inter omnes Europae gentes (τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ) ultimas occidentem versus terras obtinere, unis exceptis Cynetibus s. Cynesiis, qui igitur omnium extremi habendi sunt, occasum versus habitantes. Quos minime mutabimus in Γυμνησίας, Balearicarum insularum incolas, ut proponit Kolster l. l. pag. 9, sed bene discernemus ab ipsis Celtis, ad quorum gentem cum adscribi nequeant, ad Iberos, qui Hispaniae αὐτόχθονες putantur, referre Cynesios satius utique videtur. Cf. Dieffenbach. Celtica II, 2. p. 26.

ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθίης ἐσβάλλει] „*Scythiam a latere alluit.*" Ita Schweigh. Nec aliter fere Rennel. pag. 401, his verbis qui indicari putat, Istrum in confinia Scythiae intrare, itemque Larcher., qui reddidit: „il entre dans la Scythie par une de ses extrémités." Etenim Herodoti verba proprie valent: *Ister*, qui per totam Europam fluit, (tum, ubi finem versus delabitur) *iniicit* (se s. aquas suas) *in latera Scythicae terrae*, ut adeo hanc attingens mari misceatur. Quare male reddit Kolster l. l. pag. 10: „der Ister fällt queer in Scythien ein." ἐσβάλλειν ἐς τὰ πλάγια Ister dicitur eodem modo, quo paulo ante Angrus dicitur ἐσβάλλειν ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, coll. I, 179, ubi additur τὸ ῥέεθρον (ἐςβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον), quod h. l. similiter mente addere licet, ut supra IV, 48 et IV, 57. — τὰ πλάγια dicuntur latera s. confinia, quemadmodum in re militari τὰ πλάγια dicuntur latera agminis s. aciei (nos: *die Flanken*) apud Xenophont. Cyropaed. V, 2, 1. VII, 1, 7. 16. Anabas. III, 4, 14. VI, 1, 15.

Cap. L.

Τούτων ὦν — συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ] i. e. „*his igitur, quos recensui, aliisque multis* (fluviis) *suam aquam secum confundentibus Ister maximus fit fluviorum.*" Ubi observa usum verbi συμβάλλεσθαι, addito accusativo, sine quo mox dicit: οὔτε ποταμὸς οὔτε κρήνη — ἐς πλῆθός οἱ συμβάλλεται, licet eadem fere subsit notio. Unde sane multum discrepat activum συμβάλλειν, quo etiam hic utitur in verbis: ὕδωρ γε ἓν πρὸς ἓν συμβάλλειν, de quibus mox videbimus.

ἐπεὶ ὕδωρ — ἀποκρατέει] Sensus est: *nam si solius (Istri) per se aquam cum Nili aqua conferas, copiâ illum superat Nilus.* De locutione ἓν πρὸς ἓν συμβάλλειν citat Wesseling. Athen. XIV. p. 652 F. coll. Thucydid. II, 97. „Alibi dicitur brevius ἓν ἀνθ' ἑνὸς, ut Platoni De rep. I. p. 331. p. 11 Bekk., ubi vid. Ast. p. 339 et conf. Stallbaum. ad Phileb. §. 161. p. 216." *Cr.* Tu add. Bernhardy ad Eustath. ad Dionys. Perieg. pag. 853. — ἀποκρατέει (pro ἐπικρατέει) scripsi cum recentt. edd., cum ἀπὸ verbi simplicis vim augere videatur, ut in tot aliis verbis. Cf. IV, 75. — Ut antea τούτων pro τουτέων, sic mox οὐδεμία pro οὐδεμίη cum Gaisford. et Matth. rescripsi. — Verba seqq. ἐς γὰρ δὴ τοῦτον κ. τ. λ. respicit Eustath. ad Dionys. Perieg. 226. Displicet in his verbis ἐςδιδοῦσα aeque atque ἐςδιδοῖ, quod paulo infra legitur, Bredovio p. 63, ἐκδιδοῦσα et ἐκδιδοῖ propo-

τοῦτον οὔτε ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδοῦσα ἐς πλῆθός 304
οἱ συμβάλλεται. ἴσος δὲ αἰεὶ ῥέει ἔν τε θέρεϊ καὶ χειμῶνι ὁ Ἴστρος κατὰ τοιόνδε τι, ὡς ἐμοὶ δοκέει. τοῦ μὲν χειμῶνος ἐστὶ ὅσος πέρ ἐστι, ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἑωυτοῦ φύσιος γίνεται· ὕεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος πάμπαν ὀλίγῳ, νιφετῷ δὲ πάντα χρᾶται· τοῦ δὲ θέρεος ἡ χιὼν ἡ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα, ἐοῦσα ἀμφιλαφής, τηκομένη πάντοθεν ἐσδιδοῖ ἐς τὸν Ἴστρον· αὕτη τε δὴ ἡ χιὼν ἐσδιδοῦσα ἐς αὐτὸν συμπληθύει, καὶ ὄμβροι πολλοί τε καὶ λάβροι σὺν αὐτῇ· ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος. ὅσῳ δὲ πλέον

nenti; contra Schweighaeusero (Lexic. Herodot. I. p. 285) ob hunc locum in iis, quae IV, 49 leguntur: καὶ οὗτοι ἐκδιδοῦσι ἐς αὐτὸν, placuit rescribere ἐσδιδοῦσι, quod sane libri nonnulli praebent scripti, Florentino codice cum duobus aliis vulgatam retinente, quam et ipse retinendam duxi. Ac videtur Noster, qui sane frequentius dixit ἐκδιδόναι de fluviis in mare aut in alios fluvios se infundentibus (I, 80. 189. II, 22. 30. 34. 150. III, 9. 115. IV, 48. 52. 55. 56. 77. V, 118. VII, 113. 198: quos locos iam attulit Bredovius l. l.), eodem fere sensu adhibuisse verbum ἐσδιδόναι: ut sane neutrum loco movendum existimem. Ac dixit Noster quoque καταδιδόναι tali in re IV, 85: ἡ δὲ Προποντὶς — καταδιδοῖ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον — ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος, ubi Sancrofti liber cum alio libro offert ἐσδιδοῖ pro ἐκδιδοῖ. — Ad verba ἴσος δὲ αἰεὶ ῥέει ἔν τε θέρεϊ καὶ χειμῶνι conf. supra IV, 48, ubi nonnulla adnotavimus. Respicit ad Herodotea Pausanias VII, 38. §. 3, ubi commemoratur in monte Lycaeo τῆς Ἀγνοῦς — πηγὴ, ἣ κατὰ τὰ αὐτὰ ποταμῷ τῷ Ἴστρῳ πέφυκεν ἴσον παρέχεσθαι τὸ ὕδωρ ἐν χειμῶνι ὁμοίως καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους. Herodotea quoque ante oculos habuisse videtur Scymnus Chius, qui vulgo dicitur, in Orbis descript. 777 seqq. de Istro sic scribens: ἀμέλει δὲ μέχρι τῆς Κελτικῆς γινώσκεται ... καὶ τῷ θέρει τὸν πάντα διαμένων χρόνον· χειμῶνι μὲν γὰρ αὔξεται πληρούμενος τοῖς γινομένοις ὄμβροισιν, ἐν δὲ τῷ θέρει ἀπὸ τῆς χιόνος, ὥς φασι, τὰς ἐπιρρύσεις τῶν τηκομένων τε λαμβάνων ἀεὶ πάγων, τὸ ῥεῖθρον ἐξίησιν ὡσαύτως ἴσον. Quae verba dedi Muellerum secutus in editione Geograph. Graec. minn. I. p. 227.

ὕεται γὰρ ἡ γῆ] Infra: ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος. Tu cf. II, 10. Ad ὀλίγῳ conf. I, 193 et IV, 31 ibiq. not.

νιφετῷ δὲ πάντα χρέεται] Pro πάντα Sancrofti liber τὰ πάντα, quo vix opus, vid. I, 155: σὺ μὴ πάντα θυμῷ χρέο et conf. ob accusativi structuram II, 95 ibique nott. I, 187. Retinui χρᾶται a Schweighaeus. et Gaisford. duorum codd. auctoritate mutatum in χρέεται; sed vid. nott. ad I, 58. III, 78 etc. Sensus loci est: *nix vero omnia obtinet*, ubi ad structuram suppl. αὕτη ἡ γῆ (i. e. plerumque *nive utitur terra haec*), collatis locis similibus, quos congessit Hemsterhus. ad Callimach. in Dian. 69. Neque enim huc, opinor, pertinet Hesychii glossa: χρᾶται· μολύνεται, ut loci haec sit sententia: *nive omnia inficiuntur et sordent*. Ad vocem ἀμφιλαφής in seqq. conf. nott. ad III, 114. IV, 28.

ὄμβροι πολλοί τε καὶ λάβροι] λάβρος dicitur, quidquid violentum est ac vehemens, ventisque inde tribuitur, undis, imbribus, aliis. Plura Blomfield. Glossar. ad Aeschyl. Pers. 114. Vid. nott. ad Herodot. I, 87. — In fine cap. Florentinum secutus codicem exhibui πολλαπλήσια, ut III, 135, ubi vid. nott. Reliqui: πολλαπλάσια. — Ad ἀντισήκωσις (i. e. *aequilibrium*) Cr. conf. ad Plotin. p. 37 infra ad I, 4, 14, ubi vocabulum esse medicum dixit, laudatis Foesio in Oeconom. Hippocrat. p. 41. Len-

ἐπ' ἑωυτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται ἐν τῷ θέρεϊ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσούτῳ τὰ συμμισγόμενα τῷ Ἴστρῳ πολλαπλήσιά ἐστι τοῦ θέρεος ἤπερ τοῦ χειμῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα, ἀντισήκωσις γίνεται, ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἐόντα.

51 Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθῃσί ἐστι ὁ Ἴστρος, μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορέω μὲν ἀνέμου ὁρμᾶται, ἄρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης, ἣ οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. ἐπὶ δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοίκηνται Ἕλληνες, οἳ Τυρῖται καλέονται. Τρίτος δὲ Ὕπανις ποταμὸς 52

nep. ad Phalarid. pag. 187, Blomfield. ad Aeschyl. Pers. vs. 443 (qui de verbo ἀντισηκοῦν monuerunt), aliis. Ad verba ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα conferre iuvat, quae leguntur II, 66: ταῦτα δὲ γινόμενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει, quamquam utriusque loci non prorsus eadem est ratio ob nominativi usum nostro in loco, in quo verba ἀντισήκωσις γίνεται pro praedicato accipi poterunt. Tu conf. de his exponentem Geislerum De Graec. nominativis quos vocant absolutis pag. 40 seq.

CAP. LI.

Τύρης] Cf. IV, 11. Mela II, 1, 74. Ammian. Marcell. XXII, 8. Byzantinis scriptoribus est *Danastris*. De quo veterum locos attulerunt Tzschucke ad Melae l. l. pag. 39 nott. exegg. Vol. III. P. II, Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. p. 1117, Ukert Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 184 seqq. Nunc fluvium vocari *Dniester*, satis constat. *Aquae* significationem utroque nomine contineri volunt. Conf. nott. ad IV, 48. De quo nunc quaerere non vacat. A septentrione quod delabentem facit Herodotus fluvium, qui revera ab occidente ad orientem magis decurrat, id explicandum ex ea, quam Noster sibi finxit, illius orae formâ ac specie.

ἄρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης] Hoc plane fictum esse falsumque tradi iudicat Reichard. l. l. pag. 43, cum hicce fluvius supra vicum Wolcza minime ex lacu proveniat. Nec magis eodem auctore Scythiam ille a Neuride seiungit. Heeren. Ideen I, 2. pag. 268 de orientali Tyrae brachio cogitat, quod in Galitia, in pago Sombron oriatur. — De *Neuris* diximus ad IV, 17. — Retinui ἄρχεται, cum male in quibusdam libris exstet ἔρχεται. Cf. II, 17. 33. IV, 49.

οἳ Τυρῖται καλέονται] De urbe *Tyra* intelligunt, teste Plinio IV, 26 (12): „clarus amnis *Tyra*, oppido nomen imponens, ubi antea *Ophiusa* dicebatur.“ Convenit cum Plinio Polyhistor apud Stephanum Byzant. s. v. Τύρας, quo nomine et fluvium et urbem appellari dicit, his additis: ἐκαλεῖτο δὲ Ὀφιοῦσα. Inde sunt qui Tyram, sunt qui Ophiusam commemorent, de una eademque urbe loquentes, dissentiente Ptolemaeo, qui (Geogr. III, 10) inter utramque urbem sic distinguit, ut Tyram non longe ab ora maritima, Ophiusam in terris mediterraneis a mari remotioribus sitam ponat. Equidem cum Muellero, qui veterum testimonia attulit ad Scymni Chii vs. 802 (Geograph. Graecc. minn. I. p. 229), praefero eam sententiam, qua duo haec nomina ad unam eandemque referenda sunt urbem, fluvio adiacentem et a Graecis conditam. De *Tyritis*, in quorum locum postea successisse videntur *Tyragetae*, vid. Ukert. l. l. pag. 416 et conf. quoque Tzschucke l. l. pag. 40, qui dubitat, an *Bender* urbs in eo loco sit sita Tyramque veterem in castro *Palanko* quaerendam censet. Cf. Reichard. l. l. p. 43 coll. Mannert. IV. p. 83. 234.

CAP. LII.

Τρίτος δὲ Ὕπανις] Nunc vocatur

ὁρμᾶται μὲν ἐκ τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης, τὴν πέριξ νέμονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί· καλέεται δ' ἡ λίμνη αὕτη ὀρθῶς μήτηρ Ὑπάνιος. ἐκ ταύτης ὦν ἀνατέλλων ὁ Ὕπανις ποταμὸς ῥέει ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον βραχὺς καὶ γλυκὺς

Bug. Cf. Mannert. IV. pag. 74, Reichard. l. l. pag. 44, Tzschucke ad Melam l. l. pag. 35. 36, Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1116 seq., Ukert l. l. pag. 187 seq., qui veterum locos de hoc fluvio omnes exhibent. Ipsum nomen e Graeco atque barbaro mixtum statuit De Bross. Mém. de l'Ac. d. Inscr. XXXV. pag. 527 *amnemque inferiorem* designare. In alia omnia abit Ritter: Vorhalle pag. 181 seqq. 184 seqq., Indica advocans, quae ab hoc loco sane aliena videntur.

ἐκ λίμνης μεγάλης] Herodotum hîc quoque nimio suo studio, quo amnes plerumque e lacubus iisque magnis derivat, abreptum fuisse contendit Reichard. l. l., nisi forsitan paludum ac stagnorum, quae in gubernio Minsk reperiuntur, notitia quaedam ad Herodotum pervenerit. Namque haec stagna, a quibus non valde remoti Hypanis fontes, olim magnum lacum effecisse videri. Oritur enim, quod satis nunc notum est, Hypanis in Podolia, Poloniae regione: ripas eius paludosas esse et arundine repletas, adeo ut paludis s. lacus speciem commode praebere potuerint, recentiores asserunt; cf. Hansen. l. l. pag. 10 et pag. 20, qui recte monet, ipsum lacum eumque magnum, ex quo effluat Hypanis, nullum reperiri.

τὴν πέριξ νέμονται ἵπποι ἄγριοι] Ad vocem πέριξ vid. nott. ad IV, 15. Herodotea attigit Eustath. ad Dionys. Perieg. 1143. pag. 312, 24 seq. ed. Bernhardy. Non aliter hodie ad ripas fluvii Wyssum in desertis gubernii Cherson equos pasci feros scribit Koeppen: Nordgestade des Pont. pag. 11. Ac de equis, qui per istos campos in terra Ukrania, quae vocatur, longe lateque adhuc vagantur liberi nec domiti, recentioris quoque aetatis peregrinatores satis testantur (vid. allata a Kolstero l. l. pag. 18, Eichwald Alte Geograph. p. 296 et conf. Dureau de la Malle in Mém. de l'Academie des Inscriptt. XIII. pag. 481 seq., Tchihatcheff: Asie mineure II. pag. 648), itemque Link. (Die Urwelt pag. 194 seq.) de primitiva equi patria quaerens, quam in regionibus planis ab oriente maris Caspii esse arbitratur. At Ritter l. l. pag. 185 si audias, equi sanctissimi pascuntur, magnae matri consecrati, nec alio loco in his terris habiti atque elephas albus in Taprobanes insula.

μήτηρ Ὑπάνιος] Pertinet huc Mela II, 1, 65: „Callipidas Hypanis includit. Ex grandi palude oritur, quam *Matrem* eius accolae appellant;" atque Eustathius ad Dionys. Perieg. 1143 (pag. 312, 20 ed Bernhardy): ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον καὶ Σκυθικὸς ποταμός τίς ἐστι λεγόμενος Ὕπανις, ἀνατέλλων ἐκ λίμνης μεγάλης, ἥτις λέγεται μήτηρ Ὑπάνιος, καθὰ δηλαδὴ καὶ ἡ Μαιῶτις μήτηρ τοῦ Εὐξείνου. Ubi respicit Nostri verba IV, 86: ἡ Μαιῆτίς τε καλέεται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου, quo eodem modo locutus est Dionys. Perieg. 165 coll. Plin. H. N. VI, 7. Avien. Descript. orb. 245. Or. marit. 393. A quo non differt, puod teste Strabone V. p. 214 p. 109 Tzschuck. Timavi accolae suam regionem πηγὴν καὶ μητέρα θαλάσσης perhibuerunt. Atque saepius sic occurrunt *pater*, *mater*, *parens*, ut monuit Tzschucke ad Melae l. l. pag. 37 nott. exegg. Vol. III. P. II. *Maeotis* autem *Mater Ponti* hanc ob causam dicebatur, quod huius ille quasi gignitur aquis et alitur sive incrementa capit. Ritter. Vorhalle p. 57 seq. coll. 185 huiusmodi appellationes ad Veneris sive Magnae omnium in natura rerum Matris cultum ad Ponti oras ex India allatum refert. De quo ipse viderit vir doctissimus.

ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον] Quattuor dierum itinera, quae mox

ἔτι, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. ἐκδιδοῖ γὰρ ἐς αὐτὸν κρήνη πικρή, οὕτω δή τι

proferuntur, si adiiciantur, novem dierum exsistit iter, quod cum fluvii longitudine, quae est octoginta milliar., convenire monet Mannert. IV. pag. 75. — In seqq. scripsi cum Schweigh., Gaisf. et recc. edd. βραχὺς καὶ γλυκὺς ἔτι, ubi pro ἔτι vulgo ἐστί, quod ipsum retinuit Matthiae. Vocem βραχὺς cum Hansen. l. l. pag. 20 equidem eo refero, quod Hypanis tenui aqua fluit et vadosus est; nos: *seicht, flach,* quo eodem sensu invenitur apud Strabon. I. p. 51. 51. Neque huc non pertinent, quae apud Nostrum (II, 102. IV, 179. Thucydid. II, 91) dicuntur τὰ βράχεα (nisi scribendum τὰ βραχέα; conf. Lobeck. ad Phrynich. p. 537), i. e. *vada*, quae Virgilius Aen. I, 111 dicit *brevia.* — Ad argumentum Herodotei loci pertinet Vitruvius de architect. VIII, 3. §. 11 sic scribens: „Item sunt ex amaro succo terrae fontes exeuntes vehementer amari, ut in Ponto est flumen Hypanis, qui a capite profluit circiter millia quadraginta sapore dulcissimo: deinde cum pervenit ad locum, qui est ab ostio ad millia centum sexaginta, admiscetur ei fonticulus oppido quam parvulus: is cum in eum influit, tunc tantam magnitudinem fluminis facit amaram, ideo quod per id genus terrae et venas, unde sandaraca foditur, ea aqua manando perficitur amara." Herodotea quoque ante oculos habuisse videtur Mela, ubi l. l. legimus: „(Hypanis) et diu, qualis natus est, defluit. Tandem non longe a mari ex parvo fonte, cui Exampaeo cognomen est, adeo amaras aquas accipit, ut ipse quoque iam sui dissimilis et non dulcis hinc defluat."

πικρὸς αἰνῶς] Hesychio interprete I. pag. 164 αἰνῶς valet δεινῶς καὶ χαλεπῶς, καὶ λίαν ἢ μάλιστα. Cf. IV, 61 coll. 76. Ex Homero ductum videtur: vid. Ili. X, 38. Odyss. I, 264. IX, 353. Hymn. in Apollin. 64. Inde Aeschylus quoque Pers. 926 et Apollon. Rhod. III, 15. 480.

οὕτω δή τι ἐοῦσα κ. τ. λ.] Ad loci structuram, ubi antecedens οὕτω excipit relativum pronomen, conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 802 et vid. supra I, 87. III, 12. *Cr.* adscripsit: „Conf. Schaeferi Melett. p. 71. Fluxit autem hic usus Herodoteus ex Homero. Vid. Odyss. XIV; 402—404." Inde Valckenar., qui similes Herodoti locos iam attulit I, 163. III, 120. IV, 28. 184, nostrum locum sic accipi vult: *fons adeo erat amarus, ut, quum exiguus esset, Hypanin flumen in paucis magnum vitiaret amaritudinem suam miscendo.* Atque κιρνᾷ idem vult esse atque ἄποτον ποιέει, ut infra Noster loquitur IV, 81, eiusdem rei mentionem faciens, atque Stephan. Byzant. s. v. Ὕπανις haec scribens: Μητρόδωρος δ' ἐν τετάρτῳ καὶ κρήνην τινὰ πικρὰν εἰς αὐτὸν ἐγχεῖσθαι καὶ ἄποτον ποιεῖν τὸν ποταμόν, ubi *Metrodori* loco *Herodotum* substituendum esse censet idem Valckenarius: de quo quidem nunc decernere nolim, sed eos afferam veterum locos, qui praeter Melam et Stephanum Byzantinum eiusdem rei mentionem faciunt: Aristotel. Meteorol. II, 3, qui in universum scribit, fontem in Scythia esse, qui totum fluvium reddat amarum; ipsum Hypanin afferunt Ovid. Met. XV, 285. Vitruv. VIII, 3, 11. Pausan. IV, 35. Athen. II. p. 43. C. D. et Eustath. ad Dionys. Perieget. 1143 eandem rem enarrantes, cuius memoriam inde satis propagatam apud veteres fuisse iure colligas, adeo ut de fide eius dubitari vix queat: de loco autem si quaeras, ubi hicce fons exstiterit, cuius adhuc certe nullum vestigium, hunc circa urbem Braclaw s. Bratzlaw (cf. ad IV, 17 nott.), ut nunc vocatur, quaerendum esse censet Mannert. IV. p. 94. Reichard. p. 25 respici putat locum quendam Podoliae, nomine *Ladyschin,* ad meridionalem Hypanis s. Bugi ripam, qua in eum Selnitza influit. Illic enim mineralis fons. Mox tamen subiicit, Herodoti fontem situm videri a septentrione Bugi; etsi de

ἐοῦσα πικρή, ἢ μεγάθεϊ σμικρὴ ἐοῦσα κιρνᾷ τὸν Ὕπανιν, ἐόντα

huius fluvii amaritudine, cuius ipsius causa sit fons, nihil quidquam nunc traditum reperiatur. Ponticae orae fontes non nisi laticis paene marini memorat Ovid. Ex Pont. III, 1, 17. Ad Mannerti sententiam accedit fere Eichwald (Alte Geograph. d. Casp. Meeres p. 297 seqq.) cogitans de naphthae fontibus, qui haud infrequentes circa illas regiones reperiantur, eoque amarum fontem Herodoti referens, quem prope Michaitowska fuisse viginti mill. remotum ab ostio Hypanis, meridiem versus situm ab urbe Wosnesensk, declarat Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksstammes p. 283. Cum fons iste ab Herodoto collocetur ea in regione, ubi Tyras et Hypanis exiguo intervallo fluunt s. limites suos contrahunt (*τὰ τέρματα συνάγουσι*) iuxta Alazones (vid. nott ad IV, 17), Hansen. l. l. pag. 19. 37 hanc regionem inter urbes Mogilew et Braclaw s. Bratzlaw facile cognosci posse, prope oppida Olviopol et Gaissin haud male statuere videtur. Addam his Koehleri sententiam (Mém. sur la course cet. consacr. à Achill. p. 126 coll. Mém. de l'Acad. de Petersbourg T. X. p. 652), qui fabulam de Exampaeo fonte inde censet ortam esse, quod aquae stagni Borysthenici aliquando in ipsum fluvium ventorum vi fuerint reiectae, cum quae de hocce narrentur fonte amaro, Herodoti aetate si vera fuisse ponamus, nunc minime ita sese habeant. Atque a recentioris aetatis peregrinatore relatum inveni, fluvium Hypanin prope urbem, quae nunc vocatur *Nikolajef*, quamvis suptuaginta quinque fere Russica milliaria (vocant Werst) a mari remotum, salsam tamen praebere aquam. Cf. Sommer. Taschenb. zur Verbreit. geogr. Kenntn. 1832. pag. 129. Idem ex alio diario allatum posthac vidi a Tzschuck. l. l. pag. 38, fluvium milliaribus quibusdam ante, quam excurrat in Pontum, amarum saporem traxisse, quem mari tribuunt. In quo eodem principis Wuertembergensis diario memoratur lacus salsus, per quem in mare fluat *Teligol*, nisi sit huius mater (fons). Haec igitur eo ducunt, ut fluvialis aquae amaritudinem, quam Noster tradit, e marinae aquae vi per ostia in fluvium irruentis repetamus: quod si per aliquot milliaria fieri posse concedamus, tamen per quattuor dierum navigationem fieri vix potuit: adeo ut Herodotus, qui Ponti oram attigit atque de his utique accurate edoceri potuit, falso retulisse putandus sit, qui aquae amaritudinem non maris aqua influente, sed fonte, qui cum fluvio miscetur, effici diserte tradit; malim igitur ab Herodoto stare, praesertim cum fontes, qui aquam amaram ac salsam praebent, adhuc circa illas regiones inveniri tradant, teste Eichwald. l. supra l. Conf. quoque Kolster l. l. pag. 19. De ipso fontis nomine Scythico varie quaesiverunt viri docti; Dubois de Montpéreux (Voyage autour du Caucase IV. p. 396) Exampaeum s. *sacras vias* easdem dici vult, quibus nunc nomen *Czorny — szlak*, i. e. *atrum iter*, in mappis geographicis adhuc indicatum. Ritter. (Vorhalle pag. 345) nomen fontis *Exampaei* suspicatur esse *Hexenpfad*, *Asenpfad*, idque referri ad antiquam viam sacram, qua Buddhistica sacra occidentem versus fuerint traducta. Ritterum fere sequitur Brandstaeter Scythicc. p. 39. Boeckhio (Corp. Inscriptt. Graecc. II. p. 111) vox Ἐξαμπαῖος significare videbatur *ἐννέα ὁδοί*, quod inde in ipsius Herodoti verbis reponendum pro Ἱραὶ ὁδοί, cum *ἐξὰν novem* significet; sed postea (Archaeolog. Zeitung. 1847 nr. 4. p. 64) vir doctus sententiam suam retractavit, voce *ἐξὰν sacrum* significari ratus. Zeuss (Die Deutschen u. ihre Nachbarst. p. 295) nomen repeti voluit e Zendica lingua, in qua vox *ashja* s. *esch* declaret *sacrum* et vox *Pate viam*, *semitam*, vel e Persica lingua, in qua *Pai* idem valeat atque *pagus*: unde Ἐξαμπαῖον verteris *pagum sacrum*, quam appellationem haud alienam videri ab hoc loco existimat

ποταμὸν ἐν ὀλίγοισι μέγαν. ἔστι δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν οὔροισι χώρης τῆς τε ἀροτήρων Σκυθέων καὶ Ἀλαζώνων· οὔνομα δὲ τῇ κρήνῃ καί, ὅθεν ῥέει, τῷ χώρῳ Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπαῖος, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν Ἱραὶ ὁδοί. συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὅ τε Τύρης καὶ ὁ Ὕπανις κατὰ Ἀλαζῶνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀποστρέψας ἑκάτερος ῥέει εὐρύνων τὸ μέσον.

Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμός, ὅς ἐστι μέγιστός τε 53
μετὰ Ἴστρον τούτων καὶ πολυαρκέστατος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, οὔτι μοῦνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, πλὴν Νείλου τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ οἷά τέ ἐστι συμβαλέειν ἄλλον ποταμόν· τῶν δὲ λοιπῶν Βορυ-

quoque Hansen. l. l. Add. Grimm. Geschichte d. deutsch. Grammatik I. p. 235. Alia excogitavit Neumann (Die Hellenen in Scyth. p. 196 seq.) ex Mongolica lingua *aimak-dsam* repetens Ἐξαμπαῖον et interpretans: *die Wege der heiligen Versammlung!* De quo quid statuendum sit, docet A. Schiefner in: Bulletin de la classe de sciens historiques de l'Acad. de St. Petersbourg XIII. pag. 544 seq.

ἐν ὀλίγοισι μέγαν] i. e. *fluvium inter minores magnum* (Scythiae sc. inter fluvios reliquos, cum Istro comparatos), ut interpretatur Schweigh. Equidem malim cum Letronnio reddere (Journ. d. Savans 1817. p. 98): *inter paucos magnum*, i. e. *d'une grandeur peu commune.* Haud aliter Noster IX, 41: ἐν ὀλίγοισι Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος. Alia dabit Hemsterhus. ad Lucian. I. p. 172 ed. Bipont. Similem locutionem attigimus ad III, 8. — Ad locutionem μεγάθεϊ σμικρῇ in proxime antecedentibus conf. I, 51 ibique nott. (ubi pro IV, 72 legendum IV, 52). Mox edidi ἐν οὔροισι, ubi male olim ἐν οὔρουσι. Tangit haec Eustath. ad Homer. p. 149, 15 s. 112, 51. — De *Scythis agricolis* atque *Alazonibus* cf. nott. ad IV, 17.

εὐρύνων τὸ μέσον] i. e. *dilatans medium* s. *latum in medio spatium relinquens.* Quod dixit respiciens ad antecedens: συνάγουσι — τὰ τέρματα. ἀγῶνα εὐρύνειν dixit Homer. Od. VIII, 260. Plura vid. in Thes. Ling. Graec. III. p. 2430 ed. Dindorf.

CAP. LIII.

Βορυσθένης ποταμός] Nunc, quod nemo nescit, vocatur *Dnieper, Dnepr*, ortum, ut volunt, ex voce *Danapris*, qua posteris temporibus fluvium significabant. Vid. Tzschucke ad Melam nott. exegg. II, 1. pag. 28 seq. Vol. III. P. II. De antiqui nominis ratione quae commenti sunt Danvill. in Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XXXV. pag. 577, Ritter: Vorhalle p. 175, Schaffarik Slawisch. Alterth. I. p. 271. 502, Eichwald l. l. pag. 302, alii, ea nunc mittamus. Fontes fluminis in gubernio Smolensk, ostia intra Chersonem urbem atque Kirnburn. Plura Mannert. IV. p. 75, Reichard. p. 45, ac praecipue Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1115. 1116, et Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 188 seqq., qui omnes veterum locos de hoc fluvio attulerunt. His addi poterunt ea, quae protulit Eichwald Alt. Geogr. d. Casp. Meeres pag. 301 seqq., qui Herodotum admodum accurate de Borysthene retulisse iudicat: quod idem statuit Malden (Journal of the roy. geograph. society XV. p. 352 seq.), qui quae Herodotus de Borysthene scribit, ea testem oculatum ferme prodere asserit. — Locutionem μετὰ Ἴστρον attigimus ad IV, 49.

οὐκ οἷά τέ ἐστι συμβαλέειν] Aliquot libri συμβάλλειν. Vulgatam reliqui lectionem, de qua conf. nott. ad IV, 42. Herodotea affert Eustath.

σθένης ἐστὶ πολυαρκέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδεστάτας κτήνεσι παρέχεται, ἰχθῦς τε ἀρίστους διακριδὸν καὶ πλείστους, πίνεσθαί τε ἥδιστός ἐστι, ῥέει τε καθαρὸς παρὰ

ad Dionys. Perieg. 311. Ad sententiam conf. etiam II, 33, 34.

ἐστὶ πολυαρκέστατος] i. e. *ad multa maxime sufficiens*, *plurima praebens commoda.* Eodem sensu Italia dicitur γῆ πολυαρκεστάτη a Dionys. Halic. Antiqq. Romm. I, 36 et Alexandria πόλις πολυαρκεστάτη a Plutarch. Vit. Alexandr. 26. Atque hanc interpretationem satis quoque probant ipsa Nostri verba, quae sequuntur, itemque Scymnus Chius, a quo Borysthenes dicitur χρειωδέστατος, i. e. (omnium fluviorum) *ad omnes vitae necessitates maxime sufficiens.* Itaque minus recte Krause (in Encyclopaed. Ersch. et Gruber. Sect. I. Vol. LXI. p. 211) vocem πολυαρκέστατος referri vult ad aquae copiam semper parem, ut adeo significetur fluvius, qui pari aquae copia semper fluat, neque igitur crescat neque deficiat. Ipse Scymni locus, qui ex Herodoto ductus utique videtur, sic se habet, vs. 813 seqq.: οὗτος δὲ (Βορυσθένης) πάντων ἐστὶ χρειωδέστατος, κήτη μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ καρποὺς φέρων τοὺς φυομένους νομάς τε τοῖς βοσκήμασιν· ῥεῖν δ' αὐτὸν ἐπὶ μὲν ἡμερῶν λέγουσι πλοῦν ὡς τετταράκοντα πλωτὸν, εἰς δὲ τοὺς ἄνω τόπους ἄπλωτός ἐστι κοὐ περάσιμος· ὑπὸ χιόνος γὰρ καὶ πάγων ἐξείργεται. Herodotea quoque attigit Eustathius ad Dionys. Perieget. 311, eademque ante oculos habuisse videtur Mela, qui de Borysthene haec scribit (II, 1, 55 seq.): „Tum Borysthenes gentem sui nominis adluit, inter Scythiae amnes amoenissimus: turbidis aliis liquidissimus defluit, placidior quoque quam caeteri, potarique pulcherrimus. Alit laetissima pabula magnosque pisces, quibus et optimus sapor et nulla ossa sunt. Longe venit ignotisque ortus e fontibus quadraginta dierum iter alveo stringit; tantoque spatio navigabilis secundum Borysthenida et Olbiam, Graeca oppida, egreditur."

ὃς — παρέχεται] Mela, ut modo vidimus, l. l.: *alit laetissima pabula*, ubi Tzschucke admonet l. l. pag. 30, recentiores quoque riparum et regionis adiacentis fertilitatem praedicare. Pro εὐνομιδεστάτας, quod quidam libri exhibent, nunc e Mediceo aliisque probatis libris receptum εὐκομιδεστάτας; nec magis necessarium rescribere, ut aliis placuit, εὐδοκιμεστάτας aut ἐπιτηδειεστάτας, ut Valcken. olim coniecerat ob Vallae interpretationem: *et accommodatissima pecoribus.* Quod dedi εὐκομιδεστάτας, indicant *pascua bene curata, opima.* Explicatur vox apud Hesychium (T. I. p. 1510) εὖ ἠγμένος, εὐκόμιστος ἐν ἐπιμελείᾳ. Atque Italo interpreti hinc verti posse quoque videtur *pascoli assai nutritivi.* — De verbo παρέχεσθαι conf. nott. ad IV, 44.

διακριδόν] i. e. *eximie, exquisite.* Homerica Noster utitur voce, de qua cf. Ili. XII, 103. XV, 108 et Hesych. s. v. I. p. 947 ibique interpr. Alios locos suppeditabit Thes. Ling. Graec. II. p. 1194 ed Dindorf. ἰχθῦς e duobus codd. revocavi pro ἰχθύας, vid. I, 202. III, 98.

πίνεσθαί τε ἥδιστος] i. e. *dulcissimus ad bibendum*, sive, ut Mela reddit l. l., *potarique pulcherrimus;* vid. Kuehner Gr. Gr. §. 640, a. Ad voces καθαρὸς et θολερός, quae de aqua *pura* et *turbida* dicuntur sibique haud raro opponuntur, Valckenariam attulit aliquot locos: Pausan. IV, 34. Dio Chrysostom. p. 402 D. Ioann. Chrysostom. T. II. p. 448 A. Tu conf. etiam Herodot. I, 202 ibique nott. et de voce θολερὸς Thucydid. II, 102. Plat. Phaedon. p. 113 A. Arrianus Indic. 6 Nilum tempore inundationis dicit θολερόν. — Ad argumentum, praeter laudatos Melae atque Eustathii locos, faciunt Plin. H. N. XXX, 5 (30). Athen. II, 16. p. 42 E. s. 162 Schweigh. — Ad βαθυτάτη conf. V, 92. §. 6. Quo magis tenendum, haec loca olim

θολεροῖσι, σπόρος τε παρ' αὐτὸν ἄριστος γίνεται, ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρη, βαθυτάτη, ἅλες τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πήγνυνται ἄπλετοι· κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους καλέουσι, παρέχεται ἐς ταρίχευσιν, ἄλλα τε πολλὰ θωυμάσαι ἄξια. Μέχρι μέν νυν Γέρρου χώρου, ἐς τὸν τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκεται ῥέων ἀπὸ

fertilissima, nunc plane deserta inveniri, nullo arborum virgultarumque proventu insignia nec ferarum copiâ, ut monet Koehler. Mém. sur l. course — Achill. p. 129. Ipsam aquam per aestatem minus salubrem esse nunc tradunt, mutatam scilicet ab rivis influentibus. Conf. Tzschucke ad Melae l. l. pag. 30.

ἅλες τε — ἄπλετοι] Idem testatur Dio Chrysost. l. l. Et iure suspiceris licet, ex hoc ipso copioso salis proventu tantas sibi divitias collegisse tantasque opes Olbiae incolas. Vid. Koehler l. l. p. 130. Et consuli quoque poterit, qui recentiora potissimum respexit, Haug: Observations sur les salines de la Nouvelle Russie in: Mém. present. à l'Acad. de Petersbourg par divers savans I. p. 132 seqq. — Ad locutionem locum Arrian. Anab. I, 29, 1, qui de Phrygiae lacu scribit, cui nomen Ascania, ἐν ᾗ ἅλες πήγνυνται αὐτόματοι, apte attulit Lhardy. De voce ἄπλετος conf. nott. ad III, 106.

κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα κ. τ. λ.] Haud scio an huc faciant Melae verba l. l.: „alit magnos pisces, quibus et optimus sapor et nulla ossa sunt.“ Nec aliter fere Plinius H. N. IX, 17 (15) ac Solinus 20, 15. Iornandes de reb. Get. 20, quae una cum aliis attulit Tzschucke ad Melae l. l. nott. exegg. pag. 30. 31, qui adhuc piscosum omnino esse amnem tradit. κήτεα ἀνάκανθα sunt *cete spinis carentia.* Alii intelligunt *hussones*, alii *acipenseres*, Reichard. pag. 44 seq. eos pisces, quos vocamus *Welse.* Adhuc prope antiquam Olbiam in Hypani optimos pisces capi monemur; in quibus *Acipenser Sturio, Acipenser Ruthenus, Acipenser Huso* et *Acipenser Stellatus.* Vid. Choix d. medaill. antiq. d'Olb. p. 12. et conf. Schneider. et Iacobs. ad Aelian. N. A. XIV, 26. Pertinent hi ad hoc piscium genus, quos vocamus *Störe.* Hos vero frequentissimos adhuc reperiri testatur, alios ut taceam, Tchihatcheff: Asie mineure II. pag. 811 seqq. et 828, itemque is, qui de hac re tota omnium accuratissime disputavit, Koehler in dissertatione, quae inscribitur: „Τάριχος ou recherches sur l'histoire et les antiquités des pêcheries de la Russie meridionale“ inserta actis Academ. Petropolitan. Ser. VI. Vol. I., ubi vid. potissimum pag. 357 seqq. coll. 445. Illius piscis in fluvlis Ponto Euxino se miscentibus frequentissimi ova, nunc cognita sub nomine *Caviar*, ab accolis horum fluviorum hodieque multum gustari accepimus. Tu vid. de his narrantem Koehler. l. l. pag. 411 seqq. et conf. etiam Dubois de Montpéreux Voyage aut. du Caucase IV. p. 94. Monuit Miot, Gallus interpres; quo eodem monente hic piscis sane cartilagines tenerrimas praebet nullasve fere spinas, plane ut Herodotus tradit. Hunc sequitur Italus interpres, de voce ταρίχευσιν quoque monens, qua non solum conditura piscium, quae sale fit, sed etiam exsiccatio significetur: unde in condiendis mortuis apud Aegyptios ταριχεύειν II, 86 coll. IX, 120. τάριχος ἀντακαῖον bis memorari apud Athen. III. p. 118 D. notat Valcken. De his quoque monuit Koehler. l. l. pag. 353 et 275 seq. — θωυμάσαι hic intactum reliquit Gaisford. Cf. nott. ad IV, 28.

ἐς τὸν τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ] Strabo VII. p. 306 s. p. 470 A. per sexcenta stadia navigabilem esse fluvium contendit. Quadraginta dierum navigationem produnt et Mela l. l. et Scymnus Chius l. l. Quod cum nimium videretur,

βορέω ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώπων, οὐδεὶς

pluribus viris doctis olim rescribere placuit τεσσερεσκαίδεκα (pro τεσσεράκοντα) idque ipsum in textum recepit Reiz. (cuius vid. Praefat. pag. XXI), quem sequitur Matthiae, probante Larchero. Nec certi quid in his pronuntiare audet Danvill. (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV pag. 577), ultra octoginta leucarum Francicarum spatium a mari Borysthenem navigari posse negans, cum catarractae, quorum nulla apud Herodotum mentio, navigationem impediant. Ad hos vero usque qui pervenire velit adverso flumine inde ab eius ostio navigans, ei quadraginta dierum navigatione vix opus videri, satis intelligitur. Hanc ob causam Danvillius, qui de loco quodam cogitaverat sub ultimo catarracta sito, cui nunc nomen *Wielka Přzeprawa Tatarska* (quod reddit: „grand passage fréquenté par les Tartares"), πέραμα τοῦ κραρίου qui dicatur apud Porphyrogenetum, mavult tandem de alio quo cogitare loco ad septentrionem magis sito indeque remotiore, quo ut pervenias, quadraginta dierum itinere opus. Mannerto (IV. p. 76) numerus dierum XIV, ut iusto minor, ita XL dierum numerus videtur nimius. Et add. hisce Heeren: Ideen I, 2. p. 275. Reichard. p. 45 Herodoti causam suscipit, cum quo fere loco Gerrhus ad meridiem delabi incipiat, sint catarractae veteribus omnino incogniti navigationemque praepedientes; quibus superatis cum navigabilis rursus sit fluvius usque ad urbem Smolensk, XL sane dierum itinera adeoque plura forsitan, si quis adverso flumine proficiscatur, consumi posse arbitratur. Qui tamen verba Herodoti μέχρι μὲν νυν Γέρρου χώρου minus accurate sic reddidit: „*bis zur Gegend des Gerhus,*" et „*bis zur Gegend des Gerrhusflusses.*" Nam de regione, quae sane a fluvio nomen tulerit, sermonem esse nemo non videt. Conf. supra IV, 19 ibique nott. et de *Gerrhis*, Scytharum gente, IV, 71 coll. IV, 56. Quae respiciens Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 174 simulque bene memor, Borysthenem modo usque ad oppidum Alexandrowskaia navigabilem esse (a quo ipso usque ad urbem Kiew tredecim catarractae fluvii cursum interrumpant, ut nulla prorsus sit navigatio), ad eam vero ipsam regionem, qua Borysthenes multum ad orientem flectatur, Nostri verba de Gerrho hinc discedente (cum Moloczna fluvius ita ad Borysthenem appropinquet, ut pro Borysthenis brachio haberi queat) referenda esse, *quadraginta* dierum numerum statuit nimium, quoniam accuratius mappas geographicas inspicienti vix *decem* dierum iter esse possit. Itaque vel ipsum Herodotum lapsum esse, ab aliis scil. in errorem inductum, vel quadraginta dierum itinera adverso flumine cogitanda esse, valde exigua, praesertim cum multae amnis ambages accedant. Utut dè his statuis, in Herodoti loco nihil mutandum esse, recte admonuit Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 189 coll. 423. 335, idemque sensit Hansen, pluribus de hoc loco disquirens p. 42 seqq. et quadraginta dierum navigationem componens cum numero quadraginta dierum, quibus mortuorum cadavera circumducuntur (Herod. IV. 73 coll. 71); neque etiam Malden. (l. l. p. 354 seq.) neque Kolster (l. l. p. 21) quidquam in Herodoto mutari voluerunt, qui si Borysthenem dixit navigabilem esse usque ad Gerrhum (IV, 71), quadraginta dierum navigationis spatium intellexisse putandus est. Itaque Gerrhus, sive fluvium intelligas sive terram gentemque inde appellatam, vix eo loco poterit poni, quo vult Kolster (vid. nott. ad IV, 19), circa urbem Iekaterinoslaw, quae cum non longe absit a Borysthenis ostio, quadraginta dierum navigatione minime opus esse poterit; rectius haud scio an cogitaveris de iis regionibus, ubi urbs Kiew nunc est sita, ut iam monuerunt Mannert l. l. p. 80 et Eichwald l. l. p. 304. Hansen l. l. vel magis septentrionem versus Gerrhi terram quaeri vult in gubernio Tscher-

306 ἔχει φράσαι. φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς τῶν γεωργῶν Σκυθέων τὴν χώρην· οὗτοι γὰρ οἱ Σκύθαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. μούνου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγάς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων. Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται, καί οἱ συμμίσγεται ὁ Ὕπανις, ἐς τὠυτὸ ἕλος ἐκδιδούς. τὸ δὲ

nigow, ad urbem Orel et Kursk usque illam quidem pertinentem. Idem vir doctus inde etiam desertam terram, quam permeat Borysthenes ad Scytharum agricolarum regionem perveniens, quaeri vult in gubernio Minsk et Smolensk.

ἐς τῶν γεωργῶν Σκυθέων] Conf. nott. ad IV, 17. 18. — *φαίνεται ῥέων*, recte monente Hansen. l. l. pag. 22, est idem fere atque *φανερός ἐστι ῥέων*: *satis constat s. manifestum est fluere per desertum in Scytharum agricolarum regionem.*

ἐπὶ δέκα ἡμερέων] Quod *undecim* dies supra IV, 18 posuit, vix tanti est, ut obtrectemus scriptori alias diligentissimo. Nec sane Herodotum sibi obloqui contendit Voelcker. l. l. p. 175, cum unius diei iter, quod ad Hylaeam Noster retulerit, si adiiciatur, *undecim* dierum exsistat summa itineris usque ad Olbiopolitas; qui si non una supputetur dies, *decem* dierum. Illa autem undecim dierum itinera Mannert. IV. p. 96 centum aequare milliarr. geogr. et ad regiones circa Kiew usque pertinere. — Verba *παρ' αὐτὸν* valent: *iuxta eum.*

μούνου δὲ τούτου — τὰς πηγας] De *Nilo* conf. II, 34 ibiq. disputt. Borysthenis fontes Herodoto fuisse incognitos, nemo mirabitur, qui, quousque illa aetate Graecorum cognitio terrarum septentrionem versus valuerit, satis respexerit. Nec magis Straboni, aliis veterum illi innotuere. Cf. Mannert. IV. p. 224 seq., Tzschucke ad Melam nott. exegg. l. l. p. 31 seqq. Nunc satis constat, eos in gubernio Smolensk, in agro Sendomirensi, scaturire.

ἐς τὠυτὸ ἕλος ἐκδιδοὺς] i. e. *in eundem lacum se exonerans*. Ad usum verbi *ἐκδιδόναι* conf. nott. ad IV, 50. De *lacu s. palude Moeotica* hîc agi sententia fuit viri docti Dureau de la Malle Geograph. physique etc. p. 170; ut sane haec palus olim multo magis extensa fuisse cogitetur. At recte observat Miot, Borysthenes si Herodoti aetate in Maeotidem influxisset, hoc profecto a scriptore accuratissimo fuisse indicatum, qui de Maeotica palude non adhibuisset vocem *ἕλος*, minime illam quidem convenientem, sed *λίμνην*, ut IV, 57. 109. Itaque recte Miot sic interpretatur: *„il se jette avec lui dans les mêmes marais;“* ut stagna paludesque ad Ponti Euxini oras prope ipsa Borysthenis atque Hypanis ostia intelligantur. Ad argumentum conf. Dion. Chrysost. or. 36 init. p. 437 B., Mannert. IV. p. 226, Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegg. p. 32, recte monentem, Herodotea confirmari Dionis l. l. et recentiorum quoque narrationibus, a quibus lacus ille sat amplus dicitur *Liman*. — Particulae *τε* — *καὶ* in his verbis (*ἀγχοῦ τε δὴ* — *καί οἱ συμμίσγεται*) ita sibi respondent, ut commode reddi possint per *ubi* — *ibi*, hunc fere in modum: *„Ubi haud procul a mari Borysthenes fluit, ibi ei miscetur Hypanis.“* Cf. IV, 199. Nec dispar ea ratio, qua ad tempus referuntur idemque valere videntur, quod *ὅταν* et *τότε*, ut observat Schweigh. ad IV, 181. Add. IV, 135. III, 76 ibiq. not. V, 86. VII, 12. 23. 217. VIII, 56. 64. 83. et conf. Hartung: Lehre d. Griech. Partik. I. pag. 99. Similem usum particularum *ἤδη τε* sive *ἅμα τε* sequente *καὶ* vel etiam *καὶ* — *καὶ* ex Arriano illustrat Ellendt ad Arrian. Expedit. Alexandr. III, 16, 4. Minus accurate Reichard. p. 45 ita hunc locum vernacule expressit: „Der Borysthenes geht nahe an das Meer heran, der Hypanis in denselben und beide in einerlei See.“

μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων, ἐὸν ἔμβολον τῆς χώρης, Ἱππόλεω ἄκρη καλέεται· ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Μητρὸς ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι Βορυσθενεῖται κατοίκηνται. ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν.

τὸ δὲ μεταξὺ — καλέεται] Intelligitur terrae tractus medius inter utrumque fluvium in mare procurrens et rostri ad instar in acutum desinens. Pari modo ἔμβολον invenias dictum a Dione Chrysost. Orat. 36. T. II. p. 74 et Pausan. V, 15, 6. VI, 20, 10. 13. Supra I, 166 ὁ ἔμβολος de navis rostro; de quo conf. Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 108. p. 514. Ἱππόλεω (de qua forma vocis conf. Bredov. p. 139) ἄκρη convenit cum eo promontorio, cui nunc nomen *Stanislaus Cap*, auctore Muraview. Apostol. Reise d. Taurien etc. pag. 12, qui totam hanc regionem accurate ab Herodoto describi addit.

ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Μητρὸς ἐνίδρυται] Gaisf. e duobus libris exhibuit: ἐν δὲ τὸ ἱρὸν Δήμητρος ἐνίδρυται, Matthiae: ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Δήμητρος ἐνίδρυται. Ac Δήμητρος, quod praeter Aldinam Sancrofti liber aliique libri Parisini praebent, recentiores editores retinuerunt, probantibus Mannert. IV. p. 83 et Boeckh. in Corp. Graecc. Inscr. II. pag. 86. Equidem e Mediceo, Florentino, aliis reduxi Μητρὸς, cuius ipsius interpretamentum habeo lectionem Δήμητρος, invectam nimirum ab eo, qui de Graeca dea *Cerere*, Graecis Ponti accolis culta, cogitaverit. At, si quid video, hic cogitandum de ea dea, quae variis nominibus per Asiam, minorem potissimum, culta (v. c. Cyzici; IV, 76, aliis locis) inde in oppositas quoque Ponti oras fuit transvecta. Ad Panticapaeum inscriptio reperta est dedicata Μητρὶ Φρυγίᾳ, vid. Corp. Inscr. Graecc. nr. 2107, b. (Vol. II. pag. 1001). Hinc iure lectioni Μητρὸς patrocinantur Ukert. (Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 451), Koehler. (Mém. sur l. course — Achill. p. 128) atque Creuzer. (Annall. Heidelbergg. 1822. pag. 1236 seq.), Baccho, qui Sabos dicitur, addi monens sive nutricem sive matrem *Hippam*, quae eadem apud Orphicum poëtam (XLIX [43], 4) χθονία μήτηρ; indeque *Hippolai* nomen repetendum. Unde sane colligas, in hac Ponti ora Olbiaeque regione sacra Phrygia et Thracica mature introducta esse, coloniamque Thracicam sive Phrygiam hic consedisse admixtis Graecis colonis. Quin in Olbiae numis nuper repertis caput invenimus *Matris Phrygiae*, muraceâ coronâ cinctum. Itaque haud iniuriâ *Cybelen* hic intelligi vult Reichard. p. 45. Ritter: Vorhalle p. 57. 177, qui et ipse a lectione Μητρὸς standum censet, pro totius operis sui consilio ac ratione de Indica dea, omnium in natura rerum parente Indisque a colonis ad has regiones advecta, cogitare mavult. — In seqq. reliqui ἐπὶ τῷ Ὑπάνι, ubi male nonnulli ὑπὸ τῷ Ὑπάνι. Cf. IV, 18. Βορυσθενεῖται dedit Gaisfordius, ut iam ante eum Schweighaeuserus. Recentiores edd. inde a Bekkero Βορυσθενεῖται exhibuerunt; mihi id unum certum, hoc vocabulum divisis vocalibus apud Nostrum esse scribendum, ut recte monuit Bredov. pag. 190. Tu conf. Herod. IV, 17. 18. 78. 79. *Cr.* ad h. l. conferri vult Matthiae Animadverss. in Hymn. Homer. p. 110, ad Hymn. in Apoll. vs. 18, Rambach. De Mileto eiusque colon. p. 56 seq. et Raoul-Rochette Histoire de l'établiss. d. col. Grecq. III. p. 315 seqq.

ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν] In hisce verbis ἀπὸ, monente Schweigh., idem valet ac si dixisset τὰ περὶ τούτους τοὺς ποταμοὺς, ut IV, 195 coll. VII, 195. Afferunt quoque Aristoph. Ran. 762: νόμος τις ἐνθάδ' ἐστὶ κείμενος ἀπὸ τῶν τεχνῶν. — τούτων et hoc loco et paulo antea cum Gaisf. reposui pro τουτέων; in antecedentibus retinui κατοίκηνται a Dindorf. mutatum in κατοικέαται, vid. nott. ad III, 97.

54 Μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος, τῷ οὔνομα Παντικάπης. ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθένεος νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην, παραμειψάμενος

CAP. LIV.

πέμπτος ποταμὸς ἄλλος] ἄλλος numeris sic iungitur I, 197. Affert Larcher. Aeschyl. S. c. Th. 488. Sophocl. Antig. 1304. Eurip. Suppl. 871.

τῷ οὔνομα Παντικάπης] Observat Struve Spec. Quaest. Her. I. pag. 20 (Opuscc. II. p. 282), in tali formula plerumque omitti verbum ἐστί, imperfectum ἦν minime. Cf. IV, 178. V, 52 etc. Supra IV, 18 additum invenimus κεῖται. De ipso fluvio conf. Mela II, 1, 49 („*Panticapes Nomadas* Georgosque disterminans") et Plinius H. N. IV, 12 (26). Apud Dionys. Perieget. 311. 316 *Panticapes* commemoratur fluvius, qui in Ripaeis oritur et in mare boreale influit; scholiasta tradit fluvium hunc inde a Ripaeis ad Istrum accedere. Stephanus Byzant. s. v. *Παντικάπαιον* hanc urbem (in Taurica paeninsula sitam) nomen accepisse scribit ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ Π α ν τ ι κ ά π ο υ. Aequora *Panticapaei* novit Arrian. Descript. orb. terr. 440; *Panticapi* fluenta Priscian. Perieg. 306. Quae cum ita sint, certi quid de hoc fluvio constituere vix licebit variasque inde virorum doctorum opinationes attulisse satis habuit Ukert. Geograph. d. Griech. u. Roemer III, 2. pag. 191. Nec certi quid definire voluit Danvillius l. supra l. pag. 579: id vero recte vidit, de fluvio *Samara*, quem hîc intelligi voluit Bayerus et nostra aetate intelligi volunt Eichwald (Alte Geograph. d. Casp. Meer. pag. 305) et Wheeler (Geography of Herodot. p. 148 seq.), sermonem esse non posse, si quidem ea, quae Herodotus de Panticape tradit, hunc fluvium non ita longe a mari remotum Borystheni se admiscere satis docent, Samara autem multo superius ad septentrionem in Borysthenem influit, adeo ut de tali rivo cogitari nequeat: quod idem statuit Mannert. IV. p. 76 seq. In quo Larcherus obloquitur, in cursu fluvii indicando veteres labi potuisse scriptores quamvis concedens. Quamobrem Rennel. p. 407 Panticapen pro uno quodam Borysthenis brachio habet; quem fluvium Cosaccorum (*Kockasoff* s. *Konscawodo*) nunc dici, Borystheni supra catarractas se admiscentem, contenderat De Brosses (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 526). Post Gatterer. (Thracien nach Herod. und Thucyd. pag. 19) Reichard pag. 48 fluvium *Konskoje* s. *Konka* hîc intelligi putat, cui sententiae accedunt Hansen. l. l. pag. 46 coll. 23 et Kolster. l. l. pag. 21, quoniam hic fluvius non longe a mari abesse et cum Borysthene iungi dicitur: idque unum cum Herodoti verbis convenire videtur, nisi fluvium prorsus interiisse dixeris. Heeren. (Ideen I, 2. p. 257) unum ex iis fluviis, qui magis meridiem versus cum Borysthene iungantur, sive *Sula*, sive *Psol*, pro Panticape haberi posse arbitratur, Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 177 unum ex iis rivulis, qui circa Borysthenis ostia defluant, *Kara Deresi*, aut *Helin Deresi*, aut alium quendam nobis non cognitum. Rivulum *Ingulez* proposuit Lindner: Skythien des Herodot etc. p. 50. Alia affert Tzschucke ad Melae l. l. pag. 25 seq. nott. exegg. Equidem in tanto virorum doctorum dissensu quid ipse statuam, vix habeo, accuratiora exspectanda esse ratus ab iis, qui has ipsas regiones accuratius, quam adhuc factum est, aliquando perlustrabunt: ad verum autem magis mihi accedere videtur eorum virorum doctorum sententia, qui rivum hunc non ita longe remotum a mari quaerendum esse censent. — Mox scripsi cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. ῥέει δὲ καὶ οὗτος pro: ῥέει μὲν γὰρ καὶ οὗτος, quod ipsum retinuerat Matthiae.

δὲ ταύτην τῷ Βορυσθένεϊ συμμίσγεται. Ἕκτος δὲ Ὑπάκυρις ποταμός, ὃς ὁρμᾶται μὲν ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθέων ῥέων ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν, ἐς δεξιὴν

Cap. LV.

Ὑπάκυρις ποταμὸς] Male olim *Ὑπάκαρις*, conf. IV, 47. 55. 56. Pertinet huc Melae locus II, 1, 40: „Sinus *Carcinites*. In eo urbs est *Carcine*, quam duo flumina *Gerrhos* et *Hypacaris* uno ostio effluentia attingunt, verum diversis fontibus et aliunde delapsi.“ Danvill. l. l. pag. 580 huc refert Ptolemaei *Carcinitin*; duos in recentioris aetatis mappis indicari geographicis rivulos, qui coniuncti sub nomine *Calanza* eo loco in mare exeant, ubi Carcine sita fuisse perhibeatur. Gatterer. l. l. pag. 19 fluvium a Russis nunc dici monet *Moloschnye Wody*, a Tartaris *Suthsu*. Atque observante Mannert. IV. pag. 77 eo loco, quo Herodotus ponit, invenitur sane rivulus, qui per aestatem aquis privatus verno tempore eo magis crescat ob imbres decidentes; quo ipso tempore forsitan Herodotum fluvium vidisse suspicatur. Reichardo pag. 51 Hypacyris ille est rivulus, quem mappae geographicae in amnem Asis Utluk (qui Plinii est Acesines, eodem statuente) influere ostendunt. Eichwald. l. l. pag. 305 in tota illa regione, ubi Hypacyris quaerendus foret, cum nullus adhuc reperiatur fluvius, excepto uno rivulo, aquis fere destituto, quem Tartari Kanilschak vocitent, vix aliud nobis relinqui existimat, nisi ut Hypacyrin, qui olim fluxerit, postea exsiccatum esse statuamus, aut Herodotum in hoc fluvio describendo lapsum esse existimemus, quippe quem confuderit cum eo fluvio, cui nunc nomen Ingulez, quique nunc a septentrione urbis Cherson in Borysthenem influat, neque, ut de Hypacyri Noster tradit, in sinum Carcinitem. Malden (l. l. pag. 354) in mappis geographicis rivulum se invenisse scribit prope vicum Kalantchok, intra Cherson et Perecop, eundemque convenire posse putat cum Hypacyri, quem pro fluvio Ingul haberi vult Lindner. l. l., pro fluvio Donetz Hansen. l. l. pag. 26 coll. Kolster. l. l. pag. 22. Tu conf. etiam Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegg. pag. 23 et Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 192 seq., qui veterum scriptorum allatis testimoniis ipse nihil decernit in tali re, quae meâ quidem sententiâ vix unquam ad liquidum perduci poterit.

ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν] Cf. IV, 99. *Καρκινῖτις*, Scythica urbs, memoratur a Stephan. Byzant. et quidem ex Hecataeo, in cuius fragmenta retulit Klausen. pag. 86. *Κερκινῖτιν* commemorat Arrianus in Peripl. Pont. Euxin. §. 30, ex edit. Mueller. (Geogr. Gr. min. I. pag. 395); *Καρκινῖτιν* haud scio an rectius edidit R. Hercher. in Arriani Scriptt. minn. (Lips. 1854) pag. 100. §. 19 Peripli. Melae l. l. et Plinio IV, (12) 26 est *Carcine* urbs, Ptolemaeo *Carcina*; unde sinus adiacens *Carcinites* (de quo Strabo VII. pag. 307 s. pag. 471 C. et pag. 308 s. 473 B.) nomen tulit, qui nunc vocatur sinus *Perecop* s. *Akmeschid*. Nulla adhuc hac in regione ipsi Herodoto, ut videtur, cognita urbis vestigia detecta esse observat Mannert. IV. p. 84. 245, nisi ad locum Kipkoin, ubi multi putei antiquitus fossi. Alii urbem sitam fuisse existimant, ubi nunc *Goeslewe* s. *Giueslewe*. Vid. Tzschucke nott. exegg. ad Melae l. l. pag. 22. 23 et conf. etiam ea, quae de his disputarunt Gail. Geograph. Graecc. minn. III. pag. 125 et Mueller: Geogr. Gr. minn. I. pag. 395 seq. De his quoque certi quid vix constare nobis posse putem.

ἐς δεξιὴν ἀπέργων] i. e. *a dextra relinquens*, sive magis ad verbum: *a dextra, ad dextram partem terminans*, orientem versus, ut volunt Mannert. l. l. et Reichard. l. l., Herodotum, Graecum hominem, haec scribentem respicientes. Ad locutionem *ἐς δεξιὴν* conf. Schaefer. ad Lambert.

ἀπέργων τήν τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλήϊον καλεόμενον Δρόμον.
Ἕβδομος δὲ Γέῤῥος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν ἀπὸ τοῦ Βορυσθέ- 56
νεος κατὰ τοῦτο τῆς χώρης, ἐς ὃ γινώσκεται ὁ Βορυσθένης·

Bos. De ellips. pag. 860 coll. 526. 529, et ad ἀπέργειν Herod. II, 99 ibique nott. — De *Hylaea* diximus ad IV, 9.

καὶ τὸν Ἀχιλλήϊον καλεόμενον Δρόμον.] Locum, in quo Achillem certamina instituisse ferunt, descripsit Mela II, 1, 50 seq. coll. Plin. H. N. IV, (12) 26. Strab. VII. p. 307 s. 472 et 473. Arrian. Peripl. §. 21 (ubi conf. Gail. T. III. pag. 130 seq.). Anon. Peripl. §. 11, itemque attigerunt Euripid. Iphigen. Taur. 438 (coll. Lycophron. Cass. 192), Dionysius Perieg. 307, Ammian. Marcellin. XX, 8, Priscian. Perieg. 297, alii. Conf. Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegg. pag. 27, Mannert. IV. p. 81. 227 seq. (qui minus recte hîc cogitari vult de eo terrae tractu, qui in promontorium *Kinburn* desinit), Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. III, 2. pag. 454 seq., Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. p. 1121 seq. Intelligitur autem angustus terrae tractus, qui e terra Hylaea (cf. nott. ad IV, 9) in mare productus linguam tenuem efficit, iuxta terram continentem et occasum et orientem versus porrectam, cuius ea pars, quae ad occasum spectat, nunc vocatur *Tendra,* quae ad orientem vergit, *Djarilgatsch,* minor utique alterâ eâque longiore, quae Δρόμον Ἀχιλλήϊον potissimum constituit, cuius Noster meminit IV, 76. Qui locus antiquissima religione inde a belli Troiani temporibus insignis fertur, cuius post Herodotum, ubi prima illius mentio, plures, quos plurimos modo excitavimus, meminerunt. De quo nunc dicere longum. Copiosissime de his omnibus disseruit Koehler. in scriptione saepius iam laudata: Mémoire sur les îles et la course consacrées à Achille etc. etc. Petersbourg. 1827. (Vol. X. Commentt. Acad. Petropolit.); qui locum, quem ob inundationes maris solique naturam nunquam habitatum fuisse iudicat, accuratissime descripsit pag. 27 seq. (s. pag. 551) et potissimum pag. 88 —97 (s. p. 614 seq. 766), aliamque omnino nunc huius terrae conditionem esse, atque quarto ante Chr. n. fuit saeculo, negat.

CAP. LVI.

Γέῤῥος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν κ. τ. λ.] i. e. *Gerrhus* (de quo vid. nott. ad IV, 19) *separatur a Borysthene eo fere loco, usque ad quem ipse Borysthenes est cognitus* (cf. IV, 53 ibiq. not.). Moneo ob Reichard. sic interpretantem: „der Gerrhus wendet sich vom Borysthenes ab bei der Gegend vorbei, wo man den Borysthenes erblickt!" Multo melius loci sensum cepit Langius, vernaculus interpres. Etenim de sensu verbi ἀπέσχισται dubitare non sinunt duo Nili ostia s. brachia ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, ut Noster scribit II, 17, itemque Aristotelis locus, quem attulit Kolster. l. l. pag. 22, in Meteorol. I, 13, ubi de Araxe: τούτου δ' ὁ Τάναϊς ἀποσχίζεται μέρος ὢν εἰς τὴν Μαιῶτιν λίμνην. Itaque Gerrhus fluvius, qui a Borysthene ἀπέσχισται, i. e. *separatus, diremptus est,* pro brachio Borysthenis erit habendus, qui quod in Hypacyrin influere dicitur, id utique vel magis mirum: adeo ut Herodotum sive eum, a quo haec tradita Noster accepit, erroris notâ absolvi vix posse credam. Ac falso tradi Gerrhum in Hypacyrin influentem statuit quoque Rennel. pag. 409. Pro ἐς ὃ, quod omnes codd. tenent, Struve (l. l. pag. 43 s. Opuscc. II. p. 314) reponi vult: ἐς τὸ vel ἐς ὅσον, hoc loco et IV, 71. VII, 50, qui ἐς ὃ non nisi in tempore indicando adhiberi posse statuit. Equidem cum recentt. edd. libros scriptos sequi malui in his locis, in quibus ipsi Struvio dubitari posse videbatur, cum fieri possit, ut ἐς ὃ, nisi forte ἐς ὅσον scribendum sit,

ἀπέσχισται μέν νυν ἐκ τούτου τοῦ χώρου, οὔνομα δὲ ἔχει, τό
περ ὁ χῶρος αὐτὸς, Γέρρος. ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τήν 307
τε τῶν Νομάδων χώρην καὶ τὴν τῶν βασιληΐων Σκυθέων, ἐκ-
57 *διδοῖ δὲ ἐς τὸν Ὑπάκυριν. Ὄγδοος δὲ δὴ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς*
ῥέει τὰ ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμεώμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς

non ad certum aliquod nomen relatum, sed sic adverbialiter positum, vulgari temporis notione ad spatium translata, dixerit Herodotus. Hunc secutus est Dindorf. in Commentat. de dialect. Herodoti pag. XIX. — De *Scythis Nomadibus* conf. IV, 19; de Scythis regiis IV, 20.

οὔνομα δὲ ἔχει — Γέρρος] Haud scio an huc spectet glossa Stephani Byzantini: *Γέρρος, τόπος καὶ ποταμὸς προσεχὴς τῷ Βορυσθένει· ὁ πολίτης Γέρριος.* Ubi ex Herodoto IV, 71 *Γέρροι* scribi vult Stiehle in: Schneidewini Philolog. X. pag. 222. Quo mihi haud opus videtur. De ipsa voce *Γέρρος* quae protulit Neumann: Die Hellenen im Skythenl. I. pag. 242, malim apud ipsum legi.

CAP. LVII.

Τάναϊς ποταμὸς] Cf. IV, 20. 21. 45 (ubi dicit *ποταμὸν τὸν Μαιήτην*). 100. 123. Mel. I, 19, 135. Arrian. Anab. III, fin. Quem nunc vocari *Don* nemo nescit; de cuius nominis etymo conf. nott. ad IV, 48. Mannerto auctore IV. p. 78 ipse Herodotus haud vidit hunc amnem, ad cuius ripas nulla fuerit Graecorum colonia; unde factum existimat, ut eum sine dubio confuderit cum Volga. Cf. IV, 123 ibique nott. Veterum et recentiorum testimonia de *Tanai* exhibent Tzschucke ad Mel. l. l. nott. exegg. p. 639 seq. Vol. III. P. II et Forbiger: Handb. d. alten Geogr. III. p. 1114, eademque etiam persecutus est Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 194 seq. De quo fluvio quae tradit Herodotus, haud conveniunt cum iis, quae nunc de hoc fluvio eiusque cursu cognita habemus. Nostrum scriptorem non melius quam alios, qui de hoc fluvio antiquitus retulerunt, edoctum fuisse merito statuas: nec mirum in diversas partes abire viros doctos nostrae aetatis, qui ea, quae de Tanai h. l. perscribit Herodotus, explicare tentarunt. Lindner (Skythien d. Herodot. pag. 67) de fluvio Donetz cogitabat; Hansen. l. l. pag. 27 in hoc fluvio superiorem Volgae et inferiorem Tanais cursum coniungi putabat; in alia discedit Kolster. l. l. p. 23. 25 seq., quae uno verbo indicasse satis erit.

ὃς ῥέει τὰ ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμεώμενος] *ἀνέκαθεν* de loco hic accipiendum, aliter ac vulgo docent grammatici. Cf. nott. ad I, 170. De *Tanais fontibus* alii aliter tradunt: e lacu profluere Tanain cum Herodoto Ephorus statuit (Scymn. Chii Descript. orb. vs. 870), Araxis brachium esse dixerunt Hecataeus Eretriensis (vid. Scymn. Ch. 868) et Aristoteles (Meteorol. I, 13); conf. etiam de his Tzschucke ad Mel. l l. nott. exegg. p. 640 seqq., Gail. Geogr. min. T. II. p. 401, quo monente plures lacum, unde provenire dicitur fluvius, in Tartariae minoris atque Russiae finibus collocant. Quem lacum ipsum esse Caspium mare, quod olim canali quodam Maeoticae paludi iunctum fuerit, contendit Dureau de la Malle Geogr. physiq. pag. 165 seq. Ritter (Vorhalle pag. 305 coll. Reichard. p. 51 et Tzschucke l. l.) hic cogitare vult de *Ioannis lacu*, qui dicitur (*Iwan* s. *Iwanowskoe-Osero*), in continiis guberniorum Riaesan et Tula. Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 189 seq. in his multa minus consentanea sibi reperire videtur indeque *Tanain* Herodoti non alium esse fluvium opinatur atque *Volgam*. Mannerto quoque IV, 109 Herodotus in Tanai fonte indicando lapsus esse videtur, cum quem pro *Tanais* fonte ille habuerit, is fluvii *Kama* haud dubie fuerit fons. De *Sauromatis* vid. nott. ad IV, 21.

μέζω ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιῆτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς βασιληΐους καὶ Σαυρομάτας. ἐς δὲ Τάναϊν τοῦτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει, τῷ οὔνομά ἐστι Ὕργις. Τοῖσι μὲν δὴ ὀνο- 58
μαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω δή τι οἱ Σκύθαι ἐσκευάδαται. Τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ ποίη ἀναφυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἐστι ἐπιχολωτάτη πασέων ποιέων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἔστι σταθμώσασθαι, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει.

Ὕργις] Reliqui hoc, quamquam notatur ex uno libro Ὕργης et pronum erat scribere Σύργις, ut infra legitur IV, 123, haud rara literarum confusione, de qua conf. nott. ad Ctesiae fragmm. pag. 90, Koeppen. Nordgest. d. Pont. p. 62 et olim Gatterer. in Comment. societ. Gotting. XIV. pag. 36. Qui idem Gatterer. (Thracien nach Herod. u. Thucyd. p. 19) hic de fluvio *Donetz* cogitat, probantibus Mannerto IV. p. 79 et Voelckero Myth. Geogr. I. p. 178 seq., qui tamen fluvium *Syrgin*, de quo IV, 123, bene distingui vult. Reichard pag. 52 admonet fluvii *Irgiz*, qui Volgae misceatur supra Saratow ab oriente. Eadem fere statuit Hansen. l. l. pag. 29. Quod si probemus, Herodotus mirum sane errorem commisisse putandus erit. Nec meliora his se proferre posse profitetur Kolster. l. l. pag. 24. Equidem de hoc quoque fluvio ea valere credam, quae modo de Tanai posui.

Cap. LVIII.

τοῖσι μὲν δὴ οὐνομαστοῖσι — ἐσκευάδαται] i. e. *his igitur fluviis maxime memorabilibus Scythia hunc sane in modum est instructa.* Simili forma ac potestate ἐσκευάδαται II, 138, ἐσκευάδατο VII, 62. 66. 86 coll. I, 188. VII, 61. Tu vid. Bredov. pag. 328.

ἐπιχολωτάτη] Ita recte e pluribus libris dedit Wesseling., cum herba intelligatur *bilis plenissima* et *ad eam generandam aptissima;* qui idem de voce ἐπίχολος citat Plutarch. II. pag. 129. Philostr. V. Sophist. II, 8. p 578. Icon. II. p. 828 itemque Ovidium, qui miram herbarum Ponticae orae amaritudinem aliquoties commemorat [Ex Pont. III, 1, 24. 8. 16. 9, 37. IV, 10, 18]. Atque haec sententia verbis sequentibus quoque consentanea. Quare in ea acquievit Schweigh., quem secutus est Miot sic interpretans: „*une herbe, qui a la propriété de produire une très grande qualité de bile chez les bestiaux*", itemque Italus interpres: „*l' erba germinante nella Scizia, hà fra tutte l' erbe per noi conosciute la virtù d' aumentare la bile.*" Qui idem herbas in regionibus stagnosis incultisve, quales habuisse fertur Scythia, crescentes ad bilem animalium, quae istis alantur, maxime augendam valere subiicit. Quae cum ita sint, satis patet, neque scribendum esse εὐχιλωτάτη, ut olim quis coniecit, neque ἐπιχνοωτάτη vel ἐπιχλοωτατη, ut proposuit Negris (in textu ipso vulgatam retinens, quam explicuit: ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὴν χολὴν), neque ἐπιχιλωτάτη, neque ἐπιχυλωτάτη, ut placuit quoque Ukerto in: Geographie d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 250 seq. (ob νομὰς εὐχύλους, i e. *pascua succi plenissima* apud Clement. Alexand. Paedag. I. p. 127, observante Wesselingio), neque εὐχυλοτάτη (*quae optimum praeberet succum*), ut placuit Valckenario, qui Athenaeum citat II. p. 58 E. 68 F. Nam huiusmodi herbae si hoc loco designarentur, quarum virtus sane non tam externo ex habitu, quam e sectione cognosci queat, minus bene convenient sequentia, quibus testatur Herodotus, ex apertis inspectisque animalium intestinis de herbarum indole coniici posse. — ἀνοιγομένοισι Suidas (s. v. ἀνοίγει T. I. p. 236) interpretatur σχιζομένοις. De dativi usu cf. nott. ad II, 2.

59 Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι εὔπορά ἐστι, τὰ δὲ λοιπὰ νόμαια κατὰ τάδε σφι διακέεται. Θεοὺς μὲν μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους Ἀπόλλωνά τε καὶ Οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι· οἱ δὲ καλεόμενοι

Cap. LIX.

Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι εὔπορά ἐστι] i. e. „*Maximis igitur hisce utuntur commodis.*" — Ad ἱλάσκονται in seqq. conf. Eustath. ad Homer. pag. 978, 18 s. 967, 1. Idem verbum Herodotus adhibuit in deorum cultu I, 50. 67. IV, 7 coll. V, 47. Tu vid. Homer. Ili. I, 100. 147. 386. 472. Od. III, 419. — ἐπὶ δὲ hîc valet *deinde, tum vero*, ut in simili locutione πρὸς δέ. Cf. VII, 219. VIII, 67. 93. 113, alia apud Schweighaeus. in Lex. Herod. — Quod ad deorum nomina attinet Graeca, Scytharum numinibus tributa, quorum nomina Scythica mox afferuntur, Herodotus ea certe dixit Graecorum numina, ad quorum vim et potestatem Scythica numina proxime accedere putabat: haec vero ipsa numina si respiciamus, vix aliunde atque ex Asiae mediae regionibus repetere licebit, adeo ut neque ad Slavicam, neque ad Fennicam neque ad Mongolicam Tartaricamque stirpem regrediendum sit, vel si statuas, inter eas gentes, quae communi Scytharum nomine comprehenduntur et hoc libro recensentur, inveniri utique, quae vel Slavicam vel Fennicam vel denique Mongolicam et Tartaricam originem habeant. Etenim Ἱστίην, quam primo loco inter Scytharum numina Noster refert, ad *ignem* eiusque cultum mihi referre posse videor, valde propagatum inter Medos, Persas, alias Asiae gentes vel ante Zoroastris religionem, in qua ignis summum locum obtinuit; *Δία τε καὶ Γῆν coelum* ac *terram* significare vix dubium, Ἀπόλλωνά τε καὶ Οὐρανίην Ἀφροδίτην *Solem* et *Lunam;* de *Herculis* cultu apud Scythas conf. infra IV, 82 et supra IV, 8. 9 ibique nott.; de *Martis* cultu apud gentes bellicosas conf. IV, 62 ibique nott.; de *Neptuno* difficilius utique erit statuere, quem haud scio an referas ad Scytharum gentes, maris Caspici vel Ponti Euxini olim accolas.

Οὐρανίην Ἀφροδίτην] Οὐρανίην scripsi pro vulg. οὐρανίην. Tu vid. supra I, 105. 131 ibique nott. Ad Panticapaeum inventa est inscriptio Graeca, in qua commemoratur Ἀφροδίτη Οὐρανία Ἀπάτουρος; vid. Franz. Elementt. Epigraph. pag. 304; de Venere apud Graecos Ponti accolas culta conf. Boeckh. in Corp. Inscr. Graecc. nr. 2120 coll. 2108. 2109. 2125.

καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα] Haec Ritter. Erdkunde II. p. 838 ad priscam illam refert famam antiquitus maxime pervulgatam de rege quodam sapientissimo, qui aurea vixerit aetate et apud Phoenices vocetur *Malek art-es*, apud Graecos *Hercules*, apud Romanos *Mars*, apud alios Graecos Scythasque *Ares*. Atque alio loco II. p. 793 Martis cultum ad Chalybum gentem et ipsam Scythicam, Ponti accolam et ferri tractandi arte praestantem, refert: quo eodem relata vult, quae tradita exstant IV, 62 (ubi vid. nott.) et apud Ammian. Marcell. XXXI, 2. p. 673 de Hunnis Martem sub ensis in terram fixi specie colentibus.

νενομίκασι] Sic infra νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιέειν et: τούτῳ δὲ νομίζουσι. Cf. IV, 63 et nott. ad I, 131. Mox cum recentt. edd. inserui καλεόμενοι, quod a pluribus libris et edd. vulgo abest. Uncis inclusum exhibuit Dietsch. καλεύμενοι, ut mox καλεύμενος, dedit Dindorf. De ipsis Scythis regiis conf. nott. ad IV, 20. Observat Goerres, loco mox laudando, eadem fere, quae de Scythis h. l. referantur, de Mongolis tradi

βασιλήϊοι Σκύθαι καὶ τῷ Ποσειδέωνι θύουσι. οὐνομάζεται δὲ Σκυθιστὶ Ἱστίη μὲν Ταβιτὶ, Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε

in fama gentis indigena. *Cr.* praeterea ad haec conferri vult Hummel. Compend. Deutsch. Alterth. cap. V. §. 7. pag. 80 seq et Inghirami Monumenti etruschi. Degli spechi mistici tab. VIII. p. 161.

οὐνομάζεται δὲ Σκυθιστί] Si verum est, quod paulo antea monui, Scythica numina ex Asia media repetenda videri et ad terras a Medis, Persis, aliis habitatas olim pertinere, ipsa quoque nomina Scythica his diis tributa ex illarum gentium linguis repetenda erunt: quae linguae cum vix accuratius nobis cognitae sint, satis patet, quam difficile sit haec Scythica nomina commode explicare, ad quae rite explicanda una Zendica lingua aut si placet Sanscritana etiam aliquid opis praestare poterit: nec mirum, eos, qui aliam Scythicis gentibus tribuerent originationem, earum diis quoque aliam originem adscripsisse aliaque ratione haec deorum nomina explicare studuisse. Sic, ut alios taceam, Dankowszky (Fragmente z. Gesch. d. Völker ung. u. slavisch. Zunge. Presburg 1825), itemque Schaffarik: Slavische Alterthümer I. p. 283 seq. e Slavica lingua has deorum appellationes explicare instituerunt, e Fennica s. Tschudica Kruse (Urgeschichte d. Esthnisch. Volksstamm. p. 278 seqq.), e Mongolica Neumann (Die Hellenen im Skythenlande I. p. 187 seqq.), cuius rationes satis redarguit A. Schiefner l. l. pag. 539 seqq. Nos, missis his omnibus, probabiliora sequamur eaque tantum afferamus, quae ad Herodotum explicandum et comprobandum, quantum id quidem fieri poterit, aliquid faciant; de ipso Scytharum sermone quae nobis e Graecis scriptoribus vel inscriptionibus constant, nomina praesertim propria, ea collegit fere omnia atque explicare studuit Boeckh in Corp. Inscriptt. Graecc. Vol. II. pag. 110 seqq.

Ταβιτί] Refert huc De Brosses Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 497 vocem *Thamist* et *Tham-est*, qua *iustus* sive *perfectus* indicetur *ignis*: itemque *Themiscyram* (i. e. Themidis urbem) adeoque *Thermodon* pro *Thémo-don* (Themidis fluvium), cum Themis eadem sit atque Vesta. Anquetil, quem laudat Goerres Mythengesch. I. pag. 198 (notante *Cr.*), et hanc vocem et caeteras e lingua sacra Persarum (Zend) explicare studuit. Quo auctore *Ταβιτί*, *tabad*, i. e. *calefactus; Παπαῖος* a *Baba, pater; Ἀπία* terra ab *Apria, pulvis; Οἰτόσυρος* Apollo a *Doethre*, i. e. *oculus; Ἀρτίμπασα* Venus Urania (ab *Artpada*), i. e. *magna regina*, ut apud Mongolos; *Θαμιμασάδας* Neptunus (a *Taman zadeh*), i. e. *partum adiuvans*. Attuli haec, quae quam dubia quamque incerta sint, neminem fugere potest: nec magis iam afferam aliorum opinationes ad Fennicam, Slavicam, Mongolicam stirpem regredientium. *Ἱστίην* paulo ante diximus ad *ignem* spectare eiusque cultum, per Asiae mediae gentes celebratum et inde ad Scythiae gentes translatum: itaque Zeuss (Die Deutsch. u. ihre Nachbarstämme p. 286) vocem *Ταβιτί* e Persica lingua repeti vult, in qua invenitur *tâbiden* („leuchten, glänzen, erwärmen") et *tâbâniden* („leuchten, glänzen machen"), comparatque adeo Latinas voces: *tepidus, tepor, tepere*, de quibus etiam admonuit Ramshorn in: Synonymik d. Lat. Sprache II. p. 614. Cuius vocis radicem in Sanscritana voce *tap* (i. e. calere) quaeri inde volunt; conf. Grimm: Geschichte d. deutsch. Sprache p. 231, Bohlen (Ueber Zusammenhang d. Ind. Sprache mit der Lithauisch. in: Histor. u. liter. Abhandll. der deutsch. Gesellsch. zu Königsberg, von Schubart I. nr. IV. p. 123 seqq.), qui *Ταβιτί* ad Sanscritanam vocem retulit *talpati*, i. e. *calefacientem*. Quae omnia apte referri poterunt ad eius deae appellationem, quae *Vestam* declarat *ignis*que significationem continet. Itaque non erat, cur Brandstaeter (Scythicc. p.

τὴν ἐμὴν καλεόμενος Παπαῖος, Γῆ δὲ Ἀπία, Ἀπόλλων δὲ Οἰτό-

48) miraretur, apud Scythas, qui Nomades maximam partem fuerint, coli Vestam, deam foci familiaris. Ad hanc vero Scytharum Vestam refero etiam Ἰστίην τὴν Σκυθέων βασίλειαν, quae infra IV, 127 commemoratur. Sacerdos Ἑστιαία votum faciens μητρὶ Φρυγίᾳ invenitur in inscriptione Graeca ad Panticapaeum reperta: vid. Corp. Inscr. Graecc. nr. 2107, b. (Vol. II. p. 1001). Inde etiam Zamolxin, Getarum deum (IV, 94), Diodorus I, 94 vocat τὴν κοινὴν Ἑστίαν. Caeterum hanc Ἑστίαν eandem esse puto, de qua Cicero De nat. deorr. II, 27: „in ea dea, quae est rerum custos intimarum, omnis et precatio et sacrificatio extrema est." Ad quem locum iam Davisius plura scriptorum Graecorum attulit testimonia, quae ab hac dea sacrificandi principium factum esse ostendunt indeque etiam declarant summum locum inter deos caeteros huic numini tributum.

καλεόμενος Παπαῖος] Cum Gaisf. et Matth. reposui καλεόμενος, quod meliores libri ferebant, non improbante Schweigh., qui in textu vulgatam retinuit lectionem καλέεται. Respicit huc Eustath. ad Homer. Ili. p. 565, 7 s. 429, 3 et in Orat. VI. pag. 39, 50 ed. Tafel. In voce Παπαῖος, sive Παππαῖος, ut apud Origen. exstat contr. Cels. V. pag. 609, Patris nomen inesse patet, qui idem, monente Eustathio, non tantum Πάπας, Παπίας, Πάππας dicebatur, verum etiam Πᾶς s. Πᾶ, ut mater Μᾶ. Ac praeterea huc referunt Iovem Πάπαν a Bithynis cultum itemque Attin, sic dictum teste Diodor. III, 57, et lapidem, in quo mentio θεοῦ παπαίου. De quo Iove plura attulit Schneidewin. in: Philolog. III. pag. 2'6, inscriptionem quoque proferens Graecam in Phrygia repertam et publicatam a Leake, quae dedicata est Παπίᾳ Διΐ; tu conf. etiam Maury in: Revue archéologique 1852. Ianv. pag. 643. Et recte quoque monuit Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. Vol. II. p. 111, vocis Παπαῖος radicem, quae patrem et Iovem designat, in Asia admodum frequentem reperiri et inde apud Graecos quoque propagatam, testibus ipsis Olbiopolitarum nominibus, quae in inscriptionibus obvia sunt, Παπίας, Πάππος, Πάπας. Zeuss l. l. pag. 287 hoc Iovis Scythici nomen comparavit cum radice Bab, Babai, quam omnipotentis dei (ignis) significationem apud Persas continere vult; affertque idem regis Sarmatici nomen Babai apud Jornand. de rebb. Gett. cap. 54. Bohlen. l. l. ad Sanscritanam vocem Papis, i. e. Sol, Graecum Παπαῖος refert; Thorlacius (Baltische Studien X, 1, pag. 95. 96) hunc Iovem Scythicum contendit cum Germanorum itemque septentrionalium gentium deo Thor.

De voce Ἀπία, qua Tellus significatur, Kruse in: Buesching. Wöchentl. Nachricht. IV, 4. p. 358 ita disputat, ut Apia idem sit nomen atque Opis s. Upis, utrumque Terrae nomen. Ac sponte, alia ut taceam, in mentem venit Homericum illud: ἐξ ἀπίης γῆς Ili. I, 270. III, 49. Odyss. VII, 27, de quo iam veteres grammatici monuerunt: vid. Freytag. ad Iliadis l. l. pag. 119 et conf. etiam supra nott. ad IV, 5. De Apia disputavit quoque Halling in: Wien. Jahrbb. Vol. LIX. p. 273.

Οἰτόσυρος] Vocatur Γογγόσυρος apud Origen. c. Cels. VI. pag. 661 et Γοιτόσυρος apud Hesych. I. p. 847, ob digamma Aeolicum, opinor, adiectum. E Graeco etymo nomen repetere studet Alberti ad Hesych. l.; in quo explicando non magis Pellutiero successisse scribit Larcherus, qui ipse memorabilem inscriptionem profert inter Gudianas pag. 56. nr. 2, ubi Οἰτόσκυρος cognomen tribuitur Dianae et Apollini Mithrae. Rittero auctore (Erdk. II. pag. 906. Vorhalle pag. 208. 268), qui Apollinis Scytharum Dianaeque cultum ad Indica Solis ac Lunae refert sacra, Οἰτόσυρος s. Γοιτόσυρος non alius est atque deus Buddha, qui idem est ac Sauromatarum, aliarum gentium septentrionalium deus Tyr, s. Odin, Wodan: de quo conf. Koeppen Nord-

308 σῦρος, Οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη Ἀρτίμπασα, Ποσειδέων δὲ Θαμιμασάδας. ἀγάλματα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιέειν πλὴν Ἄρεϊ· τούτῳ δὲ νομίζουσι. Θυσίη δὲ ἡ αὐτὴ πᾶσι 60
κατέστηκε περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως, ἐρδομένη ὧδε. τὸ μὲν

gest. d. Pont. p. 72. Equidem malim de eo numine solari cogitare, quod variis sub nominibus cultum per Asiae mediae regiones invenitur, idque etiam confirmari puto inscriptione illa Graeca, quae *Θεᾷ Σελήνῃ Οἰτοσκύρᾳ καὶ Ἀπόλλωνι Οἰτοσκύρῳ Μίθρᾳ* dedicata est; vid. Corp. Inscr. Graecc. nr. 6013. Vol. III. p. 824; unde forma *Οἰτόσκυρος* recta esse videtur Franzio respicienti ad voces *Σκῦρος* et *Θεμίσκυρα*. Nec vero etiam desunt, quae Herodoteam formam *Οἰτόσυρος* ab omnibus codd. allatam commendent similia, quae profert Zeuss. l. l. pag. 289: quibus adde vocem *Οἰτόλινος* apud Pausan. IX, 29, 8, a Siebelisio iam comparatam cum Herodotea voce, in qua Zeuss l. l. alteram quasi speciem dei solaris Persarum („eine Nebengestalt des persischen Sonnengottes") agnosci vult vel potius appellationem utrique numini (Apollini et Dianae) communem.

Ἀρτίμπασα] Ita plures libri itemque Hesychius. Alii *Ἀρίππασα*, alii cum Origen. l. l. *Ἀργίμπασα*. Sed his lectionibus nihil tribuendum esse recte censuit Boeckh. Corp. Inscr. Graecc. Vol. II. p. 111 seq., praesertim cum duae exstent inscriptiones, quarum altera dedicata est *Θεᾷ Ἀρτίμπασα*, altera *Διῒ πατρίῳ καὶ Ἀρτίμπασα* (nr. 6014, a. et b. operis laudati). De ipsa voce haec Boeckhius: „anne *ἀρτὶν coelum*, *πασα* fortasse *dea*"? Zeuss. l. l. Persica affert *art* et *pasa*, quae in haud paucis nominibus Persarum occurrunt. De ipsa dea, quae sic appellatur, iam supra monuimus: quam *Dianam* interpretatur M. E. Meyen: De Diana Taurica p. 6, ad ipsam vocem *Ἄρτεμις* respiciens; alii *Tellurem* significari opinati sunt adeoque Germanorum *Hertham*: conf. Brandstaeter Scythic. p. 50. — *Neptuni* nomen *Θαμιμασάδας* exhibui, optimorum codd. auctoritate probatum; Sancrofti liber cum aliis quibusdam *Θαγιμασά*, Origenes l. l. *Θαγιμασάδα*. Quod equidem cum recentioribus editt. omnibus dedi, retineri quoque vult Boeckh. l. l. Vol. II. pag. 112, qui Plinium affert in Hist. Nat. VI, 7 (§. 20) scribentem, Scythas vocare „Maeotim *Temarundam*, quo significant *matrem maris*." In qua voce prior pars *Teme*, aeque ut in Herodotea voce *Θαμι*, Boeckhio significare videtur mare: ad alteram partem *μασαδας* idem vir doctus recte affert Herodoteum nomen *Ὀκτομασάδας* IV, 80, quod eandem partem retinet, quam qui ad Zendicam radicem *mazdâo* (deus) retulerunt, ad verum utique accessisse videntur: adeo ut *Θαμιμασάδας maris deum* declaret. Conf. Hitzig: Urgeschichte der Philist. pag. 231 et Zeuss. l. l. pag. 287, qui huc etiam refert nomen gentis Persarum *Θαμαναῖοι* apud Herodot. III, 93. — In proxime seqq. pro *Ἄρηϊ* revocavi cum recentt. edd. *Ἄρεϊ*, ut IV, 62, ubi etiam *Ἄρηος*, quod olim legebatur, mutavi in *Ἄρεος*; conf. Bredov. p. 258.

Cap. LX.

περὶ πάντα τὰ ἱρὰ] i. e. *in omnibus sacrificiis* s. *sacris*, *in omni sacrificiorum genere*, sive huic sive illi deo fiant. Moneo id ob Larcherum, cui *ἱρὰ* sunt *loca sacris faciundis destinata*. Sequens *ἐρδομένη* ex h. l. Wesseling. ad IX, 19, ubi similiter *ἱρὰ ποιεῖν*, coll. VI, 57. Supra I, 130 Noster *θυσίας ἔρδειν*, quae in mentem revocavit Homerica Ili. I, 315. II, 306. XI, 707. Odyss. VII, 202. Quod sequitur: *τὸ μὲν ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας*, indicat victimam, quae pedes anteriores habet constrictos; pari fere modo IV, 69 *ἐμπεδεῖν*, *compedibus vincire*.

ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἕστηκε. ὁ δὲ θύων, ὄπισθε τοῦ κτήνεος ἑστεὼς, σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν, πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρηΐου ἐπικαλέει τὸν θεὸν, τῷ ἂν θύῃ· καὶ ἔπειτα βρόχῳ περὶ ὦν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει καὶ ἀποπνίγει, οὔτε πῦρ ἀνακαύσας οὔτε καταρξάμενος οὔτ' ἐπισπείσας· ἀποπνί-
61 ξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἕψησιν. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης ὧδέ σφι ἐς τὴν ἕψησιν τῶν

σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου] *attracto capite loramenti* interpretatur L. Bos. Observv. critt. cap. 2, probante Valckenario, qui *τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου* Herodoto esse observat *τὸ ἄκρον τοῦ δεσμοῦ*, *funis extremitatem*. Intelligitur enim funiculus, quo victimae pedes constricti sunt; huius extremam partem sive initium (*τὴν ἀρχὴν*) sacerdos manibus tenet atque attrahit, adeo ut victima stans procidat in terram. Hinc in Lex. Seguier. p. 113, 30 *στρόφον τὸν δεσμόν· Ἡρόδοτος*; et Glossa Herodotea, quam ex uberiori quodam scholio imperite excerptam dicit Schweigh. *στρόφος· τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν στρόφιον, ὅ ἐστιν ἐρεοῦν.* Plura si quis quaerat de voce *στρόφος*, is adeat Thesaur. Ling. Graec. T. VII. p. 890—892 ed. Dindorf. De verbo *καταβάλλειν* de victimis adhibito, quas mactaturi deiiciunt, nonnulla attulit Strange in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Supplem. III. pag. 566. — In seqq. *σκυταλὶς* dicitur *vectis:* vid. Thes. Ling. Graec. VII. pag. 468 ed. Dindorf.

περὶ ὦν ἔβαλε] Cf. nott. ad I, 194. Ad verbi *κατάρχεσθαι* usum cf. nott. ad II, 45. IV, 103. Wesselingius h. l. citat Kuster. ad Aristoph. Aves 960 et Valcken. ad Eurip. Phoeniss. 576. Pertinet enim hoc verbum ad sacrorum initia indeque ad ipsam victimae mactandae consecrationem, quae fit molâ salsâ, qua victima adspergitur, et pilis e fronte evulsis s. abscissis atque in ignem in ara accensum coniectis, ut recte monuit Kuster. l. l., cui add. Nitzsch. ad Homeri Odyss. III, 439 seqq. p. 220, C. Fr. Hermann: Gottesdienstliche Alterthüm. §. 28. not. 12. Itaque de lustrali aqua sive vino, quo victima conspergatur, sermo esse nequit, licet tale quid cogitasse videatur Schweighaeuser. in Lexic. Herodot. II. p. 25. Indicatur enim talis lustratio s. libatio verbo *ἐπισπείσας*, quod Noster simili modo adhibuit IV, 62 et II, 39: quo loco Aegyptiorum sacra describuntur, ita fieri solita, ut primum ignem in ara accendant, deinde adductâ victimâ et consecratâ vini libationem faciant (*οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηΐου ἐπισπείσαντες*): quemadmodum hoc quoque loco id fit, ubi primum ignis in ara accenditur, tum victima consecratur et libatio fit; quibus omnibus peractis mactatio ipsa locum habet. Ad verbum *ἀποδείρειν* conf. II, 39. IV, 64. V, 25.

Cap. LXI.

αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης] De voce *αἰνῶς* diximus ad IV, 52. — Ad argumentum cf. Mel. II, 1 sub fin., „Alicubi usque eo steriles ad caetera, ut, qui habitant, lignorum egentes, ignes ossibus alant.“ Idem asserit Aelian. N. A. XII, 34, Herodotum ut videtur ante oculos habens: *Σκύθαι ξύλων ἀπορίᾳ, ἅτινα ἂν καταθύσωσι, τοῖς αὐτῶν ὀστέοις ἕψουσι.* Alios locos, Ovidii praesertim, de Scythia arborum inope excitavit Ukert: Geograph. der Griech. u. Roem. III, 2. pag. 248. Inde quae Euripides Iphigeniam facit dicentem (Iphigen. Taur. 218 seqq. coll. 134): *νῦν δ' ἀξείνου πόντου ξεῖνα δυσχόρτους οἴκους ναίω*, ad hunc Herodoti locum retulit Musgrave. — Sed Herodotum haec dicentem tan-

κρεῶν ἐξεύρηται. ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὰ ἱρήϊα, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν κρεῶν· ἔπειτα ἐσβάλλουσι, ἢν μὲν τύχωσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίους, μάλιστα Λεσβίοισι κρητῆρσι προσικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῷ μέζονας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες ἕψουσι, ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρηΐων. ἢν δὲ μή σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν ἱρηΐων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα

tum loca ipsi cognita respicere ait Mannert. IV. pag. 71, cum de silvis illis Valachiae, Poloniae atque etiam Russiae (quae terrae ad veterem Scythiam pertinuisse putantur) nihil ille cognitum habuerit. At meridionalibus in Russiae tractibus, maxime illis quidem planis, ac praecipue in regionibus Ponto vicinis (quas Graecis coloniis occupatas Noster omnino novit et h. l. respexit) Crimaeaque quanta nunc sit lignorum inopia quis nescit? Ad quae respiciens Noster verissime haec retulisse putandus erit.

ἐς λέβητας ἐπιχωρίους] Praepositionem *ἐς* his vocibus vulgo praemissam e Florentino libro Gaisf. abiecit, ita ut hae voces antecedentibus *ἢν μὲν τύχωσι ἔχοντες* adnectendae sint; equidem cum Matth. et recentt. edd. retinui *ἐς*, vel propter verba sequentia *ἐς τούτους*. Mox scripsi *προσικέλους*, ubi vulgo *προσεικέλους*; conf. nott. ad III, 81. De *Lesbiis* crateribus sive poculis mihi plura non constant, nec quidquam hac de re allatum reperi in Plehn. Lesbiacc. libro, qui Berolini 1826 prodiit. Vini feracem fuisse insulam vinumque etiam in alias regiones deportatum esse novimus, quin ipsos incolas comissationibus deditos. Vid. ibid. p. 97. 122. Inde pocula, vasa, alia id genus in Lesbo et elaborata et inde exportata fuisse nil mirum. Ac memoratur apud Athenaeum XI. p. 486 A. B *Λέσβιον, ποτηρίου εἶδος*, quod certe indicat peculiare quoddam poculorum genus in hac insula sive inventum sive praecipue usitatum. Conf. Krause Angeiolog. pag. 136. 148. His igitur Lesbiorum crateribus formâ quidem similia fuisse Noster enuntiat ahena s. lebetes, in quibus Scythae carnem victimarum coquunt: id quod plane congruit cum Germanorum antiquorum more, qui in re sacra etiam huiusmodi lebetibus utuntur, in quibus carnem, plane ut Scythae, coquunt (*ἕψουσι*, nos: *kochen, sieden)*, neque vero, ut aliae gentes, assant (nos: *braten)*. Monuit J. Grimm: Deutsche Mytholog. p. 49 ed. sec. Quare Klemmio accedere non possum (Culturgeschichte VIII. p. 11) cogitanti h. l. de eo more gentium rudium, quo carnem ad epulas sic parant, ut vel exsiccent supposito igne ac fere torreant vel subassent: qualia apud Americae et Australiae gentes reperiuntur. Caeterum ipsi Athenienses teste Philochoro (apud Athen. XIV, 72) Horis sacrificantes *οὐκ ὀπτῶσι, ἀλλὰ ἕψουσι τὰ κρέα*. — Ad verba *χωρὶς ἢ ὅτι* conf. Herodot. I, 94. IV, 82. Verba *ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα* valent: *ossa sub lebetibus posita accendentes*, adeo ut ligni, quo carent, loco adhibeant ossa animalium, quae mactantur. Adhuc in Mongolorum sacris ossa igne comburi observat Neumann: Die Hellenen im Skythenl. I. p. 260 seqq.

οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας κ. τ. λ.] De particula *δὲ* conf. nott. ad II, 39. Ad argumentum loci haec scribit Wesselingius: „Sunt in Aelian. N. A. XII, 34 hinc derivata. In pellibus coquendi morem Arabes Beduinos probasse Reiskius significavit; Scotos olim etiam Barnesius ad Euripid. Cyclop. 359 et hunc usque in diem Tartarorum plures Witsen in: Tartariae Descript. pag. 659.“ Quibus Larcherus addit Ezechielis locum XXIV, 5. Apud Mongolos quosdam bestiarum carnem in ipsa earundem pelle coqui observat Gmelin: Reise d. Sibir. III. p. 74 seq. — In seqq. *χωρεῖν* valet *capere, continere*, ut I, 51. 70. 192.

πάντα καὶ παραμίξαντες ὕδωρ ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα. τὰ δὲ αἴθεται κάλλιστα· αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐψιλωμένα τῶν ὀστέων. καὶ οὕτω βοῦς τε ἑωυτὸν ἐξέψει, καὶ τὰ ἄλλα ἱρήϊα ἑωυτὸ ἕκαστον. Ἐπεὰν δὲ ἑψηθῇ τὰ κρέα, ὁ θύσας, τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχνων ἀπαρξάμενος, ῥίπτει ἐς τὸ ἔμπροσθε. θύουσι δὲ καὶ τὰ ἄλλα πρόβατα καὶ ἵππους μάλιστα. 309

62 *Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι καὶ ταῦτα τῶν κτηνέων, τῷ δὲ δὴ Ἄρεϊ ὧδε. Κατὰ νομοὺς ἑκάστοισι τῶν ἀρχηΐων ἐσίδρυταί σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε. φρυγάνων φάκελοι συννενέαται ὅσον τ' ἐπὶ σταδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖ-*

τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχνων ἀπαρξάμενος] „*carnium et viscerum prosicias deo oblatas ante se* (nescio an *in ignem*) *proiicit.* Conf. III, 24. Aliud est *κατάρχεσθαι* IV, 60, quod fit, priusquam mactatur victima; aliud nunc *ἀπάρχεσθαι*, mactatâ et coctâ victimâ." *Schweigh.* Tu vid. etiam IV, 188. De *igne*, in quem carnium prosiciae sint coniectae, valde dubito; ipsius loci hunc esse sensum credo: *is, qui sacrum fecit, carnium et viscerum prosicias deo oblatas* et *inde quasi consecratas ante se proiicit;* quod opinor ad eum morem spectat, quo victimae partes deo consecratas aliasque res diis oblatas in aërem coniiciebant, vid. nott. ad IV, 62 ibique laudatum Neumann (pag. 260 seq.), qui cum hac Herodoti narratione confert, quae similia de Mongolorum sacris retulit Gmelin: Reise durch Sibirien III. p. 22—25.

θύουσι δὲ καὶ τὰ ἄλλα πρόβατα] Respicit Eustath. ad Homer. Od. p. 1619, 6 s. 384, 14, ubi pro *καὶ ἵππους* invenitur *ἵππους δὲ*, quod probat vir doctus in Ephemerr. Ienenss. 1817. nr. 162. pag. 356. De voce *πρόβατα* vid. nott. ad I, 133. Pertinet huc Bekker. Anecdd. Gr. pag. 112, 1 *Πρόβατα· πάντα τὰ τετράποδα· Ἡρόδοτος τετάρτῳ.*

Cap. LXII.

Κατὰ νομοὺς] i. e. *in singulis praefecturis* s. *nomis*, interprete Valckenario. Ac nemo nescit, Aegyptum *κατὰ νομοὺς* esse divisam, quibus singulis *νομάρχαι* (II, 177), qui iidem apud Scythas commemorantur IV, 66. Apud quos in unaquaque praefectura sive pago fuisse existimes et *ἀρχεῖον et sarmentorum struem Marti consecratam.* Atque *ἀρχεῖον*, quod alias curiam, in qua senatores s. magistratus conveniant, significare constat (vid. Polyb. IV, 35, 9. VII, 6, 2. Kluge ad Aristotel. De polit. Carthagg. pag. 164 seq. et quae plura in Thes. Steph. ed. Angl. Vol. II. p. 2288 congesta sunt), hîc de loco quodam intelligo aperto, sub divo, ubi Scythae, qui nullis uterentur aedibus, ad res publicas tractandas ac deliberandas conveniebant. Hinc recte Langius reddit: *Rathplatz;* Schoell. interpretatus est: *Gemeindeplatz*, quod adeo praetulerim. De forma Herodotea *ἀρχήϊον* pro *ἀρχεῖον* (ut *πρυτανήϊον*, *μαντήϊον*, alia id genus) conf. Bredov. p. 182. Dativus *ἑκάστοισι* pendet a verbo *ἐσίδρυται*, a quo eodem alter quoque dativus *σφι*, isque alio sensu pendet; unde haec totius loci efficitur sententia: *per singulos pagos singulis in curiis* (singulis in locis, in quibus convenire solent magistratus ipseque populus) *erectum est* (ab ipsis) *Martis sacrum* s. *templum tale.* Lhardy genitivum *τῶν ἀρχηΐων* coniungi vult cum *κατὰ νομοὺς*, quod reddit: „*nach den Provinzen oder Abtheilungen ihrer Regierung und Staatsverwaltung*", quod vel ob interiectum dativum *ἑκάστοισι* displicet neque cum ipsa vocis *ἀρχεῖον* notione convenit.

φρυγάνων φάκελοι] i. e. *virgarum* s. *sarmentorum*, *surculorum fasces.* Hinc recte Ammonius de differ. vocc.

ρος, ὕψος δὲ ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἓν ἐπιβατόν. ἔτεος δὲ ἑκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων. Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρ-

p. 141 φάκελος explicat φορτίον ξύλων. Vid. Herod. IV, 67. Euripid. Cyclop. 241. Plutarch. Vit. Fab. Max. cap. 6. Thucydid. II, 77, ubi vid. interpretes, qui etiam de ipsa vocis scriptura, quae rectius cum simplici λ instituitur. monuerunt; conf. Aelian. N. A. VI, 61. X, 10. Ad formam συννενέαται vid. nott. ad I. 34. II, 135. Affert quoque Herodotea haec Anonymus in Crameri Anecdd. Oxoniens. I. p. 301, Lyrico poëtae falso adscribens, itemque Etymol. magn. pag. 599, 33, Eustath. ad I i. VII. p. 566, 17 s. 689, 12. — Ad ὅσον τε (*ferme, circiter*) conf. III, 5. 30. II, 78. 96. 99 etc. Similiter Homerus dixit Odyss. XIII, 114: ὅσον τ' ἐπὶ ἥμισυ.

ὕψος δὲ ἔλασσον] In his verbis, quibus altitudinem istius congeriei tribus stadiis minorem fuisse vult Herodotus, haeret Wesselingius, cum certus omnino *pedum cubitorumve* modus, quo minorem illam struem indicaret scriptor, deficere videatur. „Suspicari possis, ὕψος δὲ σταδίου ἔλασσον scripsisse Herodotum: sed et hoc incredibile, ad tantam fere altitudinem evectam esse immensam illam struem, in terra potissimum, quae ligno carebat [IV, 61]." *Schweigh.* Libri scripti in vulgata lectione omnes conveniunt, quam cum edd. recentt. retinere satius duxi, quandoquidem Herodotus in universum tantum declarare mihi velle videtur, struis altitudinem non parem esse longitudini ac latitudini, sed minorem inveniri. Quod vero ad ipsam struis formam attinet, quae superficiem habet planam et quadratam, tria vero latera sic abrupta, ut uno tantum a latere ascendere possis: id utique similitudinem quandam praebet cum iis tumulis, quales pyramidali fere forma exstructos per diversas Americae partes nuper invenerunt, adeoque ipsarum pyramidum molem nos in memoriam revocare potest. Conf. Klemm. Culturgeschicht. VIII. p. 11. — In seqq. pro ἄπεδον aliquot libri ἐπίπεδον. At bene Hesych. I. p. 431 ἄπεδον· ὁμαλὸν, ἰσόπεδον, ἐπίπεδον. De loco *plano* s. de *planitie* invenitur I, 110. IX, 25. 102. Quare inter voces, ubi ἄλφα intensivum reperitur, recte retulit Doederlein. in Commentat. de ἄλφα intens. Graecc. (Erlang. 1830) pag. 13. — Verba: ἁμάξας — ἐπινέουσι φρυγάνων significant: *superne imponunt, in superficie accumulant plaustra sarmentis repleta.* Similia quaedam vid. in Thes. Ling. Graec. III. p. 1711 ed. Dindorf.

ὑπονοστέει γὰρ δὲ] Hoc intelligendum de strue, quae a tempestatibus hibernis deorsum quasi eat s. subsideat indeque magis magisque s. paulatim minor fiat. Cf. I, 191, ubi hoc verbum dicitur de fluvio, qui regreditur s. decrescit. Ad nostrum locum haud scio an magis pertineat Suidas: ὑπονοστῆσαι· ὑποκαταβῆναι.

Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου κ. τ. λ.] i. e. *in huius igitur molis superficie ensis ferreus isque vetustus* (ἀρχαῖος, ut I, 105. IV, 117) *erigitur* (s. erectus stat) a singulis (civitatibus s. pagis). Libri quidam pro ὄγκου exhibent σηκοῦ (ut *sacellum s. locus septus* intelligatur), ex interpretamento, ut recte statuit Wesseling. ὄγκος hic indicat *molem, tumulum.* Alias vocis significationes attigit Wyttenbach. ad Plutarch. Moral. I. p. 185. 579.

ἀκινάκης σιδήρεος] De *acinace,* Persico ensis genere, dixi ad III, 118 et 128. Ad argumentum loci praeter Suid. s. v. I. p. 84 et Bekker. Anecdd. p. 364, 30 (ἀκινάκης· μικρὸν δόρυ Περσικὸν) et Etymol. p. 48, 31 Herodotea tangentes cf. Mela

χαῖος ἑκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἔστι τοῦ Ἄρεος τὸ ἄγαλμα· τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκῃ θυσίας ἐπετείους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵπ-

II, 1, 135: „Mars omnium deus; ei pro simulacris enses et cinctoria dedicant hominesque pro victimis feriunt.“ Ad Herodotum quoque respicere videtur Arnobius advers. gent. VI, 11: „ridetis temporibus priscis Persas coluisse fluvios — *acinacem Scythiae nationes.*“ Unde Lucianus quoque profectus Scytharum deum appellat τὸν Ἀκινάκην in Toxar. 38 (ubi cf. Iacob. p. 120). Scyth. 4. Iov. Tragoed. 42: Σκύθαι μὲν Ἀκινάκῃ θύοντες κ. τ. λ., ubi hoc legitur Scholium, ex ipso Herodoto opinor ductum: φρυγάνων φακέλους οἱ Σκύθαι συννήσαντες καὶ ὑπ' αὐτῶν τῷ ὄγκῳ ἀκινάκην ἱδρύσαντες σιδηροῦν θυσίας ἐπετείους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, νομίζοντες αὐτὸν εἶναι τοῦ Ἄρεως τὸ ἄγαλμα. Add. Clement. Alexandr. Protrept. I. p. 40 Pott. Apud Germanorum gentes antiquas similia fere reperiri, ut recte observat Grimm: Deutsche Mytholog. p. 185 ed. sec., ostendunt ea, quae de *Quadis* scribit Ammianus Marcell. XVII, 12: „eductis mucronibus, quos pro numinibus colunt, iuravere se permansuros in fide“, ac vel magis quae similia de *Alanis* praedicat idem Ammian. Marcellin. XXXI, 2: „nec templum apud eos visitur aut delubrum —; sed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem — colunt,“ ubi consul. interprett., Lindenbrog. et Vales. T. III. p. 367 ed. Wagner. Idem de *Hunnis* testatur Iornandes De Get. 35: de quo conf. Klemm. Attila etc. p. 110 seq. 175. Ac denique apud *Wendos* in Pomerania palus, cui hastae ferrum erat infixum, pro deo colebatur; vid. Giesebrecht: Baltische Studien. VI, 1. pag. 135. Neque huc non pertinent, quae de simili lapidum lignorumque pro diis habitorum cultu apud Graecos Romanosque hic illic tradita inveniuntur, nec magis ea, quae de Carum Iove aliisque numinibus hoc modo repraesentatis et cultis memoriae produntur. Iovis enim, quem Cares colunt, in templo ἄγαλμα ξίφος παρήρτηται καὶ τιμᾶται, καλούμενος Κάριός τε καὶ Στράτιος, ut narrat Aelian. de N. A. XII, 30. Tu conf. etiam Herodot. I, 171 ibique nott. et Longperrier in: Bulletin archéologique de l'Athen. franç. 1855. nr. 12. p. 101 seq. Propius huc spectat, quod, monente Niebuhr. Verm. Schrift. I. p. 362, idem Martis sub sacri ensis symbolo repraesentati cultus reperitur non solum apud Hunnos (ut supra vidimus) sub duce Attila, verum etiam sub Dschingischane apud Tartaros Mongolosve. Chalybum, qui et ipsis Scythis accensendi sint, quique ferri tractandi arte praecellentes ferrea quoque ensis symbola constituerint divina, meminit Ritter: Erdkunde II. p. 789, *acinace*, Persica scil. voce, designari monens ensem sive cultrum curvatum pugionis sicaeve ad instar, gentibus Scythicis proprium, quo adhuc populi illis in Asiae tractibus habitantes, ut v. c. Afgani, armati conspiciantur. Tu conf. etiam nott. ad I, 215 et Hoeck. Creta I. pag. 294.

τῷ ἀκινάκῃ] E libro Florentino, Sancroft. duobusque aliis dedi ἀκινάκῃ pro vulg. ἀκινάκεϊ; cf. III, 128 ibique nott. VIII, 120. Quod vero idem Bredovius, qui ἀκινάκῃ revocari iussit p. 224, mox libris omnibus invitis pro ἀκινάκεος scribi vult ἀκινάκεω, id ut reciperem, impetrare a me haud potui. Qui enim dixit ἀκινάκεα in accusativo III, 118 coll. IV, 70 et IX, 107, eum ἀκινάκεος quoque dicere potuisse cur negemus? Ad verba seqq. προβάτων καὶ ἵππων conf. IV, 61. — „Id observo, verba καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' *acinaces*, quos *singulos* in regionibus depositos plus venerabantur, quam caeteros suae nationis deos, monstrare. Quae, uti vera sunt, prohibent omnem verborum novationem.“ *Wesseling.* Pro vulg. τοῖσδ' equidem cum Dindorf. et Dietsch. dedi τοισίδ', iubente Bredov. p. 213.

πων, καὶ δὴ καὶ τοισίδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Ὅσους δὲ ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ, ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος· καὶ ἔπειτα ἀνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. ἄνω μὲν δὴ φορέουσι τοῦτο, κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῦσι τάδε. τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιοὺς ὤμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἠέρα ἱεῖσι, καὶ ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα ἀπαλλάσσονται· χεὶρ

ᾧ καὶ τὰ πρόβατα] Relativum aspiratum cum in his stare posse neget Struve l. l. I. p. 24. 26 (Opuscc. II. pag. 287—291), voculam ᾧ vel prorsus eiici vel in τῷ converti vult. Inde eiecerunt Dindorf. et Dietsch. Equidem a libris scriptis hîc recedere non ausus sum. — In seqq. ad ἐπισπείσωσι cf. IV, 59 et de usu praepositionis in verbis κατὰ τῶν κεφαλέων II, 39 ibique nott. Cum verbis: ἀποσφάζουσι — ἐς ἄγγος comparanda erunt, quae supra leguntur III, 11: ἔσφαζον — ἐς τὸν κρητῆρα, ubi vid. nott. Quo eodem haud scio an pertineat structura verborum: καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. Ad argumentum loci quod attinet, humanas scil. victimas Scythasque ab hoc crudeli more male infames *Cr.* laudat Wyttenbach. ad Plut. Morall. I, 2. p. 1036, qui de humanis Gallorum victimis quoque admonuit. Addi his poterunt crudelia Mexicanorum sacra, apud quos captivis in altiorem locum, religione consecratum pari modo deducti a sacerdotibus mactabantur; vid. Mueller: Geschicht. d. American. Urreligionen pag. 637. Magis ad Herodotum id pertinebit, quod narrat Pallas (Nachricht. über mongolische Völker II. p. 326), Mongolorum morem esse in bello, ut hostem occisum in Martis honorem in summo collis fastigio hastae infigerent, corde ipso antea exciso et sanguine potato.

τοὺς δεξιοὺς ὤμους πάντας ἀποτάμνοντες] *brachium dextrum* intellige a cubito usque ad manus porrectum, ut fere supra II, 121. §. 5. Conf. Elmsley ad Euripid. Bacch. 1127 et Kruse: Urgeschichte d. Esth. Volksstammes pag. 277, qui ὤμους etiam de *brachio* accepit simulque respici vult ad Esthonum superstitionem, qua recto brachio s. pede bona, sinistro mala portendi putaverint. Propius haud scio an huc spectet, quod attulit Neumann (Die Hellenen im Skythenlande I. pag. 251 et 259. 261), apud Schamanos hodieque moris esse, dona diis oblata in aërem proiicere eoque daemones quasi satiare; conf. etiam supra IV, 61 fin.

καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα] i. e. *ubi caetera quoque solemnia confecerunt.* Ita dudum interpretatus erat H. Stephanus in Thes. Append. pag. 484, ἀπέρξαντες h. l. deducens ab ἀπέργω, ἔργω, *facio, conficio, perago,* cum deducendum esset a verbo ἀπέρδω. Quod Pauwio placuerat ἀπάρξαντες (ut sensus sit: *dein alias victimas mutilantes abeunt*), ei refragatur sermonis usus, qui medium flagitat verbum, recte monente Wesselingio, qui, si quid omnino mendosum, mallet ἀπαράξαντες, i. e. ἀποκόψαντες, *amputantes* et *mutilantes.* Mihi nil mutandum videtur Stephani interpretationem nunc unice probanti; quod idem, alios ut taceam, placuisse video Schweighaeusero, qui hunc in modum haec verba reddidit: „*postquam caedendarum reliquarum victimarum finem fecerunt*," ut ἱρήϊα ἀπέρδειν idem fere valeat atque θυσίας ἔρδειν (*sacra facere, victimas caedere,* vid. nott. ad IV, 60, ac praepositio ἀπὸ perfectionem in-

63 δὲ, τῇ ἂν πέσῃ, κέεται, καὶ χωρὶς ὁ νεκρός. Θυσίαι μέν νυν 310
αὗταί σφι κατεστέασι. ὗσὶ δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν τὸ παράπαν ἐν τῇ χώρῃ θέλουσι.

64 Τὰ δ' ἐς πόλεμον ἔχοντα ὧδέ σφι διακέεται. Ἐπεὰν τὸν πρῶτον ἄνδρα καταβάλῃ ἀνὴρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τούτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλέϊ· ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς ληΐης μεταλαμβάνει, τὴν ἂν λάβωσι, μὴ ἐνείκας δὲ οὔ. ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιῷδε· περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἐκσείει, μετὰ δὲ σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῇσι

dicet verbique simplicis vim adaugeat.

CAP. LXIII.

οὐδὲν νομίζουσι] Conf. I, 131. IV, 59. 117. *Cr.* cf. Gottleb. ad Thucyd. II, 38. — *κατεστέασι* cum Dindorf. et Dietsch. intactum reliqui, ut III, 62, ubi vid. nott. Bredov. scribi vult *κατεστᾶσι*.

CAP. LXIV.

ὧδέ σφι διακέεται] Cod. Mediceus, Florentinus duoque alii praebent *διακέαται*, quod reiiciendum esse recte monet Bredov. p. 334. Sic etiam supra IV, 45 recte *κέεται*.

ἐμπίνει] Indicatur hoc verbo, ut arbitratur Italus interpres, Scytham in vas infudisse inimici sanguinem ac dein bibisse. Mihi *deglutiendi* vis potius in hoc verbo inesse videtur, quo eum declarari putem, qui cum animi quadam vi et cupiditate potum sumit. Sic apud Lucian. De merced. conductt. §. 18 aliisque locis allatis in Thes. Ling. Graec. III. pag. 879 ed. Dindorf.

τουτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλέϊ] Vulgo *τουτέων* et *βασιλῆϊ*. Tu cf. Struve l. l. II. p. 12. (Opuscc. II. pag. 338.) Ad argumentum Wesselius affert auctorem inter fragmm. Pythagorr. pag. 713: *τοὶ δὲ Σκύθαι καλὸν νομίζοντι, ὃς ἄνδρα κανὼν, ἐκδείρας τὰν κεφαλὰν, τὸ μὲν κόμιον πρὸ τοῦ ἵππου φορεῖ*, ubi, eodem monente Wesselingio, *κόμιον* pars est pellis capiti detractae, crinibus vestita, quae Herodoto *χειρόμακτρον*, *mantile*, ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττιοντο, ut explicat Athenaeus, Sophoclis verba afferens ex Oenomao (*Σκυθιστὶ χειρόμακτρον ἐκκεκαρμένος*) IX, 18 (79) p. 410 C. (coll. XII. p. 524 E. ibique Casaubon. et Schweigh. T. VI. p. 393 seqq.). Hesych. s. v. *Σκυθιστὶ χειρόμακτρον*. T. II. p. 1222, ubi haec leguntur: *Σκυθιστὶ χειρόμακτρον· οἱ Σκύθαι τῶν λαμβανομένων πολλοῖς, ὧν τὰς κεφαλὰς ἐκδέροντες ἦσαν, ἀντὶ χειρομάκτρων ἐχρῶντο.* Afferunt quoque Plinium de Scythis, qui corporibus humanis vescuntur, scribentem Hist. Nat. VII, 2 init. ipsumque verbum *ἀποσκυθίσαι* (*pellem capitis cum crinibus detrahere*), quod non a more Scytharum in luctu caput tondendi, sed ab hoc ipso Scytharum more, quo hostium bello interemptorum capita pellibus nudarent iisque pro mantilibus uterentur, merito repetunt. De quo plura Lennep. ad Phalarid. Epist. 13. pag. 73 seqq., Neumann l. l. pag. 305.

ἐκσείει] *extulit*, ut Valla vertit, vel potius *excutit*. Comma ante hanc vocem vulgo positum delevi cum Schweigh. et Gaisf., ita ut iungantur *τῆς κεφαλῆς ἐκσείει* et ad *λαβόμενος* mente subaudiatur *τοῦ δέρματος* aut potius *τῆς κεφαλῆς* aeque pendeat a *λαβόμενος* atque *ἐκσείει*, ad quod mente addas *τὸ δέρμα*. Negris quoque explicat: *σείων ἐκβάλλει ἀπὸ τὴν κεφαλήν*. *ἐκσείει* cum recentt. edd. exhibui e Florentino et Sancroft. libro pro vulg. *ἐξίει*, quam tuetur Lennep. l. l. et ad quam subintelligi vult *τὴν κεφαλὴν ἐκ*

χερσὶ, ὀργάσας δὲ αὐτὸ ἅτε χειρόμακτρον ἔκτηται· ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου, τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει καὶ ἀγάλλεται. ὃς γὰρ ἂν πλεῖστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαίνας ἐπείνυσθαι ποιεῦσι, συρράπτοντες κατάπερ βαίτας. πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας, νεκρῶν ἐόντων, ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνυξι καλύπτρας τῶν φαρετρέων ποιεῦνται. δέρμα δὲ ἀνθρώπου καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα, σχεδὸν

τοῦ δέρματος. Schweighaeuserum recte secutus est Italus interpres; „*incidendo presso le orecchie circolarmente la cute e prendendolo, la scuote dalla testa.*" Nec aliter fere Miot: „*il ecorche ces têtes en taillant la peau en cercle autour des oreilles et la détache ainsi de la partie osseuse.*" — Ad σαρκίσας citant Pollucem II, 133: Ἡρόδοτος δὲ, Σαρκίσαι, τὸ τοῦ δέρματος τὴν σάρκα ἀφελεῖν. *Cr.* confert Posidonii Rhod. fragmm. pag. 135 seq. ibique Bake. δέψει retinui cum recentt. edd., falsum esse ratus cum Bredov. p. 369 id, quod e Florentino dedit Schweighaeuser. δεψεῖ. Cum eodem Bredovio pag. 75 reieci σαρκήσας, quod pro σαρκίσας inferre voluit Valckenarius.

ὀργάσας] Sancrofti liber cum alio ὀργήσας, quod inde etiam in editis invenitur, Florentinus liber cum aliis quibusdam ὀργίσας, idque etiam Glossa Herodotea exhibet explicans μαλάξας. Ex Porti emendatione fluxit ὀργάσας, quod Schweighaeusero (in Lex. Herod. s. v.) placeret, nisi verendum, ne pro ὀργάζειν Iones dixerint ὀργίζειν. At Ruhnkenio ad Timaei Lex. Plat. p. 180 ὀργίσας natum videtur ex ὀργήσας a verbo ὀργάω, quo frequentior sane altera forma invenitur ὀργάζειν. Cum Timaeus exhibeat ὀργάσας· μαλάξας idemque etiam a Suida, Hesychio, aliis afferatur, quos laudavit plurimos Bredov. p. 75 seq., equidem cum hoc viro docto id ipsum Herodoto restituendum duxi, quod idem fecit Dietsch.; Dindorf. retinuit vulgatam ὀργήσας. Significat autem hoc verbum *materiam s. massam quamlibet subigere, macerare, mollire.* Plura Ruhnken l. l. Tu etiam cf. IV, 109.

ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου — ἐκ τούτου ἐξάπτει] Conferri cum his possunt, quae supra in Persarum rebus referuntur similia III, 118 fin. Apud Americanos homines incultos quae occurrunt similia, attulit Klemm Culturgesch. II. pag. 143 seqq. VIII. pag. 12.

καὶ ἀγάλλεται] i. e. *eoque gloriatur.* Cf. Herod. IX, 109 et quae ad Thucydid. VI, 41 attulit Duker. Mox scripsi αὐτῶν pro αὐτέων. — Ad ἐπείνυσθαι, cuius loco Sancrofti liber cum aliis quibusdam ἐπιννυσθαι, alii ἐπιέννυσθαι, conf. Bredov. p. 148, quocum vulgatam retinendam duxi. In seqq. vulg. χέρας mutavi in χεῖρας, quod h. l. et cap. 69 praebet Sancrofti liber. Tu vid. Bredov. pag. 159. Inde quoque cap. 71 pro χερὸς edidi χειρός.

κατάπερ βαίτας] Pastorum intelligit laenulas, crassiores ac viliores, e pellibus confectas. Cf. Theocrit. III, 25 ibique Scholia, Pollux Onomast. X, 175. VII, 70 et quae plura inveniuntur in Thes. ling. Graec. II. pag. 48 ed. Dindorf. — In seqq. καλύπτρας Noster dixit *tegmina s. opercula* pharetrarum; ipsa vox apud Homerum obvia de capitis muliebris tegmine, quo vultus ipsumque caput velatur: conf. Odyss. V, 232 ibique Nitzsch. Aeschyli Pers. 537.

ἦν ἄρα] Schweigh. e coniectura reposuit ᾖν ἄρα, scil. ἡ λευκοῦ ἀνθρώπου, quod sane durius videtur. Nec magis conveniet Stegeri emendatio (Praef. pag. XV) pro ἦν ἄρα scribentis εἴη ἄν. Quapropter omnium vetustorum librorum lectionem,

δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότητι. πολλοὶ δὲ καὶ ὅλους ἄνδρας ἐκδείραντες καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων, ἐπ' ἵππων
65 *περιφέρουσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενόμισται. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλάς, οὔ τι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῦσι τάδε. ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἔνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει· καὶ ἢν μὲν ᾖ πένης, ὁ δὲ ἔξωθεν ὠμοβοέην μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται· ἢν δὲ ᾖ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοέην περιτείνει, ἔσωθεν δὲ περιχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκηΐων, ἤν σφι διάφοροι γένωνται, καὶ ἢν*

interpunctione (ut recentt. edd. quoque fecerunt) post ἦν ἄρα posita, cum Matthiaeo equidem restitui, ad quam tuendam quoque faciunt ea, quae excitavit C. Fr. Hermann. ad Lucian. De histor. conscr. pag. 16. 17. 362. Conf. Plut. Fab. Max. 17. Camill. 8. Sed propius huc faciunt praeter ipsius Herodoti locos, qui exstant IV, 45. III, 64, Aeliani eodem fere modo in huiusmodi sententiis generalibus loquentis atque ἦν ἄρα ponentis (ubi exspectabas ἐστί) loci plurimi, quos attulit Iacobs ad Aelian. N. A. VI, 63. pag. 242 et VII, 4. p. 245: unde satis intelligitur, in Herodoteo loco nihil mutandum esse, quem sic interpretor: „*humana pellis et spissa est et candida, adeo ut omnibus inde pellibus propemodum praestet candore.*" Ad argumentum loci faciunt, quae de Gelonis refert Mela II, 1. §. 130, ad IV, 109 afferenda. Apud Mongolos talem excoriationem reperiri testatur Neumann (Die Hellenen in Skythenl. I. pag. 304), insigni quodam exemplo allato. Quod vero Hansen (Osteuropa etc. p. 69) scribit, hanc pellem humanam in ligno expansam videri in supellectili Scytharum fuisse et exhibuisse liquoris utrem (Brantweinschlauch), quem secum semper duxerint, id mihi valde alienum videtur ab iis, quae tradit Herodotus. Nec magis humanae pellis albitudinem, quam narrat Herodotus, retulerim ad praeparationem pellium apud nomades gentes vel ad pelles ovinas initio albas, ut idem fecit vir doctus pag. 70. Animi causa profero, quod excogitavit Kolster (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. XIII. p. 55), qui pelles hasce humanas expansas pro vexillis haberi vult, quae eo modo, quo apud Turcas hodieque caudae equinae, honoris causa ante Scytharum proceres sint gestata. — Ad διατείναντες ex antecedentibus suppl. τὸ δέρμα τῶν ἀνδρῶν. ἐπ' ἵππων redde: *equis insidentes*, ut III, 86. IX, 44.

Cap. LXV.

Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς — ποιεῦσι τάδε] i. e. *ipsis capitibus — haec faciunt.* Nec alia duplicis accusativi ratio IV, 166 coll. VII, 156. — Ad verba seqq. ἀποπρίσας ἕκαστος κ. τ. λ. haec adscripsit Wesseling.: „Serrâ postquam absciderant quod infra supercilia, expurgabant capitis calvam: ἐκκαθαίρει non spectat proxima, sed κεφαλὰς aut κεφαλήν. Barbaram consuetudinem (ad Hunnos, Longobardos, Avares, Bulgaros tramissam) habet Strabo lib. VII. p. 460 s. 300, atque alii, de quibus cap. 26" [ubi conf. nott.] — De usu particularum μὲν et δὲ in proxime seqq. conf. Werfer. Actt. phill. Monacc. I. pag. 96 et Herod. IV, 68. 165. V, 73. Vid. etiam II, 39 ibique nott. Ad vocem ὠμοβοέην conf. III, 9 ibique nott.

ἤν σφι διάφοροι γένωνται] Ad vim vocis διάφοροι conf. V, 83 ibique nott. et II, 30. Ipsius loci sententia haec est: *Idem quoque faciunt, si qui e familiarum numero ipsis inimici exstiterunt* s. *si quando discordia ipsos inter et familiares quaedam orta est.* Ubi ἐκ τῶν οἰκηΐων ex breviloquen-

ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλέϊ. ξείνων δέ οἱ ἐλθόντων, τῶν ἂν λόγον ποιέηται, τὰς κεφαλὰς ταύτας παραφέρει καὶ ἐπι-
311 λέγει, ὥς οἱ ἐόντες οἰκήϊοι πόλεμον προσεθήκαντο, καί σφεων αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες. Ἅπαξ δὲ 66
τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἑωυτοῦ νομῷ

tia quadam sermonis explicandum: *τοὺς ἐκ τῶν οἰκηΐων ὄντας*.

τῶν ἂν λόγον ποιέηται] Deest subiecti qui dicitur nominativus, plane ut II, 47 et IV, 67 in fin. Add. II, 70 (ibique nott.), ubi similis observatur transitus a singulari numero ad pluralem atque nostro loco, ubi in fine sententiae additur *λέγοντες* plurali numero, ad omnes illos, qui talia peragant, spectante. Quae proxime antecedunt verba: *καὶ ἣν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλέϊ*, i. e. *atque quando regis iudicio alter alteri in potestatem est traditus*, recte Miot sic Gallice reddidit: *„qui-ont été remis en leur pouvoir par le iugement du roi“* et in adnotatione tuetur hanc interpretationem contra Larcheri errores. In eundem sensum haec expressit Italus interpres. Langius sic vernaculo sermone haec reddidit: *„und wenn er ihn überwunden hat vor dem Könige.“* Minus recte, meâ quidem sententiâ. Namque *παρὰ τῷ βασιλέϊ* non aliter fere accipiendum atque III, 160: *παρὰ Δαρείῳ κριτῇ*. Vid. I, 32 ibique nott.

προσεθήκαντο] i. e. *suscitarunt, excitarunt*. Cf. VII, 229 *μῆνιν προσθέσθαι*, quo utroque loco inter *προς* et *προ* libri scripti fluctuant. De qua confusione conf. Duker. ad Thucyd. III, 44 coll. Herod. VI, 21. *πόνον προστίθεσθαι (laborem in se suscipere)* dixit Thucydides I, 28 coll. II, 37. I, 144. — Articulum *τὴν* ante *ἀνδραγαθίην* in vulgata additum equidem cum recentt. edd. abieci. Conf. Sauppe ad Xenophont. Memorabill. IV, 6, 15.

Cap. LXVI.

ὁ νομάρχης] Cf. IV, 62. — In seqq. e Florentino duobusque aliis Parisinis dedi: *τοῖσι ἄνδρες πολέμιοι ἀραιρημένοι ἔωσι*, ubi pro *τοῖσι* vulgo *ὅσοις δὴ*, unde Schweighaeuserus reposuit *τοῖσι ἂν* (ob sequens *ἔωσι*), quem sequitur Gaisford., cum *ἂν* et *δὴ* saepius in codd. confundantur teste Porsono in Tractt. pag. 182. Gaisfordium secuti sunt Dindorf. quoque et Dietsch., qui loco prorsus gemino IV, 46 particulam *ἂν* addere ausi non sunt, quae si hoc nostro loco addenda est, altero quoque loco, cuius ratio prorsus eadem est, addi debebit. Equidem, libris omnibus invitis, neutro loco particulam hanc inserendam duxi, quandoquidem haud desunt loci, qui tali in structura voculam *ἂν* subinde omitti declarant, ut II, 85, ubi vid. nott. Atque infra hoc ipso in capite voculam *ἂν* in verbis *ὅσοι δὲ ἂν αὐτῶν* Mediceus, Florentinus duoque alii omittunt indeque ipse Matthiae in editione sua omisit. De forma *ἀραιρημένοι* cf. nott. ad. I, 191. Florentinus liber cum aliis codd. exhibet: *ἀναιρημένοι*, unde Schweighaeus. auctore (in Lex. Herod. I. pag. 15) vel rescribendum *ἀναραιρημένοι* (i. e. *occisi sunt*) vel *ἀραιρημένοι* reddendum: *capti sunt*, statuendumque *captos* ab illis pro more etiam *occisos* esse. Equidem retinui *ἀραιρημένοι*, quae sola mihi videtur esse forma genuina, indeque etiam in fine capitis ex uno libro scripto cum Schaefero et Bekkero recepi *ἀραιρηκότες*, ubi vulgo legitur *ἀναιρηκότες*, quod Schweighaeusero in *ἀναραιρηκότες* mutandum videbatur. Neque enim causa videtur iusta, cur verbo *αἱρέειν*, quod capiendi notionem vulgo habet, *occidendi* notionem tribui posse negemus: quae sane una huic loco convenire videtur. Tu vid. plura in H. Stephani Thes. L. Gr. I. p. 1035 ed. Dindorf. et conf. etiam Bredov. p. 315. Dindorf. scripsit *ἀναραιρημένοι* et *ἀνα-*

κιρνᾷ κρητῆρα οἴνου, ἀπ' οὗ πίνουσι τῶν Σκυθέων, τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀραιρημένοι ἔωσι. τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένον ᾖ τοῦτο, οὐ γεύονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἠτιμωμένοι ἀποκατέαται· ὄνειδος δέ σφί ἐστι μέγιστον τοῦτο. ὅσοι δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀραιρηκότες ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδυο κύλικας ἔχοντες πίνουσι ὁμοῦ.

67 *Μάντιες δὲ Σκυθέων εἰσὶ πολλοὶ, οἳ μαντεύονται ῥάβδοισι ἰτεΐνῃσι πολλῇσι ὧδε. ἐπεὰν φακέλους ῥάβδων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ διεξελίσσουσι αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ*

ραιρηκότες. Dietsch. *ἀναιρημένοι* et *ἀναιρηκότες*. — In seqq. ad formam *ἀποκατέαται* conf. II, 86 ibique nott. Plura Bredov. p. 329. Valet autem *ἀποκατέαται: seorsim*, a reliquis segregati, *sedent*.

ὄνειδος δέ σφί ἐστι μέγιστον τοῦτο] Pertinent huc Melae verba II, 1, 118: „Ut quisque plures interemerit, ita apud eos habetur eximius. Caeterum expertem esse caedis, inter opprobria vel maximum est. — Inter epulas quot quisque interfecerit referre, laetissima et frequentissima mentio: binisque poculis, qui plurimos retulere, perpotant. Is inter Auchetas [conf. IV, 6] honos praecipuus est. Pocula ut Essedones parentum [conf. nott. ad IV, 26], ita inimicissimorum capitibus expoliunt." Verba *σύνδυο κύλικας ἔχοντες iuncta bina pocula habentes* interpretatus erat Schweighaeuserus Valckenar. secutus plura alia h. l. afferentem: sed postea bene vidit, Herodotum nil aliud dicere voluisse, nisi *bina singulos habere pocula*. Et ita quoque accipit Matthiae Gr. Gr. §. 141. Miot h. l. sic reddidit: „*ils recoivent deux coupes pleines au lieu d'une et boivent à la fois dans l'une et l'autre.*" Italus interpres: „*costoro tenendo due congiunti calici, beono ad un tratto.*" *Cr.* add. Heindorf. ad Platon. Hipp. mai. §. 6. p. 127. De voce ipsa (*σύνδυο*) vid. Stephan. Thes. L. Gr. VII. p. 1283 Dind.

CAP. LXVII.

οἳ μαντεύονται ῥάβδοισι ἰτεΐνῃσι] i. e. *qui salignis virgis divinant.* De dativi ratione conf. nott. ad II, 2. Ad argumentum loci Wesseling. affert ligna *ἰτέϊνα* apud Theophrast. H. Pl. V, 4 (vel potius V, 3, 4 coll. V, 7, 7) et Schol. Nicandr. Theriac. 612 (613 pag. 48 ed. Keil), qui ex Herodoto hoc divinandi genus attigit aliorumque simul nationum commemorat *ῥαβδομάντειαν*, quae omnino per multas orientis occidentisque plagas reperitur. De Chaldaeis idem citat Ezechiel. XXI, 21, ubi H. Grotius, et Pocock. Specim. Hist. Arab. p. 328; quibus addi vult, quae Casaubon. ad Strabon. XV. p. 733 s. 1065, Lindenbrog. ad Ammian. Marcell. XXXI, 2 [ubi eadem fere de Alanis traduntur] et Bulenger. Divinat. III, 26 attulerunt. Tu conf. Creuzer. de hoc divinationis genere apud Scythas Magosque agentem in libro: Zur Gemmenkunde etc. p. 91. 184 seq. et Ign. I. Hanus in: Archiv f. Kunde östreich. Geschichtsquellen. XVIII, 1. pag. 34 seqq. De simili quadam Germanorum divinatione Tacitus German. 10. Nec incommode nostrorum *Wünschelruthen* meminit Ritter. Erdk. II. p. 907, de quibus plura e Germanorum libris attulit I. Grimm. Deutsch. Mytholog. p. 926 seqq.

διεξελίσσουσι] i. e. *explicant fasces dissolutos et humi positos.* Quae sequuntur: *καὶ ἐπὶ μίαν ἑκάστην ῥάβδον τιθέντες θεσπίζουσι*, vulgo vertunt: *et unamquamque virgam seorsim ponentes divinant.* Ubi quae sit praepositionis *ἐπὶ* ratio, non satis patet, quam quod significatione haud differre vult Lhardy a sequenti *κατὰ* (in verbis *καὶ αὖτις κατὰ μίαν συντιθεῖσι*), non assequor, cum *ἐπὶ*

μίαν ἑκάστην ῥάβδον τιθέντες θεσπίζουσι· ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω, καὶ αὖτις κατὰ μίαν συντιθεῖσι. αὕτη μέν σφι ἡ μαντικὴ πατρωΐη ἐστί. Οἱ δὲ Ἐνάρεες, οἱ ἀνδρόγυνοι, τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν

sequente accusativo h. l. eam habet vim, quam commode reddere possis: *auf*, ut in locis Xenophonteis Anab. II, 2, 4 (ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια). VII, 3, 23 (κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα) et Herodoteis, quos ad IV, 72 excitavimus. Itaque malim reddere: *unamquamque virgam super alteram ponentes divinant.* Schoell. vernacule reddidit: *und nun legen sie Ruthe bei* [corr. *auf*] *Ruthe und weissagen.*" Atque dum divinant, *fasciculos denuo colligunt* (συνειλέουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω) s. virgulas humi explicatas in fasciculos colligunt atque *iterum singulas* (virgas) *componunt:* αὖτις κατὰ μίαν συντιθεῖσι, ubi κατὰ distributivam habet vim multumque inde differt ab antecedente ἐπί. Nos: „*eine* (Ruthe) *nach der andern*, einzelweise." Ad structuram verborum ἅμα τε λέγοντες συνειλέουσι conf. nott. ad III, 65 et Philological Mus. I. pag. 409. Neumann (Die Hellenen im Skythenlande I. pag. 205), qui Herodotea refert, his addit ea, quae Gmelin (Reise durch Sibirien I. pag. 290) de simili ritu tradidit, quo adhuc Schamani lignorum fasciculis divinandi artem exercent.

Οἱ δὲ Ἐνάρεες οἱ ἀνδρόγυνοι] Vulgo καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι, quod etiam in Florentino legitur. Displicet illud οἱ ἀνδρόγυνοι Nabero in Mnemosyn. IV. p. 21. De ipsa re diximus ad I, 105, ubi Stark. citavimus, qui inscriptione illic laudata p. 10 androgynorum horum non meram animi, sed corporis fuisse affectionem monet, haec subiiciens: „Neque ex eo, quod populares illos eviratos ut vates colerent et quod veteres insanis omnino vaticinandi virtutem a diis datam esse existimarent, recte cogi posse, illos androgynos vere fuisse insanos et delirantes, cuiquam in mentem veniet." Moneo ob Boettigerum, qui (vid. Kunstmytholog. p. 282) de Cybeles sacerdotibus sacro furore correptis virilitatemque inde sibi auferentibus agi cogitat, unde in eiusmodi melancholiam incidant, qua muliebrem naturam se induisse opinentur. Et conf. etiam Coraëm ad Hippocrat. De aër., aq. et locc. pag. 332. Tom. II. Neque meliora prolata video ab iis, qui nuperrime de his scripserunt aut ipsius vocis Ἐνάρεες rationem reddere studuerunt. Quae enim pluribus hac de re disputavit Neumann l. l. pag. 162 seqq. 266 seq., de Mongolicae gentis conditione quaedam afferens, quae similia his esse existimat, ea talia sunt, quibus vix clarius intelligas, quid de his Scytharum androgynis sit cogitandum. Ad monachorum sive ascetarum genus quoddam, qui foemineis vestibus induti sacris perfungerentur aut nova adeo sacra propagarent, hos Ἐνάρεας referri vult Hansen: Osteuropa etc. p. 87. Ac denique Kruse (Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. p. 292) Ἐνάρεας vult intelligi hominis lue Venerea correptos, qua haud pauci adhuc inter Esthones laborant. Ipsam Scythicam vocem, quam e Graeco sermone eruere studuit Stark (vid. nott. ad I, 105), e Persica lingua facile explicari posse putat Zeuss (Die Deutsch. u. ihre Nachbarst. p. 294), afferens Persicum *ner* (Sanscritan. *nara*), i. e. *mas*, et privativum *a* vel *e:* ut adeo significentur *homines masculi*, sed *virilitate destituti.* Ad Mongolica regreditur Neumann: quem si sequamur, *libidinosos androgynos* („liederliche Zwitter") Herodotus Ἐνάρεας dixisse putandus est. — In verbis sequentibus φιλύρης ὦν φλοιῷ μαντεύονται usum particulae ὦν ad praegressa respicientis et h. l. et IV, 75 notavit Hartung Lehre d. Partik. II. pag. 19. De *tiliae cortice* vid. Theophrast. Hist. Plant. I, 5. §. 2. Ad verba σχίσῃ διαπλέκων deest subiecti nominativus, ut IV, 65.

δοῦναι· φιλύρης ὦν φλοιῷ μαντεύονται. ἐπεὰν τὴν φιλύρην τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοισι τοῖσι ἑωυτοῦ καὶ
68 διαλύων χρᾷ. Ἐπεὰν δὲ βασιλεὺς ὁ Σκυθέων κάμῃ, μεταπέμπεται τῶν μαντίων ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοκιμέοντας μάλιστα, οἳ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται· καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς βασιληΐας ἱστίας ἐπιόρκηκε ὃς καὶ ὅς, λέγοντες τῶν ἀστῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. τὰς δὲ βασιληΐας ἱστίας νόμος Σκύθῃσι τὰ μάλιστά ἐστι ὀμνύναι τότε, ἐπεὰν τὸν μέγιστον ὅρκον ἐθέλωσι ὀμνύναι. αὐτίκα δὲ διαλελαμμένος ἄγεται οὗτος, τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιορκῆσαι· ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες, ὡς ἐπιορκήσας φαίνεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιληΐας ἱστίας, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει ὁ βασιλεύς· ὁ δὲ ἀρνέεται, οὐ φάμενος ἐπιορκῆσαι, καὶ δεινολογέεται. ἀρνεομένου δὲ 312
τούτου ὁ βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας.

II, 38, ubi vid. nott. Tu mente addas: ὁ μαντευόμενος. — In fine cap. χρᾷ valet: *canit oracula*, *divinat*, ut I, 55. 62. 63. 67. 69. IV, 155. 164 etc.

Cap. LXVIII.

καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τόδε] i. e. *et dicunt hi plerumque hoc potissimum*. Invenitur ὡς τὸ ἐπίπαν VI, 46. VII, 50. 157. VIII, 60. §. 3 et ὡς ἐπίπαν II, 68, quod imitatus est Pausanias VI, 20, 8 (§. 15), adeoque simpliciter ἐπίπαν *(omnino, plerumque)* IV, 86 et τὸ ἐπίπαν VI, 46. Alia dabit Sturz in Lex. Xenoph. II. pag. 305, Schweighaeuser. in Lex. Polyb. pag. 257, Burges. Prolegg. Thucydd. pag. 323, Karsten ad Xenophanis Reliqq. p. 66.

ὡς τὰς βασιληΐας ἱστίας ἐπιόρκηκε ὃς καὶ ὅς] Ad structuram accusativi cf. IV, 172; et de locutione ὃς καὶ ὅς Kuehner Gr. Gr. §. 781, 3, c. Pro ἐπιόρκηκε Florentinus liber ἐπιώρκηκε, quod merito reiiciendum censet Bredov. pag. 317. In proxime seqq. pro λέγωσι Naber in Mnemosyn. IV. p. 21 mavult θέλωσι. — Ad argumentum loci conferimus IV, 127, ubi *Vesta Scytharum* regina, coll. IV, 59. *Regios* hic intelligi *Lares*, in intimis regiae penetralibus coli solitos observat Wessel. At Rittero auctore (Vorhalle p. 91) hoc iuramentum exhibetur per maximum illud Solis numen, quod Indicae est originis atque appellationis, *Koros*, quodque pro Vesta s. Tabiti apud regios Scythas coli opinatur. De summo Scytharum numine, cui nomen *Tabiti*, hîc agi, ex iis, quae ad IV, 49 adnotavimus, satis patet. Cum hoc Scytharum iuramento confert Bohlen id iuramentum, quod in Genes. XLII, 15 profertur.

διαλελαμμένος] i. e. *comprehensus*. Schol. Aristoph. Eccles. 1082: μέσος εἰλημμένος, ut IV. 94. Aelian. N. A. X, 10, ubi nonnulla dedit Iacobs. Conf. etiam nott. ad Herodot. I, 114. Vix alio modo Plutarchus dixit (τὸν αὐχένα) διαζώσας in Pericl. 19 init. — In seqq. δεινολογέεται, quod omisit Langius in sua interpretatione, est: *graviter fert*, *lamentatur*, *conqueritur*. Conf. I, 44. Citat vocem Pollux II, 124, δεινολογεῖται exhibens. Activam verbi formam vix invenias; de quo Poppo in Seebod. Neu. Archiv. f. Phil. 1829. pag. 234. Pro μάντιας, quod h. l. et cap. 69 (ubi ψευδομάντιας omnes codd. exhibent), Bredov. pag. 265 rescribi vult μάντις et ψευδομάντις. Sed cautius in his agendum esse magnus locorum numerus, qui hanc formam retinent, satis docere videtur. Quare cum Dindorf. et Dietsch. vulgatam reliqui.

καὶ ἢν μὲν καὶ οὗτοι, ἐσορέωντες ἐς τὴν μαντικὴν, καταδήσωσι ἐπιορκῆσαι, τοῦ δὲ ἰθέως τὴν κεφαλὴν ἀποτάμνουσι καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι τῶν μαντίων· ἢν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι, ἄλλοι πάρεισι μάντιες καὶ μάλα ἄλλοι. ἢν ὦν οἱ πλεῦνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρώτοισι τῶν μαντίων αὐτοῖσι ἀπόλλυσθαι. Ἀπολ- 69
λῦσι δῆτα αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐπεὰν ἅμαξαν φρυγάνων πλήσωσι καὶ ὑποζεύξωσι βοῦς, ἐμποδίσαντες τοὺς μάντιας καὶ χεῖρας ὀπίσω δήσαντες καὶ στομώσαντες κατεργνῦσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα, ὑποπρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπιεῖσι φοβήσαντες τοὺς

καὶ ἢν μὲν καὶ] Schweigh., quem sequitur Gaisf., post μὲν inseruit μιν, nullo allatum codice; quod nisi fiat, μὲν mutandum in μιν. Neutrum mihi placet. Particulam μὲν refero ad sequens τοῦ δὲ ἰθέως, ubi ob mutatam subiecti rationem vocula δὲ ponitur; cf, ad IV, 65 notata. Verbis καταδήσωσι ἐπιορκῆσαι respondent: ἢν δὲ ἀπολύσωσι, ubi καταδῆσαι (quod simili loco invenitur II, 174) *convictum condemnare* poni pro καταδικάσαι, cui opponatur ἀπολῦσαι, *absolvere,* monet Valcken. Ac de verbo ἀπολύειν, quod frequenter sic inveniri nemo fere nescit, nonnulla citat Larcher. — Verba καὶ μάλα ἄλλοι sic vulgo vertunt: *und immer wieder andere.* Cf. I, 134 ibique nott. In fine cap. ad δέδοκται conf. Herod. VI, 109. IX, 74 coll. VII, 16 fin. Sententia est: *decretum, constitutum est, ut primi vates ipsi mortem subeant.* Cf. etiam Plat. Legg. VII. p. 799 E. Aeschyli Suppl. 601 (548). Sophocl. Philoct. 990.

CAP. LXIX.

Ἀπολλῦσι δῆτα αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε] Vocem δῆτα, qua quae sequuntur antecedentibus ita adiiciuntur, ut ad ea amplius explicanda inserviant, Hartung (Lehre v. d. Partik. I. p. 311) et Kuehner (Gr. Gr. §. 693 fin.) reddunt: *vollends.* Malim equidem: *igitur.* Ad ipsum verbum ἀπολλῦσι deest subiectum, quod dicitur, ut supra cap. 68 ad verbum ἀποτάμνουσι, ad quod cave e seqq. retrahas οἱ πρῶτοι τῶν μαντίων, cum sententia sit indefinita: „*man* bringt sie um.“

ἐπεὰν ἅμαξαν φρυγάνων πλήσωσι] φρύγανα quid sint, diximus ad IV, 62. Post ἅμαξαν Aldina duoque libri scripti inserunt καμάρης. Occurit eadem vox I, 199 de curru tecto s. de tecto arcuato, quod plaustris superimponitur; unde etiam h. l. Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. pag. 369 praeferret ἁμάξης καμάρην, ut *plaustri tectum* intelligeretur. Equidem a meliorum codd. auctoritate stare malui. — Mox meliores libros secutus cum recentt. edd. dedi ἐμποδίσαντες *(pedibus constrictis)*, ut IV, 60. Vulgo ἐμπεδήσαντες, quod tenuerunt Wesseling. et Valcken., qui Herodoti ἐμπεδῆσαι idem valere ait atque πέδαις ἐνδῆσαι, *compedibus constringere*, ut VI, 23. χεῖρας scripsi pro vulg. χέρας, vid. nott. ad IV, 64. στομώσαντες, monente Wesselingio, idem ac φιμώσαντες, *os obturantes*, sicuti ad supplicium trahendis fieri solebat. — *Cr.* conferri vult Vales. ad Ammian. Marcellin. XXIX, 1. Tom. III. p. 284 ed. Wagn.

κατεργνῦσι] sc. τοὺς μάντιας, quos vinctos manibus in tergum religatis oreque obstructo in media sarmenta infulciunt. Moneo ob Schweigh., qui in Lex. Herod. s. v. supplet τοὺς βοῦς. Supra II, 86: ἐσεργνῦσι. Unde cum Bredov. p. 153 hoc quoque loco scripsi κατεργνῦσι pro vulg. κατειργνῦσι. Ad ipsum pluralem verbi formam, ad quam quoque pertinet ἀπολλῦσι initio capitis, vid. Bredov. p. 402. — In seqq. scripsi αὐτῶν pro αὐτέων et τούτων pro τουτέων.

βοῦς. πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες, πολ-
λοὶ δὲ περικεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτῶν ὁ ῥυμὸς κα-
τακαυθῇ. κατακαίουσι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ καὶ δι' ἄλλας
αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας καλέοντες. τοὺς δ' ἂν ἀπο-
κτείνῃ βασιλεύς, τούτων οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα
70 τὰ ἔρσενα κτείνει, τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἀδικέει. Ὅρκια δὲ ποιεῦν-
ται Σκύθαι ὧδε, πρὸς τοὺς ἂν ποιέωνται. ἐς κύλικα μεγάλην
κεραμίνην οἶνον ἐγχέαντες αἷμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὅρκια
ταμνομένων, τύψαντες ὑπέατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμι-
κρὸν τοῦ σώματος, καὶ ἔπειτα ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκι- 313
νάκεα καὶ ὀϊστοὺς καὶ σάγαριν καὶ ἀκόντιον. ἐπεὰν δὲ ταῦτα
ποιήσωσι, κατεύχονται πολλά, καὶ ἔπειτα ἀποπίνουσι αὐτοί τε
οἱ τὸ ὅρκιον ποιεύμενοι καὶ τῶν ἑπομένων οἱ πλείστου ἄξιοι.

71 Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέρροισι εἰσί, ἐς ὃ ὁ Βορυ-

Cap. LXX.

τύψαντες ὑπέατι — σώματος] Cf. Herod. I, 74, ubi quod *τὴν ὁμοχροΐην* dicit summam cutis superficiem, h. l. *σμικρὸν τοῦ σώματος*. Ac praeter Lucian. in Toxar. 37 et Athen. II. p. 45 E. huc potissimum pertinet Mela II, 1, 120: „Ne foedera quidem incruenta sunt; sauciant se qui paciscuntur, exemptumque sanguinem ubi permiscuere, degustant. Id putant mansurae fidei pignus certissimum.“ Ubi Is. Voss. nostrum attulit locum, in quo pro *ὑπέατι* emendavit *ὀπέατι*, quod Hemsterhusio probatum ad Polluc. X, 141 a Reizio, Schweighaeusero, Gaisfordio et Dindorfio est receptum. Equidem codicum lectionem *ὑπέατι*, quam etiam retinuit Dietsch, restituendam putavi cum Bredov. p. 162. Significat autem *ὑπέας*, quae est Aeolica et Herodotea forma pro vulgari *ὀπέας*, *subulam* et inter *σκυτοτόμων* instrumenta a Polluce refertur. Qui idem Pollux X, 101 affert *κεραμίνην κύλικα*, de qua cf. nott. ad III, 96. — Ad *ἀκινάκεα* conf. IV, 62 ibique nott.; ad *σάγαριν* nott. ad I, 215. Larcherus, qui Dodwelli laudat Dissertatt. Cypriann. XII. §. 18. pag. 130, simile quid accidisse scribit Henrico III in Poloniam intranti; de quo Daniel. Hist. de France X. pag. 532. Plures de hoc ritu qui egerunt, excitat Tzschuck. ad Pompon. Mel. l. l. nott. exegg. p. 56 Vol. III. P. II. Mongolos olim ad iuramentum comprobandum sanguinem e cornu bovino gustasse scribit Neumann l. l. p. 268. — De medii verbi usu in locutionibus *ὅρκια τέμνεσθαι, ποιεῖσθαι* (*foedus icere*), aliis vix monere opus. Cf. IV, 201. VII, 132, ubi cf. nott. Homer. Ili. II, 124 ibique interprett. — Ad *κατεύχονται* conf. nott. ad I, 132 coll. II, 40.

Cap. LXXI.

Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέρροισι εἰσί] *βασιλέων* cum Gaisf. et Matth. scripsi pro *βασιλήων*. De *Gerrho*, et fluvio et regione, conf. IV, 56 et 53 ibique nott. Id unum hîc addo, a Krusio (Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. p. 252) hunc locum, in quo regum sepulcra esse dicuntur, circa urbem Mohilew quaeri, ubi multi adhuc inveniantur tumuli. Caeterum hicce mos tumulos vel praegrandes attollendi super mortuorum, regum praecipue, cadavera non solum apud Scythas viguit, ut h. l. testatur Herodotus, verum etiam apud alias Europae borealis gentes obtinuit. De quo, nostro

σθένης ἐστὶ προσπλωτός. ἐνθαῦτα, ἐπεάν σφι ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι τετράγωνον. ἑτοῖμον δὲ τοῦτο ποιήσαντες ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν, κατακεκηρωμένον μὲν τὸ σῶμα, τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν, καὶ καθαρθεῖ-

loco non praetermisso, Zoëga De obeliscc. pag. 338, a *Cr.* excitatus. Hoc autem loco non alienum erit sigillatim quaedam monere de tumulis illis sepulcralibus, qui multi numero non in Siberia tantum, ubi huius modi tumulos et observavit et descripsit Gmelin: Reise durch Sibirien III. pag. 315 seqq. coll. Pallas Reise etc. III. p. 384 seqq., verum etiam in Russia meridionali inter Borysthenem et Tanain et inde ad Volgam usque in locis aridis planisque potissimum hodieque exstare dicuntur, una fere continua serie a Borysthenis ripis usque ad Ieniseam, eoque maiores atque altiores, quo propius absunt a Tanai marisque Asovici ora. Lapides super eos haud raro erectos vides, statuas figuris signisque insculptis insignes; variam in ipsis sepulcris invenis supellectilem, argenteam adeo atque auream, ossa equina humanave, alia. Tu vid. potissimum Clarke: Travels etc. I. p. 32. 38. 199 et inprimis pag. 316 seqq. 338 seq. 354. 399. 432 seq. coll. II. 2. p. 161, ubi huiusmodi tumulos descripsit multos et grandes in planitie circa Tanain et mare Asovicum; conf. etiam quae excitat Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roemer III, 2. pag. 369 not. et quae ad Taciti German. 27 et Dilthey (p. 166) et Ruperti (p. 129) attulerunt. Qui tumuli cum neque a Graecis erecti fuerint neque a Mongolis Dschingischanidarum sub imperio (ut probabile videtur Meinersio in Actt. societ. Gott. XIII. pag. 71 seqq. 74); quippe quos maximam partem (nam aliquos certe a Mongolis structos vel potius prioribus tumulis additos fuisse non est quod negemus, auctore Rennel. pag. 422 seq.) ante Mongolorum irruptiones dominatumque dudum erectos fuisse pateat, non nisi ad gentem quandam indigenam, vulgo Scytharum nomine antiquitus comprehensam referendi erunt. Vid. Ritter: Vorhalle etc. p. 246 seqq. 255 seqq. Et monet Maltebrun (Annall. d. Voyag. II. pag. 152 coll. Clarke l. l. p. 432), quae nuper ad urbem Kertsch (s. Panticapaeum) aperta fuerint sepulcra, ad formam ac descriptionem interiorem perquam similia fuisse sepulcris, qualia ab Herodoto h. l. describantur. Tu vid. nunc Dubois de Montpéreux Voyage autour du Caucase V. p. 194 seqq., qui huiusmodi tumulum regium accurate descripsit, detectum prope Panticapaeum. Ac nuperime ad vicum Alexandropol in gubernio Iekaterinoslaviensi huiusmodi tumulum, ducentos quadraginta pedes altum, effossum multam ac variam exhibuisse narrant supellectilem auream argenteamque, alias res ad ornatum pertinentes, equorum ossa, cuspides, alia, unde regis fuisse sepulcrum in Gerrhorum terra contendunt: cf. Macpherson in Athenaeo Londinensi 1856 nr. 1504. pag. 1062 seq., Allgem. Zeitung 1856 nr. 259 p. 4135, Neue Preuss. Zeitung 1856 nr. 267. Equidem de his pronuntiare nolim, quae in universum tantum ex Ephemeridibus tradita accepi. Caeterum quaecunque de Scytharum regum sepulcris apud Herodotum referuntur, ad Mongolorum instituta transfert indeque illustrare studet Neumann: Die Hellenen im Skythenlande I. p. 231 seq. 237 seq.

ἐς ὅ] Struve reponendum censet *ἐς τό.* Vid. nott. ad IV, 56.

κατακεκηρωμένον μὲν τὸ σῶμα] Ad structuram conf. Matth. Gr. Gr. §. 432, 5 et Geisler De Graecc. nominatt. quos vocant absolutis (Vratislav. 1845) pag. 25, qui accusativos recte retulit ad verbum *ἀναλαμβάνουσι*, servata lege appositionis vulgari. — De cadaveribus cerâ obductis conf. I, 140 ibique nott. *Cr.* citat Zoëgam De obeliscc. p. 268, ubi de consimilibus aliorum populorum moribus. Sponte autem ea, quae

σαν, πλέην κυπέρου κεκομμένου καὶ θυμιήματος καὶ σελίνου σπέρματος καὶ ἀννήσου, συνερραμμένην ὀπίσω, καὶ κομίζουσι ἐν ἁμάξῃ ἐς ἄλλο ἔθνος. οἳ δ' ἂν παραδέξωνται κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ποιεῦσι τά περ οἱ βασιλήϊοι Σκύθαι· τοῦ ὠτὸς ἀποτάμνονται, τρίχας περιαείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥῖνα καταμύσσονται, διὰ τῆς τε ἀριστερῆς χειρὸς ὀϊστοὺς διαβύνονται. ἐνθεῦτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἁμάξῃ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέος ἐς ἄλλο ἔθνος, τῶν ἄρχουσι· οἱ δέ σφι ἕπονται, ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. ἐπεὰν δὲ πάντας περιέλθωσι

hoc loco de *Scythis* retulit pater historiae, nobis in memoriam revocant ea, quae de *Aegyptiorum* more corpora condiendi libro secundo cap. 86 seqq. exponuntur. Et sane complura utrique genti communia fuisse, ostendunt, quae ex Hippocrat. De aër., aq. et loc. collegit Coraës ad h. l. T. I. p. 269 sq. Videtur enim Hippocrates in iis, quae de Scythis tradit, consulto instituisse comparationes quasdam cum Aegyptiis. De voce νηδὺς cf. II, 86. 87.

πλέην κυπέρου κεκομμένου] Videtur esse *Cuperus comosus* Linn., de quo conf. Schneider. ad Theophrast. H. Pl. XV. 11 et in Lex. Gr. s. v. Apud Homerum Od. IV, 603 κύπειρον equorum est pabulum, ubi I. H. Voss. vertit *Galgant.* Add. Bredov. p. 152. De suffimento ab Aegyptiis quoque in condiendis cadaveribus adhibito conf. II, 86 ibique nott. — Mox scripsi ἀννήσου e Florentino aliisque, quibus accedit Athenaei auctoritas IX. p. 371 D. Vulgo ἀνήσου, quod retinuit Dietsch. Communis forma ἄνηθος vel potius ἄννηθος (vid. Fritzsche ad Aristophan. Thesmophor. vs. 485. pag. 175) h. l. nullo libro scripto allata. Intelligitur autem *Anethum graveolens* Linn., *Dill;* de quo vid. I. H. Voss. ad Virgil. Eclog. II, 48. p. 61.

καὶ κομίζουσι ἐν ἁμάξῃ κ. τ. λ.] Haec cum more reges mortuos sepeliendi, qui in Taprobanes insula etiamnum obtineat, convenire observat Ritter: Vorhalle pag. 247. — In seqq. verba τοῦ ὠτὸς ἀποτάμνονται *(partem auris sibi abscidunt)* neglexit, quod miror, Langius. Apud Nogaicos Tartaros morem fuisse scribit Potocki (Voyage etc. I. p. 121), a Neumanno l. l. p. 233 laudatus, ut in familiaris aut cognati hominis morte dimidiam auris partem sibi ipsis absciderent, idemque etiam in aure equi, qui mortuo in deliciis potissimum fuisset, perficerent.

βραχίονας περιτάμνονται] „In Scythico luctu *convulnerarunt* et *inciderunt brachia* ad sanguinem eliciendum. Vide VI, 59.“ *Wesseling.* Add. Athen. XII. p. 524 F. quae tractavit Lennep. ad Phalarid. Epp. pag. 74. — Quod sequitur καταμύσσονται, valet: *sibi dilacerant, fodicant.* Simplex ἀμύσσειν III, 76. 108. In proxime seqq. scripsi χειρὸς pro vulg. χερὸς (vid nott. ad IV, 64) et διαβύνονται pro vulg. διαβυνέονται, quod merito reiicit Bredov. p. 362; valet autem h. l., ut II, 96: *sibi transfigunt.*

οἱ δέ σφι ἕπονται] „Scythae οἱ βασιλήϊοι, regum funera curantes, rite compositum cadaver curru devehebant ἐς ἄλλο ἔθνος. *Ad quos primum venissent, hi soli* τοὺς βασιλητους *secuti cadaver per singulas gentes circumductum cum illis adeoque Gerrhos usque prosequebantur:* ταφαὶ τῶν βασιλήων ἐν Γέρροισί εἰσι*:* leguntur ista paulo superius.“ *Valcken.* In seqq. ad vocem θήκῃσι conf. II, 67, et ad ἔνθεν καὶ ἔνθεν *(hinc illinc, utrinque)* IV, 175. Ellendt ad Arrian. Exped. Alex. II, 8, 9 coll. II, 6, 1. Ad formam coniunctivi Herodoteam θέωσι conf. Bredov. pag. 394. Quod ad ipsum morem, quem Herodotus descripsit,

τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέῤῥοισι ἔσχατα κατοικημένοισί εἰσι τῶν ἐθνέων, τῶν ἄρχουσι, καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. καὶ ἔπειτα, ἐπεὰν θέωσι τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκῃσι ἐπὶ στιβάδος, παραπήξαντες αἰχμὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ νεκροῦ, ξύλα ὑπερτείνουσι, καὶ ἔπειτα ῥιψὶ καταστεγάζουσι. ἐν δὲ τῇ λοιπῇ εὐρυχωρίῃ τῆς

attinet, similia quaedam apud Mongolos recentioris aetatis usitata affert Neumann: Die Hellenen im Skythenlande I. pag. 238 seq.

ῥιψὶ] De hac voce vid. nott. ad II, 96. Nos dicimus: *Flechtwerk* s. *Weidengeflecht*. Ad Homer. Odyss. V, 256 Eustathius adscripsit: ῥῖπες δὲ πλέγμα φασὶ καλάμου πλατὺ, ὡς ψίαθος κ. τ. λ. Ipse Wesseling. haec adnotavit: „Vid. II, 96 et Dionys. Chrys. Or. XIV. pag. 219 ad haec Herodotea alludentem. Barbarus contumulandi mos etsi Scythae, in sacra Christianorum transgressi, eum abdicarint, Theodoreto Or. ad Graec. IX. p. 129 teste, nondum plane in Tartariae Lithuaniaeque oris cessat. Vid. Memor. Scyth. Bayeri Comment. Acad. Petrop. T. III. p. 359." Italus interpres crudelem morem, quo in regis funere ministri, uxores, alii interficiuntur, attigit, de Turcis simile quid afferens. Add. Herod. V, 4 et Nicol. Damasc. fragmm. p. 155. 161 Orell. Tzschuck. ad Mel. nott. exegg. II, 2. p. 81 Vol. III. P. II. De Hunnis paria tradit Procopius Bell. Pers. I, 3. Et antiquissimum Mongolorum esse morem, ut iis, qui sepeliantur, optima quaeque in vita sc. quae habuerint, addantur in sepulcro, monet Goerres Mythengesch. I. pag. 198, hoc quoque afferens, quod ad Herodoti narrationem IV, 72 nonnihil facit, equis corium fuisse detractum, quod mox, repletum stramine, quattuor pedibus insistens erigatur. De hoc nefando Mongolorum more consimili iis, quae de Scythis h. l. traduntur, plura nunc attulit Neumann. l. l. p. 232 seqq. Atque ut taceam, quae de funeribus Dschingischani*) et aliorum principum huius gentis narrantur, in quibus quot hominum millia occisa fuerint, vix credibile videtur, occiduntur potissimum pellices, puellae puerique, servi servaeque ac ministri cuiusvis generis, qui principi vivo fuerint grati, equi camelique; qui omnes una cum phialis aliisque rebus ad supellectilem pertinentibus regis sepulcro deinde includuntur eo consilio, ut mortuus rex habeat, quibus utatur, neque ullo ministerio neque ullis deliciis careat: eo enim crudelem morem spectare credam cum Neumanno l. l. p. 239 neque altius quid his sacrificiis humanis subesse mihi persuaderi patiar. Maxime vero ad Herodotum illustrandum faciunt ea, quae idem vir doctus p. 240 retulit ex opere Arabici auctoris Ibn Batuta (The travels of Ibn Batuta, translated by S. Lee. London. 1829. pag. 220), qui saeculo decimo quarto adfuit funeri principis Sinensis e Mongolorum stirpe, idque ita enarravit, ut vel singuli ritus cum iis, quae in Scytharum regum funeribus teste Herodoto fieri solebant, conveniant. Neque nostra aetate pravam superstitionem prorsus cessisse, satis declarant, quae idem Neumann. p. 236 retulit ex itinerario docti Galli sacerdotis (Huc: Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie etc. I. pag. 130 edit. sec.) narrantis de servis, pueris puellisve, in principum funere adhuc nefario modo occisis. — In Herodoti loco, ut ad hunc redeam, singuli commemorantur regis ministri ad varia negotia vitaeque necessitates: pincerna, coquus, equiso, corporis minister (διήκονος, ut IV, 72. IX, 82; conf. B.

*) Dschingischano mortuo quadraginta puellas pulcherrimas maximeque ornatas in sepulcrum unà traditas esse quasi ministras tradit I. de Hammer. Wien. Jahrbb. LXVII. p. 37.

θήκης τῶν παλλακέων τε μίαν ἀποπνίξαντες θάπτουσι καὶ τὸν οἰνοχόον, καὶ μάγειρον, καὶ ἱπποκόμον, καὶ διήκονον, καὶ ἀγγελιηφόρον, καὶ ἵππους, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπαρχὰς, καὶ φιάλας χρυσέας, ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέωνται· ταῦτα δὲ ποιήσαντες χοῦσι πάντες χῶμα μέγα, ἁμιλλεώμενοι
72 καὶ προθυμεόμενοι ὡς μέγιστον ποιῆσαι. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου αὖτις ποιεῦσι τοιόνδε. λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους (οἵ δέ εἰσι Σκύθαι ἐγγενέες· οὗ- 314
τοι γὰρ δὴ θεραπεύουσι, τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ. ἀργυρώνητοι δὲ οὐκ εἰσί σφι θεράποντες), τούτων ὦν τῶν διηκόνων ἐπεὰν ἀποπνίξωσι πεντήκοντα καὶ ἵππους τοὺς καλλιστεύοντας πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτῶν τὴν κοιλίην καὶ καθήραντες ἐμπιπλᾶσι ἀχύρων καὶ συρράπτουσι· ἀψῖδος δὲ ἥμισυ ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες ὕπτιον καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς ἀψῖδος ἐπ' ἕτερα δύο, καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ πολλὰ ταῦτα, ἔπειτα τῶν ἵππων κατὰ τὰ μήκεα ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχήλων ἀναβιβάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἀψῖδας· τῶν δὲ αἱ μὲν πρότεραι ἀψῖδες ὑπέχουσι τοὺς ὤμους τῶν ἵππων· αἱ δὲ ὄπισθε παρὰ τοὺς μηροὺς τὰς γαστέρας ὑπολαμβάνουσι· σκέλεα δὲ ἀμφότερα κατακρέμαται μετέωρα· χαλινοὺς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθε

ten Brink in Schneidewini Philolog. VIII. pag. 419. Nos: *Leibdiener, Kammerdiener)*, quibus additur ἀγγελιηφόρος, maiore opinor honore praeditus et superiore loco collocatus, si, quae ad I, 99. III, 84. 118 notata sunt, ad Scytharum reges quoque referri possunt. — Ad locutionem χοῦσι — χῶμα in fine cap. cf. I, 162. II, 137. IX, 85. V, 8.

Cap. LXXII.

Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου] Sponte in mentem venit Homericum illud (Odyss. I, 16): περιπλομένων ἐνιαυτῶν, *volventibus annis*, ut reddit Virgil. Aen. I, 234.

ἐπεὰν ἀποπνίξωσι κ. τ. λ.] Simili modo, ut ad h. l. adnotat Larcher., Sinae quidam imperator, Tartarica stirpe oriundus, in coniugis mortuae tumulo plus triginta servos fertur immolasse. — αὐτῶν scripsi pro αὐτέων, ut antea τούτων pro τουτέων, itemque καλλιστεύοντας pro vulg. καλλίστους. Nam καλλιστεύειν *(formâ excellere)* haud raro invenitur, I, 196. IV, 163. 180. VI, 64. VII, 180. VIII, 124. Quae Schweigh. in Lex. Herod. attulit. Ad κοιλίην conf. nott. ad II, 86. 87.

ἀψῖδος δὲ ἥμισυ ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες ὕπτιον] i. e. *ubi dimidiatum rotae circulum super duobus lignis supinum collocarunt.* Quae paulo inferius sequuntur verba: ἔπειτα τῶν ἵππων — ἐπὶ τὰς ἀψῖδας, ita equidem intelligo: *deinde, postquam spissa ligna per equorum corpora usque ad colla secundum longitudinem duxerunt, equos imponunt dimidiatis istis circulis.* Ad ὑπολαμβάνουσι conf. I, 24 ibiq. nott.

χαλινοὺς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες κ. τ. λ.] i. e. *frena et habenas equis iniectas antrorsum* (ab iis sc. equis) *tendunt et a palo suspendunt.*

αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ἐκ πασσάλων δέουσι. τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἕνα ἕκαστον ἀναβιβάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον, ὧδε ἀναβιβάζοντες· ἐπεὰν νεκροῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἄκανθαν ξύλον ὀρθὸν διελάσωσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου, τὸ ἐς τόρμον πηγνύουσι τοῦ ἑτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι.

Οὕτω μὲν τοὺς βασιλέας θάπτουσι. τοὺς δὲ ἄλλους Σκύ- 73

χαλινοὺς δὲ καὶ στόμια redde: *Zaum s. Zügel und Gebiss*. De significatione vocis στόμιον plura dabit Stephan. Thes. Ling. Graec. VII. pag. 814 seqq. „Dabit equi tale spectaculum, ex ultima Tartaria transmissum, Witsen. Descript. Tartar. pag. 81 ostentaturque Leidae non dissimile in tabula.“ *Wessel.* Ac similia quaedam de equis mortuis, tali modo apparatis apud istiusmodi gentes in funeribus affert Neumann. l. l. pag. 238. In seqq. ad ἄκανθαν conf. II, 75 ibique nott. Nos: *Rückgrat.* τόρμος est *foramen*, ut monet Wessel. ad Diodor. Sicul. II, 8.

κάτωθεν δὲ ὑπερέχει κ.τ.λ.] Particulâ δὲ initio apodoseos illatâ in aliam fere structuram transit oratio, cuius haec est sententia: „*quando uniuscuiusque cadaveris iuxta spinam dorsi rectum lignum usque ad cervicem transfixerunt, iam ab imo ligni huius pars eminet, quam in foramen inserunt alterius ligni per equum ducti.*“ Nam genitivi τούτου τοῦ ξύλου a sequenti relativo τὸ pendent; nec sane erat, quod distinctionem ante τὸ vulgo positam tolleret Gaisf., Werferum secutus in Actt. phill. Monacc. I, 1. p. 114 coll. p. 81. Schweigh. suspicatur τοῦτο, i. e. τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ξύλου. Pro vulg. πηγνύουσι unus Sancrofti liber πηγνῦσι, ut supra IV, 69 omnes κατεργνῦσι. Utrumque rectum. Vid. Bredov. p. 402 et cf. IV, 105 ibique nott.

ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι] i. e. *postquam tales equites ad monumentum circumcirca collocarunt, discedunt.* Iungo equidem ἐπιστήσαντες τὸ σῆμα eo fere sensu dictum, quo στήσαντες — ἐπὶ τὸ σῆμα (ut supra ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες; IV, 34 ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι; IV, 67 ἐπὶ μίαν ἑκάστην ῥάβδον τιθέντες, ubi cf. nott.) mirorque Schweighaeuser., qui κύκλῳ τὸ σῆμα iungi vult, ut idem sit atque πέριξ τὸ σῆμα, cum κύκλῳ, ut πέριξ, accusativo iungatur. Quod mihi quidem nondum persuasit, nec quem affert locum IV, 181 (περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ), eum huc pertinere credam. Tu conf. etiam II, 170. IV, 202 (κύκλῳ τοῦ τείχους) et I, 185 (κύκλῳ περὶ αὐτήν), ex quo loco coniicias, nostro in loco si quid omnino mutandum esset, scribendum potius: κύκλῳ περὶ τὸ σῆμα. De usu dativi κύκλῳ conferri poterunt loci allati ab Ellendt. ad Arrian. Exped. Alex. I, 27. §. 4. Quod ad ipsum argumentum attinet, comparat J. Grimm (Deutsche Mytholog. p. 630 ed sec. et Rechtsalterth. p. 676) hunc Scytharum morem cum similibus, quae apud Germanos antiquos fieri solebant.

Cap. LXXIII.

τοὺς βασιλέας] Miror Gaisfordium in textu reliquisse βασιλῆας, quod equidem, Struvium l. l. I. p. 16 (Opuscc. II. p. 344) cum recentt. edd. secutus, in βασιλέας mutavi. Idem exhibuit Matthiae. — In seqq. verba κατὰ τοὺς φίλους ea fere ratione explicanda, qua I, 30: περιῆγον (αὐτὸν) κατὰ τοὺς θησαυροὺς coll. I, 96. — Mox cum Schweigh. et Gaisf. et recentt. edd. ex Sancrofti libro alteroque dedi πάντων pro ἁπάντων, quod retinuit Matthiae.

θας, ἐπεὰν ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἁμάξῃσι κειμένους· τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐωχέει τοὺς ἑπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ πάντων παρατιθεῖ τῶν καὶ τοῖσι ἄλλοισι· ἡμέρας δὲ τεσσεράκοντα οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρόπῳ τοιῷδε. σμησάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιεῦσι περὶ τὸ σῶμα τάδε· ἐπεὰν ξύλα στήσωσι τρία ἐς ἄλληλα κεκλιμένα, περὶ ταῦτα πίλους εἰρινέους περιτείνουσι· συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσβάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων
74 τε καὶ τῶν πίλων. Ἔστι δέ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ, πλὴν παχύτητος καὶ μεγάθεος, τῷ λίνῳ ἐμφερεστάτη· ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει ἡ κάνναβις. αὕτη καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται· καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἵματα ποιεῦνται 31
τοῖσι λινέοισι ὁμοιότατα· οὐδ' ἄν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη

οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται] *ἰδιῶται privati* sunt homines, qui *regibus* opponuntur ac *principibus*. Larcherus observat, non eandem omnium Scytharum videri fuisse sepulturam, cum cadavera truncis suspensa alii putrescere sivissent, teste Silio Italico XIII, 486 coll. Plutarch. II. pag. 499 D. Idem affert celeberrimi peregrinatoris, Cookii, testimonium de incolis insulae Otaheiti, qui cadavera tam diu arboribus suspendunt, dum omnis caro consumpta fuerit, quo facto ossa sepeliunt.

σμησάμενοι] i. e. *ubi caput suum deterserunt*. Cf. nott. ad III, 148. Ad *πίλους εἰρινέους* conf. IV, 23. et nott. ad III, 12. Inde Braun De vestit. sacerdott Hebr. II, 4. §. 379. pag. 408 recte h. l. reddit: *tapetes ex lana coactos circum tendunt*, cum *πῖλος* latiore sensu hic accipiatur et quidquid ex lana coactum ac tegminis loco habitum sit, declaret.

συμφράξαντες] Scilic. *τοὺς πίλους*. *συμφράττειν* est *arcte coniungere*, ut nihil vacui superesit spatii. Ad verba *λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας* conf. nott. ad II, 92 et IV, 75.

Cap. LXXIV.

Ἔστι δέ σφι κάνναβις] Citat Lex. Seguier. (Bekk. Anecdd. I) pag. 105, 27 et Hesych. T. II. p. 138. Est vero *κάνναβις* nostrum *Hanf*: quam plantam adhuc frequentem per Russiam reperiri satis constat: in Esthonum lingua vocari *Kannepid* observat Kruse Urgesch. d. Esthn. Volksst. pag. 288. Huius plantae Herodotum primum mentionem fecisse monuit ad h. l. Italus interpres. Ipsum locum Herodoti sine iusta causa sollicitavit Valcken.

ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει κ. τ. λ.] i. e. *hac tenus* (quod scil. crassior est et maior) *autem multum praestat haec cannabis*, *quae* (s. et eo quoque scil. praestat quod) *et sponte provenit et sata;* id quod in linum minime cadit. Similiter opponuntur *τὰ αὐτόματα φύεται* et *τὰ σπειρόμενα φύεται* II, 94, ut monet Valcken., qui in seqq. sic olim scriptum esse coniicit: *καὶ ἐξ αὐτῆς Θρηΐσσαι γυναικήϊον κόσμον καὶ εἵματα ποιεῦνται*. Sine causa, ut mihi videtur. Tu vid. Hesych. l. l. — *τρίβων* dicitur *tritus*, i. e. *peritus*, monente Ernest. ad Aristoph. Nub. 866, ut notat *Cr*.

αὐτῆς, διαγνοίη, λίνου ἢ καννάβιός ἐστι· ὃς δὲ μὴ εἶδέ κω τὴν
καννaβίδα, λίνεον δοκήσει εἶναι τὸ εἷμα. Ταύτης ὦν οἱ Σκύ- 75
θαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὰν λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ
τοὺς πίλους, καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς δια-
φανέας λίθους τῷ πυρί· τὸ δὲ θυμιᾶται ἐπιβαλλόμενον, καὶ
ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην, ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία ἄν μιν
πυρίη ἀποκρατήσειε· οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρίῃ ὠρύον-

λίνου ἢ καννάβιός ἐστι] Citat Pollux VII, 72 coll. Casaub. ad Diog. Laërt. III, 63. Mox pro vulg. *καννάβιδα* e Florentino recepi *καννaβίδα*, probantibus Schweighaeusero et Bredov. pag. 270, quandoquidem discernendum est inter *κάνναβις*, quod plantae ipsius nomen est, et inter *καννaβίς*, qua voce vestis e cannabi facta declaratur. De ipsa voce plurima dabit Stephani Thes. ling. Graec. IV. pag. 936 ed Dindorf.

Cap. LXXV.

ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πίλους] i. e. *subeunt sub pilos.* Ad *πίλους* conf. IV, 23. Verbo *ὑποδύνουσι* („*ils se glissent*") indicari putat Larcherus foramen illud, per quod intrarint, perexiguum indeque obstructum et occlusum fuisse, postquam intrarint, pilis illis undique ad humum usque demissis, ne scil. vapor elabi posset; ita ut tentorii exhibita sit species. Ac Scytharum plaustra eiusmodi pilis tecta fuisse ostendit Hippocrat. De aër., aq. et loc. §. 93. T. I. p. 88 Cor. De Calmuccis, qui in eiusmodi plaustris tectis per deserta Astracana habitare dicuntur, recentioris peregrinatoris testimonium affert Larcherus. Plura de hoc plaustrorum genere apud Calmuccos, Kirgisos aliasque tribus nomadas Asiae usitato, quae Russi vocent *Kibitks*, Coraës ad Hippocrat. l. l. disputavit T. II. pag. 274 seqq. De Scythis, qui in plaustris vitam degunt, vid. nott. ad IV, 46. — In seqq. ad *διαφανέας λίθους* conf. IV, 73 et ad *παρέχεται* IV, 44. *θυμιᾶται* pro vulg. *θυμιῆται* e Sancrofti libro alteroque revocavi, monitu Dindorfii (p. XXXI seq. Commentat.) et Bredovii p. 379. Vox *ἀτμὶς (vapor)* significatione non differt a voce *ἀτμὴ* in Hesiod. Theog. 486; plura attulit Ianson in Jahrbb. f. Phil. u. Paedag. Suppl. Vol. XIX. p. 529.

ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία ἄν μιν πυρίη ἀποκρατήσειε] i. e. *ut nullum Graecorum caldarium id superet.* *οὐδεμία* (pro *οὐδεμίη*) scripsi cum Gaisf. Usum verbi *ἀποκρατεῖν* attigi ad IV, 50. — *πυρίη* est *caldarium* s. *tepidarium*, ut recte notat Casaubon. ad Strabon. III. p. 154 s. 232. Nos: *Schwitzbad.* Vid. Becker. in Charicl. III. p. 75 ed. sec. Plura de ipsa voce dabit Stephan. Thes. ling. Gr. VII. p. 2263 seq. ed. Dindorf. Ac nonnulla de cellis sudatoriis Graecorum ad h. l. excitavit Valcken. Similis cuiusdam moris, qui etiamnum apud Indos ad sinum Hudsoni habitantes obtineat, meminit Larcher. At Niebuhr. (Vermischt. Schrift. I. pag. 362), quae Herodotus refert, ea ad Siberiam pertinere vult, ubi ebrietatem suffitu seminum cannabis super lapides igneos in cella arcte clausa excitent; quod ipsum cum caldariis, quibus et ipsis barbari illi usi sint, confundi a scriptore nostro arbitratur. Atque huiusmodi confusionem ab Herodoto commissam esse statuunt quoque Eichwald: Alte Geogr. d. Casp. Meeres p. 262, Hansen: Osteuropa p. 77, Neumann l. l. p. 311, Kruse l. l. pag. 288. Tu vid. etiam, quae ad I, 202 notata sunt, et conf. Walz. in Allgem. Zeitung. 1856. 16 Mai Beilage nr. 137. pag. 2188.

οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρίῃ ὠρύονται] i. e. „*Scythae laetabundi*, s. *hac desudatione delectati, clamorem ingentem atque inconditum tollunt.*" Verbum *ἄγασθαι* attigi ad IV, 46; de verbo *ὠρύεσθαι* vid. nott. ad III, 117. Nam utrumque verbum su-

ται. τοῦτό σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστί· οὐ γὰρ δὴ λοῦνται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ὕδωρ παραχέουσαι, κατασώχουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου καὶ κέδρου καὶ λιβάνου ξύλου· καὶ ἔπειτα τὸ κατασωχόμενον τοῦτο, παχὺ ἐὸν, καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον. καὶ ἅμα μὲν εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι

spectum fuit Valckenario pro ὠρύονται corrigenti ῥύπτονται *se abstergunt*, ut loci haec fere esset sententia: „*istius vaporis fomento sudantes sudorem et sordes abstergunt*", indeque ῥύπτονται responderet verbo καθαίρονται eo sensu, quo Noster adhibuit cap. 73. Qua coniectura opus non esse vix quemquam fugièt. Nec magis sollicitandum ἀγάμενοι, tertio casui iunctum, quem eundem a Xenophonte in Cyropaed. II, 4, 9 (ubi vid. Bornemann. plura afferentem) et Platone (in Sympos. p. 318) huic verbo additum esse recte monuit Schweighaeuserus Philonis locum laudans, in quo sane hoc verbum *laetandi exsultandique* notione occurrit: quare haud necesse, cum Wesselingio explicare ἀγάμενοι *mirantes, stupentes*. Adsentitur Schweighaeusero Waardenburg: De nativ. Herodot. simplicit. p. 168. Caeterum auctor quoque est Dio Chrysost. Or. XXXII p. 378 C., apud barbaros quosdam lenem enasci ebrietatem ex rerum quarundam suffitu; tum eos gaudere, ridentes exsurgere et omnia facere, quae bene poti soleant. Conf. etiam Klemm: Culturgeschichte Vol. VIII. pag. 10. — Pro λοῦνται duo codd. λούονται, quod reiiciendum, monente Bredov. p. 392, qui confert Herod. I, 198. II, 37. — In seqq. pro αὐτέων scripsi αὐτῶν.

κατασώχουσι περὶ λίθον κ. τ. λ.] i. e. *conterunt in lapide duro frusta cyparissi, cedri et arboris thuriferae*, quae ne quis miretur, qua via ad Scythas pervenire potuerint, cogitandum est de commercio florenti, quod Graeci, Iones praesertim, cum hisce Ponti oris habuerint. Vix quemquam fugiet, h. l. de saporis quodam genere agi, quo Scytharum feminae pari modo utebantur, quo nostra aetate mulieres similibus rebus utuntur ad corporis munditiam aeque atque ad elegantiam et venustatem spectantibus. Neque sane iusta de causa mihi dubitare videtur Neumannus l. l. p. 295, num vere et accurate tradiderit Herodotus: nec magis ei assentiendum puto, quod cedri et thuris loco lignum iuniperi substitui vult. Niebuhr l. l. mulierum hunc morem ad Siberiam referri vult. σώχουσι Glossae exponunt τρίβουσι itemque Suidas III. p. 358, quocum confert Wesseling. Nicandr. Theriacc. 590. 696 ibique Schol. — *Cedrini olei* in medicandis Aegyptiorum cadaveribus mentio fit II, 87, thuris s. arboris thuriferae II, 86, ubi vid. nott.

καὶ ἔπειτα τὸ κατασωχόμενον τοῦτο — πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον] i. e. *atque deinde eo quod deteritur s. hac massa, cum crassa sit, totum corpus atque vultus sibi oblinunt*. Structuram loci, quam Matthiae (Gr. Gr. §. 421, not. 2, c) eumque secutus Lhardy sic explicuerunt, ut duas constructiones (καταπλάσσειν τί τινος et καταπλάσσειν τί τινι) hic confusas vellet, equidem cum Knehnero Gr. Gr. §. 563 retulerim ad eum usum, quo verbis, praecipue compositis, duplex accusativus adponitur, ad diversas obiecti rationes significandas; adeo ut minime necesse sit statuere, τὸ κατασωχόμενον nominativum absolutum esse, quod proponit Geisler: De Graecc. nominatt. absolutt. pag. 43 locum ipsum sic vertens: „Deinde cum id, quod teritur, crassum est, totum sibi corpus oblinunt atque faciem." Verbo καταπλάσσειν Noster supra iam usus est II, 70 et 85.

εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει] Supra I, 69: καὶ γάρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον. De usu praepositionis ἀπὸ conf. III, 23.

τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστὺν γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί.

Ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς χρᾶσθαι φεύγουσι, μή τί γε ὧν ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ ἥκιστα, ὡς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα αὖτις Σκύλῃ. Τοῦτο μὲν γὰρ 76

Cap. LXXVI.

Ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι — φεύγουσι] Quae scribens Herodotus Italo interpreti respexisse videtur ad ea, quae de Aegyptiis II, 91 enarrantur. ξεινικὰ νόμαια occurrunt IV, 77 fin. coll. 80 fin. I, 135. Ad αἰνῶς cf. nott. ad IV, 52.

μή τί γε ὧν κ. τ. λ.] Hermann. ad Viger. p. 802 h. l. (in quo exhibuit μήτοι γε ὧν) citans, haec subiecit: „Scribendum videtur ἄλλων pro ἀλλήλων [quae est vulgata lectio omnibus libris probata]. Locus difficilior est, quod μή et ἥκιστα dicuntur non ad verbum φεύγουσι, sed ad sententiam, quae est οὐ χρῶνται, relata. Germanice particularum vim sic exprimas: *sie bedienen sich keiner fremden Einrichtungen, wirklich nicht einmal anderer Völker, der Griechen aber am wenigsten.*" In eandem coniecturam incidit Schweighaeuserus, sed ob librorum auctoritatem retinuit vulgatam ἀλλήλων, quam Matth. Gr. Gr. §. 610, 2. pag. 1232 explicavit: „*um nicht zu sagen, unter einander, d. h. nicht nur nicht.*" Tum igitur scriptoris haec foret sententia, ut Scythae omnino a peregrinis abhorreant institutis, non solum suis ipsorum (i. e. iis, quae apud alias easque diversas Scytharum tribus vigent), verum etiam quam maxime Graecorum. Nec aliter locum accipi vult Letronne Journ. d. Sav. 1817. p. 46, in quo ἀλλήλων ad diversas Scytharum refert tribus, et ad verba μή τι γε ὧν (quae idem valeant atque μή τί γε δή) suppleri vult τοῖσι ἀλλήλων νομαίοισι χρέωνται. Unde non admodum discedit Werferi ratio in Actt. phill. Monacc. I. pag. 263, qui ad negativam particulam μή τί γε intelligit χρᾶσθαι, cum φεύγειν ad ea verba, quae infinitivus adiunctâ negativâ particulâ μή excipere soleat, referri debeat. Equidem cum Dindorfio et Dietschio rescripsi ἄλλων, quod mihi tota sententia requirere videbatur: inde locum sic intelligo: „*a peregrinis institutis etiam hi valde abhorrent, ne dicam aliorum quidem populorum, sed vel maxime Graecorum* (sive: sed etiam Graecis minime uti volunt)." Retinui in his μή τί γε, quod Sancrofti liber et Florentinus itemque Parisini praebent, in Wesselingii editione mutatum in μή τοί γε: quod quo minus hîc locum habere credam, faciunt, quae attulit C. Fr. Hermann. ad Lucian. de conscrib. histor. pag. 182 seq. Et conf. insignem Demosthenis locum in Olynth. II. §. 23. p. 24 Reisk., ubi μή τί γε δή. Corruptum locum nostrum haberi vult Hartung Lehre d. Gr. Part. II. pag. 155.

ὡς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε — Σκύλῃ] i. e. *ut commonstrarunt in Anacharside atque deinde iterum in Scyla.* Revocavi cum recentt. edd. Ἀναχάρσι et mox Σκύλῃ, quod Sancrofti liber aliusque praebet, pro: Ἀναχαρσίς τε — Σκύλης, quod e Wesselingiana editione in alias quoque transiit. Tu conf. Herod. II, 134 (ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα) et III, 82. I, 31, ubi huic dativo additur ἐν. De *Anacharside* vid. Strabon. VII. p. 303 s. p. 464 A. Scymn. Chii fragmm. 119. (vs. 858 seq. ed. Mueller.) ibique Gail. T. II. p. 400 et imprimis Diogen. Laërt. I, 101 seqq. ibique Menag. Ex quo Diogenis vel potius Sosicratis a Diogene allati loco Anacharsidem Olympiad. XLVII s. anno ante Chr. n. 592 Athenas venisse recte colligit Fischer: Griech. Zeittaf. p. 115. Conf. etiam Brandstaeter Scythicc. pag. 5 seqq. Ac vel literas sapientis Scythae scriptas proferunt, de quibus conf. Cicer. Tuscull. V, 32 et quae ibi allata sunt ab interpretibus. Ipsum no-

Ἀνάχαρσις ἐπεί τε γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἤθεα τὰ Σκυθέων, πλέων δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον· καί, εὗρε 316
γὰρ τῇ Μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνοὺς ὁρτὴν κάρτα μεγαλοπρεπέως, εὔξατο τῇ Μητρὶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἢν σῶς καὶ ὑγιὴς ἀπονοστήσῃ ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταὐτὰ κατὰ ὤρα τοὺς Κυζικηνοὺς ποιεῦντας, καὶ παννυχίδα στήσειν. ὡς

men *Ἀνάχαρσις* ad Sanscritanam linguam si scriberetur, sonat *Anagharsi*, ut vult Leo Meyer (in Kuhn Zeitschr. f. vergl. Sprachk. V. p. 162), qui huic voci tribuit significationem *innocentis sapientis*. Mox *τοῦτο μὲν*, ubi non sequitur *τοῦτο δὲ*, ut II, 99. Sed faciunt huc, quae initio cap. 78 leguntur: *πολλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον κ. τ. λ.* Attigit haec, monente *Cr.*, Wyttenbach. ad Plut. Morall. I, 2. p. 768. *γῆν πολλὴν* pari modo positum invenitur I, 30.

καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν] i. e. *postquam multa sapientiae specimina in ea (terra) edidit.* De argumento laudant interprett. ad Diogen. Laërt. I, 105. Ad locutionem Wessel. confert Platon. Hipparch. p. 228 B. *ὃς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο.* Et cf. ipsum Herodot. I, 59. 174. II, 36 etc. — *ἤθεα* in seqq. sunt *domicilia*, ut I, 15, ubi vid. nott. In proxime seqq. post *πλέων* reposui cum recentt. edd. *δέ*, quod omnes fere libri scripti afferunt, quodque sustulerat Gaisfordius. Neque enim offensioni esse poterit haec particula in apodosi posita, si respiciemus Herodoti locos III, 37. 68. 133. V, 40 ibique nott. Ad verbum *προσίσχειν (appellere)* vid. nott. ad IV, 42. — *ἀνάγειν ὁρτὴν* eodem modo Noster dixit II. 48. III, 97. IV, 108: unde etiam VIII, 65 pro *τὴν δὲ ὁρτὴν — ἄγουσι* Naber in Mnemosyn. III. p. 485 rescribi vult *ἀνάγουσι.*

κάρτα μεγαλοπρεπέως] Ita dedi ex librorum auctoritate cum recentt. edd. Vulgo: *μεγαλοπρεπέα κάρτα.* Alii libri voculam *κάρτα* omittunt. Male: si quidem *κάρτα* cum huiusmodi adverbiis s. adiectivis iunctum reperimus III, 1. IV, 79. Conf. Naber in Mnemosyn. III. p. 491. — In seqq. haud mutavi *εὔξατο*, cuius loco duo libri afferunt *ηὔξατο*, cum augmentum in talibus verbis ab Herodoto negligi soleat: vid. Bredov. p. 309. — De cultu *Matris deûm* apud Cyzicenos Wesseling. laudat Strab. I. p. 45 s. 76 B. Cayl. Recueil d'Antiqq. II. pag. 199. Add. Strab. XII. pag. 575 s. 862 A. — „Cf. Valer. Flacc. Argonaut. III, 20. Matris deûm, cuius religiones ab Argonautis repetebantur, vestigia residua in Cyzicenorum numis, ut leonis caput etc. Vid. Eckhel. D. N. V. Vol. II. pag. 453 sq., Mionnet. Descript. de Medailles II. pag. 529 seqq. et Sestini Descrizione degli Stateri antichi pag. 57 sq. Ferebantur Argonautae Cybeles signum posuisse in monte Dindymo, quod postea Constantini iussu Constantinopolin fuerit translatum.“ *Cr.* — In seqq. cum recentt. edd. revocavi *κατὰ ὤρα* pro *κατὰ τὰ ὅρα*, quod e duobus codd. et e Florentino receptum erat a Schweigh. et Gaisford. Tu vid. nott. ad I, 208 et cf. IV, 201 fin.

καὶ παννυχίδα στήσειν] Cf. III, 48: *ἵστασαν χορούς*, ubi vid. nott. *παννυχίδα*, s. pervigilia ad mysteria sive secreta spectare sacra credam, eam ipsam ob causam noctu celebrari solita. Sic *παννυχίδα ποιεῖν* apud Platon. Rep. I, 1. Aristoph. Ran. 373. Eurip. Hel. (1381) 1365 coll. Lobeck. Aglaopham. I. pag. 651. Quos locos mihi indicavit C. Fr. Hermann. Add. Wyttenbach. ad Plutarch. Morall. I. p. 569 de voce *παννυχὶς* plures locos afferentem. De ipsis huiusmodi sacris noctu peragi solitis vid. C. Fr. Hermann. Got-

δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδὺς ἐς τὴν καλεομένην Ὑλαίην (ἡ δ' ἔστι μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλήϊον Δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δενδρέων παντοίων πλέη), ἐς ταύτην δὴ καταδὺς ὁ Ἀνάχαρσις τὴν ὁρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων καὶ ἐκδησάμενος ἀγάλματα. καὶ τῶν τις Σκυθέων καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλέϊ Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. Καὶ νῦν, ἤν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὔ φασί μιν Σκύθαι γινώσκειν, διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι ἔθεσι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνεω, τοῦ Ἀριαπείθεος ἐπι-

tesdienstl. Alterth. §. 31 not. 7. De *Hylaea* conf. nott. ad IV, 9; de *Achillis cursu* nott. ad IV, 55. In seqq. revocavi vulgatam cum receutt. edd. ἐς ταύτην δὴ καταδὺς, ubi ex uno Florentino Gaisfordius scripserat δέ. Ad significationem verbi καταδὺς (*se abdens, se abscondens*) conf. Herod. IX, 37 (καταδύνων εἰς ὕλην). Ad verbum ἐπιτελεῖν conf. nott. ad II, 63. I, 167.

τύμπανόν τε ἔχων] Ad argumentum loci spectant Apollon. Rhod. I, 1138 et Clemens Alexandr. in Protrept. T. I. p. 20 Pott.; quae bene attulit Wesseling. Ac tympana ad Cybeles sacra proxime pertinent egregieque valuisse dicuntur ad sensus excitandos in hominum rudium animis sacro quodam horrore sive furore implendis. De quibus disseruit Boettiger: Kunstmytholog. pag. 281. 285 coll. pag. 294 seqq. De forma usuque huius instrumenti citat interprett. ad Athen. XIV, 38. pag. 636 A. s. 306 ed. Schweigh. (Animadvss. T. VII. pag. 466 seqq.); conf. etiam Creuzer in Symbol. IV. p. 147 ed. tert. et Volckmann ad Plutarch. de music. pag. 140.

ἐκδησάμενος ἀγάλματα] i. e. *qui imagines* (sacras sc. deorum, *amuleta* dixeris) *e collo* s. *pectore suspensas sibi fecerat.* Ad argumentum laudant Polyb. XXII, 20 cum adnot. T. VII p. 469 ed. Schweigh. ἀγάλματα quid sint, explicuit Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. pag. 6. Et faciunt huc, praeter Clementis Alexandrini l. l., ea, quae de his Cybeles sacris scribit Dionys. Halic. Antiqq. Romm. II, 19.

καταφρασθεὶς] i. e. *ubi Scytharum quis eum animadvertit haec celebrantem.* — καταφράζειν pro simplici φράζειν ita accipere licet, ut vim quandam praepositione verbo simplici additam putemus, qualem in καταφρονεῖν observavimus ad I, 59. 66. Idem verbum eodem sensu in Antonin. Liberal. Transformatt. XI: ἐπεὶ δὲ αὐτὴν κατεφράσθησαν οἱ γονεῖς κ. τ. λ. In Solonis Carm. V, 38: τοῦτο κατεφράσατο. In seqq. ἤν τις εἴρηται redde: *si quis quaerat*, a verbo εἴρεσθαι, quod Noster dixit pro ἔρεσθαι; vid. Bredov. pag. 147.

τοῦ Ἀριαπείθεος] In hoc nomine scribendo et in reliquis Schweigh. et Gaisf. secutus sum, cum scripti libri valde fluctuent. Sic pro Ἀριαπείθεος, quod meliores libri afferunt, vulgo Ἀριπείθεος, quod ipsum Matth. retinuit. — Ad nomen Ἰδάνθυρσον cf. IV, 120. 126 (ubi Sturz. ad Pherecyd. fragmm. pag. 57 veram scripturam fuisse suspicatur Ἰδάνθουρος). 127. Arrian. Indicc. 5. Nec aliter apud Strabonem et Plutarchum hoc nomen invenitur scriptum. Tu vid. nott. ad Ctesiae Persicc. Excerptt. §. 16. pag. 143. — *Ariapithem* tutorem, ut hoc addam, intelligi negat Niebuhr. Verm. Hist. Schrift. I. p. 355, cum ipse significetur rex, pater Scylae, de quo IV, 80. Quod vero Ariapithem

τρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων βασιλέος πάτρων, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου, τοῦ Λύκου, τοῦ Σπαργαπείθεος. εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης ὁ Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανών. Ἰδάνθυρσος γὰρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύ-
77 *λιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέος Ἀνάχαρσις ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὀπίσω τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα, Ἕλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην, πλὴν Λακε-*

non *tutorum*, sed *villicum* fuisse vult eoque refert vim vocis ἐπιτρόπου, probante adeo Brandstaetero Scythicc. p. 104, accedere nequeo, cum talis significatio a voce ἐπιτρόπου hoc loco abhorrere mihi videatur. Lycurgus ἐπιτροπεύσας Λεωβώτεω dicitur I, 65. Rectius de his statuit Hansen: Osteurop. p. 123 seq. — De loci structura in verbis ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα κ. τ. λ., quam attigit G. Hermann. ad Viger. pag. 750, vid. nott. ad Herodot. IV, 5. Ad vocem πάτρων conf. Bredov. p. 250 et nott. ad IV, 80. VI, 103. Caeterum hic totus locus satis declarare videtur, Herodotum non tantum ipsam Scytharum terram adiisse, sed accurate singula etiam exquirere studuisse: qui num in interioris Scythicae terrae tractus profectus sit ibique Timnam convenerit, dubium utique videtur: Olbiae vel in alio quo Graecorum oppido portuque Timnam opinor convenit atque cum eo collocutus est.

ἴστω — ἀποθανών] i. e. *sciat se a fratre interfectum esse.* Herodoteam dicendi formulam imitatus est Pausan. I, 6. §. 8, ubi vid. Siebelis, quo monente potius vertendum: *utique a fratre interfectus est.* — Mox e Gronovii emendatione libris optimis probata scripsi ἀδελφεοῦ pro ἀδελφιδεοῦ. Nam manu fratris periit Anacharsis, patruus Idanthyrsi.

Cap. LXXVII.

λόγον — λεγόμενον] Conf. IV, 12. Verba: ὡς — τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο Brandstaeter Scythicc. pag. 6 accipit: Anacharsidem a rege in Graeciam missum esse quasi *speculatorem*, ita melius verti ratus (p. 103), quam si μαθητὴν intellexeris *discipulum*, cum minime videatur probabile, a Scytharum rege patriorum institutorum tenacissimo fratrem in Graeciam propter literarum studia missum esse. Sed ob literarum studia in Graeciam missum esse Anacharsidem, minime dicit Herodotus, sed id tantum: Anacharsidem, cum a fratre esset dimissus, deinde (cum itinera faceret per Graeciam) Graecorum sapientiae exstitisse discipulum s. μαθητὴν, qua voce num *speculator* designari potuerit, valde equidem dubito. Ad ὀπίσω τε ἀπονοστήσας cf. nott. ad III, 16.

πάντας ἀσχόλους εἶναι κ. τ. λ.] Sententia est: *omnes Graecos omni sapientiae studere, exceptis Lacedaemoniis, qui soli id haberent, ut prudenter sermonem darent reciperentque* s., ut Schweigh. reddidit, *ut prudens consilium et dare possent et recipere.* Ad Laconum, opinor, spectat morem, qui paucis verbis, sed iis maxime definitis, respondere animique sensa aperire soleant prudenterque in omnibus rebus agant, literarum studiis quamvis non exculti. Id igitur cum solis Lacedaemoniis tribueret Anacharsis eosque hac ratione caeteris Graecis praeferret, hos tamen ipsos omni omnis sapientiae studio carere noluit idque expressit verbis: ἀσχόλους εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην, quae verba C. O. Mueller in disputat. de usu vocabuli *scholae* in Indic. scholl. Gotting. aestiv.

δαιμονίων· τούτοισι δὲ εἶναι μούνοισι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ
δέξασθαι λόγον. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ'
317 αὐτῶν Ἑλλήνων· ὁ δ' ὦν ἀνὴρ, ὥσπερ πρότερον εἰρέθη, διε-
φθάρη. Οὗτος μέν νυν οὕτω δή τι ἔπρηξε διὰ ξεινικά τε νό-
μαια καὶ Ἑλληνικὰς ὁμιλίας.

Πολλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης ὁ Ἀριαπείθεος 78
ἔπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπείθεϊ γὰρ τῷ Σκυθέων βα-
σιλέϊ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης· ἐξ Ἰστριηνῆς δὲ γυ-

1838 (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. Vol. VI. pag. 48) sic intelligi vult, ut Anacharsis caeteros omnes Graecos negotiis ita districtos existimarit, ut nullum iis esset otium, quo de gravissimis rebus cogitare et cogitata inter se communicare possent: Lacedaemonios singulari fortunae beneficio ab omni victus cura immunes iis rebus tempus et studium unice impendere. At vero tale quid dicentem Herodotus non facit Anacharsidem: nec magis probo, quod Wiskemann (De Lacedaemoniorum philosophia et philosophis. Hersfeld 1840. p. 4) Herodoti verba sic intelligit, ut reliqui Graeci negotiis districti operam τῇ σοφίῃ dare non potuerint: „quo facto (sunt verba C. Fr. Hermanni Antiqq. Laconn. p. 90) non appareret, cur πᾶσαν σοφίην scriptor dixisset; sensus est: Graecos omnes praeter Lacedaemonios tantum operae in singula σοφίας, hoc est artificiorum genera conferre, ut ei, quod summum sit in sapientia, τῷ λόγον δοῦναι, vacare nequeant."

ἄλλως πέπαισται] Schweigh. interpretatur: „*Temere per ludum narratur.*" Namque πέπαισται nunc e Sancrofti libro aliisque editum, accedente Valla et Eustath. ad Homeri Odyss. pag. 1594, 47 s. 306, 6 et tuente Wesseling. in Diss. Herod. pag. 71, ubi h. l. sic reddit: „*per ludum iocumque narratum a Graecis fuit.*" In Florentino aliisque exstat πέπλασται, quod tuetur Toup. Emendd. in Suid. II. p. 498 sic vertens: *verum haec historia est purum putum Graecorum figmentum,* approbante Larchero, unde recepit Negris. At παίζειν de iis dici, qui per iocum animi causa quid produnt, recte monere videtur Wesseling. Itaque πέπαισται haud scio an ita dictum sit, ut apud Plutarch. Pericl. 24: καὶ μετὰ παιδιᾶς τὰ πρῶτα γέγραπται. Conf. Toup. ad Longin. XIV, 2. p. 315. Weisk. — Voculam ἄλλως interpretantur μάτην. Vid. Ruhnken. ad Tim. L. Pl. pag. 199. Ad verba ὥσπερ πρότερον εἰρέθη conf. Herod. IV, 156.

οὕτω δή τι ἔπρηξε] τι, quod a nonnullis abest libris, cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. revocavi monitu Schaeferi ad Gregor. Cor. pag. 499. Omisit Matthiae. — Ad ἔπρηξε conf. III, 25 ibiq. nott. et ad ξεινικὰ νόμαια IV, 76.

CAP. LXXVIII.

Σκύλης] Monet vir doctus in Remarques sur un ouvrage etc. [vid. Excurs. ad IV, 18] p. 68 ex iis, quae et h. l. et alibi per hunc librum de Scytharum narrantur regibus, satis patere, nullam prorsus horum regum in Olbiam fuisse auctoritatem atque imperium. — *Cr.* ad h. l. citat Rambach. De Mileto eiusque colon. pag. 56 ibique laudat. Bayer. in Opuscc. pag. 185 et Choix de Medailles d' Olbiopolis du Comte de Blaremberg (Paris 1822) pag. 13 seq.

ἐξ Ἰστριηνῆς] Urbs, a meridie Istri sita trecentis stadiis a Tomis, ab Herodoto vocatur Ἰστρίη Milesiorumque colonia II, 33 [ubi vid. nott.], ab Arriano (Peripl. §. 24 coll. §. 20) Ἰστρία, cuius cives Ἰστριανοὶ apud Diodor. Sic. XIX, 73. Add. Steph. Byz. s. v. Ἴστρος. Plinio H. N. IV, 11 (18) est *Istropolis.* Cf. Mannert. VII. p. 125 seq. et potissi-

ναικὸς οὗτος γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐγχωρίης, τὸν ἡ μήτηρ αὕτη γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδαξε. μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον Ἀριαπείθης μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπείθεος τοῦ Ἀγαθύρσων βασιλέος, Σκύλης δὲ τήν τε βασιληΐην παρέλαβε καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς, τῇ οὔνομα ἦν Ὀποίη. ἦν δὲ αὕτη ἡ Ὀποίη ἀστὴ, ἐξ ἧς ἦν Ὄρικος Ἀριαπείθεϊ παῖς. βασιλεύων δὲ Σκυθέων ὁ Σκύλης διαίτῃ μὲν οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ μᾶλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπεπαίδευτο, ἐποίεέ τε τοιοῦτο· εὖτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων ἐς τὸ Βορυσθενεϊτέων ἄστυ (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), ἐς τούτους ὅκως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν

mum Tzschucke ad Mel. nott. exegg. (II, 2) pag. 85 Vol. III. P. II. In numis exstare Ἰστριηνῶν monuit Wesseling. — In seqq. verbis pro ἐγχωρίης Naber in Mnemosyn. IV. p. 21 reponi vult ἐπιχωρίης, tum in verbis: τὸν ἡ μήτηρ αὕτη — ἐδίδαξε Eltz Quaest. Herod. fasc. I. pag. 18 (Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. Suppl. IX. p. 134) pro αὕτη reponi vult αὐτὴ, quod Sancrofti liber praebuit. Accedit Mehler in Mnemosyn. V. p. 76 itemque Lhardy. Sed consulto mihi Noster αὕτη scripsisse videtur, indicaturus, *hanc* Scylae matrem, haud indigenam, sed Graecam (ex Istria, Graecorum colonia oriundam), quam ante commemoravit, fuisse, quae filium Graecam linguam literasque docuit, cum Scythae a Graecorum institutis, ut supra dixerat, valde abhorrerent neque inde Graecos magistros assumerent. Ad verba μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον vid. nott. ad III, 36. Ad nomen Σπαργαπείθεος conf. supra I, 211 ibique nott.

διαίτῃ — ἠρέσκετο] i. e. *Scythica vitae ratione nequaquam delectabatur* s. *displicebat vitae ratio Scythica*. Vid. III, 34 ibique nott. Vocula μὲν, quae post διαίτῃ legitur, abest a libro Florentino et duobus aliis, quos secutus omisit μὲν Dindorf., uncis inclusit Dietsch. Equidem ad sequentia (ἀλλὰ πολλὸν κ. τ. λ.) respiciens abiicere nolui. In verbis ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπεπαίδευτο Cobet Varr. Lectt. pag. 276 pro ἀπὸ reponi vult ὑπὸ, quod mihi quidem non persuasit vir doctus. Ad structuram τῆς ἐπεπαίδευτο conferri potest Lobeck. ad Sophocl. Aiac. pag. 273 ed. alt.

εὖτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων κ. τ. λ.] τὴν Σκυθέων cum Schweigh. et Gaisf. dedi pro τῶν Σκυθέων, quod Matth. retinuit. τὴν στρατιὴν h. l. intelligo de comitum turba s. satellitum cohorte, quae pro more regem sequebatur, neque vero in Graecam urbem admissa erat securitatis causa: itaque rege in urbem ingresso extra urbem illa commorabatur. εὖτε Homeri ex usu Noster posuit pro ὅτε, optativum adstruens, quem sane linguae usus postulat, ut in Homer Hymn. XVIII, 7. Apollon. Rhod. II, 471; cum indicativo Noster posuit VII, 209. 193, qui idem εὖτ' ἂν sequente coniunctivo adhibuit II, 63 (ubi cf. nott.) et VI, 27 plane ad Homerica, Ili. I, 242. II, 34. 228. XIX, 158. Odyss. XVII, 320. 323. De *Olbia*, Borysthenitarum urbe, diximus in Excurs. ad IV, 17. Atque Olbiae nomen, quod posthac Graecos constanter fere tenuisse quodque unum in numis conspici monuimus, eam ob caussam ita invaluisse videtur, observante Creuz. in Annall. Heidelberg. 1822. p. 1235, ut a Scythis accolis, qui Borysthenitae vocarentur, distinguerentur. De *Milesiorum* colonia itidem in Excursu diximus.

καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι ἐς τὸ τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκληΐσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν, λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα. ἔχων δ' ἂν ταύτην ἠγόραζε, οὔτε δορυφόρων ἑπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός· τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μή τίς μιν Σκυθέων ἴδοι ἔχοντα ταύτην τὴν στολήν· καὶ τἆλλα ἐχρᾶτο διαίτῃ Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. ὅτε δὲ διατρίψειε μῆνα ἢ πλέον τούτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. ταῦτα ποιέεσκε πολλάκις· καὶ οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθένεϊ καὶ
γυναῖκα ἔγημε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην. Ἐπεί τε δὲ ἔδεέ οἱ κακῶς 79
318 γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τοιῆσδε. ἐπεθύμησε Διο-

καταλείπεσκε] Paulo infra λάβεσκε ἂν et ποιέεσκε. Conf. III, 119. τὸ τεῖχος, quod opponitur τῷ προαστείῳ, ipsam urbem moenibus cinctam designat; cf. nott. ad IV, 46, et ad ἠγόραζε III, 137 ibique nott.

ἐν Βορυσθένεϊ] Descendit a voce Βορυσθένης, qua et fluvius et urbs indicatur. Vid. Strabo VII. pag. 306 s. 470 A. Steph. Byz. s. v. Scymn. Ch. 807 et Peripl. Pont. Eux. §. 12. p. 218 seq. T. III ed. Gail. s. §. 60 ed. Mueller. Moneo, quoniam fuisse video (conf. Mannert. IV. pag. 439), qui urbem fingerent Βορυσθενὶς, qualis nulla unquam fuit. Vid. Creuzer. l. l. coll. Koehler. Mém. sur l. course — Achille p. 202. Idem in aliis quoque obvium, ut idem et regionis vel urbis et fluvii esset nomen. Sic, uti hoc utar, *Gerrhus* et fluvium et regionem designat; vid. supra IV, 56.

γυναῖκα ἔγημε ἐς αὐτά] „Plenius ἔγημε καὶ ἠγάγετο ἐς αὐτὰ, ut IX, 107. Lysias de caed. Eratosth. 2. ἔδοξέ μοι γῆμαι καὶ γυναῖκα ἠγαγόμην εἰς τὴν οἰκίαν." *Wesseling.* — „*Et quam illic sumpsit uxorem, in istas aedes deduxit*, s. *aedes sibi curavit in urbe construi Borysthenide atque in istas aedes uxorem duxit indigenam.* ἄγεσθαι γυναῖκα quum idem vulgo notaret ac γαμεῖν, novator Herodotus γαμεῖν ἐς οἰκία γυναῖκα dixit, quoniam plena phrasi dicebant et Graeci *domum uxorem ducere* ἄγεσθαι εἰς οἶκον." *Valcken.* alia excitans de hoc dicendi usu, quem attigimus ad I, 34. 59. II, 45 ibiq. nott.

CAP. LXXIX.

Ἐπεί τε — κακῶς γενέσθαι] Ad locutionem conf. supra I, 8 ibique nott.

ἐπεθύμησε Διονύσῳ Βακχείῳ τελεσθῆναι] i. e. *Dionysi Bacchii sacris initiari cupiverat.* In Xenophont. Sympos. I. §. 10: οἱ τετελεσμένοι τούτῳ τῷ θεῷ; inde apud eundem in Oeconomic. XXI, 12: οἱ ἀληθινῶς σωφροσύνῃ τετελεσμένοι. De dativi ratione vid. nott. ad IV, 34. Unde opinor differt, quod apud Aristophanem legitur Ran. 357 βακχεῖ' (i. e. βακχεῖα τὰ ἱερὰ) ἐτελέσθη. Formam Βάκχειος (vel rectius Βακχεῖος) apud Graecos aeque in usu fuisse atque formam magis communem Βάκχιος, observat Fritzsche ad Aristophan. Thesmophoriaz. 988. pag. 401. Cum *Olbia* urbs olim quoque vocaretur Σαβία*)

*) Cf. Anon. Peripl. Pont. §. 12. p. 218. T. III ed. Gail. s. §. 60 Mueller., ubi quod codex praebet: πρότερον μὲν Ὀλβία Σαβία καλουμένη, id ex dittographia ortum ratus Mueller (Geogr. Gr. minn. I. p. 229. 417) eiecit Σαβία. Itaque Olbiam a veteribus Σαβίαν appellatam quoque fuisse dicere vix licebit, cum alia testimonia haud supersint. Neque vero hoc impedit, quo minus Bacchi sacra mature in urbem Olbiam traducta esse credamus.

νύσῳ Βακχείῳ τελεσθῆναι· μέλλοντι δέ οἱ ἐς χεῖρας ἄγεσθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. ἦν οἱ ἐν Βορυσθενεϊτέων τῇ πόλι οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέος περιβολή, τῆς καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, τήν τε πέριξ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρῦπες ἕστασαν, ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος· καὶ ἡ μὲν κατεκάη πᾶσα. Σκύλης δὲ οὐδὲν τού-

(a *Sabo* s. *Sabazio,* quod Bacchi fuit nomen apud Thraces Phrygesque, gentes una eademque stirpe oriundas), hîc prisco aevo coloniam Thracico-Phrygicam, Graecis nonnullis admixtis, fuisse statuit Creuzer. l. l. pag. 1236; unde factum, ut Bacchi sacra Phrygico-Thracica in hac Ponti ora obtinerent, ipseque Scyles posthac in Thraciam confugerit. Neque huc non facit Hippolai promontorium, de quo IV, 53. Et postea quoque quam Graeci Milesii Olbiam deduxissent coloniam, sacra haec Bacchica retenta fuisse videntur, testibus aliquot numis nuper detectis, qui ad Bacchi et Cybeles cultum spectant. Conf. Creuzer. l. l. pag. 1237. De Bacchi sacris apud Gelonos vid. IV, 109. Praeter Bacchum Apollinem quoque *Προστάτην* in Borysthenitarum urbe cultum esse docent inscriptiones complures (Corp. Inscr. Gr. nr. 2067. 2068. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075), itemque Iovem (ibid. nr. 2081), in cuius templo senatum convenire solitum scribit Dio in orat. Borysth. p. 81 ed. Reisk., et Mercurium (ibid. nr. 2078).

μέλλοντι δέ οἱ ἐς χεῖρας ἄγεσθαι τὴν τελετὴν] i. e. *cum iam in eo esset, ut sacris initiaretur.* Ad locutionem conf. I, 126 ibique nott.

ὀλίγον τι πρότερον] Vid. IV, 78. Scripsi ὀλίγον τι, quod h. l. et IV, 81 Sancrofti liber offert pro vulg. ὀλίγῳ τι. Aliud videtur ὀλίγῳ πρότερον (sine τι) VII, 113. 239: quo utroque loco idem Sancrofti liber ὀλίγον.

τήν τε πέριξ — ἕστασαν] τε deleverunt recentt. edd. praeeunte Schaefero. Equidem voculam, quam omnes quantum scio codd. agnoscunt, retinui; quippe quae, abiectis praesertim cancellis, quibus proxime antecedentia verba τῆς καὶ — εἶχον inclusa vulgo tenentur, bene stare poterit. — Ad vocem πέριξ conf. nott. ad IV, 15, et de genitivo λίθου vid. II, 138. Quod ad loci argumentum spectat, haec omnia ad cultum religionesque Indicas ad Ponti oras advectas relata vult Ritter: Vorhalle p. 226. — Ad *Sphinges Cr.* conferri vult Boettiger: Vasengemälde Heft III. p. 98. Tu vide quae in Excursu ad II, 175 (num. XVI. T. I. pag. 892 seqq.) diximus; de *Gryphis* egimus in Excursu ad III, 116. Gryphum in Panticapaei numis inveniri animadvertit Raoul-Rochette in: Journal des Savans 1832. pag. 48; in vasis eiusdem urbis reperit et descripsit Dubois de Montpéreux Voyage autour du Caucas. V. p. 175 seqq. 198. 200. 206 seqq. Ac saepius omnino et *Gryphos* et *Sphinges* inter antiqua illarum regionum monumenta nunc eruta reperiri, commonstrant ea, quae cernuntur in opere: Antiquités du Bosphore Cimmérien, conservées au musée imperial de l'Eremitage etc. (Petersbourg. 1854). Pl. II. XII. XIII. XIX. XX. XXVI. LVIII: ne plura. His autem statuis Scyles τὴν περιβολὴν s. τὸ ἕρκος, quale Graecorum domum plerumque cingere solebat, eam ob causam ornavit, ut ipsius aedes prae caeteris conspicerentur sedes sapientiae ac prudentiae Graecae: sic certe indicat Curtius: Vom Wegbau etc. (Abhandll. d. Berlin. Akad. 1854) p. 293. Equidem aliam reddidi causam in Excurs. ad III, 116.

ἐνέσκηψε βέλος] De voce ἐνσκήπτειν conf. I, 105 ibiq. nott. βέλος haud raro dici de *fulmine*, notavit Dissen. ad Pindar. Olymp. XI (X), 80. pag. 136. Conf. quoque Herodot. VII, 10. §. 5. Ad formam κατεκάη

του εἵνεκα ἕσσον ἐπετέλεσε τὴν τελετήν. Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν πέρι Ἕλλησι ὀνειδίζουσι· οὐ γάρ φασι οἰκὸς εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον, ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. Ἐπεί τε δὲ ἐτελέσθη τῷ Βακχείῳ ὁ Σκύλης, διεδρήστευσε τῶν τις Βορυσθενεϊτέων πρὸς τοὺς Σκύθας λέγων· Ἡμῖν γὰρ καταγελᾶτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε, καὶ βακχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. εἰ δέ μοι ἀπιστέετε, ἕπε-

cf. II, 180 ibique nott. — Mox pro vulg. ἧσσον scripsi ἕσσον. Ad significationem verbi ἐπετέλεσε conf. nott. ad IV, 76.

οὐ γάρ φασι κ. τ. λ.] i. e. *Scythae rationi consentaneum esse negabant, deum excogitare huncce (s. talem reperiri deum), qui homines in furorem ageret.* Ad ἐνάγειν (*incitare, excitare*) conf. III, 1 ibique nott. — οἰκὸς cum recentt. edd. scripsi pro εἰκός.

διεδρήστευσε] Ex Aldina fluxit διεπρήστευσε, quod in plerasque deinceps editiones transiit atque etiam a Schaefero, Schweighaeus., Gaisford., Matth. et Dietschio retentum est, firmatum adeo tribus codd.: quod quomodo explicem cum non habeam, retinere nolui. Florentinus, Mediceus alterque liber afferunt ἐπρήστευσε, unus Sancrofti liber διεπίστευσε, quod Wesseling. interpretatur: *fidem facit*, Valla: *indicium detulit, Scythis dicens.* Idem διεπίστευσε placuit quoque Passovio (in Lexic. Gr.), aliis, idque interpretantur: *rem concredidit* (taciturnitati Scytharum), sic alloquens Scythas. Valckenario placuit διέπεσε vel διέπιπτε, ut Borysthenitarum unus, custodiis insciis, quippe urbis portis, dum rex sacris operaretur, occlusis, urbe *elapsus esse* putaretur; quo sensu frequentius διαπεσεῖν apud Xenophontem. Quod merito displicuit Reizio, qui ipse (Praefat. p. XVIII) ex coniectura reposuit διεπερίσσευσε, i. e. *nimia loquacitate rem effutiit.* Schneider. in Lex. Gr. mavult διεδρήστευσε, quod idem valeat atque διέδρη (*aufugit, elapsus est*), cum apud Hesychium Δρῆσται· δραπέται; et apud Herod. IV, 142 (quod Schweigh. addit) ἄδρηστα ἀνδράποδα. Idem placuit postea Schweighaeusero in Lexic. Herod. I. pag. 156, idque etiam mihi recipiendum videbatur, cum non admodum distet a librorum scriptorum lectione διεπρήστευσε. Dindorf. (Comment. p. VII) recepit διεδρηπέτευσε, quod verbum ductum vult a δρηπέτης s. δραπέτης (Her. III, 137. VI, 11). Negris, qui edidit διεπρήστευσε idque explicuit ἐφανέρωσεν, ἔδωκεν εἴδησιν, scribi tamen mavult διέπρησσε (quod explicuit ἐμπορεύετο, ἔκαμνεν ὑποθέσεις) vel etiam διεπέρασε; neutrum recte.

Ἡμῖν γὰρ καταγελᾶτε] De structura verbi καταγελᾶν monui ad III. 38. 155; de particula γὰρ conf. nott. ad III, 83. 120.

καὶ βακχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται] Plures libri βακχεύει τε. — „Vel servari debuerat βακχεύει καὶ vel, primo καὶ (ex κε nato) praetermisso scribi: βακχεύει τε καὶ ὑπὸ θεοῦ μαίνεται, *Bacchi sacris operatur deique furit instinctu. Instinctus divino spiritu*, ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ θεοῦ, saepius ἐκ θεοῦ vel ἐκ θεῶν του κατέχεσθαι dicebatur: iunguntur et a Platone κατέχεσθαι καὶ μαίνεσθαι. Dantur loquendi formae eiusdem formae significatus: Διονύσῳ μαίνεσθαι et ἐκ Διονύσου, ἐξ Ἄρεος μαίνεσθαι, ἐξ Ἔρωτος, ἐκ Νυμφῶν. Verbis neutris ὑπὸ longe plurimis adiungitur [conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 617], rarius verbo μαίνεσθαι. Lucian. Dial. Deorr. XII, 1. XVIII, 2." *Valcken.* Ab ea locutione, quam Valckenar. explicuit (μαίνεσθαι ὑπὸ θεοῦ), haud scio an significatione nonnihil differat, quando huic verbo simplicem dativum (θεῷ) additum invenimus, ut

σθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. Εἵποντο τῶν Σκυθέων οἱ προεστεῶτες· καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεΐτης λάθρῃ ἐπὶ πύργον κάτισε. ἐπεί τε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης, καὶ εἶδόν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποιήσαντο· ἐξελθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατιῇ, τὰ ἴδοιεν.

80 Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλαυνε ὁ Σκύλης ἐς ἤθεα τὰ ἑωυτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρεω θυγατρὸς, ἐπανιστέατο τῷ Σκύλῃ. ὁ δὲ 319
μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ καὶ τὴν αἰτίην, δι' ἣν ἐποιέετο,

in Pausaniae locis II, 7. §. 5 et X, 32. §. 7 (τῷ Διονύσῳ — μαίνεσθαι) aliisque, quos attigit Hemsterhus. ad Lucian. Nigrin. §. 37 (I. p. 291 ed. Bip. I. p. 314 seq. ed. Lehmann.), ubi *in honorem* dei alicuius μαίνεσθαι dicuntur, qui eius festum rite celebrare cupiunt. Hoc equidem ab Herodoti loco alienum arbitror, in quo eum, qui μαίνεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ dicitur, antea ὁ θεὸς sive ὁ δαίμων (quod ad unum idemque redit, ut III, 119 etc. IV, 94. 96; conf. modo Naegelsbach: Nachhomerisch. Theolog. p. 111) λαμβάνει s. λελάβηκε, i. e. *corripuit* prorsusque captum tenet ac vi divina ita complet, ut eadem quasi coactus μαίνεσθαι incipiat. Eodem sensu Iosephus Antiqq. Iud. VIII, 2, 5 dixit τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους atque Lucianus in Nigrin. l. l. ὁπόσοι αὐτῶν τῇ Ῥέᾳ λαμβάνονται (ad quem locum legatur adnotatio Hemsterhusii et Lehmanni, haud praetermittentis Herodoti locum, in quo aeque atque in Luciani loco usus verbi λαμβάνειν mihi ad eam rationem accedere videtur, ad quam ipse Noster I, 165 locutus est: ὑπὲρ ἡμισέας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος κ. τ. λ.), itemque Plato De Legg. III. p. 699 D. ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν, atque vel Homerus Ili. I, 387 χόλος λάβεν, et quae sunt alia huius generis frequenter obvia; eodemque etiam pertinebunt voces θεόληπτος (Plutarch. Mor. p. 855 B. 1117 A.), νυμφόληπτος (Plat. Phaedr. p. 238 D.), φοιβόλαμπτος in ipso Herodot. IV, 13, ubi vid. nott. Ad usum verbi μαίνεσθαι conferri quoque poterit Sophocl. Antigon. 1138 (1151): αἵ σε μαινόμεναι πάννυχοι χορεύουσι τὸν ταμίαν Ἴακχον. De verbo βακχεύειν plura suppeditabit Thes. ling. Graec. II. p. 60 ed. Dindorf.

καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω] Pro vulg. δείξω cum Dindorf. et Dietsch. rescripsi δέξω, quod vel invitis libris scriptis omnibus h. l. reponi iussit Bredov. p. 153. Cum iisdem mox reposui κάτισε (ut I, 88), quod optimi quoque libri scripti afferebant; vid. eundem Bredov. p. 317. Vulgo κατεῖσε.

κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποιήσαντο] i. e. *maximam calamitatem sibi habuerunt, graviter indignati sunt.* Frequens haec apud Nostrum locutio, V, 5. 35. VII, 117 etc., itemque συμφορῇ χρῆσθαι, de quo vid. nott. ad I, 35.

Cap. LXXX.

ἐς ἤθεα] Conf. IV, 76. — Quod sequitur προστησάμενοι, valet: *postquam ducem sibi constituerunt* s. *crearunt.* — De *Teris* nomine Valcken. disputans affert Thucydid. II, 29 et Schol. Aristoph. in Acharn. 145. — Ad formam imperfecti ἐπανιστέατο conf. Bredov. pag. 329; ad verbi significationem conf. Herod. III, 61. 62. 63.

τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ] i. e. *ubi quid contra ipsum ageretur, cognovit.* Non aliter fere ἐπί, adiuncto dativo I, 61: μαθὼν τὰ ποιεύμενα ἐπ' ἑωυτῷ [ubi cf. nott.]. Add. IV, 154. [ibiq. nott.] VII, 132. VI, 88. 74. VII, 235. I, 27. 60. IX, 17. Fischer. ad Weller. Gr. Gr. III. pag. 236. Plu-

καταφεύγει ἐς τὴν Θρηΐκην. πυθόμενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηΐκην· ἐπεί τε δὲ ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρήϊκες, μελλόντων δὲ αὐτῶν συνάψειν, ἔπεμψε Σιτάλκης παρὰ τὸν Ὀκταμασάδην λέγων τοιάδε· Τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἶς μέν μευ τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δέ μευ ἀδελφεόν. σύ τ' ἐμοὶ ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι· στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσῃς μήτ' ἐγώ. Ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκεω, πεφευγὼς τοῦτον. ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινέει ταῦτα· ἐκδιδοὺς δὲ τὸν ἑωυτοῦ μήτρωα Σιτάλκῃ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην. καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο, Σκύλεω δὲ Ὀκταμασάδης αὐτοῦ ταύτῃ ἀπέταμε τὴν κεφαλήν. Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμαια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτωμένοισι ξεινικοὺς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.

Πλῆθος δὲ τὸ Σκυθέων οὐκ οἷός τε ἐγενόμην ἀτρεκέως 81
πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον·

tarch. Vit. Mar. 10 (βουλεύων προδοσίαν ἐπ' αὐτῷ). Alia excitarunt Schaefer ad Plutarch. Vit. T. V. p. 17 ed. Teubner., Koch ad Antonin. Liberal. pag. 127, Strange in Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. III. p. 448. In seqq. ad ἐποιέετο mente repetendum ex antecedentibus τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ.

ἠντίασάν μιν] Conf. II, 141 ibique nott. Ad verbum συνάψειν conf. I, 18 et ad verba ἀλλήλων πειρηθῆναι I, 76. IV, 159. III, 119 ibiq. nott.— In seqq. pro σύ τέ μοι, quod Matth. retinuit, cum Schweigh. et Gaisf. exhibui σύ τ' ἐμοί.

Ταῦτα — ἐπεκηρυκεύετο] Ammon. de differentt. vocc. pag. 56 ἐπικηρυκεύεσθαι δὲ ἔλεγον τὸ περὶ συμβιβάσεως καὶ σπονδῶν τὰς πόλεις κήρυκας πρὸς ἀλλήλας πέμψασθαι, ad quem locum Valcken. in Animadverss. I, 20. pag. 79. 80 verbum hoc monet non solum de caduceatoribus publica auctoritate missis, sed de privatorum quoque hominum nunciis adhiberi. Add. Voemel. ad Demosthen. Orat. de Pac. p. 245 et vid. supra nott. ad I, 69. — De *Sitalce* conf. VII, 137. Post πεφευγὼς recepi τοῦτον cum Schweigh. et Gaisf. e Sancrofti libro aliisque. Mediceus, Florentinus, alii omittunt τοῦτον, quod uncis inclusum retinuit Dietsch.

καταινέει ταῦτα] Conf. III, 73 fin. καὶ πάντες ταῦτα αἴνεον. Mox μήτρωα scripsit Noster, qui IV, 76. IX, 78 in accusativo dixit πάτρων; neque tamen quidquam mutandum censeo cum Bredov. p. 250. Atque Homerus quoque dixit μήτρωα in Ili. II, 662 coll. XVI, 717. Ad illum locum adscripsit Eustathius haec: μήτρως μὲν εἴρηται καθ' ὁμοιότητα τοῦ πάτρως· ὡς γὰρ παρ' Ἡροδότῳ πάτρως ὁ ἀπὸ πατρικοῦ ἀδελφοῦ θεῖος, οὕτω νῦν ὁ ἀπὸ μητρικοῦ μήτρως κ. τ. λ. In seqq. ad παραλαβὼν conf. III, 70 init. — De locutione αὐτοῦ ταύτῃ vid. I, 189 ibiq. nott. Usum verbi περιστέλλειν attigi ad II, 147. III, 31. De ipso argumento conf. IV, 76. Ad verba: τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι (i. e. *talem poenam tribuunt*) conf. Euripid. Hecub. 1086 (1030): δράσαντι δ' αἰσχρὰ δεινὰ τἀπιτίμια δαίμων ἔδωκεν.

καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναί σφεας, καὶ ὀλίγους, ὡς Σκύθας εἶναι. τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινόν μοι ἐς ὄψιν. Ἔστι μεταξὺ Βορυσθένεός τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χῶρος, οὔνομα δέ οἵ ἐστι Ἐξαμπαῖος, τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι, ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀποῤῥέον τὸν Ὕπανιν ἄποτον ποιέειν· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκήϊον, μεγάθει καὶ ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ

Cap. LXXXI.

ὡς Σκύθας εἶναι] Non aliter haec puto esse accipienda ac supra II, 135: ὡς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ubi vid. nott. Schweighaeuserus reddidit: „*si de vere nominatis Scythis quaeras*"; Dindorf: „*non per se, sed pro Scytharum nomine*": quod ad Herodoti sententiam propius accedere videtur diversa referentis, quae de Scytharum multitudine acceperat, quos alii admodum multos esse dicebant, alii paucos: hoc vero cum mirari quis possit, addidit ὡς Σκύθας εἶναι, *ut qui Scythae sint*, qui tantum terrae tractum occupent, adeo ut pro tanto terrae tractu pauci tantum esse videantur. Moneo ob Hansen., qui una cum Lhardyo aliisque Schweighaeuserum secutus Herodoti verba sic accepit vernaculo sermone: *was eigentliche Scythen sind* (Osteuropa p. 167 coll. p. 65 assentiente Kolstero in Jahrbb. f. Phil. u. Paedag. Suppl. XIII. p. 51), indeque colligi vult, non omnes esse Scythas, qui hoc nomine vulgo comprehendantur: adeo ut inter Scythas, qui appellantur, diversae stirpis gentes discernendae sint, ipsis Scythis s. vere nominatis Scythis, qui numero sint pauciores, subditae. Sed de talibus hoc quidem loco Noster profecto non cogitavit. Unde concidunt, quae Neumann (Die Hellenen im Skythenl. I. p. 224), qui eandem atque Hansen est secutus interpretationem, inde disseruit de Scytharum multitudine, de qua recte mihi iudicasse videtur Wesselingius, haec adscribens: „Tota autem haec multitudinis Scythicae indicatio speciem praefert scriptoris coniectantis ac nihil definientis." — In proxime seqq. ἀπέφαινον ἐς ὄψιν valet: *demonstrarunt mihi in oculos*, i. e. *oculis meis rem ipsam subiicientes*. Cf. I, 129. V, 84.

ὀλίγον τι πρότερον] Conf. IV, 52. Plures codd. ὀλίγῳ τι, de quo conf. IV, 79. — In seqq. pro ποιέει cum recennt. edd. reposui ποιέειν.

χαλκήϊον] Non intelligitur fabri aerarii *officina*, ut I, 68, sed *vas aheneum*, *ahenum*, ubi vulgo supplent ἀγγεῖον, de qua ellipsi vid. Schwebel. ad Lambert. Bos. pag. 13. Et conf. ipsum Herodot. IV, 152. Nos: *ein ehernes Gefäss*, *Kessel*. Ad ἐξαπλήσιον conf. III, 135. — Ad argumentum loci facit Athen. XII, 9. p. 536 A. B., ubi Nymphis enarrat, hunc craterem a Pausania, qui Mardonium ad Plataeas vicit, dum circa Byzantii regiones commoraretur, consecratum fuisse diis, quorum statuae adhuc ad Ponti ostium conspicerentur, inscriptionemque addit, ex qua Neptuno hoc ahenum dedicatum fuisse apparet. At Rittero auctore (Vorhalle pag. 345) hoc aheni opus cum Graecis colonis adscribi nequeat, non nisi Cimmeriorum antiquorum, qui Buddham colentes ex India occidentem versus migrarint, fuisse statuendum. Atque ipsum *Ariantae* regis nomen ad Ariam, Buddhistarum patriam in *Aria-Bactria*, relatum vult crateresque istius modi praegrandes ad antiquissima donaria Solis s. Buddhae in honorem. Qui illum morem, quo Scythae aeque ac Graeci in omnibus solemnibus ac sacris lebetum maximam habuerint rationem, ex India ad hasce gentes boreales transmissum esse ibique ad rem divinam faciundam maxime valuisse opinatur. Cf. p. 346 seq. — Quod ad cra-

Πόντου κρητῆρος, τὸν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. ὃς δὲ μὴ εἶδέ κω τοῦτον, ὧδε δηλώσω· ἑξακοσίους ἀμφορέας εὐπετέως χωρέει τὸ ἐν Σκύθῃσι χαλκήϊον, πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήϊόν ἐστι δακτύλων ἕξ. τοῦτο ὦν ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπὸ ἀρδίων γενέσθαι· βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὔνομα εἶναι Ἀριαντάν, τοῦτον εἰδέναι τὸ πλῆθος τῶν Σκυθέων, κελεύειν μιν πάντας Σκύθας ἄρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ ὀϊστοῦ κομίσαι· ὃς δ' ἂν μὴ κομίσῃ, θάνατον ἀπείλεε. κομισθῆναί τε δὴ χρῆμα πολλὸν ἀρδίων, καί οἱ δόξαι ἐξ αὐτέων μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τουτέων δή μιν τὸ χαλκήϊον ποιῆσαι τοῦτο, καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τοῦτον. ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλήθεος τοῦ Σκυθέων ἤκουον.

teris magnitudinem attinet, conferri volumus I, 51, ubi crater argenteus a Croeso Delphos missus memoratur et ipse sexcentarum amphorarum capax. Ad Scytharum vas aheneum faciunt, quae protulit Erman (Reise um die Erde I. p. 164 seq.), de eius mensuris sic statuens: „Es war ein erznes Gefäss, welches, bei einer Metalldicke von 4,46 Zollen eine Höhlung von 282,2 Kubikfuss Par. Mass umschloss. Leider fehlt es an näheren Angaben der Gestaltung; wollte man aber das Gefäss als cylindrisch sich denken, so würden die Annahmen von 4 Fuss Höhe des inneren Raumes, bei 9,48 Fuss Durchmesser desselben oder von 12 Fuss Höhe, bei 5,46 F. Durchmesser, als etwa noch wahrscheinliche Extreme, dem von Herodot angegebenen Inhalte entsprechen, und für die Menge des verarbeiteten Metalles ergiebt sich aus ersterer Annahme 76,3, aus letzterer 91,3; in einem mittleren Falle also etwa 83 Pariser Kubikfuss oder an Gewicht 41000 alte Franz. Pfunde, wenn man annimmt, dass das Gefäss aus Bronze bestanden habe.“ Addit idem se sumpsisse Graecam amphoram parem: „0,470 Par. Kubikfuss“, dactylum parem: „0,7431 Par. Zoll“. Itaque sat magnum pondus fuisse utique credas, vel si hocce vas cum nostrae aetatis campanis contendas, quarum pleraeque vix triginta mille libr. excedunt, unâ exceptâ illâ campanâ, quae Moscuae in regum palatio (Kreml) invenitur.

ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου] De *Bosporo Thracio* intelligendum esse patet. Ad usum vocis *στόμα* in talibus vid. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. 882. Add. Strab. VII. p. 310. p. 477 B., et Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 1 nott. exegg. pag. 41 seq. Vol. III. P. I. Herodotum ipsum hoc fretum et maria haecce visisse, recte ex h. l. colligere videtur Heyse l. l. pag. 129. — In seqq. *ἄρδις* est *sagittae cuspis*, ut I, 215, ubi vid. Et conf. etiam Suid. s. v. I. pag. 314. Huiusmodi cuspides frequentes in tumulis illis sepulcralibus, de quibus ad IV, 71 diximus, per Russiam inveniri satis constat.

τοῦτον εἰδέναι] Quod de suo Reiz. inseruit *βουλόμενον* (post *τοῦτον*), id cum libri ignorent, delevi cum recentt. edd. Pro *τοῦτον*, quod uncis incluserunt Dindorf. et Dietsch., unus liber Parisinus *τούτων*, quod placet Schweighaeusero, quodque unice verum habet Letronne (Journ. d. Sav. 1817. p. 93); quo eodem auctore retinui in seqq. *μιν*, quod libris invitis Schweigh. mutarat in *μέν*. Mox dedi *μίαν* pro *μίην* et in seqq. *αὐτῶν* et *τούτων* pro *αὐτέων* et *τουτέων*. — Ad verbum medium *λιπέσθαι* conf. nott. ad II, 134 et ad verba *χρῆμα πολλὸν* III, 109. 130.

82 Θωυμάσια δὲ ἡ χώρη αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλῷ μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. ὃ δὲ ἀποθωυμάσαι ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάθεος τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται· ἴχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ ἐνεὸν, τὸ οἶκε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἔστι δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. Τοῦτο μέν νυν τοιοῦτό ἐστι. ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἤϊα λέξων λόγον.

83 Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς Σκύθας καὶ ἐπιπέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάξοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγνύναι τὸν Θρηΐκιον Βόσπορον,

Cap. LXXXII.

καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν] καὶ hîc valet *etiam*, ut Struve (Quaest. de dial. Herod. Sp. I. p. 28 s. Opuscc. II. p. 293) monuit. De voce πάρεξ conf. nott. ad III, 97 et de παρέχεσθαι IV, 44. Est vero mente repetendum ad παρέχεται ex antecedentibus ἡ χώρη αυτη. Ad εἰρήσεται conf. IV, 16. III, 132 ibique nott.; ad ἤϊα λέξων in fine cap. nott. ad I, 5 et I, 122.

ἴχνος Ἡρακλέος] Conferantur, quae de Persei sandalis diximus ad II, 91 (T. I. p. 625). Ritterus (Vorhalle pag. 332 seq. 334. 341. 348 seq.) omnia Scytharum sacra ex India derivans in hoc quoque Herculis vestigio agnosci vult sandalium Buddhae, qui post magnam inundationem comparuerit, multum mortalibus afferens salutis, cuiusque vestigium s. sacrum pedem (*Prabat* s. *Siripade*; vid. Berghaus Annall. 1833. pag. 285) adhuc variis Indiae locis ac sigillatim in Taprobanes insula commonstrent carminibusque celebrent. Quae iam in Graecum Herculem ille translata opinatur, coloniâ Indorum scilicet ad Tyram fluvium deductâ una cum Buddhae sacris. Quin ipsam mensuram duorum cubitorum congruere ait similiaque affert nonnulla, vulgarem mensuram simili modo quae superare dicantur. Add. Barth: Die Kabiren in Teutschland. pag. 153. 168. Ad Esthonum gentes, quae Herculem colunt eique similia attribuunt, hanc superstitionem refert Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksst. pag. 72.

ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς κ. τ. λ.] His verbis redit Noster ad ea, quae initio huius libri cap. 1—4 enarrare coeperat: ubi Scytharum mentio ipsum incitaverat, ut de hac gente pluribus usque ad h. l. exponeret eaque afferret, quae de Scythis ipse sciscitando acceperat, Graecis fere incognita.

Cap. LXXXIII.

Παρασκευαζομένου Δαρείου] Quae Darium moverit causa ad expeditionem instituendam, indicavit Herodotus IV, 1: quem locum in Excursu pluribus tractavimus, ubi vid.

ζευγνύναι τὸν Θρηΐκιον Βόσπορον] Unus Sancrofti liber ζευγνύναι, quod Wesselingio probatum in textum recepit Schaefer, quem ipse cum recentt. edd. secutus sum; reliqui codd. ζεύγνυσθαι, quod retinuerunt Schweighaeuser. et Gaisford. Tu vid. Herodot. IV, 87. 89. VII, 24. 33. 157 [ubi: ζευγνύναι τὸν Ἑλλήσποντον Noster dixit]. Ctes. Pers. Excerptt. 17, ubi alia quaedam attuli pag. 144 seq. [add. Tzschuck. ad Mel. II, 2 nott. exegg. Vol. III. P. II. pag. 116], in quibus et ipsis activum verbum reperitur. Non aliter Latini (ut illic monui): *iungere Bosporon*. De locutione ζευγνύναι γέφυραν conf. nott. ad III, 134. ζεύγνυσθαι exstat IV, 85 sensu passivo. — Qui hoc loco *Bosporus* vocatur *Thracius*, is simpliciter quoque appellatur *Bosporus* (IV, 85) vel

Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἐχρήϊζε μηδαμῶς αὐτὸν στρατηΐην ἐπὶ Σκύθας ποιέεσθαι, καταλέγων τῶν Σκυθέων τὴν ἀπορίην. ἀλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε συμβουλεύων οἱ χρηστὰ, ὁ μὲν ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, ἐπειδή οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούσων. Ἐνθαῦτα τῶν Περ- 84 σέων Οἰόβαζος ἐδεήθη Δαρείου, τριῶν ἐόντων οἱ παίδων καὶ πάντων στρατευομένων, ἕνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. ὁ δέ οἱ ἔφη, ὡς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίων δεομένῳ, πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. ὁ μὲν δὴ Οἰόβαζος περιχαρὴς ἦν, ἐλπίζων τοὺς υἱέας

Chalcedoniae Bosporus. Nec tamen, quod mireris, ulla eius apud Thucydidem mentio. Cf. Gatterer: Thracien nach Herod. u. Thucydid. pag. 45, Kruse: Ueber Herodots Ausmess. des Pont. etc. pag. 27 coll. Rennel. pag. 426. Quo eodem pertinet *os Ponti* (στόμα Πόντου), de quo ad IV, 81. Nunc, quod neminem fugit, *fretum* est *Constantinopolitanum*, haud raro etiam simplici *canalis* appellatione indicatum. De Graeca appellatione, alia ut taceam, conf. Schol. ad Apollon. Rhod. II, 168. Et pluribus, Herodotum quoque respiciens, de hoc Bosporo disputat Eustath. ad Dionys. Perieg. 140 et nostra aetate Tzschucke ad Mel. I, 19 nott. exegg. (Vol. III. P. I) p. 569. 570, Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 24.

ἐχρήϊζε] i. e. *orabat, rogabat.* Quo eodem sensu I, 41. 152. V, 30, alibi. Iungitur, ut δεῖσθαι, alia id genus, infinitivo, cuius loco subinde etiam ὅκως, ut III, 44, ubi cf. nott.

καταλέγων — τὴν ἀπορίην] καταλέγειν valet *recensere, enarrare, commemorare*, ut IV, 95. 50. 114 etc. ἀπορίην *inopiam* s. *paupertatem* esse negat Italus interpres, sed *difficultatem* Scytharum terram invadendi, unde supra IV, 46 Scythae ἄμαχοί τε καὶ ἄποροι προσμίσγειν. Mihi non persuasit. Ad verba subsequentia ἀλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε conf. nott. ad I, 8. 24 et add. IX, 109 coll. VIII, 137 ibique Valcken. Ad ἐπέπαυτο ex antecedente ἐχρήϊζε (sic enim dedi cum Bredov. pag. 174 pro vulg. ἔχρηζε) repetendum χρηΐζων: *destitit a rogando.* Ad ipsam verbi formam conf. Bredov. p. 344.

CAP. LXXXIV.

καταλειφθῆναι] Passivo sensu accipi monet Kuehner. Gr. Gr. §. 402. not. 2. Infra IV, 135 Noster dixit quoque κατελείποντο sensu passivo, et IV, 87 κατελείφθη, itemque λειφθεὶς IV, 144; οἱ ὑπολειπόμενοι IV, 128; οἱ ὑπολειφθέντες IV, 134. 136. — Mox τοὺς ἐπεστεῶτας satellites intelligo adstantes, qui regem comitari consueverint. E Sancrofti libro aliisque iam Schaeferus recepit τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπεστεῶτας, cum vulgo abesset ἐπὶ τούτων; Schaeferum cum recentt. edd. secutus sum, cum his vocibus additis declarentur satellites, quorum hoc munus fuerit, ut regi adstantes eius mandata exsequerentur deque Oeobazi filiis supplicium sumerent. Ad usum praepositionis ἐπὶ sequente genitivo conf. quae attuli ad Plutarch. Alcibiad. p. 162 et ad Pyrrh. pag. 154. Inde Lhardy, qui et ipse dedit τοὺς ἐπὶ τουτέων (leg. τούτων) ἐπεστεῶτας, explicat: *quorum id officium erat*, comparans VII, 117 τὸν ἐπεστεῶτα τῆς διώρυχος (*praefectum fossae*) et alias Nostri locutiones idem fere significantes. Caeterum haud dissimilis crudelitas Xerxis narratur VII, 38 coll. Senec. de ira III, 16. Ac talia tyranni animum indolemque maxime commonstrare, qui omni iure divino humanoque postposito suo arbitrio omnia subiecerit, monere haud opus. — Ad αὐτοῦ ταύτῃ vid. IV, 80. I, 189 ibique allata.

στρατηΐης ἀπολελύσθαι· ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπεστεῶτας ἀποκτεῖναι πάντας τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτῃ ἐλίποντο.

85 Δαρεῖος δὲ ἐπεί τε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπίκετο τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσβὰς ἐς νέα ἔπλεε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλευμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἕλληνές φασι εἶναι· ἑζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ

Cap. LXXXV.

τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον] Conf. IV, 83 ibique nott. — De loco, ubi ponte Bosporum iunxit Darius, dicemus ad IV, 87; de Chalcedone, in cuius ditione (ἡ Καλχηδονίη) hoc factum est, vid. nott. ad IV, 144.

ἐπὶ τὰς Κυανέας καλευμένας] Nec Herodotus nec quisquam alius antiquiorum scriptorum *Cyaneas* vocat *insulas,* quales memorarunt posterae aetatis scriptores. Saxa sunt e mari prominentia, ad oram Asiae atque Europae sita ante Bosporum, qua Pontus in eum intrat. Cf. Strabo VII. pag. 319 s. 492. Schol. Apollon. Rhod. II, 320 seq. 559 seqq. Eustath. ad Dionys. Perieg. 140. p. 111, 7 seqq. ed. Bernhardy, Nitzsch. ad Odyss. XII, 59. T. III. p. 373, ne plura. Vid. Kruse l. l. p. 7 et Append. pag. 15 seq., ubi Vulcania quaedam vestigia in insulis illis latere existimat, quas in Argonautarum rebus maxime celebratas *Cyaneas* dici a colore, quem eminus praebent, et *Planctas* s. *Errantes* et *Symplegades,* quod collidi eminus videantur, satis constat. De quibus copiosissime egit Tzschucke ad Mel. II. 7 nott. exegg. Vol. III. P. II. p. 574—577 coll. Bernhardy ad Dionys. Perieg. 144. pag. 558 seq. Add. Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 148 seq., Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 395 seq. Nunc loco nomen *Urek-Iaki.*

ἑζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ] Pauw. legi voluit ἐπὶ τῷ ῥίῳ, *in promontorio* seu *vertice Cyanearum.* Valckenar. (cui adstipulatur Gatterer: Thracien nach Herod. u. Thucyd. pag. 145) coniecit ἐπὶ τῷ ἰκρίῳ, *(sedens) in tabulato navis*, ita ut Darius in puppi iuxta navis magistrum sedisse putetur, cum νηῶν ἴκρια Homero, aliis sint τὰ σανιδώματα τῶν πλοίων. Atque ita sane τὰ ἴκρια Odyss. III, 353. XIII, 73. Herod. V, 16. Nobis neutrum placet. Nam intelligendum *Iovis Urii*, qui vocatur, templum, quod omnino κατ' ἐξοχὴν dicitur ἱρὸν, clarissimum illud quidem, in loco prominenti situm, unde late pateat in Pontum prospectus. Quare accedere non possum iis, quae scribit Clarke: Travels I. p. 681, Darium in una Cyanearum consedisse atque ex eo loco conspexisse Pontum late patentem: id quod in faucibus illis, in quibus hoc templum est situm, fieri non potuisse arbitratur. Sed obstant ipsa Herodoti verba ἑζόμενος ἐπὶ τῷ ἱρῷ, quae aliter atque dixi intelligi nequeunt. „Τὸ ἱρὸν" ait Wesseling. „ad os Ponti erat, sive παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πόντου in Philostrat. Vit. Sophist. I, 34, 1. Ad idem os πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου Cyaneae, Strab. VII. pag. 319 D. s. 492 [Add. Scylacis Peripl. §. 67. T. I. p. 56. Geogr. Gr. minn. ed. Mueller. Arrian. Peripl. Pont. §. 25 fin. et Anon. II. Peripl. Pont. Eux. §. 23 (T. III. p. 232 Gail.) coll. §. 24. Alia dabimus de hoc templo ad Herod. IV, 87]. Ex fano ingens aperiebatur Pontus patebantque lustrantibus petrae Cyaneae ipsumque mare clarissime, conspicique in hunc possunt diem, docente Gyllio Bosp. Thr. Lib. III, 5." Tu add. Kruse: Ausmessung. etc. pag. 7. 8. — ἑζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ vertit Schweigh.: *Ibi ad templum residens*, improbante Kruse l. l. pag. 8, quod voculam δὲ interpretatus sit *ibi*, quoniam in er-

ἐθηεῖτο τὸν Πόντον, ἐόντα ἀξιοθέητον. πελαγέων γὰρ ἁπάντων πέφυκε θωυμασιώτατος, τοῦ τὸ μὲν μῆκος στάδιοί εἰσι

rorem facile induci possimus, ac si ex insulis Cyaneis Darius Pontum fuerit contemplatus, id quod ex Iovis Urii templo potius fecit, ita ut particula δὲ h. l. non nisi orationi continuandae inserviat. — Mox dedi e plerisque codd. probante Bredov. p. 46. cum recentt. edd. *ἐθηεῖτο* pro vulg. *ἐθηῆτο*. Vid. nott. ad I, 10. Atque sic quoque exstat in codicis Palatini Excerptis.

θωυμασιώτατος] Sancrofti liber *θωυμασιώτατον*, quod lectioni receptae haud praetulerim, licet in huiusmodi sententiis neutrum haud raro reperiatur. Conf. Matth. Gr. Gr. §. 459. *θαυμασιώτατος*, neglecto Ionismo, exhibet, qui Herodotea exscripsit, Suidas s. v. *Εὔξεινος* T. I. p. 900. Ac iure videtur Breigero l. l. pag. 32 Herodotus Pontum prae reliquis maribus admiratione maxima dignum iudicasse, tum ob magnitudinem, tum quod tantam aquarum copiam tam arcto freto in aliud emittat mare, tum denique quod fluctuum saevitiâ ventorumque vi ac procellarum reliqua maria superet.

τοῦ τὸ μὲν μῆκος στάδιοί εἰσι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι] Vulgo *μῆκός εἰσι στάδιοι*, quod retinuit Matthiae, quodque etiam retinuerunt Dindorf. et Dietsch. Quod ego recepi *στάδιοί εἰσι*, praebuit Florentinus. De plurali numero (*εἰσὶ*) vid. I, 93. III, 60 ibique nott. — Undecim mille centum stadia aequant milliaria Germanica CCLXXVII et quod excurrit; qui numerus iusto videtur nimius, cum accuratius inspicienti maxima Ponti longitudo sit ferme CXLII milliarr. Germanicc., sive, ut alii volunt, CL. Scribit Plinius H. N. VI, 1: „Mensuram Ponti a Bosporo ad Maeoticum lacum quidam fecere XIV triginta octo mill. D passuum, Eratosthenes centum minorem, Agrippa a Chalcedone ad Phasin X mill.“ Quibuscum convenient *octo mille stadia* apud Strabon. XII. pag. 548 s. 824 C. Arrianus ponit *novem mille septingenta* stadia, Agathemerus (II, 14) *sex mille* stadia a Tomis prope Istrum usque ad Phasin. Atque sic alii aliter: tu vid. Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 153—163, qui accurate omnia veterum de Ponti longitudine testimonia recensuit ac diiudicavit. Quae cum ita sint, Breiger., qui et ipse pag. 27 seq. 30 et veterum et recentiorum de Ponti longitudine collegit testimonia, Herodotum vult minora adhibuisse stadia marina, quorum undecim mille centum paria sint Olympicis stadiis octo mille octingentis octoginta; etsi vel sic Herodotum non rectâ transiisse Pontum, sed litora legentem statuas necesse est. Atque in eo ipso potissimum insistit Dureau de la Malle Géographie physique etc. pag. 178 seq., cum non tam de ea cogitandum sit longitudine, quae rectâ Pontum secantibus exsistat, quam quae orarum, quas in navigando veteres maxime legisse constat, ambages una ad hunc stadiorum numerum si retuleris, efficiatur, praesertim si eam terram, quae nunc a Caucasi radicibus ad mare usque procurrit, maris undis olim tectam fuisse statuas. Nec igitur mirum, quod Herodotus, cuius aetate, navigandi arte minus exculta, litora proxime legerent, tantam longitudinem Ponti esse edixerit; cum qui postea de his retulerint, quo tempore iam longius a terra navigare coepissent, minorem stadiorum numerum posuerint. Quod idem teneri vult Kruse (Ausmess. d. Pont.) pag. 13 seqq. 113 copiosius in haec inquirens, cum veteres semper navigarint oras ac litora legendo, vel in minimos sinus subinde intrantes; quod ipsum vero cum non plane sufficiat, *noctis* itinera ab Herodoto adiecta esse suspicatur, ut maior viae longitudo efficeretur, cum vera Ponti longitudo optime conveniat cum stadiorum numero, qui e solis dierum itineribus supputatis prodeat. Quae

ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι, τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς 321
ἑωυτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. τούτου τοῦ πελάγεος
τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι, μῆκος δὲ τοῦ στόματος,

alia affert argumenta, e maris natura partim deprompta, ea hîc transscribere longum est; namque Herodotus, quem erroris suspicione liberare studet Kruse, tum in negligentiae vitium incidisse putandus erit. Cf. Dahlmann. Herodot. pag. 61 et Rennel. pag. 464 de situ orarum Ponti eiusque longitudine Herodotum recte sensisse negantes. Cui qui ita patrocinari studet Larcherus, ut minora stadia adhibuisse putandus sit, quorum undecim millia aequent CCXXVI milliaria Gallica (lieues), quae ipsa sit vera Ponti longitudo: profecto non vidit, eadem minora stadia, si in longitudine definienda valeant, in reliquis quoque mensuris valeant necesse esse, eoque ipso omnem perverti mensurarum rationem. Itaque hanc rationem merito reiecit Ukert. l. l. pag. 153. not. 89, id quidem manifestum esse ratus, ab Herodoto aeque atque ab aliis Pontum maiorem esse habitum. Atque Herodotum, quae cognoverit, retulisse indeque excusari posse Mannerti est sententia IV. p. 320. Et sane, meâ quidem sententiâ, excusandus erit Noster, si accuratam longitudinis Ponti cognitionem, quam nemo suae et posterae aetatis et vix quisquam nostra habuit aetate, sibi comparare haud potuerit indeque ea si retulerit, quae ab aliis fando audiisset, Ionibus aut Milesiis commercii causa hoc mare perlustrantibus, aut quae sibi ipsi maxime viderentur probabilia Pontum pernaviganti.

τὸ δὲ εὖρος — στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι] *τριηκόσιοι* unus Sancrofti liber ex emendatione; cf. IV, 86. Reliqui *διηκόσιοι*. Breigero aliorum scriptorum de Ponti latitudine testimonia, ab Herodoto non admodum discedentium, colligenti l. l. videtur non valde a vero aberrasse Noster, cum e Danvillii ratione 3375 stadia minora expleant latitudinem, modo non ea, qua Herodotus velit parte, sed ab Heraclea inde usque ad Borysthenem, qua latissimum esse dicunt Pontum, illam sumpseris. Cf. quoque Rennel. l. l. pag. 469. Et monet quoque Dureau de la Malle l. l. pag. 181, latitudinem Ponti ab Herodoti aetate usque ad nostrum tempus videri valde diminutam, multâ terrâ ad fluminum ostia praesertim aggestâ. Nec admodum recedunt ab Herodoteis numeris milliaria Gallica CXXIV¼ (lieues), quibus veram Ponti latitudinem contineri asserit Plinii interpres Gallus. Quo magis a vero aberrasse putamus Larcherum, qui pro diversa, quam ponit, stadiorum ratione nonnisi LXVII milliaria Gallica hinc effici statuit, cum, vulgaria si sumantur stadia, exsistant CXXXVII milliaria Gallica et quod excurrit. Kruse l. l. pag. 26 hîc quoque noctium itinera addita censet, quo maior exsisteret latitudo, quae revera sit LII milliarr. Germanicc., trium dierum itinere quae confici possint. — Ad verba *τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἑωυτοῦ* conf. I, 193 et IV, 198 ibique laudd.

τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι] Ad structuram loci ob verbum *ἐστὶ* conf. I, 26 ibique nott. Quod ad ipsam sententiam attinet, observat Kruse l. l. p. 29, vocem *στόμα* apud Herodotum duplici sensu accipi, et arctiori, de illo Bospori loco maxime angusto prope Iovis Urii templum (ut hoc loco), et latiori de omni Bospori longitudine, ut in verbis proxime sequentibus: *μῆκος δὲ τοῦ στόματος*, quibus ipsis perspicuitatis causa addita putem haec: *ὁ αὐχήν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται*, ne quis scilicet vocem *στόμα* sensu arctiori hic quoque positam accipiat. Intelligitur autem, ut Kruse l. l. pag. 30 seqq. statuit, locus propre *Anadoli Kavak*, ut nunc vocatur, maxime ille quidem per totum tractum angustus. Et sane in latitudine indicanda plures

ὁ αὐχὴν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστι. τείνει δ' ἐς τὴν Προποντίδα ὁ Βόσπορος. Ἡ δὲ Προποντὶς, ἐοῦσα εὖρος μὲν

cum Herodoto consentiunt rerum scriptores, Strabo, Eustath. ad Dionys. Perieg. l. l., alii; dissentit Scylax *septem*, et Polybius *duodecim* ponens stadia; recentiores modo *quattuor* modo *sex* stadiis loci huius latitudinem definiunt. Vid. Breiger. l. l. pag. 27 et Kruse l. l. pag. 41, qui differentiam ita tolli posse putat, ut temporum decursu loci naturâ mutatâ ipsum fretum, olim arctius, iam latius factum fuisse existimetur. Cf. etiam Tzschuck. ad Mel. nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 569 et Ukert l. l. pag. 145 seq., qui et ipse varias veterum notationes de huius loci latitudine exhibuit. Add. Mueller ad Scylac. Peripl. §. 67 (Geogr. Gr. minn. I. p. 56).

ὁ αὐχὴν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται] τὸ Noster scripsit respiciens non ad id, quod proxime positum antecedit ὁ αὐχὴν, verum ad id, quod primarium in hac tota sententia exsistit μῆκος τοῦ στόματος. Cf. etiam II, 17. III, 103. Ad significationem vocis αὐχὴν cognoscendam faciunt, quae leguntur I, 72 (ubi cf. nott.) VI, 37. VII, 223 et quae plura excitavit Ukert l. l. pag. 144 not. 27. Noster infra dixit IV, 118: ἐπὶ τῷ αὐχένι τοῦ Βοσπόρου. Add. Maxim. Tyr. Diss. VIII, 7 ibique Davis. p. 140. Plut. Pericl. 19 init. Eodem sensu a Mela, Plinio, aliis memorari *fauces* ad Melae locum I, 19 notavit Tzschucke in nott. exegg. (Vol. III. P. I) pag. 571 coll. Vol. III. P. II. pag. 26, Ukert l. l. Et monet quoque h. l. Italus interpres αὐχὴν de *angusto terrae* sive *maris* dici *tractu;* unde factum, ut quem αὐχένα, i. e. *collum*, Graeci dixerunt Bosporum, eum Turci *bogaz*, Itali (quod idem fere valet) *il braccio di San Giorgio* vocarint. Videtur locutio ducta a corporis humani similitudine, quam eandem posterae quoque aetatis scriptores adhibentes Propontidem vocarunt *ventrem* et Hellespontum *vesicam*. Monuit Kruse l. l. pag. 31.

ἐπὶ σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστι] In hac longitudinis mensura scriptorum testimonia ferme concordant, quae etiam non nisi quadraginta stadiis differre videtur ab ea, quam nunc scribunt tractus esse longitudinem. Ac tolli hanc ipsam differentiam, si Bosporus usque ad Cyaneas producatur insulas uno milliario Germanico, statuit Kruse pag. 43 seqq. 119 seqq. Breigero l. l. pag. 26 aliquot saltem stadiis in longitudine definienda errasse videtur Noster; cui quod succenseamus eam ob causam, sanequam non erit.

Ἡ δὲ Προποντὶς ἐοῦσα εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων] De *Propontide* eiusque longitudine et latitudine locos veterum scriptorum exhibuit ac recensuit Ukert l. l. pag. 140 seq. coll. Forbigero l. l. II. pag. 23. *Propontidem* nunc vocari *mare album* s. *mare di Marmora*, nemo nescit; cuius latitudinem *undecim* milliariorum Germanicorum esse cum tradant, haud scio an lapsus fuerit Mannert. IV. pag. 594, latitudinem Propontidis, quae *decem* sit milliariorum geographicorum, accurate emensum esse Herodotum scribens. De quo ipse viderit. Qui enim *quingenta* stadia (id est XII¼ milliarr. Germanicc.) latam esse Propontidem scripsit, si a Bisanthe s. Rodosto (ut nunc vocant) proficiscaris; is sane *sexaginta* stadia addidisse minimeque igitur accurate spatium indicasse putandus erit. At excusari posse Herodotum censet Kruse l. l. pag. 47. 120, si Herodotum non rectâ Propontidem traiecisse putemus, sed navigatione praeter insulas facta eoque modo multum producta, vel ob fluctus Bospori cursum rectum praepedientes. Breiger. l. l. pag. 24 de his pronuntiare non audet, cum haud teneamus locos, ad quos referri queat mensura hîc tradita.

σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων, καταδιδοῖ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐόντα στεινότητα μὲν ἑπτὰ

μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων] Accuratius in Propontidis longitudinem inquirens Kruse l. l. pag. 48 seqq. Herodoti mensuram invenit a vero vix quadraginta differre stadiis; quod ipsum non tanti esse recte monet, ut scriptorem socordiae incusemus. Breigero, qui l. l. pag. 24 seq. *minora* hîc intelligi vult stadia, equidem adstipulari nequeo, qui in Krusii sententia acquiescendum censeo.

καταδιδοῖ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον] Frequentius utique hoc sensu apud Nostrum invenias ἐκδιδόναι de fluvio, qui in alium fluvium aut in mare influit; vid. nott. ad IV, 50 et ad I, 6. — De *Hellesponti* nomine vix est, quod dicamus post copiosissimam disputationem Tzschuckii ad Mel. II, 2 nott. exegg. pag. 109 seqq. (Vol. III. P. II): add. Ukert l. l. p. 134 seqq. et Forbiger l. l. pag. 22 seq., qui veterum locos de Hellesponto accurate exhibuerunt. De longitudine et latitudine Hellesponti disquisivit quoque Breiger l. l. pag. 24. 25. Hoc unum hîc teneri velim (de quo et ipso disputat Tzschucke l. l. p. 110), Hellespontum tum latiori sensu et magis antiquo, ut videtur, more ita dici, ut omnem Propontidem, quam vocant, simul una cum ipso freto Hellesponti, a Sigeo inde igitur usque ad Byzantium, comprehendat (cf. VII, 137. IV, 33. 138. VI, 33, alia, quae et Breiger. l. l. p. 20 et Kruse l. l. p. 48 attulerunt); tum arctiori sensu de isto tantum canali, quem *Dardanellorum* nomine sive freti *Gallipolitani*, quoniam ab urbe Gallipolitana initium vulgo constituunt, hodieque designant; vid. IV, 85. 86. VII, 33. 35 et conf. Breiger. et Kruse l. l.

ἐόντα στεινότητα μὲν ἑπτὰ σταδίους] E Schweighaeuseri emendatione exhibui cum recentt. edd. στεινότητα pro vulg. στεινότητι, cuius vel ob sequens μῆκος nullus hîc esse potuit locus. Sancrofti liber στεινότατον praebet. Ad argumentum conferri debet VII, 33. 34, ubi locum, in quo septem stadia angustus sit Hellespontus, accuratius definit, prope *Abydum* (cuius loco nunc in terra prominenti iacet *Nagara*), cuius e regione in altera Hellesponti ripa olim *Sestos*, nunc rudera arcis *Zemenik* in colle prope *Jalova*. In *septem* stadiorum numero plerisque cum Herodoto convenit; unus qui discedit Xenophon Hellenn. IV, 8, 5 *octo* ponens stadia, is spatium, quo urbes, non quo maria distant, indicasse videtur. *Duo* tantum stadia memorat Polyb. XVI, 4, nisi mendum in loco subest; reliqua veterum testimonia cum Herodoti notatione septem stadiorum fere congrua suppeditabit Ukert l. l. pag. 137, qui in nota 41 recentiorum quoque attulit sententias, in his mensuris declarandis vel magis inter se discrepantium: quod vel ex iis, quae Kruse p. 78 seq. in tabula proposuit, intelligi potest. Lechevalier atque Kruse *decem* stadia Hellespontum re vera nunc angustum esse dicunt, Herodotum una cum reliquis scriptoribus lapsum esse existimantes vel ipsas maris angustias temporum decursu paulatim extensas esse. Vid. Kruse l. l. pag. 51 seqq. 72 seqq. 77 seq. 120. Certi quid definire no audet Breiger l. l. pag. 25. Nec magis ipse, quid verum sit in his, decernere ausim, cum recentioris aetatis viros doctos tam diverse hanc distantiam emensos esse videam. Sic Andreossy intra Sestum et Abydum maris latitudinem esse dicit „375 Toisen“ (quae Gallica est mensura sex pedes vulgo complectens); Truguet ponit eiusdem mensurae Gallicae 1125—1130; Bouten 1150; Juchereau de Saint Denis locum angustissimum inter Kilid el Bahr et Kaleh-Sultanijeh, ut nunc vocant, continere „800 Toises“ vult, Kiepert 715—720. Protulit haec Ukert l. l., quae satis commonstrant, quam lubricum sit, de his certi quid constituere velle.

σταδίους, μῆκος δὲ τετρακοσίους. ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος, τὸ δὴ Αἰγαῖον καλέεται. Μεμέτρηται δὲ 86
ταῦτα ὧδε· νηῦς ἐπίπαν μάλιστά κη κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυιὰς ἑπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας. ἤδη ὦν ἐς

μῆκος δὲ τετρακοσίους] *Decem* hinc efficiuntur milliaria Germanica; quae verissima esse optimeque congruere monet Kruse l. l. pag. 52. 120. Secus videbatur Breigero, qui pag. 21—23, recentiorum testimoniis de Hellesponti longitudine allatis Herodoteam mensuram contendit esse nimiam neque cum aliorum indiciis conciliari posse nisi minoribus hic quoque stadiis Nostrum usum fuisse sumas. Mihi potior Krusii sententia.

Cap. LXXXVI.

νηῦς ἐπίπαν κ. τ. λ.] De voce *ἐπίπαν* conf. nott. ad IV, 68. Mox dedi *ἐν μακρημερίῃ* cum Mediceo, Florentino, aliis duobus. Reliqui libri: *ἐν μακρῇ ἡμέρῃ*, quod a melioribus codd. afferri minime dicere debebat Schneider. in Lex. Gr. s. v. Apud Scylac. in Peripl. §. 22 (pag. 8 Hudson. p. 248 Gail.) legimus: *παράπλους δέ ἐστι — ἡμέρας μακρᾶς.*

ὀργυιὰς ἑπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας] *ὀργυιὰς* pro *ὀργυιέας* cum recentt. edd. dedi. Cf. II, 149. Est vero talis Herodoti computatio, ut uno eoque longo die navis conficiat iter 70,000 orgyiarum, nocte autem 60,000 orgyiarum: quae summam 700 et 600 stadiorum efficiunt ea ex ratiocinatione, quam ad II, 149 tradidimus. Quam Herodoti rationem vulgo receptiorem fuisse observat Wesselingius, alios quosdam hinc discedentes afferens. Vid. Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. I, 2. p. 56 seq. 58. Add. Casaubon. ad Strab. I. p. 61 (s. p. 35), de vario modo, quo veteres et terrestria et maritima itinera emensi sint, monens. Ac locorum distantias omnino secundum navigationis dies, qui ad tale iter conficiendum insumi soleant, definiri recte notat Gail. ad Scylac. in Geogrr. minorr. I. pag. 328 seq. Unde iter ipsamque distantiam vix accuratius indicari posse quivis intelliget, qui locorum difficultates, ventos magis minusque prosperos, aestus, fluctus, vada, alia navigationis impedimenta, quin ipsas naves non pari cursu, sed partim velocius partim tardius progredientes, satis respexerit; quamquam ubi stadiis spatium haud licuit accurate definire, alteram rationem secundum navigationis dies, latiorem illam quidem, veteres, ut v. c. Scylacem praetulisse sponte patet. Quae cum ita sint, haud mirum, huiusmodi mensuras laxiori sensu apud Scylacem accipiendas esse, qui nec ipse in illis indicandis sibi constans reperitur, monente Gail. l. l. p. 329 coll. 334. Quo minus Mannertus I. p. 214 quingentorum stadiorum mensuram a Scylace semper observari debebat pronuntiare. Et quingenta stadia (quae undecim fere geographica milliaria aequant) diei totidemque noctis in navigationem vulgo apud veteres numerari censet quoque Kephalides Histor. mar. Casp. pag. 105 seqq. Calidius de Herodoto pronuntiat Rennel. pag. 390, Herodotum diurna itinera falso emensum esse contendens; melius, si quid video, Miot, Gallus interpres in nota ad h. l., qua Herodoti mensuras cum vera maris longitudine bene congruere ostendit. In clausula denique addere iuvat, quod Mannert. l. l. ex his Herodoti mensuris colligi vult, Milesios scil. tum temporis iam altum tenere mare ausos ipsosque nautas eam artis peritiam nactos esse, ut, quantum spatii uno die navis conficeret, definire potuerint. Quod ad nocturnam Ponti navigationem attinet, etiamnum periculosam ob nebulas ventorumque vim ac fluctus, Kruse l. l. pag. 20 nocturna itinera ab Herodoto sponte adiecta esse sumens, quo maius efficeretur intervallum, veteres contendit prorsus abstinuisse a noctur-

μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος (τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἐννέα πλόος ἐστὶ καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται ἕνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται, ἐκ δὲ τῶν ὀργυιέων τουτέων στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοί εἰσι. ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιέων γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. Ὁ μέν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορός τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέαται καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασι.

na navigatione, instrumentis nauticis praesertim destitutos atque accuratiori navigandi arte carentes: qua re rationem, quae inter diurna ac nocturna intercedat itinera, falso ab Herodoto prodi pronuntiat idem vir doctus, cui in talibus assentiri nequeo, quae quam incerta sint ac dubia, nemo non intelligit.

ἤδη ὦν ἐς μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος] Ad Phasin plerosque veterum scriptores extremum Ponti Euxini recessum ponere de longitudine Ponti disputantes, observat Breiger. l. l. p. 38. — στόμα, s. *os Ponti*, ut in Scylac. §. 67 (de qua appellatione vid. pluribus monentem Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 19 nott. exegg. p. 570 Vol III. P. I), eo loco ponimus cum Krusio l. l. p. 11 seqq. 30 seqq. 38 seqq., ubi Iovis Urii fuit templum; *Anadoli Kavak* nunc vocant. A quo loco usque ad Phasis ostia spatium esse CXLII ferme Germanicorum milliariorum tradunt.

αὗται ἕνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται] Tu vid. nott. ad II, 119. Ac recte monuit Schweighaeuserus, intelligi 111 myriades sive 1,110.000 orgyias; unde non opus cum Larchero in nott. ad h. l. et Breiger l. l. pag. 38 ita transponere voces: ἕνδεκα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ὀργυιέων. Add. Kruse l. l. pag. 9 in not. Inde paulo inferius cum recentt. edd. exhibui τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα, ubi vulgo τρεῖς καὶ τριήκοντα μυριάδες, quem ordinem verborum retineri vult censor Ienensis (1817. nr. 162. p. 364).

ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι] De *Thermodonte*, qui nunc appellatur *Termeh*, paucis monuimus ad II, 104; add. Forbiger l. l. II. pag. 416 seq. et cf. Herod. IX, 27. Ad quem fluvium Amazones habitasse dicuntur in urbe *Themiscyra*, ad fluvii ostia sita. Cf. Anon. Descript. Pont. §. 16 T. III. pag. 156 ed. Gail. Strab. XII. pag. 547 s. 823 B. coll. Schol. Apoll. Rhod. II, 373. Plura Tzschucke ad Mel. I, 19 nott. exegg. (Vol. III. P. 1) pag. 602, qui idem p. 601 de Thermodonte. — Pro Σινδικῆς omnes libri scripti Ἰνδικῆς. Sed vid. nott. ad IV, 28 et conf. Kruse l. l. pag. 26.

οὕτω τέ μοι μεμετρέαται] μεμετρέαται pluralis numeri est forma, bene discernenda a forma μεμέτρηται, quae paulo ante legitur et singularis numeri est forma. Conf. Bredov. p. 329 et vid. Etymolog. magn. p. 578, 41. Cramer Anecdd. Gr. I. p. 287, 28. Quae sequuntur verba: καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασι, videntur addita ad comprobanda proxime antecedentia, cum nihil aliud valeant nisi: atque horum natura ita se habet, ut dixi; sive: atque horum ea quam dixi ratio s. natura est; haec maria revera ita ut dixi constituta sunt. Eodem sensu passivo s. neutrali πέφυκε Noster dixit III, 80. — Caeterum hicce locus videtur indicio esse, ipsum Herodotum haec maria visisse ipsumque distantias fuisse emensum, iter facientem non recto cursu, sed, ut probabile fit, oras legentem sinusque visitantem. Cf. Breiger. l. l. pag. 19, Heyse p. 130 et supra nott. ad IV, 46. Unam

Παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος οὗτος, ἐκδιδοῦσαν ἐς ἑωυτόν, οὐ πολλῷ τέῳ ἐλάσσω ἑωυτοῦ, ἣ Μαιῆτίς τε καλέεται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

Ὁ δὲ Δαρεῖος, ὡς ἐθεήσατο τὸν Πόντον, ἔπλεε ὀπίσω ἐπὶ 87
τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλέης Σάμιος.

paludem Maeoticam vix ille videtur adiisse, nedum pernavigasse; quippe de cuius ambitu eum non recte edoctum fuisse, sequentia satis docent, congrua quamvis iis, quae IV, 3 tradidit, *maximum* esse lacum commemorans. Cf. Heyse l. l. pag. 134, Breiger. pag. 33, qui Herodotum erroris crimine ita liberari posse putat, ut verba οὐ πολλῷ τέῳ ἐλάσσω ἑωυτοῦ (in quibus cave deleas οὐ, quod praeter Herodoti libros scriptos tuetur quoque Eustathii auctoritas ad Dionys. Perieg. vs. 163) non de omni lacus ambitu accipiantur, sed ad longitudinem et latitudinem referantur. Quae vereor ut sufficiant. Conferantur caeterum de Maeoticae paludis ambitu Scylax §. 69. p. 30. Huds. p. 283 T. I Gail. (quae repetit Anonoym. in Peripl. Pont. §. 1. pag. 206 T. III ed. Gail.), Casaubon. ad Strabon. VII. p. 310 s. 477 et quae Wesselingius profert Dionysii Byzant. verba ex Anaplo Ponti. Add. Mannert. IV. pag. 323.

Παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος οὗτος] οὗτος a pluribus codd. abest, indeque omissum est in Dindorfii editione; uncis inclusit Dietsch. Equidem retinui cum Schweighaeusero, cui repetitum videtur pronomen, quo distingueretur *hic Pontus* ab Hellesponto proxime memorato. De verbo *παρέχεσθαι* conf. IV, 44 fin.

μήτηρ τοῦ Πόντου] Vid. nott. ad IV, 52. Respexit ad haec Eustath. ad Dionys. Perieg. 14. 163.

Cap. LXXXVII.

ἔπλεε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν] Rex eo ex loco, ubi Bosporus ponte iunctus erat (conf. IV, 85 init.), navi profectus erat ad Cyaneas insulas, indeque reversus ad Iovis Urii templum in ipso Ponti introitu situm, ubi assidens omnem Pontum contemplatus est; quo facto rediit eum ad locum, ubi pons structus erat. — Pro vulg. ἐθηήσατο et θηησάμενος e Florentino recepi ἐθεήσατο et θεησάμενος, probante Bredovio p. 46. Conf. etiam nott. ad. III, 23.

Μανδροκλέης Σάμιος] „De hoc *Mandrocle* vid. Tzetz. Chiliad. I, hist. 31 [et in Allegor. Homericc. in Matrang. Anecdd. I. p. 224] et Iunium in Catalog. Artific. in voc. p. 118 ibique laud. Brissonium De reg. Persar. princip. lib. III [§. 97, ubi etiam reliqua veterum testimonia de Dario Bosporum iungente opera Mandroclis]." *Creuz.* Idem Mandrocles mox cap. 88, ubi pro Μανδροκλέης in Antholog. Palat. VI, 34 Μανδροκλέων. Ἀνδροκλέης exstat apud Gyll. De Bospor. Thrac. II, 15, idemque placeret Wesselingio, ni libri scripti apud Herodotum adversarentur. Neque vero quidquam mutandum, quandoquidem alia quoque nomina propria inveniuntur cum Μανδρο composita, haud infrequentia illa quidem in Asia minori, Ionia praesertim et Caria, observante Letronnio in Journal d. Sav. 1846. p. 113 seq. Formam Μανδροκλέης, cuius loco Sancrofti liber alterque codex Μανδροκλῆς, satis tuentur similia, quae attulit Bredov. p. 258. Unde quoque in accusativo Μανδροκλέα recte praebent libri scripti cap. 88. 89. In Silligii Catalogo Artificum *Mandroclem* invenire non potui. Sed Brunn in catalogum artificum Graecorum (Geschichte d. Griech. Künstler II, 1. pag. 369) retulit Mandroclem, de quo *Cr.* conferri vult Fr. Thiersch: Ueber die Epochen d. bildend. Kunst etc. pag. 189 seq. ed. alt. Ac pertinere mihi videtur Mandrocles ad illam artificum scholam, qua Samus iam mature inclaruit: vid. nott. ad I, 41. III, 60.

θεησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον στήλας ἔστησε δύο ἐπ᾽ αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν Ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν Ἑλληνικὰ, ἔθνεα πάντα, ὅσαπερ ἦγε· ἦγε δὲ πάντα, τῶν 322

στήλας ἔστησε δύο ἐπ᾽ αὐτῷ] ἐπ᾽ αὐτόν Mediceus, Florentinus, alii; cuius loco quod Gronovius repositum olim voluit ἐπ᾽ αὐτῷ *(ad ipsum scil. Bosporum)*, id duobus libris comprobatum nunc receptum est auctoribus Valcken. et Wesseling., qui confert IV, 86 ἐπὶ Θερμώδοντι. Sic quoque Pausan. I, 29, 7, ubi satrapa commemoratur τῆς ἐφ᾽ Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας. Plura qui requirat, adeat collecta a Fischero ad Welleri Gramm. III, b. p. 233 seq. Ex Aldina, ad quam Sancrofti liber duoque alii codd. accedunt, Schaeferus recepit ἐπ᾽ αὐτοῦ, quod cum prius displicuisset Schweighaeusero, post ita placuit (Lexic. Herodot I. p. 243), ut receptum vellet, eandem praepositioni tribuens significationem *(ad, apud, iuxta)* et ad similia exempla a se collecta in Lexic. Polyb. p. 242 nr. 4 addito Herodoto VII, 115. VII, 6 ablegans: neque vero posteris editoribus persuasit, in lectione ἐπ᾽ αὐτῷ merito subsistentibus; etenim vel sequentes genitivi λίθου λευκοῦ ad στήλας referendi, tanquam genitivi materiae, satis dissuadere poterant, alia ut taceamus. στήλας Noster vocat *cippos*, ut recte observat Italus interpres; quales omnino in finibus imperii terminorum tropaeorumque loco scriptos a veteribus positos fuisse, haud pauca commonstrant exempla a Zoëga collecta De obelisce. p. 577. Ex eodem genere ille est cippus, quem literis inscriptum ad Tearum amnem erexit Darius, ut legimus IV, 91. στήλας, quas Sesostris constituit, vidimus supra II, 106, ubi conf. nott. Ctesias Excerptt. Persicc. §. 17 aram Iovi διαβατηρίῳ a Dario constitutam esse scribit, de cippis nihil tradit.

ἐνταμὼν γράμματα — ἔθνεα πάντα ὅσαπερ ἦγε] Rex insculpi iussit in hos cippos omnium, quas ducebat, gentium nomina et fortasse quoque singularum numerum: quod quidem a Persarum adeoque ipsius Darii more non abhorruisse testantur tres illae Darii inscriptiones adhuc superstites, quae nomina gentium vel terrarum subditarum continent, de quibus vid. nott. ad III, 89. Videntur autem verba ἐνταμὼν γράμματα — ἔθνεα idem valere ac si dixisset ἐγγραψάμενος ἔθνεα, ut haud necesse fuerit γράμματα accipere pro *inscriptione*. Namque alter accusativus ἔθνεα vix aliter explicandus atque IV, 88 (ζῷα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν, i. e. ζωγραφήσας πᾶσαν τ. ζ.); cf. nott. ad I, 68. III, 25. Infra IV, 91: γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε. — Ad particularum iuncturam atque ordinem (ἐς μὲν τὴν — ἐς δὲ τὴν) faciunt, quae collegit Krueger. ad Dionys. Halicarnass. pag. 160.

Ἀσσύρια] Literas Assyrias easdem esse atque Babylonicas, cum Assyriae ac Babyloniae nomen promiscue ponatur (vid. nott. ad I, 192), statuit Heeren Commentatt. societ. Gott. XIII. p. 35 seq. coll. Grotefend in: Ideen etc. I, 2. pag. 369, ubi hasce Assyrias literas earum ex genere esse vult, quae nunc vocantur *cuneatae*, in monumentis Babylonicis obviae et a Persis in publicorum monumentorum inscriptionibus adhiberi solitae. De lingua *Pehlviaca*, quae Persarum in aula tum fuerit recepta, cogitandum putat Palmblad in scriptione ad I, 193 laudata, pag. 19. *Cr.* excitat ad h. l. Goett. Anz 1802. p. 1191 coll. p. 1187, Hager. in Asiat. Magaz. nr. IV. p. 308. 315, et de literis Assyriis ac lingua conferri vult Iablonski Opuscc. Vol. III. p. 126 seqq. 130 seq., Volney Recherches nouvelles sur l'histoire ancienne T. III. cap. 14. p. 184 seqq., Palin Etude d. hieroglyph. Vol. I. p. 19. Haec olim scripseram: nunc dubium mihi non est, literis *Assyriis* aeque ac *Syriis* apud Xenophontem in Cyropaed. VII, 3, 16 nullas alias literas si-

ἦρχε. τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι, νέες δὲ ἑξακόσιαι συνελέχθησαν. Τῇσι μέν νυν στήλῃσι ταύτῃσι Βυζάντιοι, κομίσαντες ἐς τὴν πόλιν ὕστερον τούτων, ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἑνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νηὸν ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χῶρος, τὸν ἔζευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου

gnificari nisi *cuneatas* quas dicimus, et quidem eiusdem generis, cuius consensunt inscriptiones adhuc servatae Darii tres, de quibus diximus ad III, 89. Qui enim res a se gestas, gentes, terras imperio suo additas monumentis in patria terra erectis inscribi iussit, is profecto in hac quoque inscriptione iisdem literis usus res suas et gentes ipsius imperio parentes posteritatis memoriae tradere voluisse putandus est. Itaque consentaneum est, *Assyriis* literis in universum scripturam cuneatam a Nostro indicari, qui inter varia eaque diversa huius scripturae genera, in quibus unum Assyrium novimus in Assyriorum monumentis nuper detectis obvium, alterum Persicum in Persepolitanis aliisque Persarum regum monumentis conspicuum, haud discrevit et ab eo genere, quod maxime usitatum aut adeo primarium fuisse ipsi videbatur, appellationem desumpsit. Tu vid. Letronne Journal d. Sav. 1839 p. 667, Ritter: Erdk. VIII. p. 80, Roeth: Gesch. d. Philosoph. I. nott. pag. 25. E., Jacquet Journal Asiatiq. Ser. III. T. V. p. 429 seq., Boeckh. Metrolog. Untersuchungg. pag. 41, Brandis: Ueber d. histor. Gewinn d. assyr. Inschrift. pag. 77. Consuli quoque poterunt, quae dudum de his protulerunt Muenter: Versuch über die keilförmig. Inschrift. p. 73 seq. et Lassen: Die alte Persisch. Inschrift. p. 13. 179 seq.

τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν κ. τ. λ.] Cum Persarum copiae ex omnibus provinciis collectae secundum myriades omnino recenseri solerent, in his quoque numeris vix quidquam esse, quod nos offendere debeat, recte monere videtur Heeren. Ideen. I, 1. pag. 518. Consentiunt cum Herodoto in copiarum numero Iustinus II, 5 et Orosius II, 8, cum *septingentis millibus* hominum armatorum Scythiam Darium ingressum esse narrantes; ὀγδοήκοντα μυριάδας ponit Ctesias Persicc. Excerptt. §. 17, itemque Diodorus Siculus II, 5, quem e Ctesia profectum esse probabile est.

πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος] *Diana Orthosia* s. *Orthia* Spartae inprimis culta fuit; ad cuius aram more antiquitus recepto eoque crudeli (cum olim homines mactatos esse fama ferret) pueri verberibus caedebantur. De quo Pausan. Lacon. 16, 6. Spanhem. ad Callimach. in Dian. 174, ne plura. De ipsa dea vix est quod moneam post Creuzeri disputat. in Commentt. Herodd. p. 247 seqq. (qui idem nunc addi vult M. de Stackelberg: Der Apollotempel zu Bassae in Arcadien p. 135 seqq.) coll. C. O. Mueller. Dor. I. p. 381 seqq. Add. Corpus Inscriptt. Graecc. I. nr. 1416. 1444. Nec mirum, deae istius lunaris sacra, Doribus, ut videtur, maxime propria et ex ipsa Scythica s. Taurica terra in Graeciam allata quae dicerentur, posthac in Dorum quoque colonias, ad quas Byzantium pertinuisse nemo nescit, una cum colonis transvecta fuisse. Ac procul dubio Herodotus Byzantii commoratus suisque oculis, quae hîc memoriae prodidit, contemplatus est. Nam qui Ponti vidit oras, eum Byzantium quoque venisse dubitari nequit. Conf. Heyse l. l. pag. 129.

ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ] δοκέειν iure receptum pro δοκέει.

88 τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδω-

Cf. II, 124. VIII, 30. Ad significationem verbi *συμβάλλεσθαι* conf. I, 64 ibique nott. II, 33. III, 68. VII, 24. 184. 187. VIII, 30.

μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ] Duo loca, inter quae medium struxisse videtur pontem Darius, ea vult esse Kruse, quorum alter nunc vocetur *Anadoli Kavak* s. *maris nigri castellum*, non valde remotus ab eo loco, ubi *τὸ ἱρὸν* s. templum Iovis Urii erat exstructum in Asiae ora, alter (in Europae ora) pro *apice palatii Constantinopolitani* (*Serail* nunc vocant) perhibeatur, ubi olim Byzantii arx ipsumque Dianae Orthosiae templum. — *ἱρὸν* in faucibus Ponti situm procul dubio est *Iovis Urii templum*, e quo ipso in Pontum navigaturos solvisse testatur Arrian. in Peripl. §. 11; Iovem nimirum, qui secundos ventos prosperumque cursum praeberet (unde *Urii* nomen illius), invocantes. In promontorio sive editiori loco, quem adhuc *Ioro* (corrupto scil. nomine ex *ἱρόν*) vocari auctor est Tournefort, situm illud fuit maximeque celebratum, crebrius inde simplici *templi* s. *fani* nomine, ut supra cap. 85, in Scylac. Peripl. §. 67. 92, aut in Anonym. Stadiasm. Prolog. (T. II. p. 434 ed. Gail., cuius notata vid. ibid. p. 503 seq.). Causam aperuit Arrian. Peripl. (T. III. p. 62 seq. ed. Gail.) §. 12 s. Anonymus, qui Arrianus ferebatur §. 1 (Mueller: Geogr. Gr. minn. I. p. 402), cuius haec sunt verba: — *κεῖται χωρίον λεγόμενον Ἱερὸν, ἐν ᾧ ναός ἐστι Διὸς Οὐρίου οὕτω προσαγορευόμενος· τοῦτο δὲ τὸ χωρίον ἀφετήριόν ἐστι τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεόντων*, atque ipse Arrianus in Peripl. §. 17 (p. 380 seq. Muell.): *τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς τοῦ Οὐρίου διέχει ἀπὸ Βυζαντίου σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατόν· καὶ ἔστιν στενότατον ταύτῃ τὸ στόμα τοῦ Πόντου καλούμενον καθότι εἰσβάλλει εἰς τὴν Προποντίδα· ταῦτα μὲν εἰδότι σοι λέγω.* Add. ibid. §. 37 in fin. Anonym. Peripl. §. 1 (pag. 140 T. III ed. Gail.), alia, quae attulit Gail. II. p. 503, Osann. Disput. de fragm. Peripl. Graec. T. III. p. 288 seqq. ed. Gail. coll. Tzschuckio ad Mel. I, 19. pag. 573 (Vol. III. P. I) nott. exegg. Et conferas supra IV, 85. Ciceron. in Verr. IV, 57. Quin inscriptionem ad Iovis Urii sacra spectantem prope Anadoli Kavak eo ipso loco, ubi templum Iovis, cuius nulla adhuc superesse dicuntur rudera, exstructum fuisse probabile est, recentiori aetate inventam esse accepimus. Post Chishull. Antiqq. Asiatt. pag. 39 exhibuit Kruse l. l. pag. 37 seq., ac potissimum Osann. Sylloge Inscrippt. p. 228, Clarke: Travels I. p. 681 seq., qui ipsam loci imaginem exhibuit p. 684. Add. quos citat Schoell. Hist. de la Lit. Grecq. III. p. 45. 46. De ipso hoc Iove, qui *Urius* vocabatur, plurima attulit Mueller Geogr. Gr. min. I. p. 381. Add. O. Jahn: Archaeolog. Aufs. pag. 31 seqq. Quae cum ita sint, locum, ubi Bosporus ponte fuit iunctus, vix alium esse atque eum, ubi nunc in Europae ora *Rumili-Eski-Hissar* *), in Asiae litore *Anadoli-Eski-Hissar* (quae arces vetustae *oblivionis turres* vulgo vocantur; quoniam qui perpetuae captivitatis poenam luere debeant, illic inclusi tenentur) magna cum probabilitate statuit Kruse, alias quoque ob caussas hunc locum, in quo sane fretum maris angustissimum est, vix quingentos passus latum, ad transeundum maxime idoneum atque accommodatum esse exponens. Cuius vid. copiosam disputationem p. 31—38. 108—114. Append. pag. 9. 17 seq.

Cap. LXXXVIII.

ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ] Voce *σχεδίας*

*) Imaginem huius arcis exhibet Xavier Hommaire de Hell in opere splendido: Voyage en Turquie et en Perse (Paris 1853 seqq.) Pl. V. Utramque arcem praebet imago in opere: Voyage pittoresque de la Grèce (p. Choiseul-Gouffier) Tom. II. P. 2. Pl. CLVII. pag. 499 seq.

ρήσατο πᾶσι δέκα. ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλέης ἀπαρχὴν, ζῷα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν τοῦ Βοσπόρου καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαί-

(qua *ratis* s. *pons ex ratibus factus* designatur) praeter poëtam, cuius versus mox afferentur, usus quoque est eadem in re Aeschylus in Pers. 69: ὁ — βασίλειος στρατὸς — λινοδέσμῳ σχεδίᾳ πορθμὸν ἀμείψας Ἀθαμαντίδος Ἕλλας, ubi vid. Blomfield. in Glossario de hac voce plura disput. Ex Herodoto vid. infra cap. 89. 97. 98. *Ratibus* igitur pontem iunctum fuisse patet, minime vero illud, quo pacto hae rates fuerint iunctae, quove omnino modo pons fuerit constructus; nisi quae de ponte, quo Xerxes Hellespontum iunxit, accuratius tradita apud Nostrum exstant, ad hunc quoque Darii pontem referre velis. Hinc rates CCXXX numero easque penteconteros fuisse suspicatur Kruse, quem confer l. l. pag. 116. 117.

πᾶσι δέκα] i. e. *denis rebus omnibus* s. *denis ex quovis genere*. Hinc recte Italus interpres: „*donò dieci cose d'ogni genere.*" Cf. nott. ad I, 50. III, 18. IX, 81. In seqq. ad significationem vocis ἀπαρχὴν conf. nott. ad I, 92.

ζῷα γραψάμενος] Cum editt. recentt. seiunxi haec verba auctoritate trium codd. atque Eustathii ad Iliad. VI. pag. 626, 54 s. 481, 6. Olim ζῳαγραψαμένος coniunctim. Et sane serior aetas dixit ζωγραφεῖν, quo ipso verbo utitur Eustathius in Herodotea hac locutione explicanda. At veretur Schaefer. ad Dionys. Halicarn. De compos. verbb. pag. 290, ut satis Graecum sit ζῷα γράφειν τι pro ζωγραφεῖν τι, indeque Herodoti in loco, distinctione mutata, sic scribi vult: ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλέης ἀπαρχὴν ζῷα, γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν — ἀνέθηκε; quod inde etiam probari arbitratur, quod ante ἀνέθηκε simpliciter repetatur ταῦτα γραψάμενος, neque ταῦτα ζῷα γραψάμενος. Mihi secus videtur, qui in vulgari distinctione acquiescendum esse persuasum habeo. Et conf. supra ad III, 47 et IV, 87 nott. de duplici accusativo, et ad I, 203. II, 4 de significatione locutionis allata, de qua *Cr.* laudat Zoëga Lib. Bassirilievi ant. di Roma Part. I. Add. Letronne: Lettres d'un Antiquaire à un artiste etc. pag. 404. Cum enim ζῷον effigiem quamlibet sive figuram indicet, omnis locutio nil aliud sonare videtur nisi hoc: *Mandrocles picturâ exhibuit omnem pontem regemque Darium in solio sedentem exercitumque traiicientem et eam tabulam Iunoni Samiae* [ubi fortasse Noster, quem Sami diutius commoratum esse novimus, vidit indeque ansam sumpsit huius rei enarrandae] *dedicavit.* Conf. quoque Wurm. in Actt. phill. Monacc. III, 4. p. 535 seq. Caeterum id mihi ex Herodoti verbis satis certo colligi posse videtur, minime agi hîc de pictura muro inhaerenti (cf. nott. ad I, 164), sed de ipsa tabula, quae in templo aeque atque alia donaria suspensa erat. Ac recte Raoul Rochette (De la peinture chez les Grecs pag. 93 seq.) hoc opus refert ad antiquissima specimina artis pictoriae apud veteres, quae in ligno fiebat satisque exculta Mandroclis aetate fuisse videtur, quandoquidem hîc de tabula s. pictura maioris ambitus cogitandum est, quae multas et res et homines continebat.

ἐν προεδρίῃ κατήμενον] Quod idem Xerxem fecisse scimus Abydi ac Salamine. Ipsum locum, quo solium sibi collocarat Darius, in saxo promontorii Hermaei prominenti, in Europae igitur ora fuisse, suspicatur vir doctus, quem sequitur Kruse l. l. pag. 114 seq. προεδρίη h. l. dicitur sedes eminens, unde late patet prospectus; προεξέδρη dicitur illa sedes, quam Abydeni Xerxi paraverant, unde totum exercitum prospiceret, VII, 44, ubi vid. nott.

νοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον, ἐπιγράψας τάδε·

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης,
αὑτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς, Σαμίοισι δὲ κῦδος,
Δαρείου βασιλέος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

ταῦτα μέν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο.

89 Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδροκλέα διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ, ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνύντας τὸν ποταμόν. τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον Ἴωνές τε καὶ Αἰολέες καὶ Ἑλλησπόντιοι. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας ἔπλεε ἰθὺ τοῦ Ἴστρου, ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυῶν ἡμερέων πλόον ἀπὸ θαλάσσης τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἴστρου, ἐζεύγνυε. Δαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδίην, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηΐκης·

ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον] De hoc Iunonis templo eiusque donariis cf. nott. ad I, 70 et III, 60. *Cr.* conferri vult Iacobs. Reichthum der Gr. an plast. Kunstwerk. p. 14 seq. De ipsa voce Ἡραῖον, quae communem formam retinet, cf. Bredov. p. 181.

ἐπιγράψας τάδε] Qui sequuntur versus, inde transierunt in Brunckii Analectt. III. p. 180 et in Antholog. Graec. nr. CLIV inter ἀδέσποτα ἐπιγράμματα T. IV. p. 147 Iacobs (Antholog. Palat. VI, 34) et XI (Comment.) pag. 374. In quibus versibus quid significet σχεδία, paulo ante monuimus; de *Mandrocle* ad IV, 87 diximus. Vocem στέφανον translato potius sensu de ornamento et honore, ut in Simonid. Epigr. XLI (XXXVIII) accipiendam esse iam Wesselingius notavit. In primo versiculo pro ἀνέθηκε Naber. in Mnemosyn. III. p. 487 scribi vult μ' ἀνέθηκε.

Cap. LXXXIX.

τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα — ἐζεύγνυε] αὐχένα *Istri collum* s. *fauces* dicit (monente Schweighaeusero in Lex. Herod.), quâ fluvius in diversa brachia (ex uno quasi corpore collove exeuntia) dividitur. Cf. nott. ad I, 72. IV, 85. Incipit autem Ister nunc in tres illos amnes, quos supra ad IV, 47 indicavimus, dividi paululum supra urbem, quae nunc vocatur Ismail, ad brachium Kiliae sita, et paululum supra urbem, quae nunc appellatur Tultscha s. Tiltscha ad Sancti Georgii brachium sita, sed infra id oppidum, cui nunc nomen Isakscha, ubi integer necdum in brachia divisus delabitur Ister. Itaque, nisi olim haec omnia aliter constituta esse dixeris, e regione urbis Ismail vel Tultscha Istrum Darius transgredi haud potuit (cf. Rennel p. 420. Mannert IV. p. 220): multo certe probabilius, id circa Isakscha factum esse; ad hunc usque locum classem inde a mari adverso flumine navigantem pervenisse duorum dierum itinere ibique Danubium ponte iunctum fuisse admodum veri simile est. Accurata disputatione id efficere studuit Kruse

ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύ-
σατο ἡμέρας τρεῖς. Ὁ δὲ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων 90
εἶναι ποταμῶν ἄριστος, τά τε ἄλλα ἐς ἄκεσιν φέροντα καὶ δὴ καὶ

De Istri ostiis pag. 69—74, idemque pronuntiavit Iochmus, adeo ut Darius eodem ferme loco Danubium transgressus putetur, quo Russos anno 1828 Turcis bellum illaturos hunc fluvium ponte iunctum traiecisse accepimus: tu vid. Journal of the roy. geographical society Vol. XXIV. pag. 36 seqq. ac praecipue pag. 47. Hic enim vir doctus in itinerario, quod anno 1847 fecit (Journey into the Balkan in 1847) accurate eam viam persecutus est, qua Darius olim cum exercitu profectus est, atque huius itineris directionem indicavit in mappa adiecta, qua totum hocce iter egregie illustravit. — In proxime antecedentibus ad locutionem ἰθὺ τοῦ Ἴστρου cf. Bredov. p. 161; ad formam δυῶν nott. ad Herodot. IV, 1.

ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγάς] Quae via in Tabula Peutingeriana ab Anchialo rectâ meridiem versus ad Perinthum ducitur, antiqua illa et Graecis cognita, eâ Darium processisse vult Mannert. VII. pag. 272, Teariqne fontes ibi collocat, ubi notatur oppidum *Ut-Surgas*, in media illa via situm. Inde in Danvillii mappa *Teari* cursum non recte indicari observat Gatterer. (Thracien nach Herod. etc. p. 42 seq); quippe qui *Tearum* cum Contadesdo confuderit. Auctore Ios. de Hammer. (Hist. Osman. I. p. 175 not. 645) *Tearus* nunc vocatur *Teara Su*, qui in *Contadesdum* influit sive *Karischduran*. Sed appellationem hancce *Teara Su* se uspiam in hac regione audivisse negat Iochmus l. l. pag. 45, qui ipse in Herodoti locum inquirens Teari, quem Herodotus dicit, fontes inveniri vult in oppido *Bunarhissar* et in vico *Vene*, qui uno horae spatio septentrionem versus inde distat. Utroque loco multos adhuc cerni fontes scribit; a quibus qui formentur rivuli *Buyuk Bunardéré* (oppidi Bunarhissar) et *Simer-Dere* (vici Vene), ex his coniunctis effici Herodoti Tearum, qui in Contadesdum influat, adeo ut de triginta octo fontibus dubitandum non sit, quos per aestatem omnes frigidos esse addit, per hiemem nonnullos ita calidos fieri, ut nix iniecta statim dissolvatur. Inter veteres Plinius utique *Tearum* novit Hist. Nat. IV, 18, 11 ac fortasse etiam Simonides, in cuius Epigramm. XCII (al. XCVI), 1 qui *Θεαίρου* nomine indicatur fluvius, eum huc spectare censuit Reizius. Maiore iure huc retulit Wesselingius verba Libanii in orat. Antioch. p. 346 A (I. p. 696 ed. Reisk.): Δαρείῳ μὲν οὖν ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνοντι Ταίναρος ἐν Θράκῃ ποταμὸς ἔδοξεν εἶναι κάλλιστος· καὶ στύλον ὁ Δαρεῖος στήσας τοῦτο ἐνεγράφη (f. ἐνέγραψεν) αὐτῷ Ταίναρον εἶναι ποταμὸν κάλλιστον. Quae cum ita sint, Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. Vol. XIII. p. 64) minus recte Teari fontes ad oppidum Kirkkilisseh, ubi Darii copiae substiterint, quaerit, ipsumque Tearum nunc esse fluvium *Tekadere* putat, quem ipsum rectius ad veterem fluvium Artiscum retuleris. Distat autem Kirkkilisseh s., ut alii scribunt, Kirkkelesia, quinque ferme horarum spatio a Bunarhissar, septentrionem et occidentem versus. A quibus vel magis discedit, quod traditum inveni in M. Heine: Bilder aus d. Türkei (Petersburg. 1833. p. 49. 50), qui fontes calidos se invenisse scribit hos non longe ab Achiolo s. Ancyalo veterum (i. e. non longe ab urbe Mesembria s. Misevria, quae septentrionem versus sita est ab eo loco, ubi Iochmus hosce fontes sibi reperisse visus est) ad eam viam, quae ad vicum Rumelikios ducit, ubi etiam quaedam columnarum a Dario erectarum vestigia cerni putat: de quo equidem valde dubito, iis adstipulans, quae Iochmus de his constituit.

ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ
δυῶν δέουσαι τεσσεράκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ῥέουσαι·
καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραί, αἱ δὲ θερμαί. ὁδὸς δ' ἐπ' 323
αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ, καὶ ἐξ
Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκα-
τέρη. ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Τέαρος οὗτος ἐς τὸν Κοντάδεσδον ποταμόν,
ὁ δὲ Κοντάδεσδος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν
91 Ἕβρον, ὁ δὲ ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλι. Ἐπὶ τοῦτον
ὦν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο,

Cap. XC.

εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ κ. τ. λ.] Citant ad haec verba Eustath. ad Ili. χ'. p. 1263, 32 s. 1362, 13. Ad vocem *δυῶν* conf. IV, 1. Ad vocem *ψώρην*, qua *scabies* significatur, cf. Foesii Oeconom. Hippocrat. pag. 691 s. v.

ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ] *Heraeupolis* urbs aliunde non nota. Quare Perinthi suburbium fuisse suspicatur Mannert. VII. p. 177, Iunonis templo insigne indeque cognominatum. Voemelio auctore (ad Demosthen. Philipp. p. 97) idem est atque *Ἡραῖον τεῖχος* s. *Iunonium Castellum*, Perintho proximum, ad Bosporum et Byzantium spectans. Stephanus Byzant. s. v. *Ἡραῖον, πόλις Θρᾴκης. Ἡρόδοτος τετάρτῃ. η καὶ Ἡραῖον τεῖχος· οἱ πολῖται Ἡραῖοι, τοῦ δὲ Ἡραίου τείχους Ἡραιοτειχίτης*. *Perinthus* a Samiis ad Propontidem condita maximopere vel Romanorum aetate floruisse fertur primaque Thraciae exstitit urbs, excepta Constantinopoli. A quarto inde saeculo *Heracleae* nomen accepit; nunc vocatur *Erekli* s. *Elegri*. Plura Mannert l. l. et potissimum Tzschucke ad Mel. II, 2. pag. 102 seqq. nott. exegg. Vol. III. P. II. et Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. p. 1081 seq.

ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ] Verba *τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ* consulto addita putem, ne scilicet confunderetur haec *Apollonia* cum aliis eiusdem nominis urbibus compluribus, quae variis locis commemorantur. Haecce *Apollonia* ad oram meridionalem sinus, qui nunc ab urbe Burgas illic sita nomen invenit, a Milesiis quinquaginta fere ante Cyrum annis condita in parva insula continenti terrae iuncta, mox omnium fere coloniarum ad Ponti occidentalem oram sitarum maxime floruit. Sed ab eo inde tempore, quo a M. Crasso diruta est, veterem statum non recuperavit, praesertim cum Anchialus prope sita eo magis florere inciperet. Nunc illic oppidum *Sizeboli* (quod ortum est ex appellatione *Σωζόπολις*, quam postera aetate urbs accepit) bene munitum egregioque instructum portu. Plurima Tzschucke l. l. p. 95 seq. Cf. Mannert. VII. p. 144 seq., Forbiger l. l. III. p. 1083 seqq.

ἐς τὸν Κοντάδεσδον] Nemo, quantum scio, alius scriptor *Contadesdi* mentionem fecit, quem Hadrianopoli Constantinopolin proficiscentibus traiiciendum esse coniicit Mannert. VII. p. 16. conf. etiam I. de Hammer. l. l. pag. 645. *Contadesdum* esse, quem nunc vocant: the Dereh of *Karisilivan*, affirmat quoque Iochmus l. l. pag. 45. Iisdem viris doctis auctoribus *Agrianes*, qui apud posterae aetatis scriptores nomine *Ergini* occurrit, hodie vocatur *Erzeneh* s. *Erganeh*, *Erkene*. Add. Gatterer. l. l. pag. 42. Miscetur ille aliquot milliaria meridiem versus ab Hadrianopoli fluvio *Hebro*, qui maximus fere inter Thraciae amnes (cf. Herod. VII, 59) nunc vocatur *Maritza;* quam appellationem iam saeculi decimi tertii scriptoribus Byzantinis in usu fuisse videmus. Vid., ne plura, Mannert. VII. p. 14, For-

ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα, γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε· ΤΕΑΡΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙ ʽΥΔΩΡ ΑΡΙΣΤΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ· ΚΑΙ ΕΠʼ ΑΥΤΑΣ ΑΠΙΚΕΤΟ ΕΛΑΥΝΩΝ ΕΠΙ ΣΚΥΘΑΣ ΣΤΡΑΤΟΝ ΑΝΗΡ ΑΡΙΣΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ ΠΑΝΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΔΑΡΕΙΟΣ ʽΟ ʽΥΣΤΑΣΠΕΟΣ, ΠΕΡΣΕΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. ταῦτα δὴ ἐνθαῦτα ἐγράφη.
Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν ὁρμηθεὶς ἀπίκετο ἐς ἄλλον ποταμὸν, τῷ 92
οὔνομα Ἀρτισκός ἐστι, ὃς διὰ Ὀδρυσέων ῥέει. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιόνδε. ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἕνα παρεξιόντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδεδεγμένον τοῦτο χωρίον. ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ

biger. l. l. p. 1075. — *Aenus* urbs ab Aeolensibus condita sub Alexandri successoribus et vel postea Byzantinorum aetate maxime floruisse fertur. Nunc ei nomen *Enos*, nec procul inde occidentem versus Aegaeo mari Hebrus miscetur. Cf. Mannert. VII. pag. 206 seq. Plura Tzschucke ad Mel. l. l. pag. 126 seq., Forbiger l. l. p. 1070.

Cap. XCI.

στήλην ἔστησε κ. τ. λ.] Pertinent huc, quae ad IV, 87 de huiusmodi cippis diximus; neque *γράμματα*, quae hoc loco commemorantur, alia fuisse existimamus atque ea, quibus alter cippus, ad Bosporum erectus, fuit inscriptus, cuneata scil. et Graeca: unde factum, ut Herodotus tam accurate inscriptionis verba h. l. referre potuerit. Quam ipsam multum se quaesivisse narrat Iochmus l. l., sed frustra: circa oppidum Bunarhissar cippum cum inscriptione erectum fuisse, ex iis, quae supra diximus, satis patet.

πάσης τῆς ἠπείρου] „Palmerius Exercit. p. 21 his vocibus non universam Asiam, sed quam *minorem* vocamus, intelligit; quae mihi quidem explanatio non ridet. Dario pleraque *omnis Asia* dicto audiens erat, quam *ἤπειρον* III, 134 advertimus.“ *Wessel.* Ad verba *ἀνὴρ ἀριστός τε καὶ κάλλιστος* cf. nott. ad I, 30 et IX, 72. Respondent haec opinor antecedentibus verbis: *ὕδωρ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον*. Vocem *κεφαλαί*, initio huius inscriptionis de fluvii *fontibus* adhibitam, nuspiam sic positam inveni: neque ullum locum suppeditant Lexica. Quare cogitavi de Persica voce ita translata incidique in Persicam vocem *Sir*, quae et caput declarat et omnino id, e quo quid proficiscitur s. progreditur; cf. Handjéri Diction franc. arab. pers. et turq. T. III. p. 561.

Cap. XCII.

τῷ οὔνομα Ἀρτισκός ἐστι] Tres libri *Ἀρτησκὸς*, quocum Bernhardy ad Dionysium Perieget. vs. 314 comparat *Ἄλδησκος*, Wesseling. Hesiodeum *Ἄρδεσκος* in Theogon. 345. Secundum Gatterer. l. l. p. 42 nunc vocatur *Arda* s. *Caradure*, secundum Mannert. VII. p. 15. 34 appellatur *Tunsa*. Nunc vocari *Teke* s. *Tekedere* iam supra monuimus; vid. Iochmus pag. 46 seq.

ὃς διὰ Ὀδρυσέων ῥέει] Voculam *δὴ* post *ὃς* vulgo insertam cum recentt. edd. delevi. Videtur e seqq. huc male translata aut e seq. *διὰ* orta. *Odrysarum* gens per Thraciam interiorem in planitie circa Hadrianopolin Hebro perflua potissimum sedes suas habuisse fertur. Hoc loco,

ἐπετέλεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπήλαυνε τὴν στρατιήν.

93 *Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον, πρώτους αἱρέει Γέτας*

si Artiscus, ut diximus, idem fluvius est atque Teke, quem nunc vocant, cogitandum erit de ea regione, quae ad utramque fluvii ripam sita inde a Kirk-Kelesia septentrionem versus extenditur atque oppida Erekli, Dolet Agach, Kaibilar, Kizilji Kelesi, alia complectitur. Post Herodotum, qui primus Odrysas commemorat, huius gentis, quae post bella Persica imperium quoddam acquisivit, mentio fit apud Thucydidem (II, 29. 95 seqq. IV, 101), quippe cuius aetate inter Thraciae gentes potentissima fuisse videtur, quae maximam huius terrae tenuerit partem. Cf. Gatterer. l. l. pag. 13. 15. 41 seq. 151 seqq. et vid. Poppo Prolegg. ad Thucydid. Vol. I. P. 2. p. 404 seq., Alex. Beheim-Schwarzbach: De rebus Odrysarum (Berolin. 1842) pag. 7, Bessell: De rebus Geticis p. 7 seq.

ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους κ. τ. λ.] Lapidibus in tumuli formam congestis monumenta erigere, praesertim montium in cacuminibus aliisque locis editioribus aut in confiniis, moris fuisse apud Graecos aeque atque orientales homines haud pauca commonstrant rudera lapideorum tumulorum, quae adhuc per Asiae atque Europae borealis tractus reperiuntur. Monuit Ritter: Erdk. II. p. 771 seq. — In fine cap. revocavi *ἀπήλαυνε*, quod e Sancrofti libro alteroque Schweighaeus. et Gaisf. mutaverant in *ἀπέλαυνε*. Tu vid. Bredov. p. 299.

Cap. XCIII.

πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας] Iis, quae h. l. de Darii itinere narrantur, continuo annectenda sunt, quae cap. 97 initio leguntur; quae intermedia leguntur, adiecta videntur propter *Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας*; si quidem Noster, huius gentis mentione iniecta noluit omittere occasionem ea enarrandi, quae in hac gente ipsius animum maxime adverterant quaeque Graecis, in quorum usum scribebat, haud minus mira videri poterant, talem immortalitatis fidem in gente barbara minime exspectantibus. — In ipsis Herodoti verbis *πρώτους αἱρέει Γέτας* arcte iungendum, cum Herodoti haec sit sententia: primos (inter Thraciae gentes) fuisse Getas, quos armorum vi aggredi armisque subigere oportuit, cum reliquae Thraciae gentes, quarum ditionem Darius attigit, ultro regi se dederint, qui a Teari fontibus (a loco Bunarhissar) profectus et Odrysarum regionem transgressus relictis iis Thracibus, qui circa Salmydessum (i. e. Midja) habitabant, pervenit ad eos Thraces, qui supra Apolloniam (Sizeboli) et Mesembriam (Misevria), i. e. septentrionem versus ab his oppidis sedes suas habebant, Scyrmiadae et Nipsaei: quos inde ab iis urbibus, quas dixi, usque ad Varnam urbem, quae nunc vocatur, habitasse crediderim, adeo ut Getas, quos post Scyrmiadas et Nipsaeos rex offendit, inde a regionibus Varnae usque ad Istrum consedisse illa certe aetate admodum sit probabile. Itaque in Bulgariae planitie quoque habitabant, nec tantum in montibus ipsis, ut ponit Bessell: De rebus Geticis p. 5 coll. Szule: De origin. et sedibus vett. Illyriorum. (Posnav. 1856) pag. 28. In universum quidem Getae olim loca tenuisse putantur ab Haemo extensa usque ad Istrum, intra Iantram fluvium et Pontum Euxinum, quae nunc ad Bulgariam Serviaeque partem pertinent. Cf. Gatterer. l. l. p. 35. Sed postea Philippi Macedonis aetate Istrum traiecti regiones, quae nunc ad Valachiam atque Moldaviam pertinent, occuparunt, ubi Romanis *Dacorum* nomine innotuere. Inde Plinius H. N. IV, 25 (12): „Getae, Daci Romanis dicti." Quamquam enim sunt, qui *Getas*, gentem Thracicam, a *Dacis* distingui velint,

τοὺς ἀθανατίζοντας. οἱ μὲν γὰρ δὴ τὸν Σαλμυδησσὸν ἔχοντες Θρήϊκες, καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίης πόλιος οἰ-

vix tamen dubitandum, quin Getarum populus isque potentissimus Dacos quoque comprehenderit. Vid. Bernhardy ad Dionys. Perieg. vs. 305 pag. 593 seq., Niebuhr. Hist. Schrift. I. pag. 376 seq. Et videntur sane temporis decursu Getae, quam Thracicam gentem esse, Herodoto atque Thucydide auctoribus, statuimus, magis magisque sedes suas commutasse indeque ad Istri superioris utramque ripam, magis igitur ad occidentem, habitasse per Transylvaniae atque Hungariae tractus. Quae uberius exponere huius loci non est. Vid. Mannert. IV. p. 173 seq. VII, 30 et quae Herodoteis congrua disputat Eustath. ad Dionys. Perieg. 304. Pluribus de Getarum gente eiusque sedibus disputaverunt Tzschucke in nott. exegg. ad Mel. II, 2. pag. 76 seqq. Vol. III. P. II, Zeuss: Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme pag. 260 seq. 403, coll. Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 597 seqq. 604 seqq., Forbiger Handbuch d. alt. Geograph. III. p. 1104. Peculiari libello de rebus Geticis disputavit Guilelm. Bessell. Gotting. 1854. Thraciae gentibus adnumerat Getas Herodotus, antiquissimus testis, itemque Stephanus Byzant. s. v. Γετία; cuiusnam originis sint Getae, neuter indicat: nec sane huius loci est, de huius gentis originibus disquirere, quas nostra aetate fuerunt qui ad Slavos referrent (cf. modo Lelewel in: Athen. franc. 1855. nr. 51. pag. 1101), aut qui Getas cum Gothis confundentes ad Germanicam stirpem revocarent, ut nuper fecit Iacobus Grimm in Diss. de Iornande et Getis (Berolin. 1846) p. 18 seqq., et Wienbarg in Prutz. Mus. 1856. nr. 24. pag. 873 seqq. Quae tamen ab Herodoto satis aliena esse existimo: qui quod Getas dixit τοὺς ἀθανατίζοντας et hoc loco et V, 4, haud aliter locutus est atque Diodorus I, 94, qui Getas commemoravit τοὺς ἀπαθανατίζοντας, et Plato Charmid. §. 9 p. 156 D. de Thracibus loquens οἳ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζειν: unde profecit quoque Lucianus Scyth. §. 1. Deor. Concil. §. 9 coll. Philostrat. Vit. Apollon. VIII, 7. p. 337 Olear. Quibus locis ἀθανατίζειν s. ἀπαθανατίζειν non licet cum Gronovio ad Arrian. Exped. Alex. 1, 3. p. 8 (sed vid. nunc Ellendt ad eundum locum p. 15) interpretari: *pro immortalibus consecrare*, sed cum Wesselingio (ad Diodori locum), Hemsterhusio (ad Thomam Magistr. p. 188 Bern.), Tzschuckio (l. l. p. 79) et Heindorfio (ad Platon. Charmid. p. 66) reddere oportet: *immortales facere*, *immortalitatem tribuere*, adeo ut Getae dicantur οἱ ἀθανατίζοντες ex ea opinione, quam de immortalitate susceperant: *qui immortalitatem animis tribuunt* s. *animos* (hominum) *immortales esse censent*. Hanc interpretationem probat quoque Bakhuizen van den Brink: Varr. Lectt. etc. p. 8.

οἱ μὲν γὰρ δὴ τὸν Σαλμυδησσὸν ἔχοντες Θρήϊκες] Aliis est Ἀλμυδησσός; nec aliter Plinius H. N. IV, 18 et Mela II, 2, 63. At Σαλμυδησσὸς exhibent quoque meliores libri apud Xenoph. Anab. VII, 5, 12, itemque Diodor. XIV, 37. Strabo VII. pag. 319 s. 492 A. coll. I. pag. 49 s. 86 A. et qui alii a Kruegero ad Xenophont. l. l. citantur. E quibus intelligitur *Salmydessum* vocari non tam urbem (nisi regionis illa fuerit cognominis) quam regionem sive oram a Thyniae promontorio usque ad Bospori Thracii exitum, ubi Ponti est os, porrectam, importuosam illam quidem et hominibus rapacibus habitatam, qui naves tempestatibus illuc delatas diripere solebant ipsosque nautas abducere servos. Nunc nomen *Midja*. Plura interprett. ad Scymn. Chium vs. 723. pag. 390 T. II ed. Gail., Mannert. VII. p. 148 seqq., Tzschucke ad Mel. II, 2. pag. 97 seq. nott. exegg. Vol. III. P. II coll. nott. critt. pag. 94 seq. Vol. II. P. II, Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1082.

καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Με-

κημένοι, καλεύμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρείῳ· οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηΐκων ἐόντες
94 *ἀνδρειότατοι καὶ δικαιότατοι. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑωυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολ-*

σαμβρίης πόλιος οἰκημένοι] Primum *καὶ* ante *ὑπὲρ* a Florentino cod. abest. De *Apollonia* urbe dixi ad IV, 90. *Mesembria* ad Haemi meridionalem declivitatem sita dicitur, nunc in vicum commutata, cui nomen *Miseuria* s. *Messuri*, de quo vid. Iochmus l. l. pag. 51. De antiqua urbe vid. Mannert. VII. p. 135, Tzschucke l. l. p. 94 nott. exegg. p. 91 nott. critt., Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. pag. 1084, qui veterum locos exhibent omnes, inter quos praecipuus est locus Herodoti VI, 33, ubi post Graecorum Asiaticorum seditionem a Dario compositam Byzantios Mesembriam condidisse legimus; nec admodum illi recedunt, qui, quo tempore adversus Scythas profectus sit Darius, urbem tradunt conditam esse. At hoc de colonia in urbem iam antea conditam denuo ducta intelligere licebit. Cf. Raoul-Rochette Hist. de l'établiss. d. col. Gr. III. pag. 275.

Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι] Libri cum fluctuent, equidem Schweigh. et Gaisf. sequi satius duxi. Vulgo olim *Κυρμιάναι καὶ Μυψαῖοι*, quod iam correxit Wesselingius Dissert. Herodot. IV. p. 28. Utriusque gentis (de cuius sedibus supra monui) nulla quantum scio apud veteres mentio, nisi apud unum Stephanum Byzantinum, qui scribit: *Νίψα· πόλις Θράκης· ὁ πολίτης Νιψαῖος Ἡρόδοτος τετάρτῃ.* Qui *Σκυρμιάδαι* apud Herodotum vocantur, haud differre videntur ab iis, qui apud Stephanum vocantur *Σκυμνιάδαι· ἔθνος σὺν Γέταις* (i. e. Getis finitima gens) *Εὔδοξος τετάρτῃ γῆς περιόδῳ, Σκυμνιάδαι καὶ Γέται*; vid. Bessell. l. l. pag. 21 et conf. etiam Mannert. VII. pag. 33. — Ad *ἀμαχητὶ* conf. IV, 11.

πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπόμενοι] i. e. *arrogantiâ utentes, obstinate resistentes*, ut interpretatur Schweigh. in Lex. Herodot. Namque obstinatio certe fuit (e mente scriptoris) sive stultitia, tot Persarum copiis resistere velle. Vid. nott. ad II, 172, quibuscum conferri possunt, quae exponit Gail: Le philolog. V. p. 247 seqq.; ad verbum *τρέπεσθαι* conf. ad II, 45. III, 78. — In seqq. cum Gaisf. retinui *ἀνδρειότατοι καὶ δικαιότατοι*, cuius loco nuper receptum: *ἀνδρειότατοι καὶ γενναιότατοι*. Vulgatam confirmat Eustath. ad Dionys. Perieg. 304. Intactum reliqui *ἀνδρειότατοι*, et hoc loco et I, 79 coll. IX, 37 Bredovio auctore p. 178 mutandum vel invitis libris in *ἀνδρηϊώτατοι*, de quo equidem dubito, cum alia videatur comparativi et superlativi ratio ac positivi. De argumento conf. Pompon. Mel. II, 2, 3, de Thraciae gentibus sic scribentem: „Quidam feri sunt et ad mortem paratissimi, *Getae* utique. Id varia opinio perficit: alii redituras putant animas obeuntium; alii, etsi non redeant, non exstingui tamen, sed ad beatiora transire; alii, emori quidem, sed id melius esse quam vivere." Ex hac Getarum opinione de animorum immortalitate iustitiam, quam h. l. praedicat Noster, repeti posse putat Bessell. l. l. pag. 51, vel etiam ex eo, quod Graecorum commercium nullo modo infestarint.

Cap. XCIV.

Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον] i. e. *immortales vero se praedicant* s. *censent hunc in modum*, s. fidei, quam de immortalitate susceperunt, haec est ratio. De verbo *ἀθανατίζειν* cf. nott. ad cap. 93 init.

ἀποθνήσκειν ἑωυτοὺς νομίζουσι] Ob additum pronomen *ἑωυτοὺς* conf. nott. ad I, 34 et II, 2. — Pro *ἰέναι*

λύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα. οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελέϊζιν. Διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ

τε Wesseling. maluit ἰέναι δὲ, sine causa, ut videtur. Nam iunguntur crebrius οὔτε-τε; conf. I, 161 ibiq. nott. VI, 1 ibique nott. III, 144. 146. IV, 125. 180. Stallbaum. ad Plat. Phileb. p. 50. Ad locutionem ἰέναι τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα apte attulit Iac. Grimm (Deutsch. Mytholog. p. 132 ed. sec.) similes locutiones, quae apud antiquos Germanos boreales plagas incolentes de mortuis usitatae fuerunt, quando dicuntur *ad Odinum vehi, ad Odinum ire (zu Odin fahren, Odin heimsuchen)*: qui Odinus, si Getae iidem atque Gothi habeantur, ut existimat Iac. Grimm, cum Zalmoxi, Getarum deo, utique conveniet.

Ζάλμοξιν] Ita edentem Wesselingium recentt. edd. secuti sunt. In Florentino, Mediceo, aliis exstat *Σάλμοξιν*, in aliis Ζάμολξιν. Conf. Hesych. s. v. Ζάλμοξις (I. p. 1575), Photius, Suidas et Etymol. magn. s. v. Ac Ζαλμόξιδος in Platonis quoque Charmid. p. 156 D. Bodleianas membranas afferre testatur Gaisford., quas nunc secuti sunt Baiter in altera Platonici dialogi editione et C. Fr. Hermannus, quem vide sis Opp. Platon. Tom. III. pag. IV. Atque hanc scripturam Creuzer (Symbol. III. p. 12 ed. tert.) quoque probat, reiectâ alterâ formâ Ζάμολξις, quam denuo tuetur Cless in: Pauly Realencyclopaed. VI, 2. pag. 2817 quamque eandem praefert Athan. Serg. Rhousopoulus in libello Graece scripto de Zamolxide secundum veterum auctoritatem (Gotting. 1852) pag. 14. Ipsa vox Porphyrio auctore (Vit. Pythag. §. 14) vel peregrinum quid (ξένον) declarat vel ducta fuit e Thracica voce ζαλμὸς, quae *pellem ursinam* significare dicitur Zalmoxi recens nato iniectam: quod ipsum placuit Creuzero (Symbol. II. p. 301 ed. sec.). E Zendica lingua vocem repetere vult Bessell. l. l. p. 44: quem si sequamur, Ζάλμοξις erit is, *qui sub terra habitat*, adeo ut sit epitheton dei Gebeleïzis, quod congruit cum ea sententia, quam Rhousopoulus professus est, καταχθονίου θεοῦ significationem inesse ratus; vid. l. l. pag. 16, ubi aliorum quoque opiniones protulit haud magis veras aut probabiles. Utut igitur statuis, hunc Ζάλμοξιν Noster appellat δαίμονα, quam vocem (quae h. l. ut IV, 96. IV, 79 idem significat atque θεός) in antiquis quibusdam editionibus omissam libri scripti merito retinent. Nam ab aliis quoque scriptoribus Zalmoxis celebratur *deus* divinorum honorum particeps, quos cur assecutus sit, exponit Strabo, qui multus est de Zalmoxi VII. pag. 297 s. 456 C. seq. Maximum apud Getas deum esse Zalmoxin auctor est Iamblichus Vit. Pyth. §. 173, cui iunge Platon. l. l., ubi θεός laudatur, Diodor. Sicul. I, 94. Diogen. Laërt. VIII, 102, alios (cf. Rhousopoulus p. 25 seq.), quos qui comparaverit, ei dubium vix esse poterit, Zalmoxin a Graecis certe summum Getarum deum esse habitum. Unum his addo testimonium vel posterioris aetatis ex inscriptione Latina veteris Daciae, quae dedicata est deo *Zamolxi*: vid. Neigebaur: Dacien etc. pag. 206. Respexit, notante *Cr.*, Herodoti locum Eudocia in Violar. p. 194 coll. Appul. Apolog. T. II. p. 503 ed. Hildebr.

Γεβελέϊζιν] E lingua Lithuanica afferunt *gyva leysis*, i. e. *auctorem et quasi datorem quietis.* Sic certe Praetorius Orb. Goth. I. p. 117 seq. 119. Ex eadem lingua Bayerus Origg. Sinicc. p. 283 protulit *Zemeluks* aut *Ziameluks*, qui est *deus terrae.* Alia excogitavit Iac. Grimm: Bericht d. Verhandl. d. Berl. Akad. 1849. pag. 130. Nec meliora praebet Rhousopoulus l. l. p. 26. 27, ex cuius sententia vel propter etymon Γεβελέϊζιν eundem habeamus atque Βεελζεβούλ. — Mehler in Mnemosyn. V. p. 77 pro νομίζουσι scribi vult ὀνομάζουσι (certe οὐνομάζουσι), nisi tota sententia sit insiticia. Mihi neutrum placet.

διὰ πεντετηρίδος] *singulis annis*

λαχόντα αἰεί σφεων αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἂν ἑκάστοτε δέωνται. πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον ῥιπτεῦσι ἐς τὰς λόγχας. ἢν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρείς, τοῖσι δὲ ἵλεως ὁ θεὸς δοκέει εἶναι· ἢν δὲ μὴ ἀποθάνῃ, αἰτιῶνται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν εἶναι. αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι. Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρήϊκες καὶ πρὸς βροντήν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν
95 νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι

(κατ' ἔτος) hoc factum esse narrat Clemens Alex. Stromat. IV. pag. 590 T. I Pott., alium, ut videtur, auctorem secutus. Quae ab Herodoto deinceps narrantur, praebet utique speciem sacrificii humani ad deum placandum peracti; de huiusmodi sacrificiis disputantem leg. Meiners. in Comment. societ. Gotting. IX. p. Fr. 63 seqq. Alia quoque excitavit C. Fr. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 27 not. 1 seqq. ed. sec. Ad verba τὸν πάλῳ λαχόντα conf. nott. ad III, 83 et IV, 153. Aeschyli Sept. c. Th. 55.

οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες] Requirebat Schweigh. οἱ μὲν αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες. Libri non addicunt; nec sane videtur esse necessarium. Recte Miot: „*un certain nombre de Gètes se rangent in ordre*, chacun d'eux tenant en main trois piques." — Ad διαλαβόντες cf. IV, 68 ibique nott. Pro τοῦ ἀποπεμπομένου plerique codd. τοὺς ἀποπεμπομένους. At vulgata Abreschio quoque probata ad Aristaen. p. 156 praestare videtur. Quod idem Wesselingio et recentt. edd. placuisse video.

ῥιπτεῦσι] Florentinus liber: ῥίπτουσι, quod monente Bredov. p. 370 probandum non est, cum inter ῥίπτω (quo Noster usus est III, 41. IV, 61. 168. V, 92, 6) et inter ῥιπτέω (quo Noster utitur et h. l. et IV, 188. VII, 50, 2. VIII, 53) e grammaticorum veterum praecepto sic discernendum sit: ῥίπτω τὸ ἁπλῶς ῥίπτω, ῥιπτῶ δὲ μετὰ σφοδρότητος. Conf. Lobeck. ad Sophocl. Aiac. p. 178—183 ed. sec. — In seqq. ἀναπαρείς, *transfixus*, dicitur is, qui in altum coniectus in hastarum spicula incidit iisque inhaeret. Idem verbum IV, 103. De participii forma conf. Bredov. pag. 349. Mox pro τοισίδε, quod Matth. retinuit, dedi cum Schweigh. et Gaisf. τοῖσι δὲ, nam loci ratio similis atque II, 39.

ἀπειλεῦσι] Respexit Eustath. ad Dionys. Perieg. 304. Similia iis, quae Thraces h. l. facere dicuntur, a Graecis Turcisve in lunae deliquio adhuc fieri quibusdam locis narrant. Conf. L. Ross: Kleinasien u. Deutschland pag. 7 seq. 24. Ac vel antiquitus apud maiores nostros talia observari, quae a Thracum more non absona sunt, monuit Iac. Grimm: Deutsche Mytholog. p. 18 ed. sec. — Mox scripsit Herodotus θεὸν νομίζοντες εἶναι, cum alibi dicatur hoc sensu θεὸν νομίζειν, omisso verbo εἶναι, *deos esse credere*. Conf., ne plura, Stallbaum. ad Platon. Euthyphr. p. 13 seqq.

Cap. XCV.

Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι] Ad structuram loci conf. Kuehner Gr. Gr. §. 857, e. et nott. ad Herod. IV, 5. III, 14. — Quae sequuntur verba, satis docent, Herodotum ipsum Thraciae oram ac Ponti Euxini litora visitasse Graecasque illic sitas adiisse colonias; quamquam in in-

τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντου, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον, ἐόντα ἄνθρωπον, δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν, γενόμενον ἐλεύθερον, χρήματα κτήσασθαι συχνὰ, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ. ἅτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηΐκων καὶ ὑπαφρονεστέρων τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαιτάν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρήϊκας, οἷα Ἑλ-

terioris Thraciae regiones minime penetrasse putandus erit. Cf. Heyse p. 128. — *Hellesponti* nomen latiori sensu hic adhibitum videtur. Conf. nott. ad IV, 85.

ἐόντα ἄνθρωπον] Num deus an homo mortalis fuerit Zalmoxis, disquirit Rhousopoulus p. 24 seq. ipse sic pronuntians: Gebeleïzin antiquissimum Getarum deum fuisse, probabiliter *καταχθόνιον*, Zalmoxin vero, qui Pythagorae temporibus vixerit, hominem fuisse, deinde Gebeleïzidis sacerdotem constitutum ac denique pro eodem deo habitum esse.

δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ] Eadem Hesych. l. l. et Diog. Laërt. l. l. In Pseudo-Origenis Philosophumm. a Millero nuper editis pag. 30 Zamolxis, Pythagorae servus, huius ipsius doctrinam Celtis attulisse fertur. Valent autem haec quodammodo ad Zalmoxis tempora definienda. Namque Pythagoram Samo discessisse cum statuant anno 566 a Chr. n. s. Olymp. LVIII⅗ (cf. Ritter. Gesch. der pythagor. Philosoph. p. 7 seq.) iter facturum ad terras peregrinas lustrandas sive, ut aliis placet, ad sedem in Italia figendam philosophorumque scholam ibi condendam, consequens est, religiones et sacra a Zalmoxi ad Getas allata in tempus vel proxime antecedens vel subsequens cadere. Tu conf. Schultze. Apparat. critic. pag. 33 seqq. et vide paulo post notata de aetate Pythagorae. Herodoti testimonium de *Mnesarcho*, Pythagorae patre, sive artifice sive mercatore, ad verum maxime accedere recte statuit Ritter l. l. pag. 2, a *Cr*. laudatus. Nam in hoc nomine plerique veteres scriptores consentiunt, qui Pythagorae patrem commemorant, neque admodum inde discedere puto Iamblichum, qui (De vit. Pythag. II, 4. p. 20 Kuester) *Μνήμαρχον* (sive Dorice *Μνάμαρχον*) appellat patrem Pythagorae. Tu vid. Krische: De societatis a Pythagora in urbe Croton. conditae scopo politico pag. 3, Creuzer: Zur Gemmenkunde etc. pag. 134, qui idem ad Herodoti hunc locum conferri quoque vult Append. ad Etymol. magn. Vol. II. p. 636, 5 ed. Lips.

ἅτε δὲ κακοβίων — καὶ ὑπαφρονεστέρων] i. e. *cum vero misere viverent Thraces et stupidiores s. ingeniisque minus culti essent.* Vocem *κακόβιος*, quae ad victus tenuitatem spectat, inde retinuit Theopompus in Epitome Herodotea, ut testatur grammaticus Bekkeri p. 104, 16, explicuitque Frommel in Meletematt. Creuzeri III. p. 160, reliquos veterum locos afferens.

δίαιτάν τε Ἰάδα] Ad omnem vitae cultioris, qua Iones prae caeteris tum excellebant, rationem refero. Conf. I, 35. 157. Quae sequuntur verba: *καὶ ἤθεα βαθύτερα η κατὰ Θρήϊκας*, Schweigh. sic reddidit: „*Zalmoxin hunc — moribus institutum cultioribus, quam qui apud Thracas obtinerent*, ut qui cum Graecis habuisset consuetudinem et cum Pythagora, viro inter Graecos ingenii culturâ eminente, *exstruendam sibi curasse exhedram* etc." Attulit Wesseling. aliquot locos, in quibus *ηθος βαθὺ de indole prudenti* et *gravi* intelligendum. Sic quoque dicitur *βαθὺς τῇ ψυχῇ, τῇ φύσει*, *vir prudens* et *consideratus*, notante Dissen. ad Pind. Nem. IV, 7. pag. 396, ubi nostrum locum non praeteriit, in quo simul ad eam, quam dicunt, huma-

λησί τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν, ὡς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἥξουσι ἐς χῶρον τοῦτον, ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἕξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγαιον οἴκημα ἐποιέετο· ὡς δέ

nitatem artesque liberales atque ingenuas respici putem. Plura de hac voce vid. in Thesaur. L. Gr. II. p. 36 ed. Dindorf. Italus interpres ex Dantis carmine affert simile istud: „con piu dolce canzon, *e piu profondo.*" De structura *ἢ κατὰ* conf. Kuehner Gr. Gr. §. 751, 1.

καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ] Haec verba excitans Eustath. ad Iliad. IV. pag. 365, 30 s. 479, 17 exhibet: *οὐ τῷ ἀσοφωτάτῳ* idque exponit *τῷ πάνυ σοφῷ*. Quod non magis recipiendum videtur, quam quod Schaefero, hunc locum excitanti ad Dionys. Halicarn. de composit. verbb. p. 406, in mentem venerat *ἀφανεστάτῳ*. Ad ipsam locutionem faciunt, quae dudum protulerat Valckenar. ex Thucydide I, 5: *ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων* et VIII, 100 *Μηθυμναίων οὐχ οἱ ἀδυνατώτατοι* (coll. VII, 1. VIII, 44), e Pausania VIII, 27, 8: *Τριταίον τῶν οὐκ ἀδυνάτων*, aliis; his addere licet, quae de hoc dicendi genere, quod insignem prae se fert *λιτότητα*, disputarunt Matthiae Gr. Gr. §. 463 et Sintenis ad Plutarch. Vit. Themistocl. p. 2 seqq. Ut igitur apud Thucydidem *οὐχ οἱ ἀδυνατώτατοι* dicuntur *omnium potentissimi*, ita Pythagoras h. l. praedicatur *οὐχ ὁ ἀσθενέστατος σοφιστής*, i. e. non infirmissimus, sed *validissimus* omnium sophista, qui idem ab Horatio laudatur „*non sordidus auctor naturae verique*" Od. I, 28, 14. — De voce *σοφιστοῦ* dixi ad I, 29; de qua eadem monuit Schaefer. ad Dionys. Halicarn. De compos. verbb. p. 406. Quod vero Mehler in Mnemosyn. V. p. 67 vocem *Πυθαγόρῃ* e glossa illatam existimat indeque tollendam, equidem probare nequeo; accedit, quod ad argumentum loci vix praetermitti debet, Herodotum, qui de Pythagora testimonium tam honorificum h. l. reliquit, in Magna Graecia, quam totam tenebat Pythagorae nomen, historiam suam confecisse, eoque minus gloriae eius viri, qui virtute ingenioque tantum eminuit inter Graecos, derogare voluisse. Conf. Creuzer. Comm. Herodd. pag. 169. Discesserat Thurios pater historiae Olymp. LXXXIV, 1 s. 444 ante Ch. n. Pythagoras e Larcheri calculis natus est Ol. XLIII, 1, mortuus Olymp. LXVII, 3. Krische l. l. p. 3 Pythagoram circiter Ol. XLIX natum esse existimat; mortis tempus probabiliter ad Olymp. LXIX reduci posse idem statuit p. 98. Alii aliter haec tempora constituunt, qui Olymp. LX fere Pythagoram floruisse volunt s. anno 539 a Ch. n. atque obiisse Olymp. LXXVII, 1 s. anno 472 ante Chr. n., adeo ut vix certi quid in his statuere liceat. Vid. Clinton. Fast. Hellen. p. XXVII. p. 9. 11. 13. 15 et pag. 37 ed. Krueger.

ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε] *ἐν ᾧ* de tempore, non de loco, accipiendum. Monuit Schweigh. in Lex. Herod. — Paulo ante dedi *τούτων* pro *τουτέων*, neque vero obsecutus sum Nabero in Mnemosyn. IV. p. 21 pro *τὰ πάντα ἀγαθὰ* scribenti *πάντα τἀγαθὰ*, ut III, 80.

ἐν τούτῳ κατάγαιον οἴκημα ἐποιέετο] i. e. *subterraneam cameram sibi exstruendam curabat.* Ubi attende vim medii verbi *ποιεῖσθαι* (vid. nott. ad II, 100) diversam ab ea vi, quam activum *ἐποίεε* in proxime antecedentibus habet. Ad vocem *κατάγαιον* cf. III, 97 ibique nott. Plures locos, in quibus *οἴκημα κατά-*

οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἴκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηΐκων ἠφανίσθη·

γαιον commemoratur, praebebit Iacobs ad Aelian N. A. IX, 44. Quod ad argumentum loci attinet, Strabo VII. p. 298 s. 457 A. inter alia speluncam quoque commemorat (ἀντρῶδές τι χωρίον), reliquis inaccessam, in quo Zalmoxis fuerit commoratus, raro in publicum prodiens. — „Continentur talia loca subterranea initiis, quae Zamolxis Getis Thraciae tradidisse fertur. Hellanicus apud Suid. et Etymol. magn. (p. 66 Fragmm. Hellanic. ed. Sturz. ed. sec.) Ζάμολξις — τελετὰς κατέδειξε Γέταις τοῖς ἐν Θρᾴκῃ κ. τ. λ. Attende ad vocem solemnem his in rebus κατέδειξε, quae a scenis sacris ad doctrinam declarandam traducta est. Et reapse ad δείκελα spectare illam historiam Zamolxis, nemo est qui ambigere queat. Hoc autem vocabulo in Osiridis ritibus feralibus utitur Herodotus II, 171. Quales ritus credibile est ab initio in subterraneis conclavibus sepulcrorum peractos esse. Quam late autem pateat hic usus antrorum sepulcralium mysteriisque inservientium exponere longum est. Ego, ne extra oleas, quod dicitur, egrediar, locos aliquot laudabo, qui septentrionalium populorum et Germanicorum sacra attinent; nimirum iis, quos Sturzius (ad Hellanic. p. 13. 64) excitavit, adde Irhovium De palingenesia veterum Lib. II. cap. 7. pag. 317 seqq., qui de Germanicorum populorum super animorum immortalitate decretis haud pauca congessit. Ei iunge I. I. Moeserum Verm. Schrift. II. p. 215 seqq., qui p. 277 recte monet, metempsychosin, quae dicitur, non repugnare, quo minus sana de animo immortali doctrina invalescat, atque utramque saepiuscule obtinuisse apud unum eundemque populum. Idem nos advertit ad antra ac spelaea per Germaniae oras obvia, in quibus initia peracta fuisse credibile sit. Cuiusmodi spelaea similiaque monumenta septentrionalium gentium sacra docte et accurate illustravit Thorlacius (Vermischte Aufsätze, das Griech., Roem. und Nord. Alterth. betreffend pag. 250 seqq.). Atque ut redeam eo, unde sum digressus, ipsis Aegyptiacis illis tam operose factis sepulcris originem dedisse antra nativa, in quibus ab initio cadavera reposuerint homines, suspicatur Zoëga De obeliscc. pag. 279 seq. — Classici de Zamolxi deque Druidis loci sunt in Origenis Philosophumenis cap. 2. pag. 882 et cap. 25. pag. 906 ed. De la Rue, ad quos haud pauca congessit Christ. Wolfii industria, quae tamen nunc non magis vacat excutere, quam ea, quae nuper Chardon de la Rochette eam in rem disputavit in Mélang. de Critique et de Philolog. T. I. pag. 58 seqq." *Creuzer.* Comment. Herodd. p. 171—173 not. coll. Symbolik etc. II. pag. 298 seqq. ed. sec. III. pag. 11 seqq. et tert. Est vero ex huius viri sententia Zalmoxis vates, pelle ursina indutus, ad gentem borealem qui pervenit immortalitatem animae tradens, cum Sileno comparandus, qui et ipse vates ac Bacchicorum sacrorum interpres immortalitatisque auctor caprina pelle sive lyncea indutus repraesentatur. Quo etiam hoc pertinet eodem Creuzero monente, quod Zalmoxis, tribus annis absens, quarto demum Thracibus denuo comparuisse fertur; quae sponte in memoriam vocant τριετηρίδας per Graeciam institutas et ad eandem fere doctrinam de anima immortali spectantes. Quam doctrinam Getis traditam a Zalmoxi his verbis Noster refert: ὡς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἥξουσι ἐς χῶρον τοῦτον, ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἕξουσι τὰ πάντα ἀγαθά, i. e. *neque se neque convivas suos nec horum posteros morituros, sed venturos in locum quendam, ubi perpetuo viventes omnibus bonis sint fruituri.* „Ita (Creuzeri sunt verba l. l. pag. 171) Herodoto narraverant ad Hellespontum et Pontum habitantes Graeci, a quorum iudicio hactenus suum iudicium seiungit rerum scriptor, quod

καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγαιον οἴκημα διαιτᾶτο ἐπ' ἔτεα

Zamolxin multis annis ante Pythagoram vixisse statuit. *) Quam rem in medio positam relinquamus: illud certum, vivo Herodoto ac florente familia doctrinaque Pythagorae Graecos *Pythagoreum* dixisse placitum illud immortalitatis, neque in ea re ipsis obloqui historiae patrem." Inde Krische in scriptione supra citata pag. 66 narrationem de Zalmoxi e Pythagorica doctrina de anima potissimum enatam videri statuit. Et sane omnis de Zalmoxi narratio haud alio spectare videtur quam quo pertinent fabulae de Abaride (quocum in Platonis l. l. iungitur Zalmoxis) et de Aristea, quas supra attigimus, ad animarum immortalitatis doctrinam, opinor, e Graecia ipsa a Graecis sapientibus sive sacerdotibus ad rudes borealium Europae tractuum incolas allatam, sacris secretis sive mysteriis traditam et firmatam, ne scil. aut labefactaretur aut prorsus interiret. Ut enim haec sacra ex India illuc advecta credam, haud impetrare a me possum. Quo probabilius hoc videtur, hanc de animae immortalitate doctrinam apud Graecos cum mysteriis Bacchicis mature fuisse coniunctam, quae ipsa antiquissimo aevo ab Orpheo in Thraciam adducta indeque latius propagata esse dicuntur. (Conf. quae hac de re observat Winiewski in Indic. Lectt. Acad. Monaster. 1845—1846. pag. 12 seq.). A Thracia igitur haec sacra unâ cum ista doctrina septentrionem versus ad Getas Scythasque, alias gentes in boreali Europae parte habitantes translata esse si quidem non prorsus improbabile videtur, Zalmoxis haud scio an eodem quo Pythagoras iure *Orphicus* et haberi et dici queat, cum uterque ex uno eodemque antiquae doctrinae fonte, quae Orphei nomine maxime celebrata est, sua hausisse latiusque propagasse videatur. Quae cum ita sint, sponte intelligitur, quid de Dahlmanni (Herod. p. 155) sententia iudicandum sit, qua omnis haec de Zalmoxi narratio ex nominum similitudine quadam fluxisse putanda sit, ita ut Getarum deus indigena forte fortuna idem nomen habuerit atque unus quidam e Pythagorae discipulis. At vero Pythagorae ac scholae Pythagoricae aetatem, ut ipse Herodotus existimat, longe antecedit Zalmoxis, adeo ut huius doctrina a Pythagora profecta dici nequeat; conf. Bessell. l. l. p. 42 seqq., qui Zalmoxin deum habet, qui ad antiquissima Thracicae gentis tempora pertineat, ad quae ipsa placitum illud de animae immortalitate aeque pertineat. Unde vel inferorum deum, καταχθόνιον θεὸν, esse putat Rhousopoulus, ut supra ad cap. 94 iam indicavimus. Qui Getas pro Gothis habent, Zalmoxin cum Odino contendere adeoque Germanis vindicare, ut I. Grimm. et Wienbarg. l. supra l., haud mirabimur. Qui nuperrime hanc totam fabulam accurate persecutus est Cless. l. supra l., is pag. 2879 Zalmoxin haberi vult pro viro egregio, vate ac sacerdote, qui de popularibus iisque admodum rudibus optime meritus, quippe quos res sacras atque animae immortalitatem edocuit quorumque mores excoluit, divinos honores postmodo assecutus et pro deo cultus est. Hoc igitur nisi sequaris, Zalmoxin ipsum deum fuisse credas, quem Getae coluerint, ut veteres tradunt, ad hunc vero relata dein credas quaecunque de sacris ad ipsius cultum spectantibus

*) „Facit ea in re cum Nostro Hellanicus Lesbius vel potius Herodotea intulit libro suo: τοῖς βαρβαρικοῖς νόμοις. Cf. Etymol. magn. s. v. Ζάλμοξις et Sturzium docte hac de re monentem ad Hellanici fragmm. p. 13 et nr. XXV. p. 64" *Creuzer.* Locus Hellanici nunc legitur in Fragmm. hist. Graecc. I. p. 69. nr. 173 (ed. Mueller. Paris. 1841). Sed contendit Preller: De Hellanic. Lesb. pag. 6, falso haec tribui Hellanico, quae ex ipso Herodoto atque Damaste compilata ficto Hellanici nomine sint vendita. Obloquitur Bessell l. l. pag. 45.

τρία. οἱ δέ μιν ἐπόθεόν τε καὶ ἐπένθεον ὡς τεθνεῶτα· τε-
τάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη τοῖσι Θρήϊξι. καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγέ-
νετο, τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξις. ταῦτά φασί μιν ποιῆσαι. Ἐγὼ δὲ 96
περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκήματος οὔτε ἀπιστέω,
οὔτε ὦν πιστεύω τι λίην· δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον
τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω. Εἴτε δὲ ἐγένετό
τις Ζάλμοξις ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπι-
χώριος, χαιρέτω. Οὗτοι μὲν δὴ τρόπῳ τοιούτῳ χρεώμενοι, ὡς
ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἵποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

Δαρεῖος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς ἅμ' αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ 97
τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων πάντων Δαρεῖος ἐκέλευσε
τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδίην λύσαντας ἕπεσθαι κατ' ἤπειρον ἑωυτῷ
καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. Μελλόντων δὲ τῶν Ἰώνων λύειν
καὶ ποιέειν τὰ κελευόμενα Κώης ὁ Ἐρξάνδρου, στρατηγὸς
ἐὼν Μυτιληναίων, ἔλεξε Δαρείῳ τάδε, πυθόμενος πρότερον, εἴ

atque unâ cum doctrina de animae immortalitate introductis traduntur, adeo ut eius nomine quoque sacerdotes, eius sacris addicti et eius doctrinae cultores ac propagatores comprehendantur.

Cap. XCVI.

οὔτε ἀπιστέω, οὔτε ὦν πιστεύω τι λίην] Produnt haec verba scriptorem sane cautissimum et veri indagandi in fabulis, quas fando audierat, studiosissimum. De quo cum saepius ante iam monitum sit, hîc lectores admonere vix opus. Caeterum conf. etiam Eustath. ad Odyss. IX, 65. pag. 335, 3 Basil. et ad verba Herodoti: *εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξις ἄνθρωπος εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις* κ. τ. λ. conf. Plutarchum in Vit. Num. 19 fin. de Iano pariter scribentem: *ὁ γὰρ Ἰανὸς — εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος* κ. τ. λ. De Zalmoxi deo vid. nott. ad cap. 94 et 95.

χαιρέτω] Conf. II, 117 ibiq. nott. Cautam hanc scriptoris de Zalmoxi sive daemone sive homine admonitionem ad ea praecepta spectare, quae de his leguntur apud Platon. Min. pag. 318 F. De legg. X. p. 886 D., monet Valcken.

Cap. XCVII.

καὶ ὁ πεζὸς ἅμ' αὐτῷ στρατός] *ἅμ' αὐτῷ* Noster scripsit hoc loco, qui supra IV, 35 *ἅμα αὐτοῖσι* neglecta apostropho exhibuit, ut utramque scribendi rationem admisisse putandus sit. Conf. Bredov. pag. 209. Vix monitu opus, quod monuit Larcher. ad h. l., *πεζὸν στρατὸν* de *terrestribus* dici *copiis*, quae classi (*τῷ ναυτικῷ*), ut cap. 89, atque *τῷ ἐκ τῶν νεῶν στρατῷ*, ut h. l. mox, opponantur; de *pedestribus* copiis, si sequatur *ἵππος*, ut IV, 134. 136. — In voce *Δαρεῖος* consulto repetita nemo haerebit. At Mehler in Mnemosyn. V. p. 67 tolli eam vult. Caeterum continuantur hoc capite et sequenti ea, quae cap. 93 initio (ubi cf. nott.) enarrare coeperat de Darii itinere via terrestri ad Istrum procedentis eumque fluvium traiicientis. Ad vocem *σχεδίην* conf. IV, 88 ibique nott.

Κώης ὁ Ἐρξάνδρου] Libri quidam *Ἐξάνδρου*. Cf. V, 37. Apud Tzetz. Chil. III, 465 *Κώης Ὀρεξάνδρου*. Vid. Wesseling. Dissertat. Herodot. XI. pag. 180 seq., qui verum iam vidit. Qui *στρατηγὸς Μυτιληναίων* hoc loco dicitur, eum ex eorum tyrannorum numero fuisse credam, de

οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι· Ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι, τῆς οὔτε ἀρηρομένον φανήσεται οὐδὲν, οὔτε πόλις οἰκεομένη· σύ νυν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώρην ἑστάναι, φυλάκους αὐτῆς λιπὼν τούτους, οἵ περ μιν ἔζευξαν. καὶ ἤν τε κατὰ νόον πρήξωμεν εὑρόντες Σκύθας, ἔσται ἄποδος ἡμῖν· ἤν τε καὶ μή σφεας εὑρεῖν δυνώμεθα, ἥ γε ἄποδος ἡμῖν ἀσφαλής. οὐ γὰρ ἔδεισά κω, μὴ ἑσσωθέωμεν ὑπὸ Σκυθέων μάχῃ, ἀλλὰ μᾶλλον, μή, οὐ δυνάμενοί σφεας εὑρεῖν, πάθωμέν τι ἀλώμενοι. Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἄν με ἐμεωυτοῦ εἵνεκεν, ὡς καταμένω. ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν, τὴν εὕρισκον ἀρίστην σοι, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω, αὐτὸς μέντοι ἕψομαί τοι, καὶ οὐκ ἂν λειφθείην.

quibus vid. nott. ad IV, 98. 138. — Mox reposui *Μυτιληναίων*; vid. nott. ad I, 27. — De locutione *εἴ οἱ φίλον εἴη* conf. I, 87 ibique nott.; de verbis *ἀποδείκνυσθαι γνώμην* nott. ad I, 170.

ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι] Ad usum voculae *γὰρ* conf. nott. ad I, 8. 124. III, 120. In proxime seqq. *ἀρηρομένον* ex Homeri fluxisse videtur imitatione, Ili. XVIII, 548 [ad quem locum *Cr.* conferri vult Heynii Observv. Tom. VII. p. 546] coll. Apollon. Rhod. III, 1336. Nam ab *ἀρόω* fit *ἤροκα*, *ἀρήροκα* indeque *ἀρήρομαι*. Cf. Bredov. p. 315. 341. Hesych. I. pag. 525 *ἀρηρομένη· ἀρουριωμένη, ἀροτριωμένη*. „Coës Dario asseverans, Scythicae regionis *ἀρηρομένον* esse *οὐδὲν*, novisse non videtur Scythas *ἀροτῆρας* et *γεωργοὺς*, descriptos c. 17 et 18.“ *Wess.* — In seqq. scripsi *σύ νυν γέφυραν*, ubi vulgo *σὺ νῦν γεφύρην*. Abreschius maluerat *σὺ μὲν* probante Wesseling. *γέφυραν* Schweigh. iam invexerat, quem recentt. edd. merito sunt secuti; vid. Bredov. pag. 132 et conf. IV, 98. 133. 134. 118. 136. 139. 141. — Ad locutionem *κατὰ χώρην* vid. nott. ad III, 135.

ἤν τε κατὰ νόον πρήξωμεν] i. e. *si ex animi sententia successerit.* Ad locutionem *κατὰ νόον* conf. I, 117. V, 106. VI, 130. VII, 150. IX, 45. 111; ad usum verbi *πράττειν* conf. III, 25 coll. IV, 156. 157. — In iis, quae continuo sequuntur, cum recentt. edd. exhibui *ἔσται* pro vulg. *ἔστι*, quod plerique codd. exhibent; *δυνώμεθα* scripsi ex monitu Dindorfii (Comment. pag. XXIV) et Bredovii pag. 400, pro vulg. *δυνεώμεθα*, quae forma hîc ferenda non est. Sed recte se habet, quod mox legitur *ἑσσωθέωμεν*, de quo cf. Bredov. pag. 323.

μὴ — πάθωμέν τι ἀλώμενοι] i. e. *ne mali s. incommodi quid patiamur oberrantes.* Qua dicendi formula insignem quandam calamitatem indicari constat. Conf. quae Wessel. attulit ad VIII, 102 et Viger. De idiotismm. p. 279. *ἐμεωυτοῦ*, quod Matthiae retinuit, cum recentt. edd. revocavi ex edit. Wesselingiana. Schweighaeuserus et Gaisford. e Florentino dederunt *ἑωυτοῦ*. Sed vid. Bredov. p. 284. Pro *καταμένω* Schaefer. e Sancrofti libro dedit *καταμενέω*, quod ipsum arriserat Wesselingio. Sed merito reiecerunt recentt. edd. Vid. Bredov. pag. 368.

ἐς μέσον φέρω] Pro *φέρω* plurimi codd. *φήσω*, quod sane minus frequens; nisi cum Valcken. rescribere malis *φήσας* hoc fere sensu: *„ego palam animi mei sententiâ verbis explicitâ nihilominus ipse te sequar.“* Ad locutionem *ἐς μέσον* faciunt ea, quae ad III, 62 adnotata leguntur: quibuscum conferantur, quae Dorvill. attulit ad Chariton. p. 534 ed. Lips. de formula *ἐν μέσῳ*, *propalam, coram omnibus*, et quae de locutione *ἐκ μέσου* ad III, 83. IV, 118 monita sunt.

Κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ Δαρεῖος καί μιν ἠμείψατο τοῖσδε· Ξεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφάνηθί μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλίης χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. Ταῦτα εἴπας καὶ ἀπάψας ἅμματα ἑξή- 98
κοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἰώνων τυράννους,
326 *ἔλεγε τάδε· Ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμη ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετείσθω μοι· ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε ποιέετε τάδε. ἐπεάν με ἴδητε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκύθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου, λύετε ἅμμα ἓν ἑκάστης ἡμέρης. ἢν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλ-*

Eodem fere sensu, quo *ἐς μέσον*, Noster dixit *ἐς πάντας* VIII, 26. — In verbis *αὐτὸς μέντοι ἕψομαι* respondet *μέντοι* antecedentibus *γνώμην μέν*. Tu vid. nott. ad VI, 86. De optativo (*οὐκ ἂν λειφθείην*), qui continuo excipit futurum (*ἕψομαι*), conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 468, 2. Herod. II, 41. — Ad structuram verborum *σωθέντος ἐμεῦ — ἐπιφάνηθί μοι* conf. nott. ad I, 3 et ad vocem *συμβουλίης* III, 1. De eo modo, quo Persarum reges beneficia accepta remunerari solent, diximus ad III, 140.

Cap. XCVIII.

ἀπάψας ἅμματα ἑξήκοντα ἐν ἱμάντι] i. e. *nodos in loro nexuit, suspendit.* Quae supputandi ratio Persarum ruditatem satis declarat. Similes funiculos nodis illigatos ad dierum et temporis notitiam barbaros quosdam novi orbis usurpasse adnotat Wesseling. Romanorum moris, quo clavis fixis olim annos notasse feruntur, teste Livio VII, 3, admonuit Larcher. Tu vid. de his Creuzer. Antiqq. Romm. §. 161. pag. 232. De *sexaginta* dierum numero conf. IV, 136 ibiq. nott.

τοὺς Ἰώνων τυράννους] *Ἴωνας* duo libri cum Valla, non improbante Wesselingio, qui de ipsa re haec adscripsit: „Aderant tyranni ex Hellesponto, Chersoneso, Aeolide et Ionia, quos omnes rex si compellavit, Ionum praecipuam duxit rationem gratia et auctoritate potiorum; nisi si patrii moris tenax *Ionum* titulo Graecos comprehenderit. Lege c. 137. 138.“ His enim locis singuli hi tyranni a Persis constituti, qui duces inde quoque fuerunt copiarum ab iis civitatibus, quibus praeerant, Dario ad hanc expeditionem exhibitarum, recensentur. Persarum nimirum e re fuit, in singulis Graecorum civitatibus Asiaticis, Ionum praesertim a Cyro (vid. I, 141 seqq. 153. 162. 169) subactis, constituere principes, qui praefecti s. satrapae loco cives, quibus Persae liberam suam rempublicam administrandam reliquerant, in obedientia retinerent et omnia in his civitatibus sic agerent, ut Persis id gratum acceptumque esset, neque Persarum potestas ullo modo turbaretur aut diminueretur. Quos principes Herodotus pro Graecorum more *τυράννους* vocat: uno loco (V, 27) huiusmodi principem s. praefectum a Persis constitutum vocat *ὕπαρχον*, eodemque etiam retulerim eum, qui cap. 97 vocatur *Coës, στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναίων.* Tu vide de hoc tyrannorum genere exponentem Plass: Die Tyrannis etc. I. pag. 315 seqq. — Ad *μετείσθω* conf. Bredov. pag. 396. In seqq. *διεξέλθωσι* cum Schweigh. et Gaisf. edidi pro *διέλθωσι*, quod retinuit Matthiae. Cf. I, 196. Ad verba *ἐς τὴν ὑμετέρην αὐτῶν* (ita enim scripsi pro *αὐτέων*) adhibe Fischer. ad Weller. II. pag. 235. Infra Herod. IV, 133 simpliciter scripsit *ἐς τὴν ὑμετέρην*, sed IV, 130: *ὅκως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιεν κ. τ. λ.*

θῶσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἀμμάτων, ἀποκλέετε ἐς τὴν ὑμετέρην αὐτῶν. μέχρι δὲ τούτου, ἐπεί τε οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδίην, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίης τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. ταῦτα δὲ ποιεῦντες ἐμοὶ μεγάλως χαριεῖσθε. Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἴπας ἐς τὸ πρόσω ἠπείγετο.

99 Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηΐκη τὸ ἐς θάλασσαν πρόκειται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται, καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτήν, πρὸς εὖρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. Τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου ἔρχομαι σημανέων τὸ

Δαρεῖος μὲν — ἐς τὸ πρόσω ἠπείγετο] Non continuo sequuntur in hac narratione ea, quae Dario ipsam Scytharum terram ingresso deinceps acciderunt, sed iterum plura interiecta sunt, quae ad hanc eandem terram eiusque formam ac speciem pertinent (cap. 99—102) prius opinor praetermissa, atque hoc loco, occasione oblata, adiecta vel potius inserta narrationi, quae deinde (cap. 102) ad Scythas ipsos se convertit eorumque consilia de Dario repellendo indeque etiam alia plura affert de vita et moribus earum gentium, quarum reges communi consilio Persis resistendum esse putaverunt (cap. 102—117 fin.): adeo ut cap. 118 demum oratio ad Scythas bellum paraturos et cum Persis congressuros redeat. E qua narrationis conformatione id profecto Nostri studium apparet, ut quidquid de Scythis eorumque terra ac vita audivisset, accurate referret in suos libros, neque quidquam praetermitteret, quod narratione dignum videretur. — ἠπείγετο dedi pro ἐπείγετο e codicibus duobus, idemque feci IV, 133. 135. Vid. Bredov. p. 300.

Cap. XCIX.

Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς — πρόκειται] i. e. *Ante Scythicam terram Thracia sita est, ea nimirum parte, quae ad mare pertinet* (s. ea Thracia, quae mare attingit); *inde vero, ubi in sinum ducitur regio, Scythia* (Thraciam) *excipit Isterque in eam* (Scythiam) *influit, ostio ad orientem converso.* Bene sic Langius: „Vor dem Scythenlande, aber an der Seeseite lieget Thrake. Dasselbige Land bildet erst einen Busen und dann kommt Scythenland und der Istros fliesset in dasselbe und wendet sich mit seiner Mündung gen Südost." Verba κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης de Thracia intelligenda sunt, neque de Scythia, ut fecit Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XII. p. 608), qui in hanc Scythiae partem, quae in sinum ducitur, Istrum influentem facit. Hansen. Osteurop. p. 12 rectius de Thracia cogitat: quod vero κόλπου intelligi vult de ea Thraciae ora, ubi Ister in mare influit, quae olim mare fuerit atque hanc ob causam κόλπου voce significetur, vereor ut assentiri possim. Videtur enim Noster existimasse, oram Thraciae multo magis, quam revera id olim fuit atque nunc est, occidentem versus inclinasse, adeo ut κόλπου fere speciem praebere potuerit. Est vero hîc cogitandum de Scythiae forma quadrata, qualem Herodotus sibi mente informarat, expositam a nobis in not. ad IV, 101. Quam scil. ad meridiem Ister terminat, ad quem usque extenditur Thracia, Scythis a meridie contigua, multo magis igitur, quam vulgo putatur, septentrionem versus extensa. Conf. Gatterer: Thracien nach Herodot. etc. pag. 17 seq., Voelcker: Myth. Geogr. I. pag. 173. 174.

Τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου ἔρχομαι σημανέων κ. τ. λ.] Recentt. edd. in his secuti sumus, maiorem distinctionem ponentes post ἐς μέτρησιν, cum vulgo verba sequentia ἀπὸ Ἴστρου,

πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρης ἐς μέτρησιν. Ἀπὸ Ἴστρου αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθική ἐστι, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλεομένης Καρκινίτιδος. τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, ἐοῦσαν ὀρεινήν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι Χερσονήσου τῆς Τρηχέης καλεομένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον

quae nos cum seqq. verbis αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθική ἐστι iungimus, antecedentibus annecterentur. Retinui ἀπὸ Ἴστρου, quod, si sequamur ea, quae collegit Bredov. p. 204, scribendum ἀπ' Ἴστρου. Unde haec efficitur loci sententia: *Inde ab Istro vero* (quae extenditur terra, eam) *indicaturus sum ad mensuram, eam scil. ipsius Scythiae partem, quae ad mare porrigitur. Ab Istro inde haec vetus est Scythia, ad meridiem versus sita usque ad Carcinitidis urbem, quae vocatur.* Langius: „*Von dem Istros an nun will ich beschreiben, wie lang desselbigen Scythenlandes Meeresküste ist etc.*" De locutione ἔρχομαι σημανέων conf. nott. ad I, 5. Verba ἐς μέτρησιν refero ad ea, quae IV, 101 traduntur. „*Vetus Scythia,*" ait Schweigh., „est prisca Scytharum terra, priusquam illi pulsis Cimmeriis versus orientem limites suos promovissent. Quodsi (idem addit) ἤδη particulam etiam exprimere volueris, dices: *Hinc iam incipit.* Sic ἤδη habes IV, 100. III, 5 et saepius alibi." Tu add. Voelcker. l. l. pag. 181, Kolster. l. l. pag. 609 (qui Schweighaeuserum sequitur) et Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 437. Itaque ex Herodoti mente antiqua Scythia, quae ab Istro incipit, meridiem versus porrecta omnem Ponti oram obtinet inde ab Istro eiusque ostiis usque ad *Carcinitidem* urbem, sitam in angusto illo tractu, quo continens terra cum Crimaea coniungitur (vid. nott. ad IV, 55), non longe certe ab eo loco, cui nunc nomen *Perecop.*

τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν κ. τ. λ.] Non aliter haec explicanda ac superiora: τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου κ. τ. λ. Unde hic fere loci sensus: *Quae hinc ulterius extenditur terra* (s. terram contiguam), *secundum idem mare porrecta, montosa illa quidem et in Pontum prominens, eam incolit Taurica gens usque ad Chersonesum Tracheam, quae vocatur.* Quibus Tauricam paeninsulam, quae Crimaea hodie vocatur, indicari satis patet; quam tamen non totam, quam nos novimus, patrem historiae novisse, hic locus satis ostendere videtur. Ex Herodoti autem verbis explicanda putem Scylacis verba in Peripl. §. 69 s. 68 (p. 29 Huds. p. 283. T. I Gail. ibiq. nott. p. 414): ἐπὶ δὲ τῇ Σκυθικῇ ἐποικοῦσι Ταῦροι ἔθνος ἀκρωτήριον τῆς ἠπείρου· εἰς θάλατταν δὲ τὸ ἀκρωτήριόν ἐστι. Vid. etiam Mueller. ad Geogr. Graecc. minn. I. p. 57. De Tauris s. gente Taurica vid. cap. 103 ibique nott.

μέχρι Χερσονήσου τῆς Τρηχέης καλεομένης] Apud Stephan. Byz. *Chersonesus* est urbs Tauricae, nec aliter h. l. Wesseling. urbem Chersonesum, quae ob situm *aspera*, τρηχέη, appellata, intelligi vult, Strabonem citans (VII. p. 308 s. 474), qui et ipse Chersonesum urbem commemorat. — „At recte Holstenius (sunt Schweighaeuseri verba) observasse mihi videtur, non *urbem Chersonesum*, sed totam *paeninsulam* hîc Χερσόνησον τὴν Τρηχέην καλεομένην dici; quam alii, quo ab aliis paeninsulis distinguatur, *Tauricam* aut *Scythicam Chersonesum* appellant. Hanc igitur *ad mare, quod est orientem versus, pertinere* ait: αὕτη ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον (cf. IV, 22 ibique nott.) κατήκει. Nec enim de urbe, sed de regione κατήκειν dici consentaneum est; et *Chersonesus urbs* non in orientali,

θωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἁμμάτων, ἀποπλέετε ἐς τὴν ὑμετέρην αὐτῶν. μέχρι δὲ τούτου, ἐπεί τε οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδίην, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίης τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. ταῦτα δὲ ποιεῦντες ἐμοὶ μεγάλως χαριεῖσθε. Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἴπας ἐς τὸ πρόσω ἠπείγετο.

99 Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηΐκη τὸ ἐς θάλασσαν πρόκειται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται, καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτὴν, πρὸς εὖρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. Τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου ἔρχομαι σημανέων τὸ

Δαρεῖος μὲν — ἐς τὸ πρόσω ἠπείγετο] Non continuo sequuntur in hac narratione ea, quae Dario ipsam Scytharum terram ingresso deinceps acciderunt, sed iterum plura interiecta sunt, quae ad hanc eandem terram eiusque formam ac speciem pertinent (cap. 99—102) prius opinor praetermissa, atque hoc loco, occasione oblata, adiecta vel potius inserta narrationi, quae deinde (cap. 102) ad Scythas ipsos se convertit eorumque consilia de Dario repellendo indeque etiam alia plura affert de vita et moribus earum gentium, quarum reges communi consilio Persis resistendum esse putaverunt (cap. 102—117 fin.): adeo ut cap. 118 demum oratio ad Scythas bellum paraturos et cum Persis congressuros redeat. E qua narrationis conformatione id profecto Nostri studium apparet, ut quidquid de Scythis eorumque terra ac vita audivisset, accurate referret in suos libros, neque quidquam praetermitteret, quod narratione dignum videretur. — ἠπείγετο dedi pro ἐπείγετο e codicibus duobus, idemque feci IV, 133. 135. Vid. Bredov. p. 300.

Cap. XCIX.

Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς — πρόκειται] i. e. *Ante Scythicam terram Thracia sita est, ea nimirum parte, quae ad mare pertinet* (s. ea Thracia, quae mare attingit); *inde vero, ubi in sinum ducitur regio, Scythia* (Thraciam) *excipit Isterque in eam* (Scythiam) *influit, ostio ad orientem converso.* Bene sic Langius: „Vor dem Scythenlande, aber an der Seeseite lieget Thrake. Dasselbige Land bildet erst einen Busen und dann kommt Scythenland und der Istros fliesset in dasselbe und wendet sich mit seiner Mündung gen Südost.“ Verba κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης de Thracia intelligenda sunt, neque de Scythia, ut fecit Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XII. p. 608), qui in hanc Scythiae partem, quae in sinum ducitur, Istrum influentem facit. Hansen. Osteurop. p. 12 rectius de Thracia cogitat: quod vero κόλπου intelligi vult de ea Thraciae ora, ubi Ister in mare influit, quae olim mare fuerit atque hanc ob causam κόλπου voce significetur, vereor ut assentiri possim. Videtur enim Noster existimasse, oram Thraciae multo magis, quam revera id olim fuit atque nunc est, occidentem versus inclinasse, adeo ut κόλπου fere speciem praebere potuerit. Est vero hîc cogitandum de Scythiae forma quadrata, qualem Herodotus sibi mente informarat, expositam a nobis in not. ad IV, 101. Quam scil. ad meridiem Ister terminat, ad quem usque extenditur Thracia, Scythis a meridie contigua, multo magis igitur, quam vulgo putatur, septentrionem versus extensa. Conf. Gatterer: Thracien nach Herodot. etc. pag. 17 seq., Voelcker: Myth. Geogr. I. pag. 173. 174.

Τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου ἔρχομαι σημανέων κ. τ. λ.] Recentt. edd. in his secuti sumus, maiorem distinctionem ponentes post ἐς μέτρησιν, cum vulgo verba sequentia ἀπὸ Ἴστρου,

πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρης ἐς μέτρησιν. Ἀπὸ Ἴστρου αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθική ἐστι, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλεομένης Καρκινίτιδος. τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, ἐοῦσαν ὀρεινήν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι Χερσονήσου τῆς Τρηχέης καλεομένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον

quae nos cum seqq. verbis αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθική ἐστι iungimus, antecedentibus annecterentur. Retinui ἀπὸ Ἴστρου, quod, si sequamur ea, quae collegit Bredov. p. 204, scribendum ἀπ' Ἴστρου. Unde haec efficitur loci sententia: *Inde ab Istro vero* (quae extenditur terra, eam) *indicaturus sum ad mensuram, eam scil. ipsius Scythiae partem, quae ad mare porrigitur. Ab Istro inde haec vetus est Scythia, ad meridiem versus sita usque ad Carcinitidis urbem, quae vocatur.* Langius: „*Von dem Istros an nun will ich beschreiben, wie lang desselbigen Scythenlandes Meeresküste ist etc.*" De locutione ἔρχομαι σημανέων conf. nott. ad I, 5. Verba ἐς μέτρησιν refero ad ea, quae IV, 101 traduntur. „*Vetus Scythia,*" ait Schweigh., „est prisca Scytharum terra, priusquam illi pulsis Cimmeriis versus orientem limites suos promovissent. Quodsi (idem addit) ἤδη particulam etiam exprimere volueris, dices: *Hinc iam incipit.* Sic ἤδη habes IV, 100. III, 5 et saepius alibi." Tu add. Voelcker. l. l. pag. 181, Kolster. l. l. pag. 609 (qui Schweighaeuserum sequitur) et Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 437. Itaque ex Herodoti mente antiqua Scythia, quae ab Istro incipit, meridiem versus porrecta omnem Ponti oram obtinet inde ab Istro eiusque ostiis usque ad *Carcinitidem* urbem, sitam in angusto illo tractu, quo continens terra cum Crimaea coniungitur (vid. nott. ad IV, 55), non longe certe ab eo loco, cui nunc nomen *Perecop.*

τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν κ. τ. λ.] Non aliter haec explicanda ac superiora: τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου κ. τ. λ. Unde hic fere loci sensus: *Quae hinc ulterius extenditur terra* (s. terram contiguam), *secundum idem mare porrecta, montosa illa quidem et in Pontum prominens, eam incolit Taurica gens usque ad Chersonesum Tracheam, quae vocatur.* Quibus Tauricam paeninsulam, quae Crimaea hodie vocatur, indicari satis patet; quam tamen non totam, quam nos novimus, patrem historiae novisse, hic locus satis ostendere videtur. Ex Herodoti autem verbis explicanda putem Scylacis verba in Peripl. §. 69 s. 68 (p. 29 Huds. p. 283. T. I Gail. ibiq. nott. p. 414): ἐπὶ δὲ τῇ Σκυθικῇ ἐποικοῦσι Ταῦροι ἔθνος ἀκρωτήριον τῆς ἠπείρου· εἰς θάλατταν δὲ τὸ ἀκρωτήριόν ἐστι. Vid. etiam Mueller. ad Geogr. Graecc. minn. I. p. 57. De Tauris s. gente Taurica vid. cap. 103 ibique nott.

μέχρι Χερσονήσου τῆς Τρηχέης καλεομένης] Apud Stephan. Byz. *Chersonesus* est urbs Tauricae, nec aliter h. l. Wesseling. urbem Chersonesum, quae ob situm *aspera*, τρηχέη, appellata, intelligi vult, Strabonem citans (VII. p. 308 s. 474), qui et ipse Chersonesum urbem commemorat. — „At recte Holstenius (sunt Schweighaeuseri verba) observasse mihi videtur, non *urbem Chersonesum*, sed totam *paeninsulam* hîc Χερσόνησον τὴν Τρηχέην καλεομένην dici; quam alii, quo ab aliis paeninsulis distinguatur, *Tauricam* aut *Scythicam Chersonesum* appellant. Hanc igitur *ad mare, quod est orientem versus, pertinere* ait: αὕτη ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον (cf. IV, 22 ibique nott.) κατήκει. Nec enim de urbe, sed de regione κατήκειν dici consentaneum est; et *Chersonesus urbs* non in orientali,

κατήκει. Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς

sed in occidestali paeninsulae parte sita erat. Nam quod Larcherus ait, esse Chersonesum urbem in occidentali quidem parte paeninsulae, sed ab oriente Scythiae, id rem non conficit: etenim, quod mare hic τὴν πρὸς ἀπηλιώτην θάλασσαν vocat, idem mare mox τὴν πρὸς τὴν ἠῶ dicit, ubi haud dubie illud mare, quod ab oriente Chersonesi paeninsulae est, intelligitur; nempe *Maeotis palus* *), quam haud multo minorem ipso Ponto Euxino esse (IV, 86) scriptor noster existimaverat.“ His a Schweighaeusero allatis hoc unum addam, de Chersoneso urbe quae apud Strabonem l. l. leguntur, minime ad Herodotum referri posse, cum ad *Chersonesum urbem* pertineant, Heracleotarum coloniam, Herodoto (quippe post cuius aetatem conditam esse narrant) prorsus incognitam, in occidentali paeninsulae parte, prope locum, qui nunc vocatur *Sebastopol* ac nostrâ memoriâ cladibus Russorum, Anglorum, Gallorum tam insignis exstitit; conf. quae post Mannert. IV. p. 269 seq. et virum doctum in I. G. Sommer: Taschenbuch zur Verbreit. geogr. Kenntnisse. 1832. pag. 110 seq. protulerunt Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. III, 2. p. 468 seq. et Neumann: Die Hellenen im Skythenl. I. p. 379 seqq., qui de Chersonesi urbe accurate disputat mappamque addidit geographicam, singula illustrantem. De hac vero urbe atque regione adiacente cum apud Herodotum cogitari nequeat, patet de promontorio Chersonesi (nunc vocant *Fanary*), quod ipsum non longe abest ab urbe Chersonesi, non magis hîc posse cogitari, ut putat Kolster l. l. pag. 618 seq.; itaque Chersonesus Trachea, quae h. l. dicitur, nisi de tota paeninsula Crimaea, ut Schweighaeuseri fert sententia, intelligatur, haud scio an rectius de huius paeninsulae parte quadam eaque orientali cogitandum sit, ut placuit Mannerto l. l. p. 105. 294, quem sequuntur Hansen. Osteuropa p. 48 et Brandstaeter Scythicc. p. 83 coll. Ukert. l. l. I, 2. p. 292. Quare Neumann. quoque l. l. p. 382 Chersonesum hanc Tracheam de Bosporana regione intelligi vult, sive de ea Crimaeae paeninsulae parte orientali, quae ab urbe Theodosia orientem versus extenditur usque ad Panticapaeum (Kertsch) et Porthmea Cimmeria (Ienikale).

Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα κ. τ. λ.] Sensus est: *Scythiae terrae fines duabus a partibus ad mare pertinent;* sive, ut bene expressit Langius: „Nämlich Scythenland grenzt an zwei verschiedenen Stellen an das Meer, erst gegen Mittag und dann gegen Morgen, wie die Landschaft Attika.“ Quemadmodum enim (haec videtur esse scriptoris mens) Suniacum iugum in Atticae paeninsula intra mare Aegaeum sinumque Saronicum prominet in mare, et quemadmodum Iapygium promontorium intra sinum Brundisinum atque Tarentum in mare producitur, similem in modum Taurica paeninsula e Scythia in Pontum Euxinum porrecta est, utrinque cincta mari. Itaque θάλασσαν τήν τε πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν πρὸς τὴν ἠῶ de Ponto Euxino Noster intellexit, quem eundem cap. 100 etiam significavit locutione θαλάσσης τῆς ἠοίης, ut recte vidit Hansen p. 15. Unde satis est manifestum, non accuratam Tauricae paeninsulae formam Nostrum mente conceptam habuisse; alioqui enim vix istiusmodi comparationes instituere potuisset, ut recte indicat Niebuhr: Verm. Schrift. I. p. 157. Add. Ukert: Geogr. d. Gr. u. Roem. I, 2. p. 67. Produnt autem tales comparationes scriptorem, qui Graecis potissimum suam historiam conscriptam esse vellet; quem etiam ob

*) Ita quoque accipit Voelcker. Myth. Geogr. I. pag. 173. Nam Maeotis e mente Herodoti Scythiam ab oriente includens septentrionem versus magis extenditur. De quo vid. nott. ad IV, 101.

θάλασσαν φέροντα, τήν τε πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν πρὸς τὴν ἠῶ, κατάπερ τῆς Ἀττικῆς χώρης· καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὡς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο
327 *ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίατο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακόν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικοῦ*

Iapygiae terrae mentionem haec ipsa in Italia literis mandasse, haud prorsus improbabilis est suspicio. Cf. Dahlmann. Herodot. pag. 50. Quibus *Cr.* haec adscripserat: „Haec Magnae Graeciae incolarum in gratiam Thuriis ab Herodoto addita censet Mitford. in Hist. Graec. Vol. II. p. 356 seq. vers. vernac. Eichstaedt.“ Add. Krueger: Ueber das Leben des Thucydid. pag. 25.

καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίατο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακόν] Hisce verbis statim postponi vult Valckenar., quae paulo inferius vulgo leguntur: *τὸν ἀπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναφλύστου δήμου.* Sed ea ipsa proxime antecedentibus *τὸν γουνὸν — ἀνέχοντα* ad meliorem sententiae intelligentiam adiici putem, minime loco suo movenda. Vox *γουνὸς* eo sensu, quo apud Homerum (cf. Ili. IX, 534. XVIII, 97. Odyss. I, 193. XI, 323), Hesiodum (Theogon. 54. 329), Pindarum (Isthm. IV, 42), alios invenitur de *solo fertili, fecundo,* cum hîc adhiberi nequeat, quoniam Attica terra omnino sterilis fuit, *anguli* notionem accipere videtur Valcken. et Schneidero in Lex. Gr. ob Hesychium, qui I. pag. 870 *γῶνος· γουνός.* Quod utique probabile videri posse indicat Schweighaeuser., qui in Latina versione eum in modum quoque reddendam hanc vocem esse putavit: in adnotatione ad h. l. videndum esse ait, ne illa vocabuli *γουνὸς* interpretatio, qua *fecundum solum* vulgo intelligunt, nonnisi ex etymologica coniectura a Grammaticis fuerit conficta longeque diversam vim veteres auctores ei subiecerint, adeo ut fortasse *γουνὸς eminentiam, locum editum* veterum sermone significarit, ut apud Hesych. *γουνιαῖος τόπος* de *loco editiori, instar genu eminenti,* itemque apud Etymol. pag. 233, 5: *λέγεται δὲ γουνὸς ὁ ὑψηλὸς τόπος ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐν σώματι γονάτων, ἃ ἐξέχει.* Inde *iugum* reddit Lhardy, Negris interpretatur *ὑψηλὸν τόπον,* nisi pro *γουνὸν* scribendum *βουνόν*: a quo recte abstinuerunt posteri editores. Langius reddit vernacule: *Landspitze;* Schoell: *Vorland.* Magis placet *Windung, Krümmung,* quo modo et h. l. et in Homeri Odyss. I, 193 vocem *γουνὸν* reddi vult Ameis ad Homeri l. l. L. Dindorfio (Thes. ling. Graec. II. p. 744) quoque haud dubium videtur, quin *γουνὸς* eiusdem sit stirpis, cuius *γόνυ, γῶνος, γωνία*; quod si recte dictum est, eandem ferme aut parem certe significationem quoque habebit.

τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν — ἀνέχοντα] „Neglexit in his Herodotus pagum Azeniensium, quem raro veteribus memoratum minoris fuisse constat momenti: hoc excepto in Attices ad sinum Saronicum latere *demus* erat *Anaphlystus*, Sunio vicinus: Sunii promontorium nave flectentibus sive super Sunium navigantibus ab altero latere primus occurrebat, ad sinistram *pagus Thoricus.* Quidquid ab Anaphlysto ad usque Thoricum terrarum magis in altum prominebat, *γουνὸν* vocat *Σουνιακόν, μᾶλλον δὲ ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα.*“ *Valcken.* Ubi sane accusativus *τὴν ἄκρην* pendet a verbo *ἀνέχοντα,* cui transitivam hic Noster tribuit notionem. *Prominendi* notione idem verbum VII, 123. II, 29. Thucyd. IV, 53 coll. Herodot. IV, 177. Quod vero pro *ἐς τὸν πόντον* olim quis voluit *ἐς νότον (in austrum),* merito repudiavit Wesseling. citans IV, 177 et II, 99. Nec magis opus pro *τὸν* (ante *ἀπὸ Θορικοῦ*) refingere *τὸ* aut *τῶν.* Namque e nostri scriptoris sententia *Suniacum iugum inter Atticae pagos Thuricum et Anaphlystum*

μέχρι Ἀναφλύστου δήμου. λέγω δὲ, ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοισι συμβαλέειν. τοιοῦτον ἡ Ταυρική ἐστι. ὃς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω· ὡς εἰ τῆς Ἰηπυγίης ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἰήπυγες, ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος, ἀποταμοίατο μέχρι Τάραντος καὶ νεμοίατο τὴν ἄκρην. δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια, τοῖσι ἄλλοισι ἔοικε ἡ Ταυρική. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι

nonnihil artatum longe in Aegaeum mare prominet, ut recte exponit Wesseling. De *Thorico* pago nunc confer Kruse: Hellas II, 1. pag. 248 seq. et Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. p. 955. A Sunio ille remotus erat duarum ferme horarum spatio, antiquitate insignis et postea Acamantidi tribui adscriptus. Ubi hodieque inveniri asserunt moenia priscae ac rudis structurae, Cyclopia vulgo vocant opera, aliaque rudera, ut theatri: quae descripsit imaginibusque lapidi incisis repraesentavit Dodwell: Views and Descript. of Cyclopian or Pelasgic Remains etc. pag. 12 seqq. Tab. XXI—XXIV. Etiamnunc loco nomen *Thoricos* s. *Thorico*. Anaphlystus hinc occidentem versus aberat sexaginta stadiis, in occidentali Atticae ora, ubi nunc vicus *Anaphiso*. Arcis munitae rudera quaedam ad viam, quae Athenis Sunium ducebat, conspici prope locum *Metoki Anabasi*, qui nunc vocatur, admonent. Vid. Kruse ibid. pag. 233 seqq., Forbiger l. l. pag. 956.

ὡς εἶναι — συμβαλέειν] Tu conf. II, 10 ibique nott. *συμβαλέειν* cum Bekkero retinui, omnibus libris scriptis consentientibus, quibus invitis alii reponi volunt *συμβαλεῖν*; tu vid. nott. ad IV, 42. Florentinus liber cum aliis quibusdam affert *συμβάλλειν*. Quod sequitur *τοιοῦτον*, in *τοιοῦτο* mutari vult Bredov. p. 105. Ad usum particulae *δὲ* in seqq. cf. III, 37 ibique nott. De *Iapygia*, quam urbem, non regionem esse voluerat Hecataeus Milesius (conf. p. 55. 62 Fragmm. ed. Klausen.), conf. nott. ad III, 138. Add. Strab. VI. p. 277 s. 425 B. De *Brundisio*, unde Romanorum aetate traiectus in Graeciam fieri solebat, plura adnotare non opus. Nunc vocatur *Brindisi*. Plura vid. apud Forbiger l. l. pag. 753. De ipsa vocis forma (*Βρεντέσιον* et *Βρεντήσιον*) conf. Schaefer. ad Plutarch. T. V. p. 234. Quibus *Cr.* haec addit: „Atque *Τεμέσην* Homeri Odyss. I, 184, quae aliis Cypri insulae urbs visa est, hanc ipsam Ausonum *Βρεντέσιον* urbem esse censuerunt Pausan. VI, 6. Aelian. V. H. VIII, 18. Pompon. Mela II, 4 ibiq. interprr. Conf. Niebuhr. Roem. Gesch. I. p. 48 et Will. Gell: Geography and Itinerary of Ithaka p. 101."

πολλὰ λέγω — ἡ Ταυρική] „Idem hoc valet ac si dixisset, *πολλὰ ἄλλα λέγω παρόμοια, οἷς ἔοικε ἡ Ταυρική*." *Schweigh.* Reliqui *ἔοικε*, quod omnes praebent libri scripti, ut III, 71. IV, 31, ubi conf. nott. Retinuit idem quoque Bekkerus. Sed *οἶκε* exhibuerunt Dindorf. et Dietsch.

Cap. C.

Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς κ. τ. λ.] Non aliter IV, 99: *τὸ δὲ ἀπὸ Ἴστρου*. Sensus est: inde a Taurica ulterius progredienti Scytharum est regio, qui et loca ultra Tauros sita tenent (i. e. regionem a Crimaea paeninsula septentrionem versus porrectam) et loca, quae mare australe (qui est Pontus Euxinus: vid. nott. ad IV, 99) versus extenduntur (i. e. oram Ponti Euxini), ab occidente Bospori Cimmerii et paludis Maeoticae sita usque ad Tanain: qui fluvius extremum Scythiae terminum orientem versus constituit. Namque Scythiam, qualem sibi finxit Herodotus, ab oriente includit palus

τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἠοίης νέμονται, τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἑσπέρης καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος, μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ, ὃς ἐκδιδοῖ ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. Ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληΐεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔπειτα δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίνων. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθι- 101

Maeotica, ab occidente Ister: intra hos terminos utrinque conclusa longius in septentrionem extenditur Scythia, quam ipsam a septentrione terminant Agathyrsi, Neuri, Androphagi, Melanchlaeni. Inde vero efficitur quadrata Scythiae forma, de qua vid. nott. ad cap. 101. Tu conf. etiam Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 173, et de Tanai nott. ad IV, 57. Voculam τὸ (ante κατύπερθε), quae a duobus abest libris, Schweigh. mutatam voluit in τά.

Ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε κ. τ. λ.] Sensus loci hic fere esse videtur: Iam igitur inde ab Istro usque ad Tanain in regionibus mediterraneis disterminatur Scythia primum ab *Agathyrsis* (de quibus vid. nott. ad IV, 49. 104), deinde a *Neuris* (de quibus vid. nott. ad IV, 17), tum ab *Androphagis* (de quibus cf. nott. ad IV, 18) ac denique a *Melanchlaenis*, de quibus diximus ad IV, 20. Unde id certe apparet, has gentes ab iis, qui proprie Scythae et habentur et dicuntur, esse discernendas, earundemque sedes certe magis in regionibus mediterraneis septentrionem versus ab ora Ponti Euxini sitis esse quaerendas: quamquam, quod satis docet haec ipsa terrae Scythicae descriptio, de his sedibus nec ipse pater historiae accuratius edoctus fuit neque pro illorum temporum ratione omnino esse potuit. — Caeterum si cum iis, quae hoc loco traduntur, mensurae IV, 101 prolatae comparentur, Herodoteam Scythiam eo usque fere extendi statuit Koeppen: Nordgest. d. Pont. pag. 12 seq., quo nunc per Russiam meridionalem exstant tumuli in gubernio Kursk; nam inde, quod mireris, plane aliud incipere videtur hominum genus, alia fere natio. Qui idem vir doctus Androphagos quaeri vult in guberniis Mohilew, Tschernigow et Orel, Melanchlaenos in guberniis Orel et Tula; finesque Scythiae non ultra gradum quinquagesimum vel quinquagesimum primum septentrionem versus promoveri posse censet.

CAP. CI.

Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς κ. τ. λ.] Structuram loci si quaeras, hic genitivus τῆς Σκυθικῆς pendet a genitivis τῶν δύο μερέων κατηκόντων, qui ipsi referendi sunt ad verba: τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν, ut haec fere inde oriatur loci sententia: *Scythicae igitur terrae, utpote cuius forma quadrata est, cum duae sint partes ad mare pertinentes, utraque pars alteri prorsus aequalis est, tum ea, quae in mediterranea porrigitur, tum altera, quae secundum mare porrigitur.* De voce τετράγωνος, quae ad *quadratam* Scythiae formam spectat, Herodoti locos (I, 170. 186. 181. II, 124. IV, 71) apte attulit Kolster (Jahrbb. für Philolog. u. Paedag. Suppl. XII. p. 604 seqq.) bene admonens, cum his verbis, quae quadratam Scythicae terrae formam declarant, coniungenda esse, quae mox sequuntur, quae sane ad hanc ipsam formam accuratius explicandam addita videntur: οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχιλίων σταδίων καὶ τὰ ὄρθια ἑτέρων τοσούτων σταδίων, de quibus vid. nott. Quadratam cum sibi Noster terrae Scythicae finxisset formam, singulis quattuor partibus s. lateribus sibi paribus longitudine quattuor mille

κῆς, ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένεός τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιή-

stadiorum, hoc ita effectum esse putabat, ut occidentalis huius quadrati pars contineretur *Istro,* quem a septentrione meridiem versus labentem et in Pontum influentem Noster sibi cogitaverat (conf. II, 34 ibiq. nott. et Dahlmann. Herod. pag. 87. 88); cui parti occidentali e mente Herodoti prorsus respondet planeque par est *orientalis, palus Maeotica* ab oriente quadratum hocce includens. Quae enim revera orientem versus tenditur, eam septentrionem versus extensam putabat Noster (quem de huius sinus ambitu non recte edoctum fuisse supra iam monuimus); ita ut orientale Scythiae latus Maeotis includeret una cum Tanai, qui in eius recessum s. angulum maxime orientalem se infunderet, terminans ab oriente reliquam Scythiae partem usque ad fines septentrionales. Tertia parte eaque meridionali Scythia Ponto Euxino terminatur, ab Istro ad Borysthenem usque porrecta quattuor mille stadiorum spatio; a septentrione pari spatio Scythiam includunt eae gentes, quas Scythis contiguas in locis mediterraneis ab Istro usque ad Tanain paulo ante (IV, 100) recensuerat. Haec si teneantur, Herodoteam Scythiam Valachiae ac Moldaviae provincias una cum partibus quibusdam Galitiae ac Poloniae itemque Russiae meridionalis tractus, Volhyniam, Ukraniam, quam vocant, alia complexam esse statuas: a quibus exclusâ Valachiâ et Moldaviâ provinciam Bessarabiae et gubernia Cherson, Taurica, Iekaterinoslaw, Charkow, Pultawa, Kiew fere tota partesque guberniorum Woronesh, Kursk, Tchernîgow, additâ terrâ Cosaccorum Donicorum et Podoliâ, ad hanc Herodoti Scythiam pertinuisse putat Hansen: Osteuropa pag. 9. Caeterum de hac Herodoteae Scythiae forma accurate disputavit Niebuhr: Verm. Schrift. I. p. 355 seqq. coll. 156 seqq., itemque Voelcker. l. l. pag. 172 seqq., qui elegantissimâ tabulâ adiectâ haec eximie illustrasse putandus est. Niebuhrium sequitur Doenniges (De geographia Herodot. pag. 41), qui etiam addidit tabulam; conferri quoque possunt ea, quae protulerunt Rennel. p. 403. 405. 413 seq., Mannert. IV. p. 69, Heeren: Ideen I, 2. p. 268, qui paulo aliter haec constituit, ut Scythiae forma inde evadat quadrata quidem, sed non prorsus sibi aequalis omnibusque conveniens partibus. Neque sane de eo agitur, utrum hoc quadratum, cuius formam Scythica terra praebet, prorsus perfectum habeatur an minus perfectum ac regulare: modo tale cogitetur, quod a septentrione iis gentibus, quas Noster cap. 100 indicavit, ab oriente Maeotide et Tanai, ab occasu Istro, a meridie Ponto Euxino includatur. Ac denique praeter viros doctos, quos laudavi, vid. quoque Lelewel: Kleinere Schriften (Lips. 1836) pag. 263 seq. cum tabula adiecta, Hansen l. l., Kolster l. l., Wheeler: Geography of Herodot pag. 138 seqq. De Bobrikii et Brandstaeteri sententia mox videbimus.

ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδὸς] Citat Eustath. ad Dionys. Perieg. 311. In universum autem tenendum, Herodotum hîc eo mensurae genere uti, quod quam imperfectum esset minimeque accuratum iam supra ad IV, 86 monuimus. Cf. Ukert. Geogr. I, 2. p. 58. Nec ipse sibi constans reperitur, ut qui V, 53 *centum quinquaginta* stadia uno die confici scribat, hoc loco *ducenta.* Quod non mirabitur, qui, quae proficiscentibus hic illic obiiciantur difficultates atque impedimenta, respexerit simulque diversam profectionis rationem cogitaverit. Cf. Mannert. I. p. 195, Dahlmann. Herod. pag. 95. Quod

τιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίνους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκημένους εἴκοσι ἡμερέων ὁδός. ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληταί μοι. οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχιλίων σταδίων, καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα

ad ipsas mensuras attinet hoc loco ab Herodoto proditas, Danvill. (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 573) eas optime congruere censet, si quidem sumantur a Danubii ostiis prope insulam Peucen usque eum ad locum, ubi Borysthenem recipiat Pontus. Addamus hisce, quae scribit Koehler. (Mém. sur l. îles et l. cours. — Achill. pag. 22): „Si Hérodote compte, que le chemin de terre entre l'Ister et le Borysthène est de 2000 stades, 400 verstes, on doit peut-être supposer, que pour faire le trajet des fleuves et éviter les marais produits par leurs débordemens, le voyageur se trouvait quelque fois obligé de remonter dans l'interieur des terres; à moins que l'on ne veuille supposer, qu' Hérodote parle plutôt de l'endroit où le Borysthène se jette dans son limon, que de celui où finit ce dernier."

καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν — εἴκοσι ἡμερέων ὁδός] Ex Herodoti computatione viginti dierum itinera efficiunt quattuor mille stadia: quae ipsa cum septuaginta quattuor fere milliarr. geographicis conveniunt, quibus totum illud spatium inde a promontorio Aia (ut nunc vocant) usque ad urbem Pultawa septentrionem versus expletur: adeo ut Melanchlaeni circa hanc urbem sedes suas habuerint. Ita certe Kolster l. l. pag. 607. Mihi magis septentrionem versus usque ad Moscuam, Rjäsan et Wladimir Melanchlaeni habitasse videntur, ut ad IV, 20 notavi: neque enim a promontorio Aia paeninsulae Crimaeae progrediendum mihi videtur, sed ab ora Ponti Euxini: a qua introrsum per viginti dierum iter ad Melanchlaenos pervenis, qui certe circa quinquagesimum quintum gradum et vel ulterius septentrionem versus ad Moscuam usque collocandi erunt, neque ad quinquagesimum, ad quem pertinent Pultawa, Charkow, aliae urbes. — Quae sequuntur verba: ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληταί μοι, Valla sic reddidit: *supputantur a me in singulos dies itineris ducena stadia;* vernacule: „die Tagreise ist von mir gerechnet auf (zu) zweihundert Stadien". Medio verbo συμβάλλεσθαι *supputandi* significatione Noster usus est II, 31. VI, 63. 65. De vi praepositionis ἀνὰ consul. Kuehner. Gr. Gr. §. 602 fin.

οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια κ. τ. λ.] Quaeritur in his potissimum, quid sibi velint τὰ ἐπικάρσια, quid τὰ ὄρθια, quae τοῖς ἐπικαρσίοις quodammodo opponuntur. Ac statuit Bobrik (Geograph. d. Herodot. p. 86. 87) τοῖς ἐπικαρσίοις significari Ponti oram meridionalem s. „die schräge, längs dem Pontus laufende Südküste", cum τὰ ὄρθια ad Scythiae latitudinem pertineant s., ut ipsius viri docti verba iterum proferam: „ein Durchschnitt der Breite Skythiens gerade ins Land hinein." Brandstaetero (Scythicc. p. 34 seq.) τὰ ἐπικάρσια videntur esse, quae oblique in Pontum se porrigunt, latus igitur Scythiae ad Pontum ab Istro usque ad Maeotidem (Taurica scil. resecta) constituunt, ita tamen, ut magis magisque quasi meridiei appropinquare putentur; τὰ ὄρθια idem esse vult latus Scythiae, quod rectâ in Pontum lineâ iacet: sed nimirum non a septentrione in meridiem, sed etiam magis ex oriente in occidentem. Equidem cum Hansen. (Osteuropa p. 9) et Kolstero (l. l. pag. 607) τὰ ὄρθια referam ad id latus Scythiae s. ad eam lineam, quae a meridie (inde ab ora maris) septentrionem versus recta ducitur atque longitudine sua par

ἑτέρων τοσούτων σταδίων. ἡ μέν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγαθος τοσαύτη.

102 Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον, ὡς οὐκ οἷοί τέ εἰσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι μοῦνοι, ἔπεμπον ἐς τοὺς πλησιοχώρους ἀγγέλους· τῶν δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλέες συνελθόντες ἐβουλεύοντο, ὡς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. ἦσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλέες Ταύρων καὶ Ἀγαθύρσων καὶ Νευρῶν καὶ Ἀνδροφάγων καὶ Μελαγχλαίνων καὶ Γελωνῶν καὶ Βουδί-
103 νων καὶ Σαυροματέων. Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοισι τοιοισίδε

est alteri lineae, quae ab occidente orientem versus ducitur marisque inde oram complectitur: hanc indidicari putem τοῖς ἐπικαρσίοις.

CAP. CII.

δόντες σφίσι λόγον] i. e. *secum reputantes*. Cf. II, 162 ibique nott. Ad *ἰθυμαχίῃ* conf. IV, 120. In seqq. retinui *ἐπελαύνοντος* (cuius loco duo libri *ἐπιόντος*, conf. IV, 118. 119) itemque ἦσαν (pro ἔσαν); cum Struv. Spec. II. p. 16 reposui *βασιλέες*, ubi vulgo *βασιλῆες*. Noster IV, 11 prorsus simili modo scripsit: *τοὺς δὲ Κιμμερίους, ἐπιόντων Σκυθέων, βουλεύεσθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου*. — Quo iure, quibusve causis Brandstaeter (Scythicc. p. 114. not. 260) hanc legationem maxima ex parte fictam ab Herodoto dixerit, ipse viderit. In simili gentium recensu Ephorum (apud Scymn. Chium p. 378 Holsten.) Herodoti vestigia presse persecutum esse arbitratur Marx. ad Ephori fragmm. p. 193, cuius locum adscripserat *Cr*. Tu vid. Scymn. Chium vs. 841 seqq. ex ed. Mueller. (Geogr. Gr. minn. I. pag. 231 seq.).

CAP. CIII.

Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοισι τοιοισίδε χρέονται] Pro *χρέωνται* ex uno cod. cum recentt. edd. recepi *χρέονται* idemque feci cap. 105. „*Tauros* istos reliquias fuisse Cimmeriorum a Scythis olim finibus suis pulsorum, probabile fecit Gatterer. Comment. Societ. Reg. Gotting. Vol. XI. p. 140, probante Heeren. in Ideen etc. T. I. pag. 888 [I, 2. pag. 271]." *Schweigh.* Tu add. Mannert. IV. p. 106. Ac tales Cimmerios ab Aeschylo indicari Prometh. 420. 716 existimat Voelcker. l. l. pag. 208 coll. 209. Sed ad Tschudicam s. Fennicam stirpem hos Tauros revocat Dubois de Montpéreux Voyage aut. du Caucas. VI. p. 9 seqq., pluribus de hac re disserens. Turanios sive Turcas, qui Tartarorum in Crimaea adhuc habitantium patres exstiterint, Tauros haberi vult Eichwald (Geogr. d. Casp. Meeres p. 310). De quo nunc non magis disquiram quam de aliis, quae recentiore aetate prolata sunt a viris doctis de Taurorum origine ac stirpe, cum ab Herodoti loco aliena videantur; veterum scriptorum testimonia de Tauris qui requirat, is adeat Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 463. Quae Herodotus narrat de crudeli more, quo haec Taurorum gens in naufragos sive advenas saevire dicitur, non abhorrent ab iis, quae similia alias apud gentes litora incolentes naufragosque et diripientes et interficientes obtinere dicuntur. De ipsis Tauris praeter Herodotum primarius testis est Euripides, qui Iphigeniam sic dicentem facit (Iphigen. Taur. 38 seq.): *θύω γὰρ ὄντος τοῦ νόμου καὶ πρὶν πόλει, ὃς ἂν κατέλθῃ τήνδε γῆν Ἕλλην ἀνήρ*. Quibuscum conferenda sunt Diodori Siculi verba IV, 44 de Argonautis referentis, qui ex Thracia in Pontum subvecti Tauricae Chersoneso navem applicuerunt, de feritate incolarum nihil percipientes:

χρέονται. θύουσι μὲν τῇ Παρθένῳ τούς τε ναυηγοὺς καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας τρόπῳ τοιῷδε· καταρξά-
328 μενοι ῥοπάλῳ παίουσι τὴν κεφαλήν· οἱ μὲν δὴ λέγουσι, ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὠθέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἵδρυται τὸ ἱρόν)· τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν

νόμιμον γὰρ εἶναι τοῖς τὴν χώραν ταύτην οἰκοῦσι βαρβάροις θύειν Ἀρτέμιδι Ταυροπόλῳ τοὺς καταπλέοντας ξένους· παρ' οἷς φασι τὴν Ἰφιγένειαν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἱέρειαν τῆς εἰρημένης θεοῦ κατασταθεῖσαν θύειν τοὺς ἁλισκομένους. Atque id ipsum occasionem dedit Diodoro pluribus deinceps inquirendi in causam tam nefarii moris. Alia huius moris testimonia attulit Wesselingius ad Diodori l. l. ex Orph. Argon. 1073 et Ovid. Ex Pont. II, 2, 57. Dianae Tauropoli idem Diodorus meminit II, 46. Ad Herodotum haud scio an magis pertineant verba Pomponii Melae II, 1. §. 100 sic scribentis: „*Tauri* Iphigeniae et Orestis adventu maxime memorati immanes sunt moribus immanemque famam habent, *solere pro victimis advenas caedere*; ubi de saevis his sacrificiis plura excitavit Tzschucke in nott. exegett. Vol. III. P. 2. pag. 53. Inde *inhospitalis Taurus* apud Senec. Hippolyt. 167 coll. 903 et ἄξενος ὁ Πόντος apud Strabon. VII. p. 298 et 300. Testatur hanc Taurorum crudelitatem quoque Tacitus Annall. XII, 17, ne plura. Rennell. p. 418 ad haec illustranda Nasamonum exemplo utitur. „Videtur autem ista potissimum (Valckenarii ut utar verbis) inhumana Taurorum crudelitas effecisse, ut hoc praesertim nomine Scythae fuerint a Graecis in universum infamati. In diversis gentibus Scythicis tria potissimum obtinebant, quae prorsus abhorrerent ab humanissima Graecorum mansuetudine, τὸ ξενοθυτεῖν, τὸ ἀνθρωποφαγεῖν καὶ τὸ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρῆσθαι. Vid. Strabo VII. p. 298 D. s. 458 A. et 300 B. s. 460 B. et Elsner. Observv. in Ep. ad Coloss. III, 11."

θύουσι μὲν τῇ Παρθένῳ] *Iphigeniam* intelligi sequentia verba ostendunt. Et pertinet huc nomen Ταυροπόλος, Dianae vulgo quod tribuitur; de quo vid. mox laudanda. — In seqq. ἐπαναχθέντας vulgo reddunt: *delatos illuc*. Quam significationem cum vix admittere videatur verbum ἐπανάγειν, Schweigh. suspicatur, scriptum fuisse ἀπενειχθέντας, quoniam ἀποφέρειν et ἀποφέρεσθαι hac significatione usitatum. Conf. II, 114 ibiq. nott. IV, 151. 152. 164. 179. Sed vereor ut necesse sit ita scribere, modo distinguas inter ναυηγοὺς (i. e. *naufragos*; vid. Xenoph. Hist. I, 7, 4. 5 et plura in Thes. ling. Graec. Vol. V. pag. 1370 ed. Dindorf) et inter caeteros, qui naufragium haud passi alio quo modo ad Tauros delati s. adducti fuerint, quos ἐπαναχθέντας inde Noster dicit. Quae cum ita sint, nolim quoque scribere ἐπαναχθέντες, ut suspicatur Lhardy, de ipsis Tauris cogitans, *in altum mare profectis*, quo sensu idem verbum legitur apud Herodot. VII, 194. IX, 98.

καταρξάμενοι] Male in quibusdam κατευξάμενοι, cum sensus sit interprete Valckenario: „*auspicati* velut victimam *clavâ caput percutiunt;* non ut Graeci, qui cultro victimam immolationi designabant". Huic adfirmandae lectioni sufficiet vel unicus locus Euripid. Iphigen. in Taur. 1154 [1121 ed. Hermann. coll. 40], quo Taurorum rex Thoas comites interrogat Iphigeniae sacerdotis, *utrum illa iam* τῶν ξένων κατήρξατο, *hospites sit auspicata.* In Graecorum sacris usitatissimum verbum de Indica gente Nicol. ponit Damasc. Stobae. p. 105 [pag. 144 ed. Orell.]. Tu add. nott. ad II, 45. IV, 60. — In seqq. revocavi cum recentt. edd. ὠθέουσι, quod plerique codd. afferunt, pro διωθέουσι, quod ex Aldina in alias edd. irrepserat; ad

τὴν κεφαλὴν ὁμολογέουσι, τὸ μέντοι σῶμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. τὴν δὲ δαίμονα ταύτην, τῇ θύουσι, λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. Πολεμίους δὲ ἄνδρας, τοὺς ἂν χειρώσωνται,

verba *κρύπτεσθαι γῇ* conf. I, 140 ibique nott.

τὴν δὲ δαίμονα ταύτην — Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι] Secundum alios rerum scriptores Iphigenia non ipsa fuit dea, sed deae sacerdos crudelitatisque ministra, ad Tauros abducta: quae sane vulgatior fuit fama, a tragicis poëtis accepta et propagata. At Herodotus aliam famam videtur secutus non aliter atque Hesiodus, qui in Mulierum catalogo Iphigeniam cecinerat non obiisse, sed Dianae ex sententia esse Hecaten, teste Pausan. I, 43. §. 1, ubi Herodoti quoque affertur locus. De qua duplici fama nunc monuisse video Creuzer. in Annall. Viennenss. LIV. p. 123. Tu vid. potissimum Fuchs: De varietate fabb. Troicc. p. 94 seq., qui varia, quae de Iphigenia Graeci confabulati sunt, collegit atque in ipsam hanc fabularum varietatem inquisivit. De quibus quid statuas, haud ita expeditum est: probabilia sequi malim quam certi quid affirmare. Agnoscuntur in hisce, opinor, vestigia commercii atque sacrorum, quae Caucasi Pontique accolis cum Graecis olim intercesserint. Agitur enim hîc de sacris deae, quam lunarem et omnium rerum in terris parentem (naturam vulgo dicunt naturatam) coluit tota fere Asia interior. At lunares deas haud raro iratas fingi, quippe omnibus animalibus infestas ac nocivas (ob nocivam, quae in Luna inesse dicitur, vim), indeque minus humanas adeoque crudeles, vetus fuit superstitio longe lateque propagata, quae ad Tauricam quoque hanc deam pertinuisse videtur, quam ex interioris Asiae regionibus, Assyriis potissimum, ad Ponti Euxini oras advectam quoque vult Movers: Die Phoeniz. I. pag. 622. Ac plura de his vid. apud Creuzer. Symb. II. p. 528. 581 coll. 387 et IV. p. 297. 310 ed. tert., qui idem nunc conferri vult: von Stackelberg: Der Apollotempel zu Bassae pag. 135 infr., Broendsted: Reisen in Griechenl. II. p. 265—269, Westrik: Disput. de Aeschyli Choëph. etc. pag. 42 seqq. 53, Raoul-Rochette Oresteid. pag. 119 seq. Sed C. O. Mueller. (Orchomen. p. 311) haec sacra ex antiquo Iphigeniae cultu in Braurone ac Lemno, qui in Scytharum terras dein fuerit translatus, repeti vult; Lemno enim in insula Marti homines immolatos (teste Fulgentio Exposit. serm. antiqq. p. 559 s. v. nefrandi sues) affert atque virgines Magnae Deae in honorem mactatas teste Stephano Byzant. s. v. *Λῆμνος*. Quae quam infirma sint argumenta, neminem fugere potest. Qui postea pluribus in eandem fabulam inquisivit God. Hermann. in Praefat. ad Euripidis Iphigen. Tauric. pag. XXIX seqq., is maluit ad Brauronem haec revocare, quae antiquissima Pelasgorum sedes in terra Attica fuisse fertur, et ad sacra *Dianae* a Pelasgis cultae (vid. Herodot. VI, 137 ibique nott. Plutarch. Morall. p. 247 D. et p. 296 B) et quidem cognomine *Tauricae*, teste Pausania I, 23, 7 coll. III, 16, 7. Hanc deam, humanis sacrificiis olim placatam (quam feritatem postea Graecos emollitis moribus sic abrogasse putat, ut tamen umbra quaedam veteris ritus remaneret), cognomen quoque habuisse et *Ἰφιγενείας* et *Μεγάλης Θεοῦ* Hermannus contendit, afferens *Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Ἰφιγενείας* templum apud Hermionenses, teste eodem Pausania II, 35, 1 coll. VII, 26, 2; *Ταυρικὴν* vero s. *Ταυροπόλον* hanc deam Pelasgicam appellatam esse, quod propter potentiam, qua praedita putabatur, vel stans super *tauro* vel insidens *tauro* fingeretur (de quo vid. Spanhem. ad Callimach. hymn. in Dian. 113. 187): unde reiicienda censet idem vir doctus (p. XXXIV. l. l.), quae de hu-

ποιεῦσι τάδε· ἀποταμὼν ἕκαστος κεφαλὴν ἀποφέρεται ἐς τὰ οἰκία, ἔπειτα ἐπὶ ξύλου μεγάλου ἀναπείρας ἱστᾷ ὑπὲρ τῆς οἰκίης ὑπερέχουσαν πολλὸν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόκης. φασὶ δὲ τούτους φυλάκους τῆς οἰκίης πάσης ὑπεραιωρέεσθαι. ζῶσι δὲ ἀπὸ ληΐης τε καὶ πολέμου. Ἀγάθυρσοι δὲ ἁβρότατοι 104

ius cognominis origine et causa Euripides in hac ipsa fab. vs. 1425 et Schol. ad Sophocl. Aiac. 172 protulerint. „Quumque Tauri (ita concludit G. Hermannus l. l.) quoque, „reliquiae Cimmeriorum a Scythis „pulsorum, Chersonesum Tauricam „habitantes, advenas et naufragos „suae cuidam deae sacrificare perhi„berentur, verisimile est, hoc ipsum „gentis illius nomen occasionem „praebuisse confundendis deae Tau„ropolae et Taurici illius numinis „sacris, praesertim cum sic illa „homines immolandi immanitas in „barbaros posset coniici." Hermannum sequitur Witzschel in edit. Euripidis fabb. selectt. Vol. II. (Lips. 1844) pag. VII—X; add. Max. Ed. Meyen: De Diana Taurica et Anaïtide (Berolin. 1835.) pag. 6 seqq. 24 seqq. Mihi quoque valde discernendum videtur inter Scytharum sive Taurorum deam, quam ex interioris Asiae regionibus ad Ponti Euxini oras delatam supra dixi, et inter Graecorum deam, sive Dianam sive Iphigeniam dixeris, quam ipsam cum Taurorum dea postmodo confusam esse crediderim. Quae vero huius confusionis fuerit origo, haud facile constituas: e commercio frequenti, quod Graeci inde a remotissimis temporibus cum Caucasi et Ponti Euxini incolis habuerint, haud scio an repeti haec possint.

ἀναπείρας ἱστᾷ κ. τ. λ.] i. e. *caput — praealto infixum palo erigit ita, ut multo supra domum, certe supra fumarium, emineat.* Ita recte Schweigh. Sic ἀναπαρεὶς IV, 94, ubi cf. nott. Pro ἱστᾷ, in quo omnes libri scripti et editi consentiunt, Bredov. p. 397 scribi vult ἵστησι, ut legitur II, 95. Equidem cum Dietschio et Dindorfio in vulgata acquiescere satius duxi. Eandem formam παριστᾷ Proclus adhibet in Commentt. ad Platonis Alcibiad. p 273, ubi vid. Creuzer. — Ad vocem καπνοδόκης vid. nott. ad VIII, 137. In seqq. verba ὑπεραιωρέεσθαι τῆς οἰκίης πάσης monente Schweigh. in Lex. Herod. idem valent atque τῆς οἰκίης πάσης ὑπερέχειν, *in sublimi suspensum s. erectum supra domum totam eminere.* Tu conf. Thesaur. L. Gr. VIII. p. 166 ed. Dindorf. Herodotus infra VI, 116 eodem utitur verbo. Cum Taurorum more hocce Dubois de Montpéreux (Voyage autour du Caucase IV. p. 434. VI. p. 11) comparat morem, qui adhuc obtinet apud Ossos, Caucasi gentem, ex quo capita equorum muris imponunt palis infixa. Ad verba ζῶσι δὲ ἀπὸ ληΐης τε καὶ πολέμου conf. IV, 22.

Cap. CIV.

Ἀγάθυρσοι δὲ] Herodotea tangit Stobaeus 44, 43 [T. II. p. 230 Gaisf.] itemque Eustath. ad Dionys. Perieg. 310. De *Agathyrsis* conf. Herodotei loci IV, 49. 100. 102. 125. Mel. II, 1, 15, et qui alii aliorum scriptorum loci afferuntur a Forbigero: Handb. d. alt. Geograph. III. pag. 1125. Quos omnes accurate quoque retulit Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 418—421, cui difficile videtur, certi quid de huius gentis sedibus constituere, de quibus tam diverso modo tradant veteres scriptores: ab occasu et septentrione Scytharum prope regionem auri feracem Agathyrsorum sedes probabiliter quaerendas esse arbitratur. Inde in *Transylvania* Hungariaeque superioris partibus gentis sedes fuisse consentiens fere est virorum doctorum opinio. Vid. Rennel. p. 414, Mannert. IV. p. 102, Heeren. Ideen I, 1. pag. 94, Niebuhr: Verm. Schrift. I. pag. 377, Koeppen: Nordgest. d. Pont. pag. 13. 68, Eich-

ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα. ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι

wald: Alte Geograph. d. Caspischen Meeres pag. 271, Schuller in: Archiv f. Kunde österreichischer Geschichtsquellen XIV. pag. 99 seqq., qui etiam de ipso gentis nomine eiusque derivatione plura profert: quae num vera sint, non magis discernam quam quae Zeuss (Die Deutsch. u. ihre Nachbarst. p. 398) et Hansen proferunt, ex quorum sententia Agathyrsi haud diversi sint a gente posterae aetatis, cui nomen Ἀκατζίροι, qui sunt silvae incolae. Ad *Slavorum* stirpem Hansen eosdem referri vult aeque atque Eichwald. l. l.; ad *Celtas* Schuller l. l. p. 106; ad *Fennicam* tribum, quae olim ad utramque Volgae ripam sedes habuerit, revocat Vivien de Saint-Martin in: Annales des Voyages 1848. Decemb. p. 296. Ad Sarmatarum stirpem *Agathyrsos* refert Ritter: Vorhalle pag. 286 seq. coll. 263, de ipso nominis etymo monens, in quo (ut in aliis similibus nominibus Idanthyrsorum, Thyrsagetarum, Thyssagetarum, aliorum) numinis *Tyr* aliquam rationem habitam videri coniicit. Pro Dacis eosdem habet Niebuhr. l. l., Thraciis hinc utentes moribus atque institutis. Mannerto l. l. Agathyrsi cum Getis immigrantibus coaluisse videntur in unam gentem; unde postera aetate factum, ut qui magis ad orientem habitarent, *Getae*, qui ad occidentem, *Dacae* nominarentur.

ἁβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ] ἀνδρῶν plures libri praebent cum Eustath. l. l. Interpretatur Schweigh.: „*lautissimi homines sunt.*" Larcherus reddidit: „*les plus efféminés de tous les hommes,*" congruere negans haec cum eo, quod Scythis aditu interdixerint (IV, 125), nisi gentem effeminatam subinde pristinam virtutem recuperasse statuas. Equidem vocem ἁβρότατοι ad vitae cultum lautiorem ac liberaliorem, qua haecce gens prae caeteris iisque rudioribus excelluerit, retulerim, auctore Rittero: Vorhalle pag. 287 seq., qui potissimum vestes subtiliores atque tenuiores, quibus usi fuerint Agathyrsi, respici arbitratur Orpheumque huc refert Argon. 1062 ἁβροχίτωνας (i. e. *molliter* et *delicate tunicatos*, ut Gesner. interpretatur) vocantem Maeotidis accolas; quibus ipsis si accenseri velit Ritterus Agathyrsos, ex interioris Asiae adeoque Indiae tractibus huc delatos, veteremque Asiaticum vestitum, subtiliorem illum quidem in Europaeis sedibus hinc retinentes, vereor, ut probari possit. Ad significationem vocis ἁβρότατοι pertinet, quod supra legitur apud Nostrum I, 71, Persas, antequam Lydos subegerint, habuisse οὔτε ἁβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν; ad quod spectavit opinor Hesychius scribens ἁβρόν· τρυφερόν. — καὶ χρυσοφόροι, i. e. *aurum gestantes*, *aureis ornamentis distincti*. Quod documento est, terram illos incoluisse auri divitem, qualis hodieque fertur esse Transylvania auri copiam in montibus praebens. Vid. Koeppen. l. l. p. 13, Heeren: Ideen I, 1. pag. 94, Niebuhr: Verm. Schrift. I. pag. 377 coll. Ritter: Vorhalle p. 288. Add. Pomponius Mela II, 1. §. 94: „Agathyrsi ora artusque pingunt, ut quisque maioribus praestat, ita magis vel minus, caeterum iisdem omnes notis et sic, ut ablui nequeant." Ubi consulatur copiosa Tzschuckii adnotatio in nott. exegg. Vol. III. P. II. pag. 49 seq. Schuller l. l. pag. 100 cum his conferri vult, quae de Gallis scribit Diodorus Siculus V, 27.

ἐπίκοινον — ποιεῦνται] Ad vocem ἐπίκοινον conf. nott. ad I, 216. Herodotea haec haud scio an respexerit Strabo VII. p. 300 s. 461 A. Quod communes habuerint Agathyrsi uxores, id, Ritterum l. l. p. 287 seq. si audias, ad Asiaticam gentis originem pertinebit, cum in Asia interiori, unde venerint Agathyrsi, Buddhae sectatores ita more recepto vivere soleant. At plures omnino antiquitus fuisse gentes, apud quas iste mos obtinuit, satis intelligitur ex iis, quae ad Platon. Remp. V, 7.

καὶ οἰκήϊοι ἐόντες πάντες, μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθεϊ χρέωνται ἐς
ἀλλήλους. τὰ δ' ἄλλα νόμαια Θρήϊξι προσκεχωρήκασι. Νευροὶ 105
δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι. γενεῇ δὲ μιῇ πρότερόν
σφεας τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώρην
πᾶσαν ὑπὸ ὀφίων. ὄφιας γάρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρη ἀνέ-

p. 514 Astius collegit, ubi vel gentis recentioris Saporogorum meminit, eundem morem sectantium. In Platonicam quoque civitatem hanc mulierum communitatem fuisse receptam indeque varie diiudicatam non minus a veteribus quam a recentioribus, satis notum. Adde his Herod. III, 101 et Tzschuck. ad Mel. I, 19. pag. 607 (Vol. III. P. I.) nott. exegg. Verbum ἕωσι spurium habet indeque eiici vult Mehler in Mnemosyn. V. p. 66.

τὰ δ' ἄλλα — προσκεχωρήκασι] i. e. *quod ad reliqua attinet instituta, ad Thraces accedunt*, s. *in reliquis receperunt Thracum instituta.* Conf. I, 172. Thracum instituta ac mores Herodotus tradit V, 3 seqq.

CAP. CV.

Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι] Attigit Herodotea Eustath. ad Dionys. Perieg. 310. De *Neuris* diximus ad IV, 17. De voce *γενεῇ* monuimus ad II, 142. Hanc vero temporis definitionem secundum hominum aetates apud Herodotum aeque atque Homerum latius patere nec certum quoddam definitumque annorum spatium indicare posse contendit Ley in script. de Aegypt. fat. et condit. sub imper. Perss. p. 71.

κατέλαβε — ὑπὸ ὀφίων] Ad verbum *κατέλαβε* conf. nott. ad II, 66. III, 42. — *τὴν χώρην πᾶσαν*, *omnem terram*, dicit eam, quam tenuerant, antequam iis in regionibus, in quibus eos Herodotus novit, sedes fixerant. Quod ad serpentes, quibus loco pulsi fuerint, attinet, a ranis simili modo Abderae incolas eiectos fuisse auctor est Iustinus XV, 2, a culicibus incolas Myuntis testatur Pausan. VII, 2. §. 7. Quos serpentes contra disertum Herodoti testimonium, qui eos maximam partem e regionibus superioribus, i. e. septentrionalibus iisque desertis — *ἄνωθεν ἐκ τῶν ἐρήμων* — supervenisse narrat, *e meridie* Neurorum regionem invasisse vult Koeppen: Nordgest. d. Pont. p. 103, nimirum e regionibus *Ophiusae* (i. e. serpentinae urbis), ad Tyram fluvium sitae; ita ut serpentes isti tesseraria potius ratione sint accipiendi et ad sacra religionesque Neuris oppositas referantur, praesertim cum multa sit in fabulis ac sacris tam Graecorum quam Indorum mentio serpentum. Quae equidem me peritioribus diiudicanda relinquo. Adhuc serpentium magnam copiam in Russiae meridionalis desertis reperiri cum recentiores testentur, eo spectare vult Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppll. XIII. p. 30), quae de Neuris h. l. traduntur: quos inde Lithuaniae accolas fuisse suspicatur Hansen p. 178, quod huius terrae incolae serpentes divino honore prosecuti sint. Eichwald l. l. pag. 272 de serpentibus ferri adhuc fabulas apud Tyrae fluvii accolas asserit. Mihi haud pauca de locustis, quae immensa multitudine supervenientes meridionales Russiae regiones Ponto proximas ita vastant, ut nulla planta, nulla herba in solo remaneat, legenti in recentiorum peregrinatorum itinerariis, aliquando in mentem venit, *serpentes*, quibus Neuri eiecti fuerint, *locustas* fuisse, quae cum omnes terrae fruges ita comederint, ut nihil prorsus relictum esset, gentem victu necessario privatam coëgerint, ut patriâ terrâ relictâ alio se conferret, ubi vitam sustentare posset. — In proxime sequentibus retinui *ὄφιας*, Bredovio monente p. 264 mutandum in *ὄφις*. Sed cf. IV, 68 ibique nott. Pro *ἀνέφαινε* Mehler in Mnemosyn. V. p. 75

φαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον· ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων, τὴν ἑωυτῶν ἐκλιπόντες. κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόητες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθέων καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων, ὡς ἔτεος ἑκάστου ἅπαξ τῶν Νευρῶν ἕκαστος λύκος γίνεται ἡμέ-

legi vult ἀνέφερε, quo quidem opus esse haud videtur.

ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων, τὴν ἑωυτῶν ἐκλιπόντες] i. e. *quare pressi* (ab his serpentibus terram devastantibus ad sedes suas relinquendas coacti) *una cum Budinis habitarunt, suâ ipsorum terrâ* (quam prius tenuerant) *relictâ*. Quo minime illud indicatur, Neuros, postquam a serpentibus pulsi ad Budinos successissent, denuo (serpentibus illis sc. egressis) in priores sedes regressos esse (ut volunt Gatterer., Heeren. I, 2. p. 276, Voelcker. l. l. I. pag. 181), sed potius illud unum, Neuros sedibus suis relictis ad Budinos secessisse et cum iis una habitasse ea nimirum aetate, qua vixit Herodotus. Ita recte hunc locum accepisse video Mannertum IV. pag. 102 immerito reprehensum a Koeppenio l. l. pag. 103, qui ad Budinos Neuri quod confugerint, id ex stirpis quadam cognatione repeti posse contendit. — De ἐς ὃ, cuius loco libri duo ἐς οὗ, *donec*, plura Struve l. l. I. pag. 41 seq. (Opuscc. II. p. 313). — οἴκησαν absolute hîc positum valere: *habitarunt, sedes habuerunt*, ut I, 173, notavit Bredov. p. 74, qui idem p. 311 consuli potest de augmento, quod in hoc verbo Noster omittere solet. Vid. mox cap. 108.

κινδυνεύουσι] i. e. *videntur* esse; qua significatione frequens hoc verbum apud Platonem. Vid. Ruhnken. ad Timaei Lex. Platon. pag. 159. Neurorum praestigias hinc attigit Eustathius l. l.

λύκος γίνεται] Praeter Eustath. l. l. pertinet huc Mela II, 1 c. fin. „Neuris statim singulis tempus est, quo, si velint, in lupos iterumque in eos, qui fuere, mutentur;“ Plinius H. N. VIII, 34 (22): „Homines in lupos verti rursumque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quae fabulosa tot saeculis comperimus. Unde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum, ut in maledictis versipelles habeat, indicabitur.“ Equidem talia ad religiones veterum relata indeque explicata velim; nam lupus, ut Creuzer. ostendit Symbol. II. p. 533 seqq. ed. tert., ad Solis refertur sacra eiusque ipsius quasi symbolum est atque signum; unde Latona sub lupae specie ab Hyperboreis Delum venisse fertur sacra afferens. Quo magis Galli docti displicet opinio vix commemoranda: Neuros scil. vestitu e luporum pellibus parato usos per hibernum tempus eum aestate deposuisse. Cf. Pelloutier. Histoir. d. Celt. I. pag. 305. Unde non admodum discedunt, quae Eichwald l. l. pag. 273 de his statuit, ipseque Hansen l. l. pag. 99. Alia protulit Schaffarik (Slavisch. Alterth. I. p. 196) de hominibus admodum ferocibus cogitans, quos inde lupos vocitarint: ipsam gentem Wendica stirpe oriundam habet. Heerenius in Polonia interiori atque Lithuania sedes Neurorum collocans (ut vidimus ad IV, 17) quaerit, utrum haec Germanis haud incognita fama de lupis („Wehrwölfen“ dicimus) etiamnum apud Lithuaniae reperiatur incolas. Conf. Goetting. Anz. 1815. p. 1246. In Livonia atque Esthonia famam de hominibus in lupos mutatis circumferri testatur Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksstammes pag. 37. Etenim tenendum est, hanc superstitionem de hominibus in lupos mutatis apud antiquas Germaniae gentes ita propagatam inveniri, ut inde ad alias quoque gentes Germanis finitimas transierit valdeque exculta sit. Quo ipso probabile fit, Neuros, qui Budinorum accolae fuerint, a Budinis hanc

ρας ὀλίγας, καὶ αὖτις ὀπίσω ἐς ταὐτὰ κατίσταται· ἐμὲ μέν νυν
ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι· λέγουσι δὲ οὐδὲν ἕσσον, καὶ
ὀμνύουσι δὲ λέγοντες. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀν- 106
θρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ
329 χρεώμενοι. νομάδες δέ εἰσι· ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ
ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην· ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μοῦνοι τού-

famam traditam accepisse, modo constet Budinos revera pro Germanorum gente haberi posse. Tu conf. Ferd. Wolf in Jahrbb. f. Wissensch. Kritik 1834. II. nr. 31. p. 254, A. Keller in Heidelbergg. Jahrbb. 1838. pag. 1040. Disputavit quoque de huiusmodi fabulis Boettiger in: Klein. Schrift. I. p. 135 seqq. inprimis p. 146; peculiari libello haec persecutus est Bourquelot: La Lycanthropie. Paris. 1852; sed praecipue respicienda erunt ea, quae de hac fabula apud Germanos veteres obvia exhibuit Iac. Grimm. Deutsch. Mytholog. p. 1047 seqq. ed. sec.

ἐς ταὐτὰ κατίσταται] Pro ἐς τὠυτὸ, quod retinuit Matth., itemque Dindorf et Dietsch., dedi cum Schweigh. et Gaisf. e melioribus libris ἐς ταὐτά, quod Steger. explicat εἰς τὴν αὐτὴν μορφὴν ἣν καὶ πρότερον εἶχε. Qui idem ad verba seqq. καὶ ὀμνύουσι δὲ λέγοντες ob vim particulae καὶ citat Xenoph. Anab. I, 1, 2. 5, 9. 9, 11 Hermann. ad Viger. p. 847. Tu vide potissimum Herodoti locum II, 44 c. fin. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιέειν, unde satis opinor apparet, nostro in loco δὲ haud mutandum esse in γε, ut placuit Hartungio (Lehre v. d. Partik. d. griech. Sprach. I. p. 183.). Conf. Krueger. ad Xenoph. Anabas. in Ind. s. v. καὶ p. 497. Naber in Mnemosyn. IV. p. 21 scribi vult ἐπομνῦσι pro ὀμνῦσι, quod e Florent. et Sancrofti libro nonnulli edd. receperunt pro vulg. ὀμνύουσι, quam equidem intactam reliqui, haud minus probam atque IV, 172 omnibus libris allatam. Conf. etiam supra IV, 72 ibique nott.

Cap. CVI.

οὔτε δίκην νομίζοντες] i. e. *neque ius colentes ullum*, s. *neque ullum ius esse existimantes*, ut in formula IV, 94 fin. obvia θεοὺς νομίζειν. Ac propius huc spectare videtur I, 142 γλῶσσαν οὐ τὴν αὐτὴν νενομίκασι, ubi vid. nott. II, 42. IV, 183. V, 97. De *Androphagis* vid. nott. ad IV, 18.

ἐσθῆτα — ὁμοίην] Plane eadem locutio I, 215. — Quae continuo sequuntur verba, γλῶσσαν δὲ ἰδίην, per zeugma explicanda esse, ita ut ex antecedenti φορέουσι mente subaudiatur ἔχουσι vel simile quid, post Wesseling. (qui ad similes Sophoclis et aliorum formulas dicendi nos advertit ipseque affert: Thucydid. I, 17. Virgil. Aeneid. X, 26 ibique Servium, Columell. De re rust. VI, 32, Graevium ad Flor. III, 21) monuerunt Matthiae Gr. Gr. §. 634 et Kuehner Gr. Gr. §. 853. Quae cum ita sint, vix opus videtur post verba γλῶσσαν δὲ ἰδίην inserere ἔχουσι, quod e Reizii coniectura recepit Schweighaeuserus ob verborum iustum ordinem in libris scriptis turbatum. Schweighaeuserum secuti sunt Dindorf. et Dietsch.: equidem cum Gaisfordio vulgatam retinui, cum nullus liber vetustus ἔχουσι praebeat.

ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μοῦνοι τούτων] Haec verba prius ad seq. cap. trahebantur post verba ἐπωνυμίας ἔχουσι, quo eodem retulit Eustath. ad Dionys. Perieg. vs. 309. Meliorem ordinem restituerunt Wesseling. Dissert. Herodot. VII. p. 72 et Reiz., quos cum recentt. edd. sumus secuti. Pro ἀνθρωποφαγέουσι, quod e plerisque libris revocavit Wesselingius, exstat quoque ἀνδροφαγέουσι. Apud Mel. II, 1, 120 sunt *Anthropophagi*, quod nomen unde ductum sit, neminem fugit. Atque testatur Strabo VII. p. 302 C. p. 463 B, Scytharum quosdam adeo esse immanes,

107 των. Μελάγχλαινοι δὲ εἵματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι, νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέων-
108 ται. Βουδῖνοι δὲ, ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, γλαυκόν τε πᾶν

ut vel humana vescerentur carne. Inde hoc nomen gentis proprium fuisse negat Heeren: Ideen I, 2. pag. 277, sed a Graecis famoso illo ex more inditum; ipsamque gentem ad Bastarnos antiquissimamque Germanorum stirpem referri posse contendit. Neque vero viri docti cuiusdam probabilis videtur opinio apud Schweighaeus., Androphagos crudis equorum carnibus vitam sustentasse, minime humana carne, cum a tali crudelitate abhorreant, quae IV, 119 tradantur. Pomponii Melae Anthropophagos in agri Smolenscensis' et Vitepcensis tractibus degisse existimarat Bayer. Opuscc. pag. 90. Tu vid. supra nott. ad IV, 18 de Androphagorum sedibus. — Pro τούτων, quod in fine capitis legitur, Mehler in Mnemosyn. V. p. 76 aut Σκυθῶν aut τῶν ταύτῃ, ut cap. 109, legi vult.

Cap. CVII.

Μελάγχλαινοι] De hac gente vid. nott. ad IV, 20. Bastarnis accenseri volunt Gatterer. et Heeren. l. l. Ad nomen gentis pertinet Mela II, 1. §. 107: „Melanchlaenis atra vestis et ex ea nomen" coll. I, 19, 105. Ac referente Rennel. pag. 415 Tamerlanes in Caucasi Indici montibus tribum quandam invenit, quam vocabant *Siaposhian*, i. e. *nigra veste indutam*. Ac pluribus in regionibus commemorari gentes nigris vestibus insignes notavit Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 426 excitans Eustath. ad Dionys. Perieg. 361 et Boettiger. Furienmask. p. 45. 46 (Klein. Schrift. I. p. 216 seq.). Pro ἐπ' ὧν alii codd. ἀπ' ὧν, quod probat Mehler in Mnemosyn. V. pag. 26. Sed vid. nott. ad IV, 45.

Cap. CVIII.

Βουδῖνοι δὲ — γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρῶς ἐστὶ καὶ πυῤῥόν] De *Budinis* diximus ad IV, 21. Qui quod h. l. vocantur ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, id *magnum* et *numerosum* populum fuisse declarat; nam utraque vox coniuncta (ut IV, 109 λίμνη μεγάλη καὶ πολλή, ubi vid. nott.) ad magnitudinem sive amplitudinem i. e. frequentiam pertinet, neque, quod Hansenio l. l. p. 175 in mentem venisse video, ad hominum staturam corporumque magnitudinem referri potest. Reliqua verba sic interpretatur Schweigh.: *glauci admodum sunt omnes et rubicundi*. Quae non tam ad *oculorum* colorem, quam ad *totum corpus glauco* s. *caeruleo pictum* et *rufo* (unde *picti Geloni* apud Virgil. Georg. II, 115) spectare vult Salmas. ad Solin. pag. 133 D., quem sequuntur Wesseling. ac Larcherus (qui Hippocratis De aër., aq. et loc. locum §. 48 [§. 102 ed. Corai.] affert, Scythicum populum ob frigus πυῤῥὸν, i. e. *rufum*, esse narrantis) improbante Mannerto III. p. 8, qui interpretatur: *blauaeugig* und *feuerfarben*, Herodotum de his accuratius edoctum fuisse negans, cuius tamen verba ad Germanicam Budinorum stirpem et ipse refert. Equidem cum Heeren. Id. I, 2. pag. 279 de *oculis caeruleis comaque rufa* hîc agi existimem, auctore quoque Rittero Vorhalle pag. 153. 283, ubi vertit: „*ganz blaue Augen und blondes Haar.*" Nec aliter Langius, vernaculus interpres, neque aliter plerique viri docti, qui haec attigerunt, Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 537, Humbold: Asie centrale I. p. 393, Hansen: Osteuropa p. 101, Schaffarik: Slavisch. Alterth. I. p. 190 (qui hosce oculos caeruleos capillosque rubicundos ad Slavicam refert stirpem Budinorum), Wheeler: Geograph. of Herodot. p. 182. Quo minus placet Miot, sic vertens: „*Ils se peignent le corps en bleu ou en rouge.*" Italus interpres: „*son tutti azzurri fortemente e rubicondi*", in nota subiecta pluribus evincere studens, de artificiosis coloribus minime hîc

ἰσχυρῶς ἐστὶ καὶ πυῤῥόν. πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὔνομα δὲ τῇ πόλι ἐστὶ Γελωνός· τοῦ δὲ τείχεος μέγαθος κῶλον ἕκαστον τριήκοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ καὶ πᾶν ξύλινον, καὶ οἰκίαι αὐτῶν ξύλιναι καὶ τὰ ἱρά. ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ Ἑλληνικῶς κατεσκευασμένα ἀγάλμασί τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι. καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βακχεύουσι. Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες· ἐκ τῶν δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖσι

sermonem esse, sed de naturali oculorum corporisque colore, idemque bene afferens Taciti illud de nostris maioribus [German. 4. §. 2]: „*caerulei oculi, rutilae comae.*“ Idem urget Coraës ad Hippocrat. l. l. T. II. pag. 313 seq., minime de artificioso colore, sed de naturali sermonem esse; quod vel verba opposita cap. 109: *οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα* ostendant. Ipse *πυῤῥὸν* Gallice reddit „*teint basané* (colorem intelligens: *fauve* ou *jaunâtre*)“ et *γλαυκὸν* de oculis caeruleis accipit („*les yeux d'un bleu très-foncé*“). De corpore coloribus inducto aut alio quo modo illito, quemadmodum in mentem quoque venit Eichwaldo (Alte Geograph. d. Casp. Meeres p. 277 seq.), cogitari non posse satis patet.

πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη] „*πόλις πεπόλισται* recurrit V, 52. VII, 59 Homerico more.“ *Wessel.* Nam vix aliud quid indicatur nisi: *sita est, condita est urbs*, monente Schweigh. in Lex. Herod. Ac *πολίζειν*, *urbem facere*, aliquot locis probabit, notante *Cr.*, Wyttenbach. Animadverss. in Plutarch. De fort. Alex. §. V. p. 114. (Vol. VII, 1). Propius spectat Homer. Ili. XX, 216: *ἐπεὶ οὔπω Ἴλιος ἱρὴ ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων.* Add. Ili. VII, 453. Imitatus est Apoll. Rhod. I, 178. 1346. III, 1095. IV, 1472. Dionys. Perieg. 859, alii. Idemque verbum restituendum in inscriptione quadam Philensi, quam exhibuit Parthey (De Philis insula eiusque monumentt. Berolin. 1830. pag. 53) accuratissime depictam, ubi pro *Πτολεμαῖδος, ἣν ἐποίησεν Σωτήρ* leg. *Πτ., ἣν ἐπόλισσεν.* Conf. Letronne in Journal. d. Sav. 1831 Juillet pag. 409. Ad argumentum loci pertinent Eustath. ad Dionys. Perieg. 310. Mela I, 19, 140. Stephan. Byz. s. v. *Γελωνὸς*, coll. Herod. IV, 123. Heeren: Ideen I, 2. pag. 305 hanc Budinorum urbem praecipuam mercaturae sedem fuisse suspicatur, quae inde pellibus praesertim cum Graecis Ponti accolis factitata fuerit, indeque etiam urbis ambitum haud vulgarem explicari posse censet. *Cr.* ad argumentum huis loci adhiberi vult Broendsted. Reisen in Griechenl. II. p. 135 seq. Tu conf. etiam Hansen: Osteuropa p. 102 seq.

καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι] *νηοὺς* accipio de aediculis s. sacellis, quae maioris ambitus templis opponuntur. Cf. II, 63. Ritter. loco supra laud. expressit: *Gotteshäuschen.* De Bacchi sacris, quae mox referuntur, conf. nott. ad IV, 79. De *trieteridibus* (quae festa sunt Bacchi, „tertia quae solito tempore bruma refert,“ ut ait Ovid. Fast. I, 394, sive sacra tertio quoque anno redeuntia) in Bacchi honorem memoriamque institutis conferantur Diodor. Sic. III, 64. IV, 3. Cicer. De nat. deor. III, 23 ibique Davis. et Creuzer. p. 621. Preller in Pauly: Realencyclopaed. II. p. 1064 seqq. Inde Hansen p. 103 de mercatu frequenti tertio quoque anno redeunte et cum solemnibus quibusdam coniuncto hic cogitari posse suspicatur: quod mihi haud persuasit.

Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες] *Geloni antiquitus s. origine sunt Graeci, qui e suis* (Graecis igitur) *emporiis pulsi ad Budinos habitatum concesserunt:* sive, ut Langius

Βουδίνοισι, καὶ γλώσσῃ τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ
109 *χρέωνται. Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέωνται καὶ Γελωνοί· ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτή. οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι, ἐόντες αὐτόχθονες, νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροτραγέουσι μοῦνοι τῶν ταύτῃ· Γελωνοὶ δὲ, γῆς τε ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ κήπους*

vernacule expressit: „*Denn die Gelonen sind ursprünglich Hellenen.*" Moneo ob Ritter., qui ita reddidit (Vorhalle p. 151. 161): „*Denn die Gelonen sind altväterische Hellenen,*" sive (ib. p. 458) „*die alten Hellenen,*" i. e. (ut Koeppenii utar verbis: Nordgest. d. Pont. pag. 14) „*die nicht im Geiste des neuen Griechenthums lebenden.*" Nimirum id Ritterus l. l. coll. p. 183 efficere vult, Graecos hosce, qui antiquiores vocentur (quo scil. a Graecis colonis postera aetate, qui ad Ponti oras consederint, distinguantur), non ab ipsa Graecia huc pervenisse, sed ex interioris Asiae regionibus, ut adeo pro ipsorum Graecorum abavis haberi debeant. Quae ita probantur Koeppenio l. l. p. 14 seq., ut hosce Gelonos pro reliquiis haberi velit Graecorum priscorum (*Urhellenen* vocat), qui ex hisce sedibus ad Pontum a barbaris deinceps pulsi maximam partem meridiem versus commigrarint eam in terram, quam Graeciam vocamus; urbesque ad Pontum olim conditas a Milesiis tantum redintegratas fuisse. At vero haec omnia quantopere ab Herodoti verbis recte intellectis abhorreant, nemo non videt. Mannerto III. p. 14 probabile videtur, Graecos antiquissimos accolas orae Ponti septentrionalis communi *Gelonorum* nomine nuncupatos fuisse et eos, qui ad Tanain habitarint, multum differre ab iis, qui ab Istri ostiis ad interiora loca immigrarint. Ex Ephoro Scymnus Chius vs. 863 Gelonos una cum Sauromatis atque Agathyrsis recenset, haud procul a Maeotide palude; ab aliis in Thracia collocantur aut Scythis accensentur, v. c. Virgil. Georg. II, 115. III. 461. Aen. VIII, 725. Horat. Od. III, 4, 35. Plura Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 539 seq., Mueller ad Scylac. §. 80 (Geograph. Gr. minn. I. p. 61). — Quae sequuntur: *ἐκ τῶν δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖσι Βουδίνοισι*, attigit idem Koeppen. l. l. p. 14 seq. minus probabilia ab Herodoto referri statuens. De quo nunc disquirere non vacat; in Herodoti verbis, si quid video, acquiescendum. Scripsi, quod Florentinus aliique libri afferebant: *ἐκ τῶν δὲ* pro vulg. *ἐκ δὲ τῶν*, quod Dindorf. et Dietsch. retinuerunt. Mox *Ἑλληνικὴν* dicit *γλῶσσαν*, quam *Ἑλλάδα γλῶσσαν* dixit cap. 110 et supra IV, 78, vocem *Ἑλλάδα* pro adiectivo accipiens: de quo usu conf. Kuehner Gr. Gr. §. 318 et God. Hermann. ad Euripid. Iphigen. Taur. 339.

CAP. CIX.

Βουδῖνοι δὲ — καὶ Γελωνοὶ] Delevit haec verba Reiz. ex auctoritate cod. Sancrofti, ex quo eodem post verba *ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτὴ* recepit: *ἐστὶ Γελωνοῖσι καὶ Βουδίνοισι*, quae ipsa a reliquis libris scriptis, quos equidem cum recentt. edd. secutus sum, absunt. Pro *καὶ Γελωνοὶ*, Valcken. monente, etiam scribi poterit *τῇ καὶ Γελωνοὶ*, quod, ut ab usu Herodoti alienum est, ita etiam haud necessarium. Cf. Struve l. l. I. p. 24 — 27. (Opusc. II. p. 289) et vid. potissimum Herod. IV, 155 ibique nott.

φθειροτραγέουσι μοῦνοι τῶν ταύτῃ] Valcken. mavult *φθειροτρηγέουσι* et apud Arrian. Peripl. §. 18 T. III. p. 73 Gail. sive §. 27. T. I. p. 393 ed. Muell. (*Ἡρόδοτος λέγει τούτους εἶναι τοὺς φθειροτρωκτέοντας*) *φθειροτρηγέοντας*. Gatterero in Commentt. societ. Gott. XIV. p. 33 refingere placuit *θηροτραγέουσι* sive *θειροτραγέουσι*: *carnem ferinam edunt.* At *φθειροφάγους* Caucasi in montibus commemorat Strabo XI.

ἐκτημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα. ὑπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ, οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι. Ἡ δὲ χώρη σφέων πᾶσά ἐστι δασέη ἴδησι παντοίῃσι· ἐν δὲ τῇ ἴδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ καὶ

p. 492 s. 563 A., *Phthirophagos* inter Scythicas gentes Pompon. Mel. I, 19 ac Plinius H. N. VI, 4; ipseque Noster IV, 168 in Libya mulieres, quae pediculos mandant, memorat, ubi Larcherus de gente Africae recentioris, quam Hottentotten vocant, similia refert e recentiorum peregrinatorum testimonio. Eadem fere traduntur de meridionalis Americae gentibus quibusdam indigenis; conf. Klemm: Culturgeschichte II. pag. 13. Neque vero de *pediculis* hîc cogitandum esse, sed de pini fructibus s. conis (nos vocamus *Tannenzapfen*), quibus φθειρῶν nomen, contendit Ritter. Vorhalle p. 154. 459 seq. (itemque, quod *Cr.* monuit, vir doct. in Goett. Anzeig. 1820 nr. 206 p. 2052 seq. cf. Schaffarik: Slavische Alterth. I. pag. 185), eo potissimum commotus, quod adhuc per Laponiam aliasque regiones boreales tali fructu vesci dicuntur homines. Ac Schultes quoque (Goetting. Gel. Anzz. 1841. p. 1537) in Herodoti loco cogitari vult de hominibus, qui pini cuiusdam nuces (vocant *Zirbelkiefer, Zirbelnuss*) ederint; neque aliter fere Dubois de Montpéreux (Voyage autour du Caucase) I. p. 202. 203. Mihi hoc speciosius quam verius dictum videtur, assentientesque habeo viros doctos, qui haec nuper tractarunt, Eichwald: Alte Geograph. d. Casp. Meeres p. 276, Hansen: Osteuropa p. 102, Mueller ad Geograph. Graec. minn. I. p. 61, Ukert: Geogr. d. Griech. III, 2. pag. 503 seq. et 538, qui varias virorum doctorum opiniones attigit. „Quod φθεὶρ (sunt verba Tzschuck. ad Mel. l. l. nott. exegg. p. 626 Vol. III. P. I) de pediculo pisce intelligunt auctores Anglicanae historiae universalis T. IV. p. 128, refragantur veterum narrationes adsuntque recentiorum de Tataris hodiernis testimonia.“ — Ad vocem ἐργάται (*agricolae*) conf. V, 6 coll. 13. Bredov. pag. 348. Ad vocem ἰδέην in seqq. conf. nott. ad II, 77.

πᾶσά ἐστι δασέη ἴδησι παντοίῃσι] i. e. *omnis terra est frequens silvis omni arborum genere refertis.* Quae eadem fere locutio IV, 21 coll. 175. VII, 111. Unde profectus Valcken. ad Ammon. p. 141 in iis verbis, quae Ammonius ex Thucydide (cf. II, 77) affert: φακέλλους ὕλης ἀργείας, scribi vult ὕλης π α ν τ ο ί α ς, quod a Thucydidis libris scriptis aeque abest atque mendosum ἀργείας, cuius loco Thomas Magist. (s. v. φακελος p. 881) praebet ἀγροίας. Ad Herodotum magis pertinebit is locus, qui supra legitur I, 110: ἡ Μηδικὴ χώρη — ὀρεινή ἐστι κάρτα καὶ ὑψηλή τε καὶ ἴ δ η σ ι συνηρεφής. In duobus libris cum exstet ἴδῃ τε παντοίῃ, Koen. ad Gregor Cor. §. 65 de dial. Ion. pag. 474 coniecit ἴδῃ παντοίῃ.

ἐν δὲ τῇ ἴδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ καὶ ἕλος κ. τ. λ.] Ante πλείστῃ cum recentt. edd. inserui τῇ, quod vulgo abest. Atque ἴδη πλείστη dicitur *silva vastissima,* ut χῶρος πολλὸς IV, 39 (ubi vid. nott.) *amplus, vastus locus,* monente Schweigh. ad IV, 123; qui h. l. quod verba λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ reddidit: *lacus magnus et a l t u s,* rectius idem, opinor, in Lex. Herod. s. v. πολλός: *lacus magnus et a m p l u s.* Cf. VII, 14 μέγας καὶ π ο λ λ ὸ ς ἐγένεο. Schaefer ad Plutarch. Vit. Alexandr. cap. 26. Et ita hunc locum reddi iubet Letronne Journal. d. Sav. 1817 pag. 98. 99. Heerenius (Ideen I, 2. pag. 279 seq.), quae ipsius est de Budinorum sedibus sententia, ad IV, 21 a nobis commemorata, densas silvas ab Herodoto memoratas ad eas refert silvas, quae hodieque per Russiam meridionalem atque potissimum in gubernio Saratow exstare dicantur vastissimae, optimam navibus fabricandis materiam suppeditantes. Qui idem l. l. pag. 280. 305 tractus

ἕλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτήν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἁλίσκονται καὶ κάστορες καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνοπρόσωπα, τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτεται· καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσί εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκεσιν. 330

superiores nunc a Wogulis atque Ostiacis occupatos in guberniis Perm ac Tobolsk ad utrumque latus montis Ural, unde maxima pellium, quae mercaturae inserviant, copia proveniat, respici vult eoque referri lacum vel potius paludem, cuius apud Herodotum fiat mentio, cum illae regiones stagnis paludibusque hodieque abundare simulque animalium pretiosissima pelle indutorum copiam praebere dicantur. At Mannerto auctore III. p. 9, Budinorum sedes si ad Vistulam mareque Balticum usque promoveantur, Poloniae silvae, quae etiamnum inveniantur, intelligendae erunt. Utut est, Gallo docto minime assentiri possum, qui lacum illum ad Volgam refert, quae circa ostia lacum maximi ambitus efficiat, optimis piscibus adundantem. Vid. De Guignes in Mém. de l'Acad. d. Inscript. T. XXXV. p. 550. Lacum, quem Herodotus commemorat, non alium esse atque eum, cui nunc nomen *Belo-Osers;* Gelonorum urbem eam fere esse, quae nunc vocatur *Jelenskaja* coniicit Kruse: Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. p. 256.

ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες] Verba haecce et quae sequuntur usque ad verba *ἐς ὑστερέων ἄκεσιν* a glossatore quodam Herodoteis adsuta censuit Gatterer. Comment. soc. Gott. T. XII. p. 120. Sed bene illa tuetur Schweigh. itemque Heeren. Ideen. I. 2. pag. 304, cum nulla eorum eiiciendorum sit causa iusta. *ἐνύδριες* sunt *lutrae (Otter, Fischotter)*, ut II, 72, minime *canes marini*, ut placet Mannerto III. p. 7. Idem animal commemoratur apud Aelian. N. A. XI, 37; *ἐνύδριες καὶ κάστορες* iunguntur quoque in Aristotel. H. A. VIII, 7, 5, ubi cf. Schneider. p. 607. Quod ad *castores* attinet, Koeppen. Nordgest. d. Pont. pag. 17 affert urbem *Bobrow*, i. e. *castoream urbem*, in gubernio Woronesh iisdem fere in regionibus sitam, in quib[illegible] Herodotus memoret castores.

καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνοπρόσωπα] i. e. *animalia quadrato vultu*, s. *animalia, quorum vultus* (s. anterior capitis pars) *quadratam praebet formam* neque in acutum definit: quae qualia sint, equidem definire non ausim. Neque definiit Schweigh. neque Heeren. Ideen I, 2. p. 305, ad doctos rerum naturalium perscrutatores provocans, nisi inde fama orta existimetur, quod capita in pellibus conspicua, retenta cute, formam praebuerint quadratam. Eichwald (Alte Geograph. d. Casp. Meeres p. 276) de melibus h. l. cogitari posse putat, cum meles (nos *Marder*) diversi generis frequentes reperiantur in regionibus circa Pinsk; in idem fere incidit Schaffarik: Slavisch. Alterth. I. p. 186.

τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτεται] i. e. *quorum pelles paenulis adsuuntur* s. *praetexuntur*, s., ut Ritter. Vorhalle p. 154 expressit: „*mit deren Balg sie ihre Pelze verbrämen.*“ Neque aliter Mongez (Mém. de l'Instit. IX. p. 62 seq.), qui addit, Carolum quoque Magnum pellibus lutrinis per hiemem usum esse. Atque id sane certum esse videtur, antiquissimum exhiberi h. l. testimonium de castoris ac similium bestiarum pellibus, quae vestibus adsuuntur: postera aetate castoreas pelles ad hunc usum adhibitas magnoque in pretio habitas esse, satis constat. Mela de Gelonibus haec tradit II, 1, 130: „Geloni hostium cutibus equos seque velant: illos reliqui corporis, se capitum.“ — *σισυρνας* cum Gronovio scripsit Gaisford. pro vulg. *σισύρας*, quod Florentinus, alii praebent, quodque cum recentt. edd. revocavi. Glossa Herodotea: *σισύρα· βαρβαρικὸς χιτών*, nec aliter Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 148. p. 540. Cf. etiam Herod. VII, 67. Ac vulgo ita distinguunt, ut *σι-*

Σαυροματέων δὲ πέρι ὧδε λέγεται. Ὅτε Ἕλληνες Ἀμα- 110
ζόσι ἐμαχέσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλέουσι οἱ Σκύθαι Οἰόρ-

σύρνα sit paenula e flocculis lanae concinnata s. consuta, σισύρα autem pallium s. tegmentum e pellibus confectum, quo dormientes praecipue utuntur. Vid. Ammon. p. 128 et Valcken. Observv. p. 205, Ruhnken. ad Tim. p. 231, Becker. Charicl. III. p. 68 et 210 ed. sec. et quae afferuntur in Thes. ling. Gr. VII. p. 279 ed Dindorf. Quod pro π α ρ α ρ ράπτεται, quae est vulgata lectio omnibus libris probata, Naber in Mnemosyn. IV. pag. 21 scribi vult π ε ρ ι ρράπτεται, id speciosius quam verius haud scio an videatur. In seqq. οἱ ὄρχιες sunt *testiculi*, ubi Ritter. l. l. cogitat de *castoreo* s. *Bibergeil.*

CAP. CX.

Σαυρομάτέων] De his diximus ad IV, 21. Tu conf. cum Herodoteis Diodor. Sicul. II, 43 et Eustath. ad Dionys. Perieget. 653, qui Herodotea refert.

τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλέουσι οἱ Σκύθαι Οἰόρπατα] Articulum οἱ cum Schweigh. et Gaisf. e Sancrofti libro alteroque inserui; recentt. edd. omiserunt. Mox plerique libri scripti iique optimi Οἰόρπατα et Οἰὸρ, reliqui Αἰόρπατα et Αἰὸρ, quod in ἄνορ commutari vult Osann in Auctar. pag. 89. Equidem cum editt. recentt. optimorum codd. lectionem secutus dedi Οἰόρπατα, qua in voce priorem partem Οἰὸρ ad Latinorum *vir* accedere monet Ritter. Vorhalle pag. 318 vel ad Sanscritanum *viroh,* i. e. *heroëm, virum.* Wachtero auctore in Praef. Gloss. §. 12 Αἶρ Scythis dicitur *vir;* Klaproth (Reise in d. Caucas. I. p. 653) apud Armenios asserit *virum* dici *Air,* et *Ariausban* s. *Ariausbanogh* eum, qui viros interficiat. Ex antiqua Germanorum lingua Lüken (Einheit d. Menschengeschlechts p. 151) affert *wer* (Gothice *wair*), quod *virum* significet, et *buzen* s. *batzen,* quod valet *caedere.* Neque aliter fere Zeuss (Die Deutschen u. ihre Nachbarst. p. 295) contendit, Οἰὸρ nihil aliud esse nisi *wior,* quod idem esse vult atque Gothorum *wair* et Latinorum *vir;* alteram vocis partem πατὰ ad *iubendi* et *imperandi* significationem revocat, in nominibus propriis Πατιζείθης (III, 63), Ἀρταπάτης, aliis conspicuam: de *interficiendi* notione cogitaverat Movers: Die Phoeniz. I. p. 624, qui comparaverat φαττα in nomine Περσεφάττα et deae nomen Ἀργίμπασα IV, 59. Atque utramque radicem, et *Air* s. *Aur* et *Pata,* in multis nominibus propriis reperiri vel nono post Chr. n. saeculo observat Mone (Anzeig. s. Kunde deutsch. Vorzeit IV. p. 486). I. de Hammer. in Annall. Viennenss. IX. p. 39, notante *Cr.*, statuit, adhuc in lingua Tartarica *Er* significare *virum.* De quibus omnibus equidem haud decernam: id unum afferam, quod Oppert (in Athenaeo Francic. 1854 nr. 42. p. 992) testatus est, in fragmentis inscriptionum cuneatarum nomina reperiri Scythica, quibus et *oior* et *pata* respondeant. — In seqq. δύναται eodem sensu, quo II, 30. Ad Ἑλλάδα conf. IV, 78 et de *Thermodonte* nott. ad IV, 86. II, 104. Ad Thermodontem enim aeque ac Tanain Amazonum sedes a veteribus constitui, post Tzschuck. ad Mel. I, 19 nott. exegg. p. 603 seq. (Vol. III. P. I) bene monet Voelcker: Myth. Geogr. I. p. 209 de Amazonibus, qui nostrâ et patrum memoriâ disseruerint haud pauci, eos excitans pag. 216 seqq. not. 533. Qui ternas omnino Amazones distingui vult, inter quas primo loco ponit eas, quae ab Herodoto, aliis memorantur Scythicae s. Sauromaticae, quae et ipsae ternis reperiantur locis, ad paludem Maeotidem, ubi Sauromatae habitent, intra Caspium mare ac Pontum Euxinum, ubi Scytharum sedes, ac denique ad Themiscyram, famâ ipsâ illarum in gentium institutis fundatâ, quamquam, si ad principem fabulae causam regredi velis, eam e Palladis Minervae sacris repetendam arbitratur, ita ut Amazonibus repraesentetur dea, tanquam Hippia atque Gorgo, Amazonesque inde

πατα· δύναται δὲ τὸ οὔνομα τοῦτο κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν

omnibus iis reperiantur locis, qui Minervae cultu insigniores perhibeantur, in Libya, Argolide, Boeotia, Attica. Tu conf. nott. ad IV, 188 et C. O. Mueller. Orchomen. p. 357. Alii Amazonum vestigia adhuc reperiri putaverunt apud Caucasi gentes quasdam, Tscherkessen vulgo vocant, ubi virgines nobiles, non aliter atque iuvenes, armis instructae proeliis intersunt fortesque ac bellicosas se praebent (cf. Dubois de Montpéreux Voyage au Caucase. IV. p. 358): ex quo virginum more num tota Amazonum fabula repeti possit, aeque dubito, ac si quis omnia, quae de Amazonibus feruntur, ad mythologiam reiecto omni historiae fundamento referre velit, uti fecit, ne alios afferam, Guhl in Ephesiacc. p. 132, cui adsentitur Grote: History of Greece I. p. 191 (p. 198 vers. germ. Fischer), itemque Kolster in: Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XIII. p. 60. Sed longum sane est neque cum nostro instituto conveniens, pluribus de hac fabula, quae quam late pateat, nemo nescit, disserere eiusque rationes reconditiores accuratius exponere, quas eruere studuit Creuzer in Symbol. II. p. 573 seqq. 671 seqq. ed. tert., qui toti fabulae subesse censuit ritus quosdam sacros gentium per Asiam bellicosarum ad sidera simul ac praesertim lunam spectantes, ut Amazones, in quibus viraginis vis ac notio potissimum eminuit, eundem fere locum hoc in cultu bellicoso obtinuisse perhibeantur, quem Hierodulae s. sacrae dearum ministrae in aliorum numinum per Asiam cultu. Sed haec longius persequi a nostro consilio, ut diximus, alienum. Nec magis vacat in ipsum *Amazonum* inquirere nomen, de quo nuper mira quaedam protulit G. Muys: Griechenland u. der Orient pag. 11 seq. Alios, qui de hoc nomine quaesiverunt, excitavit Creuzer l. l. pag. 574. Qui idem nunc haec addit: „Stanislaus Siestrrencewicz de Bohusz in libro inscripto: Recherches historiques sur l'origine des Sarmates, des Esclavons, des Slaves. Petropoli 1812. Amazonum originem sic explicat. Duos principes Scytharum ex Bactriana deduxisse coloniam in Cappadociam, Medorum coloniam. Illos colonos Bactrianos duxisse Cappadocum virgines in matrimonium protulisseque sui imperii terminos, sed postea expulsos esse utpote rapaces et feroces. Quo facto ipsorum viduas in agmina coiisse et suam patriam esse tutatas easque dictas esse *Medorum* sermone *Samezony* sive *Muzinas*, unde fluxerit nomen *Amazonum*." Idem *Cr.* praeterea conferri vult Inghirami Monumenti Etruschi Rag. VI de' Bronzi Etrusch. pag. 241 seqq. cap. II Osservazioni sul mito delle Amazoni. Nos addimus Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 90 ibique Coraëm pag. 264 seqq. T. II, quo loco etiam usus sum in iis, quae de Amazonibus disserui in Pauly: Realencyclop. I. p. 394 seqq. De quibus quaecunque tradita inveniuntur a veteribus, accurate collegit ac secundum temporum rationes bene disposita exhibuit Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 379—393 et in: Denkschrift. d. Münchn. Akad. Vol. XXIV (Class. Philol. V, 1) p. 50 seqq., cui add. quae disputarunt de Amazonum gente Guigniaut Religg. de l'Antiquité II, 3. pag. 979 seqq., Preller. Griech. Mytholog. II. p. 59 seqq. Peculiari libro de Amazonibus disputavit Nagel (Geschichte d. Amazonen. Stuttgart 1838); quem si sequimur (cf. p. 43), ex India repetendae erunt hae virigines bellicosae, tot fabulis celebratae; de Sinae Amazonibus quae feruntur, exposuit De Paravey: Dissertation sur les Amazones, dont le souvenir est conservé en Chine etc. (Annales de philosophie chretienne Paris 1840). Et conf. quoque Bergmann: Les Amazones dans l'histoire et dans la fable. Strasbourg 1853. Alii hanc de Amazonibus fabulam tractarunt, respectu habito potissimum operum artis, ad quam mature haec fabula est traducta: vid. Ap-

ἀνδροκτόνοι· Οἰὸρ γὰρ καλέουσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ Πατὰ κτείνειν)· τότε λόγος, τοὺς Ἕλληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμώδοντι μάχῃ ἀποπλέειν ἄγοντας τρισὶ πλοίοισι τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνέατο ζωγρῆσαι, τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγεϊ ἐπιθεμένας ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. πλοῖα δὲ οὐ γινώσκειν αὐτὰς, οὐδὲ πηδαλίοισι χρᾶσθαι οὐδὲ ἱστίοισι οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ' ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Κρημνούς. οἱ δὲ Κρημνοὶ εἰσὶ γῆς τῆς Σκυθέων τῶν ἐλευθέρων. ἐνθαῦτα ἀποβᾶσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὁδοιπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην. ἐντυχοῦσαι δὲ πρώτῳ ἱπποφορβίῳ τοῦτο διήρπασαν· καὶ ἐπὶ τούτων

pendice ad: Clarac Musée de sculpture antiq. P. II. T. II. p. 1167 seqq, Goettling. Comment. de Amazonibus, inprimis de Amazone Polycleti Ien. 1848, O. Jahn in: Bericht. d. k. sächs. Akad. d. Wiss. zu Leipzig 1850. I. p. 32 seqq., Lebas.: Monuments d'Antiq. fig. p. 12 seqq., Raoul-Rochette, Achilleid. (Monum. inedits) pag. 106, Dubois: Voyage autour du Caucase T. V. p. 176 seqq.

τότε λόγος τοὺς Ἕλληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμώδοντι μάχῃ ἀποπλέειν] Haec verba satis mihi ostendere videntur, Herodotum hîc agere de re Graecorum fabulis iam sua aetate celebrata et cognita (qualis fuit pugna *illa* ad Thermodontem commissa ipsis poëtarum carminibus exornata), neque vero ea omnia sic tradi, ut pro veris habeantur atque ipsius Herodoti fide probatis. Herodotum de Amazonibus tradentem tangit Arrian. Exped. Alex. VII, 13. Incursionem, quae ab Amazonibus inde ex Thermodonte in Atticam facta ferebatur, Noster pari modo commemorat IX, 27.

ὅσας ἐδυνέατο ζωγρῆσαι] ἠδυνέατο plerique codd. exhibent, excepto Florentino et Aldina, in quibus ἠδυναίατο. Equidem cum Dindorfio et Bekkero dedi ἐδυνέατο, Bredovium secutus p. 289, qui temporale augmentum in hoc verbo ferri posse recte negat. Dietsch. retinuit ἠδυνέατο. Infra IV, 114 init. omnes libri recte ἐδυνέατο, quod idem revocavi IV, 185, ubi codd. quidem ἠδυνέατο. Verba ἐν τῷ πελάγεϊ de *alto mari* equidem intellexerim, ut I, 24; εἰρεσίῃ de *remigio* intelligendum, ut I, 203. Pro vulg. χρῆσθαι cum recentt. edd. scripsi χρᾶσθαι; vid. Bredov. p. 380. ἐκκόπτειν, *exscindere, e medio tollere*, de gentibus aeque ac de singulis hominibus dicitur; cf. Thesaur. ling. Graec. III. p. 454 ed. Dindorf. Noster proprio sensu dixit IV, 97: ἐκκόπτειν δένδρεα. In verbis ἀλλ' ἐπεὶ ἐξέκοψαν — ἐφέροντο subito Noster in directam transiit orationem, ut IV, 137, ubi vid. nott. De *Cremnis* vid. nott. ad IV, 20. Voelckero Myth. Geogr. I. pag. 177 auctore hi Scythae liberi ad Cremnos iidem sunt atque regii, qui reliquos pro servis habent (IV, 20) et intra fossam (IV, 28) habitant perque glaciem ad Sindos traiiciunt. — Scripsi cum Schweigh. et Gaisf. εἰσὶ γῆς τῆς Σκυθέων Florentini codicis auctoritate. Vulgo εἰσὶ τῆς γῆς τῶν Σκυθέων. Verba: ὁδοιπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην significant: *pedibus proficisci coeperunt in terram* (non desertam, sed) *habitatam*, ut per hanc patriam reviserent. Cf. IV, 116. Scripsi ὁδοιπόρεον pro vulg. ὡδοιπόρεον, quod Dindorf. et Dietsch. retinuerunt. Tu vid. Bredov. p. 318 et cf. Herod. IV, 116.

ἐπὶ τούτων] scil. τῶν ἵππων, cf. Kuehner Gr. Gr. §. 414, 4. Spectat enim ad ἱπποφορβίῳ, quo *grex equorum* significatur, ut in Xenophont.

111 *ἱππαζόμεναι ἐληΐζοντο τὰ τῶν Σκυθέων. Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα· οὔτε γὰρ φωνὴν οὔτε ἐσθῆτα οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θωύματι ἦσαν, ὁκόθεν ἔλθοιεν. ἐδόκεον δ' αὐτὰς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας, μάχην τε δὴ πρὸς αὐτὰς ἐποιεῦντο· ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἔγνωσαν ἐούσας γυναῖκας. βουλευομένοισι ὦν αὐτοῖσι ἔδοξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτὰς, ἑωυτῶν δὲ τοὺς νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτὰς, πλῆθος εἰκάσαντας, ὅσαι περ ἐκεῖναι ἦσαν· τούτους δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκεινέων καὶ ποιέειν, τά περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποιέωσι· ἢν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δέ· ἐπεὰν δὲ παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς πλησίον στρατοπεδεύεσθαι. ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι, βου-*
112 *λόμενοι ἐξ αὐτέων παῖδας ἐγγενήσεσθαι. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ νεηνίσκοι ἐποίευν τὰ ἐντεταλμένα. ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιῇ δηλήσει ἀπιγμένους, ἔων χαίρειν·*

Hellen. IV, 6, 6. *Cr.* addit Porson. ad Homer. Od. XII, 181.

CAP. CXI.

συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα] „*assequi, coniectando intelligere rem*“ *Cr.* Tu vid. nott. ad I, 68. IV, 45. Mox retinui *θωύματι* pro *θώματι*, quod Gaisf. induxerat (conf. nott. ad IV, 28), et cum eodem Gaisf. et hoc loco et paulo inferius *ἦσαν* pro *ἔσαν*. — *τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντας* equidem interpretor *viros eiusdem staturae atque aetatis*. Conf. nott. ad III, 16. In seqq. vocem *τινὰς* post *μάχης* vulgo insertam cum Schweigh. et Gaisf. delevi. — Pro *εἰκάσαντας* quod cui in mentem venit *εἰκάσαντες*, eo haud opus. De accusativi usu, ubi dativum exspectabas, dixi ad I, 37. Sententia loci est: misisse ad Amazones iuvenes et quidem tot numero, quot illas esse coniicere poterant. Pari modo verbum *εἰκάζειν* infra IV, 132. — Pro *ἐκεινέων* Dindorf. in Commentat. de dialecto Herodot. pag. XXI scribi vult *ἐκείνων*, quod praebet Sancrofti liber. Secutus quoque est Dietsch. Equidem cum Bredov. p. 222 malui vulgatam retinere lectionem. In seqq. ad *διώκωσι* et *παύσωνται* (scil. *διώκουσαι*) intellige *ἐκεῖναι* sc. Amazones; *αὐτοὺς* ad iuvenes Scytharum spectat, quod idem intellige ad *μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δὲ*, quae ipsa pertinent ad morem bellandi, qui Amazonibus tribuitur, quae a Lysia (Orat. funebr. §. 4) dicuntur *πρῶται τῶν πάντων ἐφ' ἵππους ἀναβᾶσαι, οἷς ἀνελπίστως δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων ᾕρουν μὲν τοὺς φεύγοντας, ἀπέλειπον δὲ τοὺς διώκοντας*. — In verbis *ἐλθόντας αὐτοὺς πλησίον* Stegero Praef. p. XV in mentem venerat *αὖτις* pro *αὐτούς*. In idem nunc video incidisse Mehlerum in Mnemosyn. V. p. 77. In proxime seqq. *βουλόμενοι — ἐγγενήσεσθαι* displicet Cobeto (Mnemosyn. II. p. 228) futuri infinitivus, qui verbum *βούλομαι* excipit, cui talem infinitivum iungi posse negat, unde pessime depravatum hunc locum habet, quem intactum relinquere equidem satius duxi.

CAP. CXII.

ἐπ' οὐδεμιῇ δηλήσει] Vid. I, 41 ibiq. nott. Recentt. edd. cum Bredov. p. 267 *δηλήσι*. Ad *ἔων χαίρειν* intellig. *αἱ Ἀμαζόνες*. De augmento

προσεχώρεον δὲ πλησιαιτέρω τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ
ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ. εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσκοι, ὥσπερ
οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους, ἀλλὰ ζόην
ἔζωον τὴν αὐτὴν ἐκείνῃσι, θηρεύοντές τε καὶ ληϊζόμενοι.
Ἐποίευν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε· ἐγίνοντο 113
σποράδες, κατὰ μίαν τε καὶ δύω, πρόσω δὴ ἀπ' ἀλληλέων, ἐς
331 *εὐμαρείην ἀποσκιδνάμεναι. μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἐποίευν*
τὠυτὸ τοῦτο· καί τις μουνωθεισέων τινὶ αὐτέων ἐνεχρίμπτετο,
καὶ ἡ Ἀμαζὼν οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεῖδε χρήσασθαι. καὶ

neglecto in *ἔων* vid. Bredov. p. 302. Ipsam dicendi formulam *ἐᾶν χαίρειν* (*missum facere*), in Platone, aliis crebrius obviam, attigit Valcken. ad IX, 41. Cf. VI, 23. In seqq. *ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ* valet *in unumquemque diem, quotidie,* ut II, 168, ubi cf. nott. Homer. Ili. VIII, 529 *ἐπὶ νυκτὶ*, *nocte*. Add. Hesiod. Opp. 43. 102.

CAP. CXIII.

Ἐποίευν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε] Voces *ἐς τὴν μεσαμβρίην* vulgo vertunt: *sub meridiem*. Malim equidem intelligere praepositionem *ἐς* eo sensu, quo I, 77 *ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι* Noster dixit, indeque reddere: *auf Mittag*. Sic Noster IV, 113: *ἐς τὴν ὑστεραίην*.

ἐς εὐμαρείην] Glossa Herodotea: *εὐμάρεια· ἡσυχία καὶ ἀπόπατος*. Suidas I. pag. 895: *εὐμαρέη· ἀπόπατος παρὰ Ἡροδότῳ*. Tu vid. nott. ad II, 35, ubi pro *εὐμαρέῃ* exhibere debebam *εὐμαρείῃ*, quod unum verum in Herodoto habet Bredov. p. 186. Hoc loco vulgo *εὐμαρίην*. Ad significationem vocis add. Theocharopoulos: Vocabulaire Français-Anglais, Grec moderne et Grec ancien (Monach. 1834) p. 123, ubi haec leguntur: „*ἐς εὐμαρίην σκιδνάμεναι*“ *λέγει ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῶν Ἀμαζόνων, σημαίνων, ὅτι ἐσκορπίζοντο ὑπάγουσαι εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, ἤγουν ζητοῦσαι τόπον ἐπιτήδειον εἰς κένωσιν τῆς κοιλίας*. — Paulo ante *μίαν* cum Gaisf. et Matth. dedi pro *μίην*, et in seqq. *τινὶ αὐτέων* pro *αὐτέων τινι*, quod retinui Matth.

ἐνεχρίμπτετο] i. e. *se admovit, accessit*, Veneris sc. fruendae causa. De equo ad equam admisso idem verbum III, 85 et apud Aelian. N. A. IV, 7, quod hîc ad hominem translatum est non aliter atque *συγχρωτίζεσθαι, ἐρείδειν*, ut notat Valcken., qui in hoc loco omnino Theocriteum quid inesse indicat, nativam simplicitatem et elegantiam in hac Herodoti narratione iusta laude afficiens. Haud discolor, monente *Cr.*, locus Philonis de Mundi opificio pag. 104 Pfeiff. *ἐπεὶ δὲ ἐπλάσθη γυνή, θεασάμενος ἀδελφὸν εἶδος καὶ συγγενῆ μορφὴν ἐνησμένισε τῇ θέᾳ καὶ προσιὼν ἠσπάζετο. Ἡ δὲ οὐδὲν ἐκείνου προσβλέπουσα ζῷον ἐμφερέστερον ἑαυτῇ γάννυταί τε καὶ ἀντιπροσφθέγγεται μετ' αἰδοῦς*. Haud absimilem colorem habet locus Platonis in Convivio p. 192, A. Steph. p. 407 Bekker., multorum ille mentionibus imitationibusque frequentatus. Ut ad Herodotum redeam, Herod. Vit. Homer. 30: *ἐγχρίμπτεται γυναιξὶ θυούσαις*. Zonarae verba p. 610 *ἐγχρίψαι ἐμπεσεῖν, παραπολαῦσαι παρ' Ἡροδότῳ* huc referri vult doctissimus editor. De huius verbi forma et significatione conf. nott. ad II, 60. De infinitivo, qui verbo *περιεῖδε* hîc additur, conf. I, 191. 24. II, 64 ibique nott., et de genitivo, qui additur verbo *συνιέναι* in locutione *συνίεσαν ἀλλήλων*, quae eadem reperitur IV, 114, vid. nott. ad I, 47. — Ipsum verbum *χρήσασθαι* de re Venerea similem in modum apud Demosth. adv. Neaer. p. 1367.

φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε, οὐ γὰρ συνίεσαν ἀλλήλων, τῇ δὲ χειρὶ ἔφραζε ἐς τὴν ὑστεραίην ἐλθεῖν ἐς τὠυτὸ χωρίον καὶ ἕτερον ἄγειν, σημαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὐτὴ ἑτέρην ἄξειν. ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς· τῇ δὲ δευτεραίῃ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρην αὐτὴν ὑπομένουσαν. οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο τὰς λοι-
114 πὰς τῶν Ἀμαζόνων. Μετὰ δὲ συμμίξαντες τὰ στρατόπεδα οἴκεον ὁμοῦ, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην, τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἐδυνέατο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνέλαβον. Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες· Ἡμῖν εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσιες. νῦν ὦν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζόην τοιήνδε ἔχωμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλῆθος διαιτώμεθα. γυναῖκας δὲ ἕξομεν ὑμέας καὶ οὐδαμὰς

τῇ δὲ χειρὶ ἔφραζε] i. e. *manu significabat, indicabat.* Ubi ἔφραζε idem quod ἐδείκνυε, ut recte notat Wesseling., citans Diodor. III, 18 et Aeschyl. Agamemn. 1070 (1028), ubi Herodotei loci non immemor fuit Blomfield. Ad δύο γενέσθαι (i. e. *adfuturas esse*) *Cr.* ob infinitivi aoristi usum confert Wyttenbach. Eclog. p. 42 seq. Mehler in Mnemosyn. V. p. 66 verba σημαίνουσα δύο γενέσθαι insiticia habet, quae eiiciantur. Equidem idoneam causam non perspicio. — In seqq. e plerisque codd. scripsi τῇ δὲ δευτεραίῃ, ubi vulgo τῇ δὲ ὑστεραίῃ, quod revocarunt Dindorf. et Dietsch. Dixit Noster δευτέρῃ ἡμέρῃ IX, 32. 83. Ad usum pronominis αὐτὸς in verbis δευτέρην αὐτὴν (ubi nihil mutandum) conf. Hoogeveen. ad Viger. p. 73, ubi h. l. sic interpretatur: „*Amazonem ipsam cum comite, quam unam secum duxerat, exspectantem;* sic ut ipsa esset altera.“ Add. Diodor. XIX, 17 ibique Wesseling., Wetsten. ad Ep. II Petr. 2, 5, quem *Cr.* laudat.

καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων] Pervenuste hoc dici monet Valcken. ita interpretans: *torvas viragines mansuefactas sibi fecere morigeras,* ἐτιθάσσευον, χειροήθεις αὐτοῖς ποιήσαντες. Qui idem Athen. V. p. 219 F. alia excitavit. Nam κτιλοῦν, *cicurare, mansuetum reddere,* de iuvenibus hîc dicitur, qui ad concubitum puellas seduxerint. Wesseling. confert ἱερέα κτίλον (*mansuetum. mitem*) Ἀφροδίτης in Pind. Pyth. II, 30 (17), ubi nunc vid. Dissenii et Tafelii (p. 539) adnotat., et Schol. Nicandr. Ther. 452.

Cap. CXIV.

αἱ γυναῖκες συνέλαβον] i. e. *virorum linguam uxores comprehenderunt, intellexerunt.* Cf. I, 91. II, 49. 56. III, 64. — κτήσιες cum recentt. editoribus dedi pro vulg. κτήσεις, quod recte reiecit Bredovius p. 266. Quam Sancrofti liber inserit voculam καὶ ante κτήσιες, uncis inclusit Dietsch; equidem eam cum Dindorfio haud recepi, cum necessaria minime videatur. Cum eodem Bredov. p. 224 mox dedi οὐδαμὰς, quod idem receperunt Bekker, Dietsch et Dindorf pro vulg. οὐδαμάς. Cum eodem Bredov. pag. 223 pro ὑμετέρων scripsi ὑμετερέων, quod recentt. edd. haud receperunt, et (p. 119) ἐκείνῃσι pro κείνῃσι, sed retinui τὰ αὐτά, eodem Bredovio auctore p. 202 mutandum in ταὐτά. — διαιτώμεθα est: *vitam agamus cum reliquis;* conf. I, 120.

ἄλλας. Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε· Ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετερέων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμαια ἡμῖν τε καὶ ἐκείνῃσί ἐστι. ἡμεῖς μὲν τοξευόμέν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἱππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικήϊα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμέτεραι γυναῖκες τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιεῦσι, ἔργα δὲ γυναικήϊα ἐργάζονται, μένουσαι ἐν τῇσι ἁμάξῃσι, οὔτ᾽ ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι, οὔτε ἄλλῃ οὐδαμῇ. οὐκ ἂν ὦν δυναίμεθα ἐκείνῃσι συμφέρεσθαι. Ἀλλ᾽ εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμέας, καὶ δοκέειν εἶναι δικαιότατοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος· καὶ ἔπειτα ἐλθόντες οἰκέωμεν ἐπὶ ἡμέων αὐτέων. Ἐπείθοντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα 115

ἡμεῖς μὲν τοξευόμέν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἱππαζόμεθα] i. e. *nos arcu utimur iaculaque emittimus itemque equis vehimur.* Quae tria et veterum scriptorum testimoniis et ipsis artis operibus comprobantur. Quod enim ἱππάζεσθαι (ut IV, 110) dicuntur Amazones, a Lysia in Orat. funebr. (XXXI) §. 4 eaedem praedicantur πρῶται τῶν πάντων ἐφ᾽ ἵππους ἀναβᾶσαι itemque μόναι μὲν ὡπλισμέναι σιδήρῳ τῶν περὶ αὐτάς, quibuscum conveniunt verba Arriani Exped. Alex. VII, 13. §. 2 dicentis Amazones σκευῇ ἀνδρῶν ἱππέων ἐσταλμένας, πλήν γε δὴ ὅτι πελέκεις ἀντὶ δοράτων ἐφόρουν καὶ ἀντὶ ἀσπίδων πέλτας. Atque de peltis ut taceam, de quibus nihil Herodotus tradit, *securi* instructas Amazones tradunt alii quoque scriptores, ut Xenophon in Anab. IV, 4, 16, alii, allati ab Ukerto in Geogr. Gr. et Romm. III, 2. pag. 393, qui de armis ac vestitu Amazonum plura retulit veterum testimonia artisque opera attigit, de quibus vid. supra ad cap. 110 allata. Neque sane opus hîc locos afferre, ab Ukerto p. 392 iam excitatos, in quibus arcum iaculaque ac sagittas Amazonibus tribui videmus: unde satis probantur Herodoti verba, qui etiam IX, 49 iunxit verba ἐσακοντίζοντές τε καὶ ἐστοξεύοντες.

μένουσαι ἐν τῇσι ἁμάξῃσι] „Atque adeo velut οἰκουροῦσι. Civitatum Graecarum morem in Scythiam transtulit; nam Graecae mulieris prima virtus habebatur τὸ ἔνδον μένειν καὶ οἰκουρεῖν. Phintis philosopha apud Stobaeum p. 444, 3 [Floríleg. LXXIV. §. 61 Γαμικὰ παραγγέλματα] uxoris ἴδια iudicabat esse τὸ οἰκουρὲν καὶ ἔνδον μένεν, atque ἔνδον μένειν praeter caeteros huic sexui saepenumero commendavit Euripides; cf. Philo Iud. p. 803 c. et Plutarch. II. p. 142 C." Valcken. De Scytharum more in plaustris vivendi conf. nott. ad IV, 46. 121. Ad ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι conf. I, 37 et nott. ad III, 14; ad ἄλλῃ οὐδαμῇ cf. nott. ad I, 1. III, 61. — συμφέρεσθαι valet *convenire cum illis, concordes cum illis vivere.* Conf. IV, 13 ibiq. laudd. — In fine cap. ad verba οἰκέωμεν ἐπὶ ἡμέων αὐτέων (i. e. *separatim, seorsim ab aliis, privatim*) conf. nott. ad I, 142 et Kuehner Gr. Gr. §. 611. Retinui ἐπὶ, a recentt. edd. mutatum in ἐπ᾽, de quo cf. Bredov. p. 205 seq., qui idem p. 245 αὐτέων non mutandum esse (in αὐτῶν) censet; „quamquam enim", ait, „et viri et feminae verbis istis ἐπ᾽ ἡμέων αὐτέων comprehenduntur, tamen quum feminae sint quae loquuntur, ut quarum in voluntate hîc omnia vertebantur, facile patet, quî factum sit, ut femininum genus antehaberetur." Atque eadem de causa ἐλθόντες, quod ad viros maxime spectat, scripsit Noster masculino genere.

Cap. CXV.

καὶ ἐποίησαν] Haec verba spuria

οἱ νεηνίσκοι. ἐπεί τε δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον ἦλθον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε· Ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅκως χρὴ οἰκέειν 332
ἐν τῷδε τῷ χώρῳ, τοῦτο μὲν ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ τὴν γῆν τὴν ὑμετέρην δηλησαμένας πολλά. ἀλλ' ἐπεί τε ἀξιοῦτε ἡμέας γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιέετε ἅμα ἡμῖν· φέρετε, ἐξαναστέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περήσαντες Τάναϊν
116 ποταμὸν οἰκέωμεν. Ἐπείθοντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. διαβάντες δὲ τὸν Τάναϊν ὁδοιπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τριῶν μὲν ἡμερέων ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος ὁδὸν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος πρὸς βορέην ἄνεμον. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χῶρον, ἐν τῷ νῦν κατοίκηνται, οἴκησαν τοῦτον. καὶ διαίτῃ ἀπὸ τούτου χρέωνται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφοιτῶσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσαι, καὶ στολὴν τὴν
117 αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται

habet Mehler in Mnemos. V. p. 66 probante Cobeto, qui ἐπίθοντο quoque legi vult.

τὸ ἐπιβάλλον] Cf. nott. ad II, 180 et Fischer. ad Welleri Gr. Gr. III, a. pag. 258 seq. Larcher. citat VII, 23, alia. Attigit, monente *Cr.*, Damm. in Lex. Homeric. pag. 1407, ubi vertit: „*accepta facultatum parte, quae illis conveniebat.*“ Ad verba φόβος καὶ δέος conf. Ammon. pag. 39 ibiq. Valck. Nam δέος est πολυχρόνιος κακοῦ ὑπόνοια, φόβος ἡ παραυτίκα πτόησις. Afferuntur Herodoti verba cum aliis similibus a Lobeckio ad Sophocl. Aiac. 145. pag. 137, ubi de frequenti parallelismo synonymorum disputat. In fine cap. φέρετε *(agedum)* eodem modo, quo IV, 127 coll. I, 11. Plura Hoogeveen. Doctr. Partt. cap. 55. §. 30.

Cap. CXVI.

καὶ διαίτῃ ἀπὸ τούτου χρέωνται] ἀπὸ τούτου hic accipio: *ab hoc inde tempore.* Herodotum hoc loco haud clare locutum esse putat Hansen (Osteuropa p. 101); unde quaerit, num Σαυροματέων falso scriptum sit pro Ἀμαζόνων. At Σαυροματέων sanum esse ipsa Herodoti sententia declarat dicentis, feminas (Amazones), ex quo tempore cum viris novas in sedes cesserint, assumpsisse priscum Sauromatarum morem vivendi. De Sauromatarum sedibus conf. nott. ad IV, 21. — In seqq. pro κατοίκηνται Dindorf. scripsit κατοικέαται, pro οἴκησαν (in quo semper augmentum negligi observat Bredov. p. 311) Naber in Mnemosyn. IV. p. 5 legi mavult οἴκισαν, cum sermo de iis sit, qui in alium locum contendunt, sedes quaesituri et condituri; indeque idem quoque restitui vult IV, 179 et I, 1. Quibus locis equidem malim a Bredovio stare, qui p. 74 recte ostendisse mihi videtur, neque IV, 179 (ubi οἰκῆσαι intransitiva notione accipiendum) nec nostro loco alteroque I, 1 mutandum quidquam videri, cum οἰκῆσαι notionem occupandi terras omnino habeat, ubi non claris verbis de colonis deducendis agatur.

καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφοιτῶσαι] ἐπὶ θήρην eodem modo, quo IV, 114. Eadem, teste Wesselingio, tradit Hippocrat. De aër., aq. et locc. pag. 290 [§. 94 Cor.] coll. Platon. De legg. VII. pag. 805 A.

νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδέ σφι διακέεται· οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμία, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. αἱ δέ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι.

Ἐπὶ τούτων ὦν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασι- 118
λέας ἁλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθέων οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες, ὡς ὁ Πέρσης, ἐπειδή οἱ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ ἑτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐχένι τοῦ Βοσπόρου διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἤπειρον, διαβὰς δὲ καὶ καταστρεψάμενος Θρήϊκας γεφυροῖ ποταμὸν Ἴστρον, βουλόμενος καὶ τάδε πάντα ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. Ὑμεῖς ὦν μηδενὶ τρόπῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περιΐδητε ἡμέας διαφθαρέντας,

Cap. CXVII.

νομίζουσι] Vid. nott. ad II, 42. Verba proxime sequentia σολοικίζοντες αὐτῇ valent: *soloece*, i. e. *vitiose eam* (linguam) *loquentes, eâ utentes*. Conf. Baguet ad Chrysippi fragmm. pag. 135. Ad ea, quae mox de nuptiis Sauromatarum referuntur, Wesseling. apte attulit verba Nicolai Damascen. apud Stobaeum Serm. XLIV, 41. (T. II. p. 224 ed. Gaisf.) de Sauromatis scribentis: παρθένον δὲ οὐ πρότερον συνοικίζουσι πρὸς γάμον πρὶν ἂν πολέμιον ἄνδρα κτείνῃ. Atque Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 89 T. I. p. 84 ed. Cor. de Sarmatarum feminis, quae equis vehantur, arcum tractent pugnentque cum hostibus enarrans, haec subiicit: οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ, μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι, ubi Coraës Adnott. p. 262 (T. II), quo Hippocratem cum Herodoto conciliet, coniicit: μέχρις ἂν ἄνδρα πολεμίων ἀποκτείνωσι, simulque Diodorum Sic. III, 52. 53 excitat de Amazonibus simile quid enarrantem. Neque prorsus aliena sunt, quae apud ipsum Herodotum IV, 64. 66 memoriae produntur. Propius huc spectant, quae Mela I, 19. §. 130 seq. tradit de *Ixamatis* eadem, quae Hippocrates de *Sarmatis*, ubi haec quoque legimus: „nubunt tamen; verum ut nubiles habeantur, non in aetate modus est. Nisi quae hostem interemêre, virgines manent." Add. III, 4 fin., ubi haec ipsa de *Sarmatis* refert Mela. — ἐξέμαθον paulo fortius, opinor, dictum atque ἔμαθον. Cf. I, 107. 124. IX, 7. 11. — οὐδεμία cum Gaisf. et Matth. dedi pro οὐδεμίη. In verbis continuo sequentibus post ἄνδρα Mehler in Mnemosyn. V. p. 72 inseri vult ἕνα, quo mihi quidem minime opus videtur. Ad structuram πρὶν ἂν — ἀποκτείνῃ conf. nott. ad I, 19.

Cap. CXVIII.

τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ ἑτέρῃ] Asiam intelligit, alteram orbis terrarum partem, quam Noster statuit. Conf. nott. ad II, 16. Paulo ante scripsi βασιλέας pro βασιλῆας. — Ad verba γέφυραν ζεύξας conf. nott. ad III, 134, ad verba ἐπὶ τῷ αὐχένι τοῦ Βοσπόρου cf. nott. ad IV, 85 et ad locutionem ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι I, 201. III, 45 ibiq. citt. In fin. cap. ἔχειν ὑπ' ἑωυτῷ.

ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι] „κατῆσθαι s. ἕζεσθαι ἐκ τοῦ μέσου de illis, *qui rei se non miscent et ex eius medio quasi otiosi sedent*, Herodotea sunt." *Wesseling*. ad VIII, 22. Tu vid. III, 83 ibique nott. coll. IV, 97. — Mox scripsi cum recentt. edd. τὠυτὸ νοήσαντες pro τὠυτὸ νομίσαντες,

ἀλλὰ τὠυτὸ νοήσαντες ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. οὐκ ὦν ποιή-
σετε ταῦτα; ἡμεῖς μὲν πιεζόμενοι ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώρην, ἢ
μένοντες ὁμολογίῃ χρησόμεθα. τί γὰρ πάθωμεν, μὴ βουλομέ- 333
νων ὑμέων τιμωρέειν; Ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρό-
τερον. ἥκει γὰρ ὁ Πέρσης οὐδέν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ
ἐπὶ ὑμέας· οὐδέ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψαμένῳ ὑμέων
ἀπέχεσθαι. μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἐρέομεν· εἰ
γὰρ ἐπ' ἡμέας μούνους ἐστρατηλάτεε ὁ Πέρσης, τίσασθαι τῆς
πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν αὐτὸν πάντων τῶν ἀλ-

quod Matth. retinuit. Cf. I, 59 τὠυτὸ φρονήσαντες. Quod dedit Dindorf. νώσαντες pro νοήσαντες, idem dare nolui; conf. I, 104. 48. Pertinent haec ad ea, in quibus Herodotum ipsum variasse recte censuit Bredov. p. 196.

ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα] τὸν ἐπιόντα Noster sic dixit VII, 139. 157. 177, vid. Naber in Mnemosyn. IV. p. 28. De structura verbi ἀντιάζειν cum quarto casu cf. II, 141 ibique nott. IV, 80. 121 et Lobeck. ad Aiac. p. 351. Ad verba seqq οὐκ ὦν ποιήσετε ταῦτα conf. Kuehner Gr. Gr. §. 720, 3, qui haec sic exponit: ὑμῶν οὖν μὴ ποιούντων ταῦτα ἡμεῖς μὲν ἢ ἐκλείψομεν κ. τ. λ. Ad verba τί γὰρ πάθωμεν (*quid enim agamus*) multa attulit similia Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Pers. 909.

Ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον] *At non idcirco melius vobiscum agetur.* Ita reddidit Schweighaeuserus, recte opinor accipiens illud ἐπὶ τουτῳ, cuius loco Sancrofti liber et Florentinus ἐπὶ τοῦτο exhibent. Neque enim ἐπὶ τούτῳ ad comparativum referri indeque pro τούτου accipi poterit, ut Matthiae existimat Gr. Gr. § 455, 3 et Kuehner Gr. Gr. §. 588 not. 2. Quod cum bene sensisset Fuhr in: Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. V. p. 63, maluit tamen reddere *praeterea;* sed praestat reddere *propterea*, quod scil. nullum nobis praebuistis auxilium. Ad significationem vocis ἐλαφρότερον vid VII, 38 coll. I, 117. — Quae sequuntur verba: ἥκει γὰρ ὁ Πέρσης οὐδέν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπὶ ὑμέας valent: *venit enim Persa non magis contra nos quam etiam contra vos:* in quibus particulam negativam in altero orationis membro adiectam invenimus aeque ac V, 94. VII, 16: quos locos iam Schweighaeuserus attulit, qui praeterea laudavit Gregor. Corinth. de dialect. Attic. §. 44 ibique Koen. et Schaefer. Postea hunc Graecorum usum tractavit Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 1237. pag. 462, qui Herodotei loci sensum sic explicuit: „*non fiet, ut Persa nos aggredi malit quam vos non aggredi.*" — Ad verba: οὐδέ οἱ καταχρήσει cf. nott. ad I, 164 et Lobeck. ad Phrynich. p. 751.

τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος] De genitivi structura conf. nott. ad III, 145 et Homer. Il. III, 366. Odyss. III, 206. — Ad argumentum ipsum conf. supra I, 103. 104. Eodem modo Alexandrum ait Ritter. Erdk. II. p. 839 Persas esse aggressum, ut iniurias olim a Dario illatas Buddhae sectatoribus ad Volgam habitantibus ulcisceretur. Propius huc spectant, quae Dahlmann. Herod. p. 160 seq. protulit, veram belli causam non ultionem fuisse ratus, sed gloriae comparandae regnique augendi studium. Tu vid. nott. ad IV, 1. Neque vero quaecunque de expeditione a Dario suscepta hîc narrantur (qualia sc. Herodotus ab aliis accepisse fandoque audivisse putandus est), ea prorsus vera esse idem contendit. De qua re singulis deinceps videbimus locis, ut quid de Herodoti fide omnino statuendum sit, appareat. — Ad χρῆν conf. nott. ad I, 40 ob ellipsin voculae ἄν. — Ad verba καὶ ἂν ἐδήλου

λων ἀπεχόμενον οὕτω ἰέναι ἐπὶ τὴν ἡμετέρην· καὶ ἂν ἐδήλου πᾶσι, ὡς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. νῦν δὲ ἐπεί τε τάχιστα διέβη τήνδε τὴν ἤπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδὼν γινομένους ἡμεροῦται πάντας· τούς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἑωυτῷ Θρήϊκας καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιοχώρους Γέτας.
Ταῦτα Σκυθέων ἐπαγγελλομένων ἐβουλεύοντο οἱ βασιλέες οἱ 119
ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἥκοντες· καί σφεων ἐσχίσθησαν αἱ γνῶμαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνὸς καὶ ὁ Βουδῖνος καὶ ὁ Σαυρομάτης, κατὰ τὠυτὸ γενόμενοι, ὑπεδέκοντο Σκύθῃσι τιμωρήσειν· ὁ δὲ Ἀγάθυρσος καὶ Νευρὸς καὶ Ἀνδροφάγος, καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίνων καὶ Ταύρων τάδε Σκύθῃσι ὑπεκρίναντο· Εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς ἔατε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας καὶ ἄρξαντες πολέμου, τούτων δεόμενοι, τῶν νῦν δέεσθε, λέγειν τε ἂν ἐφαίνεσθε ἡμῖν ὀρθὰ, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες τὠυτὸ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκείνων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμέων ἐπεκρατέετε Περσέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκεῖ-

πᾶσι *(atque eo declarasset omnibus)* conf. Sintenis in Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. XVI. p. 158 et G. Hermann. De partic. ἂν I, 2. p. 7 et IV, 7. p. 194, ubi simul monuit de particula καὶ, quae non simpliciter est copula, sed maiorem quandam vim habet affirmandi, ut reddi fere possit *re vera.*

διέβη τήνδε τὴν ἤπειρον] *Europam* intelligit, alteram orbis terrarum partem. Qui simplicem verbo διέβη hic adiecit accusativum, is supra scripsit: διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἤπειρον, coll. V, 12. VIII, 62 et VII, 20, ubi ex uno Sancrofti libro praepositio, quae vulgo abest, nunc addita est. — Ad sequentia verba τοὺς αἰεὶ ἐμποδὼν κ. τ. λ. cf. Suidas s. v. ἐμποδών I. p. 728 et Herodot. I, 80 ibique nott. Ad verbum ἡμεροῦται *(pacat, sibi subiicit)* Wessel. laudat Herod. V, 2. Philon. Vit. Mos. I. p. 606 D. Aeschyl. Eumen. 14. De *Getis* vid. IV, 93 seqq.

Cap. CXIX.

Ταῦτα — ἐπαγγελλομένων] *Scythis haec exponentibus et quasi postulantibus*, ut IV, 200. VII, 1. VIII, 30 coll. II, 121. §. 6. Apud Suidam I. pag. 782 ἐπαγγέλλεται· παρακαλεῖ, ἀξιοῖ· οὕτως παρ' Ἡροδότῳ, ubi haud scio an respexerit locos, quales sunt III, 142. V, 98. Mox cum Gaisf. edidi βασιλέες et ante Γελωνὸς ex uno Florentino alteroque Parisino libro cum Dindorfio aliisque recepi γὰρ, quod omisit Dietsch. Est vero ὁ Γελωνὸς *Gelonorum rex,* ut I, 2 ὁ Κόλχος, ne plura. Attigit Dorvill. ad Chariton. pag. 573. κατὰ τὠυτὸ γενόμενοι h. l. valet: *quum in eadem essent sententia,* ut recte exponit Schweighaeuser. in Lexic. Herodot. II. p. 8. In seqq. ὑποδέκεσθαι valet *in se recipere, promittere,* ut I, 24. III, 69. 138. IV, 133 fin. Ad ἔατε, quae est imperfecti forma verbi εἶναι, cf. Herod. V, 92. §. 1 et Bredov. p. 405. Mox δεόμενοι, τῶν νῦν δέεσθε Noster dixit eum in modum, quo supra I, 91 εἶπε τὰ εἶπε, ubi conf. nott.

ὅσον χρόνον — παρεδίδου] i. e. *quamdiu deus vobis permittebat* s. *concedebat.* Ad verbum παραδιδόναι conf. V, 67. VI, 103. VII, 18. IX, 78, quae Schweigh. in Lex. Herod. attulit. Plura exhibet Strange in Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IV. p. 341 seq.

νοι, ἐπεί σφεας ὡυτὸς θεὸς ἐγείρει, τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδιδοῦσι. ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἠδικήσαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικέειν. Ἢν μέντοι ἐπίῃ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέρην ἄρξῃ τε ἀδικέων, καὶ ἡμεῖς οὐ πει-

τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδιδοῦσι] i. e. *par pari referunt, paria vobis reddunt.* Ad locutionem τὴν ὁμοίην conf. VI, 21 et Schaefer. ad Lambert. Bos. De ellipss. p. 42. In proxime seqq. cum recentt. edd. retinui δὲ post ἡμεῖς, quamvis illa vocula pluribus a libris absit. Verbo πειρησόμεθα h. l. additus est infinitivus, ut V, 85. VI, 138. VIII, 100. 108. IX, 33. De participio addito vid. nott. ad I, 77.

Ἢν μέντοι ἐπίῃ — ἀδικέων] i. e. *si tamen hostis nostram quoque terram invaserit iniuriarumque initium fecerit.* Ex antecedentt. suppl. ὁ Πέρσης s. ὁ Δαρεῖος. ἀδικέων participum est; aliis locis genitivum in hac locutione invenias ἀδίκων, de quo conf. Sturz. in Lex. Xenoph. IV. p. 541 nr. 3 et Herod. IV, 1. — In seqq. retinui vulgatam: καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα, i. e. *nos quoque* (hanc invasionem) *non tolerabimus s. sinemus.* Sic quoque reddidit Valla eundemque in modum accipi vult Matthiae in Ien. Litt. Zeit. 1828. nr. 169. p. 390, recteque inde sic quoque exhibuerunt Dindorf. et Dietsch., cum profecto intelligi nequeat, cur πάσχειν eam significationem, qua valet *tolerare aliquid, pati, sinere aliquid*, hoc loco retinere non possit: quod qui negavit Eltz (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 135), is verbis οὐ πεισόμεθα substitui vult οἵ ἐποισόμεθα, *contra eum proficiscamur*, vel οἵ ἐπεισόμεθα, ductus lectione cod. Sancrofti οὐκ οἰσόμεθα, quam recipere iam noluit Wesseling. in Dissert. Herod. IX. p. 125, quamquam ipsi displicuerat vulgata οὐ πεισόμεθα. Valcken. coniecerat: σφε τισόμεθα, probante Larchero. Schweighaeuser. de suo dederat οὐ παυσόμεθα, *ne nos quidem otiosi sedebimus*, citans I, 83. IX, 82. At mox eum poenituit. Gaisfordio in mentem venerat οὐχ ὑπησόμεθα, Stegero (Praef. pag. XV) οὐ κατακεισόμεθα, cum κατακεῖσθαι dicantur, qui *otiosi* sint, ap. Xenoph. Anab. III, 1, 14. Et sane, si quid omnino mutandum, pro οὐ πεισόμεθα vel οὐκ οἰσόμεθα melius legi οὐ κεισόμεθα (*„nous ne resterons pas dans l'inaction"*), monet Letronne Journ. d. Sav. 1817, p. 90 (coll. Doederlein Lat. Synonym. IV. p. 263), quamqum nihil prorsus novandum esse rectissime idem statuere videtur, afferens Demosthenis locum ex orat. contra Timocrat. p. 746, 23 Reisk., ubi plane eodem modo οὐ πείσομαι (*„je n' obéirai pas, je ne céderai pas, je ne me soumettrai pas, je m'y opposerai)*; ita ut in Herodoteo loco οὐ πείσομαι idem fere valeat atque ἐναντιωθησόμεθα vel μαχεσόμεθα (ut v. apud Xenoph. Cyrop. VII, 4, 1 et VII, 4, 3). Quare Herodoti locum sic Gallice interpretatur: *„Si l'ennemi s' avance contre notre territoire, s'il commence les hostilités, et nous aussi, nous lui résisterons."* Rectissime, mea quidem ex sententia. Hoeger. in Actt. philoll. Monacc. III, 4. pag. 490 seqq. hunc locum ita constituere vult, ut pro καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα legatur: καὶ ἡμεῖς ἀπωσόμεθα (sc. αὐτόν): *et nos repellere* (eum) *conabimur;* erui quoque posse ἀμυνεύμεθα, et ipsum Herodoteum, nisi id paulo longius a vulgatae lectionis vestigiis abesse videretur. Illud ἀπωσόμεθα commendat quoque Abicht (Philolog. X. p. 710) ac dedit Negris, qui corruptum esse putat ex hoc: οὐ πείσομεθα. C. Fr. Hermannus in literis ad me datis pro οὐ πεισόμεθα ab Herodoto scriptum esse coniecerat οὐκ ἐπησόμεθα, ut VII, 161 ἐπήσομεν a verbo ἐπιέναι. Quo propius opinor ad verum accedet οὐ περιοψόμεθα, quod proposuerunt et Bekker et Cobet Varr. Lectt. p. 284, quodque ipsum in mente habuisse videtur Hansen (Osteuropa p. 128), cum facile emendari posse diceret: οὐ π[ερι]εισόμεθα, conferens IV, 113 (περιεῖδε χρᾶσθαι)

σόμεθα. μέχρι δὲ τοῦτο ἴδωμεν, μενέομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι. ἥκειν γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενομένους.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκύθαι, ἐβουλεύ- 120
οντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίαν ποιέεσθαι ἐκ τοῦ ἐμφανέος, ὅτι
δή σφι οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσεγίνοντο, ὑπεξιόντες δὲ καὶ
ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα, τὰ παρεξίοιεν αὐτοί, καὶ τὰς κρή-
334 *νας συγχοῦν, τὴν ποίην τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διχοῦ σφέας*
διελόντες. καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλευε
Σκώπασις, προσχωρέειν Σαυρομάτας· τούτους μὲν δὴ ὑπά-

118: quod vero ab alio propositum affert: *καὶ ἡμεῖς οἱ ἐποισόμεθα* „*so wollen auch wir an ihn,*“ id displicere iam supra diximus, quare missis variis virorum doctorum coniecturis in vulgata lectione et in ea, quam supra proposui sententia, mihi persistere placet. — Ad verba *μέχρι δὲ τοῦτο ἴδωμεν* vix opus monere de particula *μέχρι*, quae coniunctionis vim assumpsit, ut supra IV, 4 et in Xenophont. Hist. Gr. I, 1, 3, quamquam apud Atticos hoc rarius fieri recte observat Kuehner Gr. Gr. §. 808, 2. De vocula *ἄν* non addita cf. III, 31. IV, 106.

Cap. CXX.

ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην] Vox *ἰθυμαχίη* supra IV, 102. *βουλεύεσθαι* hîc habet notionem deliberandi inter se et hac ex communi consultatione aliquid constituendi, ut I, 133 aliisque locis a Bredov.' p. 25 indicatis. Mox scripsi cum Gaisf. et Matth. *μηδεμίαν* pro *μηδεμίην* et paulo inferius *μίαν*, *μία* pro *μίην*, *μίη*. Ad locutionem *ἐκ τοῦ ἐμφανέος* conf. III, 150. In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. reduxi *προσεγίνοντο* pro vulg. *προσεγένοντο*, quod Matth. retinuit, quodque etiam Dindorf. et Dietsch retinent unius Sancrofti libri fide probatum. Reliqui enim codd. fere omnes *προσεγίνοντο*, quod haud alienum videtur a loci sententia.

ὑπεξιόντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες] i. e. *recedentes et retro agentes* (armenta sc. aliamque rem suam familiarem). Atque hoc loco monebo, Nostrum omnino frequenter uti verbis cum *ὑπὸ* compositis ad id indicandum, quod vel *sensim* tecteque fiat vel *retro*, *retrorsum*. Sic *ὑπάγειν* (IV, 125. 121 coll. Bekker. Anecdd. I. p. 114, 31, ubi e quarto Herodoti libro citatur *ὑπάγειν* pro *πορεύεσθαι*) *regredi, recedere*, *ὑποφεύγειν* (IV, 124) *sensim tecteque refugere*, *ὑπιέναι* (*regredi*), *ὑποστρέφειν* (*reverti*, ut IV, 124. 128. 129. 140. VII, 211), *ὑπεξελαύνειν* (IV, 130), *ὑπαντιάζειν* (IV, 121), *ὑπεκφέρειν* (IV, 125 ibiq. nott.), *ὑπεκχωρέειν* (IX, 13. 14), *ὑπεξέρχεσθαι* (I, 73), *ὑπεξιέναι* (VII, 211. 223). In seqq. retinui *διχοῦ* pro olim vulg. *διχῇ*. Pro *ἧπερ εἴρηται* Struvio placet reponere e Florentino alteroque Parisino libro *ἧπερ εἴρηται* l. l. I. pag. 30 (Opuscc. II. pag. 296), idque amplexi sunt et Dindorf. et Dietsch. *τῶν βασιληΐων* Schweigh. mutatum vult in *τῶν βασιληϊέων*, libris invitis, idque probavit Bredov. p. 218, cum paulo ante *μία μοῖρα τῆς βασιληΐης* dictum fuerit. Equidem cum Dindorf. et Dietsch. vulgatum putavi retinendum, ductum ab *οἱ βασιλήϊοι*, quo *regii* opinor intelliguntur Scythae sive ii, qui regio imperio utuntur. Cf. IV, 6. — De *Idanthyrsi* nomine conf. nott. ad IV, 76. — In seqq. cum Matthiaeo et censore Ienensi (1827. nr. 164. p. 374) et recentt. edd. retinui vulgatam lectionem *καὶ Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων*, a Gaisfordio ex duorum librorum auctoritate mutatam in *προσγινομένων*. Nam loci ratio praeteritum flagitare videtur.

γειν, ἣν ἐπὶ τοῦτο τράπηται ὁ Πέρσης, ἰθὺ Ταναΐδος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην ὑποφεύγοντας, ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω, ἐπιόντας διώκειν. αὕτη μέν σφι μία ἦν μοῖρα τῆς βασιληΐης, τεταγμένη ταύτην τὴν ὁδὸν, ᾗπερ εἴρηται. τὰς δὲ δύο τῶν βασιληΐων, τήν τε μεγάλην, τῆς ἦρχε Ἰδάνθυρσος, καὶ τὴν τρίτην, τῆς ἐβασίλευε Τάξακις, συνελθούσας ἐς τὠυτὸ, καὶ Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ τούτους ὁδῷ προέχοντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ὑπιόντας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. πρῶτα μέν νυν ὑπάγειν σφέας ἰθὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώσωσι· εἰ δὲ μὴ ἑκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι. μετὰ δὲ τοῦτο ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην καὶ ἐπιχειρέειν, ἢν
121 *δὴ βουλευομένοισι δοκέῃ. Ταῦτα οἱ Σκύθαι βουλευσάμενοι*

ἡμέρης καὶ τούτους ὁδῷ προέχοντας τῶν Περσέων] „*unius diei itinere inter se et Persas interiecto.*" Ita Schweigh. Ad sensum recte; ad verba propius: *unius diei itinere et hos Persis praegressos.* Tu conf. IV, 122. IX, 22, ubi Masistii equus *προέχων τῶν ἄλλων*, i. e. *prae aliis longius provectus, progressus* dicitur, recte interpretante Wesseling., qui Homer. citat Ili. XXIII, 453, ad quem locum Eustath. *προέχειν* exponit *προελαύνειν*. Caeterum videtur impeditior loci structura nec nisi per sensus structuram, quae dicitur, expediendа, cum accusativi *τούτους — προέχοντας, ὑπιόντας τε καὶ ποιεῦντας* non nisi sensu conveniant praegressis *τὰς δὲ δύο* sc. *μοίρας*, nisi quis accusativos *τὰς δὲ δύο κ. τ. λ.* a verbo pendere tanquam obiecti accusativos, qui dicuntur, statuat. — Ad *τὰ βεβουλευμένα* (cf IV, 125. 128) vid. nott. ad III, 134.

In seqq. *ἀπείπασθαι τὴν συμμαχίην* valet *detrectare societatem, renuntiare*, ut IV, 125. VII, 14. Cf. ad Plutarch. Flamin 5. pag. 91 nott. et Held ad Plutarch. Timoleont. 2. pag. 315. — De verbo *ἐκπολεμοῦν* cf. nott. ad III, 66.

εἰ δὲ μὴ ἑκόντες γε — ἐκπολεμῶσαι] Schweigh. „*ut, qui noluissent sponte fortunam belli subire, inviti bellare cogerentur;*" vel potius: „*namque sponte si bellum cum Persis suscipere nollent, iam fore ut ad id cogerentur.*" Sunt autem haec verba per parenthesin dicta accipienda, quibus antecedens sententia explicatur et causa quodammodo subiicitur per particulam *δὲ* (quae hic minime respondet verbis *πρῶτα μέν νυν*, ad quae potius respiciunt sequentia: *μετὰ δὲ τοῦτο κ. τ. λ.*); de quo Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 113. Verba *ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι* non aliter atque infinitivi, qui antecedunt, ad verbum *ἐβουλεύοντο* init. cap. erunt referenda. De usu atque vi particulae *ἀλλὰ* monui in Creuzer. Melett. III. p. 26. Add. Held ad Plutarch. Vit. Timoleont. cap. 1. p. 333. Pro vulg *ἄκοντας* cum Dindorfio (Commentat. p. XXXII) et Dietsch. scripsi *ἀέκοντας*, quae sola forma est Herodotea, aliis locis (II, 131. 88. VII, 222. IX, 111 etc.) obvia. Add. Bredov. p. 192. Idem feci IV, 164. In fin. cap. pro *βουλευομένοισι* plures codd. *βουλομένοισι*, confusione haud rara. Ad argumentum capitis quod attinet, Italus interpres haud male meminit expeditionis a Napoleonte nostrâ memoriâ in Russiam susceptae prudentisque Russorum consilii in defendenda terra patria, a Scytharum hoc consilio minime alieni.

ὑπηντίαζον τὴν Δαρείου στρατιὴν, προδρόμους ἀποστείλαντες τῶν ἱππέων τοὺς ἀρίστους. τὰς δὲ ἁμάξας, ἐν τῇσί σφι διαιτᾶτο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι καὶ τὰ πρόβατα [πάντα], πλὴν ὅσα σφι ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν, τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἁμάξῃσι προέπεμψαν, ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέω ἐλαύνειν. ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο.

Τῶν δὲ Σκυθέων οἱ πρόδρομοι ὡς εὗρον τοὺς Πέρσας 122
ὅσον τε τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας ἀπὸ τοῦ Ἴστρου, οὗτοι μὲν τούτους εὑρόντες, ἡμέρης ὁδῷ προέχοντες, ἐστρατοπεδεύοντο, τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα λεαίνοντες, οἱ δὲ Πέρσαι, ὡς εἶδον ἐπιφανεῖσαν τῶν Σκυθέων τὴν ἵππον, ἐπήϊσαν κατὰ στί-

CAP. CXXI.

ὑπηντίαζον] i. e. *obviam ire instituerunt*. De structura conf. IV, 118 ibique nott. Ctes. Excerptt. Perss. §. 18. Quae sequuntur verba: τὰς δὲ ἁμάξας κ. τ. λ., sanequam congruunt genti, quae nullas fixas habuit sedes, in desertis palans vitamque pastoritiam degens. Cf. IV, 46 ibiq. nott. Atque observat Ritter: Erdkunde II. pag. 690, ubi h. l. tangit, hodieque Tartaricas gentes, quales sunt Usbecci, Nogaei, Trachmeni, eodem modo terras planas desertasque peragrare, omni sua re familiari ipsaque familia plaustris imposita, nec usquam domicilium firmum certasque capientes sedes. Quod ad structuram attinet, patet, accusativum τὰς ἁμάξας et quae sequuntur, propter ea ipsa, quae interiecta sunt, repeti quodammodo et comprehendi verbis τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἁμάξῃσι, quod utrumque a verbo προέπεμψαν pendet. Ad verba τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες cf. nott. ad V, 98, et ad πρόβατα nott. ad I, 133. 183 188. 207. IV, 43. 61. τὰ πρόβατα πάντα ex Aldina retinuerunt Schweighaeuser. et Dindorf.; plerique codd. iique optimi omittunt πάντα, quam voculam inde prorsus abiecit Matthiae, uncis incluserunt Gaisford. et Dietsch., quos ipse secutus sum. Pro βορέω Dietsch. dedit βορέεω, Bredovium secutus. In fine cap. retinui cum Bredov. p. 334 et omnibus edd. recentt. ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο, ubi olim προεκομίζοντο, addicente uno cod. Parisino. Passive enim hoc verbum accipiendum: *Haec igitur* ante Persas advenientes in loca remotiora ac tuta *provehebantur*. Dietsch. haec verba cum sequenti cap. coniunxit.

CAP. CXXII.

οὗτοι μὲν τούτους] Pronomen οὗτοι ad antecedentia τῶν δὲ Σκυθέων οἱ πρόδρομοι spectat. Cf. IV, 145. 154. 204, alia, quae larga manu suppeditat Struve I. p. 29 seq. (Opuscc. II. p. 295). Quin ipsum nomen repeti vidimus IV, 97. In proxime antecedentibus ὅσον τε Noster dixit Homeri ad usum sic loquentis, de quo vid. Nitzsch. ad Odyss. IX, 322. p. 56 et X, 517. Ex Herodoto conf. II, 48. 78. 92. 96. III, 5. 30. IV, 62. Ad προέχοντες conf. IV, 120. — In seqq. λεαίνοντες, interprete Hesych., valet ἐκτρίβοντες, quo ipso Noster utitur IV, 120. Est enim *minutatim commolentes, conterentes, deglabrantes*, ut pluribus ad h. l. monuit Wessel. Tu vid. supra I, 200. — Ad locutionem κατὰ στίβον cf. IV, 123 coll. 140. V, 102. IX, 59. Namque Persae ita accessisse putandi sunt, ut Scytharum semper retrogredientium vestigia legerent s. vestigiis insisterent. — Verbum ἰθύειν valet: *rectâ viâ tendere, ire*. Cf. IV, 134. Paulo aliter III, 39, ubi vid. nott., et 204.

βον αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἔπειτα (πρὸς γὰρ τὴν μίαν τῶν μοιρέων ἴθυσαν) οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἠῶ τε καὶ τοῦ Τανάϊδος.

πρὸς ἠῶ τε καὶ τοῦ Τανάϊδος] i. e. *orientem versus atque Tanain*. De hac structura, ubi et quartus et secundus casus eadem significatione praepositionem sequitur, conf. nott. ad Herod. II, 121. IV, 37. VII, 55. VIII, 85 et Passow. in Iahn. Annall. philoll. 1827. II. p. 65 seq., ubi etiam de locutione πρὸς ἠῶ, Homerica illa quidem, admonuit. De qua vid. nott. ad IV, 44. In seqq. ἐπιδιαβάντες est: *post illos traiecti*, ut VI, 70. Cf. similia quae attuli ad Plutarch. Philopoem. p. 6. Exoritur vero h. l. gravior quaestio, quî scilicet fieri potuerit, ut tam brevi tempore Persarum copiae Tanain traiecerint, cum ab Istro ad Maeotidem usque viginti dierum sit iter viro satis expedito, teste Herodoto IV, 101, multoque igitur longius iter agmini, multis impedimentis non minus quam perpetuo fere timore hostium advenientium retento indeque minus velociter, ut credibile est, progredienti. Itaque Palmerius Exercitt. ad Graec. auct. p. 21: „Darius", inquit, „*Hypanin*, aut forte *Borysthenem*, *Tanain* esse credidit vel credere se simulavit, ut suae gloriae audaci mendacio velificaretur." Nec magis probabile videtur Rennelio l. l. pag. 424 seq. et Dahlmanno pag. 161 fieri potuisse, ut Darius sexaginta dierum itinere immensa haec spatia ab Istri ostiis usque ad Volgam prope Saratow bis permearit progrediendo ac regrediendo, idque non rectâ viâ, sed ambagum plenâ ac tortuosâ. Addunt porro victus inopiam vitaeque sustentandae difficultatem in tam immenso exercitu, alia, quae singula referre non vacat. Nec aliter de his statuit Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 25 seq. varias virorum doctorum afferens sententias (p. 26 not.) de loco, ad quem usque Darius fuerit progressus, idque recte admonens, vel posteros Graecos id bene sensisse, indeque arctioribus finibus hanc expeditionem circumscripsisse, quae, Ctesiam si sequimur (Persicc. §. 17), inde ab Istro quindecim tantum dierum itinere in Scytharum terram processit; unde consequens est, Herodoteam de his narrationem exaggeratam valdeque amplificatam videri, cum a re ipsa utique multum abhorreat, si quis et orientem et septentrionem versus Darii copias in tantum spatium progressas esse existimet, quantum id factum esse Herodoti narratio declarat, cui si fidem habeamus, ad Cosaccorum et Calmuccorum terras ab oriente, ad interiores Russiae tractus a septentrione Darium pervenisse credendum erit. Quare expeditionem Darii revera longe minorem nec tam extensam fuisse statuit quoque Hansen (Osteuropa p. 130 seq.), de his plura disputans, idque in tota hac re sibi verisimile videri addens, Darium traiecto Istro rectâ septentrionem versus processisse, mox vero, ubi Scytharum copias offenderet, redire coactum esse: cui add. Kolsterum (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. Vol. XIII. p. 67 seqq.) haec tractantem omnemque culpam in Herodotum coniicientem, quem Tanais fluvius, cuius hîc nullus certe locus, in errorem potissimum deduxerit. Atque Tanain (Don) fluvium in his confusum esse cum Tyra (Dnjestr) arbitratur etiam Eichwald: Alte Geograph. d. Casp. Meeres p. 315 seq. Mihi placet Hansenii sententia. Quae apud Herodotum traduntur de Darii Istrum transgressi itinere, talia sunt, quae ad verum prorsus revocari nequeant ac falsa veris admixta aut alia temere confusa praebeant: neque vero hanc ob causam omnem hanc Herodoti narrationem commentis adscripserim, qualia poëtarum more Nostrum confinxisse ad lectorum animos demulcendos statuit Grote: History of Greece IV. p. 356, quo longe sanius iudicavit Duncker: Geschichte d. Alterth. II. p. 583. Equidem omnino in talibus, quae vix unquam ad liquidum perduci posse putem, decernere nolim eaque malim in me-

διαβάντων δὲ τούτων τὸν Τάναϊν ποταμὸν οἱ Πέρσαι ἐπιδιαβάντες ἐδίωκον, ἐς ὃ τῶν Σαυροματέων τὴν χώρην διεξελθόντες ἀπίκοντο ἐς τὴν τῶν Βουδίνων. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ 123
Πέρσαι ἤϊσαν διὰ τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυρομάτιδος χώρης,
335 *οἱ δὲ εἶχον οὐδὲν σίνεσθαι, ἅτε τῆς χώρης ἐούσης χέρσου· ἐπεί τε δὲ ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώρην ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὴ ἐντυχόντες τῷ ξυλίνῳ τείχεϊ, ἐκλελοιπότων τῶν Βουδίνων καὶ κεκεινωμένου τοῦ τείχεος πάντων, ἐνέπρησαν αὐτό. τοῦτο δὲ ποιήσαντες εἵποντο αἰεὶ τὸ πρόσω κατὰ στίβον, ἐς ὃ διεξελθόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρῆμον ἀπίκοντο. ἡ δὲ ἐρῆμος αὕτη ὑπὸ οὐδαμῶν νέμεται ἀνδρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρης, ἐοῦσα πλῆθος ἑπτὰ ἡμερέων ὁδοῦ. ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσαγέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιῆτιν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, Λύκος, Ὄαρος, Τάναϊς,*

dio relinquere, quam incertis coniecturis incertiora adeo reddere atque obscuriora. Id unum addam, videri Darii exercitum solito velocius progressum, si quidem e locutione *παυσάμενος τοῦ δρόμου* IV, 124. 126 tale quid colligere licebit. — Pro *ἐς τὸ*, quod Schweigh. et Gaisf. e Florentino dederant, reduxi *ἐς ὅ*. Tu vid. nott. ad IV, 12.

CAP. CXXIII.

οἱ δὲ εἶχον οὐδὲν σίνεσθαι] De particula *δὲ*, quae hic in locum repetitae particulae *μὲν* successit, cf. Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 95 ibique allata ex Herodoto. Idem infra cap. 126. — *σινέεσθαι* ex uno Sancrofti libro dederunt Schweigh. et Gaisford. pro vulg. *σίνεσθαι*, quam recte retinuit Matthiae, quamque et Dindorf. (Commentat. pag. XXIII) et Dietsch. cum Bredov. p. 363 revocari voluerunt; eadem forma revocanda V, 81 et IX, 13. — In seqq. *χέρσος*, interprete Hesychio II. p. 1550, dicitur *ἡ ἐρῆμος γῆ καὶ τραχεῖα, καὶ πᾶσα γῆ ἄκαρπος καὶ ἀνέργαστος*. Item in Ms. Bibl. Coisl. p. 454 *χέρσα· τὰ μὴ γεωργούμενα*, et quae alia attulit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli S. c. Th. 64. — De *urbe lignea* cf. IV, 108. Pro vulg. *κεκενωμένου* cum Dindorfio (Comment. p. XXXVIII) et Bredov. p. 150, quos Dietsch. secutus est, recepi *κεκεινωμένου*, cum Attica forma in Herodoto ferenda non esset. Ad *κατὰ στίβον* cf. nott. ad IV, 122.

ἐς τὴν ἐρῆμον ἀπίκοντο] Conf. IV, 22, ubi etiam de *Thyssagetis*. Ad significationem vocis *πλῆθος*, absolute hic positae, conf. Herod. I, 203. — Mox *αὐτῶν* dedi pro *αὐτέων*.

διὰ Μαιητέων] *Maeotae Scythae* commemorantur ab Hellanico (Schol. Apoll. Rhod. IV, 321), in Scylac. Peripl. §. 71. Scymn. Ch. 867. 878. Orph. Argon. 1062, aliis, quos citat Tzschucke ad Pompon. Mel. I, 19 nott. exegg. (Vol. III. P. I) pag. 637. Apud Herodotum non nisi uno hoc loco commemorantur; nisi, quod perquam credibile est, hoc nomen latius patuit iisque gentibus, quotquot Maeoticae paludis accolae sunt, commune fuit. Conf. Ritter: Vorhalle p. 294, Koeppen: Nordgestade d. Pont. pag. 18 et inprimis Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 535 seqq.

Λύκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις] De Guignes (Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. p. 546) hos fluvios (excepto *Tanai*, de quo fluvio cf.

124 Σύργις. Ἐπεὶ ὦν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρῆμον, παυσάμενος τοῦ δρόμου ἵδρυσε τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ Ὀάρῳ. τοῦτο δὲ ποιήσας ὀκτὼ τείχεα ἐτείχεε μεγάλα, ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέ-

nott. ad IV, 57) sibi cognitos esse negat; *Oarum* dein coniicit esse *Wardan* fluvium, qui e terra Kuban Caucasique tractibus decurrens in Maeotidem influit. Mannerto IV. p. 79 probabile videtur, fluvios *Lycum, Oarum* et *Syrgin* eos esse, qui nunc vocantur *Volga, Uzen* et *Ural.* Supra IV, 57 (ubi vid. nott.) vocatur *Hygris* fluvius, quem pro fluvio *Donetz* haberi et cum *Syrgi* confundi, nisi diversi omnino fuerint amnes, ad h. l. monuimus. Et cum his in regionibus nulli enotentur fluvii in mare Asovicum influentes, Rennel. p. 417 eam in opinionem incidit, ut singula Tanais brachia pro ipsis fluviis olim habita suisque nominibus designata esse contenderet. Itaque *Oarum* suspicatur esse Volgam, *Lycum* et *Syrgin* ea Tanais brachia, quibus nunc nomen *Medweditza* et *Choper.* Ritter: Erdkunde II. p. 765 cum Bayero et Zeuss (Die Deutschen u. ihre Nachbarst. p. 274) *Oarum* pro *Volga* s. *Rha* habet; de quo dubitat Koeppen. l. l. pag. 18. Aliter plane haec explicare studuit Hansen (Osteuropa p. 27 seq), aliter quoque Eichwald (Alte Geogr. d. Casp. Meeres p. 319), qui Maeotin de lacu circa Pinsk accipi vult eoque transfert fluvios hîc memoratos: neque meliora prolata video a Kolstero (l. l. Vol. XIII. p. 24 seq. 69) hos fluvios ad Hungariam adeo transferente: quae omnia quam incerta sint, neminem fugere potest, recteque ab Ukerto l. l. pag. 199 monitum esse arbitror, certi quid de his constitui non posse.

Cap. CXXIV.

παυσάμενος τοῦ δρόμου] Conf. nott. ad IV, 122. Pro παυσάμενος, quod plures tuentur codd., olim παυσαμένου, quod et ipsum codicum quorundam auctoritate nititur. At vid. II, 159. IV, 126, recteque monuit Dorvill. ad Charit. pag. 254, legendum esse παυσάμενος, quo participio non eum tantum, qui *sua sponte* cessat, verum etiam eum, qui *ab causa externa inductus, coactus cessat,* ut speciem patientis adsumat, significari observat, verbi naturâ minime inde mutatâ.

ὀκτὼ τείχεα ἐτείχεε μεγάλα] τείχεα *arces munitae* sunt, *castella.* Cf. IV, 46. Quae castella quo loco quove consilio a Dario fuerint exstructa, multum inter viros doctos quaeritur. Des Guignes (l. l. p. 547) in montibus, unde in Caucasum interiorisque Asiae campos aditus pateat, in terra Circassiorum, aliorum, haec castella exstructa esse putat, quo minus Scythae in Asiae provincias Persis subditas incurrere possent: simili consilio postera aetate similes exstructas illic esse arces, ab hisce bene distinguendas. Add. Danvill. ibid. p. 587. Rennelio auctore p. 420 Darius orientem versus ad eam Volgae partem usque pervenit, qua circa regionem Zaritzin occidentem versus multum curvatur, prope Saratow sub gradu quinquagesimo primo latitudinis borealis. Quo usque progressus rex veloci Volgae cursu ad reditum fuit coactus, si Rennelium audias. Dahlmann. (Herod. p. 161) de ipsis arcibus, quarum reliquias Herodotus se vidisse testatur, ut dubitari posse negat, ita hoc potius quaerendum existimat, utrum a Dario illae fuerint exstructae, praesertim cum intelligi nequeat, quo consilio et quem in finem quodve in commodum haec castella erigi rex voluerit. Haecce castella, si revera a Dario exstructa sunt, vix alio consilio condita videntur, quam ut tutum receptaculum in desertis vacuis praeberent Persis Scythasque ab incursionibus arcerent: quo eodem consilio ductus Alexander ad Tanaim urbem exstruxisse dicitur ab Arriano Exped. Alexandri IV, 1. §. 3, itemque ad Caucasum, ibid. III, 28. §. 4. Illorum vero ca-

χοντα σταδίους ὡς ἑξήκοντα μάλιστά κῃ, τῶν ἔτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σόα ἦν. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύθαι περιελθόντες τὰ κατύπερθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικήν. ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς οὐκέτι ἐφαντάζοντό σφι, οὕτω δὴ ὁ Δαρεῖος τείχεα μὲν ἐκεῖνα ἡμίεργα μετῆκε, αὐτὸς δὲ ὑποστρέψας ἤιε πρὸς ἑσπέρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκύθας εἶναι καὶ πρὸς ἑσπέρην σφέας φεύγειν.

Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν ὡς ἐς τὴν Σκυθι- 125
κὴν ἀπίκετο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι μοίρῃσι τῶν Σκυθέων, ἐντυχὼν δὲ ἐδίωκε ὑπεκφέροντας ἡμέρης ὁδῷ. καί, οὐ γὰρ

stellorum rudera Herodotum ipsum suis vidisse oculis ut credam, ipsa Herodoti verba *τῶν ἔτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σόα ἦν* minime efficere poterunt; etenim id unum Noster testatur, sua ipsius aetate adhuc reliquias castellorum illorum superesse; certior factus de hac re a Graecis Ponti accolis, in interioris Russiae tractus mercaturae causa iter instituentibus, quorum oculos sane huiusmodi munimenta in regionibus prorsus planis ac desertis advertere poterant, quae a Dario olim erecta esse indigenarum fama ferebat. Quae num vere tradiderit, vix quisquam affirmaverit dubitatque inde Hansen (Osteuropa p. 132 seq.), existimans, pari modo, quo per Asiam tot antiquitatis monumenta vel Semiramidi vel Alexandro adscripta invenimus, haec quoque rudera in Russiae interioris terris Dario attributa esse, quem unum scilicet illa aetas noverit regem potentissimum, in Scythiae regiones profectum. Alii haec castella non nisi tumulos fuisse putant, inter quos vid. Duncker: Gesch. d. Alterth. II. p. 583. Sed cum Herodoti verbis, modo ullam his tribuas fidem, id haudquaquam convenit.

Ἐν ᾧ δὲ οὗτος — ἐτράπετο] In una temporis significatione (nos: *während*) apud Herodotum dici *ἐν ᾧ* neque *ἐν τῷ*, multis exemplis probare studuit Struve I. p. 39 (Opusc. II. p. 309). — In seqq. ad verbum *φαντάζεσθαι* conf. VII, 15 coll. 10.

Cap. CXXV.

ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι μοίρῃσι τῶν Σκυθέων] i. e. *incidit in utrasque Scytharum partes*, plane ut III, 77 *ἐνέκυρσαν τοῖσι εὐνούχοισι*, Homeri ad modum dicentis Ili. XIII, 145: *πυκινῇς ἐνέκυρσε φάλαγξι*. Vide Bredov. p. 371 plura alia afferentem et de discrimine inter *κύρω* et *κυρέω* (ad quod pertinet *ἐγκυρήσει* II, 82, ubi vid. nott., aliaque apud Herodotum obvia) monentem. Tu vid. etiam nott. ad VII, 208.

ὑπεκφέροντας] „*semel ex conspectu auferentes*, illustrat Eustath. in Homer. Od. pag. 1478, 7 s. 142, 11." *Wessel.* Conf. nott. ad IV, 120. Unus liber *ὑπερφέροντας*, de quo idem Wess. conferri vult VIII, 144. IX, 95. Loci sensum recte expressit Schweigh. hunc in modum: „*quas* (sc. Scytharum partes) *ibi nactus persecutus est ita, ut illi sese recipientes semper unius diei itinere ipsum antecederent.*" In proxime seqq. pro vulg. *ἀνίεε* e Sancrofti libro alteroque dedi *ἀνίει*, ut IV, 152. II, 113. III, 28 et 117, ad quos locos vid. nott. Atque sic quoque voluerat Bredov. p. 395, quem Dietsch. secutus est. Participium hic additum invenimus pari modo atque III, 109. Sensus est: *neque enim intermittebat Darius instare illis* (Scythis). Ad usum verbi *ἀπεικαμένων* conf. nott. ad IV. 121. Pro *πρώτην* Eltz. (Jahrbb. f. Phil u. Paedag. Suppl. IX. p. 328) legi vult *πρώτων*, afferens Sophocl. Oedip.

ἀνίει ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος, οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφευγον ἐς τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρώτην δὲ ἐς τῶν Μελαγχλαίνων τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐσβαλόντες τούτους ἐτάραξαν οἵ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατηγέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους. ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα. ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων ἤϊσαν ὑποφεύγοντες οἱ Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. Ἀγάθυρσοι δὲ ὁρέοντες καὶ τοὺς ὁμούρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθέων καὶ τεταραγμένους, πρὶν ἤ σφι ἐμβαλεῖν τοὺς Σκύθας, πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκύθῃσι, μὴ ἐπιβαίνειν τῶν σφετέρων οὔρων, προλέγοντες, ὡς εἰ πειρήσονται ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχέσονται. Ἀγάθυρσοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐβοήθεον ἐπὶ τοὺς οὔρους, ἐρύκειν ἐν νόῳ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας. Μελάγχλαινοι δὲ καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ, ἐσβαλόντων τῶν Περσέων ἅμα Σκύθῃσι, οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθό-

Col. 84. In verbis seqq. ὡς δὲ ἐσβαλόντες τούτους ἐτάραξαν κ. τ. λ. vox τούτους ad Melanchlaenos spectat.

κατηγέοντο] Apud Zonar. p. 1168 καθηγέοντο. Valet hoc verbum *praeire alicui, viam monstrare praeeundo,* et dativo iungitur; adeo ut Scythae Persis quasi praeivisse iisque duces exstitisse perhibeantur in Androphagorum pagos. Conf. Herod. VI, 135. 102. 107. VII, 215. 183. IX, 73, ad quos locos vid. nott. — In verbis seqq. ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων vox τούτων respicit ad verba antecedentia ἐπὶ τὴν Νευρίδα, unde licet repetere τῶν Νεύρων; de quo usu vid. Kuehner Gr. Gr. §. 419, b, et conf. ipsum Herodotum VIII, 121. Mox e Florentino dedi ἐμβαλεῖν pro vulg. ἐμβαλέειν, quam damnat quoque Bredov. p. 327.

ἀπηγόρευον Σκύθῃσι, μὴ κ. τ. λ.] Cf. nott. ad III, 128 et de verbi ἐπιβαίνειν structura cum genitivo nott. ad I, 84. Ad verba εἰ πειρήσονται ἐσβαλόντες conf. allata ad I, 77 de participio, quod verbo πειρήσονται h. l. additur eodem modo quo infra IV, 139. Mox cum Bekker., Dindorf. et Dietsch. exhibui διαμαχέσονται pro vulg. διαμαχήσονται, quam formam ab Herodoto alienam reiicit Bredov. p. 339. Inde etiam IV, 127 scripsi μαχεσόμεθα pro vulg. μαχησόμεθα. Cobet in Mnemosyn. IV. p. 250 legi vult διαμαχέονται et μαχεόμεθα, hanc futuri formam Ionibus adscribens. Ipsum verbum διαμάχεσθαι cum quadam vi adhibitum videtur, ut IV, 11. IX, 48. 67, qua fere est: *strenue pugnare, decertare.* Cf. Plut. Pericl. 26.

ἐβοήθεον ἐπὶ τοὺς οὔρους] Schweigh.: „*ad fines suae ditionis praesto fuerunt.*" Sic βοηθεῖν I, 62. VI, 103. VII, 158, alibi. Cf. Sturz. in Lex. Xenoph. I. p. 543 seq. ἐρύκειν *(arcere, propellere)* ex Homeri usu videtur repetendum; cf. Od. I, 14. IV, 594. Ili. XV, 295 etc. Mox revocavi e Florentino, aliis ἐν νόῳ pro male vulgato ἐν νῷ; cf. nott. ad III, 64.

πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο] i. e. *ad vim propulsandam se converterunt,* ut interpretatur Wessel. nonnulla de hac dicendi formula citans, quam attigimus ad II, 45. Add. Ellendt ad Arrian. Exped. Alexandr. III, 24, 2. De particulis οὔτε — τε cf. nott. ad IV, 94. Ad ἀπείπαντας cf. III, 53, ubi simili modo ἀπείπας. Ipsam vocem e Herodoti verbis eiici vult Cobet.

336 μενοί τε τῆς ἀπειλῆς ἔφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέω ἐς τὴν ἐρῆμον τεταραγμένοι· οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπείπαντας ἀπικνέοντο, οἱ δὲ ἐκ τῆς Νευρίδος χώρης ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι Πέρσῃσι.

Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο καὶ οὐκ ἐπαύετο, πέμψας 126
Δαρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθέων βασιλέα Ἰδάνθυρσον ἔλεγε τάδε· Δαιμόνιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις αἰεί, ἐξόν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιέειν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιόχρεως δοκέεις εἶναι σεωυτῷ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης μάχεσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκεαι εἶναι ἕσσων, σὺ δὲ καὶ οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότῃ τῷ σῷ δῶρα φέρων γῆν

CAP. CXXVI.

Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο καὶ οὐκ ἐπαύετο] i. e. *cum multum traheretur temporis neque finis appareret perpetuae profectionis.* Ad usum vocis πολλὸν conferri possunt, quae de simili usu vocis πολλὸς ad I, 98 allata sunt. — De *Idanthyrso* conf. nott. ad IV, 76.

Δαιμόνιε] Schweigh. reddit: *miser, miserrime hominum, male feriate homo.* At compellandi ac blandiendi vim habere videtur vocula frequentius hoc sensu apud Platonem adhibita; de qua, ne plura, conf. Buttmann. in Ind. ad Plat. IV dialogg. p. 226. Gorg. p. 489 C. 517 B. etc. Ex Homero, opinor, fluxit: conf. Ili. II, 190. VI, 407. Aristoph. Av. 962 et ipsum Herodot. VIII, 84 et VII, 48. Langius reddidit: *du wunderlicher Mensch.* Italus interpres: „*O stravagantissimo degli homini.*“ — Quod sequitur ἐξὸν, eodem modo positum quo παρεὸν I, 129, ubi cf. nott. et Kuehner Gr. Gr. §. 670, a. Ad sententiam haud male reddidit Schweighaeuserus: „*cum tibi liceat duorum utrum libuerit facere.*“

εἰ μὲν γὰρ ἀξιόχρεως] i. e. *quodsi satis virium tibi habere videris, si mihi parem te iudicas.* Revocavi ἀξιόχρεως cum Bredov. p. 137, quem Dietsch. quoque sequitur; e Sancrofti libro ac Florentino receptum erat a Schweighaeusero, Gaisfordio et Dindorfio ἀξιόχρεος, quae forma aliena est ab Herodoto. Vid. I, 156. III, 35. 36. V, 65. 111. Ad πρήγμασιν conf. IV, 164 ibique nott.

σὺ δὲ στάς τε καὶ — μάχεσθαι] Similes allocutiones III, 134. VII, 159 obvias citat Wesseling. — De usu particulae δὲ diximus ad IV, 123 et II, 39. Conf. etiam Buttmann. ad Demosthen. Mid. p. 155 ed sec. et Hartung: Lehre d. Partik. I. p. 189. Ad infinitivum μάχεσθαι pro imperativo positum vid. III, 134 ibique et ad συγγινώσκεαι III, 99. V. 86 coll. III, 53. IV, 43 ibique nott.

γῆν τε καὶ ὕδωρ] Conf. IV, 133. Eadem petunt Persarum legati a Macedonibus V, 17, ubi plures Herodoti locos excitavimus de hac formula: namque Persae pro more ab iis, quos imperio suo adiicere voluerunt, et *terram* et *aquam* solemni ritu per praeconem legatosve petere solebant; quam qui praeberent, imperium agnoscere, qui negarent, recusare putabantur, bello iam premendi et armorum vi subigendi; plura dabunt Brisson. De reg. Persar. principat. III, 66 seqq. 71, Freinshem. ad Curtium III, 10, 8, Sintenis ad Plutarch. Themistocl. 6. pag. 41 seq. Inde dixit Aristoteles Rhett. II, 23. §. 18: τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν ἐστί. Atque Plinius H. N. XXII, 4 (3). „Summum apud antiquos signum victoriae erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra et altrice ipsa humo et humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.“ Quibuscum conf. Serv.

127 τε καὶ ὕδωρ ἐλθὲ ἐς λόγους. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθέων βασιλεὺς Ἰδάνθυρσος ἔλεγε τάδε· Οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα· ἐγὼ οὐδένα κω ἀνθρώπων δείσας ἔφυγον οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν σε φεύγω· οὐδέ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν ἢ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐώθεα ποιέειν. ὅ τι δὲ οὐκ αὐτίκα μάχομαί τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω. ἡμῖν οὔτε ἄστεα οὔτε γῆ πεφυτευμένη ἐστί,

ad Virgil. Aen. VIII, 128 et Osenbrüggen: De iure belli et pacis Romm. pag. 66. Et duravit sane iste mos mediam per aetatem in terris tradendis, ut e Ducangii glossario perspicitur s.v. Investitura (T. II. p. 103 seqq.). In *aquae* locum haud raro invenias *herbam*, antiquo more. Plura de his Germanorum symbolis, quibus victi obedientiam declararent aut suas res aliorum in dominium transferrent, dabit Grimm: Deutsche Rechtsalterth. I. pag. 120 seq. Deutsche Mytholog. p. 369.

CAP. CXXVII.

Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθέων βασιλεὺς κ. τ. λ.] „Quae dicentem facit Idanthyrsum, illa Scythae regi mirabiliter congruunt artisque sunt Herodoteae plena, qua semper τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις καὶ πράγμασι τοὺς πρέποντας ἐφαρμόττει λόγους. Hanc historici huius virtutem omnes agnoverunt artis bene dicendi magistri veteres, quam, inimitabilem plerisque, expresserunt accurate Lysias et Demosthenes. Hic locum quoque Theonis invenit observatum Progymn. pag. 114. [Progymnasm. X. §. 3]. Quoniam haec etiam insignita sunt τῷ ἀφελεῖ αὐτοφυεῖ, in exemplum τῆς Σκυθικῆς ἁπλότητος designat Strabo VII. p. 301 s. 461 C." *Valcken.*

Οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει] i. e. *ita mihi res habet, talis fere ego sum.* Cf. Kuehner Gr. Gr. § 474 not. 1. Mox cum Dorvill. ad Charit. p. 573 ed. Lips. retinui Πέρσα pro Πέρσαι, quod plures libri afferunt. Nam *Persarum regem*, non *Persas* Scytha alloquitur. Ad νεώτερον conf. nott. ad III, 62 et ad verba ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω cf. III, 37.

ἡμῖν οὔτε ἄστεα κ. τ. λ.] Eadem habet Valer. Max. V, 4, ext. 5 coll. quae ad Herod. IV, 46 fin. citavimus, ubi simili modo de Scythis: τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα κ. τ. λ. Et conferri cum his Idanthyrsi verbis ea quoque poterunt, quae Scytharum legatos ad Alexandrum magnum dicentes facit Curtius VI, 8, §. 8 seqq. — „Hoc nihil audientem Darium iam ante frater monuerat Artabanus, καταλέγων τῶν Σκυθέων τὴν ἀπορίην IV, 83 [coll. IV, 134]. Permanserant idcirco semper *invicti*, οὐδὲν ἔχοντες ὑπὲρ οὗ δουλεύσουσι, secundum Ephorum apud Strabon. VII. p. 303 s. 464 A., et Aegyptii regis legatis dixisse perhibentur Iustino II, 3: *tam opulenti populi ducem stolide adversus inopes occupasse bellum.* Cf. apud eundem IX, 2 et Strabon. p. 463 A." *Valcken.* Unde ductum volunt proverbium Σκυθῶν ἐρημία de *maximis calamitatibus* sive de *exitio;* conf. interpr. ad Aristoph. Acharn. 704, Freinshem. ad Curt. VII, 8, 23, Boissonad. ad Aristaenet. p. 723 et Paroemiograph. Graec. p 103 ed. Gaisf. — Scripsi μὴ ἁλῷ ἢ καρῇ (*ne capiantur aut vastentur*), ubi vulgo ἁλωῇ, quod in ἁλῷ commutatum iam voluit Schaefer. ad Plutarchi Vit. VI. p. 424, quodque merito damnavit Bredov. p. 401, coniunctivi formam ἁλώῃ epicis relinquendam esse monens. Atque ipse Herodotus I, 84 scripsit ἁλῷ, II, 93 ἁλῶσι. Vulgatam reliquit Dietsch; verum ἁλῷ exhibuit Dindorf. Ad significationem verbi κείρειν, quod de arboribus excindendis Noster adhibuit VII, 131, vid. VI, 99 coll. 75. VIII, 32. 65. IX, 15. Ad ipsam coniunctivi aoristi II formam καρῇ vid. similia allata e Bredov. p. 324. Formam comparativi ταχύτερον, qua Noster etiam IX, 101 usus est, ac similes

τῶν πέρι δείσαντες, μὴ ἁλῷ ἢ καρῇ, ταχύτερον συμμίσγοιμεν ἂν ἐς μάχην ὑμῖν· εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπικνέεσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἐόντες τάφοι πατρώϊοι, φέρετε, τούτους ἀνευρόντες συγχέειν πειρᾶσθε αὐτούς, καὶ γνώσεσθε τότε, εἴτε ὑμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν τάφων, εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα. πρότερον δὲ, ἢν μὴ ἡμέας λόγος αἱρῇ, οὐ συμμίξομέν τοι. ἀμφὶ μὲν μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσθω. Δεσπότας δὲ ἐμοὺς Δία τε ἐγὼ νομίζω, τὸν ἐμὸν πρόγονον, καὶ Ἱστίην, τὴν Σκυθέων βασίλειαν, μούνους εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα, οἷά σοι πρέπει ἐλθεῖν· ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἔφησας εἶναι ἐμὸς, κλαίειν λέγω. Τοῦτό ἐστι

quasdam Ionibus recte attribuit Bredov. pag. 278. — De *regiis sepulcris* conf. nott. ad IV, 71 et ad φέρετε, cuius loco in duobus libris exstat φέρε, IV, 115.

καὶ γνώσεσθε τότε, εἴτε ὑμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν τάφων, εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα] Scripsi *μαχεσόμεθα*, ut cap. 125 (ubi vid.) pro *μαχησόμεθα*. Particulâ οὐ, quae in altera parte verbo *μαχεσόμεθα* additur, noli offendi: namque in talibus sententiis suum locum retinet οὐ neque commutari potest cum μή, ut in Euripid. Cyclop. 428 (εἴτε χρήζετ' εἴτε οὐ χρήζετε) aliisque locis, quos attulit Hartung: Lehre v. d. Partik. d. griech. Sprache II. p. 123. Conf. etiam, quae ad Herodot. I, 90 et VI, 9 allata sunt. Itaque loci Herodotei haec erit sententia: *atque tum cognoscetis* (quales nos simus in pugnando), *sive pugna vobiscum instituetur de sepulcris, sive non instituetur.*

ἢν μὴ ἡμέας λόγος αἱρῇ] Conf. I, 132. II, 33. III, 45 ibiq. nott. et ad *ἀμφὶ μὲν μάχῃ* I, 140 ibiq. nott. — Ad verba *Δία τε ἐγὼ νομίζω* cf. IV, 59 et ad verba *ἀντὶ δὲ τοῦ*, ubi male articulus τοῦ in Sancrofti libro desideratur, conf. similem locum VIII, 79 et Kuehner. Gr. Gr. §. 492, 3

κλαίειν λέγω] Haec locutio Atticis scriptoribus haud infrequens calamitatem, mala, damna perpetienda ac deploranda per euphemismum quendam declarat. Sic v. c. Aristoph. Acharn. 1131. Eqq. 433. Plut. 62. 612. Av. 341, ne plura.

Τοῦτό ἐστι ἡ ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσις] Omnes codd. haec verba exhibent, itemque Vatic. Prov. Append. p. 280. Suidas s. v. ἡ ἀπὸ Σκ. II. p. 39 coll. Athen. XII. p. 524 E. (ubi conf. Casaubon. et Schweigh. T. VI. p. 393 seqq.) Demetr. De elocut. §. 216 in Ctes. fragmm. p. 233 seq. Attigit quoque *τὴν ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσιν* Themistius in Orat. I. ad Constantin. p. 31 D., itemque alii, quos vid. apud Boissonad. ad Aristaenet. Epist. p. 723. Add. Leon. Diacon. III, 7. p. 45. V, 1. p. 78 ed. Bonn. Quare profecto non erat, quod Herodoti verba e glossa marginali ea in textum irrepsisse statueret Valckenarius, quae Valcken. secuti Borheck, Reizius, Schaefer., Matth. et Dietsch, ut suspecta, uncis incluserunt, quibus merito nunc liberata video a Dindorfio. Indicat proverbialis locutio simplicitatem genuinam nec fucatam in dicendo, si quis aperte nec tecte, nec ullis verborum ambagibus usus animi sensa libere proferat, ut h. l., ubi Idanthyrsus Darium minime reveritus plorare iubet, i. e. magna ipsum mala passurum gravissimeque laturum edicit. Spectat igitur haec formula non ad verba proxime antecedentia *κλαίειν λέγω*, sed ad omnem Idanthyrsi sententiam sive responsum liberum coram potentissimo orbis terrarum rege. Originem locutionis ab Anacharside repetunt, teste Diogen. Laërt I, 101. Cf. Walz. ad Arsen. Violet. p. 270 seq.

128 ἡ ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσις. Ὁ μὲν δὴ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων 337
ταῦτα Δαρείῳ· οἱ δὲ Σκυθέων βασιλέες, ἀκούσαντες τῆς δου-
λοσύνης τὸ οὔνομα, ὀργῆς ἐπλήσθησαν. Τὴν μὲν δὴ μετὰ Σαυ-
ροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἦρχε Σκώπασις, πέμπουσι,
Ἴωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπικέσθαι τούτοισι, οἳ τὸν Ἴστρον
ἐζευγμένον ἐφρούρεον· αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοισι ἔδοξε
πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἑκάστοτε ἀναιρεομένοισι
ἐπιτίθεσθαι. νωμῶντες ὦν σῖτα ἀναιρεομένους τοὺς Δαρείου
ἐποίευν τὰ βεβουλευμένα. ἡ μὲν δὴ ἵππος τὴν ἵππον αἰεὶ τρά-
πεσκε ἡ τῶν Σκυθέων, οἱ δὲ τῶν Περσέων ἱππόται φεύγοντες
ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζὸν, ὁ δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρεε. οἱ δὲ Σκύθαι
ἐσαράξαντες τὴν ἵππον ὑπέστρεφον, τὸν πεζὸν φοβεόμενοι.
ἐποιεῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίας προσβολὰς οἱ Σκύ-
129 θαι. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσί τε ἦν σύμμαχον καὶ τοῖσι Σκύθῃσι
ἀντίξοον ἐπιτιθεμένοισι τῷ Δαρείου στρατοπέδῳ, θῶυμα μέ-

Cap. CXXVIII.

Ὁ μὲν δὴ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ] Haec verba cum recentt. edd. ad cap. 128 retuli, a quo antea male disiuncta erant. κῆρυξ scripsi, licet Schweighaeuser. (Lexic. Herod. II. p. 45) mendosam hanc dicat scripturam, cui praefert alteram κήρυξ: tu vid., ne plura, Voemel. Prolegg. ad Demosthen. p. 45. Ad formam perfecti οἰχώκεε cf. I, 189. IV, 165; alios locos excitavit Bredov. p. 311.

αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοισι κ. τ. λ.] i. e. *iis Scythis, qui relinquebantur, visum est, non amplius Persas circumducere, sed eos aggredi, dum prandium sumerent.* Ad verbum πλανᾶν, quod activo sensu hic adhibitum valet *errare facere, ultro citroque circumducere,* conf. eos Herodoti locos, in quibus medium invenitur, de iis, qui *circum vagantur*, dictum II, 41. 115. VII, 16, 2. Activo utitur, addito accusativo, Aeschylus in Prometh. 573 (589 Blomf.), Plato De legg. II. p. 655 C. Protagor. p. 356 D. — σῖτα ἀναιρεῖσθαι s. αἱρεῖσθαι (*prandere, cibum sumere*) invenitur III, 26. VII, 120. Quare non est, quod cum Abreschio scribamus ἂν ἀναιρεομένοισι, nec magis Schweighaeuseri placet ratio in Addend. verba σῖτα ἀναιρεόμενοι interpretantis: *frumentantes, cibaria avehentes,* quamquam in Lex. Herod. vulgatam verbi interpretationem retinuit, a qua denuo recessit Gallus interpres, sic vertens: „*toutes les fois qu'ils vouloient enlever des vivres.*“ — In seqq. νωμᾶν valet *mente attendere, observare*, ut in Plat. Cratyl. pag. 411 D. Add. Sophocl. Oed. R. 300. Aeschyl. S. c. Th. 25. Quibus Cr. addit Matthiae. Hymn. Homer. p. 404. Ad verba ἐποίευν τὰ βεβουλευμένα conf. supra IV. cap. 120. 125. Mox scripsi cum recentt. edd. ex Bredovii monitu p. 145 seq. 286 τρά πεσκε pro vulg. τρέπεσκε, quod ab Herodoto alienum est. De imperfecti vi conf. praeter Bredov. l. l. nott. ad III, 117. I, 42 et vid. mox IV, 130. — ἐσαράξαντες interpretor: *in fugam versis Persarum equitibus s. ubi Persarum equitatum repulerunt.* Cf. Herod. V, 116 et vid. similes Dionis Cassii locos (XLII, 40. LI, 26. LXVIII, 31) allatos in Thesaur. ling. Graec. III. p. 308. Ad verbum ὑποστρέφειν conf. nott. ad IV, 120.

Cap. CXXIX.

ἀντίξοον] Conf. nott. ad I, 174.

γιστον ἐρέω, τῶν τε ὄνων ἡ φωνὴ καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. οὔτε γὰρ ὄνον οὔτε ἡμίονον γῆ ἡ Σκυθικὴ φέρει, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται· οὐδὲ ἔστι ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν οὔτε ὄνος οὔτε ἡμίονος διὰ τὰ ψύχεα. ὑβρίζοντες ὦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθέων· πολλάκις δὲ, ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας, μεταξὺ ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θωύματι ἔσκον, ὀρθὰ ἱστάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης, οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. ταῦτα μέν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

σύμμαχον *(adiuvans)* eodem fere modo Noster dixit V, 65, ubi plura in nott. excitavimus. Haec autem verba (τὸ δὲ — ἦν σύμμαχον καὶ — ἀντίξοον), tanquam praedicatum, pertinent ad nominativos ἡ φωνὴ καὶ τὸ εἶδος. Mox reposui θώυμα et θωύματι, a Gaisf. mutatum in θῶμα et θώματι. Conf. IV, 28. 111. 199. Ad ipsam locutionem conf. Homer. Ili. XIII, 99 (θαῦμα μέγα) et Odyss. IX, 190. — Ad argumentum *Cr.* confert Gesen. ad Ies. XXI, 7. pag. 660, qui plura attulit de asinis, quos Persae aeque atque aliae gentes non ad onera tantum ferenda, sed ad bellum quoque adhibuerint pro equis. De *mulis* conf. supra I, 55. 91. III, 151. 153.

ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται] Vid. IV, 28 et conf. Lenz: Zoologie d. Griech. u. Roem. pag. 208 seqq. Clement. Alexandr. Cohort. ad Gent. T. I. p. 25, 11 Pott. si audis, asinos Scythae immolarunt; nisi, quod valde credibile est, Scythas cum Hyperboreis, quos Apollini asinos mactasse Pindarus testatur Pyth. X, 51, ille confuderit.

ὑβρίζοντες] Glossa reddit σκιρτῶντας nec aliter fere Suidas T. III. pag. 523 Gregor. Cor. De dial. Ion. §. 149 pag. 542. Negris interpretatur παρορμώμενοι, παροξυνόμενοι. At de *ruditu* rectius accipi monet Wesseling. conferens Xenoph. Anab. V, 8, 3. Pind. Pyth. X, 55, ubi tamen conf. Tafel p. 944. Schweigh. auctore omnino vocem Latine reddes *lascivientes*. Et sane videtur esse: *lascivientes lasciviamque suam ut aliis rebus signisve, ita ruditu maxime declarantes.* In Luciani Pseudolog. 3 — ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνων ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα κ. τ. λ. Equis tribuitur δάκνειν καὶ ὑβρίζειν apud Xenophont. Cyropaed. VII, 5, 62. Naber in Mnemosyn. IV. p. 4, qui negat verbo ὑβρίζειν sonum terribilem, qui hic quaeritur, exprimi posse, inde pro ὑβρίζοντας legi vult βράζοντας a verbo βράζειν, quod de ursis dici scripsit Pollux V, 88. Equidem vulgatam lectionem retinere malui. — Ad ὅκως ἀκούσειαν conf. ob usum particulae ὅπως I, 11 ibiq. nott., IV, 130 et ad formam ἔσκον nott. ad I, 196. IX, 40. Ad ἔσκον aeque atque ad antecedens ἐταράσσοντο pertinet οἱ ἵπποι, quod ad ἀκούσειαν adstructum reperitur; ad ἐπελαυνόντων mente addas e proxime antecedentibus τῶν Σκυθέων; de voce μεταξὺ vid. nott. ad IV, 155.

ὀρθὰ ἱστάντες τὰ ὦτα] E Sophoclis Electr. 25 haec ducta esse videbantur Valcken., qui Philostratea quoque excitavit p. 687, 2. 750, 2. [in Heroicc. pag. 80. 258 ed Boissonad., cuius vid. annotationem pag. 442, in qua plures alii loci afferuntur de hac locutione.] At quod attinet ad Sophoclea, tu conf. nott. ad III, 119 et quae de his ad h. l. in Excursu disputavit C. Fr. Hermann.

ταῦτα μέν νυν — τοῦ πολέμου] Valla, probante Wessel., sic vertit: *Atque hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat;* cum

130 *Οἱ δὲ Σκύθαι, ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν τεθορυβημένους,*
ἵνα παραμένοιέν τε ἐπὶ πλέω χρόνον ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παρα-
μένοντες ἀνιῴατο, τῶν πάντων ἐπιδεέες ἐόντες, ἐποίευν τοιάδε. 338
ὅκως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιεν μετὰ
τῶν νομέων, αὐτοὶ ἂν ὑπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χῶρον· οἱ δὲ ἂν
Πέρσαι ἐπελθόντες λάβεσκον τὰ πρόβατα, καὶ λαβόντες ἐπῄ-
131 *ροντο ἂν τῷ πεποιημένῳ. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου·*

scil. profuerit Persis non nihil in Scytharum equestri incursu asinorum is clamor, nec multum tamen ab belli successum. Quod Wessel. huc refert VII, 211, id commodius huc trahi posse negat Schweigh., qui ipse conferens III, 134 (ubi vid. nott.) hunc in modum interpretatur: *et haec quidem res pauxillum quidpiam ad belli fortunam conferebat;* ubi *ταῦτα* pro pluralis nominativo habet, quem sane excipiat verbum plurale. Sed retractavit haec vir doctissimus in Lexic. Herodot. II. p. 355 recte ad *ἐφέροντο* intelligens *οἱ Πέρσαι*, et *ταῦτα*, obiecti accusativum, referens ad *ἐφέροντο*, indeque sic exponens: „et his quidem rebus Persae nonnihil commodi ad belli fortunam percipiebant“ Neque aliter placuit Gaisfordio ac Stegero, ut hic fere loci sit sensus: *Atque hoc, leve quidem, sed aliquid tamen ad belli successum Persae adepti sunt.* Ad locutionem *ἐπὶ σμικρόν τι* conf. *ἐπὶ πλέον* VI, 42 ibique adnotata et VIII, 8 §. 5 *ἐπὶ τὸ ἄμεινον.* Langius vernacule Herodoti verba sic reddidit: „*Das also trug etwas aus bei dem Kampf;*“ Persas opinor et ipse intelligens, qui hoc certe commodum (unum idemque leve) in hoc bello retulerint, in reliquis scilicet inferiores cum essent Scythis. At vero plane aliter haec verba intelligi vult Lhardy, verbum *ἐφέροντο* ad utrosque, et Persas et Scythas, referens ipsamque loci sententiam sic constituens: *haec igitur* (et mala et commoda belli) *utrique* (et Scythae et Persae) *mutuo pertulerunt in breve belli tempus s. belli initio.* Sed hanc interpretationem ut ab ipsis Herodoti verbis, ita a tota scriptoris sententia alienam iudico, qui toto hoc capite de una quadam re, quae Persis bene cesserit, exponens suamque narrationem concludens verbis: *ταῦτα μέν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου*, ad haec ipsa *οἱ Πέρσαι* intellexit tanquam subiectum ad *ἐφέροντο* pertinens, cui continuo opponuntur *οἱ δὲ Σκύθαι.*

Cap. CXXX.

τεθορυβημένους] Stegerus intelligi vult: *οἷα δὴ ὡρμημένους ἐκ τῆς χώρας Σκυθικῆς ἐξιέναι.* Mox cum recentt. scripsi *ἀνιῴατο* pro *ἀνιῷατο*; vid. Bredov. p. 331. 390; infra apud Nostrum IV, 139, itemque I, 68. VI, 138 *πειρῴατο.* Vulgatam lectionem *ἐπιδεέες*, quam Sancrofti liber quoque praebet omnesque libri scripti praebent VII, 29, revocavi cum recentt. editt. et Bredov. pag. 45. 257. E libro Florentino et duobus aliis Schaeferus et Schweighaeuserus, quos secutus est Gaisfordius, exhibuerunt: *ἐπιδευέες.* Verba seqq.: *ὅκως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιεν μετὰ τῶν νομέων* valent: *quoties* pecudum suarum nonnullas una cum *pastoribus reliquerant.* Moneo, ne cui refingere placeat *ὅκως — μὴ καταλάβοιεν*, de quo iam satis disputavit Larcher. h. l. — Ad *σφετέρων αὐτῶν* conf. supra nott. ad IV, 98. Ad imperfecta *ἂν ὑπεξήλαυνον* et *ἂν λάβεσκον*, *ἐπῄροντο ἂν* conf. nott. ad III, 117. In voce *λάβεσκον* abieci augmentum, Dindorf. (Comment. p. XXIV) et Bredov. p. 286 secutus. Vulgatam *ἐλάβεσκον* retinuit Dietsch.

ἐπῄροντο ἂν τῷ πεποιημένῳ] i. e. *efferebantur, exsultabant re peracta, praeda coacta.* „Scilicet hoc fuit

τέλος Δαρεῖός τε ἐν ἀπορίῃσι εἴχετο, καὶ οἱ Σκυθέων βασιλέες μαθόντες τοῦτο ἔπεμπον κήρυκα, δῶρα Δαρείῳ φέροντα ὄρνιθά τε καὶ μῦν καὶ βάτραχον καὶ οἰστοὺς πέντε. Πέρσαι δὲ

Scytharum consilium, ut spe Dario facta praedae identidem, unde exercitum aleret, faciendae retineretur rex cis Istrum fluvium donec ad extremum, ponte Istri ab Ionibus rescisso (coll. c. 33), reditu exclusus exercitus fame esset periturus." *Schweigh.*

Cap. CXXXI.

ἐν ἀπορίῃσι εἴχετο] i. e. *consilii inopiâ tenebatur, anceps haerebat, quid consilii caperet.* Ad locutionem conf. I, 190 fin. ibique nott coll. ad VI, 56 nott. Mox pro βασιλῆες exhibui βασιλέες. Fugit, ut videtur, et Gaisf. et Struv. Spec. II. pag. 14. 16.

ὄρνιθά τε καὶ μῦν κ. τ. λ.] Exscripsit Athen. VIII, 9. pag. 334 A., ubi pro ὄρνιθα exhibet ὄρνιν, qua forma Noster II, 73 usus est; cf. Bredov. p. 271. Ctesias Persicc. §. 17 nihil de his donis narrat: sed cum Darius Istrum transgressus Scythiam invasisset, Persas tradit et Scythas sibi invicem misisse arcus, Scytharum vero arcus validiores fuisse: ita enim intelligo Ctesiae verba (καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα, ἐπικρατέστερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν), quae in memoriam nobis revocant, quae apud Herodot. III, 22 exstant, ubi vid. nott. Attigit Herodotea quoque Strabo VI. p. 301 seq. similia quaedam narrans; auctore Pherecyde Syr. haec Scytharum dona, sed auctiora, enumerat Clemens Alexandr. Stromat. V. p. 671 (pag. 57 fragmm. Pherecyd. ed. Sturz.). Ad βάτραχον conf. Eustath. ad Homer. Iliad. p. 468, 31 s. 356 extr. ad Odyss. pag. 1570 s. 271, 46, ubi tradit Herodotum dixisse ut κιθὼν (pro χιτὼν), ita βάθρακος (pro βάτραχος)). Quem secutus Dindorf. (vid. Commentat. pag. VI) utique edidit βάθρακον. A vulgari forma libri Herodoti scripti nec h. l. nec cap. 131 recedunt, ad quos ipsos merito provocavit Wesseling. in Dissertat. Herod. VII. p. 66. Equidem nolui a librorum scriptorum auctoritate, quam etiam Dietsch. est secutus, recedere, cum forma βάθρακος ex iis esse videatur, quae Grammaticorum commentis iure quodam adscribuntur. Conf. Bredov. p. 12. — „*Quid sibi vellent ita dona*, primum dicit τὸν νόον τῶν διδομένων, tum τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν, id est, τί διανοηθέντες aut πρὸς τί ἀφρρῶντες sive τίνι ποτὲ γνώμῃ χρώμενοι ἔπεμπον. Verbum Noster in talibus adhibet ἐθέλει Homer. secutus. Euripid. Hippol. 865. Herod. II, 13. V, 80. VI, 37. Homil. Clement. XIV, 9. Magis usitata sunt τί τοῦτο βούλεται, et βούλεται λέγειν vel εἶναι. Etiam apud Herod. II, 30 [ubi vid. nott. IV, 110] δύναται in talibus adhibetur." *Valcken.* Attigit Herodotea Gallus philosophus, Rousseau Emile IV, commonstraturus, quanta in eiusmodi signis s. symbolis insit vis, omni scripto, omnibus literis maior. Neque aliter iudicavit Gibbon. Herodotea haec commemorans in: Geschichte d. Verf. und Unterg. d. Roem. Reichs VI. p. 297. X. p. 505 vers. Germ. Si vero quaeramus, quid Scythae his singulis signis s. symbolis declarare voluerint, quidve ipsa singula signa significarint, difficilius erit certi quid pronuntiare de iis, quae Persas iam diversum in modum esse interpretatos sequentia Herodoti verba indicant, qui cautus suam ipsius de his sententiam non addidit, sed satius habuit, et Darii et Gobryae sententiam referre. *Quinque* sagittae quod mittuntur, id ad *quinque* Scytharum reges revocari posse suspicatur Kolster (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XIII. p. 74); Mongolicam horum Scytharum originem inde probari putat Neumann (Die Hellenen im Skythenl. I. p. 305), quia apud Calmuccos hodieque in donis praemiisve *quinque* sagittae, alia inve-

τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδομένων· ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοί εἰσι, γνῶναι, τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρ-
132 σαι ἐβουλεύοντο. Δαρείου μέν νυν ἡ γνώμη ἦν, Σκύθας ἑωυτῷ διδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ, εἰκάζων τῇδε, ὡς μῦς μὲν ἐν γῇ γίνεται, καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτεόμενος, βάτραχος δὲ ἐν ὕδατι, ὄρνις δὲ μάλιστα ἔοικε ἵππῳ, τοὺς δὲ οἰστοὺς, ὡς τὴν ἑωυτῶν ἀλκὴν παραδιδοῦσι. αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο. Συνεστήκεε δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γωβρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἑπτὰ ἑνὸς τῶν τὸν μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν· ἢν μὴ ὄρνιθες γενόμενοι

niantur: quod tamen idem apud alios quoque populos obtinere admonet Schieffner in: Bulletin de l'Acad. de St. Petersbourg. XIII. nr. 13. p. 204 (p. 547).

CAP. CXXXII.

εἰκάζων τῇδε] Per quandam sensus structuram refertur hoc ad: Δαρείου γνώμη ἦν. Vid. Kuehner Gr. Gr. §. 677 ibique laudd., Klotz. in Jahrbb. f. Philol. u. Paed. XXXIII, 3. p. 271. Ad significationem verbi εἰκάζειν cf. IV, 111 ibique nott. Ac vix differt sensu, quod III, 68 exstat: τῇδε συμβαλλεόμενος, coll. I, 68. Ad verba γῆν τε καὶ ὕδωρ conf. nott. ad IV, 126. Quae sequuntur: τοὺς δὲ οἰστοὺς, ὡς τὴν ἑωυτῶν ἀλκὴν παραδιδοῦσι, sic intellige: *tela vero* (illos) *tradere, tanquam suam ipsorum fortitudinem;* pendet enim accusativus τοὺς οἰστοὺς a verbo παραδιδοῦσι. Quod antecedit ἔοικε, recentt. edd. mutarunt in οἶκε, libris scriptis invitis; tu vid. nott. ad III, 71.

αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο] i. e. *Haec a Dario enuntiata erat sententia*, s. *hanc dixerat Darius sententiam.* Haud infrequens ἀποδείκνυσθαι γνώμην I, 207. II, 24 et 146 ibique nott. III, 74. VI, 41. VII, 3. — Quod continuo sequitur: συνεστήκεε δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γοβρύεω, valet: *opposita, contraria huic erat Gobryae* (de quo cf. III, 70) *sententia.* Ad significationem verbi συνεστήκεε cf. nott. ad I, 208. — In seqq. voces ἑνὸς τῶν a duobus codd. absunt. Conf. III, 153.

ἢν μὴ ὄρνιθες κ. τ. λ.] Ad locutionem proverbialem fere Valcken. excitavit Eurip. Phoeniss. 1222. Plaut. Amph. I, 1, 294. Add. Bergler. ad Aristoph. Av. 348. Ad ipsam sententiam simile quid affert Hansen Osteuropa pag. 134 ex libro I. de Hammer. Ilchane I. p. 258, ubi barbarus homo sic scribit alteri: „si tu usque ad nubes evolares aut sub terram descenderes, me tamen minime effugeres." Propius haud scio an ad Herodoti verba accedant ea, quibus alloquitur Avarorum dux legatos Constantinopolitanos ab obsidenda urbe ipsum (626 p. Chr.) avertere studentes: urbem enim ut sibi tradant, imperat; ἄλλως γάρ, ait, ὑμᾶς οὐκ ἔνι σωθῆναι, μὴ ἰχθύες ἔχετε γενέσθαι καὶ διὰ θαλάσσης ἀπελθεῖν ἢ πτερωτοὶ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπελθεῖν; Chronic. Paschal. I. p. 395 s. p. 721 ed Bonn. In Herodoti verbis coniunctivi formam ἀναπτῆσθε explicuit Bredov. p. 355, qui idem p. 275 etiam de nominativi forma μύες admonuit, cum in accusativo contractam formam μῦς (II, 141) Noster adhibeat. Cobetum si sequimur, scribendum erit ἀνάπτησθε et expungendum bis insulse additum γενόμενοι. Ad ἀπονοστήσετε ὀπίσω cf. nott. ad III, 16.

ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανὸν, ὦ Πέρσαι, ἢ μύες γενόμενοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἢ βάτραχοι γενόμενοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω, ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἴκαζον.

Ἡ δὲ Σκυθέων μία μοῖρα ἡ ταχθεῖσα πρότερον μὲν παρὰ 133
τὴν Μαιῆτιν λίμνην φρουρέειν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἴστρον Ἴωσι
339 ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὡς ἀπίκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, ἔλεγε τάδε· Ἄνδρες Ἴωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἥκομεν φέροντες, ἤν πέρ γε ἐθέλητε ἐσακούειν. πυνθανόμεθα γὰρ Δαρεῖον ἐντείλασθαι ὑμῖν, ἑξήκοντα ἡμέρας μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγενομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρην. νῦν ὦν ὑμεῖς τάδε ποιεῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίης, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων· τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμείναντες τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλλάσσεσθε. Οὗτοι μέν νυν, ὑποδεξαμένων Ἰώνων ποιήσειν ταῦτα, ὀπίσω τὴν ταχίστην ἠπείγοντο.

Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα, τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ, ἀντετά- 134
χθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκύθαι πεζῷ καὶ ἵπποισι, ὡς συμβαλέοντες. τεταγμένοισι δὲ τοῖσι Σκύθῃσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊξε, τῶν δὲ ὡς ἕκαστοι ὥρεον τὸν λαγὸν, ἐδίωκον. ταρα-

Cap. CXXXIII.

μία μοῖρα] μία cum Gaisf. et Matth. dedi pro μίη. Ad verba ἡ ταχθεῖσα πρότερον conf. supra IV, 120 et ad τότε δὲ IV, 128. In seqq. ad verba ἑξήκοντα ἡμέρας κ. τ. λ. conf. IV, 98. Intactum reliqui παραγενομένου a Schweigh. et Gaisf. ex auctoritate codicis Florentini mutatum in παραγινομένου. At facit mecum Matthiae et censor Ienensis 1817. nr. 164. pag. 374 itemque Dindorf. et Dietsch. — Verba ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίης, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων (*extra omnem eritis culpam et ab illo et a nobis*) adhibui ad III, 80. In fine cap. revocavi e Florentino duobusque aliis ἠπείγοντο pro vulg. ἐπείγοντο; vid. IV, 98 ibique laudata. Idem feci cap. 135.

Cap. CXXXIV.

λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊξε] i. e. *lepus in medium* (coram ipsis) *prosiluit*. Eadem Polyaen. VII, 10, 1 ex Herodoto probabiliter. Et conferre licet commentationem inauguralem de hoc loco Herodoti alteroque, qui legitur VII, 57, scriptam ab J. G. Chr. Kapp. Erlang. 1823, in qua multa de lepore attulit eamque bestiam, quippe timidissimam, apud veteres contemptui habitam esse ostendit. Apud Ditmarsos similem quandam de lepore famam reperiri observat Kolster l. l. p. 74. Ad vocem λαγὸς conf. nott. ad III, 108 et de verbo διαΐσσειν, quae protulit Dorvill. ad Chariton p. 356, nec hoc loco praetermisso, itemque Blomfield. ad Aeschyli Pers. 511. Pro vulg. διῆξε cum Dindorf. (Commentat. p. XXXIII), Bredov. (p. 174) et Dietsch. exhibui διήϊξε, i. e. *prosiluit*. Cum eodem Bredovio p. 67 e Sancrofti libro dedi ἀντιπολέμων pro vulg. ἀντιπολεμίων, accedentibus Dindorfio, Bekkero et Dietschio, cum forma ἀντιπόλεμος una sit Herodotea; vid. VII, 236.

χθέντων δὲ τῶν Σκυθέων καὶ βοῇ χρεωμένων εἴρετο ὁ Δαρεῖος τῶν ἀντιπολέμων τὸν θόρυβον· πυθόμενος δέ σφεας τὸν λαγὸν διώκοντας εἶπε ἄρα πρὸς τούς περ ἐώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν· Οὗτοι ὦνδρες ἡμέων πολλὸν καταφρονέουσι· καί μοι νῦν φαίνεται Γωβρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς. ὡς ὦν οὕτως ἤδη δοκεόντων καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅκως ἀσφαλέως ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω. Πρὸς ταῦτα Γωβρύης εἶπε· Ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην· ἐλθὼν δὲ μᾶλλον ἐξέμαθον, ὁρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. Νῦν ὦν μοι δοκέει, ἐπεὰν τάχιστα νὺξ ἐπέλθῃ, ἐκκαύσαντας τὰ πυρά, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιέειν, τῶν στρατιωτέων τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς ταλαιπωρίας ἐξαπατήσαντας καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἰθῦσαι Σκύθας λύσοντας τὴν γέφυραν, ἢ καί τι Ἴωσι δόξαι, τὸ ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι. Γωβρύης μὲν
135 ταῦτα συνεβούλευε. Μετὰ δὲ νύξ τε ἐγένετο, καὶ Δαρεῖος

VIII, 68 et Hesychii glossa: *ἀντιπολέμους· πολεμίους:* quae attulit Bredov. Eandem formam inde revocavi IV, 140. — Paulo infra cum Schweigh. et Gaisf. dedi ὦνδρες pro ὤνδρες. Conf. Bredov. p. 201. Idem dederunt recentt edd.

ὡς ὦν οὕτως ἤδη δοκεόντων καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν] i. e. *Cum igitur et ipsi mihi haec ita sese habere videantur.* Ubi genitivus subiecti, qui dicitur, omittitur, facile supplendus: licet enim mente addere τῶν πραγμάτων. Conf. Kuehner Gr. Gr. § 666 not. 3.

ὅκως ἀσφαλέως ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω] Plane sic loquitur Noster VIII, 108: unde articulum τὸ vulgo omissum recepi cum recentt edd. κομιδή Glossa Herod. exponit ἡ ἀνάσωσις, ἐπιμέλεια. Valet autem et hoc loco et aliis ad VIII, 108 excitatis *reditus*. Adverbium ἀσφαλέως suam h. l. vim retinet, ut ἀληθέως III, 17 (ubi vid.), 23 et IV, 195, quo loco utitur Schaefer. ad Dionys Halicarn. De compos. verbb. pag. 76. Et faciunt huc quoque ea, quae ad I, 8 notata sunt.

τὴν ἀπορίην] Conf. IV, 83. 127. Ad imperfecti ἠπιστάμην formam, augmento semper retento, conf. Bredov. p. 301. Mox cum eodem Bredovio p. 38 et recentt. edd. restitui ἐπεὰν pro vulg. ἐπὴν, quae forma ab Herodoto utique abest. Mox retinui ἐπέλθῃ, quod verbum de ingruente nocte VIII, 11. Plurimi libri scripti ἔλθῃ. De forma ἐώθαμεν conf. Bredov. pag. 302. Ad verba ἐκκαύσαντας τὰ πυρὰ conf. nott. ad IV, 145. Quae continuo sequuntur verba, eum in modum accipio: *Postquam eos milites, qui laboribus sustinendis minime pares s. idonei sint, deceperimus* (ut scil. nostrum consilium ipsos prodendi haud sentiant). Ad ἰθῦσαι cf. IV, 122 et ad ἐξεργάσασθαι *(perdere)* III, 52 coll. V, 19.

Cap. CXXXV.

νύξ τε ἐγένετο, καὶ Δαρεῖος] De particulis τε — καὶ conf. nott. ad IV, 53. Ad verba τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος (i. e. *quorum minimam habebat rationem* s. *quorum iacturam minime faciebat*) conf. VII, 223. I, 120. VII, 10 ibique laud. et ad locutionem αὐτοῦ ταῦ-

ἐχρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ. τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας κατέλιπε αὐτοῦ ταύτῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. κατέλιπε δὲ τούς τε ὄνους καὶ τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν ὄνοι βοὴν παρέχωνται, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης μὲν εἵνεκεν κατελείποντο, προφάσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, ὡς αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσεσθαι μέλλοι τοῖσι Σκύθῃσι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον τὸν χρόνον ῥυοίατο. ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι ὑποθέμενος ὁ Δαρεῖος καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην ἠπείγετο ἐπὶ τὸν Ἴστρον. οἱ δὲ ὄνοι, ἐρημωθέντες τοῦ ὁμίλου, οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῷ ἵεσαν τῆς φωνῆς· ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν

τῃ, ubi mox ipse subiicitur locus, Thucydid. III, 81, alia a Valcken. excitata. Add. Herod. I, 189. IV, 80. 84. VI, 16. 72.

οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης τῶνδε εἵνεκεν κ. τ. λ.] Impeditior loci structura, de qua conf. Matth. Gr. Gr. §. 631, 3. pag. 1299. Sunt enim potissimum verba οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης μὲν εἵνεκεν κατελείποντο, quae structuram turbant, si quidem in directam orationem Noster transit his verbis, quae sic potius proferenda erant, ut responderent priori sententiae per ἵνα οἱ μὲν κ. τ. λ. expressae: qua relicta Noster ad antecedentia verba κατέλιπε δὲ — τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν respiciens haec ipsa quodammodo repetit verbis: οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης μὲν εἵνεκεν κατελείποντο iisdemque reliqua adnectit, in quibus ad verba προφάσιος δὲ τῆςδε mente erit repetendum εἵνεκεν e proxime praegressis, et post δηλαδὴ inferendum ὡς, quod primus fecit Reizius, quem praeter Borhek. et Matthiaeum etiam recentt. edd. recte secuti sunt, cum Schweighaeus. et Gaisford. hanc particulam, quae sane in libris scriptis haud exstat, sed quae ad totam sententiam necessaria videtur, omisissent. Cum recentt. edd. scripsi quoque κατελείποντο passivo sensu *(relinquebantur)*, ut IV, 84 pro vulg. κατελίποντο. His vero ita constitutis sponte intelligitur, cur sequantur optativi μέλλοι et ῥυοίατο, supra vero coniunctivus ponatur in verbis ἵνα οἱ μὲν ὄνοι — παρέχωνται; conf. nott. ad I, 189 et mox IV, 139. Iam haec totius loci enascitur sententia: *reliquit autem* (rex) *et asinos et infirmos milites hac de causa, ut asini clamorem tollerent: homines vero infirmitatis sane causa relinquebantur, sed hoc nimirum ut praetenderent, ipsum regem cum flore exercitus Scythas aggressum esse, hos vero* (milites infirmos relictos) *interim castra tueri.* τὸ καθαρὸν τοῦ στρατοῦ quid sit, diximus ad I, 211. Wesseling. confert Thucyd. V, 8, ubi vid. Schol., alia. — In seqq. ὑποτίθεσθαι valet: *praecipere, praescribere*, alias *consilium dare, suadere*, ut diximus ad I, 107. Itaque non opus scribere ὑπερθέμενος, quod Cobeto placet.

οἱ δὲ ὄνοι — οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῷ ἵεσαν τῆς φωνῆς] i. e. *asini relicti a reliqua turba s. a coetu multo maiorem edebant ruditum.* Ubi genitivum τῆς φωνῆς refero ad μᾶλλον, quod substantivi quasi vices induere videtur, non aliter fere atque in illa formula ἐπὶ μᾶλλον, de qua vid. nott. ad III, 104. — φωνὴν ἱέναι frequens Nostro, ut II, 2. IV, 23. IX, 16 coll. II, 15. — In fine cap. κατὰ χώρην — εἶναι Valcken. legi vult κατὰ χώρην — μένειν s. μεῖναι, *suo loco manere*, ut apud Aristoph. Eqq. 1351. [Plut. 367 ibique Kuester.] Thucyd. IV, 75. Herod. I, 17. IV, 201. At proba, si quid video,

136 ὄνων πάγχυ κατὰ χώρην ἤλπιζον τοὺς Πέρσας εἶναι. Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπολειφθέντες, ὡς προδεδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖράς τε προετείνοντο τοῖσι Σκύθῃσι καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα. οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες, αἵ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθέων καὶ ἡ μετὰ Σαυροματέων καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοί, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. ἅτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπισταμένου, ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυθικοῦ ἱππότεω καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ

locutio κατὰ χώρην — εἶναι, nec ullo modo sollicitanda. Cf. III, 135 ibique laudd. Steger. citat Xenoph. Anab. I, 5, 17. Ad ἤλπιζον conf. III, 151 ibique nott. Itaque loci sententia haec est: *Scythae ubi asinos clamantes audiverunt, admodum existimabant, Persas suo loco adhuc esse s. mansisse.*

Cap. CXXXVI.

ἔλεγον τὰ κατήκοντα] i. e. *dicebant, quae par erat eos dicere*, qui in tali rerum statu versantur. Conf. I, 97 ibique nott. V, 40. II, 161. — *χεῖρας προετείνοντο* medio verbo usus dixit Noster, qui VII, 233 in eadem locutione activum adhibuit, quo etiam Xenophon usus est in Cyropaed. IV, 2, 19 coll. IV, 2, 17. VI, 3, 13. — In seqq. post *συστραφέντες* (i. e. *copiis collectis, in unum coniunctis;* cf. I, 101 ibiq. nott. IX, 18) continuo sequitur *αἵ τε δύο — καὶ ἡ μετὰ Σαυροματέων καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοὶ ἐδίωκον*: qua structura sensum magis respiciente quam genus grammaticum haud utique offendimur. Sunt vero *αἵ τε δύο* partes illae, quibus Idanthyrsus et Taxacis imperabant, vid. cap. 120; *ἡ μετὰ Σαυροματέων* illa est, cui praeerat Scopasis cuique Sauromatae accesserant, teste Herodoto cap. 120 coll. 133. 128. Scripsi autem cum recentt. edd. *ἡ μετὰ Σαυροματέων*, ut supra IV, 128 legimus *τὴν μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαι*; vulgo enim editur *ἡ μία Σαυρομάται*, cuius loco quod duo codd. afferunt *Σαυροματέων*, recepi simulque abieci voculam *τε*, quam post *Σαυρομάται* e Pauwii coniectura receperant Schweighaeuser. et Gaisford. Scythae igitur (haec enim Herodoti videtur esse sententia) copiis suis coniunctis (tribus Scytharum partibus et Sauromatarum, Budinorum, Gelonorum copiis, quae ad Scythas accesserant) Persas rectâ Istrum versus persequi coeperunt. Nam in imperfecto *ἐδίωκον* subest vis actionis inceptae necdum absolutae.

ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν] Bredovius corrigit p. 221 *τετμημενέων*, quod neque Dindorf. neque Dietsch. receperunt; cf. nott. ad III, 106. Ipsa verba Herodoti Schweighaeuserus sic reddidit: *utpote viis non tritis;* accuratius idem in Lexico Herodot. II. p. 313: „*quum non sectae* (stratae, signatae, definitae) *essent viae.*“ Atque hunc in modum recte haec verba iam Wesselingius intellexit, haecce adscribens: „Palmerius Exercit. p. 22 *incisas*, id est, *signatas orbitis*. Cur non *sectas?* Quales solum Scythicum, ut olim Macedonicum, vix habuit. De Archelao, Macedonum rege, Thucyd. lib. II. 100: *καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε*. Qua quidem in viarum munitione *τέμνειν* et *ἀνατέμνειν* apud Philon. Iud. saepe, De mundi opific. p. 14 B et Creat. Princip. p. 723 B.“ Ad ipsas igitur vias faciendas pertinet locutio *τέμνειν ὁδούς*, quam a caedendis orbitis repetit Curtius (Vom Wegbau etc. in: Abhandll. d. Berlin. Akadem. 1854. pag. 222), si quidem solis orbitis in lapidem sectis plerumque Graecorum viae plaustro-

ἐπισταμένου, ἁμαρτόντες ἀλλήλων, ἔφθησαν πολλῷ οἱ Σκύθαι τοὺς Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. Μαθόντες δὲ τοὺς Πέρσας οὔ κω ἀπιγμένους ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἴωνας ἐόντας ἐν τῇσι νηυσί· Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται· καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες. ἀλλ', ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χάριν. τὸν δὲ πρότερον ἐόντα ὑμέων δεσπότην ἡμεῖς παραστησόμεθα οὕτω, ὥστε ἐπὶ μηδαμοὺς ἔτι ἀνθρώπους αὐτὸν στρατεύσασθαι.

Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο. Μιλτιάδεω μὲν τοῦ 137
Ἀθηναίου, στρατηγέοντος καὶ τυραννεύοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἦν γνώμη, πείθεσθαι Σκύθῃσι καὶ ἐλευθεροῦν Ἰωνίην· Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίη ταύτῃ, λέ-

rum in usum factae constabant, dissentiente Vischero (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. LXXIII. p. 130. 136), qui ad vias per silvas et loca saxosa faciendas respici vult. — τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ sunt *itineris compendia*, ut I, 185 coll. V, 17, ubi vid. nott. Thucyd. II, 97. Xenophon Cyneg. V, 17. Participium ἁμαρτόντες aeque ad Scythas atque ad Persas, quorum utrorumque in antecedentibus mentio fit, referendum, licet sequatur ἔφθησαν οἱ Σκύθαι, quo altera communis subiecti pars continetur: vid. de hac structura exponentem Jul. Geislerum: De Graecc. nominatt. absoll. pag. 19. 20. Conf. Herod. IV, 157 init. — Ad locutionem ἔφθησαν — ἀπικόμενοι conf. VI, 115 et Kuehner Gr. Gr. §. 664, not. 2.

διοίχηνται] Dindorf. edidit διοιχέαται. Equidem formam διοίχηνται, quam libri scripti afferunt, cum Bekkero et Dietschio retinui, quippe quae proba videtur neque sollicitanda; conf. Bredov. p. 311. 334 et vid. quoque IV, 185. Ad argumentum loci conf. IV, 98 et de sexaginta dierum spatio quae diximus ad IV, 122. — Post οὐ ποιέετε Schweigh. et Gaisf. e Sancrofti libro inseruerunt γε, qua particula hic sane opus non videtur: idcirco cum recentt. edd. eam abieci; ad χαίροντες conf. nott. ad III, 29.

παραστησόμεθα οὕτω] i. e. *eo redigemus*, *compellemus*. Non valde dispar ea notio, qua hoc verbum invenimus III, 13. 14, ubi vid. In fine cap. pro στρατεύσασθαι Naber in Mnemosyn. IV. p. 23 scribi iubet στρατεύσεσθαι, quod mihi quidem haud necessarium videtur, libris praesertim invitis.

CAP. CXXXVII.

Μιλτιάδεω] De *Miltiade* plura VI, 39 seqq. Ac videtur Cornelius Nepos in Miltiad. c. 3 Herodoti locum expressisse, ut observat Lambinus. De *Histiaeo Milesio* plura libro quinto narrantur. — Χερσονησιτέων cum recentt. edd. exhibui meliorum codd. ex auctoritate. In Sancrofti libro exstat Χερσονησιέων, quod Schweigh. non displicet, si quidem ita dicti fuerint Chersonesi huius incolae, teste Stephano Byzantino, qui s. v. Χεῤῥόνησος utique affirmat, eos, qui Χεῤῥονησῖται appellantur Thracicae huius Chersonesi incolae, etiam Χεῤῥονησίους dici. Sed tum scriptum oportebat Χερσονησίων, cum haec forma genitivi pluralis secundae declinationis in εων ab Herodoto sit aliena.

γοντος, ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει 341
πόλιος· τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν· βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Ἱστιαίου δὲ γνώμην ταύτην ἀποδεικνυμένου αὐτίκα πάντες ἦσαν τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν
138 γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδεω αἱρεόμενοι. Ἦσαν δὲ οὗτοι
οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλέος,

ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον κ. τ. λ.] Apte hunc in modum Histiaeus atque e re sua locutus est; qui bene vidit non nisi Persarum imperio stante stare se ipsos posse, Graecis impatientissime pro libertatis sensu ingenito ferentibus iugum a Persis impositum. Namque Persae, ut ad IV, 98 iam monuimus, Graecis in civitatibus singulis, quas imperio suo addiderant, tyrannos constituerant, qui arctius cum Persis coniuncti quorumque salus suspensa a Persis, qui ipsi in subiectorum Graecorum rempublicam minime se immiscere solebant. Hinc cap. 138 tyrannorum recensus, qui a Persis victoribus in Graecis civitatibus olim liberis popularique imperio maximam partem fruentibus constituti erant. — *αὐτῶν* cum Gaisf. dedi pro *αὐτέων*. — In seqq. ad significationem verbi *καταιρεθείσης* conf. allata ad II, 172.

οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν] Omnes libri scripti et olim editi *ἔσται* exhibent; quod cum ad verba *οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν* haud conveniat, Reizius reposuit *ἔσεσθαι*, a Borheck. et Matthiaeo, ac postea quoque a Bekkero, Dindorfio et Dietschio merito receptum probatumque viro docto, Schoenio, in: Diss. de attractionis quam dicunt singg. quibusdam exemplis apud Herodot. (Bielefeld. 1840) p. 5. Vulgatam *ἔσται*, quam Schweighaeuser. et Gaisford. revocaverant, denuo tueri studuit Eltz in: Jahrbb. für Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 134 (Quaest. Herodott. p. 7), neque vero mihi persuasit. Caeterum in his minime offendet subitus, neque vero insolitus orationis transitus e directa in indirectam orationem, de qua Wessel. citat I. Fr. Gronov. ad Senec. de Benefic. IV, 32. Tu conf., ne plura, Herod. IV, 110. 196. II, 113. 152 ibique nott. — Ad locutionem *γνώμην ἀποδείκνυσθαι* cf. IV, 132 ibique nott.

Cap. CXXXVIII.

Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον] i. e. *Fuere autem hi, qui in illa deliberatione suffragia ferebant.* Ita Schweigh., qui idem in Lex. Herod. sic vertit: *suffragia ultro citroque* (pro sua quisque sententia) *ferentes;* ut *διαφέρειν* vix quidquam differat a simplici *φέρειν*, ut in Eurip. Orest. 48, aliisque Demosthenis, Isocratis ac Plutarchi locis in Thes. ling. Graec. II. p. 1375 ed. Dindorf. allatis. Nec aliter Langius, vernaculus interpres, atque Italus interpres. Malim equidem: *qui hanc sententiam* (a Miltiadis sententia) *alienam s. contrariam ferebant.* Quae sequuntur: *καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλέος* significant: *et qui multum valebant auctoritate apud regem;* vid. nott. ad I, 120 et cf. IV, 133. 144. Add. Siebelis ad Pausan. X, 9. §. 1. — *βασιλέος* dedi pro *βασιλῆος*, quod Gaisf. et Matth. hic retinuerunt. — In seqq. verbis *οὗτοι μὲν ἦσαν* retinui *ἦσαν*, quod cum a Sancrofti libro alteroque absit, a Dindorfio omissum est, a Dietschio uncis inclusum tanquam spurium. — Inter tyrannos urbium Hellesponti *Herophantus*, qui *Παριηνὸς* vocatur, tyrannus erat *Parii*, de qua urbe vid. Herodot. V, 117 ibique nott. *Strattis* tyrannus memoratur VIII, 132; *Aeaces* Sami tyrannus VI, 13. Pro *Αἰάκης* quod

Ἑλλησποντίων μὲν τύραννοι, Δάφνις τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἵπποκλος Λαμψακηνὸς καὶ Ἡρόφαντος Παριηνὸς καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· οὗτοι μὲν ἦσαν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου, ἀπ' Ἰωνίης δὲ Στράττις τε Χῖος καὶ Αἰάκης Σάμιος καὶ Λαοδάμας Φωκαιεὺς καὶ Ἱστιαῖος Μιλήσιος, τοῦ ἦν γνώμη ἡ προκειμένη ἐναντίη τῇ Μιλτιάδεω. Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μοῦνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

Οὗτοι ὦν ἐπεί τε τὴν Ἱστιαίου αἱρέοντο γνώμην, ἔδοξέ 139
σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα προσθεῖναι· τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἐόντα, λύειν δὲ, ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται, ἵνα καὶ ποιέειν τι δοκέωσι, ποιεῦντες μηδὲν, καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρῴατο βιώμενοι καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γέφυραν· εἰπεῖν τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς τὴν Σκυθικὴν ἔχον, ὡς πάντα ποιήσουσι, τὰ Σκύθῃσί ἐστι ἐν ἡδονῇ. ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ. Μετὰ δὲ ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἱστιαῖος, τάδε λέγων· Ἄνδρες

plures libri exhibent Αἰακίδης s. Αἰακίδας, ad illam primitivae atque patronymicae vocis confusionem haud raro obviam teste Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. p. 325 et ad Lucian. I. p. 414 ed. Bip. retuleris.

Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μοῦνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος] λόγιμος dicitur, qui λόγου ἄξιος est (vid. nott. ad I, 143), vir *illustris* ac *spectatus*, ut IX, 64. 116. VIII, 65, et conf. nott. ad III, 127. Haud commemoratur Κώης ὁ Ἐρξάνδρου, στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναίων, cuius mentio fit supra IV, 97; in eorum numero certe non fuit, quorum ratio habebatur.

Cap. CXXXIX.

ἔδοξέ σφι — τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα προσθεῖναι] Ad ἔργα τε καὶ ἔπεα conf. III, 135 ibique nott. πρὸς ταύτῃ — προσθεῖναι dixit Noster repetita praepositione non sine quadam vi, qui mox scripsit προσέθηκαν τῇ γνώμῃ. In seqq. τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἐόντα declarant eam pontis partem, quae septentrionem versus ad Scytharum terram s. ad borealem Istri ripam spectabat, τὸ ἐς τὴν Σκυθικὴν ἔχον, ut paulo post Noster dicit. De praepositione κατὰ conf. III, 155 ibique nott.

ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται] i. e. *quantum uno teli iactu assequi possent*, s. *ad teli iactum*. De verbo ἐξικνέεσθαι conf. II, 34. IV, 10. Plutarch. Vit. Aristid. 17: ἤδη δὲ καὶ βέλος ἐξικνεῖτο. Add. Iacobs ad Aelian. N. A. XVI, 23. Ad verba: πειρῴατο βιώμενοι conf. citata ad I, 77 de participii verbo πειρᾶσθαι additi structura; de ipsa optativi πειρῴατο forma cf. nott. ad IV, 130; de usu optativi, qui excipit coniunctivum, cf. nott. ad I, 185 coll. IV, 135. Pro καὶ βουλόμενοι Emperius (Opuscc. philologg.) pag. 312 suspicatur: ἢ καιροῦ λαβόμενοι. Equidem vulgatam sic accipio: *ne Scythae tentarent vim inferre atque Istri transitum parare iuxta pontem*. Haud recte opinor Schweighaeuserus extrema verba sic reddidit: *Istrum ponte transire*. — Ad verba: τὰ Σκύθῃσί ἐστι ἐν ἡδονῇ (*quae grata forent Scythis*) conf. VII, 15 coll. 160. Nec valde distat, quod attigimus ad IV, 97: φίλον ἐστί. — ἐς καιρὸν valet *opportune, commode*, ut I, 206. VII, 144.

*Σκύθαι, χρηστὰ ἥκετε φέροντες, καὶ ἐς καιρὸν ἐπείγεσθε· καὶ
τά τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦται, καὶ τὰ ἀπ' ἡμέων ἐς
ὑμέας ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται. ὡς γὰρ ὁρᾶτε, καὶ λύομεν τὸν
πόρον, καὶ προθυμίην πᾶσαν ἕξομεν, θέλοντες εἶναι ἐλεύθε-
ροι. Ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς τάδε λύομεν, ὑμέας καιρός ἐστι δίζησθαι
ἐκείνους· εὑρόντας δὲ ὑπέρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν τίσα-*
140 *σθαι οὕτως, ὡς ἐκείνους πρέπει. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον
Ἴωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθέα ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν
Περσέων καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. αἴτιοι
δὲ τούτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομὰς τῶν ἵππων
τὰς ταύτῃ διαφθείραντες καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. εἰ γὰρ
ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρεῖχε ἄν σφι, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως
ἐξευρεῖν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ, τά σφι ἐδόκεε ἄριστα βεβου-
λεῦσθαι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλησαν. Σκύθαι μέν νυν τῆς σφετέ-
ρης χώρης, τῇ χιλός τε τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξ-
ιόντες ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολέμους, δοκέοντες καὶ ἐκείνους* 141
*διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρησιν ποιέεσθαι. οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν
πρότερον ἑωυτῶν γενόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ἦι-
σαν, καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. Οἷα δὲ νυκτός τε ἀπι-*

καὶ τά τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦται] Schweigh. ita reddidit: „*ut autem, quae a vobis proficiscuntur, benigna sunt, sic* etc.“ Valla: „*ut vos nobis probe viam ostenditis.*“ Malim equidem: „*et quae a vobis proficiscuntur, commode viam* (rectam) *nobis muniunt* s. *parant indeque nobis prosunt: et quae a nobis proficiscuntur ad vos, accurate apparantur* s. *administrantur.* Infra Noster VI, 73: *εὐωδώθη τὸ πρᾶγμα.* Verbum *ὁδοῦν*, quod proprie est *viam munire, monstrare*, latius dein patuit planeque valuit: *indicare, ostendere.* Confert Wesseling. Aeschyl. Prometh. 497 (505). Agamemn. 184 (169), ubi Blomfield. nostri loci haud fuit immemor. Et conf. Herod. VI, 73. — Ad verba *ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται* conf. I, 108, ubi eadem dictio invenitur. — In seqq. pro *ἡμέες* scripsi cum Bredov. p. 282 *ἡμεῖς*, itemque dedi *ἐκείνους*, ubi vulgo male *κείνους*, cf. Bredov. p. 119; dedi quoque *δίζησθαι* pro *δίζεσθαι*; vid. laudd. ad IV, 9.

Cap. CXL.

τὸ δεύτερον] Conf. IV, 133. In seqq. ad *διέξοδος* conf. III, 117. IV, 199; ad verba: *καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες* conf. IV, 120 et ad *παρεῖχε* III, 73 ibiq. nott. Pro *ἐξευρέειν*, quod Dindorf. et Dietsch. retinuerunt, e Florentino duobusque aliis codd. dedi *ἐξευρεῖν*, probante Bredov. pag. 326.

τῆς σφετέρης χώρης] Apud Suid. s. v. *χιλὴ* T. III. pag. 670 exstat: *διὰ τῆς ἑτέρης χώρης.* — In seqq. pro *ἀντιπολεμίους* dedi *ἀντιπολέμους*; vid. nott. ad IV, 134.

τοῦτον φυλάσσοντες] Cf. Suidas s. v. *στιβία* T. III. pag. 376. De pronomine *τοῦτον* interposito conf. nott. ad IV, 122 et de significatione verbi *φυλάσσειν* II, 62 et I, 48 ibique nott. In seqq. *καὶ οὕτω μόγις* κ. τ. λ. tenendum est, Nostrum semper aeque atque Homerum dixisse *μόγις* neque unquam adhibuisse *μόλις*; vid. Bredov. p. 95. 96. Ad verba *οἷα δὲ νυκτὸς* κ. τ. λ. conf. II, 28.

κόμενοι καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο, μή σφεας οἱ Ἴωνες ἔωσι ἀπολελοιπότες. Ἦν 141
δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος, φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον τὸν ἄνδρα καταστάντα ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ Ἴστρου ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἱστιαῖον Μιλήσιον. ὁ μὲν δὴ ἐποίεε ταῦτα, Ἱστιαῖος δὲ, ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύσματι, τάς τε νέας ἁπάσας παρεῖχε διαπορθμεύειν τὴν στρατιὴν καὶ τὴν γέφυραν ἔζευξε. Πέρσαι μὲν ὦν οὕτω ἐκφεύγουσι· Σκύθαι δὲ 142
διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἥμαρτον τῶν Περσέων. καὶ τοῦτο

καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες] Genitivum verbo *ἐντυχόντες* hîc additum eo ex usu repetit Wesseling., quo verba composita haud raro simplicium structuram servare soleant. Plures locos, ubi genitivus pariter adstruitur verbo *ἐντυγχάνειν*, dabit L. Struve: De dictione Sophocl. (Berolin. 1854.) pag. 25. Atque hanc rationem nunc sequi malim quam eam, ex qua verba *λελυμένης τῆς γεφύρης* pro genitivis absolutis habeantur et ad *ἐντυχόντες* mente subaudiatur *τῷ πόρῳ* vel simile quid, hoc fere sensu: *ad traiectum pervenerunt, ponte iam rescisso*. Noster autem id potius declarare voluisse videtur: *Scythas noctu advenisse atque pontem offendisse solutum*: Cobeto placet rescribere *λελυμένῃ τῇ γεφύρῃ*. De forma *ἀπίκατο* conf. nott. ad I, 2.

Cap. CXLI.

φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων] i. e. *qui validissimâ omnium utebatur linguâ*. Eadem locutio VII, 117. Livius VIII, 9: „Valerium magna voce inclamat." Attigit Herodotea Eustath. ad Ili. p. 463, 38 s. 607, 33. — In seqq. *καταστάντα ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ Ἴστρου* dixit Noster *Aegyptium in ipsa Istri ripa stantem s. collocatum*. De praepositionis *ἐπὶ* usu conf. nott. ad III, 86, ne plura. Voculam *δὴ* post *τοῦτον* vulgo insertam cum recentt. edd. abieci, cum in plerisque libris scriptis illa haud reperiatur. — In seqq. pro *ἐπακούσας* Bake (Scholicc. Hypomnematt. IV. p. 320) adsentiente Cobeto scribi vult *ὑπακούσας*, quo verbo sane utitur Noster III, 101 fin., sed addito genitivo. Equidem vulgatam retinui, quae mihi id significare velle videtur, Histiaeum, statim ubi audivit, compellationi obtemperasse; quod recte expressit Langius hunc in modum: „*Histiaeos aber hörete gleich auf den ersten Ruf*" etc.

κελεύσματι] In Florentino alteroque cod. exstat *κελεύματι*; quae eadem varietas VII, 16, ubi Florentinus cum tribus aliis libris affert *κελεύματι*, reliqui *κελεύσματι*, quod utroque loco Bekkerus, Dindorf. et Dietsch. receperunt probante Cobeto, sed merito reprobavit Bredov. p. 347, cum in talibus Noster literam σ abiicere et ad delicatioris aevi formam (*κέλευμα*) deflectere haud soleat. Attulit Wesseling. locum Dion. Cass. 4. pag. 51 E [cap. 32 s. p. 626 Reim.], ubi exstat *κελεύματα* itemque *celeuma* apud Christianos scriptores, de quo laudat Rosweid. ad Paulini Nolani Carm. XVII, 109. p. 94 et Munker. ad Hygin. fab. XIV fin. In re nautica memoratur *ὁ κελευστής*, de quo dixi ad Plutarch. Alcib. pag. 231. Add. Becker. in Charikl. I. p. 211 ed. sec. et Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. 403, ubi *κέλευσμα*. Et conf. etiam Forcellini Lex. s. v. *celeusma* T. I. p. 419.

παρεῖχε διαπορθμεύειν] i. e. naves exhibuit ad exercitum traiiciendum. Additur verbo infinitivus, qui finem et consilium indicat. Cf. nott. ad Plutarch. Philop. 18. p. 65.

Cap. CXLII.

καὶ τοῦτο μὲν κ. τ. λ.] i. e. *Scythae*

μὲν, ὡς ἐόντας Ἴωνας ἐλευθέρους, κακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἁπάντων ἀνθρώπων· τοῦτο δὲ, ὡς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιεύμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι καὶ ἄδρηστα μάλιστα. ταῦτα μὲν δὴ Σκύθῃσι ἐς Ἴωνας ἀπέρριπται.

143 Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηΐκης πορευόμενος ἀπίκετο ἐς Σηστὸν τῆς Χερσονήσου. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβυζον, ἄνδρα Πέρσην, τῷ Δαρεῖός κοτε ἔδωκε γέρας, τοιόνδε εἴπας

iudicant, Iones, quà liberos homines, omnium mortalium pessimos et mollissimos esse; quà servos, mancipia esse dominorum amantissima et fidelissima. Unde patet ἀνελευθέρους, quod duo libri afferunt, reiiciendum unumque ἐλευθέρους tenendum esse. Verba ὡς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιεύμενοι proprie valent: *de Ionibus ut servis verba facientes* (ut antea de iis tanquam liberis hominibus sententiam tulerant); et frequens apud Nostrum locutio λόγον τινὸς ποιεῖσθαι, ut I, 213. III, 25 etc. ἄδρηστος est servus hero fidelis minimeque δραπέτης (Herod. VI, 11) s. *fugitivus*, ut bene observat Valcken. Eadem vox apud Plutarch. II. p. 174 E. et apud Dion. Chrysost. in Corinth. p. 457 B. — φιλοδέσποτα hinc citat Pollux III, 74. — Ac denique ad ipsum Scytharum de Ionibus iudicium conf. Plutarch. II. pag. 222 D.

ταῦτα — ἀπέρριπται] i. e. *Haec a Scythis in Iones dicuntur* s. *proiiciuntur dicteria.* Cf. I, 153 ibiq. laudd. Idem verbum apud Pausan. IX. 5, 4.

Cap. CXLIII.

Δαρεῖος δὲ — ἀπίκετο ἐς Σηστὸν κ. τ. λ.] Nihil Noster tradit de iis, quae Darius perpessus est Istro traiecto per Thraciam reditum instituens in Asiam. Etenim Ctesias Persicc. §. 17 haec habet: διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφυρώσεις καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ ὅλον διαβῆναι στράτευμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρκου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ μυριάδες ὀκτώ. Addit deinde Darium Chalcedonicum domus et templa concremasse, quod pontem super Bosporum solvere studuissent atque aram a Dario olim, cum in Europam transiret, erectam sustulissent (cf. Herod. III, 87 seq.). Iustinus II, 5 nil nisi haec tradit: „Darius — omissis octoginta milibus hominum trepidus refugit."

Μεγάβυζον] Μεγάβυζον affert unus Parisinus liber itemque Eustath. ad Ili. p. 182, 27 s. 270, accedente Valla; vulgo Μεγάβαζον, quod idem etiam vulgo exhibent VII, 108, ubi tres codd. afferunt Μεγαβύζον; quibus locis quamquam non idem significatur Persa, qui III, 70 in coniuratorum numero commemoratur, tamen ex una eademque nobili Persarum familia hos omnes fuisse nemo negabit: unde eodem quoque modo nomen ipsum scribi consentaneum est; de quo vid. plura in Excursu ad III, 70. — Quod vero h. l. de Megabyzo effatus est Darius, idem in Zopyrum dixisse fertur. III, 160 coll. Plutarch. II. p. 173 A. et Eustath. ad Ili. II. p. 182, 27, qui Herodotea paulo aliter expressit, et ad Dionys. Perieg. 764. (ubi alium Herodoti locum tangens IV, 144 exhibet Μεγάβυζος, quamquam in ipso Herodoto vulgo legitur Μεγάβαζος). Μεγάβυζος Zopyri filius dicitur III, 160, quem et ipsum alium esse atque eum, de quo hic sermo, crediderim. Nam sane frequens in Persarum rebus hoc nomen occurrit. — In seqq. γέρας s. *honorem, munus* dicit ipsam illam sententiam laudis atque honoris plenam, quam rex tulerat.

ἐν Πέρσῃσι ἔπος. ὡρμημένου Δαρείου ῥοιὰς τρώγειν, ὡς ἄνοιξε
τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ῥοιέων, εἴρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς
Ἀρτάβανος, ὅ τι βούλοιτ' ἄν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι, ὅσοι
ἐν τῇ ῥοιῇ κόκκοι. Δαρεῖος δὲ εἶπε, Μεγαβύζους ἄν οἱ τοσού-
τους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπή-
κοον. ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν εἴπας ἐτίμα· τότε δὲ αὐ-
343 τὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν, ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἑωυτοῦ ὀκτὼ
μυριάδας. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβυζος, εἴπας τόδε τὸ ἔπος, ἐλί- 144
πετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων. γενόμενος γὰρ ἐν
Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους

ῥοιὰς τρώγειν] i. e. *malis vesci granatis*. Quod fructuum genus omnino haud ingratum fuisse colligimus ex Plut. Artax. 4, ubi exstat ῥόα, non ῥοιὰ, quae forma haud scio an prioribus scriptoribus magis fuerit in usu, accentu in ultima posito syllaba, cum iisdem grammaticis docentibus ῥόα in penultima accentum capiat. Vid. quae dixi in Creuzeri Melett. III. p. 31 seq. Add. Blomfield. Glossar. ad Aeschyli Prometh. 23, Lobeck. ad Phrynich. p 495 seq., Bredov. p. 162. Quod vero iidem praecipiunt veteres grammatici, ῥοιὰ dici de arbore, ῥόα de fructu, id stare non posse vel hic ipse locus ostendit. Add. VII, 41. De ipso malo punico eiusque significatione tesseraria apud Graecos disputavit Boetticher: Der Baumcult d. Hellen. pag. 471 seqq. — τοσοῦτο dedi Bredovium secutus pag. 105 cum recentt. edd. pro τοσοῦτον.

Cap. CXLIV.

ἐλίπετο] ἐλίπετο, quod retinuit Matth. quodque etiam retineri vult censor Ienensis ad IV, 133 laudatus, revocavi cum recentt. edd. e Sancrofti libro pro vulg. ἐλείπετο, cuius hîc nullus locus. Articulum τὸ ante ἔπος cum recentt. edd. inserui. Spectat autem τόδε τὸ ἔπος ad sequens dictum Megabyzi de Chalcedoniis. Ad πρὸς Ἑλλησποντίων conf. nott. ad IV, 138 de usu praepositionis πρός.

Καλχηδονίους] Ita recepi cum Schweigh. et Gaisf. auctoritate cod. Florentini et aliorum. Vulgo Χαλκηδονίους, quod Matth. retinuit. Conf. IV, 85. V, 26 et quae ex nummis aliisque veterum testimoniis allata dicit Wesseling. ab Holsten. ad Καρχηδὼν Steph. Byz. et Sirmond. in Sidonii Carm. II. p. 666 ed. Venet. Schweigh. conferri vult, quae ad Polyb. V, 39, 5 et ad Athen. III, 92 E. et VII, 320 A: notaverit. Conf. quoque Bredov. p. 92 et Voemel in Prolegomm. ad Demosthen. Cont. pag. 128. Multa quoque de hac confusione attulit Tzschucke ad Melam I, 19. §. 5 nott. critt. (Vol. II. P. I) pag. 573 seqq., qui idem in nott. exegg. (Vol. III. P. I) pag. 571 seqq. de ipsa urbe copiosius disseruit, de qua vid. etiam Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 384. — Ad argumentum loci praeter Eustath. Herodotea citantem ad Dionys. Perieg. 764 cf. Strab. VII. p. 320 s. 494 et, ubi ex Apollinis oraculo *coeci* dicuntur Chalcedonii ob neglectum aptiorem in urbe fundanda locum, Tacit. Annal. XII, 63 et Polyb. IV, 43. Nec prorsus iustum videtur oraculi effatum Mannerto VII. p. 155, cum Megarenses, condita Chalcedone ac Selymbria, tum demum in Byzantium condendum incidere consentaneum fuerit, praesertim cum mercatura ad boreales regiones Ponti magis magisque florere coepisset, ipseque Byzantii portus e meridie accedentibus difficilior esset aditu quam et Chalcedonis et Selymbriae portus; unde perspici posse existimat, cur in Chalcedonem condendam Graeci ad has regiones conversi et a

κτίσαντας τὴν χώρην Βυζαντίων, πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλούς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίονος παρεόντος κτίζειν χώρου τὸν αἰσχίονα ἑλέσθαι, εἰ μὴ ἦσαν τυφλοί. οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μεγάβυζος στρατηγὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο. οὗτος μέν νυν ταῦτα ἔπρησσε.

145 *Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγίνετο ἐπὶ Λιβύην ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος διὰ πρόφασιν, τὴν ἐγὼ ἀπηγήσομαι, προδιηγησάμενος πρότερον τάδε. Τῶν ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπιβατέων*

meridie advecti prius inciderint. At de situ Byzantii commodisve loci huius quae refert Polyb. IV, 44, quaeque alia attulit plura hanc in rem Alexand. Falk in: Dissertat. de origine Byzantii (Vratislav. 1829) pag. 10, qui respexerit, confiteatur necesse est, loco multo aptiore multoque plura praebente commoda Byzantium fuisse conditum, de cuius opportunitate omnes consentiunt scriptores, sive loci naturam, sive coeli temperiem, sive regionis suavitatem ac fertilitatem omniumque rerum abundantiam spectes. Conditam urbem teste Eusebio vulgo referunt ad Olymp. XXX, 3 sive 658 ante Chr. n.: nec admodum inde recedunt aliorum scriptorum testimonia, de quibus vid. Alex. Falk. l. l. p. 21 seq., qui ipse urbis principia ad medium fere saeculum septimum a. Chr. n. releganda esse iudicat, et potissimum Fischer: Griech. Zeittaf. pag. 91. Inde Chalcedon condita ponitur Olymp. XXVI, 3 sive 674 a. Chr. n. Vid. Fischer l. l. pag. 86. — Dissentit autem in *septendecim* annorum numero, qui ab Herodoto proditur, Hesych. Milesius Rerr. Constantinop. pag. 48, ponens annos XIX, ut Wesseling. adnotat. Herodoti auctoritatem tuetur Eustath. h. l. — Ad *λειφθεὶς* conf. IV, 84 ibique laudd.

Cap. CXLV.

Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον κ. τ. λ.] Incidit igitur haec Persarum expeditio in Libyam adversus Barcen suscepta in idem fere tempus; quo Megabyzus, in Thracia relictus post infelicem Darii in Scythas expeditionem, Thraciae gentes subigebat. Quae Darii expeditio cum ad annum 515 ante Chr. n. probabiliter sit referenda, ut in Excursu ad IV, 1 docuimus, haec ipsa in Barcen expeditio continuo post instituta videri debet. Conf. etiam nott. ad IV, 162.

προδιηγησάμενος πρότερον] Eadem sermonis abundantia, quam supra ad III, 16 advertimus. Sequitur hoc loco longior de Cyrenes rebus disputatio, in quam Herodotus de altera Persarum expeditione (quae Scythicum bellum continuo excipiebat tempore) in Libyam suscepta relaturus (vid. IV, 167) sponte inciderat. Quales digressiones ab Herodoti more non abhorrere aliquoties monuimus. Et cf. in universum notata ad I, 23.

Τῶν ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπιβατέων παίδων παῖδες] i. e. *nepotes Argonautarum s. eorum, qui navi Argo vecti erant. παίδων παῖδες* Noster dixit eodem modo, quo Homer. Ili. XX, 308. Pind. Nem. VII, 100 (147). In verbis *ἐκ τῆς Ἀργοῦς* ea valet praepositionis ratio, quam in nott. ad Plutarch. Pyrrh. cap. 11. pag. 169 attigimus. Add. Krueger. ad Xenoph. Anab. I, 2, 3. Infra Noster VII, 93: *Δωριέες δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης.* Apud Schweighaeuser. in Lex. Herod. s. v. *ἐπιβάτης* p. 250 invenio: „*οἱ τῆς Ἀργοῦς ἐπιβάται, Argonautae;*“ minus accurate. Valckenario in mentem venerat *ἐκ τῶν τῆς Ἀργοῦς ἐπιβατέων*, quo vix opus. Sunt autem, monente C. O. Muellero (Or-

παίδων παῖδες, ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρῶνος ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Λήμνου οἴχοντο πλέοντες ἐς Λακεδαίμονα· ἱζόμενοι δὲ ἐν

chomen. p. 307), haec verba sensu latiori nec definito accipienda. De voce ἐπιβάτης, qua *qui navi vehitur, miles* praecipue *classiarius* vulgo declaratur, conf. Herod. VII, 96 ibique nott. Mox cum recentt. edd. pro ἐξελασθέντες scripsi ἐξελαθέντες, ut III, 46. 51, ubi vid., itemque ὑπὸ τούτων pro ὑπὸ τουτέων; de ipsius pronominis usu conf. nott. ad IV, 122. Post haec verba Florent. et Mediceus inserunt δὲ, quod suggerente Wesselingio Schaeferus mutavit in δὴ, quodque revocari quoque vult Herold Emendatt. Herodd. I. pag. 14. Equidem cum recentt. edd. voculam, quae haud necessaria videtur, prorsus abieci.

ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρῶνος ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας] *Brauron* Atticae est oppidum non procul ab Hymetto mare versus situm; ubi nunc, vetere oppido dudum deleto, *Palaeobraona*, paulo magis occidentem ac meridiem versus. Qui locus olim insignis festo Dianae Tauricae, quae inde etiam Brauroniae nomen acceperat cuiusque templum nonnihil remotum ab urbe propius ipsum mare situm fuisse perhibetur. Huc enim Iphigeniam e Taurica terra redeuntem appulisse ferebant unâ cum Dianae statua indeque Athenas petiisse. Plura Kruse: Hellas II, 1. pag. 258 seq. Conf. quoque supra ad IV, 103 allata. Atque per huius festi opportunitatem virgines illud celebrantes Pelasgi, Hymetti accolae, per insidias simulque etiam ultionis capiendae causa rapuisse Lemnumque (ab Atheniensibus nimirum cum eiecti essent) abduxisse narrantur, teste Herodoto VI, 138; qua in insula qui olim consederant Minyae Argonautae, ab iisdem Pelasgis pulsi Lacedaemonem se convertisse dicuntur. Argonautae enim Lemnum ubi appulerunt, mulierum rem publicam, quam ibi constitutam repererant, maritis per uxorum furorem interfectis indignati Lemnicas mulieres matrimonio sibi iunxerunt prolemque inde susceperunt, quam h. l. verbis: τῶν ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπιβατέων παίδων παῖδες indicari putem. Conf. C. O. Mueller. Orchomen. pag. 302—307. Ac Minyas s. Argonautarum posteros Lemno eiectos esse a Pelasgis, praeter Herodotum testantur Pausan. VII, 2, 2. Apollon. Rhod. IV, 1760, alii. Neque poenitebit hac de re contulisse Polyaen. VII, 49. VIII, 71. Valer. Maxim. IV, 6. 4 (quem ex Herodoto sua hausisse veri est simillimum). Schol. ad Pindar. Pyth. IV, 88 et copiosiorem Plutarchi narrationem Opp. II. p. 247, ab Herodotea in quibusdam recedentem, quae accurate enotavit Larcher. in nota ad h. l. Quae ipsa singula persequi hîc non vacat, nec magis quaerere attinet, cur, qui *Pelasgi* in hac narratione appellantur, ab aliis vocentur *Tyrrheni*. Hoc enim alienum ducimus ab huius loci interpretatione.

ἱζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ] Pro ἱζόμενοι in Sancrofti libro et duobus aliis invenitur ἑζόμενοι. De quo Schweigh. comparans hos locos: II, 113. III, 64. 65. IV, 165 ita pronuntiat, ut ἕζεσθαι dicatur de *singulis*, ἵζεσθαι de *multitudine hominum*, qui alicubi considant. Quod discrimen vereor, ut stare possit. Infra IV, 145 omnes libri conspirant in ἵζοντο, idemque etiam repositum in reliquis locis supra laudatis aliisque, quos affert Bredov. p. 317. Cui verbo quod h. l. Noster adstruxit praepositionem ἐν, idem infra IV, 146. 148 adhibuit praepositionem ἐς, quam eandem additam videmus I, 14. III, 14. 64, ubi cf. laudd. Atque vel ἐπὶ, sequente accusativo, in hac structura Nostrum posuisse vidimus II, 55, ubi cf. laudd. Ipsum montis *Taygeti* nomen triplici genere adhibitum apud veteres inveniri monet Stephan. Byz. s. v. Eodem genere, quo Noster, nomen proferunt Strabo

τῷ Τηϋγέτῳ πῦρ ἀνέκαιον. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἄγγελον ἔπεμπον, πευσόμενοι, τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσί. οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον, ὡς εἴησαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεόντων ἡρώων· προσχόντας δὲ τούτους ἐς Λῆμνον φυτεῦσαί σφεας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀκηκοότες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρώτεον, τί θέλοντες ἥκοιέν τε ἐς τὴν χώρην καὶ πῦρ αἴθοιεν. οἱ δὲ ἔφασαν ὑπὸ Πελασγῶν ἐκβληθέντες ἥκειν ἐς τοὺς πα- 344
τέρας· δικαιότατον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαί

VIII. pag. 362 s. 557 C., et Pausan. III, 20; τὰ Ταΰγετα apud Plutarchum ac Polyaenum l. l. exstat. Post Wesselingium monuit allatis veterum de hoc monte testimoniis Tzschucke ad Mel. II, 3. §. 4 nott. exegg. p. 235. Vol. III. P. II. Add. Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 865. Postera aetate monti nomen inditum *Pentedactylon;* nunc vocatur *St. Elias,* teste Krusio: Hellas I. pag. 286. De Taygeto accurate nunc exposuit Curtius: Der Peloponnes. II. pag. 203 seq. 307 seq., ubi etiam de ipso montis nomine disputavit.

πῦρ ἀνέκαιον] Mediceus, Florentinus πυρὴν ἔκαιον, Gronovio probatum; vulgata lectio, quam unam veram habuit quoque Bredov. p. 65, πῦρ ἀνέκαιον, ex Aldina fluxit verbisque seqq. καὶ πῦρ αἴθοιεν et Homer. Od. VII, 13 satis firmatur, monente Wessel., qui praeterea citat Heliodor. Aethiop. II. pag. 96 [II, 22. p. 82 Cor., quem conf. T. II. pag. 84] et D'Orvill. ad Chariton. p. 633 [p. 588 Lips.], qui ipse Medicei libri lectionem ob huius ipsius codicis auctoritatem praeferendam ratus alteram lectionem πῦρ ἀνέκαιον alioqui et ipsam stare posse censet, cum sequatur πῦρ αἴθειν. Similis confusio in Homer. Hymn. in Cerer. 287, ubi nunc editur πῦρ ἀνέκαι', cum in codice scripto exstet πυρὰν ἔκαι'. Infra VIII, 19 meliores codd. praebent πῦρ ἀνακαίειν, Aldina ac Vulcobii liber: πυρὴν ἀνακαίειν. Et confer supra II, 39. IV, 28. 60 et I, 202. Vit. Homer. 21, ubi πῦρ ἀνακαίειν eodem sensu: *ignem accendere,* unde non admodum differt ἐκκαίειν τὰ πυρὰ, quod supra IV, 134. 135 invenitur. Quo eodem sensu infra πῦρ αἴθειν, quod, observante Valckenario, apud Atticos poëtas aliquoties reperitur, cum nuspiam exstet πυρὰν αἴθειν. Quin intransitive αἴθειν, *fulgere,* dici apud Sophocl. Ai. 285. Aeschyl. Choëph. 534 [529 ed. Blomf., quem vid.], idem monet. At in Sophocl. Philoct. 789 αἴθειν ἱερὰ, quocum conf. Euripid. Rhes. 53. 107. — In seqq. ad verba τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσὶ (in quibus οἵτινες scribi vult Cobetus) conf. nott. ad I, 35 et ad formam προσχόντας nott. ad I, 2 et Voemel. ad Demosth. Contion. p. 147. — In seqq. pro θέλοντες, in quo omnes codd. conveniunt, Dietsch. reposuit ἐθέλοντες, Bredovii praeceptum secutus pag. 116 seq. Quod idem etiam valet in sequente θέλουσι, cuius loco ἐθέλουσι dedit Dietsch.

ἥκειν ἐς τοὺς πατέρας] „An quia Minyae per Halmum a Sisipho et *Merope*, Atlantis filia (Apollodor. III, 10, 1. pag. 309 Heyn. Schol. Apollon. Rhod. III, 109 coll. Heynii Observv. ad Apollodor. p. 57) originem ducebant (conf. Saxii Tabb. geneall. nr. VI et C. O. Mueller. Orchomen. p. 464), cuius (Meropes) Taygete soror erat, quae ex Iove Lacedaemonem peperit (Apollodor. III, 10. 3. pag. 312 conf. Sax. Tabb. nr. XIII)? Vel siccine explicandus locus est, ut dicas, *Argonautas* et *Minyas* pro iisdem haberi et usurpari [vid. Loers. ad Ovidii Heroid. VI, 47. XII, 64] ac proinde, quoniam *Dioscurorum*, qui in Argonautis fuerant, aedes Lacedaemone erat, Mi-

τε οἰκέειν ἅμα τούτοισι, μοῖράν τε τιμέων μετέχοντες καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. Λακεδαιμονίοισι δὲ ἕαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας, ἐπ' οἷσι θέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνῆγέ σφεας, ὥστε ποιέειν ταῦτα, τῶν Τυνδαριδέων ἡ ναυτιλίη ἐν τῇ Ἀργοῖ. δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε μετέδοσαν καὶ ἐς φυλὰς διε-

nyas, cum Spartam tenderent, recte dicere potuisse: „*ad patres suos se venire?*“ *Cr.*, qui idem postea haec adiecit: „Res sic expedienda: Tyndaridae s. Dioscuri [i. e. Castor et Pollux] Iasoni adeoque Minyis coniuncti erant sanguine et familiam Aeolidarum attingebant, nimirum per avum patremque Ledae Thestium. Vid. Apollodor. I, 7, 5 et 8. p. 48 seq. ed. 2 Heyn. et conf. Burmann. Catalog. Argonautt. p. CVIII ed. Harles.“ Ad ipsam rem conf. quoque Pausan. VII, 2. §. 2 ibique Siebelis pag. 106, Lachmann: Spartan. Staatsverfass. p. 77 seqq.

μοῖράν τε τιμέων μετέχοντες] Ob μοῖραν in hac structura additam conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 519. not. 1. et Schorn. ad Anaxagor. fragmm. (Bonn. 1829) pag. 26; ad ἕαδε in seqq. conf. I, 151 ibique nott. Ad verba ἐπ' οἷσι conf. nott. ad I, 141; ad verbum ἐνῆγε III, 1 ibique nott.

γῆς τε μετέδοσαν καὶ ἐς φυλὰς διεδάσαντο] Aliam causam, cur advenas civitatis iure donarint, afferunt Plutarchus ac Polyaenus l. l., qui Tyrrhenorum s. Pelasgorum filios, ab Atheniensibus pulsos Imbro Lemnoque Taenarum appulisse tradunt ac Spartanis in bello cum Helotis opem tulisse eamque ob causam civitate ac matrimonio dignatos esse. Cum vero neque ad magistratus neque in senatum admitterentur, in suspicionem eos venisse rerum novarum indeque comprehensos a Lacedaemoniis vinculis atque custodiâ retentos fuisse. Qua de re eadem sic Valerius Maximus l. l. „Quos Spartana civitas respectu Tyndaridarum — deductos inde (e Taygeto) legibus commodisque suis immiscuit; sed hoc tantum beneficium in iniuriam bene meritae urbis regnum affectantes verterunt;“ quae ipsa ex Herodoteis expressa arbitratur Valckenarius, cui a Plutarcho et Polyaeno allata ratio magis videtur probabilis. Cum autem illi *per tribus distributi* esse dicantur, hoc C. O. Muellerus Orchomen. pag. 313 seqq. de ternis istis Dorum Spartanorum tribubus intelligi posse negat, cum nullum unquam omnino inter Spartanos atque advenas connubii ius fuerit. Tres enim illas in tribus, quibus antiquissimo inde ex aevo Spartanorum constitit respublica (conf. C. Fr. Hermann in: Handb. der hellen. Staatsalterth. §. 20. not. 11 ed. quart. et Kortüm in: Schlosser u. Bercht Archiv. IV. p. 141—143, Lachmann: Die Spartanische Staatsverfass. p. 87 seqq.), neminem recipi potuisse pronuntiat, nisi qui revera Dorica stirpe se oriundum plane probasset, Minyarumque stirpem Doricam cognationemque cum Spartanis Doribus, quam Herodotus proferat, eam multo post fictam fuisse videri ab his ipsis, ut probabile videatur Minyarum posteris. Quae cum ita sint, per Perioecorum potius tribus atque Laconum indigenarum Minyas distributos esse arbitratur, nisi, id quod vel magis ad verum illi accedere videtur, sedes prorsus seiunctas a reliquis Laconiae incolis in Taenaro promontorio atque insula Crana non valde remota (quippe quae loca Minyis, quae fuerit gens rebus navalibus dedita, maxime convenisse consentaneum), atque etiam in Amyclaea ditione inter hos ipsos Achaeos Perioecos, quorum in tribus fuerint recepti, acceperint. Quibus quo minus accedam, obstant ipsa Herodoti verba: ἐς φυλὰς διεδάσαντο (*per tribus distribuerunt*), quae cur de Perioecorum tribubus nec vero, quod ipsa fert res ipsiusque sententiae connexus, de Spartanorum tribubus accipienda sint, equi-

δάσαντο. οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγημαν, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου
146 *ἤγοντο, ἐξέδοσαν ἄλλοισι. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος*
αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιληΐης μεταιτέοντες

dem non intelligo. In quas neminem peregrinum ea aetate, quae nobis sane melius cognita est atque Persicorum bellorum tempora vel antecedit vel subsequitur, receptum fuisse ut credo, ita prisca illa aetate cognatos, qui ferebantur, Minyas esse receptos cur negem, nulla videtur mihi iusta subesse causa; conf. etiam Kopstadt: De rerr. Laconn. constitut. Lycurg. origine et indole p. 69. 85. Nec magis intelligo, quo iure cognatio Minyis, quae cum Spartanis intercesserit, ficta perhibeatur atque hoc modo Herodoti de fide detrahatur, quam mihi in talibus praesertim, ubi meliora antiquitas nos minime edocuit, summam esse haud uno loco edixi. Nec abhorret temporum ratio, quo minus Minyas a Tyrrhenis Pelasgis Lemno eiectos Lacedaemonem venisse vere prodi existimemus. Qui Pelasgi octoginta post Troiam captam annis si e Boeotia in Atticam discesserunt ibique unam certe per *γενεὰν* commorati sunt, antequam Lemnum et Imbrum peterent; hoc convenit cum eo fere tempore, quo Minyae in Laconiam pervenisse feruntur, anno scil. 1140 a. Chr. n. e Larcheri calculis; cf. Tab. chronolog. pag. 586. Iam denique quod ad locutionem attinet: *ἐς φυλὰς διεδάσαντο (per tribus distribuerunt)*, eâ simul, opinor, indicatur, illos, in tribus cum reciperentur, in civitatem quoque esse receptos civiumque ad iura admissos. Qui enim a Spartanis petunt *μοῖραν τιμέων μετέχειν* idque etiam impetrant, civium iura omnia accepisse, indeque etiam omnia civium munera, honores obiisse putandi erunt: eo enim vocem *τιμέων* spectare vel ex iis manifestum erit, quae Vol. I. p. 858 monuimus. Atque hoc vel e sequentibus patere putamus, ubi non contenti his civium iuribus vel regnum affectasse dicuntur, quod penes duas familias, Agidas et Eurypontidas, fuisse nemo nescit. „Plataeenses (Valckenarii sunt verba) in Atticam receptos *καταvεῖμαι εἰς τοὺς δήμους καὶ τὰς φυλὰς*, *in demos et in certas tribus referre*, psephisma iubet apud Demosthen. p. 741 [p. 1380 Reisk.]. Attigit istam non sane protritam antiquitatis Graecae partem Hemsterhus. in Miscell. Obss. VII. p. 325 et ad Aristoph. Plut. p. 368. Cicero pro Balb. 12: *Vidi egomet nonnullos — nostros cives Athenis in numero iudicum atque Areopagitarum, certa tribu, certo numero* (nisi malis *certo demo*)." Add. C. Fr. Hermann. Handb. der Hell. Staatsalterth. §. 117. not. 11. Quod ipsum, ut peregrini in civitatem reciperentur atque inde tribui alicui adscriberentur, Athenis frequentius, Dorum in civitatibus rarissime nec nisi probata stirpis cognatione factum esse, dubio caret.

τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἤγοντο, ἐξέδοσαν ἄλλοισι] i. e. *quas vero ex Lemno secum duxerant uxores, eas aliis elocarunt.* Ubi ad *τὰς* mente ex antecedentibus (*γάμους ἔγημαν*) repetendum *γυναῖκας*; Minyae enim, quo citius cum Spartanis coalescerent, a quibus in civitatem recepti erant, continuo nuptias (cum Spartanorum mulieribus) fecisse atque eas feminas, quas e Lemno una attulerant, aliis (i. e. Spartanis) in matrimonium dedisse dicuntur. Vocula *ἤγοντο*, quae a duobus libris abest, e glossemate invecta videtur viro docto in Ephemer. Lipss. 1829. nr. 136. p. 1087, qui *τὰς δὲ* haudquaquam pro relativo pronomine, sed pro articulo, cui adnectantur verba *ἐκ Λήμνου*, accipi voluit. Quod certe praestat emendationi Stegeri (in Praefat. p. XV) *ἠγάγοντο*, i. e. *abduxerunt*, corrigentis. De verbis *ἄγεσθαι*, *ἐκδιδόναι* conf. notata ad I, 34. 93. 59. 196. II, 47.

Cap. CXLVI.

ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιληΐης μετ-

καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ ὅσια. τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι ἔδοξε αὐτοὺς ἀποκτεῖναι· συλλαβόντες δέ σφεας κατέβαλον ἐς ἑρκτήν· κτείνουσι δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτός, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. ἐπεὶ ὦν ἔμελλόν σφεας καταχρήσεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, ἐοῦσαι ἀσταί τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἑρκτὴν καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἑκάστη τῷ ἑωυτῆς ἀνδρί. οἱ δέ σφεας παρῆκαν, οὐδένα δόλον δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι. αἱ δὲ ἐπεί τε ἐσῆλθον, ποιεῦσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον. οἱ δὲ Μινύαι ἐνδύντες τὴν γυναικηΐην ἐσθῆτα, ἅτε γυναῖκες, ἐξήϊσαν ἔξω, ἐκφυγόντες δὲ τρόπῳ τοιούτῳ ἵζοντο αὖτις ἐς τὸ Τηΰγετον.

Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος, τοῦ 147

αιτέοντες] i. e. *insolenter agere coeperunt Minyae, qui et regnum affectabant* (s. regni participes ut fierent, postulabant) *et alia perpetrabant nefaria.* Quod congruit cum Valerii Maximi verbis supra allatis.

συλλαβόντες δέ σφεας κατέβαλον ἐς ἑρκτήν] i. e. *comprehensos vero illos in carcerem coniecerunt,* „*in proximam* nempe *noctem custodiendos,* qua de illis supplicium sumeretur; hunc enim in finem subdit ista Herodotus: *κτείνουσι δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτός, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα*; conf. huius insistens vestigiis Valer. Max. l. l. Morem tangunt Cragius De rep. Lac. p. 457 et Meurs. Misc. Lac. pag. 139. Diutius Tyrrhenos in vinculis custodivisse dicuntur Plutarcho l. l.: ζητοῦντες ἑλεῖν σαφέσι καὶ βεβαίοις ἐλέγχοις, atque interea temporis uxores ipsorum Spartanae carceris exorasse custodes, ut sibi liceret ingressis morituros alloqui: πολλαῖς ἱκεσίαις καὶ δεήσεσι παρείθησαν ὑπὸ τῶν φυλάκων ὅσον ἀσπάσασθαι καὶ προσειπεῖν τοὺς ἄνδρας. Apud Herodotum mulieres in carcerem dicuntur intromisisse custodes, *οὐδένα δόλον δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι.* In enarrando dolo cum Herodoto conspirant [supra ad IV, 145 laudati] Plutarchus, Polyaenus et Valerius Maximus, qui non absurde addidit ista: *per simulationem doloris velatis capitibus eos abire passi sunt,* nempe custodes carceris viros velatis capitibus, vestibus indutos muliebribus, quos et ἀπιέναι περικαλυψαμένους scribunt Plutarchus et Polyaenus. Haec *Valckenarius;* alios veterum, qui mulierum facinus commemorarunt, citavit Wyttenbach. ad Plutarchi l. l. Animadverss. II, l. p. 8 a *Cr.* allatus. Nec vero tales fraudes ab omni fere aetate alienas esse, docent rerum scriptores; ut sane non opus sit admonere recentissimi exempli, quod Franco-Gallorum suppeditat historia. — De voce καταχρήσασθαι conf. nott. ad I, 82. 117. III, 36. Verbum παραιτεῖσθαι h. l. simpliciter valet *precari, veniam sibi petere* s. *facultatem.* Conf. I, 90. III, 132 ibique nott. IV, 148. 158. VI, 24.

οἱ δέ σφεας παρῆκαν] i. e. *hi vero* (custodes Spartani) *eas introire sunt passi,* s. *introitum illis permiserunt.* Hoc significatu παριέναι III, 72, ubi conf. nott. — De *Taygeto* monui ad IV, 145.

CAP. CXLVII.

Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος] De *Therae* genere testantur Pausan. III, 1. §. 7. III, 15, 4. IV, 3. §. 3. Callimach. in Apollin. 74 (ubi conf. Spanhem. pag.

Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος, ἔστελλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαίμονος. ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος, γένος ἐὼν

127), Apollon. Rhod. IV, 1759 seqq., ex Herodoto probabiliter sua qui sumpsit; coll. Boeckh. ad Pind. Olympp. II. p. 115. Unde tale generis stemma confecit Larcher. in nott. ad h. l. coll. C. O. Muellero Orchomen. pag. 468: *Cadmus* (qui in Boeotiam venisse putatur anno 1549 a Chr. n.). — *Polydorus* (anno 1497 a. Chr. n.). *Labdacus* (1450). — *Laius* (a Lyco eiectus 1416, ac dein ad regnum evectus 1390). — *Oedipus* (1354). — *Polynices* (anno 1318). — *Thersander* (1299; interfectus 1287). — *Tisamenes* (ad regnum evectus 1260). — *Autesion* (a Damasichthone eiectus 1249). — *Theras* (natus anno 1214, tutor Proclis atque Eurysthenis anno 1178). In ipsam narrationem nuper inquisivit C. O. Mueller. l. l. pag. 336, cognationem illam, quae Therae Aegidae intercesserit cum Heraclidarum stirpe regia, prorsus fictam e carminibus Dorum epicis repetendam esse statuens, cum iam ante Laconiam ab Heraclidis s. Spartanis occupatam et Achaei et Minyae hac ipsa in terra ac praesertim in agro Amyclaeo fixas habuerint sedes, unde et alias colonias emiserint et eam, quae Theras conderet; ita ut quaecunque de Thera ad Heraclidarum stirpem relato cecinerint, ea postmodo ficta videri debeant ad gentis splendorem ac gloriam augendam, praesertim cum utraque colonia et Thera et Melos mature Spartanorum auctoritatem atque imperium agnoverit. Cautius de his statuit Boeckh. in dissertatione, quae inserta legitur Commentariis Academiae Berolinensis ann. 1836: „Ueber die von H. v. Prokesch in Thera entdeckten Inschriften" p. 41 seqq., ubi de ipsa insula eiusque primis incolis accurate disputat, id sane negari non posse ratus, primitus in hac insula Phoenicum coloniam fuisse; eoque sane ducunt ipsa Herodoti verba, ante Therae adventum habitasse insulam dicentis posteros Membliari, viri Phoenicis, unde opinor Stephanus Byzantinus: *Θήρα· νῆσος Σποράδων, κτίσμα Μεμβλιάρου, ἑνὸς τῶν μετὰ Κάδμου.* Atque inde haud scio an repetendum, quod Theras, cuius genus ad Cadmum refertur, in hanc insulam se converterit, quam olim Cadmi socii (Phoenices) condidisse ferebantur. In his equidem acquiescendum puto; neque enim ea, quae ab Herodoto, Pausania, aliis traduntur, continuo ficta a posteris crediderim; quo certior de his ipsis auctor est Herodotus, cuius narrationem ut fide carere pronuntiem, nullum mihi innotuit argumentum nullaque sane adesse videtur ratio. Atque ipsa Thera insula, a quo inde commemoratur tempore, nonnisi coniuncta cum Sparta, a qua numquam per temporum decursum bellorumque vices defecit, reperitur et pro eius colonia habetur, quae Laconum institutis semper usa fuerit.

ἔστελλε ἐς ἀποικίην] i. e. *coloniam e Lacedaemone deduxit*, s. *mittere instituit (se, cives) in coloniam.* Ubi, Reiskio monente, ad *ἔστελλε* subauditur *ἑαυτὸν*, ut IV, 148; alius dixisset *ἐστέλλετο*. Quibus haec addit Schweigh.: — „Sic haud raro etiam apud tragicos *στέλλειν* pro *στέλλεσθαι*, *iter parare*, *proficisci*. Possis vero etiam, ut cap. 148, sic et hoc loco intelligere *ἔστελλε λαὸν ἐς ἀποικίην*, sed tragicorum exemplis, quae offert Brunckii Index Sophocleus [conf. Ellendt Lexic. Sophocl. II. p. 729] et Schneideri Lexicon criticum, satis firmata prior interpretatio. Alias dux coloniae dicitur *ἀποικίην στέλλειν* [ut apud Pausan. III, 1. §. 7 in huius ipsius rei narratione; *ἀποστέλλειν* invenitur apud Herodotum IV, 150], *ἀποικίαν ἄγειν* [vel etiam *ἄγειν ἐς ἀποικίην*, ut V, 42. 124]; coloni vero *ἐς ἀποικίην στέλλεσθαι* vel *σταλῆναι*, ut cap. 159." Verbum *στέλλεσθαι* attigimus in nott. ad III, 53. 124; de activo *στέλλειν*, quod proprie valet *instruere*, *adornare* indeque *instructum aliquem aliqua re mittere*, conf. nott. ad III, 141.

Καδμεῖος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι Ἀριστοδήμου παισὶ, Εὐρυσθένεϊ καὶ Προκλέϊ· ἐόντων δ' ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων ἐπιτροπαίην εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιληΐην. αὐξηθέντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν οὕτω δὴ ὁ Θήρας δεινὸν ποιεύμενος ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἐπεί τε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μένειν ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποπλεύσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. ἦσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλεομένῃ νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγο-

τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι κ. τ. λ.] Conf. Herodot. VI, 52 et vid. Pausan. IV, 3, 3. III, 1. § 6. 7, unde matris, quae Therae fuit soror, nomen fuisse discimus *Ἀργείαν*. Quod vero Larcherus in Pausaniae hoc loco *Προκλῆς* e librariorum negligentia fluxisse arbitratur pro *Πατροκλῆς*, quod alii exhibeant, haud intelligit, hoc ipsum exortum esse e vera scriptura *Προκλῆς*, de qua, ne plura, conferas Leopold. ad Plut. Vit. Lycurg. 2. pag. 177 et Schaefer. ad Plutarch. Vitt. T. IV. pag. 290. Add. quae ad Herodot. III, 50 adscripsimus. Ad dativi formam *Προκλέϊ* conf. Bredov. p. 258. — *ἐπιτροπαίην — τὴν βασιληΐην* Noster dixit eo modo, quo III, 142 (ubi cf. nott.) dixerat *ἐπιτροπαίην — τὴν ἀρχήν*. Quod ad ipsum argumentum attinet, in quo Pausanias l. l. convenit cum Herodoto, scribens: *τότε δὲ (Θήρας) ἐπετρόπευεν Ἀριστοδήμου τοὺς παῖδας* (i. e. Eurysthenem et Proclem) *θεῖος ὢν πρὸς μητρὸς κ. τ. λ.*, fieri id vix potuisse putat Lachmann (Spartan. Staatsverfass. p. 144), cum Theras ad neutram Dorum phylen pertinuerit indeque tutoris munere fungi haud potuerit. Cui recte obloquitur Boeckh. l. l. pag. 43. not. 4, si quidem Theras coniunctione inter Therae atque Heraclidarum stirpem facta legitimus tutor exstitit avunculus regibus pueris a sorore natis. *Aristodemi* nomen in Therae inscriptionibus Graecis reperitur: vid. Corp. Inscr. Gr. nr. 2448 et 2454; conf. Boeckh. l. l. pag. 91 coll. 78. — In seqq. ad *οὕτω δὴ* conf. nott. ad I, 196 et ad locutionem *δεινὸν ποιεῖσθαι* nott. ad III, 14. Quem ibi laudavi Naberum, is h. l. scribi mavult *δεινόν τι ποιεύμενος*. In proxime seqq. *μένειν* cum Schweigh. et Gaisf. revocavi ex Aldina, accedentibus quattuor codd., Florentino, Sancrofti libro duobusque Parisinis, pro *μενεῖν*, quod e Stephani editione receptum in posteras editiones transiit ac Ienensi quoque censori (1817. nr. 164. p. 374) placuisse videtur, praesertim cum Noster VIII, 5 *φάμενος ἀποπλώσεσθαι — καὶ οὐ παραμενέειν* scripserit, quamquam huius loci non prorsus eadem videtur esse ratio. Cum vero forma futuri *μενεῖν* in Herodoto ferri haud possit, recentt. edd. reposuerunt *μενέειν*, quod probat Cobet Varr. Lectt. p. 100, coll. Bredov. p. 376, qui *μένειν* quoque tolerari posse recte statuit, si quidem in huiusmodi structuris infinitivum praesentis cum infinitivo futuri adeoque aoristi coniunctum reperiri constat: vid. Lobeck. ad Phrynich. p. 747, quem bene affert Bredov., et conf. quae ipse olim de his disserui in Creuzeri Melett. III. p. 10 seq. Vid. etiam Herodot. IV, 201. — *ἀποπλεύσεσθαι* intactum reliqui, omnibus libris allatum: qui cum in uno tantum loco supra laudato formam *ἀποπλώσεσθαι* exhibeant, in reliquis vero formam vulgarem (*πλεύσεσθαι*) retineant, religioni duxi quidquam mutare. Vid. Bredov. p. 173.

ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλεομένῃ νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ] Tu cf. cum Herodoteis Strabon. VIII. p. 374 B. s. 534 A. XVII. p. 837 B. s. 1194 B. ibique Callimachi versus Theram celebrantis (*Καλλίστη τὸ πάροιθε, τὸ δ' ὕστερον οὔνομα Θήρη, μήτηρ εὔιππον πατρίδος ἡμετέρης*, Fragmm. Callimach.

νοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλεω, ἀνδρὸς Φοίνικος. Κάδμος γὰρ

nr. 112). Plin. Hist. Nat. IV, 23 sive §. 70 („*Thera*, cum primum emersit, *Calliste* dicta"). Apollon. Rhod. l. l. Pausan. III, 15, 4 et VII, 2. §. 2. Mannert: Geogr. VIII. pag. 730 seqq, Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1030, qui omnes excitavit veterum locos ac recentiorum testimonia: e quibus potissimum legas pulcherrimam insulae descriptionem a Lud. Rossio institutam in: Morgenblatt 1836. nr. 151. p. 602 seqq. et Reisen in d. Inseln I. pag. 59 seqq. 86 seqq. Post quem accurate omnia, quae ad huius insulae geographiam pertinent, tractavit Ed. Voswinckel: De Theraeorum insulis Berolin. 1856. pag. 7 seqq. *Thera* insula, Sporadum una, ducentorum ferme stadiorum ambitu, nunc cognita nomine *Santorin* s. *St. Irene* et eruptione Vulcania Olymp. CXXXV, 4 in duas divisa partes, *Theram* et *Therasiam* sive, ut nunc vocant, *Santorin* et *Aspronisi*. Quae olim pulcherrima omniumque rerum proventu maxime insignis fuisse fertur aquarum ob copiam et eximiam soli virtutem, ea nunc fontibus prorsus caret magnaque ex parte iacet exsiccata, quamquam etiamnum ob incolarum sollertiam Sericas vestes conficientium simulque ob vini commercium inter potiores maris Aegaei insulas habetur. Nec mireris, eam inde antiquitus vocatam fuisse *Callisten*, cum laetissimam speciem, quam ne nunc quidem prorsus evanuisse narrant, praeberet regio silvis, fontibus, rivulis bene distincta; quamquam Punicae coloniae Punicum quoque nomen exspectandum fuisse censet C. O. Mueller. Orchomen. pag. 235 coll. 322 seqq., ubi de insulae situ fatisque disserit; de quo eodem argumento conferantur recentiorum peregrinatorum testimonia apud Thrige: Hist. Cyren. pag. 36. Quibus *Cr.* haec adscripsit: „*Kanizta* Phoenicibus idem quod θήρα, *venatus*. Illam autem vocem a Graecis in Καλλίστη corruptam esse iudicat Hamaker in Lettre à Ms. Raoul-Rochette sur une Inscript. en charact. Phénic. et Grecq. Leid. 1825." Theram, insulae imperium cum accepisset, nomen quoque suum imposuisse auctor quoque est Pausanias III, 1, 7 et III, 15, 4. VII, 2, 2: quod ita accipi vult Boeckh. l. supra l. pag. 44. not. 3, ut coloni a Thera in insulam adducti ex eius nomine Θηραῖοι cum vocati essent, hoc ipsum nomen posthac ita invaluerit, ut in ipsam terram s. insulam transferretur. Disputat quoque de hoc insulae nomine Ed. Voswinckel l. supra l. pag. 11, Punicum re vera esse coniiciens. Quae mox subiicitur ab Herodoto temporum supputatio, eam omni carere iusto fundamento pronuntiat idem Mueller. l. l., quoniam facta sit secundum Thebanorum regum indicem eoque falso innitatur fundamento, quod Theraica colonia aeque atque aliae Phoenicum per Graeciam coloniae ad Cadmum perperam referatur auctorem, cum omnis illa de Cadmo narratio ad historiam minime pertineat, idque unum certum videri debeat, Homerica imprimis aetate Phoenices in quibusdam Aegaei maris insulis consedisse; eoque etiam referendam videri coloniam Membliari, quae hoc loco commemoretur. Quae ipsa omni fundamento, quo destituta videtur Muellero Herodotea narratio, vel magis carere existimaverim.

Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλεω, ἀνδρὸς Φοίνικος] Scripsi Μεμβλιάρου (ut mox Μεμβλίαρον) Bredovium secutus p. 235, cum huiusmodi genitivus unice conveniat sermoni Herodoteo neque aliter etiam exhibeat Stephanus Byzantinus l. supra allato et Pausan. III, 1, 7. Vulgo legitur Μεμβλιάρεω, idque etiam exstat in Schol. ad Pindar. Pyth. IV, 88. At Μεμβριάρεω affert Sancrofti liber in Herod. IV, 148, probatum Bocharto De Phoenicc. colonn. I, 15, quoniam hoc commodius Phoenicum e lingua derivari et explicari possit. Mueller. l. l. p. 326 nomen ducere vult a μέμβλομαι et ἄρος, ut sit *lucripeta*. Hoc loco Sancrofti liber ex-

ὁ Ἀγήνορος, Εὐρώπην διζήμενος, προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλεομένην, προσχόντι δὲ εἴτε δή οἱ ἡ χώρη ἤρεσε, εἴτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἑωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαρον· οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλεομένην ἐπὶ γενεὰς, πρὶν ἢ Θήραν ἐλθεῖν ἐκ Λακεδαίμονος, ὀκτὼ ἀν-

hibet *Μεβλάρεω* et paulo inferius *Μεβλίαρον*. Hîc Membliarus dicitur filius *τοῦ Ποικίλεω*, quod dubium esse cum ponat Boeckh. l. l. p. 41, num a *Ποίκιλος* an a *Ποικίλης* descendat, mihi ab uno *Ποικίλης* flecti posse videtur, modo sana sit lectio. Nam si a *Ποίκιλος* deducendum foret *Ποικίλεω*, scribendum opinor *Ποικίλου*. In ipso nomine significationem *τοῦ ποικιλτοῦ* agnovit C. O. Mueller. Orchomen. p. 326, i. e. *textoris*, qui *ποικίλα ὑφάσματα* texit: quae quam apta vox sit in homine Phoenicio, neminem fugere potest. Illum vero Membliarum, quem Cadmi cognatum Noster dicit, de plebe fuisse (*ἄνδρα τοῦ δήμου*) a Cadmo colonorum ducem in insula relictum scribit Pausan. III, 1. §. 7 eamque ipsam ob causam sperasse Theram, fore, ut Membliari posteri facile ipsi, qui genus suum ad Cadmum referret, imperium insulae cederent. Atque concessisse id Membliari posteros addit Pausanias, adeo ut insulae nomen suum iam dederit Theras ipsique Therae incolae posthac sacra quotannis fecerint tanquam conditori. Hoc vero insulae imperium paucis cum comitibus sive colonis quomodo acquirere potuerit Theras, cum intelligi nequeat, Larcherus existimat, Herodotum hoc unum dicere voluisse, Membliari progeniem omnino per octo *γενεὰς* regnum tenuisse ante Therae scil. adventum; ita ut, quo tempore ille accesserit insulamque occuparit, non amplius regnum tenuisse putanda sit, sive quod exstincta prorsus fuerit, sive quod regiam dignitatem aliquo modo haud satis cognito amiserit. Cf. Tab. chronolog. p. 336. Pauca adhuc superesse vestigia huius Phoenicum coloniae, vel in nominibus, quae Therae inscriptiones adhuc conservarunt, non est quod miremur, cum ad tam priscam aetatem illa recedat: quae exstant vestigia, ea exhibet Ed. Voswinckel l. l. pag. 38 seq.

προσέσχε ἐς τὴν νῦν κ. τ. λ.] Ad verbi *προσέχειν* significationem conf. nott. ad IV, 42 et de scriptura *προσχόντι* nott. ad I, 2. Quo loco fabulam de Europa atque Cadmo iam attigimus, nec sane intelligimus, quo iure, Herodoti modo ulla stet fides, Cadmum Phoenicem fuisse negemus, qui ex oriente advectus in Graeciam colonias deduxerit. Nec sane hoc respexisse videtur C. O. Mueller. Orchomen. p. 113 seqq., ubi, vulgari de his sententiâ reiectâ, Cadmum pro Pelasgorum Tyrrhenorum numine haberi vult. At mihi potior Herodoti auctoritas.

καταλείπει γὰρ κ. τ. λ.] Structurae *ἀνακολουθίαν* non perspiciens Steger. Praefat. pag. XV pro *γὰρ* reponi voluit *ἄρ'*. Namque pro *προσχὼν* Herodotus scripsit *προσχόντι* ad dativum *οἱ* respiciens et tanquam absoluta esset sententia explicationemque aliquam desideraret, *γὰρ* addidit post *καταλείπει*. Cf. IV, 149. 200. I, 24 ibique nott.

ἐπὶ γενεὰς — ὀκτὼ ἀνδρῶν] *Novem* proprie esse *γενεὰς* monuit C. O. Mueller. Orchomen. pag. 325 coll. 468, ubi stemma gentis exhibetur, quod nos paulo ante dedimus. Ac Therae filius perhibetur Oeolycus, nepos Aegeus, unde Aegidae, quorum stemma idem Mueller. persequitur pag. 469. Qui quod omnem hanc supputationem falsam videri pronuntiat, supra iam illud attigimus, de Larcheri quoque sententia monentes, quo pacto scil. octo hae *γενεαὶ* accipi debeant. Namque voce *γενεὰ* vix certum quendam annorum numerum accurate indicari existi-

148 δρῶν. Ἐπὶ τούτους δὴ ὢν ὁ Θήρας, λαὸν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων, ἔστελλε, συνοικήσων τούτοισι καὶ οὐδαμῶς ἐξελῶν αὐτούς, ἀλλὰ κάρτα οἰκηϊεύμενος. Ἐπεί τε δὲ καὶ οἱ Μινύαι ἐκδράντες ἐκ τῆς ἑρκτῆς ἵζοντο ἐς τὸ Τηΰγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευομένων σφέας ἀπολλύναι, παραιτέεται ὁ Θήρας, ὅκως μήτε φόνος γένηται, αὐτός τε ὑπεδέκετό σφεας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρης. συγχωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων τρισὶ τριηκοντέροισι ἐς τοὺς Μεμβλιάρεω ἀπογόνους ἔπλωσε, οὔτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. οἱ γὰρ

mem cum viro docto Ley in Comment. De condit. et fat. Aegypt. sub Perss. pag. 70, quamvis supputationem quandam ipse Noster indicarit II, 142, ubi vid. nott. Homeri enim fere ad modum Noster res gestas ad progeniem clarissimorum hominum accommodat eorumque secundum stirpes sive γενεὰς res gestas supputat, temporis spatium in universum tantum hoc modo indicans. — Θήραν scripsit Noster accusativum vocis Θήρας (h. l. et 148), cuius genitivum Θήρα cap. seq. et cap. 150 exhibuit ad Doricam rationem formatum. Ipsam insulam dixit Θηρην a nominativo Θήρη; vid. Bredov. p. 127.

Cap. CXLVIII.

λαὸν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων] i. e. *multitudinem secum ducens e numero civium*, qui ad tres illas Spartanorum pertinebant tribus, *electam;* quo ipso, opinor, indicatur, eos, quos secum duxit Theras in coloniam, re vera stirpis Spartanae sive Doricae fuisse. Ad verbum ἔστελλε conf. nott. ad cap. 147. Quod continuo sequitur συνοικήσων (i. e. *ut una cum his habitaret)*, minime mutandum in συνοικίσων, quod quidam afferunt libri. Vid. infra IV, 159 et plura apud Bredov. p. 74. Mox ἐξελῶν Noster dixit in futuri participio, ut III, 59 ἐξελῶντες aliisque locis a Bredov. pag. 391 laudatis; ad οἰκηϊεύμενος, quod ipsum omnes hoc loco libri scripti afferunt, vid. nott. ad III, 2. — Ad verba ἵζοντο ἐς τὸ Τηΰγετον vid. nott. ad IV, 145. — In seqq. retinui βουλευομένων, optimorum librorum ex auctoritate; alii βουλομένων. Ad παραιτέεται conf. nott. ad IV, 146 et ad ἔπλωσε nott. ad IV, 156. — Cobetum si sequi velimus, Herodoti verba sic constituenda erunt: ὅκως μήτε φόνος γενήσεται, αὐτός τε σφεας ἐξάξει. — τριηκοντεροι ab Herodoto dicuntur naves, quae τριακόντοροι apud Atticos vocantur: Thucydid. IV, 9. Xenophont. Anabas. V, 1, 16 et VII, 2, 8. Rangabé: Antiq. Helleniq. II. nr. 858. p. 526, Boeckh: Urkund. z. Seewesen. pag. 74. 124 coll. Bredov. p. 161. Inter alia navigiorum genera eaedem commemorantur apud Herodot. VII, 97. VIII, 21: triginta remis instructae, minoris utique ambitus illae fuerunt sed eo maioris celeritatis, naves actuariae. *Tres* quod fuere naves neque plures, id sponte tres φυλας ac triginta ὠβὰς Spartanorum in memoriam nos revocare observat idem Boeckh. in Commentt. Acad. Berolinensis supra (ad cap. 147) laudatis pag. 43.

οὔτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς] Auctor est Pausanias VII, 2. §. 2 coll. Apollon. Rhod. IV, 1762 seq., Theram Thebanum Lacedaemonios atque Minyas Lemno eiectos duxisse colonos in insulam Callisten, quae iam Therae acceperit nomen. Alia leguntur apud Plutarch. Opp. II. p. 247 D et 296 B. Ac Dorum invasione potissimum factum putat C. O. Mueller. l. l. p. 360 seqq., ut Minyae, quam Laconiae partem in agro Amyclaeo tenuerint, relinquere coacti alias sedes peterent, alii in Therae ac Meli

πλεῦνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεήτας καὶ Καύκωνας·

insulam traiicientes, alii iique plurimi per Arcadiam ac Messeniam migrantes in eam regionem, quae Triphylia vocatur, ubi eiectis prioribus incolis, Paroreatis atque Cauconibus, sex urbes condiderunt totidem per tribus ipsi divisi ac simili quo Iones atque Achaei foedere coniuncti sub Neptuni tutela, cuius templum in Samico promontorio fuit situm. Nam hac in ora maris iam olim Minyas consedisse vult idem Mueller. l. l. pag. 371, ut ad cognatos suos ac gentiles quodammodo se receperint.

ἐς τοὺς Παρωρεήτας καὶ Καύκωνας] In Sancrofti libro exstat *Παρεωράτας*; infra VIII, 73 omnes libri, quantum scio, *Παρωρεῆται*, idque unum verum videtur; vid. Dindorf. Comment. p. VII et Bredov. p. 125. Apud Stephan. Byzant. s. v. *Παρώρεια* citatur *Παρωραιάται*. Conf. etiam Siebelis ad Pausan. VIII, 35. §. 6. Idem vocabulum haud scio an restituendum Straboni VIII. p. 346 B. s. 532 C., ubi pro vulg. *Παρονάται* legendum *Παρωρεάται* sive rectius *Παρωρεᾶται*. De *Cauconibus* in Triphylia habitantibus, quos Herodotus iam supra I, 147 commemoravit, idem Strabo pluribus refert VIII. pag. 345 s. 531 A., qui paulo post pag. 534 A. Argonautarum horum posteros Lemno expulsos in Lacedaemonem atque inde in *Triphyliam* venisse enarrat. De qua regione veterum locos suppeditat Forbiger: Handbuch d. alt. Geograph. III. p. 976 coll. 980 et Mannert. VIII. p. 481. 518 seqq.; pluribus de ea egerunt C. O. Mueller Orchomen. p. 361 seqq. et Curtius Peloponnes. II. p. 75 seq. 114: quibus add. Beulé Etudes sur le Peloponnes. p. 213 seqq. Hac enim in regione, quae ab Alpheo meridiem versus praeter oram maritimam usque ad Nedam Messeniaeque fines extendebatur, sedesque praecipua Paroreatarum (quae Arcadicae stirpis fuit gens in montibus Elidem versus sitis habitans) atque etiam Cauconum ex parte fuit, Minyae sex illa condiderunt oppida, Herodoto commemorata; inter quae *Phryxa* (s. *Phryxae*), omnium maxime ad septentrionem sita non longe ab Alpheo in confiniis fere Arcadiae atque Elidis, triginta tantum distabat stadiis ab Olympia, ut testatur Stephanus Byzant. s. v., quo eodem teste postea vocabatur *Φαιστός*. In monte sitam urbem invenit Curtius l. l. p. 90, cuius duplex nomen idem refert ad montem aptum signis igne faciundis: nam mons, cui nunc nomen *Palaeo-Phanaro*, e planitie valde eminet ac longe lateque prospicit. Add. Leake Morea II. p. 210 et Boublaye Recherches sur les ruines de Morée pag. 135 seqq. Phryxam meridiem versus proxime excipit *Macistus*, quod oppidum in monte situm non procul a Samico, eo fere loco, ubi nunc vicus *Mofbitza*, sive castra vetera quae dicuntur. De quo conf. Mannert. VIII. p. 521, Boublaye l. l. et Curtius l. l. p. 83. 116. A Macisto meridiem versus iacebat *Lepreum*, quadraginta stadia remotum a mari, centum a Neptuni Samii templo et vel Achaeorum aetate satis amplum, quamquam Strabonis tempore, ut Macistus, vix habitata fuisse videtur. Vid. Wass. ad Thucyd. V, 34 et Mannert. VIII. p. 526 seq. In colle non procul a valle et oppido *Strobitzi*, quod nunc vocant, Leprei reliquias se vidisse contendit Dodwell II. p. 348. Add. Boublaye l. l., Beulé p. 216 et potissimum Curtius l. l. pag. 84 coll. 117, qui accurate haec descripsit; alii minus recte locum, in quo Lepreum fuit situm, nunc dici volunt Pischino. *Pyrgum* oppidum in Arcadiae atque Messeniae finibus et in extrema Triphyliae parte prope Nedam situm esse narrant, ita ut utrique terrae passim adscribatur, eo fere loco, ubi nunc invenitur Acropolis prope Nedam non procul a mari. Vid. Curtius l. l. pag. 86, Beulé p. 216. *Epium* intra Macistum atque Heraeam Arcadiae urbem situm fuisse narratur. Conf. Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. III. p. 980, Boublaye p. 136

τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρης σφέας αὐτοὺς ἓξ μοίρας διεῖλον· καὶ ἔπειτα ἔκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέπρεον, Μάκιστον, Φριξὰς, Πύργον, Ἔπιον, Νούδιον· τουτέων δὲ 345 *τὰς πλεῦνας ἐπ' ἐμέο Ἠλεῖοι ἐπόρθησαν. Τῇ δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ*

et potissimum Curtius l. l. pag. 88 et 118 not. 93, qui bene ostendit ruinas arcis, cui nunc nomen *Helleniko*, apto montium loco exstructae, ad hoc oppidum pertinere. De *Nudio* nihil constat: inter Epium et Phryxam fuisse situm suspicatur Bobrik in Berghaus. Annall. 1833. pag. 185. 186, quo eodem auctore Epium exstructum fuit a meridie eius loci, cui nunc nomen *Fanari*. — In universum de his oppidis conf. quoque C. O. Mueller. l. l. pag. 371—373 coll. Dor. II. pag. 460.

αὐτοὺς ἓξ μοίρας διεῖλον] Delevi auctoritate codicis Florentini uniusque Parisini praepositionem *ἐς* ante *ἓξ* perperam inseri solitam, quam a Matthiaeo et recentt. edd. retentam esse video. Tu vid. nott. ad I, 94: II, 147.

Φριξὰς] Ita dedi Wesselingium secutus, quem Schweighaeuser., Dindorf. et Dietsch. quoque secuti sunt. Ex ora Stephani et aliis quibusdam libris fluxit, quod Gaisford. recepit *Φρίξας*, cuius loco alii *Θρίξας* s. *Θριξάς*. Apud Polybium [IV, 77, 9, ubi conf. Schweigh. pag. 130 T. VI] et Xenophontem [cf. Hellen. III, 2, 30], monente Wesselingio ad Diodor. XIV, 17, constanter reperitur *Φρίξα*. Nec aliter Stephanus Byzant. s. v. Pausan. VI, 21, 5 et Strabo VIII. p. 343 s. 528 A., ubi vocem retineri vult Mueller. Orchomen. p. 371. Quod *Πύργον* dicit Herodotus, id Straboni VIII. p. 348 C. s. 535 C. est *Πύργοι* itemque Stephano Byzantino. Apud Livium XXVII, 32 commemoratur *Pyrgum* castellum. Pro *Ἔπιον, Νούδιον* in Sancrofti libro exstat *Ἔπειον, Νούδειον*. De qua scripturae varietate monuit Schweigh. ad Polyb. IV, 77. T. VI. p. 129, cui in Polybio verissimum videtur *Αἰπιόν*.

τουτέων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἐμέο Ἠλεῖοι ἐπόρθησαν] Retinui *τουτέων*, ab omnibus libris allatum indeque etiam Bredovio p. 221 probatum, cum ad *πόλιας τάσδε* in antecedentibus spectet. Recentt. edd. exhibent *τούτων*. *ἐπ' ἐμέο* valet: *mea* (ipsius) *aetate*. Cf. Fischer. ad Weller. III, b. p. 228. Atque revocat C. O. Mueller. Orchomen. p. 374, urbium hanc diruptionem ad Olympiad. LX, quo tempore vehemens inter Minyas atque Eleos bellum flagrabat. Mannert. VIII. p. 489 hoc refert ad Messenicorum bellorum tempora, in quibus Elii a Spartanorum partibus stantes ab his ipsis, tertio bello finito, auxilii lati praemium acceperint omnem Minyarum atque Cauconum terram: quo fere tempore has Minyarum urbes ab Eleis eversas esse putat Mannert. Curtius (Peloponnes. II. p. 77) id colligi posse putat, Minyas ex vetere inimicitia in bellis Messenicis contra Spartanos stetisse indeque finito secundo bello (i. e. Olymp. XXVIII, 1 sive 668 ante Chr. n.; vid. Fischer Zeittaf. p. 88) cedere coactos esse Eleis, quibus Spartani opem tulissent. At multo serius hoc factum esse contendit Dahlmann. Herod. p. 59, potissimum ob verba *ἐπ' ἐμέο*, quibus Herodotus hac in narratione ad id proxime tempus respiciat, quo itinera faciens per Graeciam has ipsas viserit urbes, ab Olympiade LXXVIII, 4 et quae sequuntur, vel quo Graeciâ ipsâ relictâ Thuriis historiae scribendae operam dederit, igitur post Olympiad. LXXXIV, 1 sive 444 ante Chr. n., quo anno Thurios cessisse dicitur Noster.

ἐπὶ τοῦ οἰκιστέω] Sic Mediceus, Florentinus ac duo alii codd., quos secutus sum. Aldina, Sancrofti liber et alius exhibent *ἀπό*. Sed vid. nott. ad IV, 45 et I, 14, ubi etiam de voce *ἐπωνυμίη*. De genitivo *Θήρα* vid. nott. ad IV, 147.

οἰκιστέω Θήρα ἡ ἐπωνυμίη ἐγένετο. *Ὁ δὲ παῖς, οὐ γάρ ἔφη οἱ* 149
συμπλεύσεσθαι, τοιγαρῶν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι· ἐπὶ τοῦ ἔπεος τούτου οὔνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένετο, καί κως τὸ οὔνομα τοῦτο ἐπεκράτησε. Οἰολύκου δὲ γίνεται Αἰγεὺς, ἐπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται, φυλὴ με-

Cap. CXLIX.

Ὁ δὲ παῖς, οὐ γάρ ἔφη κ. τ. λ.] Orationis structuram interruptam particulâ *γὰρ* insertâ attigimus ad IV, 147. Ac potest utique ad complendam sententiam ad verba *ὁ δὲ παῖς* e sententia per *γὰρ* illata (*οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλεύσεσθαι*) repeti *οὐ συνέπλευσε*, ut fecit Doederlein: Reden u. Aufsätze II. p. 190. Particula *τοιγαρῶν* concludendi vim h. l. assumere videtur: *itaque.* Conf. Hoogeveen. Doctr. particc. cap. 53. §. 4 seqq. pag. 751 seq., Hartung: Lehre v. d. Partik. d. griech. Sprache II. p. 354 seq.

συμπλεύσεσθαι] i. e. una cum ipso proficisci in novam scil. coloniam e Lacedaemone, sive ad novas quaerendas sedes.

ὄϊν ἐν λύκοισι] Referunt huc apud Evangelist. Matth. X, 16: *ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων*, ad quem locum plura dederunt doctissimi interpretes. Hinc vix opus, de huius dicti sensu pluribus exponere. Referri quoque huc potest proverbium *Λύκος ὄϊν ποιμαίνει* de iis, quae fieri nequeunt, adhibitum, auctore Diogeniano V, 97, ad quem locum nunc alios veterum locos ad hoc proverbium spectantes attulit Schneidewinus in Corpore Paroemiograph. Graecc. Vol. I. p. 269. De *Oeolyco* cf. etiam Pausan. III, 15. IV, 7.

καί κως — ἐπεκράτησε] i. e. *idque nomen fere invaluit* sive, ut Valla reddidit: *et id nomen* (cognomen scil. a patre discedente inditum filio) *alteri* (nomini scil., quo antehac appellari solitus erat) *praevaluit.* Idem verbum *ἐπικρατεῖν* eodem sensu apud Athen. XIII. p. 578 E. et Diogen. Laërt. III, 4. V, 38: quae laudat Valcken. *Cr.* citat Toup. ad Longin. sect. XV. p. 313 (ed. Oxon. 1778), ubi similis locus e Philone affertur advers. Flaccum p. 520: *τοῦτο γὰρ κεκράτηκέ πως τοὔνομα.*

ἐπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται] E Mediceo, Florentino, aliis recepi *ἐπ' οὗ*, cuius loco alii *ἀπὸ τοῦ*, quod Schweigh. et Gaisf. receperunt; rec. edd. *ἀπ' οὗ*, quod in uno Parisino exstat. De ipsa *Aegidarum* gente nobilissima, alios ut taceam, conf. Mueller. Orchomen. pag. 329 seqq. (cui *Cr.* addit Tafel. Dilucidd. Pindd. Spec. I. p. 21 seqq., Sturz. ad Hellanici fragmm. p. 89 seqq.). Quo auctore nihil dubium, quin Aegidae ab antiquo inde aevo Amyclas (quae urbs Achaeorum, quibus ipsis igitur Aegidas adscribi par est, tum fuerit, Doribus nondum ingressis) tenuerint indeque coniuncti cum Minyis Lemno pulsis Theram condiderint. Quae quomodo cum Herodoti verbis conciliari queant, equidem non exputem, nisi Herodotum falsa tradidisse sumas. Nec magis congruunt, quae idem de Aegidis illis enarrat, sacerdotali tribu, quae non multo ante Dorum invasionem Thebis, unde a Boeotis fuerit pulsa, pervenerit Amyclas, tanquam in commune Achaeorum Minyarumque exsulum receptaculum, in quo tamen postea demum, quam Dores regionem occuparint, Phratriam constituerit. Quae ipsa aliaque, de Aegeo stirpis auctore Theraque Aegida relata, quantum a scriptorum veterum recedant fide, vix quemquam fugerit. Addi his poterunt, quae Pindarum eiusque genus potissimum respiciens de Aegidis disputavit Tycho Mommsen in: Zeitschrift f. Alterthumswissensch. 1845. nr. 1 seq., qui id quidem recte mihi statuere videtur (p. 11), Aegidarum gentem ortu quamvis Cadmeam tamen postea prorsus Doricam esse factam.

φυλὴ μεγάλη] Ipsa voce *μεγάλη* indicari opinatur C. O. Mueller. Or-

γάλη ἐν Σπάρτῃ. τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ ἀνδράσι οὐ γὰρ

chomen. p. 329, hic non de *tribu* (φυλῆ), sed de *phratria* tantum agi. Nam tres olim Spartae fuisse tribus (φυλὰς) non aliter atque in aliis Dorum civitatibus satis constat (cf. modo Mueller. Dor. II. p. 70), de quarum una tamen h. l. non cogitandum esse quivis intelliget; adeo ut vox φυλὴ hoc loco accipienda videatur de gente s. familia, quarum plures ad unam eandemque istarum trium tribuum pertinuerint; phratrias appellari licet cum Muellero l. l. coll. Dor. II. pag. 77. not. 8, aut potius ὠβὰς (cum Mommsenio l. l. et Boeckhio l. supra l. p. 44.), quarum triginta Spartae fuisse constat: vid. C. Fr. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 24. not. 21. Conferri de his quoque possunt Boeckh. in Corp. Inscr. I. p. 609 et Lachmann: Spartanische Staatsverfass. p. 144, qui eam tribum, ad quam pertinuerint Aegidae et in qua principes quasi exstiterint, Aegidarum nomine hoc loco designari arbitratur: quod neque mihi persuasit neque persuasisse videtur Kopstadtio De rer. Laconn. constitut. Lycurg. origine et indole (Gryph. 1849) p. 67. Neque etiam ad quattuor illas phylas, quae a grammaticis subinde commemorantur, Pitanam, Limnas, Messoam et Cynosuram (cf. nott. ad III, 55. p. 98), quaeque ad loca, quibus singuli Spartani habitarint, spectant, Aegidarum phylen ut quintam retulerim vel potius adiecerim, Amyclaeam scilicet sive Aegidarum tribum; id quod quibusdam placuisse video. Vid. Mueller. Dor. II. pag. 49—51, C. Fr. Hermann: Griechische Staatsalterth. §. 24. not. 22. Neque aliter statuendum videtur de ea sententia, quae Aegidas ad tribus rusticas refert atque hac tribu prata et pascua ad Taygetum comprehendi vult indeque adeo ipsum Aegidarum nomen (ab αἶγες, i. e. caprae) ductum patat; vid Kortüm in: Schlosser et Bercht Archiv etc. IV. p. 152. Conf. Kopstadt. l. l.

τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ κ. τ. λ.] Eadem orationis structura impeditior, de qua ad initium huius cap. monuimus, coll. IV, 147. Nam sensus est: Hi enim huius gentis viri, qui nullos reliquerant natos, oraculi iussu (quo scil. malum averterent subolemque servarent) templum furiarum Laii et Oedipodis exstruxerunt. Furiae enim templo ipsarum in honorem exstructo pieque in hoc ipso cultae ac placatae non amplius in gentis subolem saevire eamque morti tradere putabantur. Verbo ὑπέμειναν in plurali numero posito ad τὰ τέκνα, cui singularem verbi numerum Noster adstruxit VI, 41, noli turbari; vid modo Kuehner. Gr. Gr. §. 424, a et conf. Bredov. p. 335. Ad ipsum argumentum pertinet Pausaniae locus IX, 5. §. 8 (ubi τῶν Ἐρινύων Λαΐου καὶ Οἰδίποδος mentionem facit) a Wesselingio iam allatus. *Valcken.* haec adscripsit: „*Dirae*, quibus Aegidarum progenitor Oedipus Furiis agitatus filios suos devovit, a Thera quodammodo renovatae, filium se dicente καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι, dicuntur Oedipodis Ἐρινύες. Laium quoque *Dirae* dederant praecipitem, quibus illum Pelops devoverat ob raptum Chrysippum. Ἐρινὺν Oedipi *Diras* vocant Tragici, Aesch. S. c. Theb. 70. Sophocl. Oed. in Col. 1294 (1434 Br.). Eurip. Phoeniss. 627.“ Atque C. Fr. Hermann. in Quaestionn. Oedipodd. pag. 90 probaturus, Erinyum religionem aliis quoque Graeciae locis cum Oedipi memoria coniunctam fuisse, Aegidarum exemplum profert, „qui quum Spartae Furias Laii et Oedipodis consecrarent, profecto non tam nova sacra constituisse quam intermissas ceremonias patrias instaurasse in novasque sedes transtulisse videntur.“ Add. ibid. p. 129, ubi idem observat haec sacra placandis diis inferis generisque saluti ac diuturnitati ab eorum invidia tuendae instituta videri. Conf. etiam Naegelsbach: Nachhomer. Theolog. pag. 65. Ἐρινύων ex uno Florentino dedi cum Gaisf. pro vulg. Ἐριννύων. Conf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Prometh.

ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἱδρύσαντο ἐκ θεοπροπίου Ἐριννύων τῶν Λαΐου τε καὶ Οἰδιπόδεω ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τὠυτὸ τοῦτο καὶ ἐν Θήρῃ τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι.

Μέχρι μέν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοι Θηραίοισι 150
κατὰ ταὐτὰ λέγουσι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μοῦνοι Θηραῖοι ὧδε γενέσθαι λέγουσι. Γρῖνος ὁ Αἰσανίου, ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος, καὶ βασιλεύων Θήρης τῆς νήσου, ἀπίκετο ἐς Δελφούς, ἄγων ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκατόμβην· εἵποντο δέ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιητέων, καὶ δὴ καὶ Βάττος ὁ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐ-

53 p. 83 Lips. Atque sic nunc apud Homerum, Hesiodum, Apollonium Rhodium, alios constanter editum videmus. Vid. plurima de hac scriptura excitantem Kuehlstaedt in Observatt. criticc. de tragicc. Graecc. dialect. (Reval. 1832) pag. 135. De forma genitivi singularis peculiari *Οἰδιπόδεω* (a voce *Οἰδίπους*, cuius accusativum *Οἰδίπουν* Noster adhibuit V, 60) conf. Bredov. p. 250.

καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τὠυτὸ τοῦτο καὶ ἐν Θήρῃ κ. τ. λ.] Comma post verba *μετὰ τοῦτο* vulgo positum Schweigh. delevit, maiorem collocans distinctionem post *ὑπέμεινε* et post *τὠυτὸ τοῦτο* inserens *συνέβη* Reiskii ex coniectura; quam vocem denuo eiecerunt Gaisford., Matth., Dindorf. et Dietsch., qui post *τοῦτο* nonnulla posuit puncta, quibus aliquot voces missas esse declararet. Ipsius loci sententiam, quam neque Schweighaeuserus neque Dindorf. (a quo Graeca verba sic reddita video: „et ex eo tempore mansere illis liberi, itemque in Thera insula eis, qui ex his viris progeniti sunt") recte expressisse videntur, hanc esse puto: *Ac postea idem hoc remansit etiam in Thera iis, qui ex his viris* (Aegidis Spartanis) *progeniti sunt*, ut scil. Oedipi et Laii Furiis sacra facerent, quibus placarent haec numina sibique ipsis servarent prolem. Ad verbi *ὑπέμεινε* intransitive positi significationem pertinent, quae allata sunt in Thesauro ling. Graec. Vol. VIII. p. 380 ed. Dindorf.

Cap. CL.

Γρῖνος ὁ Αἰσανίου, ἐὼν κ. τ. λ.] C. O. Mueller. Orchomen. p. 341 de hac re disputans cum Herodoteis conferri vult Pind. Pyth. IV, 462. Schol. Pind. ad Pyth. IV, 10. Spanhem. ad Callimach. in Apollin. 65. 74, additque Polymnesti nomen tanquam victoris reperiri in Cyrene Ol. LXXXI. Pro *Γρῖνος* Sancrofti liber cum duobus aliis *Γρῖννος*, atque sic quoque hoc nomen invenimus scriptum pluries in inscriptione Graeca ad Theram spectante, ut monstravit Boeckh in Corp. Inscr. Gr. nr. 2448. p. 361. 369. Conf. etiam eundem in Commentt. Acad. Berolin. 1836. p. 78. 79. Qui Grinus quod *βασιλεύων Θήρης τῆς νήσου* mox dicitur, indicio est, Therae illius, qui coloniae fuerat dux, posteros regiam sibi retinuisse dignitatem, qualem scil. in Dorum civitatibus obtinuisse novimus. Tu conf. Mueller. l. l. pag. 337 et vid. nott. ad III, 136. Unde etiam hoc, opinor, repetendum, quod Delphos hecatomben ducit rex publice missus e civitate sua ad Apollinem, Dorum patrium deum ac tutelarem, cuius utpote *ἀρχηγέτου* sacra procul dubio etiam in Theram e Lacedaemone coloni adduxerant. De Apollinis sacris in insula Thera cf. idem Mueller. l. l. p. 328 seq. Verba *ἄγων ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκατόμβην* valent: *secum* (Delphos) *ducens missam a sua civitate hecatomben* deo (Apollini) offerendam; ubi quo sensu *πόλιος* vox accipienda esset, monui ad IV, 153.

ἐὼν γένος Εὐφημίδης τῶν Μινύε-

φημίδης τῶν Μινυέων. Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ βασιλέϊ 347 τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρᾷ ἡ Πυθίη, κτίζειν ἐν Λιβύῃ πόλιν. ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· Ἐγὼ μέν, ὦναξ, πρεσβύτερός τε

ων] i. e. *qui genere Euphemida fuit*, s. *e posteris Euphemi, unius e Minyis*. Plerique codd. *Εὐθυμίδης*, unus Vindobon. *Εὐθυμήδης*. Quod nunc vulgo legitur *Εὐφημίδης*, e palmaria fluxit emendatione Palmerii (Exercitt. pag. 23), Simsono (Chron. ad ann. 3389), Bouherio (Diss. Herod. 12), Larchero, Muellero (Orchomen. p. 341), Thrigio (Hist. Cyren. p. 38), aliis probata. Fertur enim inter Iasonis socios Minyas *Euphemus*, teste Pindaro Pyth. IV, 455, ubi vid. Schol. coll. Spanhem. ad Callimach. H. in Apoll. 75 et Burmann. in Catalog. Argonaut. s. v. Add. Boeckh. ad Pind. Pyth. IV. pag. 265 et in Commentt. Acad. Berolinens. ann. 1836. pag. 48. Cuius Euphemi compressu gravida facta Lemnia puella cum Batti progenitorem partu edidisset, iure hic Battus dicitur *Euphemida*. Ac Larcherum, quod omnes Argonautas vocatos fuisse Minyas [conf. citat. ad IV, 150] contendit, ita ut Herodotus voce *τῶν Μινυέων* adiecta eum simpliciter Argonautam indicare voluerit, missum faciamus; hoc vero teneamus, posthac quoque in Cyrene floruisse videri hanc gentem, si quidem plures Euphemi nomine insignes viri ibi per insequentes aetates occurrant teste C. O. Muellero l. l.

Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ — χρᾷ ἡ Πυθίη] i. e. *sciscitanti Grino — oraculum edixit Pythia*. Ut enim apud Nostrum verbum *χρᾶν* valet *responsum dare oraculum sciscitantibus* (cf. VII, 220 coll. IV, 155), ita *χρᾶσθαι* est *sciscitari, consulere oraculum*, ut I, 45. 85. IV, 151. 155. 157. 163 (ubi vid. nott.). V, 82.

κτίζειν ἐν Λιβύῃ πόλιν] Libyam ab Apolline monstratam fuisse haud mirabimur, ait Thrige l. l. pag. 51, si hanc regionem ob eximiam ubertatem iam Homero (Od. IV, 85—89) laudatam nec Graecis reliquis Batti tempore plane incognitam fuisse reputemus. Qui idem pag. 104 seqq. veterum scriptorum testimonia laudesque de hac regione collegit, quam amoenissimam atque in regionibus caeteroqui desertis atque aridis fertilissimam ob aquarum copiam aërisque salubritatem veteres laudarunt; inque his praecipue Pindarus ac Theophrastus, ut sane intelligamus, cur eo potissimum deduxerint coloniam vel potius ducere iussi sint ab Apolline. Nec magis mirabimur Libyam ab oraculo praedicari *πολυήρατον* IV, 159. Hoc vero miramur, quae regio tot tantisque laudibus scriptorum veterum unanimi fere celebratur consensu, eam quarto post Chr. n. saeculo in miserandam fuisse redactam conditionem, teste Synesio itemque sexti saeculi scriptore Procopio. At qui nostra aetate prae reliquis accuratius hanc regionem perlustravit, is et ipse pulcherrimam testatur se vidisse regionem, montibus, vallibus, saltibus distinctam, arboribus plantisque abundantem et fontibus bene irriguam; ut, si soli optimi iam ulla accederet cultura, colonis ex Europa illuc deductis haud desperandum, fore ut pristinam ubertatem ac felicitatem tractus ille recuperaret. Conf. Thrige l. l. p. 112 et quae ex Della Cellae diario potissimum protulit Ritter: Erdk. I. p. 924. 936 seqq. 943 seq. — In seqq. verba *βαρὺς ἀείρεσθαι* Larcher. reddit: *courbé sous le poids des ans*; Schweigh.: *gravis ad maius quidpiam moliendum*, hoc adiiciens *ἀείρεσθαι* explicari posse: *loco se movere* (coll. IX, 52, ubi *ἀερθέντες* idem fere quod *κινηθέντες*), ut sane hic fere totius loci sit sensus: „Ego quidem provectior iam sum aetate indeque minus aptus (gravis), qui loco me moveam ad iter suscipiendum coloniamve condendam.“ Ac dudum monuerat Wesseling., haec verba ad senii incommoda spectare, quibus *difficulter* ille *erigebatur*. Idem Hesych. excitat [I. p. 108, ubi *ἀείρομαι· ἄνω αἰ-*

ἤδη εἰμὶ καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ δέ τινα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιέειν. ἅμα τε ἔλεγε ταῦτα καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. τότε μὲν τοσαῦτα. μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη, οὔτε τολμῶντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποικίην. Ἑπτὰ δὲ ἐτέων 151
μετὰ ταῦτα οὐκ ὗε τὴν Θήρην, ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφι τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν ἑνὸς ἐξαυάνθη. χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέφερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. ἐπεί τε δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφι μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην ἀγγέλους διζημένους, εἴ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπιγμένος εἴη ἐς Λιβύην. περιπλανώμενοι δὲ αὐτὴν οὗτοι ἀπίκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν· ἐν ταύτῃ δὲ συμμίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρέϊ, τῷ οὔνομα

ρομαι] et de voce βαρὺς Sophocl. Trachin. 235. Oedip. Colon. 871, ubi recte exponunt *pressum*, *gravatum*. Vid. Doederlein. ad h. l. p. 446.

κέλευε ταῦτα ποιέειν] Ita cum recentt. edd. exhibui pro κέλευε ποιέειν τάδε. In seqq. ad usum particularum ἅμα τε — καὶ conf. I, 112. III, 135 ibiq. nott. Verba ἀλογίην εἶχεν τοῦ χρηστηρίου (i. e. *nullam oraculi rationem habuerunt*) citat Thomas Mag. s. v. ἀλογία pag. 38. Tu cf. nott. ad II, 141. Ad verba ἐς ἀφανὲς χρῆμα (i. e. *in incertum*) cf. VI, 76: τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν κ. τ. λ. Ad verba ἀποστέλλειν ἀποικίην cf. nott. ad IV, 147.

Cap. CLI.

Ἑπτὰ δὲ ἐτέων] i. e. *intra septem annorum spatium* s. *septem proximis annis*. Tu vid. III, 134 ibique nott. et ad verba οὐκ ὗε Herod. II, 10. IV, 50 ibique nott. In seqq. intactum reliqui ἐξαυάνθη, a Dietsch. mutatum in ἐξηυάνθη, licet omnes refragentur libri scripti vulgatam retinentes, cum augmentum in hoc verbo vel apud Atticos omitti soleat. Vid. Bredov. p. 310 et conf. infra IV, 173.

προέφερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην] i. e. *exprobravit Pythia, quod in Libyam coloniam non duxerint*. De verbo προφέρειν conf. nott. ad I, 3 coll. Homer. Ili. III, 64. — Ad vocem μῆχος in seqq. conf. II, 181 ibique nott. — In seqq. quod Dindorf. edidit περιπλανεώμενοι, equidem cum Dietschio retinui, quod omnes afferunt libri et scripti et editi: περιπλανώμενοι; conf. etiam Bredov. p. 389.

ἐς Ἴτανον πολιν] Praeter Stephanum Byzant. ac Ptolemaeum nulla quantum scio urbis mentio, cuius plures adhuc supersunt numi. unde satis amplam olim fuisse urbem colligas, quae sita fuisse videtur in orientali Cretae ora, ubi nunc locus Palaeocastro: vid. Hoeck. Creta I. p. 426 et Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. III. pag. 1037. Mannertus (VIII. p. 709) hanc urbem confundit cum altera, cui nomen Hierapytna. Ad Punicam urbis originem haud scio an referri possint numi, qui humanam ostendunt figuram, in piscinam quae exeat caudam, diis Syriacis prorsus similem, teste Hoeckio Creta I. p. 17 seq., qui ob Herodoti locum purpurae fabricam commerciumque hac in urbe fuisse suspicatur. Ad Cretenses vero quod nuntios mittunt Theraei, noli mirari: nam Cretenses prisco aevo re navali et commercio navibus instituto adeoque etiam latrociniis excelluerunt: vid. nott. ad I, 2. In seqq. ad verbum συμμίσγειν adhib. nott. ad II, 64 et ad vocem ἀπενειχθεὶς nott. ad IV, 103; ἀνὴρ πορφυρεὺς (ut III, 42 ἀνὴρ ἁλιεὺς) dicitur *purpurarius*, qui purpurae s. muricis ca-

ἦν Κορώβιος, ὃς ἔφη ὑπ' ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην καὶ Λιβύης ἐς Πλατέαν νῆσον. μισθῷ δὲ τοῦτον πείσαντες ἦγον ἐς Θήρην. ἐκ δὲ Θήρης ἔπλεον κατάσκοποι ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί. κατηγησαμένου δὲ τοῦ Κορωβίου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλατέαν τὸν μὲν Κορώβιον λείπουσι, σιτία καταλιπόντες ὅσων δὴ μηνῶν, αὐτοὶ δὲ ἔπλεον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι περὶ τῆς νήσου.
152 Ἀποδημεόντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ συγκειμένου τὸν Κορώβιον ἐπέλιπε τὰ πάντα. μετὰ δὲ νηῦς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κω-

piendae exercet artem, ut apud Aelian. H. A. VII, 34. Lucian. Toxar. 18. Arrian. Anabas. VII, 19, 7. Conf. Stephan. Thes. ling. Gr. T. VI. pag. 7870 ed. Angl. Atque hac ipsa opportunitate factum esse videtur Italo interpreti, ut Corobius piscaturam exercens ventis in Libyam delatus fuerit. Ad verba ὑπ' ἀνέμων ἀπενειχθεὶς (a ventis *delatus*) cf. nott. ad cap. 103. Add. cap. 152.

ἐς Πλατέαν νῆσον] Πλατέαν Mediceus, Florentinus, alii. In aliis quibusdam exstat Πλαταίαν, quae eadem lectionis varietas est IV, 156. 169. Apud Scylac. §. 108 (T. I. pag. 308 Gail.) invenias Πλατειαὶ vulgo editum, quamquam codex Πλατεῖαι praebet; Stephanus Byzantinus habet: Πλατεία, νῆσος Λιβύης; sed idem s. v. Πλαταιαί, quae est Booetiae urbs, ita quoque dici scribit insulam ante Libyam. At Πλατέαν veram Herodoti formam esse puto, qui aeque atque in aliis vocibus penultimam in ε non in ει formavit: vid. Bredov. pag. 158 coll. Mannerto X, 2. pag. 39, qui merito hanc formam praetulit. Ipsa insula non procul a Libyca ora Giligammarum sita esse fertur, nunc cognita nomine *Bomba*, in sinu, qui idem hinc tulerit nomen. Ubi receptaculum est transfugarum praedonumque asylum. Tu conf. Schlichthorst. l. l. pag. 123, Rennel. p. 653, Ritter: Erdk. I. p. 954, Mannert. l. l., Pacho Voyage dans la Marmarique etc. pag. 52, Thrige: Hist. Cyren. pag. 69 nott., Mueller. Geograph. Graecc. minn. I. p. 442. Quibus *Cr.* addit Tafel. Dilucidd. Pindaricc. Specim. I (ad Pythicc. V, 112—122) p. 21 seq. — Ad verba ὅσων δὴ μηνῶν conf. Herodot. I, 160. III, 52. 159 et ad vocem κατηγησαμένου nott. ad II, 56. III, 134.

CAP. CLII.

ἐπέλιπε] Conf. III, 108 ibique citata. De Samiorum re navali, quae hoc etiam loco respicienda est, conf. nott. ad III, 122. Commercium autem, quod Samii cum Aegyptiis habuerint, vel e Polycratis atque Amasidis historia cognoscitur, de qua vid. III, 39 seqq. ναύκληρος navis *dominus* dicitur, ut I, 5. Plura vid. in Thesaur. ling. Graec. T. V. p. 1373 ed. Dindorf. — In seqq. genitivum ἐνιαυτοῦ retulerim ad σιτία, ut *unius anni cibaria* intelligantur. Ad verbum γλιχόμενοι conf. nott. ad II, 102 et ad verba οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα nott. ad cap. 28. De *apeliote* monuimus ad cap. 22. De *Tartesso* conf. quae ad I, 163 adscripsimus. Miot, Gallus interpres, hîc quoque cogitat de loco, cui nunc nomen *San Lucar de 'Barameda* ad Guadalquiviri s. Baetis fluvii ostia. Quae sequuntur verba θείῃ πομπῇ χρεώμενοι, attigimus supra in nott. ad III, 77. Add. Aristid. I. pag. 181: πέμπουσι θείᾳ πομπῇ γῆν ἐπὶ πᾶσαν ἀφορμὰς τοῦ βίου. — Quibus fabulis arctam censet C. O. Mueller. Orchomen. p. 342 fundari amicitiam, quae olim Samiis cum Thera atque Cyrene intercesserit et quae posthac potissimum sub Arcesilao III fuerit probata. Cf. IV, 162.

λαῖος, πλέουσα ἐπ' Αἰγύπτου ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην. πυθόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορωβίου τὸν πάντα λόγον σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι. αὐτοὶ δὲ ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου ἔπλεον, ἀποφερόμενοι ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ· καί, οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ταρτησσόν, θείῃ πομπῇ
348 χρεώμενοι. τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον, ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἀτρεκείην ἴδμεν, ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετά γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τούτῳ γὰρ οὐκ οἷά τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν

ἦν ἀκήρατον] Vertit Schweigh.: „*erat ea tempestate intactum hoc emporium,*" in Lex. Herod. vocem ἀκήρατον exponens *intactum, illibatum, nondum frequentatum mercatoribus* (emporium). Nec aliter accepit Larcherus ea, quae I, 163 de Phocaeensibus, primi qui Tartessum Graecis indicarint, traduntur, hisce minime adversari statuens. Quam in eandem sententiam Langius: „*Diese Handelsstätte aber war noch neu und unbesucht zu der Zeit;*" itemque Italus interpres: „*tale emporio era allora intatto.*" Substituit Sancrofti liber ἀκείρατον, i. e. *intentatum* (Graecis scil., cum antea Phoenicibus solis esset cognitum), quod ipsum, vel potius ἀπείρητον, si plures ferrent libri (nisi pro glossemate habendum), haud displiceret Valckenario, quo monente ἀκήρατον dicitur *purum* atque *intaminatum* eodem modo, quo ἀκέραιον de urbibus ac regionibus integris, hostili ferro nondum violatis, apud Herod. III, 146. Thucyd. II, 18. Id vero ab hoc loco alienum haud scio an iudicari debeat. Vox ἀκήρατος de *pura* atque *illibata* myrrha adhibetur apud Herod. II, 86 itemque de auro *puro* VII, 10, 1, eandemque vocem de omnibus, quae non mixta, pura, intacta et intaminata sunt, dici posse, satis monstravit Struve Opuscc. I. p. 22, quo iam usus sum in nott. ad II, 86. Neque alio ducunt, quae Ruhnken. ad Tim. p. 17 et Blomfield. ad Aeschyl. Pers. 620 in glossar. collegerunt: unde hoc quoque loco emporium dici posse existimem ἀκήρατον, quod purum fuit, nondum infectum et corruptum multorum aliorum mercatorum adventu et commercio, unde copiam magni lucri praebere potuit Samiis. Atque hunc in sensum accipere quoque videtur Barth: Corinthiorum commerc. et mercat. hist. Partic. p. 35. — Ad locutionem ἀπονοστήσαντες ὀπίσω conf. nott. ad III, 16. ἀτρεκείην cum Bredov. p. 186 dedi pro vulg. ἀτρεκίην.

τῶν ἡμεῖς ἀτρεκείην ἴδμεν] i. e. *quorum certior ad nos pervenit notitia.* Simili modo ἀτρεκείῃ VI, 1. Pro ἴδμεν codd. omnes ἴσμεν, quam eandem formam aliquot libri praebent I, 178. IV, 197, alienam illam quidem ab Herodoto, ut satis appareret ex iis, quae Bredov. p. 411 attulit. Verba sequentia μετά γε Σώστρατον κ. τ. λ. hinc affert Eustath. ad Dionys. Perieg. 511. Hoc vero ad omnem teneri velim narrationem, Aeginetas aeque ac Samios antiquo potissimum aevo inter Graecos excelluisse re navali, mercaturâ magnisque hinc acquisitis opibus. De quo conf. nott. ad III, 59. 60. 139. In seqq. ad τὴν δεκάτην conf. nott. ad III, 57. Sex talenta, si quidem Attica intelligenda sunt (cf. nott. ad III, 89), constituunt ferme *quindecim milia* florenorum. Euboica vel Aeginetica talenta intelligere mavult Grote: History of Greece III. p. 372, ac probabiliter Euboica, quo-

ἐπικερδίων ἐξελόντες, ἓξ τάλαντα, ἐποιήσαντο χαλκήϊον, κρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον· πέριξ δὲ αὐτοῦ γρυπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκέους κολοσσοὺς ἑπταπήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρεισμένους. Κυρηναίοισι δὲ καὶ Θηραίοισι ἐς Σαμίους ἀπὸ

rum sexaginta (quae lucri fuit summa) compleant 16000 libr. Angll.

ἐπικερδίων] Ita e pluribus codd. cum recentt. edd. rescripsi pro ἐπικερδέων, quod praeter Portum, qui a voce ἐπικερδής derivat, retinuit quoque Matth. In Philostrat. Vit. Soph. II, 21. §. 2. p. 603: οὐδὲ ἐραστὴς τοῦ πλείονος οὐδὲ ἐπικέρδια μαστεύων ἢ τόκους, ubi sunt qui malint ἐπικέρδειαν, quod ipsum in Philostrat. Heroicc. p. 740 (p. 232 Boisson.) eodem *lucri* significatu legitur, revocatum e codd., cf. Boissonad. p. 625. Mihi in altero loco ἐπικέρδια utique retinendum videtur. Pro ἐποιήσαντο (i. e. *faciundum curarunt*) duo libri ἐποίησαν. Cf. modo III, 57 ibique laudd. Ad χαλκήϊον cf. IV, 81. De *Argolicis crateribus* mihi plura non constant. Inter alia poculorum genera commemorat C. O. Mueller. Handb. d. Archaeolog. §. 298. Antiphanes poëta inter ea, quae singulis civitatibus propria sunt, recenset quoque *Argivos lebetes*, teste Athen. I, 21 (49) p. 27 D. *Calices Argivi* apud eundem Athenaeum XI. p. 480 C. memorantur ἐπίσημοι. Tu cf. Panofka: Recherches sur les noms de vases etc. (Paris 1829) p. 19. 50, Krause: Angeiolog. pag. 50. 101. 293, qui et Lesbios et Corinthios et vero etiam *Argolicos* crateres commemorari apud veteres scribit: neque vero constare addit, qua re diversi fuerint a caeteris aut quid peculiare singuli habuerint.

πέριξ δὲ αὐτοῦ] Duo libri αὐτό. Sed vid. nott. ad cap. 15.

γρυπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοί εἰσι] Voculam οἱ post κεφαλαὶ e duobus codd. a Wesselingio receptam abiecerunt posteri editores inde a Schweighaeusero, qui tamen postea (in Lexic. Herod. II. p. 136 seq.) eam nullo incommodo retineri posse dixit, adstipulante censore Ienensi 1828 Ergänz. Bl. 49. pag. 348. At hoc pronomine minime indigere videtur oratio. Ipsa verba sic interpretatur Wesselingius: *gryphum capita prominentia*, in extrema, opinor, poculi ora, ornatus causa addita. Et sane obscurior h. l. vox πρόκροσσοι, ad quam illustrandam vix valebit VII, 188, ubi naves πρόκροσσοι. Conf. Stephan. Thes. L. Gr. T. IV. p. 5363 ed. Angl. Propius forsan huc spectat vox κρόσσαι II, 125, ubi vid. nott. Larcherus reddit *l'un vis à vis de l'autre;* nec aliter fere vernaculus interpres: *Rund um denselben waren Greifenköpfe, einer dem andern gegenüber*. Nec aliter denique Italus: *altorno al quale vi sono prominenti teste di grifi le une rivolte alle altre*. Add. Cavedoni in Bullet. degli Annali dell Instit. Archeolog. 1843. pag. 198 seq. Mihi magis arridet Wesselingii ratio; eandemque probatam inveni C. O. Muellero in: Archaeolog. §. 323, quo auctore intelliguntur „*vorspringende, Thierköpfe.*“ Ac perspici poterit hoc ex loco, quam mature Graecorum in operibus gryphi ornamenti causa fuerint adhibiti, ut sane dudum antea ipsa de Gryphis fabula ad eos deducta videri debeat. Tu cf. Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 184 seq. et quae in Excursu ad III, 116 monuimus. τὸ Ἡραῖον de celeberrimo Iunonis templo apud Samios intelligendum, de quo vid. nott. ad III, 60. Quod cum negasset Brunn. Artificc. tempp. p. 6, recte verum admonuit Urlichs in: Rhein. Mus. N. F. X. p. 2.

τοῖσι γούνασι ἐρηρεισμένους] i. e. *genubus innixos*. Nimirum hi colossi genubus innixi basin efficiebant s. ὑποκρητηρίδιον (conf. I, 25 ibiq. nott.), quae craterem sustineret. Ne mireris tale artis opus: nam in in-

τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίαι μεγάλαι συνεκρήθησαν. Οἱ δὲ 153
Θηραῖοι, ἐπεί τε τὸν Κυρώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελον, ὥς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Λιβύῃ ἐκτισμένη. Θηραίοισι δὲ ἕαδε ἀδελφεόν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν

sula Samo mature iam floruit artificum schola, ad quam Rhoecus, Telecles, Theodorus, alii pertinent indeque etiam Croeso magnum argenteum cratera a Theodoro circa Olymp. LVIII elaboratum esse legimus I, 51, ubi vid. nott. Hic vero crater quo tempore probabiliter fuerit elaboratus, si quaeras, hoc ad Olympiadem XXXVII referendum, si Samios ex Tartesso rediisse circa hanc Olympiadem statuas cum C. O. Muellero Handb. d. Archaeolog. §. 60. p. 40 ed. tert. Et sane hoc ex Herodoti verbis apparet, cratera confectum esse, quo tempore Heraeum exstructum iam fuit. De quo diximus ad III, 60 coll. ad III, 41. Thiersch. (a *Cr.* laudatus) Epoch. d. bild. Kunst p. 186 seq. 190 seq. ed. alter. Larchero auctore (Tab. chronol. p. 606) Colaei navigatio ad Olymp. XXXIV, 4 s. 640 a Chr. n. refertur; unde sequitur, crateris opus Olympiadi XXXV adscribendum esse; quo tempore, nimirum vel ante Olymp. XL, Samiorum res floruisse novimus; cf. nott. ad III, 39. 139. — Quibus haec addit *Cr.*: „Viscontius in explicando puteo a tribus Silenis sustento nostri loci admonet in Museo Pio-Clementino. Cf. Stuart. Antiqq. Athen. ed. nov. I. p. 491 vers. German. Darmst."

συνεκρήθησαν] „In *coalitis* et *consociatis artissime animis* illud valet. Conf. Stob. Serm. XXVIII. pag. 197 [I. pag. 443 Gaisf.]. Philostr. V. Soph. II, 2. pag. 566." *Wessel.* Addit Schweigh. Porson. ad Euripid. Med. 136, quo observante φιλία κέκραται omnino valet: *amicitia intercessit, inita, quasi mixta est.* Tu cf. etiam Herod. VII, 151. *Cr.* conferri vult, quae ad Plotin. Enn. I lib. VI. c. 7. p. 56 A. ed. Basil. adnotata sint. De forma συνεκρήθησαν conf. Bredov. p. 125. — ἐς Σαμίους eodem modo dixit Noster, quo VI, 65 scripsit: ἡ ἔχθρη ἡ ἐς τὸν Δημάρατον et I, 123 τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα. Conf. etiam IV, 166.

CAP. CLIII.

Θηραίοισι δὲ ἕαδε] Quae sequuntur verba: ἀδελφεόν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἁπάντων ἑπτὰ ἐόντων ἄνδρας, sana si sunt neque mendum subest, nihil aliud significare possunt, nisi: placuit Theraeis, *ut de duobus fratribus unum sorte designatum* (indeque ab altero fratre quasi avulsum) *mitterent* (in coloniam) *itemque* (alios) *viros e septem civitatis Theraeorum pagis* s. *vicis delectos: quibus ducem regemque constituerent Battum, per duas naves dispositis.* Ubi iure quaeras, quid illud omnino sit: ἀδελφεόν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν, quove sensu his fratribus opponantur aut cum illis coniungantur ἄνδρες ἀπὸ τῶν χώρων κ. τ. λ., i. e. Theraei viri ex omnibus vicis delecti. Quare, ut mea fert opinio, mendo quodam laborat hic locus, cuius sensum profecto non assecutus est Ed. Voswinckel (De Theraeorum insulis p. 45) sic scribens: „Itaque in consilio fuit fratrem sortito ex VII regionibus mittere, quorum dux esset Battus s. Aristoteles." Quo rectius A. Schoell Herodotea verba sic reddidit: „Da gefiel den Theraeern, je von zwei Brüdern Einen zu schicken, nach dem Loose, und zwar (?) Männer aus allen ihren Bezirken u. s. w."; quem si sequimur, ipsi viri e septem pagis delecti non alii erunt, nisi fratres sortito in coloniam missi: quod num Herodoti verba, qualia nunc leguntur, patiantur, dubitaverim, vel propter particulas τε καί, quibus iunguntur ἀδελφεόν τε καὶ ἄνδρας, adeo ut iidem hi esse nequeant. Liberius adeo Langius: „und die Theraeer beschlossen, der Bruder sollte mit sei-

πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἁπάντων ἑπτὰ ἐόντων ἄνδρας, εἶναι δέ σφεων καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατέαν.

154 *Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι· τὰ δ' ἐπίλοιπα τοῦ λόγου συμφέρονται ἤδη Θηραῖοι Κυρηναίοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογέουσι Θηραίοισι. λέγουσι γὰρ οὕτω· ἔστι τῆς Κρήτης Ἄξὸς πόλις, ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτέαρχος*

nem Bruder loosen (?) *und so* wollten sie Mannschaft hinschicken aus allen ihren Gauen etc.", qui et ipse nullam particularum τε καὶ rationem habuisse videtur. Mihi, uti dixi, mendum subesse videtur libros manuscriptos, quotquot exstant, longe antecedens indeque omnibus commune. — Ad formam ἕαδε, quae sic scripta reperitur I, 151. IV, 145. 201. VI, 106; conf. Bredov. p. 314. Eâdem formâ usi sunt Theocritus XXVII, 22 et Apollon. Rhod. I, 867, qui aliis locis aeque atque Homerus dixit εὕαδε. Ad verba πάλῳ λαχόντα cf. IV, 94 ibiq. nott. In proxime antecedd. cum Dietschio retinui ἀπήγγελον, e Florentino aliisque allatum libris: ex ora Stephani fluxit ἀπήγγελλον, quod dedit Dindorf. Plateam insulam a Batto Theraeisque conditam Larcher. l. l. refert ad Olymp. XXXV, 2 s. 639 a Chr. n. Add. C. O. Mueller. Orchomen. pag. 344 et Fischer Griech. Zeittafeln p. 97.

καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἁπάντων ἑπτὰ ἐόντων] Sancrofti liber offert χωρέων et ἐουσέων, quod praeferret Wesseling., si itidem exstaret ἁπασέων. Vulgatum nos cum Schweigh. et caeteris edd. recc. retinuimus, cum intelligantur *vici* s. *tribus*, quarum septem per insulam Theram fuerint, quem numerum septenarium in omnibus Boeotorum coloniis praevaluisse Boeotisque quasi proprium fuisse, ad Apollinis sacra (ad sidera planetasque opinor) spectantem contendit C. O. Mueller. l. l. pag. 337 coll. 221. Equidem ex his septem vicis τὴν πόλιν, quam supra IV, 150 Noster commemorat, constitisse putem, i. e. Theraeorum rempublicam s. civitatem, quae eadem quoque in inscriptione Graeca (v. Corp. Inscr. II. nr. 2465) intelligenda erit, ubi Θήρας πόλεως mentio fit, cum ipsa urbs, hoc nomine significata, nunquam in hac insula exstitisse videatur (vid. Ed. Voswinckel: De Theraeorum insulis p. 34. 62), alioque inde pertineant, quae urbis amplae rudera in hac insula se vidisse testantur plures recentioris aetatis peregrinatores, quorum testimonia profert Thrige Hist. Cyren. pag. 35. Ipsos hos septem χώρους, quibus Theraeorum civitatem constitisse Noster h. l. tradit, haud novimus: unam, cui nomen *Melaenae*, eruit Boeckh. in Corp. Inscriptt. Gr. II. p. 370. Tria alia oppidorum s. vicorum nomina *(Oeam, Eleusinem, Piraeeum)* ex inscriptionibus atque ex Ptolemaeo attulit Voswinckel l. l., quae num ad antiquos Dorum χώρους septem revera pertinuerint, non satis certum videtur. Mox cum recentt. edd. scripsi καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα, quae vulgo, melioribus libris invitis, legebantur inverso ordine.

οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους] i. e. *duas naves penteconteros mittunt.* Cf. nott. ad III, 52. *Unam* modo navem illos implevisse scribit. Iustinus XIII, 7.

CAP. CLIV.

συμφέρονται] i. e. *conveniunt.* Cf. nott. ad IV, 13.

ἔστι τῆς Κρήτης Ἄξὸς πόλις] „Epicum initium; conf. Odyss. XIX, 172 et Krueger ad Dionys. Halic. Historiograph. p. 85." *Cr.* Add. Odyss. III, 293. IV, 844, quae attulit Lhardy. — Apud Stephan. Byz. pag. 601 commemoratur Ὄαξος, πόλις Κρή-

βασιλεὺς, ὃς ἐπὶ θυγατρὶ ἀμήτορι, τῇ οὔνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἔγημε ἄλλην γυναῖκα. ἡ δὲ ἐπεσελθοῦσα ἐδικαίευ εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρυιὴ τῇ Φρονίμῃ, παρέχουσά τε κακὰ καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανωμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασά οἱ

της, Ἐλευθέρνης οὐ πόρρω, cuius urbis nomen nonnulli, ut Xenion (qui de rebus Creticis scripserat), repetebant ἀπὸ Ὀάξου τοῦ Ἀκακάλλιδος, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνω, cum alii essent, qui a loco praecipiti derivarent, quia teste eodem Stephano eiusmodi loca praecipitia vocent ἄξους. Quod non fugit Wesselingium quaerentem, num eadem sit urbs atque Σαξὸς, cuius aliquot supersint numi. *Oaxidem* tellurem memorat Apollon. Rhod. I, 1131 coll. Serv. ad Virgil. Eclog. I, 66. At apud eundem Stephanum legitur quoque Ἄξος [sic; scribendum Ἀξὸς) πόλις Κρήτης, ὡς Ἡρόδοτος ἐν τετάρτῃ, ad quam urbem quoque spectant numi adhuc superstites, de quibus plura vid. apud Forbigerum: Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1041 not. 77, ubi etiam inscriptionem affert e Corp. Inscr. Graecc. II. nr. 3050, ubi vid. Boeckh. p. 638 coll. 401 Vol. II. Locum antiquae urbis invenisse sibi videtur Pashley Travels in Cret. I. pag. 147. Mannertus VIII. p. 726, cui Ἀξὸς eadem est urbs atque Ὄαξος, huius ipsius nullam aliam fieri mentionem ea de causa arbitratur, quod ad Eleuthernae ditionem haud dubie pertinuerit non procul ab ea ipsa urbe prope fluvium *Oaxem*, qui Mannerto idem esse videtur atque *Petrea* occidentem versus ab urbe Retimo decurrens.

ὃς ἐπὶ θυγατρὶ — ἐπὶ ταύτῃ ἔγημε] i. e. *qui cum filiam haberet matre orbatam, alteras iniit nuptias,* sive, ut Valla reddidit: „*amissa uxore induxit filiae novercam.*“ Ubi vix opus admonere de vi praepositionis ἐπὶ, quae vel in verbo subsequenti ἐπεσελθοῦσα cognoscitur. Ad ἐπὶ ταύτῃ, quo pronomine repetitur antecedens ἐπὶ θυγατρὶ, cf. modo IV, 122 ibique nott. Etearchus dicitur βασιλεὺς urbis, eo sensu quo IV, 150 Grinus βασιλεύων Θήρης vocatur: vid. nott. ad III, 136. Idem nomen in Cyren. inscriptione occurrit (Corp. Inscr. Vol. III. nr. 5163) et in Spartana (ibid. nr. 1412 Vol. I.). Atque apud ipsum Herodotum *Etearchus*, Ammoniorum rex, invenitur II, 34. Nomina *Phronimes* ac *Themisonis* allegorica esse contendit C. O. Mueller. Orchomen. pag. 342. Etenim et *sapientiae* et *iustitiae* significationem continere videntur. Φρονίμα sacerdos Iunonis Cyrenensis dicitur in inscriptione Graeca Vol. III. nr. 5143; Θεμίσων invenitur ibidem viri nomen Vol. III. nr. 5163.

πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανωμένη] i. e. *quidvis adversus illam moliens.* Nec aliter ἐπὶ cum dativo loco simillimo VI, 88 et in proxime seqq. Tu conf. nott. ad IV, 80, et ad locutionem ipsam πᾶν μηχανᾶσθαι Platonicam formulam πάντα ποιεῖν in Phaedon. p. 114 C. (ubi vid. Heindorf. pag. 249). Apolog. Socr. cap. 29. pag. 38 D ibiq. interprett. Monk. ad Euripid. Hippol. 284. Nec multum differt πᾶν τολμᾶν in Plutarch. Themistocl. 16 et πᾶν κινεῖν apud Herodot. V, 96. In verbis proxime antecedentibus: ἡ δὲ — ἐ δ ι κ α ί ε υ εἶναι κ. τ. λ. vox ἐδικαίευ, quae proprie valet: *iustum aequum esse putabat* (conf. I, 89. II, 172 et allata ad VIII, 26) hoc loco vix aliud est atque: *volebat, ad se pertinere putabat,* ut re ipsa novercam se praeberet; conf. etiam infra cap. 186.

μαχλοσύνην ἐπενείκασά οἱ] i. e. *impudicitiae crimen ei ubi intulit.* Mediceus ἐπενεγκοῦσα. At plerique scripti libri tuentur vulgatam itemque Eustath. ad Homer. Ili. p. 1183, 40 s. 1250, 36. Ad ipsum verbum cf. IV, 166. VIII, 10. I, 68. 131 ibiq. nott. Apud Homer. Ili. XXIV, 30 invenitur vox μαχλοσύνη, quae cum serioris sit aetatis eademque de feminis nec vero de viris adhibeatur, omnem istum Homeri locum a posteriori manu insertum voluerunt. At γυναῖκες μαχλόταται iam apud

πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν οὕτω. ὁ δὲ ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔργον οὐκ ὅσιον ἐμηχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρί. ἦν γὰρ δὴ Θεμίσων, ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος, ἐν τῇ Ἀξῷ· τοῦτον ὁ Ἐτέαρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνια ἐξορκοῖ, ἦ μέν οἱ διηκονήσειν, ὅ τι ἂν δεηθῇ. ἐπεί τε δὲ ἐξόρκωσε, ἀγαγών οἱ παραδιδοῖ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. ὁ δὲ Θεμίσων, περιημεκτήσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὅρκου καὶ 349
διαλυσάμενος τὴν ξεινίην, ἐποίεε τοιάδε. παραλαβὼν τὴν παῖδα ἀπέπλεε· ὡς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγεϊ, ἀποσιεύμενος τὴν ἐξόρκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατῆκε ἐς τὸ
155 πέλαγος, ἀνασπάσας δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Θήρην. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, ἐὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος, ἐπαλλακεύετο· χρόνου δὲ περιϊόντος ἐξεγένετό

Hesiod. Opp. et D. 584. Alia dabit Heynius in Observv. ad Homeri locum T. VIII. p. 593. — ἀναγνωσθεὶς est: *adductus, impulsus ab uxore*. Citat Suidas s. v. Tu conf. nott. ad I, 68. VI, 50.

ἐπὶ ξείνια] i. e. *quem ut hospitem hospitali coena muneribusque excepit.* ξείνια haud pauci praebent libri; alii ξεινίᾳ. Ald. ξενίῃ. Sed unum verum est ξείνια. Cf. II, 107 ibiq. nott. IX, 88, et quae de hac formula disputavit Voemel in Programmate, quod prodiit Francof. 1831. 4. de locutione ἐπὶ ξείνια καλεῖν; in qua ξείνια unice ad munera hospitalia iis, quibuscum hospitium ineatur, offerri solita pertinet, ita ut haud raro nihil nisi *convivium* significet *hospitale*. Tu vid. ibid. potissimum p. 8 et nott. ad Demosthen. de Halones. §. 20. p. 531. Quod sequitur mox τὴν ξεινίην, eo declaratur ipsum hospitii ius, in haec munera initum, I, 69. 27. III, 39. — Ad ἐξορκοῖ cf. III, 133 ibiq. nott. et ad sequens ἦ μὲν Gregor. Cor. de dial. p. 471 et nott. ad Herod. I, 118. III, 60. Quod sequitur δεηθῇ, retinui cum Dindorf. (Commentat. p. XXVIII), Bredov. p. 324 et Dietschio; Bekkerus scripserat δεηθέῃ. Ad verbum περιημεκτήσας conf. nott. ad I, 44.

ἀποσιεύμενος τὴν ἐξόρκωσιν] i. e. *quo se exsolveret iurisiurandi ab Etearcho impositi religione.* Ita interpretatur Valcken. Tu conf. IV, 203. I, 199 ibique citt. Markland. ad Euripid. Iphigen. Taur. 1461.

CAP. CLV.

Πολύμνηστος — ἐπαλλακεύετο] i. e. *pellicis loco habebat*, παλλακῇ ἐχρῆτο, ut habet Hesychius. Verbi παλλακεύεσθαι hoc sensu apud Plutarchum aliosque scriptores obvii locos praebet Thesaur. ling. Graec. VI. p. 121 ed. Dindorf. — In seqq. scripsi παῖς pro πάϊς, quod sane in Homero sic dissolutum probarunt viri docti (vid. Lobeck. in Programm. Regiomont. 1856 P. I de synaeresi et diaeresi p. 3. 4), ab Herodoto autem alienum esse recte monuit Bredov. p. 173 seq. Itaque etiam infra cap. 160 et 161 revocavi παῖς pro πάϊς.

χρόνου δὲ περιϊόντος] i. e. *temporis decursu*, ut II, 121. 133. Quod Is. Vossius adscripserat προϊόντος (*progressu temporis*, ut VI, 36. VII, 197 sive V, 58, ubi χρόνου προβαίνοντος), eo minime opus, quamvis neutrum ab Herodoti usu abhorreat. — Iam ipsam famam, quam Cyrenaeis haud ingratam copiosius retulit Noster, nonnihil mutatam ac breviorem invenimus apud Pindar. Pyth. IV et V, ubi consulantur scholia Graeca. Aliam atque Herodotus narrationem de colonia Cyrenem de-

οἱ παῖς ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς, τῷ οὔνομα ἐτέθη Βάττος, ὡς

ducta exhibet Iustinus XIII, 7 coll. Pausan. X, 15. §. 4. Schol. ad Callimach. in Apollin. 65. 74; aliam Menecles in Schol. ad Pind. Pyth. IV, 10 (coll. Tzetz. ad Lycophr. 886) atque Acesander (ibid. ad init.). Quae omnia accurate disquirens Thrige Hist. Cyren. pag. 50 Herodoti narrationem, Theraeis probatam, ad verum proxime accedere sibi videri monet, argumentis subiectis, e quibus Herodoti narrationem reliquis praestare appareat. Atque ibid. pag. 84 iis, qui recentiori aetate de Cyrene a Theraeis ac Spartanis condita dubitarunt, veterum scriptorum haud pauca opponit testimonia, quibus Battum edocemur Cyrenes fuisse conditorem ipsiusque urbis originem Theraeis, Spartanorum colonis, adscribendam esse.

ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς] *ἰσχνόφωνος* omnes libri praebent Herodotei; idque merito retinuerunt editores, quantum scio, omnes. Quod enim ad h. l. attulit Wesselingius Scholion Sangerm. *ἰσχόφωνος· τὸν μογιλάλον οὐκ ἐῶσι λέγειν, ἀλλ' ἀπελαύνουσι· Ἡρόδοτος ἰσχόφωνον*, in hoc delenda est extrema vox *ἰσχόφωνος* et pro *ἰσχόφωνος* scribendum *ἰσχνόφωνος*; vid. Bekker. Anecdd. p. 100, 22 et Dindorf. in Thes. ling. Graec. IV. p. 709. Sed Wesselingius, falsa deceptus lectione, haec addidit: „Battus sane non erat *λεπτόφωνος*, *exili lingua* et *gracili sono*, quales *ἰσχνόφωνοι*, sed vitio naturae innato *lingua* in proferendis animi sensis *offendebat* atque *haesitabat*, et tales *ἰσχόφωνοι*, si quidem eorum *praepeditur lingua*, ὅτι ἴσχονται τοῦ φωνεῖν, ut loquitur Aristotel. Probl. XI, 35." coll. XI, 30. Quare Wesselingio placuit Battum *obligatione linguae* laborasse primum et deinde *linguae nodis solutis loqui coepisse* ex Iustin. XIII, 7. Neque tamen in Herodoti textu, in quo codd. nihil variant, quidquam mutari ille voluit; in quo eum secutus est Schweighaeus., probante Thrigio l. l. p. 41, modo *ἰσχνόφωνος* ea accipias notione, qua illud alterum *ἰσχόφωνος* accipi volunt, quo nullus sane Graecus scriptor usus esse videtur; ac dicitur *ἰσχνόφωνος*, *cui lingua haesitat*, cui additur ad meliorem intelligentiam *τραυλὸς*, i. e. *balbus, blaesus:* quod utrumque ad unum idemque linguae vitium spectat, *haesitantiam* linguae dico. Vid. Meier. in Erschii et Gruberi Encyclop. Sect. III. Vol. VI. p. 150, qui Aristotelem l. supra laud. (Problem. XI, 30) secutus *τραυλὸν* dicit eum, qui singulas literas recte enuntiare nequeat (nos: *lispeln, stammeln*), *ἰσχνόφωνον* eum, qui ipsas syllabas bene coniunctas eloqui nequeat, sed haereat; nos *stottern*. Ac voce *ἰσχνόφωνος* eadem in re utuntur Heraclides Ponticus pag. 7 ed. Koeler. (Herodotum ille, ut videtur, secutus, quapropter et ipse Koeler pag. 41 a lectione *ἰσχνόφωνος* apud Herodotum standum censet), Plutarchus De Pyth. Orac. pag. 405 B. Schol. ad Pindar. Pyth. IV init. Hesych. s. v. *βατταρίζειν* I. p. 707 et 708. Suidas s. v. *Βάττος* et *βατταρίζειν* T. I. p. 423. Proverbium e cod. Bodleiano in Gaisford. Paroemiograph. Gr. p. 27: *βατταρίζειν· ἀπὸ Βάττου τινὸς ἰσχνοφώνου*. Plura vid. ad Diogenian. III, 68 (*βατταρίζειν ἀντὶ τοῦ τραυλίζειν*) allata in Corpor. Paroemiograph. Graecc. ed. de Leutsch et Schneidew. I. p. 227. Sed Demostheni cognomen *Βατάλου* ab inimicis inditum huc referri vix poterit, licet alii scribant *Βαττάλου*; vid. Voemel ad Libanii Praefat. Demosth. p. 301 seq.

Quae cum ita sint, nolui equidem *ἰσχόφωνος* recipere, suadente quamvis Schneidero in Lex. Gr. s. v., ubi Gallorum huc refert verbum *bégayer*, cum *τραυλίζειν* sit *grasseyer*. Qui liberius haec ita reddidit C. O. Mueller. Orchomen. pag. 343: „*Dieser hatte eine kreischende und heisere Stimme,*" omnem famam de balbutie, quam migrationis tradunt fuisse causam, explicationem videri contendit, e simili sono vocum *βάττος* et *βατταρίζειν* confictam. Langius, vernaculus

Θηραῖοί τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι, ὡς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι· Βάττος δὲ μετουνομάσθη, ἐπεί τε ἐς Λιβύην ἀπίκετο, ἀπό τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς, τὴν ἔσχε, τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενος. Λίβυες γὰρ βασιλέα Βάττον καλέουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκέω θεσπίζουσαν τὴν Πυθίην καλέσαι μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν, ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. ἐπεί τε γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ τῆς φωνῆς· ἐπειρωτέοντι δέ οἱ χρᾷ ἡ Πυθίη τάδε·

interpres, ita interpretatur: „der *stotterte* und *stammelte*."

ἄλλο τι] i. e. *ob aliam quandam causam*. Nimirum aliunde novimus Batto antea fuisse nomen *Aristotelis*. Conf. Schol. ad Pind. Pyth. IV, 104. V, 117, ad Callimach. in Apollin. 75, ubi vid. Spanhem. p. 128. Heraclid. Pontic. l. l. Add. C. O. Mueller. Orchomen. p. 343. not. 2. Thrige Hist. Cyren. pag. 44 seq.

Λίβυες γὰρ βασιλέα Βάττον καλέουσι] Pertinet huc, ut videtur, Hesych. I. p. 708. *Βάττος· βασιλεὺς, τύραννος Λιβύης· τραυλόφωνος, ἰσχνόφωνος.* „Conf. Lexicon vocc. peregrinn. in scriptoribus obviarum (in Stephani Thesaur. p. CCCXC seq.) in *Βάττος*." *Cr.* In seqq. ad *ἠνδρώθη* cf. III, 3.

περὶ τῆς φωνῆς] Quia scil. *ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς* erat, oraculum consuluit, quid ipsi faciundum esset, quo pacto ab hoc linguae vitio posset liberari. — Quod sequitur oraculum, iisdem exhibent verbis Schol. ad Pind. Pyth. IV, 10. 15 coll. Schol. ad Callimach. in Apoll. 76. Tzetz. Chil. VI, 345. p. 361. At multo copiosius, novem versibus constans, idem oraculum nunc exhibetur in Diodori Excerptt. libri VIII. §. 15 apud A. Mai. Scriptt. vett. Nova Collect. T. II. pag. 13 sive VIII, 38 ed. Bekker., ubi haec leguntur oraculi verba:

Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἄναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
εἰς Λιβύην πέμπει καλλιστέφανον Κυρήνης
εὐρείης ἄρχειν, καὶ ἔχειν βασιληΐδα τιμήν.
ἔνθα σε βάρβαροι ἄνδρες, ἐπὰν Λιβύης ἐπιβῇης
βαιτοφόροι ἐπίασι· σὺ δ' εὐχόμενος Κρονίωνι
Παλλάδι τ' ἐγρεμάχῃ γλαυκώπιδι καὶ Διὸς υἱῷ
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ νίκην ὑποχείριον ἕξεις,
καὶ μάκαρος Λιβύης καλλιστεφάνου βασιλεύσεις
αὐτὸς καὶ γένος ὑμόν· ἄγει δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων.

Exhibui haec Bekkerum secutus, haud inscius versu oraculi quinto ab aliis exhiberi *βαττοφόροι* (quod de Numidis regibus intelligi volunt) *ἐπιοῦσι* atque verba sequentia *σὺ δ' εὐχόμενος Κρονίωνι* apud Voswinckel. De Theraeorum insulis p. 46 mutata legi in: *σὺ δ' εὐχόμενος [θ'] Ἡραίῃ*, de quibus nunc non quaero; de Apolline, qui *ἀκερσεκόμης* vocatur, conferri possunt, quae Creuzerus admonuit: Zur Gemmenkunde p. 106. 191. De voce *βαιτοφόροι* vid. nott. ad IV, 189. Ad oraculum Batto datum spectant quoque Pindari verba Pyth. IV (59 seqq.), 105:

ὦ μάκαρ υἱὲ Πολυμνάστου, σὲ δ' ἐν τούτῳ λόγῳ
χρησμὸς ὤρθωσεν μελίσσας Δελφίδος αὐτομάτῳ κελάδῳ·
ἅ σε χαίρειν ἐς τρὶς αὐδάσαισα πεπρωμένον
βασιλέ' ἄμφανεν Κυράνᾳ
δυσθρόου φωνᾶς ἀνακρινόμενον ποινὰ τίς ἔσται πρὸς θεῶν.

Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἄναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα.

ὥσπερ εἰ εἴποι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη· Ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. Ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· Ὦναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σὲ χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς, σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾷς, κελεύων Λιβύην ἀποικίζειν, τέῳ δυνάμι, κοίῃ χειρί; Ταῦτα λέγων οὐκὶ ἔπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν. ὡς δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐθέσπιζέ οἱ καὶ πρότερον, οἴχετο μεταξὺ ἀπολιπὼν ὁ Βάττος ἐς τὴν Θήρην.

Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες] *Batte* (i. e. *rex*, ex eo sensu, quo vocem Βάττος e mente Herodoti Pythia elocuta est), *vocis causa venisti*, sciscitans scil., quo modo a linguae vitio posses liberari. — „Inde in Plutarch. II. p. 405 B. p. 660 Wyttenb. corrigitur ἐπὶ τὴν φωνὴν παραγενόμενον. Vid. Var. Lect. et not. crit. Wyttenbachii l. l." *Cr.*

ἐς Λιβύην — μηλοτρόφον οἰκιστῆρα] Libya (quae apud Diodorum appellatur καλλιστέφανος) h. l. vocatur μηλοτρόφος, i. e. *oves nutriens, ovibus dives;* nec aliter μηλοτρόφος Ἀσίη apud Archiloch fragmm. 85. pag. 317. Aeschyl. Pers. 769 ed. Blomf., nec aliter fere Homerus μητέρα μήλων dixit varia loca Ili. II, 696. XI, 222. Odyss. XV, 226. Ac pertinent huc quoque duo Odysseae versus IV, 85 et 86: καὶ Λιβύην, ἵνα τ' ἄρνες ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι· τρὶς γὰρ τίκτει μῆλα τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτόν: quorum alterum Noster ipse excitavit supra IV, 29, ubi vid. nott. Quae eadem Libya θηροτρόφος cum appelletur apud Apollon. Rhod. IV, 1561, in Scholiis Parisinis affertur lectio μηλοτρόφος, haud recepta ab editt. recentt. ob Varron. Atacinum, qui Apollonium respiciens cecinerat, teste Philargyr. ad Virgil. Georg. III, 176: *feta feris Libye.* Quae eadem regio ovium quoque proventu pecorumque abundantiâ insignis praedicatur, ex quo fere tempore Graecis innotuit Tu vide modo iam supra allatos versus Homeri Odyss. IV, 85, 86, ubi Nitzsch. citat I. H. Voss. ad Virgil. Georg. III, 339. p. 609. II, 149. p. 331; Pindar. Pyth. IX, 10, ubi πολυμήλος καὶ πολυκαρποτάτη χθών. Plura dabit Thrige l. l. pag. 228, qui ovibus hanc regionem hodieque nobilitatam esse addit; nisi potius de *capris* quoque cogitandum, quas frequentiores et olim et nunc quoque per hos tractus fuisse asserit Pach. Voyage dans l. Marmar. pag. 243. 244.

ὥσπερ εἰ εἴποι — ἦλθες] „Mea quidem opinione haec literatoris notam sapiunt marginalem". *Valcken.* Hinc uncis haec verba inclusit Reizius, quibus merito liberarunt recentiores editores. Neque enim iusta suspicionis causa, si quid video. — In seqq. Ὦναξ scripsi, ut I, 159. IV, 150; itemque δυνάμι, ut II, 102 pro δυνάμει; conf. Bredov. p. 266. Ad verba Λιβύην ἀποικίζειν *(in Libyam coloniam ducere)* vid. nott. ad I, 94.

ὡς δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐθέσπιζέ οἱ καὶ πρότερον] Ante καὶ vulgo insertum legitur ἤ, quod cum scripti libri ignorent (quodque stare si debeat, e Struvii praecepto l. l. p. 25 s. Opuscc. II. p. 289 in τῇ mutandum), iure sustulerunt recentissimi editores. Neque enim opus addito pronomine, quod ut addi posse adeoque additum inveniri (v. c. IV, 109) minime nego, ita frequentius omitti idem contendo, ut libris invitis illud haudquaquam inserere liceat. Plurima exempla collegit Struve l. l. pag. 25. 26 (Opuscc. I. l.). In verbis proxime sequentibus equidem iungo οἴχετο ἀπολιπών, scil. τὴν Πυθίην, ex eo usu verbi οἴχεσθαι satis noto, quo participium vulgo adiunctum habet; vocem μεταξὺ non aliter explicandam puto atque supra II, 158

156 *Μετὰ δὲ αὐτῷ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοισι Θηραίοισι συνεφέρετο παλιγκότως. ἀγνοεῦντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Θηραῖοι ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς περὶ τῶν παρεόντων κακῶν. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε συγκτίζουσι Βάττῳ Κυρήνην τῆς Λιβύης ἄμεινον πρήξειν. Ἀπέ-*

in verbis: *Νεκὼς μέν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο*; ut Battus, cum oraculum semper idem daret responsum, *continuo atque dum ipsa verba faciebat Pythia*, illam reliquisse et in Theram abiisse dicatur. Ita recte Schweighaeus. in Lexic. Herod. II. p. 101, cui adstipulatur Iacobitz ad Lucian. Toxar. §. 38. pag. 75. Nec aliter Wyttenbachium a *Cr.* citatum Animadverss. ad Plut. Mor. II. p. 1057 haec intellexisse video, ex antecedentibus subaudientem *θεσπίζων*: *interea dum haec vaticinaretur relinquens eum abiit.* — Neque alium in modum explicanda erunt, quae supra leguntur cap. 129: *πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων* [sc. *τῶν Σκυθέων*] *ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ* (i. e. interea, inter ipsum illud tempus, quo Persas aggrediebantur) *ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι κ. τ. λ.*

Cap. CLVI.

συνεφέρετο παλιγκότως] i. e. *denuo male cessit, denuo in calamitates inciderunt;* ubi respicitur ad ea, quae cap. 151 sunt dicta. Etenim haud infrequens est *συμφέρεσθαι* impersonale verbum *(accidere, evenire)*, crebrius addito accusativo et infinitivo rei, quae accidisse narratur (v. c. I, 9. II, 111, et aliis locis, ubi eodem significatu activum *συμφέρειν*, v. c. III, 129. VI, 23. 117. VII, 4. 10. 117 etc.), vel adiuncto adverbio aut adiectivo, ut IV, 157. VIII, 86 coll. VII, 8. V, 82. 114; ita ut sane adverbium *παλιγκότως*, cuius loco Schweigh. praeferret *παλίγκοτα*, si qui darent codices, nihil praebeat offensionis. Dixit Euripides in Oenomai fragmento, quod servavit Stobaeus Florileg. 99, 8 (Tragicc. Graecc. fragmm. rec. Aug. Nauck. p. 426. Euripid. nr. 576): *ἓν ἐστι πάντων πρῶτον εἰδέναι τουτί, φέρειν τὰ συμπίπτοντα μὴ παλιγκότως.* Ipsam vocem *παλίγκοτος*, teste Wessel., illustrat Galen. ad Hippocrat. De fractur. p. 547. Schweigh. conferri vult Foesii Oecon. Hippocr. in voc. *παλίγκοτος*, haec adiiciens: „Sunt *παλίγκοτα καθήματα recrudescentes*, denuo *excandescentes dolores*. Et homo *παλίγκοτος* Aristoph. Pac. 389 dicitur, qui *ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ὀργισθείς*." Tu add. Theocrit. XXII, 58. Mosch. IV, 92. Blomfield in Glossar. ad Aeschyli Agamemn. 554. Quaenam vero haec ipsa mala fuerint, quaenam calamitates, in quas Theraei denuo inciderint, Herodotus cum minime indicarit, leguntur nonnulla in Schol. Pindar. ad Pyth. IV, 10 e Menecle sumpta: cives in duas factiones fuisse divisos Battumque, qui alteri parti praefuerit, proelio victum, eo adductum fuisse, ut terrâ cederet; in quam nulla cum ipsi esset reditus spes, oraculum consuluisse, quonam se iam converteret. Ubi quod h. l. legitur responsum ille tulit. Meneclem sequitur Schol. ad Lycophron. Cassandr. 884 eamque ipsam veram coloniae condendae fuisse causam pronuntiat Raoul-Rochette: Histoire de l'établ. d. colon. Grecq. III. pag. 260 seq.

συγκτίζουσι Βάττῳ Κυρήνην τῆς Λιβύης ἄμεινον πρήξειν] Dativus *συγκτίζουσι*, qui ad antecedens *σφι* refertur, non satis convenit formulae *ἄμεινον πρήξειν*; quae cum accusativum sibi requirat, Reiskius coniecit *συγκτίζοντας* sive *εἰ συγκτίζουσι*, Schaeferus autem mutari voluit *πρήξειν* in *παρέξειν*. Libri scripti ad unum omnes in vulgata lectione conspirant, per sensus quandam structuram explicanda, si quidem auctor, qui ob *ἔχρησε* scripsit *σφι*, huic adstruxit *συγκτίζουσι*, haud respiciens sequentia: *ἄμεινον πρήξειν*, quae significatione non differunt a similibus locutionibus (*ἄμεινον ἔσεσθαι* s. *συνοίσεσθαι* IV, 15. V, 82), quibus dativus adiungi

στελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Θηραῖοι δύο πεντηκοντέροισι. πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, οὐ γὰρ εἶχον ὅ τι ποιέωσι ἄλλο, ὀπίσω ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Θήρην. οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλλον καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὀπίσω πλώειν ἐκέλευον. οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὀπίσω ἀπέπλωον, καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὔνομα, ὡς καὶ πρότερον εἰρέθη, ἐστὶ Πλατέα. λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι.

Ταύτην οἰκέοντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γάρ σφι χρηστὸν συνε- 157
φέρετο, ἕνα αὐτῶν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλεον ἐς Δελφούς, ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ χρηστήριον ἐχρέωντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην καὶ οὐδὲν ἄμεινον πρήσσειν οἰκεῦντες. ἡ δὲ Πυθίη σφι πρὸς ταῦτα χρᾷ τάδε·

Αἱ τὺ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἄμεινον,
μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἄγαμαι σοφίην σευ.

solet. ἄμεινον πρήσσειν dixit quoque Noster mox cap. sequente; add. Iacobs ad Aelian. N. A. VII, 32. — Formâ δύο Nostrum pro dativo aeque atque pro genitivo usum esse, multis constat exemplis allatis a Bredov. p. 279.

πλώσαντες δὲ] De hac forma conf. ad cap. 148. Sic mox ἀπέπλωον, coll. VI, 116. VIII, 4, ubi unus liber ἀπέπλεον. Add. IV, 157 init. Nolo plura afferre, cum de his formis satis exposuerit Bredov. p. 171 seqq. Ad verba seqq. οὐ γὰρ εἶχον ὅτι ποιέωσι ἄλλο (i. e. *neque enim habebant, quid facerent aliud*) vid. de coniunctivo deliberativo ποιέωσι bene monentem atque Herodoteos locos afferentem Baeumlein: Untersuchungg. über die Griech. Mod. pag. 182. — Ad verba ὀπίσω ἀπαλλάσσοντο et ὀπίσω ἀπέπλωον (cf. cap. 157) vide nott. ad III, 16. — Verbum προσίσχειν attigimus ad cap. 76.

οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλλον] Quod sane consentire cum iis, quae de discessus causa e Menecle supra allata sunt, monet Raoul-Rochette l. l. III. pag. 261. κατάγεσθαι h. l. dicuntur, qui ad terram appellunt, ut VIII, 4. Plura vid. in Thesaur. L. Graec. IV. p. 1050 ed Dindorf. Verbum ἔβαλλον valet: *telis* (in appellentes) *coniectis* (eos) *arcere s. repellere studebant*. Ad verba ἔκτισαν νῆσον, ut cap. sequenti ἔκτισαν — χῶρον, conf. nott. ad cap. 12. — Mox cum recentt. edd. exhibui, quod unum verum recte habuit Bredov. p. 345, εἰρέθη pro vulg. ἐρρήθη, cuis loco Florentinus exhibet ἠρέθη. Tu conf. IV, 77. VI, 15. VII, 184. VIII, 119. Eustath. ad Odyss. p. 1540, 12 s. 230, 32. In Platone nunc pro ἐρρέθη Schneiderus, cuius copiosa exstat adnotatio ad Polit. V. p. 450 (T. II. p. 5), restituit ἐρρήθη, quod ipsum etiam in Herodoto teneri vult Cobet. De *Platea* insula dixi ad cap. 151.

Cap. CLVII.

Αἱ τὺ κ. τ. λ.] i. e. *Si tu, qui* (in Libyam) *non veneris, melius atque ego, qui (eo) venerim, nosti Libyam, valde equidem miror tuam sapientiam.* Idem oraculum exstat apud Plutarch. Opp. II. p. 408 A. p. 670 Wyttenb., quem conf. in nott. critt., ubi invenimus Λιβύαν μαλοτρόφον et οἶσθας ἄρειον pro οἶδας ἄμεινον, reliqua omnia Herodoteis congrua. οἶδας eâdem formâ ac significatione invenitur supra III, 72, ubi cf. nott. Praeterea Λιβύαν et σοφίαν scribi

Ἀκούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλωον ὀπίσω· οὐ γάρ δή σφεας ἀπίει ὁ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπίκωνται ἐς αὐτὴν τὴν Λιβύην. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον καὶ ἀναλαβόντες, τὸν ἔλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς τῆς Λιβύης χῶρον ἀντίον τῆς νήσου, τῷ οὔνομα ἦν Ἄζιρις, τὸν νάπαι τε κάλλισται ἐπ'

vult Cobet in Mnemosyn. IV. p. 252, ne Ionica, ut ait, Doricis indecore misceantur. — „Ore loquens Ionico Noster, quandoquidem Dorica quoque dedit in oraculo sequenti cap. 159, fortasse ne hîc quidem Doricum in *Λιβύαν μαλοτρόφον* evitaverat *πλατειασμόν*; sicut *αἴ* pro *εἰ*, in Doricis reliquiis, Sophronis inprimis et Epicharmi, pro *εἴκε* vel *ἐάν*, frequentatur *αἴκα*, subiunctivis modis iunctum." *Valcken.* Atque hoc ipsum oraculum post fictum arbitratur C. O. Mueller. Orchomen. pag. 345, cum omnis de Cyrene condita fabula satis fuerit exculta, adhibitumque esse ab Herodoto, ut alia istiusmodi oracula, ad narrationem exornandam. Quae unde colligat vir doctus, me sane fugit. — Ad vocem *μηλοτρόφον* vid. nott. ad cap. 155. Ad *ἄγαμαι* conf. nott. ad cap. 46.

ἀπίει] De hac imperfecti forma conf. Bredov. p. 317. 395. Supra cap. 152 *ἀνίει*. — Mox cum recentt. edd. inserui *τὴν* ante *Λιβύην* Florentini codicis ex auctoritate. Verbis *πρὶν δὴ ἀπίκωνται* Noster consulto haud addidit particulam *ἄν*; cf. G. Hermann. De particula *ἄν* II, 8. p. 108. Verba *καὶ ἀναλαβόντας, τὸν ἔλιπον* valent: *atque assumpto illo uno, quem* Delphos profecti *in Platea insula reliquerant.*

Ἄζιρις] Idem vocabulum cap. 169. In cuius scriptura fluctuant libri, quorum plures *Ἀζίριστον*, alii *Ἀζάριστον* s. *Ἀζόριστον* s. *Ἀξίριστον*. Apud Steph. Byz. exstat: *Ἄζιλις, πόλις Λιβύης· οἱ δὲ περὶ Σαλούστιον**) *οὐ πόλιν, ἀλλὰ τόπον φασὶ καὶ ποταμὸν εἶναι· τινὲς δὲ Ἄζιριν μετὰ τοῦ ρ λέγουσι τὸν χῶρον· Χάραξ δὲ Ἄξιριν λέγει αὐτήν.* Atque *Ἄζιλιν* habet quoque Callimach. in Apollin. 89, Herodotum, opinor, ille secutus. Ptolemaeo est *Axylis.* Qui apud Synes. Ep. 4. p. 167 commemoratur portus *Ἀζάριος*, cum hoc loco congruere videtur Thrigio l. l. pag. 72. Ac pagum esse Azirin pronuntiat Schlichthorst. l. l. pag. 122. Asserit Pacho (Voyage etc. pag. 53 sq. 86), quaecunque de Aziri narrentur, accurate convenire cum loco *Temmimeh* e regione insulae Plateae sive Bombae, quem ab occidente cingi et saltibus montium Cyrenaeorum et torrente (plane ut Herodotus h. l. testatur), quem eundem esse atque *Paliurum* idem suspicatur. Quae eadem quoque est sententia Barthii (Wanderungen durch die Küstenländer des Mittelmeeres I. p. 506), qui in hoc ipso loco quasdam ruinas invenit, quas ad antiquam hanc urbem retulit. Itaque falsus est Kritz (ad Sallust. l. l.), cui urbs *Ἄζιλις* eadem esse videtur atque ea, quae *Zilis* vocatur et in extrema Mauretaniae parte occidentali ad mare extra columnas Herculeas sita est, cui nunc nomen *Arzila:* de qua vid. Forbiger l. l. II. p. 878. De Herodoti Aziri vid. etiam Mueller Geogr. Graecc. minn. I. p. 442 seq.

τὸν νάπαι τε κάλλισται κ. τ. λ.] *νάπαι* vulgo redduntur *valles*, quod ab hoc loco alienum esse sponte patet. Callimachus eadem voce est usus l. l., ubi de *nemore* s. *silva* accipiunt. Bis apud Homerum invenitur vocula Ili. VIII, 554 et XVI, 300, ubi *valles nemorosae* atque *umbrosae* videntur indicari, sive, ut Heyne interpretatur, Obss. T. V.

*) Vulgo hoc ad *Sallustium Crispum*. Romanorum scriptorem, referunt atque ex eius Historiis deperditis repetunt; vid. Kritz. Sallustii Historiarr. fragmm. p. 120. Sed Meineke ad *Sallustium Dionysium*, qui a Plinio Hist. Nat. libr. XXXI citatur, referre mavult.

351 ἀμφότερα συγκληΐουσι, καὶ ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει. Τοῦτον οἴκεον τὸν χῶρον ἓξ ἔτεα· ἑβδόμῳ δέ σφεας ἔτεϊ παρ- 158
αιτησάμενοι οἱ Λίβυες, ὡς ἐς ἀμείνονα χῶρον ἄξουσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. ἦγον δέ σφεας ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες ἀναστήσαντες πρὸς ἑσπέρην· καὶ τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης νυκτὸς παρῆγον· ἔστι δὲ τῷ χώρῳ τούτῳ οὔνομα

pag. 315, *saltus*. Apud Aristophan. Avv. 739 νάπαι sunt *saltus, nemora*, οἱ ὀρεινοὶ καὶ ἀναπεπταμένοι τόποι, et in Thesmophor. 1006 (944 Both.) iunguntur ὄρη δάσκια καὶ νάπαι πετρώδεις, ubi Bisetus haud scio an recte explicuerit ὀρεινὸς ὑλώδης τόπος. Nec alio sensu apud Herodotum accipi posse censeo vocem, quam Schweighaeuser. in Lex. Herod. s. v. (II. p. 119) interpretatur *colles cum suis convallibus*. Tafelio (Dilucidd. Pindd. I. p. 772) est *Waldthal*. *Saltus* interpretatur Krueger. in Xenoph. Anab. IV, 5, 15. 18. V, 2. §. 31 coll. VI, 3, 12. 18. 20, ubi νάπος. Langius Herodoti locum sic interpretatur: — „*und ist auf zwei Seiten von den schönsten Thälern eingeschlossen.*" Qui ipsum locum nuper visit Barth. (l. l. p. 507), is fluvium utique invenit, nomine *Vâdi Temmîmeh*, sed exsiccatum fere nec nisi aquae putidae nonnihil in locis profundioribus continentem, vestitum utrinque graminibus, virgultis ac tamariscis, neque tamen eum in modum, ut νάπας καλλίστας illic inveniri nunc dicere liceat, cum ingratum adspectum praebeat illa regio, quae inde admodum insana perhibetur. Quamquam antiquitus haec omnia aliter constituta fuisse, quae nec incolis nec culturâ carerent, dubitari vix poterit. — Ad locutionem τὰ ἐπὶ θάτερα (i. e. *ab altera parte*) conf. Lambert. Bos. De ellipss. L. Gr. pag. 288 seq. Supra II, 93 τὰ ἐπ' ἀριστερὰ, ubi conf. nott. et Herod. IV, 191. VI, 33. Ipsam formam θάτερα genuinam esse negat Bredov. p. 201, cum aspirata ab Herodoti usu aliena sit nec magis huiusmodi crasis Herodoto conveniat, qui III, 78 scripsit οὔτερος I, 32. 186 τοὔτερον. Libri scripti retinent θάτερα, quod in tali re et ipse cum reliquis editoribus retinere malui.

Cap. CLVIII.

παραιτησάμενοι οἱ Λίβυες] Haud male Langius, vernaculus interpres: *Im siebenten Jahre aber redeten ihnen die Libyer vor.* Is enim loci sensus: *Libyes facultatem ab illis sibi petebant, ut liceat meliorem in regionem illos deducere.* Ubi sane minime opus intelligere καὶ λέγοντες (quod ipsum verbo παραιτησάμενοι iam continetur) sive aliud quid. Verbi significationem attigimus ad cap. 146. Ad ἀνέγνωσαν *(persuaserunt)* conf. I, 68 ibique nott. et quae plura ex Herodoto affert Bredov. p. 352.

ἀναστήσαντες] Verbum ἀναστῆσαι non tantum in vi et armis, sed etiam in iussis et persuasione usurpari, hoc loco allato observat Siebelis ad Pausan. VII, 15. §. 4. — In subseqq. male olim post χώρων distinctionem posuerunt, quam equidem cum recentt. edd. sustuli, monitu Reiz. in Praefat. pag. X seqq. coll. Thrigio l. l. p. 74 παρῆγον cum Schweigh. et Gaisf. dedi pro παρεξῆγον, quod codd. auctoritate destitutum est. Tota loci sententia haec est: „*atque pulcherrimam regionem ne Graeci transeuntes viderent, noctu transducebant* (Graecos) *diei horam commensi*", i. e. horam diei, qua proficiscerentur mane, ita constituentes, ut ad Irasa si venirent, nox ingruisset neque inde quidquam conspicere possent Graeci. Conf. Barth. l. l. pag. 503 et 547. De verbo παράγειν, quod proprie significat: *a recta via abducere*, conf. nott. ad I, 91.

Ἴρασα. ἀγαγόντες δέ σφεας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι Ἀπόλ-

Ἴρασα] Conf. Steph. Byz. s. v. et Pind. Pyth. IX, 185 cum Scholl. Graecc. Ex Herodoti autem verbis recte colligere videtur Schlichthorst. pag. 135, Irasa inter Azirin et Cyrenen et quidem ab ortu Cyrenes sita fuisse, Aziri forsitan propius. Quocum conveniunt, quae nunc ex accurata locorum inspectione docuit Pacho l. l. pag. 84, qui veterum *Irasa* eo loco collocat, ubi nunc fons *Ersen* s. *Erasem* (quod ipsum ad veterem appellationem quantum faciat, nemo non videt) et ubi incipit alta illa planities montosa (vocamus vulgo „*das Plateau von Cyrene*“), in qua ipsa vetus Cyrene exstructa fuit, arboribus laeta, aquis bene irrigua fertilisque. His prorsus accedit Barth. l. l. pag. 502, quamquam nunc alium prorsus regionis, quae omni cultura est fere destituta, adspectum esse, omniaque tristia potius quam laeta videri idem asserit. Tu vid. etiam infra Herod. cap. 199 ibique nott.

ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι Ἀπόλλωνος] Idem Apollinis fons memoratur apud Pindar. Pyth. IV, 294 (524), cui *Κυρῆς* fuisse nomen ex Callimach. in Apoll. 88. Eustath. ad Dionys. Perieg. 213, aliis, quos excitavit Spanhem. ad Callimach. l. l., discimus; quamquam, quo loco fuerit fons, haud prorsus patere videtur Schlichthorstio p. 129. Cyrenae urbi vicinum fuisse vel ex Herodoti verbis colligas, et quidem ab occidente, ubi adhuc e saxis fons erumpere dicitur iugis aquae, ad quem rudera templi, quod Apollini fuit consecratum. Nomen fonti apud indigenas *La Grenne* esse narrant. Cf. Ritter: Erdkunde I. p. 947. Quibus accuratiora nos edocuerunt Pacho l. l. pag. 212. 216 seq. et Barth. l. l. pag. 417 seq., qui hunc fontem et ipse vidit, cui apud Beduinos nomen *Ain esch Schehâd*, i. e. *fons perennis*. Idem addit nomen *Grennah* s. *Krennah*, quo olim ac per medium aevum hunc fontem designarint, nil aliud esse nisi corruptionem nominis *Cyrenes*. Ac viam a Necropoli vetere ad planitiem, in qua vetus Cyrene exstructa erat, ducentem si sequaris, e colle scatet fons largus aquae in canalem se deiiciens mediis in ruinis urbis antiquae. Quem *Cyres* fontem esse nihil dubitat Pacho; cui add. Barth. l. l. pag. 425 seq., qui accurate haec descripsit, et virum doctum in Edinbourg Cabinet Library Vol. XVII (Barbary States) pag. 186; Iam. Hamilton: Wanderings in North Africa p. 37 seqq. Alius, opinor, fons *Theste*, cuius IV, 159 fit mentio. Neque etiam Iustinus audiendus, qui XIII, 7, 5 de Cyrene condita exponens montem commemorat *Cyran*, quem coloni, ubi advenerunt, tum propter loci amoenitatem, tum propter fontium ubertatem occuparint. Quare Callimacho in his plus tribuendum esse recte statuere videtur Raoul-Rochette: Histoire de l'Etabliss. d. colon. Grecq. III. p. 263. Ab hoc autem fonte ipsum urbis *Cyrenes* deducunt nomen, quod aliis a *Cyrene*, Hypsei filia, ducere placuit. Mihi illud sane videtur probabilius cum Thrigio p. 77, ubi plura de urbis nomine allata video, quod in numis constanter legitur *ΚΥΡΑ*. Atque locus ille, in quo urbs fuit exstructa, etiamnum ut regionis amoenitate ita ruderum multorum mole insignis; ut, qualis et quanta olim fuerit urbs, satis hinc colligas. Arabes nunc sedes posuisse dicuntur illis in ruinis, quae nostra demum aetate peregrinatorum aliquot industriâ (in quibus post Della Cella praecipue sunt nominandi Pacho l. l. p. 212 sqq. — 231 et Iam. Hamilton l. l. pag. 33 seqq. 92 seqq.) accuratius nobis innotuere, a vico Slughe incipientes ac longe lateque per montosam planitiem (*Plateau*) extensae. De quibus vid., ne plura, Ritter: Erdk. I. pag. 945 seqq. coll. Mannerto X, 2. pag. 100. De tempore, quo Cyrene fuit condita, copiosius disseruit Thrige l. l. §. 26—28 incl. pag. 84—101. Ac plerisque ea placuit sententia, ut Cyrenen Olymp. XXXVII, 2 s. 631 a. Chr. n. dicerent esse con-

λωνος εἶπαν· Ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτήδεον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται. Ἐπὶ μέν νυν Βάττου 159
τε τοῦ οἰκιστέω τῆς ζόης ἄρξαντος ἐπὶ τεσσεράκοντα ἔτεα καὶ

ditam, probantibus Thrigio l. l. p. 101 coll. p. 91, C. O. Muellero Orchomen. p. 344 et Fischero Griech. Zeittafeln p. 99, qui hunc annum ab Eusebio indicatum cum caeteris veterum testimoniis convenire iisque probari docuit. His adde, quae disseruit Krebs in Commentat. de poster. parte reliqq. libri octavi bibl. Diodori Siculi (Weilburg. 1856) p. 13 seq. Mannerto (X, 2. pag. 61 not. p. 65 not.) urbis origines ad Olymp. XVII s. 712 a. Chr. n. referendae videntur; Raoul-Rochette l. l. III. p. 251. 263 seqq. Olymp. XXVI, 2 s. 675 a. Chr. n. urbem conditam vult. Sed vid. quae contra protulit Thrige l. l. §. 28. p. 96 seqq.

ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται] i. e. *hic enim perforatum est coelum.* Quam locutionem, de *copiosa* istic *coelesti aqua* intelligendam, Wesselingius comparat cum simili locutione Genes. VII, 11 („*et coeli fenestrae reseratae sunt*") affertque Eustathii verba ad Homer. p. 742, 22 s. 638, 40, egregie h. l. illustrantia: ὁ δὲ περί τινα Λιβυκὴν γῆν τετρῆσθαι τὸν οὐρανὸν φάμενος — ἐτερατεύσατο· ἐθέλει γὰρ εἰπεῖν, τὸν οὐρανὸν, ὡς οἷά τινα δεξαμενὴν, ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις γαίαις ἐστεγανῶσθαι· περὶ δὲ τὸν τόπον ἐκεῖνον, οἷον συντετρῆσθαι, ὡς ὑετὸν συχνὸν ἐξερεύγεσθαι καὶ ἄρδειν τὰ ἐκεῖ πρὸς τροφιμότητα. Ac praeterea in hac locutione ad priscam quandam respici famam observat Boettiger (Isis 1829 p. 318 not.), commemoratam Plinio H. N. XIX (3), 15: „Id (silphium) apud auctores Graeciae evidentissimos invenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure circa Hesperidum hortos Syrtimque maiorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostrae anno CXLIII." Hunc enim locum pro silphii quasi incunabulis habitum esse vult Boettiger. Aliud quid ex his verbis colligi posse censet Bredow (Specim. Uranolog. p. XII not.): coelum nimirum Libycis quoque hominibus visum fuisse durum corpus sive ligneum sive aeneum, non aliter ac reliquis antiquitatis gentibus, quae coelum habuerint firmum corpus, maxime malleis expansum et laquearis modo obtegens terram. Ac denique, ut ad ipsa Herodoti verba revertar, haud praetermittenda est Valckenarii emendatio, qua ὁ οὐρανὸς commutetur in ὁ βουνὸς, ut haec inde evadat sententia: „*hic enim collis* s. *ager perforatus est*, *fontibus* nimirum, id est, γῆ ἐστι ἔπυδρος πίδαξι, quod legitur cap. 198." Neque vero quisquam Valckenario assensus est editorum. De voce βουνὸς, de qua multa ad h. l. attulit idem Valcken., monebimus ad cap. 199.

Cap. CLIX.

ἐπὶ μέν νυν Βάττου τε τοῦ οἰκιστέω τῆς ζόης] Βάττου et hoc loco et paulo post e Florentino revocavi pro vulg. Βάττεω, idemque feci cap. 160. 162, ubi et Florentinus et alii veram praebent lectionem, quam etiam infra cap. 205 cum Bredov. p. 234 restituendam censui. Caeterum ex hoc loco male olim finxere urbem *Zoën*, a Batto conditam. De quo errore plurima dabit Thrige l. l. pag. 113 not. — „Vita ἡ ζωὴ Herodoto scribitur ζόη [vid. Bredov. p. 169]· ἐπὶ μέν νυν τῆς ζόης Βάττεω τοῦ οἰκιστέω. Errorem peperit e situ suo, Herodoteo more, distracta vocula. Nihil est in his aut vicinis nodosi. *Dum viveret Cyrenes conditor Battus*, qui per annos regnavit quadraginta, hiusque filio Arcesila per annos sedecim regnante res Cyrenaeorum in eodem ferme statu permanserunt: sub tertio demum rege, qui fuit Battus istius nominis II, Εὐδαίμων dictus, Graecis divinitus in Africam evocatis amplificatae. Sed, si licet, suspicor equidem ante haec verba ἐπὶ μέν νυν B. olim alia quae-

τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλεω ἄρξαντος ἑκκαίδεκα ἔτεα οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι, ἐόντες τοσοῦτοι, ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, Βάττου τοῦ Εὐδαίμονος καλεομένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρήσασα ἡ Πυθίη πλέειν συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην· ἐπεκαλέοντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. ἔχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα· 352

dam lecta, quae nobis perierint, de condita Cyrene, quo referretur appellatio *τοῦ οἰκιστέω*, atque in his forte traditum, quando Battus expeditum acceperit usum linguae. Vid. Iustin. XIII, 7. Pausan. X, 15. §. 4. Instar Batti forte *τραυλὸς* Croesi filius in subito terrore *vitium nodumque linguae rupit, planeque et articulate eloquutus est* Gell. N. Att. V, 9. Herodot. I, 85." *Valcken.* Mihi in Herodoti verbis nihil videtur desiderandum, nec magis Thrigio l. l. pag. 64 seqq. quidquam deesse videtur, qui idem p. 122 seqq. plura de hoc primo Batto affert, quo regnante templa, aedes, alia exstructa esse alii enarrant. Ad locutionem *ὅσοι — ἐστάλησαν* conf. nott. ad cap. 147. *ἀρχὴν* hic valet *ab initio;* cf. I, 9. 140. 86. II, 28 init. 148.

ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου] „Optime post h. v. interpunxit Palmer. Exercitt. in Gr. Auctt. pag. 24. Nam Battus, eius nominis *secundus, Felix* appellatus est, non *tertius*. *ἐπὶ τρίτου* successionis ordinem requirit. Bene Plutarch. in Coriol. [cap. 11] p. 218 F." [ubi Plutarchus inter *εὐτυχίας* cognomina refert *τὸν Εὐδαίμονα*, additum alteri Battorum; add. Morall. p. 260 D.] *Wesseling.* citans not. ad Diodor. Sic. T. II. pag. 551. Unde patet eos falli, qui huncce Battum Battiadarum in serie *quintum* fuisse volunt, non *tertium*. De quo errore monuit Thrige l. l. p. 127 seqq. Temporum ad rationes quod attinet, monet Schultz. Apparat. crit. p. 26, *Battum* Cyrenes conditorem regnum tenuisse ad XXXII annos (ab ann. 632—600 sive a. 631—599, quae Thrigii est sententia l. l. pag. 122), cum qui ab Herodoto ei tribuantur XL anni, ad regiam pertinere videantur potestatem, a Batto inde a Platea condita occupatam; Batto successisse *Arcesilaum* I anno 600, quem per XVI annos regnantem excepisse *Battum* II s. *Felicem* anno 584 a. Chr. s. Olymp. XLIX, 1. Ac Thrige quoque, qui l. l. pag. 127 sqq. 196 seq. in huius Batti inquirit tempora, nil impedire ait, quo minus ab anno 583 a Chr. n. regni statuamus initium mortemque ponamus in anno 560, etsi certi quid hac in re constitui nequeat. Add. C. O. Mueller. Orchomen. p. 344. Cyrenen a Batto conditam supra (ad cap. 158) posuimus anno 631 ante Chr. n. s. Olymp. XXXVII, 2: cui Batto regnanti si *quadraginta* anni auctore Herodoto tribuuntur, itemque Arcesilao, qui Battum excepit, *sedecim* anni, consentaneum est, Battum secundum, qui in regum ordine tertius est, regnare coepisse anno 575 ante Chr. n. s. Olymp. LI, 2, quod recte nunc positum video a Fischero: Griech. Zeittafeln pag. 126. Atque cum his quoque conveniunt, quae mox narrantur de pugna inter Apriam Aegyptiosque et Cyrenenses commissa: Aprias enim, ut ad II, 161 vidimus, regnavit inde ab anno 594 usque ad annum 570 ante Chr. n., adeo ut statim post Battum ad regnum evectum aut certe proximis annis haec accidisse putanda sint.

ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ] Vid. cap. 163, ubi eadem Noster utitur locutione. In oraculo, quod sequitur, pro *Λιβύην* Cobet Varr. Lectt. p. 128 scribi vult *Λιβύαν*, itemque in altero versu *μελησεῖν* ad Dorum dialectum pro *μελήσειν*, quod sane ad Herodoti dialectum magis accedit, qui III, 36 quoque scripsit *μεταμελήσει*. Ipsius vero oraculi sensum hunc esse puto: *„quicunque in Libyam multum desideratam post venerit, cum*

Ὃς δέ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕστερον ἔλθῃ
γᾶς ἀναδαιομένας, μετά οἵ ποκά φαμι μελήσειν.

Συλλεχθέντος δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην περιταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὔνομα ἦν Ἀδικρὰν, οἷα τῆς τε χώρης στερισκόμενοι καὶ περιϋβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων, πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ, τῷ Αἰγύπτου βασιλέϊ. ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἰγυπτίων πολλὸν ἔπεμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην· οἱ δὲ Κυρηναῖοι ἐκστρατευσάμενοι ἐς Ἴρασα χῶρον καὶ ἐπὶ κρήνην Θέστην συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. ἅτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων καὶ παραχρεώμενοι διεφθάρησαν οὕτω, ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ἀπενόστησαν ἐς Αἴγυπτον. ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταὐτὰ ἐπιμεμφόμενοι Ἀπρίῃ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

terra dividatur, eum (dico) *aliquando poenitebit.*"

ἐς Λιβύην πολυήρατον] Eadem in re Pind. Pyth. IX, 15 εὐήρατος. Utrumque ad insignem regionis fertilitatem atque ubertatem licet referre, de qua idem Pindar. Pyth. IV, 6 et IX, 14. Conf. nott. ad IV, 150. Ipsa vox πολυήρατος ab Homero eodem sensu adhibetur *(multum desideratus, amabilis)* Odyss. XI, 275. XV, 126. 366. Hymn. in Vener. 226. Ad verba γᾶς ἀναδαιομένας confert C. O. Mueller. (Dor. II. pag. 64) καθυστερεῖν τῆς κληροδοσίας apud Diodor. Sic. V, 53.

Συλλεχθέντος δὲ ὁμίλου πολλοῦ] Ex ea, quam posthac instituit Demonax, tribuum descriptione (cap. 161), colligas, Peloponnesios potissimum, Cretenses aliarumque Aegaei maris insularum colonos fuisse, qui Cyrenen se contulerint. Quos multos sanequam fuisse, inde coniicias licet, quod in proelio cap. 160 commemorato septem mille milites gravis armaturae Cyrenaei occubuisse feruntur. Praevaluerunt in hac mixta colonorum turba Cretenses, si fides Raoul-Rochettio l. l. III. p. 268.

περιταμνόμενοι γῆν πολλὴν] i. e. *privati magna terrae parte* (s. abscissa ditionis parte), στερισκόμενοι τῆς γῆς, ut paulo post legitur. Haud aliter ἀποτέμνεσθαι in Plut. Pericl. 30. Philop. 16, ubi conf. nott. pag. 60. οἱ περίοικοι Λίβυες quaenam proprie fuerint gentes, accuratius indicari etsi vix possit, verisimile tamen videtur Thrigio l. l. pag. 142, intelligi posse Adyrmachidas, Giligammas et Asbystas, ad quorum usque sedes Cyrenes ditio pertinuerit. — In verbo περιϋβριζόμενοι (i. e. *magnâ affecti contumeliâ*) praepositio simplicis verbi vim auget. De quo cf. I, 114. II, 152. III, 127. — Θέστην, ut Mediceus cum duobus aliis affert, cum recentt. edd. retinui; alii codd. Θέστιν. Invenit fontem olim certe largiore aquarum copia profluentem Barth. l. l. pag. 504: nunc enim tenuis esse dicitur. Quod ad fontis nomen attinet, Hamaker Miscell. Phoenic. pag. 292 quaerit, num fuerit תְּשְׁתֶּה i. e. *potatio*, *irrigatio*.

ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ] Infra cap. 160: συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν. Ac dicitur συμβολή de *hostili congressu*, ut I, 66. 74. VII, 210. — De ipsa Aegyptii regis expeditione conf. II, 161. Diodor. I, 68. Ad πεπειρημένοι conf. cap. 80 et ad παραχρεώμενοι I, 180. II, 141 ibiq. nott.

κατὰ ταὐτὰ ἐπιμεμφόμενοι] Apud Gaisf., qui recte distinctionem ante ἐπιμεμφόμενοι sustulit, impressum

160 Τούτου δὲ τοῦ Βάττου γίνεται παῖς Ἀρκεσίλεως, ὃς βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἑωυτοῦ ἀδελφεοῖσι ἐστασίασε, ἐς ὅ μιν οὗτοι ἀπολιπόντες οἴχοντο ἐς ἄλλον χῶρον τῆς Λιβύης· καὶ ἐπ' ἑωυτῶν βαλλόμενοι ἔκτισαν πόλιν ταύτην, ἣ τότε καὶ νῦν Βάρκη καλέεται· κτίζοντες δ' ἅμα αὐτὴν ἀπιστᾶσι ἀπὸ τῶν

video κατὰ ταῦτα, e Sancrofti, opinor, libro. Reliqui omnes retinuerunt κατὰ ταὐτά, quod ex Aldina fluxit, Bekkero auctore mutandum in καὶ ταῦτα. Equidem verba κατὰ ταὐτά sic explicanda censeo, ut supra I, 77: Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στράτευμα — τοῦτο μεμφθεὶς κ. τ. λ., adeo ut loci sententia sit haec: proinde Aegyptii *de hac ipsa re* (i. e. de clade accepta) culpam (cladis) inferentes Apriae defecerunt ab eodem. Langius reddit: *zu der Zeit*, temporis significationem praepositioni κατὰ h. l. tribuens, quod alienum videtur ab hoc loco. Supra II, 161 Noster de eadem re tradens scripsit: Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ. Negris pro κατὰ ταὐτὰ legi voluit κάρτα ταῦτα.

CAP. CLX.

ὃς βασιλεύσας κ. τ. λ.] βασιλεύσας valet: *ad regnum advectus, regnum adeptus*, ut II, 2. I, 14, ubi vid. nott. Cum certa testimonia, quibus tempus, quo Arcesilaus secundus regnarit, constitui possit, desint, Reiz. eum regnasse ponit 560—550 a. Chr. n., Larcherus 554—544; alii aliter. Cf. Thrige l. l. p. 153 not. 73. Schultz Specim. Appar. II. p. 1. 2 hunc Arcesilaum, qui secundus est, patri successisse vult anno 559 ante Chr. n. Hic Arcesilaus, si Plutarcho fides (De virtutt. mulierr. p. 260 D. seqq.), patri moribus haudquaquam similis fuit indeque etiam contrarium accepit cognomen (φύσει χαλεπὸς ὤν, ὅπερ καὶ ἐκλήθη): qui patre mortuo vel maiori ferocia exacerbatus vere tyrannus exstitit, accedente quoque Learchi, hominis pravissimi, consuetudine. In Diodori Excerptt. Valess. p. 233 (Diodor. VIII, 30) traditur Arcesilaus propter calamitates, quas aegre ferebat, Delphos misisse, qui oraculum consulerent: responsumque tulisse, deos iratos esse, cum posteri Cyrenensium reges aliter ac Battus imperium administrarent ac tyrannorum more in omnibus agerent.

τοῖσι ἑωυτοῦ ἀδελφεοῖσι ἐστασίασε] i. e. *factionem movit contra fratres suos*. Ubi Nostrum scripsisse suspicor ἐπὶ τοῖσι, ut I, 60 αὖτις ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. Nomina fratrum servavit Stephanus Byz. s. v. Βάρκη. Vocantur *Perseus, Zacynthus, Aristomedon, Lycus*. Ad locutionem ἐπ' ἑωυτῶν βαλλόμενοι conf. nott. ad III, 71.

Βάρκη] Conf. cap. 200 seqq. Haec urbs ab occasu Cyrenes sita octo mill. geogr. in solitudine, ut ait Hieronymus, in regione arenosa a mari remota centum stadia, teste Scylace §. 108, principalis per illum tractum fuisse fertur, quae inde ab eo tempore decrevit rariusque commemoratur, quo Aegypti reges Ptolemaei, tota hac ora in ditionem recepta, *Ptolemaidem* ab ipsa Barce duo mill. remotam condiderunt ad mare, ubi olim Barces portus fuisse videtur; in quam urbem mercatura mox florentem plerique, ut fieri solet, Barces incolae se contulerunt. Attamen adhuc omni illi orae tractuique remansit nomen *Barca;* Ptolemaidis in locum cessit vicus *Tolometa;* ipsius Barces, quae Herodoti certe aetate adhuc stetisse videtur integra, rudera num hodieque exstent nec ne, dudum cum disceptatum esset inter doctos viros (conf. Thrige l. l. pag. 159—162), nuper admodum Della Cella urbis veteris locum, rudera, sepulcra, moenium reliquias se invenisse testatur in planitie montosa, cui nomen *Merdscheh* s. *Merdj*, ut scribit Hamilton, vivae aquae

Κυρηναίων τοὺς Λίβυας. Μετὰ δὲ Ἀρκεσίλεως ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους τε τῶν Λιβύων καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δείσαντες αὐτὸν οἴχοντο φεύγοντες πρὸς τοὺς ἠοίους τῶν Λιβύων. ὁ δὲ Ἀρκεσίλεως εἵπετο φεύγουσι, ἐς οὗ ἐν Λεύκωνί τε τῆς Λιβύης ἐγίνετο ἐπιδιώκων, καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπιθέσθαι οἱ. συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους τοσοῦτο, ὥστε ἑπτακισχιλίους ὁπλίτας Κυρηναίων ἐνθαῦτα πεσεῖν. μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο Ἀρκεσίλεων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα ὁ ἀδελφεὸς Λέαρχος ἀποπνίγει· Λέαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκεσίλεω δόλῳ κτείνει, τῇ οὔνομα ἦν Ἐρυξώ. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιληΐην τοῦ Ἀρκεσι- 161

fontibus insigni, duabus fere horis a Ptolemaide meridiem versus. Reperit quoque urbis nonnullas ruinas Barth. (Wanderungen etc. p. 404 seqq.) in ea illius planitiei parte, quae nunc vocatur El Medinah: quas ad eam urbem, quae postera aetate Byzantinorum floruit, vetere urbe dudum diruta, pertinere idem recte contendere videtur, qui et ipse totam regionem permeans accurate descripsit. Add. Iam. Hamilton: Wanderings in North Afrika pag. 128 seqq. 134 seqq. et conf. Ritter: Erdkunde I. pag. 942. 943, Pacho Voyage etc. pag. 178 seq., coll. Schlichthorst. l. l. pag. 139 seq., Mannerto X, 2 pag. 101—103, Forbigero: Handbuch d. alten Geograph. II. p. 831. Contra Herodotum a Graecis Barcen conditam esse enarrantem disputat Pacho l. l. pag. 175 seq., urbem contendens iam ante Graecos huc advectos exstitisse. De quo ipse viderit. — In seqq. ἀπιστᾶσι est: *ad defectionem movent.* Ad ipsam formam conf. Bredov. p. 398.

ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους κ. τ. λ] i. e. *adversus eos Libyes, qui* (suos fratres) *receperant et qui et ipsi* (a fratribus suis scil. sollicitati) *defecerant* (ab ipso). Mox meliores libri ἐς οὗ, quod retinendum duxi: vid. nott. ad I, 67. IV, 131. Ex Aldina fluxit ἐς ὃ, quod recentt. edd. revocarunt. Mox pro πεσέειν, quod retinuerunt Dindorf. et Dietsch., dedi πεσεῖν, ut III, 53. 81, ubi vid. nott. Ex eo autem, quod septem millia gravis armaturae militum in hac pugna occubuisse dicuntur, merito colligas, quantum illa aetate iam creverint Cyrenensium res. — Λεύκων vicus aliunde non notus. Apud Ptolem. IV, 5. p. 104, teste Schweigh., commemoratur Marmaricae vicus s. κώμη μεσόγειος Λευκόη. — Ad significationem vocis τρῶμα conf. I, 18. 174 ibiq. nott. V, 121.

Λέαρχος] A Plutarcho II. p. 260 seq., ubi vid. plura, dicitur Λάαρχος, itemque a Polyaeno VIII, 41. Ac Plutarcho non frater est Arcesilai, sed amicus infidus (φίλος πονηρὸς), qui, cum ipse affectaret regnum, optimos quosque Cyrenaeorum pessime tractabat aut urbe pellens aut interficiens omnem in Arcesilaum conferebat culpam tandemque Arcesilaum sumpto lepore marino in gravem morbum coniectum vitâ privavit: quo facto ipse regnum tenuit, Batto Arcesilai filio, claudo puero, se illud servare praetendens atque matris, cui nomen Eryxo, nuptias expetens. Quae quomodo, cum fratribus inito consilo, Learchum fefellerit ac deinde interfecerit, pluribus in laudem feminae enarrat Plutarchus l. l. — In Herodoti narratione φάρμακον declarat *potionem medicatam,* cui opinor venenum fuit admixtum, inde *venenatam.*

λεω ὁ παῖς Βάττος, χωλός τε ἐὼν καὶ οὐκ ἀρτίπους. οἱ δὲ Κυρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς ἐπειρησομένους, ὅν τινα τρόπον καταστησάμενοι κάλλιστα ἂν οἰκέοιεν. ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ Μαντινέης τῆς Ἀρκάδων καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. αἴτεον ὦν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντι- 353

Cap. CLXI.

Βάττος] Est *Battus tertius*, quem regnasse ponit Reiz. 550—530 a. Chr. n., alii, in quibus Larcherus, 544—529. Nec sane post annum 529 ille obiisse videtur, quem perperam nonnulli, qui Battum felicem huius nominis faciunt *tertium*, *quartum* ponunt eumque confundunt cum eo Batto, qui vocatur ὁ Καλὸς ac re vera *quartus* est hac in serie. Vid. Thrige l. l. p. 167. 196 seqq.

καὶ οὐκ ἀρτίπους] i. e. *nec pedibus integer, qui pedibus incedere haud valet.* Quo ipso explicatur antecedens χωλός. Cf. Apitz. ad Sophocl. Trachin. 58. p. 86. Voce ἀρτίπους Noster etiam supra III, 130 usus est. Claudum fuisse Battum et propter aetatem contemptum a Learcho narrat quoque Plutarchus l. l. Verba πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν, quae Schweigh. sic reddidit: *ob tristem rerum suarum statum*, proprie valent: *ad s. adversus calamitatem, in quam inciderant.* De verbo καταλαβεῖν conf. nott. ad II, 66. IV, 105. Apud Plutarchum legimus (p. 261 B), Learcho sublato Battum productum regni paterni successorem esse declaratum atque rempublicam Cyrenaeis esse restitutam a Polyarcho, fratre Eryxus: καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς πολιτείαν ὁ Πολύαρχος ἀπέδωκε τοῖς Κυρηναίοις.

ὅν τινα τρόπον καταστησάμενοι κάλλιστα ἂν οἰκέοιεν] i. e. *quo modo rem publicam constituerent, ut optime urbem habitare possent*, s. ut Schweigh. reddit: „*qua inita ratione optime res suas administrarent.*" Conf. I, 67: ἐπειρώτεον, τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι — γενοίατο, ubi similis optativi ratio, adiectâ particulâ ἄν. Ad ipsam vero rem hoc velim teneri, Cyrenes rempublicam antiquitus eandem ferme fuisse videri, quae Spartae fuerit, regesque olim iisdem fere, quibus Spartae, usos honoribus iuribusque, mox potestati augendae studuisse, ut tyranni potius exsisterent, nulla nec legum nec ipsorum civium habita ratione. Hinc seditiones ac discordiae; hinc rei publicae status labefactatus omnisque ordo turbatus. Quibus malis sanandis veterique civium aequabilitati (quam in omnium Dorum civitatibus multum valuisse novimus) restituendae Cyrenaei oraculi iussu arcessiverunt virum Mantineensem, qui civibus iura a regibus per vim erepta redderet omnemque rem publicam, regum imperio finibus suis circumscripto, restitueret. Nam Mantineenses inter populos εὐνομωτάτους recensentur ab Aelian. V. H. II, 22 imperioque videntur usi esse populari, ubi summa penes populum potestas. Tu vid. Mueller. Dor. II. p. 173 seq., Kortüm: Beiträge z. Gesch. etc. pag. 131 seq. Factum autem id esse videtur statim post Battum, qui puer adhuc erat, ad regnum evectum, itaque probabiliter haud longe post ann. 530 a. Chr. n., si hoc quidem anno regnum ad Battum huncce delatum esse ponimus.

καταρτιστῆρα] i. e. *pacis reconciliatorem, qui ipsorum dissidia componeret.* Hinc apud Diodor. (Excerptt. Vales. p. 233 sive VIII, 40 ed. Bekk.) Demonax dicitur τῆς τῶν Κυρηναίων στάσεως διαιτητὴς, συνέσει καὶ δικαιοσύνῃ δοκῶν διαφέρειν. οὗτος οὖν πλεύσας εἰς Κυρήνην καὶ παρὰ πάντων λαβὼν τὴν ἐπιτροπὴν διέλυσε τὰς πόλεις ἐπὶ τούτοις (i. e. cives in tres φυλὰς dissolvit). Infra V, 39 Milesii sibi eligunt Parios καταρτιστῆρας. Ipsum *Demonactis* (cuius etiam apud Athen. IV, 13 s. 41 pag. 154 D. mentio fit) nomen insigne, quippe quo *rex* significatur *populi, demi.* Ac memo-

νέες ἔδοσαν ἄνδρα τῶν ἀστῶν δοκιμώτατον, τῷ οὔνομα ἦν Δημῶναξ. Οὗτος ὦν ὡνὴρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην καὶ μαθὼν ἕκαστα τοῦτο μὲν τριφύλους ἐποίησέ σφεας, τῇδε διαθείς· Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιοίκων μίαν μοῖραν ἐποίησε, ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν, τρίτην δὲ νησιωτέων πάντων· τοῦτο δὲ τῷ βασιλέϊ Βάττῳ τεμένεα ἐξελὼν καὶ ἱρω-

rant antiquissimum Cyrenes numum, in cuius una parte exstat *ΔΗΜΩΝΑΚΤΟΣ*, in altera *ΚΥΡΑΝΙΩΝ*, quemque in huius ipsius Demonactis honorem procusum esse quibusdam placuit. Aliis probabilius videtur, numum, qui multo posterioribus temporibus fuerit signatus, non ad hunc Demonactem, sed ad magistratum quendam in re publica libera constitutum referre. Vid. Thrige l. l. pag. 173. 174.

τριφύλους ἐποίησέ σφεας] Tres phylas in omnibus Dorum civitatibus ab initio constitutas iam supra vidimus ad cap. 145 coll. V, 68: has igitur in Cyrenensium re publica turbatas restituisse eoque veram Doricae civitatis formam revocasse videtur Demonax: id quod eam vim habuit, ut populus per tribus atque (ut Aristoteles Polit. VI, 4 adiicit) phratrias descripta melius sua iura tueri posset contra regum arbitrium simulque cives antehac disiuncti (cum, qui prius advenerant coloni, iis, qui post accesserant, maiori auctoritate in rebus publicis administrandis valuisse videantur), iam sibi omnes pares indeque coniunctiores fierent, omnium iuribus aequatis, eoque discordiae semina exstinguerentur omnisque reipublicae forma ad maiorem aequabilitatem popularemque statum redigeretur. Cf. C. O. Mueller. Dor. II. p. 63. 64. Ac simile quid in Syme insula accidisse tradit Diodor. V, 53. Iustum vero in eo se praebuit Demonax, quod, qui primi urbis essent coloni, eos in primam conferret tribum (una cum perioecis suis, si quidem Theraeos ad Libyam profectos etiam perioecos suos secum adduxisse cum C. O. Muellero l. l. statuas), ditiores illos quidem, ut probabile est, et opulentiores, reliquos vero colonos mixtos s. τὸν ὅμιλον πολὺν (conf. IV, 159), quem sine perioecis accessisse vult Mueller. l. l., in secundam ac tertiam tribum distribueret. Neque aliter per Arcadum civitates liberas, Mantineam, Tegeam multitudinem per tribus divisam fuisse, valde fit probabile. Cf. Kortüm l. l. pag. 152. *Cr.* praeterea conferri vult Platner: Beiträge z. Kenntniss des Attisch. Rechts p. 70 et Niebuhr: Roem. Gesch. I. pag. 307 ed. sec. (ubi Niebuhr. tribuum originem attigit e diversis gentibus repetendam; h c etiam attendi iubens, quod, cum in Thera ipsa paucorum esset regimen, in colonia Theraei ac subiecti idem valeant). — μοῖραν cum rec. edd. dedi pro μοίρην.

τεμένεα ἐξελὼν] Schweigh.: „*exceptis agris sacris et sacerdotiis, quae Batto regi tribuit.*“ Melius, opinor, Wesselingius: „τεμένεα Valla *fana*. Melius *certas agri portiones*, quales et illae, in quibus silphii proventus ap. Hesychium Βάττου σίλφιον, qualesque veterum reges habebant assignatas, quarum proventu suis necessitatibus subvenirent). Vetus consuetudo a poëta Ili. VI, 194 [add. IX, 574] signata et ab Aristide T. I. p. 12: ὥσπερ τοῖς βασιλεῦσι τεμένη καὶ χώρους ἐξαιροῦσι. [Nec aliter C. O. Mueller. Dor. II. pag. 174 τεμένεα Homerico sensu, de quo exposuit Nitzsch. ad Odyss. I, 117. pag. 28, hîc accipi iubet, qui idem pag. 105 conferendus.] Addidit Demonax ἱρωσύνας [i. e. curam sacrorum administrandorum], quoniam τὰ γέρεα regum olim *sacerdotia*, uti Spartae VI, 56 complectebantur.“ Tu conf. de his sacerdotiis, quibus more antiquitus constituto Dorum reges fungebantur, ac de reditibus, quos inde capiebant, C. O. Mueller. l. l. II. pag. 99 seq. Ad ipsam vocis

σύνας τὰ ἄλλα πάντα, τὰ πρότερον εἶχον οἱ βασιλέες, ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

162 *Ἐπὶ μὲν δὴ τούτου τοῦ Βάττου οὕτω διετέλεε ἐόντα· ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλεω πολλὴ ταραχὴ περὶ τῶν τιμέων ἐγένετο. Ἀρκεσίλεως γάρ, ὁ Βάττου τε τοῦ χωλοῦ καὶ Φερετίμης, οὐκ ἔφη ἀνέξεσθαι, κατὰ τὰ ὁ Μαντινεὺς Δημῶ-*

scripturam cf. nott. ad III, 142, qui locus etiam ob argumenti similitudinem conferri debet. Ac praeter hosce reditus nulli fere alii Dorum regibus aeque atque Homericae aetatis principibus reditus, nisi qui e fundis suis agrisque a populo attributis sive assignatis (quae ipsa sunt τεμένεα) prodibant, teste eodem Muellero II. p. 105 et Nitzsch. l. l.; ut sane ante Demonactem Cyrenes reges illicito modo reditus suos e civium bonis armorum vi auxisse videantur. Inde Kortüm (Schlosser u. Bercht Archiv IV. p. 163) vernacule reddidit: *die Krongüter;* neque aliter intellexit Grote: History of Greece IV. p. 59: „*the domains*". Add. C. Fr. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 8. nott. 11 et vide quoque, quae ad III, 142 adnotavimus. Quae cum ita sint, minime huc valere poterit Valcken. adnotatio, diis tantum fatoque functis heroibus regibusque ἐξελεῖν τὰ τεμένη solitos esse veteres. Nec magis eo, quod cum sacerdotiis h. l. coniunguntur τεμένεα, efficitur, τεμένεα hîc indicare agros diis dedicatos, quorum reditus percipere sacerdotes soliti sint, ut post Larcherum, alios placuisse video Thrigio l. l. pag. 170. not. 70.

τὰ ἄλλα πάντα κ. τ. λ.] Haec ipsa, quae regibus, qui haec prius tenebant (sive prius sibi iniuriâ assumpserant, contra Dorum instituta), erepta populo restituerit Demonax, cum Herodotus non sigillatim indicarit, coniicit Thrige l. l. p. 171, hoc referendum esse ad βουλὴν Cyrenaeorum, cuius aliquoties fit mentio, a Demonacte institutam. Equidem malim cogitare de aliis sive ad rempublicam administrandam sive ad ius dicendum sive alio quo pertinentibus, quae cum ad populi imperium primitus pertinuerint, temporum decursu reges (ac praecipue Arcesilaus II, de quo supra cap. 160) sibi assumpserint, quae vero nunc, cum omnis rei publicae forma ad populare imperium sive democratiam magis revocaretur, populo a Demonacte reddita fuerint. — ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε est: *populo restituit, ad populum retulit.* Ad loquendi genus conf. VII, 164. III, 80, ubi ἐς μέσον καταθεῖναι τὰ πρήγματα. — βασιλέες cum Gaisf. dedi pro βασιλῆες.

Cap. CLXII.

Ἀρκεσίλεως] Arcesilaus est *tertius*, qui quo tempore regnarit, ex eo quodammodo colligi poterit, quod eo imperante Cyrenae tributum a Cambyse impositum legimus cap. 165, anno 523 a. Chr. n. Quare probabile videtur Thrigio pag. 175, Arcesilaum ante a. 530 sive 529 a Chr. n. regno potitum esse atque obiisse 514 a. Chr. n. Larcherus Tab. chron. pag. 631 Arcesilaum III refert mortuum ad ann. 518, quo ipso anno Barcaei a Persis fuerint obsessi. Quod demum post annum 515 ante Chr. n. fieri potuisse, satis ex iis apparet, quae ad cap. 1 et 145 notata sunt. In Pind. Schol. ad Pyth. IV init. hic Arcesilaus, Pheretimes filius, perperam vocatur πέμπτος hac in regum serie, cum *sextus* potius ille fuerit, ut recte monet Wessel. Ad hunc Arcesilaum refertur vas celeberrimum, quod ipsius Arcesilai nomine inscriptum in thesauris antiquitatum Parisinis asservatur; vid. Raoul-Rochette in: Journal d. Savans 1836. pag. 589. — Ad verba κατὰ τὰ — ἔταξε conf. cap. 76.

ναξ ἔταξε, ἀλλὰ ἀπαίτεε τὰ τῶν προγόνων γέρεα. ἐνθεῦτεν
στασιάζων ἑσσώθη καὶ ἔφυγε ἐς Σάμον, ἡ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σα-
λαμῖνα τῆς Κύπρου ἔφυγε. Τῆς δὲ Σαλαμῖνος τοῦτον τὸν χρό-
νον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμιητήριον, ἐὸν
ἀξιοθέητον, ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ κέεται.
ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη ἐδέετο στρατιῆς, ἣ κατ-
άξει σφέας ἐς τὴν Κυρήνην. ὁ δέ γε Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ
354 *στρατιήν οἱ ἐδίδου. ἡ δὲ λαμβάνουσα τὸ διδόμενον καλὸν μὲν*

ἀπαίτεε τὰ τῶν προγόνων γέρεα] Ad reditus ipsi ereptos ex instituto Demonactis privilegiaque illegitime assumpta populoque restituta refert C. O. Mueller. Dor. II. p. 174. Ad *γέρεα* conf. nott. ad I, 59. Unde non admodum discedere *τὰς τιμάς*, de quibus ipsis disceptationem ortam esse Noster narrat, vidimus in Excursu ad II, 53. T. I. p. 858.

ἔφυγε ἐς Σάμον] Nam Samiis cum Cyrenaeis inde a Cyrenes primordiis intercessit amicitia; conf. cap. 152. Accedit, quod Samo tum temporis imperabat Polycrates terrâ marique potens, a quo in patrio regno recuperando se adiutum iri sperare poterat. De tempore, in quod haec regis probabiliter incidit fuga, ante ann. 523 a. Chr. n., multo igitur ante quam Cambysi Persisque sua permisisset, cf. Thrige l. l. pag. 177. — In verb. *ἡ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου* de dativo *οἱ* cf. I, 34. III, 14. 15. IV, 165. In Cyprum quod mater se receperit, Thrigio l. l. explicandum videtur e commercio, quod inter Cyrenen et Cyprum floruerit, ut hac ex insula auxilium sibi fore speraret. Quam spem frustratam esse, Herodoti docet narratio, e qua sua sumpsit Polyaen. VIII, 47 coll. Eustath. ad Ili. VII. pag. 657 s. 523, 14. *θυμιητήριον* dicitur *turibulum* (Rauchgefäss), quod ad sacra facienda in templis repositum haud raro commemoratur atque in ipsis inscriptionibus legitur compluribus: quod cum plerumque modici ambitus esset, hoc loco maius profecto et splendidius, summa arte elaboratum intelligi debebit, cum *ἀξιοθέητον* illud fuisse Noster addat, qui hac voce in similibus operibus indicandis aliquoties utitur, ut I, 14. III, 123. IV, 85 aliisque locis, quos praebebit Bredov. p. 46, Ionicam huius vocis formam illustrans. Ad vocabulum *θυμιητήριον* vid. veterum locos allatos in Thes. L. Graec. IV. p. 446 ed. Dindorf.: add. quae exposuit Krause in: Angeiolog. p. 101. 431 coll. p. 68, Rangabé Antiquit. Helleniq. II. nr. 868. 873. pag. 553 et 559. De usu turibulorum plura quoque collegit Chr. Walz in: Turibul. Assyr. descript. (Tubing. 1856) p. 10 seq. *Thesauros Delphicos* attigimus ad I, 14. Add. a *Cr.* allatum Wyttenbach. ad Plut. Moral. Animadvss. II. pag. 990, qui idem *Cr.* ad vocem *Εὐέλθων* Eustathii admonet haec respicientis ad Odyss. I. p. 9 ed. Basil.: — *οὕτω δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐλθὼν μετοχῆς, εὐέλθων βαρύτονον παρὰ Ἡροδότῳ κύριον ὄνομα.*

οἱ ἐδίδου] i. e. *ei se daturum esse dicebat*, *offerebat*. Nec alio sensu paulo post *τὸ διδόμενον* *id quod a rege ipsi offerebatur* (ut III, 135. 148; conf. nott. ad Plutarch. Philop. 5. pag. 20), ubi Valck. coniecit *τὸ αἰεὶ διδόμενον*, cum *de sibi invicem continua serie succedentibus* sic poni soleat *ἀεὶ* pro *συνεχῶς*, ut apud Thucyd. IV, 68. Herod. II, 168, alibi. Atque ita sane in suo Herodoto legisse videtur Eustathius l. l., haec ipsa ubi tangit, hunc in modum scribens: *ἀεὶ γὰρ ἐκείνη τὸ μὲν διδόμενον φησὶν ἐλάμβανε κ. τ. λ.*, nisi de suo potius hoc *ἀεὶ* adiecerit. Verba *ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ* valent: *in omni re*, *quae* a rege *dono offerebatur* Pheretimae.

ἔφη καὶ τοῦτο εἶναι, κάλλιον δὲ ἐκεῖνο, τὸ δοῦναί οἱ δεομένῃ στρατιήν. τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. Τελευταῖόν οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἄτρακτον χρύσεον καὶ ἠλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἴριον. εἰπάσης δὲ αὖτις τῆς Φερετίμης τὠυτὸ ἔπος ὁ Εὐέλθων ἔφη τοιούτοισι γυναῖκας δωρέεσθαι,
163 *ἀλλ' οὐ στρατιῇ. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλεως, τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν ἐν*
Σάμῳ, συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοῦ ἐστάλη ἐς Δελφοὺς Ἀρκεσίλεως, χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾷ τάδε· Ἐπὶ μὲν τέσσερας Βάττους καὶ Ἀρκεσίλεως τέσσερας, ὀκτὼ ἀνδρῶν γενεάς, διδοῖ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης· πλέον μέντοι τούτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παραινέει. Σὺ μέντοι ἥσυχος εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σεωυτοῦ. ἢν δὲ τὴν κάμινον εὕρῃς

ἄτρακτον χρύσεον καὶ ἠλακάτην] Homerica apparent vestigia. Cf. Ili. VI, 491. Od. XXI, 351. IX, 357. IV, 131. Aristoph. Lysistr. 519. *ἄτρακτος* est *fusus*, *ἠλακάτη colus*; plura dabunt Lexica. Ad verba *ἀλλ' οὐ στρατιῇ* Eustath. haec habet l. l.: *ἀλλ' οὐ στρατιῇ θνησκούσῃ ἐκ τῶν τρωμάτων.*

Cap. CLXIII.

συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ] i. e. *cuiusvis generis atque conditionis viros collegit spe agrorum dividundorum proposita.* Simili modo *ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ* cap. 159. Ad vocem *πάντα* conf. I, 50. III, 18. IV, 88. Verba *χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ* valent: *sciscitaturus oraculum*, ut I, 47. 53. 157. III, 57 coll. IV, 150. De *Loxia* conf. I, 91.

ἐπὶ μὲν τέσσερας Βάττους κ. τ. λ.] Ex his ipsis colligit Thrige l. l. pag. 178. 183, hoc oraculum seriori aevo esse confictum. Est vero haec Cyrenaeorum regum series, qualem constituit Wesseling. ad Diodor. Excerpt. VIII. T. II. p. 550 seq. coll. Larcher. ad h. l. et Boeckh. ad Pindar. Pyth. IV. pag. 265. 266: 1) *Battus I,* Cyrenes conditor, *οἰκιστὴρ* 631 a. Chr. n. 2) *Arcesilaus I,* 591 a. Chr. n. 3) *Battus II,* Felix s. *ὁ Εὐδαίμων*, 575 a. Chr. n. (Herod. IV, 159). 4) *Arcesilaus II* 554 a. Chr. n. (Herod. IV, 160). 5) *Battus III* (*ὁ χωλὸς*) 544 a. Chr. n. (IV, 161). 6) *Arcesilaus III*, 529 a. Chr. n., Batti III et Pheretimes filius, qui Cyrenen Persis tradidit (Herod. IV, 162. 164 fin. 165). 7) *Battus IV*, *ὁ καλὸς*, 518 a. Chr. n. 8) *Arcesilaus IV*, 464 a. Chr. n. Pythicis in ludis victor indeque Pindaro, qui eum octavum a Battiadis canit fuisse Pyth. IV, 116 (65), celebratus, quo interfecto 432 a. Chr. n. a Cyrenaeis Battus filius regnum qui occupare voluit, repressus decessit apud Hesperidas 431 a. Chr. n. — Ad vim praepositionis *ἐπὶ* in his verbis conf. I, 166 ibique nott., ad formam *διδοῖ* Herodoteos locos collectos a Bredov. p. 400 seq. Ad usum infinitivi *εἶναι* in verbis *σὺ μέντοι ἥσυχος εἶναι* loco imperativi conf. IV, 126. III, 134 ibique nott. — In seqq. verbis *κάμινον* dicit fornacem s. furnum, in quo lateres, vasa fictilia, alia id genus coqui solent, ut I, 179: *πλίνθους — ὤπτησαν — ἐν καμίνοισι.* Quae mox sequuntur: *εἰ δὲ ἐξοπτήσεις τὴν κάμινον (si vero fornacem excoquere velis)*, ex oraculi sensu sic interpretatur Schweighaeuserus (Lexic. Herod. I. p. 229), ut idem valeant atque *εἰ ἐξοπτήσεις τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ* eamque sententiam per metaphoram declarent: „ne irae indulgens nimis saevam vindictam ab inimicis capias;“ cf. cap. 164 in fin.

πλέην ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτήσῃς τοὺς ἀμφορέας, ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον. εἰ δὲ ἐξοπτήσεις τὴν κάμινον, μὴ ἐσέλθῃς ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ, ἀποθανέεαι καὶ αὐτὸς καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλεῳ χρᾷ. ὁ δὲ παραλα- 164
βὼν τοὺς ἐκ τῆς Σάμου κατῆλθε ἐς τὴν Κυρήνην· καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων τοῦ μαντηΐου οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἴτεε τῆς ἑωυτοῦ φυγῆς. τῶν δὲ οἳ μὲν τὸ παράπαν ἐκ τῆς χώρης ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δέ τινας χειρωσάμενος ὁ Ἀρκεσίλεως ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ. τούτους μέν νυν Κνίδιοι ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν σφε-

ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον] Schweigh. „*ad auram illas* (amphoras) *emitte.*" Wesseling. interpretatur: *trade secundo vento*, Sophoclea citans Trachin. 474 coll. Schol. ad vs. 828 et Aeschylea Sept. adv. Theb. 696 [687 Blomf., cuius vid. Glossar.]. In voce οὖρος significationem inesse venti procellosi ac magna vi omnia secum abripientis nuper admonuit Ameis in: Muetzell Zeitschrift für Gymnasialwesen VIII. p. 609. Nostro in loco ea inesse videtur sententia, ut oraculum iubeat, Arcesilaum a se dimittere amphoras, vento secundo ut statim auferantur in alias terras indeque serventur. Mox scripsi cum recc. edd. e Sancrofti libro εἰ δὲ ἐξοπτήσεις (pro ἐξοπτήσῃς, quod Matth. retinuit), dudum iubente Werfero in Actt. phill. Monacc. I. p. 102, quo iam supra sumus usi ad II, 13. Schaeferus dedit ἢν δὲ ἐξοπτήσῃς. Mox revocavi vulgatam ἀποθανέεαι, a Schweighaeusero et reliquis editoribus e Florentino libro alteroque mutatam in ἀποθανέαι; tu vid. nott. ad cap. 9. Verba μὴ ἐσέλθῃς ἐς τὴν ἀμφίρρυτον, quae valent: *ne intres in* (terram s. regionem) *circumfluam*, Italus interpres reddit: „*non entrare nella cinta dal fluido,*" cum, qui vocem ἀμφίρρυτον reddant *circumfluum, aquâ circumdatum*, oraculum anceps reddiderint clarum ac perspicuum, quale minime esse debuerit.

καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων] „*Maxima taurus victima*, ὁ καλλιστεύων τῶν ταύρων Diodoro IV, 23. Pythia obscure *Alazirem*, Arcesilai socerum, indigitasse videtur una cum genero interiturum, prorsus ut ταῦρον titulo Philippum, Alexandri magni patrem, apud Diodor. XVI, 91." *Wesseling.*

CAP. CLXIV.

ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων] i. e. *rerum potitus.* Haud aliter τὰ πρήγματα de imperio s. regno II, 120. III, 137. 53. IV, 126. Cf. nott. ad Plutarch. Flamin. 17. pag. 119.

δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἴτεε τῆς ἑωυτοῦ φυγῆς] i. e. *poenas repetiit exsilii sui ab adversariis s. exsilii sui auctoribus.* Ad locutionem conf. I, 2. 3. 115. δίκας ἀπαιτεῖν ἔκ τινος Aeschylus dixit Choëph. 392 Blomf. s. 363 Both. In seqq. ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ eodem modo dixit, quo cap. 167: ἀπεπέμπετο δὲ ἡ στρατιὴ — ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ. Conf. I, 41 ibique nott.

τούτους μέν νυν Κνίδιοι κ. τ. λ.] Ad vocem ἀπενειχθέντας (*vento delatos* ad ipsorum terram) conf. nott. ad cap. 103. Ipsam vero hanc Cnidiorum voluntatem in Cyrenaeos, quorum exsules morti destinatos servarunt, aeque atque in Tarentinos (III, 138) e communi harum gentium origine, cuius semper illi memores fuerint, repetit C. O. Mueller. Dor. I. p. 126. Quod vero Theram perducti sunt Cyrenaei, id documento est adhuc inter metropolin atque coloniam familiaritatem quandam viguisse, ut monet Thrige l. l. pag. 221. In ipsa Cyrene rem publicam a Demonacte magis ad popula-

τέρην ἐρρύσαντο καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν, ἑτέρους δέ τινας τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλεως ἐνέπρησε. Μαθὼν δὲ ἐπ' ἐξεργασμένοισι τὸ μαντήϊον ἐὸν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὑρόντα ἐν τῇ καμίνῳ τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἑκὼν τῆς τῶν Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν κεχρησμέ-

rem formam redactam denuo mutatam esse regum potestate, qualis ante Demonactem fuerat, redintegrata quamquam disertis verbis ab Herodoto non indicatur, vix tamen illud poterit dubitari; neque vero Thrigio possum adsentiri, qui eo, quod nec βουλή, nec populi per tribus descriptio fuerit abrogata, teste Aristotele Pol. VI, 6 (VI, 2 fin. ed. Schneid.), civitatis statum ad priscam formam plane fuisse redactam negat. Namque ἡ βουλή sive senatus meâ quidem sententiâ ad populare minime pertinuit imperium, neque sane opus erat abrogatis tribubus, quarum vim tantum ac potestatem deminutam fuisse credam. Et Aristoteleum ad locum quod attinet, Schneider. in Add. T. II. pag. 502 monet, videri eum ad posteriora tempora referri debere, cum de democratia priori quadam loquatur Herodotus. — In seqq. πύργον ἰδιωτικὸν *privati hominis* dicit *turrim*, cui opponitur *regia* s. *publica turris*, quae scil. a rege s. a civitate in usum publicum urbis tuendae causa exstructa est. Ac licet hoc loco intelligas aedes privatas, turris in modum exstructas adeoque munitas, ut praeberent aliquam securitatem in regione latrociniis et incursionibus gentium indigenarum exposita. Supra I, 21 σῖτος ἰδιωτικός. Ad verbum περινήσας conf. nott. ad I, 50 coll. VI, 80. De nomine Ἀγλωμάχου conf. Ahrens: De dialect. Doric. p. 568.

ἐπ' ἐξεργασμένοισι] i. e. *re plane peracta* s. *facinore perpetrato;* ad locutionem conf. VIII, 95. IX, 77. I, 170 ibique nott. Wesseling. citaverat Aeschyl. Pers. 526 (531 Blomf., quem vid. in gloss.). Agamemn. 1388 (1350 Blomfield., quem conf.). Eurip. Bacch. 1037. Etenim hic loci sensus: *ubi vero, his iam perpetratis, oraculi sensum* (s. quid sibi vellet oraculum) *intellexit.* Hinc infra dicitur ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ, qui oraculi sensum non assecutus erat, quod amphoris in camino inclusis significarat viros Cyrenaeos turri inclusos et materiâ circumdatâ crematos amphorarum ad instar in furno. — Ad οὐκ ἔα conf. II, 30 ibiq. nott. IV, 203.

ἔργετο ἑκὼν κ. τ. λ.] i. e. *ultro abstinuit Cyrene urbe.* Cf. II, 18 ibiq. nott. Hanc vero relictae Cyrenes causam habet commentitiam Thrige p. 183, qui idem, ut vidimus, oraculum ipsum post Arcesilai mortem ad rei memoriam compositum statuit. Quem si sequamur, Arcesilaus crudelitate civium animos a se ita abalienaverat, ut in urbe Cyrene minime se tutum existimaret urbemque eo ipso consilio ductus Persarum in fidem traderet; in quo tamen eum falsum esse invenimus. — In proxime seqq. κεχρησμένον passive accipiendum: *mortem timens oraculo sibi significatam.* Conf. II, 147 ibique nott. Pro vulgata κεχρημένον, quam omnes, quantum scio, libri exhibent, cum Bredovio p. 344 scripsi κεχρησμένον, quam formam VII, 141 omnes libri uno Sancrofti libro excepto praebent. Articulum τὴν ante Κυρήνην collocatum rectius ante ἀμφίρρυτον poni putat Schweighaeuserus: mihi haud opus videtur hac transpositione. βασιλέος cum Gaisf. et Matth. scripsi pro βασιλῆος itemque μοῖραν pro μοίρην, conferens III, 142, ubi par et locutio et sententia. Scripsi quoque ἀέκων pro vulg. ἄκων; vid. nott. ad cap. 120. Ad verbum ἀγοράζειν (*in foro versari*) conf. III, 137. IV, 78. In *Alaziris* nomine cum fluctuent libri, nos vulgatam exhibuimus le-

νον θάνατον καὶ δοκέων ἀμφίρρυτον τὴν Κυρήνην εἶναι. Εἶχε δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τοῦ τῶν Βαρκαίων βασιλέος, τῷ οὔνομα ἦν Ἀλαζίρ· παρὰ τοῦτον ἀπικνέεται, καί μιν Βαρκαῖοί τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάδων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι, πρὸς δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀλαζῖρα. Ἀρκεσίλεως μέν νυν, εἴτε ἑκὼν εἴτε ἀέκων ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ, ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ.

Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, τέως μὲν ὁ Ἀρκεσίλεως ἐν τῇ 165
Βάρκῃ διαιτᾶτο ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἡ δὲ εἶχε αὐτὴ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τἆλλα νεμομένη καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεί τε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύγουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. ἦσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλεω εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεα τὸν Κύρου πεποιημέναι·

ctionem, quae Medicei et aliorum codd. auctoritate n titur *Ἀλαζὶρ* scribentium, mox vero aberrantium in *Ἀλιζάρα*; Sancrofti liber habet *Ἀλαζεὶρ* et *Ἀλάζειρα*, quod placuit Schneidewino (Coniectt. criticc p. 137) reponi hanc scriptionem iubenti, qui idem (Philolog. III. p. 384) hoc nomen eruit ex inscriptione Cyrenaica (Corp. Inscr. Graecc. nr. 5147. Vol. III. p. 523 et 1241), ubi exstat *Ἀλαδδεὶρ*, duplicatâ literâ *δ* Cyrenaeorum more pro *ζ*, quod Lacones ponere solent. Et conf. quoque Barth: Wanderungen etc. I. p. 486. — Arcesilai mors a Thrigio l. l. pag. 175 refertur ad ann. 514 a. Chr. n.

Cap. CLXV.

τέως μὲν ὁ Ἀρκεσίλεως — ἑωυτῷ κακόν] i. e. *quamdiu Arcesilaus Barcae commorabatur, mali sui ipse auctor.* Post *τέως μὲν* sequitur *ἡ δὲ εἶχε* et mox *ἐπεί τε δὲ ἔμαθε*, simili particularum iunctura atque cap. 65. De voce *τέως (donec)* plura hanc in rem laudavit Bredov. p. 50. Et conferri quoque possunt, quae attulit Voemel Prolegg. grammatt. ad Demosthen. p. 148 seq. Ad *τὰ γέρεα* cf. I, 59. IV, 162. *νέμεσθαι* in seqq. valet *administrare, res* scil. *publicas*, ut III, 160. VIII, 136.

ἐν βουλῇ παρίζουσα] i. e. *in senatu adsidens.* Etenim cogitandum hic de eo procerum s. nobilium concilio, penes quod Dorum in civitatibus summa rerum publicarum cura, sive *βουλὴν* vocaris sive *γερουσίαν*. Vid. C. O. Mueller. Dor. II. p. 91 seq. 96. Ad *φεύγουσα οἰχώκεε* conf. cap. 127.

ἦσαν γάρ οἱ — πεποιημέναι] Erant enim illa commemoranda beneficia ab Arcesilao in Cambysem collata. Ubi vocula *οἱ* minime vacat, quae mox simili modo posita est in verbis: *ὡς — ὁ παῖς οἱ τέθνηκε.* Cf. cap. 162 et ad rem conf. Polyaen. VIII, 47. — „Arcesilai non meminit Herodotus III, 13, ubi donorum mentionem facit, ad Cambysem a Cyrenaeis missorum: quae quidem dona neutiquam benigne a Cambyse accepta esse ait, sed per contemptum militibus ab illo proiecta. Videtur deinde Arcesilaus traditâ Cambysi Cyrenaicâ melius de illo voluisse mereri." *Schweigh.* At nisi fallor, haec ipsa munera post traditam Cyrenen in deditionis signum missa fuere. — Ad usum praepositionis *ἐς* (*εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεα — πεποιημέναι*) conf. nott. ad cap. 152 fin. et in proxime seqq. ad verba: *φόρον ἐτάξατο (tributum sibi imponi passus est)* nott. ad III, 13. Accidit vero hoc circa ann. 524 ante Chr. n., ut recte posuit Fischer: Griech. Zeittaf. pag. 126. Ad *ἕζετο* conf. nott. ad cap. 145. *προΐσχεσθαι*

οὗτος γὰρ ἦν ὁ Ἀρκεσίλεως, ὃς Κυρήνην Καμβύσῃ ἔδωκε καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυάνδεω ἱκέτις ἕζετο, τιμωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προϊσχομένη
166 πρόφασιν, ὡς διὰ τὸν μηδισμὸν ὁ παῖς οἱ τέθνηκε. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὕπαρχος ὑπὸ Καμβύσεω κατ-

πρόφασιν, i. e. *praetendere, praetexere causam*, ut VIII, 3 (ubi nostri loci non immemor Valcken.). VI, 137 coll. VIII, 111. III, 137.

Cap. CLXVI.

τῆς Αἰγύπτου ὕπαρχος] Qui idem paulo post dicitur ἄρχων, i. e. *satrapa*. Cf. nott ad III, 70. Ipse *Aryandes* vix aliunde nobis cognitus, nisi huc retuleris nomen Ὀ ρ υ ά ν δ ρ ο υ, crudelis Aegyptiorum satrapae a Dario constituti, apud Polyaen. VII, 11, 7: ad Persicum nomen *Aruvando* (quod *cursorem* declarat) utrumque pertinere videtur auctore Oppert. in: Journal Asiatique Ser. IV. Vol. 18. p. 564. — Vox παρισεύμενος eodem modo invenitur VIII, 140. §. 1. — Mox cum Schweigh. et Gaisf. scripsi μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι, ubi vulgo ἑωυτῷ, quod Matth. retinuit. Supra II, 135 ἀναθεῖναι — μνημόσυνον ἑωυτῆς, coll. IX, 16: μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω. Et sic Noster promiscue μνημόσυνον et μνημόσυνα λιπέσθαι II, 136. 148. VI, 109. VII, 226. Ac satis, opinor, hoc ex loco patet, neminem numos signasse ante Darium regem, quem ipsum memoriae suae servandae et ad posteritatem propagandae causa primum numos cudisse supra iam ad III, 96 monuimus; ut sane ii non sint audiendi, qui Schol. Aristoph. Eccles. 589 secuti Daricos numos ad alium quendam eiusdem nominis regem revocarint. Etenim in his scholiis aeque atque in Suida (s. v. Δαρεικοὺς) inter alia haec leguntur: (δαρεικοὶ) οὐκ ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρὸς, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τινὸς παλαιοτέρου βασιλέως ὠνομάσθησαν. Quod ut alios quosdam viros doctos, ita virum doctum F. Keil (Apologet. Versuch über d. Bücher d. Chronik. u. Esra. Berolin. 1833. p. 11—15) commovit, ut Daricos primum cusos referri vellet ad Darium Medum quendam, antiquiorem illum quidem, Herodoto autem aliisque scriptoribus utique haud cognitum. Alii, ut Lengerke (ad Daniel. p. 229) et Winer (Biblisch. Realwörterbuch I. p. 291 seq., ubi plura de Daricis laudantur) Daricos repeti voluerunt a Persica voce *Dara* s. *Darab*, qua *rex* s. *regium quid* declaratur: regios igitur numos omnino significari, diversos illos quidem a laminis metallorum diversorum, quibus olim mercatores pecuniae loco usi fuerint, statuerunt; ad Assyriacum אַדִּר־, quod Martis fere nomen esse vult, revocat Movers: Die Phoeniz. I. p. 478. A quibus omnibus ita discedo, ut Darium, Hystaspis filium, primum fuisse credam, qui numos illos aureos excuderit, ab ipso deinceps etiam nominatos: neque hoc sane abhorret a reliqua huius regis cura, quapropter Κάπηλον illum vocatum esse Noster III, 89 notavit, qui primus omnia, quae ad tributum singulis regni provinciis praestandum aerariumque regium bene constituendum et administrandum pertinent, accuratissime constituit. Hunc utique consentaneum est auro in aerarium illato primum usum esse ad numos cudendos monetamque auream condendam, quae ab Atticis numis aureis vix differt atque viginti ferme drachmas argenteas aequat. Vid. Boeckh: Staatshaushalt d. Ath. I. p. 32 ed. sec. et Metrolog. Untersuch. p. 129, Grote: History of Greece IV. p. 320. De Persarum numis conf. etiam Ern. O. Frid. Herm. Blau: De numis Achaemenidarum Aramaeo-Persicis Lips. 1855 et Melchior de Vogüé in: Athen. franc. 1855. nr. 7. p. 140 seqq. —

εστεώς, ὅς ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων παρισεύμενος Δαρείῳ διεφθάρη. πυθόμενος γὰρ καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμέοντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο, τὸ μὴ ἄλλῳ εἴη βασιλέϊ κατεργασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον, ἐς οὗ ἔλαβε τὸν μισθόν. Δαρεῖος μὲν γὰρ, χρυσίον καθαρώτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατώτατον, νόμισμα ἐκόψατο, Ἀρυάνδης δὲ, ἄρχων Αἰγύπτου, ἀργύριον τὠυτὸ τοῦτο ἐποίεε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον καθαρώτατον τὸ Ἀρυανδικόν. μαθὼν δὲ Δαρεῖός μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην
οἵ ἄλλην ἐπενείκας, ὥς οἵ ἐπανίσταιτο, ἀπέκτεινε. Τότε δὲ 167
οὗτος ὁ Ἀρυάνδης κατοικτείρας Φερετίμην διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἄμασιν ἀπέδεξε ἄνδρα Μαρά-

βασιλέϊ omnes libri hic recte praeter unum Sancrofti librum, in quo βασιλεῖ. Conf. Struve l. l. II. pag. 11. 12.

ἐς οὗ ἔλαβε τὸν μισθόν] ἐς οὗ pro ἐς ὅ, quod tuetur Matth., nunc e Florentino, Mediceo aliisque libris repositum. Conf. cap. 160. Referri autem debet hicce locus ad scriptoris nostri sententiam de deorum vindicta, qui homines insolenter agentes et maiora atque fas est animo appetentes deiiciant bonisque privent, ut meritam superbiae luant poenam. De quo Dahlmann. Herod. p. 165. Vid. nott. ad I, 32. III, 40. IV, 205. — ἐκόψατο valet: *cudi iussit numos*, satis nota verbi medii potestate. Ad structuram verborum seqq. ἀργύριον τὠυτὸ τοῦτο ἐποίεε conf. VII, 156: τὠυτὸ τοῦτο καὶ Εὐβοέας ἐποίησε. Sensus est: *idem ipsum argento fecit*, i. e. idem, quod in auro fecit Darius, quod quantum fieri id posset perpurgatum ad numos excudi iussit, in argento fecit Aryandes, ex maxime purgato indeque purissimo numos argenteos procudi iubens.

καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον κ. τ. λ.] Hinc, monente Wessel., Pollux III, 87: ἄργυρος καθαρὸς, ἐκκεκαθαρμένος. Ἀρυανδικὸν ἀργύριον, καὶ οἱ Δαρεικοὶ ἀπὸ Δαρείου, ὡς ὑπ' ἐκείνου ἀκριβωθέντος εἰς κάθαρσιν τοῦ χρυσίου, et VII, 98: ἄργυρος καθαρὸς, διαφανὴς, Ἀρυανδικός. Ex iis, quae supra leguntur III, 91, tributum Aegypto impositum septingenta *argenti* complectitur talenta Babylonica, ut recte existimat Boeckh: Metrolog. Untersuch. p. 138. Caeterum hi numi argentei Aryandici in Aegypto primi omnino videntur numi cusi, quorum vix ullum vestigium e Pharaonum aetate constat ante Persarum dominationem: ac vel per hanc adeo rari fuisse videntur huiusmodi numi. Unum numum argenteum, in quo cernitur caput s. facies Persica, in Aegypto sibi monstratum esse asserit Rosellini Mon. civil. III. p. 188 seq. Confer. quoque de his Luynes: Essai sur la numismatique des Satrapies etc. sous les rois Achaemenides pag. 94. Ad ἐπενείκας conf. cap. 154. — Mox ἐπανιστέατο plerique tenent libri scripti ipseque Matthiae; ex uno libro Schweigh. et Gaisf. dederunt ἐπανιστέαιτο. Schweighaeusero magis placeret ἐπανίσταιτο, quod ipsum cum Bekkero et recentt. edd. exhibui, probante quoque Bredov. p. 400. Schugt. in Miscell. Cracov. Fasc. II (1818) p. 45 coniecerat ἐπανιστείατο.

CAP. CLXVII.

διδοῖ] Ad formam conf. cap. 163 et in proxime seqq. τὸν ἐξ Αἰγύπτου attende vim praepositionis, de qua supra iam aliquoties monuimus. In ipso argumento convenit Polyaen. VIII, 47.

ἄνδρα Μαράφιον] Μαράφιοι ae-

*φιον, τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην, ἐόντα Πασαργάδην γένος. πρὶν
δὲ ἢ ἀποστεῖλαι τὴν στρατιὴν, ὁ Ἀρυάνδης πέμψας ἐς τὴν Βάρ-
κην κήρυκα ἐπυνθάνετο, τίς εἴη ὁ Ἀρκεσίλεων ἀποκτείνας.
οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑποδεκέατο πάντες· πολλά τε γὰρ καὶ
κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυάνδης
οὕτω δὴ τὴν στρατιὴν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μέν* 356
*νυν αἰτίη πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγίνετο· ἀπεπέμπετο δὲ ἡ στρα-
τιὴ, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ. Λιβύων γὰρ*

que ac *Πασαργάδαι* supra inter Persarum *γένεα* 1, 125, ubi conf. nott. Ex qua gente quod h. l. commemoratur dux (quales plerumque ex Achaemenidarum gente sumebantur), hoc unicum fere exemplum Persarum in historia videri scribit Heeren. Ideen I, 1. pag. 512. — Qui *Βάδρης* h. l., is infra cap. 203 *Βάρης*, quod genuinum viri nomen fuisse censet Valcken. At auctore Pott (Etymolog. Forschung. p. XXXV) *Βάδρης* convenit cum Sanscritana voce *bhadra*, quae significat *laetum, felicem, fortunatum*. Nec hoc ipso loco constant sibi scripti libri. Sic V, 21 et VIII, 136, qui vocatur *Βουβάρης*, is monente Valcken. idem videtur atque *Βούβαρις* VII, 21. Idem Valck. laudat Aelian. V. H. I, 27 et Athen. X. pag. 416 B., ubi *Καντίβαρις* Persa. — Ad verba *πολλά τε γὰρ — ὑπ' αὐτοῦ* ex antecedente *ὑποδεκέατο* (quae est imperfecti forma pro *ὑπεδέκοντο*, quod ipsum Florentinus, Mediceus, alii praebent libri, adeo ut dubites, utrum sit reponendum; cf. nott. ad I, 4. et III, 143; de significatione cf. nott. ad III, 130) mente repetendum *ἔλεγον*. In proxime antecedentibus pro *τίς εἴη* Naber in Mnemosyn. IV. p. 16 praeferret *ὅ σ τ ι ς εἴη*.

πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγίνετο] „*λόγου πρόσχημα velumentum* et *color sermonis* est, quo veritatem dissimulabant Persae. Geminum germanum VI, 133 *τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα λόγου ἦν*, *hoc colore inter fundum* Miltiades *utebatur*.“ *W e s s e l i n g*. Add. Herod. VI, 41. VII, 157. Thucyd. I, 96. Diodor. Sic II, 6 ibiq. Wessel., Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. pag. 221.

ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ] Cf. supra cap. 164. *Λιβύης*, quod quidam libri afferunt, haud absurde positum videtur Schweighaeusero. Mihi in vulgata acquiescendum videtur, vel ob verba sequentia. De ipso argumento sic Valcken.: „Ista Herodotum adiecisse caeteris opinor, ut commodam hoc in loco sibi pararet occasionem gentes recensendi Libycas: nam libenter ille narrationibus intericctis sic passim ab instituto sermone digreditur, ut lectorem semper iucunda varietate teneat et oblectet, *ποικίλην ἐβουλήθη ποιῆσαι τὴν γραφὴν, Ὁμήρου ζηλωτὴς γενόμενος*, ut scribit Dionysius Halic. in Ep. ad Pompei. p. 208, hac etiam in parte Thucydidi Herodotum praeferens; et fatetur ipsemet Herodotus, quaesivisse se digressiones, lectoribus velut *ἀναπαύσεις*; IV, 30 *προσθήκας δή μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίζητο* [ubi tu vid. nott. coll. ad I, 23].“ Valckenario adstipulatur Dahlmann. Herod. p. 165. Mihi hoc loco potius quaerendum videbatur, unde hanc ipsam acquisierit pater historiae Libycarum gentium cognitionem, praesertim cum vel nostra aetate haud deessent, qui Herodotum in tota hac Libyae descriptione, quae inde a cap. 168 usque ad cap. 199 fin. instituitur, mirum in modum confudisse dicerent vera ac falsa sive fabulosa, Indica atque Libyca; conf. Schwanbeck: De Megasthene pag. 3 seq. A quibus ita dissentio, ut Herodotum, quantum quidem id fieri potuerit, accuratissime de Libycis rebus ea retulisse credam, quae vel ipse vidit vel ab iis, quae vidissent, tradita accepit. Atque de interiori Africa de-

δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖά ἐστι· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλέος ἦν ὑπήκοα, τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδέν.

168 *Οἰκέουσι δὲ κατὰ τάδε Λίβυες. Ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμε-*

que gentibus eam incolentibus quae refert, ea in Aegypto ab Ammoniis, Nasamonibus, aliis Libycis, mercaturae causa illuc delatis (quos ipsos aliquoties citat testes atque auctores) edoctum fuisse scribit Heeren. Ideen II, 1. pag. 195. 208. Cum vero Noster tam accurate disputet de septentrionali Libyae ora gentibusque eius singulis (iis tantum exceptis, quae maxime occidentem versus habitarint), nec minori cura ac diligentia interioris tractus gentes recenseat, equidem haud scio an Mannerto (X, 2. p. 167) atque Heysio sit adstipulandum, quibus vix dubium videtur, quin Libycae orae aliquam certe partem Noster ipse viserit. Qui, quae Heysii est suspicio, Cyrenen navi ex Aegypto advectus ac per aliquod tempus ibi commoratus inde in vicinas Libyae regiones excurrisse sumi potest. Carthaginem num adierit, perquam dubium; ut qui, quod iure mireris, nullo loco Carthaginiensis ditionis commemoret fines nec omnino ullam in hoc Libycarum gentium recensu faciat Carthaginiensium mentionem, quorum imperium Herodoti certe aetate orientem versus nondum ad Cyrenaicam usque ditionem extensum fuisse videtur. Nec magis probabile est, gentes a Carthagine occidentem versus habitantes Herodotum adiisse. Tu vid. de his disputantem Heyse l. l. p. 115—118 coll. Rennel. p. 670. Inquisivit quoque in fontes, e quibus quae de Libyae gentibus Noster tradit, fluxerint, Wheeler: The geography of Herodotus p. 562 seq. Qui dubitari vix posse putat, quin Herodotus ex Aegypto profectus maritimo itinere, navi igitur vectus mercatoria, Cyrenen adierit ibique aliquantum temporis commoratus sit adeoque etiam gentes quasdam vicinas inde inviserit, de reliquis, ad quas sane non pervenit, sciscitans ex iis, qui Cyrenen venerant, aut ex Cyrenaeis in has regiones profectis atque ab ipsis Carthaginiensibus, quibuscum in Cyrenaica urbe convenit. Namque ad ipsam Carthaginem Nostrum pervenisse merito negat Wheeler; atque idem dudum negaverat Manso in ea dissertatione, quae inscribitur: „Ueber das Stillschweigen Herodots in Absicht auf Rom und Carthago", in: Neue Bibliothek d. schön. Wissenschaft. Vol. LIII. fasc. II. p. 196 seqq., inprimis p. 203—206, qui Herodotum de Carthagine in hac Libyae descriptione tacere maluisse existimat, quam minus certa et accurata proferre, cum neque ipse illuc pervenire neque certiora accipere potuerit a Carthaginiensibus sedulo, quae ad se ipsos et ad ipsorum res spectarent, celantibus. Ac sane Carthaginienses narrationis testes Noster affert IV, 43. 195. 196. VII, 167. Ipsius urbis Carthaginiensium nullum in Herodoti libris vestigium: qui num e libris quoque Poenorum nonnulla sumpserit in hac Libyae gentium recensione, ut probabile videtur Hamakero in Miscell. Phoenicc. p. 268, mihi admodum fit dubium. Id vero mihi quoque haud dubium videtur, quin Herodotus ipse Cyrenen adierit ac regiones proxime sitas satisque diu ibi remanserit, ut singula, quae tradidit, accurate cognoscere posset: qua in sententia me confirmat iudicium a Barthio, qui ipse has regiones perlustravit, de Herodoti descriptione pluribus locis factum; vid. Wanderungen durch die Küstenländer u. s. w. I. p. 299. 364 seq. 423. 467 seq.

τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε οὐδέν] i. e. *pleraeque* (Libyum gentes) *nullam Darii rationem habebant.* Conf. infra cap. 197 init. et de locutione cap. 198 coll. III, 97. 151.

Cap. CLXVIII.

Ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι] Nimirum a Nili ostio Canobico, ut scribit

νοι πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοίκηνται, οἳ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοισι χρέωνται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἵην περ οἱ ἄλλοι Λίβυες. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ψέλιον περὶ ἑκατέρῃ τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κομέουσαι τοὺς φθεῖρας ἐπεὰν λάβωσι τοὺς ἑωυτῆς, ἑκάστη ἀντιδάκνει καὶ οὕτω ῥίπτει. οὗτοι δὲ μοῦνοι Λιβύων τοῦτο ἐργάζονται, καὶ τῷ βασιλέϊ μοῦνοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικέειν ἐπιδεικνύουσι· ἣ δὲ ἂν τῷ βασιλέϊ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου διαπαρθενεύεται. παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρμαχίδαι ἀπ'

Scylax §. 106. p. 44 Huds. s. p. 306 Gail., vel potius a sinu Plinthinete, ubi Herodotus Aegypti fines constituit II, 6; a quo primi commemorantur *Adyrmachidae*, quos eosdem norunt Plinius H. N. V, 6. §. 39 atque Silius Italicus III, 278 seqq. IX, 223 seq., uterque citatus ab Schlichthorst. l. l. pag. 119, qui quod in Ptolemaeo exstat Ἀδυρμαχίτας, id in Ἀδυρμαχίδας commutatum vult, probante Larchero in Tab. geogr., gentemque in Libyae tractibus interioribus a Ptolemaeo memoratam sedes mutasse arbitratur a mari repulsam Graecis colonis advenientibus. Conf. Rennel. l. l pag. 652, Mannert. X, 2. p. 20 coll. nott. ad Herod. IV, 191. Verba: ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι a Dindorf. et Dietschio a sequentibus (πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι κ. τ. λ.) interpunctione disiuncta adduntur antecedentibus verbis: οἰκέουσι δὲ κατὰ τάδε Λίβυες; quos sequi nolui, cum verba in fine huius capitis posita: παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρμαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος κ. τ. λ. aeque atque Scylacis l. l. verba refragari videantur: ἄρχεται ἡ Λιβύη ἀπὸ τοῦ Κανωπικοῦ στόματος τοῦ Νείλου· Ἀδυρμαχίδαι· ἔθνος Λιβύων κ. τ. λ. — κατοίκηνται intactum reliqui cum Dietschio aliisque editoribus; Dindorf. edidit κατοικέαται itemque mox χρέονται, libris scriptis invitis. Ad verba οἵην περ οἱ ἄλλοι Λίβυες conferri poterit Hartung: Lehre d. griech. Part. I. p. 341 ob vim vocis περ, quam exprimi vult: *ganz dieselben wie.* Conf. etiam infra cap. 186.

ψέλιον] Significantur *armillae, torques.* Conf. Pierson. ad Moer. p. 420 seq. et nott. ad Herodot. III, 20. — Eundem vero morem adhuc inter feminas regni Angolae valere, e recentiorum peregrinatorum itinerariis enotavit Larcher. — In proxime sequentibus pro κομῶσαι, quod retinuit Dietsch., dedi κομέουσαι cum Dindorf. (Commentat. p. XXX) et Bredov. pag. 389.

τοὺς φθεῖρας ἐὰν λάβωσι κ. τ. λ.] Conf. cap. 109 ibique nott. Mox omnes libri ῥίπτει. Vid. nott. ad cap. 94. Ad ἀντιδάκνει — ῥίπτει supplendum τοὺς φθεῖρας: *una quaeque mulier pediculum captum vicissim mordet atque tum proiicit.* — Verbum διαπαρθενεύεται hoc ex loco citat Pollux III, 42. Simplex παρθενεύεσθαι invenitur supra Herod. III, 124. Ad ipsum argumentum quod attinet, Italus interpres simile institutum in insula Teneriffa commemorat itemque ius illud, quod medio aevo valuisse dicunt, *droit de cuissage,* vel potius *droit de culage, ius primae noctis;* de quo quid statuendum sit, nunc optime edocuit Mittermaier: Grundsätze d. gemeinen deutschen Privatrechts 1ste Abth. §. 77. p. 213 seq. ed. quartae. Idem, quod apud Adyrmachidas obtinere scribit Herodotus, apud rudiores quasdam Brasiliae gentes atque apud Caraibas inveniri testatur Martius: Von dem Rechtszustande der Ureinwohner Brasil. (Monach. 1832) pag. 61 seq. Alium morem non minus turpem Her. refert infra cap. 172.

Αἰγύπτου μέχρι λιμένος, τῷ οὔνομα Πλυνός ἐστι. Τούτων δὲ 169
ἔχονται Γιλιγάμμαι, νεμόμενοι τὴν πρὸς ἑσπέρην χώρην μέχρι Ἀφροδισιάδος νήσου. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου χώρῳ ἥ τε Πλατέα νῆσος ἐπικέεται, τὴν ἔκτισαν Κυρηναῖοι, καὶ ἐν τῇ ἠπείρῳ Μενελάϊος λιμήν ἐστι καὶ Ἄζιρις, τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἴκεον· καὶ τὸ

τῷ οὔνομα Πλυνός ἐστι] Olim *Πλεῦνος*. *Πλυνοὶ* portus apud Scylac. §. 108. pag. 45 Huds. s. p. 308 Gail. *λιμὴν Πλυνὸς* apud Strabon. XVII. p. 838. At *Πλυνὸν* Libyae urbem memorat Lycophr. Alex. 149, ubi conf. Tzetz. Schlichthorstio p. 120 idem videtur esse portus, qui *Panormi* nomine obvenit. Mannert. X. p. 20 hîc de convalli arenosa Catabathmi cogitandum censet. Alii portum fuisse censent prope hodiernum *Ras Halem*, quod inter Catabathmum magnum et parvum situm esse invenio.

Cap. CLXIX.

Γιλιγάμμαι] Fluctuant libri scripti in hac voce. Apud Stephan. Byz. s. v. *Γιλιγάμαι* gens Libyae ex Herodoto citatur, quam Marmaricae orae et Cyrenaicae partem tenuisse statuunt. Cf. Schlichthorst. pag. 120 seq., Rennel. p. 652.

Aphrodisias insula commemoratur a Stephano Byzantino s. v. *Ἀφροδισιάς· νῆσος Λιβύης πρὸς τῇ Κυρήνῃ*, a Scylace (§. 108. p. 45 Huds. s. p. 309 Gail.) *νῆσος ὕφορμος*; accuratius in Stadiasmo Maris Magni §. 49 (Mueller. Geogr. Graecc. minn. I. p. 445): *ἀναμέσον τοῦ Ζεφυρίου καὶ τῆς χέρσιος, ἀπέχων σταδίους ι´ ἐστιν ὅρμος Ἀφροδισιὰς καλούμενος· ἔστι δ' ἐπ' αὐτῷ ἱερὸν Ἀφροδίτης*. Itaque non longe a Derna occidentem versus abfuisse videtur Aphrodisias eo fere terrae continentis loco, cui nunc nomen *Al Hyera*, ut recte indicatur in mappa geographica, quae Muelleri Geogr. Gr. minn. edit. Vol. I. addita est nr. XIX. Tu conf etiam Rennel. l. l., Mannert. X, 2. p. 80, Thrige l. l. p. 147. — De Platea conf. nott. ad cap. 151.

Μενελάϊος λιμήν] Inter Cyrenen atque Aegyptum hic portus situs a Menelao, qui ex Aegypto fugiens (cf. Herod. II, 119 et Fuchs: Troicc. fabb. quaest. p. 176) in Libyam appulit, ad Ardaniam regionem supra Paraetonium (i. e. ad occasum Paraetonii) teste Strabon. I. pag. 40 s. 68 A. coll. XVII. pag. 838 s. 1195 C. Scylac. §. 108. p. 45 Huds. s. p. 308 Gail., nomen accepisse fertur. Vid. Cornel. Nep. Agesil. 17. Mannert. X. pag. 86. 87. Non longe ab insula Platea remotum fuisse *Menelai portum* utique credibile est: inde in huius vicinia fuisse suspicatur Della Cella: Viaggio da Tripoli etc. p. 176 prope promontorium *Rezat* quod vocatur. Alii cogitant de eo loco, cui nunc nomen *Maroa Tebruk*, ubi prope Antipyrgum antiquitus fuit statio navium, paulo longius orientem versus remota ab ea ora, ad quam Platea sita est. Tu vid. mappam geographic. XIX ad Geograph. Graecc. minorr. ed. Mueller. T. I. De *Aziri* conf. cap. 157 ibique citatum Pacho (coll. quoque p. 87), qui fines silphii accuratissime ab Herodoto indicari se ipsum observasse testatur, cum eo nimirum loco *laserpitium derias* (quam plantam pro veterum silphio habet) crescere incipiat.

καὶ τὸ σίλφιον ἄρχεται ἀπὸ τούτου] Cum his et seqq. verbis prorsus congruunt Scylacis verba l. l. longiora quam quae integra adscribantur. Theophrasto auctore, quem sequitur fere Plinius H. N. V, 5, per quattuor mille stadia Libyam occupat silphium, largissime proveniens circa Syrtes et Euesperidas. Alii ad deserta loca illud ablegant. Plura Thrige in Hist. Cyren. p. 239 seq. (coll. Gail. ad Scylac. l. l. pag. 509), qui idem in copiosa illa, quam de silphio exhibuit, disputatione §. 57. p. 231—248 locos veterum potiores

σίλφιον ἄρχεται ἀπὸ τούτου. παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου

de silphio collegit itemque recentiorum de eo disquisitiones accurate indicavit, p. 231. not. 98. Ac praecipue consulendus Theophrast. Hist. Plant. VI, 3. Dioscorid. III, 94. 95. Plin. H. N. XIX (3), 1. XXII, 23; inter recentiores praeter doctissimos Theophrasti interpretes, Bodaeum ac Sprengelium, cf. potissimum Salmas. ad Solin. p. 249—270. 720 seqq. 899. De homon. h. i. pag. 144, Belley. Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXVI. p. 18 seqq, et qui postea haec tractavit Boettiger. in: Wegweiser z. Abendzeit. 1828. nr. 91. 94. 96, Isis 1829. p. 318—324 incl. (Vid. Boettiger: Kleine Schriftt. v. Sillig. III. p. 431 seqq). Ac nuper admodum de veterum silphio accurate disputavit, omnibus veterum locis adhibitis, Antonin. Macé: „Les voyageurs modernes dans la Cyrénaique et le Silphium des anciens" in: Revue archéologique XIV Ann. p. 143 seqq. *Silphium* enim sive *laserpitium* (nam *laser*, auctore Plinio, vocatur *succus*) Cyrenaicae regioni proprium fere fuit, iure inde habitum inter praecipua dona, quibus illam regionem natura beavit. Ipsa planta vel potius succus inde paratus ipsaque radix in re medica aeque atque culinaria (ubi condimentis pretiosissimis accensebatur) adhibebatur, multaque eius per totam fere antiquitatem fama, ut dici vix possit, quantopere inde Cyrenaeorum opes e silphii mercatura potissimum provenientes fuerint auctae, quantumque incrementum hoc omnino Cyrenaeorum rebus attulerit, qui inde vel in numis plantae, cui omnia fere debebant, effigiem exhibuerunt: qua de re vid. Eckhel. Doctr. Num. IV. p. 119, Mionnet. Descript. d. Med. VI. p. 373 seq. Accedit vas in Etruria repertum Parisiosque delatum, quod praeter alia, quae continet, exhibet regem, addita inscriptione *ΑΡΚΕΣΙΛΑΣ*, aliosque circa hunc viros, quorum uni additum legitur *ΣΛΙΦΟΜΑΨΟΣ*, i. e. σιλφομάψος s. σιλφιομάψος, i. e. *is qui silphium colligit*, ut interpretatur dux celeberrimus de Luynes in: Annali dell' institut. di corrispond. archeolog. V. p. 59; malim equidem intelligere *eum, qui silphium subigit* et *praeparat*. Inde Cyrenaeorum silphium in proverbium abiit; quis enim non novit Βάττου σίλφιον, de quo plura Thrige l. l. pag. 243, et cf. alii, qui laudantur in Corpor. Paroemiograph. Graecc. Gottingensi I. p. 386 ad ipsa Graeci paroemiographi verba haec (Append. I, 50) Βάττου σίλφιον· ἐπὶ τοῦ μεγάλων καὶ πολυτελῶν· οἱ γὰρ Κυρηναῖοι τὸ σίλφιον μέγα τι καὶ ἐξαίρετον ἔχοντες ἔδοσαν Βάττῳ καὶ οὐκ ἐξῆν ἄλλῳ κεκτῆσθαι, ἐχάραττον δὲ καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ νομίσματος τὸν Ἄμμωνα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου τὸ σίλφιον, ὡς μέγα· τὸ δὲ σίλφιον βόταιόν ἐστι θεραπευτικὸν, ἡδύοσμον καὶ πολύτιμον. Quo magis mireris (sive gentium aliarum in Cyrenes ditionem invasionibus ac depopulationibus sive publicanorum avaritia, sive alia qua causa hoc factum esse existimes), iam Romanorum aetate tantam silphii fuisse raritatem tamque enorme eius inde pretium, ut Plinius H. N. XXII, 48 diceret exstinctum silphium Cyrenaicum, ipseque Salmasius (Exercitt. Plinn. pag. 921) illud iam pridem in rerum natura desiisse pronuntiaret, quippe cuius totam historiam nunc ignoremus. Quo difficilius erit statuere, qualis proprie fuerit planta, cum ne hoc quidem liqueat, etiamnum in hisce regionibus inveniatur silphium vetus nec ne. Pro *Asa foetida* silphium haud pauci olim perperam habuere; quibus, quod miror, accessit Mannert. X, 2. pag. 61, quem post alios meliora edocere potest Thrige l. l. pag. 248, qui ipse in re perquam dubia necdum satis virorum doctorum ac peregrinatorum studiis illustrata certam de silphio pronuntiare sententiam vix ausus est Qui recentiori aetate has regiones invisit Della Cella (vid. eius Itiner. cap. X. pag. 92, Ritter. Erdk. I. p. 945), prope locum Spage, trium ho-

μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ σίλφιον. νόμοισι δὲ χρέ-

rarum spatio a vetere Cyrene remotum invenit herbae cuiusdam semen (nam florem non vidit, quia defloruerat), quam pro veterum silphio habet, cui nomen *Thapsia silphium*, quae est varietas *Thapsiae garganicae* Linn. Nos vocaremus: *ein Doldengewächs*. Adstipulatur C. Sprengel. in Commentt. ad Theophrast. version. II. p. 227 merito conquerens, quod de huius plantae tam celebratae natura nondum accuratius quaesitum sit. Qui postea Cyrenaicam regionem perlustravit Pacho, et ipse silphium a se repertum esse ait iis ipsis in locis, quae huic plantae assignantur ab Herodoto ac Scylace. Plantam umbellatam esse affirmat, ab Arabibus vocatam *derias*, unde ipse nomen invenit *laserpitium derias*. Vid. Voyage dans la Marmarique et Cyren. chap. XVIII. pag. 247 seqq. et potissimum pag. 250, ubi plantam a se repertam accuratissime describit. Quibuscum conveniunt, quae Barth. (Wanderungen etc. I. p. 410. 468. 469. 497) observavit, plantam hanc appellans *Drias*, cuius forma congruat cum ea forma silphii, quam veteres numi exhibent, cuiusque vires et effectus non differant ab iis, quae silphio propria esse scribit Theophrastus l. l. Idem testatus est Iames Hamilton: Wanderings in North Africa pag. 27 seq. Ac fratribus Beechey, in idem inquirentibus (cf. Itiner. cap. 15. p 409—420 et confer. quoque Mich. Russell: History and present condition of the Barbary States. Edinburgh. 1835. p. 446 seq.) silphium esse videtur planta dauco similis, illis in regionibus adhuc frequens et specie sua maxime accedens ad eam silphii formam, quae in veterum numis compareat, tres pedes alta et camelis, qui ea vescantur, nociva. Quod idem invenit Hamilton l. l., qui has regiones cum permearet, hac planta sic obtecta vidit omnia, ut vel camelorum magistri omnem darent operam, ne cameli hac planta ipsis mortifera vescerentur. Atque iisdem fratribus Beechey monentibus haec planta a centurione quodam Anglo Smyth nunc in Angliam translata optimeque servata in regione Devonshire floret; ut sane spes affulgeat, fore, ut tandem accuratius de hac planta eiusque natura edoceamur. In horto botanico urbis Gratianopolis (*Grenoble* nunc vocatur) *Thapsiam garganicam*, quam a compluribus viris doctis pro silphio veterum haberi supra diximus, conspici optime florentem, seminibus e ditione Algerica huc transmissis praefecto illius horti, Verlot, qui his colendis eximiam operam impenderit, nuper scripsit Anton. Macé l. supra l. pag. 235 seqq.; sed idem (cf. p. 227—237) hanc plantam pro silphio veterum haberi posse negavit: quod num recte fecerit, rerum botanicarum periti viri diiudicent. Ipse Macé, reiectis variis virorum doctorum sententiis de veterum silphio, postmodo in eam opinionem incidit, ut eam plantam, cui nunc nomen *Laserpitium siler*, quae planta adhuc per quosdam Galliae meridionalis tractus reperitur ad ipsas Alpium radices, in locis praecipitibus, ubi vel e rupium fissuris prodit, pro veterum silphio haberi velit; vid. pag. 341 seqq. Quam opinionem licet omnibus argumentis conquisitis probabilem reddere contendat vir doctus, mihi tamen haud persuasit, qui hanc plantam, alia ut omittam, vel propter folia sparsa, quae in veterum silphio, quale adhuc nobis numi exhibent, opposita sunt, hîc respici posse minime credam.

μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος] *Unam* modo *Syrtim* Herodoto innotuisse eamque *minorem* (qui sinus nunc vocatur *Cabes*) pronuntiat Niebuhr: Vermischte Schrift. I. pag. 147. 148, coll. L. Marco ad Plin. H. N. V, 4. p. 163. Sed hoc loco si *minorem* intelligere velis Syrtim, accuratâ orae huis notitiâ Nostrum caruisse statuas necesse erit. Quare plerosque video merito hic *maiorem* intellexisse *Syrtim*: idque etiam cum

170 ωνται οὗτοι παραπλησίοισι τοῖσι ἑτέροισι. Γιλιγαμμέων δὲ
ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Ἀσβύσται. οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης
οἰκέουσι, ἐπὶ θάλασσαν δὲ οὐ κατήκουσι Ἀσβύσται· τὸ γὰρ
παρὰ θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. τεθριπποβάται δὲ οὐκ
ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσί. νόμους δὲ τοὺς πλεῦνας
171 μιμέεσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρηναίων. Ἀσβυστέων δὲ ἔχον- 357

Scylacis verbis convenit, qui (§. 108) commemoratâ Plateâ insulâ sic pergit: ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ σίλφιον φύεσθαι γῆς· παρήκει δὲ ἀπὸ Χερρονήσου διὰ τῆς μεσογαίας μέχρι Ἑσπερίδων (i. e. usque ad *Syrtim maiorem*), παρὰ γῆν ἐγγὺς στάδια α φ΄ μάλιστα. Pertinet huc quoque Strabonis locus XVII. p. 839: ἔστι δ' ἡ τὸ σίλφιον φέρουσα (γῆ) στενὴ καὶ παραμήκης καὶ παράξηρος, μῆκος μὲν ὡς ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἰόντι ὅσον σταδίων χιλίων, πλάτος δὲ τριακοσίων ἢ μικρῷ πλειόνων τό γε γνώριμον. Neque aliis locis Nostri (IV, 173. II, 32. 150) de *minori* Syrti cogitari posse credam; *maiorem* igitur unam Herodotus novisse videtur: de qua vid. Barth l. l. pag. 364 seqq. Nunc vocatur sinus *Sidra* s. *Sydra*.

Cap. CLXX.

Ἀσβύσται] In hoc quoque vocabulo admodum variant scripti libri; nonnulli Ἀσύνται, alii Ἀσβύται, quod recepit Dietsch: in Florentino incertum, num Ἀσβύται scriptum sit an Ἀσύνται. Quod equidem dedi Ἀσβύσται, ex Aldina fluxit et Sancrofti libro confirmatur atque a Stephano Byzantino, qui haec habet: Ἀσβύστα, πόλις Λιβύης καὶ ὁ πολίτης Ἀσβύστης, atque Callimachi versum (οἵη τε Τρίτωνος ἐφ' ὕδασιν Ἀσβύσταο) addit: unde Meineke p. 130 urbis quoque nomen fuisse Ἀσβύσται coniicit; eodemque etiam retulerim mentionem Διὸς Ἀσβύσταο, quae apud Nonnum fit Dionys. XIII, 370. Eadem gens quoque commemoratur a Strabone II. p. 131. Lycophr. Alexandr. 895. Dionys. Perieg. 211 (ubi cf. Eustath.), Plin. H. H. V, 5, neque alia videtur esse ea, quam commemoravit Hesychius: Ἀβυσταῖοι· Λιβύων ἔθνος. Conf. etiam Schlichthorst. l. l. p. 129 seq., Thrige l. l. pag. 148. Tenebat gens loca interiora a Cyrene meridiem versus et a Giligammis ab occasu. Hoc enim e seqq. verbis patet: οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκέουσι (ubi cum recentt. edd. revocavimus τὸ pro τοι, quod utrumque in compluribus codd. non exstat), quibus *supra* Cyrenen habitare neque mare attingere dicuntur, si quidem maris oram tenent Cyrenaei. Inde recte hoc loco usus est Hug (Zeitschrift f. Freiburg. etc. VII. p. 123) ad demonstrandam diversam vim praepositionis ἐπὶ et παρὰ in verbis ἐπὶ θάλασσαν (*zum Meere hin*) et παρὰ θάλασσαν (*am Meere hin*). Et vid. mox cap. 171. 175.

τεθριπποβάται] i. e. quadrigis maxime utuntur iisque regundis inter Libyae gentes excellunt. Cf. cap. 183. 193. Ac satis constat multisque veterum scriptorum probatur testimoniis, veterem Cyrenen equis tum ad bella tum ad certamina ludosque publicos adhibitis maxime inclaruisse. Hinc pradicatur εὔιππος, ἱππόβοτος, aliisque eodem spectantibus ornatur cognominibus; de quibus plura Boeckh. ad Pind. Pyth. IV. p. 268, Thrige l. l. p. 228. 271 seqq. coll. Mannert. X, 2. p. 58. Quin ipsis in numis Cyrenaeis sunt quadrigae, teste Eckhel. D. N. Tom. IV. p. 120 seq., et hodieque robore insignes equos in his regionibus ali docemur. Conf. Pach. Voyage dans la Marmar. etc. pag. 241. Quae qui respexerit, is sane non mirabitur, quod tanta cum sollertia Noster enarrat, quinam inter Libyes Cyrenes accolas arte equestri atque curuli praestent. — Ad locutionem οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα cf. II, 43.

ται τὸ πρὸς ἑσπέρης Αὐσχῖσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκέουσι, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐεσπερίδας. Αὐσχισέων δὲ

CAP. CLXXI.

Αὐσχῖσαι] In Florentino libro exstat *Αὐσχίσαι*; *Αὐσχῖται ἔθνος Λιβύης ὑπὲρ Βάρκης* habet Stephanus Byzantinus testem citans Apollodorum altero *περιηγήσεως* libro. *Αὐσχῖσαι* quoque habet Diodor. Sicul. III, 48, ubi conf. Wesseling. Quod vero apud eundem Stephanum ex Hecataeo citatur *Αὔσιγδα* Libyca insula, eiusque incolae *Αὐσιγδοι*, inesse aliquid cognationis cum Herodoti Auschisis suspicatur Klausen. ad Hecataei fragmm. p. 132. Propius ad Herodotum pertinet, quod apud Nonnum Dionys. XIII, 376 invenitur *Αὐσχῖσαι*, ut Graefe edidit pro male vulgato *Αὐσχῆται*. Huius gentis munimenta quaedam vel potius rudera eorum se invenisse putat Barth. Wanderungen etc. I. p. 354.

κατ' Εὐεσπερίδας] i. e. *pertinentes ad mare usque iuxta Euesperidas*. „Promiscue Ἑσπερίδες et Εὐεσπερίδες, cives Ἑσπερῖται et Εὐεσπερῖται." *Wesseling.* citans Strabon. XIV. p. 647 B. s. 957 D. XVII. p. 836 D. s. 1193 C. Add. Herod. IV, 198 (ubi Εὐεσπερῖται omnes libri) et IV, 204 (ubi ἐς Εὐεσπερίδας, ut h. l.). Alia dabit Mueller Geograph. Gr. minn. I. pag. 448. Nec minus obvium *Hesperiae* nomen atque *Hesperis*. Cf. Stephan. Byzant. s. v. Ἑσπερὶς, πόλις Λιβύης ἡ νῦν Βερενίκη, ὁ πολίτης Ἑσπερίτης, et Εὐεσπερίδες, πόλις Λιβύης καὶ ἐνικῶς λεγομένη· λέγεται καὶ χωρὶς τοῦ εν μορίου Ἑσπερίς· τὸ ἐθνικὸν Εὐεσπερίτης. Apud Scylacem in Peripl. §. 108 dicuntur Ἑσπερίδες. Add. Mel. I, 8. §. 2, ubi multa Tzschucke nott. critt. Vol. II. P. I. p. 283 nott. exegg. Vol. III. P. I. p. 209, et qui plura de his nominibus dabit Thrige l. l. p. 138. 139. Postmodo, Ptolemaeorum, opinor, aetate, vocata est *Berenice*, teste Plinio V, 5 init., multumque ac diu floruit incolarum frequentiâ atque opibus e commercio reque navali acquisitis, cum portu optimo instructa esset urbs in Syrtis extimo cornu, ut Plinius ait, sita. Quin hodieque superesse dicuntur rudera priorem splendorem ambitumque testantia. Nunc ibi oppidum *Benghazi* sive *Bernic*. Conf. Schlichthorst. p. 136 seqq., Mannert. X, 2. p. 88. Adhuc regio fertur opima, frugum cuiusvis generis feracissima; quae si ullum modo acciperet cultum, Hesperidum hortos tantopere a veteribus celebratos haud scio an nostra quoque aetate referre posset. Vid. modo Ritter: Erdkunde I. p. 938 et de pristina regionis fertilitate, unde Hesperidum horti cognominati, auctore Is. Voss. ad Mel. l. l., admonentem Thrige l. l. p. 105 seq. Add. Forbiger: Handbuch d. alt. Geograph. II. p. 827. 830. Quae quomodo ad fabulas poëtarumque carmina, in quibus laetissimi ac pulcherrimi Hesperidum horti tantopere celebrantur, fuerint traducta nec magis disquirere vacat quam referre quaecunque de hisce commenti fuerint poëtae veteres, quum verae gentis, quae apud Herodotum commemoratur, sedes nobis potius sint indicandae. De hisce hortis conf. citatt. a Thrigio l. l. p. 106, 2, et qui nuperrime hanc fabulam tractavit, Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 107—122 coll. Pacho: Voyage etc. p. 171; qui idem ad Berenicen sive *Benghazi*, ut nunc vocant, quippe locum maxime sterilem, ad quem veterum de hortis illis in Cyrenaico agro sitis descriptiones referri nequeant, Hesperidum hortos collocari posse negat, quos potius multo propius ipsam Cyrenen urbem ad Phycuntis promontorium, ubi Phoenicum portus, quaerendos esse existimat; cf. p. 173 seqq. De veterum *Berenice* aeque ac de recentiorum *Benghazi* eiusque statu ac natura disputarunt quoque Della Cella Ep. XV fin. XVI et seqq., Russell. l. l. pag. 204 seq., Barth: Wanderungen etc. I. p. 257. 383 seqq., James Hamilton: Wanderings in North Africa pag. 5 seqq.

κατὰ μέσον τῆς χώρης οἰκέουσι Βάκαλες, ὀλίγον ἔθνος, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς Βαρκαίης· νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται, τοῖσι καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρήνης.
172 Αὐσχισέων δὲ τούτων τὸ πρὸς ἑσπέρης ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἐὸν πολλόν, οἳ τὸ θέρος καταλείποντες ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνουσι ἐς Αὔγιλα χῶρον, ὀπωριεῦντες τοὺς

Βάκαλες] Vulgo *Κάβαλες*, idque etiam in Nonni Dionys. XIII, 375 revocavit Graefe, cum vulgo legeretur *Βάκαλες*, quod ut in Nonno retinendum, ita in Herodoto quoque e Florentino alteroque libro scripto revocandum censui cum Dietschio et viro docto in Philological Museum I. p. 633. *Βάκαλες* quoque e Callimachi Cyrenensis deperdito opere attulit Grammaticus in Bekkeri Anecdd. III. p. 1174. Quae sequitur urbs *Ταύχειρα*, ea *Τεύχειρα* apud Diodor. Sicul. XVIII, 20 et alios quosdam vocatur, de qua diversitate admonuit Thrige l. l. pag. 237; reliqui cum Herodoto conveniunt, vid. Forbiger l. l. II. p. 830 et add. Lycophron. Alex. 877 ibique Bachmann. p. 190, Mueller: Geogr. Gr. minn. I. p. 448. Ptolemaeorum aevo vocata est urbs *Arsinoë*, et postea in Cleopatrae gratiam *Cleopatris;* nunc appellari dicunt *Terkera, Trocare, Trochera,* ipsasque reliquias se invenisse testatur Della Cella. Conf. Thrige l. l. pag. 138, Schlichthorst. p. 135 seq. Pacho urbis veteris rudera invenit prope locum, quem appellat *Tokrah,* decem horarum itinere remotum a Ptolemaide. Vid. Voyage etc. p. 183 seq. — Ad verba *τοῖσι καὶ* cf. infra cap. 172 *παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται*. Plura Struve l. l. I. p. 24. (Opuscc. II. p. 288.)

Cap. CLXXII.

Νασαμῶνες] Monuimus de hac gente Syrtis maioris accola et introrsus multum porrecta ad II, 32. Add. Plin. H. N. V, 5. Strab. II. p. 131. XVII. p. 836. Scylax §. 109, alii, quos excitavit Forbiger l. l. II. p. 821 seq. Namque *Augila* (cf. nott. ad cap. 182) quoque ad eam pertinuisse credam gentem, quae tum praedando naves tempestatum vi ad hanc oram delatas tum mercaturâ institutâ opes satis amplas sibi pararat, mox vero Carthaginiensium rebus auctis diminuta ab Augusto et postea quoque a Diocletiano e mari repulsa est in loca interiora Libyae ac deserta. Praeter Eustath. ad Dionys. Perieg. 209 conf. Schlichthorst. pag. 131, Mannert. X, 2. pag. 179 seq., Thrige l. l. pag. 150, Pacho: Voyage etc. pag. 271. — Pro *τουτέων* cum recentt. edd. dedi *τούτων*.

οἳ τὸ θέρος καταλείποντες] Tradit Scylax in Peripl. §. 109. p. 47 Huds. s. p. 311 Gail., Nasamones Syrtis magna litora accolere usque ad intimum recessum, hisque proximos esse *Macas* (cf. Herod. IV, 175), qui ad Syrtim hiemem peragentes greges ad mare contineant, aestate vero, deficientibus aquis, illas secum in interiores tractus abigant. E quibus Herodoteum locum ita corrigi vult Is. Voss., ut ante *τὸ θέρος* inseratur *μετὰ*, unde sensus exsistat hic: „qui praeterlapsa aestate (quam sc. in mediterraneis agant locis) ingruenteque autumno pecora ad oram abigant; quo vero autumni tempore palmulae maturuerint, rursum ad mediterranea loca revertant palmulasque decerpant hiememque ibi transigant.“ Nec tamen iusta mihi videtur subesse causa quidquam in Herodoto mutandi. De *ovium* proventu egregio per hosce tractus conf. nott. ad cap. 155; de *palmulis* vid. nott. ad I, 193 et de voce *ἀμφιλαφής* nott. ad III, 111. — De futuri forma *ὀπωριεῦντες* (*fruges autumnales collecturi*) similia ex Herodoto congessit Bredov. p. 378. Eadem forma infra cap. 182.

φοίνικας· οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφέες πεφύκασι, πάντες ἐόντες καρποφόροι. τοὺς δὲ ἀττελέβους ἐπεὰν θηρεύσωσι, αὐήναντες πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι, καὶ ἔπειτα ἐπὶ γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουσι. γυναῖκας δὲ νομίζοντες πολλὰς ἔχειν ἕκαστος ἐπίκοινον αὐτέων τὴν μῖξιν ποιεῦνται, τρόπῳ παραπλη-

ἀττελέβους] Tres libri ἀττελάβους itemque Eustath. ad Dionys. Perieg. 210, qui addit: εἶδος δὲ ἀκρίδος ὁ ἀττέλαβος. Locustas quasdam pennarum expertes ita vocari auctor est Plinius H. N. XXIX (4), 29. §. 13. Arriano Ind. 29 haec Herodoti verba obversata esse observat Wesseling. Ibi nimirum commemorantur Indorum Ἰχθυοφάγοι, qui pisces comedunt vel crudos vel — τοὺς μέζονάς τε καὶ σκληροτέρους ὑπὸ ἡλίῳ αὐαίνοντες, εὖτ' ἂν ἀφαυανθῶσι, καταλοῦντες ἄλευρα ἀπ' αὐτῶν ποιέονται καὶ ἄρτους· οἱ δὲ μάζας ἐκ τούτων τῶν ἀλεύρων πέσσουσι. Quae certe similem quendam aliarum gentium morem declarant. Herodoti autem sententia haec est: Nasamones locustas ad solem siccatas in pulverem comminuere eamque massam lacti iniectam bibere. Locustas in his regionibus adhuc copiosissimas reperiri in ipsius terrae atque incolarum detrimentum affirmat Barth: Wanderungen etc. I. p. 355.

γυναῖκας δὲ νομίζοντες κ. τ. λ.] Haud scio an huc faciant Melae verba I, 8, 38 de Cyrenaicae Nomadibus: „singulis aliquot simul coniuges et plures ob id liberi agnatique sunt, nusquam pauci." Ad verbum νομίζοντες conf. I, 130. 202.

ἐπίκοινον αὐτέων τὴν μῖξιν ποιεῦνται] i. e. *promiscue cum quibuslibet coëunt.* Eadem de Agathyrsis traduntur cap. 104, de Ausenibus cap. 180 coll. cap. 176, ubi vid. nott. Quare hoc loco ista verba aliena maleque textui intrusa statuit Valcken., quem secutus Borheckius e textu eiecit illa, uncis inclusit, ut suspecta, Reizius. At agnoscunt omnes codd. itemque Eustath. ad Dionys. l. l. et Mela I, 8, 55, Herodotea ante oculos habens, ubi scribit: „Nulli certa uxor est, ex his, qui tam confuso parentum coitu passim incertique nascuntur, quos pro suis colant, formae similitudine agnoscunt;" et paulo post Augilae mentione facta: „feminis eorum solenne est, nocte qua nubunt, omnium stupro patere, qui cum munere advenerint; et tum cum pluribus concubuisse maximum decus; in reliquum pudicitia insignis est." Nec magis opus, in Herodoti verbis cum Coraë pro ἐπίκοινον scribere ἐπὶ κοινοῦ, quod idem valeat atque ἐμφανῶς I, 203. III, 101. Nihil enim obstare video, quo minus ternis hisce locis ἐπίκοινος μῖξις accipiatur de *promiscuo coitu,* quemadmodum I, 216 de Massagetis: ταύτῃσι ἐπίκοινα χρέωνται, i. e. *in commune, promiscue feminis utuntur* s. *coëunt* (ubi conf. nott.), ad quem ipsum locum Noster hic provocat. Consimilem Arabum ritum Strabo memorat XVI. p. 783 A. s. 1129 D., ubi: ὁ δὲ φθάσας εἰσιὼν μίγνυται, προθεὶς τῆς θύρας ῥάβδον κ. τ. λ. De verbis παραπλησίῳ, τῷ καὶ conf. nott. ad cap. 171. Quae sequuntur verba: ἐπεὰν σκίπωνα προστήσωνται, μίσγονται, explicandi causa antecedentibus, a quibus interpunctione seiungenda sunt, cum non ad Massagetas, sed ad Nasamones pertineant, adiunguntur, nullâ particulâ additâ, neque pronomine ullo ad antecedentia respiciente interposito: id quod hic illic apud Nostrum fieri neminem fugiet, qui accuratius Nostri libros perlustraverit. Vid. Struve Spec. Quaest. I. p. 22 (Opuscc. II. p. 285.). Sententia scriptoris haec est: *Nasamones tum demum, quando baculum ante* (scil. aedes suas) *defixerint, coire* (cum feminis). In verbis, quae deinceps leguntur: τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοῖ δῶρον (i. e. *horum vero ut quisque cum illa coierit, is donum dat ei quodcunque secum domo affert)* particulam ἂν hoc loco

σίῳ, τῷ καὶ Μασσαγέται· ἐπεὰν σκίπωνα προστήσωνται, μίσγονται. πρῶτον δὲ γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμόνων μισγομένην· τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοῖ δῶρον, τὸ ἂν ἔχῃ φερόμενος ἐξ οἴκου. Ὁρκίοισι δὲ καὶ μαντικῇ χρέωνται τοιῇδε. ὀμνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι τούτους, τῶν τύμβων ἁπτόμενοι. Μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ 358 σήματα, καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμέωνται· τὸ δ' ἂν ἴδῃ ἐν τῇ ὄψι ἐνύπνιον, τούτῳ χρᾶται. Πίστισι δὲ τοιῇσίδε χρέων-

non additam coniunctivo μιχθῇ refero ad similes quosdam locos Nostri, qui in sententia relativa ac generali, qualem hoc quoque loco agnosco, coniunctivo non additam praebent hanc particulam: vid. cap. 46 ibique nott. et Hartung. Lehre d. Griech. Partik. II. p. 296. Aliter haec explicare videtur Kuehner in Gr. Gr. §. 808, 3, coniunctivum μιχθῇ referens ad particulam ὡς, cui temporalem quandam significationem tribuit, quam eandem Sauppe quoque in Epist. critic p. 89 huic voculae addicit, quam reddi vult *simulac*. Quae si probentur, coniunctivi voculam excipientis rationem iustam vix reddere licebit. Quare malui iungere ὡς ἕκαστος (vid. nott. ad I, 29) atque coniunctivum referre ad sententiam relativam ac generalem, qualem sane in hoc loco inesse nemo negabit. — Ad διδοῖ cf. nott. ad cap. 143.

ὀμνύουσι μὲν τοὺς κ. τ. λ.] De structura verbi ὀμνύναι cf. Herod. IV, 68. VI, 74. Kuehner. Gr. Gr. §. 552. τούτους postpositum explicandi causa, ut IV, 44. III, 63 aliisque locis, quos affert Matth. Gr. Gr. §. 472. Ad ipsam rem pertinent Melae verba I, 8, 55: „Augilae manes tantum deos putant: per eos deierant, eos ut oracula consulunt; precatique quae volunt, ubi tumulis incubuere, pro responsis ferunt somnia.“ Ubi conf. Tzschucke nott. exegg. p. 233 seq. Plin. H. N. V, 8: „Augilae inferos tantum colunt.“ Quae verba repetit Marcianus Capella VI. §. 674 Kopp. Conf. etiam Salmas. Exercitt. Plin. pag. 292.

καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμέωνται] i. e. *peractis, solutis precibus indormiunt.* Dindorf. et Dietsch. dederunt ἐπικατακοιμέονται; libri scripti, quantum novi, non addicunt. Ac notat Wesseling. ad Diod. I, 53, in illa *incubandi* superstitione inveniri ἐγκοιμᾶσθαι, κατακοιμᾶσθαι, alia, Tertullianumque excitat De anim. 57 ad haec alludentem: „non et Nasamonas propria oracula apud parentum sepulcra mansitando captare, ut Heraclides scribit vel Nymphodorus vel Herodotus.“ Tu conf. Tzschucke ad Mel. I, 8, 8 pag. 233 seq. nott. exegg. Vol. III. P. I et pag. 236, ubi aliae aliarum gentium incubationes istiusmodi laudantur. In seqq. retinui τὸ δ' ἂν ἴδῃ ἐν τῇ ὄψει, ubi olim ἴδοιεν τῇ ὄψει, sed ὄψει mutavi in ὄψι, ut II, 141. Attigit Eustath. ad Dionys. Perieg. vs. 209.

τούτῳ χρᾶται] χρᾶται pro χρῶνται cum Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. dedi e librorum vetustorum consensu. Neque enim insolens videri debet istiusmodi transitus e plurali numero in singularem. Hinc quoque ἴδῃ in singulari, ubi subiecti nominativus deest, ex antecedentibus mente (ut I, 132) repetendus, ut mox ad διδοῖ e praegresso χρέωνται.

Πίστισι δὲ] Hanc dandae accipiendaeque fidei consuetudinem in pacto coniugali adhuc apud Algeriae incolas obtinere testatur Shaw.

ται. ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πιεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ ἑτέρου πίνει· ἢν δὲ μὴ ἔχωσι ὑγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμᾶθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι.

Νασαμῶσι δὲ προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι. οὗτοι ἐξαπολώ- 173

Voyag. I. p. 393. — Mox e melioribus codd. dedimus χαμᾶθεν pro olim vulg. χαμόθεν. Cf. II, 125 ibiq. nott. et vid. Pierson. ad Moer. p. 409. Lobeck. ad Phrynich. p. 94.

Cap. CLXXIII.

Ψύλλοι] De hac gente Stephanus Byz. s. v.: Ψύλλοι καὶ Ψυλλικὸς κόλπος ἐν τῷ Λιβυκῷ κόλπῳ Ἑκαταῖος περιηγήσει Λιβύης (cf. Hecataei fragmm. p. 133 ed. Klausen) · ὁ Ψυλλικὸς κόλπος μέγας καὶ βαθὺς, τριῶν ἡμερῶν πλοῦς· περὶ δὲ Ψύλλων Ἡρόδοτος τετάρτῃ· Νασαμῶσι προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι. Strab. XVII. p. 838 in Libyae gentibus supra Cyrenen habitantibus recensendis scribit: πρῶτοι μὲν οἱ Νασαμῶνες, ἔπειτα Ψύλλοι καί τινες Γαίτυλοι, ἔπειτα Γαράμαντες; Psyllorum mentio quoque fit XVII. p. 814. XIII. p. 588 et II. p. 131, ubi supra Cyrenen et Syrtin commemorat Ψύλλους καὶ Νασαμῶνας καὶ τῶν Γαιτούλων τινάς. Et cf. quoque Suidas III. p. 709. Photius s. v. Aelian. N. A. XVI, 37. Ad Syrtin maiorem inter Lotophagos ac Nasamones olim habitasse dicuntur Psylli ea in regione, quae nunc vocatur *Mesurate*, praedonesque feruntur illius orae famosissimi aeque ac Nasamones. Cf. Schlichthorst. l. l. p. 132 seq., Rennel. p. 636. Mannert. X, 2. p. 182, Heeren: Ideen. II, 1. p. 223 seq. Ac Plinius quoque H. N. V, 4 super Garamantes (de quibus Herod. IV, 183) collocat Psyllos; unde satis liquere videtur L. Marco, eos ad promontorium Mesurata habitasse. Est vero haec Psyllorum gens per omnem fere antiquitatem famosa ob fascinandi artem, qua letiferos serpentes bene tractare ac domare sopireque valuerit. Testis est Plinius H. N. VII, 2 coll. XXV, 10. XXVIII, 3; alios excitat Ruperti ad Silium Ital. I, 411. Cuiusmodi fascinatorum vestigia vel in sacro codice veteris testamenti reperiri volunt, cum alias quoque frequens sit illorum mentio. Unde factum, ut quicunque tales exercerent artes, ii vocarentur *Psylli*. Atque huc spectant Stephani Byzantini verba l. l. οὗτοι λέγονται πᾶσι θηρίοις καὶ ἑρπετοῖς δακνόμενοι ἀβλαβεῖς διατελεῖν, itemque verba Strabonis XVII. p. 814: ἔνιοι δ' ὥσπερ τοὺς Ψύλλους φασὶ τοὺς πρὸς τῇ Κυρήνῃ φυσικήν τινα ἀντιπάθειαν ἔχειν πρὸς τὰ ἑρπετά. Quin hodieque per Aegyptum accepimus esse talium fascinatorum gentem, cuius maxima hinc apud vulgus auctoritas maximaque iura. De quibus optime exposuit Vir illustrissimus De Minutoli in: Abhandl. vermischt. Inhalts I. p. 42 seqq. Cf. etiam Clarke: Travels II, 2. pag. 27.

ἐξαπολώλασι τρόπῳ τοιῷδε] Plinius H. N. VII, 2. §. 14: „Haec gens ipsa quidem prope internecione sublata est a Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: genus tamen hominum ex iis, qui profugerant, aut, quum pugnatum est, afuerunt, hodieque remanet in paucis." Cui narrationi probabilitatem addere Silium I, 408. Lucan. IX, 439—445, monet Schlichthorst. p. 132 coll. Mannert. l. l. et Hamaker. Miscell. Phoen. p. 267 seq., qui Plinii praefert narrationem. Sed de rege Libyum *Psyllo*, qui tempestatibus coortis periit, canit quoque Nonnus Dionys. XIII, 381 seqq. Hunc Ψύλλον, ἀφ' οὗ Ψύλλοι τὸ ἔθνος commemoratum quoque invenimus in Agroetae, Libycarum rerum scriptoris fragmento, quod legitur in Dindorf. Grammatt. Graecc. I. pag. 11, 19 et a viro docto tractatur in: The Philological Museum I. p. 632 seq. Ex ipso Herodoto fabulam enarrat Gell. N. Att. XVI, 11; quibus haec subiicit ad omne fabulae argumentum spectantia *Valcken.*: „Herodotus fabulam se tradere for-

λασι τρόπῳ τοιῷδε. ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἔλυτρα τῶν ὑδάτων ἐξαύηνε, ἡ δὲ χώρη σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος ἦν ἄνυδρος. οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα, τὰ λέγουσι Λίβυες)· καὶ ἐπεί τε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχωσέ σφεας. ἐξα-
174 *πολομένων δὲ τούτων ἔχουσι τὴν χώρην οἱ Νασαμῶνες. Τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι*

mulâ significat adiectâ: *λέγω δὲ ταῦτα, τὰ λέγουσι Λίβυες*, qualibus utitur in fabulosis aut certe rebus dubiae fidei [conf. cap. 179. 187. 191. 195]. Qui lenem non sentiunt historici nostri suavitatem, Herodotum ob ista talia, si lubet, exagitent huius seculi sophi! Quas *innumerabiles* esse scribit apud *Herodotum* fabulas (De Legg. I, 1), ne Cicero quidem vitio vertit historiae patri neque severissimus ipsius Thucydidis ac Platonis censor Halicarnassensis Dionysius, qui et antiquioribus et Herodoto necesse fuisse docet, quas a singulis sibi gentibus traditas accepissent fabulosas etiam narrationes tradere memoriae, atque ita *ποικίλλειν τοῖς μυθώδεσιν ἐπεισοδίοις τὰς τοπικὰς ἀναγραφάς* T. II. p. 226, 32 [T. VI. p. 823 Reisk.]." Ac sane hic locus insignis est documento, quantam in singulis rebus enarrandis crisin Noster adhibuerit, ea, quae vera sibi viderentur aut quae vera esse ipse expertus esset, probe discernens ab iis, quae vulgo etsi dicerentur et crederentur, a rerum natura abhorrere viderentur. In quo scriptoris studio vera a fictitiis secernendi, quo ipso maxime ille a logographis prioribus differt, latent artis criticae initia, quam magis excultam perfectamque serior aetas exhibuit. Conf. Creuzer. Hist. Kunst d. Gr. p. 102 seqq. (p. 80 seqq. ed. secund.) et vid. nott. ad III, 122. Ut ad ipsam Herodoti de Psyllis narrationem redeam, minime eam ab ea illius regionis indole abhorrere credam, ubi hodieque tantas arenae turbines vento excitari scribunt, ut vel ipsi homines coniunctim plerumque haec deserta permeantes arenâ obtegantur. Cf. Heeren: Ideen II, 1. p. 223. 52, Ritter: Erdk. I. p. 934, qui bene monet, Herodoteam narrationem sub fabulae involucris accuratam prodere naturae illorum tractuum cognitionem. (Ad huiusmodi autem res spectare credam, quae Diodorus scripsit: *καὶ ταῦτα παρεξέβημεν οὐχ οὕτως Ἡροδότου κατηγορῆσαι βουληθέντες ὡς ὑποδεῖξαι, ὅτι τῶν λόγων οἱ θαυμάσιοι τοὺς ἀληθεῖς κατισχύειν εἰώθασιν*; vid. Ang. Mai: Vett. Scriptt. Nov. Collect. II. p. 37 s. Diodor. X, 53.). Valde enim credibile est, Psyllorum gentem aquarum inopiâ ad extrema redactam aliasque sedes ut sibi quaereret compulsam in hac ipsa profectione ad loca Africae interiora et quidem probabiliter ad eam terram, quae nunc vocatur Fezzan, totam interiisse arenâ ventis adductâ obtectam.

τὰ ἔλυτρα] Conf. nott. ad I, 185. Quae sequuntur voces: *τῶν ὑδάτων*, eas prorsus eiici vult Cobet. Pro vulg. *ἐξηύηνε* scripsi *ἐξαύηνε*; vid. nott. ad cap. 151. In Homeri Iliad. XXI, 347, ubi Aristarchus scripsit *αἶψ' ἀνξηράνῃ* sive, ut Dindorf. exhibuit, *αἶψ' ἀγξηράνῃ*, Aristophanes scribi voluit *αἶψ' ἐξαναίνῃ*. Vid. Heyne ad Iliad. l. l. Vol. VIII. p. 181. In seqq. verba *ἐντὸς τῆς Σύρτιος* de Syrti *maiore* sive de sinu, qui nunc vocatur *Sidra* s. *Sydra*, accipienda sunt. Vid. nott. ad cap. 169. Inde intelliguntur terrae a Syrti maiore introrsum s. meridiem versus porrectae tractus.

Cap. CLXXIV.

Τούτων δὲ κατύπερθε — οἰκέουσι Γαράμαντες] *τούτων* cum Gaisf. et

Γαράμαντες, οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην, καὶ οὔτε ὅπλον ἐκτέαται ἀρήϊον οὐδὲν, οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπι-

Matth. dedi pro *τουτέων*. *Garamantes*, quo eodem nomine gens Libyca infra cap. 183 cum meridiem versus (i. e. interioribus Africae tractibus) intra Nasamones et Macas habitare dicatur, collocantur in terra, quae nunc vocatur *Fezzan* media in via, quae per deserta Saharae a Tunete ducit in Aegyptum. Conf. Rennel. p. 657, Schlichthorst. pag. 141, Heeren: Ideen II, 1. pag. 224 et Goetting. Gel. Anz. 1833. nr. 168. p. 1668. Add. Geographie ancienne des états barbaresques par M. L. Marcus (Paris 1842) pag. 196—231. At accuratius inspicienti dubium vix esse poterit, qui hoc loco *Garamantes* commemorantur, ab iis, quorum cap. 183 fit mentio, quosque et ipsos iure in regione Fezzan collocant, bene discernendos esse. Qui enim hoc loco memorantur, ad Libyae maritimae nomadas pertinuisse videntur, cum, qui cap. 183 memorantur, in tractu sabuloso, qui introrsum iacet ab ora maritima, habitarint. Quare iam Larcherus Garamantes palantes ab agricolis, quibus certae ac fixae sunt sedes, distingui voluit; Schlichthorst. l. l. pag. 7. 141 hos dici vult septentrionales Garamantes, alteros, de quibus cap. 183, australes. Ac Mela, quae hîc de Garamantibus enarrantur, sic profert I, 8, 62: „Nudi sunt *Gamphasantes* armorumque omnium ignari, nec vitare sciunt tela, nec iacere, ideoque obvios fugiunt, neque aliorum, quam quibus idem ingenii est, aut congressus aut colloquia patiuntur.“ Ubi cf. Tzschucke nott. exegg. pag. 237. Vol. III. P. I. Nec aliter fere Plinius H. N. V, 8 (8): „*Gamphasantes*, nudi proeliorumque expertes, nulli externo congregantur“; quae eadem ferme habet Marcianus Capella VI. §. 674 ed. Kopp. „Gamphasantes nudi et imbelles externis numquam miscentur.“ Qui uterque auctor *Garamantes* quoque novit ac de iisdem ante *Gamphasantes* retulit, utramque gentem diversam esse utique significans. Unde apud Herodotum *Γαράμαντες* in *Γαμφάσαντες* mutari voluit Pintianus; quod haud displicuit Valckenario, nec cuiquam, opinor, displicebit, qui, quantum quae h. l. narrentur, ab iis, quae infra traduntur, differant, satis intellexerit: ut utroque loco de una eademque agi gente minime sit consentaneum. Nec eo rem perfici recte monet Schweigh., quod duas eiusdem nationis statuas tribus, alteram, de qua hîc sermo, sedes fixas habentem in oasi quadam; alteram, de qua cap. 183, nomadum more palantem per deserta, cum sane Herodotus cap. 183 de Garamantibus ita loquatur, ut nullam fere antea eorum mentionem fecisse sit putandus. Itaque vix dubium est, aliam hîc commemorari gentem, aliam eamque diversam cap. 183. Quo minus tamen Pintiani emendationem in textum recipiam, obstat sane librorum vetustorum consensus, itemque Stephani Byzant. s. v. *Γαράμαντες* (qui Herodotea excerpsit) et Eustathii Herodotea aeque exscribentis ad Dionys. Perieg. 217 auctoritas; ut, si quid vitii in Herodoteos libros irrepserit, id pervetustum esse dixerim. Videtur autem omnino hoc loco indicari gens s. tribus quaedam Libyca, quae in desertorum loco quodam a via trita remoto sive secessu habitarit, timida nec ullo hominum commercio utens indeque eorum consuetudinem refugiens, nullo armorum usu cognito. Ac similia hisce de quibusdam interioris Africae tribubus enarrant Leo Africanus, Hornemann, Brucius. Vid. Heeren. Id. II, 1. p. 233 coll. Mannert. X, 2. pag. 574. De ea Libyae parte, quae *θηριώδης* dicitur, vid. Herodot. II, 32. IV, 181. — *ὅπλον ἀρήϊον* (de qua forma Herodotea vid. Bredov. p. 178) dixit Noster quoque IV, 23. I, 155, Homerum opinor secutus, qui *ἀρήϊα τεύχεα* dixit Ili. VI, 340 coll. Odyss. XVI, 284. De forma *ἐκτέαται* atque *ἐπιστέαται* conf. III, 61.

λασι τρόπῳ τοιῷδε. ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἔλυτρα τῶν ὑδάτων ἐξαύηνε, ἡ δὲ χώρη σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος ἦν ἄνυδρος. οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα, τὰ λέγουσι Λίβυες)· καὶ ἐπεί τε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχωσέ σφεας. ἐξα-
174 πολομένων δὲ τούτων ἔχουσι τὴν χώρην οἱ Νασαμῶνες. Τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι

mulâ significat adiectâ: λέγω δὲ ταῦτα, τὰ λέγουσι Λίβυες, qualibus utitur in fabulosis aut certe rebus dubiae fidei [conf. cap. 179. 187. 191. 195]. Qui lenem non sentiunt historici nostri suavitatem, Herodotum ob ista talia, si lubet, exagitent huius seculi sophi! Quas *innumerabiles* esse scribit apud *Herodotum* fabulas (De Legg. I, 1), ne Cicero quidem vitio vertit historiae patri neque severissimus ipsius Thucydidis ac Platonis censor Halicarnassensis Dionysius, qui et antiquioribus et Herodoto necesse fuisse docet, quas a singulis sibi gentibus traditas accepissent fabulosas etiam narrationes tradere memoriae, atque ita ποικίλλειν τοῖς μυθώδεσιν ἐπεισοδίοις τὰς τοπικὰς ἀναγραφὰς T. II. p. 226, 32 [T. VI. p. 823 Reisk.]." Ac sane hic locus insignis est documento, quantam in singulis rebus enarrandis crisin Noster adhibuerit, ea, quae vera sibi viderentur aut quae vera esse ipse expertus esset, probe discernens ab iis, quae vulgo etsi dicerentur et crederentur, a rerum natura abhorrere viderentur. In quo scriptoris studio vera a fictitiis secernendi, quo ipso maxime ille a logographis prioribus differt, latent artis criticae initia, quam magis excultam perfectamque serior aetas exhibuit. Conf. Creuzer. Hist. Kunst d. Gr. p. 102 seqq. (p. 80 seqq. ed. secund.) et vid. nott. ad III, 122. Ut ad ipsam Herodoti de Psyllis narrationem redeam, minime eam ab ea illius regionis indole abhorrere credam, ubi hodieque tantas arenae turbines vento excitari scribunt, ut vel ipsi homines coniunctim plerumque haec deserta permeantes arenâ obtegantur. Cf. Heeren: Ideen II, 1. p. 223. 52, Ritter: Erdk. I. p. 934, qui bene monet, Herodoteam narrationem sub fabulae involucris accuratam prodere naturae illorum tractuum cognitionem. (Ad huiusmodi autem res spectare credam, quae Diodorus scripsit: καὶ ταῦτα παρεξέβημεν οὐχ οὕτως Ἡροδότου κατηγορῆσαι βουληθέντες ὡς ὑποδεῖξαι, ὅτι τῶν λόγων οἱ θαυμάσιοι τοὺς ἀληθεῖς κατισχύειν εἰώθασιν; vid. Ang. Mai: Vett. Scriptt. Nov. Collect. II. p. 37 s. Diodor. X, 53.). Valde enim credibile est, Psyllorum gentem aquarum inopiâ ad extrema redactam aliasque sedes ut sibi quaereret compulsam in hac ipsa profectione ad loca Africae interiora et quidem probabiliter ad eam terram, quae nunc vocatur Fezzan, totam interiisse arenâ ventis adductâ obtectam.

τὰ ἔλυτρα] Conf. nott. ad I, 185. Quae sequuntur voces: τῶν ὑδάτων, eas prorsus eiici vult Cobet. Pro vulg. ἐξηύηνε scripsi ἐξ α ύ η ν ε; vid. nott. ad cap. 151. In Homeri Iliad. XXI, 347, ubi Aristarchus scripsit αἶψ' ἀνξηράνῃ sive, ut Dindorf. exhibuit, αἶψ' ἀγξηράνῃ, Aristophanes scribi voluit αἶψ' ἐξαναίνῃ. Vid. Heyne ad Iliad. l. l. Vol. VIII. p. 181. In seqq. verba ἐντὸς τῆς Σύρτιος de Syrti *maiore* sive de sinu, qui nunc vocatur *Sidra* s. *Sydra*, accipienda sunt. Vid. nott. ad cap. 169. Inde intelliguntur terrae a Syrti maiore introrsum s. meridiem versus porrectae tractus.

Cap. CLXXIV.

Τούτων δὲ κατύπερθε — οἰκέουσι Γαράμαντες] τούτων cum Gaisf. et

Γαράμαντες, οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην, καὶ οὔτε ὅπλον ἐκτέαται ἀρήϊον οὐδὲν, οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπι-

Matth. dedi pro τουτέων. *Garamantes*, quo eodem nomine gens Libyca infra cap. 183 cum meridiem versus (i. e. interioribus Africae tractibus) intra Nasamones et Macas habitare dicatur, collocantur in terra, quae nunc vocatur *Fezzan* media in via, quae per deserta Saharae a Tunete ducit in Aegyptum. Conf. Rennel. p. 657, Schlichthorst. pag. 141, Heeren: Ideen II, 1. pag. 224 et Goetting. Gel. Anz. 1833. nr. 168. p. 1668. Add. Geographie ancienne des états barbaresques par M. L. Marcus (Paris 1842) pag. 196—231. At accuratius inspicienti dubium vix esse poterit, qui hoc loco *Garamantes* commemorantur, ab iis, quorum cap. 183 fit mentio, quosque et ipsos iure in regione Fezzan collocant, bene discernendos esse. Qui enim hoc loco memorantur, ad Libyae maritimae nomadas pertinuisse videntur, cum, qui cap. 183 memorantur, in tractu sabuloso, qui introrsum iacet ab ora maritima, habitarint. Quare iam Larcherus Garamantes palantes ab agricolis, quibus certae ac fixae sunt sedes, distingui voluit; Schlichthorst. l. l. pag. 7. 141 hos dici vult septentrionales Garamantes, alteros, de quibus cap. 183, australes. Ac Mela, quae hîc de Garamantibus enarrantur, sic profert I, 8, 62: „Nudi sunt *Gamphasantes* armorumque omnium ignari, nec vitare sciunt tela, nec iacere, ideoque obvios fugiunt, neque aliorum, quam quibus idem ingenii est, aut congressus aut colloquia patiuntur.“ Ubi cf. Tzschucke nott. exegg. pag. 237. Vol. III. P. I. Nec aliter fere Plinius H. N. V, 8 (8): „*Gamphasantes*, nudi proeliorumque expertes, nulli externo congregantur“; quae eadem ferme habet Marcianus Capella VI. §. 674 ed. Kopp. „Gamphasantes nudi et imbelles externis numquam miscentur.“ Qui uterque auctor *Garamantes* quoque novit ac de iisdem ante *Gamphasantes* retulit, utramque gentem diversam esse utique significans. Unde apud Herodotum Γαράμαντες in Γαμφάσαντες mutari voluit Pintianus; quod haud displicuit Valckenario, nec cuiquam, opinor, displicebit, qui, quantum quae h. l. narrentur, ab iis, quae infra traduntur, differant, satis intellexerit: ut utroque loco de una eademque agi gente minime sit consentaneum. Nec eo rem perfici recte monet Schweigh., quod duas eiusdem nationis statuas tribus, alteram, de qua hîc sermo, sedes fixas habentem in oasi quadam; alteram, de qua cap. 183, nomadum more palantem per deserta, cum sane Herodotus cap. 183 de Garamantibus ita loquatur, ut nullam fere antea eorum mentionem fecisse sit putandus. Itaque vix dubium est, aliam hîc commemorari gentem, aliam eamque diversam cap. 183. Quo minus tamen Pintiani emendationem in textum recipiam, obstat sane librorum vetustorum consensus, itemque Stephani Byzant. s. v. Γαράμαντες (qui Herodotea excerpsit) et Eustathii Herodotea aeque exscribentis ad Dionys. Perieg. 217 auctoritas; ut, si quid vitii in Herodoteos libros irrepserit, id pervetustum esse dixerim. Videtur autem omnino hoc loco indicari gens s. tribus quaedam Libyca, quae in desertorum loco quodam a via trita remoto sive secessu habitarit, timida nec ullo hominum commercio utens indeque eorum consuetudinem refugiens, nullo armorum usu cognito. Ac similia hisce de quibusdam interioris Africae tribubus enarrant Leo Africanus, Hornemann, Brucius. Vid. Heeren. Id. II, 1. p. 233 coll. Mannert. X, 2. pag. 574. De ea Libyae parte, quae θηριώδης dicitur, vid. Herodot. II, 32. IV, 181. — ὅπλον ἀρήϊον (de qua forma Herodotea vid. Bredov. p. 178) dixit Noster quoque IV, 23. I, 155, Homerum opinor secutus, qui ἀρήϊα τεύχεα dixit Ili. VI, 340 coll. Odyss. XVI, 284. De forma ἐκτέαται atque ἐπιστέαται conf. III, 61.

175 *στέαται. Οὗτοι μὲν δὴ κατύπερθε οἰκέουσι Νασαμώνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Μάκαι, οἳ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὔξεσθαι, τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείροντες ἐν χροΐ· ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίων δορὰς φορέουσι προβλήματα. διὰ δὲ αὐ-*

Cap. CLXXV.

ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Μάκαι] Cave mutes cum Abreschio τὸ in τοῦ, quod a verbo ἔχονται pendeat. Namque ad ἔχονται mente subaudiendum αὐτῶν scil. Νασαμώνων, eâ structurâ, qua Noster IV, 169. 170. 171. 172. 176. 178. 180. 191 aliisque locis utitur, et articulus τὸ verbis πρὸς ἑσπέρης additur, quo intelligamus, haec verba ad antecedentia τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν pertinere iisque adnecti. Etenim Herodoti sententia haec est: Nasamonibus proximos regionem maritimam (terram, quae iuxta mare extenditur) occidentem versus tenere Macas. Ac sane sic loquitur Scylax in Peripl. §. 109. p. 46 Huds.: τούτων δὲ (sc. τῶν Νασαμώνων) ἔχονται Λιβύων ἔθνος παρὰ τὴν Σύρτιν μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιδος Μάκαι. Ac postea tradit, Macas hiemem agere ad mare greges claudentes, aestate vero, deficientibus aquis, greges secum abigere ad interiores tractus. *Macas* post Nasamones collocat Plinius H. N. V, 5, eosque commemorat inter Syrtis accolas Diodor. III, 48. E quibus Rennel. pag. 661 colligit, gentem propius ad Syrtis oram habitasse ad Tripolin usque, quae nunc vocatur. In Carthaginiensium copiis recensentur *Maccaei*, teste Polybio III, 33, ubi cf. Schweigh. T. V. p. 556 seq. Vid. etiam nott. ad cap. 191.

λόφους κείρονται] *cristas sibi tondent*, id est: *capillos tondendo cristas sibi efficiunt eo quod in medio capite capillos crescere sinunt, ab utraque autem parte hinc atque illinc in cute tondent.* Haud aliter II, 36: Αἰγύπτιοι δὲ — ἀνιεῖσι τὰς τρίχας αὔξεσθαι, cf. IV, 180 et nott. ad II, 129. Idem verbum in Plut. Pericl. 16 restitui vult Bryan.: τὴν χώραν ἀνῆκεν ἀργὴν, ubi vulgo ἀφῆκεν. — *ἐν χροΐ κείρειν* s. *κείρεσθαι*, *usque ad cutem tonderi* s. *cute tenus radi*, Laconum inprimis fuit; de quorum more vid. Wesseling. ad Plutarch. Moral. I. p. 445. Tu vid. nott. ad III, 8.

στρουθῶν — φορέουσι προβλήματα] i. e. *struthionum terrestrium pelles pro scutis gestant.* De Aethiopibus, ut monuit ad h. l. Wesseling., Noster VII, 70: προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς; de Arabibus struthophagis, qui ταῖς δοραῖς τῶν στρουθῶν σκεπασθέντες struthionum venatum exercent, Strabo testatur XVI. p. 772 B. s. 1117 C. coll. Polluc. I, 138, qui Arabes struthionum pellibus thoracum et scutorum vice uti scribit. Sunt vero στρουθοὶ κατάγαιοι nec hoc loco nec cap. 192 struthiones *subterranei* (ut Vallae placuit), sed *terrestres*, χερσαῖοι, ut ait Aelian. N. A. XIV, 13 coll. II, 27. IV, 37 (ubi στρουθὸς μεγάλη) et Aristotel. De partt. animall. IV, 14 (ubi στρουθὸς Λιβυκός). Namque στρουθὸς solum quando ponitur, nulla alia voce adiecta, *passerem* cum vulgo designet, ubi *struthio* intelligitur, plerumque vox quaedam adiuncta reperitur, ut in locis allatis aliisque; rarius simpliciter positum invenias στρουθὸν, ut in Aristoph. Av. 874. Acharn. 1105. Plura Bredov. p. 276, qui etiam de diverso vocis genere admonuit, quod foemininum est, si de *struthione* agitur, masculinum, si de *passere* (cf. Herodot. I, 159), vox quaedam intelligenda est. De ipsa ave vid. Bochart. Hieroz. P. I. lib. II. cap. 14. p. 221 coll. N. Heins. ad Carm. de Phoenic. 145. Hinc Tertullian. Veland. Virg. 16: „bestia magis quam avis licet pennata."

διὰ δὲ αὐτῶν Κίνυψ ποταμὸς]

τῶν Κίνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλευμένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ. ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἴδησί
359 *ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης τῆς προκαταλεχθείσης Λιβύης ψιλῆς. ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοί εἰσι. Μακέων δὲ* 176

Cinyps fluvius pulcherrimam regionem perfluens commemoratur infra quoque IV, 198. V, 42. Scylac. §. 109. pag. 47. Huds. s. pag. 312 ed. Gailii (qui idem pag. 516 conferri vult de hoc fluvio I. A. Gail: Le philolog. XI. p. 31 not. 1, Tzschuck. ad Mel. I, 7, 5. Vol. II. P. I nott. critt. pag. 264 seqq. Vol. III. P. I nott. exegg. p. 190), Strabon. XVII. pag. 835 s. pag. 1192 A. Plin. H. N. V, 4. §. 27. Alios veterum locos plurimos affert Mueller ad Scylacis l. l. (Geograph. Gr. minn. I. p. 85); de fluvii nomine e lingua Hebraica repetendo quaesivit Hamaker: Miscell. Phoen. p. 246. Quem fluvium cum prope Neapolin s. Leptin magnam, quae nunc *Lebeda* vocatur, in mare exire sunt qui statuant, miratur Rennel. p. 661, in hac sterili Libyae regione ac deserta nullum adhuc inveniri fluvium, nullos colles, nullas silvas. At docet Ritter: Erdk. I. p. 927, ab orienti Lebedae trium horarum intervallo prope promontorium Mesuratam torrentem esse *Aniso* s. *Wadi Quaam*, haud raro quidem prorsus exsiccatum, alveo saxoso ad mare delabentem, ubi stagna ac paludes, circa quas regio et olim et nunc maxima insignis fertilitate. Idque egregie nunc probarunt Della Cella: Viaggio da Tripoli etc. (Genov. 1819) p. 46 et Barth: Wanderungg. etc. p. 317, qui ipse hunc fluvium transgressus est, cuius aquam nocivam esse indigenae affirmant. Add. eundem in: Reisen u. Entdeckung. in Nord-Afric. I. p. 86 et conf. etiam Mannert. X, 2. p. 123 seq., Schlichthorst. p. 143. *Zenifer* s. *Magro* videtur esse Heerenio Ideen II, 1. p. 51, quod eodem redit, si quidem Barth alterum quoque fluvii nomen affert *Wadi magar grin*, unde nomen *Magro* ortum est (vid. Barth l. l. p. 316. 362): significat autem hoc *fluvium antrorum paludosorum*, quod nomen fluvio, qualis nunc delabitur, convenire asserit Barth. Alterum nomen a vico adiacente ductum.

ἐκ λόφου καλευμένου Χαρίτων] *Gratiarum collis* meminit Schol. Pindar. ad Pyth. V, 32 ex Callimacho, cuius conf. fragmm. 266. *Cr.* ad Heynium amandat ad Pind. T. I. p. 213. Nonno Dionys. XIII, 341 si fides, collis nomen ducitur ab Harmonia, quae cum Cadmi sponsa esset et cum eo in Graeciam navigaret, ad Libyae oram delata est, a cuius incolis in illius honorem hicce collis vocabatur *Χάρις*. Ex iis, quae retulit Della Cella, observat Ritter. l. l., Gratiarum collem, silvarum praestantiâ insignem, pertinere ad montes, quibus nunc nomen *Ghuriano*, qui minime, ut vulgo existimant, ad oram proxime accedant, sed a mari, plane ut Noster refert, ducenta stadia sint remoti silvarumque abundantiâ excellant. Qui idem Della Cella planitiem, quae ab oriente Cinypis extenditur, adhuc bene irriguam indeque eximie fertilem esse testatur, ubi olivae, palmae, alia sine ullo hominum cultu crescant, quamque olim, ubi procul dubio melius fuerit culta, fertiliorem adeo fuisse credas licet, ut sane, quae Noster cap. 198 referat, ad verum proxime accedere videantur. Collem, qui Gratiarum dicitur, invenit Barth. l. l. pag. 318 ac descripsit: fluvium dicit e montibus prorumpere duarum horarum itinere ab ora remotis, ut sane ducenta Herodoti stadia non prorsus conveniant; conspici hîc addit collem 350 pedd. altum, qui sane pro Gratiarum colle habendus latum praebeat prospectum in terras circum circa sitas et nunc prorsus desertas. Ad locutionem *δασὺς ἴδῃσι* conf. nott. ad cap. 109.

τούτων ἐχόμενοι Γινδᾶνές εἰσι, τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἑκάστη φορέει κατὰ τοιόνδε τι, ὡς λέγεται· κατ' ἄνδρα ἕκαστον μιχθέντα περισφύριον περιδέεται· ἣ δ' ἂν πλεῖστα ἔχῃ, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι, ὡς ὑπὸ πλείστων ἀν-
177 *δρῶν φιληθεῖσα. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν πόντον τού-*

CAP. CLXXVI.

Γινδᾶνες] Vulgo *Γίνδανες*. Equidem cum Dindorf. et Dietsch. edidi *Γινδᾶνες*, quod ipsum in uno Herodoti libro legitur quodque idem affert Stephan. Byz. s. v., e solo loti fructu victitare gentem adiiciens. Nulla, quantum scio, apud alios auctores mentio gentis, quam maritimam fuisse recte negant Schlichthorst. p. 144 ac Rennel. p. 661, qui interiores tractus circa urbem, quae olim *Cydamus* (teste Plinio H. N. V, 5), nunc *Gadamis* perhibetur s. *Gadzames*, gentem tenuisse suspicatur ad viam, quae ab urbe Tunisia nunc ducit ad Agadez et Kashna, XXIII aut XXIV dierum itinere ab urbe Tunisia; ibi enim rudera grandium aedificiorum Romanae aetatis conspici testatur Abulfeda. Rennelio adstipulatur Larcher. in Tab. geogr. — *τούτων* cum Gaisf. et Matth. dedi pro *τουτέων*.

τῶν αἱ γυναῖκες — φορέει] i. e. *quorum mulieres fascias e pellibus ad pedum malleolos gestant, unaquaeque multas, hac fere de causa, ut dicunt.* Respexit, opinor, Sext. Empiric. Hypoth. III, 24. p. 177 de Aegyptiis similia scribens. Non fugit Herodoti locus doctissimum peregrinatorem Pach. (Voyag. etc. pag. 71), ubi nomadum, qui nunc Marmaricae veteris terram occuparunt, mulieres scribit multis annulis, quos ornatus causa variis corporis partibus addunt, delectari. — Caeterum ea, quae hoc loco de Gindanum mulieribus traduntur, non aliena sunt a more Nasamonum, de quo Noster supra cap. 172 retulit. Atque hodieque apud gentes in his terris habitantes sive palantes moris esse, ut peregrinis in hospitium receptis etiam ab hero uxores sive filiae offerantur, scribit Barth l. l. pag. 467.

CAP. CLXXVII.

Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν — Λωτοφάγοι] Sedes gentis ita definit Scylax §. 110. p. 47 Huds. s. p. 312 Gail.: „*τὰ δὲ ἔξω τῆς Σύρτιδος παροικοῦσι Λίβυες Λωτοφάγοι ἔθνος, μέχρι τοῦ στόματος τῆς ἑτέρας Σύρτιδος. Οὗτοι λωτῷ χρῶνται σίτῳ καὶ ποτῷ.*" Plin. H. N. V, 4: „In intimo sinu (Syrtis scil. maioris) fuit ora Lotophagon." Alios veterum locos de Lotophagis praebent Mueller. ad Scylacis l. l. (Geograph. Gr. minn. I. p. 85 et 86) et Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 836. Nonnulli (cf. Stadiasm. Maris Magni §. 103. p. 465 ex ed. Muelleri) etiam addunt insulam huic orae adsitam, a Lotophagis maxime habitatam, quae cum olim *Meninx* et postea *Girba* vocaretur, nunc ab Arabibus vocatur *Djerbah, Dschirbeh* s. *Dschirbi;* cf. Rennel. p. 662, Mannert. X, 2. p. 143 seqq. coll. 161 seqq. ac potissimum Pelissier: Description de la regence de Tunis (Exploration de l'Alger. Paris 1853. T. XVI) pag. 172 seqq. 306 seqq, qui hanc insulam angusto maris tractu a continenti disiunctam accurate descripsit eiusdemque incolas satis cultos pro veterum Latophagorum posteris habuit. Add. quae Barth Wanderungg. I. p. 259 seqq. de hac insula refert. De ipsis Lotophagis quae Graeci commenti fuerint, referre longum est. Tu vid. Tzschuck. ad Mel. I, 7. §. 5 nott. exegg. pag. 194 seqq. Est enim notissima gens vel ab Homeri inde aetate (cf. Odyss. IX, 82—104), quae hac ipsa in Libyae ora, quae in mare multum prominet, ad Syrtim minorem, Siciliae e regione, igitur in media ora Tripolitana, habitasse censetur. Conf. Mannert. l. l., Voelcker. Homer. Geograph. §. 57. pag. 110. Quin hodieque in eadem

των τῶν Γινδάνων νέμονται Λωτοφάγοι, οἳ τὸν καρπὸν μοῦνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζώουσι. ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπός ἐστι μέγαθος ὅσον τε τῆς σχίνου, γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος τῷ καρπῷ προσίκελος. ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοφάγοι καὶ οἶνον.

Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες· τῷ 178

illa ora, antris speluncisque referta tutumque inde praebente refugium ac receptacula, habitare gentem inindigenam, a reliquorum incolarum multitudine prorsus segregatam et ab Arabum incursionibus securam, loto etiamnum vescentem, ut sane Homeri atque Herodoti Lotophagorum posteros agnoscas, testis est Della Cella (Viagg. I. p. 151. 188.). Vid. Ritter: Erdkunde I. p. 948. 949 coll. Heeren. Id. II, 1. pag. 50 seq. *Lotus*, unde vitam sustentare gens perhibetur, est fructus *Rhamni Loti*, quae arbor adhuc frequens per illas Africae regiones exstare dicitur, Arabibus cognita nomine *Séédra* s. *Sidra*, cuius fructu utuntur indigenae victu quotidiano, quin ipsum vini genus inde conficiunt, quod tamen paucos modo per dies servari possit. Cf. Heeren. l. l., Rennel. p. 663 seq. Aliter statuit Pelissier l. l. pag. 309 hanc plantam, quae ad genus zizyphi pertineat neque admodum frequens in his regionibus reperiatur, intelligi posse negans; cui verisimilius videtur cogitare de ea planta, quae rubras ferat baccas egregium gustatum prabentes eumque similem fere ei, quem fructus arbuti s. mori Idaei (nos: „Erdbeeren" s. „Himbeeren") praebent, atque adhuc in his regionibus abundet; nomen illius Gallicum: *Damouche*. Loti fructus in Lotophagorum insula se et invenisse et gustasse scribit Barth. l. l. pag. 262. Plane differt Aegyptiaca lotus, de qua dixi ad II, 96. De utraque loto plura Polyb. XII, 2. Athen. XIV, 18 s. 65. pag. 651 D. s. 369 Schweigh. Theophrast. H. Pl. IV, 3. p. 46. Add. Tzschucke l. l. I. H. Voss. ad Virgil. Georg. II, 84 et quae ad Herodoti locum citavit Schweigh. Creuzerus amandat ad Kurt Sprengel: Geschichte der Botanik, qui etiam eius arbusculae coloratam imaginem exhibuit.

οἳ τὸν καρπὸν μοῦνον — ζώουσι] Cum Herodoteis conf. Scylax in Peripl. §. 110. p. 48 Huds. (*ἐν δὲ τῇ νήσῳ γίνεται λωτὸς, ὃν ἐσθίουσι, καὶ ἕτερος, ἐξ οὗ οἶνον ποιοῦσιν· ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπός ἐστι τῷ μεγέθει οσον μιμαίκνκλον*) et Strabo XVII. p. 829 s. 1185 B. Ad significationem verbi *τρώγοντες* conf. nott. ad II, 37. Ad verba seqq. *γλυκύτητα δὲ* conf. Eustath. ad Odyss. p. 1616, 47 s. 337, 32, ubi *γλυκύτατος* et *ὁμοίως* pro *προσίκελος*. Homerus Odyss. XI, 94 vocarat *μελιηδέα καρπὸν*, quo fruentes socii Ulixis reditus obliti sunt. — *προσίκελος* dedi pro vulg. *προσείκελος*; vid. nott. ad III, 81.

ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου κ. τ. λ.] Haec non de eadem loti specie, qua antecedentia, intelligi vult Is. Voss. ad Scylac. (cuius verba modo adscripsimus) pag. 520. T. I Gail., cum illi loti fructus, unde vinosum expresserint succum, maiores fuerint iis, qui in farinae usum cesserint. Neque vero haec Herodoti videtur fuisse sententia, qui unam modo novit arborem, unum eundemque fructum, quem solum comedendo vitam sustentarint et ex quo eodem vini genus quoddam pararint. Cf. Rennel. p. 664.

CAP. CLXXVIII.

Μάχλυες] *Machlyas* novit Plinius H. N. VII, 2. §. 16 („Supra Nasamonas confinesque illis *Machlyas* Androgynos esse utriusque naturae inter se vicibus coëuntis Calliphanes tradit."), idemque vocabulum, auctore Valcken., restituendum in Nicol. Damasc. narratione apud Stobaeum pag. 292, 50 [T. II. p. 226

λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἧσσον γε τῶν πρότερον λεχθέντων. κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστί. ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν

Gaisf.]. Infra cap. 191 *Μάξυες*, ubi vid. Raoul-Rochette citatum. Diversi quoque *Machlyes* Scytharum gens prope Maeotin, de qua Lucian. in Toxar. §. 45.

κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστι] Scylax §. 110. pag. 49 Huds. s. pag. 314 Gail. in Syrti minori memorat insulam *Tritonidem* itemque fluvium *Tritonem;* cum autem in iis, quae continuo adiiciuntur, de lacu sermo sit (*στόμα δὲ ἔχει ἡ λίμνη μικρὸν καὶ ἐν τῷ στόματι νῆσος ἔπεστι· καὶ ὅταν ἀνάπωτις ᾖ, ἐνίοτε ἡ λίμνη οὐκ ἔχειν εἴσπλουν ἐστὶ φαίνουσα· ἡ δὲ λίμνη αὕτη ἐστὶ μεγάλη, τὸ περίμετρον ἔχουσα ὡς σταδίων χιλίων· περιοικοῦσι δὲ αὐτὴν Λίβυες κ. τ. λ.*), in antecedentibus quoque huius lacus mentionem factam esse, sed ab excerptore omissam iure post alios statuit Mueller (Geogr. Graecc. minn. I. p. 88). *Λίμνην τινὰ Τριτωνίδα, ἐν ᾗ μάλιστα νησίον ἐστὶ καὶ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν αὐτῷ* (quod templum *Ἀθηνᾶς Τριτωνίδος* esse dicit Scylax l. l.) commemorant quoque Strabo XVII. p. 836 et Plinius H. N. V, 4. §. 28: „Ab his (sc. aris Philaenorum, ubi Lotophagi) non procul a continente palus vasta amnem *Tritonem* nomenque ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho et citra minorem Syrtim esse dicta: a multis vero inter duas Syrtes“. Plura vid. apud Tzschucke ad Mel. I, 7, 4 nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 186, qui discrepantes veterum locos de Tritonidis insula collegit. Add. Mueller. Orchom. pag. 355 seq. et Kleine Deutsche Schrift. II. p. 188 seq., qui quaecunque de Tritone ac Tritonide per Libyam retulerint veteres, ea ad Boeotiae Tritonem Boeotorumque s. Minyarum ad traditiones efficta statuit: de qua re dicemus ad cap. 180. Nos alia hîc sectamur. In lacum Tritonidis ventorum vi cum Argo navis esset delata, consequens est, hunc lacum, quem nunc vocari *Lowdeah* s. *Schibkah-el Lowdjah* contendunt Shaw, alii, mari s. Syrti minori olim fuisse iunctum brevi quamvis canali (nam eo retulerim *τὰ βράχεα* apud Herodotum); id quod ab ea, quae nunc est illius regionis, indole prorsus abhorret, cum inter huncce lacum et mare tractus intersit sabulosus aliquot milliar., in quo omnis aqua continuo perire dicitur; quamquam non desunt indicia, quibus hunc ipsum tractum vel totum vel maxima certe ex parte arenâ adductâ olim aggestum fuisse coniicias ipsumque rivum, quo olim lacus mari fuerit iunctus, arenâ obtectum esse statuas; praesertim cum vel prisco aevo perdifficilem fuisse exitum, ipsa haec de Argonautis narratio cap. 179 commonstret. Ac suspicatur Humboldt (Examen critique de l'histoire de la géographie du nouv. cont. p. 59) terrae motibus factum esse, ut Tritonis lacus ipsaque regio plane mutatam acceperit formam ac speciem, indeque putat ortam esse eam confusionem, quae inter Tritonidem lacum et Syrtim inveniatur. Quae cum ita sint, iure quaeras, qui sit fluvius ille *magnus Triton* Herodoto commemoratus, cum nullus hodieque illic reperiatur fluvius, qui *magnus* quodammodo appellari queat. Commemorantur quidem duo rivi, quorum alterum *Kabes* huc refert Shaw; quamquam qui in ipsum mare exit rivulus, lacum minime potuit tangere. In alterum rivum *El Hammah* incidit Rennel. p. 682, qui e complurium rivulorum coniunctione ortus in ipsa arena perire dicitur. Quocum neutro sanequam convenit *magnus* qui ab Herodoto appellatur amnis; nisi potius ad ludibria poëtarum, qui Argonautarum res carmine celebrarint Libycasque res valde exornarint, hoc retuleris indeque fluxisse statuas Herodotea cum Heeren. Ideen. II, 1. p. 36 coll. Mannert. X, 2. p. 164. Nec minorem

δὲ αὐτῇ νῆσος ἔνι, τῇ οὔνομα Φλά. ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λα-

denique difficultatem insula exhibet *Phla*, quae Shawio videtur esse magna quaedam insula, quae etiamnum in lacu Lowdeah conspicitur; aliis vero, ut Heerenio l. l. ac Rennelio p. 681, nunc illa videtur cum continenti terra, quae inter lacum illum mareque interest, coniuncta. Mannerto X, 2. pag. 166. 168. 178 seqq. insula eadem est, quae vulgo *Meninx* vocatur, Lotophagorum sedes (vid. nott. ad cap. 177), ipseque *Tritonidis lacus* est *Syrtis minor* importuosa, e cuius tortuosis ambagibus vix ac ne vix quidem navigantes se expedire potuerint; ita ut, quaecunque de lacu tradantur, e poëtarum ingeniis fluxerint. Atque Schlichthorst. pag. 147, qui de *Tritóne amne* Shawii sequitur sententiam, omnia expedita fore existimat, si Herodotum confudisse statuamus *Tritonidis lacum* cum Syrti minori, quae interdum *paludis* s. *maris Tritonidis* obveniat nomine. In quam sententiam scribit quoque Voelcker. Myth. Geograph. I. p. 35, videri usque ad Herodotum ipsam Syrtim minorem sub Tritonide fuisse comprehensam. Quo magis arridet Rennelii atque Heerenii sententia, qua olim Tritonidem lacum ac Syrtim fuisse iuncta pronuntiamus; ipsamque insulam Phla, ante lacus ostium olim sitam, nunc arenae afflatae et aggestae mole cum ipsa terra plane coaluisse indeque fluvium El Hammah, qui pro Tritone amne habendus, in ea ipsa interire, cum ob nimiam arenae obiectae copiam ad ipsum lacum pervenire nequeat. Et poterunt in Herodoteis nonnulla sane aliunde, poëtarum illorum credo e carminibus, hausta videri, praesertim si ad eas usque regiones ipsum scriptorem vix progressum esse existimemus: de quo conf. nott. ad cap. 168. Adiiciam his, quae de Tritonide lacu fluvioque nuper statuit Pelissier l. l. pag. 144. 305. Is enim hunc lacum agnosci posse putat in palude salsa valde extensa, cui adhuc nomen *Chot el Djerid* (quod reddit: „la plage du Djerid") vel *Chot-Meta-Pharaoun:* regionem esse valde depressam saleque praegnantem asserit, in quam torrentium aquae pluviarum tempore quando confluxerint, lacus eiusque sat ampli speciem exhiberi; ac praeterea alias huiusmodi paludes s. lacus plures inveniri ad mare usque pertendentes, sed minoris ambitus: per hos lacus pluviarum tempore secum coniunctos delabi fluvium ad mare usque prope locum *Tref el Ma:* hunc igitur fluvium *Tritonem* esse arbitratur. In egregia, quae huic operi addita est, mappa geographica satis clare et ipsum hunc lacum, quem pro Tritonidis lacu haberi vult, et paludes minores ac denique rivulum in mare exeuntem videmus indicatum. Atque circa easdem fere regiones etiam Barth, si quid ex mappa geographica ipsius operi adiecta concludere licet, Tritonidis lacum ponere voluisse videtur. Quae cum ita sint, quo iure Wheeler: Geography of Herodot. p. 541 pronuntiet minime esse dubium, quin Tritonidis lacus idem sit atque lacus Schibkah (quam Shawii esse sententiam supra diximus), ipse viderit. Verba *ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος κ. τ. λ.* excitant Eustath. ad Dionys. Perieg. 267. Steph. Byz. s. v. *Φίλα*.

τῇ οὔνομα Φλά] Goettling: Lehre v. Accent p. 126. 407 scribi mavult *Φλᾶ*. Hanc insulam perperam confuderunt cum ea, quae in Aegypti finibus sita reperitur Nili insula, *Phile* (de qua vid. supra nott. ad II, 28), indeque hîc corrigi voluerunt *Φίλα*. At vid. Parthey: De Philis insula pag. 70. 71. Ansam confusionis praebuit Stephanus Byz. s. v. *Φίλα* scribens: *ἔστι καὶ νῆσος ἐν Αἰγύπτῳ· Ἡρόδοτος τετάρτῃ· ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, ᾧ οὔνομα Τρίτων ἐστίν· ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα.* Ubi ipsa insula *Phla* sita fuerit, incertum: quamobrem quaeri de ea vult vir doctus in: Annales des Voyages 1847. T. I. p. 360.

179 κεδαιμονίοισί φασι λόγιον εἶναι κτίσαι. Ἔστι δὲ καὶ ὅδε λόγος λεγόμενος· Ἰήσονα, ἐπεί τέ οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἡ Ἀργώ, ἐσθέμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἑκατόμβην καὶ δὴ καὶ τρίποδα χάλκεον, περιπλώειν Πελοπόννησον, βουλόμενον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι· καί μιν, ὡς πλέοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην,

Cap. CLXXIX.

Ἔστι δὲ καὶ ὅδε λόγος λεγόμενος] Quae verba haud praetermittenda videntur respicienti, quantum studii operaeque Noster in eo posuerit, ut, quae famâ ferrentur aut a poëtis sic tradita exstarent (in quibus enarrandis acquieverunt logographi), ab iis, quae ipse investigando vera expertus esset, seiungeret. De quo conf. nott. ad cap. 173. In ipso fabulae argumento sudavit C. O. Mueller. Orchomen. pag. 353, quaecunque hîc enarrentur Libyca, ea omnia e Boeotia in Libyam traducta statuens ab illis Minyis, qui per varias rerum vicissitudines in Libyam tandem devenerint eaque sparserint, quibus regionem divinitus quasi in possessionem concessam commonstrarent, et cum Libycis hisce fabulis Argonautarum quoque expeditionem, in qua praecipua Minyum pars, coniunxerint. Nec aliter fere Italus Herodoti interpres haec a Cyrenaeis conficta vult, quibus suum in Libycas regiones imperium divina quasi auctoritate concesssum magis stabilirent. Quae cum Herodoti testimonio haudquaquam innitantur, vereor, ut stare possint. Sed haec uberius exponere huius loci non est. Tu cum Herodoteis conf. Apollon. Rhod. IV, 1551—1617, haec eadem copiosius enarrantem et in nonnullis ab Herodoto discedentem. Delati autem sunt Argonautae in Libyam, eodem teste Apollonio IV, 1232, cum a vellere aureo acquisito in patriam regrederentur. Ac suspicatur Pacho (Voyage etc. pag. 173) in Phoenicum portum ad Phycuntis promontorium (ubi Hesperidum quoque hortos fuisse vult) appulisse Argonautas, vento in Libyam delatos. De ipso Argonautarum itinere conf. Grote: History of Greece I. cap. XIII (p. 211 seqq. praecipue p. 219 e versione Theod. Fischeri: Griech. Mytholog. u. Antiqq. etc. Lips. 1856). — ὑπὸ τῷ Πηλίῳ, *sub Pelio*, i. e. *ad Pelii radices*. Ad ἐξεργάσθη conf. II, 180 ibique nott. et III, 60. In verbis seqq. ἐσθέμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην (*omnino*, *praeter alia*) τε ἑκατόμβην attende vocem ἄλλος, de cuius usu Ast. ad Plat. Phaedr. pag. 241 seq. ad Polit. pag. 415. 521. 641 multa excitavit.

καὶ δὴ καὶ τρίποδα χάλκεον] *Tripodem* ad Apollinis sacra potissimum pertinuisse indeque plerumque in Apollinis donariis ac muneribus memorari satis notum. Plura vid. in nott. ad I, 92. Atque hunc ipsum tripodem literis antiquis inscriptum apud Euesperitas esse asservatum testis est Diodor. IV, 56, nec moramur, quod tripodis loco hac in re enarranda *craterem* ponit Lycophron Alex. 887, ubi conf. Tzetz. pag. 859 coll. Apoll. Rhod. IV, 1548 seqq., qui et ipse *tripodem* agnovit.

ὡς πλέοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην] i. e. *cum navigando pervenisset ad Maleam*, promontorium Laconiae, ventorum tempestatumque vi famosissimum, cui nunc nomen *Capo di St. Angelo*. Vid. Odyss. III, 287 et IX, 80 et ad utrumque locum notata a Nitzsch. T. I. p. 198. III. p. 20. Cf. Mannert. VIII. p. 600 seq. et ad locutionem Herod. III, 45: ἐπεί τε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλέοντες, ubi conf. nott. Supra I, 82 exstat Μαλεαί, quam eandem formam frequentat Strabo I. pag. 25 s. 45 B. VIII. p. 362 s. 557 C. 558 B. p. 378 s. 580 B. p. 389 s. 597 A. Alii teste Stephano Byz. s. v. Μάλεια et Μαλέα, unde Latinorum *Malea*. De quo promontorio cf. Wasse ad Thucyd. VIII, 39, et qui plura attulit Tzschucke ad Pomp. Mel. II, 3, 8 nott. exegg.

ὑπολαβεῖν ἄνεμον βορέην καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιβύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. καί οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνα, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἑωυτῷ δοῦναι τὸν τρίποδα, φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξειν, καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν. πειθομένου δὲ τοῦ Ἰήσονος οὕτω δὴ τόν τε διέκπλοον τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἑωυτοῦ ἱρῷ, ἐπιθεσπίσαντά τε τῷ τρίποδι

Vol. III. P. II. p. 293. — Ad ὑπολαβεῖν conf. I, 24 ibique nott. VI, 27. VIII, 12. 96. 118, et ad ἀποφέρειν conf. IV, 103 ibiq. nott. *Boreae* autem loco in his potius Eurum sive Subsolanum exspectandum fuisse, quo Argo in Tritonidem fuerit compulsa, monet Rennel. p. 681. Ac Boreâ in maiorem potius Syrtim Iasonem oportuit pulsum quam in minorem, ut C. O. Muellero placuit Orchomen. p. 354. At quis omnino in talibus omnia tam accurate ad verum expressa exspectabit? Nec alio pertinere credam, quod Ulixes a Borea in mare occidentale detruditur, ubi de Euro, qui una cum Borea navem egerit, cogitandum; conf. Voelcker. Homer. Geogr. p. 110 coll. p. 75. 79.— Ad τὰ βράχεα cf. II, 102. *Vadorum brevia* habet Mela I, 7, 24 coll. Virgil. Aen. I, 111, ubi Servius: „*brevia*— vadosa dicit, per quae vadi pedibus potest;" et: „vada, τὰ βραχέα." Plurima nunc dabit Melae locum Tzschuck. in nott. exegg. p. 184. 185. Ad voces ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν conf. supra ad III, 4 nott. — Verba: φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξειν καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν valent: *Tritonem* (deum scil.) *dicentem, se iis et exitum monstraturum et incolumes eos emissurum esse* (ex his vadis), ubi σφι et ἀπήμονας referas ad τὸν Ἰήσονα καὶ τοὺς σὺν Ἰήσονι, ut mox Noster loquitur. De ipso *Tritone deo* quae Graeci sint confabulati, afferre omnia huius loci vix esse potest: maris eiusque aestuantis potissimum significationem habere Tritonem indeqe ad deos marinos ipsumque Neptunum pertinere, a quo ex Amphitrite genitum vulgo ferebant Tritonem, haud dubium videri poterit: vid. modo Preller: Griech. Mytholog. I. p. 126. 354. 376 et cf. etiam Muys: Griechenland u. d. Orient. p. 185 seqq. Hic igitur „maritimus Triton, natantibus invehens beluis adiunctis humano corpori", ut scribit Cicero De nat. deorr. I, 28, inter Neptuni comites vulgo relatus, a Graecis mature iam ad Libyae oram sic translatus esse videtur, ut cum indigenarum deo, quem Neptunum fuisse existimo (cf. Herodot. II, 50), confunderetur atque Graecorum ex more etiam pro deo eius fluvii magni haberetur, quo lacus ille mari iungebatur: quare qui hoc loco deus vaticinans invenitur ὁ Τρίτων, is fluvii ipsius significationem habet et hoc capite et sequenti in verbis: τὸ μέσον δέ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. Graecis quod futuras res vaticinari dicitur hic deus, noli mirari: etenim vaticinandi artem diis marinis atque etiam fluvialibus inprimis tribui a veteribus satis constat.

ἐπιθεσπίσαντα] idem atque θεσπίσαντα ἐπὶ τῷ τρίποδι, *super s. ex tripode vaticinantem*, ut ait Wesseling. Verbum ἐπιθεσπίζειν eodem sensu adhibuit Dionys. Halic. Antiqq. II, 6. III, 35. Participia ἐπιθεσπίσαντα τε καὶ σημήναντα arctius iungenda cum antecedenti sententia: τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἱρῷ, namque hoc opinor dicere vult Herodotus: Tritonem deum super tripodem (quem dono acceperat ab Iasone) vaticinatum Graecis edixisse, quid ipsorum posteris eventurum esset: tum vero securitatis causa, tripodem ne quis auferre posset, reposuisse in suo ipsius templo. — In verbis sequentibus ἐπεὰν τὸν τρί-

καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσονι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὡς, ἐπεὰν
τὸν τρίποδα κομίσηται τῶν ἐκγόνων τις τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ συμ-
πλεόντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα
λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. ταῦτα ἀκούσαντας
180 τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων κρύψαι τὸν τρίποδα. Τούτων δὲ
ἔχονται τῶν Μαχλύων Αὐσεῖς. οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες πέριξ
τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκέουσι· τὸ μέσον δέ σφι οὐρίζει ὁ
Τρίτων. καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσι τῆς κεφαλῆς,
οἱ δὲ Αὐσεῖς τὰ ἔμπροσθε. Ὀρτῇ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ

ποδα κομίσηται τῶν ἐκγόνων τις κ. τ. λ. (si quis tripodem *abstulisset* etc.) conf. de significatione verbi κομίζεσθαι nott. ad V, 83. — Ad oraculi effatum de *centum* urbibus haud scio an referri quoque possit, quod Nonnus Dionys. XIII, 375 tradit, Cadmum nuptias cum Harmonia in Libya, ad quam ventis delatus fuerit, celebrantem in huius rei memoriam *centum* condidisse urbes. Neque vero inde opus erit, hoc Herodoti loco οἰκίσαι (i. e. *condidisse*) reponere, quod ab uno codice allatum placuit quoque Nabero, quem laudavi ad cap. 116, ubi vid. nott. Nam οἰκῆσαι h. l. intransitiva notione accipiendum (cf. nott. ad I, 27); necesse esse oraculum dixit, centum Graecas urbes *sitas esse* s. *habitari* circa lacum Tritonidem.

CAP. CLXXX.

Αὐσεῖς] Olim Αὐσῆς, unde Valck. refinxit Αὐσῆες. Apud Stephan. Byz. s. v. Αὐσεῖς, ἔθνος Λιβύης. Ἀπολλόδωρος δευτέρᾳ περιηγήσεως καὶ Ἡρόδοτος ἐν τετάρτῃ. Alii gentis testes mihi non constant. Ac prorsus sibi convenire Rennel. negat p. 668 Herodotum, qui cap. 191 *Ausenses* vocet nomadum extremos Maxyesque ab occidente his finitimos, agricolarum primos, sed cap. 186. 187 idem Libycorum nomadum fines ponat ad Tritonidis lacum occidentem versus. Quare modo latiori, modo strictiori sensu ille locutus esse videtur. — „I. R. Pacho in Relat. d'un Voyage dans la Marmarique Cyrenaique etc. Paris 1827 hos Αὐσεῖς pro iisdem habet, qui, Synesio teste, seculo quinto et sexto post Chr. n. Cyrenaicam devastarunt *Ausurii* dicti." *Cr.* Tu vid. p. XXIX not. 1.

τὸ μέσον δέ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων] i. e. *disterminat Triton medius inter utrosque interfluens.* Ubi ὁ Τρίτων de amne (qui etiam deus est et colitur) intelligitur. Verbum οὐρίζειν eodem modo ac sensu II, 16. IV, 42. 51. 56. 57.

Ὀρτῇ δὲ ἐνιαυσίῃ κ. τ. λ.] Vocem Ἀθηναίης in his tolli vult Cobetus. Expressit Herodotea Mela I, 7, 27: „Super hunc ingens palus amnem Tritona recipit, ipsa Tritonis: unde Minervae cognomen inditum est, ut incolae arbitrantur, ibi genitae (vid. Apollodor. I, 3, 6. III, 12, 3): faciuntque ei fabulae aliquam fidem, quod quem natalem eius putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant." Attigit Herodoteam narrationem C. O. Mueller. Orchomen. pag. 355 seqq. et Kleine Deutsche Schrift. II. p. 188 seq., ut iam notavimus ad IV, 178, itemque Voelcker. Iapet. p. 218 seqq. 226 seqq. Myth. Geogr. I. pag. 24 seq. 32 seqq. 36 seq., qui et ipse haec e Graecia in Libyam traducta et a Cyrene Libycas ad gentes advecta opinatur; add. H. G. Brzoska De geogr. myth. Specim. I (Lips. 1831). p. 55. 56, ubi contendit, hanc fabulam de Tritone ac de Tritonide Minerva ex ipsa Boeotia in Libyam translatam esse ad Syrtim minorem itemque puellas Amazones, numinum bellicosorum ministras, ad huius deae cultum ac sacra proxime

pertinentes et ex Boeotia in Libyam a colonis Minyis adductas. Ac nemo quisquam sane in hisce puellarum certaminibus, quas Herodotus hîc describit, similitudinem quandam cum Amazonibus earumque pugnis non agnoscet: quales virgines, ubicunque Minervae sacra, ibi reperiri monuimus ad cap. 110. Neque vero quisquam mihi persuadebit, omnia haec ex Boeotia repetenda esse, unde in Orientem aeque atque in Africam ad Syrtis accolas deducta fuerint. Nam in his ipsis regionibus Libycis multo prius quam in Boeotia eius deae sacra floruerunt, quam indigenam Noster praedicat quamque a Graecis advenis, qui Minervae sacra secum attulerant, cum Minerva ipsa confusam quodammodo esse existimo. Haec vero dea indigena (*αὐθιγενὴς θεός*) qualis re vera existimanda sit aut unde ad Libyae oras advecta, si quaeras, probabilius utique videtur, huius deae origines atque sacra primitiva, quae a Graecis post assumpta aut cum Minervae sacris confusa fuerint, ex Aegypto repetere (ex qua arma quoque puellarum Noster repetit), unde haec omnia ad finitimas Libyae gentes delata fuerint, quam e Graecia, quae vel quadrigarum regundarum artem a Libycis hominibus edocta fuit, teste Herodoto IV, 189. Conf. Mannert. X, 2. pag. 171. Itaque ad Aegyptiorum deam Neith s. Saiticam Minervam (vid. nott. ad Herodot. II, 62) regredi vult David (Jupiter I. p. 139 seq.), neque aliud placuit Creuzero Symbol. III. p. 309 seqq. ed tert., qui cum hisce Libycarum puellarum certaminibus in deae honorem institutis comparat ritus ad Sais lacum celebrari solitos in honorem Isidis-Neith s. Minervae, neque vix latere posse pronuntiat, quid sibi velint Libycarum puellarum pugnae, ad castitatis specimen exhibendum, si omnino in talibus Amazonum s. virginum institutis notionem castitatis cum bellica fortitudine coniunctam quodammodo repraesentari reputemus eaque omnia ad lunares ac solares religiones, ad quas et ipsa pertinet Pallas Minerva, referamus. Utrobique enim inveniri abstinentiam a viris, utrobique institui certamina certis temporibus solis lunaeque cursu definitis redeuntia. Atque vel Indorum in fabulis istiusmodi commemorari certamina ad castitatem probandam instituta idem Creuzerus observat l. l. p. 312. Quae enim dea est castissima ac purissima lucis imago, eam consentaneum est certaminibus celebrari, quibus virginum castitas aeque ac bellicosa natura probetur. Atque etiam Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 50 contendit, Amazonibus Libycis tesseraria quadam ratione repraesentari Palladem Minervam eiusque virginitatem atque fortitudinem, non alio fere sensu quam quo Asiaticae Amazones referantur ad Ephesiam Dianam. Postea, ut monet *Cr.*, de Palladis Tritonidis religionibus itemque de Amazonibus exposuit O. M. de Stackelberg. in libro: Der Apollotempel zu Bassae in Arcadien. pag. 134 seqq. Attuli haec; quae cum ex Aegypto huius Minervae Libycae origines et sacra repetant, haud scio an longius repetita videri queant, si quidem vix ullum certius exstat vestigium huiusmodi sacrorum aut numinum ex Aegypto ad Libycae orae gentes vel remotiores occidentem versus ad Syrtim usque delatorum. Quare satius videtur statuere, deam Libyum indigenam, quam Graeci teste Herodoto Minervam vocabant quamque etiam ad Graecae Mivervae modum conformasse putandi sunt sacris utriusque deae coniunctis, nullam aliam revera esse atque eam, quam per Syriam aliasque Asiae occidentalis partes ac potissimum per oras maris mediterranei orientales ac meridionales a Phoenicibus atque Carthaginiensibus cultam videmus deam lunarem variis nominibus designatam. Cum hac igitur *Astarte* sive Punica sive Libyca dea Graecorum Minervam hîc coaluisse existimo prorsusque accedo iis, quae

τε καὶ ξύλοισι, τῇ αὐτιγενέϊ θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελέειν, τὴν Ἀθηναίην καλέομεν. τὰς δὲ ἀποθνησκούσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλέουσι. πρὶν δὲ ἀνεῖναι αὐτὰς μάχεσθαι, τάδε ποιεῦσι· κοινῇ παρθένον τὴν καλλιστεύουσαν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνέῃ τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ καὶ ἐπ' ἅρμα ἀναβιβάσαντες περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ. ὁτέοισι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους, πρὶν ἤ σφι Ἕλληνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἰπαι· δοκέω δ' ὦν Αἰγυπτίοισι ὅπλοισι κοσμέεσθαι αὐτάς. ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημὶ ἀπῖχθαι ἐς τοὺς

hanc in rem disputavit Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 463 seq., qui id quoque monuit, hanc deam sive Libycam sive Punicam Carthagine repraesentatam esse armis et galeâ instructam atque a Libyae gentibus bellicosis cultam fuisse belli deam, ut adeo facilius cum Graecorum Minerva confundi potuerit. Annuum autem illud festum, quod huic deae virgines secum certantes agere Noster scribit, quodque ad natalem deae diem refert Mela, idem Movers novilunii festum fuisse putat, in honorem primi novilunii ineunte anno peractum, cum similia festa per Asiam minorem atque Syriam peracta fuerint.

τῇ αὐτιγενέϊ θεῷ] Unus Florentinus *αὐθιγενέῃ*, Sancrofti liber *αὐθιγενεῖ*. Cf. nott. ad II, 149. Mox cum edd. recentt. exhibui *τῶν παρθένων* pro *παρθένους*, itemque *τρωμάτων* pro *τρωϋμάτων*, de quo conf. Struve l. l. Spec. III. pag. 2 not. (Opuscc. II. p. 346.). Ad *ἀνεῖναι* conf. cap. 175 ibiq. nott. Sensus est: *priusquam* virgines *ad pugnandum dimittant* s. *pugnare sinant. Corinthiaca* galea, quae virgini pugnaturae imponitur, simplicior fuit atque ex metallo elaborata: itaque iure hoc galearum genus H. Barth (Corinthior. commercii et mercaturae histor. Partic. Berolin. 1844. p. 19) refert ad id opificium, in quo mature iam Corinthii studium operamque posuerint, ad artem metalla tractandi varios in usus et conficiendi arma, tela, alia id genus. Tu conf. etiam C. O. Mueller: Kleine Deutsche Schrift. I. p. 104. Scripsi autem *κυνέῃ* pro vulg. *κυνῇ* secutus Bredov. p. 220. — Ad *κύκλῳ* conf. nott. ad Herodot. cap. 72. — *κοσμέεσθαι* est *instrui*, ut I, 109. VII, 209. — Ad *ὁτέοισι* conf. de forma Struve Spec. etc. I. pag. 48. 40. (Opuscc. II. p. 322.)

καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος κ. τ. λ.] Affert Wessel. Platonis locum e Timaeo cap. 3. p. 24 B., quo sacerdos Aegyptius suae genti scutorum atque hastarum originem tribuit; quod eo magis teneri velim, quo frequentius Aegyptios quidquam in artibus, quod inde ad Graecos fluxerit, habuisse nunc negari video. Utitur Herodoteo loco Vir Illustr. De Minutoli in Itinerar. ad templ. Ammon. pag. 159, arma, quae in templo Iovis Ammonii adhuc repraesentata inveniuntur, recensens atque describens. Scuta Aegyptiorum, qualia in ipsis Aegyptiorum monumentis gestantes conspiciuntur milites, Graecorum scutis admodum similia videri affirmat Rossellini Monument. civil. III. p. 227, idque adeo confirmant, quae de Aegyptiorum scutis leguntur apud Wilkinson. Manners and customs of the anc. Agypt. I. p. 298, additis imaginibus ipsis; de galeis idem disputavit p. 329; conf. etiam Herodot. II, 151 ibique nott. Scuta ad pedes usque pertinentia et ad corpus tuendum aptissima commemorantur apud Xenophontem in Exped. Cyr. I, 8, 9. Cyropaed. VI, 2, 10. VII, 1, 33.

Ἕλληνας. Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης· καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διΐ, τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. ταῦτα μὲν λέγουσι. Μῖξιν δὲ ἐπίκοινον τῶν γυ-

Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ κ. τ. λ.] Attigit Herodotea Eustath. ad Homer. Ili. p. 1216, 47 s. 1296, 38 et ad Dionys. Perieg. 267 coll. Pausan. I, 14. §. 5. Hinc ipsa Minerva, filia nymphae lacus Tritonidis (ita enim intelligo voces: *καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης*), dicta vulgo *Τριτογένεια*, cuius cognominis quae variae afferuntur rationes, indicabunt Heyne ad Apollodor. III, 12, 3. pag. 297, Tzetz. ad Lycophr. 519. pag. 666 seq., Creuzer. Melett. I. pag. 23, qui idem Symbol. III. p. 317 ed. tert. de huius fabulae sensu reconditiori disputavit, in quam eandem disquisivit Voelcker. l. l. coll. Welcker. Trilog. d. Aeschyl. p. 282 seq. Quae enim hoc loco patre Neptuno, matre Tritonide nympha nata Iovem adiisse et ab eo adoptata fertur *Minerva*, eius patrem alii nuncupant *Palladem*, ipsius virginitati insidiantem ideoque ab ipsa Minerva interfectum. Quem Palladem haud alium esse atque ipsum Neptunum monuit Creuzer; a quo Neptuno ex Tritonide Minervam quod genitam dicunt, hoc prisca illa ex doctrina repetendum, qua Oceanus ac Tethys (i. e. *aqua* et *terra*) omnium rerum ferantur parentes. Minerva autem, quae est ipsius natura ad lunam lucemque lunarem proxime spectans, cum neque ad terram neque ad aquam pertineat, ad Iovis, i. e. Solis igneam vim ac lucidam se confert et in ea ita acquiescit, ut iam coelestia lumina, et Sol et Luna, coniuncta quodammodo, ut par est, reperiantur. Spectat igitur fabula, reconditiorem eius sensum si sectaris, ad doctrinam cosmogonicam adeoque philosophicam de Sole, Luna astrisque nunquam intereuntibus nec suam vim perdentibus igneam lucidamque, quam illibatam atque integram servari maxime est conveniens. Haec *Cr.*, qui postea ad scripsit: Millingen Ancient unedited Monuments — Vases. Nr. I. Pl. 1. 2. 3. p. 3, Inghirami: Monumenti Etruschi ad tab. XXXIII de' Vasi fittili pag. 348. Equidem quid de *Minerva* hac sentiam, supra indicavi: ad *Neptunum* quod attinet, cum quo sic coniungitur Minerva, ut eius filia perhibeatur, noli id mirari; namque Neptunus, qui teste Herodoto II, 50 vere Libycus deus est, neque inde ex Aegypto, ut quidam volunt (cf. Roeth: Geschichte d. abendländ. Philosoph. I. nott. p. 202), repetendus, non alius utique deus esse videtur atque Punicus ille *Baal*, quem Phoenices Carthaginiensesque navigantes coluerunt marisque deum quoque venerati sunt: de quo vid. Movers l. l. pag. 468 seqq. Hunc igitur maris deum sive Punicum sive Libycum Graeci Neptunum nuncuparunt eundemque cum Minerva, quae Iovis capite vulgo orta dicebatur, ita coniunxerunt, ut Minervam Neptuno ortam, sed, cum de patre quereretur, a Iove adoptatam dicerent. Etenim Herodoti verba: *καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ* (i. e. *cum haberet aliquid, quod de patre conquereretur;* cf. nott. ad III, 1) eo spectare videntur, quod pater filiae virginitatem violare conatus indeque a filia ipsa interemptus dicebatur: vid. Cicero De nat. deor. III, 23, ubi reliquos veterum de hac re locos indicavit Creuzer.; add. Movers l. l. bene monens, hoc modo scite tolli eam discrepantiam, quod Minerva illa modo Neptuni modo Iovis filia perhibebatur. Aliter de his statuit Mueller: Kleine Deutsche Schrift. II. p. 187 seq. 226 seq. alia ratione Minervam cum Neptuno a veteribus hac in fabula iungi ratus.

τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα] *„adoptare sibi filium*, *υἱὸν τινὰ ποιήσασθαι* frequens apud oratores; *θυγατέρα ποιήσασθαι*, qui praeter Herodotum dixerit, ne-

ναικῶν ποιέονται, οὔτε συνοικέοντες κτηνηδόν τε μισγόμενοι. ἐπεὰν δὲ γυναικὶ τὸ παιδίον ἁδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τὠυτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνὸς, καὶ τῷ ἂν οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

181 *Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν Νομάδων Λιβύων εἰ-*

minem novi, nisi Isaeum p. 84, 12 [p. 274 infra R.] et p. 88 15 [p. 292 R.]. Iunonem permovit adulter *υἱοποιήσασθαι τὸν Ἡρακλέα:* ridiculum commemorat Diodor. Siculus ritum, quo hoc in coelo fingeretur paractum IV, 39." *Valcken.* Conf. Herod. VI, 57 *ἤν τις θετὸν παῖδα ποιέεσθαι ἐθέλῃ*, in quibus vox *θετὸν* suspecta videtur Nabero in Mnemosyn. III. p. 480. Ad verba seqq. *μῖξιν δὲ ἐπίκοινον κ. τ. λ.* conf. nott. ad cap. 172 et ad particulas *οὔτε — τε* nott. ad cap. 94. *συνοικεῖν* de iusto matrimonio dicitur I, 37. 91. 93. 108. 173. 196, ne plura, indeque hoc loco opponitur *τῷ κτηνηδὸν μίσγεσθαι*, quod de iis valet, qui pecudum more coëunt cum quibuslibet. — In seqq. ad *ἁδρὸν* conf. I, 17 ibique nott. et IV, 31. Verba *τρίτου μηνὸς* (*tertio quoque mense*) Schweigh. accipit pro *διὰ τρίτου μηνός*. Ad *οἴκῃ* vid. Bredov. p. 194 seq.

Cap. CLXXXI.

Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι — εἰρέαται] Ad locutionem Wessel. confert cap. 196: *οὗτοι μέν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων ὀνομάσαι.* Quae vero ab Herodoto inde a cap. 168 recensentur gentes, eas omnes maritimas fuisse negat Schlichthorst. pag. 9 not., cum ipse Herodotus hinc eximat Asbystas (170), Garamantes (174) et Gindanes (176). Quae tamen et ipsae nisi mari adsitae fuerint, haud ita procul a mari habitasse putandae erunt. Quae sequuntur inde a cap. 181—185, ea egregie illustravit Heeren. Id. II, 1. p. 204 seqq. bene monens, indicari hîc viam, quam mercaturae causa qui per Africae deserta peregrinantur, et veterum et nostra aetate terere consueverint per Libyae tractum, qui nunc vocatur *Fezzan*, ad superiorem Aegyptum atque etiam ad interiores Africae tractus usque, ad Nigri adeo regiones et quae sunt his proximae, ita ut e Libycis mercatoribus, qui hac ipsa via in Aegyptum devenerint terrestri, haec ipsa in Aegypto edoctum esse Nostrum sit credibile. Qui iter hocce suscipere solent, ii a Thebis Aegyptiacis (quae olim primaria commercii sedes fuisse videtur non aliter atque etiamnum Cairo) profecti per deserta ad Ammonis templum quando pervenerunt, hinc denuo desertorum Barcae partem montesque Haradsch transgressi in terram Fezzan descendunt: unde ulterius progressi in terris Kashna ac Bornu acquiescunt ac peregrinationis finem faciunt. Quae ipsa cum Herodoteis ita congruere observat Heeren. l. l. pag. 209, ut non nisi in stationibus quibusdam quaedam occurrat diversitas vix illa quidem tollenda, nisi, quae eiusdem viri est suspicio (Ideen II, 2. p. 437), duas stationes intermedias ab Herodoto vel prorsus omissas esse statuas vel ipsi non indicatas ab illis mercatoribus, qui consulto, ut videtur, decimo quoque die stationem posuerint. Tu vid. etiam Rennel. l. l. pag. 671 coll. Niebuhr. Verm. Schrift. I. pag. 145 seqq. et add., quae eandem in rem disputavit Iomard (Annales des Voyages 1846. I. p. 263 seqq.), qui ex iis, quae apud Herodotum traduntur, colligi posse putat, octoginta ferme dierum iter antiquitus fuisse inde ab Aegypto usque ad Herculis columnas s. mare Atlanticum, additis mansionibus decimo quoque die positis, ubi aqua, palmae, sal, alia id genus proficiscentibus necessaria adfuerint: quae autem gentes totum hunc tractum tenuerint, Ammonii, Augili, Nasamones, Garamantes, Atarantes, eas omnes communi usus

ρέαται. Ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη· ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδεος ὀφρύη ψάμμου κατήκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰγυπτιέων ἐπὶ Ἡρακλέας στήλας. ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἁλός ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι· καὶ ἐν κορυφῇσι ἑκά-

esse linguâ vult, cum adhuc inter eam linguam, qua in oasi Siwah utantur homines (Ammonii) et inter linguam eam, quam reliquae gentes per omnem montis Atlantis longitudinem eloquantur, maxima intercedat similitudo. Neque mirum, vel medio aevo eam viam, quam Noster h. l. (cap. 181 seqq.) indicat, usitatam fuisse, monente viro docto Saint Marc Girardin in: Revue d. d. mond. (1841) Vol. XXVII. p. 453.

Ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη] Haec explicanda sunt ex ea, quam Noster sibi animo finxit, totius Libyae forma ac specie e variis tractibus eandem directionem sequentibus sibique respondentibus compositae. Primus tractus ora continetur septentrionali, quae soli coelique naturâ non valde dissimilis Europae nunc complectitur septentrionales partes regni Maroccani, Fez, Algeriani, Tunisiani ac Tripolitani vulgoque vocatur *Berberei* s. etiam *Tell*, i. e. fertilis regio, teste Rittero: Erdk. I. p. 897. Sequitur tractus belluosus, ἡ θηριώδης Λιβύη (Herod. II, 32. IV, 174), plane desertus, si ab exigua parte a Garamantibus culta discesseris (nunc vocant *Biledulgerid*, i. e. *palmarum terram*); supra quem introrsum extenditur *regio tumulosa* ac *sabulosa, Sahara,* maxime arida ac vasta, in qua salis colles; ab huius tertii tractus meridie Nilus delabitur eadem directione ab occidente orientem versus usque ad Elephantinen, ubi Aegyptum intrat, cursu ita mutato, ut recta septentrionem tendat. De qua triplici Libyae divisione, quam supra iam attigimus ad II, 32. p. 546, conf. praeterea Schlichthorst. p. 8 seq., Niebuhr: Verm. Schrift. I. p. 144, Ideler in Fundgrub. d. Orient. IV. p. 394, Russell: History and present condition of the Barbary States pag. 23 seqq., Cless. in Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. Vol. XIV. p. 568 seq. Quae ultra deserta Sahara extenduntur terrae, eas ad Libyam Herodotus vix referre videtur, qui si quid omnino de his compertum habuerit, ad Aethiopiam retulit.

ὀφρύη ψάμμου κατήκει] i. e. *supra Libyae tractum belluosum porrigitur supercilium* (s. tractus, tumulus) *arenosum, a Thebis Aegyptiacis ad columnas Herculeas pertinens.* ψάμμου dedi cum Dindorf. et Dietsch., Bredovium secutus pag. 53 et 54, qui satis ostendit omnibus locis Herodoteis hanc unam formam reperiri, a qua hoc loco libri scripti nonnulli utique discedunt exhibentes ψάμμης, quod a Schweighaeusero et Gaisfordio receptum est; cf. nott. ad cap. 201 et 183. — Eodem sensu ὀφρύη cap. 182. 185. Apud Polyb. III, 71 ὀφρὺς *de loco edito;* plura vid. in Lexic. Polybiano p. 418. Hinc Heeren. l. l. II, 1. p. 9 reddit: *ein Sandstrich*, coll. Ritter. Erdk. I. p. 1002. Deserta *Sahara* indicari dudum monuit Rennel. p. 571, nonnullis distincta oasibus, in quibus nomades cum armentis versentur. Add. Heeren. l. l., Ideler in Fundgr. IV. pag. 394 seq. — Pro vulg. Ἡρακληΐας scripsi cum recentt. edd. Ἡρακλέας, vid. nott. ad cap. 8.

ἁλός ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι] i. e. *salis frusta sunt ingentibus grumis in collibus.* Ita Schweigh. Stephanus in ora Herodoti sui appinxerat: *frusta salis veluti grumi magni*, ita ut κατὰ similitudinis significatum assumat, ut I, 84. II, 10. IV, 23. Equidem malim ad Schweighaeuseri rationem verba κατὰ χόνδρους explicare: *klumpenweise* s. *in grossen Klumpen.* χόνδροι, ut cap. 185, de quavis massa dicuntur exigua ac rotunda, *gra-*

στου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἁλὸς ὕδωρ ψυχρὸν 361
καὶ γλυκύ. περὶ δὲ αὐτὸ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώδεος, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θη-

num, grumus; conf. Aristoph. Acharn. 521 (486 Both.), ubi *χόνδροι ἁλός*. *τρύφος* uno apud Homerum loco legitur Odyss. IV, 508, ubi Scholium explicat *ἀπόκομμα*; plura qui desiderat, adeat Thesaur. L. Graec. T. VII. pag. 2540 ed. Dindorf. Ad ipsum argumentum pertinet Arriani locus Anabas. III, 4. §. 3, qui de his sic retulit: *γίγνονται δὲ καὶ ἅλες αὐτόματοι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὀρυκτοί· καὶ τούτων ἐστὶν οὓς ἐς Αἴγυπτον φέρουσι τῶν ἱερέων τινὲς τοῦ Ἄμμωνος — ἔστι δὲ μακρός τε ὁ χόνδρος καὶ ἤδη τινὲς αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τρεῖς δακτύλους, καὶ καθαρὸς ὥσπερ κρύσταλλος. καὶ τούτῳ ἐπὶ ταῖς θυσίαις χρῶνται, ὡς καθαρωτέρῳ τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἁλῶν, Αἰγύπτιοί τε καὶ ὅσοι ἄλλοι τοῦ θείου οὐκ ἀμελῶς ἔχουσιν.* Accuratissime autem ea, quae hoc loco tradidit Herodotus, cum iis conveniunt, quae recentiori aetate iisdem in regionibus invenit Hornemann., de cuius diario, *Cr.* notante, vid. Goetting. Gel. Anz. 1802. nr. 146. p. 1451 seq. Add. qui nuperrime de hoc sale, quo deserta prope Ammonium sunt obtecta, retulit De Minutoli l. l. pag. 174 coll. Ritter. Erdk. I. pag. 981, exhibuitque etiam pag. 179 seqq. chemicam huius salis analysin a Iohnio institutam. Quin olim iam magnam eius copiam adeoque famam fuisse illud est documento, quod hoc uno Ammonio sale rex Persarum, cui optima quaeque ex omni terrarum orbe afferebantur, usus esse dicitur. Cf. Athen. II, 74.

ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἁλὸς] *ἀνακοντίζειν* de *aqua prosiliente* dicitur, ut in Callistrat. Ecphras. Stat. c. 14. Eustath. in Homer. p. 995, 30 s. 990, 45 (quibus add. Homer. Il. V, 113: *αἷμα δ' ἀνηκόντιζε διὰ στρεπτοῖο χιτῶνος*, ubi Bothius bene memor fuit Herodotei loci aliosque etiam attulit Euripidis locos similes), monente Wesseling., qui Shawium quoque laudat de salis ubere per hos Libyae tractus copia et causa fertilitatis testantem. Ac recentissimus istarum regionum peregrinator, Minutoli l. l., et ipse observavit fontes dulcis aquae prosilientes e solo salinario: id quod Larcher. repetitum voluit e rore, quo sal solutus et dein solis ardore evaporatus fuerit, crystalli naturam formamque deinde assumens. — In seqq. verba *πρὸς τῆς ἐρήμου* valent: *versus deserta.*

πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ] Ab Ammonio s. Siwah (cf. II, 32. III, 26 ibique nott.) distant Thebae centum fere milliarr. geogr.; quae decem dierum spatio confici non posse facile intelligitur, cum plerumque quinque ad summum milliaria ab istiusmodi mercatoribus in unum diem consumi soleant; ut potius duplicato *viginti* dierum numero ad haec perficienda opus sit. Itaque unam decem dierum stationem, quae probabiliter in oasi magna fuerit *El Wah* in ipso medio itinere (conf. nott. ad III, 26), omissam videri statuit Heeren: Ideen II, 1. p. 218, cui adstipulantur Ideler. in Fundgr. d. Or. IV. pag. 406 seq. et Wheeler: Geography of Herodotus pag. 564 et 565.

Ἀμμώνιοι] In ea oasi, quae nunc vocatur *Siwah*, Ammonios quaerendos esse supra iam ad II, 32 e Minutoli Itinerario monuimus, coll. Ideler. l. l. IV. p. 407 seqq., Mannert. X, 2. p. 52 seqq., Movers: Die Phoenizier II, 2. pag. 376 seqq., qui Ammonios ad eandem stirpem pertinere vult, ad quam Garamantes, de quibus Noster cap. 183. Est vero hic cogitandum de civitate, qualis etiamnum esse dicitur, olim satis frequenti, quod catacombae in vicinia sitae ac mumiarum reliquiis repletae ostendunt, regisque imperio subiecta (Her. II, 32. 42), cuius palatium prope vicum Schargieh

βαιέος Διός· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι, ὡς καὶ πρότερον εἴρηταί μοι, κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τὤγαλμά ἐστι. τυγχάνει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἐόν, τὸ τὸν μὲν ὄρθρον γίνεται χλια-

nunc dirutum exstat, teste Minutoli l. l. pag. 164. 165. 167 coll. Heeren. Id. II, 1. p. 213 seqq.

τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαιέος Διός] De forma Θηβαιέος conf. I, 182. Templi Iovis Ammonii adhuc supersunt rudera, ab indigenis vocata *Birbé* (i. e. templum) sive, idque frequentius, *Umbeda;* e quibus satis perspicimus haud ingentis molis ambitusve fuisse hanc aedem, cuius structura formaque Aegyptiacis est simillima. Muri integri e lapidibus, parietes intrinsecus atque extrinsecus figuris, signis, notis hieroglyphicis distincti coloribusque ex parte bene servatis inducti, quae omnia Thebaicis figuris ac notis simillima ad Iovis cultum Ammonii pertinent; tota denique aedes muro circumdata, quo profani a sacris arcerentur. Accuratissime descripsit Minutoli l. l. cap. V. pag. 95 seqq. 166. 168 seqq., quem sequuntur Heeren: Ideen II, 1. p. 213 seqq., Ritter. Erdk. I. p. 982. Descripsit quoque haec rudera Anglus vir doctus, qui ipse hanc oasin invisit ac singula accurate notavit, in Bibliotheq. universelle de Genève 1851. Septemb. pag. 110 seqq.

ὡς καὶ πρότερον εἴρηταί μοι] Vid. II, 42 et II, 32 et ad utrumque locum allata; add. Schmitthenner: De Iove Hammone Synt. I. pag. 5. 13 seq. 28. 38.

τυγχάνει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κ. τ. λ.] Quae refert Herodotus, ad eum pertinent fontem, quem *Solis* appellant, teste Mela I, 8 init. (ubi plurima attulit Tzschucke nott. exegg. Vol. III. P. I. p. 205 seq.), qui mox haec subiicit: „fons media nocte fervet, mox et paulatim tepescens fit luce frigidus: tunc ut sol surgit, ita frigidior subinde; per meridiem maxime riget. Sumit deinde tepores iterum et prima nocte calidus, atque ut illa procedit, ita calidior: rursus cum est media, perfervet.“ Add. Plin. H. N. II, 103 (106). V, 5. Lucret. VI, 849 seq. Ovid. Metamorph. XV, 309. Curtius IV, 7. §. 22 (ibique Muetzell. I. p. 271 seq.). Arrian. Exped. Alex. III, 4. Diodor. Sic. XVII, 50. Antigon. Caryst. 159, ubi vid. Beckmann. p. 205, et conf. quoque Schmitthenner l. l. pag. 30 seq. Quae non praetermisit Minutoli l. l. cap. VIII. p. 163 p. 96 (coll. Heeren. Id. II, 1. p. 215, Ritter. Erdk. I. p. 983), ubi primus edocuit, fontem, quem mira virtute praeditum celebrarunt veteres, adhuc exstare uno horae quadrante a Iovis Ammonii templo remotum meridiem versus in amoenissimo palmarum luco, ubi exiguum efficiat lacum, quem Plinius l. l. *stagnum* vocat (ita enim recte nunc legitur), tam dilucidum, ut ad fundum usque, e quo multae bullulae, ut e lebete ferventi, in altum prosiliunt, cernere liceat. Idem observavit atque se vidisse narrat Anglus vir doctus, cuius modo mentionem feci l. l. pag. 120 seq. Aquam, noctu calidiorem quam diu, prima luce fumum quendam excitare Minutoli testatur, ita ut fons calidus esse videatur, cuius qui est naturalis calor, diu quidem ob solem nimis ardentem percipi nequeat. Cum autem Herodoti e verbis iure colligas, praeter hunc Solis fontem, de quo Plinius V, 5, aliam quoque in hac oasi esse aquam, eo refert Heeren. l. l. rivulum, qui e lacu profluens et cum alio fonte ex eadem palmarum silva exorso coniunctus ad ipsius templi ruinas in paludem demergatur. Ac Plinii locum H. N. lib. II ad fontem Solis referri posse negat Marcus p. 170 seq., cum is potius illo loco intelligatur fons, qui ad viam a Gadames ad Germa ducentem reperiatur. Affirmat autem Wilkinson (Topography of Thebes pag. 357) se compluribus in oasibus Aegypti invenisse fontes calidos, quorum aqua variam variis diei partibus temperaturam praebeat, cum

ρὸν, ἀγορῆς δὲ πληθυούσης ψυχρότερον· μεσαμβρίη τέ ἐστι
καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν· τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κή-
πους· ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς οὗ
δύεταί τε ὁ ἥλιος, καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρόν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον
ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τηνικαῦτα δὲ ζέει
ἀμβολάδην· παρέρχονταί τε μέσαι νύκτες, καὶ ψύχεται μέχρι
182 *ἐς ἠῶ. ἐπίκλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη καλέεται Ἡλίου. Μετὰ δὲ*
Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης τῆς ψάμμου, δι' ἀλλέων δέκα ἡμε-

meridie fuerit frigida, mane autem aeque ac vespere calida. Adde etiam Hoskins: Visit of the great Oasis pag. 258 seq., qui haec ex ipsa fontium natura atque coelo Aegyptiaco explicari posse putat. Atque hunc etiam haud scio an referri possint, quae Aelianus N. A. XIV, 19 tradit de lacu ferventis aquae in Libya: in quo pisces et vivere et natare ait, quos si quis in frigidam coniecerit, interire addit.

ἀγορῆς δὲ πληθυούσης] Ad locutionem conf. nott. ad II, 173. III, 104, et ad usum particularum *τε* — *καὶ* in verbis *μεσαμβρίη τέ ἐστι, καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρὸν* (i. e. *quando* media fit dies, *tum* valde frigidum fit) conf. nott. ad cap. 53. Neque aliter *τε* — *καὶ* in seqq. verbis: *ἐς οὗ δύεταί τε ὁ ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρὸν* atque: *παρέρχονταί τε μέσαι νύκτες καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἠῶ* hanc vim temporalem, qua res, quae in idem incidunt tempus, declarantur, retinet.

ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης] i. e. *die ad occasum* s. *vesperam declinante*, ut III, 104, ubi vid. nott. Ac sol in *vesperam inclinatus* vulgo dicitur *κλίνειν*, ut monuit Valcken. citans Wetsten. ad Ev. Luc. IX, 12.

ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ] sc. *τὸ ὕδωρ*, *remittit aqua de suo frigore*, s. *paulatim frigus minuitur*. Usum verbi *ὑφίεσθαι* attigit Valcken. ad VII, 162; plura dabit Wyttenbach. Animadverss. ad Plutarch. Moral. I. p. 451. Et conf.. Herod. I, 156. III, 52. — Quod sequitur *ἐς οὗ*, e Sancrofti libro fluxit: reliqui *ἐς ὃ*, quod Dindorf. et Dietsch. retinuerunt. Tu vid. nott. ad I, 67. IV, 160. Verba *ἐπὶ δὲ μᾶλλον* (conf. nott. ad III, 104) *ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει* valent: *quo propius ad mediam noctem accedit, eo magis calescit aqua.* Verba *ἐς μέσας νύκτας* iunge cum *πελάζει*, ut II, 19 *πελάσας ἐς τὸν ἀριθμὸν*, coll. II, 7. Ac pluralem numerum (*μέσαι νύκτες*) in hac dicendi formula, qua altera noctis pars significatur, plerumque inveniri monuit vir doctus in Programmate Gottingens. anni 1836. P. I De partibus noctis et diei ex divisionn. vett. pag. 8. Nam prima noctis pars incipit, quando *δύεται ὁ ἥλιος*, sequitur altera, *μέσαι νύκτες*, quam excipit tertia, pertinens *μέχρι ἐς ἠῶ*.

ζέει ἀμβολάδην] i. e. *tunc vero fervens exaestuat.* Pro *ἀναβολάδην* (*exaestuando*) a verbo *ἀναβάλλειν* (*in altum eiicere*) hoc dici notat Schweigh. in Lex. Herod. s. v., ut apud Homer. Ili. XXI, 364. Add. Oppian. Halieuticc. V, 210: *περιστένεται δέ οἱ ὕδωρ ἀμβολάδην.* Glossa Herodotea exponit *καθ' ὑπερβολὴν*, nec aliter Suidas I. p. 136 coll. Eustath. ad Ili. p. 1241, 40 et 1331, 12, unde Zeun. ad Viger. p. 372 interpretatur *valde, magna vi*, ut *ἀμβολαδὶς* apud Callimach. H. in Dian. 61. *Cr.* confert Matthiae Animadverss. in Hymn. Homer. pag. 286. At apud Pindar. Nem. X, 62 *ἀμβολάδαν* Dissen. recte exposuit *praeludendo*, ab *ἀμβολή*, *praeludium*. Ac denique de ipsa adverbii forma conf. Fischer. ad Weller. I. pag. 305. — In seqq. ad *ἐπίκλησιν* non aliter atque *ὄνομα* vocandi verbis additum conf. I, 114.

Cap. CLXXXII.

δι' ἀλλέων δέκα ἡμερέων] Ab Am-

ρέων ὁδοῦ, κολωνός τε ἁλός ἐστι ὅμοιος τῷ Ἀμμωνίῳ καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὔνομα Αὔγιλά ἐστι. ἐς τοῦτον τὸν χῶρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτέουσι. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων, διὰ δέκα ἡμερέων 183

moniis s. Siwah profectis nunc tredecim dies consumi notant hoc in itinere, quod Hornemannus, expeditissimus peregrinator, *novem* absolvit diebus, cum triginta sex dicantur esse milliaria geographica. Arabes scriptores eandem atque Herodotus *decem* dierum mensuram indicant, ex vulgo receptâ, ut videtur, sententiâ, qua decennali numero talia constituta essent. Cf. Heeren: Ideen II, 1. p. 222, Ritter: Erdk. I. p. 895. Quod continuo commemoratur salis collis, faciunt huc, quae ad cap. 181 notavimus e Minutolii Diario.

Αὔγιλα] Ita plerique libri et hoc loco et cap. 172. Alii *Αἴγιλα*. Stephanus Byzant. *Αὔγιλα, οὐδετέρως, πόλις Λιβύης*. Plinius Hist. Nat. V, 4. §. 27. „*Augilae* ipsi medio fere spatio locantur ab Aethiopia, quae ad occidentem vergit, et a regione, quae duas Syrtis interiacet pari utrimque intervallo.“ Conf. etiam Mela I, 8 et vid. Salmas. ad Solin. pag. 292 et Tzschuck. ad Pompon. Mel. I, 8. §. 8. p. 233 Vol. III. P. I nott. exegg. Etenim sic dicitur adhuc oasis in mediis desertis optime culta, ubi peregrinantes per deserta quietem recreationemque sumere solent, loci natura indoleque minime nunc mutata. Adhuc quattuor, aut, ut Minutoli vult, duo tantum in hac oasi, quae ad Tripolitanam refertur ditionem, conspiciuntur vici, quorum incolae Arabes partim e commercio partim e largo palmarum proventu victitant. Plura Schlichthorst. l. l. pag. 155, Mannert. X, 2. 181, Minutoli l. l. pag. 172 seq., Heeren: Id. II, 1. pag. 221 seq., Ritter: Erdk. I. pag. 986 et 1011, Ideler: Fundgr. d. Or. IV. pag. 398. Add. recentissimum peregrinatorem Pacho in: Voyage dans la Marmarique etc. p. 272 seqq. 277. p. 280, ubi Herodoti testimonium cum iis, quae adhuc ibi reperiuntur, accurate convenire affirmat. Namque adhuc locus palmis abundans aquam unico e fonte, cui nomen Sibilleh, provenientem praebet unicumque collem in tam ampla planitie, salinarium plane ut Ammonios colles. Atque ipsum nomen, quod haecce oasis et antiquiore et recentiore aevo obtinuit, declarare *opes* s. *divitias*, in lingua indigenarum observavit Hodgson. Transactt. of Americ. philosoph. society Vol. IV, 1. pag. 10.

ἐς τοῦτον τὸν χῶρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες κ. τ. λ.] Eadem cap. 172. Quemadmodum enim Nasamones, Syrtis accolae, haec in loca cessisse narrentur palmulas collecturi, ita etiamnum iisdem e locis, quibus Bengasi nomen, Arabes discedere Augila, ubi frumentum exponant incolisque vendant, observat Heeren. II, 2. p. 222. Quo eodem monente adhuc forum illic est magnaque palmularum et copia et praestantia, unde amplum commercium, cum duplex earum quoque anno sit proventus. Ex aliorum diariis refert Rennel. l. l. pag. 656, palmas planitiei Gegabib, quae ab Augilis ad occasum iacet quinque dierum itinere remota, a gente, quae ad oram Derna habitat, colligi, more satis cum Herodoteis congruente.

Cap. CLXXXIII.

διὰ δέκα ἡμερέων] Plinio teste, loco supra laudato, sunt „Garamantes ab Augilis dierum XII itinere distantes“; quod verius habet Mannert. X, 2. p. 181. Equidem utrumque numerum probabiliter tantum sumi, cum Rennelio malim statuere p. 657. At maior exoritur difficultas, cum quod inter Augila et Garamantum terram (i. e. Fezzan) interest spatium, nimium sanequam perhibeatur, quam quod decem dierum spatio confici queat, cum vel Hornemannus ille, quem expeditissimum modo diximus peregrinato-

ἀλλέων ὁδοῦ, ἕτερος ἁλὸς κολωνὸς, καὶ ὕδωρ, καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοὶ, κατάπερ καὶ ἐν τοῖσι ἑτέροισι· καὶ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἐν αὐτῷ, τοῖσι οὔνομα Γαράμαντές ἐστι, ἔθνος μέγα ἰσχυρῶς, οἳ ἐπὶ τὸν ἅλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπείρουσι· συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τοὺς Λωτοφάγους, ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτοὺς ὁδός ἐστι· ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται. ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τόδε εἰσί· τὰ κέ-

rem, sedecim dies citato cursu insumpserit usque ad fines regionis Fezzan, a quibus uno diei intervallo distat Zuila urbs, a qua inde usque ad Augila viginti dierum iter esse Arabum geographi affirmant. Itaque hoc loco idem, quod supra cap. 181, obtinere videtur, malimque credere unam stationem intermediam ab Herodoto omissam videri, probabiliter in loco Zala, qui ab Augilis et Zuila aeque remotus fertur decem dierum itinere. Conf. Heeren: Ideen II, 2. pag. 226 coll. Niebuhr. Vermischte Schrift. I. pag. 146.

Γαράμαντες] Alios esse atque eos, qui cap. 174 memorantur, iam monuimus. Qui hoc loco commemorantur *Garamantes*, eos vix dubium est incoluisse regionem, quae olim *Phazania* vocabatur, nunc *Fezzan;* in qua olim *Germa*, urbs primaria, in cuius locum nunc cessit nonnihil remota *Zuila* urbs, quae ex Aegypto profectis fertur esse statio ac mansio, florens commercio, quod inde per omnem Africam interiorem instituitur. Ac prope Zuila aquae dulcis fontes esse affirmant salisque etiam campos multum extensos. Accurate descripsit regionem Ritter: Erdk. I. p. 989 coll. Rennel. p. 657, Heeren. II, 1. p. 223 seq. 238 et Goetting. Gel. Anzz. 1833. nr. 168. pag. 1668, Mannert. X, 2. p. 184. 574 seqq. 585. Quibuscum conferas, quae ad Pompon. Mel. I, 8, 7. pag. 227 seq. nott. exegg. Vol. III. P. I. adnotavit Tzschuck. et quae de hac gente disseruit Movers: Die Phoenizier II, 2. p. 374 seqq. (coll. Barth: Reisen u Entdeckung. I. p. 213 seq.), qui Garamantes accipi vult sensu angustiore, quo de una gente, quae ultra Syrtes terram Sudan versus habitarit, accipiamus, et latiore, quo omnes gentes nomadicae, quae inde ab Aegypto usque ad Syrtin minorem et meridiem versus usque ad terram Sudan vagantur, hoc nomine comprehendantur, cum communis illae sint stirpis atque originis. Atque gentem numerosam esse ipsa Herodoti verba testantur: *ἔθνος μέγα ἰσχυρῶς*, quemadmodum *ἔθνος μέγιστον* de Indis dixit V, 3. Ipsum nomen *(Gar-Aman)* Movers refert ad Ammonium deum, ex quo etiam Ammonii, qui et ipsi ad Garamantes pertineant (vid. ad cap. 181 nott.) nominati sunt; vid. ibid. p. 381. — *μέγα ἰσχυρῶς* Noster dixit, quemadmodum alias voci *μέγας* addit *κάρτα*, ut IV, 79. III, 1 et IV, 76 *κάρτα μεγαλοπρεπέως*.

οἳ — οὕτω σπείρουσι] Salem probabile est fimi loco adhiberi in regione alias valde sterili atque arenosa, quae non nisi multo fimo adducto fertilis reddi possit. Cf. Heeren: Ideen. II, 2. pag. 229.

συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τοὺς Λωτοφάγους] i. e. *brevissima a Garamantibus est via ad Lotophagos triginta dierum.* Lotophagos novimus (vid. nott. ad cap. 177) ad Syrtin minorem prope Tripolin, quae nunc vocatur, habitasse. A qua urbe quae via per deserta ducit ad Fezzan, eam hîc intelligi recte statuere videtur Heeren: Id. II, 2. pag. 234 seqq. singulas stationes itineris accurate indicans, quod nostrâ memoriâ Lyon, Anglus homo, triginta sex diebus, quorum sex quieti dederit, confecisse dicitur; id quod cum Herodoteis congruere patet. Add. Mannert. X, 2. p. 574, Niebuhr. l. l. p. 147.

οἱ ὀπισθονόμοι βόες] i. e. *retror-*

ρεα ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ ἔμπροσθε· διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθε οὐκ οἷοί τέ εἰσι προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερέων· ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν, ὅτι μὴ τοῦτο καὶ τὸ δέρμα ἐς παχύτητά τε
362 καὶ τρῖψιν. Οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς Τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποισι. οἱ γὰρ Τρωγλοδύται Αἰ-

sum pascentes. Respexit Mela I, 8, 45: „Apud Garamantes iam armenta sunt, eaque obliqua cervice pascuntur, nam pronis directa in humum cornua officiunt;" ubi vid. Tzschuckii nott. exegg. Vol. III. P. I. p. 231. Plinius H. N. VIII (70) 45: „Boves animalium soli et retro ambulantes pascuntur; apud Garamantas quidem haud aliter" coll. VIII (15) 16, ubi de achli animali in Scandinavia (de *alce cervo* probabiliter agitur), „labrum ei superius praegrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens involvatur." Ac plura de bubus in pascendo retrogradientibus enarrarat Alexander Myndensis, teste Athen. V, 20 [64] p. 221 E., quocum conf. Aelian. N. A. XVI, 33. Aristotel. De part. anim. II, 17 (p. 45 ed. Francof.). Quae nunc in illis regionibus memorantur boum genera, ad Herodoti boves cum minime conveniant, scite illud affert Heeren: Ideen. II, 1. p. 230, apud Africae gentes nomadas boum cornua flectendo haud raro ita transformari, ut alterum cornu retrorsum, alterum antrorsum inflexum compareat; cuiusmodi boves repraesentatas inveniri in monumentis Nubiensibus. — Ad formam κέρεα conf. Bredov. p. 259, qui omnes Herodoti locos attulit. Atque κέρεα invenitur cap. 29. 191. 192, ne alia proferam; κερέων exstat quoque II, 132. Ad loquendi genus ὀπίσω ἀναχωρεῖν conf. citata ad III, 16 et ad ὅτι μὴ nott. ad III, 155, ne plura.

καὶ τὸ δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τρῖψιν] i. e. *nulla alia re differunt a caeteris bubus, nisi hac ipsa re* (i. e. cornibus) *atque pellis crassitie et duritie.* τρῖψιν Valla reddit *duritiem;* Wesseling. *attritum, frictionemque,* ut in Polyaen. IV, 1, 7. Schneider. in Lex. Gr. de firmitate ac duritie accipit, itemque Schweigh., qui in versione *duritiem* retinuit, eam intelligens firmitatem, quae attritui frictionique diutissime resistat. Ac laudant in Africae bubus eximiam cutis crassitudinem ac duritiem, teste Heeren. Ideen. II, 1. p. 231. Negris exponit τὴν μαλακότητα, quemadmodum etiam Larcherus de *mollitie* intelligi voluit τὴν τρῖψιν. Mihi ipsa vox suspecta videtur: libri scripti nullam varietatem afferunt.

Οἱ Γαράμαντες — τοῖσι τεθρίπποισι] *Aethiopes* pro Nigris habet Heeren. l. l. coll. p. 316, qui in montium vicinorum habitarint antris, Garamantum, qui homines inde rapere studuerint, incursionibus vexati. Quin etiamnum similia de his tractibus eorumque incolis traduntur. Venantur enim homines, quos deinde vendant servos, lucrum inde sibi parantes. Atque hos Τρωγλοδύτους, οὓς ταχυτέρους ἵππων ἐν δρόμοις ἔφραζον οἱ Λιξῖται, commemorat Hanno in Peripl. §. 7, ubi Mueller. apte attulit locum Solini cap. 70 eadem enarrantis; add. Kluge in nott. ad Hannon. l. pag. 29. Troglodytas inter Libycas gentes commemorat quoque Plinius Hist. Nat. V, 5. §. 34 et V, 8. §. 43. 45; ac plura de hac gente retulerat Agatharchides, ex quo fluxerunt, quae habent Diodor. Siculus III, 31 et Photius Bibl. Cod. CCL. §. 61 (Geogr. Graecc. minn. I. p. 153 seq. ed. Mueller.), quae vero ad Herodoti Troglodytas referri non poterunt, qui non ita multum remoti a Garamantibus habitasse erunt putandi indeque etiam quaerendi in terra, quae nunc Fezzan vocatur. Conf. Frieten: De Agatharchide Cnidio (Bonn. 1848) pag. 52. Quod ad *quadrigarum* usum attinet, cf. cap. 193

θίοπες πόδας τάχιστοι ἀνθρώπων πάντων εἰσὶ, τῶν ἡμεῖς πέρι λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν. σιτέονται δὲ οἱ Τρωγλοδύται ὄφις καὶ σαύρας καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἑρπετῶν. γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίην νενομίκασι, ἀλλὰ τετρίγασι, κατάπερ αἱ νυκτερίδες.

184 *Ἀπὸ δὲ Γαραμάντων, δι' ἄλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, ἄλλος ἁλός τε κολωνὸς καὶ ὕδωρ· καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι, τοῖσι οὔνομά ἐστι Ἀτάραντες, οἳ ἀνώνυμοί εἰσι μοῦ-*

coll. 170 (ibique nott.). 189. His enim mature operam dedisse videntur Libyae septentrionalis gentes, quae vel Carthaginienses armatorum curruum edocuerunt usum, nisi hi potius a Phoenicibus talia acceperint. Vid. Heeren. l. l. p. 265 coll. Voelcker. Iapet. pag. 220. not. 278. Quin ipsos apud Aegyptios currus bellico usui destinati reperiuntur, *bigae* plerumque, rarius *quadrigae*, quae apud Homerum quoque rarius occurrunt. Tu vide copiose de his exponentem Minutoli: Abhandll. vermischt. Inhalts II, 1. p. 129 seqq. 139 seq., Schulzeitung 1832. nr. 19. p. 150. not. 116.

τῶν ἡμεῖς πέρι λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν] i. e. *de quibus nos audimus sermones relatos*, s. *quorum ad nos fama pervenit*. In seqq. *σαύρας* e Sancrofti libro alteroque cum Gaisford. et Dietschio exhibui, idemque exhibet Eustath. ad Dionys. Perieg. 180. Ex Aldina fluxit *σαύρους*, quod Mediceus, Florentinus, Parisini codd. retinent, quodque etiam retinuit Dindorf. Cum vero infra cap. 192 in omnibus libris inveniatur *τῇσι σαύρῃσι*, hoc quoque loco *σαύρας* praeferendum duxi cum Bredov. p. 55. Quamquam videntur sane Graeci dixisse *σαῦρος* et *σαῦρα*. Attigit Weichert: De Laevio poëta §. 8 (Poëtt. Latt. Reliqq. pag. 52), ubi citat Kiessling. ad Theocrit. Idyll. II, 58. pag. 80. Tu conf. etiam Lobeck. Patholog. Gr. serm. pag. 9.

γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ κ. τ. λ.] Facit huc Melae locus I, 8, 45: „Troglodytae, nullarum opum domini, *strident* magis quam loquuntur, specus subeunt, aluuturque serpentibus," ubi conferas Tzschuckium in nott. exegg. p. 228. Vol. III. P. 1. Ac Plinius quoque H. N. V, 8. §. 45. Troglodytis *stridorem* tribuit, non vocem; ubi L. Marcus pag. 190 Arabis dictum affert, linguam hominum Fellatah aeque atque Anglorum similem esse avium stridori. Nec aliter Nigrorum istorum linguam avium stridori similem aliis visam et dictam esse ex Hornemannii Diario enotat Heeren: Ideen II, 1. p. 232. Sunt autem Plinii verba haec: „Troglodytae specus excavant; hae illis domus, victus serpentium carnes, stridorque, non vox; adeo sermonis commercio carent. Garamantes matrimoniorum exsortes passim cum feminis degunt." Quae ipsa ante oculos opinor habuit Marcianus Capella VI. §. 674 haec scribens: „Troglodytae in specubus manent vescunturque serpentibus striduntque potius quam loquuntur. Garamantes vulgo feminis sine matrimonio sociantur." Ad *νενομίκασι* conf. I, 131. 142 ibiq. nott. IV, 191 et Naber in Mnemosyn. IV. p. 15; ad *τετρίγασι* nott. ad III, 110 et Aelian. N. A. IV, 41 ibique Iacobs. p. 229. VII, 8 ibiq. Iacobs pag. 251.

Cap. CLXXXIV.

Ἀτάραντες] Omnes libri et h. l. et paulo post exhibent *Ἄτλαντες*, quod cum stare nequeat, Salmas. in Solin. p. 292 emendavit *Ἀτάραντες* Rhiani e verbis apud Eustath. in Dionys. Perieg. 66 et Stephan. Byzant., qui haec habet: *Ἄτλαντες, ἔθνος Λιβυκόν· Ἡρόδοτος τετάρτῃ· ἔστι καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν ὀρῶν τῶν δύο Ἀτλάντων. Ῥιανὸς δὲ ἐν Ἀχαϊκῶν δευτέρᾳ Ἀτάραντας μετ' αὐ-*

νοι ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἁλέσι μὲν γάρ σφί ἐστι Ἀτάραντες οὔνομα, ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ αὐτῶν οὔνομα οὐδὲν κέεται. οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέωνται, καὶ πρὸς τούτοισι

τοὺς εἶναί φησι καὶ Ἄτλαντας καὶ ὅτι οὐ βλέπουσιν οὗτοι ὀνείρους (cf. Rhiani fragmm. ed. Saal pag. 50) coll. Stobaeo T. XLIV. p. 293. T. II. pag. 226 seq. Gaisf. et Orell. Supplem. nott. in Nicol. Damascen. pag. 78; quae emendatio cum et Valckenario et aliis satis probata esset, nos cum edd. recentt. eam recepimus. Eosdem atque *Hammanientes* apud Plin. H. N. V, 5 [ubi nunc legitur *Amantes*] esse ponit Rennel. p. 672. At pertinent potius huc, quae de *Atlantibus* idem Plinius ex Herodoto, opinor, enarrat H. N. V, 8. §. 45: „*Atlantes* degeneres sunt humani ritus, si credimus; nam neque nominum ullorum appellatio est et solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur ut exitialem ipsis agrisque, neque in somno visunt qualia reliqui mortales;" quae eadem ferme habent Pomponius Mela I, 8. §. 5, ubi vid. Tzschucke in nott. exegg. Vol. III. P. I. pag. 224, et Marcianus Capella VI. §. 673: „Inter solitudines degunt *Atlantes*, qui neque ulla inter se nomina habent, et Soli imprecantur, quod eos cum missilibus semper amburat." Castiglioni (Mémoir. geogr. et numism. sur l. part. oriental. de la Barbar. 1826. Paris., quem librum novimus ex Iahnii Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. VIII s. III, 2. p. 282) Atlantes et Atarantes eosdem esse contendit, vocum diversitate orta ex diverso pronuntiandi modo. Heerenio (Ideen II, 1. p. 239) *Atarantum* gens videtur collocanda in regione prope Tegerry, quae est extrema urbs terrae Fezzan sub 24°, 4′ latitud. boreal., ubi, qui deserta permeantes a Bornu s. a Sudan advenerint, quietem ac recreationem soleant capere. Ipsa regio parum culta dicitur, aqua sale corrupta. Quod intervallum est a Zuila urbe s. a Garamantum regione, id bene octo diebus confici posse idem observat Heeren. Conf. etiam Humboldt: Examen critique de l'hist. de la géograph. du nouv. Contin. p. 58.

οἳ ἀνώνυμοί εἰσι μοῦνοι κ. τ. λ.] Eadem Plinius l. l., Mela I, 8, 43, Eustathius l. l. (coll. ad Odyss. VIII, p. 1609 s. 327, 41), Stobaeus l. l. Eadem apud incolas regionis Bornu hoc in tractu interioris Africae obtinere scribit, teste Heeren. II, 1. p. 240 seq., Leo Africanus eam subiiciens causam, quod singuli a sua quique indole, v. c. a longitudine, crassitudine, aliis, cognomina inveniant. Quibus addit L. Marcus (ad Plinii locum) similem morem, teste Salt Anglo peregrinatore, inveniri apud quasdam Nigrorum tribus ab occidente et meridie Abyssiniae habitantes; itemque apud quasdam gentes insulae Taprobanes et ad Gangis Indique ripas. — Ad vocem ἁλέσι conf. allata ad I, 133.

οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέωνται] i. e. *solem capitibus ipsorum imminentem* (inde valde urentem) *exsecrantur*. Ita Schweigh. At monente Salmas. ad Solin. p. 292 ambigue haec quodammodo sunt dicta, cum sol supra hemisphaerium se exserens et ostendens ὑπερβάλλων dici queat, nec minus, quando super ipsos homines transit et cursum suum conficit. Apud Eustath. l. l. pro ὑπερβάλλοντι exstat ὑπερβαλλόντως, male, ut videtur Is. Vossio ad Melae locum I, 8, 42 („Atlantes solem execrantur et dum oritur et dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum"), qui id ipsum: τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι, quod Grammatici exponunt ὑπερβαίνοντι, cuiusque loco Damascenus ponit ἀνίσχοντι, quodque Mela reddit: „*dum oritur et occidit*" minus bene intelligi putat de sole, quamdiu supra ipsos sit, sed potius de sole *superantissimo*, ut apud Lucretium [V, 395] *superantior ignis*, i. e. *vehementissimus*, et apud Gell. N. Att. III, 2 *sol magnus*. Itaque de sole nimio calore homines ac terram premente modumque ad-

πάντα τα αἰσχρὰ λοιδορέονται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν χώρην αὐτῶν. Μετὰ δὲ, δι' ἀλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, ἄλλος κολωνὸς ἁλὸς καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι. ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου οὖρος, τῷ οὔνομά ἐστι Ἄτλας· ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς

eo communem excedente hîc erit cogitandum, quemadmodum de aqua fervente indeque oram vasis superante et exundante ὑπερβάλλειν Noster adhibet I, 59. Ac respici quoque hîc poterit ad eam sententiam, quae Herodoti fuit de terrae forma explicanda. Conf. nott. ad III, 104. IV, 36. Ad argumentum loci praeter Melae ac Plinii l. l. facit, Heerenio teste l. l., Leo Africanus idem de incolis terrae Bornu referens, quod Herodotus de Atarantibus. Valcken. *de malis precibus verbisque impiis in solem iactis* confert Strabon. XVII. pag. 822 s. 1178 A. Diodor. III [8] p. 179 A. — Pro καταρέωνται, quod omnes libri scripti tenent, recentt. edd. καταρέονται, ut mox λοιδορέονται: in quo cum Noster sic variare soleat, ut certi quid vix constituas, libros scriptos sequi malui, e quibus utrâque formâ Nostrum usum esse iudicandum erit.

Μετὰ δὲ, δι' ἀλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ] Media in via, quae ad Bornu ducat, intra Murzuk (quae capitalis est urbs terrae Fezzan) et Lari (quae in confiniis terrae Bornu est sita), ubi iacet *Bilma*, quae gentis Tibba praecipua fertur sedes, Herodoti *Atlantes* poni vult Heeren: Ideen II, 1. p. 242 seq. Quae regio a loco Tegerry, ubi sedes Atarantum, cum distet duodeviginti dierum itinere (qui solito scil. breviores ad duodecim vel tredecim possint revocari), his si addantur octo dies viae, quae a Garamantibus ad Atarantes ducat, idem exsistit, auctore Heerenio, viginti dierum iter, quod a Garamantibus usque ad Atlantes Herodoti ex mente debeat supputari.

ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου οὖρος, τῷ οὔνομά ἐστι Ἄτλας] Quod Heerenius l. l. ad Bilmae regionem, teste recentiore peregrinatore valde montosam salisque divitem, cuius maximum ibi commercium cum Nigris, relatum vult. Mihi illud videtur adversari, quod Atlas mons haud quaquam Atarantum atque Garamantum a meridie, sed potius ab occidente quaeri debet. Namque *Atlante* hîc indicari putem eum montium tractum, qui Libyam mediam dissecans fertilem oram a regione Biledulgerid separans ab oriente occasum versus ad mare usque porrigitur, ubi potissimum ii montes altissimi niveque perpetua tecti in regno Maroccano, qui nunc sub nomine *Daran* (nos: *hoher Atlas*) cogniti sunt, ab Herodoto indicari videntur. De quo vid. Ritter: Erdk. I. p. 886 seqq. 888. 893. 894; conf. Mannert. X, 2. pag. 177 et a Tzschuckio allata ad Mel. III, 10. §. I. pag. 408—411 nott. exegg. Vol. III. P. III, Forbiger: Handbuch d. alt. Geogr. II. p. 863, Pelissier: Mém. historique et géograph. de l'Algerie (1854. Paris.) p. 318 seq., Cless in: Pauly Realencyclop. IV. p. 1659. Neque non convenit, *columnam coeli* montem vocari, si ipsius montis formam reputes ac speciem, quam ille, anguste in altam exsurgens apicem, eminus advenientibus praebeat columnae ad instar, quae coelum sanequam attingere idque quasi sustinere videatur. Vid. Ritter: Erdk. I. pag. 894. Nec aliter Aetna Pindaro (Pyth. I, 36) κίων οὐρανία νιφόεσσα vocatur: de columnis coelum sustinentibus cecinerat quoque Ibycus, teste Schol. ad Apollon. Rhod. III, 106 atque inde vel Tzetzes in Epist. altera, quam edidit Pressel, init. scribit: καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος ὁ Ἄτλας κλάττεταί τε καὶ γράφεται τὸν οὐρανὸν τοῖς ὤμοις βαστάζων καὶ ὑποκλάζων τῷ βάρει κ. τ. λ. Videtur autem Herodotus, dum haec scribebat: τοῦτο τὸν κίονα τοῦ οὐρα-

πάντῃ, ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ

νοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι respexisse ad ea, quae a poëtis tradita vulgo ferebantur de *Atlante*, ad cosmographiam ac mythologiam potius spectante, quam ad geographiam: quaeque etiam ad artem traducta esse accepimus. Namque *Atlantem* nemo nescit iam ab Homero praedicari (Odyss. I, 52 seqq.), ab Hesiodo (Theogon. 517 seq., ubi conf. Lennep. p. 296), aliis, quos ad Homeri locum dudum attulit Clarke; ut qui maris norit profunditates coelique sustineat columnas, quae terram coelumque disterminant. Qui idem Atlas, ut Aeschylus canit in Prometh. 349 (357 Blomf. coll. Virg. Aen. IV, 247) πρὸς ἑσπέρους τόπους ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς ὤμοιν ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον; ubi quod Blomfield. proposuit: κίων οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς, ὤμοιν ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον, ideo displicet, quod Aeschylum ad Homeri traditionem accessisse credam; quamquam Blomfieldii lectionem, quam merito reprobavit God. Hermannus (Opuscc. VII. p. 254), placuisse video viro docto, qui de Atlante eiusque notionibus cosmographicis accuratissime disseruit, Letronne in Férussac Bullet. d. scienc. histor. Fevr. 1831. pag. 141. Namque recte videtur monere Voelcker. Iapet. pag. 57 seqq. coll. 54. 65 seq. et Homer. Geogr. pag. 101 coll. pag. 19, utroque loco, et Homerico et Aeschyleo, aliisque (v. c. Hesiod. Theog. 517 seq. 746 seqq. coll. Op. et D. 381) Atlantem haud quaquam perhiberi montem, sed hominem quasi baiulum, qui in extremis terrae finibus collocatus longas columnas coelum terramque disterminantes sustineat (ne scil. collabantur) coelumque quodammodo fulciat. Quin ipsum coelum ac terram, nec tantum columnas, ferre dicebatur Atlas; vid. Pausan. V, 11. §. 2. V, 18. §. 1 coll. VI, 19, 5 et II, 10, 4. Apollodor. I, 2, 3 coll. Hesiod. Theog. 517. Has vero columnas, quo magis occidentem versus progressi fuerint, eo ulterius ad occasum promotas esse statuit Voelckerus; tandemque hominis in locum successisse montem, quem altissimum in his regionibus occidentalibus iam cognoverint et in quem iam transtulerint quaecunque de Atlante poëtae antea commenti essent quaeque famâ recepta vulgo traderentur. Quin inde factum esse ille existimat (Myth. Geogr. pag. 50), ut ipse *Atlas* a terrae occidentalis terminis iam magis magisque ad terras magis notas Syrtesque admoveretur montesque ibi conspicui iique altissimi *Atlantis* nomine insignirentur. Nec alio fere modo Letronne l. l. Atlante primitus notionem quandam cosmographicam contendit esse indicatam; dein vero Atlantem ex homine in montem esse conversum, qui tamen prioris conditionis ac naturae vestigia quaedam retinuerit. Eundem in modum alii quoque nostrae aetatis viri docti Graecorum Atlantem primitus maris daemonem fuisse statuerunt, qui ad Oceanum accederet indeque etiam ad occidentales terrae fines collocaretur tanquam maritimus gigas (nos: *Meerriese*); postea demum ad geographiam et, ut consentaneum fuerit, ad montem illum Libyae occidentalis esse translatum hunc gigantem; vid. Preller: Griech. Mytholog. p. 348—351. At multum, opinor, abest, ut fabulam de Atlante, qualis apud Homerum aliosque poëtas reperitur tradita, ante Atlantis, montis Libyci, cognitionem ortam esse statuamus, quam ipsam sine ulla montis in extrema Libya inque terminis fere occidentalibus orbis terrarum collocati notitia fingi potuisse negamus, immo ex obscura tantum montis notione neque vero ab ipsa natura abhorrente fluxisse credam, quae de Atlante apud poëtas tradita et varium in modum exornata indeque etiam ad artem traducta reperiantur. Neque illud abhorret, quod montes omnino coeli columnas dicere iam ausus est Iobus XXVI, 11. Conf. Vir. doct. in Annall. Heidelbb. 1827.

οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα, οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. τοῦτο τὸν κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ οὔρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο· καλέονται γὰρ δὴ Ἄτλαντες. λέγονται δὲ οὔτε ἔμψυχον οὐδὲν σιτέεσθαι, οὔτε ἐνύπνια ὁρᾶν.

185 *Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων ἔχω τὰ οὐνόματα τῶν ἐν*

nr. 20. p. 319 seq. in censura libri, qui inscribitur Quaestiones Atlanticae, auctore Ruckstuhl. Confluent. 1826. Ubi etiam plura de ipso montis nomine, quod plerique ducunt ab ἁ et τλάω: ut adeo vere dicatur *baiulus*, qui coelum humeris gestet. De quo nunc quaerere non vacat. Vid. Doederlein. Commentat. de alpha Graecor. intensiv. p. 20. Conf. G. Muys: Griechenland und der Orient (Koeln 1856) nr. 31. p. 18 seq., Hodgson in ea dissertatione, quam ad cap. 183 iam laudavi, pag. 45, ubi Atlantis nomen referre vult ad indigenarum vocem *Adhraer* s. *Adrer*, *Athrair*. — De ipsa Atlantis fabula praeter ea, quae iam excitavi, conferri quoque poterunt Heffter in: Allgem. Schulzeitung 1832. II. nr. 74—76 et Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. XXI. p. 284 seqq., Godofr. Hermann. Diss. de Atlante Lips. 1836. (Opuscc. VII. pag. 241 seqq.), Raoul-Rochette: Mémoire sur les représentations figurées du personnage d'Atlas. Paris 1835. 8., Gerhard: Archemoros und die Hesperiden in Commentatt. Academ. Berolinens. 1836. p. 284 seqq., Panofka: Antikenkranz zum XI Berliner Winckelmannsfest, Atalante und Atlas. Berol. 1851, Letronne: Essais sur les idées cosmographiques, qui se rattachent au nom d'Atlas in: Annall. del Instit. archeol. Vol. II. p. 161—174. Quibus adiici quoque poterit Schmidt: ,,Ueber die Sage von der Atlantis" in: Muetzell. Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen. XI. (1857) p. 193 seqq. — Ad vocem πάντῃ vid. nott. ad I, 181. II, 78.

οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν] ἀπολείπειν, quod proprie valet *verlassen*, inde assumere notionem *ausgehen* statuit Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 86. 272. Vid. Herodot. II, 14. 19 ibique nott. Quare non opus ἐκλείπειν, quod Eustathius habet l. l. De multa in his montibus nive eaque perpetua fere monuit Ritter: Erdk. I. p. 893 et 894. — In proxime antecedd. ad οὕτω δή τι conf. III, 120. IV, 28. 52. In seqq. ante κίονα cum recentt. edd. inseruimus articulum τὸν vulgo omissum, sed a plurimis atque optimis libris exhibitum, cum in huius vocis genere apud Nostrum aeque atque apud alios, qui etiam τὸν κίονα dixerunt (v. c. Plutarch. Romul. 28. Pausan. VIII, 9, 3), variari soleat: vid. nott. ad I, 92 et Lobeck. Patholog. Graec. pag. 8 seq. Conf. etiam nott. ad I, 201.

ἐπὶ τούτου τοῦ οὔρεος — ἐπώνυμοι ἐγένοντο] i. e. *ab hoc monte nomen illi traxere homines Atlantes.* Ubi vox ἐπώνυμος, cui simplex vulgo adstruitur genitivus (cf. II, 112 fin.), praepositionem ἐπὶ assumit eo, opinor, ex loquendi genere, de quo diximus ad cap. 45. In proxime sequentibus voculam δὴ quattuor omittunt libri, minime meâ quidem sententiâ eiiciendam. Infra cap. 187: οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες κ. τ. λ.

οὔτε ἔμψυχον οὐδὲν σιτέεσθαι, οὔτε ἐνύπνια ὁρᾶν] Eadem et Plinius l. l. (qui Atlantibus ea quoque tribuit, quae de Atarantibus Noster narraverat) et Mela l. l. Tangit quoque Herodotea, teste Wesselingio, Tertull. De anima cap. 49. Tu add. Ammian. Marcell. XV, 3. §. 6 ibique Lindenbrog. pag. 114 ed. Wagner. T. II.

Cap. CLXXXV.

Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων κ. τ. λ.] Cum mercatores, a

τῇ ὀφρύῃ κατοικημένων καταλέξαι, τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι.
363 διήκει δ' ὦν ἡ ὀφρύη μέχρι Ἡρακλέων στηλέων καὶ τὸ ἔξω τουτέων· ἔστι δὲ ἁλός τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ καὶ ἄνθρωποι οἰκέοντες. τὰ δὲ οἰκία τούτοισι πᾶσι ἐκ τῶν ἁλίνων χόνδρων οἰκοδομέαται. ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἄνομβρά ἐστι· οὐ γὰρ ἂν ἐδυνέατο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἅλινοι, εἰ ὗε. ὁ δὲ ἅλς αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀφρύης ταύτης, τὸ πρὸς νότον καὶ μεσόγαιαν τῆς Λιβύης, ἐρῆμος καὶ ἄνυδρος καὶ ἄθηρος καὶ ἄνομβρος καὶ ἄξυλός ἐστι ἡ χώρη, καὶ ἰκμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδέν.

quibus sua accepit Herodotus, non ultra sedes Atlantum, id est regionem Bilma, ad quam salis emendi causa profecti erant per deserta, progressi fuerint, necesse esse ait Heeren Id. II, 1. p. 243 in his finiri Herodoti quoque narrationem. Nobis aliter videri de sedibus Atlantum iam supra indicavimus; hoc vero loco afferamus L. Marcum, qui ad Plin. l. l. pag. 174 et ipse contendit viam ab Herodoto indicatam cap. 181—185 minime meridiem versus spectasse, sed occidentem versus eas ad regiones, unde lapides pretiosos petierint, nunc cognitas nomine *Gir* s. *Girgir*, *Niger* s. *Usargala et Montis Atri*. — Ad ὀφρύη conf. nott. ad cap. 181. Ἡρακλέων scripsi pro vulg. Ἡρακληΐων, ut cap. 8, ubi vid. nott., et cap. 181.

ἔστι δὲ ἁλός τε μέταλλον] Pro ἔστι δὲ duo libri ἐν δὲ, ut II, 171. At praestat vulgata. Intelligitur autem h. l. *salis fodina*, bene distinguenda a *salis colle* (ἁλὸς κολωνὸς), neque, ut observat Heeren. l. l. p. 244 not., pertinens ad viam tritam peregrinantium, a qua potius introrsum decem dierum itinere remota sit collocanda. Qui idem p. 245 affert Leonem Africanum de magnis salis fodinis, quae prope Tegasa mediis in desertis viginti dierum itinere a Tombuctu remotae sint, scribentem. Itaque salis (ἐκ τῶν ἁλίνων χόνδρων; cf. nott. ad cap. 181) domos, quas Herodotus mox commemorat, ad casas idem refert in introitu fodinarnm ab iis, qui ibi opus faciunt, exstructas, viles illas quidem et humiles, teste eodem Leone. Facit huc Plinius de Amantibus scribens H. N. V, 5. §. 34: „domos sale montibus suis exciso ceu lapide construunt.“ Gerrhaeorum ἁλίνας οἰκίας sive aedes e sale structas memorat Strabo XVI. pag. 766 B. s. 1110 C. Rennelius ad hunc de aedibus sale constructis locum, quem perperam p. 660 ad Garamantes retulit itemque p. 672 ad Atarantes, quos in oasi Gadamis habitare suspicatur, affert Shawii testimonium, intra Tripolin ac Mauretaniam salis reperiri colles lacusque, ipsumque solum gravidum, e quo multi salis fontes prosiliant; eumque salem valde durum esse ac firmum lapidis ad instar et rubri fere coloris; album vero eum, qui de montibus defluat, nivis ad instar et amaritudine carentem omni. De quo sale Italus interpres affert locum ex Alexandr. Itinerar. nuper detecto §. 52. — Pro οἰκοδομέαται Bredov. p. 311. 334 (cf. nott. ad cap. 136) scribi iubet οἰκοδόμηται, cum singularis sit forma neque pluralis. Dietsch. et Dindorf. in vulgata lectione, quam omnes praebent libri scripti, acquieverunt. Pro vulgata ἠδυνέατο, quam retinuit Dietsch., exhibui ἐδυνέατο; vid. nott. ad cap. 110.

ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἄνομβρά ἐστι] Verissime haec tradi monemur, cum in hisce regionibus inde a Syrti minori nullae prorsus decidant imbres. Conf. Rennel. pag. 671 seq., Ritter: Erdk. I. pag. 1026. — In fine cap. ad vocem ἰκμάδος, quae *humorem* designat, conf. III, 125.

186 *Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου
νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες· καὶ θη-
λέων τε βοῶν οὔ τι γενόμενοι, διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ
ὗς οὐ τρέφοντες. βοῶν μέν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων
γυναῖκες δικαιεῦσι κατέεσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἶσιν, ἀλλὰ
καὶ νηστηΐας αὐτῇ καὶ ὁρτὰς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων
γυναῖκες οὐδὲ ὑῶν πρὸς τῇσι βουσὶ γεύονται. ταῦτα μὲν δὴ*
187 *οὕτω ἔχει. Τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι
νομάδες εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι,
οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιεῦντες, οἷόν τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασι
ποιέειν. οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ
ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἶπαι, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συχνοὶ τοιάδε·
τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπεὰν τετραέτεα γένηται, οἴσπῃ
προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι*

Pro olim vulg. *ἔρημος* dedi *ἐρῆμος*; vid. nott. ad cap. 17.

CAP. CLXXXVI.

εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται] Idem de Scythis Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 94: *αὐτοὶ δ' ἐσθίουσι κρέα ἑφθὰ καὶ πίνουσι γάλα ἵππων*, ubi Herodoti locus non fugit interpretem. Conf. Coraëm T. II. p. 280. — Mox pro *οὔτοι* cum recentt. edd. dedi *οὔ τι*. Ad argumentum loci conf. Herod. II, 41 et, quod ad sues attinet, II, 47. Add. Bochart. Hierozoic. II. cap. 57. pag. 703, ubi Aegyptios, Aethiopes, Indos a sue abstinuisse multis accitis docet testibus. — In seqq. ad usum voculae *περ* in verbis *διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι* conf. Hartung: Lehre d. griech. Partik. I. p. 343, qui nimiam opinor huic voculae vim tribuens reddi vult: *ganz aus dem nemlichen Grunde*.

οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες] Ad Cyrenaeos, qui Graeca instituta ac sacra sequerentur, hoc e vicina Aegypto fluxisse credibile est. Conf. Thrige: Histor. Cyren. pag. 215, Pacho Voyage etc. p. 243. 244. Ex Aegypto quoque Hammonis sacra ad Cyrenenses translata esse, qui huius dei cultui admodum dediti fuerunt, monstravit Schmitthenner: De Iove Hammone Syntagm. I. pag. 46 seq. 51. — Ad verbum *δικαιεῦσι* conf. nott. ad cap. 154. Pro *κατέεσθαι* libri aliquot *ἅπτεσθαι*, quod merito displicuit Lamberto Bosio Observv. criticc. cap. 7. p. 40. Tu vid. Herod. II, 37. 66. — Pro *ἐπιτελέουσι* duo libri *ἐπιτηδεύουσι*, quod pro scholio habet Wesselingius citans I, 135: quem tamen locum huc minus pertinere credam. Propius, opinor, huc spectat II, 63. I, 167. IV, 76. III, 8, ne plura. *νηστηΐας* scripsi cum Bredov. p. 184, quem etiam Dietsch. secutus est, pro vulg. *νηστείας*, id quod ab Herodoti usu abhorret.

CAP. CLXXXVII.

οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἶπαι] Male quidam *εἰπεῖν*. Vid. I, 49, ne plura. Ad *ἀτρεκέως* conf. cap. 25.

οἴσπῃ προβάτων] i. e. *lanâ ovium succidâ urunt venas in vertice capitis.* Pro *οἴσπῃ* in aliis libris *οἰσύπῃ*, accedente Gregor. Corinth. De dial. Ion. §. 150. p. 542 seq. Ipsa vox apud Aristoph. Lysistr. 575 (541 Both.) invenitur de lana *succida* ac *sordida*; nec aliter h. l. eam acceperunt et Schweigh. et Wesseling., cum lana succida ob sordes concretas satis sit ignis patiens. Unde in Glossa Herodotea exponitur *ῥυπα-*

δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι τοῦδε εἵνεκα, ὡς μή σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτό σφεας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσί. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένη-

ρῶν προβάτων ἔρια. Aliis est *stercus ovillum*, s. *sordes ovium crassae ac pingues*, fortasse praeter rem, ut Wesseling. indicat, quocum etiam facere video Maur. Schmidt ad Didymi fragmm. p. 35, si quidem Didymus iam distinxisse videtur inter οἰσύπην s. οἴσπην, quae est *lana succida*, et inter οἰσώπτην, quam vocem de *fimo ovillo* adhibuerunt Aristophanes et Cratinus. Adscripsit autem idem Wesselingius haec: „Melius Monachius et prior eo Scaliger. Emend. temp. VII. p. 682 durare apud Aethiopas Christianos, Muhamedanos paganosque similem ad destillationes vitandas ustionis consuetudinem, ab aliis in superstitionem versam, docuerunt." Larcher., qui Wesselingium fere secutus interpretatus erat de lana „qui n'a point été degraissée" (ut ipsius viri docti utar verbis) de ipsa re conferri vult Ludolph. Histor. Aethiop. III, 6. nr. 42. Add. Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 100 de Scythis scribentem, qui omnino crebrius utantur ustionibus in variis corporis partibus ad corporis valetudinem ac formam tuendam firmandamque, ubi Coraës pag. 303 nostri loci haud immemor simul gentis Ostiaccorum admonet, qui huiusmodi ustiones adhibeant, teste Pallas, ad varios dolores, morbos inflammatorios. Arabes, Beduinos, Mauros adhuc ferro candenti uti adversus quaevis mala morbosque testatur Minutoli: Reminiscenzen aus meiner Africanischen Reise (Berolin. 1835) p. 1. 17 seq.: a Negris interioris Africae idem fieri notavit, qui in intimas Africae partes penetravit Gallus vir doctus d'Escayrac de Lauture in libro, quem Carolus Andree vernaculum in sermonem transtulit: Die Africanische Wüste etc. (Lips. 1855) pag. 191. — Mox pro ἐν τοῖσι κροτάφοισι duo libri ἐν τῇσι κροτ., quod librariorum e socordia fluxisse credam cum Bredov. p. 55. Neque recentt. edd. obsecuti sunt libro Florentino atque Sancrofti libro, hanc pravam lectionem afferentibus. φλέγμα est *pituita*. Nos: *Schleim, Saft*, quale nimirum e male affectis corporis partibus emanare solet. Langius reddidit: *kalten Schweiss*; Schoell: „*der Fluss vom Kopfe herab*", addens in nota, intelligi materiam nocivam atque inflammatoriam. Latinorum huc revocant *flegma* s. *phlegma*, de quo Gesner. in Thes. L. L. citat Th. Priscian. De diaet. cap. 10. Ad vocem ἄκος, *remedium*, conf. Aeschyl. Agam. 1140. Prometh. 43, ubi vid. Blomfield. in Glossario.

ὑγιηροτάτους] Cf. supra II, 77, ubi post Libyes Aegyptii dicuntur omnium ὑγιηρέστατοι. Alteram superlativi formam hoc ex loco allatam video in Anecdd. Bekk. pag. 115. Inde ὑγιηρή pro ὑγιηρῆς a Coraë restitutum in Hippocrat. De aër., aq. et locc. §. 53. p. 137. 386. Conf. Bredov. p. 278. Tertiam formam ὑγιέστερος affert Valcken. e Strabon. VI. p. 269 s. 414 A. Schol. in Aristoph. Eqq. 1089. — De orationis structura, in qua accusativus cum infinitivo ponitur, ubi nominativum exspectaveras, conf. I, 34. II, 2. IV, 94.

ὑγιηρότατοι δ' ὦν] De particulis δ' ὦν conf. nott. ad III, 80. In proxime sequentibus verbis: ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, i. e. *si vero ipsis urentibus* (inter urendum) *pueros convulsio* (puerorum scil.) *inciderit*, dativum καίουσι, qui ad antecedens οἱ Λίβυες s. οἱ τῶν Λιβύων νομάδες commode referri poterit, refero ipsum ad verbum ἐπιγένηται, quod eodem modo dati-

ται, ἐξεύρηταί σφι ἄκος· τράγου οὖρον σπείσαντες ῥύονταί 364
188 σφεα. λέγω δὲ, τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες. Θυσίαι δὲ τοῖσι νο-
μάσι εἰσὶ αἵδε. ἐπεὰν τοῦ ὠτὸς ἀπάρξωνται τοῦ κτήνεος, ῥι-
πτέουσι ὑπὲρ τὸν δόμον, τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀποστρέφουσι
τὸν αὐχένα αὐτοῦ. θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι. τού-

vum additum habet VIII, 13. 37. Quare accedere non possum viro docto (Wannowski Syntax. anomal. Graecc. Pars. Lips. 1835. pag. 92), qui hoc unum dativi absoluti temporalis exemplum haberi vult. De voce σπασμὸς in re medica frequenti conf. Thes. ling. Gr. VII. p. 562 seq. ed. Dindorf. In seqq. post τράγου omisimus cum recentt. edd. voculam γὰρ, nec moror asyndeton, de quo plura attulit Struve Spec. I. p. 22 (Opuscc. II. p. 285), ut IV, 23. 63. 172. Retinuit vocem Dietsch., sed uncis inclusam. Valent autem verba sequentia: τράγου οὖρον σπείσαντες ῥύονταί σφεα: *inspersâ hirci urinâ servant eos* (liberos) s. *eis medentur*. Dedi cum recentt. edd. σφεα, quod ad τὰ παιδία pertinet; olim vulgo σφεας, quod retinuit Dindorf. οὖρον intelligo *urinam*, ut II, 111; ipsum remedium, quod profert Herodotus, egregium ducit Larcherus, quippe quod ob volatilitatem sui alkali eadem efficiat atque spiritus cornu cervini, quo nos uti soleamus.

λέγω δὲ, τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες] Conf. cap. 173 ibique notata.

Cap. CLXXXVIII.

ῥιπτέουσι] De hoc verbo cf. cap. 94 ibiq. nott. Quae sequuntur ὑπὲρ τὸν δόμον cum Matth. Gr. Gr. pag. 1156 interpretor: *über das Haus weg*, vel, ut Kuehner. Gr. Gr. §. 608 reddit: *über das Haus hin*. Quare minime opus refingere cum Reiskio ὑπὲρ τὸν ὦμον, *super humerum*, aut ὑπὲρ τὸν βωμὸν, *super aram*. Nec magis opus paulo post αὐτοῦ commutare in αὐτῶν *(avertunt cervicem suam)*, ut placuit Pauwio. Etenim Herodoti sententia, quam non prorsus recte mihi reddidisse videntur interpretes vernaculi, haec est: quando sacrorum initium fecerunt a victimae aure, quam praecisam super domum (in aërem) proiiciunt (conf. Herod. IV, 62 et 61), tum victimae collem retro vertunt atque ita victimam sacrificant. De verbo ἀπάρχεσθαι vid. nott. ad cap. 61.

θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι] Citat Eustath. ad Dionys. Perieg. 185 coll. ad Homer. Ili. p. 1265, 7 s. 1364, 27 ob verba seqq. μετὰ δὲ κ. τ. λ. E quibus verbis satis clare patet, Libyci cultus elementa fuisse *Solem* ac *Lunam*, sidera coelestia, quae ab omnibus Libyae gentibus fuerint culta, aeque atque a Phoenicibus, Carthaginiensibus, aliis; quod vero ab iis, qui circa Tritonidem lacum habitant, *Minervam* potissimum coli Noster adiicit, ac post Minervam, *Tritonem* et *Neptunum*, id quid sibi velit, satis apparebit ex iis, quae ad cap. 180 adnotavimus. Neque vel hoc mirum videri poterit, quod coniunctim commemorantur h. l. Triton et Neptunus, post Minervam (quam ab Astarte haud differre supra vidimus) praecipue culti: etenim ad unius eiusdemque numinis significationem accedere videtur uterque deus: alterum habeas licet Punicum sive Libycum deum, alterum vere Graecum, in has terras allatum et cum altero coniunctum. Vid. Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 468, qui apte affert ex Polybio VII, 9, 2 apud Carthaginienses culta numina Ἄρεως, Τρίτωνος, Ποσειδῶνος ac tum quoque ἡλίου καὶ σελήνης. Ac praeterea conferri quoque poterunt de hoc Neptuno, quae disseruit Gerhard in Commentariis Acad. Berolinens. anni 1850. p. 162 seq. 169 coll. 182 ad Punicam originem quoque hunc deum revocans p. 171 seq. Ab Herodoto (II, 50) hunc Neptunum Libyae deum primitivum dici inde ad Graecos advectum, supra iam (ad cap. 180) mo-

τοισι μέν νυν πάντες Λίβυες θύουσι, ἀτὰρ οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μάλιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτωνι καὶ τῷ Ποσειδέωνι. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας 189

nuimus: unde *equum*, Libycis regionibus quasi proprium ibique primitus domitum curribusque additum, ferebant deo consecratum, qui ipse *ἵππιος* s. *ἵππειος* inde dictus. Vid. potissimum Boettiger: Kunstmytholog. II. p. 322 seq. coll. Creuzero: Symbol. III. p. 264 seq., qui alia quoque hîc respici vult, et Prellero: Griech. Mythol. 1. p. 363 seq., qui equum Neptuno consecratum ex aliis causis repetit. Quin Minervae equestri quoque natales Libyae adscripserunt, teste Schol. ad Pind. Pyth. IV, 2. Ex hac autem Libyae ora postmodo equorum usum una cum deo Neptuno, cui sacer equus, ad Graeciae oras allatum existimemus, sive a Phoenicibus sive ab aliis; quae nunc copiosius exponere non vacat. Tu vide de aliis, quae in hac fabula de equo Neptuno sacro ac de ipso Neptuno latere perhibentur, Preller l. l. et Creuzer l. l., qui nunc addit Inghirami Monumenti Etruschi ad tab. 59 delle urne Etrusche pag. 487. In alia abit Voelcker. Iapet. pag. 134 Libycam Neptuni originem negans Herodotique testimonium evellere studens, longius quoque disserens de equo, qui allegorico potius sensu ac tesseraria potius ratione Neptuno maris deo adiiciatur, cum symbolum sit navium mare persecantium. Nobis, ut saepius diximus, praestat in talibus sequi Herodoti iudicium.

Cap. CLXXXIX.

Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα κ. τ. λ.] Citat Eustath. ad Ili. p. 602, 45 s. 459, 1. Est vero, quod ad sequentia attinet, haec scriptoris sententia: praeterquam quod pellicea Libyssarum est vestis, fimbriae quoque ex illarum aegidibus (s. thoracibus caprinis) suspensae non angues sunt (ut in illis, quas Graeci Minervae addunt), sed e loris factae; reliqua vero omnia eodem sunt instructa modo. Pertinet huc Glossa Herodotea: *Αἰγίς, ἣν Λίβυες* (s. *Λίβυσσαι*, ut apud Hesych. I. p. 140) *φοροῦσι δοράν*. Addunt Meurs. Lectt. Att. VI, 10. Diodor. Sicul. III, 49. Itaque pro *τῶν αἰγίδων* haud reponendum *τῶν αἰγέων*, ut olim suspicatus erat Wesseling. *πλὴν ἤ* (*praeterquam*) conferri potest cum dicendi formula *ἀλλ' ἤ*, in qua *ἤ* eandem fere habet vim, vid. Hartung: Lehre d. Griech. Partik. II. pag. 45. Haud aliter *χωρὶς ἤ* cap. 61, ubi vid. nott. *οἱ θύσανοι* sunt *fimbriae*; nos: *Fransen, Troddeln*, ut Hom. Ili. II, 448, ubi cf. interpretes, Hesiod. Scut. 225 (233) ibique Lennep. — *αὐτῇσι* ad antecedens *τῶν Λιβυσσέων* spectat. Ad significationem verbi *στέλλειν* in *ἔσταλται* (i. e. *omnia reliqua in vestitu* scil. *eodem modo instructa sunt*, ubi non necesse est mente addere *ἡ Ἀθηναίη* ex antecedentibus, ut statuit Lhardy, sed pendet verbum *ἔσταλται* ab anteced. *τὰ ἄλλα πάντα*, tanquam subiecto suo) conferri poterit III, 14, ubi nonulla excitavimus. Inde *ἡ στολή* omnino de *cultu* s. *vestitu* accipiendum, ut I, 80 Noster dixit *ἄνδρας ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους*. *κατηγορέει* eodem modo Noster dixit III, 115, ubi vid. nott. *Παλλάδια* hic intelligo *Minervae simulacra*. Conf. Mueller: Handb. der Archaeolog. §. 368, ubi etiam de *aegide*, Creuzer. Symb. III. p. 330 seq. 472 ed. tert., qui praeterea conferri vult Millingen: Ancient unedited Monuments (Vases) Pl. I. p. 3. Tu adde Pacho: Voyage etc. pag. 221 coll. 243. Disputaverunt quoque de his idem Mueller in: Kleine deutsche Schrift. II. p. 207 seq. et Preller: Griech. Mytholog. I. p. 148. Inprimis vero huc pertinent, quae disseruit Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 465 seqq., qui quae Herodotus de Libyca aegidum origine scribit, verissime dici ostendit: etenim non solum antiquitus apud eas Libyae gentes potissimum, quae interiores

τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐποιήσαντο οἱ Ἕλληνες. πλὴν γὰρ ἢ ὅτι σκυτίνη ἡ ἐσθὴς τῶν Λιβυσσέων ἐστὶ, καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῇσι οὐκ ὄφιές εἰσι, ἀλλὰ ἱμάντινοι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὠυτὸ ἔσταλται. καὶ δὴ καὶ τὸ οὔνομα κατηγορέει, ὅτι ἐκ Λιβύης ἥκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων· αἰγέας γὰρ περιβάλλονται ψιλὰς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτὰς αἱ Λίβυσσαι, κεχριμένας ἐρευθεδάνῳ· ἐκ δὲ τῶν αἰγέων τουτέων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετουνόμασαν. Δοκέει δ' ἐμοί γε καὶ ἡ ὀλολυγὴ ἐν ἱροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι·

tractus tenent, vestes reperiri e pellibus caprinis confectas, eundemque morem apud alias quoque eiusdem fere originis gentes obtinuisse monet, verum etiam e recentiorum peregrinatorum testimonio comprobat, adhuc bellicosas Libyae gentes, quae circa lacum Tschad habitant, aegidem talem plane ferre, qualem Pallas Minerva gestare dicitur, atque artis opera si circumspicimus, revera etiam gestat.

αἰγέας γὰρ περιβάλλονται κ. τ. λ.] i. e. *namque pelles caprinas* (s. thoraces e pelle caprina) *vesti suae circumiiciunt nudas, fimbriatas, rubiâ tinctas Libyssae mulieres.* Inde in oraculo, ad cap. 155 allato, vers. 5 Libyes vocantur βαιτοφόροι, i. e. *pellibus caprinis vestiti.* Ac praeter Eustath. l. l. et Harpocrat. s. v. Αἰγὶς [p. 10 M. p. 8 Lips.] huc pertinet Diodori locus III, 48: οὔτε ἡμέρου διαίτης οὔτ' ἐσθῆτος μετέχουσιν, ἀλλὰ δοραῖς αἰγῶν σκεπάζουσι τὰ σώματα. Ubi Wesselingius et alia attulit testimonia et Hippocrat. De morb. sacr. pag. 326 s. pag. 8 Dietz., qui in not. p. 136 Herodotei loci non fuit immemor. Vid. etiam Apoll. Rhod. IV, 13. 47 et conf. Wieseler: Das Satyrspiel. p. 110. De Cyrenaicae incolis Mela scribit I, 8, 26: „primores sagis velantur, vulgus bestiarum pecudumque pellibus.“ — Ad formam perfecti pass. verbi χρίω, κεχριμένας, cuius loco Eustathius ad Ili. V. p. 603 s. p. 459 exhibet κεχρισμένας, vid. cap. 195, ubi eadem forma, hoc quoque loco non sollicitanda, invenitur. Conf. Lobeck. ad Sophocl. Aiac. p. 325 et Bredov. p. 345 accurate de his monentem. ἐρευθέδανον dicunt esse *rubiam tinctoriam*, s. *rubiam tinctorum* Linn., de qua Dioscor. III, 160. Nos vulgo: *Färberröthe*. Ac sane affirmat Pacho (Voyage etc. pag. 59 seq.), *rubiam* frequenter in his Marmaricae veteris terris reperiri, bene memor Herodotei loci. Colligit vero ex hoc Herodoti loco Rennel. p. 663 seq., artem tractandi coria maturius in Africa exstitisse, pellesque affert arietum rubefactas Israëlitarum in tabernaculo ap. Exod. XXV, 5, ex Aegypto probabiliter adductas, in quam tamen ipsam e Libya allatas statuit Rennel., ubi hodieque illa ars tractandi coria maxime dicitur florere testibus recentioris aetatis peregrinatoribus. Itaque in Graeciam non aliter atque in Aegyptum talia afferri potuerunt e Libya et ad cultum deorum adhiberi tanquam ornamenta. Ad significationem verbi μετουνόμασαν (sic enim dedi cum recentt. edd. pro vulg. μετωνόμασαν, Bredovium secutus pag. 163) pertinent Nostri loci I, 94. IV, 155. V, 69. VIII, 44, e quibus apparet hoc verbum adhiberi, ubi de nomine *mutando* sive de *alio nomine imponendo* sermo est.

Δοκέει δ' ἐμοί γε καὶ ἡ ὀλολυγὴ — γενέσθαι] Pro ἐν ἱροῖσι duo libri ἐπὶ ἱροῖσι, Eustath. ad Ili. pag. 643, 36 s. 503 ἐπὶ τῶν ἱερῶν. Voces ὀλολυγή, ὀλολυγμὸς et ὀλολύζειν proprie iubilantium et in rebus laetis tripudiantium feminarum esse observat Wesseling. ad Diodor. XVI, 11, ubi vid. plura. Add. Blomfield. Gloss. ad Aeschyli S. c. Th. 254,

κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέωνται αἱ Λίβυσσαι, καὶ χρέωνται καλῶς. Καὶ τέσσερας ἵππους συζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασι. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ νομάδες 190
κατάπερ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμώνων. οὗτοι δὲ κατημένους θάπτουσι, φυλάσσοντες, ἐπεὰν ἀπιῇ τὴν ψυχήν, ὅκως μιν κατίσουσι, μηδὲ ὕπτιος ἀποθανέεται. Οἰκήματα δὲ σύμπηκτα ἐξ ἀνθερίκων ἐνειρμένων περὶ σχοίνους ἐστί, καὶ ταῦτα περιφορητά. νόμοισι μὲν τοιούτοισι οὗτοι χρέωνται.

Nitzsch. ad Odyss. III, 450. p. 222. Ac dein latiori sensu hae voces de omni illo clamore adhibentur inconcinno s. ululatu, qui festi celebrandi causa in templis edi soleat sive laetas ob res (ut placet Elmsleio ad Euripid. Heraclid. 782) sive tristes. Hinc Virgil. Aen. IV, 168 *ululare*. Hebraeorum ac Phoenicum הללו in templis clamari solitum huc refert Movers: Die Phoeniz. I. p. 246. Plura Boettiger: Kunstmytholog. p. 49 et C. Fr. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 28. not. 17 ed. sec. Ac videtur Herodoto ob oculos fuisse Homeri illud: *αἱ δ' ὀλολυγῇ πᾶσαι Ἀθήνῃ χεῖρας ἀνέσχον* Ili. VI, 301, quod attigit Creuzer. Symbol. III. p. 309 ed. tert. alia quoque huc spectantia laudans.

καὶ τέσσερας ἵππους συζευγνύναι κ. τ. λ.] Conf. Eustath. ad Dionys. Perieg. 175 et ad Ili. p. 707, 2 s. 591, 3 et quae ad Herod. IV, 183 attulimus. Valcken. excitat Sophocl. Electr. 704. Steph. Byz. s. v. *Βάρκη*, alia, quibus add. Voelcker. Iapet. p. 220. *Cr.* confert Matthiae Animadvss. ad Hymn. Homer. pag. 157. Coniuncta haec quoque esse videntur cum Minervae sacris, quae prima equos domandi eosdemque plaustris iungendi artem (*τὸ ἡνιοχεῖν*) docuisse fertur indeque *Ἱππία* celebratur; vid. Mueller: Kleine Deutsche Schrift. II. p. 161. 189. Ac praeterea quando *οἱ Ἕλληνες* haec edocti esse dicuntur, sponte in mentem veniunt incolae (Graeci) urbis Cyrenes, quae a Pindaro praedicatur *εὐάρματος* (Pyth. IV, 11), *διώξιππος* (ib. IX, 5 coll. 218); conf. C. Fr. Hermann. l. l. §. 30. not. 5 ed. secund.

CAP. CXC.

οὗτοι δὲ κατημένους θάπτουσι κ. τ. λ.] Observavit Eichhoff (Compte rendu d. séances et travaux de l'Academ. IV. p. 264) simile sepulturae genus adhuc reperiri apud gentes quasdam Africae, quae circa Yarriba et Borgou habitant itemque in insulis quibusdam Australiae s. Polynesiae. — Quod sequitur *φυλάσσοντες*, reperitur eodem modo I, 48, ubi vid. nott. Inde Glossa Herodotea explicat *ἐπιτηρήσαντες*. Verba *ἐπεὰν ἀπιῇ τὴν ψυχὴν* valent: *quando animam efflat*; *ἀπιῇ* cum Bredovio scripsi pro vulg. *ἀπίῃ*; vid. nott. ad III, 72. Mox pro vulg. *ἐνερμένων* e Mediceo, Florentino, aliis revocandum censui *ἐνειρμένων*, quod unum genuinum esse docuit Bredov. p. 305 seq. Descendit enim a verbo *ἐνείρω* (*intersero, intertexo*), in quo diphthongum *ει* Noster retinere solet.

Οἰκήματα δὲ σύμπηκτα κ. τ. λ.] i. e. *Domus illorum ex asphodelorum caulibus compactae sunt intertextis iuncis, suntque portatiles.* Ita Schweigh. Eadem tradit Hellanicus ap. Athen. XI, 2 s. 6. p. 462 B. Add. Mela I, 8, 34 de Cyrenaicae nomadibus: — „utque a pabulo ducta sunt (pecora), ita se ac tuguria sua promovent: atque ubi dies deficit, ibi noctem agunt." *ἀνθέριξ* vulgo dicitur *asphodeli caulis*, *ἀνθέρικος* ipse *asphodeli fructus*. Plura Spanhem. ad Callimach. H. in Del. 193 coll. L. Bos. Observv. critt. pag. 40 et interprett. ad Theocrit. I,

191 *Τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ Αὐσέων ἔχονται ἀροτῆρες ἤδη Λίβυες καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι, τοῖσι οὔνομα κέεται Μάξυες, οἳ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλέων κομέουσι,*

52. Glossa Herodotea: *ἀνθερίκων· νῦν τοὺς καυλούς φησι τῶν ἀσφοδέλων· εἰσὶ δὲ εὔθραυστοι.* In scholiis Theocriteis ab Aderto nuper editis (Turici 1843. 8.) legitur haec glossa p. 3: *ἀνθέρικες αἱ τῶν ἀσταχύων προβολαί, τὰ ἄκρα. Ἡρόδοτος δὲ τοὺς καυλοὺς φησὶ τῶν ἀσφοδέλων*, ubi conf. nott. p. 57 seq.

Cap. CXCI.

Τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης] Pro *ἑσπέρην*, quod Aldina habet, retinui *ἑσπέρης*, idemque cum Schweigh. et Gaisf. reposui infra: *ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἑσπέρης*, ubi vulgo *ἑσπέρην*. Conf. nott. ad cap. 17 et vid. supra cap. 170. 171. 172. 175. De *Ausensibus* vid. supra cap. 180.

οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι] i. e. *qui in usu habent domus possidere*, s. *qui stabili sede certisque domiciliis utuntur;* opponuntur enim nomadibus, quibus tantum *οἰκήματα σύμπηκτα* et *περιφορητὰ* (ut cap. 190). De verbo *νομίζειν* cf. cap. 183.

Μάξυες] Apud Steph. Byz. *Μάζυες, οἱ Λιβύης νομάδες· Ἑκαταῖος περιηγήσει· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι Μάξυες καὶ ἕτεροι Μάχμες.* Unde in Herodoto *Μάζυες* praefert Castiglioni in scriptione ad cap. 184 citata (Iahn. Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. VIII sive III, 2. p. 279 seq.), cum omnes occidentalis orae Libycae gentes (vulgo vocantur Berbers) se ipsas vocent *Amzig*, *Imazig*, s. *Amazirg*, i. e. *liberos, dominos* (unde *Mazig* apud Omarum Muhammedanorum principem). Ex quo ipso cum derivanda sit Graeca vox *Μάζυες*, inde ille colligi vult, hoc nomen latius patere adeoque commune esse omnibus septentrionalis Africae gentibus, eoque refert *Μάκας* cap. 175, *Maxitanos* Iustini XVIII, 6, *Adyrmachidas* (Herod. IV, 168), i. e. *Adrar-Macas*, ipsosque *Nasamones* (Herod. II, 42. IV, 172), alios. De quo alii faciant iudicium. Movers (Die Phoeniz. II, 2. p. 393 seqq. 403 seqq.) de his plane eundem in modum disserit, gentes, quae *Mazici*, *Maxitani* aut Graece *Μάζικες*, *Μάσικες*, *Μάζυες*, *Μάξυες* appellantur, ad unam eandemque stirpem plures gentes easque liberas (unde nomen Amazigh s. Amazirgh, Mazigh) comprehendentem referens. Quo magis opinor alienum, quod in Darii inscriptione sepulcrali qui inter gentes Dario Persarum regi subditas commemorantur *Maciyâ* (modo vera sit haec lectio), hos ad Herodoti *Μάξυας* referri vult Oppert (Zeitschr. d. deutsch. Morgenl. Gesellsch. XI. p. 135): qui idem vel magis errasse putandus est, quod nomen in inscriptione hac proxime sequens *Karkâ* (ut nimirum legi vult Oppert) ad Carthaginem refert, licet Carthaginienses, quibus bellum inferre voluit Cambyses (Herodot. III, 17 seqq.), Dario Persisque nunquam obedierint. Propius haud scio an huc spectent *Μάχλυες* cap. 180. 178. Quae vero hoc loco de Maxyibus narrantur, ea Heerenio Id. II, 1. p. 36 prodere videntur gentem, quae e nomadum vita modo ad certa domicilia et ad agriculturam transierit, idque ipsum e priori vita adhuc retinuerit, quod capitis partem sinistram tondentes rectam partem alant minioque tingant corpora, qualia etiamnum fere in illis regionibus apud gentem Tuarik inveniantur, neque omnino ab isto nomadum more abhorreant, quo gentes singulae variâ capitis tonsurâ distinguantur. Quae mox Herodotus de regione silvis ferisque abundante scribit, ea ad silvas feris repletas prope viam, quae ab urbe Tunisiana ad Tripolin ducat, refert Heeren. Id. II, 1. p. 38, recentiorum peregrinatorum afferens testimonia Maxyesque subiicit et Zaueces extremas fuisse ad meridiem gentes ditionis Carthaginiensium, quos ipsos narrationis auctores Noster citat

τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι· τὸ δὲ σῶμα χρίονται μίλτῳ. φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. Ἡ δὲ χώρη αὕτη τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἡ πρὸς ἑσπέρην πολλῷ θηριωδεστέρη τε καὶ δασυτέρη ἐστὶ τῆς τῶν νομάδων χώρης. ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινή τε καὶ ψαμμώδης μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἑσπέρης, ἡ τῶν ἀροτήρων, ὀρεινή τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης. καὶ γὰρ οἱ ὄφιες οἱ ὑπερμεγάθεες καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσί, καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ

cap. 195. Quibuscum conf. Schlichthorst. l. l. p. 164. — Pro τὰ ἐπιδέξια et τὰ δ' ἐπαριστερὰ scripsi τὰ ἐπὶ δεξιὰ et τὰ δ' ἐπ' ἀριστερά; conf. nott. ad cap. 157. Pro κομόωσι, cuius loco duo libri κομῶσι, reposui κομέουσι, secutus Dindorfium (Commentat. p. XXX) et Bredov. pag. 386.

φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν] E Palaestina advenas esse dicit Procopius Bell. Vandal. II, 10. Attigit rem Raoul-Rochette: Hist. de l'établ. d. col. Gr. IV. pag. 398, quo etiam utitur C. O. Mueller. Orchomen. p. 356 not. monens Maxyes non aliter perhiberi Troianos atque Antenoridas Cyrenes. Namque Troiâ excisâ Antenorem cum Troianorum manu ad Libyam appulisse fama ferebat, de qua conf. Pind. Pyth. V, 110. Tu conf. etiam Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 37 et Sengebusch in Homerica dissertat. prior. (Homer. Ilias. ed. G. Dindorf. Lips. 1855) p. 145, qui hanc famam ad Cyrenenses refert, Homeri studiosissimos illos quidem indeque Homerica ubique circumspicientes. Ac plura quoque affert Castiglioni l. l. pag. 280 illos *Mazig* s. *Maxyes* ex Asia in Africam cessisse probaturus.

ἐστὶ ταπεινή τε καὶ ψαμμώδης] Verissime haec tradi monet Heeren. Id. II, 1. p. 49. Nam a Tritonidis acu sive amni Syrtique minori regionem incipere sabulosam ac sterilem, occasum versus fertilem esse terram beneque irriguam, quae ad Carthaginiensium ditionem pertinuerit. Quae mox dicitur terra Libyae θηριώδης, de ea conf. nott. ad cap. 181.

καὶ γὰρ οἱ ὄφιες οἱ ὑπερμεγάθεες — κατὰ τούτους εἰσί] *Serpentes* maximae vastitatis per Libyam reperiri iam Aristoteles tradit Hist. Animall. VIII, 27, 6. Neque aliter in Libya et quidem κατὰ τὴν θηριώδη καλουμένην χώραν serpentes θαυμαστοὺς τό τε μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος versari, cum ipsis elephantis pugnantes, scribit Diodorus III, 9 plura de his beluis monstrosae magnitudinis referens III, 35. 36. 49: de quibus iisdem quoque testatur Aelianus N. A. II, 21. VI, 21. XVII, 15. Ac pertinet huc etiam Livii narratio de huiusmodi angue, quam retulit Valerius Maximus I, 8, 19. Quae veterum testimonia attulimus, ut vera et cum reliquis antiquitatis testimoniis consentanea Herodotum retulisse probaremus. Neque enim nunc per septentrionalem Africae tractum, qui ad mare mediterraneum usque pertinet, tantae magnitudinis angues reperiri volunt. Conf. Lenz: Zoologie d. Griech. u. Roem. p. 437. De *leonibus* per hos Libyae tractus etiamnunc frequentibus monere vix opus.

καὶ οἱ ἐλέφαντες] Elephantos, qui sub Atlantis montis radicibus pascuntur, commemorat Aelianus N. A. VII, 2; elephantos ferre Africam ultra Syrticas solitudines et in Mauretania scribit quoque Plinius Hist. Nat. VIII, 11, 11. §. 32, itemque Strabo testatur XVII. p. 827, coll. Diodor. III, 9. 25. Unde a Carthaginiensibus ad usum belli assumptos esse elephantos ipsamque Romam

ἄρκτοι, καὶ ἀσπίδες τε καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρεα ἔχοντες, καὶ

adductos nemo nescit: etenim, teste Seneca De brevitate vit. cap. 13, primus Curius Dentatus in triumpho duxit elephantos, atque postea Metellus victis in Sicilia Poenis triumphans unus omnium Romanorum ante currum *centum et viginti* captivos elephantos duxisse fertur. Unde satis patet, antiquitus in illis Libyae tractibus admodum frequentes fuisse elephantos, qui nostra aetate haud quaquam reperiuntur. Caeterum utitur hoc Herodoti loco Schlegel. (Ind. Biblioth. I, 2. pag. 145 seq.), cum apud Herodotum prima inter Graecos scriptores fiat huius animalis mentio, quod ab ipso patre historiae visum esse negat Schlegel., hoc quoque adiiciens, in his Africae regionibus, quae ad regna Fezz et Marocco pertineant, nunc nullos prorsus reperiri elephantos; quos postea sane crebrius illic memoratos, dein exstinctos fuisse in regionibus a septentrione desertorum sitis idem ponit. Cuius observationibus, monente *Cr.*, ex parte refragatur A. Benary in: Jahrbb. f. wissensch. Krit. Berolin. 1831. p. 762 seqq. Elephanti imaginem in operibus sculptis Philensibus offendit Parthey, cuius vid. observatt. in Commentat. de Philis insula pag. 38. Nunc quidem teste Pelissier: Descript. de la Regence de Tunis (Exploration scientif. de l'Alger. XVI) p. 450 in regionibus Africae septentrionalibus nulli inveniuntur elephanti, de quibus nuper admodum scripsisse dicitur Const. Scharff in dissertatione „De natura et usu elephantorum Africanorum apud veteres" Vimar. 1855; ipsum libellum nondum videre contigit.

ἄρκτοι] In Africa ursum non gigni tradit Plin. H. N. VIII (54), 38 fin., quamquam *pellem Libystidos ursae* memorat Virgil. Aen. V, 37, quam *leoninam* interpretatur Lipsius Electt. II, 4. Disputat hac de re Salmas. ad Solin. p. 220 coll. G. I. Vossio De Idol. p. 52. Wesselingius Shawii testimonio ursum inter Africae animalia commemorantis Herodotea stabilire studet; quae etiam Cuvieri est sententia paucis indicata ad Plinii locum. Quem equidem consului, is mihi rescripsit Leuckart, vir harum rerum peritissimus: ursum (intelligitur autem *ursus arctos* Linn.) sane in terra Barbarey commemorari a Shawio, a Prospero Alpino in Aegypto [conf. nott. ad Herod. II, 67], a Dappero in regno Kongu (cf. Zimmermann: Geograph. Gesch. des Menschen u. der vierf. Th. I. p. 213 ed. Lips. 1778, 8.); sed addit idem Leuckart., qui recentiori aetate per Africam septentrionalem sint peregrinati, eos haudquaquam ursi mentionem facere, ut sane dubium adhuc sit, utrum omnino haec bestia per Africam reperiatur. At vero Ehrenberg, teste Idelero in: Ephemerid. litt. Berolinenss. 1834. nr. 55, ursos in vetere Mauretania atque Numidia adhuc inveniri affirmat.

καὶ ἀσπίδες] Serpentum est genus frequens per Libyam (cf. Aristot. H. A. VIII, 29 s. 28 Schneid.) atque Aegyptum, quorum morsus insanabilis videbatur veteribus. Plurima suppeditabit Bochart in Hieroz. II. lib. III. cap. 5. pag. 381, unde intelligitur, summo iure hos serpentes timendas inter feras ab Herodoto recenseri. Add. Cuvier. ad Plin. H. N. VIII (35), 23, nihil dubii esse monens, quin Aegyptiaca aspis veterum sit species viperae sive *najae*, quae in Aegypto vocetur *hajé*, s. *coluber hajé* Linn.

καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρεα ἔχοντες] Ad formam κέρεα conf. cap. 183. Opponuntur cap. 192 asini, quibus nulla cornua. Illos cum monocerote haud raro contenderunt, de quo vid. ad Ctesiam pag. 329 seqq. notata, iam aliis augenda, si attineret. At hoc Herodoti loco equidem cogitari malim de *orygis* s. *antilopae* genere quodam, quale per Africam reperitur uno cornu in fronte instructum. Cf. Cuvier. ad Plin. H. N. VIII. p. 433 seq. et quae de hoc animali copiose exposuit Lichtenstein. (Abhandll. d. Berlin. Acad. d. Wissensch. v. Jahr 1824—1826) p. 195 seqq. coll.

οἱ κυνοκέφαλοι, καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὡς δὴ λέγονταί γε ὑπὸ Λιβύων, καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄγριαι, καὶ ἄλλα πλήθεϊ πολλὰ θηρία ἀκατάψευστα. Κατὰ τοὺς νομάδας δέ ἐστι τούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τοιάδε· 192

p. 201 seqq. Add. Boettiger. Amalthea III. p. 189 seqq. et Morgenblatt 1827. nr. 142 seq. p. 566 seqq. 605 seq.

καὶ οἱ κυνοκέφαλοι] De his conf. Diodor. III, 34. Plin. H. N. VIII (80), 54, ubi monet Cuvier. pag. 466 eosdem esse, quibus adhuc *cynocephalorum* nomen. In tractibus Indiae invenit cynocephalos Aelian. N. A. IV, 46 coll. VI, 10 et X, 30. At οἱ ἀκέφαλοι fabulosum bestiarum genus, ut ipsi videtur patri historiae haec adiicienti: ὡς δὴ λέγονταί γε, ad quam formulam conferri volumus notata ad cap. 173. Hoc certum, Herodotum hîc de *ferarum* genere quodam loqui, haudquaquam de hominibus, quales alii veterum finxerint. De quo vid. ad Ctesiae fragmm. Ind. 20. pag. 320; eoque etiam pertinebunt Plinii verba H. N. V, 8. §. 46: „Blemmyis traduntur capita abesse ore et oculis pectori adfixis."

καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄγριαι] Haec verba hoc loco, quo de bestiis tantum sermo est, neque de hominibus, interposita eo magis offendunt, quod continuo sequuntur verba: καὶ ἄλλα πλήθεϊ πολλὰ θηρία, vel si vocem ἄλλα eo sensu *(omnino, in universum)* accipias, quo haud raro hoc adiectivum adhiberi docuerunt Heindorf. ad Platon. Phaed. pag. 234, Ast. ad Platon. Phaedr. p. 741 coll. Boissonad. ad Philostrat. Heroicc. pag. 541 et Herodot. II, 81. Itaque suspicio mihi oborta est, interpolatoris haec esse verba, ad marginem olim adscripta ac postea ipsis Herodoti verbis illata: quae sana si sunt, de quo vehementer dubito, licet ab omnibus libris scriptis retineantur, nihil aliud indicare poterunt, nisi homines, et viros et mulieres, in his Africae regionibus viventes aeque feros esse habendos atque bestias; nam simias quasdam his verbis declarari ut putem, adduci nequeo.

ἀκατάψευστα] Ita Mediceus, Florentinus, alii. Duo Parisini codd. ἀκατάψαυστα, quod idem in duobus codd. (Parisinis) exstare testatur Montfaucon. (Palaeogr. Gr. pag. 243. Mém. de l'Acad. d. Inscr. XII. pag. 171) interpretans: *feras intractabiles.* Dorvillio ad Charit. p. 346 ed. Lips. placuerat εὐκατάψευστα *(de quibus facile quis multa mentiatur, confabuletur)*, Reizio cum Borheck. et Schaefero: κατάψευστα *(fictas, ementitas feras)*. Quod idem coniecisse G. Koenium dicit Valcken. a *Cr.* laudatus in Diatrib. Eurip. pag. 231. Unde, accentu mutato, dederunt καταψευστὰ Dindorf., Bekker. et Lhardy. Nos cum reliquis edd. retinuimus ἀκατάψευστα, *ferasque* intelligimus *nullo mendacio fictas*, a Libycis scil., ὑπὸ Λιβύων, quod ex antecedentibus (ὡς δὴ λέγονταί γε ὑπὸ Λιβύων) huc quoque referas licet. Apud Iamblichum in Protrept. pag. 137 monente Wesseling. ἀδιάψευστα θηρία eodem sensu. Ad locutionem πλήθεϊ πολλὰ conf. III, 45. I, 51 μεγάθεϊ μεγάλους et VII, 117 ἄνδρα μεγάθεϊ μέγιστον.

CAP. CXCII.

Κατὰ τοὺς νομάδας δέ ἐστι τούτων κ. τ. λ.] Pro τουτέων cum Gaisf. et Matth. edidi τούτων. πύγαργοι s. *pygargi*, qui una cum damis et strepsicerote commemorantur Plinio H. N. VIII (79), 54, videntur esse bestiae albis natibus praeditae cervino e genere vel potius, quae est Cuvieri sententia (ad Plin. l. l. pag. 465, ubi vertit: *fesses blanches)*, ex *antiloparum* genere. De *antilope dama*, quae vocatur, cogitarat Lichtenstein. l. l. pag. 230 hoc subiiciens, minime pygargum referri posse ad eam bestiam, quae in Africa meridionali tantum reperiatur et a nobis

πύγαργοι, καὶ δορκάδες, καὶ βουβάλιες, καὶ ὄνοι, οὐκ οἱ τὰ κέρεα ἔχοντες, ἀλλὰ ἄλλοι ἄποτοι (οὐ γὰρ δὴ πίνουσι), καὶ ὄρυες, τῶν τὰ κέρεα τοῖσι φοίνιξι οἱ πήχεες ποιεῦνται 366

vocetur *Blessbock.* Aristoteles H. A. VI, 6. p. 864 C. IX, 32. p. 937 D. inter aves rapaces memorat *pygargum.* At apud Herodotum cogitandum de quadrupede.

δορκάδες] Revocavi *δορκάδες*, quod monente Schweighaeusero dudum revocandum censuit Schulz in Diss. de Herodoti vita et dialect. Herodoti bellis Persic. praemissa pag. 19, quodque idem exhibent omnes libri scripti VII, 69 (*κέρας δορκάδες*). Hoc loco plerique libri et scripti et editi *ζορκάδες*, uno libro excepto, qui exhibet *δορκάδες*, et Sancrofti libro, in quo legitur *δόρκεες*: hos sequi malui, quod formam *ζορκὰς* grammaticis potius deberi existimem quam ipsi Herodoto (conf. nott. ad cap. 131), quem utroque loco forma *ζορκὰς* usum esse credere mavult Dindorf. in Commentat. de dialect. Herodot. p. V. De ipsa forma *ζορκὰς* conferri potest Hesych. I. p. 1586 ibique Albert. — Ad argumentum loci consul. Strab. XVII. p. 827, qui idem in terra Mauretania mentionem facit *τῶν δορκάδων καὶ βουβάλων. Dorcadem Libycam*, quam descripsit Aelian. H. A. XIV, 14, recentiorum esse *antilopen dorcadem*, monet Cuvier. ad Plin. H. N. VIII (83), 58. p. 467 seq. Hanc vero dorcadem inter varia antiloparum genera adhuc frequentissimam reperiri per septentrionalem Africam testatur Buvry l. mox l. pag. 308.

βουβάλιες] Dicitur *βούβαλος* et *βούβαλις*, de qua bestia omnes veterum locos collegit Bochart. Hieroz. III, 22. p. 910 seqq. ad caprarum silvestrium genus referens bestiam, male olim a quibusdam boum generi adscriptam. Est vero, monente Cuvier. ad Plin. H. N. VIII, 15. p. 414, *Antilope bubalis* Linn. Miot Gallice reddidit: *buffles*, de bove *bubalo* cogitans, qui frequens per Africam inveniatur: nisi potius intelligatur *antilope bubalus* (la vache de la barbarie), quam bestiam per Africae septentrionalis tractus reperiri addit. — De capris Libycis feris retulit Aelian. H. A. XIV, 16.

ἄποτοι] i. e. *qui nihil potus sumunt, nunquam bibunt*, ut in Sophocl. Ai. 324 (317 Herm.). Supra cap. 81 *ὕδωρ ἄποτον* vi passiva. — Asinos cornu instructos attigerat Noster capite antecedenti. Asinos cursu celerrimos in Mauretania describit Aelianus N. A. XIV, 10.

καὶ ὄρυες] Boves feras hîc intelligi putat Miot, Gallus interpres eodemque etiam inclinare videtur Doederlein (Homer. Glossar. II. p. 339), qui ob ipsam vocem *ὄρυς*, quae cum verbo *ὀρύεσθαι* conveniat, hoc loco de bestia, quae tauro similis sit, cogitari vult redditque *ein brüllender Büffel.* Schweighaeusero videntur *ὄρυες* haud differre ab iis, quibus vulgo nomen *ὄρυγες*, quod ipsum h. l. repositum voluerat Gesner. De quadrup. I. p. 871, probante Italo interprete. Et sane vix dubium, monente Leuckarto, hîc *orygem* Plinii atque Aristotelis intelligi, quae est recentiorum *Antilope Leucoryx.* Neque alia est sententia Cuvierii (Recherches sur les ossements fossils I. p. XLI ed. secund.), qui h. l. id animal indicari putat, cui nomen *antilope oryx.* De *antilope* hîc agi arbitratus quoque erat Zoëga De obelisce. p. 168 not. Plura Lichtenstein l. l. p. 200 seq. 2. Veterum de *oryge* locos exhibet Bochart. l. l. III, 26. p. 946 seqq. Tu vid. potissimum Aelian. N. A. VII, 8 ibique Iacobs et X, 28. — Antiloparum vero e cornibus tibias paratas fuisse non est quod moneam post Boettigeri disputat. in Amalthea III. pag. 192 seqq. et Lichtenstein. ibid. p. 197 seq.

τῶν τὰ κέρεα τοῖσι φοίνιξι οἱ πήχεες ποιεῦνται] Pro *τῶν κατὰ κέρεα* dudum melius restituerat Gesner. l. l. p. 770 *τῶν τὰ κέρεα*, sic interpretans: *e quorum cornibus cubiti fiunt instrumentis musicis, quae phoe-*

(μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστί), καὶ βασσάρια,

nices vocant. Etenim vocula κατὰ abest a Mediceo, Florentino, aliis, qui κέρα mendose exhibent pro κέρεα, quae una est genuina apud Nostrum forma, ut iam monuimus ad cap. 183, quaeque etiam invenitur in Sancrofti libro aliisque, qui κατὰ habent additam praepositionem, ex interpretamento opinor ortam aut e margine invectam: quamquam vel abiecta hac praepositione vix sanus videtur locus aut perfectus, in quo certe, si Gesneri interpretationem sequaris, positum exspectabas ἐκ τῶν κερέων (ut II, 132) vel simile quid, quod melius congruat cum verbo ποιεῦνται. Vulgatam si retineas, malim sic interpretari: *quorum ad cornua quod attinet, citharis* (inde) *conficiuntur cubiti.* Lhardy interpretatur: *„deren Hörner zu Griffen* [für die Kitharen] *verarbeitet werden“*, haud offensus plurali numero (ποιεῦνται), qui excipit τὰ κέρεα, quod pro subiecto haberi vult, cum verbum adstruatur nomini adposito πήχεες. Quae ratio num ferri possit, vehementer dubito respiciens, alia ut taceam, ad ea, quae de plurali numero nomen neutrius generis excipiente disseruit Bredov. p. 335; neque enim huc referri poterunt loci, ut I, 93 ἡ περίοδος — εἰσὶ στάδιοι ἕξ et quae sunt huius generis, ut idem edocuit. Quod vulgo maiuscula litera initiali scriptum erat Φοίνιξι, mutavi cum recentt. edd. in φοίνιξι, cum de Phoenicum gente hîc minime agatur, sed de instrumento musico haud scio an a Phoenicibus invento et inde ad Graecos traducto. Hinc *citharas* intellexerunt Salmas. ad Solin. p. 157, Bochart. l. l. p. 946 itemque Larcher. Et sane inter instrumenta musica Athenaeus (XIV, 9 [40] pag. 637 B. coll. Ephori fragmm. pag. 261 seq.) refert *phoenices* sic dictas, quod a Phoenicibus inventae dicerentur, vel secundum Semum, quia cornua e phoenice Deliaca fabricata erant. Atque apud eundem Athenaeum IV. p. 175 D. sambucae species quaedam commemoratur, quae vocata fuerit λυροφοῖνιξ. Conf. Volckmann. in Diss. de organis s. instrumentis vett. musicc. (Epimetrum ad Plutarch. De music.) p. 160. Ac πήχεις idem valent in cithara atque ἀγκῶνες, teste Hesych. II. p. 958: Κιθάρας δὲ πῆχυς· ἀγκών. Conf. Volckmann. l. l. pag. 155. „πῆχυς autem (sunt verba Schweigh. ad Athen. l. l. Animadverss. T. VII. p. 475), quem ζυγὸν Homerus Ili. IX, 187 dixit, vocatur ea pars instrumentorum fidibus tensorum (τῆς κιθάρας et omnino τῶν κιθαρῳδικῶν ὀργάνων), in qua ἔγκεινται vel ἐνίενται οἱ κόλλαβοι vel οἱ κόλλοπες, id est οἱ πάσσαλοι, ὧν ἐξάπτονται αἱ χορδαί, *ea pars*, cui *inseruntur claviculae* sive *verticilli*, e quibus aptatae sunt chordae. Sic τὸν ἀγκῶνα vel τὸν πῆχυν et τοὺς κολλάβους cum brevibus ad Iliadem scholis exponunt Etymologus p. 412 l. 12 et Hesychius voce Ζυγά [T. I. p. 1587].“ Quae subiiciuntur verba: μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστὶ rectissime dici de animali, quod staturâ corporisque mole cervum s. bovem aequet, satis docent, quae Bochart. l. l. pag. 948 et Lichtenstein l. l. attulerunt. — De usu praepositionis κατὰ cf. nott. ad cap. 23.

βασσάρια] Teste Hesychio I. p. 702, Suidâ I. p. 419 atque Etymol. p. 190 extr. βασσαρὶς est ἀλώπηξ et βασσάρια sunt ἀλωπέκια, i. e. *vulpes, vulpeculae;* quod idem vocabulum adhuc in Coptica lingua exstare monuit Ignat. Ross. Etymol. Aeg. p. 35. Ad Punicam stirpem G. Muys (Griechenland u. d. Orient.) nr. 46. p. 26 seq. vocem refert. Inde, ut hoc adiiciam, ipse Bacchus Βασσαρεὺς, i. e. vulpina pelle sive stola vulpinam pellem referente indutus, qualem hîc quoque Bacchi sacerdotes per Asiam minorem potissimum gestare solebant, βασσάραν sive βασσαρίδα vulgo dictam, unde Hesychius et Grammat. in Bekker. Anecdd. p. 222 βασσάρας interpretatur χιτῶνας Διονυσιακοὺς ποικίλους, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βακ-

καὶ ὕαιναι, καὶ ὕστριχες, καὶ κριοὶ ἄγριοι, καὶ δίκτυες, καὶ θῶες, καὶ πάνθηρες, καὶ βόρυες, καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπήχεες χερσαῖοι, τῇσι σαύρῃσι ἐμφερέστατοι, καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι,

χαι; quin ipsae mulieres, tali, opinor, veste indutae ac sacra Bacchica celebrantes dicuntur βασσάραι, de quibus post Creuzer. Symbol. IV. p. 102 seqq. et 107 conf. Schoen. Comment. de personn. in Euripid. Bacch. p. 147. At negat Sonnini *vulpes* per Africam inveniri; cui et Herodoti atque Prosp. Alpini testimonium opponit Larcherus. Et sane reperiri per Africam septentrionalem vulpes monet Leuckart., quem consului, sed diversas a nostra *cani vulpe* Linn. et nunc accuratius cognitas studiis Kretzschmari ac Rueppellii. E quibus huc potissimum referam *Canem Zerdam*, quae in Africae septentrionalis reperitur desertis, auribus longioribus insignem et accuratissime descriptam ab eodem Leuckarto (vid. Okenii Isis 1825 II. pag. 211 seqq. 1828 III. IV. p. 296 seqq.), qui quam similis esset *vulpi* haec bestia, primus commonstravit. Canem vulpem, in nonnullis diversam a vulgari vulpe, adhuc per saxosos Africae borealis tractus reperiri observavit Buvry, qui ipse in his terris diutius commoratus est; vid. Zeitschrift f. allgem. Erdk. N. F. II, 4. pag. 307.

καὶ ὕαιναι] De *hyaena* vid. Plin. H. N. VIII (44), 30 ibique Cuvier. Plura Bochart. l. l. P. II. lib. III. cap. 7. pag. 395 seqq. P. I. lib. III. cap. 11. pag. 829 seqq.

ὕστριχες] Conf. Plin. H. N. VIII (53), 35. Intelligitur, monente Leuckarto, *Hystrix cristata* Linn. *(das Haubenstachelschwein)*, quae per omnem Africam septentrionalem reperitur frequens aliisque etiam Africae in partibus versatur, quamque ex Africa ipsa ad Europae terras meridionales transvectam fuisse credas licet. Adhuc hanc bestiam frequenter in his Africae plagis reperiri eiusque carnem ab Arabibus valde aestimari scribit Buvry l. l. pag. 308. Frequens quoque per septentrionalem Africae oram in Algerica ditione reperitur *Erinaceus Europaeus* (nos: *Igel*), teste Rozet: Voyage dans la regence d'Alger. 1833. I. p. 252. In seqq. δίκτυες et βόρυες qui sint, equidem ignoro, cum nulla alibi fiat harum bestiarum mentio. *Thoes*, de quibus Plin. H. N. VIII (52) 34, alii a Bocharto excitati in Hieroz. III, 12. p. 842 seq., sunt *chacali* s. *lupi cervarii* (*canis aureus* Linn.). Tu conf. II, 67 fin. Italus interpres citat Millin Diss. sur le Thoe in Journ. d. Phys. Dec. 1787 nr. 5. — πάνθηρες, qui monente Cuviero ad Plin. H. N. VIII (23), 17. p. 419 distingui debent a *pantheris*, nostri erunt *pardi (Panther* s. *Leopard)*. Accurate de his nunc monuisse video A. F. Wiegmann. in Oken. Isis 1831. 3. p. 287 seqq., quo docente πάνθηρ, qui a Graecis scriptoribus ante Aristotelem commemoratur et a quo distingui debet πάρδαλις, probabiliter est *Felis Uncia* Gmel. πάρδαλις, quod animal seriores potissimum memorant, a Latinis vulgo redditur *panthera*, quo eodem vocabulo Plinius, minus sanequam accurate, alterum quoque animal significat. E feris bestiis frequentissime per has Africae partes inveniri scribit Buvry l. l. p. 307 *canem aureum, hyaenam striatam* ac *mustelam vulgarem*, itemque *canem vulpem*; praeterea *leonem* et *leopardum*, quem vocamus, invenit, multosque etiam *lepores*.

καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπήχεες χερσαῖοι] Crocodilos in Mauretaniae fluviis commemorat Strabo XVII. p. 826, in fluvio Senegal, ut putant, Hanno Peripl. §. 10. Et κροκόδειλοι χερσαῖοι, qui aeque atque οἱ σαῦροι apibus insidiantur, inveniuntur apud Aelian. N. A. I, 58 coll. XVI, 6. Apud Herodotum de *lacerta stellione* Linn. cogitari nequit. Intelligitur enim, ut me edocuit Leuckartus, *Lacerta Dracaena* Linn. (Tupinambis niloticus Dau., Varanus Dracaena Merr., Monitor du

καὶ ὄφιες σμικροί, κέρας ἓν ἕκαστος ἔχοντες. ταῦτά τε δὴ αὐτόθι ἐστὶ θηρία, καὶ τάπερ τῇ ἄλλῃ, πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὑὸς ἀγρίου· ἔλαφος δὲ καὶ ὗς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάμπαν οὐκ ἔστι. μυῶν δὲ γένεα τριξὰ αὐτόθι ἐστί· οἱ μὲν δίποδες καλέονται, οἱ δὲ

Nil ou Quaran Cuvier.) vel *Tupinambis griseus* Dau. (Varanus Scincus Merr., Monitor terrestre d' Egypte Cuv.); dicitur quoque *varanus arenarius* vel *terrestris* (Varan du désert) atque adhuc reperitur in ditione Algerica: descripsit Guichenot in: Histoire nat. des reptiles et des poissons de l'Algérie (Exploration scientifique de l'Algérie. Zoologie V) pag. 6 seq. Add. Buvry l. l. p. 311. Scribit de hac bestia per Aegyptum frequenti Prosper Alpin. Rerr. Aegyptt. libr. IV. p. 217 (Lugd. Bat. 1735, 4.) sic: „Animal lacertarum terrestre crocodilo simile." Tu vid. quoque Cuvier. ad Plin. H. N. VIII, 37. p. 442 et conf. Bochart. Hieroz. III, 1. p. 1060 seqq. et Herod. II, 69. *Cr.* citarat Colomesii Opera ed. I. A. Fabricii p. 831. 832 ibique laud. Salmas. ad Solin. aag. 873. Ad τῇσι σαύρῃσι conf. nott. ad cap. 183 et ad στρουθοὶ κατάγαιοι nott. ad. cap. 175. — *Serpentes cerastas* invenimus supra II, 74.

ἅπερ τῇ ἄλλῃ]. Sic vulgo legebatur. Duo Parisini ἄλλα τῇ ἄλλῃ, ubi monente Schweigh. oportuit ἄλλα ἅπερ τῇ ἄλλῃ; unde potius refingendum, auctore Struvio I. p. 12. 13 (Opuscc. II. p. 271) καὶ τάπερ τῇ ἄλλῃ aut καὶ τἄλλα τάπερ τῇ ἄλλῃ. Equidem cum Dindorfio et Dietschio inde recepi alterum: καὶ τάπερ τῇ ἄλλῃ. Ad usum locutionis τῇ ἄλλῃ conf. III, 61 ibique nott.

ἔλαφος δὲ καὶ ὗς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάμπαν οὐκ ἔστι] Idem tradit Aristotel. H. A. VIII, 28. p. 919 B. et ad cervos quod attinet Plinius H. N. VIII (51), 33. §. 120, alii. „Herodoti aevo, scribit Wessel., *cervi* et *apri* Libyae si defuerint, dicendum erit aliunde in regionem devenisse: nam conspici istic et venatu intercipi docuit Gataker. Miscell. II, 8 et Shaw. Itiner. I. p. 323." Quin in picturis, quas exhibent Cyrenaica hypogaea, conspicitur cervus, teste Pacho (Voyage etc. p. 206 seq.), qui a Graecis in Cyrenaicam adductum existimat cervum, Dianae a Cyrenaeis maxime cultae consecratum. In Arsinoës numo item conspicitur cervus, teste Eckhel. D. N. IV. p. 127. Ac sane, ut monet Leuckartus, Bossmann. et Labat in terra Guinea reperiri cervos asserunt, quos in terra Barbarei esse dixit Shaw, et in Abyssinia Ludolph. teste Zimmermann. Geograph. Gesch. etc. I. p. 232 et 233. Intelligitur procul dubio *Cervus Dama* Linn. frequens in Abyssinia. Ac defectum cervorum multis antiloparum speciebus satis compensari idem observat; quo eodem observante *sus* per Europam frequens (*Sus Scrofa* Linn.) vix quidem fera reperitur per Africam, ubi aliae quaedam exstare dicuntur species, e quibus *Phacochoerus* Fr. Cuv. („Warzenschwein"); Phac. (sus) Aethiopicus et Phac. (sus) Africanus, frequens in regione Kordofan et Abyssinia orientali, ubi invenit Rueppel. (Atlas II tab. 25. p. 61 f.). Cf. Fr. Cuv. Mémoir. du Mus. Tom. VIII. Eo igitur, credo, erit referendum, quod Pacho (Voyage en Marmar. etc. p. 244) asserit, suem feram per omnem Libyae septentrionalis partem sabulosam reperiri. Ac testatur quoque Rozet (Voyage dans la regence d'Alger. I. p. 251), apros frequenter per Algericas terras reperiri. Herodotum haec scribentem Indica et Libyca confudisse vult Schwanbeck de Megasthen. p. 3. Tu cf. nott. ad cap. 167.

δίποδες καλέονται] Commemorantur hi mures a pluribus scriptoribus, quorum testimonia collegit Bochart. Hieroz. III. c. 33. p. 1010 seq., nomine bestiolae inde ducto, quod posteriores pedes prioribus illi habent longiores adeoque binis pedibus fere gradiuntur. Est enim cogitandum de *mure jaculo* s. *mure jerboâ* Linn. (Gallice *gerboise*), ut mo-

ζεγέριες (τὸ δὲ οὔνομα τοῦτό ἐστι μὲν Λιβυκὸν, δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί), οἱ δὲ ἐχινέες. εἰσὶ δὲ καὶ γαλέαι ἐν

net Cuvier. ad Plin. H. N. VIII (55), 37. Add. Clarke: Travels I. pag. 471. Iacobs ad Aelian. XV, 26, Buvry l. supra l. pag. 307. Shawii et Brucii testimonium excitavit quoque Larcherus. Equidem addo testimonium recentissimi peregrinatoris, Pacho (Voyage etc. p. 62), qui hos mures adhuc frequentes per Marmaricam reperiri dicit aeque ac lupos, chacalos, hyaenas, hystrices. E veteribus scriptoribus huc potissimum pertinet Aelianus, qui e Theophrasto l. supra l. sic refert: *φασὶ δὲ καὶ ἐν Κυρήνῃ μυῶν διάφορα γενέσθαι γένη. οὐ μόνον ταῖς χρόαις, ἀλλὰ καὶ ταῖς μορφαῖς· ἐνίους γὰρ αὐτῶν πλατυπροσώπους εἶναι, καθάπερ τὰς γαλᾶς· καὶ αὖ πάλιν ἄλλους ἐχινώδεις ὀξείας ἀκάνθας ἔχοντας, οὕσπερ ουν καὶ οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσιν ἐ χ ε ν ά τ α ς* (qui Herodoto sunt *ἐχινέες*). *Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ἀκούω δ ί π ο δ α ς εἶναι μῦς καὶ μεγίστους μεγέθει φύεσθαι, το`ς γε μὴν ἐμπροσθίοις ποσὶν ὡς χερσὶ χρῆσθαι· εἶναι γὰρ αὐτοὺς τῶν ὄπισθε βραχυτέρους· εἶδον τούτους· Λ ι β υ κ ο ί ε ἰ σ ι κ. τ. λ.* — In verbis antecedentibus *γένεα τ ρ ι ξ ὰ* Noster dixit eodem fere sensu, quo *τρία* aliis locis dicitur; nec aliter fere I, 171. IX, 85. *τ ρ ι σ σ ὰ ς πηγὰς* eodem sensu dixit Sophocles in Oedip. Col. 479. Plura qui requirat, vid. Thesaur. ling. Graec. VII. pag. 2465 ed. Dindorf. Eundem in modum *διξὸς* Herodotus dixit II, 76. III, 32. V, 52. VII, 57. 70. 205. IX, 76. Ionum morem, quo in his vocibus duplicatae literae σ substituunt ξ, attigit Gregor. Corinth. p. 435 ed. Schaef.

ζεγέριες] „Hesychio I. pag. 1580 *ζεγερίαι* explicantur *βουνοί*, *colles* [ut cap. 158. 199]: an quod in collibus cubilia posuerint? Quae quidem impeditior foret vocabuli expositio. — Bochart. Col. Phoen. refingit *βουνῖνοι* ex *βούνιον* formatum; eam enim herbam esse, quae Punice *zigar:* inde *ζεγέριες* sive *βουνίνους* hos mures, quod plantae eius esu aut umbrâ delectentur, dictos: eleganter, modo vere.“ *Wesseling.* Schweigh. confert Beckmann. ad Aristotel. Mirab. auscult. cap. 27, ubi, quos mures *πλατυπροσώπους* vocarunt, iidem Beckmanno videntur esse, qui *ζεγέριες* apud Herodotum.

Ab Herodotea voce non multum abest vox *dzidzira*, qua in terra Fezzan indicari scribunt *colles arenosos*, in quibus palmae ferae crescant et in quibus mures dipodes s. Ierboa sedes suas plerumque habeant. Conf. Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. VIII, 3. p. 286. Pro *Λιβυκὸν* aliquot libri *Λιβυστικὸν*, unus Sancrofti liber *Λιβυστῖνον*, de quo citant Wetsten. ad Actt. Apost. VI, 9. Ad verba *δύναται δὲ κατὰ κ. τ. λ.* conf. Herod. II, 30 ibique nott. et de voce *βουνοὶ* nott. ad IV, 199.

οἱ δὲ ἐχινέες] Ita dicta ab asperitate pilorum echini ad instar, ut notat Bochart. l. l. p. 1016 Aristotelis citans locum, qui Aegyptios mures scribit duros habere pilos, ut herinaceos terrestres. Cf. Beckmann. l. l. pag. 61 et Iacobs. ad Aelian. N. A. XV, 26, qui *murem echinum* („die aegyptische Stachelmaus“) hic indicari putat.

γαλέαι] Pro vulg. *γαλαῖ* (quae Attica est forma) cum Bredov. p. 220 scripsi *γαλέαι*, quod idem etiam dederunt Dindorf. et Dietsch. *Mustelas* („Wiesel“) intelligi copiosa disputatione docet Perizon. ad Aelian. V. H. XIV, 4. Quam bestiolam in Cyrenaeorum numis sub silphio conspici ex Haymii Thes. Britann. T. II. pag. 124 monet Wesseling. Tu conferas quoque Strab. III. p. 144 s. p. 214 A. coll. p. 213, ubi, quae de lepusculis nocivis in Hispania narrantur, ad Tartessias Herodoti mustelas haud scio an referri queant. Mannerto I. p. 224 sunt *Kaninchen.* De silphio vid. nott. ad cap. 169. Ad verba: *ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες — ἐξικέσθαι* conf. nott. ad II, 29. I, 171.

τῷ σιλφίῳ γινόμεναι, τῇσι Ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται. Τοσαῦτα μέν νυν θηρία ἡ τῶν νομάδων Λιβύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες ἐπὶ μακρότατον οἷοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι.

Μαξύων δὲ Λιβύων Ζαύηκες ἔχονται, τοῖσι αἱ γυναῖκες 193
ἡνιοχεῦσι τὰ ἅρματα ἐς τὸν πόλεμον. Τούτων δὲ Γύζαντες 194

Cap. CXCIII.

Ζαύηκες] Stephanus Byzantinus: Ζαύηκες, ἔθνος Λιβύης· Ἡρόδοτος δ΄. Ζαύηκες, ἔθνος· Ἑκαταῖος ἐν περιηγήσει Ἀσίας; conf. Hecataei fragmm. pag. 135 ed. Klausen. Rennel. p. 668 gentem intra Syrtim minorem ac sinum Adrumeti habitasse vult, cum *Zygantes* (IV, 194) conveniant cum Plinii *Zeugitanis*, eius provinciae, in qua Carthago sita fuit, incolis. Castiglioni (vid. Jahrbb. f. Philol. u. Paedagog. VIII, 3. pag. 282) Zaueces eosdem esse statuit atque *Zeouagha* circa urbem Fez habitantes: quod ab hoc loco valde alienum esse puto. Propius ad verum accedere videntur, qui Ζαύηκας non longe a vetere Carthagine quaerendos esse censent: inter quos tu vid. Barth. Wanderungg. etc. I. p. 113. 125, qui hanc gentem circa montem *Saguân* s. *Sauân*, qui a Carthagine meridiem versus extenditur unius diei itinere remotus, consedisse vult eoque vel referri posse putat posterae aetatis gentem, cui nomen *Suaga*. Atque vel *Zeugitana* Romanorum provincia huius nominis memoriam retinuisse videtur. Add. Movers: Die Phoeniz. II, 2. pag. 404 seq.

τοῖσι αἱ γυναῖκες κ. τ. λ.] Conf. supra nott. ad cap. 183. 189. Quae ipsa ad fabulam de Amazonibus Libycis rite intelligendam sanequam teneri debent. Cf. Heeren. Ideen II, 1. pag. 37. Adde quae Amazonum vestigia in Africa interiori reperiri teste Clappertono, Anglo peregrinatore observat J. de Hammer in Wien. Jahrbb. LVIII. p. 67.

Cap. CXCIV.

Γύζαντες] Sic meliores libri; alii Ζύγαντες, Steph. Byz. Βύζαντες, maleque apud Herodotum scribi ait Γύζαντες (cf. Hecataei fragmm. p. 134). Add. Apollon. Dysc. Hist. mir. 38. Schlichthorst. p. 161 in Herodoto unum probat Βύζαντες. At recte statuere videtur Mannert. X, 2. p. 216 seq., utramque olim de una eademque gente valuisse scripturam: quod idem affirmat Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 404, si quidem literae *b* et *g* in aliis quoque Libycis nominibus varient omnisque diversitas ad pronunciationem redeat. Postera aetate vix ulla gentis mentio, si a *Byzacio* discesseris, quod nomen eodem fere redire nemo non videt. In Scylacis Periplo §. 111. p. 49 inferre student gentem viri docti, ubi haec leguntur: περιοικοῦσι δὲ αὐτὴν (λίμνην scil. Tritonis) Λίβυες π ά ν τ ε ς ἔθνος καὶ πόλις τὰ ἐπέκεινα πρὸς ἥλίον δυσμάς· οὗτοι γὰρ ἅ π α ν τ ε ς Λίβυες λέγονται ξανθοί, ἄπαστοι καὶ κάλλιστοι· καὶ ἡ χώρα αὕτη ἀρίστη καὶ παμφορωτάτη καὶ βοσκήματα παρ᾽ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ μέγιστα καὶ αὐτοὶ πλουσιώτατοι καὶ κάλλιστοι: in quibus mendosam codicis scripturam πάντες et ἅπαντες in Γ ύ ζ α ν τ ε ς vel Β ύ ζ α ν τ ε ς mutari volunt viri docti; vid. Mueller. Geogr. Gr. minn. I. p. 88. Ipsam gentem haud procul a Carthagine abfuisse censet Larcherus in Tab. geograph., quam latius olim *Byzacii* nomine extensam per optimam Carthaginiensis ditionis partem cum satis constet, Herodotum modo de una alteraque huius gentis tribu maxime remota eademque minus culta locutum esse contendit Heeren. Ideen II, 1. p. 39. Conf. etiam quae Forbiger attulit Handbuch d. alt. Geogr. II. pag. 842. 843. In regione montosa neque admodum remota ab iis regionibus, quas Zaueces tenuerint, indeque etiam non admodum procul ab ipsa Carthagine hu-

ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι μὲν πολλὸν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιέειν. μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι καὶ πιθηκοφαγέουσι· οἱ δέ σφι
195 ἄφθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον, τῇ οὔνομα εἶναι Κύραυνιν,

ius gentis sedes mihi quaerendae videntur.

ἐν τοῖσι μέλι μὲν πολλὸν κ. τ. λ.] De magna mellis per has regiones copia testatur Della Cella, ut monuit Heeren. II, 1. p. 39. Nam montes apibus abundant, quarum mel etiamnum incolis victum praebet simulque exportatur.

πολλῷ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιέειν] Videtur hoc mel e palmarum succo parari eo modo, quo illud in terris Algerianis ac Tunisiis fieri scribit Shaw, quem testem excitat Heeren. l. l. — δημιουργὸς est *opifex*, qui conficiendi mellis artem exercet. Pari modo Noster VII, 31: ἐν τῇ ἄνδρες δημιουργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεῦσι, quo loco vulgo exhibent δημιοεργοί, quod cum Dietschio mutavi in δημιουργοί, quae forma in altero Herodoti loco ab omnibus libris allata aliarum quoque vocum similium analogiâ nititur, ut I, 41 κακοῦργοι; vid. Bredov. p. 190. De ipsa voce eiusque significatione cf. Athen. I, 14. p. 18 D. IV. p. 172 A. Plat. Republ. IV. p. 421 et quae alia plura exhibentur in Anglic. edit. Thes. Stephan. T. III. p. 3293. De voce ἄνδρας adiecta conf. III, 125 ibique nott. IV, 151. 200.

μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι] i. e. *minio* (rubro colore) *tinguntur omnes*, nomadum ex more, quem apud Maxyes cap. 191 iam invenimus.

οἱ δέ σφι ἄφθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται] οἱ δὲ referendum ad πιθηκοφαγέουσι, unde mente repetere licet οἱ πίθηκοι. Ad locutionem ἄφθονοι ὅσοι conf. nott. ad I, 14 et vid. Kuehner Gr. Gr. §. 788 not. 6. De simili usu vocis οἷος monuimus ad cap. 28. De simiarum per Libyam multitudine auctor est quoque Diodorus XX, 58, ubi conf. Wesseling. T. II. p. 449. Montes, quos dicit Herodotus, ad *Atlantem* pertinere monet Heeren l. l. Equidem de monte *Saguan* cogitare malim; cf. nott. ad cap. 193.

CAP. CXCV.

λέγουσι Καρχηδόνιοι] Tu conf. nott. ad cap. 167. — In seqq. διαβατὸν (pro διάβατον) retinui, ut I, 75. IV, 62 (ἐπιβατόν); ad formam κεχριμένοισι conf. cap. 189 ibique nott.

Κύραυνιν] Multum libri scripti in hac voce fluctuant. Convenit cum Herodoto Stephan. Byz., nisi quod ibi accentu mutato reperitur: Κυραυνὶς, νῆσος κατὰ Γύζαντας τοὺς ἐν Λιβύῃ, ὡς Ἡρόδοτος τετάρτῃ· ὁ νησιώτης Κυραυνίτης. Quae mea ex sententia vix alia esse poterit insula atque ea, quae ad occidentalem minoris Syrtis oram sita e regione terrae continentis, a qua centum viginti stadiis distare dicitur, vocatur Κέρκινα s. *Cercina* in Stadiasm. Mar. Magn. §. 112 (ubi cf. alios veterum locos a Muellero allatos in Geogr. Gr. minn. I. p. 469), a Plinio V, 7. §. 41, Strabone XVII. p. 824 s. 1194: παράκειται δὲ τῇ ἀρχῇ τῆς Σύρτεως νῆσος παραμήκης ἡ Κέρκιννα, εὐμεγέθης, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν, καὶ ἄλλη ἐλάττων Κερκιννῖτις. Atque Κερκινῖτις insula apud Scylacem quoque commemoratur in Periplo §. 110. p. 48 ed. Hudson., nisi ipsam Cercinam intellexisse putandus est Scylax. Namque angusto tantum maris canali a Cercina separatur Cercinitis insula perparva, eique, ut Plinius l. l. affirmat, ponte olim iuncta erat. Cercinam autem propter portum ac navium stationem antiquo aevo atque etiam medio valde celebratam fuisse haud pauca veterum scriptorum testimonia declarant ipsiusque saeculi undecimi post Chr. n. scriptoris Abu

μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στεινήν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἠπείρου, ἐλαιέων τε μεστὴν καὶ ἀμπέλων· λίμνην δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἱ παρθένοι τῶν ἐπιχωρίων πτεροῖσι ὀρνίθων κεχριμένοισι πίσσῃ ἐκ τῆς ἰλύος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. Ταῦτα εἰ μέν ἐστι ἀληθέως, οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω.
367 εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσ-

Bekri in Extr. et Notices T. XII. p. 466, qui aedificiorum antiquorum ruinas puteosque commemorat atque pascua optima. Nomen utriusque insulae (Cercinae et Cercinitis) est *Karkeneh* s. *Kerkeni*. Vid. Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 495 seq., Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. p. 939 coll. 843, qui omnes veterum locos de utraque insula indicavit, quibuscum etiam conferri possunt, quae olim disseruerunt Rennel. p. 669, Schlichthorst. p. 163 et Mannert. X, 2. p. 155. Contra *Cernen* insulam in Herodoteo loco intelligi voluit Castiglioni (vid. l. l. ad cap. 193), itemque Niebuhr: Verm. Schrift. I. p. 148 et Movers in: Ersch et Gruber Encyclopaed. Sect. I. Vol. XXIV. pag. 366. De qua insula, cuius prima mentio fit in Hannonis Periplo §. 8, omnes fere et veterum et recentiorum scriptorum locos attulit Mueller. ad Hannonis l. l. in Geograph. Gr. minn. I. p. 7, e quibus id quidem mihi satis patere videtur, hanc insulam, modo revera exstiterit neque ad fabulas referenda sit, quae de regionibus occidentalibus Phoenicum atque Carthaginiensium operâ consulto sparsae ferebantur, non ad oram Libyae circa Syrtis regiones aut prope ipsam Carthaginem quaerendam esse, sed longe ulterius occidentem versus adeoque extra columnas Herculeas, quae vel duodecim dierum itinere ab hac insula, supra Soloëntem promontorium (de quo vid. nott. ad II, 32) sita, abesse dicuntur a Scylace §. 112. p. 53 Huds., qui ultra Cernen meridiem versus navigari posse negat. Hanc igitur insulam ut ab Herodoto designari credam, adduci non possum, recteque id etiam negat Kluge ad Hann. p. 31, neque etiam mihi persuasit Mueller. (l. l. pag. XXVII Prolegg.), qui, quae ab Herodoto de auro et puellis aurilegis tradantur, cum neque in Cercinam neque in Cernen Hannoneam cadant, referri non posse putat „nisi ad Libyae „meridionalis regiones auriferas, „ubi (inquit Muellerus) Mungo Park „in Itin. p. 270 seqq. testatur *femi*„*nas* in arena et luto fluviorum au„rum colligere et collecta grana in „*pennarum alveolis* reponere. Caete„rum in ipsa insula aurum colligi „parum probabile est; subindicari „potius insula videtur, ex qua Car„thaginienses cum continentis auri„legis agere solerent. Fieri potest, „ut haec sit Cerne Hannonis: atta„men cum neque nomen neque cae„tera satis conveniant, nescio an „aptius conferam mythologica Dio„dori III, 54. Is enim prope He„speru ceras novit Κεραύνια ὄρη „et iuxta hanc regionem ponit He„speriam Amazonum insulam satis „magnam ac frugibus gemmisque „divitem; Hanno vero ad Hesperu „cornu memorat νῆσον μεγάλην καὶ „ἐν τῇ νήσῳ θαλασσώδη (§. 14), ut „hanc esse Κύραυνιν Herodoti du„xerim." Mihi haec longius petita videntur malimque in sententia supra exposita acquiescere.

Ταῦτα εἰ μέν ἐστι ἀληθέως] Conf. cap. 134 ibiq. nott. et ad verba seqq. τὰ δὲ λέγεται γράφω nott. ad cap. 173. Verba εἴη δ' ἂν πᾶν (*hoc autem haud scio an verum sit;* cf. G. Hermann. Opuscc. III. p. 165.) iam citavimus ad I, 57. — Caeterum quae de auro atque puellis id exhaurientibus Noster tradit, eadem fere enarrantur ab Achille Tat. II, 14 ibique confer Iacobs. Animadverss. p. 535 seq.

ἐν Ζακύνθῳ] Fontes bituminis s. picis fossilis in insula Zacyntho memorat Ctesias Indd. Excerptt. 10,

σαν ἀναφερομένην αὐτὸς ἐγὼ ὥρεον. εἰσὶ μὲν καὶ πλεῦνες αἱ λίμναι αὐτόθι, ἡ δὲ ὦν μεγίστη αὐτέων ἑβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κατιεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδήσαντες, καὶ ἔπειτα ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνῃ πίσσαν, ὀδμὴν μὲν ἔχουσαν ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερικῆς πίσσης ἀμείνω. ἐσχέουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγχοῦ τῆς λίμνης· ἐπεὰν δὲ ἀθροίσωσι συχνήν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. ὅ τι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰόν, ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἡ δὲ ἀπέχει ὡς τέσσερα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. οὕτω ὦν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς
196 νήσου τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης οἰκότα ἐστὶ ἀληθείῃ. Λέγουσι

Eudoxus apud Antigon. Hist. mirab. 169, ubi alios citat Beckmann. p. 214; accuratius nunc eos descripserunt Chandler (Reise in Griechenland. cap. 79. p. 428 seqq.), Dodwell, Hawkins, alii; de quibus vid. nott. ad Ctesiae l. l. p. 289 seq. et Kruse: Hellas II, 1. p. 426 seq. Nunc illi fontes in meridionali insulae parte prosilire dicuntur prope vicum Chieri a mari nonnihil remoti; ut sane regionis naturam terrae motibus mutatam fuisse credibile fiat, cum Herodoto auctore hi fontes quattuor tantum a mari distent stadia, quos eosdem nunc dirutos sive expletos mari propius se invenisse ait Dodwell. Adhuc octoginta vel centum hinc capi asphalti utres, quorum quisque centum quinquaginta capiat libras, affirmant. — πάντῃ valet *quaquaversus* (ut I, 181, ubi cf. nott.) vel potius *quaqua parte*, quod, si quadratam formam habuit palus, sic intelligi debet, ut quodvis paludis latus ambitum septuaginta pedum habuerit; si rotunda fuit palus, πάντῃ respondebit nostro: *im Durchmesser;* atque sic accipi vult R. Iacobs: De mensur. Herodot. pag. 11.

ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδήσαντες] μυρσίνην et μυρσίνῃ in βυρσίνην et βυρσίνῃ mutari voluit Reiskius, ut intelligeretur *amphora coriacea*. Sine causa. Nam percommode cum Schweigh. intelligas licet *myrti ramum;* quemadmodum ex Agragantino in Sicilia fonte liquidum bitumen incolas arundinum paniculis, citissime sic adhaerescens, colligere Plinius testatur H. N. XXXV (15), 51, ubi etiam de *Zacynthio* liquido bitumine, quod situlis s. amphoris nunc hauriri scribunt.

τῆς Πιερικῆς πίσσης] „*Asia* olim Plinio auctore H. N. XIV, 20 s. 25. §. 128. *picem Idaeam* maxime probabat, *Graecia Piericam.*" *Wessel.* Add. Didymus in Geoponn. VI, 5. p. 152. Ad formam ὀρωρυγμένον conf. Bredov. p. 314. — λάκκον *cisternam* s. *fossam* reddere licet, ut in Plutarch. Aristid. cap. 5. Conf. etiam Herodot. VII, 119 et plura in Thes. ling. Graec. V. p. 56 ed. Dindorf.

οὕτω ὦν καὶ τὰ — ἀληθηίῃ] i. e. *Ita igitur etiam ea, quae de insula illa ad Libyae oram sita narrantur* (de auro scil., quod e fonte virgines egerunt) *veri similia sunt* s. *vera esse probantur*. Ubi cum recentt. edd. reposui οἰκότα pro εἰκότα, et ἀληθείῃ pro ἀληθηΐῃ, ut IV, 44. III, 22. 67. 75 aliisque locis.

Cap. CXCVI.

Λέγουσι δὲ καὶ τάδε κ. τ. λ.] Conf. nott. ad cap. 191. Eustathius de Seribus (de quibus cf. Ammian. Marcell. XXIII, 6 ibique citata T. II. p. 47 Wagn.) similia tradens Herodoteam hanc attigit narrationem, quam ad Senegambiae regiones retulerunt Schlichthorst. pag. 167 ac

δὲ καὶ τάδε Καρχηδόνιοι, εἶναι τῆς Λιβύης χῶρόν τε καὶ ἀνθρώπους ἔξω Ἡρακλέων στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὰν ἀπίκωνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπεξῆς παρὰ τὴν κυματωγὴν, ἐσβάντες ἐς τὰ πλοῖα, τύφειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἰέναι ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἔπειτα ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι, καὶ ἐξαναχωρέειν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκβάντας σκέπτεσθαι, καὶ ἢν μὲν φαίνηταί σφι ἄξιος ὁ χρυσὸς τῶν

Rennel. p. 705, quod non nisi a meridie desertorum Saharae aurum inveniatur in hac ipsa regione, ubi hanc mercium permutandarum consuetudinem inter Nigros atque Mauros nondum exolevisse testatur Shaw Itiner. I. p. 393. Atque alii nunc quoque accedunt testes, unde tale commercium edocemur et vetere et nostra aetate aeque agi in Nigri regionibus auri plenis ultra deserta Saharae, ubi Mauri loco constituto merces deponant earumque vice aurum a Nigris allatum auferant, nemine ullum proferente verbum. Quin teste Lyone in terra Sudan invenitur gens, noctu quae commercium agat eo fere modo, quo enarrat Herodotus. Advenae merces suas ubi exposuerunt singulis acervis distinctas, abeunt, mane redituri aurumque mercium acervis ab indigenis adpositum ablaturi, si satis illud fuerit visum; si minus, et merces et aurum in medio relinquere dicuntur, donec plus auri fuerit adpositum. Tu vid. v. Hammer in: Annall. Viennenss. LXXI. pag. 44 seq. et Heeren: Ideen II, 1. p. 182, qui simul attendi iubet ad Carthaginiensium coniunctionem cum illis regionibus auriferis, maiorem fortasse, quam Graeci existimarint, cum Carthaginienses, talia ne aliis innotescerent, magnâ curâ egisse videantur. Quibus *Cr.* haec adiecerat: „Similis negotiatio Nigrorum (der Neger von Guinea), quae tacite fit, memoratur in libro: Di Marco Polo e degli alteri viaggiatori Veneziani piu illustri del P. Ab. D. Placido Zurla. Venet. 1818. 19. p. 126 seq." Alia his addidit Mueller: Geogr. Gr. minn. T. I. pag. XXVII in not. Et consuli de his quoque potest Humboldt: Asie centrale I. pag. 458, itemque d' Escayrac de Lauture, qui eodem fere modo, quo scribit Herodotus, adhuc commercium cum interioris Africae incolis fieri observavit; vid. Die Africanische Wüste, von C. Andree (Lips. 1855) p. 226 seq. Atque iure ex his collegerat Hirscher. (ad Hannonis Peripl. Ehing. 1832. p. 7), quantum et quale commercium olim Carthaginienses cum Africanis hominibus istis egerint. — Ἡρακλέων pro Ἡρακληΐων scripsi e Florentino aliisque, ut supra cap. 8. 42. 43. 181. 185. — Ad ἐξέλωνται τὰ φορτία vid. nott. ad III, 6.

παρὰ τὴν κυματωγὴν] i. e. *in litoris crepidine*, ut interpretatur Valcken. citans Lucian. Tim. §. 56 (ubi vid. nott. pag. 440. T. I ed. Bip.), Sophocl. in Oed. Col. 1237 (1240 al.), ubi exstat ἀκτὰ κυματοπλὴξ, quae κύματος ἀγὴ apud Apollon. Rhod. I, 554. In Herodot. IX, 100 nunc recte legitur κυματωγῆς (pro κυμα τώγης), ubi, qui a Wesselingio citatur Eustath. ad Odyss. p. 1540, 25 s. 230, 48 interpretatur ἀκτὴν, ἔνθα τὰ κύματα ἄγονται sive *litoris crepidinem*, *quam verberat unda maris* s. *ad quam franguntur undae*. Add. Lucian. Hermot. 84, ubi multa Solanus T. IV. p. 429 seq. Bip., alios, quos Herodoti interpretes attulerunt, in quo Eustath. l. l. habet αἰγιαλόν. Glossa Herodotea: ὑπαγωγή· αἰγιαλός. — τύφειν καπνὸν est *excitare fumum*. Plura de hoc verbo vid. in Thesaur. L. Gr. VII. p. 2621 ed. Dindorf.

φορτίων, ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται· ἢν δὲ μὴ ἄξιος, ἐσβάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται· οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς ὦν ἔθηκαν χρυσὸν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. ἀδικέειν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἅπτεσθαι, πρὶν ἄν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἅπτεσθαι πρότερον, ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσίον λάβωσι.

197 Οὗτοι μέν εἰσι, τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων οὐνομάσαι· καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλέος τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι ἔχω εἰπεῖν περὶ τῆς χώ- 368
ρης ταύτης, ὅτι τέσσερα ἔθνεα νέμεται αὐτὴν, καὶ οὐ πλέω

ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται] Pro vulgata *ἀπελόμενοι*, quae haud scio an librariis tribuenda sit ad sequens *ἀπαλλάσσονται* respicientibus indeque in errorem abductis, reposui cum recentt. edd. *ἀνελόμενοι*, quod Aldina ed. praebet ac praeterea Sancrofti liber aliique Parisini; id enim unum loci sententiae convenire videtur, ex qua discedere dicuntur *sublato auro*. Caeterum his verbis Noster, qui paulo ante dixerat: *τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκβάντας σκέπτεσθαι*, subito in directam orationem transit, mox eandem relicturus et ad indirectam rediturus verbis: *ἀδικέειν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς — ἅπτεσθαι, — οὔτ' ἐκείνους — ἅπτεσθαι*, ubi ne *αὐτοὶ* quidem dixit propter opposita, opinor, *οὔτ' αὐτοὺς — οὔτ' ἐκείνους*. Tu conf. similia, quae notavimus ad cap. 110. 136.

ἢν δὲ μὴ ἄξιος] Quod vulgo post *μὴ* inseritur *εἴη* in pluribus codd. omissum, id cum recentt. edd. eieci, cum optativum praegressâ particulâ *ἢν* stare posse negem. Werfero in Actt. philoll. Monacc. I. p. 103 in mentem venerat *ἔῃ* (pro *εἴῃ*), idque ipsum haud displicuit Matth. Gr. Gr. p. 1621, quamquam in textu retinuit *εἴη*. — Ad formam *κατέαται* (pro *κάθηνται*, ut cap. 187 *εἰρέαται*) conf. Herod. I, 199. II, 86 et de tmesi in verbis *πρὸς ων ἔθηκαν* Herod. II, 39. 40, ne plura. — Ad *τῇ ἀξίῃ* intelligas licet *τιμῇ*, de qua ellipsi conf. Lambert. Bos. De ellipss. L. Gr. p. 471. Indicatur *iustum pretium* mercium, quod ita iustum esse inter utrosque tacite convenit. Conf. nott. ad cap. 201. Ad *λάβωσι* cave adiicias *ἂν*, quippe quae vocula facile ex antecedentibus (*πρὶν ἄν σφι ἀπισωθῇ*) cum repeti h. l. possit, vel aliis in sententiis similibus (cf. cap. 119) haud addita reperitur: de quo usu conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 808, 2, Baeumlein: Untersuchung. über die Griech. Modi p. 229. Alia ex ipso Herodoto excitavimus ad I, 19.

CAP. CXCVII.

καὶ τούτων — ἐφρόντιζον οὐδέν] Pro *οὔτε τι νῦν* Mehler in Mnemosyn. V. p. 76 legi vult: *οὔτ' ἔτι νῦν*. Ad locutionem *ἐφρόντιζον οὐδὲν* conf. supra cap. 167 ibique nott. — Caeterum his verbis Noster ad ea redit, unde cap. 167 digressus erat: *Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ — τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδὲν*, narrationem longiore digressione interruptam denuo suscipiens. — Scripsi *τούτων* pro *τουτέων* et *βασιλέος* pro *βασιλῆος*. Conf. Struve Spec. II. p. 10 (Opuscc. II. p. 336).

ὅτι τέσσερα ἔθνεα νέμεται αὐτήν] Quattuor gentes, in quas Agathoclis aetate Africa fuit divisa, teste Valcken. memorat Diodor. XX, 55, Phoenices, Libophoenices, Libyes et Nomades; idem Diodorus III, 48 quattuor gentes (*τέτταρα γένη*) commemorat Libyum: Nasamones, Auchisas, Marmaridas, Macas, partim agricolas, partim nomadas. — In proxime antecedentibus pro *τόσον δὲ* Schweighaeuser. suspicatus erat scribendum esse *τοσόνδε δὲ*, quod

τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν· καὶ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα τῶν
ἐθνέων, τὰ δὲ δύο οὔ. Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες,
οἱ μὲν τὰ πρὸς βορέω, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότου τῆς Λιβύης οἰκέον-
τες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἕλληνες ἐπήλυδες. Δοκέει δέ μοι οὐδ' 198
ἀρετὴν εἶναί τις ἡ Λιβύη σπουδαίη, ὥστε ἢ Ἀσίῃ ἢ Εὐρώπῃ
παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὔνομα
ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει. αὕτη δὲ ὁμοίη τῇ ἀρίστῃ γέων Δήμητρος

probavit Eltz (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 136) comparans *τοσόνδε μέντοι*, quod aliquot Nostri locis (I, 13. III, 137. 142. IV, 81) positum invenitur. Equidem malim scribere *τοσόνδε*, cum particulae *δὲ* iterum ponendae nullus esse videatur locus.

Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες] Aegyptiorum nulla hîc mentio, quippe quos Libyae quodammodo eximi docent nott. ad cap. 41. Africae vero septentrionalem tractum qui incolant, indigenae cum *Libyes* vocentur, qui meridionalem, *Aethiopes*, statuit Rennel. p. 571, indicari nostrae aetatis *Mauros* ac *Nigros* pariter atque olim nunc quoque a se invicem distinctos. Neque aliter Rozet (Voyage dans la Regence d'Alger. I. p. 3. 50 seq.) veteres Libyes eosdem esse atque Mauros arbitratur. Mihi secus videtur. Namque multum abest, ut Mauri, qui nunc dicuntur, ad indigenas gentes sint referendi, qui potius aliunde ingressi Libyae oram septentrionalem armorum vi occuparunt, prioribus incolis sive subactis sive eiectis; ita ut ab Arabum inde incursionibus hanc terram eiusque incolas plane mutatos esse credam. Itaque praestat, opinor, Heerenii sententia (Ideen II, 1. p. 309 seqq.), Libyes veteres ab Arabibus victoribus atque iam antea a Vandalis ab ora maritima regionibusque proximis repulsos nunc in Atlantis tractibus iugisque habitare et in regionibus meridiem versus hinc porrectis, eosque nunc vocari *Berber*, a Mauris aeque ac Nigris probe discernendos. In quibus duas potissimum refert gentes Heerenius, quibus nunc nomen *Tibbo* et *Tuarik:* de his ipsis vid. quae retulit Lyon, excitata ab I. de Hammer. in: Wien. Jahrbb. Vol. LVIII. p. 45 seq. Ad Heerenii sententiam accedunt ferme ea, quae protulit Pacho: Voyage etc. p. 28 seq. not.; pluribus eandem rem persecutus Movers (Die Phoenizier II, 2. pag. 364 seqq.) probare quam maxime studuit, ab iis, qui antiquitus vocabantur *Λίβυες* ac nomades praecipue ferebantur, haud differre eos, qui nunc in iisdem fere regionibus inveniuntur atque vocantur *Berber:* adeo ut unius eiusdemque originis sint habendi. Add. quae de diversis Libyae incolis disseruit Cless in vers. germanic. Sallust. I. pag. 111 seq. ad Iugurth. cap. 18. *Aethiopes* quo minus ad *Nigros* referantur, nihil obstat, praesertim si quam latissime Aethiopum atque Aethiopiae nomen apud veteres pateat adeoque de omni fere Africa meridionali dicatur, reputemus. De qua re plura dabimus ad Herodot. VII, 70.

Cap. CXCVIII.

Δοκέει δέ μοι — σπουδαίη] i. e. *Videtur autem mihi ne soli quidem bonitate* (ut de aliis taceam) *Libya* (ita prae caeteris terrae partibus) *praestare, ut cum Asia vel Europa comparari possit, excepta una ea regione, quam Cinyps perfluit. ἀρετὴ* ad soli fertilitatem s. bonitatem pertinet, ut VII, 5. VIII, 144. Thucyd. I, 2. Ad vocem *σπουδαίη* vid. Herodot. IV, 23 ibique laudd. VIII, 69. De *Cinype* diximus ad cap. 175. Spectat huc, opinor, Mela I, 7, 33: „— Cinyps fluvius per uberrima arva decidens" et Ovid. Ex Pont. II, 7, 25: „Cinyphiae segetis citius numerabis aristas."

αὕτη δὲ ὁμοίη κ. τ. λ.] Compara-

καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ. μελάγγαιός
τε γάρ ἐστι, καὶ ἔπυδρος πίδαξι, καὶ οὔτε αὐχμοῦ φροντίζουσα
οὐδὲν, οὔτε ὄμβρον πλέω πιοῦσα δεδήληται· ὕεται γὰρ δὴ
ταῦτα τῆς Λιβύης. τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταὐτὰ μέτρα
τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερῖ-
ται νέμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἄριστα
199 ἐνείκῃ, ἐκφέρει· ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια. Ἔχει δὲ
καὶ ἡ Κυρηναίη χώρη, ἐοῦσα ὑψηλοτάτη ταύτης τῆς Λιβύης,

tur regionis fertilitas cum ea, quae Babylonicae est terrae I, 193, ubi vid. nott. Hinc quoque agriculturam in Cyrenaica maxime florentem celebrant veteres, quos citat Thrige Hist. Cyren. pag. 251 coll. Mannert. X, 2. pag. 58 et Movers: Die Phoeniz. II, 2. p. 471. *Cr.* conferri vult Schneider. in Ind. ad Scriptores rei rustic. T. IV. p. '88 in voc. *Mago;* qui idem ad hoc caput conferri vult Valcken. de Aristobulo Iudaeo pag. 33 et Amersfoordt. Dissert de variis Lectt. Holmesiann. Pentateuchi Mosaici pag. 18. — In seqq. *γέων* scripsi Bredovium secutus p. 219; olim *γαιῶν*, quod Valckenar. mutavit in *γεῶν*, a caeteris editoribus receptum. Ipsa Herodoti sententia iisdem verbis expressa sic legitur I, 193: *ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἁπασέων μακρῷ ἀρίστη — Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν.*

μελάγγαιος] Alii libri *μελάγγεος*, Florentinus *πελάγγεος*. Supra cap. 23 *βαθύγαιος*, ubi vid. nott. Ac propius huc spectat II, 12, ubi exhibuimus *μελάγγαιον*, quamquam in aliis *μελάγγεον*. *ἔπυδρος πίδαξι* valet: *irrigua fontibus.* Namque *πίδαξ*, quae vox praecipue poëtis in usu est, haud differt significatione a *πηγὴ*, vid. modo Thes. ling. Graec. VI. p. 1063 Dindorf. Quae sequuntur verba: *καὶ οὔτε αὐχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν, οὔτε ὄμβρον πλέω πιοῦσα δεδήληται* valent: „*atque cum coeli siccitatem nihil curet* (timeat) *Libyca terra neque etiam plus* (quam opus est) *aquae pluvialis biberit, haud laesa reperitur* s. *nullum damnum accipit.*“ Ad *φροντίζουσα οὐδὲν* conf. cap. 167; ad *ὄμβρον — πιοῦσα* vid. III, 117 et conf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Choëphor. 91. Ad *πλέω* mente addas licet *τοῦ δέοντος* et conf. de huiusmodi comparativis Kuehner. Gr. Gr. §. 752. — *δεδήληται* eodem fere modo apud Herod. VIII, 100 positum invenitur. Ad passivum *ὕεται* in seqq. vid. nott. ad I, 193. III, 10. *τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς terrae proventus* interpretatur Wesseling. ad Hesychium [I. pag. 1157] amandans. Plura vid. in Thesaur. L. Gr. III. p. 633 ed. Dindorf. Pro *Βαβυλωνίων* cum recentt. edd. dedi *Βαβυλωνίῃ* e melioribus libris. De *Euesperitis* diximus ad cap. 171. Affirmavit Barth (Wanderungen etc. I. p. 384) adhuc admodum fertilem esse planitiem inde a Bengasi, quae est terra Euesperitarum, extensam. Quo eodem etiam pertinent, quae ex Shawii Itiner. II. p. 285 seq. iam attulit Larcher.

ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ] Conf. Matth. Gr. Gr. p. 1169 et Gronov. Observv. monobibl. in scriptt. eccles. pag. 36. Verba *ἑωυτῆς ἄριστα* attigimus ad I, 193. Add. II, 8. 25. 149. I, 203. IV, 85 et conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 750, g. Eadem ferme locutione utitur Noster I, 193 de Babyloniorum terra, quae plerumque reddit *ἐπὶ διηκόσια, ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὐτὴ ἑωυτῆς ἐνείκῃ, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει.*

Cap. CXCIX.

ἐοῦσ' ὑψηλοτάτη ταύτης τῆς Λιβύης] Iure huc refert Tafel (ad Pind. Pyth. IX. pag. 910), quae in scholiis Pindaricis exstant ad Pyth. IX, 92. Add. Pyth. IV, 14. Namque, quod satis nunc constat, loco mille du-

τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς ὥρας ἐν ἑωυτῇ ἀξίας θωύματος. πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὀργᾷ ἀμᾶσθαί τε καὶ τρυγᾶσθαι· τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων, τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὀργᾷ συγκομίζεσθαι, τὰ βουνοὺς καλέουσι· συγκεκόμισταί τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς, καὶ ὁ ἐν τῇ

centos pedes supra mare elato in planitie montana tabulae s. mensae formam referente fuit (conf. Strab. XVII. p. 1194 A.) Cyrene condita, soli fertilitate atque ubertate maxime insignis. Attigit Thrige: Hist. Cyren. p. 102. 103. Plura et accuratiora ex Della Cellae Itinerario dabit Ritter: Erdk. I. pag. 945 seq., quibus nunc adde Pacho: Voyage etc. pag. 83 seqq. chap. V regionis amoenitatem eximie laudantem et chap. XVII. pag. 238 fertilitatem regionis Cyrenaicae raram celebrantem, quam veteres iam maxime laudasse novimus. Inter quos, ut uno hoc utar teste, Plinius conferatur H. N. V, 5. §. 33. Eadem de regionis fertilitate et ubertate affirmant Beechey: Expedit. etc. chap. XIV. p. 409 seq. XV. p. 465 et Russell: History of the Barbary states (Edinburgh. 1835) cap. V. p. 160—171, Barth: Wanderungg. etc. I. p. 403 seq. 421 seqq. Et conf. quoque quae de Cyrene et agro Cyrenaico notata sunt ad cap. 158. Unum modo afferam, quod Barth. l. l. enarrat, se permeasse terram, in qua frumentum ad maturitatem nondum pervenerat; proxime antecedente die in ea terra, quae ad maris oram pertinet, se vidisse frumentum iam messum et in manipulos colligatum: quod quam apte cum Herodoti narratione congruat, neminem profecto fugit. — Pro τὴν οἱ νομάδες νέμονται Eltz (Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. IX. p. 328 seq.) mavult e Sancrofti libro alteroque reponere τῆς οἱ νομάδες νέμονται, afferens nonnullos Herodoti locos (III, 134. 142. IV, 2. 9. 78. V, 40. 49. V, 92. §. 7. VII, 164. IX, 90. 120), quorum tamen ratio mihi non prorsus similis videtur. Itaque retinui vulgatam, quam et Dindorfium et Dietsch. retinuisse video. Mox reduxi θωύματος a Gaisf. mutatum in θώματος. Cf. nott. ad cap. 28.

ὀργᾷ ἀμᾶσθαί τε καὶ τρυγᾶσθαι] Schweigh.: „*Maritimus tractus fructibus turget et ad messem vindemiamque maturus est.*" Verbum ὀργᾶν de *plantis, quae turgent et ad maturitatem pervenerunt*, dici, hoc ipso loco allato monstravit Ruhnken. ad Tim. Lex. Plat. p. 193, ubi ὀργᾷ· ἐπείγεται, ἐπιθυμεῖ. Add. Herod. IV, 64 ibiq nott. Verbum ἀμᾶν *(metere)* ut ad *messem* proxime spectat (de quo multa allata video in Thes. ling. Graec. I, 2. pag. 49. 50 ed. Dindorf.), ita τρυγᾶν ad *vindemiam* pertinet; cum enim omnino valeat: *fructus colligere cereales*, alios (v. c. *mel*, *flores*, alia), peculiariter usurpatur de *uvis carpendis* indicatque Latinorum *vindemiare*. Plurima vid. ibid. T. VII. pag. 2531. Mox cum Schaefero, Schweighaeusero et Dindorf. dedi τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων, quod praebet Sancrofti liber et alter codex. Wesselingius dederat τε δὴ, quod retinuit Dietsch., cum Gaisfordius exhibuisset τούτων δὲ συγκεκομισμένων. Quae continuo sequuntur, exhibui, quemadmodum ex Aldina fluxerunt et a recentt. edd. servata sunt: τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα, quae lectio complurium codd. auctoritate comprobatur, inter quos Mediceus et Florentinus, nisi quod hi articulum τῶν omittunt, quo sane vix carere poterit oratio. Significatur autem *medius terrae Libycae tractus supra maritimas oras* (quae sunt τὰ παραθαλάσσια) *porrectus*. A Sancrofti codice absunt verba τὰ μέσα, quae ad ipsam Herodoti sententiam declarandam aeque necessaria videntur. In edit. Schweighaeuseri et Gaisford. expressum legitur: τῶν ὑπερθαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα.

τὰ βουνοὺς καλέουσι] Conf. de

κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεταί τε καὶ ὀργᾷ. ὥστε ἐκπέποταί τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς, καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὀπώρη ἐπέχει. Ταῦτα μέν νυν ἐπὶ τοσοῦτο εἰρήσθω.

200 Οἱ δὲ Φερετίμης τιμωροὶ Πέρσαι, ἐπεί τε ἐκ τῆς Αἰγύ-

voce βουνὸς Casaubon. ad Athen. III, 22. Herod. IV, 158 (coll. 192), ubi Valcken. Grammaticorum attulit testimonia vocem peregrinam ex hoc loco citantium, quam exponunt λόφον, κολώνην. Vid. Eustath. ad Iliad. XI. p. 880 s. 831, 32. p. 231, 34 ed. Bas. ad Odyss. XIX. pag. 1854 s. 680, 37. Phrynich. p. 156 [p. 355 ed. Lobeck. ibique citat. Sturz. De dial. Alex. pag. 154]. Etymolog. p. 208, 3, ubi βουνοὶ (a βαίνειν ἄνω) explicantur οἱ ὑψηλοὶ καὶ ὀρώδεις καὶ γεώλοφοι τόποι. Ac frequenter hac voce utuntur Graeci Veteris Testamenti interpretes, de qua re monuit H. Thiersch: De Pentateuchi version. pag. 81. Alia vid. in Thes. ling. Graec. II. p. 370 ed. Dindorf. Apud Diodor. V, 40 fin. in ipsa Cyrenaicae terrae descriptione invenias βουνοειδής, coll. Brunckii Analectt. II. pag. 355. Atque affirmat Barth l. l. p. 449, vere ac recte hanc Cyrenaicae ditionis partem alteram („das Unterplateau"), quae inde a Cyrene loco editiore sita extenditur, sic dici, cum clivosi eiusmodi tractus speciem praebeat. Quod idem Della Cella Cp. XII. testatur. Ad usum particularum τε — καὶ in verbis: συγκεκομισταί τε — καὶ ὁ ἐν τῇ κ. τ. λ. vid. nott. ad. cap. 53. 181.

ὥστε ἐκπέποταί τε καὶ καταβέβρωται] i. e. „*Ita quando epotus comestusque est primus fructus, tunc opportune adest extremus.*" Schaefer. in Appar. Demosthen. II. pag. 14 mavult simplex βέβρωται, quoniam compositum sit κακέμφατον, quippe valens *edendo perdere*, ut καταπίνειν *bibendo perdere*, coll. Homer. Od. XXII, 58. Nolim equidem, invitis praesertim libris, abiicere praepositionem; haud scio an perfectionis et absolutionis quandam verbo addat notionem. Tu vid. plura de hoc verbo in Thes. ling. Graec. IV. p. 1033 ed. Dindorf. Ad hunc vero locum, credo, respexerunt, qui Cyrenaicam vini feracem contendentes ad Herodoti provocant testimonium: quamquam aliunde quoque satis constat, vinum hac ex regione eximium provenisse. Cf. Thrige l. l. pag. 267, Ritter: Erdk. I. p. 392. — Ad vocem ὀπώρη conf. quae in Boeckh. edit. Pind. Dissen. monuit ad Nem. V. p. 392 seq. Add. quae plura de hac voce allata sunt in Thes. ling. Graec. V. p. 2123 seq. ed. Dindorf. Explicatur enim iam ab Homericis interpretibus τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ θέρους sive ἡ μετὰ τὸ θέρος ὥρα sive id anni tempus, quo terrae et arborum fructus maturati metuntur et colliguntur: unde ὀπωρίζειν Noster dixit cap. 172. 182. Tu conf. etiam Nitzsch ad Homeri Odyss. XI, 192. XII, 76. In fine cap. ἐπὶ τοσοῦτο (pro τοσοῦτον) dedi; cf. Bredov. p. 105 et de ipsa locutione Herodot. II, 5. VI, 97.

Cap. CC.

Οἱ δὲ Φερετίμης τιμωροὶ κ. τ. λ.] Iam Noster sermonem longa interruptum digressione inde a cap. 165. 167 denuo suscipit, expeditionem Persarum contra Barcam (quae ipsa ansam dederat digressioni huic de rebus Libycis) enarraturus. — ἀπίκατο cum optimis codd. exhibui pro vulg. ἀπίκοντο; vid. nott. ad I, 2. Ad verbum ἐπαγγελλόμενοι conf. quae ad cap. 119 notata sunt et, quod ad ipsam rem attinet, vid. cap. 167. Structuram verborum seqq. τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, quae eadem profert Suidas s. v. μεταίτιον, attigimus supra ad cap. 147 attigitque etiam Kuehner. Gr. Gr. §. 754. nr. 4 recte monens, hoc dici pro: οἱ δὲ (scil. οἱ ἐν τῇ Βάρκῃ, quod ex antecedentibus re-

κτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρυάνδεω ἀπίκατο ἐς τὴν Βάρκην,
369 ἐπολιόρκεον τὴν πόλιν, ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλεω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους. ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρκεον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντές τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεύμενοι. τὰ μέν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι ὧδε ἐπιφρασθείς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τείχεος προσίσχε πρὸς

petendum), πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος (αὐτῶν) μεταίτιον, οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους. — ἐπὶ μῆνας ἐννέα (ut cap. 199 ἐπ' ὀκτὼ μῆνας) valet *per novem menses* continuos. Pari modo ἐπ' ἔτεα πέντε I, 166, ubi cf. nott. — Ad verba φέροντα ἐς τὸ τεῖχος conf. III, 117 ibique nott.

ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι] Nimirum faber aerarius aeneo scuto hos cuniculos a Persis ad diruenda moenia factos detexit. Ubi ἀνὴρ eodem modo additum, quo supra cap. 194 et apud Aen. Tactic. 37, ubi eadem res, ad incunabula artis cuniculorum agendorum maxime pertinens, ex ipso Herodoto iisdem propemodum enarratur verbis. Ac sane omnium primum, quod in obsidendis urbibus apud veteres invenitur, exemplum hoc erit habendum artis cuniculorum vicissim agendorum (obsidentibus aeque atque obsessis), sive, ut Galli loquuntur „des mines et des contremines"; admonuit Dureau de la Malle in Mém. de l'Acad. des Inscriptt. XVIII. p. 425 seq. eosque falli addit, qui in Rhodi obsidione tale quid primum esse factum putent. Ex Herodoto eadem retulit Eustath. ad Ili. XIII. p. 918, 21 s. 883, 42 et p. 436, 35 s. 331 fin., Herodoti ὀρύγματα ὑπόγαια vocans ὑπόνομον s. *cuniculos*. Alio modo (ait Valcken.) Demetrii cunicularios Rhodii, Romanos fefellerunt Ambraciotae apud Diod. XX, 94. Liv. XXXVIII, 7 et Polyaen. VI, 17. Quibus Schweigh. adiicit Polyb. XXII, 11 hoc quoque monens, apud Herodotum voces ἐπίχαλκον ἀσπίδα minime accipi posse de *scuto, quod aere fuerit obductum*, sed potius de ipso *aeneo scuto* s. *aenea lamina*, quae obducendo scuto inserviat. Itaque χαλκώματα λεπτότατα ταῖς κατασκευαῖς adhiberi auctor est Polybius l. l.; mansit enim haec inter Graecos consuetudo, ut cuniculos admoto ad locum suspectum aeramento explorarent. ἀσπὶς ἐπίχαλκος *(scutum aere obductum)* apud Pausaniam quoque memoratur VI, 19. §. 3, ubi noster locus non fugit interpretem p. 70. Inde Hesych. I. p. 1400 ἐπίχαλκος ἀσπίς· ἔχει γὰρ χαλκῆν τὴν ἐπιβολήν. Add. Pollux X. §. 144. Apud Pausan. V, 12, 5 τρίπους ἐπίχαλκος. Verba ὧδε ἐπιφρασθεὶς valent: *ita secum reputans, volvens animo rem*. Cf. VII, 239 et I, 48 ibique nott. Inde Arrianus quoque adhibuit, de quo vid. Ellendt ad Expedit. Alex. III, 2, 1. — Mox cum edd. recentt. bis retinui προσίσχε *(admovit)*, quod Dietsch. scripsit προσῖσχε, assentiente Eustathio ad Ili. p. 436, 35 sive 331 et p. 918, 21 sive 883, 42. Florentinus aliique codd. utroque loco afferunt προΐσχε. — Ad formam imperfecti ἔσκε, in qua vis iterativa inest, vid. I, 196 ibique nott. et praecipue Bredov. p. 285, qui omnia huc pertinentia ex Herodoto collegit; eundem p. 285 pro vulg. ἤχεσκε scribi iubentem ἠχέεσκε cum Dindorf. et Dietsch. secutus sum. Aliis locis ἂν huiusmodi imperfectis additum reperitur, vid. III, 117. IV, 130 ibique nott.: et sic quoque proxime seqq. ἀντορύσσοντες δ' ἂν — ἔκτεινον, ubi male Florentinus cum aliis ἐν exhibet pro ἄν. Ad vocem δάπεδον *(solum* urbis) vid. Thes. ling. Gr. II. p. 901 ed. Dindorf.

τὸ δάπεδον τῆς πόλιος. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσκε κωφὰ, πρὸς ἃ προσίσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἠχέεσκε ὁ χαλκὸς τῆς ἀσπίδος. ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταύτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἔκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυχέοντας· τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη, τὰς δὲ
201 *προσβολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι. Χρόνων δὲ δὴ πολλῶν τριβομένων καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν καὶ οὐκ ἔσσον τῶν Περσέων Ἄμασις, ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ, μηχανᾶται τοιάδε. μαθὼν τοὺς Βαρκαίους, ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ αἱρετοὶ εἶεν, δόλῳ δὲ αἱρετοὶ, ποιέει τοιάδε. νυκτὸς τάφρον ὀρύξας εὐρέαν ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς, κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπεφόρησε, ποιέων τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. ἅμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς ὑπήκουσαν, ἐς ὃ σφι ἕαδε ὁμολογίῃ χρήσασθαι. τὴν δὲ ὁμολογίην ἐποιεῦντο τοιήνδε τινὰ, ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμνοντες ὅρκια, ἔς τ' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὅρκιον κατὰ χώρην· καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν*

Cap. CCI.

Χρόνων δὲ — τριβομένων] Vulgo singularem in his videmus adhibitum numerum, ut I, 28. IV, 155. 146 etc. — *κατὰ τὸ ἰσχυρὸν* (i. e. *armorum vi*) idem valet atque *κατὰ τὸ καρτερὸν* III, 65, ubi vid. nott. coll. I, 76. IX, 2.

νυκτὸς τάφρον ὀρύξας] *τάφρην* Mediceus cum duobus aliis codd. itemque Suidas h. l. citans T. III. p. 438 exhibent nec aliter atque IV, 28 pro *τάφρου* duo libri *τάφρης*. Cf. IV, 3. 20, alibi. Equidem revocavi cum recentt. edd. et Bredov. p. 53 *τάφρον*, quod ex Aldina fluxit et Florentini ac Sancrofti libro itemque tribus Parisinis comprobatur, accedente ipsius Herodoti auctoritate, qui omnibus locis, in quibus haec vox occurrit, hac una forma *τάφρος*, a qua hic tantum et cap. 28 quidam libri discedunt, usus est. Quod idem valere etiam de voce *ψάμμος* vidimus ad cap. 181 coll. ad cap. 183 et cap. 203. Vid. quoque Lobeck. Patholog. Graec. Pr. p. 8 seqq. — *εὐρέαν*, quod Sancrofti liber exhibuit, recepi cum recentt. edd. pro *εὐρέην*, quod ab Herodoto alienum esse monstravit Bredov. p. 159.

ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα κ. τ. λ.] Iisdem fere verbis Noster utitur I, 186. Quae sequuntur verba: *κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπεφόρησε κ. τ. λ.* valent: *superne, super ligna terrae effossae tabulatum stravit, ita ut superficies reliquae terrae esset aequalis*. In quibus ea sermonis abundantia, qua Noster scripsit *κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς*, immerito offensus Mehler (Mnemosyn. V. p. 66) vocem *κατύπερθε* (quae pari modo posita invenitur VII, 36) eiici vult, cui nemo obsequetur, qui Herodotei sermonis satis peritus erit, ex quo etiam supra I, 187 dicuntur: *ὑπὲρ τῶν — πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον ἑωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων*. Ad usum verbi *ἐπιφορεῖν* conf. etiam VIII, 28. — Mox cum Schweigh. et Gaisf. et caeteris edd. dedi *προεκαλέετο* pro vulg. *προσεκαλέετο*. — Ad *ἕαδε* cf. cap. 145 et ad *τάμνοντες ὅρκια* IV, 70. VII, 132 ibique nott.

ἔς τ' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὅρκιον κατὰ χώρην] „In foederis formula Latinos inter et

φάναι ἀξίην βασιλέϊ, καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίους. Μετὰ δὲ τὸ ὅρκιον Βαρκαῖοι μὲν, πιστεύσαντες τούτοισι, αὐτοί τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν πελεμίων ἔων παριέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλόμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες. οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος. κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκα, τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκέοιεν, ταμόντες τοῖσι Βαρκαίοισι χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὅρκιον, ὅσον ἂν ἡ γῆ μένῃ κατὰ τότε εἶχε· καταρρήξασι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὅρκιον κατὰ χώρην.

Τοὺς μέν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, 202
ἐπεί τέ οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνεσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τείχεος, τῶν δέ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα

Romanos citra fraudem omnem μέχρις ἂν οὐρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχωσι apud Dionys. Halic. VI [95] p. 415 [s. 1261 Reisk.]" *Wesseling.* Similem in modum Noster VIII, 143: ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇπερ καὶ νῦν ἔρχεται, μή κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ, ubi vid. nott. Locos huc pertinentes Polyaeni VII, 34 coll. VI, 22 attulit Valcken. commonstrans aeque in his ferri posse et praesens μένειν et futurum μενέειν, cuius loco Polyaen. l. l. exhibuit φυλάξειν. Plura excitavi in Creuzer. Melett. III. pag. 11 coll. Herod. IV, 147. Ad usum particulae ἔστ' ἂν in huiusmodi structuris conf. Bonitz in: Sitzungsbericht. d. k. k. Acad. d. Wissensch. zu Wien. XVII, 3. pag. 451. Ad locutionem μένειν κατὰ χώρην conf. cap. 135 ibique nott. ἀξίη, ut monuit Wessel., omne est, *quod ex aequo iure debetur*, ut VII, 39. Tu conf. cap. 196, ubi de pretio mercium iusto et aequo dicitur. Ac fuerunt, qui ἀξίην h. l. de *mulcta* acciperent Barcaeis ex iure solvenda: malim equidem intelligere de *tributo* Barcaeis ex eo, quod Persis iustum et aequum videbatur, imposito indeque solvendo: nam ὑποτελεῖν verbum de tributo pendendo solemne est, quo Noster utitur I, 171; conf. Schaefer. ad Isocrat. Areopag. l. pag. 98 ed. Bensel. et Thes. ling. Graec. VIII. p. 448 Dindorf.

νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίους] Βαρκαίων ex Aldina fluxit et invenitur quoque in Florentino tribusque Parisinis. Reliqui libri Βαρκαίους, quod cum Dindorf. et Dietsch. recipiendum duxi, quodque bene etiam tuetur alter locus V, 19: μηδὲν νεοχμῶσαι κατ' ἄνδρας τούτους. — Ad verbum νεοχμοῦν cf. Gregor. Cor. De dial. Ion. §. 151. p. 544: νεοχμῶσαι, τὸ νεωστὶ κινῆσαί τι. νεοχμὸν ποιεῖν dixit Herodotus eodem fere sensu IX, 99. 104. Posterae aetatis locos de verbo νεοχμοῦν praebet Thesaur. ling. Gr. V. pag. 1446 ed. Dindorf.

ἵνα ἐμπεδορκέοιεν] i. e. *ut iuramento starent, iuramentum servarent.* Citat Suidas s. v. I. p. 725 et s. v. Φερετ. T. III. p. 593 interpretans ἐμπέδως τηρεῖν τὰ ὅρκια. Nec aliter Hesychius explicat εὐορκεῖν. Tu cf. quoque Xenophont. R. Lac. 15, 7. In verbis κατὰ τὰ τότε εἶχε Struve Spec. I. p. 36 (Opuscc. II. p. 304) dubius haeret, utrum τὰ delendum sit, an τὰ τότε accipiatur eo sensu, quo τὰ νῦν, alia id genus. Equidem cum Dindorf. et Dietsch. sustuli τὰ, vid. Herod. I, 208. IV, 76 ibique laudd.

Cap. CCII.

τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα] Unus Sancrofti liber μαστοὺς, Grammaticorum, opinor, ex praecepto, qui μαζὸς de virili mamma, μασθὸς de feminea dici docent; Ammon. p.

περιέστιξε καὶ τούτοισι τὸ τεῖχος, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων ληΐην ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἦσαν Βαττιάδαι τε καὶ τοῦ φόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοισι δὲ τὴν
203 *πόλιν ἐπέτρεψε ἡ Φερετίμη. Τοὺς ὦν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήεσαν ὀπίσω· καὶ ἐπεί τε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλι ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι διεξῆκαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς Βάρης μὲν ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἱρέειν τὴν πόλιν, Ἄμασις δὲ ὁ τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα (ἐπὶ Βάρκην γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν)· ἐς ὃ διεξελθοῦσι καὶ ἱζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον μετεμέλησέ σφι*

91. Thomas Mag. p. 599. Neque vero hoc praeceptum usquequaque stare posse satis docuerunt Drakenborch. ad Thom. Mag. l. l. atque Bredov. p. 43. Noster feminis tribuit *μαστὸν* III, 133. V, 18, *μαζὸν* II, 85. IX, 112, ubi pro *μαζοὺς* duo codd. *μαστούς*. Ad *ἀνεσκολόπισε* conf. nott. ad I, 128. III, 132; ad *κύκλῳ* conf. nott. ad cap. 72. Verbum *περιέστιξε* testatur (ut ait Wesseling.) *tanquam punctis moenia fuisse distincta mulierum mammis* ab immani regina. Vid. nott. ad cap. 2. Inde malim h. l. reddere: *mulierum mammas abscisas continua serie circa moenia suspendit.*

τοὺς δὲ λοιποὺς — ληΐην ἐκέλευσε θέσθαι] „*reliquos vero Persis praedae loco permisit;* proprie: iussit Persas ut reliquos praedae loco sibi haberent, i. e. mancipia facerent, in servitutem abducerent aut sub hasta venderent.“ *Schweigh.* in Lex. Herod. s. v. *ληΐη*. Tu adde nott. ad Plutarch. Pyrrh. 18. pag. 200 de usu vocis *λεία*. Mox cum Gaisf. et Matth. dedi *αὐτῶν* (pro *αὐτέων*) et *ἦσαν* pro *ἔσαν*, itemque *ἐπέτρεψε* e Florentino, Sancrofti libro, aliis pro *ἐπέτραψε*, quae forma ab Herodoto utique abest, ut docuit Bredov. p. 146.

Cap. CCIII.

ἀπήεσαν ὀπίσω] Pertinet ad id loquendi genus, de quo monuimus ad III, 16. Verba; *ἐπεί τε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλι ἐπέστησαν* valent: *cum ad ipsam urbem agmen constitisset* s. *consedisset.* Vulgo: *cum ad urbem accessissent.* Ad verba *λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι* (i. e. *oraculi cuiusdam religione se soluturi*) conf. cap. 154 ibiq. nott. — *διεξῆκαν* (cui mox respondet *διεξιούσης*) *αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος* intelligo: *transitum per urbem Persis permiserunt* s. *Persas per urbem transire siverunt*, ut III, 158 *ἐσῆκε*, III, 77 *παρῆκε*. Pro *Βάρης* Sancrofti liber *Μάνδρης*. Tu vid. cap. 167. — Ad *οὐκ ἔα* conf. cap. 164 ibique nott.

καὶ ἱζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον] De verbo *ἵζεσθαι* conf. nott. ad cap. 145 et II, 55. *Iovem* Cyrenaeos coluisse plura indicia supersunt, quae attulit Boeckh. ad Pind. Pyth. IX. p. 328. *Iuppiter Lycaeus* in Cyrene urbe cultus ad ea, credo, pertinet numina, quae Dores coloni e patriis sedibus profecti in coloniam secum adduxerint. Namque Arcades quoque, apud quos proxime Iovem Lycaeum esse cultum e Pausan. VIII, 2. 38 discimus, colonis ex omni Graecia fere coactis (cf. cap. 159) interfuisse probabile est. Hunc Iovem Lycaeum, quem *Solis* deum esse vult Emer. David. in libro: Iupiter. Vol. II. p. 351 seq., chthonium potius numen Arcadicum fuisse pronuntiat H. D. Mueller: Ueber den Zeus Lykaios. Gotting. 1851. Equidem in his malim sequi Preller in: Griech. Mythol. I. p. 82 de Iove Lycaeo disserentem; id vero afferam, quod ad Herodoti locum

οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην· καὶ ἐπειρῶντο τὸ δεύτερον παριέναι ἐς αὐτὴν, οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρεον. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε, ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἑξήκοντα στάδια ἵζοντο. ἱδρυθέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρὰ Ἀρυάνδεω ἄγγελος, ἀποκαλέων αὐτούς. οἱ δὲ Πέρσαι, Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδιά σφι δοῦναι, ἔτυχον, λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Λίβυες, τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκα καὶ τῆς σκευῆς

propius spectare videbitur: exstat numus argenteus Cyrenaeorum, in cuius altera parte Iovis Ammonii caput conspicitur, in altera collis s. tumulus, in cuius fastigio vas collocatum est; quem tumulum Iovis Lycaei ὄχθον fuisse utique suspiceris licet, nisi de regio Batti sepulcro cogitandum. Vid. Archaeolog. Zeitung. 1853. nr. 58. p. 117. — ὄχθον intactum reliqui cum recentt. edd. a plerisque libris scriptis exhibitum; ex Aldina fluxit ὄχθην, quod ab Herodoto aliis locis formam ὄχθος semper exhibente alienum esse docuit Bredov. p. 55, qui id quoque recte monuit, discrimen illud, quod Grammatici Graeci (cf. Ammon. p. 108. Thom. Magist. p. 260) statuunt inter ὄχθην *(ripam)* et ὄχθον *(collem, montem)*, haud satis certum videri. Tu vid. plura de his disserentem Fischer. ad Anacreont. XX, 2. ὄχθον de *tumulo* s. *aggere* dixit Aeschyl. Pers. 653, ubi alios Aeschyli locos attulit Blomfield in Glossario. Caeterum conf. etiam nott. supra ad cap. 183 et 201. Ad verba μετεμέλησε — σχοῦσι conf. nott. ad cap. 140. Pro ἐπειρῶντο, quam formam omnes codd. et hoc loco et aliis compluribus a Bredovio p. 388 seq. indicatis retinent, Dindorf. edidit ἐπειρέοντο; equidem cum Dietschio in vulgata acquiescere satius duxi.

οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε] „Hic *terror* fuit Graecis *Panicus* dictus, cuius utpote divinitus immissi non appareret ratio. Thucyd. VII, 80. IV, 125. Eurip. Rhes. 36. Cornut. De nat. deor. 27. Eustath. in Ili. XV. p. 1021, 32. De appellationis origine egerunt Eratosth. Catast. 27. Plutarch. De Is. et Osir. §. 14 et Polyaen. I, 2.“ *Valcken.* Tu conf. Creuzer. Symbol. IV. p. 58 ed. tert. Verba οὐδενὸς μαχομένου valent: *licet nemo repugnaret,* neque quisquam Cyrenaeorum obviam iret ad pugnandum, pugna igitur haud committeretur.

ἀποδραμόντες δὲ ὅσον κ. τ. λ.] Cum recentt. edd. retinui δὲ, e Florentino libro a Schweigh. et Gaisf. mutatum in τε, quod ita poni posse et Thucydidis (cf. I, 9. VI, 20) et Plutarchi usus quamquam ostendere videtur, de quo dixi ad Pyrrh. 7. pag. 158, ab hoc tamen loco satis alienum videtur. Haud displicet Schaeferi correctio ἀποδραμόντες δὲ ὅσον τε, modo libri scripti adiicerent. Mox omnes codd. ἵζοντο, de quo vid. nott. ad cap. 145. Pro ἐπόδια (i. e. *commeatus ad viam necessarius, viaticum)* plures codd. ἐφόδια, qui omnes VI, 70 in lectione ἐπόδια recte conspirant.

ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον] i. e. accepto a Cyrenaeis viatico iter in Aegyptum facere coeperunt s. instituerunt: tum vero (in itinere ipso) eos exceperunt Libyes, qui vestitus et apparatus causa (quem exercitus secum ducebat) eos, qui relinquerentur aut segnius sequerentur exercitum, interficiebant. — In verbis τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκα καὶ τῆς σκευῆς conf. de voce σκευῆς nott. ad I, 24. Verbum ἐπελκομένους (i. e. *segnius sequentes et in itinere morantes,* qui distinguuntur ab iis, qui ob infirmitatem aliamve causam plane relinquuntur, οἱ ὑπολειπόμενοι) pari fere modo adhibuit Noster III, 105. — De forma aoristi II medii ἀπι-

τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελκομένους ἐφόνευον, ἐς ὃ
204 ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπικέατο. Οὗτος ὁ Περσέων στρατὸς τῆς
Λιβύης ἑκαστάτω ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. τοὺς δὲ ἠνδραποδί-
σαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀνασπά-
στους ἐποίησαν παρὰ βασιλέα· βασιλεὺς δέ σφι Δαρεῖος ἔδωκε
τῆς Βακτρίης χώρης κώμην ἐγκατοικῆσαι. οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ
οὔνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκευμένη ἐν τῇ
205 γῇ τῇ Βακτρίῃ. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζόην κατέ-

κέατο, quae aliis locis obvia est (I, 15. 152. 169 etc.), vid. Bredov. pag. 331.

Cap. CCIV.

ἐς Εὐεσπερίδας] Vid. nott. ad cap. 171. Unde colligitur, Cyrenaeos Libyesque Persis non fuisse subditos, quorum statio fuit Mareae (II, 30) in Aegypti finibus, quos ab Libyum incursionibus tutarentur. Neque enim multum valuisse videtur illud, quod Cambysi itemque Dario, ut testatur Herod. III, 13. 91, dona tributi ad instar miserunt regis iram placaturi.

ἀνασπαστους ἐποίησαν] Male olim ἀναστάτους. Nam aliud est ἀνάστατον ποιεῖν, de quo diximus ad I, 76, aliud ἀνάσπαστον ποιεῖν, quod de eversae urbis regionisve incolis in captivitatem alienasque sedes abductis vel prorsus expulsis relegatisque dicitur. Vid. nott. ad III, 93. Ac plures istiusmodi gentes ex hoc Persarum more e patrio solo aliorsum abductas recenset Ritter: Vorhalle etc. p. 38. 39, Herodotei loci non immemor. — De vocula δὲ repetita in verbis τοὺς δὲ — τούτους δὲ vid. nott. ad II, 39 et Buttmann. ad Demosthen. Mid. p. 150 ed. sec. — In fine capitis quae Noster scripsit de vico Barce, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκευμένη ἐν τῇ γῇ τῇ Βακτρίῃ, ea indicare videntur Iaegero (Disputatt. Herodd. pag. 20), Herodotum ipsum ad Bactriam usque pervenisse in itineribus per Asiam factis. Equidem valde id dubitaverim recteque ab Heysio (Quaest. Herodd. p. 101) Bactriam putem exemptam fuisse ab iis terris, quas Noster perlustraverit. Quae enim hoc loco addit, ea sane accipere potuit in itineribus, ab aliis edoctus: ipse in Bactriam si venisset Barcaeosque in hanc terram ablatos reperisset, non dubium est, quin accurate id enuntiasset. — Ad usum praepositionis ἐν in ἐγκατοικῆσαι conf. nott. ad Herod. II, 178.

Cap. CCV.

Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζόην κατέπλεξε] i. e. *Neque tamen bene vitam finivit*, ut interpretatur Valcken. ad V, 92, ubi est διαπλέκειν τὸν βίον, *vitam agere* s. *pertexere vitam*, *vitae telam;* ut sane non multum differre videatur ab eo, quod continuo legitur: ἀπέθανε κακῶς. — Pro μὲν cave rescribas μὴν, ut nuper suasit Naber in Mnemosyn. IV. p. 27. Tu vid. nott. ad II, 49. Ad loci argumentum (ad quod pertinent Suidas s. v. εὐλαὶ I. p. 894 et Heraclid. Pontic. p. 8 Koel.) haec idem *Valcken*. „Crudelissimae mulieris fatum non illibenter commemorat et ut ingenio suo malorum osor Herodotus satisfaceret et ut formidine poenae lectores a talibus absterreret; apparet ubique historici διάθεσις, qualis Dionysio dicitur Halicarn. II. p. 209. [T. VI. p. 774 Reisk.]. Herodoti Pheretima ζῶσα εὐλέων ἐξέζεσε. Qui hoc genere morbi perierint plures enumerantur a Menagio ad Laërt. IV, 4 et Kuhnio ad Aelian. V. H. IV, 28 [Add. Plutarch. Syll. 36. Sturz. ad Pherecyd. fragmm. p. 17 seq. 23, C. A. Boettiger: De Nemesi Herodotea in Opuscul. Lat. ed. Sillig. (Dresd.

371 πλεξε. ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς· ζῶσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε. ὣς ἄρα ἀνθρώποισι αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. ἡ μὲν δὴ Φερετίμης τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίη ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

1837) pag. 109, Koeler. ad Heraclid. Pont. p. 41]. In Aethiopiae gente Ἀκριδοφάγοις, qui secundum Diodor. III, 29 teterrimo hoc morbo passim adfecti moriebantur, non potuit illud ut poena divinitus inflicta considerari; mihi de morbis similibusque non absurdum videtur Hieroclis iudicium in Stobaei Ecl. Phys. pag. 10. Secundum Herodotum pessima mulier viva a vermibus erosa mortalibus fuit documento, ὡς ἄρα ἀνθρώποισι αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. Ob Dircen crudeliter raptatam Antiopae furorem divinitus immissum esse ubi scribit Pausan. IX, 17 [§. 4], expressit haec etiam Herodoti, ista interferens: ἐπίφθονοι δὲ ἀεί πως παρὰ θεῶν αἱ ὑπερβολαὶ τῶν τιμωριῶν εἰσι. Superbos et crudeles si lento pede deus sequitur ultor, tamen ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας." Pertinet sane hicce Herodoti locus (ὡς ἄρα ἀνθρώποισι κ. τ. λ.) ad ea, quae iam supra pluribus locis (I, 32. 204. III, 40. 64) adnotavimus de hac Nostri sententia, qua in eos homines, qui superbiâ et insolentiâ ducti quidvis committant omnesque fines homini constitutos egrediantur, deorum invidiam sic excitari putat, ut sponte isti in perniciem ruant poenamque iustam superbiae et crudelitatis diis persolvant. Quod exemplo Pheretimae quoque Noster probatum invenit: quippe quae crudeliter et supra modum saeviens in Barcaeos (cap. 202) deorum invidiam ac vindictam in se convertit bene meritam, adeo ut continuo morte absumeretur, in gravissimum adeoque turpissimum morbum cum incidisset divinitus inflictum. Confer. etiam Naegelsbach: Nachhomer. Theolog. pag. 47, Ditges: De fati apud Herodotum ratione pag. 15.

ζῶσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε] i. e. *etiamnum vivens scatuit vermibus*, quibus scil. periit. Adhibuit Wessel. Tertulliani illud Ad Scapul. 3: *cum viva vermibus ebullisset*. Apud Pausan. IX, 7. §. 2. 3 idem morbus commemoratur (οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς χαίρων τὸν βίον κατέστρεψεν· ἐπλήσθη γὰρ ὑδέρῳ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντι ἐγένοντο εὐλαί). — Pro ἐξέζεσε in Florentino aliisque ἔζεσε, quod idem apud Lucian. in Alexandr. Pseud. 59 (T. V. p. 117 Bip.) et Exod. XVI, 20. Apud Diogen. Laërt. IV, 4 exstat ἐκζέσαι. Tu vid. Thesaur. ling. Gr. III. p. 413 ed. Dindorf. De genitivi εὐλέων usu conf. Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 40. p. 93. — In proxime seqq. pro ὡς ἄρα, ut vulgo, dedi cum Schweigh. et Gaisf. ὣς (i. e. οὕτως) ἄρα, nam sensus est: *Ita nimirum nimia ultio mortalibus in malum cedit, eo quod deorum excitat invidiam.* Tu conf. supra notata. Vocem ἰσχυραὶ quod prorsus tolli vult Cobetus, haud assentior, neque libri scripti addicunt.

ἡ μὲν δὴ Φερετίμης τῆς Βάττου] Scripsi Βάττου pro vulg. Βάττεω, vid. nott. ad cap. 159. Vulgo accipiunt: *Pheretimae, Batti filiae*, quod Wesselingio ac Larchero displicet, cum Batti illa fuerit *uxor*, non *filia*, ut ex cap. 162 pateat. At poterit, quae Batto fuerit nupta, alius eiusque prioris Batti e regia Cyrenaeorum stirpe perhiberi filia.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Δ'.

EXCURSUS I

AD HERODOT. III, 28.

De Apide.

[Ex *Creuzeri* Commentatt. Herodott. pag. 132 seqq.]

„Nemo nescit, quantopere in notis, quibus Apis a reliquis bubus dignosceretur, enarrandis discrepent inter se scriptores, quorum plura testimonia congessit Iablonskius in Panth. IV. p. 182 seqq. Illud tamen agendum videtur, ut distinguamus primarias inter notas et secundarias. Ad illas autem pertinere dicas nigrum colorem variatum albo. Loquitur Strabo XVII, 808. p. 562 Tzsch. hanc ipsam rem commemorans; congruit Plutarchus, qui de Iside et Osiride p. 368. p. 508 in hunc modum: *Διὸ καὶ τοῖς τῆς σελήνης σχήμασιν ἔοικε πολλὰ τοῦ Ἄπιδος, περιμελαινομένου τὰ λαμπρὰ τοῖς σκιεροῖς* *). Inprimis tenenda sunt haec Aeliani H. A. XI, 10. p. 350 Schneid., qui posteaquam Herodotum et Aristagoram dixit hac in re non usquequaque probasse suam diligentiam Aegyptiis, haec carptim subiicit: *Καὶ γάρ τοι καὶ τὴν ἄνοδον τὴν τοῦ Νείλου ὑποδηλοῦν σημεῖόν φασι (Αἰγύπτιοι)* **) *καὶ τὸ τοῦ κοσμοῦ σχῆμα, ἀλλ' ὄψει τι καὶ σύμβολον, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ὅπερ οὖν αἰνίττεται τοῦ φωτὸς εἶναι τὸ σκότος πρεσβύτερον* ***), *καὶ τὸ μηνοειδὲς τῆς σελήνης κατηγορεῖ σχῆμα*

---

*) „Hoc ipsum ad oculos exponitur in tabula Isiaca, ubi nigredo et albedo inter se variant in corpore Apidis. Vid. figuram insignitam literâ R. Neque lunae significatio deest in eo bove.“

**) „*Εὐετηρίας*, sive felicitatis anni, abs Api captum augurium prodit Scholiasta Luciani de Sacrific. III, 79 Bip. Quam rem cum Nili ascensu ap. Aelianum h. l. componit Hemsterhusius ad illum pag. 427. De scriptorum discrepantia in notis Apidis designandis monet Wessel. ad Diodor. I, 85. pag. 96.“

***) „Tenebras ante lucem noctemque matrem rerum omnium ex Ae-

συνιέντι μέρος ἄλλο κ. τ. λ. — Revertor ad Herodotum. Quum is in fronte Apidis locet λευκὸν τετράγωνον, neque vero veterum scriptorum quisquam eam notam agnoscat: amplexi sunt omnes fere interpretes coniecturam Cayli Comitis in Recueil d' Antiqq. Tom. I. p. 43 λευκόν τι τρίγωνον. Nam triangulum assignant Apidi et scriptores et monumenta*), et vulgaris est confusio utriusvis vocabuli**). Verumtamen laudo vehementer continentiam Schweighaeuseri, qui in huiusmodi loco constituendo nihil novaverit. *Quadratum* enim sive τετράγωνον pertinet ad *Mercurium*. Huius autem dei quae partes sint in universa fortuna Isidis et Osiridis, vel unus Plutarchus docere quemvis potest. Quid? ipsa consecratio Apidis fit κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ Ἑρμοῦ τὴν πρεσβυτάτην, ut est apud Aelianum l. l., qui idem scriptor singulas in corpore Apidis notas ad arcana Aegyptiorum symbola pertinuisse monet: ὅτου δὲ τῶν ἀστέρων ἕκαστον σημεῖον διὰ συμβόλων αἰνίττεται τὴν φύσιν, Αἰγύπτιοι τεκμηριῶσαι ἱκανοί. Atque de *quaternione*, ut Hermetis numero, haud pauca praecipiunt scriptores veteres***). E quibus Io. Lydus (de menss. p. 21) ita: τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν Στίλβοντι (ἑνὶ τῶν πλανητῶν κατ' Αἰγυπτίους οὕτω καλουμένῳ) ἀνέθεντο, ὃς ἐξ ἴσου ποτὲ μὲν ὑγραίνει, ποτὲ δὲ ξηραίνει, πνευματούμενος ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἥλιον ὀξυκινησίας· Ἑρμοῦ δὲ τοῦτον Ἕλληνες εἶναι βούλονται· αὐτῷ τοίνυν τὴν τετράδα οἱ φιλοσοφοῦντες ἀνέθεντο, ὡς ἐφόρῳ τῶν μεγάδων ψυχῶν. Subiicit Pythagoricum placitum: *animam esse* τετράγωνον εὐθυγώνιον. His iungenda ea, quae idem p. 99 de pyramide memorat (ἡ γὰρ πυραμὶς ὑπὸ τεσσάρων βάσεων καὶ τεσσάρων γωνιῶν μόνη περιεχομένη κ. τ. λ.), praecipue quae de *Mercurio quadratâ figurâ fingi solito* in medium profert p. 102: εἶτα δὲ τετράγωνον σχήματι Ἕλληνες ἀναπλάττουσι τοῦτον (τὸν Ἑρμῆν) τεκμήριον μέγιστον παρεχόμενοι λόγον εἶναι τοῦτον καὶ λόγον ἀληθῆ, quae ex quadranguli *figura* explicantur †). Iam si ea reputes, quae apud eosdem scriptores de quatuor basibus et quatuor angulis pyramidis traduntur, possis etiam τρίγωνον in Apidis

---

gyptia doctrina prodit etiam Io. Lydus de menss. loco luculento p. 13. Addit hinc a vespera numerandi diei initium facere Aegyptios."

*) „Vid., ut hoc utar, Caylum l. l. ibiq. tab. 12, quae triangulum in fronte Apidis luculenter exhibet. Adde Zoëgam De obel. pag. 448. Alias Apidis notas e numis memorat *Raschius* in Lexico reï num. Vol. I. p. 930. Etiam gemmae adhibendae, in quibus egregias habet museum Stoschii, nunc Borussiae Regis. Vid., ut hoc utar, selecta ex eo, quae Schlichtegroll. edidit I. nr. 4. II tab. 13. nr. 71, ubi lunula super dorso Apidis."

**) „Sic, ut hoc utar, in Nicomachi Institutt. arith. II. cap. 9 τρίγωνος pro τετράγωνος habet Cod. Paris."

***) „Plutarch. Quaest. Sympos. IX. p. 738 E. p. 1050 Wyttenbach. Proclus in Hesiodi Ἔργ. ad vs. 770 pag. 169 ed. Antv. (ex Philochoro; vid. huius fragmm. pag. 92—94 ed. Siebelis) et quae alia Meursius collegit De denar. Pythag. pag. 1362. Quibus adde Io. Laurent. Lydum de menss. Romm. pag. 21 (coll. pag. 87. 99)."

†) „Gemina leguntur in Theologumm. arithmm. §. 23. p. 24 ed. Ast., et ap. Nicomach. Institutt. arithm. II, 9. pag. 119 eiusd. ed. eadem explicantur."

notis pro pyramide accipere. Neque ego tamen faciam. Advertunt enim me, quae de τριγώνῳ in hac ipsa religionum parte disputat Plutarchus de Iside et Osiride p. 373 seq. p. 530 Wyttenb., ubi cum alia ponit tum vero etiam haec: „lineâ ad rectum angulum alteri insistente marem, basi feminam, subtendente (τὴν δὲ ὑποτείνουσαν) prolem utriusque significari" καὶ τὸν μὲν Ὄσιριν ὡς ἀρχὴν, τὴν δὲ Ἶσιν ὡς ὑποδοχὴν, τὸν δὲ Ὧρον ὡς ἀποτέλεσμα. Et, ne multa, *Damascius mscr.* in Platonis Parmenid. in loco de Aegyptiorum hieroglyphis, ubi plura de triangulo et quadrangulo habet, ita scribit: οἷον Ἀθηνᾶς μὲν τὸ τρίγωνον· Ἑρμοῦ δὲ τὸ τετράγωνον. Atque Minervam inter atque Osiridem arctissimam necessitudinem intercedere, vel ipse Herodotus tecte significat lib. II. cap. 270 seq., cum Osiridem Saï in eius deae templo sepultum haud obscure memorat et eius dei mortis spectacula ibidem exhiberi in scenis sacris dicit. Quid quaeris? Minerva Osiridis membratim dissecti cor servaverat et unice curaverat, ne hic deus *multas in partes dissectus prorsus periret.* Partium *multitudinem* vindicaverat ita, ut *unitati* eas restitueret et Osiridem *unum* denuo salvum praestaret. Erat enim Osiris *mundi* quasi *anima* per universae naturae varias *partes* minutatim diffusa, h. e. omnibus in rebus Osiris erat vis *creatrix* et *altrix:* Hermes *) sive Mercurius erat vis *fictrix* ac *rectrix* et quasi *mens mundi.* Uterque autem adest Osiridi, et *Mercurius* et *Minerva.* Itaque rei ipsa ratio postulat, *ut utriusque etiam tesserae (τετράγωνον et τρίγωνον) in Osiridis simulacro Apide apparuerint.* Quae cum ita sint, ego nullus dubito, *quin in undetriginta notis Apidis et quadrangulus et triangulus fuerit, adeoque in eius fronte etiam τετράγωνον notae sacrae dignitatem habere potuerit.* Neque enim ex tam paucorum scriptorum et monumentorum reliquiis eam rem definiri pro certo posse apparet. Et, si accuratius omnia circumspiciamus, illud ipsum quadratum Apidi iunctum in uno alteroque monumento reperitur. Ac reapse, qui in mumiae Dresdensis feminae involucro pictus visitur Apis, is non modo triangulum iuxta se positum habet, verum supra dorsum etiam quadratum. Haec enim figura probabilior videatur iis, qui Augustei Vol. I tabulam 2 adspiciant, quam avis aut loti floris. Alterutrum enim Beckerus l. l. supra dorsum apparere dictitat. Verum, utut est, hoc nemo infitias iverit, τετράγωνον vel maxime pertinere ad *Osiridis simulacrum,* Apim.

Satis de τετραγώνῳ. Mutilatum autem Herodoti locum dicat quispiam alia quoque de causa. Etenim quas Apidis imagines exhibent ta-

*) „Locos huc pertinentes alibi laudavi, et de *Mercurio Aegyptiorum* monui ad Ciceronem De nat. deor. III, 22. p. 604 seqq. Quod Valckenar. ad Herodoti locum, quem tractamus, ex Porphyrio ap. Euseb. memorat τρίγωνον tanquam foecunditatis imaginem διὰ τὸ μόριον τῆς θηλείας et φάλητα in memoriam redigit: nec haec symbola a trianguli et quadrati significatione in notis Apidis excludenda sunt. Vide quae ad Ciceronis l. l. de Mercurio Phalete s. ithyphallico apposui. Et Hermaphroditus etiam huc facit quodammodo ac *Venus*, cui et ipsi *quaternarius* numerus dicatus est. Io. Lydus De menss. p. 87: ἡ γὰρ τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ φύσις ἐκ τεσσάρων ἐστὶ στοιχείων, αὐτὴ δ' ἂν εἴη κατὰ τοὺς φυσιολόγους Ἀφροδίτη."

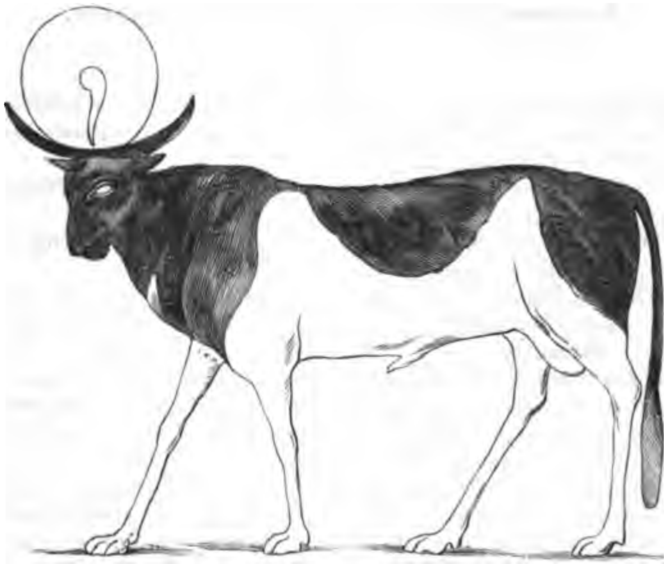
bulae Aegyptiorum pictae, anaglypha aliaque artis monumenta, eae, *praeter certas eius bovis notas*, quas adhuc attigimus, insuper *solis discum inter cornua locatum*, ut plurimum spectandum praebent*). Ac nemo nescit, iam veteres conquestos esse, Herodoteorum librorum exemplaria mutilata corruptaque vulgo ferri. Nec alibi ignotus Nostro inter buculae cornua *ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος χρύσεος*, quae verba leguntur in loco de vacca Mycerini II, 132.

At vero hic ipse locus cum nostro compositus me in eam sententiam deducit, ut non tam a librariis curtatam hanc de Apide narrationem arbitrer, quam ab ipso scriptore consulto contractam, ne liberius eloqui videretur, quae suo ex iudicio ad interiores religiones pertinerent. Nam si hoc loco addidisset discum solarem notis dei Apidis, pronum erat ad intelligendum, Mycerini filiam Osiridis in modum in Apide sepultam adeoque sacratam esse. Quam taciturnitatem quomodo postmodum historiae patri vitio verterint Aegyptii, docuit nos Aelianus loco supra laudato. Et iam mirabimur, hodieque Herodotum aliis ignorantem videri et rudem rerum omnium reconditarum „nimis credulum aliis et alieno loco loquacem? Ac si quando Noster reconditiores rerum causas non tam aperit ac recludit, quam reverenter significat: factum est fere a recentioribus scriptoribus, ut ea non pro scriptis haberent, certe non eo adhiberent, quo eas causas aliorum scriptorum ac monumentorum ope, quoad eius fieri posset, eruerent et explicarent. —“

Cum his conferenda nunc sunt, quae, alios ut omittam, protulit Mariette, qui Apidum sepulcra aperuit et pluribus exposuit de singulis Apidibus eo loco, quem laudavi in nott. ad III, 27. 28. Quem eundem virum doctum duobus libellis de eadem re exposuisse intellexi ex Mus. Rhenan. N. F. XII. p. 280 seqq.: „Mémoire sur la mère d'Apis, par M. Aug. Mariette. Paris 1856. 4.“ et: „Choix de monuments et de dessins découverts ou exécutés pendant le déblaiement du Sérapéum de Memphis par M. Aug. Mariette. Paris 1856. 4.“ Apidem Aegyptiis fuisse vivum quasi symbolum Osiridis statuit Mariette, incarnationem quam dicimus huius dei, sed emanationem dei Pthah: eo enim refert, quod ipso teste Herodoto (III, 28) Apis a fulgore coelitus delapso in vaccam susceptus ferebatur, sive eo igne divino, qui ex deo Pthah emanat, eoque ipso, tanquam omnium rerum auctore, repraesentatur. Quod vero in una inscriptione Aegyptiaca, quam exhibuit Mariette, ille Apis, quem

*) „Vide sis tabulae Isiacae figur. R. item Monumentum Venetum, quod ex Pricaei commentario desumpsit Gronovius et habet editio Herodoti Wesseling. ad p. 166; porro quae ex hoc genere Caylus Comes memorat in Recueil d' Antiqq. Vol. I. p. 43 seq. et tria Apidis simulacra Musei Borgiani a Zoëga De obeliscc. p. 448 enumerata. Pricaei iconem illam quod attinet, recedit illa quidem in vestimentorum genere aliisque rebus ab antiquo cultu Aegyptiorum; nec *τρίγωνον* expressum: nihilo tamen secius vel maxime memorabilis est censenda. Disci inter Apis vel Mnevis cornua locati ex suo ipse museo aliquot icones enumerat Payne-Knight in libro bonae frugis plenissimo: Inquiry into the symbolical language of ancient art and mythologie §. 32. p. 23.“

Cambyses vulneravit, tertio demum Darii regnantis anno obiisse dicitur, neque, ut Herodotus tradit, continuo e vulneribus acceptis mortuus est, id in medio nunc relinquere malim, cum ipsum libellum, qui hanc inscriptionem continere dicitur, inspicere nondum licuerit. [*Br.*]

EXCURSUS II

AD HERODOT. III, 70 seqq.

De septem Persarum coniuratis eorumque nominibus.

I.

Herodotum III, 70 seqq. si sequimur, viri Persarum nobiles ac principes septem, qui ad magum evertendum regnumque Persis restituendum se coniunxerunt, fuere:

Ὀτάνης, *Ἀσπαθίνης*, *Γωβρύας*, *Ἰνταφέρνης*, *Μεγάβυζος*, *Ὑδάρνης*, *Δαρεῖος*, qui filius dicitur *Ὑστάσπεος*.

Apud Ctesiam in Excerptt. Persicc. §. 13 (14) nomina coniuratorum Persarum, qui et ipsi dicuntur *ἐπίσημοι*, haec proferuntur:

Ὀνόφας, *Ἰδέρνης*, *Νορονδαβάτης*, *Μαρδόνιος*, *Βαρίσσης*, *Ἀταφέρνης* (quod in *Ἀρταφέρνης* mutandum nemo non videt), *Δαρεῖος* *Ὑστάσπεω*.

Ab his fide mutuo data assumpti praeterea dicuntur *Ἀρτασύρας* et *Βαγαπάτης*, qui aedium regiarum claves habebant: horum nulla fit mentio neque apud Herodotum neque apud alios rerum scriptores, nec denique in ipsa ea inscriptione, de qua mox plura dicemus.

Adverterat hic nominum dissensus haud paucos viros doctos, e quibus unum modo hic proferam Iosephum de Hammer, qui similem quoque dissensum notavit, qualis reperitur in nominibus regum Medicorum apud Ctesiam et in regio Persarum libro, cui nomen Schahnameh; vid. Wiener Jahrbb. IX. p. 16. Sed nova his nunc accessit lux ex Bisutuna illa inscriptione*), quam Darius regnum adeptus rupi incidi iussit; in hac ipse Darius, qui loquens inducitur, gloriatur, se Oromasde, quem precibus adierat, opem ferente „cum fidelibus hominibus Gomatam magum et eos, qui magi socii fuerunt, occidisse“**); in ipso inscriptionis huius fine, columna quarta exeunte, Darius eloquitur nomina eorum, qui in occidendo mago ipsius socii fuerunt: sed literae cuneatae ex parte sunt ita evanidae et truncatae, ut certi quid inde vix erui posse iudicaret Grotefend***); nunc vero coniunctis curis virorum doctorum, qui in haec accuratius inquisiverunt, Rawlinsoni †) inprimis atque Opperti ††), itemque De Saul-

---

*) De hac vid. nott. ad III, 30. pag. 65.

**) In ea inscriptionis interpretatione, quam dedit Grotefend. loco mox indicando, haec verba desunt.

***) Vid. Abhandl. d. k. Gesellschaft d. Wissenschaft. zu Göttingen VI. pag. 62.

†) Note on the Persian Inscriptions at Behistun. London 1850. (Journal of the Asiatic society Vol. X) pag. XII seqq.

††) Journal Asiatique. IV Ser. Tom. XVIII. p. 349 seqq.

cyi*), res eo deducta videtur, ut, quaenam apud Persas ipsos fuerint coniuratorum nomina in illa inscriptione prolata, certius quodammodo constituere liceat, et quidem eum in modum, ut inde Herodoti auctoritas quam maxime corroboretur.

Primum quod in illa inscriptione nobis occurrit nomen coniuratorum, est *Vidafrana* s. *Vindafrana*, isque Persa (*Parsa*) vocatur; hoc vero nomen gentile caeteris quoque coniuratorum nominibus additur ea opinor vi ac potestate, ut a Medis potissimum, qui regnum occupaverant, discernantur gentis suae quasi vindices. Is igitur *Vidafrana*, qui filius Veisparae (*Vispara* s. *Vyaspârahya*) vocatur, vix dubium esse poterit, quin idem sit atque Herodoteus Ἰνταφέρνης**); hunc vero, quem primo loco inter coniuratos socios nominat Darius in illa inscriptione, principem fere coniuratorum atque totius coniurationis caput exstitisse arbitratur Rawlinsonus***), ductus potissimum iis, quae ab Herodoto infra III, 118 enarrantur de privilegiis, quae Intaphernes s. Vidafrana et suo ipsius et reliquorum coniuratorum nomine a Dario petit sibi tribuenda. Apud Ctesiam vocatur Ἀνταφέρνης, quem eundem opinor Aeschylus†) appellat Ἀρταφρένην, voce Persica ad Graecum etymon haud scio an magis conformata, ut significetur is, *qui recta, sana mente utatur*††). Quod vero in vetustis Scholiis ad Aeschyli locum legitur additum: τοῦτον Ἑλλάνικος Δαφέρνην καλεῖ, ex hoc ipso Herodoti loco haud scio an rescribendum sit Ἰνταφέρνην, ut recte vidit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. 776.

Quod altero loco in inscriptione illa sequitur nomen, cum non satis clare appareat ob literarum ductus aut mutilatos aut evanidos, tamen *Utana* inde sibi cognoscere posse videbatur Rawlinsonus†††) eoque *Otanem* Graecorum declarari putabat, quem eundem filium Socris s. Thukhrahya, non Pharnaspis, ut Herodotus tradit, esse perhibebat. Quo rectius, si quid video, Oppertus*†), cum in Scythica versione inscriptionis invenisset nomen *Huddana*, qui filius dicitur τοῦ *Dhugghara*, de eo cogitari vult, qui Persarum sermone vocandus *Vidarna*, satis convenit cum eo, qui ab Herodoto vocatur Ὑδάρνης et a Ctesia Ἰδέρνης. Idem nomen in Persarum rebus saepius obvium: etenim Immortalium dux in Xerxis exercitu vocatur Ὑδάρνης, filius Ὑδάρνεος apud Herodotum VII, 83. 211; alius Ὑδάρνης dux copiarum in Asiae ora apud Herodotum VIII, 135, qui Plutarcho vocatur Ἰνδάρνης, quique idem haud scio

---

*) Journal Asiatique V Ser. Tom. V. pag. 109 seqq. (Lexique de l'inscription Assyrienne de Behistun.)

**) Vid. Rawlinson l. l. pag. XII. Oppert. l. l. pag. 350 seq.

***) l. l. pag. XII. XIII.

†) in Pers. 776.

††) Inde in Herodoti quoque libris, in quibus nomen Ἀρταφέρνης, haud infrequens illud quidem in Persarum rebus, aliquoties occurrit, librarii saepius aberrarunt in Ἀρταφρένης, itemque etiam factum in nomine Ἰνταφέρνης, cui male substituerunt Ἰνταφρένης; vid. Bredov. Quaest. criticc. de dialect. Herodot. pag. 101.

†††) l. l. pag. XIII. XIV. Add. De Saulcy. l. l. pag. 186.

*†) l. l. pag. 352. De Saulcy. l. l. pag. 132.

an intelligatur apud Herodot. VI, 133. Ariorum dux in Xerxis exercitu appellatur Sisamnes, filius Ὑδάρνεος apud Herodot. VII, 66. Unus e Darii Codomanni ducibus *Idarnes* vocatur apud Curtium IV, 5, 9. Ὑδάρνης occurrit in Arrian. Expedit. Alex. VII, 6, 4.

Tertio loco in Bisutuna inscriptione bene conservatum legitur nomen *Gaubruva* s. *Gubaruva* *), quo nullum alium significari nisi eum, qui ab Herodoto dicitur Γωβρύας, satis patere puto: qui idem quod filius dicitur *Mardonii* s. *Mardunija*, hunc ipsum patrem filii loco a Ctesia in coniuratorum numerum relatum esse probabilis est suspicio Opperti **), nisi potius error Photii est Ctesiana prave exscribentis. Caeterum idem quoque nomen frequentius in Persarum rebus. In cuneata inscriptione, quam e loco Nakhsch-i-Rustam, ubi Darii Hystaspis est sepulcrum, exhibuit Rawlinsonus ***), legitur *Gobryas* (s. *Gubaruva*), qui *Patischoriensis* (quae Persarum tribus est teste Strabone XV, 3. pag. 727) dicitur idemque Darii regis satelles arcitenens. Hunc vero diversum esse ab eo Gobrya, qui in coniuratorum numero fuit, malim equidem credere: fuit opinor unus e regis ministris sive satellitibus, longe inferior illo Gobrya, qui Darii socius fuit e nobili Persarum gente prognatus. Mardonius, *Gobryae* et sororis Darii filius, dux Persarum in Graecia commemoratur ab Herodoto VII, 5. 82; alius *Gobryas*, Darii et Artystonae filius, Syrorum, Ligyum et Mariandynorum dux in Xerxis exercitu, invenitur apud Herodot. VII, 72. De significatione nominis si quaeras: ad corporis pulcritudinem spectare existimat Pott †), dissentiente Opperto ††), a quo Gobryas explicatur *tauri supercilia habens*.

Quarto loco quod ponitur nomen in inscriptione, id Rawlinsono †††) videtur esse *Vidarna*, qui filius perhibetur Megabignis (Bagabignahya), hunc Herodoti Ὑδάρνην et Ctesiae Ἰδέρνην esse idem ponit, vix recte, ut supra iam monuimus: huc potius pertinebit *†) *Utana* s. *Otanes*, filius Pharnaspis (Franaçpa: vid. nott. ad III, 68); qui Otanes idem esse videtur atque Ctesiae Ὀνόφας, nec differre ab eo, qui Ἀναφᾶς dicitur unus e septem coniuratis, fortitudine et audacia excellens, a quo Cappadociae reges se ortos esse iactabant, teste Diodoro XXXI, 28 coll. Photii Biblioth. Cod. p. 382 a, 23. Apud Herodotum VII, 62 occurrit Ἀνάφης, *Otanis* filius, Cissiorum dux in Xerxis exercitu; itemque VII, 61 Ὀτάνης Persarum dux, qui Amestrin, Otanis filiam, in matrimonium duxit. Alius Ὀτάνης, maris Erythraei accolis praefectus, apud Arrian. Exped. Alex. III, 8, 5. Nominis ipsius rationem ita expediit Pott *††), ut significetur *bonum corpus habens*; nomen patris (*Franaçpa*) explicatur ab Opperto: *capillos senes habens*.

*) l. l. pag. XIV. Add. Journal of the Asiatic. Society X, 1. pag. 135.
**) l. l. pag. 353.
***) l. l. pag. XIX.
†) Etymolog. Forschungg. I. pag. XXXV.
††) l. l. pag. 353.
†††) l. l. pag. XV.
*†) vid. Oppert. l. l. pag. 354 et De Saulcy l. l. pag. 132.
*††) l. l. pag. XXXV. Add. Oppert. l. l. pag. 355.

Quintus nominatur in inscriptione *Bagabuksha*, ut legi vult Rawlinsonus *), s. *Bagamuksha*, ut legit Oppertus **), quo nomine, cum *Baga* fere respondeat Graecae voci *μέγα* ***), declarari consentaneum est Herodoti *Μεγάβυζον*: cuius pater quum vocetur *Daduhyahya* s. *Daduhya*, ut legit Rawlinsonus †), sive *Dadd' hupija*, quod a Persis pronunciari *Daz daupira* putat Oppertus ††), *Ζώπυρον* Graecorum intelligi putamus. Hic Zopyrus avus fuit eius Zopyri, qui in urbe Babylonica capienda inclaruit, Megabyzi filius (vid. Herodot. III, 153): huius vero Zopyri filius fuit iste Megabyzus, qui cum Atheniensibus pugnavit in Aegypto (v Herodot III, 160). Inter nomina coniuratorum, quae Ctesias prodit, quodnam huc trahendum sit, utrum *Νορονδάτης* an *Βαρίσσης*, modo sana sint haec ipsa nomina, incertum videtur.

Sextum inscriptionis nomen Rawlinsonus †††) legit *Ardumanish* (*Ardomanes*), isque filius dicitur *Vaccis* (i. e. *Vahukahya* *†); equidem sequi malim Oppertum, qui legit *††) *Aspâthina*, quod sane conveniet cum Herodoteo nomine *Ἀσπαθίνης*, cuius vera forma eidem Opperto †*) videtur esse *Aspathija*, i. e. *miles*. Itaque accedere non possum Rawlinsono †**) Herodotum erroris incusanti, quod unum e Darii ministris, qui in alia inscriptione cuneata prope Nakhsh-i-Rustam inventa appelletur *Aspachana*, huc retulerit vel potius cum illo Darii socio confuderit, cui Ardumanis nomen: cuius in locum cur a Ctesia substitutus fuerit *Βαρίσσης*, rationem iustam afferri non posse putat Rawlinsonus. Sed Ctesiae *Νορονδοβάτης*, quod in *Ὀροντοβάτης* *†*) mutandum, num huc referri possit, quaerit Oppertus.

---

*) l. l. pag. XII. XVI seq.

**) l. l. pag. 356.

***) Pertinet huc *Μεγαδόστης* apud Herod. VII, 105, qui est *Bagadausta*, i. e. *dei amicus*; *Μεγασίδρης* ibid. VII, 72, qui est *Bagacithra*, i. e. *dei proles*; *Μεγάπανος* ibid. VII, 62, qui est *Bagapanus*, i. e. *quem tuetur deus*; *Μεγαβάτης*, Persarum dux apud Strabon. VIII. p. 403; *Μαγαῖος* (apud Plutarch. Vit. Alcib. 29), qui est *Bagâyus*, i. e. *deum amans*, idemque atque *Βαγαῖος* apud Herodot. III, 128. Unde in Herodoteis libris nonnullis quod exstat *Μεγάβαζον*, id ferri non posse, sed scribendum esse *Μεγάβυζον*, concludi poterit; conf. nott. ad Herodot. III, 153. 160. IV, 143, ad Ctesiae Excerptt. p. 157. 173. Differunt opinor *Μεγάβυζοι*, castrati Ephesiorum sacerdotes apud Strabon. XIV. p. 641; plura de his vid. apud Hemsterhus. ad Lucian. Timon. I. p. 183 ed. Bip.

†) l. l. pag. XVII.

††) l. l. pag. 357. 358.

†††) l. l. pag. XVII.

*†) De Saulcy l. l. pag. 134 dubitans legit *Ourkhak*.

*††) l. l. pag. 359.

†*) Journ. Asiatiq. IV Ser. T. XVII. p. 415. Pott (Etymolog. Forsch. I. pag. LIX) hoc nomine significari putat *equis abundantem* sive *divitem*, eodemque etiam refert nomina *Πρηξάσπης* apud Herod. III, 66, *Ὀτάσπης* ibid. VII, 63.

†**) l. l. pag. XVII. XX.

†) Occurrit hoc nomen in Arrian. Exped. I, 23. §. 1. 8. II, 5, 7. Unde *Orontobates* in Curtio IV, 45, 6 revocavit Muetzell, ubi alii *Orobates*. Sed *Ὀρόντης* quoque Armeniis praefectus apud Arrian. Exped. III, 8, 5.

Septimus inter coniuratos vocatur *Darius* s. *Daryawush*, eiusque pater *Hystaspes* s. *Vashtâspa*: de quo inter omnes convenit. Ipsum Darii nomen, quod in compluribus invenitur inscriptionibus cuneatis *Daryawush* s. *Darayavus*, ab ipso Herodoto VI, 98 explicatur Ἑρξείης s. Ἑρξίης, i. e. *coërcitor:* ad quem locum plura afferemus de huius nominis ratione et significatione. Nomen patris Rawlinsonum secuti modo exhibuimus *Vashtâspa;* Oppertus.*) legi vult *Vistaçpahya*, Grotefend. *Istazp:* unde recentiorum Persarum in lingua *Gustâsp*. Praeter hunc Darii patrem filius quoque Darii et Atossae dicitur Ὑστάσπης, Sacarum praefectus apud Herodot. VII, 64; eadem stirpe prognatus videtur Ὑστάσπης ὁ Βάκτριος copiarum dux in Arrian. Exped. Alex. VII, 6. §. 5. Ipsum nomen quid valeat, vix constitui posse indicat Oppertus; qui dudum in eius significationem inquisierat Hyde de relig. Persarr. p. 304, *equo factum*, i. e. *equi hinnitu regem creatum* indicari suspicabatur. Contra *eum*, *cuius equus hinnitum ediderit*, voce *Gusthtasp* declarari statuit Vullers (Ueber die Religion d. Zoroast. p. 104). Rectius, si quid video, Burnouf et Lassen malunt intelligi *eum*, *qui equos habet* s. *tractat*, *equisonem* s. *equorum magistrum;* vid. Lassen: Altpersisch. Keilschrift. p. 41 et conf. quae de hac re monuerunt quoque Bohlen. De origin. ling. p. 59 seq. et Grotefend: Neue Beiträge zur Erklärung d. babylon. Keilschrift. (Hannov. 1840) pag. 63 seqq. Ac denique conferri quoque poterit Donaldson in Journal of Asiatic society XVI, 1. pag. 3, ubi hoc nomen ad *Ormuzdum* (i. e. Solem) referri vult eiusque epitheton habet.

II.

Hos igitur septem coniuratos Herodotus dicit principes viros Persarum, πρώτους ἐόντας; illustres, ἐπισήμους, vocat Ctesias: unde principes tribuum, quibus Persarum natio constiterit, vel certe primores e Pasargadarum tribu — Stamm-, Familienhaeupter der Perser — suspicatus erat Heeren. Ideen etc. I, 1. pag. 414: huiusmodi vero principes per orientem, ubi de regni successore constituendo agitur, plerumque et convenire et deliberare vel aliarum gentium orientalium, ut Mongolorum, exemplo demonstrari idem vir doctus adiicit. Ac sane de Tartaris atque Hunnis similia traduntur, quae affert Gibbon: Gesch. d. Verf. VI. p. 294 vers. germ., quibus addere licet, quae de Hungaris traduntur**); haec enim gens cum in Europam migrare constituisset, *septem* viri *principes* exstitisse dicuntur, qui libera ex voluntate gentis et communi consensu ducem sibi eligunt Almum, virum genere insignem et bello clarum. Quae cum ita sint, haud prorsus ficta videbuntur ea, quae III, 80 seqq. (ubi vid. nott. pag. 152) Noster tradit de huiusmodi deliberatione, inter principes Persarum de regno constituendo habita. Hi vero ipsi septem Persarum principes mihi ad *Achaemenidarum* stirpem s. tribum pertinuisse videntur, quam regiam fere et primariam inter Persarum tribus fuisse

*) Journal Asiatiq. IV Ser. Tom. XVII. p. 262.
**) Vid. Histor. critic. Hungar. ducc. a Katona (Pesth 1778) p. 32 seqq.

iam ad I, 125. Vol. I. pag. 261 monuimus. *Achaemenidam* se esse gloriatur Darius tam in Bisutuna inscriptione quam in aliis compluribus nuper cognitis. Reliquos viros cum ipso coniunctos quo minus et ipsos Achaemenidas fuisse statuamus, quid impedit? Cum regia domo cognatos fuisse affinesque inde probatur, quod Otanes filiam suam Cambysi nuptui dederat, Otanisque filius Onophas s. Anaphas Amestridem, filiam suam, Xerxi dat in matrimonium. Apud Achaemenidas quoque regnum semper fuisse idem Darius initio inscriptionis Bisutunae eloquitur. Itaque septem principes Achaemenidarum, in septem haud scio an tribus s. familias distinctarum, cum magos rerum potitos seque ipsos regno spoliatos vidissent, inter se convenisse existimo idque constituisse, ut omnes viros magos pellerent regnumque ad suam stirpem, legitimam illam quidem, referrent*); nec mirum illos mago interfecto unum e suis regem constituisse, cognatum prioribus regibus, Cyro et Cambysi, qui ad eandem Achaemenidarum stirpem pertinent, ad quam Darius recens constitutus rex et ipse pertinet; conf. Herodot. VII, 11 ibique nott. Cyro enim et Cambyse mortuo, cum nulli superessent filii, qui regnum legitimo more exciperent, ad alteram Achaemenidarum familiam, quae Hystaspis erat, regnum devolvi consentaneum videbatur. Ex hac igitur familia, priori exstincta, regem constituere par erat: neque aliud sane fecisse videntur illi septem Persarum principes, nisi ut legitimum regni ordinem restituerent regemque eum instituerent, ad quem regnum deferri iustum et aequum esset. Qua in re id unum mireris, quod non Hystaspem ipsum, qui tum Persidis satrapa fuit, ipso teste Herodoto III, 70, ad regnum vocarint, sed Darium, huius filium: nisi cogitandum, patrem, qui in coniuratorum numero non fuit, provectiorem aetate fuisse aut certe minus aptum, qui ea susciperet, quae virum aetate florentem, fortem ac strenuum poscerent, qualem Darium, virum iuvenem, tum fuisse probabile est. Hunc igitur Darium a caeteris principibus coniuratis adscitum et in coniuratorum numerum receptum (teste Herodoto III, 70) inde quoque regno Achaemenidis restituto ad regiam dignitatem evectum esse, nihil profecto est, quod miremur, cum ipsa res regni ordo sic ferre videatur: nec magis mirabimur, reliquos sex principes coniuratos, qui generis nobilitate ac dignitate vix inferiores Dario essent, sed pares fuisse viderentur, tot tantaque sibi reservasse privilegia, qualia enarrantur ab Herodoto III, 84 seqq., ubi vid. notatt.

*) Conf. etiam Duncker: Geschichte d. Alterth. II. pag. 554 et vid. quae ad Herod. III, 73. pag. 144 notata sunt.

EXCURSUS III

AD HERODOT. III, 98 seqq.

De India.

Mancam esse ac perexiguam Herodoti de India notitiam vix quemquam fugiet maximeque eam spectare ad eas Indiae partes septentrionales, quae Persarum ditioni additae vel iis certe conterminae commercii usu magis innotuerint, vel ex iis intelligitur, quae ad Ctesiae fragmm. p 52 seq. olim diximus. Quaecunque enim de India refert Ctesias Indicorum in libro*), ea ad easdem ferme pertinere regiones, ad quas Herodotea spectant, satis ibi monstravimus. Has ipsas vero regiones accuratius si definire velis, Rennelius l. l. p. 519 (coll. Vincent. ibid. p. 720) de terris cogitandum censet, quibus nunc nomen *Kabul*, *Kandahar*, *Panjab*, *Sind*, trans Indum extensis usque ad loca *Raipottana.* Quae angustioribus finibus circumscribenda videntur. Wahlio Erdbeschreib. v. Ostind. p. 457 intelligi placet terram *Belur*, *Kutwer* una cum parte desertorum *Cobi* et *Tibetum* parvam. Singulari cura postea in haec inquisiverunt Maltebrun. in Nouvelles Annall. d. Voyag. II. p. 307 seqq. et Heeren. Ideen I, 1. p. 338 seq. 352 seq. 366, cui Herodoti India et septentrionales regiones Bactriae finitimas (sive Tibetum parvam, Ctesiae quoque cognitam una cum terra Kabul) et meridionales regiones ad Indi ostia et ultra Indum usque ad fluvium Paddar terraeque Guzerat fines complecti videtur. Septentrionales regiones Darii aetate maximam partem fuisse coniunctas in unam satrapiam, cuius tamen fines accuratius constituere vix licet, cum pro Persici regni statu temporumque conditione admodum variarint, idem monet p. 352. Neque aliter fere Wheeler Geography of Herod. p. 306 seqq. coll. p. 299 de Herodotea India statuit, quam complecti vult Indi vallem et regiones inde extensas orientem versus usque ad deserta quae vocantur Shamo (Cobi) a septentrione et usque ad deserta inter terras Multan et Guzerat sita a meridie; septentrionales Indos Bactris vicinos habitasse putat in satrapiam vicesimam coniunctos, meridionales ad terrae Hindostan partem septentrionalem pertinuisse. Ac sane, si de hac vicesima satrapia, quam ex Indis Darius constituit, quaeras, de ea terra, quae Bactriae ab oriente contermina atque nomine *Kabul* nobis nunc cognita est, cogitandum. Tum vero etiam intra Indum eiusque ripam occidentalem subsistendum erit; neque enim hunc fluvium illa certe aetate un-

---

*) Ipse Ctesias haud scio an Herodoti adeoque etiam Hecataei, qui et ipse de India retulerat, auctoritate commotus peculiarem hunc de India libellum conscripserit, in quo ut ampliora ita vel magis mira de India referret Graecis talium rerum valde cupidis atque studiosis.

quam transgressi esse videntur Persae, sed eorum, quae ulterius sita sunt septentrionem et orientem versus, aeque atque eorum, quae circa Indi ostia atque vel ultra ea ipsa inveniuntur, fama utique potuit attingere Persas, eoque referenda putem, quae Herodotus tradit alia ad Indos illos septentrionales, in terra Kabul habitantes, minus spectantia; quae valde mira cum essent et a reliquis terrae gentibus eorumque moribus valde absona, cupide arrepta sunt a Persis aeque atque ab Herodoto, qui talia, quae Graecorum animos admodum adverterent, praeterire noluerit. Itaque ad Indiae regiones septentrionales, Persis s. Bactrianis finitimas, inprimis ad terram quae vocatur Kabul, additis etiam, si placet, iis, quae huic terrae contermina sunt orientem versus ad eam usque terram, cui nomen Panjab s. Penjab, ea spectare, quae de Indis tradidit Noster, respiciens simul etiam alias quasdam gentes ad ipsum Indum inferiorem eiusque ostia in paludibus habitantes, mihi quidem vix dubium esse videtur, adeo ut eam terram, quae nunc appellatur Kaschmir, Herodoto incognitam fuisse credam*), qui ipse Indiam, extremam terrae regionem orientem versus, ab oriente et septentrione desertis conterminari existimat III, 98. Conf. Bohlen: Indien I. p. 63, Benfey in: Ersch. u. Gruber Encyclopaed. Sect. II. Vol. XVII. pag. 40 seqq., Lassen: Indische Alterthumsk. II. p. 631 seqq. coll. I. p. 388 seqq., Troyer: Histoire des rois de Kachmyr. T. II. p. 444.

Post Alexandri expeditionem eae terrae, quae nunc vocantur *Lahore* et *Multan* aut una eaque communi appellatione *Panjab* comprehenduntur, Graecis melius innotuere. Interiorem Indiam, quam vulgo vocamus, Gangi fluvio adsitam minime Noster novit, cum Persae, quibus sua accepta referebat pater historiae, minime ad eas usque terras progressi fuerint regnique fines eo produxerint; adeo, ut ne elephanti quidem in recensu copiarum, quae ex India Xerxem sequebantur, commemorentur alias frequentes Indorum in exercitibus, sed Persarum in exercitu ante pugnam ad Arbela commissam haud cogniti. Observat Schlegel. Ind. Biblioth. I, 2. p. 155 seqq., idem monens p. 147, Herodoti Indos non veros esse Indos, Sanscritanam aliamve hinc deductam loquentes linguam viventesque secundum Brachmanum leges, sed rudes quasdam gentes indigenas Nigrorum ad instar, quae ad dextram Indi habitent ripam in terris *Candahar* et *Baluchistan*, ut nunc vocant. Quae eadem fere repetiit idem vir doctus in: Berlin. Taschenbuch 1829. p. 15, ubi australes Herodoti Indos quaeri vult occidentem versus in terra *Baluchistan* ad Indum inferiorem, septentrionales Indos in *Tartaria* magna; quos ipsos non tam rudes nigrosque fuisse quam Herodoto visum fuerit, qui pro Negris eos habuisse videatur (id quod in septentrionales Indos minime conveniens), idem statuit. Sufficiant haec in universum disputata; quae singula singulas ad gentes Indiae pertineant, ea suis quaeque locis enotavimus.

Iam de fide, quam Herodoti narrata de India mereant, si quaeras, hanc sane multum pendere e recta locorum intelligentia, ad quae sint

*) Vid. quae in Excursu IV ad Herodot. III, 102 proferuntur.

illa ipsa referenda, nemo non intelligit, simulque etiam regrediendum erit ad fontes, unde Herodoteam de India narrationem fluxisse sit credibile. Quam Persarum e narrationibus totam fere haustam esse, ut in universum dubitari nequit dudumque statuerat Robertson: Ueber d. Kenntn. d. Alten v. Indien p. 92 ed. vernac. Forster., ac nuper admodum Mueller. Prolegg. ad Geograph. Graec. minn. T. I. p. XXXVI, ita ipsius probatur scriptoris nostri testimonio (v. c. III, 102. 105), qui, Maltebrunium si audiamus (l. l. p. 322), haec ipsa, quae a Persis acceperit, ad notiones apud Graecos vulgo receptas magis conformarit. Ac sane in his multa inveniri perquam mira, multa falsis vera admixta quis negabit? Neque vero hoc vitio vertam patri historiae, cum ne nunc quidem prorsus liqueat de iis ipsis regionibus per omnem fere antiquitatem densissima caligine obtectis. Accedit quod in tanta harum regionum obscuritate Herodoto sciscitanti ea potissimum enarrasse videntur Persae, quae ipsis maxime mira viderentur ipsorumque animos maxime affecerant. Namque hae ipsae Indiae regiones septentrionales minus adhuc cognitae potissimum sunt, quae antiquis Indorum carminibus maxime celebrantur, ad quas multa spectant commenta, fabulae Indorum in libris sacris obviae et per omnem fere Asiam ad Persas inde aliasque nationes propagatae. Unde veri fit simillimum, hisce e terris fabularum feracibus talia ad Persas quoque emanasse indeque in Herodoti libros transiisse. Praeter Wahlium, qui haec attigit in libro laudato p. 457, plura vid. in Ctesiae fragmm. p. 55 seq., quae hic repetere non vacat. Alia placuisse video Schlegelio Ind. Bibl. l. l. p. 147, qui idem alio loco (Berlin. Taschenb. 1829 p. 83) scite admonet, talia ad Germaniae quoque poëtas veteres, v. c. ad Titurelem Eschenbachii fluxisse, ubi India praedicatur omnis sapientiae arcanae parens, quae omnia arcana, omnia mira stupendaque contineat. Atque id ipsum quoque in tali quaestione haud praetermitti debet, quod haud pauca, olim fabulosa fictave quae videbantur, nunc talia minime esse videntur, ipsâ terrâ accuratius cognitâ; ut sane de aliis quoque, quae nos offendant, non sine cautione quadam adhibita nobis sit pronuntiandum.

Persarum igitur e narrationibus maximam partem deducta videntur ea, quae de India Noster retulit: alios praeterea fontes num adierit, valde incertum est ac dubium. Quod enim et Hecataeum et Herodotum in iis, quae de India narrant, Scylacis Caryandensis (de quo vid. Excurs. XII ad IV, 44) vestigia persecutos esse vult Schwanbeck: De Megasthen. rerr. Indd. scriptt. p. 6. 7: id omni argumento destitutum est, cum liber ille, quo Scylacem navigationem Darii iussu institutam descripsisse putant, Herodoto haud cognitus fuerit, ut in XII Excursu ad IV, 44 monstravimus. Nec magis alios scriptores, logographos, Noster adhibuisse videtur, qui omnino unum tantum ex his logographis noverit Hecataeum: quare si quid Noster de rebus Indicis debeat auctoribus Graecis, id ex Hecataeo desumptum esse putat Mueller. l. l. p. XXXVI. Quod vero ipsum quale sit, cum definiri nequeat, nihil ex Hecataeo Nostrum in iis, quae de India retulit, accepisse credere malim.

EXCURSUS IV

AD HERODOT. III, 102.

De Caspatyro.

Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσουροι κ. τ. λ.

Eadem referuntur infra IV, 44, ubi Scylax ex urbe Caspatyro et Pactyica terra profectus esse dicitur, cum ab Indo fluvio ad sinum Arabicum usque navigaret. *Caspapyrum* urbem in terra Gandarica noverat Hecataeus, teste Stephano Byz. s. v. (cf. Hecataei fragmm. coll. Klausen. p. 94), ubi haec leguntur: *Κασπάπυρος· πόλις Γανδαρική, Σκυθῶν ἀκτή· Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ*; sequuntur continuo haec: *Κάσπειρος, πόλις προσεχὴς τῇ Ἰνδικῇ Ἡρόδοτος γ'. τὸ ἐθνικὸν Κάσπειροι, ὡς Διονύσιος ἐν γ' Βασσαρικῶν κ. τ. λ.*: quae num ad hunc Herodoti locum spectent, valde dubitarim, nisi in ipsis verbis mendum insit aut *Κάσπιοι* intelligantur, qui III, 92 coll. VII, 67, 86 commemorantur; VII, 86 praeter Caspios indicantur etiam *Κάσπειροι καὶ Παρικάνιοι*; de quibus utut statuis, ad Caspatyrum et regionem Pactyicam hae gentes referri non poterunt. De *Gandariis* supra diximus ad III, 91; de *Pactyibus* ad III, 93. Iam *Pactyicam* regionem et *Gandaricam* pro una eademque terra habet Larcherus (Tab. geogr. p. 401 seqq. coll. p. 102) vel potius, id quod verisimilius, *Pactyicam* pro *Gandariae* parte, qua quidem appellatione utraque regio olim fuerit comprehensa, ita ut ea Gandariae portio, cui nomen Pactyica, prope Indum sit sita, meridiem et orientem versus a Bactriana, occidentem versus a Paropamiso monte. Duplicem Pactyicam, alteram Indicam, alteram Armeniacam (prouti visum erat Rennelio), unquam fuisse idem negat. Dodwell. (Dissert. de Scylac. §. 1) Pactyicam regionem eandem esse statuit atque Gandaricam, quae postea fuerit appellata, Gangi vicinam; fluviumque inde Gangem, non Indum fuisse. At *Caspatyri* urbem ad Gangem sitam fuisse cave credas; ad occidentalem Indi fluvii ripam potius exstructa videri debet, minime illa quidem confundenda cum urbe Pakhely, quae ab Indo procul in terra mediterranea fuit sita. Heerenius Ideen I, 1. p. 355 seq. Pactyicam regionem neque in Pakhely (quae Graecorum et Romanorum Peuceliotis fuit), ut Rennelius voluerat, neque in terra Badagshan, ut Gatterero placuerat, quaerendam esse censet, sed in regione, quae nunc vocatur *Kabul*, prope quam *Pokua* invenitur, nomine ipso vestigium quoddam Graecae appellationis retinente. Itaque Caspatyrum pro *Cabul* accipit, Indumque, cui haec urbs apposita erat, ab Herodoto poni vult pro *Gureo* s. *Kameh*, fluvio in Indum delabente, ita ut Noster fluvium, qui Indo aquas suas

immittat, cum ipso Indo confudisse existimandus sit. Nec aliter Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. V, 1. p. 4 terram Pactyicam in regione ponit intra Choaspem et Indum et Caspatyrum in Cabul ipsa aut certe in eius vicinia. Post exstitit Wahl. Erdbeschr. v. Ostind. p. 469 seq., qui et Heerenii et eorum sententiâ reiectâ, qui Pactyicam in regione Kaschmir collocant, unice hîc cogitari posse putat de terra *Badachschaan*, sive *Balanian* (ut Marco Polo eam appellat), cuius urbs cognominis ad Oxum sit sita. Ad fines huius terrae, ad fontes primarios Indi in terra Gandariorum, quae nunc *Kutwer* nuncupatur, sitam fuisse vult Caspatyrum urbem. Ac Stephanus Byz., qui ex Hecataeo affert *Κασπάπυρος* et mox ex Herodoti Thalia *Κάσπειρος*, Wahlio videtur Ptolemaei urbem *Caspiram* s. *Caspirum* et urbem *Caspatyrum* pro una eademque habuisse, praesertim cum utraque appellatio eodem ferme redeat. Nam vocem *Casp* s. *Caschp* monet Wahl. (l. l. II. pag. 323 seq. 479 coll. I. p. 679. 793) ad montium iuga saxaque praerupta locaque edita spectare multisque cum aliis vocibus reperiri coniunctam; voculam *Tyr* (s. *Tur*, *Thor*) denotare *arcem*, voculam *pyr urbem* sive *sedem*, *arcem*, ita ut nominis Caspatyri vestigia adhuc forsitan supersint in urbe *Kutwer*, *Katwer* s. *Katoor*, quae Indo fluvio adiacet. Post Wahlium copiosius disputavit de eadem re Maltebrun. (Annall. nouvell. d. voyag. II. p. 334. 344 seqq.), qui duplicem Pactyicam fuisse negans *Pactyes* Herodoti vult eosdem esse atque eos, quos nunc vocant *Afghanen*, vel certe unam eorum tribum, quae cum proprie vocetur *Pouctany*, a Persis dictitata fuerit *Pactany*, ab Indis *Patans* et *Pithans*: in quo ipso contineri existimat Maltebrun. partem s. radicem primariam vocis *Pactyum*. *Paktu* nomen esse gentis Afghanorum asserit quoque Lassen: Zeitschrift f. Kunde des Morgenland. II. p. 53; a quo nomine Graecum *Πάκτυες* atque *Πακτυϊκή* non admodum abesse quivis intelligit. De Afghanorum originibus conf. Malcolm Hist. Pers. II. pag. 77 ed. vernac. et Wilken in: Berlin. Akad. d. Wissenschaft. 1818—1819. p. 237 seqq. 261, qui ad Medico-Persicam stirpem hos Afghanos referri vult; Indico-Persicam gentem esse, mixtam illam quidem e diversis gentibus indeque ipsam multum diversam statuit Ritter: Erdkund. VIII. p. 191 seqq. coll. 132 seqq. Caeterum Pactyicam et Gandaricam idem Maltebrun pro una eademque regione habet, quam alluant aquae superioris Indi et fluviorum Suad, Causchkaur et Cabul, indeque Gandaricam pertinere vult ad proviciam *Candahar*, quae appellatio communem prodere videatur originem, Caspatyrum urbem denique ad ripas Choaspis (qui recentiorum est Causchkaur) sitam fuisse suspicatur, quamvis in tanto temporum intervallo rerumque discrimine vix certi quid statui possit. Hodiernum *Kaschmir* Herodoteo *Caspatyro* indicari nuper statuit I. de Hammer. in Annall. Viennenss. Vol. LI. p. 36 coll. Halling. ibid. Vol. LXIII. p. 183 seqq. et Deutsche Gesch. I. p. 232. Atque A. G. Schlegel. quoque (Berlin. Taschenb. 1820. p. 17) urbem capitalem regionis Kaschmir significari vult, perperam adiiciens hanc Heerenii esse sententiam, quam aliam prorsus esse supra vidimus. Copiosa disputatione haec postea tractavit Ritter, commonstraturus, *Caspatyrum* Herodoti pertinere ad hadiernum *Kaschmir;* vid. Erdk. III. p. 1087 seqq. ed.

sec. et add. Troyer: Histoire des rois du Kachemir. II. p. 305, C. v. Hügel: Kaschmir u. das Reich der Siek Vol. II. pag. 2 seqq. 19 seqq., A. de Humboldt: Asie centrale I. pag. 102 seq. 133. 147. Neque aliter de Caspatyro cogitare video Bohlen (Indien I. p. 64), Benfey (Encyclopaed. v. Ersch. u. Grub. Sect. II. Vol. XVII. p. 40), Lassen (Altpersisch. Keilinschrift. p. 110 seq. et Indisch. Alterthumsk. II. p. 630), qui in Herodoteo hoc loco pro *Κασπατύρῳ* ex Hecataeo refingi vult *Κασπαπύρῳ*, probantibus Muellero (Geograph. Graec. minn. I. pag. XXXV), Stiehlio (in Schneidewin. Philolog. X. p. 226) et Krusio (Indiens alte Geschichte p. 33), qui vero in eo discedit a Lassenio aliisque viris doctis, quos modo laudavimus, quod non de *Kaschmir*, sed de terra *Kabul* Herodoteum Caspatyrum sive Caspapyrum intelligi vult: quae eadem fere sententia est Neumanni in Münchn. Gelehrt. Anzz. 1843. nr. 163. pag. 39, Wheeleri in Geography of Herodot. pag. 199. 299 et Kieperti (Monatsbericht. d. Akad. d. Wiss. zu Berl. 1856. p. 637). Ad hanc sententiam, quae omnium maxime probabilis videtur atque una Herodoti loco conveniens, indeque ab aliis quoque viris doctis, quos supra laudavimus, prolata, ipse accedere malim; in urbis nomine *Κασπατύρῳ*, quod in *Κασπαπύρῳ* mutari quoque voluit Kiepert l. l., nihil mutandum censui, neque aliter fecisse video editores omnes, qui eam lectionem, quae in omnibus Herodoti codicibus invenitur, retinere maluerunt.

EXCURSUS V
AD HERODOT. III. 115.

De insulis, quae vocantur Cassiterides, et de cassitero.

οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ.

De his insulis, alia ut taceam, inprimis disputarunt Tzschucke ad Pompon. Mel. III, 6. §. 3 nott. exegg. p. 184—189 Vol. III. P. III, Heeren. Ideen II, 1. p. 173—177. I, 2. p. 55 et A. Vogel. in Erschii et Gruberi Encyclopaed. Vol. XXI. p. 109 seqq., ubi afferuntur, quae et antiquiori et recentiori aetate de his prolata sunt. Nam ne veteres quidem, qui multo post Herodotum vel de industria vel obiter occasione tantum oblata de his insulis, unde plumbum veniat, retulerunt, de situ harum insularum numerove concordant. Quorum ad Indiam usque qui relegarent Cassiterides, non defuerunt. Magis ad verum accessisse videntur, qui extra Gades Herculeasque columnas supra Lusitaniam septentrionem versus ab Iberia eo in mari, quod ad Britanniam usque tendit, insulas illas sitas esse contenderent. Vid. Strabon. III. p. 219 s. 147. p. 265 s. 175. II. p. 191 s. 129. p. 181 s. 120. Diodor. Sicul. V, 38. Alia dabit A. Vogel. l. l. p. 110 seq. coll. Lelewel. in libro, qui inscribitur: Entdeckungg. der Carthag. u. Griech. auf d. atlant. Ocean (Berolin. 1831) p. 134 seq. Recentiori aetate fuere, qui ipsam Hiberniam atque Albionem sive Britanniam indicari putarent, ut in qua terra adhuc magna plumbi vis proveniat aliasque in terras exportetur, praesertim cum Phoenices, qui e Prussiae oris electrum petierint, Britanniam quoque adiisse veri sit simillimum. Alii iique plurimi *Silurum insulas* s. Ostrymnicas (vocantur hodie: *Scilly-Inseln*, *Sorlingische Inseln*) intelligi volunt*); in quibus praeter Mannertum Heerenius quoque, hanc plumbi mercaturam monens non ad istas insulas solas perti-

*) Pertinet huc inprimis Avieni locus in Ora maritim. 91 sq., quem tractat Schoening in: Abhandl. d. Gesellschaft d. Wissenschaft. zu Kopenhagen, v. Heinze. Vol. V. p. 183 seqq., id commonstrans *Ostrymnicas* insulas, quas descripsit Avienus, nullas alias esse nisi *Cassiterides* easque ipsas septentrionem versus quaerendas circa Britanniam atque de insulis *Scilly* s. *Sorlingicis* inprimis intelligendas esse (p. 188 seqq.). Qui idem vir doctus causas quoque addidit, quibus effectum esse putat, ut ad Hispaniae oram viri quidem docti has insulas minus recte posuerint, quae, si alios audiamus, potius in sinu montis St. Michaëlis prope promontorium Lizard ad oram comitatus Cornubiensis in ipsa Britannia quaerendae sunt. Atque hanc sententiam ipse Heerenius (Götting. Gel. Anzeigg. 1833. nr. 125. p. 1242 not.) postea amplexus est.

nuisse, verum ipsas etiam Angliae Hiberniaeve oras esse complexam Adde Lelewel. l. l. p. 15. Quod ipsum probari certoque affirmari posse negat A. Vogel. l. l. p. 112, cui credibilius videtur, Cassiterides insulas a Phoenicibus aeque fictas esse atque Eridanum fluvium, eo consilio, quo verum celarent locum, unde plumbum afferrent, sibique solis hoc commercii genus reservarent, quaerentibus scilicet, unde plumbum adferrent, in universum respondentes: *e Cassiteridibus*, i. e. *ex plumbi insulis*. Si vero, quae ipsa fuerint haec loca, unde plumbum advexerint, quaenam istae insulae, quaeras, de Hispania potius (ex qua eadem terra quaevis fere metalla pretiosiora, argentum inprimis aurumque Poenos eduxisse constat) idem cogitari vult, eiusque de septentrionalibus atque occidentalibus regionibus, quae nunc ad Gallaeciam et Lusitaniam pertinent. Nec quidquam obstare idem monet, quo minus Phoenices etiam ulterius navibus vecti ipsam eam Britanniae partem, quae ad meridiem et occidentem maxime vergat, comitatum Cornubiensem (Cornwallis), hodieque multo plumbi proventu insignem, attigisse perhibeantur. Cui sententiae adstipulatur Link (Urwelt p. 265 seq.), cum vel seriori tempore in septentrionali Lusitaniae parte in provincia Beira prope locum Viseu metalla plumbi fuerint, quae recentiori demum aetate exerceri desierint, aliaque in his regionibus inveniantur metallorum antiquorum vestigia. Rennelio p. 382 Herodotus sub Cassiteridum nomine Britannicas insulas, unde plumbum Graecis advexerint Phoenices, comprehendisse videtur. Qui eadem attigit L. Bossi in Histor. Hispan. I. p. 72. 73 (Ronneburg. 1825), insulas Hispanicae orae adsitas, e quibus primi Phoenices plumbum pertierint, Cassiterides fuisse dictas statuit; quod idem nomen dein ad Brittaniae insulas Silurum quoque translatum, ubi scil. Phoenices iam ulterius navibus provecti magnam itidem plumbi copiam invenerint.

Recensui varias virorum doctorum sententias. Id vero satis certo mihi ponere posse videor, Cassiterides insulas, unde ὁ κασσίτερος, a quo ipso nomen illae acceperunt, ad Graecos pervenit, haud fictas esse, sed ad Britanniae oram quaerendas: inde enim neque ulla alia ex terra plumbum et Graecis et caeteris gentibus maris mediterranei oras accolentibus allatum esse a Phoenicibus ad Britanniam usque commercii causa navigantibus, satis probavit Movers: Die Phoenizier II, 3 (sive III, 1) p. 62 seq., adeo ut de India τοῦ κασσιτέρου patria cogitari prorsus nequeat. Quod ad ipsum nomen attinet, ὁ κασσίτερος qui veteribus dicitur, nostrum esse *Zinn*, perquam est credibile, monente Beckmann. Hist. invent. IV. p. 327, quo utitur Heeren. l. l. II, 1. p. 174. Romani teste Plinio Hist. Nat. XXXIV, 16, 47 vocabant *plumbum album* s. *candidum*, diversum illud quidem ab eo, quod veteres appellabant *stannum*, recentiores, ut monet Beckmann. l. l. pag. 321, *Werk;* quamquam vel antiquitus *stannum* subinde dici nostrum *Zinn* vel aliam quandam splendidiorem metalli mixturam, Linkio videtur probabile l. l. p. 266. Nostrum *Blei* Romani dicebant *plumbum nigrum* *), eodem teste Plinio l. l., qui de

*) Hoc *plumbum nigrum* et ipsum e Britannia antiquitus captum et in

utroque plumbi genere disputat et „*album*“ inquit „habuit auctoritatem et Iliacis temporibus, teste Homero, *cassiteron* ab illo dictum.“ Ac sane mature iam per Phoenices e Britanniae ora hunc *κασσίτερον* ad Graecos allatum et ab his in armorum ornamentis potissimum adhibitum fuisse, ipsi Homeri in Iliade loci complures (XI, 25. 34. XVIII, 474. 565. 574. 613. XX, 271. XXI, 592. XXIII, 503. 561) itemque Hesiodi (Theogon. 862. Scut. 208) satis ostendere possunt; conf. Friedreich: Die Realien in d. Il. u. Odyss. pag. 293 et inprimis Millin: Mineralogie Homerique etc. sec. edit. p. 160 seqq.

De ipsa vocis *κασσίτερος* originatione diverso modo statuunt. Nam ex India ut metallum, ita nomen quoque eius sunt qui ductum esse contendant, Sanscritanae linguae afferentes vocem *kastira*, quae plumbum significet, aut ad insulam Indicam *Cashla* provocantes. Quae quam incerta sint, quivis sponte intelligit. Conf. Link. l. l. p. 265, Movers. l. supra l. pag. 63. E Phoenicum lingua vocem repetere mavult Bochart. in Canaan. I. cap. 39, cum Graeca vox Chaldaicae s. Arabicae voci similis sonet. Nam pro בדיל (IV Mos. XXXI, 22) in his dialectis reperiri *Kastira*, *Kistara* et *Kasdir*, adeoque *Kastiterion*; nisi, quae Vogelii est sententia p. 109 l. l., hae ipsae voces serioris sint aetatis, ad Graecum vocabulum confictae. Nihilominus A. G. Schlegel. (Indien. in Berliner Taschenbuch 1829. p. 8 assentiente Bohlen in: Sammlung d. Schrift. d. Königsberg. Gesellsch. I. nr. 3. p. 57 seqq.) nomen *κασσίτερος* cum Sanscritana voce *Kastîra* convenire ait; ita ut forsitan Phoenices hoc metallum prius ex India quam ex Britannia repetierint. Quod mihi quidem non persuasit vir doctus. Et hac in sententia dicenda, ut monuit *Cr.*, parum sibi ipsum constare iudicat A. Benary in Berlin. Jahrbb. d. wissensch. Kritik 1831. p. 759. De Arabico nomine *Kasdeer*, quod adhuc in usu est, etiam monuit Wilkinson: Manners and Cust. III. p. 215.

---

alias regiones inde per commercii rationes deductum, Romanorum potissimum aetate, praeter Plinii indicationem H. N. XXXIV, 17, 49 haud pauca commonstrant collecta nuper ab E. Huebnero in Mus. Rhenan. N. F. XII. p. 347 seqq. 369 seqq.: „Römische Bleigruben in Britannien.“

EXCURSUS VI
AD HERODOT. III, 116.

De Gryphis.

Fabulam de gryphis, quam Herodotus et hoc loco et IV, 13. 27, ubi in Scytharum discriptione τοὺς χρυσοφύλακας γρῦπας commemorat una cum Arimasporum uno oculo praeditorum gente, obiter tantum attigit, haud scio an eam ob causam, quod a vero abhorrere videretur patri historiae, pluribus enarravit Ctesias (Indd. §. 11 et apud Aelian. N. A. IV, 27), e quo profecit Phile de animall. propriett. 2. p. 15 seqq. et Plin. H. N. VII, 2. Gryphos aurum effodientes Solique consecratos in India collocat Philostratus Vit. Apollon. III, 48. p. 134, qui idem VI, 1. p. 229 ed. Olear. commemorat γρῦπας Ἰνδῶν καὶ μύρμηκας Αἰθιόπων aeque χρυσοφύλακας. Sed longe ante Herodotum de gryphis cecinerat Hesiodus, teste Scholiasta ad Aeschyl. Prometh. 793 (περὶ γρυπῶν Ἡσίοδος πρῶτος ἐτερατεύσατο); nec quemquam fugiunt Aeschylea in Prometh. 781 (al. 803) seqq., ubi Io admonetur cavere et γρῦπας, quos ὀξυστόμους Ζηνὸς ἀκραγεῖς κύνας vocat poëta, et Arimaspos, τόν τε μουνῶπα στρατὸν Ἀριμασπὸν ἱπποβάμον', οἳ χρυσόρρυτον οἰκοῦσιν ἀμφὶ νᾶμα Πλούτωνος πόρου, quo in loco eadem subest significatio auri in septentrionalibus plagis copiosi et a *Gryphis Arimaspis*que custoditi. Nec mirum, in eadem Aeschyli fabula Oceanum grypho vectum in scenam prodire: vid. vs. 284, ibiq. Schol. Alios aliorum scriptorum posterae inprimis aetatis locos de gryphis proferre non attinet; vid. modo Voelcker. Myth. Geograph. I. p. 186 not. 156 et dudum antea Comes ill. de Veltheim: Vermischte Aufsätze („von den goldgrabenden Ameisen und Greifen der Alten" vid. supra ad Herod. III, 102) T. II. pag. 267 seqq., ubi omnem hanc narrationem ad auri lotionem refert in desertis Cobi (quae ipsa eam fere regionem tangunt, in qua gryphi probabiliter collocantur), quae olim facta fuerit hodieque fiat ope hominum servorumve, qui vel bello capti vel, cum quid deliquissent, ad hoc opus fuerint coacti Indiaeque regibus aurum hoc modo acquisitum detulerint, studiosissimis illis quidem, ne quid de his foras efflueret cognitumque fieret, unde tanta auri copia ad ipsos afferretur. Quo eodem consilio illos reges omnia vult custodiis cinxisse ac saepsisse sive ipsorum hominum sive canum ferarum, ne quis propius ad ista loca accedere auderet, certi quid de his comperturus; itemque multas fabulas horribiles miraculosasque sparsisse, quibus reliquos homines perterritos arcerent, quo minus ad has regiones accederent. Wahl. (Erdbeschr. v. Ostind. p. 488 seqq.) Gryphos pro gente habet, cuius sedes in Asiae septentrionalis et orientalis regionibus fue-

rint, quaeque vix diversa sit a Riphaeorum atque etiam Hyperboreorum gente*). In montis *Altai* cacuminibus illos habitasse statuit primosque per Asiam artem *metallorum effodiendorum* exercuisse videri, ut huius viri docti iudicio Gryphorum aurum nullum aliud existimari debeat nisi aurum e metallis s. fodinis acquisitum. Quae gens maxime remota minusque cognita cum fuerit, factum, ut, quae de hac gente mira praedicarentur, cum fabula de avi grypho mox confunderentur et in unam atque eandem quasi coalescerent fabulam**). Ac sane quam maxime tenendum, de iis hic agi terris, quae fabularum per omnem fere orientem sparsarum fuerint feracissimae adeoque parentes, unde, quae in Indorum Persarumque mythis reperiantur, pleraque sint repetenda. Nam fabula de gryphis ad easdem Asiae regiones pertinebit, ad quas fabulam de formicis III, 102 relegandam censuimus, ad loca ista sabulosa montiumque iuga, quae ex Persarum aliarumque orientis gentium opinione terrarum orbem claudere et quasi conterminare putabantur. Conf. Heeren: Ideen I, 1. p. 93 seqq. 342. I, 2. p. 286 seqq. coll. Ritter. Vorhalle etc. pag. 226 seq. Inde nil mirum, in ruderibus Persepolitanis gryphum avem hodieque repraesentatam conspici, qualem Ctesias l. l. descripsit, indicante Heeren. l. l. I, 1. p. 239. Maltebrun., quem fabulam de formicis aeque ac de gryphis copiosius tractasse supra diximus, de gryphis aliter prorsus statuit (Nouvell. Annall. de Voyag. II. pag. 380 seqq.). Namque in montibus, ubi Indi fluvii sint fontes metallaque aurea, aquilas quoque fuisse putat vulturesque enormis magnitudinis; Indos vero homines, qui in his metallis opus facerent, multa de his avibus enarrasse mirumque in modum exaggerasse; mox additis iis, quae de periculis hominum in illis metallis laborantium sive per deserta Tibeti parvae ac Buchariae proficiscentium ab istis ipsis beluis ferrentur. Nostrâ adeo memoriâ in Siberiae insulis avis cuiusdam ingentis ossa detecta esse, quam olim quoque in Imai montibus exstitisse, nihil abso-

---

*) Sic quoque Guignes de gente *Tartarica Niu-tche*, cuius terra auro abundet, hic cogitandum esse censet (Mém. de l'Acad. d. Inscript. XXXV. pag. 563 seq.). Quod quam temerarium sit, monet Danvill. (ibid. pag. 589.). Voelcker. l. l. pag. 189, quae Herodotus tradat de Gryphis Arimaspisve eorumque auro, ea historico fundamento inniti et veri quid continere ratus hanc terram ab his gentibus incultam, auriferam, unde aurum ad Graecos Ponticos allatum fuerit, in Asia superiori circa montes Altai quaeri vult.

**) Hinc Mela II, 1, 11: — „est regio ditis admodum soli, inhabitabilis tamen: quia gryphi, saevum ac pertinax ferarum genus, aurum terrâ penitus egestum mire amant mireque custodiunt et sunt infesti attingentibus." Cum his conf. quae Plinius Hist. Nat. VII, 2. §. 10. XXXIII, 21 de gryphis retulit: „quos aurita aduncitate rostri fabulosos reor" addidit X, 49. 70. §. 136. Sed iam longe antea ad Romanos notitiam quandam huius fabulae, quae cum auro magnisque divitiis mature coniuncta fuisse videtur, pervenisse, e Nonii verbis p. 152 mihi colligere posse videor his: „*Picos* veteres esse voluerunt, quos Graeci *grypas* appellant; Plautus Aularia: pici divitiis, qui aureos montes colunt, eos solus supero." (Vid. Aulular. IV, 8, 1.)

num *). Linkii sententiam (Urwelt pag. 259), qua fabulam de gryphis cum fabula de formicis post confusam omnemque in Indiae terras relegatam fuisse arbitratur, supra iam commemoravimus. Cuius confusionis praecipuum auctorem videri Ctesiam; ipsam de gryphis fabulam e poëtarum descriptionibus de gente, quae venationem falconum ope exercuerit, oriri potuisse idem suspicatur Link. Quam potius ex Persarum doctrina sacra ita explicari vult Rhode (Ueber Alter und Werth einiger morgenl. Urkund. p. 98 seqq. et: Die heilige Sage der Baktrer, Meder etc. pag. 227 seqq.), ut Gryphi sint *Ahrimanii* genii s. *Dews*, quorum frequens in libris Persarum mentio, qui per deserta palantes peregrinatoribus infesti esse eosdemque quibusvis malis premere putentur, aquarum inopiâ, ventis sabulosis atque internecivis, quos nonnisi qui velocissimis utatur equis effugere possit. Quae tamen merito displicuerunt Hammero in Annall. Viennenss. IX. pag. 53 nott. coll. Annall. Heidelb. 1823. nr. 6. pag. 92. 93, cum neque avi Simurg (sphingi) neque avi Roch (grypho) quidquam sit commune cum istis malis geniis. Quin non defuerunt, qui gryphos aurum custodientes cum Cherubim sacrae scripturae paradisi introitum custodientibus contenderent **), ipsumque

---

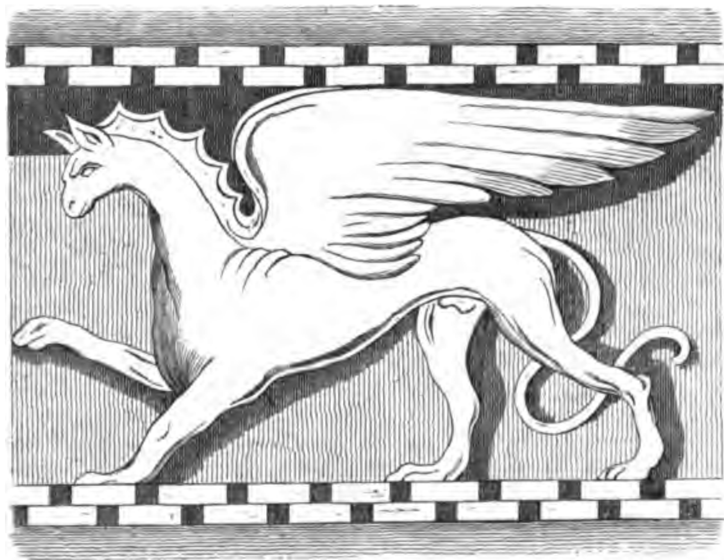
*) Pertinent huc quoque ea, quae protulit Erman (Reise um die Erde I. p. 711 seq.) de ossibus animalium deperditorum e genere Pachydermorum, qualia in his regionibus nunc crebrius effodiuntur et ab incolis, qui *avis ungues* vocitant, ad ingentem quandam avem referuntur, quae Graeci *gryphi* exemplar sane praebere potuisse videtur viro docto. Cuius avis ossa cum e terra una cum auro in his regionibus copioso indeque multum quaesito effodiantur, utrumque adeo coniungi potuisse putat Erman, ut Arimaspi aurum quaerentes sub gryphis illud protraxisse revera dici queant. At vereor equidem quam maxime hoc ipsum ut verbis Herodoti ἁρπάζειν ὑπὲκ τῶν γρυπῶν declaretur, quae vult Ermann: „dass die Arimaspischen Erzsucher *das Gold von unter den Greifen hervorzögen*"; cum haec Herodoti verba nihil aliud declarare possint nisi: *Arimaspos aurum a gryphis* (qui illud custodire perhibentur) *rapere* s. *gryphis surripere*. Ermanni sententiam de animalium deperditorum ossibus suscepit quoque Eichwald: Alte Geograph. d. Casp. Meer. p. 269, sed merito reprobavit A. de Humboldt: Asie centrale I. p. 406 seq.

**) Sic quoque Winer Bibl. Realwörterb. I. pag. 263, qui plura excitavit. Neque aliter fere Bohlen. ad Genes. III, 24. pag. 35, qui *Cherubim*, ministros quasi Iehovae, plane convenire vult cum Sphingibus et Gryphis, e superiore Asia repetendis. Alii, in quibus post Spencer. De leg. Hebr. rit. II, 5, 3 seq., praecipue Züllig (Der Cherubimwagen. Heidelberg 1832. p. 28 seqq.), ex Aegypto potius repetere voluerunt *Cherubim*, licet, accuratius si inspicias, nihil quidquam simile apud Aegyptios reperiatur, ut adeo neque ex Aegypto, neque vero etiam ex India sive Asia septentrionali Cherubim sacrae scripturae repeti queant: qui quidem quamvis similem quandam formae compositionem prae se ferant atque aliae mirae huiusmodi compositiones, quales per orientem reperiuntur, tamen vel maxime ab iis differunt. Monuit Carol. Baehr: Symbolik d. Mosaisch. Cultus I. p. 358 seqq., qui de vera significatione vocabuli *Cherubim* plura attulit, quibus addere licet, quae in eandem rem disputavit Georg. Smith: The doctrine of the Cherubim, being an Inquiry critical, exegetical and practical into the symbolical character and design of the Cherubic figures of Holy Scripture. (London, 1850) potissimum p. 81 seqq. 153 seq.

paradisum cum ea terra, quam auri plenam gryphi tutari dicuntur, in qua auream, quam dicunt, aetatem degerint homines. Vid. Hasse: Entdeck. im Felde der ältest. Erd- und Menschengesch. p. 235 seqq., Hartmann: Aufklärungg. über Asien I. pag. 137 seqq. Ad Indicam avem sacram dei Vischnu, quae vocetur *Garouda*, capite, pennis, unguibus aquilae, hominis corpore ac pedibus instructam, narrationem de gryphis spectare censet Wilford in: Asiatik Research. XIV, 373 coll. Vienn. Anall. LI. pag. 33 seqq. et Eckstein in: Journal Asiatique V Ser. T. VI. p. 518 seq. Sed recte mihi videtur monere Lassen (Indische Alterthumskunde II. p. 647), gryphos ad Indiam quod relegant Ctesias, Philostratus, alii, in ipsis Indorum scriptis nihil quidquam reperiri de hac ave, quae inde Indis adscribi nequeat. Ad gentes septentrionales Asiae referri mavult hanc totam fabulam, ad Persas mature translatam cupideque arreptam, quo magis Persae omnino sibi placuerunt in miris animalium figuris componendis, quales adhuc monstrant monumenta Persepolitana: in quibus conspiciuntur mire formata animalia huiusmodi in aedium s. palatii introitu posita tanquam custodes; eundem ad modum gryphi, animal formidabile leonis corpore praeditum, alis magnis et aquilae vultu ac rostro instructum, aurum in desertis aeque atque montibus septentrionalibus maximâ copiâ reconditum custodire perhibebantur, ab auro inde tollendo quemque prohibentes eoque ipso difficultatem auri auferendi maximam declarantes. Etenim eo potissimum spectare videtur totius fabulae ratio. Neque admodum inde discedere existimo, quod Ritter (Erdkund. III. p. 336 seq. ed. sec. coll. II. p. 865 ed. prim.) fabulae radices in tractibus borealibus Bactrico-Scythicis quaeri vult, cum apud rudes istarum regionum gentes vel simulacra quaedam quamvis rudia gryphorum ac sphingum sint reperta. In his nunc subsisto, hoc unum adiiciens, ipsam vocem γρὺψ Persicae originis videri Tychsenio (ap. Heeren. Ideen I, 2. pag. 386). Persicam enim vocem *gercifen* valere vult „greifen“: cuius terminatione abiecta manere *greif*, quod ipsum conveniat cum Graeca voce γρὺψ, quam ipsam haud differre a voce כְּרוּב statuit Hitzig ad Iesaj. XXXVII, 16, utramque vocem neque ex Hebraica neque ex Graeca stirpe repetendam esse existimans, sed ex Asiae orientalis regionibus linguisve. De quo etymo utut statuis, ipsam fabulam ac primitivam avis fictionem ex oriente repetendam esse et quidem ab ipsis Persis, dein ad Graecos allatam videri vix dubium esse poterit. Apud quos quantum locum iam mature gryphi tenuerint, alia ut taceam, ipsa artis monumenta satis ostendunt, in quibus frequenter occurrunt gryphi variâ formâ ac significatione vel ornatus causa adhibiti, ut in illo donario, quod Samii in Iunonis templo constituerunt *gryphorum* capitibus insigne, teste Herodoto IV, 152, qui idem altero loco IV, 79 (ubi vid. nott.) in Borysthenitarum urbe sphinges ac *gryphos* commemorat e marmore factos et circa regis palatium stantes; custodes dixeris, qui ut in desertis aurum atque absconditos terrae thesauros custodiunt, ita regis thesauros ipsumque adeo regem tutantur, in palatii introitu et circa ipsum palatium collocati. Sed haec et alia, quae mox apud Graecos cum gryphorum fabula et fictione coniuncta

fuerunt, pluribus persequi huius loci non est: tu vid. Voelcker. Myth. Geogr. I. p. 184 (qui *sphingibus* *) aeque atque *gryphis* altius quid ac magis reconditum, arcanam quandam sapientiam significari existimaverat), K. Boetticher in: Bericht. d. k. sächsisch. Gesellsch. d. Wissenschaft. zu Leipzig, philol. hist. Class. VI. p. 54 seqq. et quae ad artis opera potissimum spectantia dudum protulerunt Boettiger: Kunstmytholog. I. p. 422, Vasengemälde III. p. 105, alii, quos laudat Hase in Ling. Graec. Thesaur. II. p. 797 ed. Dindorf. et Ukert: Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 410. not. 30, qui omnes fere laudavit viros doctos, qui de gryphis egerunt. Add. Eckstein in: Journal Asiatique Ser. V. Tom. VI. p. 484 seqq. 500 seqq. 518 seqq. Atque haec fabula quantum inde ab antiquitate remota usque ad posteram aetatem propagata atque inde ad mediam usque aetatem traducta sit, monstrant quae leguntur in Aethico cosmographo, qui dicitur, nuper vulgata curâ viri docti D'Avezac in: Mémoires presentés à l'Academ. des Inscript. I Ser. Tom. II. p. 471 seqq. 487 seq. 503 seqq. (sive III. §. 31. 53. 67 ed. Wuttke. coll. pag. XXVI); quibus add. quae afferunt Brunet in: Revue Archeologique IX an. (1852) pag. 461 seqq. et Graesse: Beiträge zur Literat. u. Sage d. Mittelalters (Dresden 1850) pag. 88 seqq.

*) De *sphingibus* vid. Excurs. XVI ad Herodot. II, 175. pag. 892 seqq. 894.

EXCURSUS VII

AD HERODOT. III, 119 coll. IV, 129.

Viro Illustrissimo Doctissimo

I. C. F. Baehrio

C. Fr. Hermannus S.

„Meministi, Vir amicissime, ante hos hos tres menses, quum Tu totus esses in Herodoto Tuo doctis curis illustrando, ego Sophoclis Antigonam publicis scholis explicarem, sermonem inter nos incidere de loco illo satis notabili, quo Herodoteum III, 119 Sophocles expresserit, Antig. 905—912:

οὐ γάρ ποτ᾽ οὔτ᾽ ἄν, εἰ τέκνων μήτηρ ἔφυν,
οὔτ᾽ εἰ πόσις μοι κατθανὼν ἐτήκετο,
βίᾳ πολιτῶν τόνδ᾽ ἂν ᾐρόμην πόνον.
τίνος νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;
πόσις μὲν ἄν μοι, κατθανόντος, ἄλλος ἦν,
καὶ παῖς ἀπ᾽ ἄλλου φωτὸς, εἰ τοῦδ᾽ ἤμπλακον,
μητρὸς δ᾽ ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν
οὐκ ἔστ᾽ ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Quem quum haud exigui momenti esse posse ad illustrandas quaestiones tot recentissimo tempore disputationibus agitatas de historiae Herodoteae aetate atque origine intellexissemus, flagitabas, ut, quae ego de ea re sentirem, latius quam per colloquii angustias liceret, exposita per literas Tecum communicarem. Ego vero illud etsi haud gravate recepissem, diutius tamen distuli, veritus ne aut ab aliis dicta recoquerem, aut nova magis quam vera afferrem: neque haec, quae iam ad Te perscripsi, aliter accipias quam ad voluntatis meae testificationem scripta esse, quorum quae vera sint, longe a Te melius scriberentur, quae nova, ne patronum quidem sperare Te audeant; officio tamen coactus nihil dicere quam tacere malui. Et hoc quidem extra dubitationem esse arbitror, tantam utriusque loci similitudinem esse, ut non prodiisse alter ex altero non possit. Bene enim Wexius in Prolegom. IV, 22 not. 2 (T. I. p. 73): „quid tandem", inquit, „est, cur dicat ἀπ᾽ ἄλλου φωτὸς, quum, si filius interisset, non necesse erat, ut et coniux demortuus esset, immo poterat ex eodem marito alios liberos suscipere? Causam hanc esse suspicamur, quia Sophocli illius feminae Herodoteae exemplum obversatum est, cui si fratrem praeferret, non solum de liberorum, sed simul de coniugis iactura periclitandum erat." Praeterea adeo illud argute dictum est tamque longe a communi hominum sensu recedere videtur, ut duos in idem pro se quemque incidisse vix cogitari possit. Exstiterunt sane, ut

v. c. Solgerus (cf. Nachgelassene Schriften und Briefwechsel, herausgeg. v. L. Tieck u. Fr. v. Raumer, 1826 T. I. p. 162—166), qui multo maiorem apud veteres fratrum sororumque quam coniugum adeoque liberorum necessitudinem fuisse contenderent; optime tamen meâ quidem sententiâ God. Hermannus in Praef. edit tert. Antig.: „nam et Antigonae", inquit, „illa et Intaphernis uxoris disputatio quid aliud quam etiam veteribus id mirum ac paene inauditum visum esse ostendit, si mulier marito filiisque potiorem haberet fratrem?" Longe secus est in duobus aliis locis, quibus Herodoti libros Sophoclis animo obversatos esse vulgo opinantur, Oedip. Tyr. v. 1528—1530:

ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν πρὶν ἂν
τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών,

et Oedip. Colon. v. 337:

ὢ πάντ' ἐκείνω τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις
φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίου τροφάς κ. τ. λ.,

quorum alterum non intelligo cur minus aliunde quam ex Herodoto II, 35 repetere poëta potuerit, nisi in tanto commercio per Herodotum primum Aegyptiorum mores Graecis innotuisse statuamus; alterum autem adeo consentaneum est vitae humanae rationibus, ut multos illud et ante Solonem et sine eo intellexisse arbitrer. Quamquam minime negaverim, Solonis potissimum operâ factum esse, ut velut in proverbium abiret certatimque deinde a poëtis usurparetur; at illud ipum Solonis cum Croeso colloquium, quod ut a Grauerto (de Aesopo et fabulis Aesopiis p. 44 seqq.) nuper in dubitationem revocatum est, ita a Voemelio nostro propediem victricibus argumentis defendetur, aliâ quoque viâ praeter Herodoti narrationem I, 32 ad Sophoclis notitiam pervenire potuit. Haec tamen utut sint, ad nostram quaestionem minus faciunt, quum utrumque Oedipum post Antigonam scriptum esse constet; in Antigona autem, quae Ol. 84, 4 = 441 a. Chr. acta est, si locum Herodoti respexisse Sophoclem certum sit, partem saltem Herodotei operis iam tum absolutam fuisse appareat. Idque ut credam, me quidem inclinare profiteor; ne tamen temere vel incaute mihi sumere videar, difficultates, quotquot oboriuntur, haud celabo. Et primum quidem de ipsa Sophoclei loci origine dubitatum est ab Iacobo, Quaestt. Sophocl. Varsav. 1821. pag. 363 seqq., ne imbecillus quidam homo, quaecunque apud Herodotum invenisset, nullo usus iudicio genuinis Sophoclis verbis inseruerit; ea vero opinio quum ab aliis, qui de Antigona disputarunt, ut Boeckhio (Ueber die Antigone des Sophocles, in Comm. Acad. Berol. 1824. p. 77), Wexio, Hermanno, tum peculiari libello a Carolo Schoenbornio (Progr. Guben. 1827) adeo est refutata, ut hanc disputationem, quae utique magis ad diiudicandam fabulae Sophocleae indolem pertinet, prorsus omittere possimus; illud tantum monebo, iam Aristotelem Rhetor. III, 16, 9 eius loci ut Sophoclei mentionem facere. Deinde Clemens Alexandr. Stromatt. VI. p. 625 D. Sylb. Herodotum potius ex Sophocle hausisse autumat adeoque furti illum insimulat; sed bene intellerunt Heysius (Quaestt. Herodd. p. 67) et

Wexius, parum consentaneum esse, Herodotum suae rerum gestarum narrationi poëtae commento, cuius fidem praestare non posset, admiscendo temere commisisse, ut suam historici fidem ultro infringeret; apparetque historicum ideo tantum totam illam rem narrasse, ut singulare illud mulieris dictum posteritati conservaretur, poëtam autem longe veri similius est, dum Antigonam perfectum sororii amoris exemplar proponere vellet, omnia undique arripuisse, quae huic imagini ornamentum addere possent. Nec Suevernio equidem assentiar, qui illam narrationem hominum sermone propagatam fuisse atque ex hoc communi fonte utrumque hausisse arbitratur; licet eodem Hermannum quoque incumbere videam, qui: „fecit", inquit, „Sophocles, quod saepe fecerunt tragici Graeci, ut etiam minus apto loco, quod populo, argutis disceptationibus delectari solito, acceptum fore intelligeret, eius afferendi arriperet opportunitatem; quare quum Persicae illius mulieris dictum celebratum esse sciret, utendum eo putavit, idque haud sane inscite fecit;" dubito enim, an eiusmodi factum prorsus singulare, cuius nec nobilis actor et scena satis remota esset, nisi per illum ipsum, quem talia primum ipsis in locis studiose conquisisse novimus, in hominum ora venire non potuerit; ideoque Wesselingio, Musgravio, Wexio potius accedo, qui ab Herodoto demum illud Sophoclem accepisse censent. Quamquam ingenue fateor, longe graviorem eam difficultatem ingruere, utrum ex scripto Herodoti libro, an potius ex familiari historici sermone poëta id didicerit, quod praeter Schoenbornium et Iaegerum (Disputatt. Herodd. p. 23) Wexio quoque satis probabile est visum: „Fieri autem potuisse, ut, quamvis Herodoti libri tunc nondum aut conscripti aut editi essent, ab Herodoto ista velut in familiari colloquio acceperit, inde efficies, quod ex illo epigrammate, de quo supra c. I. §. 16 disputatum est, familiaritatem et consuetudinem inter illos intercessisse apparet." Plutarchus enim (an seni sit ger. resp. T. XII. p. 104 Hutt.) *τουτὶ δὲ*, inquit, *ὁμολογουμένως Σοφοκλέους ἐστὶ τὸ ἐπιγραμμάτιον·*

ᾠδὴν Ἡροδότῳ τεῦξεν Σοφοκλῆς ἐτέων ὢν
πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα,

quod, ubi Sophoclem Ol. 70, 4 = 497 a. Chr natum esse statuimus (cf. Wex. l. c. pag. 27—35), ipso anno ante quam Antigonam ederet, poëtam scripsisse apparet; quo epigrammate licet mirum in modum abusus sit Iaegerus, quum, levem quandam Boeckhii (l. c. p. 59) indicationem secutus, Sami eos amicitiam iunxisse censeat, quo tamen propter Antigonam ipsam editam demum Sophocles praetor missus est — haud tamen male proponit nobis Herodotum hilari loquacitate varia ex iis, quae viderat atque audierat, amico expromentem. At, inquies, nonne recitatis Athenis libris suis praemium a Senatu Atheniensium Herodotum accepisse Eusebius narrat; quod sive anno Ol. 83, 4 = 445 a Chr. sive cum Scaligero et interprete Armeno praecedentis anni Panathenaeis magnis assignamus, Antigonam Sophoclis aliquot annis antecedit? Eam enim recitationem, quam iam Ol. 81, 1 = 456 a. Chr. Olympiae instituisse vulgo fertur (Heyse p. 26), licet et ipse cupidius quam verius impugnatam esse a Dahlmanno concedam, ipse tamen intelliges paullisper nobis

seponendam esse, ne, dum dubia dubiis fulciamus, circulum in demonstrando committere videamur; Eusebii autem narratio accedente locupletissimo Plutarchi testimonio, De malign. Herodoti c. 26, extra omnem dubitationem posita est. Audio, neque valde repugnabo sententiae, quam mihi quoque verisimillimam videri supra iam monui; attamen quae ipsum Plutarchi locum evolventi mihi novae difficultates obortae sint, candide Tibi, Vir amicissime, exponam. Plutarchus: *ὅτι μέντοι*, inquit, *δέκα τάλαντα δωρεὰν ἔλαβεν ἐξ Ἀθηνῶν, Ἀνύτου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος οὐ τῶν παρημελημένων ἐν ἱστορίᾳ, Δίυλλος, εἴρηκεν*: sic enim pro vulg. lect. *ἀντὶ τοῦ* ex Basil. Wyttenbachius et Huttenius reposuerunt. Sed quamvis egregie norim Anytum oratorem Atheniensem, cuius operâ domi militiaeque cives ipsius haud raro usos esse tum historia comprobat tum Plato Menon. p. 90 A., vix tamen arbitror, quem Ol. 94, 3 = 403 a Chr. inter principes exsulum, qui a Piraeeo redierint, fuisse et triennio post Socratis accusatorem exstitisse constet (cf. quos laudavi in Comp. Antiqu. Graecc. §. 169 n. 1), eundem plus quam quadraginta annis ante talis sive Senatusconsulti sivi plebisciti suasorem esse potuisse. Restaret, ut bis recitasse Athenis Herodotum statueremus; sed vide ne Eusebius potius per pravam ratiocinationem in fraudem inductus sit. Nam quum vulgo notum esset Herodotum Thurios colonum accessisse, adeo ut Plinius Hist. Nat. XII, 4 eo ipso anno, quo illa colonia deducta est, U. C. 310 = Ol. 84, 1 = 444 a. Chr. historiam eum illic condidisse tradat, facile eo pervenire chronographus potuit, ut, quam Athenis habitam recitationem nosset, eam etsi non multo ante, neutiquam tamen post illum annum collocari debere arbitraretur. At vero Herodotum non illico Thurios discessisse, sed per aliquantum temporis etiam postea in Graecia versatum esse videri, acute nuper Iaegerus monuit (l. l. p. 25 seq.), adhibito inprimis loco V, 77: *τὸ δὲ ἀριστερῆς χερὸς ἕστηκε πρῶτον ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλι*, qui ipsum oculis usurpasse Propylaea certissime comprobat; ea autem quum Euthymene demum Archonte, Ol. 85, 4 = 437 a. Chr., aedificari coepta sint (Harpocrat. s. v.), apparet historicum post illum annum aut adhuc moratum esse in Graecia aut itinere facto illuc pro tempore rediisse. Neque enim illud equidem dixerim contra veterum testimonia, non statim quum colonia deduceretur, civem illi Herodotum adscriptum; sed intelligimus ex Thucydide I, 27 haud inusitatum fuisse, ut qui nomina sua ad coloniam aliquam professi essent, certâ pecuniâ depositâ in patria manerent neque eo secius illius participes haberentur (*εἰ δέ τις τὸ παραντίκα μὲν μὴ ἐθέλει συμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν*); nec video quid obstet, quo minus illum identidem opportunitate oblata Athenas rediisse censeamus; sicuti Lysiam quoque, qui et ipse Thurios commigraverat, circa annum 430 ad visendas Athenas venisse videri haud, ut opinor, improbabiliter nuper demonstravi in Ephemer. Scholast. nr. 82. p. 652. Sed ne in his quidem subsistendum puto. Ipsum Lysiae exemplum admonet, ut quaeramus, quid egerit Herodotus, quum post cladem Siciliensem Thurii ab Atheniensibus deficerent Ol. 92, 1 = 412 a. Chr.? num veri simile sit tum, quum

Lysias aliique Atheniensium amici vel eiicerentur vel discederent, Herodotum, quem tanto Athenas studio complexum esse sciamus, illic remansisse? — Magnum facinus aggredior; sed vide ne ipsa illa Anyti mentio apud Plutarchum nos cogat, ut post illum annum 412 Athenis fuisse Herodotum ibique opus suum, quod tum iam absolutum esse potuit, recitasse statuamus; ut taceam, ea, quae IX, 73 de Decelea scripsit, quum recte a viris doctis ad illos ipsos annos relata sint, multo facilius oculis illum quam auribus percipere potuisse. Quin ille quoque rumor, cuius apud Suidam (s. v. Ἡρόδοτος, Tom. II. pag. 76 Kust.) memoria exstat τινὲς δὲ ἐν Πέλλῃ αὐτὸν τελευτῆσαι φασίν, nimis ille indigne a plerisque spretus, aliquam certe, non dicam confirmationem, sed explicationem inde nanciscitur, ubi Herodotum sub finem belli Peloponnesiaci non in Italia, sed in Graecia ipsa versantem cogitamus; notum enim est, quanto tum studio Archelaus, Macedoniae rex, quidquid doctorum hominum Athenae haberent, ad se invitaverit; et Euripidem quidem mortuum ibi constat et sepultum, Athenis Cenotaphium tantum eius exstitit; Herodotum tamen non is sim equidem, qui contra potiora testimonia ipsis Thuriis diem obiisse negem, quo ille pace inter Lacedaemonios et Athenienses facta facile redire potuit. Sed hae quidem hallucinationes sunt; quibus tamen reiectis illud constare arbitror, eas operis partes, quae Graeciae res Atheniensiumque laudes continent, serius quam vulgo credatur, et compositas ab illo et recitatas Athenis esse; priores libros, quibus itinerum suorum memoriam exterarumque nationum mores atque res gestas consignavit, minime repugnabo si quis, collectis omnibus, quae veri similia esse supra indicavi, iam ante Thuriorum coloniam deductam et scriptos et per recitationes Graecis innotuisse censuerit, modo ne eandem, qua nunc leguntur, formam iam tum habuisse contendat. Neque Olympiae recitasse negem eum, quem et Corinthiis (Dio Chrysost. XXXVII. p. 456 Morell.) et Thebanis (Plut. de Herod. malign. c. 31) historias suas venditasse legamus; quod tamen si iam Ol. 81 factum est, parvam tantum totius operis partem comprehendere potuisse recte Heysius intellexit, cui quae Iaegerus nuper opposuit (pag. 12): non nisi reliquis itineribus confectis magnâque rerum copiâ collectâ totam operis rationem, unde singula pendeant, Herodoti animo designari potuisse; quum ad formam tantum operis spectent, rerum ipsarum recitationem non convellunt.

Habes, Vir amicissime, quod postulabas, sententiae meae expositionem ingenuam et candidam, eam denique, quae non docere Te, sed a Te edoceri cupiat; quam si Tu pro humanitate Tua boni aequique consulueris, nihil amplius desidero, nisi ut Tu valeas meque, quod facis, ames! Heidelbergae postrid. Idus Decemb. 1831.

[Integra haec e priori editione repetenda curavi, quae novis curis retractanda promiserat vir amicissimus, qui literis ad me datis die vicesimo tertio mensis Novembr. anni 1855 se id ipsum praestiturum esse cum indicasset, mox praematura morte abreptus est. Quo nuntio tristissimo ad me perlato virum adii clarissimum, *J. Caesar*, professorem Marburgensem, sciscitans, num quid in schedis ab Hermanno relictum esset,

quod ad hanc curam pertineret. Ac misit mihi vir humanissimus folia nonnulla, quae literis lectu difficillimis scripta satis ostendunt, Hermannum eo tempore, quod ipsius obitum proxime antecessit, in hac epistola conscribenda versatum, sed morbo opinor ingravescente impeditum esse, quo minus quae essent reliqua adiiceret inceptamque epistolam ad finem perduceret. Quare meum esse putavi Herodoti lectoribus integra offerre ea, quae vir moribundus reliquit, alterius viri docti humanitate ad me perlata; itaque subiiciam, quaecunque in foliis illis scripta continentur. *Br.*]

De Sophocle et Herodoto

Epistola

C. Fr. Hermanni ad Chr. Baehrium.

Meministi, vir illustrissime, ante hos quinque et viginti annos, quum Tu primum versareris in Herodoto Tuo doctis curis explicando, ego Heidelbergae privatis scholis Sophoclis Antigonam enarrarem, sermonem inter nos incidere de loco illo satis notabili, quo Herodotum III, 119 Sophocles expressisse videretur Antig. 905—912:

οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἂν εἰ τέκνων μήτηρ ἔφυν
οὔτ' εἰ πόσις μοι κατθανὼν ἐτήκετο
βίᾳ πολιτῶν τόνδ' ἂν ἠρόμην πόνον.
τίνος νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;
πόσις μὲν ἄν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,
καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτὸς, εἰ τοῦδ' ἤμπλακον,
μητρὸς δ' ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν
οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Quem quum haud exigui momenti esse posse ad dirimendas quaestiones de Herodoteae historiae aetate atque origine arbitraremur, flagitabas, ut quae ego ea de re sentirem, pluribus quam per colloquii angustias liceret, Tecum per literas communicarem. Neque ego tum humanissimae Tuae invitationi defui, sed scripsi epistolam, quae Tibi non indigna visa est, quam inter Excursus editionis Tuae volumini secundo p. 656—662 subiiceres; neque me eius operae ita poenituit, ut precibus Tuis tum obtemperandum nollem; longe alia tamen eiusdem causa nunc facta est, postquam exoptatissimo ad me nuntio allato, Te novam Herodoti Tui editionem parare, de illa quoque epistola quaestio oborta est, utrum integram iterari an ipsam novis curis instaurari opus esset. Quippe de eodem Sophoclis loco quum alii multa interim in varias partes disputarunt, tum meum iudicium insigniter mutatum est nec de ipsorum poëtae et historici necessitudine adeo mihi ut tunc constat: quod etsi nonnulla, quae, nisi opinio me fallit, illic princeps monui, ne nunc quidem abiicio aut temere disputata esse puto, summam tamen disputationis in alia omnia abire necesse est, neque quidquam relinquitur, nisi ut nova hac epistola

conscribenda et Tibi et lectoribus illius mutationis rationes ita reddam, ut haec in illius locum succedat statumque causae, qualis nunc esse videtur, cum illus temporis iudicio comparandum exhibeat.

Et hoc quidem, quod tunc in principio posui, etiam nunc retineo, tantam utriusque loci similitudinem esse, ut non prodiise alter ex altero non possit. Bene enim Wexius in Prolegomm. IV, 22. not. 2. (T. I. p. 73). „quid tandem“, inquit, „est, cur dicat ἀπ' ἄλλου φωτὸς, quum, si filius interisset, non necesse erat, ut et coniux demortuus esset, immo poterat ex eodem marito alios liberos suscipere? Causam hanc esse suspicamur, quia Sophocli illius feminae Herodoteae exemplum obversatum est, cui si fratrem praeferret, non solum de liberorum, sed simul de coniugis iactura periclitandum erat.“ Praeterea adeo illud argute dictum est tamque longe a communi hominum sensu recedit, ut duos in idem pro se quemque incidisse vix credas. Exstiterunt sane, ut v. c. Solgerus (cf. Nachgelassene Schriften u. Briefwechsel, herausgeg. v. L. Tiek u. Fr. v. Raumer. 1826. T. I. p. 162—166), qui multo maiorem apud veteres fratrum sororumque quam coniugum adeoque liberorum necessitudinem fuisse contenderent; sed huius ratiocinationis argutiae, quae pro consanguinitatis religione quasi mercatoriam calliditatem substituunt, a populari sensu prorsus alienae sunt sciteque in hanc certe sententiam God. Hermannus Praefat. ed. tert.: „nam et Antigonae“, inquit, „illa et Intaphernis uxoris disputatio quid aliud, quam etiam veteribus id mirum ac paene inauditum visum esse ostendit, si mulier marito filiisque potiorem haberet fratrem?“ ita, quo ipsum Hermannum non sine admiratione inclinare videas, eiusdem narrationis duo auctores exstiterunt, quorum alterum poëta secutus fortuito tantum cum Herodoto concinit? Suspicatur hoc vir summus p. XXXII propter eam discrepantiam, quam inter utramque orationem invenire sibi visus est, si quidem τοῦδε non ad filium, sed ad maritum spectare ratus ita Sophoclem locutum esse statuit: *maritum, si mortuus esset, alium invenirem, et filium ab alio viro, si* **hoc** *viro essem privata;* sed quamvis certum sit, τόνδε nisi ἄλλῳ opponi non posse, inde non sequitur, ut ἄλλῳ φωτὶ opponatur, modo ne cogitemus, ad παῖδα quoque e superiore versu commodissime ἄλλον repeti neque in tanto utriusque loci consensu, quantum Hermannus quoque in singulis fere verbis agnoscit, ancipiti structurae id ponderis tribuendum est, ut hac sola de causa vel tertium eiusdem sententiae auctorem circumspici oporteat; quum vel apud duos illos mirum ac paene inauditum occurrere ipse Hermannus intellexit. Populari enim fama propagatam vocem, quae Suevernii opinio est, velut ex communi fonte utrumque arripuisse etiam minus credibile est reputanti illam apud Herodotum cum tota Persicarum rerum memoria arcte cohaerere, cuius notitiam ipsos Graecos Herodoti demum merito debuisse tantum non certum est; nec si Hermanno concesserim Sophoclem fecisse, quod saepe fecerunt tragici Graeci, ut etiam minus apto loco, quod populo argutis disceptationibus delectari solito acceptum fore intelligeret, eius afferendi arriperet opportunitatem, eiusmodi factum prorsus singulare, cuius nec nobilis actor et scena satis remota esset, quomodo in ora hominum per-

venire potuerit, nisi per eundem patrem historiae, quem talia primum ipsis in locis studiose conquisivisse scimus, equidem intelligo. Unum restaret, ut a Sophocle inventi dicterii acumen Herodotus in suae narrationis ornamentum converterit; nec defuit, qui Clementem Alexandrinum testatus Stromatt. VI. p. 625 D. Sylb. Herodotum illius furti insimularet; sed bene intellexerunt Heysius (Quaest. Herod. p. 67) et Wexius, parum consentaneum esse, Herodotum suae rerum gestarum narrationi poëtae commento, cuius fidem praestare non posset, admiscendo commisisse, ut suam historici fidem ultro infringeret; utque ipsa verba inspicientibus dubium esse nequit, quin multo commodius in Persicae illius mulieris conditionem quam in Antigonae fortunam conveniant — qua de re mox pluribus agetur — ita etiam res suadet, ut historicum potius totam illam narrationem huius dicti propagandi causa memorasse, quam poëtam, cui tot ornandae Antigonae colores suppetebant, sine externae auctoritatis exemplo et illecebris ad tales argutias delatum esse statuamus. Omnibus igitur comprehensis certo cum plerisque statui necesse est, poëtam, quisquis illos versiculos conscripserit, Herodoti narrationem, quam in tertio huius libro legimus, ante oculos habuisse et datâ operâ expressisse.

At opinor quum alii multi dubitabunt, tum Tu ipse harum rerum peritissimus hoc loco quaeres, num temporum rationes patiantur, ut ea aetate, qua Antigonam Sophoclis scenae commissam esse constat, aut iam perfecerit libros suos Herodotus aut Sophocles in eorum notitiam pervenerit: quorum etsi utrumque primo adspectu, si revera Sophocles illis Herodotum respexerit, certum esse videatur, sunt tamen et apud ipsum Herodotum posterioris originis vestigia et illa computatio, nisi aliis rationibus confirmetur, vel ea re convelli poterit, ut ex ore potius et familiari Herodoti sermone quam ex libris foras editis hanc narrationem Sophocles percepisse dicatur, ne ipsorum Antigonae versiculorum auctoritas impugnetur, quos nisi eodem cum reliqua fabula tenore scriptos esse constet, ad Herodoteorum quoque librorum aetatem definiendam nihil ponderis habebunt. Duae igitur, quantum equidem video, maxime sunt causae, quibus iis uti liceat, qui Sophoclis auctoritate freti Antigonae aetatem ad Herodoti libros transferre velint: altera, ut ad recitationes confugiant, quibus Herodotus vulgo creditur mature aut universis Graecis aut certe Atheniensibus historiarum suarum notitiam impertivisse; altera, ut etiam aliis in locis Sophoclem ab Herodoto mutuatum esse memorent, quae personarum suarum orationibus insereret, quarum causarum quae auctoritas, quae vis sit, iam paulo pluribus examinandum erit.

Et recitationes quidem quae feruntur, quamvis non omnino negandas, tamen multo cautius tractandas esse, quam vel post Dahlmannum fieri solet, certis veterum testimoniis confirmari potest. Olympicam certe, cuius testem Lucianum in levissimae auctoritatis libello praeter Suidam fideiussorem plane nullum habere novimus, omnino habitam esse claris verbis negat Paroemiographus T. I. p. 400 ed. Gotting. *φασὶ γὰρ Ἡρόδοτον τὸν λογογράφον Ὀλυμπίασι δεῖξαι βουληθέντα τὴν ἑαυτοῦ ἱστορίαν,*

ἀναβάλλεσθαι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας φάσκοντα σκιᾶς εἰ ἐπιλάβοιτο ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ὀλυμπίου, δείξειν τὴν ἱστορίαν· ἔστι γὰρ δεινῶς προσήλιον τὸ χωρίον· ἔλαθεν οὖν αὐτὸν διαλυθεῖσα ἡ πανήγυρις οὐκ ἐπιδειξάμενον τὰς ἱστορίας; nec si quis maxime vel hinc colligat, finitam tum eius historiam fuisse, tempus huius recitationis constat, quam qui vulgo a. 456 assignant (Heyse p. 26), Suidam secuti, ex Thucydidis adolescentis auditoris aetate calculos ducunt, qui, si omnino non recitatum est, ne audire quidem Olympiae Herodotum potuit; an hoc saltem extra dubitationem positum est, ante a. 444 illam recitationem habitam esse, quia hoc anno Thurios colonia deducta est, cuius particeps Herodotus reliquam aetatem in Italia egit? Sic et hodie multi statuunt et inter antiquos Eusebius statuisse videtur, qui etiamsi non Olympiae, tamen Athenis Ol. 83, 3 = 446 Herodotum recitasse narrat, qua recitatione si aut totum opus aut tertium certe eius librum comprehenderit, sat sane temporis superfuit, quo Sophocles huius curam in suam fabulam transferre posset. At enim huic quoque vel testimonio vel ratiocinationi quae cum aliqua certe probabilitate opponi possunt, neque in superiore epistola reticui neque nunc reticere possum, postquam diutius mecum agitata etiam maiore persuasionis pondere confirmari iussi. Exstat nimirum aliud quoque recitationis Atticae testimonium apud Plutarchum De malign. Herodoti c. 26, cuius haec verba sunt: Ἀλλὰ τοῦτό γε βοηθεῖ τῷ Ἡροδότῳ πρὸς ἐκείνην τὴν διαβολήν, ἣν ἔχει κολακεύσας τοὺς Ἀθηναίους, ἀργύριον πολὺ λαβεῖν παρ' αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἀνέγνω ταῦτ' Ἀθηναίοις, οὐκ ἂν εἴασαν οὐδὲ περιεῖδον .... ὅτι μέντοι δέκα τάλαντα δωρεὰν ἔλαβεν ἐξ Ἀθηνῶν Ἀνύτου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος οὐ τῶν παρημελημένων ἐν ἱστορίᾳ Δίυλλος εἴρηκεν; ita enim legendum esse pro vulg. olim ἀντὶ τοῦ τὸ ψήφισμα certum est: confusi Anyti nominis alia quoque exempla exstant apud Plat. Men. pag. 90 A et apud Lycurg. adv. Leocr. §. 146, ubi corrupta lectio τὸ αὐτὸ ψήφισμα non in αὐτὸ τὸ, sed in τὸ Ἀνύτου ψήφισμα mutanda est: — atqui hunc ipsum Anytum, cuius et inter Thrasybuli socios in restituendo Athenarum imperio populari et inter Socratis accusationem praecipuae partes erant, vix verisimile est, iam quadraginta amplius annis ante hoc potentiae fastigium, quo Olymp. 94 usus est, aut omnino reipublicae operam dedisse aut eâ gratiâ fuisse, ut tantam Atheniensibus liberalitatem persuadere posset: cuius si quae partes Herodoto memorandae fuerunt, hanc ipsam remunerationem ad Olymp. 92 vel 93 deprimi necesse est, quo tempore primum Anyti nomen per Pyliae iacturae occasionem memoratur. Accedunt alia argumenta, quae me impediunt, quo minus Herodotum post a. 444 Thuriis consenuisse neque unquam Graeciam revisisse credam, neque illud tantum, quod acute iam Iaegerus proposuit Disp. Herod. p. 25, quod ex V, 77 apparet, Herodotum etiam Propylaea Athenarum suis oculis vidisse: τὸ δὲ ἀριστερῆς χερὸς ἕστηκε πρῶτον ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλι, quae cum Euthymene demum archonte Ol. 85, 4 = 437 aedificari coepta sint (Harpocrat. s. v.), necesse est historicum post illum annum aut adhuc moratum esse in Graecia aut itinere facto illuc pro tempore rediisse: sed id ipsum quo probabilius quidem fiat, Lysiae

comparatio efficit, quem in simili causa nuper admodum ut opinor apte ad persuadendum demonstravi, quamvis et ipsum coloniae Thuricensis participem, tamen circa illud tempus, quo sermones de republica habiti apud Platonem fingantur, anno 430 vel 429 ante Chr. n. coram Athenis adfuisse. Nimirum non illud equidem contra veterum testimonia negaverim, statim quum colonia deduceretur, civem illi Herodotum adscriptum esse; at enim intelligimus ex Thucydide I, 27 haud inusitatum fuisse, ut qui nomina sua ad coloniam aliquam professi essent, certa pecunia deposita domi menerent neque eo secius colonorum iure gauderent agrorumque dividendorum participes haberentur (εἰ δέ τις τὸ παραυτίκα μὲν μὴ ἐθέλοι ξυμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν): nec si maxime statim ab initio illuc profecturus erat, necesse aut adeo par erat hominem peregrinationibus ab adolescentia assuetum in illa colonia umbraticam vitam degere; postremo, ne vel hac in probabilitate acquiescam, eiusdem Lysiae exemplum admonet ut quaeramus, quid egerit Herodotus illa tempestate, quum post cladem Siciliensem Thurii ab Atheniensibus deficerent Ol. 92, 1 = 412 ante Chr. n. — num verisimile sit tum, quum Lysias aliique Atheniensium amici vel eiicerentur vel discederent, Herodotum, quem tanto Athenas studio amplexum esse scimus, illic permansisse? Attigit hanc quaestionem nuper etiam vir clar. Schoellius — sed ita, ut Herodotum antea mortuum nec cladem illam nec etiam factionis exitium vidisse statueret: qua in disputatione qui illud facile homini doctissimo concedam, quod et alii antiquorum et consimili tempore Grotius*) demonstraverunt, historiae Herodoteae ultra a. .... propagatae vestigia, qualia Dahlmannus sibi invenire visus est, nulla esse, ne tamen operis fine etiam vitam Herodoti definiam, et Anyti mentione, quam superius inieci, et alio vestigio impedior, quod quamvis in omnium conspectu positum a meque ipso iam in superiore epistola prolatum neminem adhuc, quantum memini, longius persecutum esse oppido miror. Namque Suidas claris verbis Herodotum Pellae Macedoniae in urbe obiisse tradit, non ille quidem pro explanato, sed ut auctores tamen eius famae exstitisse videamus: τινὲς δὲ ἐν Πέλλῃ αὐτὸν τελευτῆσαί φασιν: quae fama quomodo oriri potuerit, si Thuriis, ut vulgo tradunt, Herodotus obiisset, non intelligo; Thurii quomodo falso eum sibi etiam mortuum vindicarint, facile est ad intelligendum, nec si maxime monumentum eius Thuriis exstabat, revera illic mortuum esse magis inde colligemus, quam Euripidem Athenis, qui et ipse hic cenotaphium habebat (Meineke Anal. Alex. pag. 11), diem vero supremum apud Archelaum Macedoniae regem obierat; apud hunc eundem igitur, quem ex omni Graecia homines doctrina atque ingenio insignes ad se invitasse notum est, Herodotum quoque extremum vitae tempus egisse nunc etiam certius quam olim mihi persuadeo: qui quum post a. 414 demum regnare coeperit, vel propter hanc causam Herodoti mortem ultra Ol. 92 reiicere non possum. Nam quod praeterea Schoellius negat cladem Siciliensem Herodoto vivo acci-

[*) Vid. Grote History of Greece V. p. 87.]

dere potuisse, quia tum illa scribere amplius non potuerit*) — — — quamvis multorum plausu exceptum quum haudquaquam indicet: aliud est clades, quam eodem loco et tempore factam esse tunc maximam Herodotus narrat; aliud clades, quae non mortuorum solum sed etiam captivorum numero apparatusque bellici iactura cernebatur, licet maxime vel sanguinis effusi maior in Sicilia quam ... copia fuerit — cuius rei mutandae facultatem omnino amplius non habemus — mille causae cogitari possunt, quae Herodotum tum impediverunt, quominus illam vocem, postquam minus propria facta erat, in exemplari suo, nedum in omnibus, quae tum fortasse iam in vulgus exierant, corrigeret. Omnino temere agunt qui ex imperfecta extremi libri forma totius operis aetatem colligunt scriptoremque velut calamum manu tenentem in ipso opere mortuum esse statuunt: quasi aliorum librorum exempla desint, quorum partibus editis scriptores per longam annorum seriem superstites fuerint, nec tamen finem operi admoverint sive aetatis suae taedio sive aliis occupationibus praepediti; neque de Herodoto quidquam agnoscere**) praeter eorum temporum vestigia, ante quae singulos libros absolvi non potuisse et Schoellii et aliorum diligentia evicit; contrariam definitionem, quo tempore unum alterumque librum absolutum fuisse certum sit, aut omnino non concedo aut certe non ita admitto, ut, quasi nunc demum illam mihi quaestionem solvendam proposuissem, eas tantum rationes sequerer, quas hodie maxime probabiles existimarem.

Atque hoc quidem primum satis constare videtur, Herodotum et Sophoclem non aetatibus tantum suppares, sed etiam inter se notos adeoque familiaritatis aliquo vinculo iunctos fuisse, si quidem pater historiae is fuit, cuius honori Sophocles carmen aliquod destinasse traditur apud Plutarchum An seni sit resp. gerend. cap. 3: τουτὶ δὲ ὁμολογουμένως Σοφοκλέους ἐστὶ τὸ ἐπιγραμμάτιον·

ᾠδὴν Ἡροδότῳ τεῦξεν Σοφοκλῆς ἐτέων ὢν
πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα,

unde subductis calculis, quum Sophoclem a. 496 ante Chr. natum esse verisimillimum sit, a. 441 eos ita una fuisse consequitur, ut Herodotus Sophocli lusus poëtici occasionem praeberet. Nam quod fuerunt, qui de numerorum veritate dubitaverint, quia *senem* Sophoclem Plutarchi verba requirunt, obliti sunt, Graecos ipsos quinquagenarium πρεσβύτην appellasse, ut Hippocr. apud Philon. De mundi opif. I, 36: ἀνὴρ δὲ ἄχρις ἑνὸς δέοντα πεντήκοντα ἐς τὰ ἑπτάκις ἑπτά, πρεσβύτης δ' ἄχρι πεντήκοντα ἕξ, εἰς τὰ ἑπτάκις ὀκτώ, τὸ δ' ἐντεῦθεν γέρων, eodemque exemplo Latinos *senem*, quemadmodum Cicero ad Attic. IV, 6 vix sex et quinquaginta annos natus *senectutem suam* memorat; sive maxime Bergkium sequeremur, qui Poet. Graec. lyric. p. 459. φίλος supplendo non aetatis terminum sed diuturnitatem amicitiae significari voluit, huius primordia etiam decennio prius in ea tempora reiicerentur, quibus omnino primum Herodotus inter Graecos innotuisse vulgo credi-

[*) Relictum est spatium vacuum post haec verba.]
[**) Scriptum erat *concesserim*, sed deletum est.]

tur. Sed haec utut sunt, in vetusti testis auctoritate nituntur: illud in sola coniectura positum est, quod multi hodie Boeckhio praeeunte statuunt, non Athenis sed Sami Herodotum in Sophoclis notitiam venisse; qua suspicione nollem Odofredus Muellerus (Gesch. d. Griech. Liter. II. p. 111 seqq.) usque adeo abusus esset, ut, quum Boeckhius (Abh. d. Berl. Akad. 1824. p. 59) ex eo anno, quem ipse Sophoclis natalem statuit 495 a. Chr. n., computando ad bellum Samium Sophoclisque praeturam delatus esset, ille vicissim ex eiusdem expeditionis anno 440 a. Chr. natalem poëtae efficere conaretur! Atqui Herodotum Atheniensium studiosissimum eo tempore, quo Samii ab Atheniensibus defecerunt, nec per se credibile est in hac insula versatum esse neque illo auctore constat; immo Lygdamin tyrannum, cuius insidiis illum Halicarnasso pulsum Sami exulasse Suidas tradidit, vel Panyasidis aetas, quem idem circa 468 florentem occidit, paene triginta annis post regnantem cogitari vetat; quod nisi miro fortunae ludibrio hominem post longas peregrinationum ambages Samum reversum in ipsius obsidionis discrimen incidisse placet, multo opinor simplicius historici cum tragico congressum in ipsam huius patriam, Athenas transferemus. Hanc certe vel antea Herodotum invisisse et Eusebius testatur, qui eum iam Ol. LXXXIII, 3 = 446 a. Chr. n. libros suos Athenis recitasse tradit et biographi arguunt, qui Thucydidem quoque (cf. Marcellin. Vit. Thucydid. 54) adolescentulum (*κομιδῇ νέον ὄντα* Phot. Bibl. 60) recitatam illam audisse narrant; quod ut et ipsum Athenis potius quam cum Suida Olympiae factum esse suspicer, sublesta Luciani auctoritas efficit, unde quum omnis Olympicae recitationis fides pendeat, fideiussorem praeter Suidam inter antiquos neminem habet, estque adeo, qui recitasse Olympiae Herodotum claris verbis neget (Paroemiogr. Gotting. I. p. 400: *ἔλαθεν οὖν αὐτὸν διαλυθεῖσα ἡ πανήγυρις οὐκ ἐπιδειξάμενον τὰς ἱστορίας*); sive igitur Thucydidem cum Marcellino a. 460 a. Chr. n. natum statuimus, ad eundem fere, quem Eusebius statuit, Atticae recitationis annum deferimur, sive cum Pamphilo apud Gellium XV, 23 ad a. 471 regredimur, etiam latius temporis spatium nanciscimur, intra quod vel adolescens Atticus Herodoti suavitate demulceri vel adultus eiusdem consuetudine perfrui potuerit; neque quidquam obstat, quominus ut illi generi Thucydidem, ita huic Sophoclem annumeremus, quem duodecim fere annis Herodoto maiorem circa idem tempus, quo hunc patria excidisse docti credunt, a. 468 primae commissionis victoriam reportasse constat.

At his omnibus positis et concessis ecquid inde ad Sophoclis artem vel existimandam vel explicandam lucramur? an est quod hic ab Herodoto aut didicisse aut ad fabularum suarum ornamenta transtulisse videri possit? Sunt utique apud Sophoclem, quae Herodoti lectorem advertant et velut ultro ad comparationem cum illo instituendam moveant: quo ex genere multi iam Herodoti testimonio II, 35 usi sunt ad illustranda Oedipi Colonei verba v. 337:

ὢ πάντ' ἐκείνω τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις
φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίον τροφάς κ. τ. λ.

Neque Oedipi tyranni extrema v. 1528 legere quisquam poterit, quin ce-

leberrimi illius Solonis cum Croeso colloquii apud Herod. I, 32 recordetur, cuius summam Sophocles his ipsis versibus expressisse videatur:

ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών:

eandemque sententiam Tyndareo tribuit apud Stob. Serm. CV, 3 (cf. Welcker Griech. Tragoed. p. 216):

οὐ χρή ποτ' εὖ πράσσοντος ὀλβίσαι τύχας
ἀνδρός, πρὶν αὐτῷ παντελῶς ἤδη βίος
διεκπερανθῇ καὶ τελευτήσῃ βίον:

immo vel chori verba in Oedip. Colon. 1225 seq. ad eiusdem colloquii similitudinem revocat Iacobus Quaest. Sophocl. p. 350:

μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον· τὸ δ' ἐπεὶ φανῇ,
βῆναι κεῖθεν ὅθεν περ ἥκει πολὺ δεύτερον ὡς τάχιστα,

quibuscum alium quoque Herodoti locum Thudichumius in interpret. German. p. 312 commisit VII, 46: *ἐν γὰρ οὕτω βραχέϊ βίῳ οὐδεὶς οὕτω ἄνθρωπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, — τῷ οὐ παραστήσεται πολλάκις καὶ οὐκὶ ἅπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζώειν*, utque insignissimam Antigonae *ῥῆσιν*, unde tota haec disputatio profecta est, paulisper praetermittam, nuper etiam Roscherus Leben des Thukydides (Gott. 1842. 8) p. 118 Clytaemnestrae somnium in Electra v. 407 seqq. cum eo comparavit, quo Astyages apud Herodot. I, 108 periculum sibi a Cyro imminens intellexisse traditur: *φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον κατασχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν*, plane ut apud Sophoclem est:

— — *ἐκ δὲ τοῦδ' ἄνω*
βλαστεῖν βρύοντα θαλλόν, ᾧ κατάσκιον
πᾶσαν γενέσθαι τὴν Μυκηναίων χθόνα.

Quibus verbis scite monuit F. H. von Hoff de mytho Helenae Euripideae (Lugdun. Batav. 1843) p. 49 ipsius potius Sophoclis inventum quam antiquam famam cerni, siquidem Aeschylus Choëph. v. 517 seqq. in eadem causa prorsus alia somnii specie usus sit. Ipsa denique Antigonae oratio, qua se id, quod pro fratre subierit, ne pro marito quidem vel filio periclitaturam fuisse iactat, tam singularis est, ut quisquis eam composuit, manifesto Intaphernis illam uxorem ante oculos habuerit, quae fratris salute marito et liberis praelata ita se excusat: *ἀνὴρ μέν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι, πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζωόντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο*: immo ne verba quidem, quae Sophoclea mulier usurpat:

πόσις γὰρ ἄν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν
καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ' ἤμπλακον,

sive Herodotei loci comparatione idoneam explicationem admittere verissime Wexius annotavit Proleg. IV, 22 not. 2. (T. I. p. 73): „quid tandem est, cur dicat *ἀπ' ἄλλου φωτός*, quum si filius interisset, non necesse erat, ut et coniux demortuus esset, immo poterat ex eodem marito alios liberos suscipere? causam hanc esse suspicamur, quia Sophocli il-

lius feminae Herodoteae exemplum obversatum est, cui si fratrem praeferret, non solum de liberorum, sed etiam de coniugis iactura periclitandum erat"; quod si vel maxime verum esset, quod nonnulli Solgero auctore (Nachgelassene Schriften u. Briefwechsel, herausgeg. v. L. Tieck u. Fr. von Raumer 1826. T. I. p. 162—166) ex iisdem verbis multo maiorem apud veteres fratrum sororumque quam coniugum adeoque liberorum necessitudinem fuisse collegerint, huius tamen ratiocinationis argutiae, quae pro consanguinitatis religione quasi mercatoriae computationis calliditatem substituunt, — —

[Reliqua desunt.]

EXCURSUS VIII

AD HERODOT. IV, 1.

De belli a Dario Scythis illati causis ac tempore.

Herodotus quarti libri initio his verbis causam indicat, qua Darius commotus bellum susceperit contra Scythas:

Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις· ἀνθεύσης γὰρ τῆς Ἀσίας ἀνδράσι καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκεῖνοι πρότεροι, ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιουμένους, ὑπῆρξαν ἀδικίης.

Quo eodem spectant, quae libri tertii capite III, 134 seqq. leguntur de Atossa, Darii uxore, quae marito persuadere studuit, ut primum Graecis, deinde Scythis bellum inferret; cui rex ita morem gessit, ut Scythas primos debellandos esse constitueret, ulturus simul eas iniurias, quae olim a Scythis illatae erant Medis. Ex his enim iniuriis Dario ulciscendis Noster primariam belli causam repetit respiciens simul ad florentem totius regni statum; qui sane belli gerendi non solum copiam facere sed etiam necessitatem quandam afferre videbatur, si orientalium regnorum conditionem omnino respiciamus. Atque haec animo reputantem bellum suscepisse Darium existimat Kolster*) opportune quamvis utentem praetextu, ultionis de Scythis sumendae tam ad se ipsum excusandum quam ad Persas instigandos: accedit, quod illae iniuriae, quas rex ulturus erat, Medis, non ipsis Persis illatae erant a Scythis et quidem centum fere annis praeterlapsis: ut adeo nulla recens memoria iniuriarum illarum animos excitare posset. Quae cum ita sint, merito dubitandum, num ea, quam Noster prodit, belli causa, ultio de Scythis repetenda ob iniurias ab his centum fere ante annis illatas Medis ac dudum opinor obliteratas, probari sane ac pro vera eaque unica belli causa haberi possit, recteque mihi videtur Hansen**) huc retulisse Herodoti studium, quo malorum et calamitatum omnium, inprimis bellorum causas repetere solet e praegressis iniuriis, quae nunquam impunitae aut inultae e Nostri sententia manent, intercedente divina vindicta s. providentia, suum cuique tribuente, par pari referente eoque omnia tuente. Alii contra exstiterunt viri docti, qui veram belli causam aliunde repetentes Darium dicerent immodica quadam ambitione, qua Cyrum aemulari studeret, regnique augendi gloriaeque acquirendae cupidine ad hoc bellum suscipiendum commotum fuisse: vid. Dahlmann. Herodot. p.

*) Jahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Supplem. Vol. XIII. p. 63.
**) Osteuropa pag. 125.

160, Brandstaeter. Scythicc. pag. 90, Duncker Geschichte d. Alterth. II. p. 568 *) coll. 584. Quibus viris merito non obsecutus Bessel De rebb. Geticis pag. 6 quam ipse belli causam fuisse opinatur, eam haud magis probabilem esse iudico: commercii enim augendi causa hoc bellum a Dario susceptum videri contendit.

Equidem vel si Darium crediderim non prorsus liberum fuisse a gloriae cupidine regnique proferendi studio, quo Cyrum si minus aequaret, at aemularetur certe, tamen alia quaedam intercessisse arbitror, quae Darium, ut contra Scythas potissimum neque contra Graecos aliasve terrarum gentes bellum susciperet, commovere potuerint. Quae ipsa circumspiciens inveni apud Iustinum II, 5: bellum Scythis a Dario illatum esse, quod filiae Iancyri, regis Scytharum, nuptias petiturus Darius haud obtinuerit: quae causa utique accedit ad eam, quam belli Aegyptiis inferendi Cambyses habuisse traditur; vid. Herodot. III, 1 seqq. Propius vero huc facere videntur, quae in Ctesiae Excerptt. Perss. §. 16 leguntur; hic enim rerum Persicarum scriptor tradit, Darium imperasse Ariaramni, Cappadociae satrapae, ut in Scytharum terras classe traiiceret captosque inde abduceret et viros et feminas; idque etiam satrapam perfecisse ipsumque fratrem regis Scytharum abduxisse captum. Inde hunc regem, qui Σκυθάρκης vocatur, iratum literas contumeliosas ad Darium dedisse, qui pares literas rescripserit, atque deinde exercitu coacto in Scythas expeditionem susceperit.

Haec sane expeditionis contra Scythas susceptae rationem quandam haud improbabilem reddunt: quamquam quaenam fuerit causa, cur Ariaramnem, Cappadociae satrapam, Scythas aggredi iusserit Darius, id quidem nescimus, cum, qui Ctesiae Excerpta fecit, in ea nihil huiusmodi recepit: iniurias quasdam a Scythis finitimis Persarum provinciae illatas aut incursiones in Persarum fines factas controversiasque fuisse statuas licet, quae Darium commoverint, ut Cappadociae satrapam bellum Scythis inferre iuberet. Multum enim abest, ut, quemadmodum Larcherus opinatur in nott. ad Herodot. T. VI. 271, hanc Ariaramnis expeditionem, de qua Ctesias refert, ab hoc scriptore temere confictam esse existimemus: ita ut statuamus, nulla utique causa idonea apparet: immo quae Ctesias memoriae prodidit, belli a Dario ipso suscepti originem nobis produnt: vel si ad hanc belli causam alia quoque accessisse putemus, quae Darium, ut ipse proficisceretur, commovere potuerint. Itaque etiam Chr. Nath. Osiander in Programmate Stuttgart. 1822 edito, quod Observationum ad Ctesiam Partem III. continet, prolatis iis, quae de huius belli causis traduntur a Ctesia, Herodoto, Iustino, pag. 8 sic pergit: „Praeter ista belli semina, in quibus iunctis aliquid momenti fuisse credendum est, ad explicandam Scythicam Darii expeditionem observemus: Darium ad talia audenda proclivem forsan fuisse, tum ut ipse, novae stirpis regiae conditor re aliqua praeclare gesta nomen suum po-

---

*) Ubi haec leguntur: „Dareios scheint es in der That nur auf den Ruhm abgesehen zu haben, die persische Herrschaft bis zu den entferntesten Völkern auszudehnen."

steris proderet, tum ne in civitate, quae armorum vi coaluisset, milites otio languescerent, deinde ut Zoroastris legibus obtemperaret, quae bellum adversus Nomades, profanos iudicatos, gerendum enixe commendabant. Denique ne Scythae in posterum suis essent infesti, eos aut domare aut vastata eorum ditione terrorem genti iniicere, Darius in animo habuisse videtur.“ Ac sane ea, quae extremo loco posuit vir doctus, haud leve in hac tota re momentum mihi continere atque Darii animum quam maxime excitasse videntur, ut hanc expeditionem institueret, qua id simul illum spectasse crediderim, ut regni sui fines septentrionem versus tutos praestaret ac securos ab omni gentium palantium ac barbarorum incursione. Quae reliqua attulit Osiander, minus haud scio an videantur probabilia ei, qui Darii animum a belli gloria regnique amplificandi studio alienum ad ea potius conversum fuisse noverit, quae regni recens parti et post multas seditiones pacati conditionem stabilirent ordinemque tot rebellionibus turbatum revocarent: hoc igitur ut praestaret regnique fines illaesos in posterum praeberet, ad expeditionem in Scythas suscipiendam Darius praecipue mihi adductus esse videtur.

Haec vero omnia, quae disserui, simul respicienda esse puto in ea quaestione, quae ad tempus expeditionis a Dario in Scythas susceptae constituendum pertinet. Quodsi Babylon, ut ad III, 150 posuimus, a Dario capta et anno 518 ante Chr. n., post hunc certe annum expeditionem in Scythas susceptam esse consentaneum est: recteque id sensisse arbitror Hansenium (Osteuropa p. 139), cum expeditionem non longe post Babylonem captam institutam esse pronuntiaret: nemo enim non intelligit, non nisi toto regno pacato et vel iis rebellionibus, quas post Babylonem captam exortas esse diximus in nott. ad III, 150, compressis, itemque Samo insula capta (id quod anno ferme 516 ante Chr. n. factum videri monuimus in nott. ad III, 149) expeditionem in Scythas suscipi potuisse; quare haud intercedam, si quis cum Danckero*) Darii copias anno 515 ante Chr. n. Europam ingressas esse statuat, aut cum Anglo viro docto**) annum 516—515 huic expeditioni adscribere velit, quam Schultz***) ad annum 513 ante Chr. n. s. Olymp. LXVI, 4 revocat, quem eundem annum nunc refert tabula chronologica Graeca, ab Henzenio†) nuper publicata, in qua expeditio haec Darii eodem tempore instituta dicitur, quo Hipparchus ab Harmodio et Aristogitone Athenis est occisus.

*) Geschichte d. Alterth. II. p. 573.

**) Grote: History of Greece IV. p. 351.

***) Kiel. philolog. Studien pag. 168.

†) Vid. Bullet. archeolog. 1843. p. 82. 191. Mus. Rhenan. N. F. IX. p. 161 seqq. Unde transiit tabula in Corp. Inscriptt. Graecc. Vol. IV. nr. 6855. d. pag. 16 seqq. 19.

EXCURSUS IX

AD HERODOT. IV, 18.

De Olbia.

Ἀπὸ δὲ ταύτης (*Hylaeae*) ἄνω οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί· τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλέουσι Βορυσθενεΐτας· σφέας δὲ αὐτοὺς, Ὀλβιοπολίτας.

Olbiopolitae cives sunt *Olbiae*, quae eadem urbs etiam vocatur *Βορυσθενεϊτέων ἄστυ* (Herod. IV, 78), unde non admodum recedit *Βορυσθενεϊτέων ἐμπόριον* (IV, 17, ubi vid. nott.) et *Βορυσθένεος ἐμπόριον* (IV, 24) aut, eadem appellatione, qua fluvius praeterlabens, *Βορυσθένης*, vid. IV, 79 coll. Stephan. Byz. s. v. *Βορυσθένης, πόλις καὶ ποταμὸς τοῦ Πόντου παρὰ τὴν Μαιῶτιν λίμνην καὶ Τάναϊν τὸν ποταμόν — Μιλησίων ἀποικία, ἣν οἱ μὲν ἄλλοι Βορυσθένην, αὐτοὶ δὲ Ὀλβίαν· ἣν ποιοῦσιν ὅ τε Βορυσθένης καὶ Ὕπανις· ὁ πολίτης Βορυσθενίτης*; Strab. VII. p. 306: *πλεύσαντι δὲ τὸν Βορυσθένη σταδίους διακοσίους ὁμώνυμος τῷ ποταμῷ πόλις· ἡ δ᾽ αὐτὴ καὶ Ὀλβία καλεῖται, μέγα ἐμπόριον, κτίσμα Μιλησίων*; Scymn. Chi. 831 seqq. *ἐπὶ ταῖς δὲ καθ᾽ Ὕπανίν τε καὶ Βορυσθένην ποταμῶν διπλαῖσι συμβολαῖς ἔστιν πόλις κτισθεῖσα, πρότερον Ὀλβία καλουμένη, μετὰ ταῦθ᾽ ὑφ᾽ Ἑλλήνων πάλιν Βορυσθένης κληθεῖσα κ. τ. λ.* Inde *Βορυσθενιτῶν πόλις* apud Lucian. in Toxar. 61. Herodoto urbis huius cives sunt *Βορυσθενεῖται* (IV, 17. 18. 24. 53. 78. 79), ipsa voce divisis vocalibus conscripta pro Nostri more, de quo vid. Bredov. p. 190; vulgo *Βορυσθενίτης* s. *Βορυσθενῖται*, ut apud Stephan. Byz. l. l. Lucian l. l. et Plutarch. Vit. Cleomen. 2 coll. Macrob. Sat. I, 10; in ipsis Graecis inscriptionibus (Corp. Inscr. Graecc. T. II. nr. 2059. 2060 coll. 2084. 2091) dicuntur *Ὀλβιοπολεῖται*. In numis urbis adhuc superstitibus unum *Olbiae* (*ΟΛΒΙΗ*) comparet nomen; conf. Remarques sur un ouvrage intitulé Antiquitt. Grecqs du Bosphor. Cimmer. (St. Petersbourg 1823) pag. 13. 39. Namque *Borysthenis* atque *Borysthenitarum* nomina ut altera Olbiae appellatione sanequam antiquiora et apud exteros potissimum, ut videtur, postea usitatiora*), ita apud Graecos illius regionis accolas, Milesios inprimis colonos, *Olbiae* denominatio praevaluisse et unice quasi dominata esse videtur, quam ipsam ab opibus divitiisque mercaturâ acquisitis ductam indeque retentam, honoris quasi titulum, satis intelligi-

*) Si Boeckhium sequimur (Corp. Inscr. Graecc. II. p. 86), *Ὀλβιοπολῖται* id nomen est, quo usi sunt indigenae, *Βορυσθενιτῶν* nomine soli utuntur exteri, quibus quasi e longinquo spectantibus urbs ab illustriore appellabatur fluvio Borysthene.

tur*), praesertim cum aliis quoque urbibus per antiquitatem idem nomen tributum esse novimus**). Tu vid. Koehler. Mém. sur les îles et l. cours — Achille Petersburg 1827. p. 127 coll. 257 et Ritter: Vorhalle pag. 175, Tzschucke ad Mel. II, 1 nott. exegg. pag. 29. 33 seq. Vol. III. P. II de nominibus et urbis et gentis plura afferens, Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 450 seq., Forbiger Handb. d. alt. Geograph. III. pag. 1130, qui omnes veterum locos exhibuerunt. Ipsa urbs, cuius meminerunt Strabo VII. p. 306 s. 470 A. coll. IV. pag. 180 s. pag. 272 A. coll. XIV. pag. 666 s. 982 B., Plinius IV, 12 (26), Dio Chrysostom. (qui unum in urbe hac annum commoratus est) in orat. Borysthen. pag. 436 T. II. nr. XXXVI. pag. 74 seqq. ed. Reisk., nunc demum, ubi loco ipso urbis reperto multisque ibi numis adeoque inscriptionibus compluribus detectis accuratius nobis innotescere coepit. Tu vid. inprimis librum supra laudatum: Choix d. Medaill. antiques d'Olbiopolis ou Olbia, faisant partie du cabinet du conseiller d'état de Blaramberg (Paris 1832. 8.), una cum Creuzeri censura huius libelli in Annall. Heidelbergenss. 1822. pag. 1234 seqq. Quo in libro accuratius de ipsa Olbia eiusque situ agitur, adiectâ quoque tabulâ aeri incisâ ad urbis inclutae situm melius cognoscendum. Neque enim, ut olim plures arbitrati sunt, vetus Olbia eo fere loco sita fuit, quo nunc iacet Oczakow (quod ipsum meridiem versus aliquot milliaria a vetere Olbia distat), neque eo, quo nunc invenitur Cherson, sed centum fere milliaria Russica (vulgo vocantur Werst), quae viginti quinque milliaria Gallica (Lieues vulgo dicunt) aequant, ab urbe nunc celeberrima Odessa distans ad dextram Hypanis (Bug) ripam iuxta vicum *Ilinsky*, sex tantum milliaria Russica remota ab eo loco, ubi Hypanis atque Borysthenes aquas iungunt indeque etiam non procul ab eo loco, quo Olbiae antiquum fuisse portum s. *Borysthenitarum emporium* probabiliter constituimus in not. ad IV, 17. Conf. Choix etc. pag. 11. Ob tumulos sepulcrales eo loco, in quo exstructa fuit Olbia, conspicuos nunc illi nomen *Stomogil*, i. e. *centum tumuli*. Pertinet ille ad possessiones comitis Kuschelew-Besborodko, multaque antiquitatis continet indicia, aedium rudera, camerarum dirutarum reliquias, colles e terra sublatos, alia. Monuit de situ urbis praeter libri laudati auctorem Koehler. Mémoire etc. p. 126 seqq. coll. 120. itemque Clarke: Travels etc. I. pag. 614 seq. et Muraview Apostol: Reise d. Taurien (übers. v. Oertel. Berlin 1825). pag. 8 seqq. 22 seqq. Et conferri cum his possunt, quae protulerunt Mannert. IV. pag. 82, Reichard. in Hertha 1828. I. pag. 46. Accurate de hac urbe eiusque institutis ege-

---

*) *Olbiopolitarum* nomen Graecum cum a Scythico quodam nomine videatur translatum, mirum omnino sibi videri ait Miot, Gallus Herodoti interpres, quod, qui in Assyriae, Aegypti, aliarum terrarum descriptione nomina urbium, fluviorum, locorum minime in Graecum sermonem translata exhibeat, plane diverso modo agat in Scythia describenda, cuius terrae voces omnino Graeci quid spirent; quod ipsum e communi utriusque nationis stirpe explicari posse suspicatur.

**) Idem nomen invenitur in Bithynia, Pamphylia, Gallia, Sardinia, Hispania aliisque in terris; vid. modo Graslin: De l'Iberie pag. 357 seq.

runt Boeckh. in Corp. Inscriptt. Graecc. II. pag. 86 seq. (qui idem Graecas inscriptiones ex hac urbe provenientes exhibuit eodem volumine inde a nr. 2058 seqq.), Meier in Ersch. et Gruber. Encyclop. Sect. III. Vol. III. pag. 480 seqq., quibus add. Neumann: Die Hellenen im Skythenlande p. 352 seqq. et C. Gust. Brogren in Dissertat. de Olbia, Milesiorum colonia (Upsal. 1833) P. III. pag. 21—30.

Hoc igitur loco prisco admodum aevo iam coloniam fuisse Thraco-phrygicam, Graecis admixtis et duplici *Olbiae* (i. e. *divitis*, *beatae*) et *Sabiae* (a *Sabo*, qui est Bacchus) nomine insignitam, Creuzer. contendit l. l. pag. 1235—1237. De quo in tanta antiquitatis obscuritate equidem haud decernam; etenim haud scio an recte Mueller (Geograph. Gr. minn. I. pag. 229) scribat: „nomen *Σαβία* nihil est, opinor, nisi dittographia nominis *Ὀλβία* (CABIA — *OΛBIΛ*).“ Utut statuis, id certum est, anno ferme 655 ante Chr. n. teste Eusebio (ad Olymp. XXI, 3) Milesiorum esse conditam coloniam*), ut praeter alios ipse testatur Herodotus IV, 78 scribens: *οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους* Haec igitur colonia unum *Olbiae* nomen retinuit urbemque mox ad id fastigium perduxit, ut cum maximis ipsius Graeciae urbibus contendere posset, maxime florente mancipiorum, annonae, pellium ac piscium mercatura, ita ut ei urbi, quae nunc in illis ferme regionibus condita et ipsa mercaturae celebritate floret, *Odessam* dico, minime cessisse putari debeat. Nongentos enim per annos ferme stetit incolumis, sexcentos annos maxime illa quidem florens, donec Gothorum incursionibus tertio fere post Chr. n. saeculo deleta esse videatur. Nam inde ab hoc tempore nulla invenitur mentio urbis, quam quidem iam antea Getarum sive Dacorum irruptionibus, medio quod Christum proxime antecedit saeculo, tantopere afflictam fuisse credibile est, ut nunquam postea veterem splendorem atque amplitudinem recuperare potuerit. Cf. librum citatum Choix d. medaill. pag. 5. 29, cuius auctor urbis celeberrimae historiam per singula saecula persequitur numorumque adhuc inventorum accuratum adiecit indicem. Tu add. Raoul-Rochette Antiqq. Grecq. du Bosphor. Cimmer. (Paris 1822) pag. 15—25 et quos supra laudavimus, Boeckh. l. l. et Meier. l. l.

---

*) Conf. Choix d. medailles etc. pag. 29. 11, Raoul-Rochette: Histoir. d. établiss. d. col. Gr. III. pag. 315 seqq.

EXCURSUS X

AD HERODOT. IV, 32.

De Hyperboreis.

De *Hyperboreis* primarii exstant veterum loci apud Pindar. Ol. III, 25 seqq. Strabon. I. pag. 62 s. 106 C. VII. pag. 295 s. 452 C. XI. pag. 507 s. 774 B. Diodor. Sicul. II, 47. Pausan. I. 31. §. 2 coll. Callimach. in Del. 282. Plin. H. N. IV, 12 (26). Mel. III, 5 init. [ubi cf. Tzschuck. nott. exegg. pag. 114—117 Vol. III. P. III]. De iisdem quae varia hinc recentioris aetatis viri docti statuere, ea, hoc quidem loco minime repetenda*), collegit redarguitque I. H. Schubart in priori disputat. de Hyperboreis parte (Marburg. 1825 8.) p. 7—26; exhibuit quoque omnes de Hyperboreis locos veterum scriptorum una cum disputationibus virorum doctorum recentioris aetatis Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roemer III, 2. p. 393 seqq. indeque accurate retulit de hac gente: de qua quae traduntur a veteribus, ea maximam partem ad fabulas pertinere ipse statuit. Conf. quoque Hug. Untersuch. über d. Myth. pag. 57, Tafel Dilucidd. Pindd. ad Olymp. III, 25 et K. O. Mueller. Dor. I. pag. 267 seqq. 273 seqq., qui bene vidit, agi hic de gente ficta ac fabulosa, cui posterae aetatis tam poëtae quam geographi certas quasdam in orbe terrarum sedes assignare studuerint, modo ad ultimum Occidentem, modo ad extremas terrae oras boreales ablegantes Hyperboreos; quos qui ad occidentales terrae partes ponunt, ut nuper fecit M. E. Meyen: De Diana Taurica pag. 12 seq., eos egregie falli post alios satis docuit Voelcker. Myth. Geogr. pag. 150 seqq. 168. Add. Halling. in Wiener. Jahrbb. LIX. p. 256 seqq. Itaque ne iis quidem accedere possumus, quae statuit Niebuhr. Hist. Rom. I. pag. 85 seq. ed. sec. (quem sequitur Volckmann ad Plutarch. De music. pag. 99), Hyperboreos, Pelasgicam scil. gentem, in Italia quaerendos esse. Nobis, quae de hac gente narrantur, magnam partem eodem releganda videntur, quo narrationes de Gryphis, Arimaspis, de quibus singulis suo loco monuimus, quippe eodem ex fonte ducta**). Neque tamen ii sumus, qui veri quid sub fabulae involucris latere prorsus negemus; quid vero hoc ipsum sit, accuratius indi-

*) Huc etiam ea pertinent, quae olim Gesner. disputaverat, notante *Cr.*, de Hyperboreis in Diss. de navigatt. extra column. Herc. Praelect. II. sect. II. pag. 647 (Orphicc. ed. Hermann.)

**) Inde quoque Letronne (Journal des Savans 1839. p. 134) quae trans boream sita dicuntur atque Hyperboreorum nomine vulgo comprehenduntur, ea omnia ad fabulosam geographiam referri figmentisque poëtarum adscribi vult. Lueken (Die Einheit d. Menschengeschlechts p. 120) fabulam de Hyperboreis transfert ad primitivas illas fabulas gentium ex oriente sive septentrione communem originem repetentium.

care vix licebit; quamquam gentem quandam in Scythia videri fuisse Hyperboreorum, unde sacra illa olim Graecis fuerint allata, minime equidem infitias iverim. Nec aliam fere ipsius Herodoti mentem fuisse suspicor, qui mythica illa, opinor, potissimum respiciens et quae poëtae aliive scriptores de Hyperboreis confabulati erant mirave cecinerant, admodum dubitanter IV, 32 de his pronuntiavit atque in narrationis fine IV, 36 hunc in modum scripsit: *εἰ δέ εἰσί τινες Ὑπερβόρεοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι.* Quae cum ita sint, fabulam de Hyperboreis cum Apollinis cultu e regionibus borealibus in Graeciam introducto coniunctam fuisse, vix dubium.*) Quae gens si re vera exstiterit, eam in Asiae septentrionalis regionibus consedisse probabile fit ac dein magis magisque occidentem versus porrectam ad Europam usque septentrionalem et occidentalem Graecis tum temporis valde rudibus incultisque haud accuratius cognitam accessisse; unde in ipsam Graeciam Apollinis sacra prisco admodum aevo illata esse quis statuat. Neque vero, ut Schubarto l. l. p. 32 placuit, Hyperboreos dixerim colonos, qui ex oriente profecti, ducibus sacerdotibus, coloniarum seriem condiderint iis in terris, quas alluat Pontus Euxinus quaeque inde septentrionem et orientem versus spectent. „Ubi (sunt verba Schubarti) quum a commercio earum gentium, cum quibus agebant, non fuerint separati, mox cum ipsis miscebantur et nomen eorum in populorum abiit nomen, quibuscum se iunxerant.“ Ex quo eodem ille explicari posse putat, cur a Scythis Noster nihil comperire potuerit de Hyperboreis, eorumque nomen cur posteris temporibus prorsus evanuerit, cur denique in sede Hyperboreis assignanda tantopere varient auctores. Quae num sufficiant ad fabulae rationem indolemque perspiciendam, aliis diiudicandum relinquo. Nec magis mihi probatur Ritteri opinio (Vorhalle pag. 286. 317), qui Hyperboreos aeque atque Argippaeos Issedonesque pro colonis sacerdotalibus habet antiquae fidei Buddhaicae propagandae causa profectis ex India, si diis placet, interiori. Hoc quidem velim attendi, Hyperboreos plerumque commemorari una cum Arimaspis, Argippaeis, Gryphis coniunctos; ut valde inde laudanda sit Schubarti opera l. l. pag. 33 seqq. in singulis iis colligendis comparandisque, quae hisce gentibus, quas modo dixi, fuerint communia, morum dico institutorumque similitudinem, praeceptorumque congruentiam, iustitiam adeoque sanctitatem, quae iis una tribuitur, linguae propriam indolem, carnis abstinentiam, frugumque alimenta, capitis calvitiem, quin ipsas sedes in montium cacuminibus, quae his assignantur, alia. Et confer quoque Ritter: Erdkunde II. pag. 893 coll. 907. Quo prior iam Wahl. Erdbeschr.

*) Pertinet huc quoque Krusii sententia (Urgeschichte d. Esthn. Volksstamm. pag. 75. 76), qui ex iis, quae de Hyperboreis traduntur, satis patere putat commercium quoddam Graecorum maturo iam tempore institutum cum gentibus septentrionalibus, idque simul etiam valuisse ad Solis, Lunae ac siderum cultum, qui apud illas gentes septentrionales olim fuerit indeque ad Graecos pervenerit. De commercio Graecorum cum gentibus septentrionalibus instituto in hac fabula agi arbitratur quoque C. Schuller (Archiv f. Kunde östreich. Geschichtsquell. XIV. p. 98).

v. Ostind. pag. 491 Hyperboreos cum Arimaspis, Gryphis componi nec raro confundi monuerat, cum illi montium tractus, per omnem Asiam septentrionalem adeoque ipsam Europam porrecti minusque cogniti montium *Hyperboreorum* sive, quod eodem redeat, *Riphaeorum* nomine insigniti fuerint, atque etiamnum in Ostiaccorum lingua vocula *rip* s. *riph* denotet *aurum*. Itaque *Hyperboreos* existimat esse Scythicam gentem nomadicam, ut *Issedones*, *Arimaspos*, *Gryphos*, in septentrionali Asiae tractu Graecis Romanisque parum cognito, cuius nunc maxima pars *Siberiae* accenseatur. Ipsos montes *Hyperboreales* ac *Riphaeos* ad montem, qui nunc vocatur *Ural*, refert. Quem fere secutus Rennel. Geogr. Herod. pag. 441 *Hyperboreorum* sedes in Russia ac Siberia ad fluvium Irtisch ponit; quas ad *Sinam* usque remotas voluit De Guignes Mém. de l'Acad. d. Inscr. XXXV. pag. 564—572. Reichard. (Hertha 1828 I) pag. 20 seqq. terras silvosas intra amnes Kama Volgamque et fluvios Petschoram, Mesen Dwinamque Hyperboreos tenuisse statuit, qui iam pro Sarmatiae septentrionalis incolis a gradu LVIII et LIX latitudinis borealis usque ad mare glaciale sint habendi. Eodem atque Gelonos esse Hyperboreos alius contendit vir doctus, quem laudavimus ad IV, 21. Inde quoque in antiquissima Germanorum historia *Hyperboreorum* meminit Barth. (Urgeschichte v. Deutschland. I. p. 7 seqq.) eodemque etiam spectant, quae exposuit Krause in Erschii et Gruberi Encyclopaed. Sect. I. Vol. LXI. pag. 211. Denuo in haec inquisivit Voelcker. Myth. Geogr. pag. 150 seqq. totius narrationis fundum in eo poni ratus, quod antiquitus coniunctio quaedam fuerit commerciumque inter Delphos Delumque et Tauricam Chersonesum, Milesiosque ad Borysthenem colonos Dianamque Tauricam et Apollinem Didymaeum ab his cultum. Conf. potissimum pag. 168. Uschold (Geschichte d. troj. Kriegs pag. 274) Hyperboreos fuisse contendit colonos Thracicos, a Thracia et septentrionem et orientem versus ex parte habitantes. Haec in universum dicta sufficiant; alia quaedam in ipsis ad Herodotum notis attulimus, ut quae sit totius narrationis indoles, quae origo, inde quodammodo perspici possit.

EXCURSUS XI

AD HERODOT. IV, 42.

Num Phoenices iussu Neconis, Aegyptii regis, Africam circumnavigarint? Ad verba Herodoti l. l.: ὅς (Νεκῶ scil.) — ἀπέπεμψε Φοίνικας ἄνδρας κ. τ. λ.

Cum satis constet, Phoenices mature rerum navalium prae ceteris antiquitatis gentibus peritos uniceque fere per maria dominatos fuisse, minime sane mirabimur, Neconem, Aegyptiorum regem (quos a peregrinationibus, longinquis praesertim, alienos fuisse nemo nescit), Phoenices potissimum elegisse, qui Africam circumnavigarent aut certe huius rei facerent periculum. Qui cum id perfecisse narrentur*) saeculo ante Chr. n. sexto vel septimo, quod saeculo post Chr. n. decimo quinto demum successit Lusitanis, non defuerunt viri docti**), qui omnem hanc narrationem de Phoenicibus, Neconis iussu Africam circumnavigantibus, in dubium vocarent, nec veri quid iis contineri, quae Herodotus et qui eum sequantur, de hac navigatione memoriae prodiderint, contenderent, praesertim cum nullus alius scriptor vetustus, si ab Herodoto eumque sequentibus discesseris, huius rei meminerit, maxime quamvis memorabilis, nec omnino Ptolemaei Pliniive aetate ullam huius expeditionis notitiam sive memoriam exstitisse credibile sit, ipseque Strabo (I. pag. 32 s. 57 A.) Africam adhuc circumnavigatam fuisse neget, cum omnes impedimentis obiectis redire fuerint coacti. Quae tamen ipsa non sufficere ad omnem Herodoti narrationem convellendam,

*) Veterum locos ac iudicia de Africa, num unquam circumnavigata fuerit aut omnino circumnavigari queat, exhibuit atque recensuit Rennel. Geogr. Herod. pag. 685 seqq. Idem fecit Gosselin. (ibid. pag. 337 sqq. 376 seqq.) in examen vocans et Herodoti et aliorum scriptorum de hac re testimonia, quo nimirum probaret, nec Phoenices, nec Graecos (qui omnino aliam a vero maxime alienam opinionem de forma Africae habuerint) unquam circumnavigasse Africam, nec omnino ullam veri speciem praebere, quae de huiusmodi navigationibus per antiquitatem relata exstent.

**) In his praecipue nominamus Gosselin. pag. 342 seqq., Vincent. ibid. pag. 769 seqq., Bredov. Geogr. et Uranolog. Herod. spec. p. XXXIV seqq., Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. I. pag. 19 seqq. Accessit his quodammodo Bohlen: Das alte Indien II. p. 128. Dubitanter pronuntiat Letronne (Mém. de l'Academ. des Inscriptt. XVII. pag. 20): qui cum decernere nolit, utrum Phoenices revera navigationem hanc circa Libyam perfecerint, id tamen certo affirmari posse iudicat, expeditionem sane institutam ac susceptam esse Necone auctore, cuius amplissima inde pateant consilia. Dubitare quoque videtur Forbiger (Handb. d. alt. Geograph. I. pag. 64. not. 97), num haec expeditio, vel si instituta fuerit, ad finem sit perducta.

quivis intelligit; et ipsius recentioris aetatis simile exemplum protulit Rennel. l. l. pag. 703. 704. Sed addunt ipsius itineris sive navigationis difficultates, maris fluctus, ventorum vim, litora periculorum plena, vada, scopulos, alia id genus; mirumque denique videri dicunt, quod, quae tum fuerint detecta, nulli amplius posteritati fuerint usui ipsiusque expeditionis memoria tam cito excidere potuerit. Itaque vel vulgi ex fama vel sacerdotum Herodoto verba dantium haec fluxisse contendunt, cum, quî tale consilium omnino Aegyptiorum rex concipere potuerit, intelligi nequeat, neque etiam tempus, quod ad istam expeditionem insumptum fuisse traditur, sufficere potuerit. Quae num sufficiant ad Herodoti testimonium infringendum, iam videamus, ad ea simul ablegantes, quae in notis ad singula Herodoti verba adscripsimus: quippe ex quorum iusta interpretatione atque intelligentia, quid de singulis dubitationibus iudicandum sit, melius perspici possit. Hic in universum quaedam proferamus, ducta ex disputationibus eorum virorum, qui nostrâ et patrum memoriâ Herodoti causam susceperunt fidemque Herodoti in hac narratione optime tueri studuerunt. Inter quos praecipue nominandi sunt Gesner. Diss. de navigatt. extra columnn. Herc. P. I praecipue §. 6 seqq. Orphicc. ed. Hermann., Rennel. l. l. pag. 685 seq. 693 seqq., Heeren. Ideen etc. I, 2. pag. 81 seqq. et Koes. in scriptione peculiari, quae hoc sub titulo prodiit: „Disquisitio de fide Herodoti, qua perhibet Phoenices Africam navibus circumvectos esse, cum recentiorum super hac re sententiis excussis.“ Gotting. 1805. 4. His accesserunt P. J. Junker in dissertatione, quae inscribitur: „Die Umschiffung Libyens durch die Phoeniker“, inserta Annalibb. philologg. et paedagg. Lipsiens. Suppl. VII. p. 357 seqq., Grote: History of Greece III. pag. 378 seqq., Wheeler: Geography of Herodotus pag. 336 seqq. Rennelio adsentitur Larcherus (in nott. ad Herodot. l. l.) itemque Dureau de la Malle: Geographie physique de la mer noire etc. pag. 70 not., atque etiam quodammodo Ukert. Geogr. d. Gr. et Roem. I, 1. pag. 46 seq.; argumentis enim a Rennelio prolatis, modo quae ille sumpserit accipiantur, satis probari ait, fieri *potuisse* talem navigationem, quamvis an facta fuerit dubitari possit. Ab Herodoti testimonio standum pronuntiat quoque Schlichthorst. (Geogr. Afric. Herod. p. 110), argumenta, quibus dubitationes a Mannerto prolatae dilui possint, alii tempori reservans exponenda. Quod postea fecisse putem Heffter. in Iahn. et Seebod. Annall. philoll. (1831) II, 4. pag. 428 seqq., qui singulas Mannerti dubitationes recenset atque refutat. Idem nunc instituit Iunker l. l., qui primum Gosselinii dubitationes ac deinde Mannerti summâ curâ diluit vanasque esse luculentissime docuit pag. 359 seq. et potissimum pag. 362 seqq. Ut enim taceam a vero minime abhorrere, Phoenices, quos longe lateque navibus orbem terrarum perlustrasse et ad Baltici usque maris litora pervenisse accepimus, Africam quoque circumnavigasse, cuius partem certe iam antea accuratius cognorant, eiusque narrationis testem esse scriptorem fide dignissimum, cui quo minus hic quoque faciamus fidem, nulla profecto obstat causa idonea; sed hoc ut omittam, in ipsa Herodoti narratione nihil est, quod ullam commenti

mendaciive suspicionem iure moveat, bene monente Heeren. l. l. I, 2. pag. 81. Nec equidem sane intelligo, quo iure Neconem talis expeditionis consilium suscipere potuisse negemus; quem multa ardua terrâ marique suscepisse, quem ad Euphratem usque arma victricia protulisse maximasque classes exstruxisse accepimus*), qui Phoenicibus, peritissimis nautis, ad tale consilium eo magis uti potuit, quo magis Phoenicum potestas, tunc temporis iam debilitata, haud ita multo post a Nabuchodonosore ita fracta est, ut Phoenices ipsi istiusmodi expeditionibus longinquis minime operam dare potuerint. Conf. Heeren. Ideen I, 2. pag. 82. Aegyptios vero rebus navalibus illo tempore admodum deditos fuisse atque Herodoto in iis, quae de Neconis expeditione hac enarrat, omnem fidem tribuendam esse statuit quoque Rosellini Monum. civil. III. p. 120 seq.

Iam quod navigationis difficultates obiiciunt temporisque brevitatem aut, ut aliis placet, nimiam temporis longitudinem in hoc iter insumptam, haec minime talia esse, quae narrationis fidem elevare adeoque tollere possint, bene vidit Heeren. l. l. pag. 84 idemque edocuit Rennel. Geogr. Herod. pag. 693 (coll. Ukert. I, 1. pag. 47) accurata disputatione, qua singula spatia Phoenicibus navigantibus permeanda diligenter emensus, ventorum simul statis mensibus flantium ratione habita, optime commonstravit, nil hactenus inveniri, quo minus Phoenices tempore indicato Africam circumnavigare illudque iter conficere potuisse existimentur**). Qui cum terram ac litora potissimum legerent, facilius etiam victum ac potum necessarium inde sibi comparare potuerunt. Quae eadem observans Rennel. l. l. pag. 695 maris quoque fluctus tanta impedimenta afferre potuisse negat (l. l. pag. 696—701) idemque navium vult haberi rationem***), quibus veteres usi sint, multo illis quidem facilioribus et ad navigationem secundum litora instituendam aptioribus indeque minus expositis periculo ab omni ventorum vi fluctuumve procellarumque violentia. Ac praeterea tenendum est, Phoenices, quippe assuetos ei navigationis rationi, quae litora potissimum sequitur ac tenet, ex eo ipso in navigandi arte ipsisque adeo periculis sustinendis versatiores esse factos; unde quoque explicandum, cur Europae litora legendo ad Britanniam usque Balticique maris oras pervenerint. Libyae autem oram ex parte quidem iam Salomonis inde ab aetate eos cognitam habuisse novimus; quam nisi cognovissent, profecto in eam incidere non potuissent cogitationem, ut serere messemque facere in his regionibus instituerent. Quin hac ipsa Libycae orae notitia eos incitatos esse putat Rennel. l. l. pag. 689, ad talem expeditionem susci-

---

*) Conf. de his, quae plura singula protulerunt Rennel. pag. 689, Heeren. Ideen I, 2. pag. 82, Koes. l. l. pag. 14 seqq. Quod vero suspicatur Grotefend. (in Praefat. ad Sanchuniath. pag. XX), Neconis expeditionem hanc, de qua Herodotus tradit, potius directam fuisse ad insulam Taprobanen (nos: Ceylon), quam quidem eandem esse vult atque sacrae scripturae terram Ophir, id certe probare nequeo.

**) Conf. etiam Koes. l. l. pag. 21 seqq. et Wheeler. l. l. pag. 339 seqq.

***) Rennel. l. l. pag. 702. Add. Koes. l. l. pag. 45.

piendam regionesque ulterius sitas cognoscendas; quo eodem modo Lusitanos nautas saeculo decimo quinto post Chr. n. excitatos esse neminem fugit. Nec minus ventorum etesiarum directionem ac fluctuum cursum Phoenices novisse statuas necesse est, qui maris hac experientia freti Africam circumnavigandi inceptum haud irritum fore haud scio an fuerint arbitrati. Cf. Koes. l. l. p. 16. 17. Ac, ne quid omittam, Africam admonent*) multo facilius, ab Arabico sinu si proficiscaris, circumnavigari posse (prouti Phoenices iussu regis Aegyptii fecisse narrantur) quam a contraria parte, a mari mediterraneo nimirum per columnas Herculeas si itineris initium feceris, cum in illa via multa sane esse dicantur, quae expeditiorem ac faciliorem reddant navigationem, ventos dico statis tempestatibus flantes, maris fluctus, iis, qui terras legant navigando, valde respiciendos indeque Phoenicibus secundos, alia, quae hic exponere longum.

Iam haec in universum monita sufficiant; quibus addantur, quae in notis singula ad ipsa Herodoti verba rite intelligenda ac diiudicanda attulimus. „Vidimus iam (sunt verba Koesii l. l. pag. 28) nullum esse huius narrationis momentum, quod rei naturae rite cognitae repugnet, plura vero, quibus insit vis ad probandam rei narratae magnam verisimilitudinem.“ — „Omnibus, quae alicuius momenti fuerint, argumentis adversus narrationem nostram Herodoteam sic perlustratis patet, expresso testimonio historico auctoris fide dignissimi ne unicum quidem solidum argumentum huc usque oppositum fuisse, id vero ipsum nihil continere, quod non sit verisimillimum riteque cognitis, de quibus agitur, temporibus et locis prorsus consentaneum; *adeo ut iure non minus veram putemus narrationem Herodoti de Africa viginti et quod excurrit saeculis ante Vasconem di Gama circumnavigata, quam quae de huius navigatione referuntur.*“ (pag. 30 ibid.) Add. Iunkeri iudicium in fine dissertationis laud. pag. 385 his verbis editum: „Hiemit abschliessend glaube ich hinlänglich dargethan zu haben, dass man durchaus sich im Irrthume befindet, wenn man der Umschiffung Libyens durch die Phoeniker die Wahrscheinlichkeit absprechen will; dass alle Gegenanführungen an dem starken Gewichte innerer und äusserer Gründe, welche für die Umschiffung sprechen, als unhaltbar scheitern, und dass daher Herodots Zeugniss, Libyen sei auf Befehl des ägyptischen Königs Neko von den Phoenikern umschifft worden, volle historische Gültigkeit habe.“ Idem confiteri coactus fuit Wheeler in fine disputationis de hac navigatione eiusque fide institutae l. l. pag. 345, idemque statuendum esse docent Grote l. l. III. p. 385, Kruse: Aelteste Geschichte von Indien pag. 34 seq. et vir doctus in Africae descriptione (Edinbourg Cabinet. Library Vol. II) pag. 43 seq.

*) Conf. Rennel. l. l. pag. 693 seqq., Koes. l. l. pag. 16 seqq.

EXCURSUS XII

AD HERODOT. IV, 44.

De Scylace Caryandensi.

Adhuc, quod nemo nescit, exstat Scylacis Caryandensis nomine inscriptus *Περίπλους τῆς θαλάσσης τῆς οἰκουμένης Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ Λιβύης* *); cuius libri auctorem eundem esse atque Herodoti *Scylacem* post Lucam Holsten. (in Bredovii Epistt. Pariss. pag. 13), Fabricium (Bibl. Gr. IV. pag. 606 Harles.), alios, commonstrare studuit Sancto-Crucius (in Mém. de l'Acad. d. Inscr. Tom. XLII. pag. 350 sqq. coll. Examen critiq. des hist. d'Alexandr. pag. 730), quem sequuntur Larcherus in annotatione ad Herodoti locum et Dureau de la Malle (Geographie physique de la mer noire etc. pag. 67 coll. Mazocchi Tabb. Heracl. pag. 101, qui Scylacem paulo post Herodotum scripsisse censet). At alium esse *Scylacem* primus contendit Is. Voss. in Praefat. (pag. 153 T. I Geogrr. minn. ed. Gail.). *Tres* omnino antiquitus fuisse *Scylaces* ille ponit bene distinguendos; quorum primus idemque antiquissimus ab Herodoto commemoretur, Darii Hystaspis aequalis, alter sub Dario Notho vixerit, tertius Polybii aetate **). Ipsum opusculum, quod Scylacis sub nomine adhuc fertur, *ἐπιτομὴν* et compendium maioris operis fuisse nullus dubitat. Quae valde displicuisse Iac. Gronovio, ex eius praefatione ad Henr. de Bleyswyck apparet (pag. 155 seqq. 158 seq. ed. Gail.); cui adstipulatur Coraës ad Strabon. XIII. p. 583 s. 873 C. trad. franç. Postea exstitit Henr. Dodwell., qui Peripli auctorem ab Herodoteo Scylace diversum multoque iuniorem ac Polybii ferme aetate florentem facit; tu conf. Dissertat., in qua ostenditur, Scylacem Polybio coaevum fuisse §. 1—4 et add. Wasse ad Thucydid. II, 97 observantem dicendi nonnullas formulas in Periplo obvias, quae recentioris aetatis scriptorem sanequam prodere videantur. At nullo niti fundamento rationes a Dodwello

---

*) Typis expressus invenitur in editionibus Geographorum Graecorum minorum Dav. Hoeschelii (Aug. Vindel. 1600), Is. Vossii (Amstelod. 1639 et cum Is. Vossii, I. Palmerii et I. Gronovii nott. in Geographia antiqua Lugdun. Batav. 1697), Hudsoni (T. I. Oxon. 1698), I. Fr. Gailii (T. I. Paris. 1826), in editione fragmentorum Hecataei Milesii a Klausen. facta (Berolin. 1831); seorsim edidit periplum B. Fabricius, Dresdae 1848, omnium optime Graeca verba peripli dedit atque illustravit Car. Mueller in: Geograph. Graecc. minn. T. I. (Paris. 1855) p XXXIII seqq. et p. 15 seqq.

**) Eodem modo tres Scylaces distingui vult Mueller. (Geogr. Gr. min. I. p. XXXV): *Scylacem* Caryandensem; alterum, qui contra Polybium scripsit (vid. Suidas s. v.); tertium a Cicerone (De divin. II, 42) commemoratum, forsitan non diversum ab altero. Alium *Scylacem* novimus ex Herodot. V, 33, alium ex inscriptione Tenia in Corp. Inscript. Graec. I. nr. 203.

prolatas contendit Mannert. (Geogr. d. Gr. u. Roem. I. pag. 59 seqq.), ipse Scylacem Alexandro Magno priorem probabiliter statuens vixisse primis belli Peloponnesiaci annis (ibid. pag. 61. 62). Contra Bougainvillius (Mém. de l'Acad. d. Inscript. XXVIII. pag. 266 seqq.) intra annos 370—360 a. Chr. n. Scylacem, Peripli auctorem, vixisse vult. Quem Timaeo iuniorem fuisse iudicant Cluver. Ital. antiq. IV, 4. pag. 1166 et I. H. Voss. (Weltkunde etc. pag. 7. 10). Quin sub Philippi, Macedonum regis, imperio, intra a. 360 a. Chr. n. et 348 a Scylace periplum, qui superest, confectum esse Niebuhrius statuit (Denkschrift d. Berlin. Acad. 1804—1811. pag. 83. Kleine hist. Schrift I. pag. 105 seqq.) itemque Ukert. in Geograph. I, 2. pag. 285 seqq., ubi etiam reliquorum sententias de hoc periplo excitantur; quod idem postea fecisse video Klausen. l. mox l. pag. 273 seq. atque Forbigerum in: Handbuch d. alt. Geograph. I. p. 114, qui et ipse ad Niebuhrii sententiam accedit *). Neque admodum inde discedit Letronnius (Fragments de poëmes geograph. pag. 212 seqq.) intra ann. 349—345 periplum scribi debuisse contendens: quem eundem intra ann. 338—335 haud scio an maiori cum probabilitate reponat Car. Mueller. Geogr. Graecc. minn. I. pag. XLIV: quibuscum conferantur, quae de tota huius, qui nunc superest, peripli conditione, de fontibus, unde ductum est argumentum, de tempore, quo compositus est libellus, et de variis, quae prolatae sunt, virorum doctorum sententiis disseruit Fabricius in: Zeitschrift f. Alterthumswiss. 1841. nr. 132. 133. 1844. nr. 136—138 et in Jahrbb. f. Philolog. u. Paedagog. Supplem. Vol. XII. p. 5 seqq. Ac sane si argumentum, quod in mari mediterraneo Pontoque Euxino eiusque litore describendo potius quam in orientali Oceano versetur, si linguam minime illam quidem Ionicam Doricamve, quemadmodum a scriptore Herodoti aequali adeoque priori itemque Care homine exspectandum, respiciamus, Peripli auctor vix idem esse poterit atque ille, cuius Herodotus h. l. meminit. Quae cum ita sint, Gailius coniicit Atticum quendam virum, Demosthenis aequalem, Scylacis viri celeberrimi (eius nimirum, qui Darii aequalis ab Herodoto appellatur) Periplum suis dedisse, saepius in suam dialectum vertendo, et additamentis perpaucis amplificasse (pag. 207 coll. pag. 225 §. 29. Geogrr. minn. T. I). Contra quae longior nunc legitur disputatio Klausenii in libro, qui inscribitur: „Hecataei Milesii fragmenta. Scylacis Caryandensis Periplus. Berolin. 1831. 8.“ pag. 259 seqq., qui ipse ad Bougainvillii et Niebuhrii rationes accedens Periplum media vel exeunte Olymp. CVII scriptum fuisse statuit. Utut est, Scylacem Caryandensem, quem Herodotus commemoravit, Peripli, qualis nunc fertur, auctorem haudquaquam esse, hoc dubio vix carere mihi videtur; quamquam viri

*) Niebuhrii disputationem in Anglorum sermonem conversam exhibuit quoque vir doctus in The Philological Museum (Cambridge 1832) Vol. I. pag. 245 seqq., cui inde a pag. 264 aliorum virorum doctorum sententias adiecit: ipse p. 278 seq. in Ios. Scaligeri sententiam discedere mavult, qui teste Holstenio loco supra laudato p. 13 in suo Scylacis libro adnotaverat, videri sibi auctorem aetate Darii Codomanni vixisse, i. e. intra ann. 338—330 ante Chr. n.

celeberrimi nomen a serioris aetatis scriptore opusculo suo praepositum fuisse valde fit credibile. Ac mirum quoque videtur Robertsono (Kenntn. d. Alten von Ind. pag. 196 seqq.), quod nec Nearchus, nec Ptolemaeus, nec Aristobulus, nec ipse denique Arrianus Scylacis de itinere ullam fecerint mentionem, quod cum ex ignorantia fieri vix potuisset, quia omnium in ore manibusque versarentur Herodotei libri, hanc ille affert causam, quod de Scylacis fide hi auctores, quos dixi, maxime dubitarint. Neque hoc meâ quidem sententiâ praetermittendum, in quod merito iam incidit Mannert. l. l. pag. 59, Herodotum, Scylacem, ubi vocat, minime scriptum quoddam, quod ille confecerit posterisque reliquerit, commemorare; quod si unquam exstitisset, ab Herodoto commemoratum certe fuisse omnis mihi persuadet ratio. Vix enim credibile est, tale scriptum, modo ullius fuisset momenti, latuisse patrem historiae, quem omnia sedulo conquisivisse scimus neque in commemorando Scylace tale quid praetermissurum fuisse putamus, modo huius libri ulla ad ipsum pervenisset notitia. Multum enim abest, ut cum Muellero l. l. p. XXXV statuam, Herodotum de hac Scylacis navigatione literis mandata „pro more suo" nihil tradidisse: immo nihil tradidisse illum existimo, quod illius libelli nullam habuerit cognitionem; neque id unquam mihi persuaderi patiar, ut quae de Scylacis hac navigatione tradiderit Noster, cum altera illa Africae circumnavigatione, Nechonis iussu instituta, ita cohaerere putem, ut consulto et cum artificio quodam haec conficta perhibeantur. Quamquam enim utique mirum, scriptum illud, quo Scylacem hanc navigationem perscripsisse putamus, Herodoto non innotuisse indeque etiam haud commemorari ab ipso in Italia haud scio an degenti, cum ea, quae dudum ante parata habuerit, literis perscriberet, librum tamen huiusmodi ab hoc Scylace Caryandensi scriptum exstitisse, dubio caret atque ex ipsis, quae supersunt, fragmentis adhuc superstitibus et Ionica dialecto conscriptis cerni potest: Aristotel. Politic. VII, 13, 1. Harpocrat. (s. v. ὑπὸ γῆν οἰκοῦντες), Philostrat. Vit. Apoll. III, 47. Tzetz. Hist. VII, 620. Athen. II. pag. 70 C.: quae post alios recte exhibuit Mueller. l. l. p. XXXIV, alia quoque de hoc Scylace testimonia afferens Suidae s. v., Stephani Byzant., aliorum, et singula eius opera, quantum quidem id licet, persequens. Quod item nuper fecit Gutschmidt in Mus. Rhen. N. F. IX. p. 141 seqq. Hunc vero librum Scylacis Caryandensis mature iam perditum esse, non est, quod pluribus admoneamus; neque in tanta fragmentorum paucitate concludere licet, quantum inde transierit in eum periplum, qui hodie superest falso Scylacis nomine inscriptus, sed longe posteriori tempori adscribendus. Ipsam vero navigationem a Scylace institutam esse quod ponunt circa annum 509 ante Chr. n., igitur compluribus annis post Babylonem captam anno 518 (vid. nott. ad III, 150) et post Scythicam expeditionem ann. 515—513 factam (vid. Excurs. ad IV, 1), unde consequens est, librum a Scylace de hoc itinere ante id tempus conscriptum esse non posse: vix recte mihi videntur statuere, cum probabilius certe videatur, navigationem illam susceptam esse, quo tempore Darius et Scythicis et Graecis rebus se non prorsus dedisset, igitur ante annum 513. Quod si recte

posuimus, Scylacis librum de hoc itinere non longe post hunc annum scriptum esse verisimile est. Quem eundem Scylacem praeter hoc opus alium quoqe librum scripsisse, quo res Heraclidis, Mylasorum regis (vid. Herodot. V, 121 seq.), persecutus sit, scite coniicit Gutschmidt l. l. pag. 141 seq. huc referens, quod inter Scylacis scripta a Suida commemorata inveniuntur quoque *τὰ κατὰ τὸν Ἡρακλείδη τὸν Μυλασσῶν βασιλέα*; cuius Heraclidis res cum incidant in ann. ferme 499—494 ante Chr. n., Scylacem libris scribendis omnino deditum Gutschmidt l. l. p. 145 ponit circa ann. 490 a. Chr. n. Quod si in librum Heraclidis res enarrantem utique cadere potest, alterum tamen librum de illa navigatione scriptum, sive *περίπλουν* dixeris sive alio quo nomine appellaris, longe antea exaratum fuisse mihi admodum verisimile videtur: adeo ut inter antiquissimos certe Graecorum scriptores hic *Scylax Caryandensis* reponendus sit.

LIPSIAE, EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.

